817
1

Thesauri Jurisprudentiæ,

Ex

AUGUSTINI BARBOSÆ AXIOMATIBUS,

Et

JOHANNIS-OTTONIS TABORIS

aliorumq; analectis, concinnati,

PARS ALTERA

à litera M. ad finem decurrens:

Studio & opera

JOHANNIS BECHTOLDI

Argentoratensis U. J. Doctorandi.

ARGENTORATI,

Sumptibus Heredum LAZARI ZETZNERI,

Anno M. DC. LII.

Lib. XI. Præfatio.

Benevole Lector. Dum nihil temerè omittimus ex analectis, quod qualemcunque usum ſtudioſorum indagationi queat præſtare, opus noſtrum præter ſpem ſub manibus excreſcit. Itaq; ut lectioni & imprimis annotationi commodius reddatur, in duo illud volumina partiri placuit, quorum prius in libro decimo & lit. L. verbo, Luitio, Kkkkk *deſinit: ſic* ut alterum *hoc volumen, librum XI. cum locis communibus ſub literam M. cadentibus, ordiatur, & cum litera ultima totam ſyllogen finiat. Quod conſilium noſtrum tibi non improbatum iri, confidimus. Vtiq; multi, ex junioribus imprimis, deprehendent, ſe cùm minimùm* deſignatione locorum, *ad quæ lectionum ſuarum* ἀξιομνημόνευτα *deinceps referant, advigilatione & Collectoris & Editoris haut parum adjutos fuiſſe.*

LIBER VNDECIMVS.

CAPUT PRIMUM.

Magiſtratus. conf. *ſup. lib.* 9. *c.*14.

Axiom. I.

MAgiſtratus contemnere eſt contra naturæ rationem. *l. Veluti. 2. ff. de juſtit. & jur.* Curt. *in l. 7. ff. de juriſdict. num.* 37. Menoch, 2. *arb. jud. caſ.* 194. *n.* 36. Eorum enim juſſus obligat nos ad obedientiam. Gœdd. *ad l. 6 ff. de V. S. n.* 6, indeq; Majeſtas & autoritas omnibus erit venerabilis & tremenda. *d. l. 2. ff. de juſt. & l. ſi familia* 9. *verbo. contempta Majeſtas. ff. de juriſd. l ſacra* 9. §. *proprie. ff. de rer. diviſ.* liquidem Deus politias earumque ordinationes rationabiles approbavit, neque violatores vult eſſe impunitos. *Rom.* 13. *Pſalm.* 143. Phil. Melanchthon. *in loc. comm un. de Magiſtratu.* Iaſon. *ad l. nemo poteſt. num.* 105. *in 2. lectur. ff. de leg* 1. *& ad l. 2. num.* 16. *ff. ſi quis in jus vocat, non ierit.* Bald. *ad l. incertum eſt. num.* 14. *C. unde legit.* Dum igitur jure poteſtatis, eriam ad legitimam juriſdictionem quid faciunt, vim atque injuriam non inferunt. Harprecht. *in Com ad §.* 12. *Inſtit. de injur. num.* 153. Obrecht. *de defenſ. cap.* 6. *num.* 31. Vnde nec reſiſtere Magiſtratui licebit per regulam quod ubi offenſio eſt licita, ibi defenſio ſit illicita. Farin. 1. *prax. crim. queſt.* 31. Obrecht. *d. tract. cap.* 6. *num.* 12. præſertim cum miniſter Dei ſit. Paul. *ad Rom. c.* 13. officiumque conſiſtat potiſſimum in his, (1.) ut & urbis & Legum Cuſtos ſit, nec quicquam, quod è re cum publica tum privata civium eſt, negligat. *l. cum præcipua* 57. *ff. de V. S.* (2.) veram & ſynceram religionem inter ſuos plantet ac defendat, miniſterium & ſcholas liberaliter foveat, ne quid gregis ſibi commendati depereat. Wolfgang. Muſculus. Phil. Melancht. *in locis communib. de Magiſtrat.* ſuam felicitatem vitam fortunam poſtponat Reipubl. bonis ac vitæ ſubditorum, juxta illud Chriſti *Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ovibus, Iohan.* 10. Sicut enim Paſtor, non poteſt ſe excuſare, ſi neſciat lupum comediſſe ovem. Panorm & Felin. *in cap. a nobis. de Except.* ita maximè paſtoribus qui neglexerunt aut comedi ſiverant. *l. 5. l. ſi res* 3. *de peric. tutor.* non ſucceſſoribus in officio qui prò prioris paſtoris negligentia non tenentur. *c. cum de jure patronatus* objici hoc poteſt. vel juxta illud Trajani apud Plin. *in Panegyr.* qui ſuam ſalutem ſibi inimicam affirmavit ſi non eſſet cum ſalute Reipub.: ſe ideo patrem eſſe ſuorum ſubdi-

ſubditorum perhibens, vel Cyri apud Xenophont. qui Rempub. tanquam domum paternam adminiſtrandam ſubditos non ſecus ac liberos & propinquos paterno affectu gubernandos putavit. Imò nulli magis convenire ſalutem Reip tueri, quam Cæſari, nec alium ei rei ſufficere poſſe, dicit textus *in l. 5 pr. de offic. Præfect. Vigil. Gid. proœm. Inſtit. in pr.* & hâc de re Ariſt. *pol. 5. 11.* (3) æquum & bonum, pax & tranquillitas, concordia inter omnes cuſtodiatur præmia bonis, pœnæ malis diſtribuantur, Nov. *Iuſjurand. quod præſt. ab his qui admin. accep. l. 1. 2. l. 3. ff. quod quiſque jur. in alt. ſtat. l. congruit* 13. *ff. de offic. præſid. l. perſpiciendum* 11. *ff. de pœn. Dd. in cap. 1. extr. de mut. pacis per illum text. Verb. concordia.* Abbas *in pr. ſua tit. judiciarius ordo. Verſ. earum col. fin.* deniq; (4) abuſus omnes è civitate tollantur, pro ut latè perſequitur Conrad Lancellot. *in ſuo Prætore p. 1. in fin.* adde & Conrad. Heresbach. *in libell. de educand. erudiendiſque princip. liberis* Rip. *in tract. de peſte.* Hinc ei qui provinciæ præeſt incumbit, malis hominibus provinciam purgare. *l. 2. ff. de offic. præſid.* Ob hanc enim curam ac ſollicitudinem, quam Magiſtratus longè majorem præ cæteris ſuſtinere debet, à Magiſtro nomen accepit, latè Gœdd. *ad d. l. 57. num. 4. ff. de V. S.* quare circa vim illatam ſubditus patiatur potius, quam vi oppoſita vim repellat. Mynſ. 4. *obſ.* 18. *n. 2.* Fatin. *d. quæſt. 32. num. 118.*

II.

Magiſtratus non ex pecunia, ſed virtute creatur. Guilh. Bœckel. *in tr. de public. jud. diſquiſ.* 12. Precc enim 1. *Timoth. 3. l. 3. ff. de offic. prætor.* non pretio ambire licet Magiſtratum. *l. 1. §. 1. ff. de ambit. l. 31. C. de Epiſc. & Cleric.* neque ulli ἀρχὴ aut profundere aut promittere licet. *Nov. 13. c. 3. & 4.* ſiquidem qui emunt Magiſtratum ut vendant, neceſſe eſt, & ut pecunias in emptione honoris expoſitas recuperent, ſubditos torquere ac vexare cogantur. Menoch. *lib. 2. arb. judic. caſ. 401. num. 6.* quoniam ἀργυρολογεῖν τὰς ἀρχὰς πάσης δεῖ πονηρᾶς ἀρχομένου τε καὶ πέρους, Magiſtratuum nundinatio omnis improbitatis audit initium & finis *Novell. 8. Nov. 17. §. 1. Nov. 161.* cum quo conſonat illud Thucyd. πάντων χαλεπῶν αἰτία, καὶ ἀρχὴ πλεονεξία καὶ φιλονεικία, quippe omnium mercaturæ ſordidorum generum, quæ varia ſunt & innumera, ſordidius nullum, turpius & deteſtabilius eſt. Bodin. *lib. 6 de Repub. c. 2.* ac Magiſtratuum & dignitatum mercatura, quæ tolerabilis eſſe poteſt nunquam, niſi in extremis temporibus, ut ſaluti Reipub. conſulatur. Lanſ. *de L. Rh* 104. vid. Cavall. *quæſt. com. opin. contr. com. 260. lib. 1.* Decian, *in tr. crim. lib 8. cap. 22. num. 8.* Menoch. *d. loc.* Salmuth. in Panetrol. *lib. 1. rer. memorab. de nomenclat. p. 738. tr. noſtrum de Suffragio, peric. 3 & 11. pag. 157.*

III.

Magiſtratus vilescunt quoties obſcuris hominibus deferuntur. *Nov. 15. in pr. cap. 1. & 6. in fin. l. 14. §. 3 ff. de muner. & honor. l. 7. §. 2. ff. de decur. Anch. Præſides in pr. C de Epiſc. and. c. grandi de ſupplendis neglig. Prælat.* Nolden. *de ſtatu nobil. c. 9. n. 77. §. 4.*

CAP.

CAP. II.

Magis & minus. Majus & minus.

Axioma I.

Ab eo quod magis seu majus non inest, concludere non licet simpliciter non inesse Aristot. 2. *Topic. c. ult.* Coll. Arg. *de alim. leg. th.* 3. *n.* 5.

II.

Majus censetur esse principale, illud vero quod minus accessorium. *l. per minorem* 54. *ff. de judic. l. rei majoris* 21. *ff. de except.* Oldendorp 2. *consil.* 5. *num.* 89.

III.

MAIUS cui conceditur, & minus concedi videtur. *l. filiusfam.* 7. §. *fin. ff. de donationib. l. Marcellus* 15. *ff. de donat. causa mortis. l non debet* 21. *ff. de regulis Iuris, c. ex parte* 27. *de decimis.* Joan. Maria. Novar. *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 24. *num.* 5. minus enim semper inest in eo, quod plus est, *l. in eo* 110. *ff. de regulis Iuris.* Farin. *in praxi crimin p.* 4. *decis.* 10. *num.* 6. Et si licet plus, quod minus est licebit. *l. non debet* 21. *ff. de reg. Iuris, cap. cui licet* 53. *eod. tit. in* 6. *auth. multo magis. C. de sacros. Eccles.* Farin. *cons.* 60. *num.* 109. *lib.* 1. Thom. de Thomasset. *reg.* 85. Surd. *cons.* 288. *num.* 14. Joan. Maria. Novar. *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 24. *num.* 6. Et ideo à majori ad minus validum est argumentum, ut latè probavi, *in locu communib. argumentationum, loco* 67. *num.* 1. *cum seqq.* [adde & Everard. *in locis Top. à majori ad minus. num.* 1. sicut & econtrario cui denegatur majus, & minus denegatum intelligitur, pro ut plenius explicat. An. Grammatic. *in sua dialectic. legal. l b.* 2. *in rubr, de loco à maiori ad minus allegatus in Cons. Argent. cons.* 2. *num.* 23. *vol.* 1.

IV.

MAGIS ac minus non mutant rei speciem, aut naturam. *l. fin. ff. de fundo instr.* Alphons. à Narbona. *l.* 15. *glos.* 1. *num.* 13. *in fin. tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* & novissimè Didac. Narbona *de etate ad humanos actus requisita anno* 14. *q.* 56. *num.* 2. [aut substantiam Rosenthal. *de feud. cap.* 9. *memb.* 1. *conclus.* 56. *num.* 16. Vult. 3. *Consil. Marpurg.* 35. *num.* 34. nec faciunt diversas species. *l. is cui* 11. *ff. quem servit. amitt.* Pantschm. 1. *quæst. pract.* 17. *num.* 122. Jason. *in l. impe-*

rium. verſ. cum prædicta. ff. de Iuriſdict. ſicut nec variant ſpeciem, *Novell. 69. q. 1.* h.e. differentiam realem inducunt. *d.l.fin.ff.de fund. inſtruct.* ita furtum etiam in re minima fieri. docet §. *16. Inſt. de rer. diviſ.* imò & rapinam, evincit. *l. 2, §. 31. vi bon. rapt. ubi* C. A. *th. 7. n. 3.* in quibuſdam autem minima non curari pateſcit ex *l. 9. in fin. de dolo. vid. infra c. Minima.* Sic quandoq; etiam quantitas curatur. *l. 3. pr. de abig.* & variat ſpeciem delicti, ita furti & abigeatus crimen quidem differunt, ſed non ſpecie interna. *l. 2. de abigeis.* ſed tantum variat accidentia qualitatis & quantitatis. *l. ult. de inſtr. vel inſtr. legat,* Hothom. *in epit. de uſu & habit.*

Cap. III.

Majeſtas.

Axioma I.

Majeſtas omnium rerum in Repub. eſt Domina. *l. deprecatio 9. ff. ad L. Rhod. de jact. c. dicat 23. q. 5. cap. conſentior. ibi. in poteſtate ejus 23. quæſt. 8. Novell. 7. §. ſi minus. ibi multorum Dominus.* Dicitur enim Majeſtas eanon animatus in terris, *cap. ipſi ſunt 9. quæſt. 3.* Lex animata, *Nov. 105.* Conditor Legum Symmach. *epiſt. 10.* fons juſtitiæ. Socin. *conſil. 164. num. 5. Volum. 2.* in cujus pectore reſident omnes leges *l. omnium. C. de teſtam. cap. 1. de conſtit.* Corn. *conſil. 16. num. 14. Vol. 1.* Arnis *lib. 2. de Majeſt. cap. 3 num. 14.* Vnde nullam eſſe illorum Majeſtatem, qui ſuperiorem recognoſcunt, ait Guilhelm. Bœckel. *in tract. de pub. judic. diſquit. 4. pag. 40.* alias ſi eſſet in illis Majeſtas, tot nobis eſſent Imperatores quot Principes. Vnde & Bodinus *lib. 2. de Repub. cap. 6. pag. 359. & lib. 5. cap. 3. pag. 845.* penitus negavit illos medioxumos jus Majeſtatis habere, indeque Majeſtatem illam penes Cæſarem reſidere poſt Tiber. Decian. *in pract. crim. lib. 7. cap. 4. nu. 2.* tradit Barelai. *lib. 4. cap. 13 contr. Monarchom. pag. 282.* adeoque nomen majeſtatis Imperatori, aliiſque Serenitatis vel Celſitudinis propriè convenit. Bodin. *de Republic. lib. 1. cap. 10. num. 149.* Dicitur enim Majeſtas quaſi Major ſtatus vel poteſtas poſt Oldrad. *conſil. 43.* Gigas *de crimin. læſ. Majeſt. u lib. 1. ſub rubr. quotuplex ſit Majeſtas. num. 24.* licet quandoque abuſivè Prætori attribuatur. *l. penult. de juſt. & jur. l. ſi familia 9. ff. de juriſdict.* Inde & eos tanrùm qui in Cæſaris Majeſtatem committunt pœnis *l. quiſquis. C. & l ult. ff. ad L. Iul. Majeſt. & extrav. qui ſint rebelles.* ſubjici receptius Rol. à Valle *conſil. 74. in harendo. num. 5. in fin. & ſeqq.* Decian. *dict. loc. num. 7. ubi plures allegat* Thomas Michael *de juriſdict. concluſ. 7. lit. e.* in reliquis autem qui ſuperiorem recognoſcunt non niſi per extenſionem impropriam accipiendum erit, Matth. Weſenb. *in parat. ad*

Leg.

Leg. lui. Majeſtat. num. 4. Guid. Pap. *deciſ.* 344. *num.* 2. Mynſing. *reſponſ.* 44. *deciſ.* 5. *num.* 12.

II.

Nemo poteſt fieri criminis læſæ Majeſtatis reus, niſi fuerit ſubditus. Clem. *Paſtoralis §. rurſus de re judic. ubi* Card. & Imol. *late* Bart. *in extrag. qui ſunt rebelles. Verb. rebellando, Verb. rebellio. & Verb. tenore.* Lud. Gomez. *ad §. rurſus. Inſtit. de action. num.* 23. ubi ampliat quod procedat etiam in Clerico Epiſcopo committente crimen læſæ Majeſtatis contra Principem ſeculatem ſui domicilij vel originis, qui licet non dicatur ſubditus principi ſeculari, etiamſi vellet ſe ſubditum facere per ea quæ not. Signorol. de Homodeis *conſil.* 25. *incip. ſtatuto civitatis. col.* 2. puniri tamen poterit propter domicilium quod ſubeſt illi Principi, prout concludit Card. Alex. *in cap. imprimis. §. de perſona in* 1. & 2. *col.* 2. *q.* 1. *poſt* Roman. *& alios quos refert in conſ.* 365. *mots per text. in cap. ſi quis Laicis* 22. *quæſt.* 5. Abbas *in cap. at ſi Clerici in fin. pr. extr. de judic.* vid. tamen *text. in cap. enim non ab homine.* quem ibid. declarat Aretin. *de judic. & gloſ. in cap. ſatis perverſum* 56. *diſtinct.*

Cap. IV.

Major, Major pars. Majores cauſæ.

Axioma I.

Major in dubio ille reputatur, qui majorem habet ætatem. late Andr. Sicul. *conſil.* 10. *incip. ſapienter ſcribitur. col. fin lib.* 2. *& conſil.* 30. *ſacro ſcriptum eſt Evangelio. col.* 1. *cod. lib.* Vnde illum majorem propriè dici qui plures annos habet, exiſtimat Alex. *conſil.* 123. *diſcuſſis. col.* 1. *dub.* 1. Socin. *conſil.* 252. *Viſis. inſtrumentis. col.* 2. *per l. ſi pater* 15. *§. fin. cum l. ſeq. ff. de adopt.* Quot modis autem major dicatur. vid. Felin. *in cap. ſuper eo. el.* 2. *col. pen. de teſtib.* & an ſtatutum loquens de Majore, debeat intelligi de majore reſpectu ætatis vel adminiſtrationis. vid. Carol. Ruin. *in reper. l. Gallus: §. quod ſi tantum. col.* 31. *ff. de liber. & poſth.* Tutius tamen eſſe ſi hoc arbitrio judicis relinquatur, cum ſecundum ſubjectam materiam hoc reguletur, concludunt Alexand. *conſil.* 4. *ponderatu. Vol.* 4. Felin. *in rubr. de major. & obed.* Corn. *conſ.* 303. *videtur Vol.* 3.

II.

Major pars quod facit id cæteri quoque feciſſe videntur. *l.* 3. *§.* 4. *quod cujuſque univerſ. nom. l.* 19. *ad municipal.* Ratio quia major pars concludit, quam regulam non modo in judiciis, arbitriis, ſed & in ſtatutis locum inveniſſe, aſſerit Auguſtin. Berous 1. *conſ.* 89. *num.* 18. & 19. 9. *acta Ratisbonenſia de Anno* 1611. Vnde & juris noſtri Auctores, ubi pluribus decernendũ quid eſt, majoris partis conſenſum neutiquam improbarunt. *v. l* 7. *§. ult. ff. de pact. d. l.* 3. *§.* 4. *quod cujuſq; univ. nom. l. aliud* 160. *§. refertur. l. de*

R. I.

R. I §. 1. Inſtit. de ſatisdat. tut. l. ult. C. de Cur. bon. dand. propter naturalem enim hominum ad diſſentiendum libidinem. *l.* 17. *§.* 6. *ff. de recept. arbitr.* multa ſaluataria conſilia exirum non conſequerentur? nec ulla ſperanda eſſet concordia, niſi minorem pars major vinceret. Dan. Ort. *de jur. pub. c.* 13. *p.* 343. hinc majorem partem poſſe præjudicare minori evidentiſſimè pateſcit ex *c. ſuper his 7. de teſtib. cogend.* ubi quod longè major & ſanior pars capituli concludir, id tenere dicitur.

Limitatur tamen quod non procedat in collegialibus quæſtionibus ubi de jure ſingulorum quæſito, aut infringendis libertatibus etiam præſcriptione quæſitis agitur. Felin. *in cap. cum omnes. num.* 15. *Verſ. pro qua fuit. & num.* 18. *Verſ. fallit ſecundo. & Verſ. quinto fallit de conſtitut.* Vid. *tredecim exceptiones apud* Beſold. *in Voce* meiſte Stimmen *pag.* 544. tum enim illa regula & ratio attendenda, quâ dicitur: In his quæ competunt pluribus ut ſingulis majorem partem non poſſe præjudicare minori. *cap. quod omnes* 29. *de R. I. in* 6. *c. cum omnes* 6. *§. cum igitur* 4. *de conſtit. l. per fundum* 11. *de ſerv. ruſt. prad.* Carpzov. *p.* 1. *conſt.* 30. *defin.* 13. *n. ult.* quod enim omnes tangit ab omnibus etiam eſt approbandum. *l. ult. C. de auctor. præſt. l.* 3 *C. res inter alios acta.* quapropter ut major pars præjudiceet minori, debent omnes convenire & collegialiter diſcutere. Ant. Faber. *C. lib.* 1. *tit.* 9. *defin.* 21. *num.* 8. *per l. ult. de curat. bon. dando.* Quod tamen ſecus, quando aliquid fieret à pluribus ut ab omnibus: hoc enim caſu majoris conſenſum ſufficere cum Gothofredo *in not. ad d. l.* 19. *ad municipal.* teſtatur Weſenb. *p.* 5. *conſ.* 331. *num.* 12.

III.

Major pars perſonarum regulariter ex numero æſtimatur. *l.* 3. *ff. de poſtul. l. quod major* 19. *ad municip. l. aliud* 160. *de R. I.*

Fallit I. *in caſu l.* 7. *§. ult. & ſeq. de pact.* conventione ſcilicet creditorum de remittenda debiti parte debitori obærato: eo enim in caſu major creditorum pars, non ex numero perſonarum æſtimatur, ſed ex ſumma ejus quod cuique debetur. vid. *tr. noſtrum de altero tanto. p.* 10. *th.* 7.

Fallit II. *in l.* 2. *de curat. bon. dand.*

Fallit III. *in l. ſi plures* 14. *depoſit. l. ult. qui bon. cedet. poſſ.*

Fallit IV. in tribus tutelis, hæ enim non ex pupillorum numero, ſed ex quantitate æſtimantur, adeò ut una gravis & negotioſa pro tribus numeretur. *l. ſi is qui* 31. *de Excuſ. tut.* Hottoman. *ad l.* 7. *§. ult. & l.* 8. *de pact. ubi* Vid.

Fallit V. in feudis ubi major pars non dicitur reſpectu numeri perſonarum, ſed reſpectu naturæ ipſius feudi, *l. majorem* 8. *de pactis l. ultim. C. qui bon. ced. poſſ. c. Imperialem. §. firmiter. Verſ. preterea* 2. *F.* 55. Argent. 1. *conſ.* 31. *num.* 89. his junge & alios caſus ex relat. Act. Ratisbon. *de anno* 1638. Klock. *de contribut. p.* 7. *& ſeqq.*

IV.

Majores cauſæ majores judices deſiderant. arg. *l. non diſtinguemus.* 32. *§. de liberali* 7. *ff. de recept. arbitr. l.* 2. *in fin. C. de pedan. judic. Verb. dijudicat.*

dicat. l. jam dudum 5. C. ubi ſtatus cauſ. agi deb. c. 1. Apud quem contr. feud. finiatur. Vult. *3. conſil. Marpurg. 35. n. 7.*

V.

MAIOR ratio elidit minorem, *l. ſi debitori 47. in fine. ff. de fideiuſſ. l. cui pacto 5. ff. de ſervis export and.* Et major facit ceſſare minorem, ubi concurrunt. Cirdin. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 5. lit. M. concluſ. 16.* quia lumen majus obfuſcat minus. idem Card. Tuſch. *eod. tom. 5. lit. I. concluſ. 458.* & dignum magis trahit ad ſe minus dignum. [*cap. quod in dubiis 3. de conſecration. Eccleſ. c. 1. eod. in 6. c. de ieiunio. 3. ubi gl. verb. elect. diſt. 76. cum aliis quæ allegat.* Tiraq. *de retract. proxim. §. 1. gloſ. 2. num. 15.* per rationem quod pars major ad ſe trahat minorem, quamvis diverſæ ſit qualitatis. Tiraquel. *de retract. prox. §. 36. gloſ. 3. num 6.* Bald. 4. *q. 6. C. de edict. D. Adr. toll.* ſic ut eodem jure ſit cenſenda. *l. eum qui 23. de Vſuc. l. longæ 3. de temp. præſcript.* Weſenb. *1. conſ. 18. n. 32.*] *vid. ſupr. lib. 4. c. Dignum.*

VI.

MAIORI ſummæ ineſt minor. *Vide infra lib. 17. voce* Summa.

CAP. V.

Mala fides.

Axioma I.

Mala fides non ſolum ab initio verum etiam exposſt facto, ſuperaccedente læſa conſcientia poteſt exiſtere. *l. qui bona 33. l. quæſitum 40. l. bonæ fidei 48. ff. de acquir. dom. l. quæſcit 25. §. fin. ff. de Vſur. c. ſi Sergo 34. q. 5. l. unic. C. de Vſucap. transform. gl. ad l. 1. C. de acquir. poſſ.*

I I.

Mala & bona fides ſunt contraria. Forner. *ad l. 109. ff. de V. S.* Dyn. *ad cap. poſſeſſor. de R. I. in 6.* nec medium inter utramque datur: bonum enim malum eſſe nequit, nec malum bonum: uti nec nigrum album. Equidem bono melius eſſe poteſt, & malo pejus, *l. ubi autem 75. §. 1. ff. de V. O.* at nunquam quod malum eſt propterea bonum erit, nec poterit eadem conſcientia de eadem re ſimul eſſe læſa vel illæſa, certa & dubia, ſincera & callida. vid. Gœdd. *ad d. l. 109. de V. S. n. 3.*

III.

Malam fidem neq; error facti, neque etiam juris fraude calliditate machinatione ſimulatione cæcus inducere poteſt. Claud. Prætei. *lib. 3. reg. jurist. 2. cap. 2. vid. latè de hâc regula.* Gœdd. *ad d. l. 109. n. 4.* Vnde etiamſi prætendatur errorem juris de jure præſumi malam fidem habere, *cap. qui contra de Reg. Iur. in 6.* quia & in dolo verſari præſumitur; hoc nihil cum hoc axiomate quippiam commune habebit, tum quia ad aliam regulam ut ea declaretur adhibetur, quâ aſſeritur in dubio ſemper bonam fidem præſumi. Petr. Peck. *ad d. cap. qui contra. num. 1. de R. I. in 6. & ad c. 2. num. 6. eod.* tum quia aliud eſt quærere an ſit, & aliud an præſumatur eſſe. Quantum enim ipſum τὸ ἔνεκα differt ἀ τοῦ ἕχειν, tantum quoque hæc inter ſe diſtabunt, quemadmodum hoc pluribus demonſtrat Gœdd. *ad d. l. 109. de V. S. n. 6.*

IV.

In mala fide tum demum quis conſtituitur, quando culpa aliqua ei poteſt imputari. Socinus *conſil. 145 n. 64. & ſeq.* Tiber. Decianus *conſil. 20. n. 63. vid.* Vult. 3. *Conſ. Marp. 21. num. 103.* Vnde & ſcientia rei alienæ aut ſeſe aliter habentis quam geritur, malam fidem inducere dicitur, *cap. ſi Virgo 34. q. 2. l. fin. ubi* Bart. *C. unde Vi. idem in l. illud. ff. de pet. hered.* Paris *conſil. 49. num. 30. Vol. 3.* Cravett. *conſ. 116. num. 6. Vol. 1.* Cephal. *conſil. 161. num. 31. Vol. 2. & conſ. 724. num. 48. Vol. 5.* Maſcard. *de probat. Vol. 2. concluſ. 1002. n. 36.* Mynſ. *conſ 41. num. 5.* Fortun. Garzia. *de ult. fin. jur. num. 44.* Anton. de Amatis *deciſ. 169. num. 2* Seraphin. *deciſ. 1360. n. 15.* & in ſpecie malam fidem argui, quando quis ſcit rem ad alium pertinere in totum vel pro parte docet Bald. *in l. poſt ſententiam col. pen. Verſ. exsr. gl. C. de ſentent.*

V.

Qui in mala fide eſt ullo tempore præſcribere non poteſt, *cap. fin. de præſcript. c. poſſeſſor de R. I. in 6. gloſſ. in cap. 1. de præſcript. in 6.* Angel. *in §. furtiva Inſt. de Vſucap.* Panorm. *conſil. 19. Vol. 2.* Socin. jun. *conſ. 63. num. 15. Vol. 2.* Gozad. *in conſ. 56. num. 13.* Paris *conſil. 27. num. 115. & ſeq.* Cravett. *conſ. 146. Vol. 1.* Balb. *qui plures dicit eam eſſe communem in tract. de præſcript. p. 2. part. 3. pr. quæſt. 13.* quod certum eſſe dicit Fichard. *conſil. 13. num. 17. Vol. 2. add. &* Menoch. *conſil. 231. num. 40. lib. 3.* Vult. 1. *conſil. Marpurg 18. n. 56.* Adeò ut ne tempore quidem immemoriali, imò omnino nulla præſcriptio ſtante mala fide procedere, prout tenent *gloſſ. & Dd. in c. 1. de præſcript. in 6.* Panorm. *in cap. fin. de conſtit.* Rip *in cap. cum Eccleſiarum. num 99. de cauſ. poſſ. & propr.* Ioh. Andr. & alij *in cap. ſi diligenti de præſcript.* Rub. Alexand. *conſil. 13. num. 14.* Pariſ. *conſ 79. num. 24. & conſil. 112. n. 32. Vol. 1.* Cravett. *conſ. 146. n. 2. Vol. 1.* & hanc extenſionem veram eſſe dicit Balb. *d. p. 3. quæſt. 6. num. 20. Verſ. ſed contrarium. Vid. &* Zaſ. *conſil. 16. § 51. Vol. 1.* ubi ait ceſſare præſcriptionem etiamſi per mille millia annorum duraſſet, quem refert & ſequitur. Fichard. *conſil. 148. num. 18. Vol. 2.* neque contrarium lege vel ſtatuto induci poſſit per ea quæ tradit Burſat. *conſil.*

conſil. 66. *num.* 8. *Vol.* 1. neque etiam in ſtatutaria quidem præſcriptione mala fides ullo tempore admittatur. Balb. *d. p.* 3. *quæſt.* 10. & 14. Alex. *conſ.* 105. *num.* 27. *Vol.* 7. Riminald. jun. *conſil.* 37. *num.* 68. *Vol.* 1. Rol. à Vall. *conſil.* 6. *num.* 41 & *ſeq. Vol.* 3. Paris *conſil.* 87. *num.* 13. *Vol.* 1. Cephal. *conſ.* 316. *n.* 6. *Vol.* 3. eamque communem eſſe *in theſauro commun. opin. ſcribunt in lit. P.* Villalob. *num.* 204. Soarez *num.* 200. Viv. *lib.* 1. *opin.* 276. *in fin* Burſat. *conſil.* 217. *num.* 1. *Vol.* 2. atque in terminis pacti de retrovendendo conſulti reſpondent. Ruin. *conſil.* 150. *num.* 17. *Vol.* 4. Curt. jun. *conſ.* 328. *Vol.* 3. Quod omne licet ex Iure Canonum procedat, huic tamen ſtandum eſſe; eum in eo de peccato vitando agatur, tenent. gloſſ. Ioh. Andr. *in d. c. fin. & d. cap. poſſeſſor.* Hoſtienſ. *in ſumm. de præſcript. rer. immobil.* §. *Verum. col.* 1. & 2. Bald. & Angel. *in l. ſuper longi. C. de præſcript. long. temp.* Paris *conſil.* 92. *num.* 30. *Vol.* 3. atque ſervandum in foro non tam Eccleſiaſtico quam ſeculari reſpond. Pariſ. *d. conſ.* 112. *num.* 32. *Vol.* 1. & *conſ.* 33. *num.* 51. *Vol* 2. & *conſ.* 66. *num.* 98. *Vol.* 3. Rol. à Vall. *conſ.* 6. *num.* 42. *Vol.* 3. Mynſ. *reſp.* 41. *num.* 11. Modeſt. Piſtor. *conſ.* 27. *num.* 59. *Vol.* 1. Benintend. *deciſ. Bononienſ.* 9. *num.* 3. Ferrar. *cant.* 38. Cephal. *conſ.* 724. *num.* 43. *lib.* 5. & ſecundum eam ſententiam in Camera Imperiali ſæpius judicatum eſſe teſtantur. Mynſ. 6. *obſ.* 4. Gail. 2. *obſ.* 18. *n* 7.

Declara hanc regulam procedere illis in caſibus in quibus poſſeſſio & uſus requiritur, non autem in ceteris quæ ſolâ negligentia amittuntur: facit quod traditur perſonales actiones amitti 30. annorum ſpacio etiam de jure Canonico, eum ad præſcriptionem illarum non factum poſſidentis diſpici ſoleat, ſed negligentia non utentis ſufficiat. vid. Bronchorſt. *cent.* 2. *var. aſſert.* 75. Rubæ. *conſ.* 13. *num.* 14. Gozadin. *conſ.* 56. *num.* 13. Valaſc. *conſ.* 95. *n.* 1. *lib.* 1. Calcan. *conſ* 6. *n.* 5. Capyz. *decad.* 4. *n.* 22. Benintend. *deciſ.* 9. *num.* 3. maxime iis in terminis quibus conſcientia debitoris non eſt cauteriata, veluti accidit, ſi quis prædio ſuo libertatem, vel conſolidationem uſusfructus longo tempore acquirit ex non uſu ejus, cui erat uſusfructus vel ſervitus conſtituta, quia non tàm præſcribere is videtur: quàm jus negligentia non utentis extingui, juxta *l. corruptionem* 16. *C. de Vſufr. l. pen. C. de ſervit. uti* poſt Bart. doeuerunt Caſtr. *num.* 3. Raphael. Cuman. *num.* 1. Imol. *num.* 19. *Verſ. ſed ſi quaratur ad l.* 4. §. *ſi Stam. ff. de Vſucap.* Panorm. *in d. c. fin. num.* 8. *de præſcr.* Anton. de Padilla *ad l.* 1. *num.* 38. *Cod. de ſervit. & aq.* Ioh. Gœdd. 3. *Conſ. Marp.* 33. *num.* 230.

VI.

Mala fides authoris nocet & ſucceſſori ſive heredi. *l. ſi ego* 11. § *partus* 2. *ff. de publ. in rem act. l. ſequitur* 4. §. *heres* 15. *ff. de Vſucap. l. tutor rerum* 56. *ff. de admin. tutor. ibidemq; gl. in l. cum heres ff. de diverſ. & temp. præſcript.* Cephal. *conſ.* 315. *num.* 19. *lib.* 3. atque ita omnes ſentire reſpondit Tiber. Decian. *conſ.* 24 *num* 22. *Vol.* 1. & communem eſſe teſtantur idem Decian. *conſil.* 2. *num.* 197. *Vol.* 1. Rol. à Vall. *conſ.* 6. *num.* 47. *Vol.* 3.

Amplia hoc obtinere etiamſi heres ex perſona ſua præſcriptionem inchoare velit. Dec. *in c. Eccleſia S. Maria. col.* 12. *in fin. n.* 30. *de conſtit.* Alex. *conſ.* 4. *col. pen. Vol.* 2. & *conſ.* 63. *col.* 3. *num.* 10. & *conſ.* 89. *col.* 3. *Vol.* 4. Rube.

conſ. 13. *col.* 4. *in fin.* Cravett. *conſil.* 146. *Vol.* 1. Calcan. *conſ.* 26. *in fin.* Capra *conſ.* 40. Iaſon. *conſ.* 303. *col.* 2. *circ fin.* Curr. jun. *conſ.* 177. *col. fin.* Gozad n. *conſ.* 1. *col.* 2. *circ. fin.* Balb. *d. p.* 2. *q.* 12. *nnm.* 12. *de præſcr.* Tiraq. *de retract. conſang. §.* 15. *gloſſ* 4. *nnm.* 35. Menoch. *conſ.* 231. *num.* 42. *Vol.* 3. Decian. *conſil.* 2. *num.* 197. *Vol.* 1. Modeſt. Piſtor. *conſ.* 27. *nnm* 58. *Vol.* 1. atque ita in terris Imperij obſervari, ait poſt Panorm. *in cap. ſi diligenti extr. de præſcript.* Vult. *libr.* 3. *Conſ. Marpurg.* 21. *nnm.* 275. *Vid. latè* Weſenbec. *lib.* 1. *conſil.* 8. *num.* 31. *&* 32.

Declara & limita I hanc regulam procedere, & veram eſſe in herede defuncti immediato, non etiam mediato, id eſt, heredis herede, ita Crot. *in l. Pomponius §. cum quis in fin. ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* Didac. Covar. *in d. c. poſſeſſor. p.* 2. *§.* 9. *num.* 6. heredem enim poſſeſſorem rem à defuncto mala fide poſſeſſam præſcribere poſſe, non obſtante malâ fide anteceſſoris ſui ſi aliundè, quam à defuncto titulum præſcribendi juſtum habuerit, text. eſt *in l. an Titium* 5. *§. fin. ff. de tempor. præſcript.* per quem hoc ita ſcripſerunt, Aretin. *in d. l. Pomponius. §. cum quis.* & Iaſon. *nnm.* 21. Balb. *de præſcript. p.* 2 *part* 3 *pr. quæſt.* 12. *num.* 15. quod conſulendo etiam ſunt amplexi, Alex. *conſ.* 79. *Vol.* 2. Ruin. *conſ.* 45. *col. pen. Vol.* 4. Pariſ. *conſ* 23 *num.* 212. *Vol* 1. quippe mala fides prædeceſſoris non impedit ex integro bona fide inchoare & complere præſcriptionem. Auguſt. Berous *conſ.* 19. *num.* 10. *&* *conſ.* 15. *nnm.* 32. *&* 42. *Vol.* 3. Mynſ. *cent.* 4. *obſ.* 6, *num.* 7.

Limita II. quoad ſucceſſores in dignitate Prælatura vel beneficio conſtitutos, hos enim à ſua perſona inchoare poſſe præſcriptionem, textus eſt *in c. cura* 11. *& ibidemq; gloſſ. & Dd. de jur. patron. add.* Caſtr. *in l.* 3. *ff de Vſucap.* Menoch. *conſ.* 2. *num.* 342. Alex. *conſ.* 89. *nnm.* 8. *lib.* 2. ubi ait malam fidem nocere quidem in ſucceſſore univerſali in hereditate, ſed non ſucceſſori in Prælatura vel dignitate. idem tradit *in d. l. Pomponius. §. cum quis. num.* 2. *ff de acquir. poſſeſſ.* ubi addit ſe pro hâc ſententia ſæpè numero conſuluiſſe eamque æquiorem eſſe concludit, *Vid. hac de re Dd. allegatos apud* Balb. *in d. q.* 2. *p.* 3. *princ q* 12 *n.* 21.

Limita III. quoad ſucceſſorem ſingularem, puta emptorem vel Vaſallum. Balb. *in d. tract. de præſc.* 4. *part. part.* 4 *pr. q.* 3. *n* 5. maxime quando ex alia cauſa poſſiderent nempe jure emptionis vel inveſtituræ, Corn. *conſil.* 20. *licet in præſenti. n.* 4. *cum ſeq. Vol.* 1. Weſenb. 1. *conſ.* 8. *n.* 14.

VII.

Mala fide ſuperveniente præſcriptio interrumpitur, *gloſſ. in cap. fin. de præſcript. & c. poſſeſſor. de R I. in* 6. Bart. *in l. naturaliter. col* 2. *Verſ. quare utrum ſuperVenions defectus ff de Vſucap.* faciunt notata per Felin. *in c. illud nnm* 2. *de præſcript.* Balb. *in tract. de præſcript ſub rubr. de præſcript. rer. mob. Verſ. quib. mod. interrump. n.* 50.

VIII.

Malæ fidei præſumptio purgatur curſu triginta annorum. Bart. *in l. fin. in fin. C. unde Vi.* Iaſon. *in § ſed iſta. num.* 100. *Inſtit. de act. & conſ.* 5. *col.*

col. fin. in fin. conſil. 72. col. 2. Vol. 1. & conſ 209. col. 2. in fin. Vol. 2. Dec. *conſil. 267. col. 3 & conſ. 272. col. 5.* Curt. jun. *conſ. 52. col. 4.* Caſtr. *conſ. 169. col. 2. Vol. 1.* ubi ait poſt lapſum temporis malam fidem allegari non poſſe, ad idē faciunt notata à Menoch. *lib. 3. de præſumpt. præſ. 130. n. 17. & 18.* idque adeo verum eſſe nonnulli exiſtimant, ut nec mala fides præcedens præſcriptionem bonæ fidei acquiſitam per ſpacium longiſſimi temporis tollere queat, Dec. *in l. traditionibus. col. 3 num. 11. & 12. C. de pact. & conſ. 496. col. 2. circ. med. & conſil. 678.* Salic. *in l. 2. col. fin. C. de ſerv.* Bald. *conſ. 370. Vol. 3.* Bocr. *deciſ. 39. n. 7.*

Declara hoc tum demum verum eſſe, ſi mala fides ſit præſumpta. Si enim vera adeſſet mala fides, ea nunquam tollitur neque purgatur per aliquem temporis lapſum etiamſi ſit longiſſimum, memoriamque hominum excedens, Bart. *in d. l. fin. C. unde vi.* Vult. 1. *conſ. Marp. 22, n. 88.*

IX.

Mala fide agit qui cum pupillis contrahunt ſine tutorum auctoritate. *l. quia quolibet 27 ff de contr. emt. 5.* Bart. *in l 2. §. ſi quis autem pupillo. ff. eod.* Dec. *in l. pupillus. n. 2. ff. de R. I.* Vult. 3. *conſ. Marp. 29. n. 174.*

CAP. VI.

Malum.

Axioma I.

Mala omnia perpeti melius eſt quam conſentire malo, *cap. 1. 22. quæſt. 5 & cap. ſi quis conſictum 7 22. quæſt. 5.* nec quicquam oberit ſi dicatur, quod quæ propter neceſſitatem fiunt videantur fieri licitè, *cap. quod non eſt licitum 4. de R. I.* cum neceſſitas legem non habeat, *cap. ſicut 11. diſtinct. 1. de conſecrat.* Intelligendum enim erit hoc de neceſſitate, quæ reperitur in auctoritate, veluti eſt neceſſitas vitæ, hanc enim excuſare patet ex *cap. quis per neceſſitatem 3. extr. de furt. cap. quicquid 26. cum ſeq. de conſecrat. diſt. 5.* ad evitandum enim majus malum, minus quandoque malum Eccleſia tollerare conſuevit, *e. requiſivit de deſponſ impub.* Farin. 1. *deciſ. 107. num. 5.* non autem trahendum ad alia, veluti adulterium & ſimilia etimina. *l. palam 43. §. non eſt 5. ff. de rit. nupt.*

II.

In malo nemini eſt obediendum, *cap. qui omnipotentem 95. & cap qui reſiſtit 97. 2. quæſt. 3. gloſſ. in cap. Salonitana. verb præſident. diſtinct 63.* Pacian. 1. *conſ. 164. num. 152.* hinc is qui malum avertere poteſt, nec avertit, tàm eſt in culpa, quàm qui malum perpetrat. Philip. Matth. *ad l 50. de Regul. Iur. num. 13.*

III.

MALE agens odit lucem, *l.* 1.§.10.*verſ.tria lumina.* ubi *gl.ff.de ventre inſpic. l.donatio* 25. ubi gloſſ. *verb. ſecultè.* C.*de donationib. cap. conſuluit* 24. ubi gloſſ. *verb. qui malè, de offic. deleg. cap. pernicioſam.* 21. 18.*quæſt.* 2. *cap.* 1. *ut Eccleſiaſtic. benefic. cap. cum ex iniuncto* 12. *de hæretic.* Surd. *conſ.*132. *num.*24. Unde quæ occultè, & clandeſtinè fiunt, ſuſpicione non carent, *d.cap.*1.§.*cùm enim.* ubi gloſſ. *verb. occulta, d. cap. conſuluit .§. ne verò, cum ſimilibus.* citatis à Tiraq. *de pœnis temper. cauſa* 11. *num.* 11. *& de retractu tit.* 2. *in præfat. à n.*13. Menoch.*de præſumpt. lib.*4.*præſ.*12. *num.*7. Maſcard. *de probat. concluſ.* 815. *num.*33. ſicut à contrario ea quæ in conſpectu aliorum, & palàm fiunt, ſunt ab omni ſiniſtra ſuſpicione aliena. *l. non exiſtimo* 54.*verſ. & multum refert.ff.de adminiſtr. tutor. l.explicito* 1. §.*fuit quæſitum* 13. *& ibi* Rip.*ff. ad* SC.*Trebell.* Menoch.*de arbitr.caſu* 244. *n.*1,*cum ſeqq. add.* & Ludov.Gomez *ad* §.*ex maleficiis. Inſt.de action. n.*21.

IV.

MALE parta malè dilabuntur, Ant.de Butr, *conſil.*33.*n.*2.*&* 3. ubi infert, quod dominus non participat injuſtè quæſitâ per ſervum, nec frater injuſtè quæſita per fratrem, nec ſocius injuſtè quæſita per ſocium, refert Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 5. *lit. M. concluſ.* 25.

V.

MALA non ſunt facienda, ut inde veniant bona, Apoſt. *ad Roman.cap.*3.*v.*8. relatus *in cap. ex tuarum* 2. *de ſortileg. cap.ſuper eo* 4. *de uſuris.* [*gloſſ.in l.qui ſub pratextu.* C. *de SS. Eccleſ. & in c.magna ne Cleric. vel mod.*] Tiraq. *de pœnis temper. cauſa* 52. *num.* 8. Palat. *in repet. c. per veſtras* 7. *de donat. inter virum & uxor. notab.*6.*n.*2.*&* 3.Surd. *conſ.*574. *num.*19. [Hering. *de molend. quæſt.*11. *num.* 53. *cum ſeq.* Permittenda tamen quandoque ſunt mala ut eveniant bona. arg. *Matth.*19. *verſ.*8. *& ſimilium quæ ex legibus Moſaicis recenſet.* Zepper. *d. tract. c.*9. *arg.l.virtus* 7.*ff.de LL.* Ob fructum enim bonorum nonnulla mala ſunt devoranda, ſicut de conjugio dicebat Menander apud Clem. 2. *Strom.* Unde Cicero in omni re injuſtum eſſe ait, ſi exaggerentur mala, taceantur bona, in pleriſque enim ita comparatum

tum eſt, ut aut hæc cum illis ſint habenda, aut illa cùm his amittenda, Arniſ. 1. *relect. polit. cap.* 1. *ſect.* 12. *num.* 8. Neque id Legislatori vitio dandum eſt, ſed laudi potius, qui rectum clavum tenendo fluctuantem Reipub. naviculam à naufragio ſervare, in portum tranquillum reductam reſtaurare, cœloque ſereno, contra tempeſtates futuras præmunire divino adjutus auxilio pro virili enititur. Quin &, quod directo non poterat, curſu per obliquũ inflexo, ſenſim obtinere ſtudet, puta vel contrarium factum, quod etiam ſibi magis placere vel ipsâ teſtatur permiſſione laudando. *l.* 1. *§. licet. ff. de peric. & comm. rei vend.* vel quæ aliis rectè viventibus conceduntur, & ad quæ naturali appetitu ferimur non nihil amputando vel præcidendo. *arg. l. fin. verſ. filius. C. de natur. liber. & Nov.* 47. *cap. fin.* vel metas & limites, quoad ejus fieri poteſt, ne nimia indulgentia ad extrema deveniatur, præfigendo, *arg. Novell.* 89. *cap.* 12. *l.* 26. *C. de uſur.* Policey Ordn. deß H. Reichs zu Franckfort/ *de Anno* 1577. *tit.* von wucherlichen Contracten. *Exod.* 22. *v.* 25. *Levit.* 25. *v.* 35. 42. *&* 44. vel ſimilibus ſalutaribus remediis, quæ prudens circumſtantiarum conſideratio adminiſtrabit. *add.* Hottom. *recept. ſent. lib.* 3. *cap.* 12. viderint igitur, quid ſupremo omnium Judici reſponſuri ſint, qui lupanaria, mendicos otioſos, piratas, Judæos &c. quæſtus tantum & ærarij replendi gratia fovent. Bornit. *de ærario, lib.* 8. *c.* 1.

VI.

MALORUM conſortia ſæpe bonos corrumpunt, *cap. ſæpè* 12. 28. *quæſt.* 1. Tiraq. *l.* 5. *connub. part.* 5. *gloſſ.* 1. *num.* 21 Camill. Borel. *in addit. ad Bellugam in ſpeculo Principum, rubr.* 11. *§. Viſo, lit. C. verſ. item hæreticus.*

VII.

MALUM omne naſcens facilè opprimitur inveteratum ſit plerumque robuſtius, ut ex Cicerone, Veteri, novoque Teſtamento, comprobat Campan. *in diverſorio turiſ Canonici, rubr.* 12. *c.* 8. *n.* 8. add. text. *in l. nominationum* 45. *C. de decur.*

VIII.

MALUM minus eligendum de duobus malis, nam accidentaliter, & ſecundùm quid per plexus inter duo, quorum alterum neceſſa-

neceſſario eſt facturus, & utrumque arbitratur eſſe peccatum, juſtè poteſt, & tenetur eligere quod ſibi videtur minus, ut majus evitet, *cap. duo mala* 1. 13. *diſt. c. ſi aliquid* 6. 22. *quæſt.* 4. D. Thom. 1. 2. *q.* 19. *art.* 6. *ad* 3. ubi Medin. *quæſt.* 1. Cordub. *in ſuo quæſt. lib.* 3. *q.* 4. *ad fin.* Ægid. *conſil.* 9. *num.* 11. *ad finem.* Valent. *t.* 2. *q.* 14. *punct.* 5. *ad* 2. Vaſq. *ad d. quæſt.* 19 *diſput.* 60. *c.* 2. *n.* 6. Menoch. *illuſtr. c.* 48. *n.* 2. Tiraq. *de nobilit. c.* 31. *num.* 547. Thom. de Thomaſſet. *in floribus legum, reg.* 93. Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 2, *num.* 24. Azor. *Inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *quæſt.* 5. Cardin. Tuſch. *tom.* 5. *lit. M. concluſ.* 26. Fr. Emman. *in ſum. tom.* 2. *c.* 51. *num.* 6. Soar. *tom.* 4. *de Pœnit. diſput.* 4. *ſect.* 10. *num.* 4. Molin. *de Iuſt. tract.* 2. *diſput.* 335. *ſub num.* 30. Sayr. *in clavi Regia, lib.* 1. *c.* 13. *num.* 30. Sanchez *de Matrim. lib.* 2. *diſput.* 39. *ſub num.* 12. *verſ. ad quartum, & lib.* 7. *diſp* 11. *num.* 15. Narbona *l.* 20. *gloſ.* 17. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* reſpectu enim majoris mali minus habet rationem boni, ſecundùm Henric. *in ſum. lib.* 12. *cap.* 6. §. 7. *lit.* F. Turrec. *in d. c. duo mala, ſub num.* 1. Covar. *de ſponſalib. p.* 2. *c.* 7. §. 2. *num.* 9. Leſſ. *de Iuſtit. lib.* 2. *c.* 23. *num.* 21. Nam licet actio illa ſic eligendi minus malum ex duobus, ſit in ſe & abſolutè in illud minus malum exiſtimatum libera, & ita ſit libera naturaliter, ut ajunt, & in genere entis: tamen prædicta eligendi actio, non eſt moraliter, & ut ajunt, in genere moris libera, in ordine ſcilicet ad majorem culpam vitandam, quia ſuppoſito, quod eam vitare aliter nequit, niſi per admiſſionem minoris mali, jàm hoc non poteſt moraliter vitari, ac proinde, nec dicitur liberè amari, ac tandem nec in eo peccari, cùm conſtet ad inducendum peccatum neceſſariam eſſe utramque libertatem; nempe illam, per quam feratur voluntas in objectum malum, quod ſecundùm ſeipſum naturaliter, & abſolutè loquendo, ſit eligibile, & rurſus illam, per quam feratur in illud, ut poſſibile vitiatur moraliter, id eſt, in ea occaſione in qua moraliter poſſibile ſit illud vitari, juxta ea, quæ de requiſitis neceſſariis, ut peccatum dicatur voluntarium, tradunt D. Thom. 1. 2. *quæſt.* 13. *art.* 6. *in corpore*, & poſt alios Cardin. Tolet. *in ſum. lib.* 3. *cap.* 1. *verſ. alterum, pag.* 2. Sicque in effectu quando neceſſitas cogit in alterutrum malum eligere, tunc eligens minus malum, nihil aliud formaliter facit, quàm implere præceptum pluris faciendi præcepti de majori malo vitando; unde cùm hanc electionem minoris mali faciat

faciat ex præcepto, non potest in eadem censeri peccator, *ex regul. quod quis 25. de Reg. Iur. lib. 6.* consonat text. *in l. iustè possidet 11. ff. de acquir. possess.* cum similibus.

Amplia procedere etiam in lege humana, ita ut electio minoris mali ad vitandum majus, non solùm licita sit privatis, juxta supra resoluta; sed etiam lege humana: sic enim concluditur ex regul. text. *in l. ult. in fin. C. de fideiussor. & in l. legis virtus 7. ff. de legib. & in cap. omnis 4. 3. dist. & in cap. 2. ad fin. 13. dist. & in cap. hac ratione 9. in fin. 31. quæst. 1.* junctis his, quæ circa justitiam & potestatem legis humanæ ad permittenda minora mala, ut impediantur majora, resolvunt D. Thom. 1. 2. *quæst. 93. art. 3. ad 3. & 2. 2. quæst. 10. art. 11.* Castro *de lege pœn. lib. 2. c. 9.* Covar. *de sponsalib. p. 1. c. 4. in princ. sub num. 9. & var. lib. 2. c. 4. à num. 11.* Tiraq. *l. 9. connub. num. cum seqq.* Azor. *Instit. moral. p. 1. lib 5. c. 5. quæst. 5.* Sanchez *de Matrim. lib. 2. disp. 39. sub num. 2.* Soar. *de legib. lib 3, c. 15. & 16.* hanc legis humanæ potestatem deducentes ab ipsa lege æterna, & naturali; dum scilicet hujusmodi leges, licet prohibeant omnia peccata, & per consequens ea committentes semper obligentur in foro Conscientiæ, tamen non omnia puniunt, nec puniri jubent in foro externo, & in hoc seculo: sed potiùs multa permittunt in hoc sensu, ne majora bona impedirentur, vel mala majora sequerentur. Id quod explicat cæteris meliùs Soar. *d. cap. 15.* ubi *num. 5.* respondet ad locum Augustini *de libero arbitrio, lib. 1. c. 5. & 6.* dicentis legem æternam nullum peccatum permittere.

Quæstio difficilis est, an possit quis suadere, consulere, & inducere alium ad eligendum minus malum, quòd à parte rei malum fuerit, ad avertendum majus malum à parte rei tale, quod aliquis ex malitia sua patrare decreverat, veluti si ad vulnus inferendum, vel ad aliam mitiorem vindictam inducam illum, qui graviorem de alio sumere nempe illum interficiendo decrevit? Sunt enim aliqui Doctores, qui hanc inductionem, suasionem, & consilium reprobant, intelligentes id sine peccato fieri non posse, cùm formaliter involvat, ut ipsi credunt, cooperationem in malo, quæ nunquã licita esse potest, juxta illud, *& agentes, & consentientes* &c. de quo sup. *lib. 1. c. 47. axiom. 9. p. 97.* nec possint fieri mala, ut eveniant bona, aut minora mala, juxta illud Pauli *ad Rom. 3.* Solúmq; concedunt

iidem Doctores, posse alterum alteri sic ad peccandum parato offerre materiam minoris mali, eamque simpliciter eidem proponere, intelligentes in hunc solùm sensum excusari Loth, nempe, si dicamus eum, dum obtulit filias suas abusui impiorum, non induxisse illos, nec filias ad stuprum, sed solùm simpliciter proposuisse materiam minoris mali, sicq; procedere locum Petri Ap. 2. *ep. c.* 2. dum eundem Loth justum vocat, dicens, Loth unum justum à nefandorum injuria liberatum à Deo fuisse. Hanc itaque distinctionem inter inductionem, & suasionem minoris mali, & inter simplicem propositionem materiæ minoris mali, facit Cajet. 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 4. & alij, quos refert, & sequitur Tolet. *d. pag.* 2. Covar. *d. num.* 9. *prope fin.* Juxta eandem distinctionem intelligens excusandum esse Judam, de quo *Genes. cap.* 37. quasi non induxerit, nec suaserit fratribus venditionem fratris Joseph, sed solùm illam proposuerit eis, ut materiam minoris mali, ad avertendum majus, nempe occasionem ipsius fratris. Ulteriùs idem Covar. *loco proximè citato*, intelligit, Ruben *Genes. d. cap.* 37. usum fuisse sola simplici propositione prædicta, dum animo evitandi idem homicidium dixit eisdem fratribus; *Non occidamus, sed proiiciamus in cisternam veterem.*

Verùm alij multò meliùs concedunt, non solùm prædictam simplicem oblationem & propositionem materiæ minoris mali, sed etiam formalem illam suasionem ipsius ad majus avertendum, ex quorum numero fuerunt Innoc. *in c. super eo, col.* 2. *de usuris.* Cajet, meliori consilio ductus, *in summa. verb. Tyrannus, & tom.* 2. *opusc. tr.* 31. *c.* 13. *in solut. dubii* 3. Adrian. & alij, quos refert, & sequitur Nav. *in Manu. c.* 14. *sub num.* 40. *& cap.* 17. *num.* 263. *num.* 9. *cum seqq.* Lessius *de Iustitia, lib.* 2. *c.* 13. *num.* 19. *& lib.* 4. *cap.* 3. *à num.* 33. adducentes textum, quem sic intelligunt, *in c. si quod verius, vers. si enim* 33. *quæst.* 2. *& in cap.* 2, *vers. hinc etiam* 13. *dist.* indeque resolventes, & deliberato hominem occidere, suaderi posse aliam mitiorem vindictam, videlicet vulnus non lethale; rursus & volentem committere adulterium, vel furtum grave, induci posse ab alio, ut committat solùm simplicem fornicationem, aut furtum levius: præterea & eum, qui non vult subvenire extremè indigenti, induci posse, ut illi subveniat saltem dando ei mutuò sub usuris, quod minus malum

lum eſt. Ratio hujus reſolutionis ea eſt, quia ſic conſulens, ſuadens, aut inducens ad minus malum, non tendit ad hoc, ut minus malum fiat abſolutè, pro ut in ſe eſt objectum malum, & peccaminoſum, nec illud abſolutè approbat, & petit in hoc ſenſu; id enim eſſet illicitum pati, ac facere, cùm involueret formalem cooperationem in malo: In quo caſu procedere poterunt fundamenta primæ contrariæ ſententiæ; ſed ſolùm petit formaliter commutationem minoris mali pro majori, & quod illud huic præferatur, licet id non ſemper exprimatur. Et cùm ita rogatus decreverit omninò alterum malum facere, & ita jam per ſe ductus ſit ad peccandum, dici non poteſt eo conſilio, & ſuaſione minoris mali denuò duci, ut peccet, ſed ut culpam minuat per deſiſtentiam à majori peccato, quæ abſque ulla cooperatione formaliter intenditur in ſuaſione minoris mali à ſuadente, alioquin hoc etiam diſſuaſuro, & impedituro, ſi poſſet abſque majori, vel pari commodo. Quam rationem præſtant Doctores proximè citati.

Qua retenta ſententia, non obſtant, quæ pro prima contraria ſupra adduximus: ad illud enim de culpa, quæ imponitur Loth in illa filiarum proſtitutione, minus malum continente, reſpondetur dupliciter. Primò quidem negando peccaſſe Loth, & illum excuſando, quia videlicet non obtulit filias Sodomitis, ut earum concubitu, tanquam minori malo, majus, nempe Sodomiam, repenſaret, nec animum habuit, ut filiæ proſtituerentur; ſed ut eorundem furentium impetũ hyperbolica ſummiſſione frænaret, declarans hoc modo, quàm ſibi moleſta eſſet immanitas ſceleris, & injuriæ quam attentabant adverſus hoſpites à ſe receptos, prout alioquin, ut oſtendamus, quàm ægrè feramus aliquid effici, dicere conſuevimus, prius me interficias, quàm hoc facias. Qua ratione eundem Loth à peccato excuſat Cajet. *in Comment. ad d. cap. Geneſ.* 19. ſequitur Molin. *d. diſp.* 335. *num.* 12. non improbat poſt Perer. Tolet. *d. c.* 37. *pag.* 2. *ante med.* firmat, Leſſ. *d. cap* 13. *num.* 20. Sicque juxta hanc rationem procedere poterunt dicta per Chryſoſt. *Homil.* 43. *in Geneſ.* & per Ambroſ. *lib.* 1. *de Abraham, c.* 6. dum laudibus celebrant facinus Loth. Ultra quàm quod idem Loth, juxta eoſdem Doctores (contra Pererium in hac ſecunda ratione aliter ſentientem) poteſt excuſari ex quadam animi perturbatione, & ardenti cùpiditate

defendendi hoſpites ab illa injuria temeraria, ut qui mente ſic turbata, & indeliberata proceſſit, à culpa illinc extenuata liberetur; quod intelligere oportet, ut ſcilicet liberetur in totum, vel in parte, prout hæc animi perturbatio, & paſſio in totum, vel in parte excluſerit voluntarium requiſitum ad peccatum, juxta tradita per Thom. 1.2.q.77.*art.6. cum ſeqq.* Tolet. *in ſum. lib. 2.c.1. pag.2.verſ.alterum.* Azor. *Inſtit. moralium. tom.1. lib.4.c.19. quæſt.4.* Secundò reſponderi poteſt, & forſan meliùs, fatendo quidem Loth peccaſſe, ſed contendendo hujuſmodi peccatum non proceſſiſſe ex eo, quod minus malum ſuaderi non poſſit ad vitandum majus, (illud enim ſuadere ſine alia extrinſeca, & nociva circumſtantia peccatum non eſt, juxta communem abſolutionem) ſed proceſſiſſe ex eo, quod in hac ſuaſione intervenit alia circumſtantia extrinſeca, nempe detrimentum tertij, id eſt, filiarum. Qua quidem circumſtantia interveniente, peccat ſi ſuadens minus malum, etiam ad vitandum majus, ut bene ad limitandam hanc noſtram ſententiam advertit Molina *ſub d.n.12. iuncto n.9.* & Leſſius *n.20.* & nos infrà latiùs.

Quæ quidem noſtra ſententia ſic ab impugnationibus defenſa adeò vera eſt, ut procedat non ſolùm quando ex ſuaſione minoris mali avocanda ſit mens alterius à malo majori: ſed etiam quando eo modo intenditur illud impediri, quamvis mens illius non ſit mutanda, quippe quod formalis ratio, per quam hujuſmodi ſuaſio excuſatur, poſita eſt in ea commutatione, & prælectione minoris mali, ut medio, propter obdurati malitiam neceſſariò ad impediendum majus, juxta ſuprà reſoluta. Ergo ſatis erit, quod ex parte ſuadentis detur hic animus commutandi, & præligendi minoris mali, imò mali æqualis, velut cujuſdam illecebræ obtentæ, ut dum circa illam obduratus occupatur, poſſit majus malum impediri; & quod ex parte materiæ concurrat ſufficiens diſpoſitio, & probabilis ſpes impediendi prædicti mali majoris, aut æqualis, quamvis avertenda non ſit mens alterius ad illud patrandum obſirmati, cùm hæc mentis averſio habeat ſe ut extrinſeca, & accidentalis reſpectu prædictæ ſuaſionis, & ideo nihil ponat, nec tollat in ejus bonitate, & juſtitia. Unde meritò hic reſolvit Leſſius *d. lib. 4. cap.3. num.34.* inde bene inferens juſtam fuiſſe ſuaſionem, qua Ruben fratres volentes occidere Joſeph, induxit, ut dimitterent in ciſternam veterem, & ibi

fine-

ſinerent fame mori, *Geneſ. c.* 37. & ita ſuaſit æquale peccatum, ut hac via, licet fratres perſiſterent in ea prava intentione mortis per famem inferendæ: tamen ipſe Ruben hunc effectum impediret aliunde, videlicet ſubducendo clàm à ciſterna eundem Joſeph, ut conſtat ex verbis ejuſdem *cap.* 37. *Hoc autem dicebat*, ſcilicet Ruben, *volens eripere eum*, ſcilicet Joſeph, *de manibus eorum, ut redderet patri ſuo.* Qui intellectus aptior eſt illo, quem ad eundem locum tradit Covat. *de ſponſ. parte* 1. *cap.* 4. *in princip.* dum ſentit, Ruben ibi dem egiſſe de prædicta projectione in ciſternam tanquam de minori malo, ad vitandum majus, ſcilicet occiſionem Joſeph; fallitur enim Covarruvias ex modo dictis, juxta quæ conſtat, eandem projectionem ibi conſideratam fuiſſe, ut referentem occiſionem ejuſdem Joſeph, quamvis diverſo medio, nempe fame ab occiſoribus fratribus in ciſterna procurandam, arg. text. *in cap. pace*, 86. *diſtinct.* Suaſit igitur Ruben non minus, ſed æquale malum, prout juſtè potuit, ut ita ab alio æquali malo fratrem alioquin non liberandum, ſubduceret interim, & liberaret, juxta ſuprà dicta.

Ad eundem modum ſuadere poſſumus volenti occidere proximum, quod priùs expoliet ejus domum, vel abigat pecora, ut interim illum, alioquin non liberandum, ſubducamus; prout etiam poſſumus volenti prodere urbem, ſuadere ut priùs expilet ejus ærarium, ut interim aliunde, videlicet convocatis defenſoribus, proditio impediatur. Qua etiam ratione captus à latronibus poteſt eis ſuadere, ut inſequantur alium quendam, ſi ſuadens certò ſciat illum evaſurum ratione celeritatis, vel ob inſidias eò loco poſitas ad capiendos latrones, ut ipſemet captus poſſit interim fugere, ut bene obſervat Leſſius.

Limitatur tamen hæc noſtra communis reſolutio, ut procedat ſolùm quando ſuaſio minoris mali facta fuerit abſque præjudicio tertij, non verò ut procedat cum dicto præjudicio in particulari, niſi tertius illud moleſtè non ſuſpiciat, aut niſi fuerit alioquin obligatus ad illud ſuſcipiendum, ut reſolvunt Molin. *d. diſp.* 315. *n.* 9. Leſſius *dict. cap.* 13. *num.* 20. Et quidem meritò, nam ex diſpoſitione privatorum non poteſt inferri tertio damnum, quod ipſe nolit, aut non teneatur alioquin ſuſtinere, juxta *regulam l. id quod noſtrum eſt* 11. *iuncta regul. l. factum* 198. *ff. de reg. iur. & c. non debet*, 23.

eod. tit. lib. 6. & toto tit. C. ne uxor pro marito. & C. ne filius pro patre. Quæ sanè obtinent, etiamsi per hoc damnum tertij, vitaretur majus illud peccatum, in quo alter ex malitia sua obduratus persistit, cùm possit, si velit, ab eodem abstinere; nam aliter ex eadem malitia commodum ex damno tertij resultans reportaret, juxta reg. text. *in cap. intelleximus 7. de iudiciis, & in l. itaque fullo 12, in princ. ff. de furtis.* cum similibus. Secundùm quam resolutionem peccabit ille, qui ad vitandum etiam majus damnum à latrone paratum, verbi gratia inferendum alicui, obiecerit eidem latroni alium hominem divitem, de quo is non cogitabat, & suaserit, ut huic tanquam opulentiori inferat illud damnum, utpote minus comparatione ipsius, ut benè resolvit Lessius *d. cap. 13. num. 20.* ex cujus tamen dictis id à nobis erit statim limitandum. Præterea secundùm eandem resolutionem consequens patet; in quo peccaverit Lorh, dum filias suas impiis obiecit, ut majus malum hospitibus imminens vitaret, peccavit videlicet in eo, quia illas obiecit cum damno suæ pudicitiæ, cùm tamen ipsi de illis non cogitarent: non peccaturus alioquin, si hoc illarum præjudicium non obstaret, etiamsi eos ad illalarum usum induceret, si ita intenderet majus illud malum avertere, quod alteri averti non posset, ut in specie observant Molin. *d. disp. 335. n. 12.* & Less. *d. cap. 13. n. 20.*

Dixi, *cum dicto privilegio in particulari*. quia si præjudicium non fuerit illatum tertio in particulari, & in individuo, sed in genere, tunc non reprobabitur electio illa, & suasio minoris mali: imò fieri poterit, juxta sententiam quam sequimur, veluti si dicto latroni firmiter quidem statuenti inferre damnũ alterutri ex duobus, Titio, verbi gratia, aut Mævio: sed adhuc ancipiti circa personam quam ex illis duobus in eo damno præferret, ego in genere absq; particulari designatione alterius, qui opulentior est, & cujus respectu damnũ illud minus est, & absq; suasione, qua directè inclinet latronem in alterutrum, suadeam, illum non quidem rogando, ut huic potiùs, quàm illi in individuo noceat; sed solum proponendo, & consulendo damnum, quod minus fuerit: etenim his terminis non fit injuria ei, cui minus damnum infertur à latrone: nam in hujus mentem non revocavi aliquid quod ipse etiam sic anceps non cogitaret; sed solùm in genere docui minus malum in eo, & si-

& ſimilibus obdurationis eventibus potiùs eſſe faciendum, quàm majus, judicando quale ſit minus comparatione perſonarum, quas latro in eum furandi finem mente revoluerat. Ita reſolvit in terminis Leſſius *d. cap. 13. num. 21.* ſic intelligens dicta per Sot. *de Iuſtit. libro 4. q. 7. art. 3. prope fin.* & reprobans Petrum à Navarra tenentem oppoſitum *lib. 3. c. 4. n. 30.*

Dixi, *niſi tertius damnum moleſtè non ſuſcipiet*, ut oſtendatur quod in his terminis poterit dicta ſuaſio minoris mali fieri etiam cum damno tertij, in particulari deſignando, ſcilicet ejus perſonam directè, & in individuo: nam ſuppoſito quod ille, ut quia multum dives eſt, & conjunctus, verbi gratia, pater, aut mater, aut aſcendens, vel deſcendens, aut alioquin amantiſſimus alterius, cui damnum alternativè paratur à latrone, non ferret moleſtè illud ſibi potiùs inferri, jam cenſetur in eo damno conſentire, ac proinde nulla ei fit injuria in ſuaſione, & indicatione, juxta *reg. ſcienti. de Reg. Iur. lib. 6.* cum ſimilibus Et ita in terminis reſolvit Leſſius *d. cap. 13. ſub num. 20.* Hujus tamen ſententiam cautè limitabis, ut procedat in damno remiſſibili per illum tertium, & in quo ille poſſit conſeniire, ſecus in damno irremiſſibili per eundem, ut concluditur ceſſante illa ratione remiſſæ injuriæ, juncta reg. text. *in cap. cùm ceſſante 60. de appellat.* cum ſimilibus, & ſatis cernere poteris in exemplo Loth, de quo ſuprà, in cujus terminis non parum veriſimile eſt, filias ab eo proſtitutas habuiſſe animi præparationem, ut patris vota ſubmiſsè, licet injuſtè, in ſeipſis adimplerent; & tamen quia dictum earum præjudicium, nempè propria pudicitia, non poterat ab illis remitti abſque peccato, ideo Loth in hac minoris mali ſuaſione reprobatur à Doctoribus meliùs ſentientibus, de quibus ſuprà.

Dixi tandem, *niſi fuerit alioquin obligatus ad illud damnum ſuſcipiendum*, ut oſtendatur, quod in his terminis ſuaſio minoris mali fieri poterit etiam cum damno tertij in particulari, quia ſuppoſita ejus damni neceſſaria ſuſceptione, ad quam tertius ſupponatur obligatus, jam ei non infertur damnum injuſtum, nec formale, ſed ſolum materiale & juſtum, & ita ceſſat contrariæ reſolutionis fundamentum. Exemplum poni poteſt in eo, quem ut divitem, & *furanda*, verbi gratia, pecunia, nullatenus egentem, latroni deſigno nomi-

nominatim, & in individuo, & ipſi potiùs damnum inferat, quàm alteri, ſi in hac hypotheſi ſupponatur, quod alter, à quo illud avertere intendo, ſit illi totum damnum congruo tempore repenſurus, ita ut in eo non præjudicetur: hoc enim dampum ipſe à me deſignatus permittere tenetur ex lege charitatis, ut in ſpecie reſolvit Leſſius *d. cap. 13. num. 20. in fin.* & efficaciter deducitur ex regula, quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, ſuſtinere teneris, de qua *in l. 1. §. idem aiunt. ff. de aqua pluvia arcenda.* Hæc ita ad verbum Pontificius Barboſa. A cujus ſententiis Collectores æquè hìc alieni ſunt; ut Grammatici à verbo *furanda.*

CAP. VII.
Maleficium.

Axioma I.

Maleficia fieri malum eſt etiam propter exemplum aliorum. *l. 5. ff. ad L. Corn. de Sicar.* intereſt, ergò Reip. ne delicta coaleſcendo *l. 6. C. de defenſ. civ.* maneant impunita *l. ſi longum 18. ff. de judic. l. ſitta 31. in fin. ff. ad L. Aquil. l. in delictu. 4. §. cum 4. ff. de Noxal. act. l. Stichum 95. in pr. ff. de ſolut. Nov. 77. cap. 1. cap. un. de pœn. in extrav.* Conſtit. Carol. crim.. *art. 5.* quia peccatis debentur ſupplicia. Cic. *lib. 2. de Nat. Deor. & lib. 1. de Orat.* Vbi enim pœna contemnitur, liberum eſt homini malè agendi arbitrium. vid. Mart. Monter. *deciſ. regn. Arragon. 7. num. 11.* Hinc ſine juſtitia Vltrice ne lovem quidem ficti cœlites & Poetæ gubernare potuiſſe finxerunt. Lactant. *lib. 17. de ira Dei.* nec domus ſine juſtitia ſalva conſiſtere poteſt, Oſor. *lib. 4. de Reg. Inſtit.* Auguſt. *4. de civit. Dei, c. 4.* Ita pœnas ob maleficia ſolvi (ajente Cajo) magna ſuadet ratio. *l. ſi autem reo 70. §. fin. 5. ff. de fidejuſſ. l. per omnes 6. C. de defenſ. civit. l. qui capitalium 28 §. famoſos 15. ff. de pœnis. l. 1. C. ad L. Iul. repet. l. 7. C. ad L. Fab. de plagiar. c. licet. ubi gloſſ. 44. q. 4.* Bart. *conſ. 223.* jubet publicæ diſciplinæ favor ac vigor. *l. locato 9. §. quod illicite. ff. de public. & veſtig. cap. ut fama 35. de ſententt. excom.* ſiquidem pœna unius multorum eſt metus. *l. 1. C. ad L. Iul. repet. l. ſi ſyndicari 30. C. de pœn. cap. Clericos de cohab. Cler. & mul.* atque ſerìò monet æquitas. *l. quæſitum 10. ff. de ſepulch. viol.* Batt. *in l. ſi quis pro emptore 4. quæſt. pr. ff. de Vſucap.* Caroc. *deciſ. 6. num. 26.* Hinc nihil magis impedit ſanitatem, quam conniventia criminum, & remediorum negligentia. *l. ſi quis ſervorum 20. C. de furt.* quando enim maleficiorum exceſſus juſto præſidis rigore minus ſtringitur, ſit vitioſa pœnæ remiſſio criminum nutritiva, & creſcit ex hoc facinoroſis audacia, liberque quodammodo tranſitus violentiæ præbetur. Frider. Imp. *in reſcript.* nec pari malitia malotum numero conjungi decet. *cap. paratus 23. q. 5. l. illud convenire 5. ff. de pact. dotal. l. 1. ff. ad SC. Maced.* neque majus Deo quippiam offerri condecet ſacrificium, ac ſi quis in ſuam aliorumque perni-

perniciem debacchantur; competenti vigore compeſcantur, *cap. quali cauſa* 23. *quæſt.* 5. Matth. de Afflict. *Conſtit. ſi except. in* 2. *not. lib.* 2. Iaſon. *in l.* 2. *C. de indict.* Vid. *toll.*

II.

Maleficium eſt diſtinguendum ſecundum propoſitum & voluntatem. *l. qui injuria* 53. *pr. ff. de furt. l. quod Resp.* 33. *ff. de injur. l.* 1. *C. ad L. Corn. de Sicar. & l.* 1. *§ dictum* 3. *ff. eod. cap. ſignificaſti* 18. *extr. de homicid. junctis his quæ tradit* Marſil. *conſ.* 25. *num.* 4. *conſ.* 26. *num* 8. *conſ.* 35. *num.* 11. *conſil.* 40. *num.* 19. Farin. 1. *conſ. crim.* 35. *num.* 7. Ioh. Fichard. 1. *conſ. latin.* 58. *n.* 7.

III.

In maleficiis voluntas ſpectatur non exitus. *cap. cum voluntate* 54. *de ſentent. excom. l.* 1. *§.* 3 *l.* 7. *l. Dictum* 14. *ff. de ſicar. l.* 53. *ff. de furt. l.* 8. *ff. de jure jur. l.* 79. *de R. I.* Paul. 5. *ſent.* 23 *§.* 2. Guilh. Bœckel. *de publ. judic. diſquiſ.* 9 *p.* 265. Ex corde enim procedunt adulteria, furta & hujuſmodi, *cap.* 1. 15. *quæſt.* 6. *in fin. cap. propoſito. & c ſicut enim.* 32. *q.* 5. Vnde & Cain, antequam fratricidium committeret, ut homicida à Deo damnatus eſt. *cap num quid Cain de pœnit. diſt.* 1. imò & affectum ſplus conſiderari quam effectum apparet ex *cap. nuper ad fin. de bigamis.* Ioh. Andr. *in quæſt. Mercur. q.* 29. *n.* 2.

Declara hanc regulam procedere in terminis, cum quæritur quale ſit delictum, hoc enim reſpectu voluntatem conſiderari eamque diſtinguere maleficia, dictum eſt axiom. præcedent. ſecus vero cum quæritur quatenus delinquens puniri debeat, tunc & inter alias circumſtantias rationem haberi eventus docet *l. facta* 16. *§. eventus ff. de pœn.* cum ſolius cogitationis pœnam nemo unquam pati debeat. *l.* 18. *ff. eod.* qua propter ut voluntas vel cogitatio puniatur, factum aliquod ſubſequi debet licet delinquens ad exitum non perduxerit. *l.* 1. *in princ. ff. ad L. Cornel. de Sicar. §. item Lex Cornelia de ſicariis Inſt. de publ. jud.* Vid. Pacium *var. cent.* 7. *n.* 65.

IV.

Maleficium alterius perſonæ alium non condemnat. *l.* 2. *C. de his qui latrones. l. ſancimus* 22. *C. de pœn.* ſicut nec econtrario alterius beneficium, alterum à debito abſolvit. *arg. l. fin. C. de accuſ.* Pileus Mod. *in quæſt. jurid. q.* 44.

CAP. VIII.

Malitia.

Axioma I.

Malitia creſcente creſcere debet & pœna. *c. quoniam* 5. *ut lite non conteſtata. l. quicunque* 4. *C. de ſervis fugitivis.*

II.

Malitia laudando augeri non debet. *l.* 1. *§.* 4. *verſ. non enim. ff. de ſerv. corrupt.*

III.

Malitia ſupplet ætatem, *l.3. C. ſi minor ſe majorem dix. c. de illis. 9. cap. à nobis* 8. *c. fin. extr. de deſponſ. impub.* Pacian. 2. *de probat. cap.* 3. *num.* 110. *& cap.* 41. *num.* 32. Zachar. Ferret. *in not. ad Panorm. dict. cap. de illis.* Vbi intelligit hoc verum eſſe quoad contrahendum matrimonium, quod tamen vix admittendum eſſe, niſi in iis qui proximi ſunt pubertati: quales intelliguntur, qui ab ea diſtant ſolum per ſex menſes: ubi volunt. *Dd. poſt gl. communiter receptam in cap. continebatur. Verb. proxima. ubi* Innocent. *&* Abb. *in cap. atteſtationes. Verſ. circa finem de deſponſat. impub.* Card. *conſil.* 4. Staphil. *de Sac. mod. Sac. tit. beneficiatus contrahens. Verſ ſed tenendo.* Pute. *deciſ.* 55. *lib.* 2. Bald. poſt Guilhelm. de Cun. *in l. exceptuntur.* & Rom. *num.* 5. *not.* 2. *ff. ad SC. Syllan.* Nam eſto, quod poſt ſeptennium juris præſumptione adſit illa diſcretio, quæ ſufficit ad validanda ſponſalia de futuro. *l. ſponſalibus* 2. *de ſponſal. cap. literas de deſponſat. impub.* Ioh. Andr. & Abb. *in cap. juvenis de ſponſal.* illa tamen prudentia rationis ſufficienter diſcernentis ſola ad validandum matrimonium, in quo perpetua indiſſolubilitate corpus traditur ptout concludunt Turrecrem *in cap. non eſt* 30. *q.* 2. Abb. *in dict. c. de illis. num.* 4. *de deſponſat. imp.* non ſufficit, ſed requiritur ad hoc ut malitia ſuppleat ætatem & potentia coeundi naturalis, quæ ante annos pubertatis advenire non præſumitur *d. cap. à nobis cap. fin. de deſponſ. impub.* vid. Covar *lib.* 4. *decret. p.* 2. *cap.* 5. *num.* 3. vid. tamen Pacian. egregiè diſſerentem *conſil.* 122. *n.* 145. quare & annos diſcretionis pro annis pubertatis interpretantur Goffred. *in ſumm. eod. num.* 3. Ioh. Andr. *in c. duo pueri, eod. tit.* imò & in delictis aliquando malitiam ſupplere ætatem patet ex *l.* 7. *C. de pœn.* quod ibidem Gothofred. admittit, ſi modo impubes ſit proximus pubertati neque ſentiat quibus delinquit *per l.* 16. *§.* 3. *in fin. ff. eod. l.* 23. *§.* 1. *in fin. ff. de adil. edict. l.* 23. *ff. de furt. l.* 111. *de R. I. ubi Sand.* Sandæ. & Theodoric. *diſput.* 10. *de pœn. theſ.* 4. Limitari etiam ſolet regula hæc (1.) quantum ad teſtimonium, *l. de ætate* 11. *impr. ff. de interrog. act.* (2.) quantum ad religionis ingreſſum, Innoc. *in c. poſtulaſti de regularib.* qui a his in caſibus ætas non conſideratur ex diſcretione, ſed requiritur præcisè numerus annorum, *cap.* 1. *de regular.* Panorm. *in cap. atteſtationes de deſponſ. impuber. num.* 10. Adde anal. noſt. Conſtit. Carol. artic. 164.

IV.

Malitia à Principe cenſetur remota. *Novell.* 88. Cravett. *de antiq. temp. 1. part. pr. num* 37. Gothofred, *ad Nov.* 105. *c.* 2. Menoch. 1. *arb. jud. quæſt. 7. num.* 71. Zaſ. *conſ.* 10. *n.* 5. *lib.* 2. Arniſ. *de Majeſt. c.* 3. *n.* 12.

V.

Malitiæ hominum pœnis præmiiſque vincuntur. Carpzov. *lib. qq. crimin p.* 3 *quæſt.* 101. *num.* 1. *Adhib. tract noſt. de meratis part.* 1. *tit.* 1. *pag.* 145. *d. l. C. de adſeſſorib. can. omnis* 4. *diſt.* 3. *Lipſ. lib.* 5. *de milit. Rom. dial.* 17.

VI.

MALITIIS non eſt via aperienda. *l. cùm hi* 8. *§. ſi cùm lis* 20. *ff. de*

ff. de tranſact. l. quoties 11. *in fin. C. de fideicom. l. ſi legatarius* 25. *C. de legat.* Flamin. Pariſ. *de conſident. quæſt.* 35. *num.* 70. Cæſ. Argel. *de contradict. legitimo, quæſt.* 13. *num.* 90. Octav. Glorit. *reſponſ* 5. *num.* 88. ſed illis eſt occurrendum. *l. magis* 5. *§. ſi pupillus* 5. *ff. de rebus eorum. c. non enim volebat Deus* 22. *quæſt.* 2. Flamin. *d. tract. de conſident. quæſt.* 32. *n.* 61. Narbona *l.* 60. *gloſſ. unic. n.* 20. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recop.*

VII.

MALITIIS non eſt indulgendum. [*l. in fundo* 38. *§ conſtituimus* 1. *de rei vind. l.* 2. *ff. ſolut. matrimon. l. ſi cui.* 9. *ff. deſervit.* Gail. *lib.* 1. *obſervat.* 31. *num.* 4. *&* 1. *obſervat.* 70. *num.* 21. Laurent. Tennin. *in tractat. Cautel. caut.* 246. *num.* 2. Weſenb. 1. *conſil.* 10. *num.* 34. *& conſ.* 38. *num.* 73. Guilhelm. Bœckel. *in tract. de public. judic. in praloquio.*] Eſcob. *de ratiocin. cap.* 13. *num.* 3. Ovid. de Amicis *de jure emphyt. quæſt.* 74. *num.* 10. [& ideo adverſus malignantes malitiosè obviam iri poteſt. *gloſſ. in cap. cupientes in pr. verb. malignantem de Elect. in* 6. *per l. cum pater* 17. *§. Titio* 31. *in fin. ff. de leg.* 2. *gloſſ. in c. Dominus in fin.* 23. *quæſt.* 2.

VIII.

Ex malitia ſua nemo commodum reportare debet, *l. in fundo* 38. *ff. de rei vendicat. l. itaque fullo* 12. *§.* 1. *ff. de furtis, cap. cognoſcentes.* 4. *de conſtitut. cap. ſedes.* 15. *cap. plerumque.* 23. *de reſcript. cap. intelleximus.* 7. *de judic.* [*cap. contingit* 9. *de dol. & contum.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Advocat. verb. delictum. num.* 7. malitia enim nemini debet patrocinari, *c. ex literis* 12. *de dol.*] Intellige directè & principaliter; nam indirectè, per accidens, & in conſequentiam poteſt quis ex malitia ſua commodum reportare, arg. text. *in l. ſed & milites* 10. *§. ſcribit.* ibi, *tutelis excuſabuntur, quia urbem eis ingredi non licet. ff. de excuſat. tutor. l. decreto,* 10. *ff. de ſuſpectis tutor. cap. quia diverſitatem* 5. *verſ. ſi tamen, de conceſſ. prabend.* notat Tiraquell. *de jure mariti, gloſſ.* 8. *n.* 279.

CAP. IX.

Malus.

Axioma I.

Mali bonos ſuperant numero Honthem. *lib.1. de art. Notar. cap.14. nu-num.* 28. juxta illud Poetæ:

Rari quippe boni numero, ſix ſunt totidem, quot
Thebarum portæ & quot dolus oſtia Nili.

quo pertinet illud Oraculum Evangelicum *Matth.* 17. Anguſta porta quæ ducit ad vitam, quod etiam Virg. inſtinctu ipſius naturæ agnovit dum canit:

facilis deſcenſus averno
Noctes atq; dies patet atri janua ditis
Sed revocare gradum ſuperasq; evadere ad auras
Hoc opus hic labor eſt &c.

II.

Mali gaudent malis & in peſſimis rebus exultant. *cap. ipſa pietas* 24.23. *quæſt.4. cap. quam ſit grave 9. extr. de exceſſ. Prælat.* & gloriatur in cauſarum protractione, & cum iniqua egerunt, benedicuntur. *c.1. diſt.*82. Speculat. *lib.2. de except. & replicat. §. Viſo. num.* 55.

III.

Qui malos coërcet miniſter domini eſt & miniſterium Legi præbet. *cap. qui malo* 29. *& cap. homicidas* 31. 21. *quæſt. 5. ibique gloſſ.* delicta enim punire non eſt contra jura & Leges agere, ſed Legi ſubſidium facere, *c.* 2. *& ibi gloſſ. in verb. coercere de priv. leg.* dum enim mali coërcentur, boni in officio retinentur. Gail. *de Arreſt. Imper. c.* 10. *n.* 15.

IV.

MALUS ſemel, ſemper præſumitur eſſe malus. [*l. ſi cui crimen* 7. §. 1. *ff. de accuſat. ibiq; gloſſ.* & Bart. *in verb. admittendum. Nov.* 72. *in præfat. cap. illo vos* 4. §. *fin. de pignor.*] *cap. ſcribam* 9. *de præſumpt. cap. ſemel malus* 8. *de regul. Iuris, lib.* 6. exornant Bellam. *conſil.* 36 *num.*4. Hippol. *ſing.* 64. *&* 393. *& in rub. de fideiuſſorib. à num.* 67. Duen. *reg.*303. Mantu. *Dialog* 89. *& ſing.*401. Alciat. *de præſumpt. reg.*2. *præſ.*7 Corſet. *in ſing. verb. præſumptio*, Lanfranc. *in clem. diſpendioſa. num.* 26. *de judic.* Everard. *d. loco* 90. *de tempore ad tempus, fol.* 262. Joan. de Imola *conſil.* 78. *num.* 6. *&* 7. Paul. Granut. *theor.* 23. Joan. Rojas. *ſing.*195, *num* 9. Jacob. Simanch. *de Catbol. inſtit. cap.*50.

num.

num. 15. Guilhelm. Benedict. *in cap. Rainutius, verb. in eodem teſtamento. il.* 2. *num.* 44. Gig. *conſ.* 30. *num.* 9. *& conſ.* 38. *num.* 77. *cum ſeqq.* Hieronym. de Monte *var. iuris, quæſt.* 13. *num.* 17. Cott. *in memorabil. verb. malus ſemel, pag. mihi* 559. Maſcard. *de probat. concl.* 1003. *num.* 37. Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 32. Cened. *ad Sextum collect.* 29. *num.* 2. Fr. Emman. *quæſt. regular. tom.* 2. *queſt.* 12. *art.* 3. Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *quæſt.* 23. *num.* 21. Cardin. Tuſch. *pract. concl. tom.* 5. *lit. M. concluſ.* 28. *per totam.* [Gail. 2. *obſ.* 109. *num.* 5. Umm. *ad proceſſ. jud. diſp.* 15. *num.* 42. præſumitur enim perſeverare in malo in quo fuit irretitus niſi ſe probet emendatum. Speculat. *de teſt. verſ. item opponitur, quod eſt criminale, per c. teſtimonium* 54. *de teſtib. & atteſt. gloſ. in c. denig, de Except.* Leoniſſ. *int. conſ. matrim. conſ.* 48. *n.* 93. *tom.* 1. Vult. 1. *Conſ. Marpurg.* 11. *num.* 94. cum qualitas ſemel poſita (quæ ex ſolo temporis curſu non tollitur, ſemper præſumatur exiſtere niſi probetur ſublata. *l. ſive poſſidetis. C. de probat. cap. præterea* 10. *de tranſact. c. ſi ſorte de Elect. in* 6. *l. ſi vero* 15. *ibi qui pro rei qualitate. ff. qui ſatisdat. cog.*]

Quamvis in dubio quilibet regulariter præſumatur bonus, & non malus, *ut ſup. l.* 2. *c. bonus* & nemo præſumatur delinquere, ut dictum extat, *ut l.* 4. *in voce delictum.* quia licet per primum peccatum natura humana prona ſit ad malum, *Geneſ.* 4. *c. omnis,* 12. *q.* 1. unde & fomes peccati ortum habet, Paulus *ad Rom.* 7. *c. ſi Paulus* 11. 32. *quæſt.* 5. latè Covar. *in c. alma mater, p.* 1. §. 10. *num.* 11. tamen quia inclinatio illa ex ſe peccatum non eſt, ut reſolvit Sot. *de iuſtit. lib.* 3. *quæſt.* 4. *artic.* 3. Felin. *in c. ult. n.* 15. *de præſcript.* non tollit quo minus homo, qui bonus à Deo creatus eſt, *c.* 1. *poſt princ.* ubi gloſſ. *verb. dæmones, de ſumma Trinit.* & qui potentiam & aptitudinem habet ad bonum, D. Thom. 1, 2, *quæſt.* 63. *art.* 1. & alij, quos ſequitur, Felin. *d. num.* 15. jus habeat à natura, ut apud alios in dubio in bona ſit opinione, ex D. Thom. 2. 2. *q.* 60. *art.* & Sot. *d. q.* 4. *art.* 3.

Attamen quia ex quo aliquis ſemel malus apparuit, nec bonus poteſt fieri aliter quàm per pœnitentiam, *c. peccatum* 4. *de R. I. lib.* 6. [Felin. *in c. fin. de præſumpt.* Ludov. Gomez *in Clem. unic. not.* 2. *de conceſſ. præbend. & §. ex maleficiis. Inſt. de action. n.* 47.] meritò interim dum de illa non conſtat, præſumitur in eodem malo, quia mutatio non præſumitur, *c. maiores* 3. §. *ult. de baptiſmo,* imò ac-

cidens malitiæ ſemel commiſſæ in eſſe productum (quippe quod non tollitur tempore, ſed pœnitentia) durare præſumitur, donec probetur ſublatum, arg. *l. ſive poſſidetur* 19. ubi gloſſ. & Doctores, C. *de probat.* docet Abb. *in c. accidentibus, num. 6. de privileg.* & ita hanc rationem intendit Alciat. *reg. 3. præſ. 1. iuncta reg. 2. in princ.* Dyn. *in d. c. ſemel malus, num. 2. & 3.* Et ideò ſemel malus ſemper præſumitur malus exiſtere in eodem malo ſemel commiſſo, vid. Conſtitut. Carol. *art.* 31. §. 4. vel in eadem voluntate reſpectu mali ejuſdem ſpeciei; non verò præſumitur malus reſpectu mali diverſi, quia quoad illud nulla adeſt conjectura, vnde ſuccedit *reg. l. Papinianus* 20. *ff. de minorib.* & ita advertit Bart. *in l. Caſſius, in fin. ff. de Senator.* communiter receptus per Alciat, *de præſumpt. reg. 2. præſ. 7. num. 2.* & docent Gregor. Lop. *l. 1. verb. procurando, titul.* 18. *part. 6.* Vezin. *tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 2. num. 215.* Grammat. *deciſ. 29. num. 7.* Hippol. *conſ. 15. num. 9. & conſ. 44. num. 18. cum ſeq.* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 21. num. 1. ad fin.* Thom. de Thomaſſ. *in floribus legum, reg. 278.* Maſcard. *de probat. concl. 222. num. 20. & d. concl. 1003. num. 38.* Galet. *in margarita caſuum conſcientiæ, verb. præſumere,* Aloyſ. Ricc. *in deciſ. Curiæ Archiepiſc. Neapol. deciſ. 4. p. 2.* Farin. *d. q. 23. n. 39.* Card. Tuſch. *d. lit. M. concluſ. num. 2.* [niſi eſſet perſona vilis & inhoneſta vel malæ opinionis & famæ, aut contra eam ſiniſtra ſuſpicio laboret. Lucas de Penna *in l. quicunque 16. verſ. ſuper hoc. C. de apoch.* Pacian 1. *de probat. c. 73. num. 32.* quæ omnia tamen limitat. Corſet. *in ſuis ſingularibus. verb. præſumptio.* dum ait ſecus eſſe ſi is qui olim malæ fidei fuit, poſtmodum per triennium continuum perhibeatur bonæ converſationis & probæ vitæ fuiſſe. arg. *Nov. 5. c. 3. ibidemq.* Angel. *quem ſequitur* Dyn. *in c. ſemel malus de R. I.* adde Roman. *conſil. 236. col. 2.* ubi ait quod propter deſiſtentiam ab iniquo vivendi genere reverſionemque ad bonum quis fingatur novus homo, adeo ut fingatur nunquam fuiſſe talis, qualis erat tempore malæ vitæ. *c. ferrum 18. diſt. 50. vid. &* Felin. *in c. cum in iure. col. 1. in pr. de offic. deleg. ubi ponit 5. limitationes. & in c. cum deputati in pr. de iudic.* Joh. Faber *Inſtit. de inoffic. teſt. verſ. ſcortis.* Jaſ. *in §. ſic itaq. Inſtit. de act. col. 4.*

CAP.

CAP. X.
Mandatum.

Axioma I.

Mandatum juſſus & imperium, excuſat eum, qui parendi neceſſitatem habet. *l. in fraudem 10. §. ult. ff. de his quib. ut indig. l. ſi tantum 13. ff. ad L. Falcid.* Hinc Tacit. 3. *Annal. cap. 17. num. 1.* refert. adoleſcentem quendam qui erat in poteſtate patris, ſe purgaſſe crimine civilis belli, quod patris juſſa non potuiſſet detrectare.

Sed hæc purgatio in atrocioribus criminibus non admittitur, quia in iis eſt liber quilibet & ſui juris, nec ulli parere neceſſe habet, & potius mori malle debet, quam facinus admittere quod ſceleris atrocitatem habet. *l. 11. §. ſi tutoris 15. & ff. quod Cæſ aut clam. l. nec intereſt 3. ff. ad l Iul. de vi priv. l. 2. C. de ſepulch. viol.* Cujac. *in lib. 22. qq Pauli ad l. 14. ad L. Corn. de falſ. p. 1248. D.* unde eum in gravioribus non excuſet Weſenb. *in parat. ff. de injur. num. 4.* pœnam tamen mitigare aſſerit idem Weſenb. *de pœn. n. ult. conf. Racemat. noſt. ad tit. Arbor furt. caſ. pag. 429. lib. XI.*

II.

Qui aliquid in ſe recipit, unà omnia ſine quibus illud ex pediti nequit recepiſſe videtur. *l. 2. ff. de juriſd. l. 3. §. ult. ff. de S. R. O.*

Declara huic axiomati locum eſſe in principali re conceſſa & acceſſionibus rei conjunctis, quas illa ad ſe trahere ſolet. non in duabus principalibus quibus natura ſua nihil commune eſt. *l. 21, de ſerv. urb. prad. l. 20. de ſerv. ruſt. prad.* Donell. 18. *comm. 16.*

III.

Nuda Teſtatorum mandata & præcepta, quæ nullius perſonæ reſpectu aut contemplatione fiunt, obligationem parere nequeunt. *l. 7. de annuis legat. ubi God.* Cujac. *in lect.*

IV.

Mandatum non præſumitur, Bald. *in cap. 1. de Reb. Eccleſ. non alien. quem text. ad hoc adducit.* Rebuff. *in tract. de nominat. quæſt. 13. n. 118.* Cephal. *conſil. 311. num. 34. lib. 3.* Decian. *conſil. 121. num. 11.* Ratio quia eſt facti. Cephal. *conſil. 311. num. 74. lib. 5.* Burſat. *conſil. 360. num. 43. lib. 5.* Vnde nec mandatum Principis exigens ſcripturam præſumi docent. *l. unic. C. de mandat Princip. ubi* Dec. *poſt. alios n. 126. l. prohibitum 5 C. de jur. fiſc. l. 1. C. ubi* Bart. *C. de ſuperindict.* idque adeò verum eſſe ut nec mille annis præſumatur, tradunt Burſat. *conſil. 24. num. 20. lib. 1.* Vult. *lib. 1. Conſil. Marpurg. 17. num. 48.* probatione igitur opus habet. Fulvius Pacian. 1 *de probat. cap. 13. num. 10.* Malcard. *de probat. concluſ. 1006. Vol. 2.*

Limita

Limita niſi ubi agitur de re, quæ à communiter accidentibus non ſolet expediri ſine mandato, quia tunc mandatum præſumitur, ut ait Curt. Sen. *in conſ.76. ſuper motivo ſub num.5. verſ. facit ad præmiſſa. col.penult. & ſequitur.* Cravett. *in c. ex præmiſſis de antiquit. tempor. part.2. num.65. verſ. tertio ſublimitatur, fol.142.* Vnde mandatum in aliquo inſtrumento enunciatum ſaltem lapſu antiquiſſimi temporis præſumi volunt. Cagnol. *in l. Celle non creditur. num.21. ff. de Reg. Iur.* Tiraq. *in tract. de præſcript. §.1. gloſſ.4. num.10.* Anton. Natt. *conſ.526. num.7,* & in materia finium in individuo. Hieronym. de Monte *de finib. reg. cap 104. num.4.* Licet Bald. *in l.1. C de reb. alien. non alien. & in l.2. ubi* Salicet. *C. ſi ex falſ. inſtrum.* hac in parte diſſentiat, quem ſequuntur Afflict. *decis.* 345. Marſil. *quæſtos citat in l. ſi quis ne. ff. de quæſt. num.* 85. *& in ſing.323. diuturnitas.* Paris. *conſil.* 47. *num.* 36. *& ſeq. Vol.1. & conſ.36. num.4. Vol.4.* Alciat. *in Auth. ſi quis in aliquo. C. de edend. & conſ.4. num.* 17. *lib.4.* Alban. *conſ.67. num.9. in fin.* Sylvan. *conſ.35. num* 51. latiſſimè Port. 4. *concluſ.29.* Quos tamen conciliat Bertazol. *lib.1. conſult. deciſ. conſ.1. num.119.* ut hæc procedat quando non conſtat interveniſſe ſcientiam & patientiam principalium, prior vero opinio, ſi interveneriſ, per ea quæ tradunt Afflict. *deciſ.308. num.* 8. *&* 9. Balb. *in tractat. de præſcript. part.3. quæſt.10. num.29.* Vaſq. 1. *de ſucceſſ. reſolut. §.5. n.30. col.31. & in ſuo tract. illuſtr. contr. c.62. n.7.*

V.

Mandatum qui ſuſcipit videtur actum gerere nomine mandantis etiam ſi actum illum ſimpliciter gerat, Roman. *conſil.* 91. *num.* 1. Natt. *conſil.636. num.* 68. Alex. *conſ.* 25. *lib.2. alias* 90. *num.9. Vol.3. & in l. qui alienа. §. ſi is qui putabat. num.5. de acquir. hered.*

Declara procedere quoad mandantem & mandatarium, non autem quo ad tertium Alciat. *in d. l. qui aliena. num.5.* Socin. *conſ.68. num.2. Vol.3.* ubi inquit, quod quantum ad mandantem pro eo quis dicatur actum gerere, & tamen reſpectu illius, cum quo actum proprio nomine obligatur. Bart. & Dd. *in d. §. ſi is qui putabat.* & Alex. *in l.1. §. nunciatio. num.14. de oper. nov. nunc.* Gylman. 4.1. *Vol.31. num.3.*

VI.

Mandare non videtur qui monet. *l. ob hæc 20. ff. de his qui not. infam. l.2. §. ult. ff. mandat. l. ſi filiusfam 7. in fin. ff. de tutel.* aut conſulit, *§.6. l. Mandati. ubi* Dd. Bacho v.1. *diſſ Treutl.27. th.5. fin*

VII.

Mandatum conditionale conditione non verificata, non obligat mandantem. Natta *conſil.318. num.5.* Berous *conſ.175. num.30. lib.3.* Farin. *in conſil. crimin. conſil.104. num.* 10. ubi hoc in delictis ceſſare tradit cum mandatum per verba conditionalia non inducatur. Bart. *in l. ſi pupillus. §. videamus. ff. de negot geſt.* Alex. ad Bart. *in l.1. in pr. in verb. obligatio. ff. mand.* Aretin. *in l. ſi quis mihi. §. ſed quod ſi. num.11. in fin. ff. de acquir. hered.* Natta *dict. conſil. 388. numero 5. verſ. & licet fieret productum mandatum.*

VIII. Man-

VIII.

Mandatum ſolvitur morte mandantis, §. 10. *Inſtit. de mandat. l.* 8. *C. de oblig. & act. l.* 26. *ff. & l. mandatum* 15. Felin. *in c. relatum circa fin. de offic. delegat. & in c. licet in fin. eod. tit.* etiam in præpoſitione diſpenſatoris. *l. pen. ff. de reb. cred.* ratio quia voluntas hominis morte finitur, & homo mortuus velle deſinit. *l.* 4 *ff. locat.* Broneh. *cent.* 2. *aſſert.* 46. Hœnon. *in contr. jur. diſput.* 17. *num.* 14. Exemplum eſt in imperio delegato, *cap.* 18. *de offic. deleg. & l. more* 5. *cum l. ſeq. de jurisd.* vel cum mandatur alicui, ut mihi de beneficio provideatur. *cap. ſi nulla* 39. *ad fin. de prabend. in* 6. quod procedit (1.) ſi res ad huc inregra. Secus enim eſt, ſi res non eſſet integra, & tunc morte non finitur. Socin. *in tract. fallent. reg.* 311. *Verb. mandatum. fall.* 1. Ruin. *conſ.* 115. *n.* 14. *lib* 1. Menoch. 1. *arbit judic. quaſt.* 68. *n.* 45. ut quia gratia jam erat facta, ſed quidam delegantur ad illius executionem, *c. ſi ſuper gratia* 9. *de offic. deleg. in* 6. item cum in mandatarium translatum eſt dominium, nunquam mandatum revocari. text. eſt *in l hoc jure* 19. *§. ſi quis dederit* 4. *de donat.* item ſi mandatarij gratia ſit emiſſum, *d. c ſi cui nulla in pr. de prabend. in* 6. & gloſſ. *in Verbo cum res non eſſet integra, cap. in cauſis de Elect & ibi: Panorm.* (2.) procedit prædicta regula, cum mandatum & ejus effectus ad vitam mandantis (quod præſumitur) conferuntur. Secus ſi utrumque poſt mortem conferatur, exemplo ejus qui ſibi monumentum extrui mandavit, de quo *in l. ſi Vero non remunerandi* 12. *§ fin. ff. mand. l. mortis cauſa* 18. *§. Titio* 2. *de donat. mort. cauſ.* A regula exceptaetiam eſt utilitatis cauſa præpoſitio inſtitoris in commerciis, Socin. *d. loc. l.* 17. *§.* 2. *& 3. de Inſtit. act. ubi* Vid. C. A. *th.* 4. *n.* 22.

IX.

Mandatum quantumcunque generale ſit, ad liberationem vel debiti remiſſionem non extenditur, niſi hoc à Lege ſpecialiter exprimatur, *l. contra jurin* 28. *ff. de pact.* gloſſ. *notab. in l non omnis. C. de admin. tut. in Verb. cauſam, & Verbo nullam.* ubi dicitur tutorem eſſe Dominum rerum pupillarium, quando bene adminiſtrat, ſecus ſi ſpoliat. Falſitatis enim ſe alligat qui actum, requirentem ſpeciale mandatum, gerit ſine mandato. Bald *in cap. nonnulli. colum.* 1. Felin. *in cap. ex parte, e. de reſcript.* Arniſ. *lib.* 2. *de Majeſt. cap.* 5. *num.* 15. Vnde mandatum generale ad caſum donationis aut perditionis non extendi concludunt Dd. *in l. pactum Curatorii.* & Bald. *in l. præſes. C. de tranſact. & ibid* Iaſon. *num.* 12. gloſſ. *in cap. cum hi. §. ſi prætor. in Verb nec donando per. l.* 1. *§. ſi rem* 1. *ff. de offic. procur. Caſ. l. Imperatores* 37. *ff. de pact. & ibi* Bart.

Limita niſi quando talis donatio vel tranſactio vergeret in utilitatem univerſitatis vel Domini. gloſſ. *in l. nulli. Verb. tranſigere. ff. de tranſact.* Roman. *conſ* 50. *n.* 3. Gail. 2. *obſ* 72. *n.* 8. *&* 13.

X.

Mandatum reſpicit tantum futura nec ad præterita poteſt retrotrahi. *l.* 12. *§. ſi poſt* 14. *ff. mandat.* Gylman. 4. 1. *Vot.* 30. *n.* 143.

Limita niſi ratum habeat, cujus negotium geritur, & de cætero mandet, tunc enim tenetur actione mandati contraria etiam quoad præteritum, *fac. licet* 56. *ubi* Bart. Angel. & vulgo Dd. *de judic.* Bart. *in d. l.* 12. §. 14. Bened. Capr. *in reg.* 4. Cacher. *deciſ. Pedem.* 138. *n.* 9. Moz. *in cap. de ſubſtant. mand. num.* 2. Treutl. *diſput.* 27. *vol.* 7. *theſ.* 3. *lit. b.*

X I.

Mandatum eſt judicium bonæ fidei, §. 28. *Inſtitut. de act. & ibi Dd.* Mozz. *de Contract. cap. de diviſ. contract. num.* 25. Treutl. *diſput.* 27. *theſ.* 1. *vol.* 1. *lit. c.* ubi intelligit id verum eſſe ratione formulæ, quæ judici dabatur à Prætore: nam aliàs mandatum poſſet videri ſtricti juris, cum eius fines præcisè ſint cuſtodiendi. *l.* 5. *mandat.* ut voluit Riminald. *volum.* 4. *conſil.* 467. *num.* 102. v d. Socin. jun. *volum.* 7. *conſ.* 22. *n.* 31. Vnde & cum defuncto expirare dicitur, nec ad perſonas alias extenditur. *c.* 32. *extr. de offic. & poteſt judic. deleg.* Carpzov. *p.* 2. *conſtit.* 17. *defin.* 41. *num.* 8.

X II.

Mandati effectu ſecuto delictum mandantis & mandatarij unum & idem eſt. Bart. *in l. ſed ſi unus. §. ſervus. num.* 5. *de injur.* Bald. *in l. non idee. num.* 4. *in* 2. *quæſt. ubi* Salicet. *num.* 10. *de accuſat. Novell. de bannit. part.* 2. *prim. temp. quæſt.* 7. *in fin.* Carrer. *in praxi. §.* 5 *num* 71. Decian. *in tr. crim. lib.* 9 *cap* 39. *num.* 20. *in fin. vol.* 2. Farin. 1. *conſil.* 85. *num.* 76. Socin. *in cap. propoſuiſti de for. compet. num.* 234. licet enim mandator cædis maxime teneatur non tamen minus & executor mandari tenetur. *l. ſi percuſſor* 6. *de SC. Syllan. & Claud. ubi vid.* Cujac. & regulariter eadem punitur pœna mandans, qua mandatarius. *l. Prætor* 1. §. *dejeciſſe* 12. *ff. de vi armat. l. in damnum* 169. *ff. de R. I. l. non ſolum* 11. §. *ſi mandate* 3. *ff. de injur. l.* 2. §. *Divus* 5. *ff. de jur. fiſc. l. nihil intereſt* 15. *ff ad L. Corn. de ſicar. l. non ideo* 5. *C. de accuſat. ubi* gloſſ. *cap. qui facit per alium* 72. *de R. I. in* 6. *cap. cum ad ſedem* 15. *de reſtit. ſpoliat. cap. mulieres de ſent. excomm.* Ratio, quia mandans ex Legis diſpoſitione æquiparatur mandatario, ſcil. quo ad pœnam. *d. l. nihil intereſt. de ſicar.* licet. quoad delictum mandans plus delinquat, quam mandatarius, text. elegans *Ieh. cap.* 19. ubi Chriſtus dixit Pilato, qui eum ad mortem condemnavit, qui me tradit tibi, magis peccatum habet, add. & *cap. cum bene* 19. 23. *quæſt.* 5. *& cap. qui alterum* 32. 24. *quæſt.* 3. Vnde & Ariſtot. 1. *Rhet. cap* 7. dicit, eum qui conſuluit vel mandavit magis peccaſſe, quam qui fecerit, quoniam non eſſet factum, niſi conſultum vel mandatum fuiſſet: idem tenet & gloſſ. *ult. in cap gaudemus de divort.* quam ſequitur Dec. *in l. u damnum dat. num.* 2. *ff. de R. I.* per *l.* 1. §. *perſuadere* 3. *ff. de ſerv. corrupt. & l qui occidit* 30. §. *in hac* 3. *ff. ad L. Aquil.* per quæ jura idem tenet Cæpolla *conſ.* 34. *n.* 48. inquiens, quia mandans eſt principalis cauſa, ideo prius puniri debet. *l. quoniam multa facinora* 6. *C. ad Inl. de vi. L. publ.* add. & Bald poſt Cyn. *in l. non idee minus. quæſt.* 10. *C. de Accuſat.* ubi ait, quod mandans dicatur magis principalis quam mandatarius. vid. etiam Angel. *de Maleſ in verb. & Semprenium mandatorem. num.* 37. *& ibi* Gandin. *tit. de pœn. teor. num.* 12.

XIII. Man-

XIII.

Mandatum rei turpis & injuſtæ non eſt obligatorium. *l. 6. §. 3. & 7. l. 12. §. 11 l 23. §. 6. ff mandat. c. non eſt obligatorium de R. I. in* 6. adeò ut nec juramento confirmetur. Iul. Clar. *in pract. §. ult. queſt.* 89. *num.* 1. Carpzov. *p. 4. conſtitut. 6. defin. 8. num. 2.*

XIV.

Mandatis Principum eſt parendum Eſdræ *cap. 7. in fin.* 1. Reg. *cap.* 14. quod relatum eſt *in cap. 2. de major. & obed.* Menoch. 2. *arbit. quæſt. caſ.* 365. *per tot.* ubi de pœna non obtemperantium mandatis Principum tractat: in genere enim omnia mandata & reſcripta ſunt intelligenda cum juſtitia, ut nemini injuriam faciant. *cap. ſuper eo* 15. *de offic. deleg.* ubi Panorm. *l. facto.* 43. *in princ. ff. de Vulg. & pup. ſubſt. l nec aſſum* 4. *C. de emanc. lib l. 2 §. merito* 10. *& §. ſi quis à Principe* 16 *ff. me quod in loc. publ.* Nec tamen mandata Principum etiam ex certa ſcientia & motu proprio conceſſa quippiam in præjudicium tertij operari poſſunt. Alex. *conſil.* 15. *num* 6. Curt. jun. *conſ.* 142. *num* 8 Gozadin. *conſ.* 9. *num.* 42. Pariſ. *conſ.* 1. *num.* 84. *& conſ.* 11. *num.* 12. *Vol.* 1. Socin. jun. *conſ.* 77. *num.* 26. *Vol.* 1. Zaſ. *conſ.* 10. *num.* 30. *volum.* 2. Grammatic. *deciſ* 104. *num.* 2. *&* 3. Vult. *ſing. conſil. Marpurg. conſ.* 16. *numero* 85. *Vol.* 1. licet qui mandatum Principis pro ſe habet in eo dolus non præſumatur. Guid. Pap. *conſ* 31. *n.* 34. Bertaz. 1. *conſult. deciſ. conſ* 54. *n.* 4.

XV.

Mandatum Principis ſola ſcriptura probatur. *l.* 1. *C. de mandat. Princip.* Declara verum eſſe de mandato ſecreto, non vero de abſoluto & ſimplici hoc enim non modo per ſcripturam, ſed & per teſtes probari poſſe, patet ex *l.* 1. *ff. de fid. inſtr. & l. in exercendis* 15. *C. eod.* Obrecht. *ad d. l.* 1. *Cod. de mand. princ.* Vid. Cujac. 12. *obſ.* 31.

XVI.

Mandati fines exacta diligentia ſunt ſervandi, *l. diligenter 5. ff. mandati, cap. cùm olim* 32. *de offic. deleg.* Bart. *in l. ambitioſa, col.* 4. *ff. de decretis ab ordine facien.* Felin. *in cap. cùm dilecta, de reſcript.* Jaſ. *in l. ſi procurator.* C. *de procuratorib.* Petr. de Anchar. *conſil.* 75. *in princip.* Alexand. *conſ.* 6. *num.* 3. *lib.* 4. Tiraquell. *in l. ſi unquam, verb. libertis, num.* 59. C. *de revocand. donat.* Menoch. *conſ.* 134. *num.* 3. Joſeph. Ludov. *Peruſ. deciſ.* 37. *num.* 5. *& deciſ.* 127. *à num.* 12. Azeved. *l.* 1. *n.* 7. *tit.* 6. *lib.* 3. *& l* 5. *num.* 1. *tit.* 4. *lib.* 5. *novæ Recopil.* Cardoſ. *in praxi Iudicum. verb. mandatum, num.* 7. *&* 8. Camill. Borell. *in ſumma omnium deciſ. tit.* 66. *num.* 437. Monet. *in tract. at. de opinione canon, cap.* 3. *num.* 149. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 5. *lit. M. concl.* 59.

per totam. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 15. *num.*51. ubi dicit, quòd gesta per procuratorem ultra fines mandati, tenent si dominus sciens tacuit.

Et generaliter non solùm tenetur procurator servare fines circa mandatum, sed etiam circa omnes qualitates, *cap. cum venissent* 3. ubi Bald. *de eo qui mittitur in possess. cap. Pisanus.* ubi idem Bald. *not.*3. *de restitut. spoliat.* Dec. *consil.* 493. *num.* 9. *vers. & non solùm.* Paris. *cons.* 47. *num.*42. *&* 43. *lib.* 1. quia etiamsi in modico excedat qualitates mandati, dicitur excedere fines, Paris. *d. cons.*47. *num.*43. *lib.* 1. Cardin. Tusch. *d. lit. M. conclus.* 39. *num.* 4. ubi *num.* 8. post Felin. *in d. cap. cùm delicta, in* 1. *ampl. num.* 41. subdit, paria esse quod aliquid fiat contra formam mandati, aut præter, vel ultra.

Amplia, quia fines mandati in tantum sunt servandi, ut si excedat procurator, non obliget principalem, nec illi præjudicet, *l.*3. *ff. mandati.* Angel. *consil.* 388. *Constat* Cardin. Tusch. *d. conclus.* 39. *n.* 55. quia paria sunt, non habere mandatum, vel non servare formam mandati, Bald. *consil.* 402. *Colligamus. num.*3. *vers. & considerandum, lib.* 1. Card. Tusch. *d. conclus.* 39. *num.* 29. Tenetur tamen procurator fines mandati excedens ad interesse, *l. si mandavero* 22. §. *sicut* 11. ubi Bart. *ff. mandati. l. procuratorem* 11. *& l. ad comparandas* 16. *C. mandati.* Cardin. Tusch. *d. conclus.* 39. *num.* 10. Quibus autem casibus mandati fines excedi possunt, tradit idem Card. Tusch. *d. lit. M. conclus.* 40. *per totam.*

[Limita (1.) nisi quando actus essent concessi & dependentes, tunc qui mandavit unum videtur mandasse, & aliud. Angel. *in l. procuratorem. ff. de procur.* videtur enim is in finibus mandati constitisse, qui fecit per æquipollens, ut cum mandaretur ei ut fidejuberet pro Titio apud Mævium, mandasset creditori Mævio ut Titio crederet. *l. ult.* §. *ult. ff. mandat.* Costal. *ad l.* 4. *ff. mandat.* Vel (2.) quando dedisset juramentum ad constituendum, & pervenisset aliquod ad aures procuratoris, propter quod non deberet confiteri, quia non videtur confiteri. Bald. *in c. extr. de lit. contest.* Vel (3.) quando mandatum procurator excederet præsente, & non contradicente Domino, Bald. *in Auth. qua in provincia. C. ubi de crim. ag. oport. add. & alium casum ex* Bald. *in c.* 1. *de lit. contest. vid. &* Gothofred. *in not. ad* Schneidevvin. *in Comment. Inst. tit. de mandat.* §. *is qui exequitur, lit. c.*]

Bald.

XVII.

MANDATUM generale non extenditur ad turpia, & illicita, Bald. *conſil.* 379. *num.* 6. *lib.* 3. & *conſ.* 373. *Viſo tenore, lib.* 4. Anton. de Gama *Luſitan. deciſ.* 239. *num.* 2. Cardin. Tuſch. *d. lit. M. concluſ.* 37. *num.* 6. & 7. Camill. Borell. *in ſumma omnium deciſ. tit.* 66. *num.* 418. ſicut non extenditur ad prohibita, & non ſolita fieri per mandantem. Caſtrenſ. *conſil.* 336. *Laudatio num.* 2. *lib.* 1. quæ refert Cardin. Tuſch. *lit. M. concluſ.* 50. *num.* 38. & 39. [itaque Mneſter Claudii Imp. Hiſtrio Meſſalinæ uxori Imp. in omnibus obedire juſſus, nequaquam ut adulterium cum ea committeret, in mandatum accepit. Dio *lib.* 60. Tacit. *Annal, XI.* ſimile exemplum refertur de Semiramide cui Rex Ninus uno die conceſſit imperium, ut omnibus ejus juſſis parerent omnes, illa Regem interfici juſſit. Muret. *var. lib.* 6. *cap.* 17. & *ex eo* Daleth. *ad Plin.* 35. *cap.* 4.] Mandatum enim quod poteſt referri ad licita, & illicita, ſemper ad licita reſtringitur, & interpretatur. Bald. *conſ.* 98. *Bertanus num.* 5. *verſ. nam mandatum, lib.* 1. nec extenditur ad ea, per quæ dominus cadat in commiſſum, & delictum, *l. creditor* 60. §. *Lucius* 4. *ff. mandati.* Surd. *de alimentit.* 9. *q.* 26. *n.* 112. Cald. Pereira *de empt. cap.* 13. *n.* 12.

XVIII.

MANDATUM ſpeciale detrahit generali, Cardoſ. *in praxi Judicum, & Advocat. verb. mandatum, n.* 4. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. c.* 95. *n.* 9. In quibus autem caſibus requiratur ſpeciale mandatum, & non ſufficiat generale, dixi latè *in tract. de clauſul. uſufruct.*

CAP. XI.

Manifeſtum. vid. Notorium.

Axioma I.

Ἀπόλειξις eſt & mera negatio, cum ἰσοδυναμοῦσαι adhibentur. ita Quintilian. *lib.* 5. *cap.* 12. In rebus enim apertis argumentari, tam eſt ſtultum, quam in clariſſimum ſolem mortale lumen inferre. Unde Everard. *in præamb. Top. leg. num.* 6. inquit ubi Lex allegata vel canon expreſsè decidit caſum de quo eſt quæſtio, debet allegari ſimpliciter & non in argumentum. licet nonnunquam & manifeſta interpretatione egeant. *l.* 1. §. 11. *ff. de Senator. ſuppic. abs Sed. nor.* Weſenb. *in parat. ff. de ſerv. corrupt.*

II.

Evidentia facti nulla tergiverſatione poteſt cœlari. *l. ea quæ commendandi* 43. *de contr. empt. l. quoniam ſororem* 7. *C. de jure delib.* ſiquidem quæ-

probata ſunt directò non admittunt ex altera parte probationem indirectam. *l. F. 10. Verſ. niſi.*

III.

In rebus facti clari non valet, ſed perit ars verborum. Bald. *in l. unic. C. de confeſſ num 20. in fin. Verſ. quia in re facta* Pacian. *1. de probat. cap. 25. num. 65. poſt med. quia in re facta valere.* Berlich. *4. concl. 15. n. 11.*

CAP. XII.

Maritus.

Axioma I.

Maritus conſtante matrimonio & perſonæ & bonis uxoris imperat. *l. hac Lege 2. C. de pact. conVent.* Vnde & maritus doris etiam dominium habere dicitur. *l. Lucius 21. §. idem reſpondit 4. ff. ad municip. pr. Inſt. quibus alien. non lic. l. in rebus 30. C. de jur. dot. l. doce 9. C. de rei Vind.* Reg. Sixt. *1. Conſil. Marpurg. 13. num. 28.* neque ſolet uxori rationem reddere rerum gerendarum, ſed in omnibus pro lubitu dominatur. Berlich. *1. concl. 65. n. 116.* nec cuiquam, ſi in re ſua malè verſetur tenetur. *l. etiam 18. §. licet 1. ff. ſolut. matr.* cum quilibet rei ſuæ Dominus ſit & moderator. *l. in re mandata 21. C. de mandat.*

Declara hoc verum eſſe ſi irrevocabiliter & ſimpliciter res iſta alicujus ſit, ſecus autem ſi revocabiliter & vel certo modo Dominus, tunc enim libere dominari non poteſt, ſed de dererio ratione tenebitur. *l. ſi ſerVum 91 ff. de V. O. l. ſi ſerVum 71. ff. de acq. hered. l. in bello 12. §. ſi quis ſerVum 7. ff. de capt. & poſtlim. l. adiles etiam 25 §. Tedius 4 ff. de adil. edict. l. ult. ff. de pact.* quare etiã maritus ſoluto matrimonio, in eo ſtatu eaq; qualitate reddere eſt obſtrictus, uti acceþit. *l. in rebus 17. ff. de jur. dot. l. ſi filiuſ. 25. §. maritum 1. ff. ſolut. matrim.* Ratio, quia alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri. *l. non debet 47. ff. de R. I.* Andr. Tiraq. *de retract. lignag. ad fin. n. 69. & ſeq.*

II.

Maritus non ſecus ac curator uxoris habetur, adeoque in bonis ſuæ uxoris tacitam adminiſtrationẽ habere intelligitur. arg. *l. ult. C. de pact. conVent.* Myns. *3. obſerV. 53.* latè Alexand. *conſ. 144. per tot.* Cephal. *conſ. 122. in princip. Vol. 1.* Natta. *conſ. 75 num. 2. Vol. 1.* Philip. Matth. *2. conſil. Marpurg 32. n. 20.* Vnde & maritus non in dotalibus duntaxat, ſed etiam ultra in paraphernis & aliis ſine mandato uxoris ſuæ procurator eſſe poteſt *l. maritus 21. C. de procurat. ubi* Bart. Alex. Iaſ. in *l. ſi maritus. ff. ad L. Falcid.* Bero *conſ. 44. Vol. 1* Burſat. *conſ. 303. n. 15. Vol. 3.* Ratio, quia in omni actu familiaris à familiari ſuo, cujus nomine ille actus geritur mandatum habere præſumitur. Burſat. *conſil. 294. num. 6. Vol. 3.*

Declara

Declara, hoc indiſtinctè non procedere, ſed eo duntaxat caſu, quo agitur in judicio: quemadmodũ & multæ aliæ perſonæ ob vinculum conjunctionis, ſive neceſſitudinis agere poſſunt ſine mandato. *l. ſed & hæc 35. ff. de procur. c. nonnulli 28. in fin. & cap. ex parte Decani 38. de reſcript. cum alijs deductis per* Duen. *reg. 123. in pr.* Vult. *1. conſil. Marpurg. 17. n.* 49. non autem ut poſſit pro uxore contrahere, & ipſi remittendo jura præjudicare, prout oſtendit *rubr. & tot. tit. C. ne uxor pro marito. ubi gloſſ. in l. 2. idemque probatur in l. contractus 24. C. locat. add.* Cephal. *conſ. 286. n. 3. Vol. 2. &* Ludov. Faſch. *conſil. 7. quæſt. 5. Vol. 2. inter conſil. Modeſtini.* Soc. jun. *conſ. 105. num. 11. Verſ. Vel & tertio reſponderi poteſt. Vol. 1.* ubi etiam addit hoc, quod *d. l. maritus.* procedat reſpectu bonorum, quæ marito per uxorem fuerunt verè vel interpretativè tradita & conſignata, juxta *l. fin. C. de pact. conſuet.* eodemque modo illam legem diſtinguit & declarat Mynſ. *reſp. 10. num. 21.* ubi diſertè ſcribit, quod maritus in litibus tantum exercendis pro uxore ſine mandato procedere poſſit, vel agendo pro ea vel ipſam defendendo, dummodo caveat de rato, præſertim in bonis non dotalibus: aliud autem ſit in contractibus & obligationibus, in quibus ſine mandato maritus ſe intromittere non debeat, maximè ſi res tangat damnum & diſpendium ſecus ſi ejus commodum. *add. & reſp. 96. num. 14.* Hinc dicimus maritum non poſſe ſtipulari, ut probat Cephal. *conſil. 713. num. 47. Vol. 5.* non poſſe uxoris pecunias diſtrahere idem Cephal. *conſil. 727. num. 14.* nec uxori tranſigendo præjudicare Caſtrenſ. *conſil. 284. Volum. 2.* Menoch. *conſil. 791. num. 2. Volum. 8* & in ſumma maritum ex facto uxoris non teneri etiamſi pariter unicam perſonam referre videantur, cum ſint duo in carne unâ, & aliàs maxima inter inter eos ſit conjunctio, ut conſuluit Cephal. *conſil. 577. num. 17. Vol. 4.* præſertim in his quæ ſunt magni præjudicij in quibus ſpeciale mandatum uxoris deſideratur. Ametſi generale mandatum bona ſua adminiſtrandi maritus ab uxore habeat, Jacob. Menoch. *conſ. 331. num. 89. Vol. 4. & conſ. 621. n. 15. Vol. 7.*

III.

Mariti omnia eſſe præſumuntur, donec importata à muliere probentur. *l. Quintus 51. de donat. int. Vir & uxor.* Bald. *in l. ob maritorum. n. 3. per ill. text. Verb. dominij eſſe tui probaverit. C. ne uxor pro marito.* Alciat. *reg. præſumpt. 26. n. 9. cum ibi allegatis.* Weſenb. *1. conſ. 11. n. 8.*

IV.

Maritus Auctor uxori in propriâ cauſa eſſe nequit. *l. pupillus 5. in pr. ff. de auctor. tutor.* Matth. Weſenb. *1. conſ. 11. num. 4.*

V.

Maritus & uxor participes ſunt infortuniorum. *l. ſi cum dotem 22. ſi maritus 7. ff. ſolut. matr.* Carpzov *p. 3. conſtit. 25. defin 7. n. 6. & conſtit. ſeq. defin. 2. num. 8.* Weſenb. *1. conſ. 43. n. 148.*

CAP. XIII.

Maſculinum, Maſculus.

Axioma I.

Maſculinum concipit fœmininum. *l. ſi quis id quod 7. de jurisd. l. manceps 5. C. de ſerv. fugit. l. qui duos malos. 62. ff. de legat. 3. l. 1. & ibi* Dec. Gœdd. *de V.S.*

Declara hoc procedere in iis caſibus, ubi una eademque ratio dari poteſt. Vbi enim ratio militat diverſa in maſculo & fœmina, maſculinum nunquam concipit fœmininum etiamſi verba eſſent communia ad utrumque ſexum. Bald. *in conſ.* 330. *num.* 2. *vol.* 3. Gabr. *in concl.* 6. *num.* 51. *verſ.* 2. *limita. de V.S.* Cravett. *conſil.* 588. *num.* 9. *vol* 4. Socin. ſen. *conſ.* 90. *in fin. vol.* 1. Sic ubi de honore agnationis in aliqua diſpoſitione ratio habita fuit, maſculinum non concipit fœmininum. Dec. *conſil.* 453. *ſub num.* 7. *verſ. poſtremo, col. fin.* Barbat. *conſil.* 50. *num.* 21. *verſ. ſed in noſtro caſu, vol* 4 Gabr. *d. concluſ* 6. *num.* 60. *verſ. tertio infertur de V.S.* Socin. jun. *conſil.* 1. *num.* 116. *volum.* 1. maſculino enim ſexui natura diminutionem, poteſtatem, majores ſenſus, fortitudinem, honorem, dignitatem & conſervationem familiæ aliaſque prærogativas & eminentias conceſſit, cum fœminis tantummodo ſubjectionem & obedientiam præceperit, *Geneſ. cap.* 3. Vnde & Agnatos maſcules eſſe digniores colligere licet ex *l. cum pater 77. §. pater pluribus 21. ff. de legat.* 2. Bald. *conſil.* 21. *verſ. ſolutio, vol.* 2. Steph. Frider. *de Interpret. jur. part. nit. num* 36. Vult. *int. conſil. Marpurg. conſ.* 29 *vol.* 2. *num.* 30. Per maſculos etiam conſervatur familia, per fœminas autem familia paterna finitur, *l. pronunciatio* 195, *§ fœmina* 2. *de V.S. l. ICtus* 10. *in princ. de grad. §.* 1 *Inſtit de legit. agn ſucceſſ. l. ad Verſus* 4. *C. de crimin. expilat. hered. l. quicunque* 10. *C. de re milit.* Videmus etiam maſculos majora ſuſtinere onera. Bald. *in l. Titio. cum §. pæn. in fin. ff. de legat.* 1. Gerere Rempublicam & familiarum dignitatem conſervare. *l.* 1. *§ ſed ſi* 3. *ff. de Ventr. inſpic.* Si ergo Maſculinus ſexus natura eſt honoratior fœminino, cur ergo non poſſit honoratior eſſe in ſucceſſione, ait Laurent. Læt. *in repet. §. caterum, num.* 12. *Inſtitut. de legit. agnat. tut.* vid. & Socin. *in ſuis fallent. reg* 312. ubi multis modis hanc regulam limitat. Vnde nec in feudis maſculinum comprehendere fœmininum not. Iaſon. *in d. l ſi quis id, num.* 11. *ff. de jurisdict.* Gabr. *d. concluſ.* 6. *num.* 54. *verſ. ſecundo infertur de V.S.* ſcil. quando per veriſimiles conjecturas, & alias demonſtrationes apparet mentem concedentis ad ſolos maſculos reſpexiſſe prout concludunt. Bald. *in l. tres filios in pr. ff. de pact. & ibi* Iaſ. *num.* 5 *verſ. ſecundo limita, col.* 1. Guid. Pap. *deciſ.* 133. *& in deciſ.* 612. *num.* 1. *verſ. ſed adverte.* Alciat. *conſil.* 43 *quamvis. num.* 12. *verſ.* 2. *reſpondeo lib* 9 Calcan. *conſil.* 48. *num* 8. *verſ. & per iſta infertur ad aliud ſecundum dubium. col.* 3. *in fin.* plenè Socin. jun. *conſil.* 168. *præſentis. num.* 30. *verſ. quinimo quando mens* 5. *vol* 2. & Gabr. *d. concluſ.* 6. *num.* 86. *verſ. limita.* Aretin. *in l. quicunque in* 3. *fallent. Cod. de ſervis fugitiv.* Pacian. *conſil.* 49. *n.* 12. vide latiſſimè

tiſſimè hoc de axiomate diſſerentem, Gœdd. *in l. 1. numero 22. cum ſeqq. axiom. 2. & 3.*

II.

Maſculinitas in uno caſu expreſſa, cenſetur in alio repetita Socin. jun. *conſil. 603. num. 55. Verſ. igitur dicendum eſt. Vol. 1.* Rubæus *in conſil. 71. num. 6. col. 2.* Dec. *conſil. 515. in fin.* Ruin. *conſil. 146. num. 7. Verſ. nec obſtant allegata, & conſil. 147. num. 7. Vol. 2.* Gabr. *concluſ. 10 num. 41. in fin. lib. 4. de teſtam.* Menoch. *conſ. 65. num. 82. Verſ. quo circa in tanto. Vol. 1.* Mantic. *de conjec. ult. Volunt. lib. 13. n. 8. Verſ. perinde.* quod intellige ſi conſtaret de mente teſtatoris vel diſponentis expreſſa, vel tot conjecturæ concurrerent, quæ efficaces eſſent ad declarandam me ntem defuncti. Pacian. 1. *conſ. 17. num. 54.* vel quando ageretur de favore illius agnati qui ab in teſtato ſucceſſurus eſſet. Alex. *conſ. 38. num. 7. Vol. 6.* Menoch. *d. conſ. 95. num. 83. Verſ. præterea Abbatis. Vol. 1.* vel quando ageretur de favore deſcendentium ipſius teſtatoris; prout in terminis repetendæ maſculinitatis tradit egregiè Rubæus *conſil. 141. in fin.* ubi dicit, quod quando ſubſtitutus eſt unus de deſcendentibus ipſius teſtatoris, cujus perſona mediante poſſunt bona conſervari in agnatione, tunc maſculinitas cenſeatur repetita. quando vero ſubſtitutus non eſſet de deſcendentibus, tunc qualitas maſculinitatis adjecta in una ſubſtitutione non cenſeatur repetita in altera maxime, quando non eædem, ſed diverſæ perſonæ ſunt nominatæ, Ruin. *d. conſ. 143. num. 19. Verſ. præterea ubi fit mentio* Menoch. *dict. conſil. 95. num. 98. Verſ. ſed prim præmitto. Volum. 1.*

CAP. XIV.

Mater.

Axioma I.

Mater in procreatione filiæ dicitur radix, filius vero flos & pomum. *cap. tunc ſatis 33. quæſt. 5. & ibi gloſſ. fin.* ſi igitur radix eſt, dicitur totum pondus conjunctionis & matrimonij ſufferre, quod circa prolis procreationem vertitur, ut habetur *in l. 1. ff. ſolut. matrim.* Vnde quod matres plurimum laboris habeant: patet experientia ipſa, in qua quærere ulteriorē rationem eſſet perverſæ cognitionis prout ait Bald. *in rubr. ff. ſolut. matr. in pr. cum allegatis per* Laſ. *in l. cum filio. col. 8. de legat. 1.* ſcinduntur enim ut partus edant, teſte Philoſopho 9. *Ethic.* dicente: quod laborioſior ſit generatio matrum, & quod magis ſciant, qui ipſarum ſint filij quam patres refert Iohan. de Nevij *in tract. Syſ. Nupt. p. 3. col. 2.* Vnde ipſa natura liberos ardentius amare videntur. *Novell. 94. cap. 1. ibi naturæ amor plus circa filios*, aut quia in eis magis elaboraverint, ut dicitur *in §. ſed nos conſtitutione. Inſtit. ad Tertull.* aut propter certitudinem majorē, quam de illis habent, *l. quia ſemper 5. ff. de in jus vocand.* Zimara Sancti Petrin. *in problem. 41.* latè Iohan. de Lign:

in tract. de Amicit. §. & surgit Vulgarii quæstio. Pacian. 1. *consil.* 66. *num.* 30. eaſque magis dolere, quam patres de incommodo filij, dicit Philoſophus, & patet *Prov. cap.* 10. dum dicitur; filius ſapiens lætificat patrem, filius vero ſtultus mœſtitia eſt matris ſuæ, & *Eccleſ.* 7. genituræ matris tuæ non obliviſcaris. audi & *Tob. c.* 4. dicentem memor eſſe debes, quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te in utero mater tua, & ideo magis à filio diligi debet quam pater, ut per plura probat Ioh. Ludov. de Monte Regali *in tract. de Veritate contractionis, pag.* 47. *vid. & de prærogativa matris & laboribus ejus.* D. Hieronym. *epiſt.* 6. *part.* 3. quamvis etiam in jure legamus, matres nonnunquam inhoneſtis factis atque indecentibus machinationibus filios conſueviſſe obſidere inſidiiſque vel clandeſtinis vel manifeſtis eos appetiiſſe, vel inimicis ejus ſuas amicitias copulaſſe, atque in aliis ſic verſutas fuiſſe, ut potius inimicæ quam matres crederentur. *l. liberi* 28. *Verſ. ſi tamen mater. C. de inoffic. teſtam.* Vnde etiam de ſecundo nubentibus loquitur Imperator Gordianus quod plerumque ſoleant, novis maritis non ſolum res filiorum, ſed etiam vitam addicere in *l.* 22. *Verſ. in ſervis. C. de adminiſtr. tut. ubi vid. quæ not.* Gothofred. *ibid.*

II.

Mater filiæ incrementum & honorem videtur diligere, *cap. ſuper eo* 22. *extr. de reſtit.* imò propter ſexus ſimilitudinem plus ad fœminas affici, quam ad maſculos ſolet Petr. Ancharan. *conſil.* 339. *incip. pro majori intelligentia, num.* 7. quia in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus. *l. in rem* 25. §. 4. *ff. de rei vind.* vid. *infr. lib.* 17. *cap. ſymbolum.*

III.

Mater ſuæ familiæ caput & finis eſt. *l.* 195. *§. fin. ff. de V. S.* Bocer. *in Comment. ad Inſtit. de patr. poteſt. vid. infr. cap. muſter. ax.* I.

IV.

Matrem natura, patrem jus civile demonſtrat. *l. lex natura* 24. *& l. cum legitima* 19. *ff. de ſtat. hom. l. quia ſemper* 5. *ff. de in jus vocand.* Regn. Sixt. 2. *conſ. Marpurg.* 9. *num.* 49.

Cap. XV.

Materia.

Axioma I.

Materia eſſe non ſuffiecit niſi apta ſit & habilis. *arg. l.* 1. *§ penult. de riv.* Sebaſt. Medic. *in tract. de defin. p.* 1. *in proœm. num.* 18. Nicol. Moron. *de Treug. & Pac. quæſt.* 2. *num.* 1. Non enim ex quovis ligno fit Mercurius M. Ant. de Amat. *in repet. l. ſi emancipati. C. ac Collat. quæſt.* 1. *num.* 17. nec ex quolibet marmore Iovis Statua Nolden *de ſtat. nobil. cap.* 3. *num.* 22.

II. Sta-

II.

Statutum vel diſpoſitum in Materia non cenſetur eſſe diſpoſitum in materiato. *L. ligni* 55. *§. ſi lignum* 3. *& ibi gloſſ. l. Seruius* 57. *de legat. 3. l. librorum* 52. *§. charta* 6. *ibiq.* Bart. *eod. l. ſi conuenerit* 18. *§ ſi quis* 3. *de pign. act.* Dicitur autem cauſa materialis generice illa ex qua immediatè aliquod fit, & illud quod fit ex ea appellatur materiatum, *d. l. conuenerit* 18. *§ ſi quis* 3. *ff. de pign. act.* exemplum ponitur *in §. cum ex aliena Inſtit. de rer. diuiſ.* ubi quando ex argento fit cratera, argentum appellatur materia, cratera vero materiatum, prout declarat Bart. *in l. diſtam. col.* 2. *C. de condict. ob cauſ.* Vnde infertur. Quod ſi debitor pignorat ſylvam cæduam, non cenſetur pignorata navis, quæ fit ex lignis illius ſylvæ, quia obligata materia, non videtur obligatum materiatum. *d. l. ſi conuenerit. §. ſi quis. ubi* Bald. *de pign. act.*

Limita niſi quando eadem adſit ratio in materiato, quæ eſt in materia, ut ſi ſtatutum prohibet vendi frumentum extra territorium, cenſetur etiam prohibere farinam, ut not. Felin. *in cap. ad liberandum. col.* 2. *de Iudæis.*

CAP. XVI.
Matrimonium.

Axioma I.

Matrimonium non præſumitur, *cap. illud* 11. *de præſumpt. cap. aliter.* 1. 30. *quæſt.* 5. ratio quia eſt facti. Bart. *conſil.* 42. *lib.* 1. Corn. *conſ.* 68. *num.* 13. *lib.* 3. Alex. *conſil.* 110. *num.* 1. *& conſ.* 154. *num.* 1. *Vol.* 6. Pariſ. *conſ.* 59. *num.* 1. *& conſ.* 61. *num.* 1. *lib.* 4. Socin. jun. *conſil* 86. *num.* 5. *& conſ.* 88. *num.* 7. *lib.* 2. Menoch. *conſil.* 199. *num.* 2 *lib.* 2. Palæott. *in tract. de Noth. cap* 20. *n.* 1. Vult. *in Conſil. Marpurg. conſ.* 34. *num* 28. *Vol.* 3, & ſolo conſenſu perficitur, text. in *cap. ſua* 25. *c. cum apud* 23. *c. cum locum* 14. *de ſponſal. cap ſufficiat* 1. *c. matrimonium* 2. 27. *quæſt.* 2. *l. nuptias* 30. *ff. de Reg. Iur.* Lap. *alleg.* 57. Aretin. *conſil.* 13. *Viſo in pr. col.* 6. Abb. *in cap.* 1. *de clandeſt. deſponſ.* quod obtinere & in matrimonio clandeſtino probat Galeaz. *conſil. matrim* 84. *num.* 1. *tom.* 1. Vnde pro matrimonio non aliter præſumendum eſſe, niſi ſua habeat ſubſtantialia & matrimonialia tradit Alex. *in cap. literis de ſponſal. alib.* ut itaque pro matrimonio præſumi poſſit, *cap. fin. de re judic.* Dec. *conſil.* 163. Hieronym. Grat. *ſnt. conſil. matrimon. conſ.* 75. *num.* 5. *tom.* 1. atque in dubio pro eo judicari, ut habetur *in cap. licet ex quadam* 47. *de teſtib. cap. ex literis* 3. *de probation. cap. Videtur* 3. *qui matrim. accuſ. poſſ. cap. diretta* 39. *de appellat. cap. fin. de condit. appoſit. cap. ſi quis accepit* 3. 33. *quæſt.* 1. Abb. *in cap. ex literis, col. ult. de ſponſal. & in cap. mulieri in pr. de jurejur.* gloſſ. & Ioh Andr. *in cap. cum ſunt partium jura de R. I. in* 6. Alex. *conſil.* 152. *Viſo proceſſu, col.* 2. *Verſ. ne dicatur, Solum.* 5. Dec. *conſil.* 113. *ad fin. col.* 1. ante omnia matrimonij formalia & ſubſtantialia circa conſenſum in eo ſimultaneè adhibendum, & ratione legitimitatis perſonarum probari debent. Vult, *mter Conſil. Marp.* 15. *Vol.* 1.

num. 329. eum non præſumatur ſi omnino nihil ſit, imò ne tum quidem, ſi ſemiplenè etiam, ſed tum demum ſi matrimonium plenè probatum ſit, eaq; probatio propter adverſarij probationes reddatur dubia, *cap. in præſentia* 8. *de probat.* Weſenb. *conſil* 44 *num.* 33. *pars.* 1. Alex. de Nevo *conſ.* 35. *num* 30. Franc. de Doct *conſ.* 68. *num.* 27. *tom.* 1. Vnde Angel. de Caſtro *conſ.* 35. *numero* 30. *tom.* 1. ait, quod licet matrimonium ſit probabile, favor tamen matrimonij non eſt talis & tantus, ut pro eo judicandum ſit, ſi non ſit probatum, quoc rea quando de matrimonio ipſo principaliter controvertitur matrimonium ipſum concludenter probari neceſſe eſt, nec conjecturæ præſumptiones, aut aliæ leviores probationes ſufficiunt Geminian. *conſ.* 27. *num.* 4. Menoch. *conſ.* 490. *num.* 6. *Vol.* 5. quod tamen ſecus, ſi incidenter tantum in controverſiam inducerentur, eo enim in caſu & leves admittentur. Salicet. *in l. quidam. num.* 3. *verſ. ſecundo caſu. ff. de probat.* dicens conjecturas & præſumptiones ſufficere ad matrimonium probandum, quoad filiorum legitimitatem addita ratione, quod hoc caſu vertatur favor legitimitatis, & non animæ periculum, pro ut quando eſt quæſtio inter virum & mulierem de matrimonio Vult. *inter Conſ. Marpurg. conſ.* 84. *Vol.* 3. *num.* 64. Bald. *conſ.* 195 *num.* 1. *verſ. & præcipuè. Vol.* 1.

II.

Matrimonium res eſt admodum favorabilis, text. *in cap. fin.* ubi gloſſ. *de condit. appoſ. & in c. directa* 39. *ibique* Dec. *in ult. not. ab. num.* 3. *X. de appellat.* & ideo in illius favorem multa ſpecialia ſunt conſtituta. gloſſ. Ioh. Andr. *in cap.* 1. *in pr. X. ut lit. non conteſtat.* Dd. *in l.* 1. *ſolut. matrim.* Conſ. Argent. *conſ.* 63. *num.* 88. *Vol.* 1. quod in matrimoniis clandeſtinis locuñ non habere probatur exinde, quia illa omni jure ſunt odioſa, ut quæ contrahantur contra interdicta Eccleſiæ, *cap. cum inhibitio* 3. *de clandeſt. deſponſat.* & per conſequens in peccato mortali, p. o quo venit imponenda pœnitentia, *cap.* 1. *& 2. de matrim. contr. interd. Eccleſ.*

Vnde limita, ſi agatur de ſeparatione matrimonij, quod jam conſtat eſſe contractum, quia tunc magis eſt favendum matrimonio, quam ſeparationi ipſius matrimonij, matrimonium res ſit favorabilis, Iaſ. *conſ.* 15. *Vol.* 3. Dec. *conſil.* 36. non autem ſi agatur de ipſo matrimonio probando, ſive de ſubſtantia & veritate matrimonij demonſtranda, hoc enim caſu neceſſariæ ſunt probationes luce meridiana clariores, prout eleganter diſtinguit Rubæus *in conſ. matrim. conſ.* 73. *num.* 11. *tom.* 1. Adde Iacebum Leoniſſam *int. conſ. matrim. conſ.* 49. *n.* 1. *tom.* 1. ubi inquit: Licet matrimonium res ſit favorabilis, diligenter tamen eſſe advertendum, ne ſub hujus favoris prætextu defendatur matrimonium, & introducatur ubi non eſt, cui conſentiſ, quod dicitur, perinde favorabile eſſe, matrimonia etiam de quibus conſtat, quod contracta ſint ſed illegitimè, diſſolvere, atque conſolidare legitimè contracta, Anton. de Butr. & Panorm *in cap. ſeries de reſtit.* Panorm. *in cap. tenor. n.* 6. *de re judic.* Felin. *in cap. tutor. n.* 3. *de re judic.*

III. Ma-

III.

Matrimoniales cauſæ comparantur cauſis criminalibus, *cap. pennlt. de in integr. reſtit.* Bald. *in cap. ad noſtram de probat.* Accurſ. Bart, Caſtr. Alex. *in l. 3. §. quacunque de jurejur.* Gail. 2. *obſerv.* 94. *num.* 1. cauſam enim ſtatus, gloſſ. vulg. *in cap. mulieri de jurejur.* Leoniſſa *conſ. matrim.* 49. *num.* 92. *Vol.* 1. Laurent. de Pinu *conſil.* 71. *num.* 2. *Vol.* 1. & ſpeciem quandam ſervitutis in ſe continent. Bald. *in l. bona fide col* 1. *C. de reb. cred.* gloſſ. & Dd. *in d. cap. mulieri.* Butrig. & Abbas *in cap pro debilitate de offic. deleg.* Alex. *conſ.* 152. *num.* 7. *in fin. & conſ.* 155 *num.* 4. *Vol.* 5. Menoch. *conſ.* 69. *num.* 59. *Vol.* Cephal. *conſ.* 421. *num.* 1. *Vol.* 3. Pariſ. *conſ.* 61. *n.* 6. *Vol.* 4. Ant. Gravat. *conſ. matrimon.* 81. *num.* 3. Atque eam ob cauſam cauſæ matrimoniales, reſpectu, ſcil. contractus, ſecus enim eſt reſpectu inſtitutionis & originis, dicuntur graves Laurent. de Pinu *d. conſil. num.* 55. Galeaz. *conſ. matrim.* 83. *n.* 3. *Vol.* 1. Gail. *d. obſ.* 94. *num.* 7. & arduæ Alex. *conſ.* 123. *col.* 4. *Vol.* 5. Zaſ. *conſil.* 3. *numero* 27. Merenda *conſil. matrim conſ.* 86. *num.* 2. *Vol.* 1. Menoch. *de arb. judic, quæſt. caſ.* 205. *num.* 7. ac magni præjudicii. Specul. *in tit. de reſcript. præſent. §. ratione. Verſ. Venio ad inſtruct.* Dec. *conſ.* 133. & 310. Pariſ. *conſ.* 53. *n.* 8. *Vol.* 3. Sicut ergo cauſæ civiles arduæ & magni momenti regulariter, quoad juris diſpoſitionem cauſis criminalibus æquiparantur. Bart. *in l. admonendi. num.* 53. *ff. de jurejurand.* Socin. ſen. *conſ.* 164. *num.* 17. *Vol.* 2. ita & de hiſce idem judicari debet. Gail. *diſt. obſervat.* 94. *num.* 1. & 7. Vnde intuitu hujus rationis cauſæ matrimoniales ſive ſint ſimplicis querelæ ſive appellationis per decretum Imperatoris à Camera Imperiali exterminatæ ſunt. Receſſ. Imp. Spir. *Anno* 1570. *§* Wann auch der Käyſerlichen. Gail. *lib.* 2. *obſerv.* 112. *num.* 5. Roding. *lib.* 1. *pand. Camer. tit.* 29. *num.* 5. niſi forſan ratione nullitatis ad Cameram devolvantur. Mindan. *de proceſſ. lib.* 1. *cap.* 10. Roding. *lib.* 1. *tit.* 31. *num.* 4.

IV.

Matrimonium ſolus temporis curſus non legitimat, ſed cum eo continuatio conſenſus, *cap.* 1 *§.* 1. *X. de deſponſ. impub.* Bald, *conſil.* 201. *in cauſa. n.* 2 *& conſil.* 194. Boeer. *ad §. ſunt & alia. Inſtit. de nupt. num.* 57. Vnde nec ex cohabitatione matrimonium de Iure Canonico præſumi tradunt Accurſ. *in l. in concubinatu de concubin.* Aleiat. *de præſumt. reg.* 2. *præſ.* 5. quod tamen Iuris Canonici Dd. reſtringunt ad tempus cohabitationis decennio minus. Si enim longo tempore, quod annis decē definiunt: cohabitaverint ex cohabitatione matrimonium eo etiam jure præſumi, docent Covarr. *in epit. de ſponſal. p.* 2. *cap.* 1. *num.* 4. Carpol. *conſ. ci Vol.* 5. *num.* 16. vel ſi alia eum cohabitatione concurrant adminicula Lud. Roman. *deciſ.* 69. *num.* 1. *p.* 1. *in noviſſ.* Vult. *in Conſ. Marp. conſ.* 34. *num.* 45. *Vol.* 3.

V.

Matrimonium non divitiis, ſed affectu contrahitur, *l. fin. in princ. C. de repud. l. fin C. de donat. ante nupt.* Gail. 2. *obſ.* 84. *num* 4. nec eſt virginalis pu-

doris ſibi ipſi quærere maritum, ſed hoc curæ paternæ eſt relinquendum. *c. honoranſur* 13. 32. *q.* 2. Conſ. Arg. *conſ.* 48. *n.* 3. *Vol.* 1.

VI.

Matrimonium ſub conditione contractum ſuſpenditur quoad illud ſit impletum. *cap. de illis* 3. *& in cap ſuper* 5. *& cap. fin. de condit. appoſ.* Innoc. Ioh Andr. Card. Panorm. *in d. cap. de illis.* Vult *inter Conſ. Marpurg. conſ.* 15. *num* 28. *Vol.* 1. Ratio, quia ſi quid ſub conditione contrahitur ante omnia conditio impleri debet, ut actus ſuſtineatur. *l. hæc Venditio* 7. *ff. de contr. emt.* Bart. *in l. Mævius ff. de condit. & demonſtr.* Plot. *in l. ſi quando, num.* 34. *C. unde Vi.* Dec. *conſ.* 629. *num.* 1. *conſ.* 607. *num.* 7. Anchar. *conſ.* 297. *colum.* 1. Ruin. *conſ.* 65. *num.* 4. *Vol.* 4. *& conſ.* 35. *num* 13. *Vol.* 5. Vnde ad conjugium non tantum exigi verba præſentem conſenſum exprimentia, ſed oportere verba illa eſſe libera à conditione, quæ ipſum ſuſpendant, refert Didac. Covar. *in epit.* 4. *decret. p.* 2. *c.* 3 *n.* 2.

VII.

Quale matrimonium tales ſunt liberi. *Novell.* 34. *§. quoniam. Verſ. ſit autem ſoboles.* qualis enim effectus talis etiam eſt cauſa, atq; hæc non minus per illum, quam ille per hanc deſignatur. *l. debitor.* 59. *ff. ad Trebell. l. rem non noſtram* 14. *in fin. C. de jud. in proœm. Inſt. §. quorum utramque.* Nicol. Everhard. *in loc. legal ab effect. ubi latè num.* 1. Exemplum vid. *in c.* 2. *& ult. de conjug. ſerv.* Vbi ab homine libero cum ea quæ eſt in ſervitute juſtum & legitimum contrahitur matrimonium, ex quo conſequitur & liberos inde natos legitimos eſſe. Sic & in *Novell.* 18 *de errent. & ſemiſs. §. ult.* dicitur matrimonium etiam cum ancilla contractum ſubſiſtere, & liberos inde procreatos legitimos eſſe, ſi poſtea manumittantur. idem cautum eſt in *Novell.* 78. *§. ita rebus.* add. et. *Novell.* 78. *§. ſi quis autem libertam.* Regn. Sixtin. 2. *Conſ. Marp. conſ.* 9. *n.* 27.

VIII.

Matrimonia debent eſſe libera non coacta, *cap. cum locum* 14. *de ſponſal. cap accedens* 10. *de procurat.* Everard. *in loca matrimon. carnal. ad ſpirit. num.* 8 *pag* 413. *cap gemma* 29. *X. de ſponſal. l. Titia.* 134. *de V. O.* nuptiæ enim invitæ plerumque difficiles habere exitus conſueverunt. *cap. requiſivit* 17. *de ſponſalib. l. fin §. fin C. eod.* gloſſ. *in cap. Abbas, in verb. coactus de his quæ vi met. canſ.* adeo ut ſtatuta contra eorum libertatem inducta ſint nulla, text. *in cap.* 1. *de ſponſal.* & per notata *in cap. Eccleſia S. Mariæ* 10. *de conſtit.* Dd. *in Auth. caſſa. C. de SS Eccleſ.* Anchar. *conſ.* 21. *incip. pro ſolutione dubiorum per tot.* Alex. *conſ.* 97. *Vol.* 1. *incip. principalis dubitatio.* Pacian. 1. *conſ.* 4. *num.* 4. quod in matrimonio dolo contracto non valere, nec matrimonium poſſe reſcindi, ait Panorm. eum gloſſa *in cap. penult. X. quod metus cauſa.* Vnde, Imol. per illam gloſſam inquit, quod ſi mulier dolo perſuaſit ſe habere amplas facultates, & ita dolo circumvenit, ut eam acciperet in uxorem, & poſtea reperitur nihil habere, ipſe dolus, nihil officeret matrimonio, idem &

in ſi-

in ſimili ac quotidiana quæſtione determinat. Bald de ſocero, qui promiſit inſtituere generum heredem, ut caperet filiam ſuam in uxorem & poſtea eum decepit, eum nihil ſibi reliquerit in teſtamento, *in l. cum Arrentiarum. C. ut in poſſ. legat.* add. & gloſſ. *in cap. conſtituit.* ubi text. *ſing.* 20. *quæſt.* 3. *& in l. a Divo Pio ff. de rit. nupt.* Conſ. Argent *conſ.* 48. *num.* 9. *vol.* 1. Gail. 2. *obſerv.* 93 *num.* 11. Reuſner. 1. *conſult. q.* 7. quanquam ſi dolus tantus in matrimonio contrahendo interveniret, qui conſenſum excluderet, matrimonium non teneret. *dict. gloſſ. fin. in cap. penult. X. quod met. cauſ.* Licet enim in ſpiritualibus regulariter contractum non vitiet d. gl. id tamen non procedit, ſi dolus etiam prudentiſſimos falleret. Innocent. *in d. cap. pen.* Conſ. Arg. *d. conſ. n.* 11.

IX.

Matrimonium partium conſenſu diſſolvi non poteſt. gloſſ. *in l. 3. §. quacunque, in verb. agatur.* Batt. *ibid. num.* 2. Alex. & Salicet. *ſimiliter. ff. de jurejurand.* Gail. *lib.* 2. *obſerv.* 94. *num.* 14. Carpzov. *in Iurisprud. ſorens.* 1. *conſtit.* 12. *def.* 30. *num.* 3.

X.

In Matrimonio ſive nuptiis contrahendis pudor naturalis & jus ſanguinis inſpicitur. *l. adoptivus* 14. *§.* 2. *ff. de rit. nupt. l. non omne* 144. *l. ſemper in conjunctionibus* 197. *de R. I.* Rauchbar. *p.* 2. *quæſt.* 13. *num.* 7. Carpzov. *lib.* 2. *quæſt. crim.* 73. *num.* 71.

XI.

De matrimonio ſeu nuptiis quod diſponitur, id etiam habet locum in ſponſalibus. *l. tutor.* 15. *l. oratio* 16. *ff. de ſponſal. l. in ſponſalibus* 14. *§.* 1. *ff. eodem. l. cui fuerit* 15. *ff. de condit. & demonſtr.* gl. *in l. ea qua. ff. ad municip. l. eum qui duas. C. ad L. Iul. de adult.* Bart. *in l. cum pater. ff. ad L. Pompei. de Parricid. & in l. nihil intereſt. ff. rer. amot.* Bald. *in l.* 42. *C. de Epiſc. & Cler. col.* 3. *num.* 7. *verſ. ſed hoc pone. juxta* Card. Tuſch *com.* 7. *pract. concl. lit. S. concluſ.* 511 *num.* 58. Anton. Natt. *conſ.* 282. *num.* 1. Nicol. Boer. *deciſ.* 22. *numero* 33. *cum ſeqq.* Alber. Gentil. *in tract. de nupt. lib.* 2. *cap.* 23. *poſt prine.* Jura enim loquentia in uno locum quoque habent in altero. *l. ſi ſponſalibus.* 58. *ff. de jure dot. l. Lex Iulia.* 4. *ff. de fund. dotal. l. aſſiduis* 12. *§.* 1. *C. quæ por. in pign. hab.* Exempl. eſt *in l. ſi uxor.* 13. *§. Divi* 8. *ff. ad Leg. Iulia. de adulter.* ubi Impp. adulterium etiam in ſponſam extendunt, cum non infrequens, ut ſponſus jure mariti utatur. *l.* 15. *§.* 24. *ff. de injur. l.* 74 *ff. de jur. dot. l.* 5. *C. de bon. qua liber. l. Titio centum* 31. *§ Titio genero* 3. *ff. de condit. & demonſtrat.* neque novum in jure, ut quod de Vxore dicitur id quoque etiam locum habeat in ſponſa Petr. Heig. *part.* 2. *quæſt.* 28. *num.* 14. Tiraq. *de LL. Connubial. gloſſ.* 2. *num.* 1. *& ſeqq.* vid. Hoſtienſ. *in ſumm. de Adult. § ſiquis admitti. num.* 2. *verſ. ne dum autem maritus.* Cyn. *in l.* 1 *num.* 6 *verb. caſe tamen. C. de rapt. virg.* Cyrill. *in ſumm. crimin. tit. de publ. judic. §.* 4. *num.* 5. *verſ. in ſponſam quoque* Conrad. *in pract. rubr. de adulter. num.* 21. *in* 3. *ampl.* Farin.

p. 4. oper. crimin. quæſt. 141. num. 50. Matth. Berlich. *part. 4. concluſ. 27 num. 140.* Iul. Clar. *lib. 5 ſent. §. adulterium. num. 8.* Angel. Aretin. *in tract. malefic. in verb. che hai adulterato, num. 33. verſ. in tantum quod ſponſus.* Ludov. Gilhauſ. *in arb. jud. criminal. cap. 2. tit. de adulterio 18. num. 14.* Anton. Gomez *in l. Tauri 80. n. 47. verſ. dubium tamen eſt.* Petr. Gregor. *in Syntagm. jur. univ. lib. 36. cap. 6 num. 2.* Petr. Heig. *2. quæſt. 28. n. 6.* Petr. Theodor. *in Colleg. Crimin. diſp. 6. th. 2. lit. H.*

XII.

Matrimonium ſine dote eſſe poteſt. *l. jubemus 11. C. de repud. §. ſi quis enim Auth. de nupt.* Conſenſu enim illud perficitur. *l. nuptiæ 30. ff. de R. I.* nec ad poſitionem actus matrimonialis ſequitur actus dotis vel quaſi qui ab eo ſeparari poteſt. *l. pro herede 20. §. ſi quid tamen 2. ff. de acquir. hered. l. naturalis 5. §. at cum 12. ff. de præſcript. verb.* Concennat. *lib. 2. quæſt. ſing. 5. n. 5.* quamvis viceverſa dos ſine eo eſſe non poſſit. *l. fin. §. 1. C. de donat. inter nupt. l. anceſſa. ff. de rer. nupt. l. 3. de jure dot.* cum ea ſecundum regulas matrimonij limitetur & reguletur. Bart. *in quæſtion. jurid. quæſt. 7. n. 1.*

XIII.

Ex matrimonio honor & incrementum quæritur, *cap. ſuper eo 22. extr. de teſtibus.*

CAP. XVII.
Medicus.

Axioma I.

Medicus artis medicæ peritia & morum probitate prædictus eſſe debet. *l. 1. ff. de decret. ab ord. fac. cap. ad aures 7. de atat. & qualit.* Vnde Medicus qui ſe in medicina peritum aſſerit, tria ſingulis in morbis ſe ſcire præſupponit præterita videlicet, i. e. unde morbus originem traxerit. præſentia, h. e. quo in ſtatu & gradu morbus exiſtat. & futura, i. e. an curabilis ſit, nec ne Card. Florent. *in cap. ad aures de atat. & qualitat.* ejuſque notitia cognoſcitur exinde, ſi non ſolum morbi cauſas ſciat exprimere, ſecundum Hyppocrat. *in prolegom. prognoſtici*, ſed & noverit opportuno tempore languentibus medicinam præbere, properata enim nimis, vel retardata remedia raro prodeſſe, colligitur *ex can. abſit 23. diſtinct. 50.* juxta illud Poetæ:

Temporibus medicina valet, diſta tempore proſunt
Et data non apta tempore cuncta nocent.

neque etiam ſola ſcientia ſufficit, ſed cum diligentia & ſolertia conjuncta eſſe debet, *d cap. ad aures ibique.* Panorm. *de at. & qualit. cap. tua nos 19. verſ. ſi tamen cauſa de homicid.* Non itaque ſatis eſt, ut Medicus bonam medicinam canonicè præparet, ſed eum adverſere etiam oportet, ne aromatarius vel pharmacopola, quid pro quo miſceat: aut pharmacum ex corruptis & vetu-

& vetuſtis ſpeciebus quæ magis nocere quam prodeſſe ſolent, conficiat. Illud quoque diligentis Medici officio incumbit, ne à latere ægroti facilè diſcedat, ſi morbum ingraveſcere animadvertat. Hoſtienſ. *in ſumma ſub titul. de ætat. & qualit. §. ordo.* Siquidem Medicus quilibet ad ſuam conſcientiam recurrere debet. *arg. d. cap. aures. & cap. un. de homicid. l. ob. licitas. 6. §. ſicuti 7. ff. de offic. Præſid.* Maria. Socin. *ad c. ad audientiam de homicid. num. 31.* quare cum propter imperitiam Medicorum ſæpius homines intereant. *c. exhibita 22. de homicid.* Benedict. Curt. Symphor. *de arreſt. amor. 22. p. 685.* ideoq; ſi Medicus ſervum imperitè ſecuerit, tenebitur actione L. Aquiliæ, *l. 7. §. 8. ff. ad L. Aq.* ſicut enim eventus mortalitatis ei imputari nequit, ita quod per imperitiam commiſit imputari debet: prætextu quippe humanę frugalitatis delictum decipientis, periculo hominis innoxium eſſe non debet. *l. 6. §. 7. ff. de offic. præſ.* C. I. A. *lib. 9. tit. 2. theſ. 27.* ſicuti etiam ſi medicamentis perperam uſus fuerit, *l. 8. pr. d. tit.* vel medicamenta per vim vel ore vel clyſtere infuderit, *l. 9. §. 1. ff. d. tit.* vel ſi malo veneno unxerit, L. Aquilia teneri dicitur *in l. 9. §. 1. d. t.* imò ſi doloſè medicamentis ſuis infirmum interfeciſſet pro criminis qualitate, pœna capitali puniri poteſt. *l. neceſſarios 5. §. in ff. ad SC. Syllan. l. ejuſdem 3. ff. ad L. Iuliam. de Sicar. Ord. Carol. V. articul. 134.*

II.

Medicus non gratis, ſed condigna mercede præſtita mederi tenetur. Iohan. Harprecht. *ad Inſtit. diſput. 12. in ſupplement. lit. b.* Tum quia nemo ſuis ſtipendiis militare cogitur maxime divitibus. *gloſſ. in cap. 1. verb. inferas diſtinct. 83.* Speculat. *in rubr. de ſalar. §. poſtremo. loco 4. num 2. verſ. quid ſi infirmus debes.* Tum quia & ICtus juſtum conſilium & patrocinium licitè vendere poteſt, nec gratis conſulere aut poſtulare compellitur *can. non licet 69. cauſ. 11. quæſt 3.* Ripa *in tract. de peſte, cap. de remed. ad curand. peſt. n. 4.* latè Speckhan. *cent. 1. quæſt. 33.*

Limita in pauperibus; his enim gratis mederi medicus debet, & præmium à Deo expectare. gloſſ. & Præpoſ. *in cap. 1. diſtinct. 83.* cum non debeat apud Medicum plus valere pecunia quam vita morituri *can. non ſatis 14. in fin. diſt. 86 add.* Gail. *1. obſ. 43. n. 13* Honthem. *lib. 4. de art. Notar. c. 77. n. 47.*

III.

Medicus ægrotum ad implorationem auxilij Chriſti ad confeſſionem & pœnitentiam ante omnia invitare debet. *cap. cum infirmitas 13. de pœnit. & remiſſ.* Nemo ergo ſe ſuoſque Medicis Iudæis committat, tum qua mortem appetere videtur, qui à Iudæo ſanitatem exquirit: cum ſine auxilio Chriſti Salvatoris ſe ſanum fieri poſſe opinetur. *can. quia 7. cauſ. 26. q. 2.* tum quia Iudæi omnes Chriſti ſint inimici, fideiq; Chriſtianæ hoſtes, blaſphemiq; nominis Chriſti nec non peiores omnibus gentibus ac Sodomitis *cap. licet ante verſ. 23 de teſtib. cap. 1. c. cum ſit nimis 16 de Iudæis can. nonne 37. cauſ. 1. q. 1.* tum quia ſub excommunicationis pœna prohibitum eſt, ne in ſuis infirmitatibus alicuius judæi Medici utantur, *cap. nullus 13. 28. q. 1.*

CAP. XVIII.

Mediocritas, Medium.

Axioma I.

Nec minimum nec maximum ſtatuendum & eligendum. *l. à quo enim.* 12. *§. 2. rem rat. haber. l.* 37. *de legat.* 1.

II.

Medium participans de utroque extremo ſortitur naturam potentioris. *l. quaritur* 10 *ff. de ſtatu hom.* Dyn. *in reg. ii qui docet de R. I. in* 6. Bald. *in c.* 1. *col.* 4. *de ſucceſſ. feud.*

Limita niſi detur ratio diverſitatis diſpoſitione juris concurrente, ut ait Abbas *in cap ſuper quæſtionum. §. ſi Nero, col.* 2. *de offic. deleg. quem ſequitur* Rochus de Curte *in tract. de jure patron. quæſt.* 7. *col.* 2. *adde & ea quæ tradit.* Panorm. *in cap. fin. de jure patron. junctio textu in c. cum dilectus* 28. *eod. tit.* Exemplum vide *in cap. Raimutius. extr. de teſtam.* Vbi filius fuit denominatus à matre clera, & non à patre, qui tamen dignior eſſe dicitur, & cujus originem ſequi debet. *l.* 1. *ff. ad municip.* quemadmodum hoc pluribus illuſtrat Lud. Gomez *in Comm. ad §. ſupereſt. Inſt. de action. n.* 41.

III.

In moralibus qui dat finem, dat etiam media ad finem pertinentia. Hugo Grot. *lib.* 3. *de jure bell.* Pacius. *cap.* 14. *num.* 31. *§.* 2. ibique Dd. *qui & quib. ex cauſ. manumitt. non luc.*

IV.

Medio ſublato ſine quo ad extremum perveniri non poteſt & ipſum extremum cenſetur ablatum. *l. ſcimus* 36. *§. fin. C. de inoffic. teſtam.* Ita ſublata querela per quam pervenitur ad petitionem hereditatis, & ipſam petitionem ſublatam intelligi ſubſumit. Gail. 1. *obſ.* 122. *num.* 8.

V.

MEDIUM præſumitur probatis extremis, videlicet principio, & fine. *l. ſicut* 8. *§. non videtur* 15. *ff. quibus modis pignus, vel hypoth.* Bart. *in l. Celſus, num.* 21. *ff. de uſucap.* [gloſſ. *in cap. per tuas* 6. *in verb. præſumuntur. extr. de condit. appoſit.* Schneidevv. *in tit. Inſtit. de Vſucap. n.* 61. Carpzov. *p.* 3. *conſt.* 3. *defin.* 26. *n.* 7.] Alciat. *de præſumpt. regul.* 3. *præſ.* 22. ubi limitat in actibus momentaneis, Bald. *conſ.* 247. *circa med. lib.* 2. ubi ampliat in omni materia, & in omni actu, qui recipit continuationem. Decian. *conſ.* 11. *n.* 124. Jaſ. *conſil.* 46. *infin. lib.* 3.

*lib.*3. ubi ait procedere, quando aliquid de medio eſt probatum, aliàs ſecus. Socin. jun. *conſil.*15. *num.*4. *lib.*4. ubi limitat, quando medium eſſet inhabile, quia influit inhabilitatem in extremis. Maſcard. *de probat. concluſ.*730. Sigiſm. Scacc. *de appellat. quæſt.*18. *remed. concluſ.* 5. *num.*56. Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.*5. *lit.M. concluſ.*175. *per totam.* Rot. *in Florentina capellæ*30. *Maii* 1616. *coram* R. *P. D. meo Pirovano, impreſſa per Vivian. poſt prax. Iuriſpatron. deciſ.*61. Media enim declarantur ex præcedentibus & ſequentibus. Roland. à Valle *conſil.*25. *num.*30. & 31. *lib.*4. & debent congruere præcedentibus, & ſequentibus. Rot. *deciſ.*41. *num.*3. *apud Farinac. p.*2. *recent.* Imo media talia præſumuntur, qualia ſunt extrema, arg. text. *in d. l. ſicut* 8. §. *non videtur* 15. *ff. quibus mod. pign. l. exiſtimo* 38. *ff. de verbor. oblig.* Rota *deciſ.*111. *num.*41. *p.*5. *recent.* unde dicitur quod media referuntur ad extrema. arg. *l. talis ſcriptura* 30. *in fin. ff. de legat.* 1. & facit text. *in cap. ſecundo requiritis, in princ. de appellat.* ubi quod illa quæ ſunt in medio, ſæpe ad principium & finem referuntur. Et quod extrema potius quàm media ſint attendenda, firmat Afflict. *in deciſ.* 595. *num.* 5. Et quod media ab extremis declarentur, *l. qui filiabus* 17. & *l. ſi ſervus plurium* 50. §. *fin. ff. de legat.*1. & *l.*1. *C. de liber. præter.* Rota *d. deciſ.*11. *num.*42. & 43. [Fichard. 1. *conſil.* 42. *num.*4. atque hoc in terminis habilibus accipiendum eſſe, ex eò, quod media non ſemper attendantur, ſed extrema quandoque curentur. *ex l. ſed ſi.*6. §. *ſervus de hered. inſtit.* adjicit Afflict. *deciſ.*195. *n.* 5.]

Unde provenit, ut ſi quis probet poſſediſſe in præteritum de certo tempore, & de præſenti, præſumitur etiam poſſediſſe medio tempore. Bart. *in d. l. ſi Celſus.* ubi Balb. *in repet. p. ult. num.*5. *cum ſeqq.* Anchar. *conſ.*5. *num.*10. *verſ. ad hoc reſpondeo.* Alex. *conſ.*39. *Viſis ſcripturis, num.*5. *lib.*2. Natt. *conſ.*235. *num.* 18. Roland. à Valle *conſil.* 25. *num.*31. *lib.*4. Surd. *conſ.* 37. *num.* 46. & 47. & ideò ad effectum præſcriptionis, ſi probatur poſſeſſio in principio, & fine, probantur etiam medio tempore, *c. volumus* 16. *quæſt.*4. Fulgoſ. *conſ.*104. *Quædam. num.*1. *col.*3. Socin. *conſ.*59. *Viſis actis, num.*7. *lib.*4. Lanfranc. *in c. quoniam contra. num.*66. *de probat.* Jaſon. *in l. talis ſcriptura, col.*1. *cum ſeq. ff. de legat.*1. Angel. Aretin. *conſ.* 19. *Videtur. num.*19. *cum ſeq.* ubi declarat, quòd in poſſeſſione probatis extremis probatur medium præſumptivè, quando in illo medio non probatur poſſeſſio alterius:

ſed ſi probatur poſſeſſio alterius, quia extrema non poſſunt conjungi, & præſumptio cedit veritati, ideò quia duo non poſſunt in ſolidum eandem rem poſſidere, non probatur medium; quod intelligitur reſpectu ejuſdem poſſeſſionis naturalis; at verò reſpectu diverſæ poſſeſſionis adhuc poteſt is; qui probavit poſſeſſionem naturalem de præterito, & præſenti, dicere, quòd etiam medio tempore poſſedit civiliter, licet alius naturaliter medio tempore poſſederit. refert Card. Tuſch. *d. l. M. concl.* 173. *num.* 36. ubi *num.* 32. poſt Felin. *in cap. ſicut. num.* 27. *de re jud.* limitat, quando ageretur de ſolemnitate extrinſeca probanda medio tempore, quia non præſumitur in præjudicium tertij, & *num.* 34. limitat etiam, ubi vera probatio requiritur, quia tunc non ſufficit probatio extremorum. [Ubi itaque medium non convenit extremis, impediri dicitur interpretatio, quæ ex ſcripturæ ordine vult deſumi. *l. tria* 32. *ff. de ſerv. ruſt. præd.* Bald. *in l. ſi avia. verſ. in gloſ. ſciens. C. de jure delib. & ad l. benignus. ff. de LL.* Gœdd. 3. *Conſ. Marp.* 26. *n.* 124.]

VI.

MEDIUM inhabile impedit extrema habilia poſſe conjungi. *l. fin. ff. de fluminib. l. qui ſella* 7. *§. fin. ff. de ſervit. ruſtic. l. prædia* 32. *ff. eod.* Socin. jun. *conſ.* 15. *num.* 4. *lib.* 4. Surd. *conſ.* 8 *num.* 17. *& conſ.* 136. *num.* 34. Anton. Monach. *Florent. deciſ.* 62. *n.* 18. Card. Tuſch. *tom. 5. lit. M. concluſ.* 173. *n.* 31. Vide ſupra. *lib. 5. cap. extremum.*

VII.

MEDIA via ſemper eſt eligenda. *§. ultimo.* ibi *nos mediam quodammodo viam eligentes. Inſtitut. quibus ex cauſis manum. non licet. §. cum ex aliena* 25. *ibi placuit media. Inſt. de rerum diviſ.* [Facit *§.* 1. *& liberis pepercimus & patribus Inſt. per quas perſon. nob. acquir. §. ult. Inſtit. de vulg. ſubſt.* imò & veteres Juris auctores medietatem quandã ſecutos eſſe, patet ex *l. antiqui* 3. *ſi pars. hered. pet. l. filio* 7. *ut legat. nom. cav. l.* 6. *§.* 3. *de offic. proconſ. l.* 137. *§.* 2. *de V.O.* quod procedere maximè in dubio per *l. & hoc Tiberius* 41. *ff. de hered. inſt. §. ult. Inſt. de vulg. ſubſt. l.* 25. *de pignor. act. probant* Tiraq. *de iure primogenitura, quæſt.* 17. *opin.* 4. *num.* 9. & Harprecht. *ad princ. Inſt. de auctorit. tut. n.* 17. Unde quando Judex bonus in aliqua cauſa opiniones hinc inde plurium Dd. magnæ auctoritatis haberet, debere eum per medium cauſam deci-

decidere, ait Borgnin. Cavalc. *in tract. de Tutor. & Curat. pag.* 147. *n.*338. quia τὸ μέσον ἄειστον, id quod vel maximè etiam in bellis obſervari ex hiſtoriis facile depromitur. Ita cum Herennius Pontius pater filio Samnitum Imperatori ſuaderet, ut exercitum Romanum in anguſtiis Caudinis intercluſum aut dimitteret ſalvum, aut totum deleret, filius autem mediam elegiſſet viam & Romanos ſub jugum miſſos ad ſua redire paſſus eſſet, inter media ſe lapſum, (verba ſunt Livij,) victoriæ poſſeſſionem incerta pace mutaſſe, & beneficij maleficij occaſione amiſſa pugnaturos cum eis quos potuerint in perpetuum, vel inimicos tollere vel amicos facere. Liv. *lib. 9. cap.* 12. Aliud tamen placere Italis, dixit Machiavell. 1. *de Repub. cap.* 26. vide Natal. Com. *lib. 9. An. 1556. ibi neque bonitas neque malitia mediocris videtur eſſe utilis.* imò & Ulpian. *in l. 6. pr. de pœn. l. 7. in fin. ff. de ann. legat.* & Paulum *in l.* 34. *§. fin. de negot. geſt.* mediam viam repudiaſſe invenimus, quod medium dividendi, & gl. *in d. l.* 34. ruſticorum eſſe dicit. Sed hoc Stoicorum in re dubia conſuetum judicium erat, quos propterea Servius hercíſcundos vocat. Cujac. 10. *obſ.* 4. *add. & §. 4. inſtit. de vulg. ſubſt. ubi vide omnino* Oſterman. Merill. 1. *obſerv. 6. vid.*] Thom. de Thomaſſ. *in floribus legum. reg.* 178. ubi declarat, quando jus, vel ſententia non poteſt magis adaptari ad unam partem, quàm ad aliam, Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 5. lit. M. concluſ.* 170. *per totam.* Tiraquell. *de primogen. quæſtio.* 17. *opin.* 4. *à num.* 9. Anton. Theſaur. *Pedem. deciſ.* 89. Menoch. *lib.* 1. *præſ.* 97. *num.* 17.

[Limita I. cum dicimus in juris deciſionibus medium eſſe tenendum, medium illud, ut Ethici de medio virtutis loquuntur, non conſiſtere in puncto, ſed aliquam habere latitudinem Bachov. 2. *diſput.* 1. *theſ.* 6. *lit. B.*

Limita II. hanc regulam procedere tum demum, quando ſubjecta habilitas non repugnat, & quando utrinque par eſt ratio, Harprecht, *d. loc. numero* 25.]

CAP. XIX.

Melius eſt.

Axioma I.

MELIUS eſt occurrere in tempore, quàm poſt illatum vulnus remedium quærere, ſive, Melius eſt, intacta Jura ſervare, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere, *c. ult. in fine. C. in quibus cauſis in integ. reſtit. non eſt neceſſ. l. 1. C. quando liceat unicuique ſine Iudice ſe vind.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib. 21. tit. 8. n. 30. in fine.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 6. lit. P. concl. 648.* Bellet. *diſquiſit. clerical. p. 1. tit. de diſcipl. cleric. §. 5. n. 105.*

II.

MELIUS eſt habere rem, quàm petere, Card. Tuſch. *tom. 5. lit. M. concluſ. 184. num. 3.*

III.

MELIUS eſt pauca cautè agere, quàm multis intereſſe periculosè, *auth. de tabellionib. circa med. collat. 4.*

IV.

MELIUS eſt, ſeu magis noſtra intereſt non ſolvere, quàm ſolutum repetere. *l. ſi ſtipulatus eſſes 15. ff. de fideiuſſorib. l. ſi cui legetur. 29. fin.* ubi Aretin. *in 3. not. ab. ff. de legat. 1. l. 3. C. de ſolutionib.* Cardin. Tuſch. *d. lit. M. concluſ. 184. num. 5.*

V.

MELIUS eſt pauca verba idonea effundere, quàm multis inutilibus homines prægravare, *l. tanta. 2. §. contrarium 15. C. de veteri iure enucl.* quia verba ſuperflua, & inania ſolent ſtomachari prudentes, Roland. *conſ. 39. n. 2. lib. 2. & conſ. 61. in princ. lib. 3.* quem refert Card. Tuſch. *tom. 7. lit. S. concluſ. 895. n. 31.*

VI.

MELIUS eſt nocentem dimittere, quàm innocentem punire, *l. abſentem 5. ff. de pœnu.* Cardin. Tuſch. *tom. 1. lit. A. concluſ. 41. num. 3. & tom. 5. lit. O. concl. 55. num. 2.*

CAP

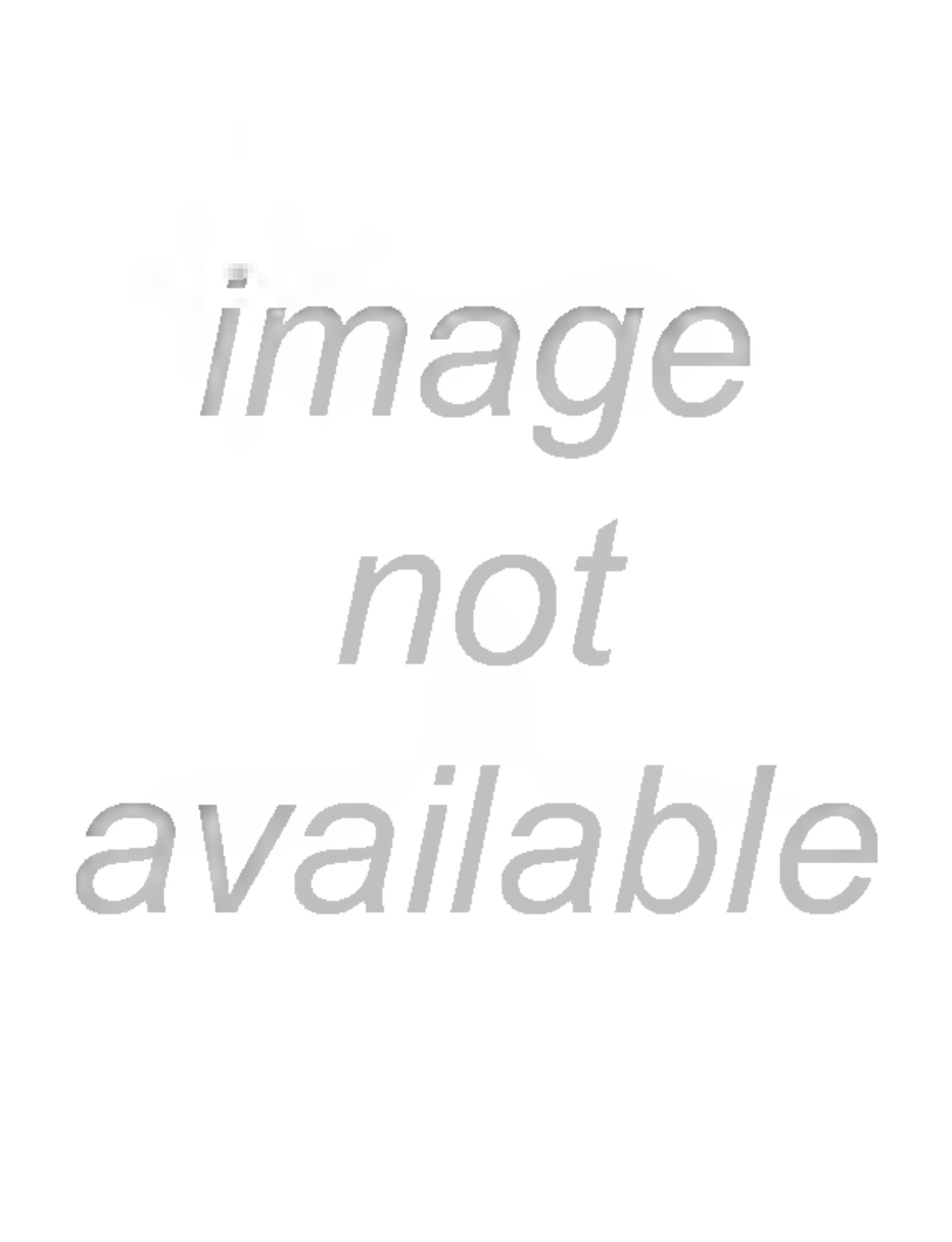
image
not
available

praxi, tit. de homicid. §. octavo quæro. Navar. *in Man. cap. 27. num. 88. in fine.* Mantu. *ſing. 1. num. ....* Clar. *§. fin. quæſt. 77. num. 3.* Menoch. *de arbitrar. caſu 284. num. 37.* Gutier. *de iuram. confirmat. p. 1. cap. 16. num. 54.* Cened. *ad Decretum collect. 24. num. 13.* Soar. *tom. 8. de cenſur. diſp. 22. ſect. 1. à n. 57.* Sayr. *in ſimili tract. lib. 3. c. 26. n. 20.*

DENIQUE hinc colliges, non poſſe clericum conſentire, ut aliquis eum percutiat, quin excommunicationem *can. ſi quis ſuadente 29. 17. quæſt. 4.* incurrat, ut Doctores communiter deducunt *ex d. cap. contingit.* & explicant Mantu. *Dialog. 35.* Jacob. de Graff. *in aureis deciſ. p. 1. lib. 2. cap. 49. num. 6.* Gutier. *d. c. 16. à n. 53.* Soar. *ad ſect. 1. à num. 57.* Sayr. *d. c. 26. num. 18.*

VERUM contra hanc reſolutionem non leviter obſtat, quod ille *can. ſi quis ſuadente 29. 17. quæſt. 8.* expreſsè requirit, ut excommunicatio ipſo jure incurratur, quod injectio manuum ipſo jure ſit violenta, ut patet ex verbis ipſius *can.* & meliùs ex *cap. 1. de ſentent. excommun.* ibi, *non poteſt in ipſis iniectio manuum violenta notari,* quæ particula non convenit percutienti clericum volentem, & conſentientem, juxta *reg. ſcienti 27. de Reg. Iur. lib 6.* cum ſimilibus, & fatetur ipſe Pontifex *in d. cap. contingit 36.* ibi, *huiuſmodi manuum iniectio etiamſi non violenta, de ſent. excomm. &c.* & magis in deciſione, quæ habetur *in verſ. ideò*, quatenus ſolùm prohibet, ne de cætero illud fiat, ut clerici ſe percutiendos laicis ſubjiciant; minimè autem percutientibus volentem clericum excommunicatio præſcribitur; ſed clericos ſic ſe percuſſioni ſubjicientes poſt tempora illius text. excommunicandos eſſe conſtituit. Atque ita ex iis fundamentis non defuerunt, qui diſputando contra communem ſententiam tenuerint, negantes percutientes clericum volentem excommunicationem illam incurrere, de qua *in d. can. ſi quis ſuadente*, quod alij probabile cenſent ante, *d. cap. contingit*, non ita poſt illud, quia putant ibi expreſsè probari, iſtos eam excommunicationem incurrere, de qua *in d. can. ſi quis ſuadente.*

Ego igitur, licet rarò, & difficulter à receptis ſententiis recedere conſueverim, numquam tamen ſupradictæ communi potui acquieſcere, ſed ſemper conſtanter exiſtimavi, & exiſtimo, neque ante, nec poſt, *d. cap. contingit*, probari Juri noſtro, quod percutiens clericum volentem, excommunicationem illam ipſo jure incurrat, ut la-

ut latius,& majori cum commoditate alibi oſtendam. Qua quidem ſententia retenta facilè etiam erit defendere reſolutionem contra communem, de qua *ſupra num.3.* quod clericus ſeipſum percutiens excommunicationem illam non incurrit, etiamſi injuriosè fiat, vel illicitè, ut tenuit Fab. quem refert, & ſequitur Mantu. *dialog.125. verſ.ſi ſe ipſum vulneraret.* Et ratione illa confirmatur, quia ad excommunicationem illam incurrendam requirit canon diſtinſtinctionem perſonarum inter ipſum percuſſorem, & percutientem, quod generaliter in omnibus moralibus actionibus pro regula conſtitutum eſt, *in c. ult. de Inſtit.& in cap. debitum 4. de baptiſmo,* cum ſimilibus.

II.

MEMBRA à capite recedere non debent, *cap.cùm non liceat. 12. de præſcript.* Molin,*de primogen, lib.1. cap.1.num.17.* Nicol.Loſæus *de iur. univerſ. p.3. c. 11. n.7.* [ſed corpus & caput ſequuntur. *l.1.§.1. verſ.quo quis. ff.de crim. leſ.Mai.* Bœckel. *de publ.indic.diſquiſ.4.n.7.*]

CAP. XXI.

Memoria.

Axioma I.

Memoria eſt labilis. *l.peregrè 44. in pr.ff.de acquir. poſſ. l.2. §.ſi quid autem 13. C. de Vet. jur. enucl.* Schneidewin. *de feud.in proœm. num.3* in omnibus enim irreprehenſibilem ſeu inemendabilem exiſtere, utique ſolius divinæ non autem mortalis eſt conſtantiæ ſeu roboris. *§.ſi quid autem. 13.de confirmat.ff.* quæ non niſi per ſcripturam perpetuari poteſt. Bald. *in l. jubemus. §.ſed ne aliqua. C.de teſtam.* adde Gail. 1. *obſ.* 104. *num.* 2. Coſtal. *in pareng. ad Verſarior. num.21* Hieron. Magon. *deciſ.39. num.7.* Viv.*deciſ.* 64 *num.14.* Burſat. *conſ.278. num.2. Vol.4.* Zaſ. *conſ.3 lib.2 num* 45 maximè in rebus alienis, Cornel. *conſ.* 36. *Vol.1.* Huc refer exempla allata à M. Mantuano *in dialog. denar. claſſ.11. cap.35. num.2.* Siquidem videmus memoriam, ſicuti hominem creſcere & decreſcere,oriri & mori,*l.quidam tabularum* 32. *§.1.Verſ.quid ergo.ff. de furt. l.2.§ penult.de aqua pluv. arc.* Natt. *conſ.* 47. *num.* 30. *& conſ* 112. *Vol.* 3. Vnde cum ea naturæ beneficio conſtet,arte augeri & excoli debet poſt Sabell Zwinger *in Theatr.c 1.lib. 5.pag.* 34. *Verb. uſus aliquis. Vid. hac de re Plutarchum in Caton Minor, ubi ait:* Πέφυκε τῆς μὲν ἐυφυεῖς ἀναμνήσεις μᾶλλον εἶναι: μνημονικὰς δὲ τὰς μέλλα ποιᾶ ἐπιμελείας παραδεχόμενος. Natura comparatum eſt ut memoria minus va-

leant autem memoria qui laboriosè & operosè quid pepererunt: Memoriam enim retineri ejus rei beneficio, ad quam sæpè respicimus, & minui nisi exerceatur post Ciceron. *de senect.* Petrarch. *de remed. adverſ. fort.* trad. Viv. *decis* 64. *num.* 18. *& post hunc* Ruland de Commissar. *lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 8. *& 9. adde &* Senec. *in proœm. controverſ.* Quintil. *lib.* 11. *c.* 2.

II.

De quo nulla extat memoria, illud ne scitur. *l. si arbiter* 28. *ff. de probat.* Wesenb. *lib.* 1. *conſ.* 4. *num.* 104.

III.

Memoriæ ea melius mandantur, quæ ultimo audiuntur, *c. liquido* 54. *de conſecr. diſtinct.* 2. Lud. Gomez *ad §. superest Inſt. de act. n.* 14.

Cap. XXII.

Mendacium, inficiatio, reticentia.

Axioma I.

Mendacium fit in personam non in rem, Cujac. *in Paul. lib.* 18. *ad edict. per l. electio* 26. *§. neque* 5. *de noxal. act. pag.* 250. *a.*

II.

Mendax precator carere debet impetratis. *l. etsi* 5. *C. si contr. jus vel util. publ. c. ſedes* 13. *de reſcript.* Gail. 1. *obſ.* 2. vid. infra *lib.* 14. *c. Preces. ax.* 1.

III.

Mendacium aliquando corrigit pœnitentia vel justus error. *l. de ætate* 11. *§. pen. & ult. de interrog. in jur. fac. l. is qui ſe obtulit.* 25 *ff. de rei vind.* intelligie scil. re adhuc integra. Cujac. *in d. loc. Pauli ad l.* 26. *§.* 5. *de noxal. act.*

IV.

Mendacium nemini nocens non est punibile. Bald. *in l. fin. per illum text. ff. quod cum falſ. tutor.* quia ut inquit Salicet. *in Auth. contra qui propriam. col.* 3. *in princ. C. de non num pec.* mendacium quod alteri non nocet censetur nugatorium, quem refert & sequitur Ludov. Gomez *ad §. in perſonam Inſt. de action. num.* 17. Mendacium enim licet in se turpe & Deo & hominibus invisum, in ipso tamen sapiente propter utilitatem aliorum, aut bonum commune laudatur, Plato *in dialog. de juſto Herodian. lib.* 3. Bodin. *in method. cap.* 4. *& lib* 1. *de Magia. Dam. cap.* 1. Pontan. 4. *de obed. cap.* 12. Setzer. *diſp. Inſtin.* 21. *corol.* 1. Hinc in necessitate & ex causa licere mendacium dicere, eum aliquis juvatur, nec quicquã cuique nocetur, neque inde ullum delictum inducitur, latissimè disputavit Alber. Gent. *in lib. de abuſ. mendac.* quem sequitur & Vmm *diſp. ad proceſſ. jud.* 2. *theſ.* 8. *num.* 21. Vnde mentiri licere in judicio pro jure suo conservando, inquit Angelus, *per illu m*

text.

rext. in l. ſi quis de libertate 12. *ff. de injur. per l. a. jus natura* 19. *§. cum me abſente* 3. *cum gl. ff. de neg. geſt.* quamvis quando quis mentitur non pro jure ſuo conſervando, ſed pro alieno auferendo ſeeus dieendum foret. Ludov. Gomez *ad §. ſed iſte Inſtit. de action.* 33. ubi quibus caſibus liceat mentiri & in quibus caſibus non allegat text. *in c. primum* 22 *q.* 2. Licet enim vita hominis nulla fallacia defendenda, nec mendaciũ dicendum, quamvis ex eo poſſet quis à morte liberari, quoniam os quod mentitur occidit animam, *cap. omne genus* 16. *cum ſeq.* 22. *q.* 2. Ioh. de Imol. *in cap. ex tenore in* 2. *not ab. X. de teſtib. & ib.* Felin. adeo ut nec pro ſalute aut defenſione hominis mentiri licitum ſit. gl. *in cap. nullus unquam in verb. ad minuendum* 4. *quaſt.* 4. attamen quando hæc duo potiſſimum concurrerent, ſcil. foveret juſtam cauſam & uteretur malitiis & cavillationibus ſine mendacio, arg. eorum quæ profert gl. *in cap. cupientes. in verbo malignantium de Elect. in* 6. ubi dicit quod poteſt quis fallaciis uti contra fallacias & malitias adverſarij, cum non videatur fraudem facere, qui fraudem excludit. *& in cap. Dominus noſter* 2. 23. *q.* 2. non peccaret: quod in foro contentioſo Pacian. quidem admittit, in foro tamen animæ periculoſam eſſe, cum malitiam in ſe contineat, maximè quando juramentũ interveniſſet concludit. *lib.* 1. *de prob. c.* 21. *n.* 3. *cum ſeqq.*

V.

Mendax in dolo eſſe præſumitur, *l. & eleganter* 7. *§. fin. cum l. ſeq. de dolo. l. falſus* 43. *§.* 3. *ff. de furt.* ſi mendacium in ſuum commodum redundet, gloſſ. *in l. item ſi preſto. §. fin. ff. locat.* Alex. *in l. dolum. C. eod.* Bart. Socin. *conſ.* 159. *col.* 4. *verſ. ſecundo principaliter.* Barbat. *conſ.* 56. *num.* 4. *Vol.* 2. Wurmbſer. 1. *obſ. tit.* 51. *obſerv.* 10. Carpzov. *p.* 3 *conſtit* 50 *defin.* 9. *num.* 5. Ruin. *conſil* 73. *num.* 1. *Vol.* 2. *& conſil.* 29. *num* 6. *Vol.* 1. Hayreheet. *ad §.* 4. *Inſt. de locat. num* 47. Hartman. Piſtor. 1. *quæſt.* 29. *num.* 4. Semper enim in mendacio alio non docto dolus ineſt. *l. ſi quis affirmaverit* 9. *ff. de dolo.* Roman. *conſ.* 8. *num.* 2. Ruin. *conſ.* 29 *num.* 6. *lib.* 1. *& conſ.* 2. *num.* 13. *& conſil.* 244. *num.* 6. Hyppolit. Riminald. *conſil.* 274. *num* 67 *Vol.* 3. Farin. 1 *conſ. crim.* 18. *num.* 6. Dec. *conſ* 32. *num.* 24. *Vol.* 3. cum in dolo ſit, qui affirmat quod non eſt verum. *d. l.* 9. *§.* 1. *ff. de dol.* Cravett. *conſil.* 2. *num.*, 7. Vnde & Mendax præſumptionem delicti ſemper habet contra ſe, Boer. *decis* 164. *numero* 29 *part.* 1. Follet. *in pract. crim. in verb. ad defenſam poſt num.* 5. Iacob. Port. Imolenſ. *conſ.* 94. *num.* 37. *& conſ.* 96 *num.* 33 Boſſ. *tit. de indiciis. n* 36. Roland. *conſ.* 14. *num.* 19. *Vol.* 4. Itaque contra eum judicari debet, *§ ult. Inſt. de fidejuſſ. hered.* Farin. *lib.* 1. *conſ. crim.* 50. *n.* 37. facit enim ſe ſuſpectum, *c.* 14. *de præſumpt.* adeo ut mendax in uno præſumatur mendax in omnibus, *l. cum de indebito* 25 *ff. de probat.* Pariſ. *conſ.* 90. *n* 29 *Vol.* 1. Iac Port. Imolenſ. *conſ* 94 *num.* 6. ſiquidem mendacium ingens præbet indicium doli & criminis & alicujus commiſſi, ut etiam judex poſſit ob mendacium ad torturam proceedere etiamſi alia extrinſeca indicia non præcedant, Bart. *in l fin. num.* 3 *& 4. ff. de quaſt.* Bald. *in l presbyteri. num.* 2. *C. de Epiſc. & Cler.* Angel. *in tract. de malefic. in verb. fama publica. verſ. non quæritur.* Franc. Brun *in tract. de indic. & tortur. col.* 2. *verſ quæro an mendacium.* Hyppolit. de Marſ. *in pract. crim. §. diligenter. num.* 74. *&* 98. Regn. Sixtin. *in Conſ. Marpurg. conſil.* 12. *Vol.* 3.

*num.*28. de quo tamen an & quando faciat indicium ad torturam vid. regulam cum ſuis ampliationibus & limitationibus poſitam per Felin. *in ſua practic. crim. part.* 1. *tit. de indic. & tortura. quæſt.* 52. *num.* 1. *& ſeq.* Sic negantem per mendacium à LL. etiam puniri exempli loco ſit. *l. fin ff. de rei vindic. & l. qui ſervum* 20. *§. in jure* 1. *ff. de interrogat.* ubi dicitur, quod ſi quis ſe poſſidere negaverit, & poſſideat, auferatur ab eo poſſeſſio ad idem vid. Iac. Phil Port. *lib.* 1. *comm. concl. reg.* 30. *in pr.* & Rol. a Vall *conſ.* 80. *num.* 8. *Vol.* 4. ſic vigore, *l. contra negantẽ. C. ad L. Aquil.* contra negantem damnum ſe injuria dediſſe & de mendacio convictum in duplum actio datur, Laurent. Tennin. *de Cauſel. eaut.* 169. *n.* 2. Simile exemplum extat & *in l ſi dubitet Creditor.* 10. *§. ita demum* 1. *de fidejuſſ.* ubi fidejuſſor (ut qui diviſionis beneficium habet) ſi neget ſe fidejuſſiſſe beneficium ſuum ob mendacium amittit. & ideo videmus præter exempla à Bart. ibi tradita, & Vaſallum negantem feudum, tem feudalem ob mendacium perdere *c.* 1. *§. Vaſallus ſi de feud. fuerit contr.* Abb. *in cap. exterum. num.* 21. *poſt* Iun. *ibi d extr. de judic.* Rip. *in l. qui cum ſe. num.* 1. *ff de re judic. ubi alia ſimilia exempla ponit.* Arnold. Ferronius *in conſuet. Burdegal. titul de feud. §.* 5. Iul. Clat. *in §. feudum. quæſt.* 59. *in fin. pr.* Duenn. *reg.* 325. *& reg.* 329 Iaſon. *in l. fin. à num.* 4. *uſque ad* 11. *inclusivè.* Cattell. Corr. *in memorabil. jur. Verb. negans.* Idem eſſe & in ſocio, qui propter mendacium conveniri inſolidum poteſt, cum ſine mendacio conveniri alias non poſſit, niſi in id quod facere poteſt, ex *l ſi unus.* 62 *ff. pro ſoc.* probat Gothof. *in not. ad* Schneidew. *in Comm. ad Inſt. de fidejuſſor. §. ſi plures. n.* 20. *lit. c.*

VI.

Per mendacium veritas occultatur. *l. fin. de rei Vind. l. ſervus* 20. *§. ſi perſuaſeris* 1. *de dol.* Alex. *conſ.* 77 *in cauſa actoris ſatisdan. num.* 1. *Vol* 1. Grammat. *conſ.* 5. *n.* 6. *cum allegatis per* Decian. *reſp.* 32. *num.* 28. *Vol.* 3. Pantſchmann. 2. *quæſt. practic.* 21. *num.* 130. Vnde mendacium ambire dicitur is, qui veritate invenia, amplius quid quærit Honthem. 1. *de art. Notar. cap.* 15. *num.* 15. falſum enim eſt omne quod primordio veritatis non juvatur. *l. cum filius* 76. *§. heres* 3. *ff. de legat.* 2. & mendacium veritati præferri nulla patitur ratio. *Nov. Leon* 19. Vnde licet tenue ſit, nihilominus tamen perlucet, ſi diligenter inſpexeris, Senec. *epiſt* 79. mendaciis itaque ſemper obviandum. *l.* 1. *§.* 5. *de Carbon. edict.* Conf. omninò *Racemat. noſt. Crimin. pag.* 252.

Cap. XXIII.

Mens.

Axioma I.

Mentis ſanæ quilibet eſſe præſumitur, adeo ut contrarium dicenti onus probandi incumbat. *cap. fin. extr. de ſucceſſ. ab inteſt. gl. in l. filium. emancip. de acquir. hered.* DD. *in l. Codicillos. & in l. furioſum. C. qui teſt. fac. poſſ. & in l. fin.*

l. fin. C. de hered. inſtit. Bart. *in l. ii poteſt. num. 137. de acquir. hered.* Bald. *in l. 1. num. 1. ff. de condit. inſtit.* Pariſ. *conſ. 87. num. 1.* & 2. Mantic. *de conject. ult. Volunt. lib. 2. tit. 5.* & 6. atque ita ſanæ mentis eſſe præſumitur teſtator (utpote in quo mentis ſanitas maximè neceſſaria. *l. 2. ff. qui teſt. fac. poſſ.*) ſi prudenter teſtatus ſit, quod apparere poteſt. ex eo (1.) quando pro anima ſua legavit quæ omnibus merito eſt anteferenda. *l. ſancimus 21. in fin. C. de SS. Eccleſ.* (2.) quando inſtituit heredes ab inteſtato ſucceſſuros, quod argumentum eſſe ſanæ mentis, ait Corn. *conſil. 232. num. 4.* & *conſ. 319. num. 2. Vol. 1. add* Grat. *conſil. 90. num. 29. Vol. 2.* & (3.) quando conſuluit bene de ſe mentis Alex *conſ. 12. col. fin. Verſ. & dictum Petri Vol. 1.* Vult. *lib. 1. Conſil. Marpurg. 29. num. 29.*

II.

MENS magis debet attendi, quàm verba, quia mens potentior eſt verbis, *l. Labeo 7. in fin. ff. de ſuppellect. leg. l. nominis, & rei 5. §. verbum 1. ff. de verb. ſignif.* Armendar. *in proœm. adit ad recopil. legum Navarræ. num. 19.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. quæſt. 4. num. 21.* & *de commert. §. 1. quæſt. 1. num. 28. cum ſeqq.* & *num. 358.* & *577. & ſeq.* & *recopil. 10. num. 36.* & *§. 6. gloſſ. 1. num. 11. verſ. quia.* Mari. Giurb. *in conſuet. Meſſanenſ. in proœm. num. 5.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 4. cap. 769. num. 21.* & *cap. 755. num. 23.* & *tom. 5. cap. 814. num. 14.* & verba trahuntur ad mentem & rationem, non econtra, Oldrad. *conſ. 9. verſ. item cum iura dicant. num. 3.* & 4. Federic. de Senis *conſ. 4. n. 5. verſ. multum eſt.* Jaſon. *conſ. 140. col. 5. lib. 2.* ubi quod inſerviendum eſt menti, & illi adhærendum, ſi apparere poteſt, Ancharan. *conſil. 219. Mirum, n. 5.* ubi quod verba impropriantur, ut deſerviant menti, latè Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 5. lit. M. concl. 199. per tot.* [imò & ſecundum ipſam mentè verba dijudicantur reſtringuntur & ampliantur, etiã quod de mente conſtet per extrinſecas conjecturas potius quam ſecundam corticem verborum, *l. ſemper in ſtipulationibus 30. ff. de reg. Iur.* Caſtrenſ. *in conſ. 148. Viſo & examinato puncto, num. 1. in fin. vol. 1. noriſſimorum.* Bertazol. *conſult. deciſ. 1. conſ. 2. num. 10.* abſurdi enim vitandi cauſa ſæpiſſimè fieri ſolet, ut non tàm ſermonis, quam idonei ſenſus aut recta juris ratio attendatur. *l. ſi Titio 19. ff. de Uſufr. legat. ſcire. 13. §. aliud. 2. ff. de excuſ. tutor. l. 6. §. 3. ff. comm. præd.*]

Amplia primò in contractibus, in quibus potiùs attenditur ſenſus & mens, quàm verba, [*l. ult. C. quæ res pignori obl. l. in conventionibus 219 ubi* Alciat. *ff. de V. S. cum aliis traditis. latiſſimè per* Tiraquell. *in repet. l. ſi unquam in verb. libertis. num. 18. C. de revoc. donat.*]

Alex. *conſ.*28. *Viſis, in princip. lib.*1. *& conſ.*34. *Viſo inſtrumento. num.* 3. *lib.*2. *& conſ.*103. *Quoniam. num.*3. *&* 4. *lib.*6. Abb. *conſ.*43. *Videtur. n.*4. *lib.*1. Cravet. *conſ.*33. *num.*21. Cardin. Tuſch. *d. lit. M. concluſ.*99. *n.* 55. *&* 73. quia à mente pendet ſubſtantia contractuum Pariſ. *conſ.* 78. *num.*10. *lib.*1. Roland. à Valle *conſil.*68. *num.*45. *lib.*3. Rot. *deciſ.*700. *n.*7. *apud Farin. p.*2. *recent.*

Amplia ſecundò in omni ultima voluntate, Roland. à Valle *conſil.*35. *num.*3. *lib.*3. *& conſ.*70. *num.*38. *eod. lib.* ubi quòd regina dicitur mens in ultimis voluntatibus, quæ obtinet primum locum, Rot. *deciſ* 663. *num.*1. *apud Farin. p.* 2. *recent.* ubi quod mens teſtatoris in interpretandis ultimis voluntatibus potiùs attendenda eſt, quàm nimia Juris ſubtilitas. Cardin. Mantic. *de coniect. ult. vol. lib.* 3. *tit.*3, *num.*9. ubi quod pro ſervanda mente & voluntate teſtatoris receditur à verbis, Caſtr. *conſil.*264. *Videtur dicendum, lib.*2. ubi loquitur in ſubſtitutionibus, Angel. Aretin. *conſ.*32. *num.* 2. *verſ. quinimò.* ubi quod impropriantur verba in voluntate, ut mens conſervetur.

Amplia tertiò in omni diſpoſitione, Roland. à Valle *conſ.* 61. *num.*35. *lib.*2. ubi quod ex conjecturis elicitur. Abb. *conſ.*75. *num.* 7. *lib.*1. Cardin. Tuſch. *d. concluſ.*199. *num.*77. *&* 85. ubi *num.*90. limitat, quando non conſtat de mente. quia tunc ſtandum eſt verbis, & *numero* 91. poſt Alex. *conſ.*32. *num.* 5. *&* 6. *lib.*7. etiam limitat, quando mens, vel ratio eſt dubia, quia attendi debent verba.

Sic etiam Mens debet attendi præſertim in reſcriptis, gl. *verb. intentiones, in c. ſi propter de reſcript. n.*6. Socin. *conſ.*59. *n.*4. *vol.*1. Surd. *deciſ.*268. *in fine.* quos refert Octav. Glorit. *reſp.*2. *n.*7.

[Declara hæc omnia procedere tum demum, ſi neque honeſtati, neq; pietati neque verecundiæ, neque utilitati publicæ repugnet, aut eam lædat. Si enim abſurdum, ſi illicitum, ſi inhoneſtum, ſi peſſimum quiddam inde ſequatur, voluntatis quæſtioni minimè locus erit. arg. *gloſſ. ad l. in re mandata. C. mandat.* cum hominis voluntas & quælibet ejus diſpoſitio ſe debeat ad Legem legiſque honeſtatem habere, tanquam ad ſuam cauſam finalem, adeò ut ſi ab ea diſſentiat; pro nulla voluntate. pro non acto, pro non cogitato habeatur. Jaſon *in l. poſt dotem* 39. *verſ. & concludit. ff. ſolut. matr. per l.*1. *ibidemq;* Bart. *C. de falſ. cauſ. adiect. l. non dubium* 5. *ubi* Bald. Coraſ. Bart. *C. de LL. l. nemo poteſt* 55. *ff. de legat.*1. *l.*3. §. *pro illo. ff. pro ſoc.*]

III. MENS

III.

MENS ex proœmio colligitur, *cap. ex multa 9. §. ſecundo quæſiſti, de voto.* [*l. fin. ff. de hered. inſtit.* Caſtrenſ. *conſ.* 148. *num.* 2. Dec. *conſ.* 379. *num.* 1. *vol.* 1. Alciat. *in l. conventionibus, in pr. de V. S.*] Tiraq. *in tract. Ceſſante cauſa, limit.* 1. *num.* 65. Maſcard. *de probat. concl.* 1284. *num.* 6. Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 89. *à num.* 3. Octav. Glorit. *reſp.* 1. *p.* 3. *n.* 136. Rot. *deciſ.* 619. *n.* 5. *apud Farin. p.* 2. *recent.*

IV.

MENS Principis talis præſumitur, qualis de Jure eſſe debet, Jaſ. *in l. cauſas. num.* 6. C. *de tranſact.* Grammat. *conſ.* 34. *num.* 3. *& conſil.* 45. *num.* 33. *in crimin.* Dec. *conſ.* 64. *n.* 7. *& conſ.* 580. *n.* 2. Gozadin. *conſ.* 101. *n.* 10. quos refert Octav. Glotit. *reſp.* 6. *n.* 52. *in fine.*

CAP. XXIV.

Menſura.

Axioma I.

Mutata rerum menſura vel turbata, omnia reliqua mutari neceſſe eſt. Arniſ. *lib.* 2. *cap.* 7. *de Majeſt. num.* 2. mutato enim menſuræ ſtatu & iſta quoque mutata & alia effecta dicitur. *l. qui res* 89. *§. aream* 8. *ff. de ſolut.*

II.

Menſuræ fiunt ſecundùm conſuetudines locorum vicinorum, text. & gloſſ. *in c.* 1. *verb. in unoquoque. Nov.* 120. *in pr.* Eſt enim in contrahentium poteſtate quibus menſuris & pretiis vina comparentur. *l. Imperatores* 71. *ff. de contr. empt.* Vnde regulariter ſingulis licitum eſt ponderare ad quælibet pondera quæ juſta ſunt, ſiquidem omnia quæ ſunt de genere permiſſorum eriam permiſſa intelliguntur, ſi ſpecialiter non reperiantur prohibita, *l. nec non* 28. *§.* 3. *ff. ex quib. cauſ. maj. l. arbitrio* 18. *§. de ee* 3. *& ibi gloſſ. ff. de del.*

III.

Menſuræ augmentum cui non obeſt, ei nec diminutio prodeſſe debet. *l. damni* 18. *§. ſi is qui* 5. *ff. de damn. infect.* arg. *l.* 4. *ff. de R. I.* Pil. Modic. *q* 79. ut parilitas quæ ſervari debet ſervetur. arg. *l. ratam* 7. *C. de reſcind. vend. l. ſi quis* 17. *C. de teſtib.*

CAP. XXV.

Mercatura.

Axioma I.

Mercatura derogat nobilitati. *l. nobiliores* 3. *ubi* Bald. *C. de Commerc. & Mercat. l. ne quis* 6. *C. de dign. l. si cohortal.* 12. *in fin. C. de cohort. lib.* 12. Cœpol. *in tract. de impe. mil. delig. in materia nobilitatis opin.* 18. Chaſſan. *in Catal. glor. mundi, p.* 8. *conſid.* 16. *& part.* 11. *conſid.* 41. Titaq. *de nobilit. c.* 27. *&* 33. Hopper. *lib.* 2. *de art. jur. tit. de re quæſtor.*

Limita I. ut procedat niſi mos vel conſuetudo regionis (quæ haut dubiè ſervanda eſt) aliud induceret, Alciat. *in l. mercu. ff. de V. S. & in tr. præſ. reg.* 1. *præſ.* 48. quemadmodnm apud Venetos & Genuenſes obſervari tradit Mynſ. 6. *obſ.* 54. *num.* 12.

Limita II. tum præjudicare nobilitati, ſi quis eam per ſe exerceat; ſecus ſi per alios, ut quia opera ſervorum aut inſtitorum ea re quis uratur, text. à contrario ſenſu in *l. in honoribus* 8. *§.* 1. *ff. de Vacat. muner. Gid.* Alber. *in l. humilem. C. de inceſt. nupt.* Alciat. *lib.* 2. *de V. S. Verſ. cum Verba, & d. præſ.* 48. *num.* 10.

II.

Mercatura ſæpiſſimè eſt periculoſa. arg. *can. conſideret.* 1. *Verſ. in his de pœnit. diſt.* 5. ideoque conſulitur etiam tutoribus, ut pecuniam alibi quam in negotiationem collocent Ioh. Gillet. *de tutel. c.* 39. *p.* 218.

CAP. XXVI.

Meritum.

Meritorum cauſa conrractui par eſt. Bald. *in l. quiſe patriæ. C. unde liber.* Alex. *conſil.* 30. *num.* 17. *Volum.* 5. Siquidem meritorum magna vis eſt in eliciendis & conſervandis privilegiis ac beneficiis aliis. *l.* 1. *§.* 2. *ubi quæ Princeps alicui ob merita indulſit de conſtit. Princip.* Beſold. *p.* 1. *conſil.* 7. *num.* 104. eorumque effectus declarat Iaſon. *in l. ex hac jure. num.* 52. *& ſeqq. de juſt. & jure.* Hinc privilegium ob benè meritum conceſſum non poſſe revocari, poſt Bald. *in l. cum milites de dolo, ſcrib.* Arnold. Reiger. *in theſ. Verb. privilegium. n.* 38. licet in univerſitatis detrimentum cedat Richter. 1. *deciſ. Ienenſ. 4. num.* 45. vid. latè Klock. *in tract. de contribut. cap.* 16. *ubi etiam de benemeritorum probatione agit ſect.* 1. *n.* 116. 117. 118. *& ſeqq. & ſupr. lib.* 2. *cap. Benemerita.*

CAP. XXVII.
Metus. Formido.

Axioma I.

Metus juſtus in ſe ignorantiam habere dicitur. *l. item ſi.* 14. *§. in hac actione 3. ff. quod met. cauſ.* & ideo humanitatem & auxilium meretur. *l.* 14. *§. 5. d. ult. §. 1. ubique* Dd. *eod. tit.* Vano tamen metui non eſt indulgendum. *l.* 5. *l.* 6. *& ult. ff. d. t.* eſt enim formido aliquando inepta & furioſa. *l.* 4. *C. de his qui ad Eccleſ. confug.*

II.

Voluntati nihil ſub cœlo magis eſt contrarium, quam metus, *l. nihil conſenſui* 116. *ff. de R. I. c. ſuper hoc* 5. *& ibi* Abbas *de renunc.* ideoq; dicitur quod ſit trepidatio mentis periculi inſtantis vel futuri, tollens libertatem, Conſ. Arg. 1. *conſ.* 41. *num.* 19. & 20 & animum perturbans. Angel. *in l. item ſi cum. §. ſatis enim. Verſ. nota quod metum ff. de eo quod met.* Pacian. *conſil.* 92. *num.* 45. Vnde Prætor tanquam cuſtos æquitatis eam obligationem ratam non habet, quæ metu extorta eſt, verum reſtitutionem in integrum pollicetur, qui hoc nomine in captionem incidit, ut videre eſt *in l.* 1. *& 2 de integ. reſtit.* Phil. Matth. *ad d. l.* 116. *num.* 3. in totum tamen conſenſum non excludit, nec actum ex illo conſenſu dependentem ipſo jure vitiat, eò quod coacta voluntas etiam ſit voluntas. *l. ſi mulier* 21. *§. ſi metu coactus 5. ff. quod met. cauſ.* ibiq; gloſſ. *in Verb. Volui.* & Panorm. *in c. Abbas X. eod.* ubi gl *in Verbo coactus.* ſed actio datur ad reſcindendum metu probato. *l. metum* 9. *§. ſed quod prætor 9. ff. quod met. cauſ. l.* 1. *C. de reſcind. Vend.* Dd. *in l. dolo. C. de inutil. ſtip.* quod tamen in matrimonio non procedere, maximè ſi talis ſit metus qui poſſet cadere in virum conſtantem, aſſerit Gail. 2. *obſ.* 93. *num.* 5. *& 6. per l. ſi patre* 22. *ff. de ritu nupt. l non cogitur* 21. *ff. eod. tit. l. nec filium* 12. *C. de nupt. cap.* 1. *de deſponſat. impub. gl. in d. cap. Abbas. &* Panorm. *in c. cum locum de ſponſalib.*

III.

Metus ſemel illatus præſumitur durare. Bald. *in l.* 2. *num.* 5. *C. de his qui propt. met. jud.* Weſenb. 1. *conſ.* 43. *num.* 150. præſertim ſi duret eadem cauſa cogendi & nocendi poteſtas, *cap cum locum* 14. *X. de ſponſal. cap. accedens* 10. *X. de procurat.* Aretin. *conſ.* 14. *num.* 18. Socin. *conſ.* 163. Boër. *deciſ.* 100. *num.* 13. Cacheran. *deciſ.* 179. *n.* 12. Cravet. *conſ.* 889. *num.* 4. Honded. *lib.* 1. *conſ.* 23. *num.* 40. Gylman. *in ſymphor. ſuppl. p.* 1. *tit.* 2. *num.* 87. *Verſ item conſtat.* nec purgatus cenſetur quandiu is cui illatus fuit metus, non ſit in plena poteſtate poſitus. *dict. cap. accedens. & d. cap. cum locum.* Nevizan. *conſ.* 52. *n.* 53. *circ. fin.* Reincking. *lib.* 1. *cl.* 1. *de regim ſecul c.* 5. *n* 20.

IV.

Metus præcedens lætitia non purgatur. Gail. *lib.* 2 *obſ.* 93. *num.* 32. Multi enim vultu riſum ſimulant, & premunt nihilominus alta mente dolorem,

Alex. *conſ.* 99. *num.* 6. & 2. *conſ.* 98. *num.* 7. Innocent. *in cap. ſuper hoc num.* 2. *de renun. c.* 2. Hyppolit. *ſing.* 325. *n.* 6. *incip. dixi tibi.* Bald. *in l.* 2. *n.* 10. *Cod. quod met. cauſ.*

V.

Metus cauſa durante metus ſemper durare præſumitur. Bart. *in l. pen. de condict. ob turp. cauſ.* & paſſim Dd. *in l.* 2. *C. quod met. cauſ.* Abbas *in cap. conſultationi de ſponſal.* Alex. *conſ.* 98. *num.* 7. *lib.* 3. Dec. *conſ.* 219. *num.* 4. Hinc confeſſio rei carcerati dicitur metu tormentorum facta, etiam quod nullæ ipſi confitenti tempore confeſſionis illatæ fuerint minæ, ſi is præcedenti die aut aliàs ab eodem judice indebitè & indiciis non præcedentibus fuerit tortus, quia tamdiu dicitur metus durare, quandiu durat eadem torquendi poteſtas, & injuſta tortura ſemel illata cauſat juſtum metum in futurum, Marſil. *conſ.* 29. *num.* 36. *verſ. nec habet obſtare,* & *num.* 37. *cum ſeqq.* Grammat. *conſ.* 4. *num.* 14. Bertazoll. *conſ.* 162. *num.* 7. & *conſ.* 225. *n.* 23. Burſat. *conſil.* 201. *num.* 19. *lib.* 2.

VI.

Metus conſiderari debet ſecundum conditionem metuentis, Dec. *in l. in omnibus, num.* 3. *de R. I. per. not.* Innocent. *in cap. cum dilectus quod met. cauſ.* Sic minor metus conſideratur in muliere quam in maſculo, Roman. *ſing.* 229. *incip. tu ſcis.* Iaſon. *in l. interpoſitas de tranſact.* nec tantus in iis metus, ut dicatur juſtus, requiritur quantus in viris. gloſſ. *in cap. cum locum* 14. *ad verb. metus X. de ſponſal.* Boer. *deciſ.* 100. *præſuppono. num.* 2. *p.* 1. Weſenb. 1. *conſ.* 43. *num.* 156. Vnde ſicut generaliter metus debet eſſe talis, qui cadat in conſtantem virum. *cap. cum dilectus* 6. *quod met. cauſ. cap. veniens* 13. & *c. conſultationi* 28. *de ſponſal.* ita etiam ſufficit talem metum intervenire, qui cadere in conſtantem mulierem poſſit. Roman. *d. ſing.* 229. *Canoniſta in d. c. veniens.* Boer. *d. deciſ. num.* 2. *cum multis ibi allegat.* adeo ut etiam ſola comminatio ſit juſtus in mulieribus metus. Weſ. *d. conſ.* 43. *n.* 128.

VII.

Metus difficilis eſt probationis. Pariſ. *conſil.* 53. *num.* 61. & *conſil.* 60. *num.* 21. *lib.* 3. Menoch. 2 *arb. jud. caſ.* 116. *n.* 17.

VIII.

Metus non debet ulterius progredi quam reperiatur delictum. arg. *Auth. ut hic matrim. vel adia. cap. cauſas. Novell.* 117. *Authent. ut non fiant pignor. pro aliisq. cap.* 15. *§. non enim. Novell.* 52. *l. ſancimus* 22. *C. de pœn. l. fin. C. de his qui latrones.* Pileus Modicens *in quæſt. jurid. q.* 65.

IX.

Nemo alienum metum in ſuam rapere debet utilitatem. *l.* 14. *§.* 5. *l.* 9. *ff. quod met. cauſ.*

CAP.

CAP. XXVIII.

Meum. Tuum.

Axioma I.

In meo ad commodum & utilitatem meam quodlibet mihi facere licet. *l. alienum 8. Cod. de ſervit. l. 1. §. denique 12. ff. de aq. pluv. arc. gloſſ. in cap. cum Eccleſia Vulterana extr. de Elect. gloſſ. in cap. niſi ſpecialis de auctor & uſu pall.* in tantum, ut ſi quid velim principaliter mihi prodeſſe liceat in loco meo facere, quamvis aliàs per conſequentiam noceat. *l. I reculus 26. de damn. infect.* Poſſum enim in meo, quod non poſſum in alieno. *l. quemadmodum 39. §. 1. & ibi* Bald. *ff. ad L. Aquil.* Innoc. Petr. de Anchar Panorm. *in cap. 1. de immunit. Eccleſ.* Nicol. Everard. *in Topic. loc. à Loc. ad perſonas.* Conſ. Arg. 1. *conſ. 88. num. 18.* De alienis enim dicit regula, Quod tuum non eſt, ſcire debes ad alium omnibus modis pertinere debere. *l. ult. C. unde vi, vid. l. 9. C. de ſtudent. & infr. lib. XXXVII. c. ſua.* unde etiam eum, qui errantem bovem abduxerit, pro fure judicavit. Vlp. *in l. 1. §. 1. ff. de abig.*

II.

MEUM quòd eſt amplius meum fieri non poteſt, *l. ſi rem meam 31. ff. de verbor. oblig. l. proprias 13. C. de legat. §. 1. Inſt. de inutil. ſtipul. l. 4. §. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. §. ſi cui fundus 9. §. ſed ſi rem legatarii 10. Inſtit. de legat.* ubi Richard. *num. 2. §. ſic itaq; 13. Inſtit. de actionib. cap. inter dilectos 6. de fide inſtrum.* Bertazol. *de clauſulis inſtrum. clauſ. 19. gloſſ. 2. num. 9.* Surd. *conſ. 305. num. 56.* Joſeph. Seſſe *Aragoniæ deciſ. 46. n. 23. & 24. & deciſ. 87. n. 3.* [qui enim ſemel Dominus eſt, non poteſt fieri amplius dominus. *l. ſequitur 4. §. Iana 19. ff. de uſucap.* & hoc pro regula tradit Socin. *in tract. fallentiar. regul. 100. ubi 5. modis limitat.* Et hac ratione dicitur quod res propria pignorari non poſſit. *l. ſi rem alienam 41. ff. de pign. act.* neque conſtituatur in re propria uſusfructus. *l. utifrui 5. in pr. ff. ſi uſusfr. pet.* Jaſon. *in §. æquè in 10. col. num. 50. Inſt. de act.* nec res propria alicui ſerviat. *l. quicquid 10. cum ſimilibus. ff. comm. præd.*] *vid.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 5. lit. M. concluſ. 226. per totam.* ubi *num. 4.* poſt Abb. *conſ. 3. num. 1. lib. 2.* limitat, quando res mea non eſſet perfectè mea, veluti ſi ex donato non ſequuta traditione, quia non ſum adhuc dominus, poteſt mihi ex teſtamento legari, vel ex inſtitutione, qua dominium tranſit ex ultima voluntate. [atque ſic in re quavis mihi debita. Licet enim

ea largo modo mea dicatur; propriè tamen debitum non dicetur meum. gloſſ. *in pr. Inſt. de action.* quam declarat & ſequitur, Rom. *in conſ.* 201. *pro deciſione præſentis. & conſ.* 195. *in caſu præmiſſo.* cum aliud ſit ſuum; aliud debitum, ut not. gloſſ. *in clem. auditor. in verbo debitum de reſcript,* quam ibi multum commendat & ornat pluribus ſimilibus Barbat. & reaſſumit Dec. *in conſ.* 300. *viſa petitione, col.* 1. *p.* 2. *add.* & Felin. *in cap. Rudolphus* 14. *col. de reſcript.* Ludov. Gomez *ad §. ſic itaque Inſtit. de action. num.* 13.

Ubi limitat regulam hanc ulterius, quod procedat 1. de dominio quod vindicari poteſt, quia propriè meũ dicitur, ſecus ſi non poteſt vindicari. 2. quando quis haberet dominium de jure communi, ſecus ſi de ſpeciali. 3. verificetur in dominio, quod ſemel acquiſitum non poteſt rurſus acquiri, ſecus in poſſeſſione quæ ex pluribus cauſis mea fieri poteſt. *Adhibe tract. noſtrum de alienatione, cap.* 80. *p.* 401. 409. 444. *& ſeqq.*

CAP. XXIX.

De Militia.

Axioma I.

Militia verè eſt dignitas, *l. inter alias* 12. *C. de Palatin. lib.* 12. Militia enim & decurionatus æquiparantur, præſertim quoad honores *l. Veteranus* 3. *ff. de privileg. Veteran.* & decurionatum eſſe dignitatem patet *ex l. fin. ff. de decur. l. ſpuris* 6. *in princ. eod.* Vnde etiam refertur inter ſpecies honoris, *l. quamvis* 51. *in princ. C. de decur. lib.* 10. *l.* 3. *C. de re milit. arg. l.* 8. *in princ. ff. de Excuſ. tut.* & vocatur exercitium nobile, Franciſc. Butſat. *conſ.* 62. *n.* 25. *lib.* 1. Noldem. *de ſtat. nobil. cap.* 3. *num.* 27. repræſentat publicum decus ac publicam honeſtatem etiam in humiliori gradu. *l. colonos* 19. *C. de Agricol.* & quilibet titulus honorarius etiam ſine aliqua poteſtate & juriſdictione dignitas dicitur. *l. fin. C. de dignit. l. fin. C. ut dign. ordin. ſerv.* text. *in cap. acceſſiſſent* 8. *extr. de conſtitut.* Sic etiam quia militia ſit ordo, *l. hu quidem* 5. *ubi gloſſ. in verb ordines. C. qui milit. poſſ.* ordo autem militaris nuncupetur dignitas, *ut in rubr. de Equeſtr. dignit.* iuncta *l. nuper* 42. *ff. de donat. inter vir. l.* 2. *§. poſt hunc* 47. *ff. de or. jur.* non malè dixeris & militiam dignitatè eſſe, quia in jure à privatis perſonis diſtinguuntur, *Nov.* 8. *cap. Volumus, & Novell.* 33. cum enim privati dicantur omnes illi, qui non ſunt in dignitate aliqua conſtituti, ſecundum Gloſſ. *in cap. privilegia. in verſ. privatorum. diſtinct.* 3. per textum *in cap. qui contra* 24. *q.* 1. conſequens erit dicere & eos, argum. ducto contrario ſenſu, in dignitate conſtitutos eſſe, *l. ex ſi contra* 35. *ff. de vulg. ſubſtit. pr. Inſt. de hu qui ſui vel alien. jur.* Everhard. *in loc. à contrario, n.* 1. Quapropter quod à quibuſdam infertur militiam dignitatem non eſſe, ut volun-

volunt Bart. *per l. fin. Cod. qui milit. non poſſ l. fin. C. de juriſd.* id intelligendum erit de primis quatuor gradibus dignitatis à jure potiſſimum conſideratis, quos refert poſt gl. *in §. cum qua. Inſt. in prooem. Inſt.* Lucas de Pen. *in rub. in fin. C. de dignit. ubi vide.*

II.

Militia armata cum inermi æquiparatur, ita quod diſpoſitum eſt, in Doctore cenſeatur eſſe etiam diſpoſitum in milite gloſſ. *ſing. ſecundum* Petrum Ancharan. *in cap. ſi poſtquam. §. fin. de Elect. in 6.* fac gloſſ. *in clem. Abbates de reſcript.* Iaſon. *in §. ex maleficiis. ff. de Inſt. act. n.* 39. quia ſicut arma & leges fraternizant, ita arma legibus & hæ illis indigent, *ut in prooem. Inſtit. ibiq; gloſſ.*

III.

Miles arma magis quàm jura ſcire debet. *l. ult. in princ. C. de jur. delib.* Vngepaur. *de jur. & fact. ignorant. l. milites* 31. *C. locati. Auth. quib. mod. nat. efficiantur legitimi. cap. ſi quis.* 6. *Nov.* 89.

IV.

Militem non facit ſola electio, ſed receptio in numerum. Bald. *in l. ex eo. ff. de milit. teſtam.* & *ibi* Odofred. Cuman. *in princip. Verſ.* 1. vid. Farin. 1. *conſ.* 4. *num.* 9.

Cap. XXX.

Minæ. verba minitantia.

Axioma I.

Minæ, à Potentibus factæ, dicuntur formidabiles, gloſſ. Bart. Bald. Caſt. Salicet. & communiter Dd. *in l. metum* 9. *ad Verb. jactationibus. C. de his quæ Vi metuſve cauſa.* Iaſon. *in l. Titia. num.* 8. *de V. O.* Canoniſtæ *in cap. ex literis de deſponſ. impub.* Clem. *Paſtoralis de rejudicat.* Fab. *in l. ad indemnidem, n.* 5. & 6. *C. de his quæ Vi metuve cauſ.* Vnde & ſolum terribilem & iratum vultum judicis juſtum metum incutere dixit Bald. *in cap.* 1. *§. injuria de pac. juram firm.* & judicis minas eſſe cauſam ſufficientem ad alibi appellandum, ex Archidiac. *in cap. concertationi de appellat. lib.* 6. probat Fab. *loco præ allegato* pro quo facit & illud quod comminatorium præceptum ſuperioris vel judicis juſtum inducat metum præſertim quando facilè poteſt & ſolet exequi, *cap. fin. ubi* gloſſ. & Dd. *ad Verb. metu regio. qui Clerici. Vel Vide* Dec. *in l. omnibus* 39. *n.* 4. *de R. I.* Alex. *conſ.* 151. *n.* 4. *Vol.* 6. & *conſ.* 156. *n.* 4. & 9. *Vol.* 5. vid. Weſenb. 1. *conſ.* 43. *n.* 153. & *in parat. Quod metus cauſa, n.* 3.

II.

Vbi facti atrocitas ad fundandam actionem deſideratur, ibi verba non ſuffiſciunt. *l. Julianum.* 13. 8. *§. offerri. ff. de act. empt.* Weſenb. *in parat. ff. uti poſſid. num.* 5.

CAP. XXXI.

Minima, minimum, modicum.

Axioma I.

Ob minimum nemo præſumitur animam ſuam damnare. gl. *in verb. pretii. cap. etſi quæſtiones*, 18. *de ſimonia.* Honthem. *lib.* 1. *de arte Notar. cap.* 27. *num.* 20. Hinc dicitur in cauſis minimis unum teſtem gl. & Bart. & Dd. *in L. admonendi. ff. de jurejur.* aut etiam famam Matthæſil. *ſing.* 1. & 2. Honth. *d. loc. num.* 22. Apoſtil. poſt Bart. *in auth. niſi breves de appellat.* plenam fidem facere, cum in minimis fraudis præſumptio excludatur. *l. cum hi* 8. *ff. tranſact.* & vulnuſculum pro vulnere non attendatur. *l.* 1. *§. proinde* 8. *ff. de adil. edict.* Gail. 2. *obſ.* 29. *num.* 8.

II.

Minimum maximi, majus eſt maximo minimi.
Ita intelligendum eſt, quod Matth. 11. *verſ.* 11. dicitur: Eum qui minor eſt in regno cœlorum, majorem eſſe Iohanne Baptiſta, non ratione dignitatis aut ſanctitatis, ſed ratione manifeſtationis Chriſti qui in N. Teſtamento manifeſtatus fuit D. Dannhavver *prodr. Antichr. p.* 53. *§.* 18.

III.

Minima & modica æquiparantur. arg. *l.* 2. *§.* 1. *junct. l.* 4. *ubi* Anton. Faber *in rational. quod cum eo qui. Gid. infr. c. modica. ax.* 1.

IV.

Minima non ſunt in conſideratione, ſive. de minimis non curat Prætor, *l. ſcio* 4. *ff. de in integr. reſtitut. l.* 4. *in fin. ff. de ædilit. edicto.* [*l.* 37. *§.* 1. *de evict. l.* 1. *C. ſi adverſ. vend. pignor.* Huſan. *de propr. homin. cap.* 7. *num.* 19.] Jaſon. *in l. ſciendum, num.* 7. *cum ſeqq. ff. qui ſatisdar. cog.* Bald. *in cap. cùm adeò. num.* 3. *cum ſeqq. de reſcript.* latè Cravet. *conſ.* 182. *num.* 14. & 15. *cum ſeqq.* Leo *Valent. deciſ.* 113. *num.* 19. ubi *num.* 21. quod minimum differt à parvo, & *n.* 10. quòd Prætor non curat de minimis. Ubi quod probatio per juramentum admittitur, ubi agitur de modica ſumma, & quod ſola indicia & præſumptiones admittuntur, ubi agitur de modico præjudicio, & quod tunc ſola fama probat, & quod literæ Ordinarij etiam tunc probant, & quod aſſertioni partium ſtatur, ubi agitur de modico præjudicio; etiam in iis, quæ non poſſunt liberè à partibus diſponi ſine cauſa, & quod circa levia ſtatur aſſertioni Judicis, Alex. *conſil.* 138. Lancelotus

lotus *num.*3. *lib.*2. ubi quod ſolemnitas non vitiat, ſi in modico ſit omiſſa, Angel. Aretin. *conſ.*68. *num.*6. *verſ. quinimo*, ubi quod forma data circa modica, & minima non vitiat, ſi non ſervetur. Abb. *conſ.*7. *col.*2. *lib.*2. ubi quod in modicis ſtatuit Eccleſia ſine conſenſu Epiſcopi, *& conſ.*36. *col. fin. eod. lib.*2. ubi quod liber rationum in modicis probat, Brunor à Sole *in locis communib. verb. minima.* Aloyſ. Ric. *in praxi rerum fori Eccleſiaſt. deciſ.*691. *in* 1. *edit.* aliàs *reſolut.*585. *à n.*7. *in* 2. *edit.* Card. Tuſch. *tom.*5. *lit. M. concl.*239. *per totam.* Surd. *conſ.*112. *num.*26. clarè Sebaſt. Medices *de reg. iur. reg.*5. *per tot.* Ovid. de Amicis *de iure emphyt. q.*7. *n.*1.

Intellige Axioma, quando agitur de Jure ſpeciali contra Juris communis regulas, putà per viam reſtitutionis in integrum, quia tunc de minimis nulla ſolet eſſe Prætoris cura, nam pro modica læſione à Jure communi non recedimus; & ita procedit text. *in d. l. ſcio* 4. *& in l. ſi quis.* 9. §. *ult. iuncta l.* 24. *ff. de dolo. & in l. res bona.*54. *ff. de contrahend. empt. l.*48. §. *ult. de adil. edict.* cum ſimilibus. Ubi verò agitur de Jure communi, de minimis curatur, & procedit text. *in l.*1. §. *illud* 10. *ff. de coniung. cum emancip. liber, & in l. quamvis.* 13. *ff. ut in poſſeſſ. legat. & in l.*1. §. *cum dicitur* 6. *ff. ſi cui pluſquam. l. ſi proprietarius* 22. *in fine primi reſponſi, verſ. eadem. ff. de damno infecto.* [ita damnum acceptum in re & ab uſufructuario refectum agnoſci à proprietario debere etiamſi minimũ ſit patet ex *d. l. ſi proprietarius.* 22. *ff. de damno infect. vid. &* Caſt. *ad l.*4. *ff. de reſtit. in integ.*] idq; adeò ut procedat etiamſi ſimus in pœnalibus, putà in furto quòd committitur in anſere, vel gallina, vel in uno ovo, *l. naturalem* 5. §. *gallinarum* 6. *ff. de acq. dom.* §. *gallinarũ* 16. *Inſt. de rer. diviſ.* Sic intelligunt Bart. *num.*1. *verſ. nota quod de minimis.* Alb. de Roſ. *col.*2. *n.*1. *in d. l. ſcio.* Imol. *in cap. maioribus, col.*1. *n.*3. *verſ. & potes addere. de prabend.* Curt. jun. *in Auth. præterea, col.*3. *n.*8. *verſ. tu conſidera.* C. *unde vir & uxor.* & alij, quos refert, & ſequitur Rendina *in promptuario recept. ſentent. tom.*1. *tit.*100. *num.*13. Andr. Gail. *lib.*2. *obſerv.*102. *num.*4. And. Ferar. *lib.*1. *rerum quotid. cap.* 5. cum aliis, quos refert Oſvvald. in Donell. *lib.*21. *cap.*9. *lit. L. verſ. ſed & vulgariter diſtinctio eſt.* Adde quòd etiam in pœnalibus axioma procedat, Sebaſt. Medices *d. reg.*5. *num.*6. ubi infinitos propè aſſignat caſus, in quibus minimum attenditur, Hieronym. Buccaron. *de different. inter iudicem civil. & crim. differ.*167. *n.* 8.

ubi

ubi pro regula conſtituit, quòd minima in delictis & pœnalibus ſunt in conſideratione. [Clar. *in §. furtum. n.* 23. quod ipſum licet. poſt Zaſ. Covarr. 1. *var. reſol.* 3. *num.* 12. improbet, ſequendum tamen videtur. Tantum enim hoc in actionibus extraordinariis eſſe receptum, ne illæ propter rem minimam intententur, probant, *d. l.* 4. *de reſt. in integr. & l.* 9. *ff. de dolo.* quamvis nec hoc ſimpliciter admittat Umm. *diſput. ad proceſs* 1. *num.* 15. imò etiam pro minimis pœnam pecuniariam in corporalem tranſmutari poſſe, oſtendit Jaſ. *in auth. qui rem. col.* 4. *verſ. tertio facit. C. de SS. Eccleſ.* quem ſequuntur Alex. *in l. ſi ſervus. §. ſi plurium in fin. ff. ſi quis caut. l. fin. in pr. & l. in executione. §. pen. de V. O.* Corſet. *in tract. de minimus, pag.* 6. *in* 2. *fundamento partis affirmativæ.* Felin. *in cap. ad liberandum not ab.* 3. *extr. de Iudæis.* faciunt quæ ponit Andr. Sicul. *conſ.* 88. *ſapienter. col. antepen. vol.* 4. quia qui in uno peccat dicitur factus omnium reus *c. deſleat* 9. *de R. I.* & modicum fermenti totam maſſam vitiat, ut ait Hoſtienſ. *in c. ad probandum de rejudic. gloſ. in l. ſi unus. §. pactus. verſ. ipſo jure in pr. de pact.*] latiſſimè Camill. Gallin. *de verb. ſignif. lib.* 10. *cap.* 2. *num.* 9. *cap.* 25. *num.* 32. ubi quòd minimi ratio habetur, quando abſurdum ſequeretur, & *num.* 8. idem dicit quando per minimi confiderationem fieret præjudicium rebus majoribus, & *num.* 22. & 23. quando diſpoſitio loquitur conditionaliter. & *num.* 24. quando aliquid pro forma requiritur, cùm fermè nihil addi, aut detrahi poſſit. & *n.* 25. quando minimum ad majorem ſummam reintegrandam requiritur. & *num.* 26. quando eadem proportionabiliter in minimo, quæ in magno militat ratio, de quo ultimo Sebaſt. Medices *d. reg.* 5. *n.* 4. & Mari. Giurba *ad conſuet. Meſſanenſ. cap.* 6. *gloſ.* 6. *num.* 11. [ita videmus quando de Majeſtate conſervanda agitur, minimum à magno non differre. *l. ſi quis non dicam* 5. *C. de Epiſc. & Cler.* cum in crimine læſæ Majeſtatis ſolus affectus, ſolaque mala voluntas puniatur ut poſt Felin. *in tract. quando conatus nocear.* tradit Lud. Gomez *ad §. pœnales. Inſtit. de action. num.* 4. ita quando de re minima appellationes de Jure Canonico recipi dicuntur, *cap. de appellationibus.* 11. *de appellat. ibidemque gloſ.* eadem nititur ratione, quod quis poſſit in parvo gravari ſicut in magno, Honthem. *lib.* 1. *de art. Notar. cap.* 27. *num.* 15. licet Jus civile, ne forſitan homines propter cauſas minimas magnis fatigentur diſpendiis, ita ut totius litis æſtimatio

matio ad ſumptus judiciales non ſufficeret, non attendat, ſed potius reſtringere videatur, *in Novell.*23. quæ habetur etiam *cap. anteriorum* 28. 2. *queſt.*6. huc refer & ea, quæ ſcripſit Petrus Gerardus *in fin. num.*19. ubi ait, quod, quando aliquid non ſit fundatum ſuper quantitate rei, ſed ſuper injuſtitia & iniquitate modicum à magno non differat. Unde quod dictum fuit, etiam pro re minima, atque ſic pro gravamine quolibet appellari poſſe, *d. cap.*11. *de appell.* id fieri potiſſimum hâc de cauſa, quod appellatio non ſit fundata ſuper quantitate gravaminis, ſed ſuper injuſtitia ſeu iniquitate judicii. Hinc & in furto, quia non ſuper quantitate rei, ſed ſuper iniquitate ipſius furis fundatum eſt, ſi datur actio furti pro re minima, eadem ratio iniquitatis in minimis, quæ eſt in magnis, locum inveniet, licet in actione doli prætoria ſecus ſit, cum illa ſuper quantitate fundetur, *d. l. ſi quis 9. in fin. cum l. ſeq. ff. de dol.* de jure enim communi perpetuò verum manet, quod ait, *l. dolus.*10. *C. de reſcind. vendit.* dolum ex qualitate facti, non ex quantiate pretii æſtimandum eſſe, Ant. Fab. *dec.*7. *error.*10. *num.*1.

Cap. XXXII.

Miniſterium.

Actus quilibet non ad eum qui miniſterium præſtitit, ſed ad eum qui miniſterio iſto uſus eſt, reſeruntur. exempl. *l. & licet* 15. *C. de conſtit. pecun. & l. quod meo* 18. *pr. ff. de acquir. poſſ.* nec omnino velle credendus eſt ille, qui aliis ita jubentibus obſequitur. *l. Velle* 4. *ff. de R. I.*

Cap. XXXIII.

Minus.

Axioma I.

Minus ſolvere & omnino non ſolvere ſunt paria. Arg. *l.*3. *§.*1. *Commod* Beſold. *lib.* 1. *conſ.*19. *num.* 66.

II.

Minus fecit, qui nihil ejus quod promiſit fecit, quam qui incepit quidem, & negotium inchoatum reliquit imperfectum. *l.*32. *l.* 101. *ubi* Gœdd. *num.*1. *de V. S.* plus enim abeſt illi, qui nihil, quam qui aliquid recepit. *l. amiſſi* 52. *ff. de fidei. l. decem* 116. *de V. O.*

CAP. XXXIV.

Minorennitas, Minor.

Axioma I.

Minorennitas non operatur quidquam in his, quæ non dependent à voluntate eius qui eſt minor, *l.1. in princ. & l. magù puto 5. ff. de rebus eorum.* Bart. *in l. qui Roma. §. coheres. de V.O.* Octavian. Simoncell. *in tr. de decret. cæteriſque ſolennitatibus. lib. 22. tit. 6. num. 108.* Vulteius 3. *conſ. Marp. purg. 29. num. 237.*

II.

Minoris conditio melior eſt quàm mulieris. *l. ult. in princ. ad SC. Velleian.* Ant. Fab. *in C. ſuo. defin. 5. n. ult.*

III.

Minori in jure erranti æquè ſubvenitur atque ſi erraret in facto, *l. interdum 29. ff. de condict. indeb.* quem textum ad hoc citat Caſtrenſ. *conſ. 142. n. 1. Volum. 1.* v. Vult. 3. *conſ. Marp. 29. n. 161.* quia jura ignorare præſumitur, *l. regula 9. §. 1. ff. de jur. & fact. ign.* Bald. *in l. conditiones. num. 3. C. de uſucap. pro empt.* etiamſi de lucro perdendo tractet. Alex. *conſ. 26. ante fin. Vol. 7.* quem allegat & ſequitur Cravetta *conſil. 192. num. 5. & conſil. 792. num. 5. & ſeqq.*

IV.

Minor non debet habere poteſtatem in Maiorem. *cap. penult. extr. de maior. & obed.* Minori enim ut ſerviat maior, nulla juſtitia eſt. *c. eſt ordo 12. 33. quæſt. 5.* ſed potius minor à maiori exemplum capere debet. *cap. cum ex eo 14. extr. de pœnit. & remiſſ.* poteſt tamen minor ſe opponere maiori, imò unus multis, cùm modò juſtam cauſam oſtendat, *cap. ex parte 10. extr. de conceſſ. prab.* imò ſæpiſſimè eius conditio eſt melior, quia hic eligit, maior autem concludit. *cap. 1. extr. de paroch.*

V.

Minor pars tenetur facere, quod maior facit, *cap. ex parte 28. extra de cenſib.* Intellige ſcilicet in terminis habilibus. Vnde quando minor pars dignum, maior autem indignum eligit, valet minoris partis electio. *cap. congregati 53. cap. Eccleſia 57. extr. de Elect.*

CAP. XXXV.

Minutio.

Facilius eſt diminuere, quàm ex toto auferre. Cravet. *conſ 719. num. 13.* Iohan. Fichard. 1. *conſ. 2. num. 6. §.* Sonun die Ordnung, & qui privari poteſt

poteſt, multo magis gravari poteſt. *l ſi fundum* 92. *§. ult. ff. de leg.* 1. Franc. Caldas *conſ.* 8. *num.* 40. Caſp. Klock *conſ.* 17. *n.* 8. *& ſeq.*

CAP. XXXVI.

Miraculum.

Miraculum opus eſt arduum & in ſolirum ſupra ſpem & facultatem conſiſtens admirantis, *cap. revera* 69. *in med. de conſecr. diſt.* 2. qua de cauſa miraculum facere ſpeciale donum Spiritus ſancti dicitur, *c. quærendum.* 6. *de pœnit. diſt.* 2. Vnde miracula admiranda non in exemplum actionis trahenda. *c. nos ſi. §. hinc itaq;* 2. *quæſt.* 7. quæ nec Magi & Dæmones facere poſſunt, ſed mira; cùm non ſint ſupra naturam, ſed hominibus inſolita, *cap. ſciendum* 26. *quæſt.* 4.

CAP. XXXVII.

Miſericordia, Miſerabiles perſonæ.

Axioma I.

Miſericordiæ rationem reddere melius eſt quàm inclementiæ, *cap. non ſatis* 14. *diſtinct.* 86. *cap. allegant* 12. 26. *quæſt.* 7. Weſenb. 1. *conſ.* 19. *num* 23. Eſt enim ea plenitudo & perfecta forma virtutum, *cap. in ſingulis* 19 *diſt.* 86. ſiquidem cum peccatore miſerabiliter agendum eſt, *cap. ſignificavit* 3. *extr. de pœnit. & remiſſ.* adeò ut ea etiam capro hoſti, niſi maior timeatur turbatio, debeatur. *cap. noli* 23. *quæſt.* 1. Vnde Chriſtum denegare videtur, qui miſericordiam parientibus neceſſitatem denegat. *cap. Omnis* 36. 7. *quæſt.* 1. *cap. ſerpens* 48. *de pœnit.. diſtinct.* 1. *cum ſimilib.* per Tiraquell. *de pœnit. in princip.* & Speculat. *de ſententt. §.* 6. Vbi miſericordiâ dignos cenſet, qui alieno vitio & culpâ laborant, vid. eundem Speculat. *tit. de offic. ord. §.* 3. *in fin. & de diſpenſat. §. fin. num.* 15. ubi multis juribus judicialem auctoritatem informat, ut miſericordiam potius quàm rigorem in pœnis ſequatur, quia vera juſtitia compaſſionem habet, *cap. Vera* 15. *diſtinct.* 45. & diſciplina deſtituitur, ſi ſine miſericordia teneatur, *cap. diſciplina* 9. *diſt.* 45. eſt etiam cenſura Talionis conſideratione digna, quæ extat *Iacob.* 2. *Verſ.* 13. ubi damnatio abſque miſericordia erit ei, qui miſericordiam non præſtiterit, & gloriabitur miſericordia adverſus damnationem. Magiſtratum ergo circa ſubditos oportet eſſe patientem, ſed cum ingenio, ne contemptibilis videatur, *l.* 9. *§* 2. *de offic. proconſ.*

II.

Miſericordiam & pietatem non debet quis exercere in alterius detrimentum, *l. & elegantiſſimè* 7. *ff. de dol.* neque eam inrempeſtivè exercere, *l ſi hominem* 7. *ff. depoſ.* Miſericordia enim erudelis dicitur, parcere uni in diſcrimen multorum, *cap. ult. diſtinct.* 45. neque etiam miſericors eſt, qui pareit viriis,

nutriendis, ne conturbet delinquentes, *cap. qui vitiis 23. quæſt. 5.* adeò ut nec in mala cauſa pauperi miſereri debeamus, *cap. ne amiſſo 23. q. 2.*

III.

Ex affectu publico convenit eorum neceſſitatibus ſubvenire, qui in fatales miſerias ceciderint, Nov. Valentian. apud Iacob. Cuiac. 16. *obſ.* 22. Nec enim non eos oportet ſtudiis favoralibus adjuvari, quibus hoc ſolum remanet, quod ſibi non potuit vendicare captivitas, idem *ibid.*

CAP. XXXVIII.

Mitius eſt.

Axioma I.

Mitius cum illis agendum, qui non voluntate, ſed eventu peccant, *cap. ult. extr. de his qui fil. occid.* ſicuti etiam mitius eſt agendum cum ſponte confeſſis, quàm cum convictis, *c. ult. extr. de furt.*

II.

Mitius agitur cum aliquo, favore religionis, *cap. ex literarum 2. extr. de cond. appoſ.* licet quoad pœnam mitior imponatur pœna Laicis quam Clericis, *d. cap. literarum 2. extr. de condit. appoſit.* imò & cum Regibus & Principibus mitius agi debere, quàm cum aliis, text. eſt *in c. non eſt 11. extr. de ſponſalibus.*

III.

Mitius agit Canon quàm Lex. *c. pervenit 2. extr. de adulter.* mitius tamen agere cum ignorante jus poſitivum quam naturale, *text. eſt in c. cum illorum 32. extr. de ſentent. Excomm.*

CAP. XXXIX.

Mixtum.

Axioma I.

Mixta cauſa magis ſequitur naturam ſpiritualis quam civilis. *cap. quamvis 3. de judic.*

II.

MIXTUM an comprehendatur ſub ſimplici, difficilis eſt materia, quam brocardicam appellant Roman. *in l. 2. num. 10. ff. de verb. obligat.* & Jaſon. *in §. omnium. num. 28. Inſtit. de actionib.* [atque theſes de hoc nimis periculoſas eſſe, utpote generales & nullis legibus con-

confirmatas, indeque rectius eſſe, ut ex ſuis quæque locis definiantur & explicentur, ait Gifan. *ad l.2.de V.O. n.2.*] Ideo cùm certa regula conſtitui non poſſit, ponam primo loco omnes caſus in quibus ſub ſimplici mixtum continetur, & in quibus diſpoſitio loquens de mixto, procedit etiam in ſimplici; deinde ſubjiciam alios caſus, in quibus mixtum ſub ſimplici non continetur.

Mixtum continetur ſub ſimplici, quando ex communi uſu loquendi illud mixtum reputaretur tanquam unum ſimplex, & iſto caſu diſpoſitio loquens de ſimplici, habet locum etiam in mixto, *l.librorum 52. §.quod tamen 4.ff.de legat.3. l. vel univerſorum 12. ff. de pignerat.act.l.ſi quis vinum 9. ff.de vino, tritico, & oleo leg.* Bolognet. *in repet.l.2.in princ.ff.de verb.oblig.n.62. & 66. verſ. ſecundo limitatur. & n.75. verſ.ſecundo fallit.*

Secundò continetur etiam quando qualitates in mixto concurrentes ſunt inter ſe compatibiles, *l.ſervis urbanis 99. §.fin. ff. de legat.3. l.Titia textores 36. ff. de legat.* 1. Bolognet. *d.l.2. in princ. n.54.* Secus ſi in mixto concurrunt qualitates incompatibiles, & contrariæ, quia tunc mixtum non continetur ſub ſimplici, ut *in l.1.§.interdictorum 1. ff.de interdict. & in l.in tribus 13. ff.de judic. & in d.l. ſervis urbanis 99. §.fin.& in d.l.Titia textores 36. §.1. ff.de legat.1.& in §.quadam 20. Inſtit. de action.* Bolognet.*d.l.2.in princ.num. 46. & n.54. verſ. ſed ſi eveniat, & n.65.*

Tertiò continetur quando mixti qualitates ſunt ſeparabiles, *in d. l. 2.* reſolvunt Angel.*num. 1. verſ.in autem.* Aretin. *poſt num. 2. verſ.aliquando.* Alex.*num.2. verſ.unde.* Roman. *num.10. & n. 16.* Cuman. *num.4.* Bologn. *num.45. & 186.* Alciat.*in repet.num.15. cum ſeq. & num.23.* Polyd. Ripa *in tract.de nocturno tempore, c.4.num.8. & 9.* Secus verò ſi qualitates in mixto concurrentes ſunt inſeparabiles; tunc enim diſpoſitio loquens de ſimplici, non habet locũ in mixto continente inſeparabiles qualitates, ut *in l.vim paſſam 39. §.præſcriptione 5. ff.de adulter. & in l. ſi adulterium cum inceſtu 38. ff. eod. titul.* Bologn. *in d. l. 2. in pr. num. 47. & 186.* Alciat. *in repet. ſub num.23.* Card.Tuſch. *pract.concluſ.tom.5. lit.M. concl.244.num.32.* ubi quod quando materia eſt individua, mixtum non continetur ſub ſimplici etiam quod diſpoſitio loquatur de pluribus ſimplicibus. Polyd. Ripa *d.c.4.n.14.* ubi ampliat etiam in odioſis.

Quartò continetur ſi concurrat mens, & intentio veriſimilis diſponentis, ut per Bologn. *in d.l.2.in princ.num. 55. ad fin. verſ. fallit ubicunque, & num. 58. verſ. ubicunque.* Alciat. *in repet. poſt num.23.* Galiaul.*poſt num.20.* Card.Tuſch. *d.lit.M.concl.294. n.* 48. Polydor. Ripa *d.c.4.n.12.verſ.aut conſtat,& n.120.*

Quintò continetur ubi in ſimplici & mixto adeſt eadem ratio, & multo magis ſi in mixto viget major ratio, quàm in ſimplici, tunc enim diſpoſitio loquens de ſimplici, habet locum etiam in mixto. Bologn. *in d.l.2. in princ. num.55. verſ.& ideo in iſtu mixtis, & num.57. verſ.ſicut è contrario, & num.62. verſ.tertio fallit, & num. 67. verſ.tertio limitatur, & num.72. cum ſeqq.* Alciat. *in repet.ſub num.10.* Surd. *conſ. 33. num. 29.* ubi ampliat etiam in pœnalibus, & odioſis, *& conſ.315. num.58.* Cardin. Tuſch. *d. concluſ.294. num.34.* Polydor. Ripa *d.c.4.n.13.* Rot.*deciſ.385.n.4.apud Farin.p.2.recent.*

Sextò continetur in gratia, & beneficio Principis, ac proinde conceſſa per Papam legato facultate legitimandi ſpurios, & inceſtuoſos, cenſetur etiam data poteſtas legitimandi ſpurios & inceſtuoſos ſimul, ex quo talis legitimandi facultas reputatur favorabilis, cùm agatur de beneficiis Principum, & ſic latè interpretandis, ita Bart. *in d. l. 2. in princ. num.* 2. Angel. *num.2. verſ.& ideo.* Imol. *num.2.cum ſeqq.* Alex. *num.3.* Roman. *num.62.* Cuman. *num.2. verſ. ſecundum.* Alciat.*in repet.num.41. cum ſeqq.* Galiaul. *num.6.cum ſeqq.* Jaſon. *in §.omnium.num.31. Inſtit. de action.* Mandoſ *in reg.* 10. *Cancel. quæſt.3.num.*10. & ſaltem procedere quando legitimatio non tendit in alicujus præjudicium, agnoſcunt Cephal. *conſ.117.num.37. libr.* 1. Oſaſch. *Pedem.deciſ.119.num.1.cum ſeqq.* Polyd.Ripa *d.cap.4. num.90. cum ſeqq.* Rot.*d.deciſ.385.n.4.p.2.recent.*

Septimò continetur quando aliàs ſequeretur Jurium contrarietas, ita Bart. *in d.l.2.num.2. verſ.cum ergo.* Cuman. etiam *n. 2. verſ. & hoc verum.* Jaſ. *num.5.in fine.* Card.Tuſch. *d.concluſ.* 294. *n.* 33. Polyd.Ripa *d.cap.4.num.42.*

Octavò continetur quando lex hoc exprimeret, Bart. *in d. l. 2. n.2.verſ.item.* Cuman.etiam *n.2.verſ.item comprehendit.* Jaſ. *n.* 5. Polyd.Ripa *d.cap.4.n.3.& 6.*

Nonò continetur quando eadem diſpoſitio exprimit illa ſimplicia, ex quibus mixtum eſt compoſitum, non ex proprietate ſermonis,

monis, ſed ex benignitate, Bologn. *in d.l.2. in princ.n.56. in fine.* Galiaul. *in repet. num.*11. *&* 21. *verſ. puto.* Angel. *conſ.*348. *num.*2, *verſ. licet ſecus.* Cardin. Tuſch. *d.concluſ.*244. *num.*35. Polyd. Ripa *d. cap. 4. num.9. in fine.*

Mixtum non comprehenditur ſub ſimplici, nec diſpoſitio loquens de ſimplici, locum habet in mixto in odioſis, ſeu aliàs in materia ſtrictè interpretanda, Aym. *conſ.*276. *col.fin. verſ.iam cauſa collectarum.* Cephal. *conſ.*26. *num.*24. *cum ſeqq.lib.*1. Tiraquel. *de legib. connub. gloſſ.5. num.*71. Herculan. *in tract. de cautione de non offendendo, cap.*17. *num.*2. Mandoſ. *ad reg.*11. *Cancel. quæſt.*3. *num.* 6. *& reg.* 11. *quæſt.*16. *num.*2. *& reg.*32. *quæſt.*30. *num.*8. *verſ. amplius conditio.* Surd. *conſ.*430. *num.*14. Item quando eadem diſpoſitio eſt pœnalis. [*dict. l. vim paſſa* 39. *§. præſcriptiones. & l.mariti* 29. *§. hoc quinquennium 6. ff. de adult.* Farin. *i.conſ.crim.*54. *num.*6.] Bertazol. *conſ.*116. *num* 13. *in fine.* Card. Tuſch. *d.lit.M. concluſ.*294. *num.*2. *&* 45. Polyd. Ripa *d. cap.*4. *num.*9. *&* 109. *cum ſeqq.* [niſi odium pœnæ inſtiget ad finem animæ, ut not. Anton. de Butr. *in cap. omnes utriuſque ſexus per illum text. col.*3. *verſ.*2. *quærent de pœnitent.* quem approbat & ſequitur Felin. *in cap. fin. in i. col deſinuo.* citatus à Lud. Gomez *ad §. omnium Inſtit. de action. num.*25.] ſeu materia exorbitans, aut correctoria. Tiraq. *d. gl.* 5. *n.*71. Mandoſ. *reg.*33. *quæſt.*7. *n.*3. *verſ. quinto, & ultimo. & reg.*11. *quæſt.*16. *n.*2. *& reg.*22. *quæſt.*30. *num.*8. *verſ. amplius conditio.* Card. Tuſch. *d.concluſ.*244. *n.*26. Polyd. Ripa *d.c.*4. *num.*48. *& n.* 126. Et in reſpicientibus præjudicium tertij. Ruin. *conſ.*167. *num.*20. *lib.*1. Cravett. *conſ.*491. *num.*3. Hier. Gabr. *conſ.*197. *n.* 6. *lib.* 1. Surd. *deciſ.* 174. *n.*16. Polyd. Ripa *d.c.*4. *n.*127.

Mixtum non continetur ſub ſimplici, nec diſpoſitio loquens de ſimplici, habet locum in mixto in contractibus, ita Roman. *in d. l.*2. *in princ.n.*57. *verſ. ſequitur quinto.* Octav. Glorit. *d.concl.*244. *n.*12. Polyd. Ripa *d.cap.*4. *num.*32. *&* 33. ubi ſubdit, quod hoc fallit favore libertatis. Sic etiam ſtatuta loquentia de ſimplici, non habent locum in mixto, [ut ait Bald. *in l. omnes populi, col.*10. *ff. de iuſt. & iur.* per text. *in l.quid ergo* 13. *§.*1. *verſ. ex ſententia. ff. de his qui not. infam. iunct.l.*1. *§. is qui* 19. *ff. de exerc. act. adde* Joh. Crotum de Monteferrat *in repet. l. Gallus. §. quod ſi tantum, in* 22. *col. verſ.*8. *concluſio.* Carol. Ruin. *ad rubr. de acquir. poſſ. col. fin.* Papienſ. *in repet. rubr. de cauſ. poſſeſſ. &*

propr.

propr. col. 6. num. 26.] quia in ſtatutis facienda eſt ſtricta interpretatio. Bolognet. *in reper. d. l. 2. in princ. n. 69. & 70.* ubi Alex. *num. 7.* Tiraquel. *d. gloſſ. 5. n. 70.* Cardin. Tuſch. *d. concl. 294. n. 16. cum ſeqq.* Surd. *deciſ. 174. n. 14. verſ. & ſtatutum.* Polyd. Ripa *d. cap. 4. num. 45. cum ſeqq. & n. 53. cum ſeqq.* ubi ampliat, ſive ſtatutũ loquatur de perſonis, ſive de actibus, ſive de artificio. Et quod in legatis mixtum non contineatur ſub ſimplici, eo quod in illis ſit ſtrictè interpretatio, tradunt Roman. *in d. l. 2. in princ. n. 10. verſ. in legatis verò. & ibi* Jaſon. *col. 3. verſ. unde ille text.* Alciat. *in reper. num. 19.* Polydor. Ripa *d. c. 4, n. 29.* [Imò nec in dubio mixtum ſub ſimplicibus comprehendi, reſpondet Bart. *in l. 2. in pr. ff. de V. O.* ratio, quia in dubio à proprietate verborum non ſit recedendum. *l. 1. §. in qui navem 19. de exerc. act. l. 1. ff. de fonte.* ex proprietate autem ſermonis mixtum ſub ſimplicibus non contineatur. *d. l. quid ergo 13. §. quod ait Prætor 1. ff. de his qui not. infam. l. ſi ita ſcriptum 13. de lib. & poſtum.* Lud. Gomez *ad §. ſequens. num. 4. Inſt. de act.*

III.

MIXTUM omne ſequitur naturam ſui ſimplicis magis digni, *l. quæritur 10. ff. de ſtat. hom. l. cum aurum 10. §. fin. ff. de auro & arg. leg. l. quicquid 27. §. cum partes 2. ff. de acquirend. rerum domin.* Ludov. Gomez *in cap. 1. num. 47. in fine, de reſcript. in 6.* Covarr. *pract. cap. 36. num. 5.* Mandoſ. *ad regul. 1. Cancel. quæſt. 10. num. 2.* Menoch. *conſil. 661. num. 25. cum ſeqq.* Melch. Phœb. *deciſ. 214. num. 3. tom. 2.* [Caſus enim mixtus à ſuo potentiori nomen aſſumit, *d. l. quæritur. 10. l. repetundarum 15. §. 8. de teſtib.* Gail. *lib. 1. obſervat. 38. num. 7.* Zaſ. *in §. quædam Inſtit. de act. num. 4.* quorum argumento, reſpondit Signorol. *conſil. 48. col. ult. verſ. præterea.* hæreditatis petitionem realem actionem dici ſumpto nomine à re ut à potentiori, ſic etiam idem Signorol. *conſ. 119. num. 19.* conſuluit bannitum relegati nomen aſſumere, ut potentius quam deportati: ſic res temporalis Eccleſiaſticæ juncta Eccleſiaſtica, ut nomen à potentiori retinens judicatur, quemadmodum reſpondet Cravett. *conſil. 271. col. pen. cui add. &* Dec. *in l. rogaſti. §. ſi tibi. n. 6. ff. ſi cert. pet.* Alciat. *in l. 2. in princ. num. 42. de V. O.* Menoch. *4. recup. poſſ. n. 32.*]

CAP

CAP. XL.

Modeſtia.

Modeſtiam & patientiam Leges unicuique injungunt. *l.26. C. de Epiſc. & Cleric.* Sicuti enim ex modeſtiam & verecundiam amant commendantque. *l.14. §.1. de alien. judic. mut.* ita inverecundiam & immodeſtiam dedignantur. *l. ſicut 8. §. ſi voluntate 6. ff. quibus mod. pignus amitt.*

CAP. XLI.

Modica, minima. *Conf. ſup. pag. 70.*

Axioma I.

Modicum & nihil ſunt æquipatata. *cap. licet cauſam 9 §. quanquam. in verb. nulla vel modica de probat.* Lal. *in l. ſi in qui pro empt. col. 2. ff. de Vſucap.* & *in l. ſciendum. ff. quæſtiadar. eo agantur.* Ludov. Roman. *ſing.* 334. Hippolyt. de Marſili *ſingul.* 276. *Parum* & *nihil.* Regnen. Sixtin 2. *Conſil. Marpurg.* 8. *Gol.* 2. nec propter res parvas quid novandum aut turbæ movendæ. Zaſi. *addiſcio de reſtitu. in integr.* imò modicum pro nullo reputari *ex l. 4. de integr. reſtit. li. 4. §. ult. ff. de adul. edict.* probant Anton. de Butrio *in c. 2. poſt. gloſſ. 2. de regular.* Panſ. de Puteo *in tract. Syndicat. Verb. ravenna. n. 1. 2. 3.* Weſenb. 1. *conſ* 13. *num.* 5. ſicut & res quæ non adeo magni ſunt momenti per. *tit. 17. de probat. Verb nulla §. ſed quia. Inſt. de fideicomm. hered.* Gilken. *addit.* 15. *C. de puſt. num* 20. Gol. Cujac. *ad cap. 3. exte de ſponſal.* ita modica mutatio ſubſtantiam non immutat. Speculat. *de libell. concept. §. nunc oſtendamus. num.* 6. 7. 8. nec etiam damnum magnum in mora modici temporis videtur. *l. ſi debitori 21. ff. de judic.* nec modica inæqualitas in conſideratione trahi ſolet. Horat. Mandoſ. *in addit. ad Roman. conſ.* 386. *in cauſa propoſita conſultationis. Verb Speculator allegatus.* Boer. *deciſ.* 140. *ex proceſſu.* Phil. Dec. *in l. ut liberis notab. 3. C. de collat.* Panſelinum 21 *quæſt. pract. 16. num.* 60. ita modicum intervallum non eſt inter vallum *l. 6. §. 1. de aedil. edict.* unde Quintilian. *declam* 9. Vix ſaluteris latibus emollion, & apud plerosq; dubitari poteſt, an admiſſus ſim. vid. Cujac. *in Paul. 3. quæſt. ad l. 4. de rebus eorum.* in modicum valnuſculum in ſe delictum habet. *l. 1. §. 8. de adilit. edict. & 4. eod. tit. C. Mandoſ.* 29. idem etiam extendi ad impenſas modicas videmus *in l. 12. ff. de impenſ. in rem dot. fact.* quod etiam de dote exigua dicit Gail. 2. *obſerv.* 88. *num.* 20. quæ omnia in terminis habilibus intelligo: aliquando enim & modica attendi patet ex iis quæ refert Cujac. *lib. 3. reſponſ. Papiniani in l. Semiproma. 71. de furt.* ubi multis exemplis oſtendit: non erubuiſſe eos juris Auctores aliquando etiam de rebus minimis jura condere, nec metuere, ut Plato ait, *5. de LL.* opinionem *ex ſupervacuo* [illegible]: debemus enim

esse religiosi etiam in re parvi momenti, ut vel asuescamus semper esse hujusmodi Cujac. *ad l.* 60. *in fin. de furt. tract.* 18. *ad African. p.* 119. Vnde Iulianus in *Novell.* 69. eleganter ait: quamvis res, de qua agitur minima videatur, justitiæ tamen ratio non ex quantitate, sed ex suis regulis debet æstimari: Nam quod aliis vilissimum esse videtur, hoc aliis pretiosissimum est. Confer Cujac. *in Comment. ad Novell.* 69. *cap.* 1. *& lib.* 11. Paul. ad Edict. *l.* 13. *ut in possess. legat.* C. A. *ut legat. vel fideic. thes.* 3. ita v. c. Eum qui rem modicam rapit de omnibus aliis etiam majoribus teneri sententia est Ofilij *in l.* 21. *de furt.* quæ placuisse videtur & Claudio *in l.* 3. *§. ult. de incend. ruin. & naufrag.*

II.

Modicum quid sit ex comparatione personarum & aliarum circumstantiarum definiri debet. Gilken *ad l.* 15. *C. de pact. num.* 27. vid. & C. I. A. ubi de definitione & quæ nam sint modica, *Commodati thes.* 18. *l.* 2. *§.* 1 *junct. l.* 4. *ff. quod cum eo qui in alien. pot.* ubi gloss. *in d. §.* 1. *lit. n.* judicis arbitrio æstimandum relinquit. Vid. Vmminm *disput.* 16. *de processibus. num.* 40. *Gerf. aut si de re modica.*

III.

Modica non nocent, *cap. si proponente* 42. ubi *gloss.* 1. *de rescript.* Tiraquell. *in l. si unquam, verb. donatione largitus. num.* 107. C. *de revocand. donat. & in tract. de iudicio in rebus exig. vers.* 29. quia de modico non est curandum, *l. si oleum* 9. *§. fin. cum l. seq. ff. de dolo. l. in rebus* 18. *§. possunt* 2. *ff. commodati.* Thom. de Thomasset *in floribus legum. reg.* 422. ubi ait procedere, nisi modica essent essentialia. Bertazol. *in repet. l. si quis maior.* C. *de transactionib. num.* 422. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis.* 39. *num.* 3. *in* 1. *edit.* aliàs *resol.* 36. *in* 2. *edit.* Giurba *in consuet. Messanens. cap.* 16. *gloss.* 1. *n.* 14. Joan. Maria. Novar. *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 37. *num.* 10. *&* 21. *q.* 56. *num.* 8. Steph. Grat. *discept. forens. tom.* 5. *c.* 951. *n.* 7.

Unde modicam rem non efficere simoniam, id est, simoniam non committi, si quid minimum donatur, tenent Cravett. *consil.* 46. *num.* 12. *vers. confirmatur.* Tiraquell. *de iudicio in rebus exig. vers.* 30. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 23. *num.* 166. Soar. *de Religione, lib.* 4. *de simonia, cap.* 3. *num.* 3. *cum seq.* Aloys. Ricc. *in decisio* 1. *Curiæ Archiepiscop. Neapolitan. decis.* 208. *num.* 6. *cum seqq. pag.* 1. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.* 5. *lit. M. concl.* 239. *n.* 46.

Et in usura ratione parvæ quantitatis peccatum dari posse tantummodo veniale, resolvunt D. Thom. 2. 2. *quæst.* 66. *art.* 6. *ad* 3. Covar. *lib.* 1. *var. cap.* 3. *n.* 12.

Et le-

Et lethale peccatum non committi, ſi juſjurandum in promiſſione rei minimæ adhibitum non ſervetur, tradunt S. Antonin. *tit.* 10. *cap.* 4. § 2. *col.* 3. Sylveſt. *in ſumm. verb. Iuramentum* 4. *quæſt.* 1. *p.* 2. *ad fin.* Sot. *de Iuſtit. lib.* 8. *quæſt.* 1. *art.* 7. *in* 7. *col. & lib.* 7. *q.* 2. *art.* 2. *verſ. utrùm ratione levitatis.* Azor. *Inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *cap.* 5. *quæſt.* 3. Fr. Emman. *quæſt. Regularium.* 3. *quæſt.* 50. *art.* 2. Sayr. *in clavi Regia, lib.* 5. *cap.* 46. *num.* 28. Quamvis contradicat Cajet. 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. *ad* 1. *dub.* Covarr, Tabien. Armil. & Philiarch. citati ab Azor. *ubi ſupr.* & Alex. *conſil.* 105. *Magnifice. num.* 19. *verſ. accedat. lib.* 3. putans quod emptor non implens juratam emptionem cadit à tota, ſi minimum remanet, quod non implevit, & Cravett. *conſil.* 182. *num.* 16. exiſtimans quod ubi eſt juramentum, modicus defectus etiam in uno nummo facit incidere in pœnam, prout eos refert Cardin. Tuſch. *dict. lit. M. concluſ.* 239. *numero* 40. *&* 41.

Ex quod teſtes ſingulares probant, ubi agitur de modico præjudicio, dicunt Cravett. *d. conſil.* 182. *num.* 15. ubi idem dicit de teſtibus conſanguineis, & de illis, qui modicam utilitatem, vel commoditatem ſunt percepturi. Abbas *conſil.* 113. *col.* 4. *verſ. vel poſſimus. lib.* 2. Anton. Gabriel. *common. tit. de teſtib. concluſ.* 2. *num.* 74. Seraph. *de privileg. iuramenti, privil.* 27. *n.* 11. Farin. *in praxi crimin. q.* 64. *num.* 298. Cardin. Tuſch. *d. concluſ.* 239. *num.* 12. [ita & in cauſis modicis ſummariè proceditur, ne pars litigans plus ſumptuum quam controverſiæ ſumma, ſit patiatur. Imp. *in Authent. de mandat Principum. §. ſit tibi quoque. Authent. niſi breves. C. de ſent. ex brevi recit.* Conſil. Argent. *conſ.* 88. *n.* 10. *vol.* 1. nec multa modica facere unum ſatis in pœnalibus, inquit Jaſon. *in l. ſi idem cum eodem. num.* 3. *& ibi.* Dec. *num.* 1. *&* 16. Claud. Seyſell. *num.* 1. *&* 2 *de iurand.* Farin. 1. *conſil. crim.* 78. *num.* 3. nec etiam modica præſumi aliquem immutare dicit text. *in cap. etſi* 18. *de ſimon.* neque circa ea dolum committi, patet *ex cap. penult. extr. de crimin. falſ.* neque etiam ſuſpicionem modicam vitiare reſcriptum, cum ea animam ſapientis non immutet, *refert cap. ult. extr. eod.*]

Modica tamen ſemper attenduntur in iſtis caſibus. Primò, quando diſpoſitio loquitur per verbum, *aliquid.* Secundò, quando diſpoſitio loquitur conditionaliter. Tertiò, quando ſumus

in formalibus. Quartò, quando minimum requiritur ad integrandum numerum majorem, & quando agitur permissivè, secus si prohibitivè. Sextò, quando militat eadem ratio in modico, sicut in magno; ita plenè Dec. *in cap. de appellationibus, num. 11. cum seqq. de appellat.* quem refert Cardin. Tusch. *dict. conclus. 239. numero 39.* Ideo in solutione gabellæ qui deficit in uno nummo, non excusatur, Alex. *consil. 105. Magnifice. num. 20. vers. pro hoc benefacit, lib. 3.* Et emphyteuta solvens nummum pro canone, ita expellitur, & cadit à Jure si illum nummum solvere cessat per biennium, seu triennium, sicuti si major esset summa, Bald. *in cap. cùm adeò, in princip. num. 3. vers. & sic nota de rescript.* Tiraquell. *de iudicio in rebus exig. vers. 55. 51.* Cravett. *d. consil. 182. num. 16.* Surd. *de aliment. titul. 8. privileg. 61. num. 23. & tit. 7. quæst. 17. num. 23. & 24.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib. 22. tit. 27. num. 13.* Cald. Pereira *quæstion. forens. libr. 1. quæst. 11. num. 12. & consil. 38. num. 9.* Molin. *de iustit. tractat. 2. disput. 453. vers. dubium etiam est.* Rebellus *de obligat. Iustit. part. 2. lib. 14. quæst. 8. num. 8.* Cardin. Tusch. *d. conclus. 239. num. 42.* & modici beneficij taciturnitas vitiat dispensationem super pluralitate beneficiorum, *cap. non potest. 21. cap. si motu 23. de præbend. in 6.*

CAP. XLII.

Modus, Temperamentum, Conditio.

Axioma I.

Modus honestus in omnibus rebus est servandus, non immoderata cuiusque affectio suscipienda, *l. 6. §. 2. ff. de offic. Proconsul. l ex damno 40. in pr. de damn. infect.* Anton. Faber *in C. suo de usur. definit. 2. n. 4.* & modo adjecto standum, ut cuilibet licito & honesto pacto, ex eo enim fides contractus æstimandus est. *l. 8 §. 9. de transact.* dummodo idem status rei maneat: eo enim modo mutato proprietarius modum servare non tenetur. *l. quare. 54. §. inter locatorem 1. ff. locati.* Tiberius Decian. *2. responsi. 38. n. 9.* Conn. *consil. 75. num. 16. & consil. 105. num. 5.* ne modus & sit captiosus, quod contra bonam fidem est. Decianus *resp. 4. num. 35. Volum.* [illegible]*leiat. responsi. 77. num. 3. Volum. 8.*

II.

Modos & definitiones rerum inducere non hominis est, sed Legis. *l. illud 19. C. de SS. Eccles. l. patres 2.* ibi: *quibus casibus solent de his quæ sui*

vel

vel alieni juris. Vbi exemplum de furore paterno, quod eo non ſolvatur patria poteſtas, quia inter modos patriæ poteſtatis ſolvendæ receptos in civitate (hoc enim ibi vocula *Mox* delignat) iſta non ſit: ita ſi quæratur, an adepto etiam fieri poſſit teſtamento? Rectè reſpondet Lyelam. *lib 7. membr. eclog 9.* non poſſe: quia duo modi tantùm Lege proditi ſint. Principale reſcriptum & imperium Magiſtratus. Sic cùm quæritur, an regulariter pactis detur hereditas? rectè negando reſpondebitur: quia certi ſint modi, quibus hereditas, detur, Lex & teſtamentum: cùm igitur in iis pactum non ſit receptum. *l. 5. C. de pact. conſtent. l ult. de ſuis & legitim.* conſequens eſt hereditatem pactis dari non poſſe. Similia exempla occurrunt *in l. 44. §. 1.* ibi: *certis modis deſinit debere de O. & A. l. 20. C. de pact. l. 18. C. de impen. manumiſſ. l. 7. C. de ſent. & interloc.* Simile etiam occurrit in quæſtione de doctorali dignitate, an ea liberos à poteſtate patria liberet, de quo vide Locam. *in ſæcul. quæſt. 38.* ita, verbi cauſa, certis de cauſis permiſſum eſt ſervis dominos accuſare, *l. 1. §. 8. de offic. Præfect. urbi. l. 53. ff. de judic.* ita legitimis modis piobandus quis eſt ingratus fuiſſe, *l. omnimodo 30. Cod. de inoffic. teſtam.* ita teſtamentum dicitur ordinatio, ſub certa tamen Legis definitione conſtituta eſt. *l. 13. §. ult. C. de teſtam.*

III.

Qui diſponit de modo rei, ſupponit rem non interdictam, D. Gerhard. *de conjugio. §. 331. p. 209.* D. Dorſch. *in Antepap. 209.*

IV.

Modus implendi in conditionibus magis conſideratur quam effectus, *l. commodiſſimè 10. de liber. & poſth.* intellige verum in voluntariis, ſecus in neceſſariis, quia tunc potius ad effectum reſpicitur. *l. ſi mater 3. C. de inſtit. & ſubſtit.* Bart. & Dd. *in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. de liber. de poſth.* Corn. 276. *Viſo. num. 6. vers. 3.* Aug. Bero. *in rubr. de probat. n. 49.* Vnde quando ſit reſpectus ad effectum ieu rem ipſam, non curatur, à quo fiat, quo caſu ſuccedit regula: Non curamus de modo, dummodo habeamus effectum. *l. 3.* ubi Bald. *in pr. de inſtit. & ſubſt. l. ſi verò 12. §. ſi filioſam. 6. ff. mandat. l. cum ſervus 104.* ubi Cuman. *n. 2. de V. O. l ſicut 8. §. ſi debitori 16. quibus modis pign. vel hypoth. ſolvatur.* Pantſchman. 1. *quæſt. pract. 19. num. 103.* Pacian. 1. *conſ. 39. num. 35*

V.

Modus in vim conditionis reſolvitur, *l. 1. C. de his quæ ſub modo. l. 92. de condit. & demonſtr. cap. Raynaldus 18. extr. de teſtam.* quo intuitu quandoque modus appellatur conditio, & viceverſa, Balduinus *Inſtit. de legat.* Eſt enim cauſa quædam finalis, ut eâ deficiente extinguatur vel ſuſpendatur debitum, perinde ac ſi deficeret conditio vel in pendenti eſſet. *l. 17. §. fin. de condit. & demonſtr. d. l. 1. C. de his quæ ſub modo.* Gloſſ. & Azo *in ſumma C.* & Cuiac. *in parat. ibid.* Gœdd. *Vol. 1. conſ. Marpurg. conſ. 28. num. 123.* Hinc vocatur modus, quod ſit moderatio quædam conventioni adjecta, *l. 44. in princ. de oblig. & act. l. 14. l. 16. l. 76. l. 89. l. 97. §. poſſum. 1. l. 102. l. 105. de*

Gerb. obligat. l. 87. *§. ult. de condit. & demonstr. l.* 1. *ff. de condict. caus. dat.* Burſat. 382. *num.* 21. cui adjectioni quidem ſtandum, ut cuilibet alii licito, & honeſto pacto, dummodo idem ſtatus rei maneat eo enim mutato non tenetur proprietarius modum ſervare, *l. quaro* 54. *§. inter locatorem* 1. *ff. locat.* Decian. *reſp.* 38. *num.* 9. *Vol.* 2. Corn. *conſ.* 750. *num.* 16. *& conſ* 105 *num.* 5. Vnde is propriè modus dicitur, non conditio, quando contractui vel actui perfecto adjectum fuit onus, Cravett. *conſ.* 59. *num.* 1. *Volum.* 1. Baldus *in cap. dudum el.* 2. *num.* 27. *de Elect.* ubi ait, quod modus ſit obligare reciprocè, ſed conditio non obligare reciprocè, ſubdens modum debere impleri per viam compulſionis, ſi Domino expediat, conditionem verò per viam excluſionis. 1. ſi non impleatur, excludatur quis ab initio & exordio contractus. Adde & Iaſon. *in l. ſi teſtamento. num.* 3 *Cod. de inſtit. & ſubſtit.* Zuchard. *ad l.* 1. *num.* 173. *C. de pact.* Tiraquell. *de retract. conſanguin. §.* 8. Alciat. *reſp.* 210. *num.* 6. Si itaque modus vocetur interdum conditio, id de conditione reſolutiva, quæ propriè modus eſt, non autem de conditione ſuſpenſiva, quæ propriè eſt conditio, intelligendum erit. De cuius diſtinctione vide Accurſ. *in l.* 2. *ff. de in diem. addict.* Bart. *in l.* 1. *col.* 4. *Verſ.* 3. *& in l. quibus diebus. §. Titio oppoſit. ult. ff. de condit. & demonſtr* Menochium *conſ.* 388. *num.* 45. *Vol.* 4. *& conſ.* 494. *Vol.* 5. Vulreium in Conſ. Marpurg. *conſ.* 21. *Vol* 3. *num.* 184. quam diſtinctionem quidem admittit Carpzovius *part* 3. *conſtit.* 13. *defin.* 26. *num.* 4. in contractibus, ſecus verò in ultimis voluntatibus & legatis, ubi parum differre modum à conditione, cùm modus ſit cauſa finalis diſpoſitionis, ait poſt Cravett. *conſ.* 59. *num.* 4. Anton. Faber *in Cod. libr.* 6. *tit.* 22. *defin.* 2. *num.* 3. imò modum in legato pro conditione obſervari, textus eſt *in l.* 1. *& 2. C. de his quæ ſub mod.* Vide Weſenb. *in parat. de condit. & demonſtr. num.* 9. In dubio tamen potius modus quàm conditio præſumitur, *l. Mævia* 44. *ff. de manumiſſ. teſtam.* Aretin. *conſ.* 149. *in fin.* Alex. *conſ.* 102. *Vol.* 1. *num* 2. *Verſ confirmo.* Ruin. *conſ.* 60. *num.* 5. *Vol.* 2. Cravett. *conſ.* 59. *num* 1. *Volum.* 1. Mandel. *conſ* 4. *num.* 34. Maſcard. *de probat. Volum.* 1. *concluſ.* 343. *num.* 1. quapropter qui modum non implet, privatur relicto ſibi commodo. Menochius *conſil.* 78. *num.* 6. *&* 17. Surdus *de aliment. tit.* 9. *quæſt.* 6 *num.* 56. *& quæſt.* 23. *num.* 7. Cum in modo non acquiratur actio, niſi præſtita cautio ſit de illo implendo. Stephanus Gratianus *diſcept. forenſ. cap.* 400. *num.* 15.

CAP. XLIII.

Moleſtia.

Axioma I.

Moleſtiam inferre alii per ſcillicitum eſt. *l* 4. *C. finium regund.* ubi Bald. & injuriosum, *l. injuriarum. §. fin.* ubi Bart. & Alber. *ff. de injur.* ideoq; juſta cauſa non præſumitur, niſi probetur, *l.* 1. *in fin. C. undi Vi. l. ſi non convicii. C. de injur. gloſſ. fin. in cap. cum cauſam. de rejudic.* Vnde ſi quis non debitum exigeret, *l.* 3. *C. de O. & A.* vel non debitorem quaſi debitorem appellarer,

ret, hoc injuriosum foret. *l. injuriarum* 13. *§. si quis per injuriam* 3. *ubi gl. l. si vero* 5. *in fin. qui satisdare cogantur. l. si fidejusor* 29. *§. in omnib. 5. ff. mandat. l.* 3. *in fin. ff. de crim. stellion. l. item apud* 15. *§. ait prator. ff. de injur.* Schurff. *cons.* 15. *num.* 17. *cent.* 3.

II.

Prohibitus molestiam inferre, non prohibetur molestare de jure. Felinus *in cap. causam. quæst* 18. *num.* 14. *de rescript.* Gail. 1. *obs.* 22. *num.* 7. *gloss. in cap.* 1. *de stat. Monachor in verb. inferatur.* Carpzovius *part.* 2. *constit.* 36. *defin.* 8. *num.* 6.

CAP. XLIV.

Momentaneum.

Momentanea in consideratione non habentur. Menoch. *cap.* 13. *recup. poss. num.* 87. Exempl. vid. *in l. ult. C. de bon. qua liber.* ubi momentanea acquisitio non est considerabilis. Vnde & à viro non dicitur divertisse, quæ per momentum ab eo abfuit. *l. plerique* 33. *de ritu nupt. l. divortium non est* 3. *ff. de divort.* sic solvens ut statim repetat non dicitur solvisse. *l. qui sic* 5. *ff. de solut.* sic prohibitus alienare extra familiam non dicitur prohibitioni contravenisse, quando per momentum tantum res fuit extra familiam. Angel. *in l. Solunt as. C. de fideicomm. quem sequitur.* Crot. *in l. si is qui pro emptore. num.* 7. *de Vsucap.* Opiz. Papiens. *in l. filiusfamilias. §. Divi. num.* 10. *de leg.* 1. Simile addit Crotus ex Angel. & Roman. *in l. sequitur. §. stem Labeo. de Vsucap.* ubi respondet Emphyteutam alienantem emphyteusin Domino irrequisito non amittere etiam si tantum per momentum alienatio duraſſet. *add.* & Roland à Valle *in tract. de lucro dot. quæst.* 59. Tiraquell. *in l. si unquam in verb. susceperit. num.* 171. & 172. *C. de revoc. donat.* & *in tract. quod cessante caus. cess. effect. limit.* 23. ubi alia similia profert, vid. & Rip. *in l. eum filiofam. num.* 43. *de legat.* 1. qui relata declarat, eaque in considerationem venire dicit, si prodesse commodumque afferre queant, de quibus Petraſ. *sing.* 26. *in habes.* quemadmodum etiam consideratur, cùm de extinctione actus alicuius agatur *l. cum haredes* 23. *§.* 1. *de acq. poss.* ubi captus ab hostibus, si tantum per momentum temporis in captivitate duraſſet statim amisisse possessionem perhibetur, add. & *l. uxoris ab ortu* 2. *C. de post. hered. inst.* Vnde Crotus hac ratione motus *in l. si is qui pro Emptore. num.* 7. *ff. de usucap.* addit quod in recuperanda possessione ob momentaneam captivitatem postliminii fictio nihil operetur. add. & *l. qui possessionem* 17. *ff. de* [illegible] *armat.* Menoch. 1. *recuperand. possess.* *numero* 85.

CAP.

CAP. XLV.

Monachus, monasterium.

Axioma I.

Monachi nihil proprii habent, sed omnia monasterio acquirunt. *Auth. ingressi. C. de SS. Eccles.* Carpzov. *part.* 3. *constit.* 28. *defin.* 3. *num.* 1. *cap. cum ad monasterium. de stat. Monach.* Gail. 2. *obser.* 4. *num.* 12. Nihil enim absque consensu Abbatis aliquid habere, dare vel accipere possunt, *cap. non dicatis* 12. *quæst.* 1. neque etiam peculium habere. *cap. Monachi* 2. *extr. de stat. Monach.* adeò ut Monachi proprium habentes, in sterquilinio sepeliri debeant, *cap. cum ad Monasterium* 6. *extr. de stat. monachor. & can. reg.* Vnde etiam eos servis æquiparari legimus ut qui in monasterio sub Abbate veluti Domino *cap. qui vere* 10. *quæst.* 1. Dd *in l.* 1. *ff. de vulgar. & pupill. substit. l.* 1. *Cod. qui admitte. & l.* 1. *§. per servum qui in fuga. ff. de acquir. possess.* & per Modern. *in l. servus. Cod. de pact.* Iason *in licet ego proponat. col.* 9. *&* 10. *C. de hered. Inst.* Marc. Anton. Baver. *in repet. l. cum filio. num.* 79. *de legat.* 1. Modern. *in cap. in præsentia. de probat.* Eclinus *in cap. Parochianos. de sententi. excommun. cum multis similib.* quæ congerit Iason & Alex. *in l. cum servitus. §. servum vestrum. ff. si certum petat.* & latius idem Iason *in l. cum proponas.* Alex. *in l.* 1. *§. item acquiritur. & §. per servum. ff. de acquir. possess. & in d. lit. col.* 9. *ff. de vulg. substitut.* Ludovicus Gomez. *ad §. actiones Inst. de act. num.* 22. vel saltem filiisfamilias ut parte constituti, *Novell.* 9. *cap.* 5. quam *Novell.* 28. *cap.* 1. ita declarat, ut facilè sit inde colligere, non hanc esse illius sententiam, quod ingrediens monasterium cogatur sua bona in illud inferre, sed quod vigore istius quæstionis præsumendum, omnino quæ statuendum sit hæc ratio & addi Novellam conformata voluntati fuisse, unde suaque omnia (exceptâ liberorum legitimâ & parte conjugi ex pactis dotalibus debitâ) monasterio dedicârit, cessaret verò ea præsumptio, si alia unde voluntas ingredientis contraria appareat. D Locam. *ad dict. Tit. Cod. de sacrosanct. eccles.* Vide licet in comparatione pro servis habeantur reverâ autem servi non sunt, sed potius sunt in obedientia Abbatis sicut filii in potestate patris. Baldi *in l. sed si in* 2. *lectur. num.* 1. *vers. idem quæritur. ff. de recept. arbitr.* Hinc quia in potestate Abbatis, Alex. *in l. sub conditione. ff. de liber. & postb.* Ludov. Gomez. *ad §. panales. Inst. de act. num.* 8. indè quia ipsius Monasterii filii spirituales vocantur à Felin. *in cap. cum Nuncius. col. penult. de rescrip. per cap. ex parte* 6. 12. *quæst.* 1. *cap. præsentia* 8. *de probat.* qui sub Abbatis potestate degant, Alex. *in l. sub conditione. ff. de liber. & postb.* Lud. Gomez *ad §. panales Inst. de act. num.* 8. atque ita in obedientia Abbatis sicut filii in potestate patris. Baldus *in l. sed si in* 2. *lectur. num.* 1. *vers. item quæritur. ff. de recept. arb.* non apte cum servis comparari poterunt. Notum enim ait Pacian. 1. *cons.* 162. *num.* 90. (1.) Monachum posse fieri Episcopum, quod de servo dici non potest. (2.) Monachum

Digitized by Google

nachum posse esse executorem cum licentia Abbatis, patescit *ex clem. 1. de testam.* quæ executio tamen servo denegatur. Iohan. Imol. *in d. clem. 1. num. 23. col. penult. Vers. quarto an servus de testamento.* Anchar. *in cap. fin. pr. de testam. 6.* Sic etiam constat (3.) servum non posse fieri arbitrum etiam de consensu Domini, quia compromissum in eum non cadit, *l. Pedius 7. §. in servum 1. ff. de recept. arbitr.* quod tamen de Monachis dici non potest: de Licentia enim Abbatis in eos cadere compromissum notant Dd. *in c. Quintavallis de jurejur.* vid. Anchar. *cap. fin. in pr. Vers. non obstat de testam. in 6.* ubi hanc æquiparationem de servo ad Monachum non esse per omnia bonam, concludit.

II.

Monachus pro mortuo habetur. Bald. *in Auth. ingressi. C. de SS. Eccles. & in l. si quis sub condition. Vers. quarto quaro de testam. tutel.* Iohann. And. *in addit. ad Specul. tit. de stat. Monach. Vers 33. lit. z. secundi Alphab.* Vincent. Honded. *conf. 60. num. 2. Vol. 2.* Vbi in specie de Monacha disserens testatur, quo momento professionē emiserit, mundo eam habere mortuam, *cap. placuit 16. quæst. 1. l. Deo nobis 56. C. de Epis. & Cler.* Efficitur enim monasterium ingrediens instar deportati, Angel. Matth. *de legat. & fideicom. lib. 4. cap. 8. num. 4. in fin.* & exul patriæ atque mundo. Camillus Borell. *consil. 67. num. 2.* quemadmodum igitur deportati vel exulis nulla est hereditas. *l. 3. §. fin. ff. de V. S.* ita nec monachus heres esse potest. Angel. Matth. *ibi d. c. 8. num. 4. per l. si necem 4. §. deportatis 2. ff. de bon. liber.* cum mors civilis æquiparetur naturali, Ioh. Vincent. Honded. *conf. 61. n. 21. Vol. 1.* maximè in monacho & monacha, *ut ibid. & num. 11. & 12.* affirmat Honded. vid. tamen *Clem. exivi. §. cupientes de V. S.* Ioh. Gœdd. *1. consil. 25. num. 68.* ubi hoc disputat & limitat, dum ait, Monachos quidem mundo mori, scil. quoad opera ejusque vanitatem, non tamen quoad jura sua & hereditates *d. l. Deo nobis. C. de SS. Eccles.* add. & Burſat. *consil. 63. n. 25.* Alus de Albertis *sing. 216.* Boer. *cons. 348. num. 1.*

III.

Monachi nec velle nec nolle habent, sed ex imperio superioris sui dependent. *cap. si religiosus 27. de Elect. in 6.* Fach. *6. obs. 17*

IV.

Monachum non facit habitus sine professione *cap. ut Clerici 3. extr. de Regular. cap. consuluit 4. extr. qui Clerici vel Voventes.* arg. *cap. tuam 11. cap. ut privilegia 24. extr. de privileg.* sed sola professio sine habitu. *cap. porrectum 13. extr. de Regular.*

V.

Monachus in diversis monasteriis esse non potest, *cap. ult. extr. de relig. domi 6.* Dicitur enim μόνος, id est, solus, & ἄχθος, id est, tristis, quasi solitarius & tristis, *c. placuit 16. q. 1.* & ideo singularis dicitur, quia debet

vitare hominum multitudines, *cap. ſi quis* 16. *quæſt.* 1. Vnde & non docentis: ſed plangentis officium habere dicitur, *cap. monachus* 16. *quæſt.* 1. aliud enim eſt Monachus, aliud Clericus, *cap. tanquam* 33. *in fin. de conſecrat. diſt.* 5.

VI.

Per Monachatum quis non mutat conditionem priorem, Felin. *in cap. cum I. & A. col.* 5. *in princ. verſ. pro obligatione extr. de rejudic. per cap. ut officium* 11. *§. ad conſcribendas de hæret. in* 6. Si enim prius erat obligatus, factus monachus, nihilominus ſolvere tenetur. Ludov. Gomez *ad §. in perſonam Inſt. de act. num.* 15. Hinc monachum factum Epiſcopum non deſinere Epiſcopum quo ad ſubſtantialia refert latè Laſ. *in Auth. ingreſſi in* 2. *col. n.* 8. *C. de SS. Eccleſ. per text. in c. monachis* 15. 16. *q.* 1.

VII.

Monaſteria non habent ſpeciale territorium, ſed ſunt de territorio Magiſtratus vel Domini ſub quo ſita ſunt, Abb. *in cap. cum contingat num.* 29. *de for. comper.* Laſ. *in l.* 3. *in pr. n.* 36. & 37. *ff. de acquir. hered.* Weſenb. *conſ.* 4. *num.* 71. *n.* 13. Dec. *conſ.* 528. *n.* 2. Boer. *deciſ.* 31. *n.* 2. Bald. *c. intellecto. n.* 2. *de jurejur.* Andr. Knichen. *de jure ſuperiorit. c.* 4. *n.* 439.

CAP. XLVI.

Monitio, monitorium.

Axioma I.

Monitoris perſonam non rectè ſuſcipit, qui verbis & non operibus docet, *cap. nemo* 2. *diſt. null.* 81.

II.

Monitorium non executum juxta formam in eo non præſcriptam non officit Dd. *in l.* 4. *§ Prætor ait. ff. de damn. infect.* Rot. Roman. *de dol. & cenſum. deciſ.* 8. *in nov.* Achill. de Graſſis *deciſ.* 144. *alias* 14. *de dole & cenſum.* Caputaq. *deciſ.* 111. *num.* 1. Ratio, quia ubi prima citatio eſt invalida, nec contumacia inducitur, nec ſententia contumacialis facit contumacem haberi pro confeſſo, nec ullo pacto exequi poteſt. Bald. *in l.* 1. *ff. ſi quis jus dicent non obtemp.* Afflict. *deciſ.* 2. *n.* 6. Grammat. *deciſ.* 79. *num.* 10. Foller. *in pract. crimin. verb. etſi confitebuntur ill.* 3. *num.* 19. Nell. *de bannit. in* 3. *part. prim. tempor. quæſt.* 2. Natt. *conſ.* 540. *num.* 26. Boſſ. *in tit. de bannit. multis. in pr. & num.* 1. *& tit. de citat. num.* 13. Clar. *in practic. §. fin. q.* 31. *pr.* Decian. *conſ.* 18. *n.* 30. *& ſeqq. lib.* 1.

III.

Monitio privationem juris quæſiti ſemper præcedere debet. Aretin. *conſ.* 147. Bald. *Auth. hoc amplius. C. de fideicomm.* Cravett. *conſil.* 6. *plura n.* 108.

ita in

ita in feudis, quoad privationem feudi Domini trina monitio præcedat neceſſe eſt. *cap.* 1. ubi gloſſ. & Dd. *de milit. Vaſall. cap.* 1. §. *fin. de pac. jur. firm. Clem.* 1. *de Vit. & honeſt. Cler.* Iaſon. *in Auth. qui rem. num.* 5. *verſ. Limita tamen. C. de SS. Eccleſ. & in pralud. feud.* Curt. jun. *conſ.* 138. *col. penult. per tot.* Quod ſi quis hoc per diſtinctionem cum Grammat. *deciſ.* 104. *n.* 21. declararet, quod quando Lex loquatur affirmativè, ſcil. quando imponat pœnam pro facto affirmativè, ut puta quod furans puniatur: vel male tractans ſubditos, feudo privetur, monitio ad incurrendam pœnam non requiratur, ſecus ſi lex loquatur negativè puta ſi quis non fecerit tali puniatur in actu. Talis tamen diſtinctio in feudis locum habere non poteſt. Licet enim delictum ſit in committendo nihilominus tamen monitio requiritur. Matth. de Afflict. poſt Bl. *allegat. in* C. A. 1. *conſ.* 26. *n.* 41. ita monitionem ad trinam uſque retinet Clericus privilegium, *cap. contingat* 45. *extr. de ſent. excomm.* ita monitiones tres quæ habent intervalla dierum ſive una pro tribus præcedere debent excommunicationem, *cap. conſtitutionem* 9 *in fin. de ſent. excomm. in* 6. idem dicendum eſſe de vindicta, ut eam præcedat monitio ajunt text. *in cap. extr. de for. compet. cap. indigne pr.* 12. *quæſt.* 2. *cap. Clerici* 3. *extr. de Cler. Excomm.* & quidem Trina, *cap. ſi autem extr. de cohabit. Cleric. cap. ſed nec* 4. *extr. Ne Cler. vel. Monach. cap.* 1. *extr. de Treug. & pac.* ſicut & ea accuſationem, *cap. accuſatio in med.* 2. *num.* 7. pœnam. *c.* 26. *cap. cum ſpeciali* 68. *extr. de appellat.* & denunciationem *cap. qualiter* 24. *in fin. extr. de ſimon.* præcedere ſolet, niſi enim præceſſerit denunciationem denuncians repellitur, *cap. licet* 31. *extr. de ſimon. cap. in præſentia* 46. *extr. de ſentent. excommunic.*

Cap. XLVII.

Montes.

Montes ſunt fines & termini æterni; in quibus ſemel verum, ſemper præſumitur eſſe verum. Bald. *conſ.* 420. *n.* 1. & 468. *in pr.* & *c. cum cauſam, n.* 3. *de probat.* Alciat. *in tract. de præſumpt.* 2. *reg.* 2. *præſ.* 13. *in pr.* Bertazol. *conſult. deciſ. conſ.* 41. *num.* 31. Weſenb. 1. *conſ.* 34. *n.* 57.

Cap. XLVIII.

Mora.

Axioma I.

Mora eſt delictum omiſſionis. Hering. *in tract. de fidejuſſ. c.* 24. *num.* 120. & tantum nocet debitori, non etiam creditori qui in mora non eſt. Exempl. vid. in L. commiſſoria & legato penoris apud Weſenb. *in parat ff. de l. commiſſor. & de penor. legato, num.* 2.

II.

Mora cuique ſua, non alteri nocere debet. *l. mora* 32. *ff. de Vſur. l. in condemnatione* 137. *§. undecunque* 2. ubi Dec. & Dd. *ff. de R. I. cap. mora* 5. *de R. I. in* 6. Carpzov. *part.* 2. *conſtit.* 19. *defin.* 2. *num.* 6. *& part.* 3. *conſtit ult.* 34. *definit.* 9. *num.* 6.

III.

In mora quotieſcunque eſt periculum, à Regulis juris communis recedi-tur, Carpzov. *p.* 1. *conſtit.* 29. *defin.* 15. *num.* 1. *Vid. infr. lit. P. cap. periculum.* ſiquidem ubi periculum in mora, neque loci neque temporis ratio habenda eſt. Dan. Moller. *lib.* 3. *ſemeſtr. c.* 44. *n.* 4. *& ſeq.*

IV.

Fieri haut poteſt ut eodem inſtanti naſcatur petitio & mora contrahatur. *l. promiſſor* 21. *§.* 1. *ff. de pecun. conſtit.* Carpzov. *p.* 2. *conſtit.* 30. *defin.* 21. *n.* 1. Vnde etiam deſidibus modicum aliquod laxamentum eſt indultum, intra quod moram purgare poſſint. *d. l. promiſſor. l. ſi debitori* 41. *de judic.* Carpz. *p.* 2. *conſtit.* 3. *defin.* 5 *n.* 3.

V.

Mora non committitur ubi debitum non eſt liquidum. Bald. *in l. acceptum. C. de Vſur.* Gylman. *tom.* 2. *p.* 2. *Vot.* 22. *n.* 38.

VI.

Mora petendi, debitum non remittit. Bald. *in l. ad Verſus. C. de negot geſt.* quamvis enim diu tacuerit non propter hoc videtur debitum remiſiſſe. Pacian. 1. *conſ.* 151. *num.* 65. inque dubio ſemper capienda omnis interpretatio & conjectura quæ donationem exeludat. Dec. *in l. cujus per errorem, numero* 2 *ff. de Reg. Iur.*

VII.

A mora juſta cauſa excuſat. Arum. *de mora c.* 6. *per tot.* Maſcard. *de probat. Vol.* 3. *concluſ* 1387. Honded. *conſ.* 4. *num.* 69. *& conſ.* 38. *num.* 21. *Vol.* 3. etiamſi faliem eſſet probabilis & non omnino frivola. Honded. *d. loc.* nimirum quando quis ex probabili cauſa credit ac exiſtimat id quod promiſit fieri non debere vel non poſſe, *l. quod te* 5. *ubi* Ripa *num.* 55. *l. lecta.* 40. *Verſ. dicebam. ff. de reb. cred.* Iaſon. *conſ.* 34 *num.* 5. Menoch. *conſ.* 381. *num.* 46. Decian. *Reſponſ.* 11. *n.* 8. *Vol.* 2. ubi ait hoc procedere etiamſi cauſa injuſta, & ad incommodum allegata fuiſſet, add. Bart. *in l. inter omnes* 46. *§. rectà* 7. *per illum text. ff. de furt.* Alex. *conſ.* 114. *col.* 1. *Vol.* 1. cum hoc tamen temperamento ſi non judex contemnatur, quia licet cauſa injuſta excuſet, à contemptu tamen non excuſabit, cum juſta cauſa requiratur cauſa, *c. cupientes* 16. *§. quod ſi per. de Elect. in* 6. Alex. *in l.* 1. *§. fin. col. penult. ff. ſi quis dixerit, non obtemperat.*

& l. quo

& l. Roma. §. duo fratres, col. 5. Verſ. ſed hæc diſtinctio. ff. de V. O. Vnde & difficultatem rei præſtandæ à mora excuſare. poſt gloſſ. *in l. quod te. ff. ſi certi per.* & *ibi* Iaſ. *num.* 30. aſſerit Gail. 1. *obſerv.* 142. *num.* 2. add. Lud. Gomez *ad* §. *ex maleficio Inſt. de act. num.* 25. ubi limitat niſi mora daret cauſam difficultati quo caſu non excuſare. text. eſt *in l. ſervum.* 9. 1. §. 1. *de V. O.*

VII.

Mora præſupponit dolum vel latam culpam. Bart. *in l. quod te in gloſſ. fin. ff. ſi cert. pet.* Farin. 1. *conſ. crim.* 15. *num.* 36. Eſt enim delictum, quia dolus item culpa eſt. *l. dolus* 44. *ff. de mandat. l.* 21. *l. mora* 32. *ff. de Vſur.* Cravett. *conſil.* 609. *num.* 9. & ex mora delictum æſtimatur. *l. ſi plures. tutelam* 38. & *ibi gloſſ. ff. de admin. tutor. l. in re furtiva* 18. *ff. de condict. furtiv. l. interſtipulantem* 83. §. *penult. de V. O.* Gœdd. 1. *conſ. Marpurg.* 24. *num.* 140. Culpa enim & mora pari paſſu ambulant, & una ex altera oritur. Tiber. Decian. *reſp.* 60. *num.* 36. *Vol.* 2. Vnde & moram committens cum fure æquiparatur, *in l. inter ſtipulantem.* §. *penult. de V. O.* quam allegat Regner. Sixt. 2. *Conſ. Marp.* 24. *n.* 240. Vbi ergo nulla mora ibi nec ulla culpa eſt. *l. lecta* 40. Verſ. *dicebam. ff. de reb. cred. l. cum filius.* 49. *ff. de V. O. l. ſecundum* 21. *ff. de Vſur. l. quod te.* 5. *ff. de reb. cred.* Tib. Dec. *reſp.* 60. *n.* 36. *Vol.* 2. Gœdd. 3. *Conſ. Marp.* 33. *n.* 206. Vnde etiam circa diverſa dolus vel culpa aut mora regulariter non compenſantur, ſed ſingula ſuis cauſis reſervantur: nec interhanc quę circa diverſa eſt cadit prius vel poſterius. Pacian. 1. *de probat. cap.* 59. *n.* 40. Sebaſt. Med. *in tract. de compenſ. p.* 1. *quæſt.* 35. *num.* 3. Tyndar. *de compenſ. art.* 5. *num.* 32. 34. & 35.

VIII.

Qui in mora eſt illius periculo res ſemper perire dicitur. *l.* 5. *ff. ſi certi pet. l.* 12. §. *fin ff. depoſit.* 47. §. *fin. de legat.* 1. Weſenb. *de condict. furtiv. n.* 8. cum effectus moræ ſit is, ut res ſit periculo ejus, qui moram admiſit. C. A. *lib.* 12. *tit.* 1. *theſ.* 52. Iuſt. Meier. *de culpa. theſ.* 119. etiam ſi res fuerit peritura penes actorem, *d. l.* 5. & *ibi gloſſ.* Bart. Coſtal. *ad l.* 14. *depoſ.* ubi limitat niſi is juſtam litigandi cauſam habeat.

IX.

Mora ibi non eſt, ubi nec id quod intereſt debetur. Bart. *in l. ſi ex legati cauſ.* 23. *l. ita ſtipulatus* 115. *num.* 37. & 54. Verſ. *quicquid dicitur de V. O.* & *in l. ſi duo.* §. *ait Prætor.* Verſ. *hæc autem verba. ff. de conſtit. pecun. per ill. text.* Bart. Bertazoll. 2. *crimin. conſ.* 254. *num.* 15. & 16. *conſ.* 483. *num* 14. Decian. *reſp.* 60. *num.* 43. *Vol.* 2. Anton. Natt. *conſ.* 417. *num.* 1. Covar. 3. *Var. reſol. c.* 4. *num.* 2. Verſ. *deinde.* Vincent. Honded. *conſ.* 36. *num.* 29. *Vol.* 2. Steph. Fortacul. *de mora. p.* 2. *n.* 1. ſiquidem ſine mora nullum debetur intereſſe, Bertazol. *l.* 2. *conſ.* 262. *in addit. lit. A.* Verſ. *fallunt ur.*

X.

In mora conſtituit aliquem ſolus conditionis eventus. Bart. *in l. ita ſtipulatus de V. O. num.* 50. & *in l. quod te in* 2. *lect. colum.* 2. *ff. ſi cert. pet.* Dec.

*conſ.*2. Farin. 1. *conſ. crim.* 15. *num.* 44. Ante enim conditionis eventum mora currere non poteſt. *l. pen. §. precedit. ff. de excuſ. tut. l. quoties in diem* 58. *ff. de V. O.* Bart. *in l. ſi eus legetur. in fin. pr ff. de legat.* 1. *cum aliis citatis per* Tiraquell. *in tract. conventio. §.* 2. *gloſſ. unic. num.* 25. *& de retract. lignag. §.* 1. *gloſſ.* 10. *num.* 47. quia quando obligatio alicujus dependet à facto alterius, vel à futuro eventu ante illud factum vel eventum ipſe non tenetur, nec interim illi tempus currere poteſt. *l.* 3. *§. ſi quis heredi. ff. de ſtatu liber. cum aliis citatis per* Soein. *conſ.* 76. *col.* 3. *verſ. confirmatur alia bona ratione*, Vol. 1. Bertazoll. 1. *conſult. deciſ.* 28. *num.* 11. quare nec purgationem moræ circa conditionis implementum admittit, text. *in l. Thais* 41. *§. intra* 12. *ff. de fideicomm. libert.* Ratio, quia forma, quam induxit conditio. Dec. *conſ.* 11. *quoniam judicantium, col.* 6. *verſ. ſolum contra teſtamentum.* Matth. de Afflict. *deciſ. Neapol.* 355. *ſi præſtitum. num.* 4. ſervata non eſt, & forma quæ ut plurimum in fine conſiſtit, deficiente, ipſa res deficit. *l. Iuſtianus* 9. *§. ſed ſi quis rem. ff. ad exhibend. l. res* 5. *§. fin. l.* 13. *l.* 14. *ff. de V. S.* Gœdd. *ad l.* 1. *ff. eod. num.* 4.

XI.

Mora in pœna eſt periculoſa, *cap. ſacro* 48. *extr. de ſent. excomm.* Mora enim temporis delictum aggravat. *c. ſicut* 6. *extr. de homicid.*

XII.

Mora purgari non poteſt, uti pœna ipſo jure imponitur. *l. qui eb rem* 35. *ff. de condit. indeb. l. ſi in cui* 19. *ff. de leg.* 2. Tiraq. *ad l. ſi unquam. verb. revertatur. num.* 30. *C. de revocand. donat.* Fachin. 1. *contr.* 98. Gothofred. *in not. ad d. l.* 35. *lit. d.*

XIII.

Moræ purgatio ſemper recipitur re integra, Zaſ. *in l. ſi quis arbitrati.* 43. *num.* 14. *ff. de V. O.* h. e. quando alterius partis jus non fit deterius. Carpzov. *p.* 2. *conſtitut.* 31. *definit.* 11. *num. fin. l.* 91. *§. ſequitur* 3. *de V. O. l.* 1. *§. licet. ff. de peric. & commod. res vend. ibi ſi cum poſſet effundere* poſtquam enim intereſſe cœperit ea purgari non poterit. *l. erſi poſt tres* 8. *ff. ſi quis caut. l. utrque* 22. *ff. de recept. arbitr. l. ſi ita quis* 135. *§. Seja.* 2. *de V. O.* idem Carpz. *p.* 1. *conſtit.* 10. *defin.* 21. *n.* 5. ſiquidem poſt diem ea amplius non admittitur. *l. Thais.* 41. *§. intra* 12. *de fidcic. liber. l. Celſus* 23. *de recept. arbitr.* quod tamen reſtrictionem patitur & verum intelligitur inconventionalibus, non vero prætoriis: cum enim Prætor omnia dirigat ad æquitatem, iniquum autem ſit ob moram modici temporis, in quo damnum magnum eſſe non poteſt. *l.* 21. *ff. de judiciis.* reum pœnæ ſubjici, ideo ex mente Prætoris ſtipulatio hæc interpretationem recipit. *l.* 52. *ff. de V. O.* Anton. Fab. *ad l.* 8. *ſi quis caut.* quem ſequitur Bachov. *in Comment. ff.* 16. *p.* 522.

XIV.

Mora quæ non dolo, ſed ex neceſſitate contingit, nemini debet eſſe fraudi vel noxiæ, *l. ſi quis tutor* 60. *§.* 4. *in fin. ff. de reſt. nupt.* Cujac. *in Commentar. C. de ſponſal. in fin.*

XV. Mora

X V.

Mora cum mora compenſari nequit, Pacian. *lib. 1. de probat. cap. 19. numero 13.* ubi poſteriorem priorem abſorbet. *l. ſi quis ad ſe fundum 7. C. ad L. Iul. de Vi publ.* Roman. *in l. cum mulier. num. 88. Verſ. fallit ſecundo. col. 2. ff. ſolut. matrim. & ibi* Bart. Imol. *num. 52. col. penult. Verſ. item. fundat* Iohan. Goedd. *in Conſ. Marp. conſ. 24 Vol. 1. n. 245.* ubi declarat hanc regulam primo procedere quatenus agens ſe in poſteriore fundat, tum enim fruſtra objicitur compenſatio moræ primæ, quia hæc per poſteriorem jam ipſo jure erat compenſata & conſumpta, ut amplius non eſſet, ſecus autem eſſe ubi agens ſe fundat in mora priore: hæc enim rectè repellitur vel per exceptionem compenſationis vel in factum, nec datur contra eam replicatio moræ prioris, *l. illud 17. ff. de perc. & comm. rei vendit.* Aretin. *in §. 1. num. 23. Inſt. de Except. ſon.* Secundo locum habere ſolumque poſteriorem moram attendendam eſſe; ſi circa idem & non ex novo quodam negotio à priore ſeparato accidiſſe dignoſcatur. Circa diverſa enim mora commiſſa non compenſatur, ſed ſingula ſuis cauſis reſervantur: nec inter hanc, quæ circa diverſa, cadit prius & poſterius. Pacian. *d. c. 59. num. 40.* Sebaſt. Med. *in tract. Mors omnia ſolvit. quæſt. 35. num. 3.* Tyndar. *de compenſ. art. 5. numero 32. 34. & ſeq.*

X V I.

Mora non purgatur ubi eſt appoſita dies vel pœna. *l. trajectitia 23. Verſ. de illo. ff. de O. & A. junctâ l. magnam 12. C. de contr. ſtipul. l. 2. C. de jur. Emph.* quod non procedere in contractibus bonæ fidei tradit Bald. *in l. cum allegat. col. penult. in 6. oppoſ. C. de uſur.* quod magni facit, Iaſon. *in l. ſi ſimulam an 8. col. Verſ. unum non omitto.* movetur principaliter per text. *in l. Lucius 47. ff. de action. empt.* Facultas enim purgandi moram eſt fundata ſuper æquitate *d. l. ſi ſervum. §. ſequitur. de V. O.* quæ æquitas magis attendi ſolet in contractibus bonæ fidei, quam ſtricti juris. *l. bona fides 31. ff. de poſ. l. quia tamen dem 7. ff. de negot. geſt.* Ergo facilius admittitur illa æquitas purgandi moram in iſtis contractibus quam in aliis: præterea quia in contractibus bonæ fidei citius committitur mora quam ſtricti juris. *l. Sideamus. 38. §. actionem 7. l. mora 32. §. in bonæ fidei 2. ff. de Vſur.* Ergo facilius purgari poteſt, cum qui in uno gravatur in alio debet relevari. *l. eum qui 10. ff. de jurejur. quo facit. & c. potuit 3. de locat. junct. l. 2. C. de jur. emph.* ubi quod Emphyteuta Eccleſiæ citius in mora conſtituitur, puta infra biennium, facilius & ibi purgatio moræ admittitur. vid. & gloſſ. *in clem. 1. in Verb. per ſe ipſum de rei & Ven. ſanc.*

X V I I.

Mora ultima attenditur, & nocet, *l. illud 17. ff. de pericul. & commodo rei vend. l. ſi mora 9. & l. ſemel mora 26. ff. ſoluto matrim. l. ſi & per emptorem 53. ff. de action. empti. l. ſi ſervum 91. §. ſequitur. 3. ff. de verb.*

verb. oblig. 4. c. ſi Iudex laicus 12. ubi gl. *verb. clericali, deſentent. excom. lib. 6.* [*l. Prætor ait. §. pen. ff. de nov. oper. nunc. l. qui decem.* 71. *pr. ff. de ſolut.* Coſtal. & Bart. *in d. l. illud. & in l. ſi per emptorem. §. ultimo. ff. de act. emptor.* Cravett. *conſ.* 854. *num.* 11. *verſ. apparet ex his.* Gœdd. 1. *Conſil. Marp.* 24. *n.* 24.] Sebaſt. Medic. *in tract. de novat. p.* 2. *verb. mora.* Alex. *conſ.* 72. *Videtur. num.* 8. *lib.* 3. Socin. *reg.* 23. ubi limitat quinque modis. Chaſſan. *in Catalogo gloriæ mundi. p.* 12. *conſid.* 100. *num.* 16. Pichard. *in diſput. de mora. num.* 212. Franc. Molin. *de ritu nuptiar. lib.* 3. *q.* 29. *n.* 86. Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 5. *lit. M. concl.* 372. *per totam.* Sigiſmund. Scacc. *de commerc. gloſſ.* 6. *num.* 13. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *c.* 1000. *n.* 24. [Alex. *in l. ſervum. §. ſequitur. ff. de V. O.* ubi etiam limitat non procedere favore Reipubl. Exempl. vid. apud Lud. Gomez *ad §. ex maleficiis Inſt. de action.* 48. ubi pro limitatione hujus regulæ allegat, *l. fortiſſimi* 6. *cum ſeq. C. de erog. milit. annon.* quam etiam citat Andr. Sicul. *in proœm. Clem. in* 2. *lect. §. ſalutem. col.* 7. *n.* 33. itemque tenet Bart. Bolognet. *in repet. Auth. habita. col.* 6. *verſ. unum tamen. C. ne fil. pro patr.*]

XVIII.

MORA non contrahitur ſine interpellatione, *l. mora* 32. *ff. de uſuris. l. vinum* 22. *& l. lecta* 40. *verſ. pactum autem. ff. ſi certum pet. l. nemo rem ſuam* 82. *§. fin. & l. ſi inſulam* 84. *ff. de verbor. oblig.* Anton. Pichard. *in ſua diſput. de mora. num.* 43. Carol. de Graſſis *de except. except.* 32. *num.* 101. *cum ſeqq.*

XIX.

MORA non eſt, ubi nulla petitio eſt. *l. nulla* 88. *ff. de Reg. Iuris.* [*l. pupillus* 127. *verſ. nulla enim. ff. de V. O.* Bart. *in l. ſi pactus* 14. *per illum text. ff. de pact.* Tiber. Decian. *reſp. 66. num.* 36. *vol.* 2. Bertazoll. 1. *conſult. deciſ. conſ.* 106. *num.* 28. Gœdd. 3. *Conſ. Marpurg.* 33. *num.* 207. Surd. *conſ.* 19. *n.* 96. vel ejuſmodi actio quæ exceptione poteſt elidi *l.* 112. *de R. I. l.* 14. *C. de contrab. empt.* Gail. *lib.* 3. *obſervat.* 27. *num.* 1. Tiber. Decian. *reſp.* 66. *num.* 36. *vol.* 2, cum is non in mora videatur, qui legitima exceptione tueri poteſt. Lud. Gomez *ad §. ex maleficiis Inſt. de act. num.* 31. Ratio, quia qui poteſt legitima exceptione repelli dicitur obligatus ad non petendum, ut ait Bald. *in l. Mævia. §. fundus.* ubi gloſſ. & Imola. *ff. ſalut. matrim.*

CAP.

CAP. XLIX.

Morbus.

Axioma I.

In probatione morborum, qui ex ſaturitate nimia concitati ſolent. *c. ne tales 29. de conſecrat. diſt. 5.* Medicorum placitis eſt acquieſcendum. *l. ſemel 6. C. de re milit.* Bart. *in l. contumaciam. §. punam. ff. de re judic. & l. quæſitum. num. 6. ff. eod.* Bertazol. *lib. 1. de conſule. deciſ. 228. in addit. lit. d.*

II.

Morbus ſeu valetudo adverſa non eſt impedimento contractui aut tranſactioni. *l. ſanum 26. C. de tranſact.* tutelæ tamen vacationem concedit ſi perpetua ſit. *l. 10. §. ult. ff. de excuſat. tut.*

III.

Servire nobis intelliguntur etiam hi, quos curamus ægros: qui cupientes ſervire propter adverſam valetudinem impediuntur. *l. cum hæret 4. §. Stichus. 5. in fin. de ſtatu lib.*

CAP. L.

Mores.

Axioma I.

Mores ſequuntur temperamentum corporis & vena aviti ſanguinis & virtutis in liberis præſumitur, arg. *l. 31. §. 21. ff. de adil. edict.* Menoch. *de præſumpt. libr. 6. præſ. 58. num. 2.* Alphonſ. Hojed. de Mendoz *de benefic. incompari part. 1. cap. 23. num. 69.* Pariſ. de Puteo *de re milit. lib. 7. quæſt. 1. num. 37.* Nolden *de ſtat. nobil. c. 8. num. 66.* Sunt autem mores boni, Chriſtianorum verus ornatus, *cap. fucare 38. de conſecrat. diſt. 5.* qua de cauſa dicuntur præferri ſcientiæ, *cap. ſedulo 12. diſt. 38. l. Magiſtros 7. C. de profeſſorib. & Medic. l. 1. C. de profeſſ. in urb. Conſtantinop.* eamque ornare, quia omnes excedunt divitias, *l. ſerre 21. §. pen. ubi neque à faculi. ate. ff. de tut. & curat. dat. Proverb. cap. 22.* Magenhorſt. *in not. ad Ord. Cam. Imper. tit. 3. pag. 5.* imò & nobilitati prævalent. *l. pronunciatum 46. §. matrem famil. 1. ff. de V. S.* Mantuan. *ſing. 383. incip. mirabile.* Bart. *in l. 1. num. 47. C. de dignit.* Tiraq. *de nobil. cap. 3. 4. & 5.* Gail. 2. *obſ. 95. num. 22.* ita contrariò malos mores hominem vilem efficere, reſpond. Bald. *in l. humilem ibidem q.* Alberic. *C. de inceſt. nupt.*

II.

Quod non eſt contra bonos mores, nec contra fidem, indifferenter eſt habendum, & pro eorum inter quos vivitur ſocietate ſervandum. *cap. illa autem 11. §. fin. diſtinct. 12.*

III.

Quæ contra bonos mores ſunt, nullam vim habere dicuntur, arg. *l. non dubium 5. C.de LL.l.ex eo 4. C.de inutil.ſtip. l.1.§.7.ff.depoſ.l.alia 14. §.1.ff. ſolut. matrim. l.ſtipulatio hoc modo 61. ff.de V.O. c. conſtitutiones 4. diſt. 10.* Canoniſtæ *in c.quamvis de pact. in 6.* & *in c.contingat de jurejur.* & ideò ea quæ non ſunt boni moris remota à conſilio prudenti adjecta teſtamento vitiantur. *l. fin. in fin. ff. de aur. legat.* Zaſ. *ad l.39.§.conſtat. ff. de legat.1. n.8.*

Contra bonos autem mores fieri dicitur aliquid tripliciter vel natura, vel facto, vel cenſura.

Natura: cum juramentum præſtatur contra ea, quæ ſunt juris naturæ, ut ſi aliquis juraret, ſe nolle educare liberos ſuos, ſe nolle obedire parentibus: hæc enim ſunt per naturam contra bonos mores, & ita intelligè *c. non eſt obligatorium 88. de R. I.*

Facto: cum quis jurat ſe occiſurum Titium aut aliud facturum flagitium, ut *in l.generaliter 26. & l.ſi flagitij 123. de V.O.* ubi non tantum natura, ſed ipſum quoque factum in ſe turpe inſpicitur.

Cenſura: cum id fit, quod Lex cenſet eſſe improbabile, licet natura turpe non ſit, & hoc modo dicitur pactum de ſuccedendo eſſe contra bonos ſcilicet civitatis *in l.pactum 3. C.de collat.* Zaſ. *ad l.ſi ſtipulatio 61. de V.O.* Gilcken *ad l.13.C.de pact.num.7.verſ.5.*

Quando ergo inferri ſolet, quod ea quæ contra bonos mores ſunt juramento convalidari non poſſint, *d. cap.non eſt obligatorium de R. I.* quemadmodum in terminis pacti de ſuccedendo hoc argumento uſi ſunt. Bart. *conſ.72.num.1.* Capell. Tholoſan. *deciſ.452.* Curt. jun. *conſ.15. num.2.* poterit hoc verum intelligi quoad bonos mores juris naturalis non vero juris civilis, in his enim contractus ſive pacta juramento validari, aſſerit Vult. 3. *conſ. Marpurg.34. num.148.*

IV.

Contra mores dici, & contra bonos mores eſſe, non ſunt eadem. Honthem. *lib.2.de art.Notar. cap. 29. num. 11.* Illud enim eſt generalius & medium inter bonum & malum atq; in utramque partem interpretari poteſt, & ſæpius ex ſenſu cognoſcitur, ita quod ubi mores in jure probantur, in bonam partem accipiantur. Vnde D. Auguſt. *in c. qua contra mores hominum 2. diſtinct.* 8. mores intelligit ſive gentis, ſive civitatis, ſive legis: Iuriſconſulti autem liberius utuntur. Hinc Vlpian. honeſtiore vocabulo adulteria notans graviores mores nominare non erubuit, *cap.6.§.12. in Epitom. tit. de legib. & morib.* exinde judicium de moribus proditum; quod non de bonis, ſed malis intellexit idem Vlp *ibid. & in tit. de repud. & judice morib. ſublat. add. & l. 1. C. de ſecund. nupt.* ubi correctio morum vocatur. Quapropter quando adjectivum bonus adiicitur, illud contra mores bonos eſſe dicitur, quod ſuæ rationi naturali ſive civili contrariatur. *d. cap. qua contra bonos mores. diſt. 8.* Vnde etiam ICtus bonos mores cuiuſque hominis diſtinxit à bonis moribus civitatis, *l.1.§.ff. de injur.* tales enim dari qui ab immediata ratione naturali ſint diſtincti, docet Vlpian. *in d. tit. 6. §. 12. vid. & cap. conſtitutiones diſtinct.*

diſtinct. 10. *& l.* 6. *C. de pact.* Covar. 2. *part. relect. in initio. num.* 3. 4. 5. *cap. quamvis de pact. in* 6. ita injuria inferri dicitur, quando contra aliquem proferuntur verba, quibus dicitur aliquid contra bonos mores commiſſum eſſe, ſiquidem talia verba reputari injuriosa poſt Bart. docuit Iohan. de Anan. ab eo allegatus *in cap.* 1. *poſt num.* 5. *extr. de maled. per text. in l. item apud Labeonē* 15. *§. ait Prator* 2. *cum ſeq. & §. memini ſſe* 32. *ff. de injur.* Vbi etiam declarat, quando aliquid factum contra bonos mores dicatur. add. & Bart. *in d. §. ait Prator. num.* 5. & Angel. *ibid.* ubi ſſillud dicit factum contra bonos mores, quod repugnat bonis moribus civitatis. & gloſſ. *in cap. cum te. Verb. in inimic. Verſ. item illud extr. de reſ judic.* ubi amplius, quod injuria non dicatur niſi contingat aliquod factum aut dictum, quod ſit contra bonos mores. vid. ibid. Hoſtienſ. *num.* 21. Felin. *num.* 18. *circ. med.* Alexand de Nevo n 26. Roman. *conſ.* 97. *num.* 1. Socin. *conſ.* 146. *in pr. n.* 1. *& ſeq. in diſcurſ. libr.* 1. Grammat. *deciſ.* 14. *num.* 9.

V.

Morum damna multum diſtant a damnis rerum temporalium, *cap. ſunt plurimi* 11. *§. rerum. c. deteriores* 15. 6. *quæſt.* 1.

CAP. LI.

Mors.

Axioma I.

Mors civilis eundem effectum operatur quàm naturalis. *l. actione.* 65. *§. publicatione. ff. pro ſoc. & l.* 12. *§. ſolvitur. Inſt. de ſocies. & ita nor.* Dyn. *quem refert & ſequitur.* Butrigar. *in l. Deo nobis. Verſ. ſecundo oppono. C. de Epiſc. & Cler. ibidemq;* Cyn. *num.* 2. *Verſ. quidam voluerunt.* Bald. *num.* 10. *Verſ. contra hoc oppono. col. fin.* & Alber. *num.* 10. *Verſ. dic ſecundum. D. Oldrad. col. fin.* Salicet. *num.* 4. *Verſ. item nota. col.* 1. Bart. *in l. ex ea parte. §. in Inſulam. ff. de V. O. & ibi* Alberic. *in pr.* Angel. *in l. ex facto. §. ex facto. Verſ. ideo autem expect. ff. ad Trebell.* Alex. *conſ.* 139. *Viſo themate. num.* 8. *Verſ. quinto probatur, Vol.* 2. *& conſ.* 13. *circa primum in pr. Vol.* 3. Corn. *conſ.* 258. *quoad primum. lit. c. Verſ. de veniendum Vol.* 3. Crot. *in l. Gallus §. & quid ſi tantùm. not ab.* 2. *Verſ. quarta eſt doctrina, col.* 3. *ff. de liber. & poſth.* Boſſ. *de bonor. public. num.* 35. *Verſ. mors civilis.*

Intellige verum ſcil. in caſibus expreſſis. gloſſ. *in cap. placuit. vi.* 2. 16. *quæſt.* 1. *cap. ſuſceptum. Verb. non morte de reſcript. in* 6. Ioh. Monach. *quem refert* Ioh. Andr. *in cap. cum ſis. col.* 2. *extr. de con. Verſ. conjug.* Iaſ. *in Auth. ſi qua mulier. num.* 15. *Verſ. ſicut in ſimil. C. de SS Eccleſ.* Imol. & Cuman. *in l. ex ea parte. §. in Inſulam. ff. de V. O.* Oldrad. *conſ.* 248. *in quod. in mona-ſterio in fin.* Anchar. *conſ.* 396. *& conſ.* 438. *num.* 2. *Verſ. præmitto. col.* 2. Iaſon. *in l.* 1. *n.* 1. *ſub Verſ. Limita ſeptimo. col.* 2. *C. de hered. Inſt.* Archidiac. *in c. ſuſce-ptum in fin. de reſcript. ibidemq;* Franc. *col. fin.*

Limita I. ſecus eſſe quando agimus de conditione voluntaria collata in tempus mortis, cujus natura eſt. quod propriè & verè non autem ficte intelligatur, Cuman. *d. §. in Inſulam.* Bruſſel. *in tract. de condit. lib. 3. tit. 1. n. 7.*

Limita II. quando ſumus in diſpoſitione hominis & non legis, quo caſu nec mortem civilem æquipollere naturali, ajunt Caſtrenſ. *in l. ex ea parte. §. Inſulam. ff. de V. O.* Cephal. *conſ. 395. in præſenti. num. 19.* Verſ. *nec dicatur.* Vol. 3. Abb. *in cap. cum ſis extr. de converſ. conjug.* Crot. *in dict. §. & quid ſi tantùm.* Verſ. *ſecunda ſit concluſio diſpoſitio hominis, col. 6.* & Dominic. *in cap. ſi gratioſè in fin. de reſcript. in 6.* Idque ideo quod verba in dubio poſita ſemper in potiori & propria ſignificatione ſint accipienda. *§. quæritur. Inſt. de jur. nat. Gent. & Civil. l. 1. §. qui perpetuum. 1. ff. ſi ager* Vect. *pet. l. ſi pater 1. de teſtam. in 6. in 6.* & quidem naturaliter non civiliter. *l. fin. C. de his qui* Ven. *ætat impetr. ubi* Bald. & Dd.

II.

Mortis captandæ votum à bonis moribus eſt alienum, plenum triſtiſſimi eventus ac jure reprobatum. *l. ex eo 4. C. de inutil. ſtipul. l. ult. C. de pact. l. 3. C. de Collat. l. 83. §. 5. de V. O. l. ſi quis mihi bona 25. §. ſed an nominatim. ff. de acquir. hered. l. ult. C. de reb. alien. non alien. c. non eſt obligatorium de R. I. in 6.* Gail. 2. *obſ. 125. num. 4. in fin.* Carpzov. *p. 2. conſtit. 45. defin. 4. n. 2.*

Vbi tamen notabis hanc theoriam non eſſe univerſalem, ſed particulariè parumq; ſtringere, multa enim in jure obliquè permiſſa & probata ſunt, quæ illud inducere videantur exemplo ſit. (1.) ſubſtitutio pupillaris, de qua Vid. *§. 4. Inſt. de ſubſt. pup.* (2) Donatio omnium bonorum retento uſufructu. *l. 35. §. 5. C. de donat. mort. cauſ. l. 2. ff. eod.* (3.) pactum unionis prolium quod moribus probatum eſſe, docet Gail. *d. loc. n. 5. ubi* Vid.

III.

Mortis cujusq; dies eſt incertus. *l. 1. §. 1. ubi gl. & Dd.* Weſenb. 1. *conſ. 43. num. 4.* & ſic conditionem importat. Bart. Bertazoll. 1. *conſ. 45. n. 48.*

IV.

Mortis probatio longe difficilior eſt quam vitæ. Carpzov. *p. 3. conſtit. 17. defin. 10. num. 1.* ſiquidem mortis cujuſque unus tantum eſt locus unum inſtans, *l. ult. ff. de condit. inſtit. l. qui duos 18. §. 1. ff. de manumiſſ. teſtam.* Vitæ vero plures loci & plura tempora, *l. an uſumfructum 56. ff. de uſufruct. l. ſi uſumfructus 8. ff. de uſufruct. legat. l. computationi 62. ff. ad L. Falcid.* & quod propter mortis periculum mente aliquo modo perturbatus cenſeatur, qui in extremis vitæ conſtitutus eſt *ex l. hâc conſultiſſima 8. C. qui teſtam. fac. poſſ. probat.* idem Carpzov. *p. 3. conſtit. 5. defin. 1. n. 2.*

V.

Mors viri inducit triſtitiam. *l. cum quidam 31. in fin. pr. ibi triſtitiæ ſunt. C. de jure dot.* ſed uxoribus meretricibus gaudium; ſecundum gloſſ. *in l. pater ſeveri. §. ſervum ſuper* Verb. *quia morte. ff. de condit. & demonſtrat.* Schneidew. *p. 3. de ſend. num. 65.*

VI. Mors

VI.

Mortuus præſumitur qui non invenitur, Bald. *in l. ſi certum. §. ſi unum ff. ad SC. Syllan.* Campeg. *de teſtib. regul.* 350. *verſ.* 10. Nam qui nuſquam eſt, mortuus cenſetur, juxta Ciceron. *in orat. pro Planco.* Maſcard. *de probat. Vol.* 2. *concl.* 1076. *n.* 3. Carpzov. *p.* 3. *conſtit.* 15. *defin.* 57. *n.* 15.

VII.

Mori præſumuntur infantes & impuberes ante parentes, *l. ſi mulier* 23. *l. cum impubere* 22. *de reb. dub.* Alciat. 1. *de præſumt.* 49. *n.* 1. 2. 3. Weſ. *conſil.* 207. *num.* 94.

VIII.

Mors facit ceſſare moram, Sebaſt. Med. *in tract. mors omnia ſolv.* Gœdd. 1. *Conſ. Marp.* 24. *num.* 242. omnia enim ſupplet, *l. fin. ubi* Caſtr. *in ſummario. C. de teſtib.* Ioh. Millan. *in pract. pag.* 84. *num.* 17. Aym. Cravet. *de antiq. temp. p.* 1. *ſect. ampliatur nunc. num.* 11. Stephan. Lambertenq. *in tract. de contract. gloſſ.* 11. *num.* 20. Farin. *in tract. de teſtib. quæſt.* 72. *limit.* 11. *num.* 120. Vbi declarat locum habere in civilibus, non vero criminalibus. vid. Fam. Centolin. *in addit. ad Farin. conſ.* 55. *lib.* 1. *lit. d.*

IX.

Mors corporalis omnibus eſt communis, *cap. in Eccleſiaſtico* 13. *quæſt.* 2. ideoque in memoria omnibus ſemper habenda, *d. cap.* 13. *quæſt.* 2.

X.

Mortuos non amiſimus, ſed præmiſimus. *cap. quam præpoſterum & ſeqq.* 13. *q.* 2. & ideo in Dei ſunt judicio non ab hominibus judicandi, *c. quorundam* 14. *diſtinct.* 23.

XI.

Mors omnia ſolvit, *auth. de nuptiis. §. deinceps. collat.* 4. Anton. de Butrio *conſ.* 58. *in princ.* Decian. *conſ.* 1. *num.* 10. *lib.* 1. Sebaſt. Med. *in ſpeciali tract. Mors omnia ſolvit.* Pichard. *ad §. rectè quoque 5. num.* 8. *Inſtit. de mandato.* Argel. *de contradict. legitimo, quæſt.* 7. *num.* 82. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 15. *num.* 3. Card. Tuſch. *practic. concluſ. tom.* 5. *lit. M. concl.* 391. *per totam.* ubi *num.* 7. poſt Socin. jun. *conſ.* 112. *num.* 9. *& ſeq. lib.* 1. ait, quod per mortem quis dicitur relinquere omnia, & totum mundum, quia mors omnia extinguit, & ſolvit quoad potentias humanas. Surd. *conſ.* 99, *num.* 77. Joan. Anton. Mangil. *diſceptat. quæſt.* 51. *num.* 403. [latè Carpzov. 3. *quæſt. crim.* 141. *num.* 1. *& ſeq.* Ratio, quia eſt privatio vitæ. *l.* 1. *in fin. ff. nihil innovand. pend. appell.*

appell. l. ſi ita fuerit 41. *ibi non enim pœna. ff. de manumiſſ. teſt.* Forſter. 1. *conſ. Marpurg.* 8. *num.* 13. cum ſenſus occupet & memoriam adimat, Menoch. 2. *arbit. jud. caſ.* 97. *num.* 1. ac fruſtraneum ut mortuus heres inſtituatur. Gœdd. 1. *conſ. Marp.* 24. *n.* 39. Unde & ex contractibus, qui ſolo conſenſu perficiuntur duo tantum ſunt qui ſolvuntur morte & re integra, nempe mandatum & ſocietas, nec transeunt in heredem, exceptis duobus caſibus (inquit. Cujac. *in parat. C. de mandat.*) quibus obligatio etiam poſt mortem durat & heredem ſequitur, nempe (1) ſi procurator vel defenſor vel ſocius, ignorans Domini vel ſocij mortem, negotium alienum vel commune inchoavit vel ſuis ſumptibus explevit, *l. actione* 65. *§. morte* 9. *& §. ſeq. pro ſoc. l. inter cauſ.* 26. *in pr. ff. mandat. idem* Cujac. *l.* 4. *qq. Pauli in l.* 58. *mandat.* vel (2.) ſi heredi ex parte mandaverim ut fundum hereditarium emeret, *l. qui negotia* 34. *§. cum heres* 1. *ff. mand.* Cæteri contractus conſenſuales ut emtionis, venditionis, locationis, conductionis tranſeunt in heredem, *l. viam* 10. *C. de locato.* idem dicendum etiam eſſe de ſtipulatione. text. eſt *in l.* 25. *§. ſi operas* 2. *ff. de uſufruct.* idemque & de contractibus qui re perficiuntur (excepto precariò quod non tranſit ad heredem ejus qui precariò rogatur, *l. cum precariò* 12. *§.* 1. *ff. de de precar.*) ait Cujac. *ad Paul. d. loc.*]

MORTE igitur finitur ſocietas, *l. actione* 65. *§. morte* 9. *ff. pro ſocio §. ſolvitur. Inſtit. eod. tit. l.* 10. *tit.* 10. *partita* 5. Ord. Regia Luſitanor. *lib.* 4. *titul.* 44. *§.* 4. Anton. Gomez *var. tom.* 2. *cap.* 5. *num.* 6. Valaſc. *de iure emphyt. quæſt.* 30. *num.* 5. *& conſ.* 63. *à num.* 3. Matien. *l.* 2. *gloſſ.* 1. *num.* 15. *tit.* 9. *lib.* 5. *novæ Recopil.* Seraphin. *de privileg. iuram. privileg.* 57. *num.* 1. Surd. *conſ.* 20. *num.* 3. *&* 4. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 414. *in princ.* Azor. *Inſtit. moral. p.* 3. *lib.* 9. *cap.* 6. *quæſt.* 3. Rebel. *de obligat. Iuſtit. p.* 2. *lib.* 15. *q. ult.* Valer. Reginald. *in præxi fori pœnit. lib.* 25. *num.* 375. *verſ. ſecundo.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p.* 2. *collect.* 398. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.* 6. *tit.* 24. *à princ.* Steph. Grat. *diſceptat. forenſ. cap.* 27. *à n.* 1.

MORTE mandantis mandatum expirat, *l. eius* 41. ubi Alex. *ſub num.* 5. *ff. ſi certum petatur. l. mandatum* 15. *C. mandati, cap. relatum* 19. *de offic. deleg.* Brunor. à Sole *in locis communib. verb. mandatum* 12. Cardoſ. *in praxi Iudicum, eodem verb. num.* 10. Cald. Pereira *de emption. & vendit. cap.* 15. *num.* 24. Cardin. Mantic. *de tacit. & am-*

& ambig. convent. lib. 7. tit. 21. num. 5. Rebel. *de obligat. Inſtit. p. 2. lib. 17. quæſt. unica, de mandato. num. 4. verſ. quarto.* Caſtill. *quotidian. lib. 2. cap. 29.* Soar. *de legib. lib. 8. c. 31. num. 13. & 14.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 552. num. 7.* Cened. *practic. lib. 1. quæſt. 38. num. 1. & 2.* Rota *in Pariſien. pecuniaria 5. Decemb. 1612. coram Reverendiſſimo D. meo Coccino Decano, impreſſa per Farinac. deciſ. 443. num. 3. p. 1. recent.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 2. tit. de procurat. reſol. 10. n. 1. cum ſeq.* Joan. Maria. Novar. *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 101. n. 4. & 5. & in praxi elect. & variat. fori, quæſt. 30. ſect. 1. num. 3.* Et mandatum procuratorium ſolvitur morte mandatarij, ſive procuratoris. §. *Item ſi adhuc. Inſtit. mandati.* Borel. *in ſumma rerum omnium deciſ. tit. 66. num. 260.* ubi *n. 289.* ſubdit, non expirare per mortem domini, quando procurator eſt effectus dominis litis.

MORTE concedentis expirat beneplacitum, *cap. ſi gratioſè 5. de reſcript. lib. 6.* Gutier. *practic. lib. 3. q. 11. n. 19.* Valaſc. *de jure emphyt. 9. 34. n. 7.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. §. 1. procem. num. 9. cum ſeqq. & gloſſ. 12. à princip.* Cald. Pereira *de manu Regia, cap. 6. num. 19.* & fuit dictum *in Bononien. Parochialis 18. Martij 1613. coram Cardin. Veroſpio, impreſſa per Farin. deciſ. 489. n. 4.* [Sic etiam morte delegantis re exiſtente integra delegatum expirat. *c. relatum 19. de off. deleg.* ita morte arbitrorum arbitrium finitur, *c. ult. ext. de offic. legat.* & morte alterius compromittentis compromiſſum extinguitur, ſecus in judicio. *c. ex parte 10. extr. de arbitr.*

MORTE delicta extinguuntur, *l. defuncto 6. ff. de publicis judic. l. 1. & ult. C. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit,* exornant Duen. *regul. 173.* Tiraq. *de pœnit. temper. cauſa 49. à n. 42.* Plac. *de delictis, lib. 1. c. 28.* Covar. *de ſponſalib. p. 2. c. 6. §. 8. n. 6.* Clar. *lib. 5. fin. q. 51. n. 9. & 12.* Sebaſt. Medic. *in tractat. Mors omnia ſolvit, p. 2. concl. 27.* Mench. *quæſt. uſufrequent. c. 7. n. 15.* Anton. Gomez *variar. tom. 3. cap. 1. num. 78.* Peregr. *de jure fiſci, lib. 4. tit. 5. num. 1.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. delictum. num. 34.* Cald. Pereira *quæſt. forenſ. in comment. ad l. unic. C. ex delictis defunctor. p. 3. in princ. & p. 5. num. 1.* Cardin. Tuſch. *d. lit. M. concl. 391. num. 1.* Nam mors extinguit accuſationem, ac proinde mortuo accuſatore judicium accuſationis aboletur. Clar. *§. fin. quæſt. 51. num. 9. verſ. pariter.* declarando tamen, ut per Card. Tuſch. *d. lit. M. concl. 396.* quia mortuus non poteſt effici habilis, vel inhabilis

bilis ad aliquid, Bald. *conſ. 57. num. 2. lib. 5.* & ideo poſt mortem nemo poteſt incipere eſſe aliquid, idem Bald. *conſ. 394. Punctus talis eſt. num. 4. in princ. verſ. poſt mortem autem. lib. 3.* [nec contra mortuum inquiri formataque inquiſitio circumduci poteſt, Gail. *lib. 1. de P. P. c. 2. num. 2.* Huc facit illud Plauti in Rudente

Neque eſt.

Melius morte in rebus.

& illud Lucani lib. 8. belli civilis.

Mors ultima pœna eſt.

Id quod etiam in delictis publicis locum habereveluti cognitione ſuſpecti, patet *ex §. 8. Inſtit. de ſuſpect. tutor.* Excipiuntur tamen (1.) crimen perduellionis, *l. ult. ad l. Iul. Maieſt.* (2.) repetundarum, *l. 5. l. C. ult. l. 2. ff. ad l. Iul. repet. l. 20. ff. de accuſat.* (3.) peculatus, *l. ult. ff. ad l. Iul. pecul.* (4.) de reſiduis, *d. c. ult. vid.* Coll. J. Arg. *de judic. theſ. 109. num. 2.*]

XII.

MORIENS nunquam præſumitur immemor ſalutis æternæ, *l. fin. C. ad legem Iul. repetund. l. 26. C. de nupt. fac. cap. ſancimus 1. quæſt. 7. vid. ſup. lib. 1. cap. 61. ax. 2.* Covar. *lib. 2. variar. cap. 13. n. 8.* Thom. de Thomaſſ. *in floribus legum. reg. 193.* Bertazol. *conſ. 118. num. 15.* Menoch. *conſ. 350. num. 9.* Eſcob. *de ratiocin. c. 11. num. 30.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib. 12. q. 1. à num. 7.* Anton. Monach, *Florent. deciſ. 2. num. 27.* Franc. Molin. *de ritu nuptiar. lib. 1. comp. 18. num. 66.* latè Mari. Giurba *in conſuet. Meſſanenſ. c. 2. gloſſ. 7. num. 2. & 28. & gl. 14. n. 8.* [præſertim in his quibus de ſuo ipſius morientis ſuorumq; heredum, & non de tertij præjudicio agitur *gl. in l. cum quis decedens. ff. de legat. 3.* Farin. *in prax. cauſ. crim. tit. de indic. & tort. quæſt. 39. n. 16.* Gœdd. *int. Conſ. Marpurg. conſ. 31. n. 136. vol. 1.* Siquidem morientis ſupremæ voces magnum pondus habent. *l. 5. C. famil. herciſc.*] Et ideo non præſumitur mentiri. Surd. *deciſ. 55. num. 11.* imò ejus dictum habet vim juramenti. Socin. jun. *conſ. 161. num. 3. vol. 1.* Menoch. *conſil. 23. num. 9.* Anton. Menoch. *d. deciſ. 2. n. 31.* [Gylman. 4. 1. *vot. 33. num. 30.* Gail. 2. *obſerv. 43. n. 1.* quia non minorem fidem quam corporale juramentum meretur. Cravett. *de antiquit. temp. p. 1. ſect. 4. n. 48.* Alciat. *reg. 3. præſumt. 4. num. 5.* Plotus *ad l. ſi quando. C. unde vi. §. 34. n. 2.* Caſtrenſ. *conſ. 301. num. 4. vol. 1. incip. ad bene examinandum.*

Zaſ

Zaſ.*conſ.*301.*n.*4.] Limita in præjudicium teſtis. Alciat.*de præſumpt. reg.* 3. *præſ.*4. *num.*2. *verſ.adverteretur.* Joſeph. Ramon. *conſil.* 100. *num.* 539. Non enim omnis movens præſumitur Joannes Baptiſta. Menoch. *de præſumpt.lib.*5. *præſ.*5.*num.*19.*&* *de arbitr. caſu* 99. *n.* 30. *&* *conſ.*39. *num.*7. *&* *conſ.*139. *num.*68. *&* 70. Polyd. Ripa *de actibus in mortis articulo, cap.*26. *num.*8. Surd.*deciſ.*135.*num.*14. *&* *conſ.*382.*n.*62. Giurba *d. gl.*7. *num.*2. *gl.*2. *prope fin.*

XIII.

MORTUO non fit injuria, quia non poteſt vulnerari, neque ſuſpendi, neque puniri, ut per Boer. *deciſ.*316.*num.*10.*cum ſeqq.* Cardin. Tuſch. *d.lit.M. concluſ.*389. *per totam.* Ratio manifeſta eſt, quia homo mortuus homo non eſt, *cap.Moyſes* 32. *quæſt.*2. *cap.ſi Epiſcopus. extr. de hæret.* Gœdd. 1.*conſ.Marpurg.*24. *num.*39. neque pœnæ, aut medicinæ capax, ſicut & ſenſus expers noſcitur, ut notat gloſſ. per text. *ibi in l.ſervo manumiſſo* 58. *ff. de condict. indeb.* homo enim ex conjunctione animæ & corporis ſubſiſtit, ut explicat Innocent. III. *In cap.in quadam* 8. *verſ.ſed adverſus, de celeb. Miſſar. juncta Clem.* 1. §. *porrò, de Summa Trinit.* & ex Ariſtot. D. Auguſt. & D. Thoma, explicat. Navar. *in Mant. prælud. n.*11. Gomez *var.tom.*3.*cap.*3. *n.*32. atq; ſic nec in corpora ſæviendum demortua, ut in Epiſcopum Droſſenſem, qui mortuus ad mortem damnatus eſt de quo Thuan.*l.*23.*p.* 4 6. *col.* 1. *vol.* 1. Olaus Magnus *cap.* 45. *lib.*16. cum nec ſentire pœnam poſſint nec emendare, Bl. *conſ.*202. *lib.*1. vid. Covar. *cap.*1. *n.* 10.*l.*2.*v.* . *reſol.* Peguram *in l.ſi ex legato, n.*74. *de V.O. l. cum ſit.*6.C. *de ſepulch. viol.* quia pœnæ afflictivæ animati corporis ſunt pœnæ ſenſus, quæ in mortuum cadere non poſſunt. Ant. Gomez *var. reſol.* 1. *n.*79. Menoch. *caſ.* 285. *lib.*2. *arb. iud.* Bachov. *de jurisdict. theſ* 4. *lit. b. in Treutl.* Crimen enim per mortuum extinguitur. *l.*1.C. *ſi reus vel accuſator. cap. accuſatus.* §. *ſi vero de hæret. in* 6. Bœckel. *de public. judic. diſquiſ.*6. *num.* 40.] Unde multa notabilia refert. Dec. *in cap. ad hæc* 5. *à num.* 29. *de privileg.* inde meritò *à num.* 34. advertens defendi non poſſe eorum ſententiam, qui dicunt excommunicatos eſſe qui clerici cadaver percutiunt, quos latè refert Duen. *reg.* 99. *ampl.* 6. & Boër. *d. deciſ.* 316. *num.* 12. *in fin.* non enim dici poteſt eum, qui clerici cadaver percutit, hominem aut clericum percutere; ac ſubinde deficiunt verba, *can. ſi quis ſuadente* 29. 17. *quæſt.* 4.

Non obstat quod in excommunicatione decedentes privantur Ecclesiastica sepultura, & si in Ecclesiis, aut cœmiteriis eorum corpora sepeliantur, exhumanda & extrà sunt ejicienda, *cap. sacris 12. de sepultur. d. cap. adhæc*, quia dupliciter responderi poterit. Et primò, non esse inconveniens, quod propter culpam viventis pœna maneat post mortem continuativè, ita ut si semel viventem cœpit afficere, duret in cadaver, formaliter decidit text. *in l. 2. de cadaver. punit.* & videmus in iis, qui pœna mortis puniuntur, & deinde in partes secantur, & comburuntur, aut bestiis objiciuntur, ut probat text. *in l. capitalium 28. §. famosos 15. ff. de pœnis.* & prosequitur Tiraquell. *de pœnis temper. causa 49. num. 42.* quod multo magis convenit prohibitioni sepulturæ, quæ corporum mortuorum propria est; ac subinde mirum videri non debet, si Ecclesia mortuos ejus usu privet, nam viventes ad talem sepulturam, dum in excommunicatione manent, jus non habuerunt; ergo nec post mortem illud habere dicendum est, ut benè considerat Soar. *tom. 5. de censur. disp. 12. sect. 4. num. 2. ad fin.* Secundò responderi poterit, prohibitionem hanc & præceptum Ecclesiasticum non sepeliendi excommunicatum in loco sacro, non propriè dirigi in corpus ipsum, seu cadaver defuncti, sed in fideles viventes, juxta generale Apost. præceptum, quod non solùm in excommunicatos dirigitur, ut communicent cum fidelibus, sed etiam in ipsos fideles, ne communicent cum excommunicatis, *cap. sicut Apostoli, cum seqq. 11. quæst. 3.* Nec de potestate est dubitandum, juxta plenissimam illam Christi Domini concessionem, *Quodcunque ligaveris, &c.* nec etiam de voluntate, quæ manifesta est ex illatione, quam Summi Pontifices exprimunt *in d. cap. Sacris*, & juxta illud, *cui non communicavimus vivo, nec communicemus defuncto*, relatum in integra *d. cap. ad hæc 5. de privileg.* Ad textum verò *in cap. sanè 6. 24. quæst. 2. & in cap. si quis Episcopus 5. de hæret.* cum similibus, quibus probari videtur, mortuos excommunicari posse, quod tamen est contra verba, & communem definitionem censuræ, quæ est sententia Judicis Ecclesiastici, qua homo Christianus bonis spiritualibus privatur, &c. mortuum autem hominem non esse constat ex dictis, & ideo excommunicari non posse, comprobant Castro *de justa hæret. punit. lib. 2. cap. 19.* Covar. *in cap. alma mater. p. 1. §. 11. num. 8.* Navar. *in Man. cap. 27. num. 171.*

Soar.

Soar. *d. tom. 5. de cenſur. diſp. 5. ſect. 1. num. 3.* Sayr. *in ſimili tract. lib. 1. cap. 8. ánum. 8.* reſpondemus, in illis Juribus excommunicationem propriè, & directè non proferri in mortuos, ſed vivis Eccleſiam imperare, ne communicent cum illis, quos conſtat in excommunicatione deceſſiſſe, non faciendo pro eis ſuffragia, vel ſepulturæ tradendo. Qua etiam ratione Eccleſia excommunicatos mortuos abſolvit, juxta text. *in cap. à nobis 28. verſus nec obſtat. de ſentent. excommunicat.* non quod directè in eos exerceat juriſdictionem, quæ ad abſolvendum neceſſaria eſt, juxta *reg. cap. verbum 51. de Pœnitent. diſtinct. 1.* quæ videtur deficere reſpectu mortuorum, ſecundum rationem, de qua Pont. *in d. cap. à nobis*, quia Chriſtus Dominus Eccleſiæ dedit poteſtatem ſuper terram, juxta prædictam auctoritatem, *quodcunque ligaveris ſuper terram, &c.* non autem in ſepultos ſub terra; ſed quia per hujuſmodi abſolutionem vivis facultatem facit communicandi cum excommunicatis, qui in excommunicatione deceſſerunt, ut pro eis preces fundere, & ſuffragia facere poſſint, vel etiam ſepulturæ mandare, ut bene explicat Caſtro *d. lib. 2. c. 20. ad fin.* & reliqui omnes poſt eum citati.

CAP. LII.

Mos Regionis.

Axioma I.

Mos regionis ſeu civitatis in rebus dubiis ſemper eſt attendendus. *L. in ſtipulationibus 34. de R. I.* Cravett. *conſ. 206. num. 14. & conſ. 258. num. 8.* Menoch. *conſ. 744. num. 11.* nec ab ea recedendum. *l. teſtamenta omnia 18. C. de teſtam.* Unde etiam videmus omnes actiones humanas, ſi non aliter proviſum fuerit à loci conſuetudine & more Regionis interpretationem recipere. *l. ſi de interpretatione 37. ff. de LL. l. & in contraria 37. ff. de Vſur. l. miſſi 7. ubi conſuetudine ſervata regionum. C. de exact. tribut. lib. 10.* Iohann. Sandæ. *ad l 9. de R. I. pag 23. th. 3.* ubi latè exemplis & rationibus declarat Val. Guilhelm. Forſter. *lib. 2. de interpretat. cap. ult. reg 10.* ubi itidem latè deducit, ſic ut honeſtum quid ſit vel inhoneſtum declaret Tiraquell. *de jure primogenit. c. 34. num. 1. & 31.* itemque quid licitum ſit vel illicitum, *ut ſupr. lib. 3. cap. 59. axiom. 12. & ſeqq.* quod etiam de conſuetudine vicinæ Regionis ſeu vicinitatis intelligendum venit. *cap. ſuper eo 22. ubi illud obſervare tenetur, quod in vicinis provinciis obſervatur extr. de cenſib.* Conſ. Marpurg. *1. conſ. 24. num. 16.* Quæ tamen omnia declaranda ſunt ex notatis *dictis conſilij 24. num. 262. & ſeqq.*

Limita mos tamen regionis sæpe solet esse dubius, & tempore mutari. Nevizan. *consil.* 66. *n.* 31. Mynsi. *decad.* 13. *resp.* 3. *n.* 139. & consuetudo modo alba modo nigra apparere, Ernest. Cothman. 5. *resp.* 1. *n.* 463.

II.

Mores seu consuetudo vim Legis obtinent. *l.* 2. *C. de longa consuetud.* Mores enim Legem faciunt, & commune jus moribus & legibus constat. *c.* 1. *dist.* 1. intellige verum si sint inveterati, h. e. ex frequenti consuetudine eos populus induxerit. Vnde & mos longa consuetudo de moribus tantum tracta vocatur, *cap. mos* 41. *distinct.* 1. siquidem propriè ex consuetudine mos fit juxta Aristotelem, dum ait ἤθη ἐξ ἔθους ἀεγίνεσθαι, paulatim vivendo (verba sunt Lactantij lib. 8.) mos factus est. Vnde Publius Syr. Vitium prius fuit observatio, nunc mos est. & Ovid. Metamorph.

Mores fecerat usus.

& mores serò improbas quos ducendo probasti. *l.* 13. *§. ult. ff. ad L. Iul. de adult. l.* 47. *ff. solut. matr. Gid.* Cujac. 2. *Feud. 1. pag.* 841.

CAP. LIII.

Motus.

Axioma I.

Motus primi non sunt in potestate nostra. *glos. in l.* 5. *C. de Episc. & Cler.*

II.

Motus proprius in dubio intelligitur sine præjudicio tertii. Ias. *in l. ex facto. mor. ab.* 3. *ff. de Vulg. & pupill. substit.* Pacian. 1. *cons.* 7. *n.* 147.

III.

Quod motu proprio concessum est, illud omne à mera liberalitate proficiscitur. *cap. si motu proprio de præbend. in* 6. quia motus proprius non habet relationem ad illam causam extrinsecam, sed tantum ad simplicem donatoris voluntatem, refert Pacian. 1. *cons.* 12. *n.* 20.

CAP. LIV.

Mulcta.

Axioma I.

Mulcta damnum infamiæ non irrogat. *l.* 1. *C. de modo mulctand. quæ à jud. l. aliud fraus* 131. *§. inter mulctam. & pœnam. ubi* Gœdd. *de V. S. n.* 2.

II. In

II.

In mulctis indicendis non debent judices affectui & avaritiæ inſervire: multo minus in exigendis ſi uteunque ad terrorem induxerint, arg. *Novell. ut præced. abſque ull. in princ. & §. 1. conſtit.* Oldend. *cl. 1. act. 2.* Nec ſtatim in omni re eſt indicenda mulcta: nec propter quamlibet contumaciam interpretandum eſt, contemptam eſſe jurisdictionem, ſed aperta debet eſſe puniendi ratio ſicut rectè colligitur, *ex l. 1. ff. ſi quis jus dicenti non obtemp. arg. l. non ex omnibus* 39. *in pr. ff. de recept. arbit.* non enim quicquid judicis officio conceditur, id ſtatim neceſſitati ſubjicitur. *l. non quicquid* 40. *ff. de jud.*

III.

Per impoſitionem mulctæ extraordinariæ, non tollitur pœna lege ſtatuta ordinaria. Bald. *in l. nullum. num. 4. C. de teſtib. per gl. fin. ibid. & l. 2. C. de ſportulis.* Bart. *in l. ancilla. n. 21. C. de furt. & in l. ubi. n. 2. C. de falſ.*

Declara I. hoc procedere quando minor mulcta extra ordinem impoſita foret, quam delicto debeatur: aliàs ſi par eſſet & pœnæ reſponderet ſecus dicendum eſſet. Weſenbec. 1. *conſ.* 43. *n.* 109.

Declara II. procedere quando mulcta exigitur à judice in contemptum ejus, pœna vero legalis nomine publici criminis, cujus pœna non judici, applicetur, ſed infligatur in corpus rei aut fiſco applicetur, gloſſ. *in d. l. nullum.* ſecus vero eſſe ſi utraque pœna ab eodem judice, & reſpectu contemptus ipſius, ſeu inobedientiæ exigeretur. Bald. *in d. l. ubi. C. de falſ.* quando ergo non plus eſt in mulcta quam pœna ordinaria, judex non mulctam ſed pœnam ordinariam exequi videtur, Panorm. *in c. propoſuit. n. 8. de appellat.*

IV.

Mulctæ ſecundum qualitatem perſonarum & rerum ſunt imponendæ. Roſred. *in tit. ſi quis dicent. num. 2.* Eſſe enim hoc arbitrarium nec hodie. *l. eos 5. C. de mod. mulct.* amplius obtinere teſtantur Hoſtienſ. *tit. de mulct. numero 2.* Alex. *conſ. 35. viſo. n. 5. vol. 2.* Boſſ. *in lib. de mulct. n. 5. dicens. d. l. ees.* de conſuetudine non obſervari. vid. Weſenb. 1. *conſ. 43. n. 103.*

V.

Mulctæ juriſdictionum ſunt fructus. Bald *in l. 1. num. 10. C. de fructib. & lit. expenſ.* Alexand. *in l. de Portio. §. ſi vir. ff. ſolut. matrim.* Bart. *num. 2.* Bald. Angel. *in l. ult. eod.* Roman. *conſ. 70. viſis. num. 11. verſ. ſecundo probantur.* Chaſſan. *latè in conſ. Burg. rubr. 9. §. 18. verb. juſtitiabiles. num. 35.* Menoch. *conſ. 56. quæſtionibus. num. 5.* Boer. *deciſ. 180. num. 4.* Tiraquel. *de LL. Connubial. gloſſ. ult. num. 10.* Carpzov. *deciſ. 27. num. 15.* Cujuſmodi Magiſtratus à contumacibus auferre ſolent, Caſt. *n. 6.* poſt Bart. & Dd. *in l. unic. C. ſi quis jus dicent. l. item apud §. item ait de injur. l. 1. in princ. de admin. tut.* Bald. *in l. quemadmodum. §. Magiſtratus ad L. Aquil.* Iaſ. *in l. 1. §. quod prætor. num. 12. ne quis in jus vocat.* Hoſtienſ. *de mulct. num. 2.* Imol. *in l. filiusfamil. §. Divi. num. 3. de legat. 1.* Alex. *conſ. 35. viſo. num. 5.*

Vol. 2. Oldrad. *consil.* 15. *circ. num.* 2. & 3. Boss. *de mulct. num.* 8. *el* 17. Est enim mulcta unum ex remediis, quibus inobedientes subditos ad obedientiam ex officio suo nobili cogere possunt. Bart. Castr. *num.* & Alex. *num.* 6. *cum seqq. in l. unic. §. 1. ff. si quis jus dicenti.* Boss. *in pract. crimin. titul. de mulct. num.* 8. & 17. Alex. *consil.* 35. *Visc. num.* 5. 6. 7. Wesenbec. 1. *consil.* 43. *num.* 98.

Cap. LV.

Mulier.

Axioma I.

Mulier caput & finis familiæ esse dicitur, *l. familia* 196. *§.* 1. *l. pronunciatio in fin. ff. de V. S. l. cum legitima* 19. *ff. de stat. hom. §.* 1. *Inst. de legit. agn. tutel. §. caterum, & §. media autem. Inst. de legit. agn. succes. l. lege* 14. *C. de legit. hered.* Paul. *consil.* 421. *col.* 1. *in fin. Vol.* 1. Socin. *consil.* 63. *col.* 8. *Vol.* 3. Philip. Matth. 1. *Conf. Marp.* 31. *num.* 14. Ratio, quia unà cum marito dominium in domo habet, ejus familiam sobolis procreatione ac propagatione constituit, & si quam sobolem enixa fuerit, non in sui patris, sed mariti potestatem familiamque profert. *§. fin. ubi* Wesenb. *Inst. de patr. potest.* Gœdd. *ad d. l. familia ff. de V. S. num.* 1.

II.

Mulierum genus est avarum. *l. sed si ego* 4. *ff. ad SC. Vellejan.* Cicero. *lib.* 1. *de Iuventut.* gloss. *in l. sed si ego* 4. *ff. ad SC. Vellej.* Wesenb. 1. *consil.* 11. *num.* 36. imò avarissimum. Accurs. *in l. Nesennius* 34. *verb. econtrario. ff. de negot. gest.* Ancharan. *in cap. indemnitatibus, num.* 4. *de Elect. in* 6. Vultej. 1. *Consil. Marpurg.* 29. *num.* 91. Guido. Pancirol. *cons.* 8. *num.* 25. *cons.* 58. *n.* 21. Vnde liberalitatem immensam repugnare mulierum naturę, quia avarissima dixit Bald. *in l. si appono. in fin. C. de donat. ante nupt.* & loco miraculi haberi cum mulier donat, latè Ioseph. Mascard. *de probat. cap.* 10. *num.* 29. & *seq.* Petr. Royz *decis. Lituan* 3. *num.* 538. Pacian. *cons.* 14 *num.* 60. & 67. Dec. *cons.* 32. *num.* 5. *Vers.* 2. *Vol.* 3. *ubi ait:* donationem mulieris attenta ipsius mulieris natura habendam esse pro suspecta; cum contra sexus naturam, ut mulier largiatur. *l. si stipulata* 33. *ff. de donat. inter Vir & uxor.* quare potius semetipsam obligare, quã dare quicquã solet. *l. si á sponso* 16. *Vers. quod sponsa. C. de donat. ante nupt.* Neque præsumendum est, bona sua in dotem dedisse tametsi rerum suarum administrationem viro concesserit. *l. obligationem* 44. *§. placet* 2. *de O. & A.* Concennat. *quæst. sing.* 5. *n.* 8. imò non esse novum mulieres pecuniæ cupiditate illectas partum medicamentis abegisse, ut aliis heredibus locum facerent dixit Tryphon. *in l. Cicero* 39. *ff. de pœn.*

III.

Mulier nihil habet prærogativæ ultra masculum nisi quatenus in jure expressum reperiatur. gloss. *in l. unic. C. de rapt.* Bald. *in l. ult. C. de jur. & fact.*

fact. ignor. Imol. Caſtr. Alex. *in l. ſi conſtante* 24. *§. fin. ff. ſolut. matrimon.* Treutl. *vol.* 2. *diſp.* 1. *th.* 1. Anton. de Butr. *in cap.* 2. *de conſtit. in* 4. *col.* Honthem. *de arte Notar. lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 11. Sic etiamſi dicatur ignorantiam juris mulierem excuſare. *l.* 25. *§. ſi autem* 15. *ff. de probat. l.* 9. *C. de jur. & fact. ignor.* id tamen non ſimpliciter, ſed tantum in caſibus à lege expreſſis intelligendum erit. *l. ult. C. de juris ignor.* Tiraquell. *de pœn. leg. & cauſ.* 9. *in fin. & cauſ.* 11. *num.* 23. præſertim ubi aliquid contra jus naturale vel civile delinquit. Fach. 1. *contr.* 11.

IV.

Mulierum natura infirma & fragilis eſt. *l.* 2. *§. Verba. ff. ad SC. Vellejan. l. regula* 9. *in pr. ff. de jur. & fact. ign. l.* 1. *§.* 10. *ff. ad SC. Turpill. l.* 1. *C. quando mulier. l. quiſquis* 5. *§.* 1. *C. ad L. Jul. Majeſt. l. Imperialis* 23. *C. de nupt. §. hus conſequens. auth. de aqualit. dot.* Alciat. *in tractat. præſumpt. reg.* 1. *præſumpt.* 42. *in princ.* Parif. *conſ.* 75. *num.* 30. *vol.* 3. quamobrem etiam magis meticuloſæ eſſe intelliguntur, nec tantus in iis metus requiritur, ut dicatur juſtus quantus in viris, gloſſ. *in cap. cum locum* 14. *ad Verb. metus exer. de ſponſal.* Iaſon. *in l. interpoſitas. num.* 14. *C. de tranſaction.* Dec. *in l. in omnibus* 39. *n.* 3. *de R. I.* Roman. *ſing.* 229. *in ſcu.* Boer. *deciſ.* 100. *præſuppono n.* 2. *p.* 1. *Vid. ſupr. lit. L. c. merum, axiom.* 5.

V.

Mulierum vanum & mutabile cor eſt. *l. filia* 20. *de inoffic. teſtam. cap. forus in fin. de V. S. l. reprehendenda* 5. *C. de inſt. & ſubſtitut.* Gandin. *in tract. de fur. & latro. n.* 8. Weſenb. 2. *conſ.* 89. *n.* 9. Unde diſtichon

Quid levius fumo? flamen, quid flamine? Ventus.
Quid Vento? Mulier, quid muliere? nihil.

& ideo dicitur habere infirmum & invalidum conſilium variis ſeductionibus ſubjectum. *l. cujus bonis* 9. *ff. de Curat. furioſ.* Bald. *in l. cum multa. C. de donat. aut nupt. & cap.* 2. *Verſ. item hoc ſtatutum de probat. & conſ.* 115. *Volum.* 1. ubi ait mulieres minorum inſtar facile ſeduci vel minis vel blanditiis vel pollicitationibus, quod latiſſimè comprobat Tiraquell. *in tract de leg. connubial. l.* 1. *n.* 71. & propterea quoad conſilij fragilitatem minoribus æquiparantur. Imol. *in c. cum contingat. de jurejur.* Corn. *conſ.* 124. *in princ. vol.* 3. Socin. jun. *conſ.* 50. *num.* 4. *vol.* 3. Vult. 3. *Conſ. Marpurg.* 29. *n.* 152. ſiquidè non eſt ita integri judicij fœmina ut maſculus. *l. fin. ff. qui petant. tut.* ſed plerunque contra propria commoda laborare conſuevit. *l. ſi parer* 4. *in fin. C. de ſponſal. l. Imperialis* 23. *C. de nupt.* Vult. 2. *conſil.* 29. *num.* 106. Bertazoll. 1. *conſult. deciſ. conſ.* 48. *num.* 18. vid. & Bald. *in l. quotſes, num.* 7. *Verſ. dic. qua mulier. C. de ſuis & legitim.* ubi dicit mulieres ter in hora mutari. gloſſ. *in l.* 1. *ff. de confirm. tutor.* Bart. *de reprobat. teſtum. in princ. Verb. quod mulier.* non igitur mirum ſi minus illis quam maribus credatur, Panorm. *in d. c. forus.* Bald. *conſ.* 21. *quo melius, lib.* 2. *fac. l. ult. de fid. inſtrum.* Hippol. *in l. unicum. §. in ea de quæſt.*

VI. Mu-

VI.

Mulier eadem facilitate ad renunciandum, quâ ad intercedendum induci poteſt. *l. ſi mulier* 21. *C. ad SC. Vellejan. l. ſi judex.* 41. *ff. de minor. l.* 6. *ff. de reſtit. integr.* Bart. *in l. dolo. num.* 2. *per ill. text. in Verſ. diVerſum. ff. de novat.* Anton. de Padilla *ad l. fin. num.* 7. *Verſ. ſecundo loco.* Anton. Teſſaur. *deciſ. Pedemont.* 222. *num.* 2. Anton. Gomez 2. *Var. reſolut. c.* 13. *num.* 13. *per l. fin. Verſ. idem. quæſit. ff. de condict. indeb. l. fin. C. de pact. pignor.*

VII.

Mulier à virili & publico officio eſt remota. *l.* 2. ubi poſt gloſſ. Bart. & Dec. *ff. de R. I.* Panorm. *ad cap. dilecti. extr. de arbitr. fac. l.* 3. *§. corporalia. ff. de muner. & honor. l. fin. C. de recept. arbitr. l. fin. Cod. qui petunt tutor.* Et ideo nec imperare *cap. mulierem* 43. *q.* 5. nec poſtulare. *d. l.* 2. *de Reg. Iur.* nec procuratrix eſſe poteſt. *cap. directa* 4. *extr. de confirmat. util.* nec virorum cœtibus immiſceri, *cap. mulieris.* 2. *de judic. in* 6.

Intellige verum de munere & dignitate quæſunt ſine Magiſtratu ſineq; adminiſtratione, licet enim dignitatem vel munus civile adminiſtrare non poſſit, *l. Imperialis* 5. *§. ſimiles. C. de nupt. l. mulieres* 13. *C. de dignitat.* Luc. de Penna *in l. unic. C. de mulier. in quo loc. ad munus ſex. congr.* Chriſtoph. Sturtius *in d. l.* 1. *num.* 19. *ff. de R. I.* nihil tamen obſtat quo minus & fœmina muneris publici dignitatem habere queat. *d. l. Imperialis. §. ſimiles. C. de nupt. d. l. unic. C. de mulier in quo loc. ad mun. ſex congr.*

Limita I. Regulam officium ſuum perdere ſi contrarium conſuetudine ſit receptum. Cum enim moribus officia publica fœminis ſint adempta, more ſive uſu contrario etiam illæ ad officia ejuſmodi admitti poſſunt, teſte Innocentio II. *in cap.* 4. *de arbitr.* Ita Iohannam Siciliæ Reginam in ſolio Regali ſedentem ſententiamque pronunciantem à ſe viſam fuiſſe, refert Angel. *in l. cum Prætor* 45. *non autem. num.* 2. *col.* 1. *ff. de judic.* idem de conſuetudine in Conſtantia Regina Galliæ notarunt. gloſſ. *in cap. ſi ſeculi Verbo Regia* 12. *q.* 2. *& in l. fin. C. de recept. arb.* Innoc. *in cap. dilecta. extr. de Majorit. & obedient.* Purpurat. *in rubr. ff. de offic. Aſſeſſor. num.* 62. *Verſ. poſt proVinciam. col.* 7. Clar. *in §. feudum. quæſt.* 73. *de feud* Ruin. *conſil.* 99. *num.* 8. *Vol.* 1. Anton. de Butr. *in cap. ſignificaVit. num.* 2. Iohan. Andr. *n.* 4. *col.* 2. Anchar. *num.* 1. *Verſ.* 2. *nota* Bellon. *num.* 2. Ioh. de Imol. *num.* 1. *extr. de reſcript.* Bellon. *in cap. dilecti. num.* 14. *col.* 7. *Verſ. fallit tamen. & num.* 20. *Verſ. decimus quartus. col* 11. *de arbitr.* Domin. de S. Gemin. *in cap. grandi. num.* 9. *Verſ. nunquid fœmina. & ibi* Franc. *de ſupplend. neglig. prælat.* Ruin. *conſ.* 40. *num.* 6. *Verſ. & ubi dicta ſorores. Vol.* 1. Tiraq. *de jure primogenitura. quæſt* 10. *num.* 12. Socin. jun. *conſ.* 61. *num.* 24. *& conſ.* 68. *num.* 27. *Vol.* 1. adde & exempla Comitiſſæ Campaniæ filiæ Regis Navarræ & Comitiſſæ Matildæ, Dominæ quaſi totius Italiæ, ex Alberico *in d. l. cum Prætor. §. non autem. num.* 8. *ff. de judic.* & Caſtr. *in l. fin. in pr. C. de recept. arbitr.*

Limita II. quando magiſtratus mulieri jure hereditario competat, ita Domina Elyſabetha Regina Angliæ ſceptrum Regium regniq; adminiſtrationem

tionem

it nem quaſi per manus Regnum accipit, ac Reip. Anglicanæ fœlicıſſimè non ſine juramento Eccleſiæ præſuit. imò & Abbatiſſæ quod ad adminiſtrationem habere judiciorum, ſed dignitati ſuæ annexam norant Canoniſtæ *in cap. indemnitatibus 43. de Elect. in 6.* quo caſu fœminam poſſe facere ſtatuta, & exercere juriſdictionem in illo Comitatu quem habet jure proprio i. e. jure ſucceſſionis, norat Angel. *in l. Princeps in fin. ff. de LL.* Alex. *conſil.* 24. *num.* 12. *col.* 5. Felin *in cap. dilecta in pr. extra de major. & obed.* Berouc *conſil.* 120. *num.* 15. *verſ. tertio reſponderetur, col* 2. Pariſ. *conſ.* 22. *num.* 3. *Vol.* 1. Purpurat. *in rubr. ff. de offic. aſſeſſor. num.* 62. *verſ. poſt provinciam, Vol.* 7. Ioh. Thomas de Matin *in c.* 11. *n.* 19. *in fin. de feud. fœmin.*

Limita III. ſi mulier ſpeciali privilegio vel Principis indulgentia Magiſtratum ac judicandi munus meruerit, quo pertinet exemplum Deboræ, de qua vid. *cap.* 4 *Iudic.* Maria ſoror Moyſis, Hanna mater Samuelis & Holda quæ Ioſuæ Regis tempore vixit, vid. Philipp. Matth. *in d. l.* 12. *num.* 2. *de R. I.* Iac. de S. Georg. *in l. eum antiquioribus, n.* 19. *verſ. an autem filia. C. de jure delib.* Dec. *conſ* 81. *n.* 6. *verſ. preterea etiam de jure, col.* 4. Ruin. *conſ.* 40. *n.* 6. *verſ. & ubi dicta ſorores, & ſub num* 8. *verſ. tamen adhuc illa, & n* 9. *verſ. & probatur, & ſub num.* 18. *verſ. quia igitur, col. fin. Vol.* 1. *& conſ.* 38. *n.* 5. *Vol.* 1.

VIII.

Mulier propriium factum promittens, ac principaliter contrahens, non cenſetur peculiari aliquo privilegio alicujus Senatuſconſulti gaudere, *l.* 3. *l.* 4. *l. quamvis* 8 *§.* 1. *l. bona fide* 27. *in fin. ff. ad SC. Vellejan. l.* 2. *l. quamvis* 9. *l. ſi ad verſarium* 10 *C. ad SC. Vellejan. l.* 2. *ff de negot. geſt. l. fin. §. fin. de O. & A.* Redigitur enim mulier ad jus commune perinde ac ſi vir eſſet, per ea quæ notat Gail. 2. *obſ.* 89 *n.* 2. Valent. Franc. *in tr. de fide juſſ e.* 2. *n.* 165. niſi in caſibus à jure expreſſis Anton. de Padill. *ad l fin. C de jur. & fact. ignorant per ibi text.* ubi Leo & Anthemius: Ne paſſim (inquiunt) liceat omnes ſuos contractus retractare in his, quæ prætermiſerint, vel ignoraverint, ſtatuimus ſi per ignorantiam juris damnum aliquod circa jus vel ſubſtantiam ſuam patiantur, in his tantum caſibus, in quibus præteritarum Legum autoritas eis ſuffragatur, ſubveniri: eum fœminæ propria culpa damnum patienti in proprio negotio nullibi ſuccurratur, *l. ſi mulier* 16. *l. bona fide* 27 *in fin. ff. l. fin. C. ad SC. Vellejan.* imò vix fit, ut aliqua apud maritum pro ſe ipſa, vel pro eodem intercedat, ut in ſimili reſponderetur, *in l. tutor pupilli* 19 *ff. ad SC. Vellej.* Vnde ubi cauſa ſubeſt neceſſaria vel juſta & honeſta mulier cum effectu obligatur etiam pro marito proprio, Iohan Petr. Surd. *conſ.* 367. *num.* 14. *per l. quamvis & ll. ſeqq. ff. ſolut. matrim.* ubi traditur obligationem mulieris firmam eſſe, ſi pro neceſſario ſuo incarcerato, vel qua alia juſta & honeſta cauſa promittat, quia tunc idem judicatur ac ſi cauſa ipſius propria fuiſſet, eaque utilis & neceſſaria, tali enim caſu (inquit) non ràm eſt aliena quàm propria cauſa, quando de neceſſitate utilitate & honore ipſius mariti agitur, per ea quæ not. Bald. & Cuman. *ad d. l. quamvis. ff. ſolut. matrim.*

IX.

Mulieris caput eſt vir, *cap. duo* 12. *extr. de deſponſ. impub. cap.* 1. *extr. de frigid. & malefic.*

CAP. LVI.

Multiplicatio.

Axioma I.

Entia præter neceſſitatem non ſunt multiplicanda. Menoch. *conſil.* 1215. *num.* 5. *& ſeq. ubi* Vid. *Exempl.*

II.

Multiplicatio verborum non mutat ſubſtantiam rei, Mantic. *de Conject. ultim. Volunt. lib.* 9. *cap.* 6. *num.* 20. *per l. pediculu* 38. *§. Labeo. ff. de aur. legat.*

Declara hoc procedere in terminis habilibus ac verum eſſe in multiplicatione non neceſſaria, ut in ſynonymis in enumeratione ſingularum ſpecierum poſtquam diſpoſitum eſt de genere univerſo Bart. *in d. §. Labeo.* Secus in ultimis voluntatibus. In his enim ſi teſtatores utuntur pluribus verbis ſingula verba attendenda erunt, ſi quidem unum poterit exponere aliud ex quibus ſimul conſideratis fieri poteſt diverſa reſolutio in caſu propoſito, *l. ſi Titia cum teſtam.* 34. *ff. de legat.* 1. *l. Titia* 19. *§. qui Mario* 1. *ff. de annuis legat. l. nummus* 75. *de legat.* 3. Ioh. Matth. Canal. *inter conſil. illuſtr. tom.* 3. *conſil.* 23. *numero* 26.

CAP. LVII.

Multitudo, Multum, Paucitas.

Axioma I.

Quod multorum commune eſt, id nemini curæ eſſe ſolet, Ariſtot. 2. *Polit.* Weſenb. *in parat. ff. de admin. & peric. tutor.* Quapropter in materia adminiſtrationis tutelæ, ait Vlpian. *in l.* 3. *§.* 6. *ff. de adminiſtr. tutor.* ne tutela per multos ſpargatur facilius eſſe ut unus tutor actiones exerceat & excipiat, add. & *l.* 1. *C. de offic. præfect. urb.*

II.

Id quod de multis dicitur, ad omnes trahi non oportet, Tiraquel. *de jure primog. quæſt.* 6. *n.* 18. addi huc poteſt differentia plurium & multorum; quod ſub numero plurium non ſint pauciores quam duo, *l. ubi numerus* 12. *ff. de teſtib.* ſub multis autem non pauciores quam tres intelligi debeant. *l.* 1. *§ hoc reſcriptum* 29. *ad SC. Syllan. l.* 85. *ff. de V. S. l. dereſtatio* 40. *§ fin. eod.* Bart. *in l. Prætor* 4. *num.* 1. *ff. de Vi bon. rapt.*

III.

Propter multitudinem detrahere oportet ſeveritati, *cap. ut conſtituerentur* 25. *diſt.* 50. *cap. non poteſt* 23. *quæſt.* 4. *c. dilectus* 30. *extr. de ſimonia cap. quoniam*

quoniam 20. extr. eod. cap. ordinationes 9. quæſt. 1. Multitudini enim pareendum, *c. latores 4. extr. de cler. excomm.* vel caute corrigi debet, *cap.* 1. *diſt.* 44. ſiquidem ea facile dictum unius leve ſequitur, *cap. cum in juventute 12. extr. de purgat. Canon.* Vnde & diſpenſationem ea inducere dicitur, *cap. ſane 2. extr. de temp. ordinand.* Vbi aliàs non diſpenſaretur, *cap. quoniam 4. extr. de ſimon.* multitudo igitur leviſſimis admonitionibus frangenda, paucitas vero aſperè corrigenda, *cap.* 1. *diſt.* 44.

IV.

Multitudo peccantium non parit errori patrocinium, *l. 46. §. ult. de jure fiſc.* Vnde dici ſolet quod multitudo numeroſa plerumq; nihil habet honeſti. *Noſcell. 10, in fin.* & multitudo perſonarum inutilium vitanda ſit, *c. tales 4. diſtinct.* 23. & multitudo teſtium effrœnata dicatur ſi ultra quadraginta teſtes ſint, *cap. cum cauſam 37. extr. de teſtib.* nec eam judex reſpicere debeat, ſed potius honeſtatem & opinionem teſtium, *cap. in noſtra 32. extr. eod.* & ſynceram teſtimoniorum fidem & teſtimonia quibus potius lux veritatis aſſiſtit. *c. ſi teſtes in pr. 4. quæſt.* 2. ſiquidem ut ſcribit Ariſt. 4. Met. 5. τὸ ἀληθὲς ἢ πλῆτ͂ος κεῖνας πρεπτικὸς ὁδὸς ἀλιγότητι. Veritas nec multitudine nec paucitate æſtimanda, vid. Cujac. *in recit. ad tit. C. de neceſſ. hered. inſt. p. 768. G. Adhuc. Elect. noſtr. à Scalig. pag.* 429.

V.

Multorum factum non vitiatur propter paucos, *c. ult. extr. de procurat.* quia ut ait Apollon. πολλῶν δ' τὸ μῆτις ἀρέσσον multorum conſilium plerumque melius videtur.

CAP. LVIII.

Munera.

Axioma I.

Munera dantem & accipientem faciunt deviare à juſtitia, *cap. pauper. cap. quæ retrò 11. quæſt.* 3. muneribus enim ubi redemptio ſperatur, culpa non timetur, *d. c. pauper.* ſiquidem obcœcant oculos ſapientum, *Exod.* 23. *Deut.* 16. 1. *Reg.* 8. 2. *Paralip.* 19. *Eſai.* 1. *Mich.* 3. *Eccleſ.* 20. & vocari ſolent prævaricatio veritatis, *c.* 66. *cauſ.* 11. *quæſt.* 3. Guilhelm Bœckel. *de publ. judic. diſquiſit.* 13. Vnde qui muneribus Eccleſiam acquirere tentaverit à Clero dejiciatur, *cap. ſancitum 7. q. 1. c. obſervandum 13. quæſt. 1. & queſta 12. quæſt.* 2. cum in Electione munera intervenire non debeant, *cap. illud 8. quæſt.* 2. in accipiendis ergo vel dandis muneribus tria maxime attendi debent. (1.) perſonæ dantis & accipientis qualitas. (2.) quantitas muneris. (3.) tempus donationis, *c. etſi 18. extr. de ſimon.* ob munera tamen parva animus in perſona magna mutatus non creditur, text. *in c. 18. extr. de ſimon.* quamvis tutius ſi beatus dici velit, ut ab omni munere manus excutiat, *cap. etſi quæſtio-*

nes 18. *de simon. cap. sunt nonnulli* 104. 1. *quæst.* 1. Symphor. in Comment. *de arrest. Amor. arr.* 27. *pag.* 724.

II.

Munus gratis oblatum recipi potest, *c. dilectus* 31. *in fin. extr. de simon.*

CAP. LIX.

Munificentia, Liberalitas.

Munificentia virtus utpote eximia decet viros Principes, quippe per quam ad Dei similitudinem quadantenus accedere illi licet, atque magnum ei splendorem circumponit, arg. *l. unic. C. de thesaur. l. penult. C. de donat. inst. vir & uxor.* Pruckman. *ad §. soluta potestas. cap.* 4. *num.* 2. *effect.* 7. *n.* 26. Tapia. *de Constit. Princip. cap.* 4. *num.* 1.

CAP. LX.

Mutatio.

Axioma I.

Mutatio etiam in melius petitur, *l. quamvis* 8. *ff. de Pœn.* Licet enim mutari subitò non debeant quæ cum deliberatione facta sunt, *c.* 1. *in fin. extr. Ne sed vacant. aliq. immo v.* suadente tamen subjectorum utilitate mutari possunt in melius, ordinata consultè & rationabiliter, *cap. ult. in pr. de sent. ex-comm.* ita mutantur sæpe dicta Dei licet Deus sit incommutabilis eum ex misericordia temperat sententiam, *cap. incommutabilis. cap. non semper* 12. 22. *q.* 4. Mutare enim Deus novit quando de malo in melius homines mutantur, *cap. magna* 7. *extr. de Pœn. & remiss.* ita quandoque pro necessitate temporum mutantur illa, quæ non sunt contra Evangelia, *c. privilegia.* 2. *c. amputare* 11. 25. *quæst.* 2. ita quandoque Romana Ecclesia statuta sua mutat ob temporis exigentiam, *cap. postea quam.* 21. *§. hoc sta* 25. *q.* 2. ita mutantur Reges propter negligentiam regiminis, *cap. alius* 3. 15. *quæst.* 6. ita mutantur penitus privilegia, quia pro necessitate corrigendorum vitiorum dantur. *cap. postea quam. §. hoc sta* 25. *quæst.* 2. mutantur & in melius incautè promissa, *cap. in malis §. & seq.* 22. *quæst.* 4. imò & consilia & proposita, *cap. certè.* 32. *quæst.* 1. *cap. beatus* 5. 22. *quæst.* 2. Votum etiam justa de causa mutari posse, text. est *in c. magna* 7. *extr. de Pœn. & Pœn. remiss.* quia votum in melius mutans illud frangere non dicitur, *cap. scriptura* 4. *extr. eod.* mutationis igitur causa & voventis qualitas in mutatione voti semper consideranda, *cap.* 1. *& c. magna. extr. eod.*

II.

Ex solennibus nihil facile est immutandum, *l. etsi nihil* 183. *ff. de R. I. vid. infr. lib.* 17. *cap. solennitas.*

II. Vbi-

III.

Vbicunque mutatio juris nulla ſupervenit ibi à jure communi recedendum non eſt, Iuſt. Meier. *in diſſ. de donat. ſimplici th.* 96. quod enim non mutatur quare ſtare prohibetur, *l.* 27. *C. de teſtam.* cum quælibet res in eo ſtatu & conditione durare præſumatur, in qua ante fuit *l.* 13. *l.* 22. *ff. de probat. l. ſi prius* 15. ubi Dd. *de oper. noŋ. nunc.* ac nequaquam ſint mutanda quæ certam interpretationem habeant, *l. minimè* 23. *l. ſi de interpretatione* 37. *ff. de LL.* Alex. *conſ.* 211. *in fin. col.* 6. Barthol. Bertazol. 1. *conſ. crim* 97. *num.* 36. A modica tamen muratione facti nonnunquam ſequi mutationem juris maximam, addit Barth. Bertazol. 1. *conſ.* 85. *num.* 33.

IV.

Muratum quid cenſetur quando non permanet in eodem ſtatu, & quando aliquid de novo ſupervenit, *l. ſi ſcripſit* 19. *de his quib. ut indig. l. cum tabulis* 16. *§. ult. eod. tit. l. cancellatas* 21 *de his quæ in teſtam. delentur.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſumpt.* 65. *Eſt quod nunc differamus. num.* 23. *& præſumpt.* 176. *contentio non eſt mediocris* 7. *eod. lib.* Pantſchman. 2. *practic. quæſt.* 14. *num.* 58.

V.

Mutatio ex actu contrario præſumenda, *l. ſi inæqualibus* 12. *l. ſi ita ſcriptum* 67. *de hered. inſtitut. cum in qua cumulatè.* Phil. Dec. *conſ.* 317. *viſis quæ accuratiſſimè ſcripta ſunt. n.* 4. Pantſch. 2. *pract. q.* 14. *n.* 56.

VI.

Mutatio perſonarum vel ſtatus mutat nomen bonorum, *l. Arrianum.* 27. *C. de liber. canſ.* & fit verbi gratia ex patrimonio peculium vel contra. Cujacius *l.* 2. *Reſp. Paul. ad l.* 90. *de acquirend. hered. in fin. p.* 75. Reink. *l.* 1. *tit.* 4. *cap.* 1. *num.* 56. mutata enim conditione perſonarum & bonorum conditio mutata videtur, *l. Paulus. alias per curatorem* 90. *ff. de acquirend. hered. l. fiſcus* 6. *ff. de jur. fiſc.* arg. *l. cum quis ſibi* 38. *in pr. ff. de ſolut.* Anchar. *conſil.* 108. Iaſon. *conſil.* 20. *lib.* 1. Segura *in l.* 3. *§. fin. pag.* 119. *ff. de lib. & poſt.* Valaſc. *de jure Emph. q.* 17. *n.* 15. Fulv. Pacian. *conſ.* 102. *Excellentiſſimus. n.* 15.

Sic hereditas adita, amplius propriè non eſt, neque dicitur hereditas ſed heredis patrimonium, Br. *in l. Titius* 54. *pr. ff. ad SC. Trebell. & in l. ſi quis ſeriùm* 8. *§.* 1. *de leg.* 2. Weſenb. *in parat. ff. de hered. inſtit. num.* 3. *& §. & conſil.* 203. *n.* 10. ita mutato rerum ſtatu & contractus mutationem aliquam pati, tradit Natt. *conſil.* 125. *num.* 16. Mynſ. *reſp.* 37. *num.* 17. ita mutato ſtatu menſuræ & ipſa quoq; mutata & alia effecta intelligitur, *l. qui res* 98. *§. arearum* 8. *ff. de ſolut.* & mutatione ſeculorū mutantur mores & ſtatuta omnium rerum, arg. *l. quapropter* 162. *ff. de Reg. Iur. cap. in argumentum* 78. *de R. I. in* 6. qua ratione etiam graviter excuſavit Imp. Iuſtinianus legum mutationes *in Noŋ.* 60. allegatus ab Oldendorp. *int. Conſ. Marp. conſ.* 5. *n.* 42. *Vol.* 1. Vnde & mutatione perſonæ mutari & privilegium tenent. Matt. *de jure ſiſc.*

p.4. cent.1. caſ. 11. num. 29. Alphonſ. Moditius. *ſ. principum placitum dubit.36. num.3.7. & 9.* Oldrad. *conſ.169. n. 3.* Natt. *conſ.160. n.10.* Marcabr. ad Anguiſ. *conſil. 40. num.5.* Cravett. *conſ.293. num.10.* Roland.à Vale *conſil. 61. tom.4.* Modeſt. Piſtor. *conſ.48. Vol.2.* Köppen. *deciſ.50.* Anton. Fab. *5. C.tit.9. def.12.num.4.* etiam quoad forum, Mart. *de juriſdict.p.4. caſ.125. num.19.* Vietor *in diſſp de cauſ. exempt. Imp. concluſ. 30.* An autem per mutationem ſtatus facultas recipiendæ ſolutionis eam ſolutionem recipere debentis intercidat, vid. *l.ejus qui in provincia 41. ff. ſi cert.pet. ſ. rectè quoque Inſt. de mandat.* Vaſq. 2. *contr.22. n 1.*

VII.

Mutatio non præſumitur, *l.enim qui 22. ff.de probat. l.32. in pr. ff. de donat. int. Vir. l. ſi Vero 5. ſ. qui pro re tradita 1. ff qui ſatisd. cog. l. ſive poſſideris 16. C.de probat. gloſſ. in l.Lucius. ff. de leg. 2.* Alciat. *de præſumpt. p.3. reg.2. præſ. 16.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1032. num. 1. Vol.2.* Menoch. *conſ.100. num.82. Vol.1. & conſ.378. num.82. Vol.4.* Vult. *int.conſ. Marpurg. conſil. 22. num. 41. Vol. 1.* quemadmodum nec abrogatio. *l 27. C.de teſtam. l.32. in fin C. de appellat.* Maſcard. *de probat.concl.1084.* eſt enim mutatio accidens, quod non ſolet abſque probatione præſumi, *l. 5. ſ. qui pro 1. ubi gloſſ. qui ſatisd.cog.* Sic voluntatis mutationem non præſumi *ex cap. majores 3. in fin. extr.de baptiſm. & l. 3. ſ. in amittenda. de acquirend. poſſ.* probat Bertrand. *conſ.39. num11. Vol.2.*Rol.à Valle *conſ.77.num.32.Vol.1.*Gerdd. *int.Conſ.Marpurg.conſ.25 num.8. Vol.1.* niſi contrarium appareat vel doceatur Pariſ.*conſ.67. num.25. Vol.3.* NeVizi *conſ.2.n.9.* Cephal. *conſ.277. n.99 & conſ.288.num.3.Vol.2.*Grat.*conſ.128 num.5.Vol.1.* Bero.*conſ.55.n.8.Vol.3.*Cum non rectè ſed dolo potius fieri præſumatur, quando mutatio fit, & ab eo quod ſolitum eſt fieri, recediiur, *l. ſi quis ſub conditione 7. ff. de condit. Inſt. cap.quod ſuper 7. de fid.inſtr.* Bald. & Iaſ.*in l.qui teſtamentum.C.de teſtam.* Felin. & Dec.*in cap.2. de reſcript.* Cravett.*conſ.321.num.31.* Decian. *reſponſ. 67. num. 15. lib. 3.* Regner. Sixt. *int. Conſil. Marpurg. conſil. 13. Vol. 2. n. 11.* Vnde ſicut circa temporalia animi mutatio non præſumitur, Menoch. *de præſumpt. lib. 1. quæſt.9. num 12. & lib.2. præſ. 36. num. 2.* ita multo minus in cauſis animæ ſalutem conſcientiam & integritatem concernentibus ea præſumenda erit, quia nemo dictæ ſalutis animæ negligens cenſeatur, ac anima cunctis rebus temporalibus ſit præferenda. *l. ſancimus nemini 21. in fin C. de SS. Eccleſ. cap. præcipimus 12. 24. q. 1. cap. literas 12.* & ibi gloſſ. *extr. de præſumpt.* quare ſemper non mutatæ voluntatis conjectura vera creditur, ubi res manent in eodem ſtatu. Alciat. *de præſumpt. regul. 4. præſ. 16. num. 3.* ſecus ſi quid mutetur præſertim ab eo, qui actum faeit ex ipſius voluntate ſola dependentem. Alciat. *d. præſ. 16. num. 5. per l. confirmando 8. ff. de confirm. tut. & Auth. ex cauſa. C. de liber. prater. cap. Valer 9. Verſ. plerumque diſtinct. 81. l. Paula 27. ſ. 1. deleg. 3. l. MaVia 13. ſ. fin. ff. de ann. leget.* Bart. *in l. quoties. ſ. ſi duo. col. ult. de hered. inſtit*

Declara regulam procedere ubi mutatio eſt odioſa futura, & quando inconſtantiam fidei fallaciamque argueret: veluti in contractibus & pactis.

l. ſicut

l. ſicut 5. *C. de obligat. & act. l. ſicut* 12. *C. de act. empt. l. Lucius* 11. *ff. de Evict.* ſecus ſi odium abſit, & favor mutationem urgeat aut juris autoritas. *l. quare* 54. *§. inter locatorem* 1. *ff. locat. l. ſi unquam* 8. *C. de revoc. donat.* Ioh. Gœdd. *inſt. Conſ. Marpurg. conſ.* 28. *Vol.* 3. *n.* 90.

VIII.

Permutatio temporaria, jus provinciæ non innovat. *l. nemo* 123. *§.* 1. *ff. de Reg. Iur.* Alber. de Roſate *ad l.* 2. *ff. de alb. ſcribend.*

Declara non obtinere in caſibus, ubi mutatio ipſam ſubſtantiam non afficit (hoc enim reſpectu jus provinciæ & poſſeſſionis & factum innovatur) ſed ubi accidentalia tantum immutantur, ut in ſpecie *l. in delictis* 4. *§. ſi extraneus* 1. *de noxal. act. l. miles* 22. *de teſtam. milit.* vel ubi temporaria permutatio quantitatis fit. Gothofred. *in diſp. de præcedent. cap.* 1. *th.* 1. add. & Hyppol. à Collib. *ad d. l.* 123.

CAP. LXI.

Mutuum, Mutua.

Axioma I.

Mutuum non poteſt contrahi, niſi dominium rei transferatur. *l.* 2. *§. in mutuis datione. ff. de reb. cred. §.* 1. ubi Lud. Bebio *Verſ. verſo quod res.* Petr. Ricciard. *n.* 6. *Verſ. ſequitur in hoc per verba. Verſ. in hoc damnus ut accipientium fiat.* Thad. Piſ. *num.* 6. *Verſ. quarto requiritur &c.* mutuum enim ideo ex eo dictum eſt, ut de meo tuum fiat, *d. l.* 2. *§. appellata de reb. cred.* Quid igitur cauſæ eſt, cur mutuo accepta à vero Domino credente, non debeat dici propria mutuo accipientis pecunia? Cum Dominus adnumeratione factus ſit, adeo ut omne periculum ſtatim ad debitorem pertineat eiq; pereat. *l. quod te mihi.* 5. *ff. de reb. cred.*

II.

Negotium magis participans de mutuo, quam de alio aliquo contractu, mutuum præſumitur. Alex. *in l.* 2. *pr. num.* 6. *Verſ. quod autem in dubio. ff. ſi cert. pet.* Dd. *in cap. quæſtiones de rer. permut.* Bart. *in l. Ariſto. in pr. ff. de contrah. empt. quem allegat. & ſequitur.* Iaſ. *conſ.* 174. *num.* 1. *verſ. octavo facit. lib.* 2. add. Regner. Sixtin. 1. *Conſ. Marp.* 11. *n.* 39.

III.

Mutuum veram numerationem deſiderat. *l.* 1. *§. re contrahitur obligatio.* 2. *ff. de O. & A.* quia re contrahitur, *pr. Inſtit. quib. mod. re contrahit. obligat.*

Intellige regulariter; ſpeciali enim jure & ex benignitate ſufficere, ut res mihi debita retineatur à debitore, nec traditionem vel numerationem veram neceſſariam eſſe, textus eſt *in l. ſingularia* 5. ubi Bart. Bald. Caſtr. Iaſ. Zaſ. Alciat. Cagnol. & Dd. communiter *ff. ſi cert. pet.* Nec obſtat *l. qui negotia* 34. *ff. mandat.* Reſponderi enim poteſt quod ibi ICtus de proprio & vero mutuo loquatur, dum negat mutui obligationem contractam ſive pecuniam

creditam

creditam esse in casu à se posito, ut not. Molin. *in suo tr. Commerc. & Vsur. quæst.* 84. *num.* 652. qua de causa ex magis communi Dd. sententia ad contrahendum mutuum non sufficere retentionem pecuniæ debitæ, sed præter eam necessitatem esse, ut parata fuerit pecunia ad solutionem docet Iason. *in d. L. singularia. n.* 41 *d. tit.*

IV.

Mutua delicta pari compensatione colluntur, *cap. ad id* 21. *extr. de sponsal. c. significasti* 4. *extr. de diuort. c. pen. & ult. extr. de adult. Conf. lib.* 3. *c.*36. Ad quem locum hoc axioma propriè pertinet: *Omninò Dn. L. Schrötenum, disp. de compensat. c.* 4. *th.* 35.

V.

Mutuans pecuniam alicui, ut aliquid ultra sortem recipiat pro usurario habetur, *cap. ult. extr. de Vsur.* quia ex mutuo nihil sperandum est, *cap. consuluit* 10. *extr. eod.* cum ultra id quod datum est mutuum non contrahatur etiamsi sit promissum. *l. rogasti* 11. *§.* 1. *ff. de reb. cred.* Vnde actus dicitur permissus à charitatis fonte promanans. S. Thomas 2. *secundæ quæst.* 78. *art.* etiamsi mutuans secundario, aliquid à mutuum recipiente speret. S. Thom. *ibid.* gl. *in cap. consuluit. Verb. sperantes de Vsur.* Navarr. *in manual. c.* 17. *num.* 219. Farin. 1. *conf. crim.* 75. *n.* 84. quod de jure Canonico indubium est, adeò ut ne tale quidem pactum in mutuo ut tantundem contra aliquando mutuo detur admittant. Corn. *conf.* 44. *in consultatione. num.* 5. *Vol.* 2. Henning. Gœden. *conf. de præscript. num.* 88. per ea quæ tradit Hostiens. *in d. c. consuluit. num.* 8. & Panorm. *ibid. in fin.* De jure enim civili stipulari, quid supra mutuum ad legitimum usurarum modum posse. text. sunt *in l.* 9. *C. de non numerat pec. & l.* 6. *C. exceptt. pet.* vel etiam pactum mutuo adjicere licere, post Batt. & Ias. *in d. l. rogasti* tradit Wes. *in parat. ff. de reb. cred. n.* 16.

VI.

Mutuum in aliam causam transfundi & converti potest. *l. singulares* 15. ubi Cagnol. *num.* 192. *ff. de reb. cred. l. si ex pretio* 6. *C. si cert. petatur.* Bertazol. 1. *consult. decis.* 49. *n.* 15. ita mutuum in causam depositi posse converti, licet verè numerario non intercesserit ex *d. l. si ex pretio* 6. *C. si cert. pet.* not. Castr. *conf.* 170. *Viso puncto. col.* 1. *circ. med. Vol.* 2. Natt. *conf.* 438. *num.* 6. quod ex animo & verbis partium apparere, an mutuum an depositum facere voluerint, asserit Igneus *ad l. Contractus de R. I. n.* 20.

VII.

Mutuum quale datum est, tale etiam reddendum, arg. *l. data* 27. *C. de donat. l.* 1. *ff. de aleat.* Ratio, quia si nihil aliud convenit de ipsius mutui contractu non est dubium, ut per æquè bonum reddatur, *l.* 3. *ff. si cert. petatur.* Si ergo per æquè bonum, consequens erit, ut secundum quo acceptum est, tradatur: quia hoc verbum non potest nisi ad id quod datum est referri. Pileus Mo licens. *quæst. jurid.* 35. nec videtur redditum, quod deterius factum redditur. arg. *l.* 1. *§. si res. ff. depos. l. quoties* 6 *ff. qui satisdar. cog.*

Finis libri Vndecimi.

Digitized by Google

LIBER DVODECIMVS.

CAP. I.

Narratio.

Axioma I.

Narratio facti non facit jus. *cap. ex literis 3. extr. de fide instr. Vid. sup. lib. 6. c. 3. pag. 484. §. 12.*

II.

Vbi plura narrantur, quorum alterum per se sufficit, alterum sufficit probari. *c. gravem 15. extr. de excess. Prælat.*

III.

Narrandi diversitas non obstat si eadem dicantur, & veritas non mutetur. *c. dudum 20. extr. de conversat. conjug. c. nihil 7. extr. de V. S.*

IV.

Narrans extraneis quæ gerenda erant, præsumitur etiam narrasse filio. Socin. *cons.* 264. *Viso instrumento. n.* 10. *Vers. confirmatur hoc idem. Vol.* 2. Alex. *consil.* 213. *Viso & opportune discusso. n.* 12. *Vers. præsupponeretur etiam. Vol.* 2. Pacian. 1. *cons.* 57. *n* 7.

V.

Negare narrata pro ut narrantur, implicita est responsio. *l. fin. de rei Vindic. Auth. possessor. C. qui potior in pignor.* Bart. *in l. si dubitetur. §. ita demum, num.* 1. *de fide jussf.* late Fatin. *in form. lib. respond. rei ad verb. narrata pro ut narrantur.* Wesenbec. 2. *consil.* 72. *num.* 25. Ratio, quia per hæc verba non intelliguntur in specie qualitates negatæ. Ias. *in Leum qui. n.* 9. & 10. *ff. de jurejur.*

VI.

Narratio nuda & quæ probatione destituitur, non est attendenda. *l. ex hac scriptura 16. ff. de donat. l. 7. C. de rest. am. milit.* paria enim sunt nihil ponere aut allegare, aut ea quæ ponuntur non probare, Mynsi. *resp.* 51. *num.* 3. Gail. 1. *obs.* 105. *n.* 13 & 14. Vnde narrativa seu enunciativa verba nō obligare, sed dispositiva, dixit Sichard. *ad l.* 2. *C. de error. calculi. Vid. sup. lib.* 5. *c.* 12. quandoque tamen nudis narratis, sc. quoad extrahendos vel obtinendos processus etiam credi *per l. cum quadam puella 19. ff. de jurisd. probat.* Gail. 1. *obs.* 45. *n.* 9.

CAP. II.

Nativitas.

Axioma I.

Naſci & non naſci ſunt caſus diſſimiles. Barthol. Socin. *conſil.* 259. *viſis & conſideratis. col. pen. vol.* 2. Caſtr. *conſil.* 219. *viſis & conſideratis. vol.* 1. ſicuti & caſus diſſimiles ſunt naſci in vita teſtatoris & naſci poſt mortem, ut notant Bart *in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. col.* 3. Ripa *in l.* 1. *num.* 93. *verſ. ſecunda fuit. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit.* Barthol. Socin. *conſil.* 76. *num.* 4. *vol.* 7. Ratio, quia ille qui non eſt natus non poteſt dici mori, cum ſolus natus moriatur. *cap. quod veronon* 18. 32. *quæſt.* 2. *gloſſ. in c. ad diſſolvendum. verb. accuſari. extr. de deſponſat. impub.* ubi notat: non poſſe dici vivum, quod nunquam fuit: nec poſſe dici mortuum, quod nondum vixit, *add. & gloſſ. in l. qui duos. §.* 1. *ff. de manumiſſ. teſtam.* Cephal. *conſil.* 462. *in facto præſupponitur. num.* 11. *verſ. veruntamen prædictis non obſtantibus. vol.* 3. Hippolyt. Riminald. jun. *conſil.* 110. *num.* 19 *verſ. non natus autem. vol.* 1. Vnde nec natus etiam ille dicitur, qui ſtatim deceſſit. *c. nam & 3. extr. de V. S.* ſicut etiam negatur eum eſſe natum qui poſt matris mortem exſecto ventre extractus eſt. *l. ſi ego* 11. *§. partus* 2. *in fin. ff. de publica act. l. anniculus* 132. *§. falſum* 1. *ff. de V. S.* vid. tamen hac de re Pacian. *lib.* 2. *de prob. c.* 9. *n.* 20. *per tot.*

II.

Ex bonis natus, non eſt de parentum virtute laudandus: nec ille culpandus de vitio parentum, qui naſcitur ex malis, unum hoc uterque quærat & amplectatur, virtutem ſcil. *cap. nunquam* 4. *diſtinct.* 56. ſiquidem non in origine, ſed in voluntate naſcentis cauſa vitiorum atque virtutum conſtituta eſt. *cap. naſcs* 5. *in fin. diſtinct.* 56. qua de cauſa natus de adulterio non eſt in culpa, quod ſic naſcatur, ſed ille qui generat, *d. cap. naſci. diſt.* 56. Videmus enim quod legitimis & illegitimis communis ſit natura, communis eibus, communes morbi, communis etiam interitus. Pacian. 2. *de probat. cap.* 17. *num.* 42. Legimus etiam iniquitates parentum non obeſſe filiis: nec in hominibus ſpectandum eſſe naſcendi primordium, ſed vivendi modum, qui ſi laudabilis erit, nec à divinis nec à mundanis dignitatibus filius illegitimus ejicietur; hâc ratione conſtat multos ex ancillis proereatos inter Patriarchas & tribuum Principes extitiſſe, ut refert Chryſoſtom. *in homil.* 2. *lib.* 2. *ſuper Matth.* imò experientia docet, & multos ad ſummi Pontificatus culmen perveniſſe, qui licet illegitimè nati fuiſſent propriis tamen virtutibus maculam nativitatis abſterſerint qui numerantur *in cap. Cſius Papa. diſt.* 56. vid. Pacian. *lib.* 2. *de probat. c.* 13. *n.* 40.

III.

Nativitatis cauſa præjudicialis eſt ad cauſam ſucceſſionis, & ideo primo debet terminari: ſi contrarium fieret, ordo juris perverteretur, nec vale-

valeret proceſſus ſucceſſionis niſi legitima prius pronunciaretur. *cap. pen. extr. de ordin. cognit. conſ. ſtamen l. 1. & t. t. de Carbon. edict.*

IV.

Naſcens ſemper deteriorem conditionem ſumit. *cap. ult.* 32. *quæſt.* 4.

CAP. III.

Natura, Naturale, Naturalis Obligatio, Naturaliter.

Axioma I.

Naturam cujuſque rei præciſe intueri & ſequi convenit, *§. ſed naturalia. Inſtit. de I. N. G. & C. l. 6. de juſt. & jur. l.* 3. ibique Bart. *num.* 2. *de tutel.* Menoch. *de arb. judic. quæſt. caſ.* 201. *num.* 69. Erneſt. Cothman. *lib.* 5. *conſil.* 1. *n.* 153. unumquodque enim ad ſuam naturam recidit, *l. 6. in pr. ff. de rer. diviſ. l.* 27. *§.* 2. *verſ. quod in ſpecie. ff. de pact. l.* 3. *C. de adific. privat. l. fin. ff. de his qui à non Domino manumiſſ. l. conſuetudinis* 2. *in fin. ubi gloſſ. magna. C. qua ſit long. conſuet.* Anton. Heiſterm. 1. *Conſil. Marpurg.* 5. *num.* 25. Vnde quoties quid nominatim contra ſubjectæ materiæ naturam cautum non eſt contrahentes & paciſcentes juri & rei de qua agitur naturali indoli ſe conformaſſe cenſentur. *l.* 3. *ubi Dd. ff. de reb. cred. & c. cum dilectus extr. de conſuetud.* Boc. *de inveſtit. feud. cap.* 5. *num.* 95. cum ea quæ à natura in ſunt, ſemper ineſſe præſumantur, niſi mutata probentur, ut ait poſt *gloſſ. in cap. ſi forte in verb. ſcientia de Elect. in* 6. Pacian. 1. *conſ.* 66. *n.* 23.

II.

Naturali jure omnia ſunt communia; meum enim & tuum conſuetudo induxit, *cap.* 1. *diſt.* 8. & ideo jus iſtud communi omnium nationum eſſe dicitur, eò quod ubique inſtinctu naturæ, non conſtitutione aliqua habetur, *c. jus* 7. *diſtinct.* 1. Nulli itaque contra jus naturale quicquam agere licet, *cap. qua contra* 2. *diſtinct.* 8. neque etiam juri naturali debent prævalere Leges Principum, *cap.* 1. *diſtinct.* 9. neque etiam contra illud ulla conſuetudo valere, *cap. ult. extr. de conſuet.* adeo ut nec Imperator ea quæ ſunt juris naturalis tollere poſſit. *Clem. Paſtoralis* 2. *§. caterum de ſent. & re judic.*

III.

Natura rei, non accidens ſpectari debet, *l.* 3. *ubi* Bart. *ff. de tutel.* non enim dicitur aliquid tale ex eo, quod contingere poteſt, ſed ex quo eſt. *l.* 1. *de in lit. jurand. l.* 1. *ff. de tutor. & curat. dat. l.* 1. *C. de offic. ejus qui vicem alter. geſſ.* Menoch. 2. *arb. judic. caſ.* 201 *n.* 69.

IV.

Naturam ejus debet imitari, quod alii aggregatur, *cap. recolentes* 3. *extr. de ſtat. monach.*

V.

Natura cedit miraculo. *cap. cum Martha 6. §. quæſtioſi extr. de celebr. miſſa.*

VI.

Naturale eſt in culpam cadere, doluiſſe virtutis. *cap. ille Rex 25. de penitent. diſtinct. 3.*

VII.

Natura magis ſtudet generationi quam intellectui & magis curat de eſſe rerum quam de ſcientiis. Bald. *in l. filium in pr. ff. de his qui ſunt ſui juris.* Guilhelm. de Benedict *in cap. Raynutius. verb. qua filium ex eo ſuſcipiens. num. 3. col. 1. & num. 7. verſ. & tamen præſumptio filiationis. col. 3. part. 3. extr. de teſtam.* Pacian. 2. *de probat. 16. num. 26. & 1. conſ. 1. n. 16.*

VIII.

Imbecillitas intellectus eſt, ibi quærere legem ubi natura ſentimus. Iaſ. *in Auth. ſi qua mulier. num. 10. C. de SS. Eccleſ.* Weſenb. 1. *conſil. 2. num. 3.* qua propter non facile à ſcopo aberrare poteſt, qui in judicando natura duce rectam rationem ſequitur, quippe cum jus noſtrum partim ex igniculis & principiis illis, in ſingulorum hominum mentibus ſit, ex quo etiam per manus traditum eſt, quod ſufficiat quandoque allegare rationem naturalem. *c. ſecundo requiris de appell. l. ſcire oportet 13. §. ſufficit 6. de excuſ. tut.* Hartman. Piſtor. 2. *quæſt. 36. n. 23. vid. inf. lib. 16. c. ratio.*

IX.

Ex naturali obligatione quoties ſolvitur, toties repetitio inhibetur. *l. naturaliter 13. ff. de condict. indeb. l. naturales 10. ff. de O. & A.* niſi per errorem facti probabilem ſolutum eſſet. *gloſ. in l. 1. ff. de condict. indeb.* quod verum intellige, quando naturalis obligatio accipitur pro ea cui jus civile planè non aſſiſtit, ſed ei potius repugnat, ex hac enim cauſa ſolutum per errorem facti condici, docent. *l. 7. C. de condict. indeb. l. 62. ff. eod. l. 2. C. de fideicomm.* ita v. g. licet in L. Falcidia ex voluntate defuncti minus ſolenni videatur oriri quædam obligatio naturalis, quoniam tamen prædicta Lex Falcidia huic obligationi repugnat, & omninò vult ut quarta apud hæredem maneat, inde fit ut hac qualicunque obligatione non attenta voluntas illa minus ſolennis, pro nulla habeatur, atque conditio ejus quod per errorem facti ſolutum eſt locum inveniat. *l. 9. C. ad L. Falcid.* ſimile exemplum talis obligationis naturalis quæ poſt præſcriptionem reſidua eſt, ſed in efficax relinquitur, vid. *in l. 9. C. de jur. & fact. ignor.* Aliâs ſi eam acceperis pro tali quæ conventione vel cauſa tali orta eſt, cui jus civile quadantenus aſſiſtit puta non quidem per actionem, ſed effectus alios remiſſiores & magis naturales largiendo, veluti compenſationem retentionem & fidejuſſionem efficacem tunc ne errore quidem facti intercedente condictio locum habebit, ſed potius denegabitur Bachov. *diſp. 4. theſ. 16.* ſic hoc in ſenſu pupillus naturaliter obligari negatur. *l. 41. de condict. indeb. l. 59. de O. & A.* qui tamen

jure

jure naturali absolutè & in se spectato alibi naturaliter obligari dicitur. *l. 1. de nov. l. 127. de V. O.* vid. & Covarr. 2. *part. relect. §. 4. ad rubr. de pact. n. 8. & infr. lib. 13. cap. Obligatio. X.*

Natura quod debetur compensari potest. *l. etiam 6. ff. de compens. l. 3. §. pupillus. 4. ff. de negot. gest.* Intellige si modo illud non petatur defectu actionis: nam si esset naturaliter debitum quod exceptione elidi posset. magis est, ut compensetur *l. quacunque 12. ff. & l. 2.* & ibi Bart. *C. de compens.* Costal. *ad d. l. etiam in adversar. ff. de compens.*

XI.

NATURA, & ars frustrà nihil faciunt. Dixi *supr. libro primo, cap. de Arte. lib. 1. c. 82. §. 9.*

XII.

NATURA rei potiùs attendi debet, quàm simplex nominatio. arg. text. *in l. si uno 4. ff. locati. cap. ea quæ 16. de simon.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 5. num. 18.*

XIII.

NATURALIA si concurrant cum accidentalibus, præferuntur, Ægid. Bellam. *consil. 43. in princ.* quem refert Card. Tusch. *pract. conclus. tom. 5. lit. N. conclus. 8. num. 1.* Et ideo potentius est domicilium originis, quàm domicilium incolatus, quia unum naturale, aliud est accidentale. Ancharan. *consil. 37. Contra. num. 6. in fin. & num. 7.* Card. Tusch. *d. conclus 8. num. 2.* & naturalis conjectura prævalet accidentali. Franciscus Molin. *de ritu nupt. lib. 3. quæst. 95. num. 55.*

XIV.

NATURALITER quod non potest fieri, non potest fieri secundum legem positivam, & ejus ordinationem. *l. qui ad certum. 14. ff. locati. l. lex Cornelia 28. in fine. ff. de vulg. & pupill. substit. l. Gallus 29. §. si eius 7. ff. de liber. & posthum.* Et ideo paria sunt, aliquid esse impossibile naturaliter, vel de Jure, *l. 1.* ubi gloss. *l. filius 15. ff. de condit. institut.*

CAP. IV.

Neceſſaria, Neceſſe.

Axioma I.

Neceſſarium poſtea fit, quod primo fuit voluntarium. *cap. quidam extra de renunc.* Sicut enim ab initio liberæ poteſtas unicuique eſt habendi vel non habendi contractus, ita renunciare ſemel conſtitutæ obligationi, adverſario non conſentiente, nemo poteſt. *l. ſicut 5. C. de O. & A.* quia contractus ab initio ſunt voluntatis, ex poſt facto neceſſitatis. *l. 8. C. eod. tit. l. 39. C. de tranſact. l. 12. in fin. ff. de contr. empt. l. 3. l. 7. C. de reſcind. vend. l. 35. §. penult. C. de donat. l. 1. §. 1. ff. naut. caupon. l. 36. in fin. ff. de judic. l. 17. ff. commod. l. 22. in fin. ff. mand. l. 9. ff. de curat. fur. l. 22. in fin. C. ad SC. Vellej. c. quod ſemel placuit* 11. ubi Dyn. *de R. I. in* 6.

II.

Non omne quod convenit (id eſt, licet & congruit) etiam eſt neceſſe. Cujac. *in recit. ad l. 1. C. de iis quib. ut indign. pag.* 813. B. ubi inducit *l.* 6. *quam exempli loco omnino vide C. d. tit.*

III.

Plurimum intereſt, neceſſarium ne ſit aliquid, an ſupervacuum. *l. 8. §. 4. mand. l. 49. ff. famil. herciſc.*

IV.

NECESSARIA cauſa facit permiſſum id, quod aliàs de Jure eſſet prohibitum, *l. 22. de his quib. ut indign. cap. 4. extr. de R. I.* ut latè multis caſibus probat Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 5. lit. N. concluſ. 18. per totam.* Unde alienatio ſi eſt ſimpliciter prohibita tamen ſi fiat ex cauſa neceſſaria, redditur permiſſa, Ægid. Bellam. *conſil. 35. num. 4. verſ. ſed nunquid.* Angel. Aretin. *conſil. 18. Ad deciſionem, num. 8. verſ. quantum verò.* Roman. *conſil. 219. Ex themate, n. 8. verſ. hoc primo probatur.* ubi *num 9. verſ. ſecundo probatur*, ſubdit, quod cauſa neceſſaria non comprehenditur ſub regula prohibente actum fieri.

V.

NECESSARIA omnia ad unum conceduntur illi, cui conceditur illud unum. *l. 2. ff. de iuriſdiction. omn. iudic. l. qui procuratorem 57. ff. de procuratorib. l. 1. §. 1. ff. ſi uſusfruct. petatur. l. 3. §.*

qui

qui habet 3. ff. de ſervitut. ruſticor. prad. l. 3. ff. pro ſocio. [In omni enim conceſſione videntur omnia conceſſa ſine quibus id, quod inductum eſt quæri aut teneri nequit. *l. ad rem 56. l. ad legatum 62. de procurat.* Weſenb. *in parat. ff. de acquir. rer. dom. num. 7. p. 1016.*] *l. 1. §. fin. ff. de officio eius, cui mand. eſt iuriſd. l. avibus 66.* & ibi *gloſ. 2. ff. de legat. 3.* ubi quod in legato facto de avibus etiam aviaria comprehenduntur, ſine quibus aves de facili aufugere poſſent, §. *minorem. 4. Inſtit. de adoption. cap. preterea 5. de officio delegat.* cum his, quæ ad hoc principium exornandum tradunt Navar. *in princ. de pœnitent. diſtinct. 5. num. 24.* Surd. *conſil. 347. num. 20.* Gam. *Luſitan. deciſ. 206. num. 9.* Thom. de Thomaſſ. *in floribus legum. reg. 29.* ubi intelligit procedere in materia favorabili, vel indifferenti, vel in coniunctis & ubi militat eadem ratio. Galet. *in margarita caſuum Conſcientiæ, verb. concedere.* ubi etiam intelligit quando illud conceſſum non poteſt ſtare ſine illis. In unius enim actus conceſſione omnia conveniunt, quæ faciliorem, & commodiorem executionem actui præſtant, Bald. *in d. l. 2. verſ. tu dic plenius. ante num. 1. ff. de Iuriſdict. omn. Iud.* ubi Curt. jun. *num. 2. cum ſeqq.* Alciat. *num. 2.* Dec. *num. 6.* Ioan. Bologn. *num. 18. & ſeqq.* Menoch. *conſil. 14. num. 8.* idem Bald. per text. *ibi in cap. ult. num. 4. de dolo & contum.* ubi quod habens mandatum ad neceſſaria, videtur etiam illud habere ad utilia, refert Rendina *in prompt. recept. ſentent. tom. 1. tit. 100. num. 3.* Narbona *l. 20. gloſ. 2. num. 13. tit. 1. lib. 4. Recopil.*

VI.

NECESSARIA cauſa præſumitur potiùs, quàm voluntaria, *l. uxorem 41. §. pater naturalis 11. ff. de legat. 3.* Caſtrenſ. *conſ. 133. Iſte Martinus, col. 2. lib. 2.* Cravett. *conſ. 301. num. 5. & 6. verſ. nec obſtat.* ubi quod ſi duæ cauſæ neceſſariæ ſubſunt præſumitur ea magis neceſſaria, refert Card. Tuſch. *tom. 5. lit.* N. *concl. 31. n. 1. & 2.*

CAP. V.

Neceſſitas.

Axioma 1.

Neceſſitas ſi non exigit, patria tamen vel L. non remittit, *l. in filiis 35.* & ibi Bart. & Dd. *C. de decur. lib. 10.* Bald. *conſ. 44. circa fin. Vol. 1.* Florian. *in l. hac*

l. hac autem jure ff. de servit. urb. prad. Iacobin. de S. Georg. *in tract. de Roydis seu operis. col.* 13. *Vers. quinto finitur.* Masver. *in prax. test. de præscript. f.* 42. *col.* 3. *in princ.* Albet. de Rosat. *in rubr. de muner. & honor. num.* 13. *Vers. sed pone quia habet aliquis hominia.* Albert. Brun *consil.* 32. *col.* 2. *ante fin. Vers. nec extat ut præsupponitur memoria.* Franc. Balb. *in tract. præscript. p.* 24. *n.* 57. ita Vasallus, etiamsi steterisset per mille annos quod servitium, non præstitum esset, quia non fuit requisitus, feudum non perdit, nec præscripsisse dicitur, nisi probaret quod Dominus requisiverit, ut servitium præstaret, ille autem ipsi denegasset, Angel. *in l. male agitur circa fin. C. de præscript.* 30. *annor.* Bart. *in l. cum semma. C. de Agricol. & censit.* Felin. *in cap. cum accessissent. col.* 18. *extr. de Constitut. simile exempl.* vid. apud Bart. *ad d. l.* 35. *C. de decur. conf. sup. lib.* 12. *c.* 5. *§.* 1.

II.

Necessitatis causa cessante, cessat & id quod ob necessitatem est concessum vel introductum, *cap.* 2. ubi Card. & Butr. *extr. de custod. Euchar. cap. quod pro* 1. *quæst.* 1. *c. quod pro.* 5. *quod ergo.* 1. *quæst.* 7. *c. ordinationes in fin.* 9. *quæst.* 1. *cap.* 1. *in fin.* 35. *quæst.* 1. *c. est Christus* 26. *in fin. de jurejur. c. cum cessante* 60. *de appell. c. cum infirmitas* 13. *de pœnit. & remiss.* Bart. *in l.* 1. *§. nuncupatio. col.* 3. *Vers. quandoque. ff. de oper. nov. nunc.* ubi ait quod quando statuitur aliquid ob necessitatem intelligatur habere locum quatenus durat necessitas. *l. Senatus* 16. *ff. de offic. Præsid. l.* 1. *§. fin. ff. de fer.* Ioseph. Ludovic. *decis.* 44. *num.* 10. *p.* 1.

Intellige regulam veram esse circa facienda, non circa jam facta, vel nisi utilitas succedat loco necessitatis, *gloss. in cap. in argumentum de R. l. in* 6. *Gid. c. quod pro necessitate.* 1. *q.* 1. Honth. 2. *de art. Not. c.* 22. *n.* 94.

III.

Necessitate sponte se injicienti non succurritur. *l. si fidejussor* 7. *§. sin necessaria* 1. *ff. quis ad id. cog. cum alii egregiè congestum.* à Tiraq. *de tract. connub. gen. §.* 1. *gloss.* 10. *num.* 25. Rip. *in tract. de peste tit. de præsil. contrah. numero* 36. Menoch. *de recup. poss. remed.* 6. *num.* 52. Necessitas enim voluntaria si prævideri potuit non meretur aliquod privilegium. *l. si quis* 3. *§. subsequitur* 6. *ff. de SC. Syllan. l. si mulier* 21. *in princ. ff. de eo quod met. caus. l.* 2. *§.* 8. *ibi si quid sit, quod ex imputetur ff. si quis caut. in jud. sist.* siquidem præsidium necessitatis non suffragatur illi, qui volens necessitatem affectat, *d. l. si fidejussor. §. sin necessaria. l.* 2. *§. penult. & l. ult. si quis caut.* neque etiam causam affectatam affectanti prodesse dixit Iason. *in l. si vero princ. col. ult. qui sat. id. cog.*

Limita (1.) nisi favorabilis & meritoria causa sit veluti qui sibi imponunt necessitatem ægrotis serviendi benè faciunt, & utuntur eodem privilegio quo ægroti. Mascard. *de probat. concl.* 1352. *num.* 62. (2.) si illud à jure obtinuerint, ut est privilegium militis in condendo testamento cujus necessitatem favorabilem esse, ait Honthem. *lib.* 2. *de art. Notar. cap.* 22. *num.* 20. *& cap.* 23. *per tot.*

IV. Ex

IV.

Circa eos qui ex neceſſitate obligantur, fieri debent interpretationes favorabiliores, quam ſi ex voluntate obligentur, *l. de die 8. §. 4. & l. fideiuſſ. 7. §. ſi neceſſaria 1. qui ſatisd. cog.* Pantſchman. *lib. 1. queſt. pract. 11. num. 18.* Ratio, quia magis ſuccurritur iis, qui faciunt actum ex neceſſitate, quam qui ex voluntate faciunt. *l. cum poſtulaſſem 44. §. 1. de damn. infecto. l. alienationes 13. ff. fam. herciſc.* Alber. *in addit. ad Bart. in l. judicium ſolvitur 58. de judic. num. 2.* Ioh Cephal. *conſil 20. uſufructu. num. 29.* & ideo melioris eſſe conditionis dicuntur. *l. 2. §. ſi in flumin. verſ. ſi quis. ff. Si quis caut. in jud. Amaja. ad rubr. Cod. de delat. n. 24.*

V.

Neceſſitas peccare non permittit. *l. palam 43. §. non eſt ignoſcendum 5. ff. de rit. nupt.* Iaſon. *in l. 1. n. 75. ff. de offic. ejus cui mand. juriſdict.* Gail. *lib. 1. obſ. 102 num 13.* Petr. Gerard. *ſing. 100. num. 10.* ita neceſſitatem à fornicatione non excuſare *ex cap. diſcipulos. de conſecrat. diſtinct. 5. & c. ſicut ſatius 8. 32. quæſt. 4. not.* Apoſtill. *in cap. quanto. de conſuetud. in fin. add.* Panorm. *in c. quoniam de ſimon. n. 5.* ubi hoc diſtinctione quadam declarat, quod quædam ſint & ſemper maneant in ſe mala, ut adulterari, occidere, pejerare & ſimilia, quæ prætextu neceſſitatis vel paupertatis minimè cõmittenda, ſed potius omnia mala perpetienda, quam tali malo conſentiendum: quædam vero ſint, quæ licet in ſe mala, tamen tempore neceſſitatis extremæ deſinant eſſe mala, exemplo criminis furti, de quo *in cap. ſi quis propter 3. de furt.* licet enim neceſſitate urgente opera facta non ſint laudabilia. *cap. unic. diſtinct. 57.* attamen quod cogit neceſſitas, non eſt imputandum. *cap inter cætera 22. quæſt. 4. c. ad limina 30. q 1.* ac proinde hoc in caſu cum neceſſitas faciat aliena propria. *cap. ſicut 8. in fin.* ubi tempore neceſſitatis omnia fieri communia pethibetur, *diſtinct. 47.* ea excuſabit, *cap. inter 31. extr. de ſentent. excomm.* maxime ſi ſumma ſit, *cap. ubi 3 §. iidem. de elect. in 6.* interim autem, quæ aliquando neceſſitate cogente conceſſa ſunt, in argumentum trahi non debent. *c. in argumentum 78. de R. I. in 6.*

VI.

Neceſſitatis tempore ſilent privilegia. *l. pro tyronibus 3. C. de priuil. domus Auguſt. l. 1. C. ut nemini lic. in coempt.* imò plane ceſſant. *c pervenit. 2. extr. de ſentent. excomm.*

VII.

Neceſſitas & pietas æquiparantur, *l. ſancimus 21. cum Auth. præterea, C. de SS. Eccleſ.* Ratio, quia & hæc, æq; ac illa Legi ſubjacet, *c. ult. extr. de furt. cap. ſicut 11. de conſecrat. diſtinct. 1. cap. pervenit 12. c. jejunia 16. cap. celebritatem 22. de conſecrat. diſt. 3. c. ſi quis 16. diſt. 4 eod. c. jejunia. 17. diſt. 5. d. 1st. cap. inter 5. extr. de relig. dom. c. conſilium 2. extr. de obſ. jejun. Clem. unic. de baptiſm.* imò neceſſitatem magis eſſe privilegiatam,

cum ob pietatem furari non liceat, quod tamen neceſſitas admittit, ait Honthem. *lib. 2. de art. Notar. c. 22. num. 43.* idem eſſe cum utilitate ajunt text. *in cap. quarto 6. extr. de at. & qualit. & ord. præfic. c. ſecus 7. quæſt. 1.* ita in diſpenſationibus neceſſitatis & utilitatis cauſa attenditur, *cap. in cauſis 19. extr. de ſent. & rejudic.* ita & neceſſitatis & utilitatis cauſa Epiſcoporum mutationes concedi, dicunt, *c. mutationes cum ſeq. & cap. temporum 7. q. 1.* add. Panorm. *in c. ut ſuper de reb. Eccleſ. non alien. n. 15.*

VIII.

Neceſſitas inevitabilis non facit formam legis adimpleri per æquipollens. *cap. quis de non ſacerdotalis de prabend. in 6. l. 1. ff. de liber. & poſthum. Dd. in c. reſcripta de reſcript.* Exempl. vid. apud Speculat. *lib. 2. p. 3. tit. de ſententi. & de his quæ ipſam ſequuntur. §. 3. num. 1.*

Limita niſi in jure ante diſpoſitum ſit, ut *in cap. ſtatuimus ut is, de offic. & poteſt judic. deleg. lib. 6.* delegatus à ſede Apoſtolica, cui certo loco inquiſitio fieri, vel quicquid aliud fieri mandatur, ex cauſa neceſſitatis poteſt in loco alio procedere, quod tamen non poteſt delegatus ordinarii, quia hoc cap. ad ipſum non extenditur, juxta gloſſ. *in d. c. ſtatuimus. Verb. Apoſtolicæ ſede. & ibid.* Ioh. Andr. item pro forma exhæredationis eſt nominatim exheredem dicere, attamen ſufficit ſi dicat: filius meus exheres eſto, ſi unus ſit, aut ſi plures nomen aut pronomen aut cognomen ponere. Vlp. *in l. 1. & 2. ff. de liber. & poſth.* item requiritur in teſtamento ut nomen teſtatoris ſcribat teſtator, remittitur tamen ibidem ipſa Lege diſpenſante, quod ſufficiat, ſi teſtes ſcribant, *l. jubemus 29. C. de teſtam.*

IX.

Neceſſitas præmium non meretur. Petr. Gerard. *ſing. 100. n. 29. cum ſeq.* ſed voluntas, Iaſ. *in l. 1. §. denique ff. ad SC. Trebell. n. 40.*

X.

Neceſſitatis evitandæ cauſa multa conceduntur, quæ ex voluntate profecta, prohibentur, *l. 7. §. 1. ff. quis ſatisd. cog. l. 13. ff. famil. herciſc. l. 1. ff. de reb. eor. qui ſub tut. & cur.* Harprecht. *in Comm. ad Inſtit. ad §. cum in ſuo. 29. de R. D. num. 31.* Cum enim quædam fiant ex electione, quædam ex neceſſitate, *cap. aliud 2. Verſ. primum. Novell. 97. de æqualitate dotis.* ideo etiam jura multa ſunt benigniora cum aliquid ex neceſſitate fit, quam ſi fiat ex voluntate, arg. *l. d. l. 7. §. ſi neceſſaria 1. ff. qui ſatisd. cog.* Sichard. *ad l. 1. C. de reb. cred.* Vnde ſi quis ex neceſſitate quid geſſit facile excuſatur, *l. ult. ff. de ſeparat.* Ita videmus propter neceſſitatem frangi etiam divinam reverentiam, *l. omnes 7. C. de fer.* Menoch. *2. arb. judic. caſ. 232. num. 23.* & obedientiam ſperni, *cap. 2. de obſerv. jejun.* Menoch. *2. arb judic. caſ. 182 num. 5.* ne que etiam leges ſervari, *l. ut gradatim 11. §. 1. ff. de muner. & honor. cap. ſi quis propter 7. de furt.* Iaſon. *in l. 1. col. 20. num. 75. de offic. ejus cui mand. juriſd.* Felin. *in cap. cum acceſſiſſent. col. 8. de conſtitut.* Ita ob neceſſitatem dicuntur fieri ea communia, quæ uſu ſunt conſumptibilia, *l. navis 4. ad L. Rho-*

L. Rhodiam de jact. Licere enim Clericis Eccleſiæ ornamenta Laicis oppignerare, *text. eſt in cap. 1. extr. de pignor.* licere etiam tempore famis alienare Deo dicata vaſa & illis ſimilia, ait *l. ſanctiſſimo nemini 21. prope med. C. de de SS. Eccleſ.* imò & Epiſcopo ignorante etiam concilio res Eccleſiæ alienare permittit, *cap. placuit 12. quæſt. 2.* ita pater poteſt tempore famis vendere ſuum filium, *l. 1. & l. 2. C. de patr. qui filios diſtrax.* Dyn. *in reg. in argumentum de R. I. in 6.* Capell. Tholoſan. *queſt. 257.* ita milites in bello pro victu impune deprædantur. *c. 1. de empt. & vend. ibiq; Dd.* Iaſon. *in d. l. de offic. ejus cui mand. juriſd. n. 75.* & ſi quæ ſunt ſimilia.

Quæ omnia vera intellige in caſu neceſſitatis extremo: Siquidem in graviſſima neceſſitate reviviſcit jus illud priſtinum rebus utendi tanquam ſi communes manſiſſent: quia in omnibus diſpoſitionibus & LL. humanis ac proinde in lege dominii ſumma illa neceſſitas cenſetur excepta. *l. 13. ff. famil. herciſc. l. 38. in princ. ff. de legat. 3.* Hartman. Piſtor. *part. 1. q. 50. num. 53.* Hugo Grot. *lib. 2. de jur. pac & bell. cap. 2. num. 6.* quaſi ea ſit inſuperabilis Barth. Ayal. *lib. 2. de jur. & effic. bell. cap. 11. num. 1.* Gail. 2. *de P. P. cap. 4. n. 4.* Hinc eſt, quod in navigatione, ſi quando defecerit, quod quiſq; habet, in commune conferri debeat. *l. 2. §. cum in eadem. in fin. ad L. Rhod de jact.* Sic & defendendi mei cauſa vicini ædificium orto incendio diſſipare poſſum. *l. 3 §. quod ait 7. de incend. ruin. naufr.* & funes aut retia diſcindere, in quæ navis mea impulſa eſt, ſi aliter explicari nequeat, *l. quemadmodum 29. §. item 3 ff. ad L. Aquil.* quæ omnia lege civili non introducta, ſed expoſita eſſe, docet Hugo Grot. *d. loc. num. 6.* Vnde & eam à quovis damno, quando magna vi cogente vel neceſſitate damnum datum ſit, excuſare refert. *l. ſi quis 49. ff. ad L. Aquil.* adeò ut etiam mora ob extremam neceſſitatem purgari dicatur. Franciſc. Pfeil. *cent. 2. conſ. 174. n. 4.* & in terminis non exſolutarum ex neceſſitate penſionum. Weſenb. *in conſil. 61. n. 26.* quin imò nec Chriſtianæ pietati refragari ait Petr. Gregor. *ſyntagm. jur. lib. 7. cap. 16. num. 23.* quando fruges alioquin perituræ & diebus feſtis colligantur, vel ſi urgente ſumma neceſſitate in cauſis forenſibus in rebus quæ moram non patiuntur, judicetur, Petr. Gerard. *ſing. 109. num. 8.* Iaſon. *remiſſ. 6 in d. l. 1. num. 75. de effic. ejus. cui mand. juriſd.* eum præſens neceſſitas ſæpe moram judiciorum non admittat. *l. 1. §. 2. ff. de fer.* Cicero *lib. 2. de Invent. cap. 7.* & Weſenb. *ad rubr. C. quando liceat unicuique ſe vindicare.* quod excuſationem mereri etiam in foro poli, per *Eccleſ. cap. 42. in fine.* probant Dd. *in cap. quod eſt licitum de R. I.* eum aliàs pœna & culpa quidem moderetur, non tamen in totum excuſetur. Panorm. *in cap. quoniam de ſimon. n. 5.* qua ratione ſi aliter neceſſitas evitari poſſit, in pari neceſſitate ipſe poſſeſſor tenebitur, ſi reſtitutio fieri queat. Hug Grot. *d. loc. n. 7 & 8.* add. & Havem. *de jur. Epiſc lib. 7. §. 10. p. 102.* ubi diſtinguit neceſſitatē in abſolutam præciſam coactionis & compulſionis, quæ nec plane evitari poteſt, nec mediis prævalentibus ſiſti: & cauſativam vel reſpectivam, quæ aliis remediis evitari poſſit. Donell. *ad l. 2. C. de hered. vel action. vendit. num. 39.* ubi diſtinguit inter abſolutam & eum adjuncto ſeu conſequentia, ſive cum exceptione μίτα τοῦ δύνασθαι, ut Cujac. *in recitat. ad l. 1. ff. de action. empt.* Wil-

helm. Anton. *de morat. præscript. tit. 7. concl. 22. n. 46.* vel ut Domini Marpurgenſes apud Rövenſtr. *in conſ. de contribut. q. 2. pag. 228. n. 70.* neceſſitatem aliam faciunt ordinariam, aliam extraordinariam. argum. *l. ult. C. de his quæ ex publ. collat. illat. ſunt non uſurpand. lib. 10.* vide etiam *l. 2. C de priv. dom. Auguſt.* ubi quædam neceſſitates dicuntur canonicæ & ſtatutæ, *can generaliter. Verſ. placet. cauſ. 19. quæſt. 1.* A Philoſophis etiam gradus neceſſitatis obſervari, dum perhibent aliquid eſſe neceſſitatis (1.) vel neceſſitate abſoluta (2.) vel neceſſitate definitionum & demonſtrationum, vel (3.) neceſſitate phyſica, vel (4.) neceſſitate conſequentiæ ubi ſcil. conſequentiæ neceſſitas eſt, non ipſius rei neceſſitas (eum illa in ſua natura ſit mutabilis & contingens) ſed illius quod ad rem illam poſitam ſequitur, docet Schart. *lib. Metaph. diſput. 11. theſ. 36.*

XI.

Non quicquid judicis poteſtati permittitur, id ſubjicitur juris neceſſitati, *l. non quicquid 40. de judic. l. ſæpe audivi 8 de offic. præſid.* ubi Cujac. in Iuliano diſtinguit inter ea, quæ ſunt in arbitrio & officio judicis, & ea quæ ſunt in obligatione, quæ nihil aliud eſt quam juris neceſſitas. *l. ult. de eo quod cert. loc.* quo caſu locum forte habebit regula: quod neceſſitatis eſt, id perperam arbitrio judicis relinquitur, *l. 3. §. 2. de reb. eor. qui.* Otterman. *ad §. 4. Inſt. de ſatisdat.*

XII.

Neceſſitas vi proxima eſt: imò vis nihil aliud eſt, quam neceſſitas impoſita contraria voluntati, & vicevera neceſſitas vis contraria voluntati ſeu neceſſitas eſt vis, cui inviti ſuccumbimus. *l. 2. ff. quod met. cauſ. l. penult. §. ult. de excuſat. tutor.* Cujac. *in tr. ad Africam. ad l. 35. locat. p. 1163.*

XIII.

Nulla neceſſitas excuſat, quæ poteſt eſſe non neceſſitas. Tertullian. *in exhortat. ad caſtitat.* & ex eo Dn. Iac. Gothofr. *diſſert. 2. ad l. caſus majorum. & pag. 88. in fin. C. de teſtament.*

XIV.

Neceſſitas finis, jus facit in moralibus. Hugo Grot. *lib. 2. de jur. bell. & pac. cap. 5. num. 24.*

XV.

Quæ propter neceſſitatem fiunt, in argumentum trahi non oportet, *l. 162. ff. de Reg. Iur.* Philipp. Matth. *ad l. 141. num. 19 ff. eod.* Ideoque neceſſitatis cauſa tantum alienandum eſt, quantum urget neceſſitas & non ultra. Bald. *conſil 332. lib. 1 & lib. 2. conſ 20. in fin.* Iaſon. *in l. creditor. numero 3. limitat. 2. ff. ſicert. por. & l. qui Romæ. §. duo fratres. num. 17. de V. O.* Cravett. *conſil. 241. col. 11. Verſ. ſecundo reſpondeo.* nec ad eam etiam

produ-

producendum quod humanitatis cauſa aliquando ſuperiori præſtatur. Zaſ. *on enarrat ff. tit. de offic. proconſ.*

XVI.

NECESSITAS non habet legem, ideo lex ſubjacet neceſſitati, non è contrario. *l. tutor qui repertorium 7. in pr. ff. de admintutor. l. u. gradatim* 11. §. 1. *de muneribb. & honoribb. non ſolum* 10. §. *fin. ff. de excuſ. tutorum. l. aliquando 5. ff. de officio Proconſ. l. ſi quis filio 6. ff. de iniuſto rupto. l. 1. C. de operis liber. l. protyronibus 3. C. de privileg. domus auguſtæ. lib. 11. cap. licet 3. de feriis. cap. 5. in fine, de conſuetud. cap. extit 3. col. 4. in fine, de verbor. ſignif. lib. 6.* [Neceſſitas enim non ſolum non ſubeſt legibus, *l. aliquando 5. & ibi gl. fin. in l. 1. C. de oper. libert.* ſed etiam ipſa legem facit. *l. 27. ff. de manumiſſ. teſtam.* Cluten. *in diſput. de vectigal. theſ. 16. in fin.* cum eam vim habeat, ut non modo jus civile vincat, ſed & canones ei ſe ſubjicere ſoleat, *cap. nemo 6. de R. I. in 6. cap. conſilium 2. de obſ. tetun. c. ult. de feriis, cap. non minus. de immunitat. Eccleſ. niſi Epiſcopus neceſitatem faciat. vid. & diſt. 9. per tot.* Regn. Sixtin. *in conſil. Marpurg. conſ. 11. vol. 3. num. 50.* ſiquidem neceſſitas adeo ingens eſt telum, ut non ſit Legi ſubjecta, *l. ait Prætor* 10. §. *ſi debitorem 16. ff. quæ in fraud. creditorum.* neque etiam Dii quidem reſiſtere poſſint, ut eſt in proverbio quod Eraſm. *in Chiliad. erudite explicat.* Conſ. Argent. 1. *conſil. 9. num. 7.* Unde & Orpheus in hymno noctis ſcribit; gravem neceſſitatem omnibus dominari, cum inculpabile judicandum ſit, quod neceſſitas intulit, *cap. ad limina 7. 30. quæſt. 1. & cap. 2. 3. 4. quæſt. 1. & iuxta* Herodian. *lib.* 1. ei parendum; cujus meminit Tiraquel. *in tit. de retract. munic. in* §. 1. *gloſſ. 9. num. 32.* & in eandem ſententiam multa congerit, *d. tract.* §. *26. num. 18. cum ſeqq. & in tract. de pœn. cauſ. 33. numero 3. cum ſeqq.*] Chalderin. *conſil. 95. Quod eſt unicum, de treuga, & pace, num. 5. verſ. item eſt iniuſtum.* Jaſon. *in l. ſi ex toto, in fine princip. ff. de legat.* 1. ubi ponit plura exempla de bello, fame, peſte, & ſimilibus, Anchar. *conſil. 91. In auxilium veritatis, num. 4. & 5. & conſil. 243. num. 4.* ubi ait, quòd neceſſitas non habet legem humanam neque divinam, quia multa prohibita de Jure divino, & humano, fiunt permiſſa ex neceſſitate, & è contrà permiſſa fiunt prohibita, & ponit exempla furti, homicidii, & ſimilium. Signorol. de Homod. *conſil. 42. num. 3.* ubi ait procedere etiam in neceſſitate Juris,

quia culpa caret, qui facit aliquid neceſſitate Juris imminente. Cephal. *conſil.* 451. *num.*282. *&* 283. ubi ponit decem exempla, quibus neceſſitas facit recedere à Jure, à regula, & ab humanitate, & generaliter dicit procedere in neceſſitate contra diſpoſitionem legis, ſecus in diſpoſitione hominis, & optimè declarat Caſtren. *conſ.*400. *Priuſquam, col.* 2. *in princ. verſ. ſubeſt enim neceſſitas, lib.*1. ubi neceſſitas excuſat, ne legibus, & legum præceptis ſubjiciatur. Thom. de Thomaſſet *in floribus legum, reg.*189. Gail. *lib.*1. *obſervat.* 102. *num.* 8. Plac. *de delict. lib.*1. *cap.*28. *num.*3. Surd. *deciſ.*86. *num.*8. Barthol. Perett. *ad extravag. Ambitioſæ, de rebus Eccleſiæ non alienan. verb. præterquam. num.*4. *pag.*176. Matien. *l.*1. *gloſſ.*21. *tit.*10. *lib.*5. *novæ Recop.* latè & eleganter Munos de Eſcobar *de ratiocin. adminiſt. cap.*14. *num.*10. *cum ſeqq.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.*5. *lit. N. concl.*19. *per totam.* Sanchez *de Matrim. lib.*3. *diſp.* 10. *num.*27. Cevall. *commun. contra communes, tom.* 4. *quæſt. fin. num.* 50. Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſiaſt. deciſ.* 711. *in* 1. *edit.* aliàs *reſolut.*602. *num.*19. Monet. *de diſtribut. quotid. p.*2. *quæſt.*11. *num.*38. Bellet. *diſquiſit. clerical. p.*1. *titul. de diſcipl. clericali.* §.4. *num.*55. *&* §.20. *num.*13. Bened. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iurè. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 26. *in fine.* Cancer. *var. p.*2. *cap.*2. *num.*54. *& num.*169. Modern. *de ſupplicat. ad Sanctiſſ. p.*1, *c.*1. *num.*58.

XVII.

NECESSITAS facit licitum, quod aliàs de Jure non eſt licitum. *cap. quod non eſt licitum* 4. *de Regulis Iuris, cap. quanto* 4. *de conſuetud.* [*cap. conſuluiſti* 3. *extr. de celebr. miſſar. c. ult. extr. de cuſtod. Euchariſtiæ. c. licet* 6. *extr. de pœnit. & remiſſ. cap. cum* 54. *extr. de excomm. cap. licet* 3. *extr. de fer. c. mutationes* 7. *q* 1.] Bald. *in l. Divus Pius, in princ. not ab.*2. *ff. de petit. hæred.* Felin. *in cap. querelam. n.*19. *de iureiur.* Tiraquell. *de pœnit. temper. cauſa* 33. *num.*3. Anton. Oliban. *de iure fiſci, cap.* 4. *num.*36. Eſcobar *de ratiocin. cap.*14. *num.*13. Ceval. *commun. contra communes, tom.* 4. *quæſt. fin. num.*6. Cardoſ. in *praxi Iudicum, & Advocat. verb. neceſſitas, num.* 1. Monet. *de diſtribut. quotid. p.*1. *quæſt.*11. *num.*38. Bellet. *d.* §.20. *num.*13. Card. Tuſch. *d. tom.* 5. *lit. N. concl.*12. Cornel. Beninc. *de paupert. ſpec.*9. *in indic. num.*43. Stephan. Grat. *diſcept. forenſ. tom.*4. *c.*626. *n.*15. *&* *c.*636. *n.*10. Ioan. Maria. Novar. *quæſt. forenſ. lib.*1. *q.*28. *n.*10. *&* *q.*55. *n.*3.

XVIII.

XVIII.

Ex NECESSITATE quæ fiunt, non dicuntur fieri in fraudem, ut per Gozadin. *conſ.*87. *n.*15. quem refert Flamin. Pariſ. *de reſignationib. benefic. tom.* 1. *lib.*2. *q.*3. *n.*40.

XIX.

In NECESSITATIBUS nemo liberalis exiſtit, *l. rem legatam* 18. *ff. de adimend. legat.* Tiraquel. *in l. ſi unquam, verb. donatione largitus, num.*106. *C. de revocand. donat.* Gam. *Luſit. deciſ.*71. *num.*3. Pichard. *ad rub. Inſtit. de adopt. num.*43. Valaſc. *conſ.*153. *num.*24. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.*4. *c.*796. *num.* 27. *& tom.* 5. *c.* 925. *num.*9. Joan. Anton. Mangil. *de imput. quæſt.*15. *num.* 36. Valaſc. *conſil.* 153. *n.*4. Weſenb. *in par. de collat. dot. n.*1. *&* 2. *conſ.*73. *n.*8.

CAP. VI.

Negans, Negatio, Negativa.

Axioma I.

Negatio mera ex ſe nihil ponit ineſſe. Paeian. 1. *de probat. cap* 35 *n.*51. Verba enim negativa & negativè concepta reſiſtunt actui & rollunt omnem potentiam. gloſſ *in l.*1. *C. ne fideiuſſ dot. dentur.* quam ſingularem vocant Alex. *in l. ſi conſtante. §. quoties. col* 3. *ff. ſolut. matrimon.* imò meræ & non probatæ negativæ tanta vis ineſt, ut longè diſtrahar magis, quam unquam affirmativa ponere valeat. *l hoc genus* 106. ubi Caſtr. *de condit. & demonſt.* Natt. *conſil.* 66. *num.*28. Cravett. *conſ.*146. *num* 4. cum negatio omne id deſtruat, quod ſibi obſtat compellere. Hippol. Riminald. *conſ.*111. *n.*116. *lib.* 2. Vnde ex propoſitione negativa non poſſe ſequi affirmativam voluit, Bald. *in l.*2. *in fin. C. de condit. inſert.* ubi tradit quod nec ex diſpoſitionibus privativis reſultet habitus, nec ex diſpoſitionibus negativis reſultet affirmatio quod idem notavit & Specul. *in §. ſexto tractandum. num.* 14. *Verſ. nec enim ſequitur. teſtul. depoſition.* ubi ait quod per reſponſionem ad negativam quis nihil ponat, ſed neget tantum. add. Boniſac. de Viall. *in Clem.* 1. *num.*33. *Verſ. nam ſecundum Logicos col.* 3. *de Vſur.* Geminian. *in cap. præſentium. num.*31. *Verſ. ſecundo nota. col. penult. de teſtib. in* 6. Covar. *in cap.*4. *§.* 1. *num.* 7. *Verſ. idcircò illud annotandum. num.* 2. *de matrimon. p.*173. Vbi tamen obiter hàc in re etiam atque etiam negantium propoſitionum definitio obſervanda: quod ſcil. pronunciatum negans non ſit omne, in quo particula *non* prædicato adhæret: (ſit enim nihil omninò differret à pronomine indefinito ex parte prædicati) ſed in quo prædicata ſubjectis attribuuntur negando,

gando, h. e. prædicata à subjectis removentur, seu iis non ineſſe dicuntur. Quo obſervato rectè de ſyllogiſmis, qui ex puris negativis conſtare, & minorem in prima figura negativam habere videntur, judicare poteris, neque opus habebis ſyllogiſmum tranſponere vel prædicatum *non* poſt verbum ponere, v. c. ſi quis diceret:

Quæcunque non honorantur ea non excoluntur.
Muſica non honoratur. E.
Muſica non excolitur.

Syllogiſmus erit optimus in prima figura modo Ferio, neque minor revera negativa: Quod ſi enim quis putaret minorem eſſe negativam plura ſequerentur abſurda (1.) naturalis conſequentia impugnaretur. (2.) fierent ex tribus terminis quatuor. Dicendum ergo erit in minori prædicatum illud, non honorari, non removeri à ſubjecto, Muſica, ſed ei includi, quaſi diceretur: Muſica eſt earum numero quæ hodiernis temporibus honoratur.

II.

Negans ſimpliciter totum negare videtur. Bart. *in l. 1. col. 1. C. de liris contestat.* Bald. *in l. 1. num. 22. verſ. nunquid. col. 4. C. de addi. edict.* quamvis in ſingulo non comprehenſa. Iacob. Butrigar. *in l. 1. col. 2. verſ. aliquando rem comparet. C. de liris contest.* Sic qui ſimpliciter negat narrata pro ut narrantur, intelligitur negare tantum ea, quæ contra ſe, non ea quæ pro ſe faciunt. Salicet. *in l. cum pretium. num. 2. verſ. ſed ab extra. C. de liberal. cauſ.* Caſtr. *in l. dubitat. §. ita demum. in fin. ff. de fidejuſſ.* Alex. *in l. non tantum. §. quod autem. num. 1. verſ. ſecundo limita. ff. de re judic. & conſil. 91. in cauſa. num. 7. verſ. nec obſtat ſi diceretur. col. 3. Vol. 6.* ratione enim partis falſæ poteſt quis negare totum in oratione ſumpta ex univerſo. *l. ſi is qui ducenta 13. ff. de reb. dub. l. ſi ſervus 9. §. ſi pupillum 1. ff. ſi quis caut. jud. ſiſt.* Unde etiam Bald. *in d. cap. 1. num. 6. verſ. ſed nunquid. col. 3. extr. de liris conteſt.* conſtituit differentiam inter ſimpliciter negantem, & eum qui negat narrata pro ut narrantur, ita ut qui ſimpliciter negat, totum negare dicatur per text. *in §. pratorea 5. Inſtit. de inut. ſtipul.* ubi habetur quod ſimplex reſponſio refertur ad omnia in interrogatione contenta & propterea omnia & ſingula videtur, vel negare, vel confiteri, qui reſpondendo vel ſimpliciter negat vel ſimpliciter confitetur, *add. & gloſſ. in l. & ſi quis impedrat. §. plerique verb. oportet. ff. de religioſ. ſac. & text. in l. quare 58. §. fin ff. de adilit. edict.* Vbi ſi ſervus interrogæus an fugerit è domo venditoris ſimpliciter reſpondeat ſe fugiſſe, cenſetur confiteri non ſolum defuga, ſed etiam de loco, cum poſteriori caſu quando quis negaret ſimpliciter narrata, pro ut narrantur intelligatur negare, tantum ea quæ contra ſe allegari potuiſſent. vide tamen Alex. *in l. etiam. §. licet. in fine. ff. ſolut. matrimon.* ubi prius videtur reſtringere, ita ut ſimplex negatio nunquam trahi debeat ad ea quæ neganti ſunt favorabilia, vel per quæ quis pœnam incurreret, quod idem etiam repetit *in l. non tantum. §. quod autem. num. 2. verſ. tantum ſuſtinendo. ff. de re judic.*

III.

III.

Negativa hoc ipſo ſatis probata cenſetur, quod non probatur contrarium. *l.* 1. *C. de probat. gloſſ. in l.* 2. *verb. compellere, C. de jur. Emphyt.* Bald. *conſil.* 79. *lib.* 2. Cravett. 1. *conſ. fin.* Ripa *in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. num.* 7. *ff. ad SC. Trebell.* Cephal. *conſil.* 377. *num.* 11. *Vol.* 4. Vult. 2. *Conſil. Marp.* 25. *num.* 97. Lanfranc. *in cap. quoniam contra num.* 14. *de probat.* Herculan. *de probat. negat. num.* 80. Tuſch. *lit. N. concluſ.* 29. *num.* 8. *ubi n.* 9. *& ſeqq.* maximè hoc procedere ait in eo negante, qui intentionem ſuo ſe fundatam habet. Ratio, quia negatio omne id deſtruit, quod ſibi obſtat. Hippolyt. Riminald. *conſ.* 111. *n.* 116. *lib.* 2.

De hoc Axiomate diſputat ita Bald. *ad l.* 2. *C. de jure Emphyt. num.* 6. quando quæreretur, quæ opinio ſit verior, utrum quod negativa probetur eo ipſo, quod contrarium non probatur, an vero quod negativa nihilominus debeat probari?

Diſting. Iacob. de Butr. Quod ſi negativa ſit indefinita, ut non poſſit probari, quod tunc probetur juris præſumptione, i. e. eo ipſo quod non probetur contrarium: ſi autem negativa ſit definita, h. e. reſtricta ad certum tempus vel locum, debeat tunc probari per teſtes aut inſtrumenta. Hæc ille. Ego vero (pergit Butr.) credo quod contra confeſſionem (ſcil. ſi quis articulum ſeu poſitionem fuit confeſſus) nunquam negativa probetur præſumptione: quia à præſumptione juris ſit receſſum per confeſſionem; licet quoad aſſerentem negativam ad impugnationem ſcripturæ, vel ſolennitatis, incumbat ei onus probandi. Bald. *in cap. ſi poſſ. deviſionem* 3. *notar. de jur. & fact. ignor.* Gylman. 4. 2. *Qor.* 1. *num.* 39.

IV.

Duæ negativæ faciunt unam affirmativam. *l. duobus negatibus* 237. *ff. de V. S.* gloſſ. *in l.* 1. *verb. & idei, in fin. C. de ſerv. fugitiv.* Bart. *in l. fœmina. ff. de Senator. & l.* 1. *§. ſin autem. ff. de hered. inſtitut.* Card. *in elem.* 1. *in princ. de offic. deleg. & ibi* Ioh. Imol. *num.* 17. *verſ. gloſſa nec non. col.* 3. Alber. *in l.* 1. *§. ſi quis ita. num.* 7 *verſ. aut ſeniunt ad determinationem. col.* 2. *ff. de V. O.* Maiſil. *in tract. de bannit. verb. negantur. num.* 28. *verſ. adde etiam ulterius. col.* 5. Alciat. *in l. duabus negatibus. ff. de V. S. & ibi* Gœdd. Salicet. *in l.* 1. *num.* 12. *verſ. nunc ad quartum. col.* 6. *C. de ſerv. fugitiv.* Gemnian. *in cap.* 1. *in princ. de jurejur. in* 6. Donat. in Terent. *Andr. act.* 1. *ſc.* 2. *αἱ δύο ἀποφάσεις ἡ σερήσεως μὲν κατάφασιν ἀπέλεσαν*, dixit Diomed. *lib.* 2. Ratio eſt, quia natura negationis eſt, ut quicquid inveniat, deſtruat, inde fit cum ſecunda negatio reperiat præcedentem, ipſam deſtruat ejuſque oppoſitum inferat Alberic. *in l.* 1. *§. ſi quis ita. num.* 7. *ff. de V. O.* & ex Auguſtin. Alciat. *ad d. l.* 237. *de V. S.* Quod tamen non eſt perpetuum: quandoq; enim negativas duas fortius negare, *textus eſt in c. tua nos* 19. *§. ult. ubi coram quo conſtanter negavit, quod præmiſſa minimè perpetrata ſint. extr. de homicid.* Vnde

Declara hoc axioma procedere, ſi una negatio ad unum idemque verbum in eodem membro unius rei intuitu referatur: ſi vero utraq; copulativè vel disjunctivè ſubjiciatur, utraque retinet naturalem ſignificationem,

exempl. vid. *in l. Verum eſt 216. ff. de V. S. l. 1. §. ſi quis ita. Verſ. non tantum autem ciuiliter, ſed nec naturaliter obligatur,* & paulò poſt, *non obligari pro eo fidejuſſorem quidem. de V. O.*

Limita I. ſecus eſſe, quando abſurdus intellectus vel contrarius intentioni loquentis ſequeretur Abb. *in cap. eſſi Chriſtus. num. 7. Verſ. item hoc limita. col. 3. extr. de jurejur.* Roman. *in d. l. 1. §. ſi quis ita. num. 17. Verſ. aut dubitatur. col. 5. de V. O. ubi* Alberic. *n. 6.*

Limita II. quando negationes referuntur ad diverſa. Bald. *in l. 1. numero 29 col. 3. ff. de ſerv. fugit.* Bart. *in l. maxime ſecte, in princ. ff. de jurejur.* Cyn, *in d. l. 1. n. 7. Verſ. Sed dic quod omnes. col. 2. C. de ſerv. fugit.* Geminian. *in d. c. 1. in princ. de jurej. in 6.*

Limita III. in tribus negationibus, quæ non affirmant, ſed fortius negant, ſive ad idem, ſive ad diverſa referantur, modo nulla ſuperabundet. Donat. in Terent. *Andr act. 1. ſc. 2. l. 13. §. 5. in fin. ubi aqua non eſſe extra aquæductum poſita, non negaverim. De jurejur. l. 1. §. 5. ubi, non inſubtiliter non putat. ff. de hered. inſt.* Matth. 24, 21. οὐ μὴ γένηται. add. & Angel. *in l. fluminum. num. 5. in fin ff. de damno infect.* Bart. *in d. l. duobus negatiuis. ff. de V. S.* Exemplum vid. *in l. 1. C. de ſerv. fugitiv.* ubi dicitur in ſervo fugitivo non habere locum, nec uſu capionem, nec longi temporis præſcriptionem, *l. 1. ff. de cadaver. punctor. & l. non nunquam 8. ff. de collat. bon.*

Limita IV. niſi natura linguæ aliud ferat. ut accidit Græcis, apud quos geminatio negativæ vehementius negat vel exornat orationem, teſte Budæo: quod & Germanis uſuvenire pateſcit ex hiſce dictériis, quando dici conſuevit: **Er hat niemalen nichts gute noch denckwirdiges außgericht.** item **Er hat nie kein Waſſer betrübt/ er hat niemalen deren keines gethan** &c. vide Gœdd. *ad d. l. 137. de V. S. in fin.*

V.

Vno negativo poſito, totum affirmativum deſtruitur. *l. 9. §. 1. ff. ſi quis caut. jud. ſiſt. l. 11. §. 1. ad exhib.* Exempl. habes *in §. 7. de fidejuſſ. l. 11. §. 1. Verbis nihil penitus ignoretur. i. e. nihil ignoretur penitus, h. e. in univerſum. inſt. de teſtam* ſimile quid eſt *in l. 47. ubi utrumq; legatum nullo modo debetur, h. e. nullo modo utrumq; ſed alterutrum. ff. de legat. 2.* ita *in l. 23. §. 3. non nihil, h. e. nihil non. ff. de adil. edict.* ita *in l. 1. §. ult. ff. de rei vind.* pro Verbis *licet ſingula capita noſtra non ſint,* lege, *licet non ſingula capita noſtra ſint.* ita *in l. 85. de ſolut. ſolidum non ſolvitur, i. e. ſolvitur non ſolidum.* ita *cap. ultimo. extr. de for. comp. licet ratione delicti ſeu contractus conventus non fuerit, i. e. licet non ratione delicti conventus fuerit.* his adde & *l. 19. de jur. dot. l. 5. §. 11. ff. quod ci aut clam. l. 3. §. 2. verſ. rem quâ in bonis quis jure non poſſidet. C. communi. de legat. l. 5. ff. uſufruct. quemad. amitt. l. 1. de contr. tut. act. §. ultim ibi ſtatim non. Inſtitut. de injur. §. 4. Inſtitut. ad SC. Trebell. l. ult. de reb cred. l. 1. in princ. ff. de ſuis & legitim. l. 45. C. de decur.* add. & Cujac. *in Papin. lib. X 1. reſponſ. l. 9. de Vſur. & in Paul. lib. 29. ad edict.* Iohan. Druſium *lib. 9. obſerv. 4.*

VI.

Negatio poſtpoſita ſigno univerſali æquipollet ſuo contrario, gloſſ. *in l. legitimos. §. legitimus. verb. non ſatis dederit. ff. de legit. tutor.* ubi tradit, quod hæc verba, omnis homo nõ currit, & nullus homo currit, æquipolleant, ſicut idem juris eſſe dixit inter hæc verba, ſi omnes non ſatisdederint, quod idem notavit Bald. *d. loc.* add. & Bart. *ibid. num.* 3. *col.* 1. *& in l. ſi neceſſarium. §. ſi annua. num.* 3. *ff. de pignerat. act. & in l. bello. §* 1. *ff. de capti. & poſtlimin. reverſ.* Dec. *conſ.* 520. *in cauſa. num.* 8. *& hoc maxime videtur. col.* 2. Cuman. *in l. obligari. n.* 3. *in* 1. *gloſ. ff. de auctor. tut. ibidem q.* Gothofred. ſicut etiam & hæc verba, agere ut acquiras: & id agere ne locupleteris, prio æquipollentibus uſurpantur. *l.* 6. *in princ. quæ in fraudem cred. l.* 24. *princ. de damn. infect. l.* 237. *de V. S.*

Declara hoc axioma procedere, quando oratio profertur à Lege, vel ab illis, qui propriam verborum ſignificationem intelligunt, ſecus vero eſſe, ubi profertur à contrahentibus, qui iſtas æquipollentias ignorant. Bart. *in l. ſi neceſſarias. §. ſi annua. num.* 4. *ff. de pignerat. act.* ubi rudi & craſſo ſignificatui ſtandum eſſe aſſerit.

VII.

De uno negans de alio confitetur tacendo. *cap. nonne* 5. *extr. de præſumpt. l. cum Prætor.* 12. *in pr. ff. de judic.* quod enim de uno negatur, de pluribus conceditur, *cap. non ſolum abnegat.* 11. *q.* 3. & negans ex duobus illatis alterum, præſumitur alterum affirmare, *d. c. nonne. de præſumpt.* Ludov. Gomez *ad §. ſupereſt. Inſt. de act. n.* 26.

VIII.

In omni negatione ineſt affirmativa, ὅλως ἐν τῇ ἀποφάσει ἡ φάσις, inquit Ariſtot. 2. *Sophiſt. elench. cap.* 6. Ita negans aliquem mentis fuiſſe compotem, affirmat eum eſſe furioſum. *l.* 5. *C. de Codicill.* & ibi Gothofred. Sic de actione negativa, ait Theophil. *§.* 2. *Inſtit. de action. quod* τοῖς ῥήμασι, quidem ſit negativa, ſed tamen ἀποτελέσματι, ſeu effectu καὶ τῇ δυνάμει affirmativa & confeſſoria, talis etiam eſt aſſertio negantis, pecuniam eſſe numeratam, *l.* 1. *C. de non numer. pecun add. & c.* 3. *extr. de ſucceſſ. ab inteſt.*

IX.

Negatio univerſalis exceptionem non admittit. Rivetus *in Apolog pro Virgine Maria, lib.* 1. *cap.* 18. *p.* 146. unde de univerſali negativa regula concepta, quod in uno falſa reddita in totum falſa conſtituatur. *l.* 83. *§. utrum* 3. *de reb. dub.*

X.

Non omnis negatio eſt exceptio & qui negat, non propriè excipit. Bald. *in l. peremptorias. num.* 36. *C. ſent. reſcind. non poſſ.* Socin. *in rubr. extr. de Except. num.* 2. Felin. *in rubr. eod. in princ.* maximè quando fit negatio

antequam actoris intentio ſit fundata, ut voluit Dec. *d. rubr. ubi declarat. num.* 3. vid. & Covar. *in reg. poſſeſſor mala fidei. p.*1. *in pr. n.*4. *verſ.*4. *de R.I.* Bertazol. 1. *conſult. deciſ. conſ.*49. *num.*42.

XI.

Ex verbis negantibus & privantibus non reſultat habitus. Bald. *in l.* 2. *per ill. text. C. de condit. inſert. & per l. ex facto* 19 *ff. de hered. inſtit.* Weſenb. *in parat. ff. de hered. inſtit. n.* 6. *Vid. infr. lib.*14. *c.* 1 *relatio.*

XII.

NEGANTIS factum per rerum naturam nulla eſt probatio. *cap. ſuper hoc* 5. *de renunc.* [*c. ult.* 6. *q.*14. *c. accuſator* 2. 6. *quæſt.*5. *c. bona memoria* 33. §. *contra vero legati. extr. de Elect. cap. quoniam contra* 11. *in princ. extr. de probat. l. actor* 23. *C. de probat.* Anchar. *in d. c. bona, in* 4. *oppoſit. col.* 3. *in fin.* Weſenb. *ad l. Cornel. de falſ. n.*11.] Hieron. Fernandez de Ottero *in repet. cap. fin. de conſuet. num.* 30. Negativa enim mera & ſimplex probari non poteſt, *c. cùm Eccleſia Sutrina* 3. *verſ. nos igitur, de cauſ. poſſeſſ. & prop.* Oldrad. *conſil.*244. *num.*21. *in fine, & conſil.*254. *num.*14. *verſ. ad formam.* Anton. Gabr. *commun. opinion. tit. de probat. concluſ.* 6. Donat. à Fina *tom.*1. *lib.*4. *tit.*9. *num.*35. 20. *&* 28. Rebuff. *de exceptionib. num.* 160. *cum ſeqq.* Maſcard. *de probationib. concluſ.* 1087. Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſump.* 50. *num.* 8. *cum ſeqq.* Vincent. Caroc. *de locato & conducto, part.*3. *de negativa probanda.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. probatio, n.* 29. [Ratio, quia probatio debet fieri per ſpecies & differentias: illud autem quod eſt, non poteſt habere ſubſiſtentiam neque ſpecies nec differentias, ideoq; probari non poteſt. Jac. Butr. *in d. l. actor. col.*1. *verſ. quæro quid velit dicere. C. de probat.* cum debeat fieri per cauſam: non entium autem nullę ſint cauſæ nec demonſtrationes. Paciam. *l. de probat. c.*37. *n.*3. adeò quidé ut nec eam aſſeverantibus mille credatur.] latè Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom.*5. *lit.* N. *concluſ.*30. *per totam.* Niſi habeat affirmativam, [*exemplo l.* 5. *ibi aſſeveratio negantis. C. de Codicill.* & teſtimoniis Ariſtot. *c.*6. *Sophiſt. Elench. c. ſuper hoc* 5. *extr. de renunc. c. cum dilectus* 3. *extr. de ſucceſſ. ab inteſtat.*] Petr. de Anchar. *conſil.*79. *num* 3. *& ſeq.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib.*8. *quæſt.*2. *num.*27. Cardin. Tuſch. *d. concluſ.*30. *num.* 19. Vel niſi reſolvatur in affirmativam. Oldrad. *conſ.*254. *n.*25. *verſ. præterea.* Menoch. *d. præſ.*50. *à num.* 14. Card. Tuſch. *d. concluſ.*30. *num.* 18. Vel niſi ſit coarcta-

coarctata loco & tempore. Gloſſ. *in l. optimam. C. de contrab. ſtipulat.* Angel. Aret. *conſ.* 105. *Viſo ſupradicto. num.* 4. *in fine. verſ. ſicut dicimus.* Clar. §. *fin. quæſt.* 52. *num.* 4. *verſ. ſi tamen coarctetur.* Rebuff. *de except. num.* 172. Maſcard. *concluſ.* 1087. *num.* 8. Lanfranc. *de Oriano in praxi ſua, cap.* 8. *num.* 96. Brunor. à Sole *in locis communib. verb. teſtis. num.* 16. Flamin. Pariſ. *lib.* 11. *quæſt.* 14. *num.* 68. Mendez à Caſtro *in praxi Luſit. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 62. Cardin. Tuſch. *d. concluſ.* 30. *num.* 49. [Vel niſi negativa propoſitum tueatur, affirmativa autem oppugnet perſonæ honeſtatem vel conditionem. Tiber. Decian. *reſp.* 4. *num.* 27. *& ſeq. vol.* 3. quo caſu negativam præferendam affirmativæ, ait Johan. Gœdd. 2. *Conſil. Marpurg.* 28. *num.* 58.] Vel probetur ex inſpectione actorum. Geminian, *conſil.* 57. *In cauſa Archidiaconi. num.* 1. *verſatem probata eſt ſecunda.* Alex. *conſil.* 186. *Viſis ſubtiliſſimis. col. fin. num.* 15. *verſ. nec obſtat. lib.* 2. Maſcard. *concl.* 968. *&* 1290. *&* 1318. *num.* 18. Menoch. *conſil.* 21. *num.* 23. Surd *deciſ.* 300. *num.* 11. Cardin. Tuſch. *d. concluſ.* 30. *num.* 20. *cum ſeq.* Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *quæſt.* 65. *à num.* 218. Cald. Pereira *de emptione, & vendit. cap.* 34. *num.* 42.

XIII.

Negatio facit rem dubiam. *l. ſin. C. quib. ad libert. proclam non ice. cap. veniens* 13. *de ſuppl. neglig. Prælator.* Felin. *in c. ſuper eo, à n.* 2. *de teſtibus cog.* Surd. *conſil.* 4. *n.* 28. Gutier. *practic. lib.* 3. *q.* 9. *num.* 10. Cancer *variar. p.* 2. *c.* 4. *n.* 22. [Imò aliquando jus tollit, veluti patriæ poteſtatis. *l. penult. C. de patr. poteſt.* ubi Pac. *in analyſ. n.* 5. *verſ.* 2.]

Limitatur tamen axioma multis modis; Primò, quando præſumptio eſſet contra negantem, per *l. ſi verò* 5. §. *qui pro rei qualitate* 1. *qui ſatisd. cog.* Surd. *conſil.* 188. *num.* 16. Secundò, ubi negatur id, in quo nulla cadit probabilis inficiatio, & in negatione facta extra judicium. Felin. *in cap. coram.* 34. *num.* 8. *de offic. deleg.* Tertiò, quando in contrarium adeſt evidens probatio. Surd. *conſil.* 4. *& conſ.* 378. *num.* 21. Quartò, quando probationes ſunt in promptu, idem Surd. *d. conſ.* 188. *n.* 16. Quintò, in notoriis, idem Surd. *d. conſil.* 14. *n.* 29. *& d. conſ.* 188. *n.* 16. *& d. conſ.* 378. *n.* 20.

XIV.

Negativa plus negat, quàm affirmativa affirmat, ſive, Negatio plus tollit, quàm ponit affirmatio, *l. filiuſfam.* 7. §. 1. *ff. de*

donationib. cap. ad noſtram 12. de probationib. gloſſ. 1. in l. juris gentium. §. ſed ſi fraudandi. ff. de pactis. gloſſ. verb. à ſuſpenſis, in cap. cùm dilectus, de conſuetud. cap. verbo non poteſt, in cap. 1. de R. I. lib. 6. Rayner. de Foroli *conſil. 68. Quædam mulier, num. 7.* quod eſt ſub hoc numero inter conſilia Signoroli de Homod. Dec. *conſ. 3. Et pro tenut. n. 4. verſ. ſecundum verò.* Cravett. *conſil. 809. Plura excutienda. num. 4.* Franc. Becc. *conſ 94. num. 33.* Tiraq. *de iure pr mogen. quæſt. 24. n. 12.* Covar. *var. lib. 1. c. 13. n. 7.* Cardin. Tuſch. *d. tom. 5. lit. N. concluſ. 27.* Mari, Antonin. *var. reſolut. lib. 1. reſolut. 20. num. 7.* Surd. *deciſ. 243. num. 6.* ubi *num. 7.* ſubdit, quod negativa diſpoſitio nullum caſum excipit. [Reinking. *lib. 1. de regim. ſecul. & Eccleſ. c. 3. num. 10. allegans. l. hoc genus 106. ubi Dd. de condit. & demonſtr.* Ratio, quia regula negativa prævalet affirmativæ, pro negativa etiam judicandum eſt, Bart. *in l. 3. de ſuſpect. tut.* Dec. *conſil. 567. num. 2.* Decian. *conſil. 1. num. 163. vol. 2.* Vult. 1. *Conſil. Marpurg. 22, num. 69.* ita attendi negativam, quando venit in vim limitationis ad regulam generalem; ſicut affirmativa, quando venit limitative ad regulam generalem negativam, ait Pariſ. *in cap. quoniam contra num. 38. verſ. nec obſtat.* Unde etiam & præcepta negativa efficacius obligant & magis adſtringunt. Archidiac. *in cap. ſi peccavit. verſ ſed conſiderandum eſt. 2. quæſt 1. quem ſequuntur.* Abb. Panorm. *in c. novit. ſub num. 34. verſ. nam quædam ſunt præcepta. col. 12. extr. de judic.* Tiraquell. *ad l. boves. §. hoc ſermone. limit. 7. num. 5. verſ. hinc q; prodit. ff. de V. S.* Dec. *in cap. nam concupiſcentiam. num. 7. col. 1. in fin. extr. de conſtitut.* Exemplum habes in donatione: Ea enim conceſſa, non cenſetur conceſſa mortis cauſa donatio, ideoque Vaſallus cui permiſſum eſt donare, mortis cauſa donare non poterit, cum tamen econtrariò prohibita donatione, cenſeatur quodcunq; genus donationis etiam mortis cauſa prohibitum, quia à quo removetur genus & quælibet ejus ſpecies remota intelligitur. Bald. *in cap. 1. col. 5. n. 18. verſ. quæro ſi Vaſallo, de probib. feud. alien. per Frider.* quem ſequuntur Aretin. *in l. qui in poteſtate, in pr. ff. de teſtam.* Tiraquell. *in l. ſi unquam. verb. donatione largitur. num. 199. verſ. tu autem. C. de revoc. donat.* Socin. *conſ. 19. pro deciſ. num. 15. verſ. & non eundo. col. 5. vol. 1.* Barbat. *conſ. 23. Clementiſſimè, n. 1. vol. 4.* Ripa *in l. 1. num. 10. in fin. de legat. 1.*

CAP

CAP. VII.

Negligentia.

Axioma I.

Negligentia par eſt damno. Pacian. *1.conſ.*20. *n.*145. pellit enim diſturn illud hodie faciam,cras faciam,aliquem de lucro.Barbat.*conſ.*41.*col.*13.*Vol.*1. & propterea illi non ſuccurrendum, quia vigilantibus non negligentibus jura ſubveniunt. *l.non enim* 16. *ex quibus cauſ. major.* Bald *in cap. fin. n.* 5. *verſ.alius modus, extr. de elect.* ubi dicit: quod qui negligit, ſua jura perdat: quia negligentia omnia lædit,& refert quendam verſum aureis literis(ut inquit) ſcriptum ſuper oſtio Cameræ Regis Roberti; qui dicebat:

Negligenza par de danno: hoggi farò, doman farò,caggia altrui fuor di guadagno. *add. & l. penult. C. de annal. except. No*6.8. *c.*2.

II.

Negligentia lata propè fraudem accidit. *l. impuberibus* 7. *ff. de ſuſpect. tut.* & cum ea comparatur. *c. ea quæ extr. de offic. Archidiacon.* Eſt enim ea culpa magna. Cephal. *conſ.* 577. *num.* 22. *Vol.* 4. *& conſ.* 356. *num.*51. *Vol.*3. Diſſoluta, eſt propè dolus. Riminald. *conſ.*391. *num.*20. & ei æquiparatur, Anguiſola *conſ.*157. *num.*9. cum omne quod ſit negligentia, non minus puniatur, quam quod dolo ſit *cap.dictum* 8 *diſt.*81.ubi gloſſ.inquit: Prælatum pariter pro negligentia ſicut pro dolo deponendum eſſe, idem confirmat. Hieron. Alban. *in tract. de poteſt Conſulis. p.* 1. *num.*177. Farin. *quæſt. crim.* 13. *num.* 30. maximè illis in rebus, ubi ex officio tenetur quis adhibere diligentiam & non adhibet. Burlat. 328.*n.*38. *Vol.*4.

III.

Negligentia commiſſa in uno,cenſetur etiam commiſſa in alio,ad quod illa devenitur. *fac. l.ſed eſt per Pratorem* 26. *§. hac clauſula* 9. *in fin. ff.quibus ex cauſ. major. l.quid ergo* 2. *§.uſuras* 4. *in fin.ff.de contr.tutel.act.* Cyn. *in l.ea quæ. C.de tempor. in integr. reſtit. quæſt.fin. & l.fin.C.de in qui a non Dom. manumiſſ.* ubi ait: quod negligenti commiſſa circa unum, noceat etiam circa aliud. vid. Gœdd. *conſ.*19.*de diviſ feud. n.*23.

IV.

Negligentia non præſumitur. Gravett. *conſ.*77. *de Anno num.*11. *col.*5. quia quilibet in dubio cenſetur eſſe diligens. Alex *conſ.*44.*col.* 1. Panorm. *conſ.*41.*n.*2.*col.*3.*Vol.*1. nec ullus tam negligens & reſupinus eſt,ut rem ſuam facile jactet. *l.cum de indebito* 25. *in princ.ff.de probat.* Regn. Sixtin.2. *conſ. Marpurg* 7.*num.*23. maximè in his quæ commodum ipſius reſpiciunt. Vulc. 1.*Conſ.Marpurg.* 22. *num.* 8. neque etiam ea facile probatur. Pacian. 1. *de probat. c.*10. quia eſt quid negativum,ſi ea coarctata non ſit. Orian. *in c. quo-*

niam

niam, contra Verb. teſtium depoſitiones. num. 103. *in fin. de probat. & ante ipſum.* Bart. *conſ.* 102. *Chariſſimè, col* 2 & Bald. *in l. ſolam. num.* 25. *C. de teſtib.* quapropter magis credendum eſſe teſtibus deponentibus de diligentia, quæ eſt affirmativum quid, quam deponentibus de negligentibus, quæ eſt negativum quid, infert Natt. *in conſ.* 462. *præſendit, num.* 10. *Verſ. præterea plurimi. Vol.* 2.

V.

Negligentia præcedentium excludit petitionem ſequentium. Barr. *in l. de pupillo* 5. *§.*16. *de oper. noV. nunc. num.*2. *Verſ. ſi negligentia.* Fichard. *conſil.*31. *num.*5. *ubi per l.* 1. *C. de ſuoffic. teſtam. & l. ſcimus* 36. *eod. tit.* concludit, quod negligentia in querela excludat etiam à petitione hereditatis, cujus querela præparatoria dicitur.

Intelligo procedere, quando præcedens illud ſe habet tanquam cauſa ad ſequentia: Sic eum reſtiturio in integrum ſit cauſa reſciſſionis, ideoque ſi quis neglexerit petere in integrum reſtitutionem, excluditur remedio reſciſſorio, ſecus eſt in præcedentibus quæ ſe non habent ut cauſa ſequentium: itaque omnia legata ſequentia non amittuntur, licet neglecta fuerint præcedentia: quia ſingula legata ſingulis annis naſcuntur, & jus capiendi non ex annis præteritis, ſed præſentibus inſpicitur, per ea quæ tradit Berlich. *lib.* 2. *concluſ.* 4. *num.* 6.

VI.

Ex negligentia ſua nemo commodum conſequi debet. *l. itaque ſullo* 12. *ff. de furt.* favent enim jura vigilantibus & non dormientibus. *l. pupillus* 24. *in fin. ff. de his quæ in fraud. cred.* Menoch. 2. *arb. jud. caſ.* 194. *num.*24. neque ignaviam prætendentes audiri debent. *l.*78 *§.*2. *ff. de leg.*2. Siquidem fructus negligentiæ damnum eſt. *l.* 2. *C. de condit. in publ. horr. lib.*10. maximè ſi ex temporis lapſu contrahatur M. Giurba *deciſ. noViſſ.* 60. *num.*28. Hinc & negligentiæ ſuſpectis adverſus ſententiam perfugium ſolet denegari. Caſtr. *in l. ſpecie. C. de re judic. Verſ. in die. col.*1. Gylman. 4. *Vot.* 1. *n.*30. vid. & Chaſſan. *conſ.*38. Cravett. *conſ* 32. *n.*3. Gomez *in Commentar. ad Reg. Cancell. de triennal. poſſeſſ poſt quæſt.*28.

VII.

Negligentia inferioris per ſuperiorem ſuppleti debet, *cap. ad audientiam* 3. *extr. de Eccleſ. adiſ. cap. per tuas* 40. *extr. de ſent. excommun. clem. unic. in pr. de ſuppl. neglig. Prælat.*

VIII.

Negligentia amittit quis jus ſuum, *cap.*1. *extr. de appellat.* negligentiâ enim extinguitur beneficium *d. cap. ſi Clericus* 11. *de prabend. in* 6. ac ob eam jus eligendi amittitur, *cap. ne pro* 41. *extr. de Elect.* ſicuti judex ſive ſit ordinarius, ſive delegatus negligentia vel malitiâ juriſdictionem amittit, *cap. prudentiam* 21. *extr. de offic. de leg. c. ex tranſmiſſa* 6. *extr. de for. compet.* Unde ſicut alterius negligentia aut cupiditas huic, qui diligens eſt, nocere

non

non debet. *l. ſi non. 6. §. 1. de bon. aut. judic. poſſ. dend.* ita privat negligentia notabilis aliquem jure prioritatis, ut ſecundus primo ſit potior, Bero *in cap. ſi ſoli. & c. fin. de prabend.* Anchar. *in c. tibi qui de reſcript. in 6.* imò etiam ſecundus cum clauſula anteferri ob negligentiam repellitur. Anchar. *in d. c. penult. de prabend.* Bened. Curt. Symphor. *in Commentar. de Arreſt. amor. arr. 5.* Sic creditor ceſſans debitorem principalem convenire donec ſolvendo eſſe deſinat, debitum præſertim ab innocentibus hypothecæ poſſeſſoribus ulterius exigere non valet. Hering. *de fidejuſſ. c. 10. n. 15.* Coler. 2. *deciſ. 220. num. 57.*] Dolus enim nec tantum culpa eſt, ſi quis nolit perſequi, quod tamen perſequi poteſt: aut ſi quis non exegerit, quod tamen exigere potuit. *l. dolus 44. ff. mandati. l. Stichum 95. §. pen. ff. de ſolut.* quia negligentibus currit tempus, *cap. ult. extr. de Elect.* eaque etiam per lapſum temporis probatur, *cap. plerumque 23. extr. de reſcript.*

IX.

Negligens tenetur ex negligentia, *cap. ſi boc 3. extr. de injur.* Itaque ea in Prælatis vel maximè improbatur, *cap. cum 11. extr. de celebr. miſſ. cap. ſi quis 10. 212. q. 1. c. ſi cuſtos 18. 27. q. 1.* ſiquidem eorum negligentia cedit in discrimen ſubditorum, *c. ſi Papa 6. diſt. 40.* & negligentia correctionis perdit diſciplinam in ſubditis, *c. juſtum 9. 23. quæſt. 3.* quare negligentes Rectores multas ſæpe nutriunt peſtilentias, dum diſſimulant adhibere diſciplinam. *c. 1. diſtinct. 86. c. penult. diſt. 45.* negligenter enim ſi corriguntur quæ malè uſurpantur, excedendi via aliis aperitur. *cap. pervenit 71. diſtinct. 93.* & negligere, cum poſſis, & non deturbare perverſos, nihil aliud eſt, quam facere. *cap. errore 3. diſtinct. 83.* quapropter negligenti in officio aut dari poteſt à ſuperiore coadjutor. *cap. grandi 12. de ſuppleud. negligent. prælat.* aut ob negligentiam ab officio plane removeri, text. ſunt *in cap. placuit 11. q. 3. cap. dictum 1. diſt. 87. c. cum ad monaſterium 6. extr. de ſtat. monach. c. excommunicamus 13. extr. de hæret.* aut ſi judex ſecularis facere juſtitiam negligat, per Epiſcopum poteſt compelli, *cap. ult. extr. de maledic.*

X.

Negligentia, eruditionis illa noverca. *cap. ult. diſt. 83.* non tam graviter eſt punienda, quam malitia. *cap. ad falſariorum 7. extr. de crim. falſ.*

XI.

Negligentia ubi nulla, ibi nec pœna eſſe debet. Petr. Barboſ. *ad l. 7. §. illud. num. 87. C. de præſcript. 30. ann.*

XII.

NEGLIGENTIA propria ſemper nocet. Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 5. lit. M. concl. 36. per totam.* niſi quis in re communi adhiberet illam diligentiam, quam adhibet rebus ſuis, quia tunc non poteſt teneri de negligentia. Roman. *conſ. 413. Quoad primum.*

num. 13. *vers. quod autem.* Card. Tusch. *d. conclus.* 36. *num.* 30. vel nisi diligentia nihil proficeret, quia tunc negligentia alicui imputari non debet. *l. fin §. si ea conditione* 1. *ff. adleg. Rhodiam de jactu.* Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina clericali.* §. 20. *n.* 14.

XIII.

NEGLIGENTIA unius alteri nocere non debet. *l. rem hæreditariam* 65. *in fine. ff. de evictionib. l.* 3. *ff. de transact. l. fin. ff. ad Syllan. l. non debet* 74. *ff. de Reg. Jur. cap. cum* 52. *extr. de Elect.* Thom. de Thom. *in floribus legum. regul.* 190. [*l. pupillus* 24. *ff. quæ in fraudem cred.* Anton. Fab. *in Cod. lib.* 7. *tit.* 32. *defin.* 20. *num.* 9. Carpz. *p.* 1. *constit.* 18. *defin.* 13. *n.* 5. ita negligentia vel dolus judicis non debet partibus obesse, quo minus post aperturam testium iterum interrogentur. *cap. per tuas* 48. *extr. de testibus.* hinc licet negligentia procuratoris noceat Domino, *cap. dilecto* 28. *extr. de verb. significat.* ob ejus tamen negligentiam Ecclesia restituitur. *cap. cum* 2. *extr. de in integrit. restitut.*] Sicut etiam negligentia in uno non nocet in alio separato, Castren. *conf.* 54. *Videtur dicendum. n.* 2. *lib.* 1. Card. Tusch. *d. concl.* 36. *n.* 28. [nec alterius negligentiaad alienam injuriam referri. *l. non debet* 74. *de R. I.* nec alterius negligentia ei, qui est diligens nocere. *l. si non expedierit* 6. §. *si pupillus* 1. *ff. de bon. aut iud. poss.* neque alterius inertia alterius jus corrumpi debet. *l. non satis* 6. §. *fin. ff. quem serv. amitt.* Cons. Arg. *conf.* 63. *n.* 100. *p.* 1.]

XIV.

NEGLIGENTIA non imputatur, ubi diligentia nihil proficeret. *l. fin. §. si ea conditione* 1. *ff. ad Leg. Rhod. de jactu.* Joan. Maria. Bellet. *disquis. clericali. p.* 1. *tit. discipl. cleric.* §. 20. *n.* 14.

XV.

NEGLIGENTIA imputari non debet iis, qui ignorant. *l. si quis in gravi* 3. *si quis ignorans* 21. *ff. ad Syllan.* Surd. *conf.* 419. *n.* 37. [*l. si tutor* 4. *C. de peric. tut.* hinc ubi non est negligentia, ibi præscriptio initium sumere non potest. Gail. 2. *obs.* 105. *num.* 6.]

CAP.

CAP. VIII.

Negotium, Negotiatio, Negotiorum geſtio.

Axioma I.

Negotia aliena, qui nulla neceſſitate cogente gerit, expenſas donare videtur. *l.* 1. *ff. de donat.* Eman. à Coſta *in ſuis commun. opin. Verb. negoty. n.*24 *&* 25. Nicol. Carbo *lib.*2. *pract. c.*4. *n.*5. Port. *in §.*1. *n.* 7. *Inſt. de obligat. quæ ex quas. contr. naſc.*

II.

Negotiationem excuſat vel arguit qualitas negotii, *cap. qualitas* 2. *de pœnitent. diſtinct.* 5.

III.

Negotiatio dicitur in commerciis, *cap. forus* 10. *extr. de V. S.* Negotiatio enim licet nihil aliud ſit, niſi quæ poſſint vilius comparari, carius velle diſtrahere. *cap. pen. diſt.* 88. in ſe tamen mala non eſt. *c. quoniam* 12. *diſt.* 88. cum ſine periculo ea exerceri nequeat. *cap. qualitas* 2. *de pœnit. diſtinct.* 5. nec his qui ſobriè rem ſuam adminiſtrant, facilè per reſtitutionem ſubveniatur. *l. Verum* 11. *§. item non reſtituetur* 4. *de minor.* ubi Weſenb. *in par. n.* 7. Vnde & negationes publicæ favorabiles perhibentur, quibus annona juvatur eum publicam utilitatem contingant, ut not. Dd *in l. annonam. ff. de extraord. crimin.* Ioh. de Platea *in l.* 1 *C. de fiſcal. Vſur.* add. text. *in l. ſemper.* 5. *§. negotiatores* 3. *& §. negotiatio* 8. *ff. de jur. immun. l. ſi pendentes* 27. *§. ſed etſi* 5 *ff. de uſufr.* Gœdd. 2. *conſ. Marp.* 28. *n.* 2.

IV.

Negotiatio inhoneſta Clericis eſt prohibita. *cap.* 1. *diſtinct.* 88. *c. Clerici. cap. Canonum* 3. 14. *quæſt.* 4. *cap. ſecundum* 6. *extr. ne Cleric. & Monach. Clem.* 1. *in fin. de Vit. & honeſt. Cleric.* ſed potius eis negotiatio pietatis mandata. *d. c.* 1. *diſt.* 88.

V.

Negotium ad executionem alicujus contractus pertinens, non poteſt videri novus contractus, ſeu nova conventio, ſed pars & ſequela ejus, à qua deſcendit, & ad cujus implementum ſpectat. *l. ſi quis ſervum* 23 *ff de action. empt.* Bart. *num.* 4. *Verſ. ad Verte.* Bald. *num* 19. *in oppoſit. num.* 22. Salicet. *num* 10. Caſtr. *n* 11. Iaſ. *n.* 8. *& n.* 15. *ad l. fin. C. de pact. fac. l. ſi conſtante* 24. *§. ſi Vir.* 4. *Verſ. quod ſi negotium ff ſolut. matr.* Aym. Cravett *conſ.* 666. *num.* 5. *per l. nam & Servus* 21. *§. ſi Servo* 2. *ff. de negot. geſt.* Bald. *in l. meminiſſe. ff. de offic. proconſ.*

VI.

Negotium ab alio inchoatum, ab alio poteſt perfici. *c. ſi duo. 6. de procurat. in 6.*

VII.

Negotiis ſecularibus ſacerdotes ſe non debent implicare. *cap. quoniam. 8. diſtinct.* 10. *cap. conſequens 2. cum ſeqq. duob. diſtinct.* 88. *c. cum ad 6. diſt.* 96. *cap. reprehenſibile 23. q. 8. c. contrarium 3. de pœnit. diſt. 5. c. 1. c. ſed nec 4. extr. ne cler. vel monach.* Monachus enim negotiorum ſecularium expers eſſe debet. *c. ſunt nonnulli 25. 5. neque enim. 16. q. 1. c. credo 2. cum 5. ſeqq. 21. quæſt. 3.* nec Epiſcopus de iis cognoſcere. *cap. te quidem 11. quæſt. 1.* neque etiam ſacerdotes teſtes eſſe poſſunt, *cap. quanquam 14. quæſt. 2.* niſi quando ſeculares idonei nō adeſſent, ne veritas occultetur. *d. c. quanquam 2. 14. quæſt. 2.* quemadmodum nec Laici divinis, *cap. cum ad Dorum 6. diſt 96.* generaliter enim dicitur, eos qui ſe negotiis alienis ingerunt, quod alius paratus erat ſuſcipere, non tantum de lata & levi, ſed etiam leviſſima culpa teneri. *§. igitur cum quis in fin. Inſt. de oblig. quæ ex quaſ. contr. naſc. l. 6. §. videamus 12. ff. de neg. geſt.* cum culpa in hoc non careant, quod ſe alienis negotiis ſine neceſſitate aliqua ingeſſerint, quod alii forſan diligentius & melius eſſent geſturi. *l. culpa eſt. ff. R. I.* Ioh. Gœdd. 1. *Conſ. Marp. 24. n. 6.*

VIII.

Negotia quæcunque ibi finienda ſunt, ubi orta. *cap. nec extra 7. 3. 9.*

IX.

Negotium dum proponitur, cauſa eſt, dum diſcutitur, judicium, dum finitur, juſtitia. *cap. forum 10. extr. de V. S.*

Cap. IX.

Nemo.

Axioma I.

Nemo dat quod non habet, *l. traditio 20. ff. de acquir. rerum domin. l. nemo plus 54.* ubi Dec. & Cagnol. *ff. de R. I. l. ſi filius 14. C. de donat. c. quomodo 41. de conſecrat. diſt. 4. cap. quod autem 3. de jure patron. cap. nemo plus 79. de Reg. Iur. lib. 6.* citavi plures Doctores. *ſup. lib. 4. 6. Dare. n. 1.* Cancer. *part. 1. cap. 1. num.* 208. Robles *de repreſent. lib. 2. cap. 16. n.* 71. Pacian, *1. conſ.* 118. *n.* 23. *& conſ.* 149. *n.* 50.

II.

Nemo plus juris in alium transferre poteſt, quam ipſe in ſe habeat. *l. 2. C. de pœnis. l. 1. qui profuga interdict. cap. nemo poteſt 79. de Regu-*

Regulis Iuris. lib.6. Surd. *conſ.126. num.31.* Pichard. *ad prine. Inſtit. de acquiſit. per arrogat. num.49.* Joſeph. Seſſe *Aragonia deciſ.* 188. *n.* 15. *&* 23. Cæſ. Argel. *de contradict. legit. q.9.n.58.* Rot. *deciſ.* 688. *num.* 1. *apud Farin. p.*2. Robles *lib.3.c.7.n.21.*

III.

NEMO videtur eligere viam, per quam judicium ſuum ſubvertatur. *l.3. verſ. nec credendus. ff. de milit. teſtam. l. quoties* 13. *ff. de reb. dub. l. quoties* 81. *ff. de verb. obl. c. Abbati* 25. *iuncta gl. verb. potius. de verb. ſignificat.* Cardin. Mantic. *de conject. ult. volunt. lib.*2. *tit.* 1. Menoch. *de præſumpt. lib.6. præſ. à princ.* Reinoſo *obſ.*14. *n.*15.

IV.

NEMO tenetur ad impoſſibile. Dixi *ſupr. lib.9. c. Impoßibile.*

CAP. X.

Nihil.

Axioma I.

Nihil facere & partem facere ſunt paria. *l. furioſum* 9. *ubi gloſſ. C. qui teſtam. fac. poſſ. l.* 3. *§.* 1. *commod.* ubi re deteriorata reddita, perinde eſt, ac ſi non eſſet reddita; quibus adſtipulatur *l. quamvis* 8. *§. ſi convenerit* 8. *ff. ad SC. Vellej.* ubi ſi quis, qui expromiſſorem dare convenerat, mulierem, quæ SCti auxilio munita eſt, dederat, reſpondetur condictionem locum habere, quid enim intereſt, juxta Vlpian. *ibid.* non det, an talem det. Pantſchman. *lib.*1. *quæſt. pract.* 17. *num.* 116.

II.

NIHIL & inutile æquiparantur. *l.* 4. *§. condemnatum* 6. *ff. de re Iudic. c. ſicut urgeri* 47. 1. *quæſt.*1. nam ex nihilo nihil fit. *l. Seia* 26. *ff. de tutor. & curator. l. eius* 41. *ff. de reb. dub.* Ariſtot. *lib.*1. *de generat. & corrupt.* Farinac. *in praxi crimin. part.*4. *conſ.*60. *num.* 90. & *ibi* addit Cald. Pereira *de empt. & vendit. c.*3. *n.*15.

III.

NIHIL fit ex nihilo, vel ex non ente non fit ens. *l.*2. *ff. de uſufr. l. Seia* 26. *ff. de tutor. & curat. l. eius* 41. *ff. de reb. cred. l.*7. *§. cum quis* 7. *ff. de acquirend. domin.* Farinac. *conſ.* 60. *num.*90. *lib.* 1. Mar. Anguiſ.

*conſ.*167. *num.*7. *vol.*1. Pereg. *conſ.*21. *num.*19. *vol.*4. Monter à Cueua *deciſ.*1. *num.*54. Giurba *in conſuet. Meſſ. c.*16. *gloſſ.*1. *num.*8. *p.*1. Canc. *var.*2. *c.*5. *num.*51. [Amat. *in repet. l. ſi emancipati. C. de collat. reſponſ.*9. *n.*296. Nolden. *de ſtat. Nobil. c.*3. *n.*22.

CAP. XI.

Nobilitas, Nobilis.

Axioma I.

Nobilis patria, redundat filiis ad gloriam. *l. ſi quis.* 3. *C. de natur. liber.* Vnde Vlp. *in l.*1. *in princ. ff. de cenſib.* de ſe gloriatur ſe nobili ortum eſſe patria, quamvis Raymund. dixerit illum fuiſſe ruſticum, licet ſcientia nobilem; quem tamen defendit Bart. & concludit eum fuiſſe utraque qualitate nobilem *in l. excuſantur. § fin. de excuſat. tut.* vid. Lud. Gomez *ad § item Sergiana. num.* 27. *Inſtit. de action.*

II.

Data paritate nobilium, hi qui ſunt in majore civitate, tanquam magis digni, præferri debent illis, qui ſunt in minori. *arg. §. interim in Auth. de defenſ. civit. Novell.* 15. Barbat. *in cap.* 1. *num.* 169. *de conſtit. & conſ.* 57. *præclarè ſcribitur. Vol.* 2. *per tot. & c.* 1. *col. fin. de judic. & cap.* 1. *in pr. de dol. & in c. accedens. la.* 2. *ut lit. non conteſt.* Ludov. Roman. *in repet. l.* 4. *ſi verò. §. de viro. ff. ſolut. matrim. fallent* 14.

III.

Nobilis à ruſtico non loco, ſed genere diſtinguitur. *l. ſi prædium* 16. *C. de prad. minor. optimum. text. in cap. illud* 9. *cum* 2. *ſeqq. diſt.* 40. ubi dicitur quod locus non nobilitet hominem, ſed virtus: nam nil paradyſo jucundius neque cœlo ſecurius, & tamen extra paradyſum homo factus eſt bonus, in paradyſo peccavit, & Angelus de cœlo cecidit, ut intelligamus non loci dignitate homines nobiliores fieri, ſed morum & virtutis honeſtate: aliàs ut dicit text. *in l. fin. C de aſtur.* multum moleſtè & ægrè ferrent homines clari, ſe operâ impendiſſe in agris colendis, ſi ex hoc deteriores aliis negligentibus facti fuerint, quod ibi negatur, quibus add. & *c. quo jure.* 1. *diſt.* 8. ſiquidem nobilitas morum ornat, non loci vel generis. *cap. nos* 3. *diſt. inâ.* 40. ac proinde in collatione beneficiorum non nobilitas generis, ſed potius virtutum & vitæ honeſtas attenditur. *c. pen. extr. de prabend.* cum virtute, non nobilitate loci aut generis quiſq; ſibi gratiam comparet. *c. illud* 9. *diſt.* 40. qua de cauſa ſolam etiam virtutem quem nobilem facere, aſſeruit Abbas in *cap. Generabilis per illum text. de prabend.* cui adde & *cap. nunquam. diſt.* 56. Modern. Brixienſ. *in tractat. de nobilit. p.* 3. *num.*73. Vbi hæc omnia vera intelligit de jure Canonico; ſecus de conſuetudine vigore enim hujus hodie

hodie ad nobilitatem veram tria requiri; virtutes, divitias, & genus, patet *ex l. nobiliores 3. C. de commerc. & mercat. l. 1. ubi* Bart. *C. de dignit.*, & latè prosequitur Barbat. *consil. 57. præclarè. col. 2. & 3. & in cap. 1. col. 1. de donat.* vid. Ludov. Gomez *ad §. item Seruiana. num. 29. Inſtit. de act.* Si enim ſola virtus nobilitaret, etiam ſervus virtuoſus dicendus eſſe Nobilis. Bart. *in l. 1. num. 56. C. de dignit.* Pacian. 2. *de probat. c. 26. in addit. lit. d.*

IV.

Nobilitas eſt dignitas non jure naturali, ſed civili conſtitura. Bart. *in l. 1. num. 40. C. de dignit. quem ſequitur.* Cacheran. *deciſ. Pedem* 100. *n. 47.* Mantuan. *in dialog. hiſtoriolog. claſſ. 5. c. 95. num. 3.* Guid. Papæ *deciſ. Gratianopol* 90. & Fab. de Anan. *conſ. 8. num. 2.* dicens quod nobilitas, ut accidens à natura non veniat. Vult. 3. *Conſ. Marp. 34. num. 167.* Hanc enim non noſtrâ voluntate, ſed à principe parari, dixit Lagus *p. 2. cap. 2. n. 2.* Inde & Bart. *in l. 1. C. de dignit.* eam non nativam, ſed dativam vocavit, ita ut qui propria autoritate nobilem ſe facit, cum non ſit, crimen falſi incurrat Ioh. Platea *in l. 1. n. 7. verſ. item in tota, & ante eum* Bart. *n. 64. C. de dignit. per l. eos 27. §. ult. ff. de falſ.* hanc enim poteſtatem creandi nobiles ſolus Princeps ſibi reſervavit. *l. 5. ubi* Bart. *C. de diverſ. reſcript. l. ult. §. Verò 2. C. ubi Senator. l. un. C. de his qui à Princip. veniam. recep. lib. 10. l. penult. in princ. & §. 1. ff. de decur.* Bocer. *de inveſtit. feud. cap. 3. num. 156.* adeo quidem, ut ex ſola nominatione in literis inſignium nobilitas acquiſita non dicatur, etiamſi vel Papa *clem. ſi ſummus de ſentent. excomm.* vel Princeps aliquem nobilem nominaſſet. Caſtr. *conſil. 125. dubitatur primo an comes. num. 8. lib. 2.* Patiſ. de Puteo *de re milit. lib. 7. cap. 1. num. 13.* ubi verbaliter tantum nobilem eum vocat, qui taliter ab Imperatore reputatur. vid. & Gylman. 4. 1. *Vor. 30. num. 270.*

V.

Nobilis nemo præſumitur, ſed qui nobilitatem allegat, eam probare debet. *l. non ignorat 9. ibiq.* Bald. *C. qui accuſar. non poſſ. gloſſ. in c. ſi forte de Elect.* Afflict. *in cap. unic. de pac. tenend.* Arniſ. *lib. 2. c. 3. n. 17. gloſſ. in l. ſi vero. §. qua pro rei. ff. quæ ſatisd. cog.* Alvar. *in c. ſimiles ad verſus. n. 3. de pac, Conſtanc.* Gylman. 4. 1. *Vor. 30. n. 39.*

VI.

Nobilitas à patre recipit formam, à matre autem naturam. *cap. ult. 32. quæſt. 2.* Regn. Sixt. 2. *Conſ. Marp. 9. num. 24.* qua de cauſa in ineunda ratione nobilitatis nullam haberi rationem matris, ſed patris duntaxat, aſſerit Cæſar de Graſſis *deciſ. 172. num. 9.* libroſque naſci nobiles ob patrem nobilem, licet mater ſit ignobilis, docent Ioh. Lup. *in tractat. de donat. inter Vir & uxor. §. 32. num. 1.* Alciat. *in l. pronunciatio. §. familia de V. S. n. 6.* Franc. Purpurat. *in l. Imperium. col. 3. limit. 3. ff. de Iuriſd.* Felin. *in c. nobis. num. 2. de iudic.* Tiraq. *in tract. de nobilit. cap. 17 num 20.* Vult. 3. *Conſ. Marpurg. 34 num. 172.* cum ea ſtatim poſt contractum matrimonium nobilitate viri decoretur. *l. ult. C. de incol. l. mulieres 13. C. de dignitat. l. cum te 10. & l. ult.*

C. de

C. de nupt. l. fœmina. 8. ff. de Senator. adeò ut amisso etiam viro & in ipso viduo statu manente, ea nihilominus pro nobili reputetur iisdemque privilegiis gaudeat, quæ, ob nobilitatem ei competebant. *l. mulieres. ult. C. de incol.* Regn. Sixtin. 2. *Conf. Masp. 9. n. 31. cum seqq.*

VII.

Nobilis quis non desinit appellari, qui ad majorem dignitatem attollitur. *c. constitutus 45. de testib. & attest. c. grandæ 2. in princ. de supplend. negl. Prælat. in 6.* licet à majori denominetur. Iaf. *in l. Imperium. n. 3. ff. de Iurisd.* quia dignius ad se trahit minus dignum. Gail. *lib. 1. observ. 3. num. 23.* Arnisæ. *lib. 1. de Magist. cap. 4. num. 1.*

VIII.

Possessiones Nobiles non reddunt. Gylman. 4. 1. *Cor. 30. n. 68.* Ratio, quia res hominibus accedunt, non rebus homines. *l justissime 44. ff. de adil. edict.* & persona rem nobilitat, non res personam, Marverius *de ratiis. Verse. la persone.* quemadmodum nec locus hominem, sed homo locum sanctificat. *c. illud 9. distinct. 40.* posito enim feuda nobilitare personas, quilibet rusticus dives emendo feudum nobile, nobilis dicendus esset. Bald. *in c. 1. de L. Corradi. quem sequitur Alvarot. n. 6.* imò si ex iisdem nobilitas acquireretur sequeretur, ut & paupertas quem ignobilem faceret. *l. humilem 7. C. de ineoff. nupt.* conf. tamen Anton. *disp. feudal. 1. th. 6. B.*

IX.

Antiquitas nobilem non facit Gylman. 4. 1. *Cor. 30. num. 70.* sed eam saltem ornat, illiq; splendorem attribuit, aliàs sequeretur omnes antiquas familias esse nobiles. Hinc Bald. *in cap. similes de pac. renend.* ait, quemadmodum una hirundo non facit ver; ita non intelligitur de nobili genere, nisi probarit, quod antiquitus majores fuerint nobiles. *gloss. in cap. stemmata de grad. affinit.* vid. tamen Alvar. Card. Alex. *in cap. similes de pace Constant. n. 2. §. cæteri. Vero ibi antiquis temporibus. quis dicatur Comes Dux.*

X.

Nobilitas istu oculi non nascitur. Parisius de Puteo *in cap. Fuit aliàs de reddintegr. feud. cap. 4. num. 4.* Iacobin. *in pralud. feud. num. 33. pag. 455.* Nic. Mozz. *in tract. de feud. cap. 2. num. 54.*

XI.

Nobilitati parcendum est circa pœnam impositam. *cap. quæ contra. 32. 24. quæst. 1. c. ult. extr. de pœn.* quamvis enim nobiles cum inferioris conditionis hominibus in eodem scelere, eâdemq; pœna digni essent, tamen mitius tractari possunt & debent. Lipsius 4. *Polit.* 4. Gerhard. *disput. Polit. decad. 6. q. 3.* Auget tamen nobilitas delictum, si commissum sit contra nobilitatis splendorem quid indignum nobilitate. *l. quadam 14. ff. de pœn. l. omne 6. §. qui manum 1. ff. de re milit.* minuit autem si qualitas delicti ex nobilitate

incre-

incrementum non accipiat, quo caſu quoad pœnam corporalem mitius cum nobilibus, quam plebeis agendum, quoad pecuniariam verò intenſius plectendi erunt. *l.2. ut nemo priv. cap. ſi per 28. de conſecrat. diſtinct. 2.* Gail. *lib.2. obſerv. 110. num. 41.*

XII.

Sicut anima præfertur corpori. *l. ſancimus 21. C. de SS. Eccleſ. c. cum infirmitas 12. de pœnitentia.* Sol, Lunæ, *cap. ſolicitæ 6. de major. & obed.* aurum plumbo, *cap. duo ſunt 10. diſt. 96.* Ita Nobilitas, ſcientiæ, quæ dicitur animi, præponenda eſt civili. arg. *cap. illud 9. diſt. 40. cap. Venerabilis 37. de præbend.* Ruland de Commiſſ. *p. 1. lib. 1. cap. 19. num. 2. lit. c.* Nolden *de ſtat. Nobil. cap. 3. num. 28.* Vade qui virtute nobilitatem meretur, præfertur illi, qui nobilis eſt genere, quia ille revera, hic tantum præſumptivè nobilis eſt. *l. quod ſi nolit, 3. §. qui mancipia 21. de adil. edict.* & quia majori encomio dignum eſt, quod proprio, quam quod alieno labore & induſtria comparavimus. *l. ſi quid bello 28 ff. de capt. & poſtl.* Limita in eo ubi & generis & virtutis ſplendor concurrunt, tùm enim præferendus eſt illi meritò, qui ſcientia nobilis dicitur. vid. omnino de Nobilitate ſcientiæ & generis, Pacium *in analyſ. C. de poſtul. n. 17. & 18.* quamquam id minimè pertineat, *ad l. 7. C. de poſtuland.* ubi vetuſtas functionis, uti patet ex oppoſitione vetuſtatis & tyronum, non generis intelligitur.

CAP. XII.

Nocere, Non nocere.

Axioma I.

Nocere nulli, & peccantem punire, innocentis eſt officium. *cap. non eſt 37. 23. quæſt. 5.*

II.

Nocere qui tantum vult, audiendus non eſt. *cap. penult. extr. qui matrim. accuſ. poſſ.* neque enim vel iniquitas unius alteri nocere. *cap. cum 10. extr. de eo qui cognov. conſang.* vel officium alicui nocumento eſſe debet. *cap. cum non 30. de Elect. in 6.* Vnde ſi aliquid nocere poſſit, licet non noceat, prohiberi debet. *cap. nam 4. extr. de confeſſur.* ſiquidem etiamſi non ab initio noceret, tractu tamen temporis per conſenſum ſequentem imputatur. *cap. ſicut 33. extr. de ſimon.* Nocens igitur occultè æquè pœnæ eſt obnoxius, ut manifeſtè nocens, licet dicat poſtea joco ſe feciſſe. *cap. 1. extr. de præſumption.*

III.

Quod nemini nocet & mihi prodeſt, de facili concedendum. *l. 1. §. Idem ajunt aquam. 11. ff. de acq. plv. arc. l. 2. §. item Varus 5. un fin. eod. tit. l. 2. ubi*

nec cogitur. ff. ſolut. matrim. Bart. *in l.* 1. *C. de metat. lib.* 11. *l. non modm. C. de ſervit. & in l. quo minus. ff. de fluminib.*

CAP. XIII.

Nolle, Noluiſſe.

Axioma I.

Nolle is nequit, qui velle contrarium non poteſt. *l.* 110. *ff. de condit. & demonſtrat.* ſed is demum nolle dicitur, qui contrarium poteſt. *l.* 17. *§.* 7. *ff. adil. edict.* Gothofred. *ad l.* 3. *in not. de Regul. Iur.* Carpzov. *part.* 4. *conſtitut.* 27. *defin. I. num.* 12.

II.

Is noluiſſe creditur, qui id non facit. *l. un. §.* 11. *Verſ. ſin. autemad deficientia. C. de caduc. toll.* Pacian. 1. *conſil.* 15. *n.* 11. Vnde & teſtatorem quod non expreſſit illud noluiſſe dicitur *in l. commodiſſime* 10. *ff. de liber. & poſth.* Iaſ. *conſil.* 228. *in iſto themate. col.* 3. *Verſ. ſecundo pro eadem. Vol.* 2. Pacian. 1. *conſil.* 129. *num.* 15.

III.

Noluiſſe credendus eſt, qui non ſupplevit cum potuit. *cap. incorporalia* 2. *Verſ. unde ſi circa. extr. de translat. prælat. c. ad audientiam* 12. *extr. de decimis.* Alex. *conſil.* 5. *num.* 5. *Verſ. ſi enim Voluiſſet. lib.* 3. *& conſil.* 74. *numero* 7. *lib.* 1. Tiber. Decian. *reſponſ.* 2. *num.* 44. *Vol.* 2. Iohan. Gœdd. 3. *Conſ. Marpurg.* 27. *num.* 64.

IV.

Non nolle intermedium eſt, inter nolle & velle. *l.* 3. *ff. de R. I.* ubi Franc. Duar. Francus, Petr. Faber, Cujac. 15. *obſerv.* 23. Ioh. Robert. *lib.* 1. *animad. cap.* 3. Gœdd. *ad l.* 13. *ff. de V. S. num.* 5.

CAP. XIV.

Nomen.

Axioma I.

Nomina inutilia non ſunt indaganda nec diſputanda. *gloſſ. in rubr. ff. ſolut. matrim.* Iaſon. *in l. ſic itaque. Inſt. de act.* ſed diſputatio nominum relinquenda eſt pertinacibus. Felin. *in cap. quanto. in princip. de præſumpt.* & Alex. *in l* 1. *§. Lex Falcid. col.* 2. *Verſ. puto doctrinam ff. ad L. Falcid.* Bald. *in cap. ex parte M. col. penult. de appellat.* ubi ait, quod acumina verborum relinquenda Grammaticis pertinacibus, ſenſus vero ſapientibus: quod dictum, ſequitur & Georg. Natt. *in repet. clem. ſapè. in princ. col.* 12. *de V. S.* illud

Iadque reſtringit Ludov. Gomez *ad §. ſic itaque. Inſt. de act. num.* 17. ad illos Neotericos Grammaticos, quos tanquam exoſos & inutiles Reipubl. Plato *lib.* 2. procul expellendos cenſuit, de quibus etiam Div. Auguſtin. *libr.* 2. *de civit. Dei* diſſerit, quod ſæpius & fruſtra circa inanem verborum corticem ſe torqueant, cum ſenſum potius attendere debuiſſent. Vnde & id quod traditur *in l. ſcire. ff. de LL.* tanquam pro regula prudentibus datum eſſe, dixit Hyppolit. *in tract. pag.* 2. *de Vulg. ſubſtit.* & ideò evenit quod Imperatores aliquando juxta Bald. *in cap.* 1. §. *quia videmus. col.* 6. *qui ſcud. dar. poſſ.* groſſe loquantur, quod reaſſumit. & Andr. Sicul. *in repet. rubr. C. qui admitt. col.* 9. proinde excuſari poſſunt ætatis noſtræ Iuriſconſulti, ſi linguæ Latinæ normam prætereunt, cum permiſſum nobis videatur eo modo loqui, ut lex loquitur, ſive propriè ſive impropriè, ut notabiliter ait Bald. *in l.* 1. *C. unde liber.* vid. & Cicer. *lib.* 1. *de Leg.*

II.

Nomina pulchra maximè ſunt procuranda, adeò ut ſi venderentur maximo emi deberent pretio. Ioh. Andr. *in c. gravis* 1. *extr. de depoſit.* & *cap. cum ſecundum* 16. *de prabend.* Felin. poſt Abb. *in proœm. decretal. Gregorium. col.* 7. *Verſ. ſubdunt tamen hic Doctores.* Abb. *in cap.* 1. *circ. ult. col. de judic.* cum magnum & pulchrum ſit laudabile nomen habere. Cyn. *in l. cunctos populos. not.* 2. *C. de ſumm. Trinit.* Differentia namque nominum multum attendenda. Iaſ. *in §. ſic itaq. Inſt. de act. Verb. appellamus.* Bald. *in l. ſi ideo. C. de Codicill.* & *in l. hac conſultiſſima. col.* 1. *cum ſeq. in princ. C. de teſtam.* Vnde Platina in vita Sergij refert in Creatione Pontificum idcò mutari nomen, ac Sergium, qui antea os porci vocabatur, edicto cauſam dediſſe, ſiquidem ut vulgò dicitur:

Nomina ſunt omen, Centuri præſcius Idmon
Fertur & Hyppolitus dilaceratus equis.

cum ſoleant plerumq; rebus eſſe conſentanea, ſic turpe nomen Belial malam inducere ſuſpicionem. text. eſt *in d. §. gravius. extr. de depoſ.* de quo poſt Ripam *in Conſil. Argent. conſ.* 59. *Verſ. num.* 45. *Vol.* 1. adeò ut in materia inquiſitionis, quando plures capti eſſent, ac dubium à quo quæſtio prius inchoanda, ceſſantibus aliis indiciis ab illo benè inchoari poſſit, qui turpe nomen habet, ut not. Gerard. de Petr. Sancta *in ſingular. notab.* 75. *incip. magnum & pulchrum.* & Franciſc. Brun. *in tractat. de indic. & tortur. col.* 2. *pag.* 10. Ludov. Gomez, qui pluribus exemplis hoc demonſtrat *in d. §. ſic itaq. Inſt. de act. num.* 7. nec officit dictum illud gloſſ. *in Auth. de priv. leg. dot. Verſ. impoſuerint.* ubi colligit, quod parum ſit habere nomen, niſi factum concurrat, quam ſequitur & Bald. *in l. fin. col.* 3. *Verſ. ſequitur videre. C. unde legitim.* atque ſic nominis impoſitionem nihil facere, per ea quæ tradit Iaſon *in l. id quod apud hoſtes* 9. *per illum text. col. pen. ff. de legat.* 1. Reſponderi poteſt, illud procedere in nomine inefficaci totaliter, vel in nomine bono, ſecus in malo: vel quando de nomine nullum indicium eſt, quemadmodum enim aliquando turpe nomen eſt dedecus, ſum plerumque ex maleficiis aſſumatur. *l. damnato* 6. *C. de hæretic.* ita bonum nomen eſt gloria & præ-

mium habenti, & multum juvat. *l. 1. ibique gloſſ. C. de ſumma Trinit.* Abb. *in d. proœm. col. 2. n. 7.* licet interim nominis honeſtas, crimibis malitiam, inde non palliet, *cap. in tantum 36. extr. de ſimon.* cum nomen aliquando propter facti deteſtationem depravetur. *cap. multis 5. diſt. 17.*

III.

Nominis ubi conformitas, ibi præſumitur corporis vel rei identitas. Bald. *in conſ. 70. cum apparet de condemnatione. P. C. Vol 4.* Alex. *conſ. 88. quoniam omne diſtinct. num. 27 Verſ. praterea unitas Vol. 5.* Pacian. 1. *conſ. 8. numero 37.* Corn. *conſil. 188. num. 4. volum. 1.* debet enim eſſe conveniens & conſequens rei. *§. eſt aliud, Inſtit. de donat. l. 7. C. de Codicill. cap cum ſecundum 16. de prabend.* Anonym. apud Beſold. 1. *conſil. 19. n. 27.* Weſenb. 1. *conſ. 34. num. 55.* maximè quando qualitates concurrunt. Bertazol. 1. *conſult. deciſ. conſil. 1. num. 33.* Pacian. 1. *conſil. 8. num. 37.* qua de cauſa Nomina dicuntur rerum notæ Scalig. 13. *de cauſ. LL. cap. 136.* à quarum uſu provehi ſomus, in rei præceptionem Scalig. 1. *ſect. 2.* inſerviunt enim certitudini perſonarum & rerum, *§. ſiquidem in nomine 29. Inſtit. de legat. in fin.* ut numerus quantitatis certitudini. *l. 74. de V. O. l 75. §. 1. de legat. 1.* Gœdd. 3. *Conſil. Marpurg. 27. Vol. 3. num. 56.* Et nomina imponuntur ſecundum originalem rationem Bald. *in l. humanitatis. n. 2. C. de impub ſubſtit.* Weſenb. 1. *conſ 34. n. 56.* & argumentum à uti nominis dicitur probabile, & frequens Everard *in loco ab Etymolog. num. 1.* & nomina appellativa in antiquis attendenda eſſe tradit Weſenb. 1. *conſ. 13. num. 32. & conſ 24. num. 54. per text. in d. §. 3. Inſtit. de donat. l. penult. ff. de reg. dub.* Vbi ergo à contrariò nominis eſt diverſitas, ibi etiam res diverſa cenſetur. *l. ſi idem 7. C. de Codicill.* Alex. *conſil. 96. numero 6. Volum. 5.*

IV.

De Nomine fruſtra diſputatur, ubi qualitas certa eſſe reperitur. Bald. *in l. ſi quis in fundi Vocabulo. ibique* Alex. *ff. de legat. 1.* Cui enim nomen tribuitur, effectus quoque nominis aſſignari debet. *l. 2. §. appellata 2. ff. de reb. cred.* Bald. *in conſil. 328. quæritur ſi Rex Romanorum, num. 6. Verſ. utrum Vocatur. Vol. 1.* Pacian. 1. *conſil. 49. num. 22.* è contrario nomine qui caret, & fructu nominis carere debet. *l. à nullo 4. C. de fer.* Vnde etiam nec error vel diſcordia in nomine dicta teſtium vitiare dicuntur, dummodo re ipſa puta circa confines conveniant. *l. in Venditionibus 9. §. 1. Verſ. nihil. ff. de contr. empt.* Gylman. *parr. 1. rom. 2. Cor. 1. num. 68.* ad certificandum tamen hominem ſufficit dicere nomen proprium, niſi plures ejuſdē nominis adſint. Bart. *in l. ſi in rem. ff. de rei Vendic.* quod locum habet, quando nomen, per quod perſona demonſtratur, eſt ſingulare, aut ſaltem rarius frequentatum, ſecus ubi nomen eſt commune, & undique paſſim uſitatum, hoc enim caſu ad declarandam perſonam ſola nominis propriꝰ expreſſio non ſufficeret. Cyn. Bald. Corn. *in l. hac conſultiſſima. C. qui teſtam. fac. poſſ.* Alex. *in l. 1. de liber. & poſthum.* Pacian. 1. *conſil. 8. num. 89.*

V. Nomen

V.

Nomen cui non convenit nec ejus diſpoſitio convenire poteſt. arg. *l. 42 §. totiens 6. ff. de damno infect.* Everard. *in cap. plerumque, de donat. inter vir & uxor. & in peculiari conſilio, allegatus* à Georg. Mohr *in tract. de divort. part. 2. cap. 8. num. 17.*

VI.

Nomina ſunt indita ad placitum, quibus unus ab altero facile dignoſci poteſt. *cap. ad recognoſcendos 30. C. de imagen. & manumiſſ. §. ſiquidem in nomine 29. Inſt. de legat.* Carpzov. *p. 2. q. crim. 93. n. 33.*

VII.

Nominibus propriis quæ differunt, ipſa re differunt. *l. 66. ff. de V. S. l. mercis 207 ff. eod. l. 7. ibi* Bart. & Salicet. Iaſ. *C. de jur. Codicill.* Quorſum enim opus eſſet propriis nominibus res diſtinguere, ſi nihil inter ſe differrent. *l. quod in rerum natura 24. §. 2. ff. de legat. 1.*

Limita niſi potius ſint ſynonymæ, quam veræ rerum nomina prout declarat Bart. *in d. l. 7.* vel quando in attributione, vel homonymia peccatur: item ſi nomina ſint hominum arbitrio ex uſu non rerum impoſita. *l. 4. ff. de legat. 1. l. Gymaria 206. l. urbana 166. cum ſeq. ff. de V. S.* Gœdd. *in Commentad l. 67. num. 7. de V. S.*

VIII.

Nominum Collectivorum ea eſt natura, ut non ſingulis totum, ſicut fit in diſtributivis, ſed tantum pro parte tribuant. *l. ſi pluribus 44. in pr. ff. de legat. 2.* Bart. Bald. Angel. *in l. hoc articulo. de hered. Inſtit.* Bart. *in l. Moſchus de jure fiſc.* Corn. *conſ. 237. n. 3. per l. non diſtinguemus 32. §. cum in plures 13. ff. de recept. arbitr.* Vnde quando plures collectivè vocantur cum aliis nominatim vel diſtributivè poſitis, tunc collectivè vocati cum aliis nominatim poſitis, non capiunt æquales partes, neque in capita cum reliquis ſuccedunt; ſed omnes in unum collecti tantum unam partem ſimul capiunt, quantum reliqui omnes ſinguli. text. expreſſi ubi Dd. Bart. Caſtr. Imol. Iaſon. *in l. ſi pater 9. ff. de vulg. ſubſtit. l. ſiquis 8. de uſufruct. acereſc. l. planè 34. in pr. l. hujuſmodi. §. ſi Titio. de legat. 1. l. fin.* ubi Bart. Salic. Iaſ. Coraſ. *C. de impub. ſubſtit. l. 2. de dot. praleg.* Iaſon. *in l. & ſuum 8. §. hodie tamen. num. 13. de pact.* quia omnes collecti vè vocati unam tantum perſonam repræſentant. *d. l. planè. in pr. de legat. 1.* merito ergo unam tantum partem ſimul accipiunt, qualem reliqui omnes ſinguli. Iaſ. *in l. ſi pater. in pr. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit. & in l. fin. pr. C. de impub. ſubſtit.*

IX.

Ea quæ ad varium uſum ſunt apta, ex eo nomen ſpecialius recipiunt, cui voluntate ac deſtinatione patrisfamil. adhibentur: ceſſante enim uſu ac deſtinatione ceſſat etiam nomen. *l. quod in rerum 24. §. quod ſi poſt 3. verſ. cum noſtra deſtinatione. ff. de legat. 1. junct. l. eos terminos 12. ff. fin. regund.*

regund. l. locus 60. *l. urbana* 198. *cum l. ſeq. l.* 103. *ff. de V. S.* Licet enim nomina rebus à principio impoſita ſint, ut videantur quaſi cum rebus ipſis nata, neque ignorantia, neque opinione falſa mutentur, quia immutabilia. *l. 4. in pr. Verſ. rerum. ff. de legat.* 1. attamen quæ ex cujuſque arbitrio vel patrisfam. vario uſu aſſumuntur vel imponuntur, unà cum ejus arbitrio atque diverſo à priore uſu facilimè mutantur: quia hominum vocabula ac nomina ſunt, quæ mutationi & alterationi ſubjiciuntur. *d. l.* 24. *§. ſi quis. poſt l. legatis* 65. *ff. de legat.* 3. Ideoque conſultum eſt, ut in his & ſimilibus rebus præſens patrisfamil. uſus & conſuetus mos obſervetur, & ex eo aliiſque adminiculis, judicium, voluntas, & ſententia exquiratur. Forner. *ad l.* 206. *de V. S. per l. qui filium* 84. *l. quæſitum* 78 *ff. de legat.* 3. *quibus add. & l. ſemper in obſcuris* 9. *l. ſemper in ſtipulationibus* 34. *de R. I. & l.* 166. *de Verb. ſignif. l. 4. ff. de fund. inſtruct.*

X.

Sola nominatio nihil juris tribuit. *l. Gajus Sejus* 12. *de jure patron. l. ad cognoſcendos* 10. *C. de ingen. & manumiſſ. cap. quod ſicut* 28. *extr. de Elect.* profeſſio enim & veritas, non præjudicat veritati. *l. neque profeſſio* 5. *& ibi gloſſ. C. de teſtam.* Vnde etiam nominatio ſola non ſuffecit ad condemnationem: quia ſæpè innocentes in falſo crimine nominantur. *cap. ult. in fin.* 2. *quæſt.* 1. neq; nominatus in inſtrumento obligatur, ſi ſe non ſubſcripſerit. *l. ſi quidem in nomine* 29. *Inſtit. de legat.* ubi tamen diſtingue inter rei conſtitutionem & conſtitutæ probationem. text. elegans *in l. Publia.* 26. *§. ult. ff. depoſiti.* licet enim nominatio jus quidem non inducat, inductum tamen nihil ominus probat. *l.* 29. *C. de probat. & l.* 13 *C. eod.* Hinc licet nominatio conſanguinitatem non probet. *d. l. neque profeſſio* 9. *C. de teſtam. gloſſ. in cap. per tuas de probat.* Decian. *conſil.* 40. *num.* 6 *Vol.* 5. Menoch. *arbitr. quæſt. caſ.* 89. *num.* 77. Pariſ. *conſil.* 101. *num.* 15. *Vol.* 6. Roland à Valle *conſ.* 90. *num.* 15. *Vol.* 6. eum ea ortum videatur habere à natura atque ita ex ſola nominatione non oriri. Bald. *in l. non epiſtolis. C. de probat.* Maſcard. *concluſ.* 69. *num.* 9. *Vol.* 1. Weſenb. 1. *conſil.* 13. *num.* 47. Dec. *in cap. per tuas. de probat.* operatur tamen quandam præſumptionem, *juxta gloſſ. in d. l. neque. C. de teſtam.* Cyn. & Bald. *in d. l. epiſtolis.* adeò ut ex reiteratione probatio plena inde reſultet Pariſ. *conſ.* 10. *num* 56. *& conſ.* 13. *num.* 6. *Vol.* 2. Decian. *conſ.* 1. *num.* 111. *Vol.* 3. Menoch. *conſ.* 734. *n.* 6. *Vol.* 8. maximè ſi nominatus in nominationem talem conſenſiſſet. Felin poſt Aretin. *l. per tuas.* Gozad. *conſil.* 12. *n.* 18. Bero. *conſ.* 108. *n.* 6. *Vol.* 2. Pariſ. *d. conſ.* 10. *n.* 49.

XI.

Sæpe rebus mutatis nomina tamen vetera obſervantur, exemplo (1.) condictionis. *§. appellamus* 15. *in fin. Inſt. de act.* (2.) actionum perpetuarum. (3.) quartæ legitimæ. (4.) ſponſaliorum. de quibus Cujac. *in par ff. de ſponſ.*

XII.

Nomine ſuo quod alieni non licet. nec alieno licebit. *c. quod alicui* 67. *de Regulis Iuris in* 6.

XIII.

XIII.

Nominis interpretatio vel definitio diligenter eſt advertenda. *cap. Clericum qui* 1. 12. *quæſt.* 1. *cap. placuit* 16. 1. *quæſt.* 1.

XIV.

Nominum diverſitas non mutat rei ſubſtantiam. *cap. excommunicamus* 13. *extr. de hæreſi.* nec nominis mutatio contractus aut ejus ſubſtantiam. *cap. in tantum* 36. *extr. de ſimon.*

CAP. XV.

Non eſſe.

Axioma I.

Non ſequitur hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe. *l. neque natales* 10. *C. de probat.* Vult. 1. *Conſil. Marp.* 30. *num.* 14.

II.

NON entis nullæ ſunt qualitates. *l. eius qui in provincia* 41. *verſ. quoniam. ff. ſi certum petat. l.* 4. §. *condemnatum* 6. *ff. de re iudic. l.* 2. *de uſufruct. l. Pomponius* 13. §. *fin. de acquir. poſſeſſ. l. ſi ſervum* 4. §. *fin. ff. de action. empti. l. nec ullam* 13. §. *ſi quis abſentis* 12. *ff. de petit. hæred. l.* 1. *ff. de hæred. vend. cap. bona* 33. *de elect. c. ad diſſolvendum* 13. *de deſponſat. impub.* Tiraquell. *de iure primogen. quæſt.* 55. *num.* 10. *& in tract. ceſſante cauſa. part.* 1. *num.* 212. Anton. Gom. *var. tom.* 1. *cap.* 1. *num.* 9. *& cap.* 10. *num.* 43. *& l.* 17. *Tauri. num.* 19. *verſ. primo.* latè Remig. *in tract. de immunit. ampl.* 20. *num.* 5. *cum ſeqq.* Thom. de Thomaſſ. *in floribus legum. reg.* 202. Gutier. *pract. lib.* 3. *quæſt.* 15. *num.* 10. Surd. *deciſ.* 316. *n.* 6. *& conſil.* 61. *num.* 57. *& conſ.* 246. *num.* 15. Brunor à Sole *in locis communib. verb. qualitas* 9 Eſcob. *de ratioc. c.* 15. *num.* 17. *& c.* 19. *num.* 26. Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 6. *lit. Q. concluſ.* 6. Hieron. Fernandez de Ottero *in interpr. c. gratum. num.* 37. *de officio deleg.* Anton. Monach. *Florent. deciſ.* 56. *num.* 5. Cevall. *commun. contra commun. tom.* 4. *quæſt.* 905. *num.* 80. Cald. Pereira *quæſt. forenſ. conſ.* 15. *num.* 50. Joſeph. Seſſe *Aragon. deciſ.* 188. *num.* 14. *&* 24. Cæſar. Argel. *de contradict. legit. quæſt.* 4. *num.* 13. Mari. Anton. *var. lib.* 1. *reſol.* 26. *num.* 4. *& lib.* 3. *reſol.* 48. *num.* 18. Rot. *deciſ.* 228. *num.* 1. *apud Farin. p.* 2. *recent.* Camill. Gallin. *de verb. ſignific. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 7. *& lib.* 9. *c.* 7. *num.* 12. Steph. Gratian. *diſcept.*

discept. forens. tom. 4. c. 767. num. 7. & 34. & c. 796. num. 18. Robles *de repræs. lib. 2. c. 2. num.* 22. Narbona *l.* 10. *glos. 5. num. 15. tit. 6. lib.* 1. *Recopil.* Didac. de Narbona *frater de etate ann. decimo cum dimidio. quæst.* 10. *num.* 39. [Paris. *consil.* 25. *num.* 8. *volum.* 1. *consil.* 3. *num.* 5. *vol.* 4. Menoch. *consil.* 76. *num.* 5. Roland. à Valle *cons.* 58. *n.* 7. *vol.* 3. Non entium enim nullæ sunt causæ, Bart. *in l. actor. num.* 7. *vers. negativa enim nil aliud est. col.* 1. C. *de probat. & in l.* 2. *in lect. antiq.* ff. *eod. & in l. cum mulier. num.* 30. *vers. secunda, quia negativa. ff. solut. matrim.* Ripa *in l. in illa stipulatione. num.* 11. *vers. circa materiam. col.* 4. *ff. de V. O.* & Abb. *in c. quoniam contra in princ. extr. de probat.* Pacian. 1. *de probat. c.* 16. *n.* 20. nec habent ea genus & differentias. Bald. *in d. l. actor. num.* 17. *vers. hic ergo sciendum. col.* 2. & Butrig. *ibid. vers. quæro quid velit.* Pacian. 1. *de probat. cap.* 14. *num.* 2. nec in sensum cadere multo minus probari possunt. Pacian. 1. *de probat. c.* 37. *num.* 2. & 3. siquidem quod in rerum natura non est, nec erit futurum, id ut sit, nulla pactione effici potest. Dd. *ad l.* 1. *ff. de acquir. dom.* Gœdd. *ad l.* 5. *de V. S. num.* 11.]

III.

Non Entis, & non apparentis idem est judicium, & paria sunt rem non esse, & non apparere. *l. duo sunt Titii* 30. *ff. de testam. tutel. l. in lege* 77. *ff. de contr. empt. l.* 2. *de his quæ pro non script. hab. l. cum res* 47. §. *item* 2. *ff. de leg.* 1. Surd. *dec.* 149. *n.* 2. & *decis.* 306. *n.* 13. & *cons.* 245. *n.* 13. & *cons.* 377. *n.* 23. Rota *decis.* 167. *num.* 35. *apud Farinac. p.* 1. *recent.* Camill. Gallin. *de verb. signif. lib.* 4. *cap.* 13. *num.* 13. Jo. Ant. Mangil. *de imput. quæst.* 82. *num.* 8. [Gail. *lib.* 1. *obs* 105. *num.* 14. Cacheran. *decis. Pedem.* 129. *num.* 9. Vivius *decis.* 34. *num.* 1. Wesenbec. *in paratit. de reb. dub. in fin.*]

IV.

Non Esse, & non posse probari, paria sunt. Surd. *decis.* 149. *num.* 2. Et paria sunt non esse, vel reperiri non posse. *l. cum unus* 12. §. *fin. ff. de bonis auct. Iudic. possid.* Bald. per text. *ibi in l. cùm ita.* §. *species. ff. de legat.* 2.

V.

Non Esse, vel esse nullum, paria sunt. *d. l. duo sunt Titii, l. non putavit* 8. §. *non quavis* 2. *ff. de bonor. possess. contra tab.* Surd. *decis.*

deciſ.51. num.14. & deciſ.122.n.2. Flamin.Pariſ.*de reſignat.lib.8.queſt.8. num.34.cum ſeqq.* Cald. Pereira *de poteſt. eligendi. cap.5.num.* 8. Farin. *in praxi crimin.p.1.queſt.15.n.45.cum ſeqq. & p.4.conſ.60.n.90. & p.5. q.115.num.128.* Novar. *queſt.forenſ.lib.1.q.126. n.9.* Giurba *ad conſuet. Meſſanen.p.1.c.10.gloſſ.6.n.29.cum ſeqq.*

VI.

NON ESSE, vel eſſe, & non admitti, paria ſunt, Joan. Anton. Mangil. *de imput. q.87.n.3.*

VII.

NON FIERI, vel non ſortiri effectum, paria ſunt. *l.11. § .nihil 7. ff.de interrog. action. l. ſi quis ſub conditione 11. ff. de teſtam. tut. l. ex conſenſu 23. §.1. ff.de appell.* Surd. *conſ.3.n.29. & conſ.245.num.14. & conſ.359. n.10. & conſ.389.n.46.* Mar, Giurba *in conſuet. Meſſan. part.1. c.10.gloſſ.6.num.31. vid.infr.lit. P.cap.Paria.*

VIII.

NON FIERI, vel ita fieri ut factum non duret, paria ſunt. *l.ſi pro parte 10. §.verſum 5. ff.de in rem verſo.* Anton. Morel. *Bononienſ. deciſ.40.puncto 7.n.18.* Surd. *conſ.190.n.9. & conſ.245.n.14.*

CAP. XVI.

Noſtra.

Axioma 1.

NOSTRA omnia facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur. *l.1. §.6. verſ.omnia. C.de veteri jure enucl.* gloſſ. *verb. conſule, in §.plebiſcitum. Inſtit. de jure naturali.* Anton. Gomez *l.40.Tauri. num.89. verſ.tertio. & l.48.num.3.* Rebuff. *in praxi benefic. part. 1. tit. de infirmis.gloſſ.2.num.3.pag.mihi 204.* Alex. *conſ.123. Scripſit. num.17. lib.4.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom.5. lit.N. concluſ.105.num.63.* Surd. *conſil. 301. num.44. & 47.* Melch. Phœb. *Luſitan. deciſ.28. numero 12. tom. 1.*

II.

NOSTRUM quod ſemel eſt, amplius noſtrum effici non poteſt. [*l.non ut ex pluribus 15.ff.de R.I.l.3.§.ex pluribus 4. ff.de acquir.*

poſſ. l. an eadem 14. §. 1. *ff. de excepr. rei iudic.* Duen. *Reg.* 211. Lud. Gom. *ad §. ſic itaque. Inſt. de act. n.* 9. *communiter Dd. Coraſ. ibid. n.* 4. & Urſill. *num.* 4. Vult. *Conſil. Marp. conſ.* 35. *vol.* 3. *num.* 204.] Menoch. *conſ.* 265. *num.* 5. Et noſtrum non poteſt à nobis ſine facto noſtro auferri. [*l. id quod noſtrum eſt* 11. *ff. de R. I. c. ab eo* 31. *de elect. in* 6. Herman. Vult. 2. *Conſil. Marpurg.* 25. *num.* 59.] idem Menoch. *conſil.* 161. *num.* 19. *& conſil.* 296. *num.* 10. *& conſil.* 477. *num.* 7. Melchior Phœbos, *ubi ſupra.*

CAP. XVII.

Notabile.

Notabilia quæ ſunt, ſpecialiter ſignificari ſolent, ne videantur neglecta. *Item* 15. §. 26. *ff. de iniur. l.* 1. §. *duxerat* 2. *ff. de publican. l.* 3. §. 1. *verſ. niſi. ff. naut. caupon. ſtabul. c. quamvis* 38. *de prabendis in* 6. Menoch. *adipiſcend. poſſeſſ. remed.* 4. *num.* 834. Dec. *conſil.* 272. Ancharan. *conſ.* 215. *num.* 4. Coler. *de proceſſ. executiv. in præfat. n.* 6. Dn. D. Bitſchius *in Comment. ad c.* 35. *F.* 2. *notab.* 3. Quæ enim ſpeciali nota & expreſſione digna ſunt, ea in ſpecie & nominatim exprimi debent. *l. eos* 3. *C. de aquæduct.* Afflict. *deciſ.* 111. *num.* 9. Alex. *conſil.* 104. *in fin. lib.* 1. Cravett. *conſ.* 880. *num.* 19. Vnde & ea quæ magni ſunt momenti ſpeciali notâ digna eſſe, *ex c. fin. de prabend. c. cum Clerici* 19. *de V. S.* referunt Cravett. *conſil.* 895. *n.* 21. Regner. Sixtin. 2. *Conſil. Marpurg.* 9. *num.* 87. cum quæ notabiliter fiunt, pro neglectis haberi non deceat. Neviz *in ſyn. nupt. lib.* 4. *num.* 269. quia diurna *Novell.* 82. *c.* 3. *Dd. in l. non minor. in fin. C. de tranſact.* ac diuturna, Iaſon. *in l. Judæc. ff. de judic. num.* 2 proinde obſervatione diligentiore ſunt perneceſſaria. Vlp. *lib.* 35. *ad edict. l.* 1. *de ſuſpect. tut.* cum & inſuper frequentia. Decian. *in tract. crimin. part.* 2. *lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 4. Guilhelm. Bœckel. *de publ. judic. in prælquio.* Hippol. de Marſil. *ad L. Cornel. de Sicar.*

CAP. XVIII.

Notariatus, Notarius.

Axioma I.

Notariatus ars eſt bona & honeſta. *arg. Nov.* 8. *cap.* 8. *verſ. quis enim non delegat. Eccleſ.* 10. non vilis & infamis, ſed nobilis Guilhelm. Rovill. *lib.* 3. *de juſtit. & jur. cap.* 4. *num.* 4. Chaſſan. *in Catalog. glor. mund. p.* 7. *conſider.* 50. *& part.* 11. *conſid.* 11. Et nobilem honeſtumque virum exercere convenit, Menoch. *conſ.* 552. *per tot. lib.* 6. Cephal. *conſil.* 238. *num.* 20. Vnde & illegitimi & infames à tali munere repelluntur Reichsabſchied/ *de An.* 1612.

§. Erſt-

5. **Erſtlich ordnen.** Denais *in jur. Camer. tit.* 96. *§.* 1. Ruin. *conſil.* 35. *num.* 14. *Vol.* 4. Vnde, licet plerique officium Notarii vile eſſe contendant, Viv. *in tract. comm. opin. lit. N. verb. Notarius.* Guid. Papæ. *deciſ.* 90. Id tamen limitant, niſi in Curia vel Principis Conſiſtorio tale officium exerceant. Martin. Laudenſ. *tract. de offic. quæſt.* 119. Barbat. *de Præſtant. Card. quæſt.* 1. *num.* 40 *p.* 1. Berr. *conſil.* 60. *num.* 3. *Vol.* 7. vid. latè Honthem. 1. *de arte Notar. cap.* 14. *num.* 6. licet enim *in l.* 2 *ff. rem pupill. ſalv. for.* ſervus publicus vocetur: Interim tamen conditione ſervus non eſt. C. l. A. *de fide inſtr. th.* 4. cum tale ad officium non ſervus, ſed homo liber requiratur. *l. generali.* 3. *C. de tabular.* quapropter ſi à ſerviendo ſervos eos dixeris, non aberraveris, cum implorantibus in facultate ſua, mediante ſalario, omnibus ſerviant. gloſſ. *in l. libertas* 4. *in verb. ſervare. ff. de ſtat. hom.* Ioh. Andr. *in cap. ſicut. ne Cleric. vel Monach. ſecul. negot.*

II.

Notarius nemo eſſe præſumitur niſi probetur, Cravett. 72. *per tot.* ut enim inſtrumentum ab ipſo confectum ſubſiſtat, probari debet quem eſſe Notarium Specul. *de inſtrum. edit. §. reſtat. Dd. in cap.* 1. *de fide inſtrument.* Cravett. *d. conſ.* 72. *& conſ.* 122. *num.* 16. Roland à Valle *conſ.* 32. *num.* 3. *& ſeq. Vol.* 2. eamq; ſententiam communibus Dd. ſuffragiis receptam eſſe teſtatur Alciat. *de præſumpt. reg.* 13. & quod non ſufficiat aliquem haberi pro Notario, ſed revera probari id debeat; ſimiliter à Dd. communiter tradi aſſerit Iaſon. *in l. Barbarius. ff. de offic. Prator. num.* 48. Vnde & Notarius quod facit non præſumitur proprio motu & autoritate, ſed ex voluntate alterius, qui eum actui adhibuit, facere. Bald. *in l. errore. col.* 1. *C. de teſtib.* Salicet. & Paul. de Caſtr. *in l. quotſes. de hered. inſtituend.* Regner. Sixtin. 1. *Conſ. Marp.* 12. *num.* 1. Roland à Valle *conſil.* 61. *n.* 64. *lib.* 2. & præſumitur officio ſuo rectè fungi, quamdiu contrarium non probatur. *cap. ad audientiam.* 13. *de ſcript. l. ſi quis decurio* 21. *C. de fals.* ubi Dd. Alciat. *de præſumpt. reg.* 3. *præſ.* 3.

III.

Auctoritas Notarii jurati æquipollet duobus teſtibus, gloſſ. *in cap. quoniam contra verb. duos. extr. de probat.* Speculat. *in tit. de inſtrum. edit.* Odofred. & Bern. *in d. cap. quoniam contra per l. in exercendis* 15. *C. de fide inſtrum.* Henric. Cnauſt. *in Element. ſuo. lib. de Art. Notar. quæſt. quot teſtes oportet producere in teſtamento.* Ioh. Iac. Canis *in libell. de Tabell. rubr. de prærogat. emol. & priv. Notar.* Mynſ. 1. *reſp.* 6. *n.* 29. nonnunquam & pluribus: tot enim æquivalet teſtimoniis, quot ſunt in ipſo inſtrumento deſcripta. Bart. *in l. heres palam. in princ. ff. de teſtam.* Innocent. *in cap. cum Iohannes de fide Inſtrument.* Albertic. *in l. cum precibus. C. de probat.* Guilhelm. *in Speculat. de inſtrum. edit. §. reſtat. Verſquaro. & ſeq.* Vnde & ſcripturam unius Notarii majorem habere prærogativam, quam ſcripturam duorum cujuſcunque ſint probitatis & exiſtimationis, traditum eſt à Sebaſt. Montic: *in tractat. de Inſtrum. hered. §. ſeptimo principaliter videndum n.* 25. Bald. & Arct. *in d. cap. quoniam. extr. de probat.* vide hac de re Dominic.

de civitate Viſentana *in ſuo tract. de Notariat. p. 3. c. 1. Verſ. item Azo dicit.* Tiraq. *in tract. ſuo de retract. municipal. §. 8. gl. 9. n. 36.*

IV.

Simplicitas Notarii non debet nocere partibus. *l. fin. ibi. nec ſimplicitas ſufficientem. & ibi gl. C. de fide juſſ. l. ſi librarius 92. ff. de R. I.* Conſ. Argent. 1. *conſ.* 112. *num.* 40. neque etiam ejus error in ſermone fidem inſtrumenti labefactare. *l. 8. de ſtat. hom. d. l. 92. de R. I. l. qui habebat 54. de manumiſſ. teſtam. l. errore 7. C. de teſtam.* vid. Coſtal. *ad d. l. 8. ff. de ſtat. hom.*

V.

Notarius in propria ſua cauſa officium ſuum exercere non poteſt. Matth. Stephan. *de juriſdict. c. 5. num. 24.* pro uxore tamen inſtrumentum poteſt conficere. Matth. Steph. *ibid. n. 27.* C. I. A. *de fide inſtrum. th. 5.*

VI.

Notarius ſemel electus amplius mutari non poteſt. Bald. *in l. 2. num. 10. Verſ. ſed nunquid. C. quomodo & quando judex.* Pacian. 1. *conſ. 23. n. 18.*

Declara verum eſſe, quando res non ſit amplius integra, quia ſemel fuit approbatus, ſecus ſi res adhuc integra, tunc enim Notarius pro libitu voluntatis removeri poteſt. Dec. *in c. quoniam. contra num. 43. Verſ. & Notarius ſemel electus. extr. de prob. ibi,* Felin. *not. ab.* 2. per text. *in c. 2. de procur. in 6.*

CAP. XIX.

Notificatio.

Notificatio facta ab eo, qui nullum jus habet, ad nihilum eum adſtringit, cui notificatio facta fuit. *l. ſi major. 13. C. de reſcind. Vend. l. ſi fundum 17. C. de rei Vindic.* Ludov. Rom. *conſ. 204. n. 11. Vid. ſup. lib. 4. c. Denunciatio. 15.*

CAP. XX.

Notio.

Axioma I.

Notionis vox generalior quam cognitionis. *l. 99. de V. S.* differunt enim inter ſe, quantum genus à ſpecie. Siquidem notio eſt, quælibet cauſæ cognitio ſive ea jure Magiſtratus expediatur, ſive abſque juriſdictione, h. e. Magiſtratus jure. *l. aut Prætor 5. & ibi* Duar. *ff. de rejudic.* Cognitio autem ea ſaltem eſt cauſarum notio, quæ jure Magiſtratus & vi juriſdictionis exercetur: omnes itaque ii, qui cognitionem habent, habent etiam notionem; at non contra *d. l. aut Prætor. l. à Divo Pio 15. ff. de re judic. l. ſolent 6. ff. de offic. pro-*

conſ.

conſ. l. cognitionum 3. ff. de var. & extraord. cognit. l. cognitio 4. de offic. ejus cui mand. eſt juriſd. Brecheus *ad d. l. 99. de V. S. num. 6.*

II.

Notiõnis ſpecies eſt juriſdictio. *l. 99. de V. S. l. 1. §. initio 4. ff. de offic. præfect. Vrb, l. ex omnibus 10. ff. de offic. præſid. l. 5. ff. de re judic.* Eſt enim notio nihil aliud, quam poteſtas quædam cognoſcendi examinandique factum. *l. 3. §. Cauſa cognitio 4. ff. de Carbon. edict. l. cum hi 8. §. Sulr igitur oratio 8 ff. de tranſact. l. 4. ff. de off. ejus cui mand. juriſd.* ut ita quid juris ſit ſtatuatur. *d. l. 4. & d. l. 8. §. 8. ff. de tranſactionib.* Intellige verum, quatenus ea tanquam facultas materialis ineſt juriſdictioni, ut genus ſpeciei, ſecus ſi oppoſitivè eam conſideres. Gœdd. *ad d. l. 99. de V. S. n. 6.* vid. Dn. D. Riccium *in reb. quotidian. ſect. 5. n. 39.* C. L. A. *lib. 2. tit. 1. rh. 5. & ſeqq.*

Cap. XXI.

Notitia, Notorium.

Axioma I.

Iudex loci melius cenſetur noſſe conditionem perſonarum, quam re motiores, *cap. 23. extr. de ſent. excomm.* unde & notitia facti loci vicini, ex vicinitate præſumitur, *cap. quoſdam 7. extr. de præbend.*

II.

Hæc quatuor (1.) publicum, (2.) manifeſtum, (3.) evidens, (4.) Notorium: *εἰς ταυτὸν φέρουσι* idem poſſunt, *cap. 3. de conſang. & affinet. cap. 2. qui matrim. accuſar. poſſ. c. 4. de diſſort.* Cujac. *in recitat. ad cap. Veſtra 7. extr. de cohabit. Cleric.*

III.

Notorium eſt, quod ſe ipſum oſtendit, nec eſt neceſſe, quod ab altero oſtendatur. *l. 1. ff. de reſtit. in integr.* Angel. *in ſingular. verb. Notorium. numero 7.* Dicitur enim Notorium quod adeo omnibus liquet, ita ut negari non poſſit. Innocent. *in c. ſicut. in gloſſ. magna. Verſ. notorium de cohab. Cler.* Vnde etiam notorium eſſe illud, ſi fiat coram decem viris qui populum conſtituere poſſunt, perhibent Dd. *in l. ea quidem. C. de accuſat.* ita notorium de quolibet actu eſſe poſſe, ut de officio text. eſt *in l. 1. ubi gloſſ. C. qui & ad Verſ. quos.* ſicut notorium eſt, Barbarium geſſiſſe Præturam. *l. Barbarius 3. ff. de offic. Prator.* de maleficio, *d. cap. ſicut. d. l. ea quidem.* de contractu, *l. 1. C. de his qui in Eccleſ. manumiſſ.* Angel. *d. loc. num. 13.* ubi illud duplex eſſe ait, veritatis nimirũ & præſumptionis *per l. atqui naturâ 19. §. cum me 3. abſente. ubi gloſſ. ff. de negot. geſt.* quapropter poſſeſſionem notoriam facere,

dominium notorium præſumptivè ex *l. penult. ff. de condit. inſtit. l. Titia cum 48. ff. de ſolut.* concludit. *idem* Angel. *d. loc.*

IV.

Notorium etiam illud dicitur, de quo fama publica eſt. gloſſ. *in l. ut qui natura. §. cum me abſente. verb. communiter. ff. de negot. geſt.*

Intellige verum non de qualibet fama, ſed de indubitata & inveterata. *cap. tua 8. extr. de cohab. Cleric. c. cum cauſa. extr. de juram. calum.* Innoc. & Bald. *in c. cum dilectus. extr. de purgat. Canonica.*

V.

Notorium ubi apparet, ibi non opus eſt diſputare, ſed diſputatum eſſe. Bald. *in l. 1. C. quomod. & quand. judex.* Volckman. *lib. 3. de art. Notar. c. 10.* in re ergo manifeſtè apparente, quærere diſtinctionem, infirmi eſſet intellectus, juxta Ariſtotelem 8. *Phyſ. cap. 3.* Surd. *de alim. tit. 1 quæſt. 28. num. 9. & q. 44. n. 12. & q. 45. n. 58.* quia ratio naturalis vim & robur legis obtinet. *l. cum ratio 7. ff. de bon. damnat. l. ſcire oportet 13. §. ſufficit 6. de excuſ. tut.*

VI.

Evidens & notorium dici non poteſt, quod dubitationem recipere poteſt. Franc. *in cap. dilecto. num. 153. ad fin. verſ. & intellige. n. 168. in fine. extr. de appellat.* Dec. *in cap. ex parte. verſ. quinto fallit. de offic. delegat.* Cephal. *conſil. 201. num. 10. col. 1.* Farin. 1. *conſ. crim. 85. n. 140.* multo minus id quod planè in rerum naturâ non eſt. Cravett. *conſ. 221. n. 12. & ſeq. allegatum* à Forſter. 1. *Conſ. Marp. 8. n. 14.*

VII.

Notoria non indigent accuſatore. *cap. quæ Lotharium 16. 2. q. 1. c. porro 3. extr. de divort. cap. 9. extr. de accuſat.* nec probatione, ſed ab onere probandi relevant, *c. ſuper eo 3. de teſtib. cogend. & ibid. gloſſ. in verb. non requirunt. c. manifeſta 15. 2. quæſt. 1. c. tua nos 8. extr. de cohab. Cleric. cap. 1. §. ſane. de cenſib. in 6. l. 11. §. 12.* ubi Cujac. *de contr. empt.* Guid. Papæ *deciſ. 221. num. 3.* Capell. Tholoſ. *quæſt. 441. num. 2.* Schenckbar. *in Synod. ſuar. concl. lib. 1. concl. 55.* Mynſ. 6. *obſ. 3. num. 4.* & infiniti alii relati à Maſcard. *de probat. concl. 1107. & 1108. Vol. 2.* quæ enim evidentia ſunt non probantur. *cap. Evidentia 9. extr. de accuſat.* Vnde quando notorietas conſtat ex actis, licet non opus eſſe dicant, ut allegetur vel proponatur. Felin. *in cap. cum ordinem de reſcript. n. 11.* Curt. jun. *in l. ſi unus. §. pactus. num. 106. ff. de pact.* judex ſe poteſt ſummatim informare, modo ex actis de ea conſtet Iohan. Gutierez *de contract. jur. cap. 70 num. 70.* Farin. 1. *conſil. crim. 85. num. 116.* cum notorium omne id dicatur, quod judici vel per inſtrumenta, & teſtes Anton. de Butr. *in tract. de notor. art. 1. num. 11.* vel per confeſſionem alicujus apparet, gloſſ. *in cap. Veſtram. extr. de cohab. Cleric. c. cum olim. extr. de V. S.* Bart. *in l. ſcriptus de religioſ.* Afflict. *deciſ. Neapolit. 176. in prine.*

Maſcard.

Maſcard. *de probat. concl.* 1106. *n.* 1. *Vol.* 1. Vult. 1. *conſ. Marp.* 20. 30. Hinc tale notorium non allegatum ut judex attendat, voluntatis tantum, non neceſſitatis eſſe, dixit Maſcard. 2. *de probat. concl.* 1108. *n.* 3. *cum ſeq.* interdum tamen evenit, quod notoricias iſta non modo allegari oporteat, gl. *in Clem. appellanti de appellat.* Bald. *ad l.* 1. *col.* 2. *C. quom. & quand. judex.* Iaſ. *ad l. ſi vero. §. qui pro rei qualitate. n.* 11. 12 *ff. qui ſatisdar. cogantur.* Bart. *ad l.* 27. *§ pactum. ff. de pact.* Alex. *in l. cum qui ita. §. qui ita. ibidemq.* Bart. *ff. de V. O.* Nic. Milis *in ſuo reper: or. Verb. Notorium non excuſat.* ſed etiã probanda ſit, gl. *in l. cujus. C. de appell.* Pariſ. *conſ.* 13. *n.* 22. *Vol.* 1. Curt. jun. *de feud. p.* 1. *q.* 1. *n.* 13. Bald. *in l. ſi filiusfamil. §. Veterani. col.* 2. *ff. de procur.* Cyn. *ad l.* 2. *C. qua probat. conſuet.* Roland à Valle *conſ.* 13. *num.* 30. *Vol.* 2. Ioſeph. Maſcard. *p.* 1. *de fit longa concluſ.* 42. maximè ſi à litigantibus in controverſiam & dubium vocetur. Innocent. *ad cap. tua nos. extr. de cohab. Cleric.* Maſcard. *dict. concluſ.* 1108. quia notorium quid dicì non ſufficit, niſi etiam tale doceatur, & ſuper ea ſententia judicis declaratoria intercedat. Panorm. *in cap. per* 20. *notab.* 1. *extr. de divort.* Valent. Franc. *de fide juſſ. cap.* 5. *num.* 341. *per. c. cum dilectus* 15. *Verſ. hìs igitur. extr. de purg. Canon.* Anton. Gabt. 3. *commun. opin. concl. ult. de fide juſſ. concl.* 1. *num.* 54. Gœdd. 1. *Conſil. Marpurg.* 24. *numero* 228. cum facile fieri poſſit, ut rei veritas pleriſque perſpecta ſit, atq; ita pro evidenti & notorio habeatur, & tamen interim ſint, qui illam neſciant vel in dubium vocent Vmm. *in proceſſ. judic. diſp.* 15. *th.* 3. *n.* 14.

VIII.

Notorium tollit ignorantiæ præſumptionem, Gail. *lib.* 2. *de P. P. cap.* 10. *num.* 10. Cum ignorate quod publicè manifeſtum eſt, eraſſa, ſupina & affectata ignorantia dicatur, quæ digna ut ſcientiæ comparetur. *cap.* 1. *de poſtul. Prælat. c. cum in tua* 6. *qui matrim. accuſ. poſſ. c. cum inhibitio* 3. *§.* 1. *de clandeſtin. deſponſat. l. nec ſupina* 6. *l. regula* 9. *§. ſed facti* 2. *ff. de jur. & fact. ignor. gloſſ. ſingul. in clement. Paſtoralis, de ſent. & re judic. gloſſ. in l.* 1. *de receptat.* Bart. *in l. ſi cui. § iidem. num.* 2. *ff. de accuſat.* Bald. *in l. quicunq;. n.* 2. *ff. de ſerv. fugitiv.* Hyppolit. *in l. ſi ignorans. num.* 18. *ff. locat.* Vnde & plenam probationem induci, dicituruque plena probatio. Intellige ſc. in his quæ ita ſubjiciuntur oculis, ut nulla exceptio etiam obſtare poſſit. Bald. *in l.* 1. *num.* 3. *C. de rev. hìs quæ in fraud. credit.* Gail. 2. *de P. P. c.* 3. *n.* 23.

IX.

In notoriis ordo juris non requititur, nec obſervari debet. *Clem. Paſtoralis. de re judic. c. ad noſtram* 21. *de jure jur. c. per venerit* 4. *extr. de teſtib. cog. c conſuluis* 14. *de appellat. c. manifeſta* 15. 2. *quæſt.* 1. *c. ad audientiam* 34. *extr. de appellat. c. qua Lotharius* 16. 2. *q.* 1. Dec. *conſ.* 544. *num.* 6. Gail. 1. *obſ.* 77. *num.* 8. & 2. *de P. P. c.* 3. *num.* 22. Bovet. *ſingul.* 52. *num.* 9. Farin. 1. *conſ. crimin* 85. *num* 115. Ioſeph. Ludov. *deciſ. Peruſ.* 67. *num.* 29. ita in crimine notorio omnis ſolennitas juris remiſſa intelligitur, præſertim ſi tale ſit notorium, quod negari non poſſit, *c. quanto* 3. *de transſat. Epiſcop. c. Evidentia.* 9. *extr. de accuſ.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 38. *n.* 4. Vnde & in notoriis, nec articulis nec litis

litis conteſtatione opus eſſe perhibetur, ſed de plano implorato judicis officio proceditur poteſt, juxta vulgatum, hodie conſtat, hodie judicatur. *c.2. ut lite pendente in* 6. Bald. *in l.3. C. de appellat. & ibid.* Salicet. *num.* 8. nec in iis cauſæ cognitione ordinaria opus eſt, ſed ab executione initium fieri debet. Vult. 3. *Conſil. Marpurg.* 21. *n* 337. & non ſervare ordinem juris in his eſt ſervare ordinem, *text. notab. in d. c. Lotharius.* 2. *q.* 1. Hyppol. Maſil. *in pract. crimin. §. ſecunda. num.*10. Anchar. *conſ.*197. *num.*4. Natt. *conſil.* 540. *n.*7. *Vol.* 3. Gail. *lib.*1. *obſ.pract.* 39. *num.* 3.

X.

In Notoriis non requiritur citatio. *c.*21. *de jurejur. l.*7. *C.de accuſat. l.*3. *§.*1. *quiſatudar. cog. l.*11. *§.* 12. *ff. de Act.empt. cap.* 8. *de cohab. Cleric. c. cum olim* 12. *in fin. ibi abſenti cum de ſurreptione liquido non conſtet. extr. de re judic. Clem. Paſtoralis. de ſent. & re judic.* Mynſ. 6. *obſer.*6. Menoch. 1. *arbit. judic. caſ.*17. *n.*15. Treutl. *diſp.*4. *th.*8. *lit.a. Vol.*1. vid. tamen Gail. 1. *obſ.*77. *num.*9. & cum eo Weſenb. *in parat. ff. de in jus vocand. n.*14. Mynſ. 7. *obſ.*91. *in princ.* qui hac in parte diſſentire videntur. Quod ſi autem diſtinguatur inter notorium juris & facti, hoc eſt, quod ex fama & rumore, & quod ex actis provenit, vel quod idem eſt inter tale, ubi de rei qualitatibus omnibus conſtat, ita ut abſens nihil adferre poſſit, quæ cauſæ patrocinium ferunt, & inter illud quod in dubium venire poſſit adverſus quod defenſio adhuc competere poſſit, ad utramque opinionem componendam à vero non longè abiverit. Vmm. *in proceſs. judic. diſput. 5. theſ.* 9. *num.* 44. add. & Socin. *de citat. artic. 7. num.* 7.

XI.

Notoriis in exceſſibus appellatio non admittitur. *c. cum ſit* 5. *c. cum pervenit* 13. *& ſeq. c. quia nos* 32. *cap. cum in ſpeciali* 61. *§. porro. de appellat.* Ratio, quia appellationis remedium non eſt ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ inſtitutum. *c. pervenit* 13. *c. conſuluit* 14. *eodem tit. c. Romanæ* 3. *§. ſi autem poſt ſententiam eod. tit. in* 6. *gloſſ. ibid. in verbo notorio.* Roman. *conſil.*324. *num.*2. *incip. in propoſita conſultatione.* Gail. 2. *de P. P. c.*3. *num.* 21. Vnde & in delictis notoriis condemnatum appellare non poſſe docet. *l.*2. *C. quor. appell. non recip. quem text.* Oldrad. Bald. & Bart. *ibidem.* generaliter ad omnia crimina extenderunt, imò indiſtinctè ſive cauſa ſit civilis ſive criminalis eam non admitti cum gloſſ. *in cap. manifeſta* 2. *quæſt.*1. tenet Mynſing. *conſ.*59. *n.*65. vid. Imol. *in l. fin. §. juſſus. ff. de appellat. n.*8. Butr. *in tract. de Notor. art.*4. *n.*56. Clar. *lib.*5. *ſentent. §. fin. q.*94. *num.*1. Roland à Valle *conſ.*73. *n.*2. *& n.*26. *Vol.*3.

XII.

In Notoriis neceſſitas excuſſionis nihil operatur. Corn. *conſil.* 151. *n.*5. *Vol.*4. *conſ.*46. *num.*13. *Vol.*2. Weſenb. *conſ.*14. *num.*19. Gomez *tom.*2. *Variar. reſolut. c.*13. *n.*14. Coler. *part.*1. *c.*10. *de proceſs. executiv. n.*340. Valent. Franc. *de fidejuſſ. c.*5. *n.*315. Gœdd. 1. *Conſ. Marp.* 24. *n.*205. quia inanis eſt excuſſio, quam

quam excludit debitoris inopia. *l. nam in 6 ff. de dol. gloſſ. in l. decem, verb. excuſſum. de V. O. & ibi* Bart. *num.* 2. Hier. Grat. *conſil.* 37 *Vol.* 1. *& conſ.* 61. *Vol.* 2. Cyn. *in Auth. præſente n.* 2. *C. de fide juſſ.* Hyppolit. *ad rubr. ff. de fide juſſ. n.* 10. Afflict. *deciſ.* 318 *num* 3. Bald. *in l.* 1. *num.* 3. *C. de rev. hiis quæ per fraud. cred.* Gail. *lib.* 1 *obſerv.* 27. *num.* 14.

XIII.

Notorium vim habet ſententiæ, & rei judicatæ excipientem continet *l. ex empto* 11. *§.* 12. *ff. de act. empt. & ibi* Alciat. Bart *in l. ſi ſtus. ff. de his qui not. infam.* Bald. *in d. l.* 1. *col.* 3. *C. ne fil. pro patre.* Alex. *in l. abſentem de pœn.* Ioh. Andr. *in cap Romana de ſentent. excomm. in* 6. Natt. *conſ.* 573 *numero* 22. Cephal. *conſ.* 770. *num.* 27. & in cauſa divortii, privationis dotis & donationis propter nuptias. Frideric. Senenſ. *conſil* 236. *num* 2 *per cap. ſignificaſti* 4. *extr. de divort. c. pen. extr. de adulter. c. veſtra* 7. *c. ult. extr de cohab. Cleric.* quia notorium dicitur illud, quod omnibus ejus loci ubi contigit hominibus vel ſaltem majori parte conſtat, nec ulla ratione tegitur. Mynſ. 2. *obſ.* 4. *num.* 7. Gail. 2 *obſ.* 27. *num* 18. Boer *de Inveſtit feud. c.* 3 *n* 39. Maſcard. *de probat. Vol.* 2. *concluſ.* 1105. *num.* 4. Iudex ergo non admittere judicium ſuper notoriis agitari. *cap. quoniam* 10. *de filiis preſbyt.* Ioh. Andr. *& Dd. in cap.* 1. *de litis conteſt. in* 6. Alex. *in l. num & poſtea. in princ. ff. de jurejur. & in l. eum qui. §. qui ita de V. O.* ſed illius exceptionem non minus ac rei judicatæ ante litis conteſtationem omnimodo audire debet. Panorm. *in cap. Exceptionem de except.*

Declara hoc procedere tantum in notorio juris diſpoſitionis, ut quando notorium eſt, jure certo quid diſpoſitum eſſe, v. g Ex juris diſpoſitione eſt notorium, quod pupilli ipſo jure habeant tutores agnatos ſuos. *pr. Inſtitut. de legit. agnat. tutel.* hoc igitur juris diſpoſitionis notorium æquiparabitur, etiam quoad juris effectum ipſi Iudicis ſive Magiſtratus decreto, quo tutor pupillo conſtituitur non habenti teſtamentarium vel legitimum tutorem, quippe cum agnatus ipſa lege adeo efficaciter pupilli detur tutor, ut judicis, i. e. magiſtratus factum inſuper ad hanc tutoris conſtitutionem non deſideretur. *l. legitimos 5. in princ. ff. de legitim. tutor.* ſecus vero quoad facti liquidationem. Bald. *in l. is cui bona 6. ff. de teſtam.* Iaſ. *in l. is cui bona ff de V. O.* Anton. Gomez 1. *comm. cap.* 14. *num.* 31. vel ut alii declarant & admittunt quoad declarandum, non quoad interdicendum. *l. ſi ſcient* 26. *ff. de contr. empt.* Setzer. 1. *de jurament.* 5. *num.* 71. atque ita non quoad omnes effectus. Valent. Forſter. *de paſt. cap.* 5 *num.* 59. vid. & Ioh. Gœdd. 3. *conſ. Marp.* 28. *num.* 191. ubi & in notorio præſumpto hoc axioma per Dd. ibid. allegatos non procedere concludit.

XIV.

Notoria multa dicuntur quæ non ſunt. *cap. conſuluiſti* 14. *de appellat.* ideoque hoc reſpectu poſt Bald. & Salicet. & in notorio cauſæ cognitionem requirunt Weſenb. 4. *conſ.* 1. *num.* 95. & Hegenit. *lib.* 1. *de poſſeſſ. c.* 8. *num.* 3. qua de cauſa ſcriptum eſt *in cap.* 33. *extr. de jurejurand.* aliud eſſe notorium aliud eſſe quaſi notorium, de quo vid. Cujac. *in recit. ad c. veſtra* 7. *extr. de*

cohab. Cleric. Nec enim omne notorium eſt, quod pro notorio jactatur. *c. conſuluit 14. extr. de appellat.* nec quicquam adeo notorium eſt, quin præſumatur aliqua adverſus illud competere defenſio ſeu excuſatio. Nevizan. *conſil. 37. n. 29.* Curt. *conſ. 21. col. 11.* add. & Iuſt. Sinolt. cognomento Schultz *de ſtat. Reipubl. Roman. diſput. 4. in marg. 17. lit. D. pag. 195.* Dn. D. Tabor *diſput. ad VVeſenb. 5. quæſt. 1.*

XV.

Notorium factum cum inculpatur luce clarius conſtare dicitur. *c. ſcripſit arius 7. 47. q. 1.* ſiquidem nihil poteſt eſſe clarius aut illuſtrius ipſa evidentia & perſpicuitate Cicero *Acad. quæſt.* Vnde cum notorium aliud ſit facti, aliud juris, aliud præſumptionis. gloſſ. *in c. Veſtra 7. Verb. notorium. extr. de cohab. Cleric.* notorium autem facti ſit, quod ita ſe exhibet conſpectui hominum, ut nulla poſſit tergiverſatione celari: juris autem notorium ſit, de quo aliquis condemnatur vel jure confeſſus eſt, præſumptionis vero ut paternitas filiatio. *d. gl. in c. Veſtra 7.* ideoque notorium ex fama indiget purgatione & indici talibus debet. *c. tua nos 8. extr. de cohabit.* cum aliàs in notoriis purgatio non indicenda, ſed condemnationis ſententia ferenda ſit. *cap. penult. extr. de purgat. Canonica.*

CAP. XXII.

Novatio.

Axioma I.

Novatio non eſt præſumenda, ubi non apparet. *l. fin. C. de novat.* Weſenb. 2. *conſ. 73. num. 4.* Alex. *in conſil. 72. num. 8. Vol. 6.* in dubio enim non videtur à prima obligatione receſſum. Port. Imol. *conſil. 5. num. 52.* nec præſumitur quis velle renunciare juri quæſito ex priori obligatione. Socin. *conſil. 21. num. 3. Vol. 1.* maximè quando non ſunt urgentes, & veriſimiles conjecturæ in contrarium. Celſ. Vgo *conſil. 172. num. 14.* Bertazol. *1. conſult. deciſ. conſil. 63 num. 2.* cum de jure novo & communi Dd ſententia generaliter nec ipſo jure nec ope exceptionis fiat novatio niſi expreſſe id agatur. *l. fin. C. de Novat. §. præterea. Inſtit. ut. quib. mod. toll obligat.* Dec. *conſ. 400. num. 1.* ubi tamen hoc *num. 9. Verſ. his ſtantibus.* limitat dum ait; quod in incompatibilibus contractibus quales ſunt ſocietas, mutuum etiam hodie cenſeatur. facta novatio etiamſi id expreſſe non agatur, cui adſtipulantur & Bald. *in l. fin. C. de Novat. & conſil. 308. Vol. 1.* Gabr. Roman. *lib. 3. concl. tit. de Novat. concl. 1. num. 60. Verſ. quarto limita.* Cagnol. *in repet. l. ſingularia 103. numero 130. Verſ. tu dicas.* ubi hanc limitationem communi Dd. ſententia comprobatam teſtatur. Vnde & in translatione debiti ex cauſa mutui facta in cauſam depoſiti fieri novationem etiamſi id expreſſe non agatur, dixit Bald. *conſil. 128. Vol. 2.* allegatus à Gabr. Rom. *d. concl. 1. n. 63.* vid. Regner. Sixtin. *1. Conſil. Marpurg. num. 63. & 65.*

II. No-

II.

Novatio ſpecies eſt ſolutionis. *l. ſi rem* 31. *§. fin. ff. de novat.* Iaſ. *in l. eum qui. §. qui ſibi, num.* 14. *per § præterea. Inſtitut. quibus mod. toll. obligat.* Weſenbec. 2. *conſil.* 72. *num.* 18.

CAP. XXIII.

Noverca.

Noverca præſumitur malè affecta in privignos. *l. non eſt enim* 4. *ff. de inoffic. teſtam. l.* 1. *C. quibus in cauſ. ceſſ. long. temp. præſcript. gloſſ. in clem.* 2. *de rejudic.* Ioh. de Garton *in repet. rubr. C. de ſecund. nupt. num.* 98. citatus à Caſtrenſ. *conſil.* 185. *Vol.* 1. Tiraquel. *de LL. Connubial. p* 9. *gl.* 1. *n.* 196. Decian. *conſ.* 49. *num.* 2. *Vol* 2. Vnde etiam Novercam quaſi nocentem arcum dictam, putavit Accurſ. *in §. ſecum. Inſtit. de nupt.* Eamque ob cauſam privignam non cogi ſtare aut habitare cum noverca, propter mutuum inter eos odium præſcriptum, tradunt Aretin. *in l. ſi diſceptetur. ff. ubi pupill. educ deb.* Bald. *in Auth. hoc locum. C. ſi mulier. ſecundo loc. nupſ. & in l. ſi ea. C. de condit. inſertis.* Hinc jura præſumunt, quod quicquid pater facit contra filios habentes novercas, id feciſſe præſumatur novercalibus perſuaſionibus, ita docent Bald. Angel. Caſtr. & alii *in l. hoc colore. ff. de in. offic. teſtam.* Bertrand. *conſil.* 22. *num.* 4. *Vol.* 3. & facit quod renunciationes factæ per filias habentes novercas de bonis & hereditate paterna factæ præſumantur, propter inſidias novercales, idcoq; infirmari & annullari facilius dicebat Curt. & poſt eum Cagnol. *in d. l. hoc colore. num.* 9. Inter novercam enim & privignum eſſe intreſtinum odium haut eſt incredibile. gloſſ. *in Clement. Paſtoralis. Verb. noverca. de ſentent. & rejudic.* ubi habetur quod noverca gaudeat ſævire in afflictos privignos, idem teſtatur Angel. *in l. non eſt de inoffic. teſtam.* ubi ait quod novercæ propter falſas ſuggeſtiones induceant maritos ad injuriam faciendam ſanguini proprio: facit quod tradit Botgnin. *de uſufruct. mulier relict.* 38. *Verſ. & eſt ratio. pag.* 303, ubi notat quod Noverca præſumatur inimica privignorum, & quicquid pater adverſus filios facit præſumatur perſuaſione Novercæ feciſſe, quod etiam non latuiſſe Poëtas patet ex Bucolicis Virgilii:

Eſt mihi namque domi pater eſt injuſta noverca.

& alibi.

Pocula ſi quando ſæva infecére noverca.

Quo pertinet & illud Ovidii.

Sæviet in partus dira noverca meos.

Et in Metamorphoſ.

Lucida terribiles miſcent aconita noverca.

Ex quo etiam fluit illud, quod liberi apud Novercam educari non debeant. *l.* 1. *C. ubi pupill. educar. debet.* Aretin. *in d. l. ſi diſceptetur. eod. tit.* Bald. *in Auth. hoc locum. C. ſi mulier. ſecund. nupſerit. & in l. ſi ea. C. de condit. inſert.*

fert. Bellon. *conſil.* 31. *num.* 5. Sylvan. *conſ.* 28. *num.* 19. Ruin. *conſ.* 34. *n.* 3. *Vol.* 2. etiamſi teſtator id diſpoſuiſſet: quia ad Prætoris officium ſpectat, ut à voluntate patris nonnunquam recedatur, quò ſine ulla maligna ſuſpicione alatur partus & educetur. *d. l.* 1. *ubi pupill. educ. deb.* quod etiam non abſque ratione eouſque extenderunt Dd. ut filium ne quidem apud matrem quæ ad ſecundas nuptias tranſivit, educandum cenſeant. *per d. l.* 1. *C. ubi pup.* quia tum mater eſt ſuſpecta, & præſumitur majorem habere affectionem ad maritum novum, quam ad liberos ex matrimonio priori procreatos. gloſſ. & ibi Bart. *in l. lex quæ tutores. C. de adminiſtr. tut.* Bald. *in l. humanitatis. Cod. de impuber. ſubſtitut.*

CAP. XXIV.

Novitas, Novum, Noviſſimum.

Axioma I.

Ea quæ de novo emergunt novo auxilio indigent. *c. inſinuante 25. extr. de offic. delegat. cap. ult. extr. de reſtit. in integr. c. cæterum 4. extr. de jurament. calum. C. Paſtoralis 4. extr. de exception. l. de ætate 11. §. ex cauſa 2. ff. de interrog. act.* Marant. *p. 6. de delat. num.* 21. Barthol. Brixienſ. *quæſt.* 39. *num.* 5. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 91. *n.* 12. in rebus enim novis novum eſt remedium & conſilium ſuggerendum. *d. l. de ætate. 6 cauſa.* Vnde & ob id ex nova cauſa à conſtitutione, teſtamentorum diſp ne, juramento, qualibet obligatione, privilegio, pactis & conventionib. ceditur; quemadmodum hoc pluribus per leges & exempla ibid. allata la è demonſtrat. Marſil. *in l.* 1. *§. ſi quis. num.* 20. *ff. de quæſt. & poſt eum.* Pacian. *conſ.* 134. *n.* 14.

II.

Novitates non ſunt inducendæ. *l. Veſtigalia 2. & ibid.* Salicet. *col.* 1. *C. Veſtigal. nov. l. penult. ff. de decret. ab ord. faciend.* novitates enim plerunque ſunt ſuſpectæ. Weſenb. *in paratit. ff. quod quiſque jur. ſtat. num.* 2. & pariunt plerunque diſcordias ac odioſæ ſunt, & per conſequens iis non favendum. *c. conſuetudines 9 de conſuetud.* etiamſi communis utilitas novitatum inductionem ſuaderet. teſte Salicet. *in l.* 1. *C. nova Veſtigal. impoſ.* Conſil Arg. 2. *conſ.* 2. *num.* 25. *cum ſeqq.* ſiquidem novitas ejus quod admodum diu obtinuit & æquum juſtumque viſum eſt, periculoſa cenſetur. Ant. de Butr. *in cap. non deber. de conſang. & affin.* ideoque quoad ejus fieri poteſt fugienda. *cap. quod dilectio 3. de conſang. & affin. l. in rebus novis 2. de conſtit. Princ.* etiamſi eo res eo deducta fuerit à quo incipere non potuit, quod ſemel utiliter conſtitutum eſt; *l. in ambiguis 85. §. non eſt novum* 1. ubi Dec & Cagnol. *de R. I.* Vnde & quæ novo more contra formam ſtatutorum facta ſunt, reformari debent. *l.* 6. *C. de accuſat.*

III.

Aliud eſt fieri de novo & aliud quod factum eſt creſcere vel extendi. Bertazol. *lib.* 1. *conſult. deciſ. conſ.* 63. *num.* 8. quia tunc dicitur novum cum primum

primum totaliter eſt extinctum, & reviviſcit Caſtrenſ. *conſil.* 389. *per tot. Vol. 1.* quod autem extenditur, non mutat ſuum eſſe. *l. ſed ſi manente 5. ff. de precar.*

IV.

Novo patri familias in exigendis creditis æquè ac novo nupto interdum parcimus Cujac. *lib. 9. 99. Papin. ad l. 4. § ſolo. Quod cum eo qui in alien. p. 220. idem ad l. 2. C. eod. Vinc, de præſidiis debit. egent. pag. 3.*

V.

Novum non dicitur quod eſt ex declaratione, Aymo Cravett. *conſ. 755. num. 2. per l. heredes palam 21. § 1. Verſ. ſed ſi notam. ff. qui teſtam. fac. poſſ.* & ut ICtus ait *in l. adeo 7. § cum quis. ex aliena 7. in fin. ff. de acquir. rer. domin.* novam ſpeciem qui excutit, non facit, ſed eam quæ eſt, detegit. Sed & quod continuatur unum & idem, non diverſum & novum eſt negotium. *l. continuum 137. ff. de V. O. l. ſi quis ita legaveris 8. ff. de condit. & demonſtr.* Tiber. Decian. *reſp. 11. n. 18. cum ſeq. Vol. 1.*

VI.

Novum ſemper aliquid Natura producit. *Nov. 73. in præfat.* ſecundum etiam novam ſententiam pronunciat Imperator. *l. ult. de jure fiſci.*

VII.

Noviſſima derogant prioribus. *l. pacta noviſſima 12. & ibi Dd. C. de pact. l. ſi unus 27. § pactum ne peteret 2. ff. eod. tit.*

Intellige ſcil. iis in actibus, qui ex partium duntaxat voluntate pendent & mutari poſſunt: tunc enim à prioribus ex communi conſenſu recedi, novaque forma in ultimis poni poteſt. *l. 1. § ſi convenerit 6. ff. depoſit. l. contractus 23. ff. de R. I.* Philip. Matth. 3. *Conſ. Marp. 26. n. 88.*

Cap. XXV.

Nox, Nocturnum tempus.

Axioma I.

Nocturnum & veſpertinum tempus ſuſpectum dicitur, ac plerumque nihil moderabile ſuadet, ſecundùm Hyppolitum *conſil. 83. num. 16. & 17.* juxta verſum:

Nox amor & vinum nil moderabile ſuadent.

Vnde & delicta tali tempore commiſſa acrius punienda ſunt per ea, quæ tradit Thom. Grammat. *decif. 36. num. 14.* & plenius *in Vot. 21. n. 4. 5. & 6.* Bald. *in l. nemo. Verſ. deinde. C. de Epiſc. audien.*. Petr. Weſenb. *conſ. 40. n. 3. add. & tot. tr.* Polyd. Rip. *de nocturn. temp.*

II.

Nox impedit agnitionem personæ. gl. *in l. si cum exceptione. §. in hoc. ff. quod met. caus.* Honthem. 2. *de art. Notar* c. 19. *n.* 21.

III.

Factum de nocte tantum valet, quantum de die. *cap. consuluit.* 24. *extr. offic. d. leg. l. non minorem* 20. *C. de transact.* ubi Bart. *in princ. & num. seq.* Carpzov. *p.* 1. *constit.* 29. *defin.* 16. *n.* 5. Intellige verum si nimirum communis consensus adsit. Ias. *in l. more. ff. de fer. num.* 12. cum indulgendum sit communi consensui partium. *l. si constante* 19 *C. de donat. ante nuptiæ.* & pars utraq; præsens esset nec contradiceret. Iason. *in d. l. non minorem. C. de transact. num.* 3. *per l. fidejussor.* 26. *§. pater.* 1. *cum glossa. ff. de pignor.* Bart. *in l. quadotis. ff. solut. matrim.* vel res esse peritura. arg. *l.* 1. 2. *& 3. ff. de fer.* Ias. *in d. l. more. & in d. l. minorem.* vel jurisdictio judicis, vel ultima instantiæ dies expiraret. Bart *in d. l. non minorem. C. de transact. cap. consuluit* 24. *de offic. ac potest. judic. deleg.* vel quando consuetudo esset in contrarium. Ioh. Andr. post Specul. *in tit. de sententi. §. juxta* 8. *num* 7. *in gloss. de nocte.* quem sequuntur Panorm. *in d. cap. consuluit. de off. & potest. jud. deleg.* Laurent. Tennin. *in tract. de Cautel. cant.* 347. *num* 7. secus enim est hisce requisitis deficientibus. Sic in quibus causis de die judicia tractantur. *d. c. consuluit* 24. *de offic. & potest. jud. deleg.* de nocte ferri sententia non debet. Socin. *in tractat. de reg. fallent. reg.* 445. Vnim. *in disput. ad proceff. judic* 19. *thes.* 7. *num.* 29. Angel. *in §. omnis. Inst. de V. O.* Vbi inquit prædictam servandam fore opinionem, & judicem ab eâ recedentem litem suam facere, quem sequitur Tob. Nonius *in d. §. omnis. num.* 22. *& seqq.* add. & Philipp. Corn. *cons.* 54. *col. pen. Vol.* 2. Matant. *de ordin. Iud. in* 3. *part.* 6. *& ult. part in princ. in primo actu. Verf. incipiente Venio igitur. num.* 92. Iaffred. *decis.* 412. Sic nec creditorem etiam teneri solutionem de nocte recipere, dixit Iason. *in l. more Romano. num.* 11 *ff. de fer.* cum actum videatur, ut solutio fiat loco & tempore congruo. *l. si soluturus* 39. *ff. de solut.* neque locatorem equi de nocte recipere teneri equum, tenet Ias *d. loc. n.* 11. inde noctis tempore nec operæ laboratoriæ regulariter præstantur. *per text. in l.* 1. *l.* 3. *ff. de oper. libert.* vid. Zas. 1 *sing resp.* 3. juxta illud Virgil.

Nox erat & terras animalia fessa per omnes,
Alituum pecudumque genus sopor altus habebat.

Et Claudiani:

Omnia quæ sensu solvuntur bota diurno,
Tempore nocturno redat amica dies.

Excipe nisi quoties favor pro reo esset, arg *l. favorabiliores* 125. *ff. de R. I.* vel timeretur ne quis pœnâ committat, tunc enim morâ purgare de nocte poterit. Paul. de Castr. *in d. l. more* quia in favorabilibus latissima fit interpretatio. *c. andultrum* 17. *c.* 28. *c. quod ob grat.* 61 *de R. I. lib.* 6. *l.* 6. *ff. de LL.* Sic contractus transactiones, ultimæ voluntates, appellationes, & alii actus legitimi extra judiciales fieri possunt. *d. l. non minorem. l. ad testium* 22. *§. pennult. ff. de testam.*

teſtam. quod in caſibus neceſſitatis admittit. Honthem. *lib. 2. de art. Notar. cap. 11. n. 19. per d. cap. conſuluit. in fin. & c. conſuluiſti 13. de celebr. miſſar.* Vnde quia noctis tempus ſuſpectum dicatur, juxta illud qui malè agit odit lucem, *Ioan. 3. cap. pernicioſam 21. 18. q. 2.* & tenebræ ſint aptæ ad fabricandum falſum. *l. 5. §. ſi mulier. ff. de ventr. inſpiciend.* ac præſumatur contra eum qui occultè confert beneficia. *c. ut noſtrum 1, ut Eccleſiaſtica benefic. & c. cap. Anaſtaſius 9 diſt. 19.* neq; omnino publicum dicatur, quod nocte fit nec ſemper ſobriè, quando bis in die corpus refertum eſt. Honthem. *d. loco.* nihilominus tamen moribus ut male introductum, hoc tanquam pro practica adjecit Laurent. Tennin. ut ad minimum duo vel tria luminaria accendantur. *d. caut. 247. n. 3. per l. 1. §. tria luminaria. ff. de ventre inſpic. functis his quæ habentur in l. 2. C. de ſentent. ex brev. recit.*

IV.

Nocte quæ fiunt difficulter probantur. gloſſ. *in l. item ſi cum. §. in hac actione. ff. quod met. cauſ.* & Angel. *ibid.* Alex. *in conſil. 24. l. ſi quis inventus. colum. 1. volum. 2.*

CAP. XXVI.

Noxa, Noxia.

Axioma I.

Noxa caput ſequitur. *l. quod dicitur 18. de furt. l. qui ex pluribus 20 & l. ult. ff. l. 1. Cod. de noxal. act. l. 1. §. 14. ff. depoſit.* i. e. actio noxalis ambulatoria eſt, & cum ſervo ſive capite noxio tranſit. *§. omnis 3. Inſt. de noxal. act.* ubi Harprecht. *num. 3.* Ratio eſt, quia non datur actio noxalis, niſi in eum, qui noxæ dedere poſſit, ſi velit: non in eum, qui non poſſit dedere, nec ſi velit. Anton. Faber *in rat. decid. ad l. ſi quis in multis 14. ff. de noxal.* nec alius pro alio condemnari debet. *l. 2. C. ne fil. pro patr.* Carpzov. *in crimin. p. 2. queſt. 105. n. 47.* Et hanc regulam etiam obtinere in quadrupede notat. *l. 1. §. 12. ſi quadr. paup. feciſſe* videatur latiſſimè hâc de re *Criminal. definit. racemat. 3. tit. ſi familia furti feciſſe dicatur. n. 27. & ſeqq.*

II.

Non noxæ, ſed fato plerumque imputantur, quæ ex improviſo caſu potius, quam fraude accidunt. *c. frater 47. diſt. 50.*

III.

Noxia ſunt ſubtrahenda, & ſalubria procuranda. *Extrav. Com. ex ſuperna 2. in princ. de præbend. & dignit.*

CAP.

CAP. XXVII.

Nullitas.

Axioma I.

Nullitas devolvit proceſſus. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 135. *num.* 3. cauſam principalem ad judicem nullitatis devolvit. *l. abſentem* 6. *C. de accuſat.* Bart. *in l. ſi expreſſim, num.* 130. *ff. de appellat.* Philip. Franc. *in cap. dilecto. n.* 18. *de appellat.* add. Gail. 1. *obſ.* 127. *ubi tribus limitationibus regulam declarat.* Vnde deſerta appellatione non protinus cenſeri deſertam nullitatem, ait Mynſ. 2. *obſ.* 77. quod intelligeàn caſu quo nullitatis cauſa eſt intentata principaliter, ſecus ſi incidenter. Vult. 2. *Conſ Marp.* 29. *n.* 46. Mynſ. *reſp.* 8. *n.* 19.

II.

Alleganti nullitatem incumbit onus probandi omnia acta, ut poſſit argui contra ſententiam Corn. *conſil.* 348. *num.* 31. *Gol.* 1. Abb. *conſil.* 41. *p.* 1. *& conſil.* 341. *num* 12. Aym. Cravett. *de antiquit. temp. part.* 2. *num.* 31. Farinac. 1. *deciſ.* 12. *num.* 9.

III.

Allegare nullitatem nemo poteſt qui præbet cauſam nullitatis. Cravett. *in quæſt. ſuper ſtatuto indemnit mulier. num.* 33. *impreſſa poſt tractat. ſuum allegatum.* Bertazol. 1. *conſults. deciſ. conſ.* 48. *n.* 49.

CAP. XXVIII.

Nullum.

Axioma I.

Nullum eſſe, non eſt adeo generale, quin ex conſideratione circumſtantiarum non poſſit civiliter intelligi reſtrictionemque recipere. *l. ſi mihi Mævia* 92. *§. ult. ff. de legat.* 3. *l. obligatione* 8. *ff. de pignor. l. ut gradatim* 11. *§. ceſſi* 1. *ff. de muner. & honor. l. & non tantum* 19. *§. quod ſi pro emptore* 1. *ff. de petit. hered.* latè Cacheran. *deciſ.* 169. *n.* 9. Oldrad. *conſ.* 148. *n.* 7. *& conſ.* 268. *n.* 1. Nevizan. *conſ.* 40. *n.* 10. Regner. Sixtin. 1. *Conſ. Marp.* 114. *n.* 62.

II.

Nullum ipſo jure eſt, quod fit contra Leges. *l. 5. C. de LL. cap. qui contra.* 64. *de R. I. in* 6. Weſenb. *ad tit. Inſtitut. qui & ex quib. cauſ. manumitt. non ſunt.* quod enim nullum eſt perinde habetur, ac ſi omninò factum non eſſet. *l.* 1. *§. hæc autem* 2. *ff. quod quiſque jur. ſtatuer. in alt.* Felin. *in cap. illud. numero* 5. *de præſcript.* Tiber. Decian. *reſponſ.* 10. *n.* 34. *Gol.* 1. Thoming. *deciſ.* 20. *num.* 14. & ſimile eſt mortuo. Honthem. *lib.* 3. *de act. Notar.* 16. *num.* 20.

nec

nec rumpi aut confirmari poteſt. Cacheran. *deciſ. Pedem* 34. *num.* 12. *& deciſ.* 39 *num.* 11. Vult. 1. *conſil.* 22. *n.* 87. & id quod nulliter factum eſt, revocari non debet, cum de novo ſi non eſſet factum, fieri deberet. *l fin. §. fin. ff. quod met. cauſ.* Achill. Perſonal. *de adipiſc poſſeſſ. num.* 250. *Verſ. & hoc quoque.* Neguſant. *de pignor. memb.* 2. *part.* 3. *num.* 23. Iaſon. *in l. fin. n.* 19. *C. de edict. D. Adrian. toll.* Farin. 1. *conſil.* 85. *num.* 164.

III.

Multa reperiuntur quæ ſunt nulla, & tamen non poſſunt allegari nulla. Aleiat. *præſumpt.* 12. *in fin reg.* 3. Menoch. *lib.* 2. *de præſumpt. præſ.* 76. *num.* 34. Pacian. 1. *conſ.* 162. *num.* 30.

IV.

Quando aliquid nullum eſt, quicquid ex eo conſequitur, nullum eſſe oportet. Mynſ. 1 *reſponſ.* 8. *num.* 7. ubi vid. quando per omiſſionem litis conteſtationis ſententia nulla fiat, & qui ſit nullitatis effectus.

V.

NULLUM quod eſt, nullum producit effectum, *l.* 4. §. *condemnatum*, 6. *ff. de re iudic. l. non utavii* 8. §. *non quavis* 2. *ff. de bonorum poſſeſſ. contra tab. l.* 2. *ff. de auctor. tutor. l. ſi aut nullum* 4. *C. de legit. hared. l. non dubium* 5. *C. de legib. l. fin. C. de ſentent. ex brevic. recitan. cap. illud* 8. *de iure patron.* Exornant Barthol. Perett. *ad extravag. ambitioſa, de rebus Eccleſ. non alien. verb. infringere. num.* 4. Cott. *in memorab. verb. actus nullus.* Alex. *conſ.* 33. *in princ. vol.* 1. Franc. Becc. *conſil.* 12. *num.* 54. Surd. *deciſ.* 40. *num.* 8. *& conſ* 3. *num.* 11. *& conſil.* 373. *num.* 24. Flamin. *de reſignat. benefic. lib.* 7. *num.* 26. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. part.* 3. *collect.* 623. Cæſ. Argel. *de contract. legit. quæſt.* 7. *num.* 146. Mendez à Caſtro *in praxi Luſitania lib.* 3. *cap.* 21. *num.* 43. Mari. Antonin. *variar. reſolut. lib.* 1. *reſolut.* 78. *num.* 10. Rot. *deciſ.* 770. *num.* 1. *apud Farin. part.* 2. *recent.* Rota *deciſ.* 422. *n.* 1. *& deciſ.* 516. *n.* 2. *in poſthum. Farin.* aliàs *part.* 4. *recent.* Narbona *l.* 10 *gloſſ.* 5. *num.* 12. *tit.* 6. *lib.* 1. *Recop.* [Roland à Valle *conſil* 76. *n.* 21. *vol.* 2. Menoch. *conſil.* 350. *num.* 14. nec executionem meretur. Weſenb. *conſ.* 2. *n.* 27. *& in parat. C. quib. in cauſ. reſtit. in integr. non eſt neceſſ.* Camill. Borell. *conſ.* 38. *num.* 22. Franciſc. Milanenſ. *deciſ. reg. Sic.* 2. *num.* 136. *vol.* 1. Gœdd. 1. *Conſ. Marp.* 24. *num.* 138. ſiquidem quod nullum eſt, nullum præſtat juris fomentum aut adminiculum. *l. nulla* 2. *de auctor. tut.* Caſſador. *deciſ.* 6. *num.* 1. *de prebend.* Farin. 1. *deciſ.* 11. *n.* 2.

& quia fruſtra diſputatur de validitate actus, cujus nullus eſt effectus. *l.1. C. ne uxor pro marito. l. 33 ff. de hered. inſtit. l. cum heres 29. §. fin. ff. de acquirend. hered.* Et fruſtra conceditur de eo quod nullo caſu poteſt verificari. *l.16.* ubi Salicet. C. *ad L. Falcid.* Conſ. Arg. 1. *conſ.*104. *num.*88. *cum ſeqq.* ideoque ex pacto nullo nullam etiam naſci actionem, patet *ex l.6. C. de pact.* latè Weſenb. 1. *conſ.*131. *n.* 151. ita ſi contra prohibitionem Legis res fideicommiſſo ſubjecta alienata fuerit à fideicommiſſario exiſtente conditione, vel reſtituendi fideicommiſſi libere revocatur. *l.fin. §.ſed quia & Auth.res quæ & ibi Dd.commun. de legat.* Bald. *in l.non dubium de LL.* ita prædium dotale contra prohibitionem L. Juliæ venditum, adeò nulliter alienatum intelligitur, ut ne quidem dominium tranſiiſſe intelligatur. §. 1. *Inſtitut. quib. alien. non licet. l. ſi prædium 23. C. de iur. dot.* & in ſumma quoties contractus ob legis prohibitionem nullus eſt, adeò nihil ex contractu tranſit, ut nec ope exceptionis poſſeſſio defendi ac retineri queat. Joh. Corn. *in d. l. dubium. num.* 20. Petr. Coſtal. *ad. l. 26. de donat. int. vir & uxor.* Jaſon. *ad l.* 1. §. *ſi vir & uxor. ff. de acquir. poſſ. ibidemque* Bolognet. *à num. 66. uſq; ad n.* 82.]

VI.

Nullum eſſe, vel eſſe ſine effectu, paria ſunt. Surd. *deciſ.* 51. *num.*21. *&* 22. *& conſ.*3. *à num.*8. *& conſ.*157. *à num.*13. *& conſ.*179. *à num.*49. *& conſ.* 381. *à num.*13. Anton. Menoch. *deciſ. Bononienſ.* 40. *puncto* 7 *n.*20. Mari. Anton. *var. reſol. lib.*1. *reſolut.*61. *num.* 14. [imò nullum & inutile ſunt unum & idem ac imagine rei carent. Flamin. Pariſ. *quæſt.* 46. *num.* 25. *de confidentia benefic.* & paria ſunt aliquid non eſſe factum & nulliter factum. *l.* 1. §. *in quibus* 1. *ff. quod cuiuſque univerſ. l.* 6. *cum ibi not. qui ſariud. cog.* ſicut & nullum cum in valido æquiparari patet *ex l. quoties 6. qui ſatisd. cog.* Conſ. Argent. *conſil.* 49. *num.*7. *vol.* 1.]

VII.

Nullum quod eſt, jus aliquod tribuere non poteſt. Rot. *deciſ* 572. *num.*9. *apud Farinac. part.* 1. *recent.* Et nullum quod eſt, perinde eſt ac ſi nullo modo fuiſſet factum, Menoch, *conſ.*230. *n.*13.

VIII.

Nullum ipſo Jure non præſtat impedimentum. *d. l.* 4. §. *condemnatum 6. c. conſideravimus* 20. *de elect. c. qui contra ius* 82. *cap.*

non

non præſtat 52. de R.I. lib. 6. Card. Tuſch. *practic. concluſ.tom.5.lit.N. concl.140. per totam.* [Petr. Gregor.17. *ſyntagm. 7. num.14.* Beſold. *1. conſil.143. num. 55.*] & faciunt quæ dixi *ſupra lib.9. in voc. Impedimentum.* & præſertim ſi contineat præjudicium tertii. Vant. *de nullitat. in rub. quoties. & intra quod tempus &c. num.53.* quem refert Mari. Anton. *var. reſolut.lib.2. reſol.18. num.3.* Nullum enim,quod eſt,allegabile non eſt,Roman. *conſ.369. Circa primum. num.16.* Cardin. Tuſch. *d. concluſ.140. num. 3.*

IX.

NULLUM quod eſt, regulariter confirmatum non cenſetur, niſi expreſsè dicatur, Marſil. *ſing. 196. & conſ. crim. diverſ. 125. num. 14. lib. 1.* ubi quod confirmatio non trahitur ad ſtatuta nulla, & uſu non recepta. Cott. *in memorab. verb. confirmatio Pontificis. fol. mihi 132.* Roland. *conſil.29. num.35.lib.1.& conſ.71. num.46. cum ſeqq. lib.2.* Cephal. *conſ.133. num.101.cum ſeqq. lib. 1.* ubi quod Principis confirmatio non validat actus nullos, & invalidos in præjudicium tertij, nec Princeps id velle præſumitur. *cap. exanimata 7. de confirmat. util. & inutil.* Nullum enim quod eſt, confirmari non poteſt. Menoch *conſ.351. num.19.* Surd. *de aliment. tit. 8. privil. 22. num.34. & deciſ.53. num.11. & deciſ. 289. num.8.* Molin. *de primogen. lib.2. c.7.* Cald. Pereira *poſt tract. de poteſt. nomin. in reſponſo pro Duce Paſtranæ. verſ. quæ ſententia.* Bernard. Græv. *ad practic. Camer. Imperial. lib.2. concluſ. 1. num.32. cum ſeqq.* [idque ex defectu poteſtatis, quod nullum eſt, ex poſt facto confirmari & ratificari non poteſt. Bart. *in l. obſervare. num.6. & 7. ff. de offic. proconſ.* Anchar. *in conſil.123. n.3.* Berous *conſil.171. Viſo proceſſ. num. 21. & 23. lib. 1.* Sebaſt. Vant. *in tr. de nullitat. tit. de nullit. ex defectu iurisdict. num.16.* Conſ. Argent. *conſ.51. num.93.vol.1.*] nam confirmatio ſemper refertur ad id quod eſt validum. Surd. *deciſ. 289. num. 8. & 9.* Aviles *ad cap. 17. Prætor. verb. proverb. num.7.* Rot. *deciſ.11. num.3 apud Farin. p.2. recent.* Ego ipſe *in collect. ad cap. cum dilecta 4. num.29. de confirm. utili.* Reinoſo *obſ.74. num.5. 6. & 12.*

X.

NULLUM quod eſt ab initio, ipſo Jure ratificari non poteſt. *gloſſ. ult. in cap. cùm nos. de his quæ fiunt à Prælatis.* Tiraquel. *in*

l. ſi unquam. verb. revertatur. num. 415. C. *de revocand. donat.* Laurent. Calcan. *conſ.*16. *num.* 56. Pariſ. *conſ.*49. *num.* 12. *& num.* 61. *& conſ.* 100. *num.* 66. *lib.* 1. *& conſ.* 49. *num.* 27. *eod. lib.* 1. Simoncel. *de decreto, in præſat. num.* 51. *cum ſeqq.* Olaſch. *Pedem. deciſ.*34. *num.* 12. Virgi. Boccac. *in conſtit. Picent. gloſſ.* 8. *num.* 77. Rot. *deciſ.* 535. *n.* 11. *apud Farin. part.*1. *recent.*

XI.

NULLUM quod eſt, reſcindi non poteſt, *l. nam etſi ſub conditione* 5. *ff. de iniuſto rupto. l. obligare* 9. §. *tutor* 5. *de auctorit. tutor. l. ſi tutor* 4. C. *in quibus cauſis in integr. reſtit. non eſt neceſſaria. cap. ad diſſolvendum* 13. *de deſponſat. impuber. l. decem* 116. *de V. O.* Weſenb. *de inoffic. teſt. num.*3. Surd. *conſ.* 52. *n.*58. *& conſ.*73. *n.*77. *& conſ.*160. *n.*61.

XII.

NULLUM ab initio non convaleſcit ex tempore. [Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 130. *num.*1. Tiber. Decian. *reſponſ.* 8. *num.* 208. *vol.* 1. Phil. Matth. *in Conſ. Marpurg. conſ.*32. *num.*2. *vol.*1.] *cap. quod ſicut* 28. *de elect. cap. non firmatur* 18. *de Reg. Iur. in* 6. *l. quod initio* 30. *& l. penult. ff. eod. tit.* Imol. *in l.* 1. §. *ult. ff. de verb. oblig.* Rot. *deciſ.* 26. *de procurator. in antiq.* Calderin. *conſ.*1. *de electione.* Barbat. *conſil.* 70. *col.*1. *&* 2. *lib.*3. Dec. *conſ.*661. *num.*14. Oldrad. *conſ.*306. *in princ. & num.*2. ubi quod factum à non Judice, non convaleſcit, licet incipiat eſſe Judex, & quod agenti nulliter à principio, licet ſuperveniat jus, non convalidatur libellus, Lap. *alleg.* 1. *à num.* 5. ubi ponit multa exempla, quod nullum non convaleſcit etiam ceſſante impedimento nullitatis. Zabarel. *conſil.* 104. *num.* 3. ubi quod collatio facta non exiſtenti in ætate, non validatur, licet ex tempore efficiatur habilis ætate. Natt. *conſil.* 430. *num.* 28. *lib.* 2. Tiraqueil. *in l. ſi unquam. verb. revertatur. num.* 414. C. *de revocandis donat.* ubi quod id, quod ipſo Jure eſt nullum, tractu temporis etiam amoto impedimento, quod nullum ipſum reddebat, confirmari non poteſt. Thom. de Thomaſſ. *in floribus legum. reg.* 255. ubi declarat, quando ab initio actus omninò invalidus erat. Alderan. Maſcard. *in tract. de generali ſtatutorum interpret. concl.*9. *n.*33. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.*1. *c.*12. *n.*13. ubi ampliat favore animæ, D. Barboſ. *in l.*1. *ff. ſoluto matrim. p.*4. *num.*96. ubi limitat in actu conditionali, latè Card. Tuſch. *pract. concl. tom.*5. *lit. N. concl.*142. *&* 143. Cancer. *var. p.*2, *c.*1. *n.*28.

Licet

Licet autem non convaleſcat illemet actus, qui à principio nullus fuit, quoniã effectus nullitatis jam productus nunquam ceſſat, etiam ſublata cauſa, *l. ult. in princ. ff. unde liberi, cum aliis*, ut per Tiraq. *in tract. Ceſſante cauſa, limit. 12. in pr. & limit. 19.* tamen ſi ex poſt facto tacitè ſaltem ſuperveniant ea omnia, ex quibus conſtituitur actus ille, de quo agitur, non habito reſpectu ad id, quod præceſſit nulliter, incipiet ex nunc actus novus, & validus: ut innuunt Federic. de Senis *conſil. 26. num. 5.* Calderin. *conſ. 2. num. 3. de conſtit.* Card. Tuſch. *d. lit. N. concl. 342 num. 37.* ſic procedit text. *in l. 1. §. 1.* ibi, *quaſi nunc datum. ff. de legat. 3. l. eos 65.* ibi, *effici. ff. de ritu nupt. cap. 2. de coniugio ſerv.* cum aliis, de quibus per gloſſ. *in d. cap. non firmatur.* Et in hoc ſenſu accipienda eſt ſententia illorum, qui credunt actum à principio nullum convaleſcere, ſi ſuperveniat cauſa confirmans, ex qua actus ille nunc conſtituitur, & de novo conficitur; intellige, eſto quod actus prior nullus fuerit ipſo Jure, cùm enim non agitur de ipſius convaleſcentia, aut confirmatione, ſed de creatione alterius novi, nullitas prior quantuncumque efficax, & ipſo Jure inducta, non obſtat: id quod ſatis probat text. *in d. l. 1. §. 1. ff. de legat. 3.* cum aliis, quamvis *gloſſ. ult. in fin. in cap. cùm nos 3. de iis, quæ fiunt à Prælat.* & plures relati per Tiraq. *in d. l. ſi unquam. verb. revertatur. num. 415.* aliud innuere videantur, quorum ſententia, ut ille explicat *num. ſeq.* procedit tantùm ad effectum, ut actus idem à principio nulliter geſtus confirmetur, & valeat ut ex tunc.

Non obſtat text. *in cap. auditis 29. de elect.* ubi electio nulla propter defectum conſenſus electorum, non valet ut ex nunc etiam iiſdem conſentientibus, propter *regul. d. cap. non firmatur*, quicquid aliud intendant, gloſſ. *ibi poſt med. & in d. cap. auditis. verb. ex poſt facto. gl. verb. tractatus, in cap. 1. de rebus Eccleſ. non alien. lib. 6.* & utrobique Doctores. Verius videtur, electionem illam non conſtitui validam etiam ut ex nunc, quia conſenſus ille ſuperveniens non ſufficiens fuit ad electionem novam conſtituendam per ſe abſque auxilio illorum, quæ nulliter præceſſerunt, & quæ oportuit de novo iterari.

CAP. XXIX.

Numerus.

Axioma I.

De numeri principio idem eſt, quod de numero. *l. maritus 21 junct glos. C. de procur. ibidem q.* Cyn. Paul. de Caſtr. & Alex. Imol. Cyn. *in l. non ideo minus. C. de hered. inſtit.* Everard. *in loc. Topic. loc. à Gr numeri. n. 2.*

II.

Numerus pluralis concipit ſingularem. *l. non eſt ſine liberis 148. ubi not. Alciat. ff. de V. S. cum aliis tradetis per* Tiraq. *in l. ſi unquam, in verſ. ſuſceperit liberos. num.* 241. Bertazol. *1. conſult. deciſ. conſ* 98. *n.* 32.

III.

Numero duorum contenta eſt pluralis locutio. *c. ſi teſtes 3. §. ubi 4. q. 2.* ideoque ubi numerus teſtium non adjicitur regulariter duo ſufficiunt. *d. c. ſi teſtes. §. ubi 4. q. 2. l. 9. C. de teſtib. l. ubi numerus 12. ff. eod. c. 23. c. 28. extr. de teſtib. Deut. 19. verſ. 9. Matth. 18. v. 16.* niſi quando lex ipſa plures requirat, quemadmodum per plures caſus oſtendunt. Speculat. *de teſtib. §. 11. n. 1. & ſeqq.* Vaſq. *1. contr. 14. n* 3. Donell. *ad l. 9. p. 192. C. de teſtib.* Farin. *de teſt. q. 63. n.* 239. Vmm. *in diſp. ad proceſs. diſp. 16. th. 6. n. 42. Gid. infr. lib. 15. c. Pluralis.*

IV.

Numero præfertur autoritas. *c. Eccleſia 57. extr. de elect.* numero enim majori non ſemper ſtatur niſi ſit ſanior. *d. c. Eccleſ.* quo caſu ſi numerus multum excedat autoritati præponi ſolet. *c. dudum 22. extr. de elect.*

V.

Numerum non auget perſona electi, nec in numerum eligentium computatur. *cap. humana 50. extr. de elect.*

CAP. XXX.

Nutus.

Nutus non eſt nota rerum, ſed conſenſus indicium. Gœdd. *in Commentar. ad rubr. ff. de V. S. n. 8.* in his enim quæ verba non requirunt, nutus quidem ſufficit ad arguendum conſenſum vel diſſenſum. *l. in quibuſcunque 48. l. obligamur 52. in fin. ff. de O. & A.* animi tamen poſſeſſionem ac motum planè non prodit. Quam ob cauſam nutus in heredis inſtitutionibus, ſtipulationibus, ſententiis dicendiſque aliiſque ſimilibus, quæ deliberatum, non levem requirunt animum aut conſilium, non ſufficit, cum verbis opus ſit. *l. 1. §. 1. ibi contra ſi ſine verbis. ff. de V. O.*

Finis Libri Duodecimi.

LIBER

Digitized by Google

183

LIBER DECIMVSTERTIVS.

CAPUT I.

De Obedientia.

Axioma I.

Obedire nos docuit natura melioribus. *cap. ult. dist.* 89 Arnis. *de Majestat. c.* 2. *num.* 2. imò & in dubiis obediendum semper est, *cap. qui culpatur* 4. *in fin.* 23. *quæst.* 1. Leges enim externam obedientiam loco motivæ non mentis aut voluntatis aut cordis ἐυταξίαν requirunt. *l. cogitationis* 18. *ff. de pœn.* cum hæc præstare hac in naturæ depravatione impossibile sit, nec præstari possit. Wesenb. *in parat. ff. de just. & jur. num.* 4. & præcepto superioris est obediendum, adeò ut qui non obediverit morte moriatur. *cap.* 2. *de major. & obed.* quia ea melior sit victima. Ludov. Roman. *cons.* 522. *n.* 3. eum per victimam aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactetur. *cap. sciendum* 110. 8. *q.* 1. *cap. illud* 9. *de majorit. & obedient.* Vnde & obedientia præfertur omnibus, *cap. illud* 5. *extr. de major. & obed.* Obediendum autem esse primo Deo, & postea Principi, ait *cap. qui resistit* 97. 41. *quæst.* 3. ita justum esse, ut Princeps obediat Legibus suis, textus est *in cap. justum est* 2. *dist.* 3. ita obedire vult Pontifex Legibus Imperatorum, *c. pen. extr. de accusat.* ita obedire debent minores majoribus, *Extrav. quorumdam. §. quo circa. in fin. de V.S.* Monachi Abbatibus, *cap. quam sit* 5. *§. nullus. cap. Abbates* 16. 18. *quæst.* 2. *cap. conquestum* 8. 9. *quæst* 3. ita obedire tenentur tàm Laici quàm Clerici Abbati jurisdictionem habenti, *cap. dilecta* 12. *extr. de major. & obed.* adeò ut obedientiam non præstantes suo Abbati debeant de Monasterio expelli, *cap. cum Ecclesia* 10. *extr. eod.* ita obediendum etiam esse Episcopo à Clericis & Sacerdotibus suæ diœcesis, textus est *in cap. qua* 8. 7. *quæst* 1. ita obedire debent subditi Magistratus, inquisitione vel accusatione contra eum pendente, *cap. penult. extr. de accusat.* & in genere obediendum esse omnibus superioribus dummodo non sint hæretici, licet aliàs sint mali, notat text. *in cap. sacerdotes* 8. 2. *quæst.* 7. & quidem festinanter, *cap.* 1. *dist.* 93 Obediendum enim sic est potestatibus secularibus, ut Deus non offendatur, *cap. nos* 4. 15. *quæst.* 6. *cap. qua contra* 2. *dist* 8. Vnde cum obedientia dicatur obtemperare utilibus superiorum mandatis, *c. ult.* 23. *quæst.* 1. ideoque quando ipse Princeps juribus suis obedientiam præbet: tunc eam ab omnibus custodiendam existimet, *cap justum est* 2. *dist.* 9. adeò ut eam

ut eam nec ſubditus præſcribere poſſit, *cap. cum* 12. *extr. extr. de præſcript.* Qua de cauſa in culpa carere dicuntur, qui mandato Domino vel Magiſtratus ſuum in rebus ejuſmodi atrocitatem habentibus obtemperant. *l. liberorum* 11. *§. excuſantur* 4. *ff. de his qui not. in fam. l.* 37. *ff. ad L. Aquil. l. ſervos* 4. *C. de vi publ. l.* 167 *§. qui juſſu* 1. *l.* 157. *ff. de R. I.* ubi Chriſtoph. Sturtius Cagnol. *ad l. Gelle. per illum text. num.* 9. *cod. tit.* Burſat. *conſil.* 312. *num.* 18 Cravet. *conſil.* 961. *num.* 13. Goedd. 1. *conſil.* 24. *num.* 125 Mynſ. *reſponſ.* 23. *num.* 27. cum is in dolo non dicatur, qui ſuo ſuperiori obedivit Pacian. *conſ.* 164. *numero* 150. imò etiam omni Magiſtratui etiam impio, honeſta tamen nec cum jure naturæ aut decalogo pugnantia præcipienti obediendum ex Paulo *Roman.* 13. *& Timoth.* 2. *not.* Hunn. 2. *de Auctorit. jur. civil. cap.* 1. *quæſt.* 5. Harprecht. *ad proœm. Inſt. num.* 30.

Excipe, ſecus eſſe in his quæ Deo & Eccleſiæ ejus ſunt contraria, quia tunc voci divinæ magis quam hominibus, *Actor.* 5, 29. Deoque magis quam Imperatori parendum eſt, *cap. ſi Dominus* 93. 11. *quæſt.* 3. ubi dicitur, quod ſi Dominus ea jubet, quæ non ſunt adverſa ſacris literis ſubliciatur Domino ſervus, ſi vero contraria præcipit, magis obediat Domino ſpiritus quam Domino corpus, quod idem conſideravit & Bald. *in Auth. habita. col.* 4. *Gerſ. not. a. C. ne fil. pro patre.* dum ait, quod ſi Princeps jubeat aliquid contra conſcientiam, ei obtemperandum hoc in caſu non erit. vid. & Marant. *in quæſtionibus legalibus, diſp.* 1. *num.* 21. & Covar. *ad reg. peccatum. de R. I. p.* 1. *reliect. num.* 5. ubi an ſuperioribus obediendum, quando ſcandalum ſequitur, latiſſimè tractat. Quapropter obedire nolle non ſemper malum eſt, ſi ſcil. contra Deum quid præcipiatur. *cap. non ſemper* 92. 11. *quæſt.* 3. cum injuſta mandanti obediendum non ſit. *cap. dilectus* 15. *extr. de tempor. ordin. cap. ſolicitudinem* 54. *extr. de appell.* Vnde obediendum non eſſe inferiori, ubi duo ſuperiores mandant oppoſita, not. *cap. quæ reſiſtit* 97. 11. *q.* 3. Obediens itaque ſervus Domino in malo ſuo, excuſatur pro tanto quia ſervus, ſed non pro toto *cap. qui compulſus* 1. 22. *quæſt.* 5. idem eſt, ſi inferiores ſint exempti à ſuperiore, hos enim non teneri obedire. text. eſt *in cap. inter* 8. *de major. & obed.*

II.

Obedire in deſideratis & obedire in contrariis præter voluntatem, nulla eſt obedientia, *cap. ſciendum* 10. 8. *quæſt.* 1. & per obedientiam bonum deſerere, malum vero nunquam facere licet, *cap. quid ergo* 99. 11. *q.* 3.

III.

Obedientiam quam exigimus à ſubditis, ipſi debemus ſuperioribus noſtris impendere. *cap. qui ſe ſcit* 12. 2. *quæſt.* 6. *cap. quanquam* 6. *diſt.* 23. *l. quorundam* 6. *diſt.* 74.

IV.

Obedientia quia cogit eſſe ſub aliena poteſtate, nihil debet habere proprium. *cap. non dicatis* 11. 12. *quæſt.* 1.

V. Qui

V.

Qui obedientiam ſponte impendit, non cogitur ſe obligare ſcripto. *cap. legebatur 3. extr. de major. & obed.*

VI.

Liberi obedientia favorem parentum, & ſpem hereditatis ſibi debent parare. *l. 17. §. 3. in fin. ff. de adopt.* ſemper enim his ſancta perſona parentum videri debet. *l. antepenult. de obſequiis.* Vnde etiam ad officium Magiſtratus pertinere dicitur, jubere liberos, ut obſequium parentibus exhibeant. *l. 9. §. 3. ff. de offic. Proconſ.*

CAP. II.

Obiter.

Obiter quæ fiunt & in tranſitu, non ſunt in conſideratione. *l. naturaliter. 5 ff. de acq. dom. l. ſi quis poſt hanc 6. C. de prſcr. adiſ.* Lochmæ. *7. d. m. 1. 6. 14.*

CAP. III.

Objecta.

Axioma I.

Objicere non ſufficit, niſi probetur objectum. *c. ſuborta 21. extr. de ſent. & rejudic.* Vnde objecta non probans pœnam quam intulit ipſe patiatur. *c. Paulum 6. in fin. 2. quæſt. 3. cap. quæ 3. 2. quæſt. 3 cap. quæ 4. 2. quæſt 8. cap. ubi 8. 3. quæſt. 6.* & objiciens multa, ſi in præcipuo fallat, punitus repellatur, ac ſi in omnibus fefelliſſet, *c. ſi forte 11. de Elect. in 6.*

Limita, niſi quando crimen conſtringat utrunque, tunc enim alter alteri crimen objicere non poteſt. *cap. in lectum 6. 34. quæſt 2.* vel ſi iratus crimen alicui objeciſſet, tunc enim niſi reſipiſcens illud probaverit, reus criminis non eſt, *cap. ſi quis 2. 2. quæſt. 3.*

II.

Objectiones frivolæ & infirmæ produnt cauſæ contrariæ infirmitatem, Weſenb. *in parat. ff. de Except. num. ult.*

CAP. IV.

Oblatio.

Axioma I.

Oblatio in judicio facta vice ſolutionis & liberationis fungitur, *l. 1. C. qui potior. in pignor.* quod procedit etiam ſi nuda & verbalis, nec actus realis

accesserit, *l. obsignatione 9. C. de solut.* Neguſant. *de pignorib. membr. 3. p. 5. num.* 264. Bart. *in l. ſi rem paratus. in fin. ubiq.* Caſtr. *ff. de procurat.* Innocent. Hoſtienſ. Iohann. Andr. *in cap. ſignificavit. verſ. remiſerit. extr. de pignor.* Decius *conſ.* 449. Pariſ. *conſ.* 34. *num.* 27. *in fin.* Verall. *deciſ.* 108. *num.* 11. Vult. *1. conſ. Marp. 18. n.* 43. Vnde etiam verbalem oblationem etiam extrajudicialiter factam, ſi ab eo, cui offertur, recuſetur, vim ſolutionis parere, habetrique pro implemento eius, ad quod debitor tenebatur, *ex l. qui decem 72. ff. de ſolut. l. acceptum* 19. *C. de uſur.* deducit Baldus *in l. 1. col. 2. C. quando termo non eſt præſumend. neceſſ.* quia cum ex recuſatione de creditoris voluntate appareat, realis oblatio eſſet fruſtranea. Ripa *in l. quod re. num* 20. *ff. ſi cert. petat.* Bertrand *conſ.* 106. *col.* 5. *Vol.* 2. Corn. *conſ.* 321. *col.* 1. *Vol.* 3. Socinus jun. *conſ.* 63. *num.* 59. Chaſſan. *conſ.* 113. *colum* 1. Gabr. *concluſ. lib.* 1. *de ſolut. concluſ* 8. Ruin. *conſ.* 70 *n.* 4. *lib.* 1. Ioſeph. Ludov. *deciſ. Peruſin.* 105. *num.* 6. Gylman. 4. 1. *Vor.* 41. *num.* 15. cùm enim per eum non ſtet, per quem quid fieri debeat, perinde habendum eſt, ac ſi verè feciſſet, *l. jure civili* 24. *ubi Lare* Imol. & Socin. *de condit. & demonſtr. l. Labeo ſcribit* 50. *ff. de contr. empt. l. ſed addes* 19. *§. fin. l. qui operas* 38. *ff. locat. l.* 1. *§. Divus* 13. *ff. de extraord. cognit. l.* 1. *C. de iis qui ſub mod.* Vult 3. *Conſ. Marp.* 21. *num.* 289. Quoad effectum tamen actionis conſequendæ verbalis non ſufficit, ſed requiritur realis, Bartolus *in l. Prator. § ſi quis paratus. ff. de oper. nov. nunc.* Iaſon *in l. 7. ff. de pact. in princ* Alex. *conſ.* 130. *Verſ. non obſtat. Vol.* 4. ut quæ in conſignatione & actuali depoſitione conſiſtit, *l. antepenult. cum ibi notat. C. de pact. inter Empt.* Gloſſ. Caſtr. Salicet. *in l. Iulianus. §. offerre. de Act. Empt.* Rolandus à Valle *conſ.* 53. *num.* 34. *Vol.* 1. Iaſon *in l Titia. ff. de legat.* 1. *& conſ.* 172. *Vol.* 2. Capyz. *deciſ. Neapolit.* 19. *num.* 2. Kirchov. *in theſ. commun. opin. lit. O. in princ.* Tiraquell. *de utroque retract. §.* 49. *gl.* 6. *num.* 19. imò nec in contractibus innominatis ſolam oblationem vim habere implementi, eò quod poſſit agi, ſicut ſi verè fuiſſet impletum, cum ea hoc in caſu impedire nequeat, quo minus ſit locus pœnitentiæ, aiunt gloſſa *in l. 7. circa princip. ff. de pact. & gloſſa magna in fin. Verſ. faciat. & ibi Dd.* quod tamen Iaſon *ibidem* multis modis limitat. Vide Vaſq. 3. *contr.* 59. *num.* 14.

II.

Oblationem qui fecit, non amplius dicitur eſſe in mora, *l. illud ſciendum* 17 *Verſ. deinde poſtea offerente. ff. de peric. & commod. rei vend.* Cephal. *conſ* 746. *Petitur. num.* 5. *Verſ. quibus infero. Vol.* 5. vide & Bartolum *in d. l. acceptam. num.* 2. *Verſ. venio ad quæſtiones. C. de uſur.* ubi ait, quod ſi aliquis rem offerret, non autem verè deponeret, ſed ſolo verbo diceret, ſe eſſe paratum ſolvere, tunc illa verba videri habere vim realis oblationis, in rebus, quæ offerri non poſſunt, ut ſunt immobilia, quem ſequuntur Bald. *ibid. num.* 9. *Verſ. modo Genio. colum.* 2. & Alexand. *in l. ſi mora. num.* 4. *col.* 2. *ff. ſolut. matrim.* vide tamen Pacian. 1. *conſ.* 97. *num.* 9. *&* 10. Hunn. *Vol.* 2. *diſp.* 3. *th.* 10. *q.* 43.

III. Offerre

III.

Offerre Deo indignum eſt, quod homo dedignatur, *cap. ult. in fin diſtinct.* 49.

IV.

Oblata voluntarie ſine peccato accipi poſſunt, *cap. queſta* 12. *c. poſtquam* 13. 13. *quæſt.* 2. *cap. de Eulogiis* 8. *diſtinct.* 18. Oblationes autem dicuntur, quæcunque de propriis & licitis rebus Eccleſiæ à fidelibus offeruntur, *c. cauſa* 13. *extr. de V. S.* ſive omnia, quæ quocunque titulo ad Eccleſiam perveniunt, *c. cum inter* 29. *extr. eod.* oblatio enim ex iniquo, eſt maculata, & ideò infructuoſa. *cap. molans* 2. 14. *quæſt.* 5.

CAP. V.

Obligatio

Axioma I.

Obligatio non ex noſtra voluntate dependere, ſed propriis viribus ſubſiſtere debet, *Lobligationes* 27. *de Verb. Oblig.* Vnde eſt illatio ICti *in l.* 22. *§.* 1. *de Reg. Inr.*

II.

Obligatione poſitâ, neceſſe eſt poni actionem, *Vult.* 2. *Iuriſpr. Roman. cap.* 17. Treutl. *diſp.* 23. *theſi* 1. *lit. e. Vol.* 1. quia ſi obligatio eſt mater actionis, ſequitur, quod poſitâ matre, poni debeat & filia, cùm ſint correlativa, *l. fin. ff. de acceptilat.* quod tamen univerſale non eſſe, patet *ex l. niſi* 4. *& l. ſi tutor* 9. *§. fin. ff. de tutel. & rat. diſtr.* ubi tutor, quo adminiſtrare incipit, ſtatim obligatus dicitur, & tamen actio tutelæ prius non oritur, niſi tutela finita, quæ de cauſa & Iaſon *ad §.* 1. *Inſt. de actionib.* reſtrinxit tantum ad actiones perſonales *per l. licet* 42. *§. ea obligatio* 2. *ff. de procur.* quæ reſtrictio an ſubſiſtere poſſit, latè diſputat Lud. Gomez *ad §. ſupereſt. Inſt. de act. n.* 15. vid. & Vult. 3. *conſ. Marp.* 21. *num.* 123.

III.

Obligari ex alterius conventione nemo poteſt, *§.* 3. *Inſt. de inutil. ſtipul. l. ſtipulatio* 38. *in princ. & §* 1. *l.* 83. *in princ. de Verb. Obl.* omnes enim obligationes ex noſtra perſona, non alterius initium ut ſumant, neceſſe eſt, *l. quacunque* 11. *ff. de Obligat. & Action.* Carpzovius *part.* 2. *conſtitut.* 16. *defin.* 38. *num.* 4.

IV.

Obligationes juxta formam traditam ab homine vel à jure regulantur & modificantur, *l.* 5. *ff. mandat. l.* 11. *§. cenſitio* 5. *ff. de inſt. act. l.* 1. *§. cuius autem* 4. *eſt. de Exerc. act.* Conſil. Arg. 1. *conſ.* 104. *num.* 150. unde nec conditio

ditio earum ex perſonis heredum immutatur. *l. 2. §. ex his 2. ff. de V. O. l. 2. §. 2. Verſ. At in contrarium. ff. de ſtipulat. prætor. l. 18. §. 5. de damn. infect.* Bocer. *de inveſt. feud. cap. 4. num. 44.* Berous *conſ. 120. num. 16.* Hier. Cagnol. *ad l. heredem 59. num. 3. ff. de R. I.* quia non debet eſſe melioris conditionis quàm auctor eius, *d. l. heredem 59.* ubi Decius, Cagnol. & Chriſtoph. Ture. *num. 13.* Gœdd. 3. *conſ. Marp. 33. num. 98.*

V.

Obligari nemo ſibi poteſt, *l. qui hominem 34. §. pen. ff. de ſolut.* quia actio & paſſio ſunt contraria, nec poſſunt ſubſiſtere in uno ſubjecto, *l. Vranium 71. in princ. Verſ. Sed cum. ff. de fidejuſſ.* Zaſius *ad l. cum filio. in princ. ff. de legat. 1. num. 9.*

VI.

Obligatio pure contracta efficacior eſt obligatione in diem contracta, *l. 213. ff. de V. S.* Bocer. *de inveſtit. feud. cap. 5. num. 3* Siquidem pura confeſtim exigi poteſt, *l. ſi dies 2. ff. quando dies legat ced. l. cum qui Calendis 41. §. quæſtus 1. ff. de V. O. l. in omnibus 16. ff. de Reg. Iur.* cùm in altera expectandus dies, uſque dum venerit, *l. 75. ff. de condit. demonſtr. l 22. ff. quando dies legat. Italis 30. §. ſed erſi 4. ff. de legat. 1. l 1. §. ult. ff. ut legat. nom. caut.* Barth. Reuſner. *in tr. de obligat. in diem. num. 48.* Vnde dici conſuevit, quando pura eſt obligatio, præſens eſt actio, *l. 41. §. quæſtus 1. ff. de V. O.* Carpz. *p. 2. conſt. 28. defin. 19. num. 5.*

VII.

Obligatio extinguitur, ſi in eum caſum redigatur, à quo incipere non poteſt. *l. exiſtimo poſſe 98. l. pluribus rebus 140. cum ſimilib. de V. O.* & *ibid.* Bartol. & Paul. de Caſtr Iohan Ferrar. 1. *conſ. Marp. 2. num. 7.* Obligatio enim deficit causâ eius defectione, Andr. Tiraquell. *p. 1. de Cauſ. ceſſant. num. 109.* ſublatâ verò obligatione & conſequens, actio ſcilicet nulla ſupereſſe poteſt, ſed ipſa cum obligatione expirat, *l. licet 42. §. ea obligatio 2. ff. de procurat.* Vult. 3. *Conſ. Marp. 23. num. 3.*

VIII.

Obligatio nulla eſt ſine conſenſu eius, qui obligari debet, *l. 1. §. 1. ff. de pact. l. non omnis 19. l. ſi ego 18. ff. de reb. cred. l. in Venditionib. 9. ff. de contr. empt.* quo ſpectat, quod ſcitè ſcribit Baldus *in l. Iuriſgentium. §. igitur nuda. de pact.* Contractus cuiuſvis medullam in conſenſu conſiſtere, cuius etiam meminit Galiaul. *in rubr. de V. O. num. 96.* & poſt eum Vult. 2. *Conſil. Marp 25. num. 121.* Obligatio enim eſt ex conventione, nec ulla eſt obligatio, niſi ſubſit contractus, ex quo obligatio proficiſcatur, *§. 1. Inſt. de oblig. & §. omnium. Inſtit. de Act.* & in ſpecie ad retrovendendum nullam obligationem poſſe oriri abſque conſenſu eius, qui obligatus dicitur, notant Dd. communiter omnes *in l. 2. C. de pact. inter empt. & vend.* & Decian. *conſ. 110. num. 7. Vol. 3.* Vult. 3. *conſ. Marp. 21. n. 124.*

IX. Non

IX.

Non figura literarum, ſed mente & ſenſu noſtro obligamur, *l. non figura* 38. *ff. de O. & A. l. obligationum ſubſtantia* 3. *ff. eod. l. emptione* 3. *C. plus valere quod agit.* Carpzov. *p.* 2. *conſt.* 17. *defin.* 2. *n.* 3.

X.

In obligatione generali non veniunt ea, quæ in ſpecie veriſimiliter quis non eſſet obligaturus, *l in obligatione* 6. *ff. de pign.*

Limita I. niſi quando unam tantum rem haberet, quia tunc obligans omnia ſua bona, intelligitur illa obligata, licet in ſpecie non eſſet obligaturus: ratio, ne obligatio reddatur inutilis & fruſtratoria, ſicut in ſimili dicit Bald. *in l. liberto, circa med. col. pen. C. de oper. libert.* ubi quando filia cederet omnia, quæ haberet ſuper bonis patris: nec ullum jus haberet, niſi dotis, illud cedere dicitur, ne ceſſio ſit inutilis, *per l. fundum qui locatus* 24. *ff. de fund. inſtruct. fac l. Quintus* 7. *in princ. ibiq.* Bartolus *ff. de annuis legat. l. qui quatuor* 30. *§. qui hortos* 1. *ibique* Gloſſ. *ff. de legat* 3. adde & Aretin. *in l. hujuſmodi. de V. O.* Bartol. *in l. hâc verbis, §* 1. *de legat.* 3. Iohan. Andr. Caldin. *in cap. in generali conceſſione. de Regulis Iuris in* 6. *ubi pluribus hoc limitando declarat.*

Limita II. in obligatione bonorum per verba univerſalia, quia tunc omnia venire, aiunt Baldus *conſ.* 406. *latæ fuit ſententia lib.* 5. Decius *in l. omnia ſi cert. pet. c. ſedes* 15. *de reſcript. & conſ.* 389. Corn. *conſ.* 128. *lib.* 3. Craveit. *conſ.* 294. *num.* 8. *Verſ. Tertio Cornelius dicit.* Pantſchman. 1. *pract. quæſt.* 7. *num.* 28.

XI.

Nondum eſt in obligatione, quod ſub conditione debetur, *l. ſi quis ſub conditione* 8. *ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. l. cedere* 213. *ff. de V. S. §. ſub conditione* 4. *Inſt. de V. O.*

Declara hoc axioma procedere in tali conditione, de qua incertum eſt, num aliquid poſſit exiſtere. *l. ſub conditione* 16. *l. quod ſine* 18. *ff. de condit. & demonſt.* Iohan Robert. 1. *ſent. jur. cap.* 26. Incertitudo enim illa efficit, ut penè vim perpetuæ exceptionis habeat, cum vix ac ne vix appareat, poſſit ne aliquando debitum fieri: ſecus eſt, ſi ſub tali conditione debetur, quæ aliquando eſt eventura, hic enim in perpetuum repelli non poteſt, cùm ſpes firma ſubſit, id brevi debitum iri, *d. l.* 16. *de condit. & demonſt.* cùm nemo ignoret, cingendum haberi pro cincto, condemnandum pro condemnato, ſponſam jam copulandam pro copulata, repudiandam pro repudiata, *l. penult. ubi* Bartol. *ff. de milit. teſtam. & in l. de Sortium. §. interdum. ibidemq.* Iaſon *num.* 15. *& 16. ff. ſolut. matrim.*

XII.

Obligationes perſonales, perſonas contrahentium non egrediuntur, Carpzovius *p.* 2. *conſt.* 28. *defin.* 19. *num.* 5. ratio, quia obligationes non ſe-

quuntur ſingularem ſucceſſorem, *l. ult. §. 1. ff. de contr. empt. l. 1. §. ſi heres 16. ff. ad. SC. Trebell.* idem Carpzov. *p. 2. conſt. 38. defin. 17. num. 6.* nec ex his competentes perſonales actiones, Modeſtin. Pistor. *conſ. 13. num. 22. Vol. 1.* nec per extraneam perſonam alteri poſſunt acquiri. *§. Ex his itaq; 4. Inſt. per quas perſonas cuiq; acquir. l. ſolutum 11. §. per liberam 6. ff. de pigner. act.* maximè ſi deterior tertii conditio inde efficiatur, *l. non debet 74. l. factum cuiq; 155. ff. de Reg. Iur. cap. non debet 23. eod. tit. in 6.* quod in ſpecie de promiſſione facti alieni expreſſum eſſe, *in §. ſi quis alii 4. & §. alteri 19. Inſtit. de inutil. ſtipul. l. inter ſtipulantem 83. in princ. l. ſtipulatio 38. §. alteri 17. ff. de V. O. l. ſicut 65. ff. de fidejuſſ.* notat Socinus *reg. 373.* quod *in comment. ad d. §. ſi quis alii, num. 5.* Schneidevv. adeò reſtringit, ut ne promiſſor quidem teneatur curare, ut alius præſtet, quod illius nomine promiſit, quia peccatum ſit in forma contractus, Dd. *in l. 1. §. Si quis ita. ff. de V. S.* Quæcunque enim gerimus, cùm ex noſtro contractu originem trahunt, niſi ex noſtra perſona initium obligationis ſumant, inanem actum faciunt, *l. quæcunq; 56. ff. de obligat. & act.* Vulteius *Conſ. Marp. 17. num. 73. & ſeq. & conſ. 21. num. 125. Vol. 3.*

XIII.

Qui ſuo nomine non tenentur, multo minus pro aliis teneri poſſunt, *l. 2. l. 3. Cod. quod quiſque ordin. l. 2. §. Im Reipublicæ 8. de adminiſtrat. rerum. l. 2. Cod. de dand. tut. l. 2. Cod. de diſtidend. tut.* & extra ſpecies jure expreſſas, *d. l. 2. §. Im Reipublicæ 8. Verſ. Collega. de adminiſtr. rerum.* Wèſenb. *2. conſ. 53. num. 63.*

XIV.

Quod naturaliter debitum per errorem ſolutum eſt, repeti non poteſt, *l. 13. l. 41. l. 60. & 64. ff. de condict. indeb.* ubi C. A. *th. 6. n. 4.*

Vbi tamen declarationis loco notabis, hanc regulam univerſalem non eſſe, cùm & condictio quandoque etiam detur ei, qui naturaliter obligatus fuit, verbi gratiâ, (1) ei, qui legatum ſolverit ultra quartam Falcidiam, quem naturaliter obligatum eſſe textus eſt *in l. 1. & ult. C. ad L. Falc.* ita (2) mulier ex interceſſione licet naturaliter ſit obligata, ſolutum tamen repetit, *l. 40. ff. de condict. indebit.*

Limitationis loco obſervabis, prædictam regulam pertinere tantum ad eam naturalem obligationem, quam jus civile agnoſcit, non quam improbat aut infirmat, Bachovius *2. diſput. 10. theſ. 5. a. pag. 545.* licet ex communi Neotericorum ſententia aliter declaretur, vide Harpreeht. *parat. 1. Inſtit. quib. mod. re contr. obligat. num 33.* nimirum ut procedat l. in errore juris non facti, *l. 9. §. 5. de jur. & fact. ignorant.* II. Naturalis obligatio non impediat condictionem ex limitatione ipſorum etiam diſſentientium, (1) ſi obligatio illa jure civili deſtituatur, improbetur aut rejiciatur, ut apparet in obligatione pupilli & mulieris, (2) ſi obligatio merè naturalis ſit, & nuda honeſtate nitatur, ut obligatio ad antidora, Bachov. 1. *diſp. 22. theſ. 4. in fin. & diſp. 4. de Actionib. theſ. 16. pag. 142.* ubi diſtinguit inter obligationes naturales,

rales, quibus jus civile vel quadantenus aſſiſtit, retentionem & exceptionem aliosque effectus largiendo, vel quando nullatenus aſſiſtit, ſed potius obſtat, ut quæ oriantur ex inſtrumentis minus ſolennibus, & quæ jus civile pro nullis habet, *l. 7. C. de conduct. indeb. vide ſupra libr. præced. cap. Naturalia 3. axiom. I X. Adhuc. diſp. meas Elem. p. 4. ſect. 1.*

XV.

Obligationes ſunt vel dandi, vel faciendi, tradendi, vel mixtæ.

De obligatione dandi tradunt Dd. hanc regulam: Quod in ea promiſſor ſeu reus cogatur præcisè ad rem ipſam præſtandam, nec liberetur, ſi maximè æſtimationem offerat, ſeu id, quod intereſt, præſtare velit. *l. 72. §. 3. & 4. de legat. 1. l. 75. §. ult. de V. O. l. 11. §. 1. de aur. & arg. leg. l. 25. §. 1. de contrah. empt.* Ratio eſt poſita in verbo *dare*, quod denotat dominium transferre. Dn. D. Frantzk. *exerc. 11. q. 1.*

Verùm de veritate huius regulæ nihilominus dubitat Hubert. Giſan. *in Comment. ad d. l. 75. §. ult. in fin.* ubi ait, regulariter loqui de re noſtra alteri danda, at textus adductos loqui de legato: Legatum enim non eſt de re heredis, ſed de re teſtatoris: item opponit LL. alias, ubi in obligationibus dandi nihilominus fit mentio eius, quod intereſt. *ut in l. 21. in fin. de hered. vel action. vendit. l. 3. §. item 2. ff. de rebus eor. qui ſub tutela.* Communiter tamen ea recipitur *per d. l. 72. §. 3. & 4. de legat. 1.* ubi tantum homo excipitur, vide Cuiacium *ibid.* Dn. D. Frantzk. *exercit. 11. quæſt. 1.* ubi ad contraria reſpondet.

De obligatione faciendi certum eſt promiſſorem non cogi præcisè ad faciendum, ſed liberari præſtatione eius quod intereſt. *l. 72. Gerſ. Celſus. de V. O. conf. ſupr. lib. 6. c. 3. ax. XI.*

De obligatione tradendi ſcribit Giſan. *ad d. l 75. num. 33.* ei tantum conſineri poſſeſſionem, ſed quia obligationi faciendi affinis, cùm poſſeſſio ad facta potius quàm ad res pertineat. Giſan. *ad l. 20. d. t.* ideò etiam non præcisè ad traditionem teneri concludit. *conſ. not. ad l. 1. de A. E. V.*

In obligationibus autem mixtis ad dandum & faciendum v. c. emptione, venditione plerumque ad dandum etiam quis præcisè tenetur, Weſenb. *in parat. ff. de Act. empt. num. 4.* Dn. D. Frantzk. *d. loc.* niſi cum mox dictum eſt in emptione, ut jactus retis. Weſ. *d. n. 4.*

XVI.

Obligatio inter patrem & filium nulla conſiſtere poteſt *l. 7. ff. de O. & A. l. 16. & l. 71. in pr. ff. de furt. l. 4. l. 71. ff. de judic.*

Declara, procedere de eo filiofamilias, quâ ſcilicet filiusfamilias eſt, hunc enim nihil habere in bonis, unde ſibi neceſſaria ſumere poſſit, præterquam ex caſtrenſi peculio aiunt, *d. l. 4. ff. de judic. l. 2. ff. de contrah. empt. & patet ex l. 1. in princ. ff. ſi quis à parent. manumiſſ. l. 28. ff. de quæſt. ſubſtit. l. 79. ff. de jur. dot. l. 19. in princ. ff. ad SC. Trebell. l. 44. §. 4. ff. de uſucap. l. 17. in fin. Cod. de donat. l. 10. §. 1. Gerſ. Ipſe enim ff. de acquir. dom. §. 3. Gerſ. Ipſe enim. Inſtit. per quas perſonas nob. acquir.* ut enim aliquid habere poſſit,

possit, fictione opus erit, quâ pro patrefamilias habeatur, exempla vid. *in l. 1. §. ult. l. 2 ff. ad SC. Maced. l. 15. §. 3. ff. de castr. pecul. l. 6. §. ult. ff. de injust. rupt. & irrit. testam. l. 3. §. 10. ff. de minor. l. 50. ff. ad SC. Trebell. l. 17. §. ult. ff. de injuriis.* idque ipsum tamen non omnino & per omnia, *l. ult. ff. ad SC. Tertull.* Vnde in emancipato secus se rem habere, colligi licet ex eo, quia is sui paterfamilias, ut acquirere possit, *l. 1. in princ. ff. si quis à patr. manumiss. sit* indeque obligationem consistere, apparet *ex l. 50. ff. famil. herciscund. l. 5. C. de transact. l. 4. §. 1. cum seqq. l. 5. l. 6. l. 10. §. 12. de in jus vocand. l. 3. C. eod. l. 12. C. de neget. gest. §. 12. Inst. de Actionib. §. ult. Instit. de pœn. temer. litigant.*

XVII.

Obligatione cessante cessat & actio, *cap. etsi Christus 26. extr. de jurejur. cap. cum cessante 60. in princ. extr. de appellat. cap. cum infirmitas 13. extr. de pœnitent.* Iacobus Schultz *in addit. ad Medestinum Cisoris part. 3. quæst. 122. num. 126.* Cacheran. *cons. 4. num. 12.* Carpzovius *part. 2. quæst. crim. 57. num. 53.*

XVIII.

Obligat me votum meum ad id, quod in me est. *cap. quidam 3. extr. de conver. conjug.* nemo tamen obligatur per simplicia verba, nisi habeat animum adimplendi votum, *cap. literarum 3. extr. de Gel. & Ger. redempt.* siquidem ex promissione sua aliquis dicitur obligari, *cap. ult. ex. 1. de jurejur. cap. relatum 4. extr. de Cleric. non resident.* obligat enim tantum coram Deo simplex verbum quantum juramentum, *c. juramenti 12. 22. q. 5.*

XIX.

Obligatio ad eum transit, qui recepit emolumentum: quia cum onere suo res transit ad quemlibet possessorem, *cap. ex literis 5. extr. de pignorib.* Vnde etiam obligatus quis dicitur, à quo beneficium percipit, *cap. cum 7. extr. de testam.*

XX.

Obligatur nemo ad impossibilia, *cap. nemo 6. de Reg. Iur. in 6. Gide supr. lib. 9. cap. impossibile.*

XXI.

Vt quis ex confessione sua obligetur, causa semper est exprimenda, aliàs non tenet, *cap. si cautio 14. extr. de fid. instrum.* Vnde obligationes fieri propter futuram cautelam, dicit *cap. quoniam 9. 1. qu. 7.* quanquam ut se quis scripto obliget, non est necessarium, si sponte suâ impendat obedientiam, *cap. legebatur 23. extr. de Major. & obed.*

XXII.

Obligatio consensu contracta, dissensu etiam dissolvitur, *cap. 1. extr. de Reg. Iur.*

CAP.

CAP. VI.

Obligatio plurium circa delicta.

Delinquentibus plurib⁹,omnes tenentur in ſolidum,ita ut unius ſolutio cæteros non liberet, *l.1. Cod. de condict furtiv. l. item Mela* 11. *§ ſed ſi plures* 2. *ff. ad Leg. Aquil.* Quoniam in delictis quiſque obligatur ex ſuo dolo in ſolidum, Weſenb. *in parat. ff. de injur. num.*5. Quiſque ergo delicti ſui pœnam exſolvit. Bachov. *in Comm. ad l.7. §. ult. de juriſdict.* Exempla ſunt in actione injuriarum, ubi pluralitas perſonarum inferentium plures efficit injurias, cùm ergo plures injuriam faciunt, ſinguli tenentur: tot enim ſunt injuriæ,quot perſonæ,*l ſi plures* 34.*de injur. ubi* Weſenb.*d.l.* Diſtingui tamen poteſt inter delicta& facta,pro quibus competunt actiones pœnales,& inter ea,pro quibus actiones verè pœnalesnon competunt,ſed rei perſecutoriæ: in quibus,cum veniat id,quod intereſt actoris,neceſſe eſt,ut licet plures in ſolidum teneantur,tamen unius ſolutione,per quam actor quod ſibi abeſt, id quod ſua intereſt, conſequitur, cæteri liberentur; quæ ratio eſt *l.* 1. *§.ſi plures* 4. *de eo per quem fact.* Bachov. *ad l.* 7. *§ ult. de juriſdict. pag.* 429. Hinc eſt, quod in Lege Aquilia, quæ damnum perſequitur, etiamſi per accidens pœnalis ſit, ideò Dominus æſtimatione damni offerendo totius familiæ ſive plurium ſervorum factum emendat. *l. illud* 32. *ff. ad Leg. Aquil.* Quod poſtea ad factum quoque familiæ productum fuit. *l.* 1. *ſi famil. furt. feciſſe dicetur.* quia & in furto non præcipuè injuria, ſed potius damnum (cuius æſtimatio in duplum aut quadruplum fit)coercetur, Weſenb. *ad d. tit.* ſecus eſt in edicto de albo corrupto: quæ actio cum tota ſit pœnalis, ſolutione ſimpli non æquè tollitur obligatio, vide Weſenb. *in parat. ſi famil. furt. feciſſe dicat.* Sed quia hæc accuratius *in racemat. criminal. ad d. tit. ſi famil. furt. feciſſe dic.* (ubi quoque de Weſenbecii ratiocinatione diſputatum eſt,) digeſta ſunt, *pag.*386. *& ſeqq.* ideoque filum hic abrumpimus.

CAP. VII.

Obliquum.

Obliquè nemo debet exercere illud, quod directò ei non permittitur, *Clem. unic. in pr. de Exceſſ. Prælat.*

CAP. VIII.

Oblivio.

Oblivione perditur poſſeſſio rei immobilis, Gloſſ. *in l. ſi id quod. ff. de acquir. poſſeſſ.* non autem rei mobilis, *l.* 3. *§. Nerva* 13. *eod. tit.* Faehin. to. *contr.* 86. Ex longitudine enim temporis ea præſumitur, *l. peregrè* 44. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Pacian. *conſ.*33. *num.*49. *Vol.*1. lapſuque decennii omnis me-

moria deponitur, Dyn. *in reg. præſumitur. de R. Iur. in 6.* Ioh. Andr. *in cap. qualiter & quando. de accuſat. per l. Celſus 27. de uſucap.* Bart. *in l. res obligata. de legat. 1.* Bald. *in l. 1. C. de confeſſ.* Corn. *conſ. 278. In cauſa. Vol. 4. & conſ. 324. Vol. 3.* Mar. Socin. *conſ. 38. p. 1.* Cravett. *conſ. 65. num. 10. & conſ. 75. num. 25. & conſ. 28. num. 4.* Qua de cauſa tam quoad inducendam poſſeſſionem, quàm ad eam amittendam regulariter ſuper præſumptione oblivionis, Dd. decennium præfixerunt. Ex eo enim temporis lapſu oblivionem præcedentis teſtamenti præſumi, ita ut tempus ipſum concurrens cum hac voluntate contraria teſtatoris revocationem operetur, *ex l. ſancimus 27. Cod. de teſtam.* trad. Ruin. *conſ. 6. num. 2. & ſeqq. & conſ. 10. num. 9. & ſeq. & conſ. 11. num. 10. ubi hanc eſſe communem opinionem teſtatur lib. 2.* Pariſ. *conſ. 34. num. 47. & num 38. lib. 2.* Guilhelm. Benedict. *in cap. Raynutius. in Verb. teſtamentum. num. 8. de teſtam* Iulius Clar. *in §. teſtamentum. quæſt. 91.* Iohan. Anton. Trigon. *ſing 68. num 3. Verſ. adde quod ſext. in d. l ſancimus.* Vaſq. *in tract. de ſucceſſ. creation. §. 17. num. 73. cum ſeqq.* Tutius tamen eſſe, ſi hoc arbitrio judicis relinquatur cum gloſſa communiter approbata, *in l. furtum. §. fin. ff. de uſucap.* ſenſit Alberic. *in l. 1. num. 16. C. de ſerv. fugitiv.* quod quidem admittit Socin. *conſ. 2. col. 3. lib. 3.* ſcilicet quoad cauſandam obligationem duntaxat, non verò quoad controverſiam, quæ inter eos circa tempus præſumendæ obligationis exoritur, & ſimul amittendæ poſſeſſionis verſatur, quapropter priori caſu oblivionem præſumi etiam poſt annum, cum eo teſtatur Oldrad. *conſ. 183. factum tale eſt Vacante. col. 12. Verſ. & ſi aliqui dicerent.* atque ita judicem pro qualitate perſonarum & rei, vel ob ſexus fragilitatem, quod tempus magnum vel parvum dicatur, arbitrari poſſe adſtipulatur, Menoch. *centur. 1. caſ. 2. de arbitr. jud. quæſt. cent. 1. caſ. 26.* adde & Tiraquell. *de Legib. connubial. in gl. 2. en pouuoir de ſon Mary a. num. 2. uſque ad num. 18. & in l. ſi unquam. in Verſ. omnia Vel partem aliquam. num. 31. C. de revocat. donat.* Ludovic. Zundt *in reſponſ. pro uxor. num 925. cum ſeqq.* Guid. Papæ *deciſ. 132. num. 2.* ita in Principe oblivio & alio multis modis implicito facilè præſumitur, Ripa *in l. quod juſſit. num. 47. de re jud.* poſt Geminian. quem citat Socinus ſen. *conſ. 260. col. 2. in princ. lib. 2. & conſ. 115. col. penult. Verſ. Præterea. lib. 3.* Calcan. *conſ. 124 in fin.* Gozad. *in conſ. 9. num. 35.* Pariſ. *conſ. 11. num. 132. lib. 1.* Ita & in factis implicitis etiam inter vicinos oblivionem præſumi dicit Bart. *in l. ſi quis delegaverit. ff. de novation. & in l. quod juſſit in fin. ff. de re judic.* licet in factis egregiis & memorabilibus ea non ita modico tempore præſumatur, de quo caſu vide Felin. *in cap. in noſtra. de reſcript.* Capyz. *deciſ. 69. num. 15.* Barbat. *conſ. 29. col. 8. in fin. lib. 1.*

II.

Sæpe in teſtamentis & in aliis negotiis ſpectant judices, quid per oblivionem factum non ſit, *l. ult. §. 1. de liberat. legat. l. Ariſto 3. ff. qua res pign. oblig.* Cuiac. *ad rubr. de collat.*

CAP.

CAP. IX.

Obſcuritas, obſcurum.

Axioma I.

Obſcura cum utriuſque partis ſunt jura, pro poſſeſſore judicari ſolet, *cap. in pari 65. de Reg. Iur. in 6. cap. inter 6. extr. de fid. inſtrum. §. commodum 5. Inſtitut. de interdict.* niſi adverſarius de jure proprietatis aliiſque finibus docuerit, *cap. ex literis 3. de probation.* Weſenbecius *in parat. ff. de finib. regund.*

II.

Obſcurum factum ex affectione eius, qui fecit interpretationem capere debet, *l. rapienda 168. §. 1. ff. de Reg. Iur.* Ita in cauſis teſtamentorum, ſi obſcurum quid à teſtatore fit prolatum, primo omnium quid teſtator ſenſerit, inſpici ſolet, *l. 96. l. 114. de Reg. Iur. l. Verbum 123. de V. S.* Cagnol. ad *l. 9. ff. de R. I.* Simile exemplum vide *in l. 4. § 1. ff. de appellat.* ubi ICtus Macer ſententiam obſcuram explicari vult à judice, qui illam tulit: ſicut & Imp. Iuſtinianus *in l. ult. §. 1. C. de Legib.* interpretationem Legis dubiæ peti vult à Principe, qui illam condidiſſet, Phil. Matth. *ad l. 96. num. 4. de R. I.* ubi *num. 9.* an & hoc in contractibus obtineat, pluribus declarat.

III.

Obſcura verba ad communem intelligentiam ſunt reducenda, *cap. ex literis 7. extr. de ſponſalib.* Vnde cum plerumque in obſcuro ſit, an de facto, an de jure controverſia ſit, *l. ult. in pr. de jurejur.* ac quandoque in rebus manifeſtis obſcuritates & quæſtiones ex ſtudio ad ſuam intentionem introducantur, *Novell. 54. in præfat.* ideoque in maximo obſcuro, id eſt, ſequendum, quod Legibus non eſt contrarium, *cap. ult. in fin. diſtinct. 14.* nec obſcurum per æquè obſcurum ſolvendum, de quo vide ſupra *lib. 4. cap. dubium 5.* Hinc ſi obſcuris verbis inter aptos ſit contractum matrimonium, contrahentes communem verborum intellectum ſequi tenentur, *c. ex literis 7. extr. de ſponſalib.* item ſi teſtes obſcurè quid dixiſſent, poſt ipſorum publicationem judex, qui ex officio inquirit, eos examinare poteſt, *cap. cum clamor 53. extr. de teſtib.*

IV.

Obſcura per magis nota, & abſtruſa per ſignificantiora, alterius etiam linguæ vocabula recte interpretamur, *l. 5. § 1. de V. S.* Multum ergo utilitatis confert linguarum collatio, ut ſi quid in una ſit obſcurius, id ex altera plenius oſtendatur, Alciat. *ad l. 5. §. 1. lib. 4. n. 19. Verſ ſed excuſatur. de V. S.* & *ibidem* Gœdd. *num. 21. ad l. 5. §. 1.* Exempla vid. *in § 1. Inſt. de injur. §. item Lex Cornelia. Inſtit. de public. judic. l. 1. ff. de furt. l. ſunt quædam 9. de extraord. crim.*

V.

Quod uno loco obſcurius dicitur, ex altero debet declarari, Alex. *conſil.* 192. *num.* 11. *& conſ.* 197. *num.* 7. *lib.* 6. Simon de Prætis *conſ.* 64. *num.* 65. Corn. *conſil.* 152. *num.* 22. *Vol.* 2. Iohann. Gœdd. 3. *conſil. Marpurgenſ.* 26. *numero* 145.

VI.

OBSCURITAS reprobatur in omni diſpoſitione, ut in legibus, probat textus *in cap. erit autem lex.* 2 *diſtinct.* 4. Ant. Gabr. *commun. lib.* 2. *de ſentent. concluſ.* 7. *num.* 19. *cum ſeqq.* latè Cardinalis Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 5. *lit.* O. *concluſ.* 53. *à princ.* & in poſitionibus, Cardin. Joh. de Anania, Felinus *in cap. ſi Simoniaca. de ſimonia.* Nam obſcurè, reſpondere, & nihil reſpondere, paria ſunt, *l. de ætate* 11. §. *nihil intereſt* 7. *ff. de interrogat. act.* cum traditis per Soar, *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 19. *num.* 139. *pag.* 293. ubi Bellacom, *num.* 285. Anton. del Re Tiburt. *in tract. de juram. calumn. cap.* 14. *num.* 73. imò obſcurè loquens æquiparatur tacenti verum, Bartolus *in l. ea. ff. de contr. empt.* Felinus *in proœm. Decretal.* Cardin. Tuſch. *dict. lit.* O. *concluſ.* 54. *num.* 13. & aliquando habetur pro confeſſo, Specul. *tit. de depoſit.* §. 7. *verſ. tertio, & verſ.* 9. Landr. *in apoſtill* & Abb. *in proœm. Decretal. in verb. difficultatem, circa fin.* [Unde & Legem obſcuram nobis inſidiari, arguit *Text. junct. gloſſ. in princip. C. de nov. Cod. faciend.* nec quicquam juvare poſſe ad deciſionem cauſarum, annectit Baldus *in l. in ambiguo. ff. de reb. dub.* Unde & Bartolus invehit contra ſcribam quendam, cuius dictamen non intellexit Johannes Papa, quia obſcurum, *in l. quicquid. ff. de verbor. obligat.* quin imò & ignorantiam juris obſcuri excuſare ait, poſt Cardinal. *in Clem. fin. quæſt.* 4. *de Regul.* Felinus *in cap. de quarta. col.* 8. *de præſcript.* & exceptionem obſcuram haberi pro non exceptione, tenet Bartolus *in l.* 3. §. *ſi duobus. ff. de adim. legat.* adde & Ludov. Gomez. *ad* § *ſed iſta. Inſt. de act. num.* 28.]

VII.

In OBSCURIS minimum eſt ſequendum, *l. ſemper in obſcuris* 9. *l. ſemper in ſtipulationibus* 34. *ff. de Regulis Iuris. cap. in obſcuris* 31. *eod. tit. lib.* 6. Tiraquell. *de retractu lig.* §. 30. *gloſſ.* 1. *num.* 27. *& 29. cum ſeqq.* Roland. *conſ.* 16. *num.* 32. *lib.* 3. Alciat. *reſponſ.* 492. *num.* 6.

num. 6. Menochius *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 106. num. 17.* Card. Tuſch. *tom. 5. lit. O. concluſ. 55. num. 3.* [Non ſufficit, quod aliàs dici ſolet, obſcura pro non ſcriptis habenda eſſe, *l. 4. de legat. 1. l. 14. & l. 3. de rebus dub. l. 2. de bis, quæ pro non ſcript.* Reſponderi enim poterit diſtinguendo, utrum obſcuritas ſit explicabilis vel inexplicabilis: illo caſu, ſi, verbi gratia, in heredis vel alterius poteſtate ſit poſitum obſcuram teſtatoris ſententiam declarare, tum id quod minimum eſt, ſequimur, poſteriori verò ſi obſcurum nullum interpretem habeat, nihil ſequimur: ſed obſcurè (in hunc modum) dictum vel ſcriptum pro non dictis & non ſcriptis habemus. Cuiac. *in Comment. ad d. l. 14. de legat. 1. pag. 1091. lit. e.* vide omnino eund. Cuiac. *ad rubr. ff. de rebus. dub.*]

VIII.

In Obscuris inſpiciſolet, quod veroſimilius eſt, *l. in obſcuris 114. ff. de Reg. Iur.* Roman. *conſ. 355. In caſu præſenti. num. 5.* Cardin. Tuſch. *d. lit. O. concl. 55. num. 4.* [& quod plerunque fieri conſuevit, *cap. inſpicimus 45. de R. I. in 6.*]

Cap. X.

Obſervantia, obſervatio.

Axioma I.

Obſervatio cuiuſvis diſpoſitionis antecedentis, eſt optima interpres, *l. ſi de interpretatione 37. l. minimè 23. ff. de Legib. l. certi juris 17. Cod. de judic. cap. cum dilectus 8. extr. de conſuetud.* Bartol. *in l. diuturna. ff. de Legib.* Panormitan. *in cap. 1. n. 14. extr. de conſt.* Bald. *ad c. 1. de feud. ſine culp.* neque ab ea recedendum. Carpzovius *2. reſponſ. 53. num 9. & 6. reſponſ. 104. n 6.* Buxtorf. *conſ. 2. apud Klock. p. 16.* adeò ut ex obſervantia inſtrumentum minus perfectum fidem mereatur, executionemque obtineat. Bald. *conſ. 402. in fin. Vol. 5.* Decianus *reſponſ. 31. num. 153.* Gœdd. *3. Conſ. Marpurg. 26. num. 26.* qua de cauſa per obſervationem declarari actus præcedentis naturam dixit Baldus *col. 136. col. 1. Volum. 2.* omneſque actus præcedentes ſive inter vivos, ſive mortis cauſa factos obſervantia ſubſecuta interpretari, retulerunt. Berous *conſ. 91. num. 16. Volum. 3.* Ruin. *conſ. 38. num. 6 Vol. 1.* Burſat. *conſ. 326. num. 6. Vol. 3.* Pariſ. *conſ. 35. num. 25. vol. 1,* Lofred. *conſ. 36 num 8.* quia nulla declaratio ſive interpretatio diſpoſitionis ambiguæ melior, quàm ea, quæ ex facto poſtea ſubſecuto deſumitur. Mandell. *conſ. 62. num. 9 & conſ. 64. num. 31.* Vnde etiam talis obſervantia ſubſecuta verbis potior eſſe dicitur,

adeò ut verba diſpoſitionis potius ſint offendenda, quam quod ab interpretatione, quæ fit per obſervantiam, diſcedatur, Socinus ſenior *conſ.* 145. *num.* 1. *Vol.* 1. & *conſ.* 209. *num.* 4 & *conſ.* 66. *num.* 11. *Vol* 3. etiamſi appareat interpretationem non eſſe rectam, prout reſpondit Cuman. *conſ.* 62. vid. & Cravett. *conſ.* 836. *num.* 10. *Vol.* 1. Pruckman. *conſ.* 27. *num.* 14. per obſervantiam enim ſubſecutam ex interpretatione contractuum conſtat, quid partes ſenſerint, *cap. cum dilectus* 8. ubi Dd. *de conſuetud. l minimè* 23. *l. ſide interpretatione* 37. *de Legib.* & facta ſubſequentia præſtant antecedentibus evidentiſſimum intellectum, Menoch. *conſ.* 32. *num.* 44. Decian. 1. *conſ.* 51. *n.* 2. juxta illud vulgatum:

Quod poſterius factum
Declarat prius actum.

Vnde etiam videmus obſervantiâ inſecutâ omnes defectus præcedentis ſuppleri, Felin. *in cap. ſicut. extr. de ſentent. & re judic. num.* 42. *Verſ. ſed contrarium.* Sylvan. *conſ.* 66. *num.* 20. Cravett. *conſ.* 10. *num* 4. & *conſ.* 101. *num.* 3. *Vol.* 1. Ita obſervantia facit, ut præſumatur comptomiſſum vel mandatum, Alciat. *in tract. præſumpt. reg.* 2. *præſumpt.* 13. *num.* 21. & *conſ.* 149. *num.* 3. *lib.* 5. Hieronym. de Mont. *in tract. de finib. cap.* 15 *num.* 2. Ita obſervantia declarat ac interpretatur privilegium, Bertaz. 1. *conſult. deciſ. conſ.* 42. *num.* 32. Conſil. Arg. 1. *conſ.* 93. *n.* 24. Ioſeph. Ludov. *concl.* 38. *per tot.* ex ea etiam inducì ratificationem tacitam ex *l.* 5. *l non tantũ. l. bonorum* 24. *ff. rem rat. haberi* probat. Decius *in l. ſemper qui non prohibet. ff. de R. I.* maximè cum in antiquis ex lapſu longiſſimi temporis verſamur, tunc enim præſumuntur omnia rectè acta, ac ſubſecuta ratificatio. *l ſi filiumfam.* 10. *C. de petit. hered.* Brun. *conſ.* 34. *num.* 9. Gozad. *in conſ.* 11 *num.* 16. Cravett. *in tract. de antiq. temper. p.* 2. *num.* 65. Socinus jun. *conſ.* 139. *num.* 13. & 14. *p.* 3. Cephal. *conſ.* 240. *num.* 7. Anton. Gabr. *ſuar. concluſ. tit. de procur. concluſ.* 1. *num* 14. nec requiri etiam in ea conſequentiam, ſed ſufficere hoc vel ſemel vel iterum obſervatum eſſe, perhibent Caſtrenſ. *conſ.* 347. *colum fin. lib.* 1. Cravett. *conſ.* 118. *num.* 2. Robuſter. Rotæ Roman. *in deciſion. p.* 1. *deciſ.* 382. *num.* 2. Decianus *reſponſ.* 31. *num.* 152. *Volum.* 1. Corn. *conſil.* 188. *num.* 10. *Volum.* 4.

Declata regulam procedere, quando neque de forma, neque de ſubſtantia, neque de initio conventionis vel actus alicuius conſtat, tunc enim præſumitur, quod talis præceſſerit, qualis obſervantia poſtea fuerit ſubſecuta. Secus enim eſt, quando de initio, origine, & de qualitate contractus, conſtaret, quo caſu conventioni ſtatur, & quicquid in contrarium obſervatum eſſet, cenſetur, per errorem commiſſum, quem etiam nihil nocere, niſi in hoc, quod præſter adverſario juſtam cauſam præſcribendi ait Bald. *in l. non idcirco. C. de jur. & fact. ignorant.* citatus à Paciano 1. *conſ.* 101. *num.* 15. & *ſeq.* Obſervatio enim maior obligatione eſſe non debet, ut nec implementum eius, cum non tam hæc, quàm illa debeat eſſe conformis ipſi contractui. Simon de Præt. *conſ.* 64. *num.* 3. *centur.* 1. *per l. prout quidq.* 80. *ff. de ſolut.* Gœdd. 3. *Conſ. Marp.* 26. *num.* 129. vide de obſervantia ſubſecuta eiuſque effecti-

effectibus, Ioſeph. Ludov. *deciſ.*38. Klock. *vol.*3. *conſ.*142. *num.*6. Finckelthuſ. *obſerv.*70. *num.*11. Gail.1. *obſerv.*36. Wehner. *in voce* **herkommen**. Peregrin. *lib.* 3. *conſ.* 8. *num.* 4. Vbi fidiſſimum conceſſionum ac privilegiorum interpretem vocat. Coſta *de fact. ignorant. inſpect.* 47. latè Franeiſc. Bece. *conſ.* 101. *num.* 49. & de ſtatuti interpretatione an fumenda ex obſervantia, Conſ. Arg. 1. *conſ.* 101. *num.* 49.

II.

Quod nunquam ad effectum perductum eſt, obſervatum dici non poteſt, cum obſervantiam, ut ſit, aliquando proceſſiſſe oporteat, ſiquidem ut proceſſit, obſervantia tenenda, Simon de Prætis *conſ.*21. *num.*6. *cent.*1.

III.

Obſervantia tollit omne dubium, Felin. *ad cap. cum M. num* 8. *extr. de conſtitut.* Cephal. *conſ.* 331. *num.* 31. Iohan. Petr. Surdus *conſ.*140. *num.*43. Burſat. *conſ.*326. *num.* 6. Aym. Cravetta *conſ.*201. *num.*11. Iohan. Vincent. Honded. *conſ.*6. *num.*36. *vol.* 1. vera enim interpretatio ab ea ſumitur, Rolandus à Valle *conſ.*2. *num.*7. *vol.* 2. etiamſi non niſi ſemel evenerit. Bart. *in l.*1 *num.* 7. *C. quom. & quand. judex.* Decius *conſ.* 4. *num.*2. *verſ. nam etiam. per l. Mela* 14. *§.* 1. *de alim. & cibar. legat.* neque ut ad conſuetudinem, ita ad obſervantiam ulla præſcriptio exigitur, ſed abſque ulla præſcriptione procedit, Cravett. *conſ.*118. *num.*2. *conſ.*766. *num.*8. Cephal. *conſ.*320. *n.*32. Burſat. *conſ.*162. *num.* 31. Menoch. *conſ.*21. *num.* 15. & maximè prodeſt ad id arguendum, ita & in præteritum fuiſſe, Robuſten. *inter deciſion. Rotæ Roman. noviſſ. part.* 1. *deciſ.*382. *num.* 6. & in futurum quoque ſervandum eſſe, *ex l. non poſſunt* 12. *& ſequent. ff. de Legib.* probat Gœddeus 3. *Conſ. Marpurg.*32. *num.* 64.

CAP. XI.
Obſtinatio.

Axioma I.

Obſtinatio eſt, in conſiliis ſalutaribus nolle acquieſcere, *cap. ultim. diſtinct.* 47.

II.

Obſtinatus eſt, qui poſt inſpirationem & revelationem factam, in eo, quod erraverat, perſeverat, *cap. pen. §. ignoſci. diſtinct.* 8. & ideò indignus eſt veniâ, quia peccat ex malitia, *cap. quæ* 4. *in fin. diſt.* 82.

CAP. XII.
Occaſio.

Axioma I.

Qui occaſionem damni dat, damnum dediſſe intelligitur, *l. qui occidit* 30. *§.* 3. *ff. ad Leg. Aquil. cap. de catero* 11. *cap. ult. in fin. extr. de homicid. l. pen.*

l. pen. solut. matrim. l. si merces 25. *§. culpæ* 4. *l. Sideamus* 11. *§. ult. ff. locat. cap. ult. de injur. cap. sicut.* 9. *extr. de testib. cap. Petrus* 17. *extr. de homicid. cap. si quis* 2. *cap. egressus* 5. *cap. ult. extr. de injur.* Ratio, quia iniquum est, quomodocunque alteri damnum dare, Wes. *in Comm. Cod. ad L. Aquil. num.* 13. *l. 6. C. ad L. Iul. de Sacrileg.* G. Ant. *disp. feud. XI. th. 3. lit. F.*

Limita, scilicet dando operam rei illicitæ, *cap. sicut* 9. *ubi gloss. & Dd. de testib.* aut licitæ quidem, non tamen adhibita circumspectione debita, *l. si putator* 31. *ff. ad L. Aquil. §. pen. & ult. Inst. eod.*

II.

Quæ invidia est, quod occasione rei nostræ profectum est, nobis acquiri, inquit Imp. *in §. igitur. Inst. per quas personas cuique acquir.* quod intelligendum de causa proxima, non de remota, ut iterum docet Imp. *in l. ult. §. 3. ibi, ut pote occasione res sua ortam. C. de furt.* Vnde longè aliud esse occasione rei nostræ & aliud ex re nostra provenire, apparet *ex l. 2. de rebus. l. ult. §. 3. de furt.*

III.

Occasio inter causas referri non potest, Besoldus *p. 2. conf. 55. num.* 66. Nebelkræ *decis. 13. pag.* 159. Finckelthus. *obser.* 25. *num.* 24. siquidem occasio & causa differunt. Occasio enim est accessio causæ, verbi gratia, causa acquirendi legati est voluntas testatoris, occasio mors eius, *l.* 31. *de mortis caus. donat.* causa dominii acquirendi per usucapionem est Lex XII. Tabularum: Occasio, contractus seu conventio bona fide facta, ex qua res aliena mihi tradita est, *l.* 33. *eod.* Sic in homicidio causa est fraus occisoris, & malitia animi: Occasio ictus gladii: Sic in homicidio non voluntario, causa est fatum: Occasio, ictus calcis vel percussio levis, Cuiacius *in Comment. C. ad tit. de usucap. pro Empt. & ad Leg. Cornel. de sicar.* Sic denique bona fides in usucapione præstat possessori occasionem, non causam usucapiendi, quia causa usucapionis est Lex XII. Tabb. *uti modò dict.*

IV.

Ex occasione quædam magis contingunt, quàm ex iure, *l. 2. de rebus.* ubi Cuiac. *in Paul.* juxta proverbium: Mehr Glück als Recht. Qua ratione etiam in jure sæpe occasio præstat rationem decidendi, ut *in l. non est singulis* 176. *de R. I.* quia jura constituuntur vel maximè in iis, quæ plerumque accidunt, *l. 3. & seq. de LL.*

V.

Occasio juris, ad iniquum dispendium trahi non debet, *cap. quod res* 25. *extr. de præbend.* nec occasio peccandi præbeat jurantibus. *cap. 1. de jurejur. in* 6. neque etiam occasio danda per malum exemplum *cap. nolo* 10. 12. *q. 1.* nec per favorem, nec per auxilium, *cap. si res* 1. *in med.* 14. *q.* 6. occasionem enim causæ qui præstat, ita puniri debet, sicut is, qui ipsam causam præstat, *cap. pres-*

cap. presbyterum 7. extr. de homicid. ac occasionaliter aliquis homicida dicitur. *cap. si quis 5. extr. eod.*

CAP. XIII.
Ocularis inspectio, Oculus.

Axioma I.

Ocularis inspectio omnium firmissima est probatio, *l. Si irruptione 8. §. ad officium 1. ff. fin. regund. l. qua tutor 7. §. 1. ff. de administ. tut.* Gail. 1. *obser.* 29. *num.* 9. eaque cuicunque probationi prævalet. Azo *in summa C. ad Leg. Aquil.* Alex. *cons.* 124. *Vol.* 1. *&* *cons.* 85. *Vol.* 2. Matth. de Afflict. *rubr.* 21. *num.* 71. Borcholt. *Inst. lib.* 3. *tit. de gradib.* vide & de oculari inspectione tractatum Ioh. Leicut. *lib.* 3. Roding. *lib.* 3. *Pandect. Camer. al. tit.* 14. Dicitur enim probatio per aspectum & evidentiam facti, superlativa omnium probationum, Bald. *in l. contra negantem. C. de probat. in fin.* Ifon *in l. eum qui. §. in popularibus. col.* 3. *ff. de jurejur.* cum quibus congruit illud Horatii *de Arte poetic.*

Segnius irritant animos demissa per aures,
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus.

Quoniam sunt verissimi illi sermones, qui concordant rebus sensatis, Natta *cons.* 269. *num.* 6. Bald. *in l. Deo nobis. Vers. sed ponamus. C. de Episc. & Cler.* Et certior aureo arbiter est oculus, *gloss. fin. Inst. de gradib. in fin. & in l. si irruptione. ff. fin. regund.* Patis. *cons.* 95. *num.* 19. *Vol.* 1. Socinus jun. *cons.* 61. *Vol.* 3. siquidem quod oculus videt, nemo fideliter negat, Montan. *in tract. de fin. reg. cap.* 30. *num.* 3. Et quod patet expresse, non est monstrare necesse, Bald. *cons.* 388. *num.* 6. *Vol.* 1. Wesenb. *cons.* 58. *n.* 14 *Vol.* 2.

II.

Oculos castos non tantum sufficit custodire, sed etiam linguam, *cap. ex merito* 13. *in fin.* 6. *quæst.* 1. Oculus enim impudicus impudici cordis est nuncius. *cap. nec solo* 12. 32. *quæst.* 5.

III.

Oculum Dei tangit, qui injuriosè justos tangit. *cap. accusatio quoque 2. quæst. 7.*

CAP. XIV.
Occultum.

Axioma I.

Occultum esse, seu non apparere, & in rerum natura non existere, censentur paria, *l. in lege fundi 77. ff. de contr. Empt.* Unde Iavolen. ait: Lapidicinas nullas esse, nisi quæ apparent.

II.

Occultum eſt, quod quamvis extet, ſic tamen latet, ut divinari humanitus non poſſit, *l. ſi fidejuſſor* 29. *§. ſi cum debitor* 2. *ff. mandat.* Ignoſcendum enim eſt (ait Vlpianus) ſi non divinavit, debitorem ſolviſſe *l. Si putator* 31. *in fin. ff. ad Leg. Aquil.* Hinc ex diuturna occultatione præſcriptionem falſitatis & ſimulationis oriri, dixerunt Menoch. 3. *præſumpt.* 22. *num.* 94. & *lib.* 2. *præſumpt.* 91. *num.* 91. *num.* 5. Cravett. *conſ.* 179. *num.* 5. Cacheran. *deciſ.* 117. *num.* 9. ita occultam donationem non carere ſuſpicione, adeoque non valere, ait *cap. unic. extr. ut Eccleſ. beneficior.* & occultè infamantes non eſſe audiendos, habes *in cap. inquiſitionis* 21. *extr. de accuſat.* ita & in delictis in univerſum, quo occultius & impunitius flagitia committi poſſunt, iis deprehenſis eò acerbius & maiori cum ſeveritate ſunt caſtiganda. *l. presbyter* 8. *C. de Epiſc. & Cleric.* Weſenb. *in parat. ff. de furtis. balnear. in fin.* ita vaſallus occultans protocollum inveſtituræ, perdit feudum, Afflict. *in c. Vaſallus ſi feudum. n.* 14. *ſi de feud. erut contr.* ubi quomodo ea etiam probetur, declarat. adde Valaſc. *de jure Emph. q.* 8. *n.* 11. G. Anton. *diſp. feud. XI. theſ.* 3. *g.*

III.

De occultis exceſſibus non judicat Eccleſia, ſed de manifeſtis tantum, *cap. Tua* 34. *extr. de accuſat.* Oldendorp. 2. *conſ. Marp.* 1. *num.* 27. ſed ſunt illi relinquenda, qui ſolus novit corda filiorum, *cap. conſuluiſti.* 2. *quæſt.* 5. Si enim omnia in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum divina judicia non haberent. *cap. ſi omnia* 7. 6. *quæſt.* 1. Sic Chriſtus *Matth.* 7. & *Luc.* 6. Nolite (inquit) judicare, & non judicabimini, & 1. *Corinth.* 4. item *Luc.* 6. Eſtote igitur miſericordes. Hoc loco (inquit Beda *in homiliis*) nihil aliud præcipi exiſtimo, niſi ut ea facta, quæ dubium eſt, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim ſcriptum eſt, (*Matth* 7.) ex fructibus eorum cognoſcetis eos, de manifeſtis dictum eſt, quæ non bono animo fieri poſſunt, ut ſtuprum, blaſphemiæ, furta, ebrietates, & ſimilia, de quibus etiam nobis judicare permittitur. Sicut igitur occultè peccans, occultè puniri debet. *cap. quæſitum* 7 *extr de pœnitent. & remiſſ. cap. ſi peccaverit* 19. *Ergo ipſa* 2. *q.* 1. ita & occultis rebus in inquiſitionibus faciendis, nec diendum, nec quærendum, ſed de his tantum, de quibus fama præceſſit, *cap. qualiter* 17. *extr. de accuſat.*

CAP. XV.

Occupatio.

Licet alicui paciſci, ut fas ſit rem ſuam invadere, *l.* 2. *C. ſi ſerv. expert. veneat.* Vnde etiam de jure naturali, quod ante nullius eſt, id etiam occupanti conceditur. *§.* 12. *Inſtit. de rer. diviſ. l.* 3. *in princ. ff. de acquir. domin.*

CAP.

CAP. XVI.
Odium.

Axioma I.

Odio alterius nemo eſt prægravandus, *cap. ſi Epiſcopum* 13. 16. *quæſt.* 6 ubi delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ non eſt vertendum; & *cap. Epiſcopo 7. eadem quæſt.* ubi propter Abbatis peccatum, poſſeſſio Monaſterii non tollitur, *l. ſi quis* 33. *§. legis* 1. *C. de inoffic. teſtam.* ubi hoc iniquum judicatur, ut alieno odio quis prægravetur, & ideò penitus delendum, imò crudele ibi hoc eſſe exiſtimatur: reg. *non debet* 22. *de R. I. in* 6. Pantſchman. *p.* 1. *quæſt. pract.* 9. 14. *n.* 98. *vid. ſupr. lib. VII. c. gravamen.*

I I.

Odium niſi prius quis in corde dimittat, non poteſt agere pœnitentiam, *cap. falſus* 6. *de pœnitent. diſtinct.* 1. *cap. quomodo* 41. *in fin. de conſecrat. diſtinct.* 4. & ideò diuturnum odium qui non dimittit, admonitione per presbyteros facta, à cœtu fidelium eſt expellendus, *cap. placuit* 9. *diſtinct.* 9. unde & in fratribus odium fraternum & homicidium judicantur ad paria *cap. homicidiorum* 24. *de pœnit. diſt.* 1.

III.

Odio debent haberi peccata, non homines, *cap. odio* 2. *diſt.* 86 *cap. duo* 35. 23. *quæſt.* 4. odiſſe igitur ſe vitia probat, qui delinquentes arguit, *cap. ſa-cientis* 3. *§. & libet. diſt.* 86.

IV.

Vt amore, cupiditate, timore, ita odio humanum judicium pervertitur. *cap. quatuor.* 78. 11. *quæſt.* 3. Magiſtratus ergo odio moveri non debet. *clem.* 1. *§. propter. de hæret.* neque judex odio indulgens judicare. *cap.* 1. *de ſent. & re judic. num.* 6. imo & Clericis odia & æmulationes ut fugiant, indictum eſt. *in cap. hujusmodi* 3. *diſtinct.* 23. Vnde etiam & teſtes non niſi odio remoto ad teſtimonium dicendum admittuntur, *l. lecet* 47. *exer. de teſtib. cap omnes* 13. 3. *quæſt.* 5.

V.

ODIA ſunt reſtringenda, *l. cum quidam* 19. *ff. de liber. & poſth. cap. renovantes* 6. *diſtinct.* 22. *cap. odia* 15. *de Regulis Iuris, lib.* 6. *cap. ſtatutum* 22. *de Elect in* 6. Ægid. *conſ.* 9. *num.* 20. & 21. Ubi quod maximè odioſa materia eſt reſtringenda, quando lex eſt ſuper facto negativo, Robles *de repræſent. lib.* 2. *cap.* 14 *num.* 10. & Federicus de Senis *conſ.* 25. *num.* 4. *in fin. verſ. inſuper.* Ubi quod diſpoſitio odioſa loquens de Monachis, non extenditur ad Canonicos Regulares, & quod conſtitutio odioſa loquens de prioratu Conventuali, non

habet locum in dignitate Conventuali diverſi nominis, ut eſt Præpoſitura, Calderin. *conſ.* 328. *aliàs* 1. *de pecul. Cleric.* ubi quod conſtitutio loquens de Abbatibus, quod eorum ſponſalia applicentur Cameræ Apoſtolicæ non habet locum in Abbatibus habentibus menſam communem cum Monaſterio, quia ſuccedit Monaſterium, cui in materia odioſa, ſi non eſt dictum, non debet fieri præjudicium. [Unde videmus, quod in odioſis ſtatutis interpretationes eiuſmodi ex conjecturis deſumptæ locum non inveniant, ſed potius eorum verba ſtrictè accipienda, & ne latum unguem ab iis recedendum ſit. Gloſſa *in cap. cupientes.* § *quod ſi. de Elect. in* 6. Gloſſ. & Dd. *in Auth. quas actiones. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* Decius *conſil.* 679. *incip. Viſo eleganti.* Hartmannus Piſtor. 1. *quæſt. pract.* 16. *num.* 23. quod idem etiam ad caſus pœnales, utpote in quibus extenſiva interpretatio (quia ſtricti juris) non admittitur, extendit Bald. *in l. cum proponas. col. fin. C. de hered. inſt. & ſubſt.* exemplo ſit ſubſtitutio, quæ licet de uno caſu ad alium extendatur, *l. fin. C. de Inſt. & ſubſt.* attamen ubi de odio & pœnâ agitur extenſio non fiet. Bart. *in l. pater Severinam. in princ. ff. de cond. & demonſtr.* item licet nomine venditionis alii contractus comprehendantur. *l. ſtatu liberi* 29. §. *Quintus* 1. *ff. de ſtatu liber.* in materia tamen odioſa ſtricta fit interpretatio, at tantum pro venditione accipiatur, ut notat Bartol. *in l. qui duobus. ff. ad Legem Falcid.* Sic licet appellatione heredis veniat heredis heres, *l. fin. Cod. de hered. inſtitut.* in materia tamen odioſa hoc non procedit, ut ait ibidem Baldus *quæſt.* 22. *fac. text. in l. qui liberis* 8. §. *hæc verba* 4. *ff. de vulgari & pupill. ſubſtitut.* & finaliter in odioſis à perſona non recedi. not. Bartol. *in l. multa. de condit. & demonſtr.* Baldus *in l.* 30. *oppoſit. Cod. de his quæ pœn. nom.* Ludovicus Gomez *ad* §. *ſic itaque. Inſtitut. de actionib. numer.* 29.] Exornant ad plura Thomas de Thomaſſet *in floribus legum, reg.* 209. Joſephus Aldr. *de relig. diſciplin. tuenda libr.* 2. *cap.* 2. *num.* 6. Monet. *de diſtribut. quotid. p.* 1. *quæſt.* 10. *num.* 1. Joſephus Seſſe *Aragoniæ deciſ.* 18. *num.* 102. *& deciſ.* 45. *num.* 27. Marcus Anton. Genuenſ. *in practicab. Eccleſiaſt. quæſt.* 541. Cardinalis Tuſch. *practic. concluſ. tom.* 5. *lit.* O. *concluſ.* 67. *per totam.* Menochius *conſil.* 900. *num.* 13. Johan. Antonin. Mangil. *de imput. quæſt.* 52. *num.* 19. Eccleſiæ tamen favore non reſtringuntur odia, ſed ampliantur. Marc. Anton. Genuenſ.

muenſ. *dict. quæſt.* 541. & etiam publicæ utilitatis favore, *l.* 1. §. *fin. C. de caduc. tollen. l. quemadmodum* 9. *Cod. de agricol. & cenſ. libr.* 12. Johannes Maria Novarienſ. *quæſtionum forenſ. libr.* 1. *quæſtion.* 156. *numero* 6.

VI.

ODIUM in hac materia non accipitur formaliter, prout importat appetitum diſſonantem à charitate, de quo S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 34. *& cap.* 1. ubi gloſſa *de rejudic. lib.* 6. ſed accipitur latiùs, prout ſignificat tædium & moleſtiam, in quo ſenſu reperitur paſſim apud bonos Auctores, & ita comprehendit ea, quæ præſtant materiam odii, id eſt, faſtidii, cuiuſmodi ſunt omnia illa, quæ pœnam, vel diſpendium alicuius continent, & primo aſpectu videntur acerba & injuſta. Per contrariũ verò, favor, in hac materia dicitur, quicquid favorem & benevolentiam provocat, & ita gratiam, ut utrumque benè deducitur, *ex l. qui exceptionem* 40. *in princip. ff. de condict. indebit. & l. quod favore* 6. *Cod. de Legib. junctо cap. quod ob gratiam* 61. *de Regulis iuris. lib.* 6. An & quando diſpoſitio cenſeatur odioſa, aut favorabilis, colligitur ex principali intentione diſponentium, Tiraquell. *de retract. lig* §. 30. *gloſſ.* 1. *num.* 5. Sanchez. *de Matrim. lib.* 1. *diſput.* 1. *num.* 4. In dubio verò potius eſt conſiderandus favor, quàm odium, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 6. *prœmn. numero* 37.

Amplia Axioma, ut in odioſis non admittatur extenſio etiam ex identitate rationis, Corſet. *in ſing. verb. extenſio, il* 2. *num.* 1. Tiraquell. *de retractu, in præfat. num.* 62. *&* 63. Honded. *conſil.* 95. *num.* 98. *&* 112. *lib.* 1. Farinac. *fragment. crimin. p.* 2. *lit. E. num.* 115. ubi *num.* 117. ſubdit, quod extenſio non conceditur ex identitate rationis, etiam quod ratio ſit expreſſa in diſpoſitione, quando ſumus in materia odioſa, & odium eſt irrationabile. [Quapropter odioſam materiam ac diſpoſitionem reſtringendam eſſe ad actum primum, nec ulterius extendendum, ait Cravetta *conſ.* 161. *num.* 7. *cum ibi allegatis*, ita quidem, ut non habeat locum, etiam in alio caſu mixto, Decius *conſ.* 213. *num.* 3. *& conſ.* 555. *num.* 2. multo minus ad aliam perſonam, Weſenb. *p.* 2. *conſ.* 71. *num.* 13. imò ubi cauſa odioſa cum favorabili concurreret, odioſa prævalere, illa magis ſpectari

debet. Johan. Andr. Geminian. Anchar. & Franc. *in cap. ult. verb. ſimilibus. de verb. ſignific. in 6.* Menoch. *recup. poſſeſſ. rem. 1. num. 16.* ubi hoc *num.* 18. verum eſſe refert, ſi quæ ſui origine favorabilis eſſet, & jam ad non expreſſos caſus ſe extendiſſet, ad quos cùm ſe extendere datum non eſſet, lege expreſſa cautum eſt, prout teſtatur Imp. *in l. ult. C. unde vi. l. ſi coloni* 14. *C. de Agricol. & cenſit.* quæ cum demonſtrent, extenſionem non eſſe conceſſam, oſtendunt pariter regulam odroſam eſſe.

CAP. XVII.

Offenſio.

Axioma I.

Offenſio publica ubi non adeſt, ibi vindicta publica eſſe nequit. Arcan. *in cap. de infantibus. num.* 4. *verſ. Baldus autem, in loco prælegato. col.* 2. *extr. de his qui fil. occid.* Bald. *in l. data opera. num.* 5. *verſ. ex hoc ſequitur. col.* 2. *C. qui accuſare non poſſ.* Paeian. 1. *conſ.* 150. Offenſio enim potius eſt tribuenda cauſæ, cui magis convenit. Cephal. *conſil.* 35. *num.* 4. Farin. 1. *conſil. crimin.* 67. *num.* 9.

II.

Offenſiones geminatæ gravius puniuntur, quam ſimplices. *l. nunquam plura* 2. *ibique communiter Dd. ff. de priват. delict.* Geminata enim vim majorem habent, quam ſimplicia, *Dd. in l. baloſtæ. ff. ad Trebell.* & duo vincula plus ligant, quam unum *Novell.* 84. Vnde Bart. & Angel. *in l.* 1. *C. de ſuperexact.* trad. quod delictum non capitale ob reiterationem efficiatur capitale, cui aſſentit & Marſil. *ſing* 378. *num.* 1. Maſcard. *concluſ.* 838. *num.* 1. *add.* & Farin. 1. *conſil. crim. conſ.* 102. *n.* 15.

III.

Offenſionis actus quandiu durat cum metu vitæ periculo & terrore armorum oppugnato non præſcribitur modus defendendi. Weſenb. 1. *conſ.* 19. *num.* 67. quia verbera non dantur ad menſuram, nec habet is ſtateram in manu. Bart. *in l.* 3. *num.* 4. & 5. *ff. de juſt. & jur.* Hyppolit. *in l.* 1. *in pr.* & 5. 1. *ff. de ſicar.* Vnde & defenſio præſumitur tempore, & caſu licito facta. Iaſon. *in d. l.* 3. *n.* 8. *per l. non ſolum* 8. *§. ſed ut probari* 5. *de oper. nov. nunciat.* Hyppolit. *ſing.* 505. *ex pace per tot.* Et ſemel offenſus præſumitur offendere ad ſui defenſionem. Gandin. *tract. malefic tit. de defenſ. reor.* Bart. *in l.* 1. *num.* 10. & Bald. *ibid. C. unde vi.* Weſ. 1. *conſ.* 19. *n.* 19.

CAP.

CAP. XVIII.
Officium.

Axioma I.

Ad officium publicum electus, ſi idoneus eo tempore, quo eligitur Bart. *in l. impuberem. & ibi* Bald. *ff. ad Leg. Cornel. de falſ. per l. ſi pater tum* 8. *C. quando prouocare non eſt neceſſe. & ibi* Matthæſilan. *l. excuſantur 2. in princ. ff. de excuſat. tutor. cap. ſi eo tempore* 9. *de reſcriptis in* 6. Honthem. 1. *de art. Notar. cap.* 18. *num.* 7.

II.

Officium impar & inferius priore ſuſcipere ſemper turpe & ignominioſum eſt. *l.* 2. *C. de profeſſ. l.* 1. *cum gl. C. eod.* ubi text. dicit, nihil intereſſe, utrum quis ſit adhuc in dignitate poſitus, an non ſit, Aſcendendo enim conferri debent honores. *l. ut gradatim* 11. *ff. de muner. & honoribus. l. qua utiliter* 45. *ff. de negot. geſt.* non deſcendendo, ut ait gloſſ. *in d. l.* 2. *ibique Bald.* quia inquit non cogitur quis incedere retro circa honores, & qui ſemel aſſumptus eſt ad Digeſtum, non cogitur redire ad volumen. *d. l.* 2. *C. de profeſſorib. cap. cum in tua* 44. *de teſtib. & atteſt.* quia hoc pertineret ad injuriam nominati, & electi imminutionem, & contra rationem, ac eſſet parvi facere majorem ordinem prius ablatum, ut ait Lucas de Penna *d. l.* 2. *per c.* 1. *de tranſlat. Epiſcop. Gad. &* Weſenb. 1. *conſ.* 40. *n.* 58.

III.

Officium publicum bonæ fidei præſumptionem inducit. Andr. Sicul. *per illum text. in proœm. Clem. pag.* 18. *col.* 1. *in fin. ſecundum impreſſ. Lugdunenſem parvam.* Iaſ. *in l. decem. col.* 8. *de V. S. poſt* Bald. *in l. errorem. col.* 2. *C. de teſt.* Ludov. Gomez *ad* 5. *ex maleficiis. Inſt. de act.* Vnde & officium omne auctoritate vel utilitate publicum dicitur officium neceſſarium quod recuſari non poteſt. Dec. *in l. invitum ff. de R. I.*

IV.

Officium ſuum nemini niſi implorranti Iudex importat. *l.* 4. *5. hoc autem judaicum* 8. *ff. de damn. infect.* Marc. Mant. *ſing.* 336. *num.* 3. Stultus enim cenſetur, qui aliter & de alio pronunciat, quàm à partibus petitum eſt. Sebaſtian. Vant. *de nullit. proceſſ. tit. de nullit. ex defect. proceſſ. ac form. ipſius ſententi. num.* 97. Iaſon. *ad l. ſinum. n.* 23. *de reb. cred.* Menoch. *conſ.* 199. *n.* 33. Gœdd. 1. *Conſil. Marpurg.* 26. *num.* 183.

V.

Qui officium omittit, non debet fructus lucrari. *l.* 1. *C. de his quib. ut indign.* ubi Bald. *num.* 1. hoc exemplificat his verbis: Hoc eſt aperte contra Clericos, qui non deſerviunt in divinis, ut tanquam indigni teneantur ad reſtitu-

ſtitutionem omnium fructuum; unde & beneficium feudi amittere dicitur, qui præſtare ſervitium non vult. vid. text. *in cap. 21. F. lib. 1.* quæ regula aliquando fallit in tutore. vid. Harman. Piſtor. *obſ. 124. n. 8. & ſeqq.* quem citat & Carpzov. *2. conſtit. 11. defin. 40.*

VI.

Officium deſiderantibus negandum, fugientibus vero offerendum eſt. *l. 31. C. de Epiſc. & Cleric. cap. in ſcripturis in pr. 9. 6. quæſt. 1. cap. officii 38.* ubi Abb. *de Elect.* P. Theodor. *diſput. crimin. 9. th. 6. B.* quia officia & dignitates ordine & decenter, & quidem dignis tantum atque merentibus ſunt concedendæ. *d. l. ut gradatim 11. de muner. & honorib.* Decian. 8. *tractat crimin. cap. 21. num. 10.* nec ullus ſeipſum officio ingerere debet. *cap. per noſtras 26. extr. de jure patronat.*

VII.

Finito officio moleſtias & pericula finiri conſentaneum eſt. *l. ult. C. de peric. tutor.* Weſenb. *in parat. ff. quando ex facto tutor.*

VIII.

Officia & onera ſunt partienda. *cap. ult. extr. de offic. archipresbyt.*

IX.

Officium nullus debet uſurpare, quod ad ipſum non pertinet. *cap. tua. 19. in pr. extr. de homicid.*

X.

Officia ſingula in Eccleſiis perſonarum aſſiduitatem deſiderant. *c. adhæc 13. extr. de prabend. & dignit.* Officium enim maximè Eccleſiaſticum diligenter debet exequi. *c. penult. diſt. 18. cap. presbyter. 2. diſt. 91* ac plus corde quam voce eſt exercendum. *cap. 1. diſtinct. 92.* Officio ergo negligenter fungenti à ſuperiore coadjutor dari debet. *cap. grandi 2. de ſupplend. negl. Prælat. in 6.* vel ſi Clericus officium divinum non expleat, deponi poteſt. *cap. ultim. diſtinct. 92.* propter ſcandalum enim ab officio ſuo. *cap. de Rectoribus 9. extr. de Cleric. agrot.* vel propter negligentiam quis removetur. *cap. cum ad 6. extr. de ſtat. monach.*

XI.

Officia ſingula ſingulis ſunt committenda perſonis. *cap. cum 32. de prabend. & dignit. in 6. cap. 1. diſtinct. 89.*

XII.

Officii neceſſitas excuſata eſſe debet. *l. 2. de his. quæ ut indignis. Vide ſupr. lib. 12. cap. Neceſſitas.*

XIII.

Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. *l. ſed & ſi quis 7. ff. quemadmod. teſtam. aper. l. inter officium 54. ff. de rei vend. l. poſt lega-*

legatum 5. §. advocatum 13. ff. de his, quibus. ut indign. l. videlicet 29. ff. ex quibus causis maior. l. si servus 61. §. quod verò 5. ff. de furtis. l. cùm quidam 26. C. de admin. tut. cap. pervenit 1. de fideiussor. c. cùm non deceat 30. de elect. lib. 6. Surd. *cons. 19. num. 12.* Menoch. *consil. 228. num. 13. & consil. 58. num. 61. & consil. 570. num. 3.* Escob. *de ratiocin. cap. 7. num. 57. & comput. 17. num. 5.* Thom. de Thomasset. *in floribus legum. regul. 211.* Monet. *de distrib. quotid. p. 2. quæst. 11. num. 8.* Card. Tusch. *pract. conclus. tom. 5. lit. O. conclus. 94.* [non enim quisquam contra suam utilitatem tenetur alii providere. Wesenbec. *in paratit. de contrar. tutel. act. num. 4. & in Comm. C. de sportul. num. 24.* unde etiam nec tutor alere tenetur pupillum. *l. 3. §. ult. ubi pupill. educar.* Quod verum intellige scil. ex ipso officio; secus si ex culpa ejus damnum acciderit. *l. 8. in fin. ff. qui satisdar. cog.*]

XIV.

OFFICIA duo quis regulariter gerere & obtinere non potest. *l. si plures 9.* ubi gloss. *ff. de pactis. l. 14. C. de Assessor. & domest.* facit. text. *iuncta gloss. in cap. diversis. de Cleric. coniug. & in cap. cum singulis. de præbend. lib. 6.* [unde quando Episcopus prodesse pariter & præesse potest, non debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtinere. *cap. licet 18. de Regular.*] Tiraquell. *de constituto. part. 3. limitat. 30. num. 38.* Anchar. *consil. 423. num. 3.* ubi declarat procedere respectu ejusdem actus, non verò diversorum, & quando duo officia principalia habentur, non verò quando unum est principale, aliud accessorium, refert Cardin. Tusch. *d. tom. 5. lit. O. concl. 97.* Pœna autem habentis unum officium, & acceptantis aliud, est quod caret acceptato, & privatur salario primi. *l. quisquis 14. C. de cohort. lib. 12.* ubi Barth. Rom. *consil. 393.* Cardin. Tusch. *d. conclus. 97. num. 3. num. 26. cum seqq.* post Alex. *consil. 157. Viso, num. 2. & seq.* limitat in iis, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, quia duplicem personam quis potest repræsentare, & Notarius potest rogari de suo testamento, ut Notarius, & disponere ut privatus, respectu tantum sui ipsius, non quoad alios.

CAP. XIX.

Officium Judicis.

Axioma I.

Officium judicis nullam præſupponit obligationem. *l. qui per colluſionem* 49. *§ fin ff. de act. empt. l. Quintus* 7. *ff. de annuis legat. fac. l. Maria* 44. *de manumiſſ. teſtam. cap. nos quidem* 3. *cap ſi heredes* 6. *e. tit* 17 *extr. de teſtament.* Ludov. Gomez *in §. omnium. Inſt. de action. num.* 31. Vbi hoc tantum de actionibus perſonalibus intelligendum eſſe concludit. Addita ratione quod qui teneatur officio judicis, bene & realiter teneatur, eum illud ſe habeat, inſtar realis actionis. Bart. *in l.* 4. *§. Cato. in* 3. *diſpoſitione. n.* 5. *ff. de V. O.* Exld. *in cap.* 1. *col.* 8. *de probat. l. quadam* 9. *§. ii autem* 1. *ff. de edend.* quanquam ſi intelligamus largo modo, etiam is dici poteſt obligatus, qui officio judicis mercenario convenitur. Bart. *in l. fin. ff. de injur.* Alex. *in l.* 1. *col. antepenult. ff. de juriſdict.* Dec. *in l.* 1. *col.* 9. *C. de Edend.*

II.

Officium judicis eſt facti. gloſſ. *ad §. ſupereſt ibi ſed in facto. Inſtit. de action.* Quod autem in facto conſiſtit, illud merito & facti eſſe dicitur, nec videntur iſta inter ſe differre. *l.* 1. *ff. de jur. & fact. ignor c.* 1. *de conſtitut. in* 6.

Limita procedere, quando officium judicis conſideratur, quoad executionem & adminiſtrationem: ſecus ſi per ſe illud tanquam habens juriſdictionem accipiatur, hoc enim in caſu potius id juris eſſe dicitur. arg. *l. jus dandi* 3. *ff. de tutor. & curat. datis. l. illicitas* 6. *§. univerſas* 8. *ff. de offic. præſid.* Dyn. *ad §. ſupereſt. & ibi* Ludov. Gomez *Inſt. de act. n.* 43.

III.

Officium judicis eſt latiſſimum. *l.* 1. *ff. de juriſdict.* & competit ex mera æquitate, ubi deficit obligatio. Bald. *in l. fin. § ſin autem. C. de furt.* Gylman. 4. 1. *Gor.* 31. *num.* 11. Eſt enim illud, nihil aliud, niſi quædam æquitas à jure conceſſa. *l. quod ſi Epheſi* 4. *ff. de eo quod cert. loc.* Vnde appellatione officii judicis non ſtatim venire actionem, retulit Lud. Gomez *ad §. ſupereſt. Inſt. de actionib.* tum quia jus & æquitas ſint diverſa, tum quia officium illud ſit remedium quoddam extraordinarium, quod concurrere cum actione, quod eſt remedium ordinarium, non poteſt. *l. in cauſa* 13. *ff. de minor.* niſi largo modo & impropriè. *l. actionis verbo* 34. *ff. de V. S. junct. l. pœnis* 178. *§. pœna. eod. tit. l. dolus* 44. *ff. mandat. l. actio. in perſonam* 28. *ff. de O. & A.* Franciſc. Aretin. *conſ.* 82. *incip. Deus pius. col.* 3.

IV.

Non omne quod officio judicis continetur, id ſtatim neceſſitati juris ſubjicitur. *l. non quicquid* 40. *ff. de judic.* Quod enim Prætor ait, omnibus Magiſtratibus concedi, ut juriſdictionem ſuam defendant *in l.* 1. *in prine. ff.*

ſi quis

ſi quis jus dicens. id non de neceſſitate intelligendum erit, cum non cogantur ſemper punire non obtemperantes: Oportet enim miſcere humanitatem ſeveritati: imò quoad poſſunt, ſine publico detrimento clementiores eſſe debent. *l. illicitas 6. §. ult. l. obſervandum 19. ff. de offic. præſid.* cum multa liceant quæ non ſemper expediunt, ut ex Apoſtolo Paulo loquitur Ioh. Oldendorp. *cl. 1. act. 2. in fin.* Quapropter officium judicis non habere locum, niſi quando res adeò ſit liquida ut nihil ei poſſit opponi, refert Bald. *in l. 2. n. 2. verſ. licet aliquis. col. 2. C. de execut. rei judic.* add. Pacian. t. *conſ. 81. n 41.*

V.

Officium judicis toties implorari poteſt, quoties ſe verba dirigunt ad judicem. Weſenb. *in l. 8. num. 7. C. de pact.* Cætera exſequutus ſum prolixè *in tract. de Officio judicis.*

CAP. XX.

Omiſſio.

Axioma I.

Omiſſum habetur pro omiſſo. *l. commodiſſimè 10. de liber. & poſthum.* Borcholt. *p. 1. conſ. 4 quæſt. 1.* Surd. *deciſ 202 num. 10* Auctor *tract. de Cautel. & clauſ. advoc. c. 1. n. 1.* dicens illud quod verbis omiſſum eſt, verè & re ipſa omiſſum eſſe, ſiquidem ceſſantibus verbis ceſſabit & ipſa diſpoſitio. Weſenbec. 2. *conſil 51. num. 328.* Tuſc. *l. 5 concluſ. 89. num. 2.* Et partes ſi voluiſſent expreſſiſſent. Borcholt 1. *conſ. 27. quæſt. 2.* Cothman. 2. *conſ. 74. num. 2.* Quod enim quis facile exprimere potuiſſet ſi voluiſſet, id ſi non expreſſit, nec voluiſſe cenſendus eſt, poſt Burſat. Modeſtin Piſtor. 2. *conſil. 21. num. 52.* Thoming. 1. *conſ. 31. n. 4.* Gœdd. 4. *Conſ. Marpurg. 37. num. 123. & conſ. 41. n. 7.* Thoming. *deciſ. 44. n 8.* Vnde & omiſſum à teſtatore in ſcriptura & prælatione verborum diſpoſitiva pro omiſſo haberi, not. Roland à Valle *conſ. 56. num. 7. vol 3.* Phil Dec. *conſil 205. incip. divino implorato. num. 5. verſ. & ideo dicit. & ſeq.* Tuſc. *tom. 3. lit. F. verb. fideicommiſſum. conſ. 261.* Non enim ſufficit teſtatorem ita voluiſſe vel ſenſiſſe, niſi etiam diſponat. *l. quidam cum filium 46. de hered. inſt.* Dec. *conſil 63. num. 3. & etiam non ſufficit.* cum id velle non præſumatur, quod non loquitur Bald. *in l. 1. §. ſin autem ad deficientia. C. de caduc. tollend per illum text.* Gœdd. 1. *Conſil. Marpurg. 25. n. 21.* idem etiam obtinere in conſuetudine vel ſtatuto. text. eſt *in l. 1. C. de ſumma Trinitate.*

Limita niſi ſit omiſſum ratione rarioris uſus, aut ſit omiſſum ſimile expreſſo, aut ſi in utroque eadem ſit ratio. Tiraquell. *in retract. Leg. §. 28. numero 6. & 11. per cap. penult. de jurejur.* Gylman. *p. 2. tom. 1. tit. 8. num. 56.* & Aequitas eadem verſerur in omiſſo, quæ in expreſſo Natt. *conſ. 667. incip. de Veribus ſubſtit. num. 15. verſ. ubi loquens.* Maſcard. *de probat concluſ. 1349. num. 8.* Aut ubi Lex ex aliqua conjectura poteſt haberi pro expreſſo. Brun. *tract. ſt. ſtut. art. 7. num. 4.* Gylman. *d. tit. 8. n. 7.* Vnde etiam nec omiſſus

casus dici potest, in quo major versatur ratio, quam in verbis claris comprehenso. Oldrad. *consil.* 224. *respondet.* Cravett. *cons.* 130. *num.* 7. *lib.* 1. ubi post Baldum subjungit, quod non dicatur omissus ille casus, qui ex mente disponentis in expresso continetur, quod similiter etiam responderunt Gozadin. *consil.* 65. *in fin.* Paris. *cons.* 75. *num.* 38. *lib.* 2. *& cons.* 66. *num.* 63. *& cons.* 72. *num.* 98. *lib.* 4. Forster. 1. *Consil. Marpurg.* 25. *num.* 21. nec Legem corrigit, qui bona fide restituit id, quod omissum erat. *l. de aetate* 11. *§. qui tacuit* 4. *ff. de interrog. in jur. fac.* Iac. Concennat. 1. *quæst. sing.* 9. *num.* 29. Quapropter hoc axioma regulariter eo in casu verum intellexit Schraderus, quando requiritur expressa provisio; alias secus, 2. *consil.* 23. *num.* 93. qua de causa dicitur, quod quando quis illud omittit, ad quod scit aut scire debet se ratione officii sui necessario teneri, in manifesto dolo esse dicatur. *l. dolus* 44. *l. si procuratorem* 7. *§. si ignoranter* 7. *ff. mandat. l. tutor qui repertorium* 7. *ff. de administr. tutor. l. dolo* 41. *ff. ad L. Falcid.* Lucas de Penn. *in l. quemadmodum.* Vers. 6. *præsumitur dolus C. de Agricol. & censit.* Grat. *cons.* 61. *n.* 14. *Vol.* 2. Callean. 24. *col.* 4. *Vers.* 4. Cephal. *consil.* 230. *n.* 4. *Vol.* 2.

II.

Pro omisso habendum est, quod verbis non continetur. Bald. *in l. ad probationem. C. de probat.* Modestin. Pistor. *consil.* 19. *num.* 30 *per l. quicquid adstringenda* 99 *de V. O.* Tiber. Decian. *respons.* 22. *num.* 4 *Vol.* 1. Menoch. *cons.* 14 *num.* 5 Wesenb. 1. *consil.* 15. *num.* 7. nec à nobis supplendum, Wes. *d. consil.* 15. *num.* 42. *per l. ultim. C. de falsa caus. adject. l. si de certa* 31. *ff. de transact. cap. Generabilem* 34. *extr. de Elect.* siquidem Ius civile directum est & strictum, nec supplet sine certa lege aut constitutione, Cujac. *ad l.* 28. *§. & quod si tantum de liber. & posthum.* licet enim interpretandi jus habeamus, supplendi tamen sine Legis auctoritate non habemus. Cujac. *ad l commodissimè. ff. de liber. & posthum.* cum mens in corde retenta, actui hominum non accommodetur. Berlich. *decis* 262. *n.* 7. *& seqq.*

III.

Omissa & non petita multa lucrifaeimus, quæ si petita, præstanda essent à nobis adversario. *l.* 2. *§. quod ait* 1. *ff. quorum legat. l. peto* 69. *ff. de legatis* 2. Marsil. *singul.* 341. Mantic. *sing.* 273. Schneidew. *in Comm. ad Instit. de Vsufruct. in princ. num.* 11.

IV.

Omissio eorum quæ necessaria non sunt, actum non vitiat. *l. heredes palam* 21. *ff. de testam.* Panischman. 2. *q.* 3. *n.* 36. *&* 48. ita juramentum calumniæ omissum, non vitiat proceſſum, si à parte expressè petitum non sit. *l.* 2 *§ sed quia Geremur.* 4. *C. de jurejur. propt calum.* ibique Bart. Ita libellus obscurus, etsi regulariter non valeat, *Auth. offeratur. C. de lit. contest. l. fin. C. de annal. excepr. Dd. in l.* 1 *ff. de edend.* si tamen contra illum nihil opponatur, proceditur, si ex actis declarari possit. Bart. *in l. edita. num.* 2. *C. de edend.* Mantic. *sing.* 273. *num.* 1. *incip. quoniam. similia exempla* Guid. *& apud* Guid. *decis.* 221. *incip. item dicta.* Felin. *in cap. sicut. num.* 28. *de rc judic.* Anchar. *consil.*

*conſil.*136. *num.*2. *incip. ex conſilio.* Dec. *conſ.*509. *incip. Viſo conſilio.* Panorm. *in cap. penult. num.*19. *de judic.* Gail. *lib.*1. *de P.P. cap.* 11. *num.* 31. Matthesil. *ſing.* 12. *incip. not. quod.*

V.

Omiſſum quod eſt in pactis, manet ſub diſpoſitione juris communis. *l. ſi extraneus* 6. *ff. de condict. cauſ. dat. l. illam* 19. ubi Iaſon. *in fin. de collat.* Weſenb. *in Comment. C. de ſervit. & aqua. num.* 52. caſus enim omiſſus habetur pro omiſſo, & remanet in diſpoſitione juris communis. *l. ſi cum dotem* 22. *pr. ſolut. matrim. l. commodiſſimè. de liber. & poſthum.* Barth. Cæpoll. 3. *conſil.* 32. *num.* 29. Menoch. *conſ.*1143. *n.*24.

VI.

Omiſſum per oblivionem, non habetur pro omiſſo. *l. Seja* 20. *de inſtrument. legat. l.*12. *de probat. l. ult. de liberat. legat.* Cujac. *lib.*3. *qq. Pauli ad l.*3. *qui pot. in pignor.*

VII.

Subſtantiale quando omittitur, non valet quod agitur. *c. animadvertendum* 2. 22. *quæſt.*2. *c. ult. de pœnit. diſtinct.*5. *cap. in ſynodo* 83. *de conſecrat. diſt.*3. Omiſſo enim eo quod pro forma ſervandum fuerat, actum nullum facit. *l. cum hi* 8. *§. prætor* 17. *ff. de tranſact.* & omiſſo eo quod omitti non debuit, præſumitur quid factum non eſſe. Roman. *conſil.*316. Pariſ. *conſ.*74. *n.* 29. *Vol.*1. Curt. jun. *conſ.*19. *num.*1. *Vol.*1. Burſat. *conſ.*94. *n.*2. *Vol.*1. cum paria ſint aliquid non fieri, aut fieri quidem, ſed non legitimè fieri. *l. quoteſ* 6. *ff. qui ſatisdar. cog. l. de ætate* 11. *§. nihil* 7. *ff. de interrog. act.* Vult. 3. *Conſ. Marpurg.*34. *num.*36. & omiſſum quod fieri conſuetum, actum reddat ſuſpectum & minus legitimum. Vult. 3. *Conſ. Marp.*17. *n.*6.

VIII.

Quando aliquid omittitur propter majus bonum, non contemptus, ſed providentia judicatur. *c. cum Hadrianus* 29. *diſt.*63.

IX.

Omiſſio caſus vel per errorem contingens, cautè eſt ſupplenda. *c. Spiritum* 88. *§. ecce.* 1. *q.*1. *c. nihil* 16. 7. *q.* 1. *c. unic. diſt.*52.

X.

Pauperior non fit, qui aliquid omittit, ſeu non acquirit: ſed qui de patrimonio ſuo perdit. *l. ſi ſponſus* 5. *§.* 13. *de donat. inter vir. & l.*31. *§.*7. *eod.*

XI.

Omiſſionis peccatum etiam coërcetur. *l.* 3. *§.*1. *l.*4. *de curat. bon. dand.* Intellige verum quando omiſſio in alterius fraudem directò tendit. *d. l.*4. *& ſeq.* ſecus ſi obliquè & per conſequentiam. *l.*6. *d. t.*

quid non ſimpliciter, v.c. ſi quis dicat nulla actione tenetur, ne quidem in factum aut de dolo; falſum id erit. *per l. 14. pr. de præſcriptis. verb.* item ſi quis dicat *ex l. 21. §. 1. de pact.* pactum nihil proderit. Ergo neque ad doli exceptionem, item in judicium communi dividundo omnes res veniunt. *l. 13. princ. Comm. divid.* Ergo etiam incorporales. Idem eſt ſi quis colligat Vaſallum Dominum contra omnes debere defendere. Ergo & per conſequens Imperatorem. item & in hoc argumento: Omnis Maſculus poteſt poſthumum ſcribere. *l. 4. de liber. & poſthum.* Ergo etiam Spado? Negatur enim conſequentia, quia omnis ille maſculus, qui liberos tollere poteſt in majori intelligitur, quod heredem habere poſſit. arg. *l. 6. §. 2. de iure patron.* Cujac. *ad l. 6. de liber. & poſth.* Ita & in hoc argumento: Cujuſcunque filiam uxorem ducere non licet, ejus neque neptem permittitur, §. 3. *Inſtit. de nupt.* Atqui v.c. Titiæ filiam. Sejam, à patre ſuo adoptatam (adeoque ſororem tuam adoptivam) non potes uxorem ducere, §. 2. *Inſtit. eod.* E. neque neptem Titiæ, h. e. filiam Sejæ ſororis tuæ adoptivæ potes uxorem ducere, quod eſt contra *d.* §. 3. Neganda itidem conſequentia, quia major propoſitio etſi univerſalis ſit; ſecundum quid tamen eſt intelligenda, nempe reſpectu paternæ reverentiæ, quæ non eſt in filia ſororis adoptivæ. ſimilia exempla vide *in l. 13. C. de mandat. §. 1. Inſtit. de donat. l. 13. §. 1. de conſtit. pecun. l. 1. de legat. 1. §. ult. Inſtit. de Codicill.*]

II.

OMNIA noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur. *l. 2. §. ſed neque. verſ. ſed omnia. de vet. iur. Enucl.* Vide *ſup. lib. 12. cap. Noſtra.*

CAP. XXII.

Onus.

Axioma I.

Onera generaliter comprehendunt omnia, cum verba ſunt generalia. Bald. *conſil. 112. col. 1. Vol. 1.* Sylvan. *conſil. 66. num. 12* Rol. à Valle *conſil. 5. num. 43. & ſeq. Vol. 1.* Bertazol. *1. conſult deciſ. conſ. 27. num. 14.* quod in privilegio immunitatis conceſſo verbis generalibus, illuſtrant Alexand. *conſ. 30. ponderatis. col. 4. num. 12. Vol. 2.* Bertazol. *1. conſ. 21. n. 1.*

II. One-

II.

Onere cum ſuo res tranſit ad quemlibet poſſeſſorem. *cap. ex literis 5. extr. de pignor. c. tua 9. pen. extr. de Vſur. c. in aliquibus 32. & ſeq. extr. de decim. cap. 1. extr. de cenſib. extra Aag. c. declarationes. §. de ſtagno de decim. c. Sylueſter 13. 11. q. 1. Gid. infr. lit. R. c. Res.*

III.

Onerare alium in ſuo teſtamento nemo poteſt; niſi qui (quatenus, nec ultra,) cum honorat. *l. coheredi 41. §. quod ſi 3. ubi gloſſ. verb. nullum fideicommiſſum de Vulgar. ſubſtit. l. 1. & ſeq. de legat. 3.* Weſenb. *in comm. ad §. non ſolum autem. Inſt. de Vulg. ſubſtit.* quod axioma declarando reſtringit. Carpzov. *lib. 6. reſponſ. 7. n. 8. & ſeqq. ubi Gid.*

IV.

Onere alieno nemo debet prægravari. *l. ult. C. de legit. tut.* ubi Gothofred. *lit. M.* ſicut enim nemo vellet gravis oneris ſarcinam ferre, ita non audeat importabile pondus alii imponere. *c. qui ſcit 14. cauſ. 2. q. 6.*

V.

Onera & officia ſunt partienda. *cap. ult. extr. de offic. presbyt.* nec debet unus aliquis ſolus gravari oneroſo munere, ſi & alii ſuppetat. *l. ſi quis tam iniquum 52. C. de decur.*

VI.

Seniorum excuſatione juniores non debent onerari, ad ſubeunda onera ſoli relicti. *l. 11. ff. de decur.*

VII.

ONERE duplici pro eadem re nemo gravari debet. *l. navis onuſta 4. §. cum autem 2. ff. ad leg. Rhod. de iactu. l. Sticho. in fin. de uſufruct. legato. l. Titia cum teſtam. 34. §. qui in vita 5. de legat. 2. l. unum ex familia 67. §. ſi rem 8. ff. eod. tit. l. 1. §. interdum 12. ff. ad leg. Falcid.* Federic. de Senis *conſ. 152. col. fin. verſ. præterea nemo.* Roman. *conſ. 161. Viſis. num. 2.* ubi Apoſtil. *in verb. duplici.* Dec. *conſ. 285. num. 4.* Pariſ *conſil. 25. num. 84. lib. 1.* Alex. *conſil. 78. num. 10. lib. 6.* Socin. *conſ. 302. col. verſ. ſecundum corollarium.* Cravett. *conſ. 111. num. 8. & conſ. 201. num. 23.* Vincent. de Franch. *dec. 87. num. 5.* Menoch. *conſ. 9. num. 4. & conſ. 153. n. 21. & conſ. 193. num. 9. & conſ. 721. num. 7. & conſ. 840. num. 6. & conſ. 14. num. 1. & conſ. 21. num. 13. & conſ. 32. num. 40. cum ſeq. & conſ. 75. num. 9.* Molin. *de primogen. lib. 1 cap. 4. num. 10.* Pereg. *de fideicomm. art. 1. n. 33. & art. 34. num. 72.* Surd. *conſ. 115. num. 14. cum ſeq.* Card. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 5. lit. O. concluſ. 136. per totum.* Mari. Anton. *var. reſolut. lib. 1.*

lib.1.reſolut.97.num.4.& reſol.111.num.40. Rot. *dec.ſ 672.num.3.in fin.* apud Farinac. *part.1.recent.* Alexand.Trentacinq. *conſ.3. num.20. part.1.* [Sufficit enim aliquem gravari in uno, nec debet gravari in altero. Cujacius *ad legem 6. de tribut. action.* Cum grave ſit, quod quis uno onere prematur, at multo gravius, ſi duplici onere ſuffocetur. *l.cogi 16.§.inde quaritur 3.ff.ad SC.Trebell.* Tiraquel. *in tract. retract.tit.1.§.1.gloſſ.18.num.9.* Barbat. *corſ.1.num.5.lib.3.* Bertrand. *conſ. 463.vol.4.* Cravett. *conſ.201. num.23.& reſponſ.1.pro genero. num.436.* Cephal. *conſ.154.num.9.* Natta *conſ.160.num.34.& conſ.447.num.14.* Lud.Zundt. *in reſponſ.pro uxor.num.834.* unde dici conſuevit; quod qui ſemel ſatisdedit, non oportet per ſingula momenta eum exactione ſatusdationis onerari. *l.3.§.ult. ut in poſſeß.legat.*]

VIII.

ONERA plura quis ſubire non debet eodem tempore. *l.ſi cùm dotem 22.§.ſi pater 3.ff.ſoluto matrim.* Feder.de Senis *conſil.151. Thema tale eſt, num.4. verſ.praterea nemo.* Cardin. Tuſch. *d.tom.5. lit.O. concluſ.137.*

IX.

ONUS qui ſentit, debet ſentire etiam commodum. *l.1.ff.de inſtit.action.l.ſecundùm naturam 10.ff.de R.I.* [*cap.qui ſentit 55.eod. in 6. c.cum ab omni ſpecie 10. circ.med. extra de vit.& honeſt. Cler.* C.A. *conſ.35.num.38.vol.1.*] Oldrad. *conſ.211.num.2. verſ.viſa.* Alex. *conſ. 47. Perſpectiu. col.penult.num.4.lib.5.* Anchar. *conſ.217. Dubium facit. num.4.* ubi quod non eſt ferendus is, qui vult commodum, & non vult ſentire onus, *l.unic.§.pro ſecundo 4.C.de Caduc.tollend.* Thom. de Thomaſſet *in floribus legum.reg.15.* Card Tuſch. *d.tom.5.lit.O. concluſ.144.* Bellet. *diſquiſit.Cleric.p.1.tit.de favore Clericorum Canonis.§.2. num.18.* Menoch. *conſ.738.num.9.* [Quinimò juſtum, ut ibi ſit onus, ubi eſt honor, & ubi eſt lucrum, ibi etiam ſit damnum. *l.1.ff. ad L.Rhod.de iact.l.2.§.damnum 11.ff.ne quid in loc.publ. l.ſi igitur 55.in fin.ff.pro ſoc.* Pacian. *1.conſ.7.n.56.* intelligitur enim onus recepiſſe, qui honorem recipit. *cap.tuas 7. extr. de maior.& obed.* adde & tritum illud, quem non honoro, eum nec onerare poſſum. *l.31.§.ult. ff.de legat.1.* Et qui gravatur in uno, relevari debet in alio. *l.eum qui 30. ubi gloſſ.ff.de in eiur.l.id quod 7.ff.de peric.& comm.rei vend.l.ma-*

 niſeſtiſ-

nifestissimi 22. §. 1. C. *de furt. l. si is qui* 15. §. *fin. ff. de legat. præst.* Consil. Arg. 1. *cons.* 34. *n.* 38. Aliquando tamen ex facto suo quem oneribus subiici, licet nulla vicissim percipiat commoda, text. est *in l. pen. de adopt. vide eleganter* Bernh. ab Enenckel. *lib.* 2. *de privil. c.* 4. *n.* 114.]

X.

ONUS extrinsecum non minuitur, etiam diminuto emolumento. *l. liberto* 21. §. 1. *de annuis leg.* Castren. *cons.* 465. *circa med. lib.* 1. Card. Tusch. *d. tom.* 5. *lit. O. conclus.* 43.

XI.

ONUS adjectum rei facit, ut res transeat cum illo. Vid. *infra lib.* 16. *cap. Res. ax.* 11. *vers. intellige.*

CAP. XXIII.

Opera.

Axioma I.

Opera non solum sunt respicienda, sed etiam circumstantiæ operum. *cap. occidit* 14. 23. *quæst.* 8. tempus, *c. quis ignorat* 6. *cap.* 3. *cum seqq.* 32. *quæst.* 4. *c. fraternitatis* 7. *dist.* 34. causa, *c. leges* 13. *cum seq. d. quæst.* 8. voluntas, *c. non est* 10. *cum tribus seqq.* 15. *quæst.* 1. *c. eum qui* 4. 6. *dist.* 50. personarum differentia, *c. homo* 5. *dist. initt.* 40.

II.

Opera bona vigilanter sunt facienda. *c. fratrem* 6. *dist.* 86. opera enim bona quando facimus, Deus plus bonum respicit animum, quam actum. *cap. si quando* 1. *in fin.* 15. *quæst.* 6. siquidem extra fidem ea non valent. *c. firmissime* 3. *extr. de haret.* unde ubi Christus non est fundamentum, operis nullius boni potest esse ædificium. *cap. cum Paulus* 26. 1. *quæst.* 1. nec opus malè inchoatum bonum finem habere potest. *c. Principatus* 25. 1. *q.* 1.

III.

Opera non sunt præcipitanda, sicut nec consilia. *c. ponderet* 14. *in pr. dist.* 50.

CAP. XXIV.

Operarius.

OPERARIUS dignus est mercede sua, *Matth.* 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Paulus *ad Cor.* 1. *c.* 3. *c. quicunque* 4. 12. *quæst.*

quæſt.2.cap.cùm ſecundum 16. de præbend. Rebuff. *in reper.l.Barbarius. num.8.ff.de offic. Prætor.* Marant. *de ordine iud.p.4.diſt.9 num.197.* Azini. *in præxi. §.3.cap.31.num.35.* Surd. *de aliment. tit.quæſt.59.num.2.* Valaſc. *conſ.125.num.2.* Mexi. *in tract.taxæ panis.concluſ.2.num.87.* Perez *l.1.Ordinan.pag.36. & l.1.tit.5.lib.7.Ordin.pag.427.* Bobadil. *in ſua politica lib.1.c.13.n.48.* Gonzal. *ad reg.8.Cancell.gl.4.n.17.*

CAP. XXV.

Opinio, Opinio communis.

Axioma I.

Opinionum varietate ſtante ea eſt ſequenda, quæ magis æquitate convenit, & à rigore diſcedit. *l.ea quæ 64. l. non omnibus 68.* ubi Dec. *ff. quæ in fraud.cred.l.fin.§.in computatione 9.* ubi gloſſ. & Dd. *C.de jure delib.* Corat. *lib.1.de communib.opin.tit.6 n.7.* Mynſ. *2.obſ.10. in fin.* præſertim ſi talis opinio in naturali ſit fundata ratione. Socin. *in l. qui agnitis. col.3.ff.de excepti.* Iaſon. *in l.filio pater. not.ab.2.ff.de legat.1. & in l.ſeruum.§.ſequitur. col.1. ff.de V.O.* Vult. 1. *Conſ.Marp.29.num.108.*

II.

Opinio illa amplectenda eſt, per quam in dubio peccatum evitatur. *c.Genuens 15 extra de ſponſal.clem.exiſti de V.S.* Pantſchman. *1.quæſt.practic. 10.num.9.* Imol. *in c.cum contingat de jurejur.* Corſet. *in reper.rubr.de jurejur.prælol.18.* Bald. *in l.1.C.de commod.*

III.

Inter opiniones contrarias ea ſequenda quæ diſtinctione rem conciliat, Lud Gomez *ad §.rurſus.num.14. Inſt.de act.* Quod ſæpius fecit Iuſtinianus in conciliandis veterum ICtorum diſſenſionibus, ita concordavit Vlp. opiniones Labeonis & Octaveni ſibi contrarias *in l.item videndum 18 pr.ff. de petit.hered.* ita conciliavit & Gajus opiniones Proculi & Sabini *in l. adeo 7. §.cum quæ 7.verſ & tamen media ſententia ff.de acquir.domin* ad quod etiam facit, gloſſ. *in cap.quærente de offic.delegat. & notatur in l. 1 C.de in offic dot.c.in literis 5 de reſtit.ſpoliat.c.cum expediat 29.de elect.in 6. & in c. pernicioſè 23. de pœnit.diſt.1.* huc refer & ea quæ not. Salicet. *in l.filia cuius. C. famil herciſc.* Roch. de Curt. *in c. fin. num. 191. de conſuet.* Cacheran. *deciſ Pedem.21 n.16.* Corat. *d tit.num.80.* Hartman. Piſtor. *2.quæſt.47.n.25.* Pariſ. *conſ 106.num.45.Vol.1.* Vult. *2.Conſ.Marpurg 29.n.139.* unde etiam inter opiniones ea ſemper potior eſſe perhibetur, per quam Dd. ad concordiam reducuntur. Imol. *in l de pupillo. §.fin. de noy.oper.nunc. & in l.1.in princ. eod.tit. & in l ſi ſimita §.illud.ff.de damn.infect.* Modern. *in l.ſi cum dotem.*

§. si pater. ff. solut. matrim. & in l. centurio. ff. de vulg. & pupill. substit. Nicell. *in tract. contrariet. tum. Bart. differentia* 128.

IV.

Opinio illa verior præsumitur, quæ à majori parte Dd. recipitur & approbatur. *l.* 1. *in princ. ibi sanè crebrior apud veteres opinio. ff. ac offic. quæstor. l.* 4. *in princ. ibi & generaliter. ff. de his qui not. infam. l.* 51. *in princ. ibi docetur vulgo. ff. ad L. Aquil. l.* 12. *§.* 27. *ibi quam sententiam quotidie increlescere. ff. de injurm. legat* Menoch. *lib.* 2 *de præsumpt.* 71. *num.* 2. Siquidem verius & magis integrum est judicium, quod multorum, quam quod unius aut alterius sententia comprobatur Aristot. *lib.* 3. *polit. cap.* 7. *&* 11. *Clem.* 1. *verf. quod etiam de sentent. excomm.* Quod enim à pluribus sapientibus quæritur, facilius invenitur. Bald. *in l. jurisignorantiam. C. qui admitt.*

V.

Opiniones plures referens cum ultima plerumq; statuere videtur. Bart. *in l. bona fides* 31. *per illum text. ff. depos. gloss. in l. qui filium. §. Sabinus ad SC. Trebell.* Bald. *in l. si mater. §. per illum text. C. ne de stat. defunct. controv. fiat* Hartm Pistor. 1. *quæst.* 24. *num.* 41. & hoc in Legibus & glossis non infrequens esse, ut opinio ultima in dubio intelligatur approbata, priore relicta *not. gloss. in l. cunctos. C. de summ. Trinit.* pro qua facit, *l. pacta novissima* 12. *C. de pact.* & quod L. XII. Tabul. cautum erat, quodcumque postremum populus jussit, id jus ratumq; esto. vid. & Gœdd 3. *Cons. Marp.* 33. *n.* 83. Vnde cum in jure feudali sæpissimè contrariæ & inter se pugnantes Dctorum opiniones referantur citra ullius expressam approbationem, *ut* 2. *F.* 17. *§. nam & illud. & tit.* 28. *§. his consequenter. tit.* 30. 34. *§.* 1. *&* 2. *F. tit.* 36. 41. 51. *§.* 3. *&* 6. quo casu ex more feudistico opinionem reprobatam plerumq; ultimo loco collocari solere post Camerarium not. Hartm. Pistor. 2. *quæst.* 25. *num.* 30. *&* q. 32. *num.* 2. quod tamen non perpetuum esse, apparet ex iis quæ tradit Rosenthal. *de feud. cap.* 7. *quæst.* 55. *allegatus* à Gothofred. Anton. *disp. feudal. 1. th.* 1. *let. l. in fin.*

VI.

Opinioni præfertur & prævalet veritas. *cap. nuper* 4. *extr. de bigam non ordin. cap. cum* 18. *extr. de sent. &* re judic. *c. per tuas* 12. *extr. qui fil. sint legit.* Ioh. Andr. *in quæst. memorab. in c. mora. q.* 33. *de R. I. n.* 7.

VII.

Vbi communem habemus opinionem, quorundam singulares sententias curare non debemus. gloss. *in l.* 1. *C. de pœn. jud. qui male judic.* Hochman. apud Besold. 1. *consil.* 20 *num.* 117. Exusu enim Reipubl. est, ne à communi opinione in judicando facilè recedatur. *l. unic. in princ. ibi sanè crebrior. de offic. quæstor.* Siquidem veritas à pluribus rectius, quàm à paucioribus perspici potest. arg. *l. fin. ibi ut per amplores homines perfectissima veritas revelatur. C. de fidei.* cum benignius sit, juxta Plutarch. *in Crasso.* (vbi de reli-

de religione loquitur) errare cum recepta & veteri opinione, quam nova & recenti.

Excipe, niſi aperti erroris convinci poſſet communis opinio: puta ſi vel lege expreſſa vel ratione urgenti refragatur: Tum enim non ſatis eſt opinionem aliquam eſſe communem, niſi eadem quoque ſit vera Hartman. Piſtor. *lib. 1. quæſt. 24. num. 37* Rauchbar. *part. 1. quæſt. 32. num. 102.* Heig. *part. 1. quæſt. 26. num. 56.* Finckelthuſ. *obſ. 1. n. 11.* ſiquidem nunquam deſunt Doctoribus oppoſitiones, quoniam eas petunt, unde unde, vel juſtè vel injuriâ, i. e. calumniosè & plerumque futiliter Cujac. *in recit. ad l. 34. pr. de uſufruct. legat. fac. l. 1. § ſed neque. C. de V. I. E.* add Simon Piſtor. *conſ. 15. num. 46.* unde etiam communis opinio à Cujac. opinio Imperitorum dicitur *in paratit. C. de in lit. jurand.*

VIII.

Opinio communis vim conſuetudinis obtinere dicitur Bald. *in c. ne innitaris. extr. de conſuet.* Bocer. *de ſponſal. c. 5. num. 558.* Everard. *in loco ab Auctoritat. num. 14.* unde etiam legi æquiparatur, ejuſque vim atque virtutem conſequitur Lancellot. Galiaud. *in l. cenſuerunt. n. 291. ff. de Vulg. ſubſtitut.* Berous *conſil. 91. num. 27. Vol. 2.* eaque ſervari debet tanquam jus. Grat. *reſp. 77. num. 41. Vol. 2.* à qua etiam in judicando recedendum non eſſe, trad. communiter Dd. *in c. 1. extr. de conſtit.* ubi Felin. Dec. Bero. Ruin. *conſil. 152. num. 49.* unde etiam nec ſententia, quam quotidie increbeſcere & invaleſcere videmus, non repudienda. *l. quæſitum 12. § ſed ſi 27. de inſtrum. legat.* ſed ea quæ ſingularis eſt. arg. *l. 1. in fin. ff. de Senator.*

IX.

Opinio communis fortior eſt quam fictio, quia fictio præſupponit contrariam veritatem. *c. quod à patribus 4. diſt. 75. c. ſunt 19. 27. q. 2.* Ioh. Andr. *ſuper reg. cum quis in jus ſuccedit. quæſt. 5. de R. I. num. 4.* ſiquidem eam non debemus relinquere propter novam phantaſiam alterius Bald. & Paul. de Caſtr. *in l. fin. C. de inſtit. & ſubſtit.* quâ de cauſa judex qui omittit communem opinionem adhærendo opinioni ſingularis unius Doctoris, item non modo ſuam facere dicitur. Bart. *in l. fin. C. de pœn. judic. qui mal. judic.* Marant. *quæſt. legal. diſp. 10. num. 38.* Iaſon. *in l. ſecundum. § fin. col. penult. ff. qui ſatisdar. cog.* & Alex. *conſ. 95. col. 3. Vol. 2.* Alex. *conſ. 27. col. 3. Vol. 1.* verum etiam ſi ab ea in judicando receſſerit, puniri debet. *d. l. 2.* ubi Bald. *Cod. de pœn. jud. qui malè judic.*

Declara procedere, ſi opinio communis Legum textibus deſtituatur, nec ulla adduci ratio poſſit. *L. 1. § ſed neque. C. de Vet. jur. Enucl. cap. capellanus 4. & ibi Dd. de fer. L. ſi quis 10. C. de condict. indeb.* Ioh. Andr. *in cap. 1. de conſtitut.* Camill. Plaut. *in rubr. de V. O. lib. 1. cap. 1. num. 8.* Hartm. Piſtor. 1. *quæſt. 3. num. 24.* Aliàs multo erit melius ei opinioni adhæreſcere, quæ firmioribus textibus ac melioribus fulcitur rationibus, etiamſi vel Imperator ipſemet eſſet in contraria ſententia. *l. Aemylius 38. ff. de minor.* Angel. *conſ. 170. col. 6.* ſæpe enim numero uſuvenire ſolet, ut interpretes dicta aliorum perſonatis

pedibus ſequantur exemplo avium (quas Regales vocant) quarum unam prævolantem reliquæ omnes ſubſequiſolent. Harum Piſtor. 1. *quæſt.* 24 *numero* 37. cum ea, quæ jure non probatur, impunè ſperni queat. Anton. de Burr. & Abb. *in cap.* 2. *extr. de uſur.* Quapropter novæ opinioni contra communem tunc adhærendum, quando meliori fundata ſit ratione, licet paucorum aut unius ſit Doctoris Ioh. Andr *in cap.* 1. *extr. de conſtit.* Curt. jun. *conſil.* 63. *num.* 1 Etſi enim religio ſit maxima à communi Dd. opinione recedere. Gabriel. Palæot. *lib. ſing. de noth. & ſpur. cap.* 46. *num.* 5. Veritati tamen præjudicium adferre non debet. *l.* 5. *§. meminiſſe* 9. *ff. de alend. liber.* Bocer. *in Comment. ad Inſt. de inſtit. & exhered. liber. num.* 84. cum negari non poſſit eandem communem opinionem ſæpenumero inventam eſſe falſiſſimam, prout oſtendit Fichard. 1. *conſ.* 6. *num.* 6. quinimò & ſacris conſignatum eſſe literis, ubi *Exod.* 23. *in princ.* in iudicio non acquieſcas plurimorum ſententiæ, ut à vero devies legitur, ſatis abunde conſtat. vid. Felin. *in c.* 1. *extr. de conſtit.* Dec. *conſ.* 259. *Gioſis in pr. & conſ.* 366. *n.* 7. *Verſ.* 3. *col.* 3. Pacian. *conſ.* 33. *n.* 4.

CAP. XXVI.

Oppoſitum.

Axioma I.

Oppoſitorum natura eſt, ut ſe invicem tollant. *l. quæ* 98. *ff. de acquir. hered.* quia quod in uno diſponitur, in alio negatur. *cap. nonne* 5. *de præſumpt.* Conſ. Illuſtr. *tom.* 3. *conſil.* 41. *n.* 5. & ad poſitionem unius de oppoſitis, alterius ſequi deſtructionem neceſſe eſt. *l. hac verba* 69. *de V.S. l. ſed etſi pupillus.* 11. *§. ſi inſtitor.* 7. *ff. de inſtit. act.* Pantſchman. 2. *q.* 13. *n.* 7.

II.

Quæ per diverſa accidentia differunt, non opponuntur propriè; cum oppoſitio ſit diſtantia ſub eodem genere, Arniſ. 2, *reſect. cap.* 1. *§.* 4. *numero* 8. Vt enim juſtæ contradictionis leges ſerventur, oportet omnia ὡς ἐυτως, & eodem modo prædicari. C. A. *mandat. th.* 10.

III.

OPPOSITUM idem operatur in oppoſito, quod propoſitum in propoſito. *l. ſin. §. ſin. ff. de legat.* 3. *l. qui quartam* 15. *ff. de legat.* 1. *l. ſi ex toto* 8. *in pr. ff. eod. tit. l. ſi ut proponis* 2. *C. de nupt. l. Iulianus* 13. *§ ſi venditor* 4. *& §. ſi procurator* 25. *ff. de actionib. empti.* [*§. plus. Inſt. de action. cap. hoſpitiolum. diſtinct.* 32. Laurent. Tennin. *de Cautel. cautel.* 45. *num.* 14.] Signorol. *conſil.* 68. *col* 4. Tiraquel. *de retractu lig. §.* 1. *gloſſ.* 12. *num.* 16. Nevizan. *conſ.* 70. *num.* 24. Socin. *conſ.* 73. *col. fin. in fin. vol.* 1. Petr. Andr. Gammar. *in dialect. legali. lib.* 2. *loco de propoſito*

ſito ad oppoſitum. Dec. *conſ.*382. *num.* 5. Maſcard. *de probationib. concluſ.* 815. *num.*8. Menoch. *conſil.*271. *num.*10. *& conſil.*296. *num.* 62. Surd. *conſ.*310. *num.*12. *vol.*3. Mari. Antonin. *var. reſolut. lib.* 2. *reſol.* 52. *num.*12. Octav. Glorit. *reſp.*5. *num.*32. Idem Surd. *conſil.*45. *num.*23. *& conſ.* 80. *num* 35. *& conſ.*89. *num.*40. *& conſ.*94. *num.*51. *& conſ.*151. *num.*31. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom.*4. *c.*757. *n.* 6. Vincent. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.*257. *n.*65.

IV.

Oppoſita juxta ſe poſita magis eluceſcunt. *l. unic.* §. *& cùm triplici* 2 *in pr.* C. *de caduc. tollend.* Ariſt. 2. *de Cœlo.* Bald. *in l.*1. C. *quando liceat ab empt. diſced.* [Ex oppoſitione enim terminorum vocum ſignificationes apparent. Treutl. 1. *diſp.* 2. *th.*1. *verſ. nam ex oppoſitione.* ac oppoſita ea demum ſunt, quæ opponuntur ſecundum idem ad idem. *l.*3. *l.*12. *l.*13. *de except. rei judic. l. ult.* C. *de edend.*]

Cap. XXVII.

Oppreſſio.

Axioma I.

Oppreſſio dicitur quæ exerceretur in pauperes contra juſtitiam & veritatem. *cap. pauper* 72. 11. *quæſt.* 3.

II.

Oppreſſio, iniquitas, injuſtitia, judicium ſanguinis eſt. *cap. omnes* 25. *de pœnitent. diſtinct.* 1.

III.

Oppreſſus omnis liberè appellet, nec ab ullo prohibeatur. *c. omnes* 3. 2. *q.*6.

Cap. XXVIII.

Oratio.

Axioma I.

Oratione una juncti pariformiter cenſentur determinati. *l. Seja* 20. §. *Gajo* 2. ubi Bart. *ff. de fundo inſtruct. l. ſi legatar.*8. § *fin.* ubi Bart. *ff. de legat.*3. gloſſ. *in l liber locuo.* §. *Titius. ff. de hered. inſtit.* Ratio, quia una determinatio reſpiciens plura, æqualiter determinat. *l nam hoc jure* 4. *in pr. ff. de Vulg. ſubſtit. & ibid.* Ias. *n.*8. Vult. 1. *Conſ. Marp.*31. *n.*36. *Gid. inſ. lib.*17. *c. ſucceſſio.*

II. Ora-

§. si pater. ff. solut. matrim. & in l. centurio. ff. de Vulg. & pupill. substit. Nicell. *in tract. contrariet. tum. Bart. differentia* 128.

IV.

Opinio illa verior præsumitur, quæ à majori parte Dd. recipitur & approbatur. *l. 1. in princ. ibi sanè crebrior apud Veteres opinio. ff. de offic. quæstor. l. 4. in princ. ibi & generaliter. ff. de his qui not. infam. l. 51. in princ. ibi dicitur Vulgo. ff. ad L. Aquil. l. 12. §. 27. ibi quam sententiam quotidie increbescere. ff. de injurium. legat.* Menoch. *lib. 2 de præsumpt. 71. num. 2.* siqu. dem verius & magis integrum est judicium, quod multorum, quam quod unius aut alterius sententia comprobatur Aristot. *lib. 3. polit. cap. 7. & 11. Clem. 1. Verf. quod etiam de sentent. excomm.* Quod enim à pluribus sapientibus quæritur, facilius invenitur. Bald. *in l. juris ignorantiam. C. qui admitti.*

V.

Opiniones plures referens cum ultima plerumq; staruere videtur. Bart. *in l. bona fides* 31. *per illum text. ff. depos. gloss. in l. qui filium. §. Sabinus ad SC. Trebell.* Bald. *in l. si mater. §. per illum text. C. ne de stat. defunct. controv. fiat* Hartm Pistor. 1. *quæst.* 24. *num.* 41. & hoc in Legibus & glossis non infrequens esse, ut opinio ultima in dubio intelligatur approbara, priore relicta *not. gloss. in l. cunctos. C. de summ. Trinit.* pro qua facit, *l. pacta novissima* 12. *C. de pact.* & quod L. XII. Tabul. cautum erat, quodcumque postremum populus jussit, id jus ratumq; esto. vid. & Gœdd 3. *Conf. Marp.* 33. *n.* 83. Vnde cum in jure feudali sæpissimè contrariæ & inter se pugnantes lCtorum opiniones referantur citra ullius expressam approbationem, *ut* 2. *F.* 17. *§. nam & illud. & tit.* 28. *§. his consequenter. tit.* 30. 34. *§.* 1. *&* 2. *F. tit.* 36. 41. 51. *§.* 3. *&* 6. quo casu ex more feudistico opinionem reprobaram plerumq; ultimo loco collocari solere post Camerarium not. Harim. Pistor. 2. *quæst.* 25. *num.* 30 *& q.* 32. *num.* 2. quod tamen non perpetuum esse, apparet ex iis quæ tradit Rosenthal. *de feud. cap.* 7. *quæst.* 55. *allegatus* à Gothofred. Anton. *disp. feudal.* 1. *th.* 1. *lit. l. in fin.*

VI.

Opinioni præfertur & prævalet veritas. *cap. nuper* 4. *extr. de bigam non ordin. cap. cum* 18. *extr. de sent. & re judic. c. per tuas* 12. *extr. qui fil. sint legit.* Ioh. Andr. *in quæst. memorab. in c. mora. q.* 33 *de R. I. n.* 7.

VII.

Vbi communem habemus opinionem, quorundam singulares sententias curare non debemus. gloss. *in l.* 1. *C. de pœn. jud. qui male judic.* Hochman. apud Besold. 1. *consil.* 20 *num.* 117. Exusu enim Reipubl. est, ne à communi opinione in judicando facilè recedatur. *l. unic. in princ. ibi sanè crebrior. de offic. quæstor.* Siquidem veritas à pluribus rectius, quàm à pauciorib. perspici potest. arg. *l. fin. ibi ut per ampliores homines perfectissima Veritas revelatur. C. de fidei.* cum benignius sit, juxta Plutarch. *in Crasso.* (vbi de reli-

de religione loquitur) errare cum receptа & veteri opinione, quam nova & recenti.

Excipe, niſi aperti erroris convinci poſſet communis opinio: puta ſi vel lege expreſſa vel ratione urgenti refragatur: Tum enim non ſatis eſt opinionem aliquam eſſe communem, niſi eadem quoque ſit vera Hartman. Piſtor. *lib. 1. quæſt. 24. num. 37* Rauchbar. *part. 1. quæſt. 32. num. 102.* Heig. *part. 1. quæſt. 26. num 56.* Finckelthuſ. *obſ. 1. n. 11.* ſiquidem nunquam deſunt Doctoribus oppoſitiones, quoniam eas petunt. unde unde, vel juſtè vel injuria, i. e. calumniosè & plerumque futiliter Cujac. *in recit. ad l. 34. pr. de uſufruct. legat. fac. l. 1. § ſed neque. C. de V. I. E.* add Simon Piſtor. *conſ. 15. num. 46.* unde etiam communis opinio à Cujac. opinio Imperitorum dicitur *in paratit. C. de in lit. jurand.*

VIII.

Opinio communis vim conſuetudinis obtinere dicitur Bald. *in c. ne innitaru. extr de conſuet.* Bocer. *de inveſtit feud. c 5. num. 558.* Everard. *in loco ab Auctoritat. num 14.* unde etiam legi æquiparatur, ejuſque vim atque virtutem conſequitur Lancellot. Galiaul. *in l. centurio. n. 291. ff. de vulg. ſubſtitut.* Berous *conſil. 91. num. 27. vol. 2.* eaque ſervari debet tanquam jus. Grat. *reſp 77. num. 41 vol. 2.* à qua etiam in judicando recedendum non eſſe, trad. communiter Dd. *in c. 1. extr. de conſtit.* ubi Felin. Dec. Bero. Ruin. *conſil. 152. num. 49.* unde etiam nec ſententia, quam quotidie increbeſcere & invaleſcere videmus, non repudienda. *l. quæſitum 12. §. ſed ſi 27. de inſtrum. legat.* ſed ea quæ ſingularis eſt. arg *l. 1. in fin. ff. de Senator.*

IX.

Opinio communis fortior eſt quam fictio, quia fictio præſupponit contrariam veritatem. *c. quod à patribus 4. diſt. 75. c. ſunt 19. 27. q. 2.* Ioh. Andr. *ſuper reg. cum quis in jus ſuccedat. quæſt. 5. de R. I. num. 4.* ſiquidem eam non debemus relinquere propter novam phantaſiam alterius Bald. & Paul. de Caſtr. *in l. fin C. de inſtit. & ſubſtit.* qua de cauſa judex qui omittit communem opinionem adhærendo opinioni ſingulari unius Doctoris, luem non modo ſuam facere dicitur. Bart. *in l. fin. C de pœn. judic. qui mal judic.* Marant. *quæſt. legal. diſp. 10. num. 38.* Iaſon. *in l. ſciendum. §. fin. col. penult ff. qui ſatisdar. cog.* & Alex. *conſ. 95. col. 3. vol. 2.* Alex *conſ 27. col. 3. vol. 1.* verum etiam ſi ab ea in judicando receſſerit, puniri debet. *d. l. 2.* ubi Bald. *Cod. de pœn. jud. qui malè judic.*

Declara procedere, ſi opinio communis Legum textibus deſtituatur, nec ulla adduci ratio poſſit. *l. 1. §. ſed neque. C. de vet. jur. Enucl. cap. capellanus 4. & ibi Dd. de fer. l. ſi quis 10. C. de condict. indeb.* Ioh. Andr. *in cap. 1. de conſtitut.* Camill. Plaut. *in rubr. de V. O. lib. 1. cap. 1. num 8.* Hartm. Piſtor 1. *quæſt. 3. num. 24.* Aliàs multo erit melius ei opinioni adhæreſcere, quæ firmioribus textibus ac melioribus fulcitur rationibus, etiamſi vel Imperator ipſemet eſſet in contraria ſententia. *l. Aemylius 38. ff. de minor.* Angel. *conſ. 170. col. 6.* ſæpe enim numero uſuvenire ſolet, ut interpretes dicta aliorum perſonatis

pedibus ſequantur exemplo avium (quas Regales vocant) quarum unam prævolantem reliquæ omnes ſubſequiſolent. Hartm Piſtor. 1. *queſt.* 24 *numero* 37. cum ea, quæ jure non probatur, impunè ſperni queat. Anton. de Butr. & Abb. *in cap.* 2. *extr. de uſur.* Quapropter novæ opinioni contra communem tunc adhærendum, quando meliori fundata ſit ratione, licet paucorum aut unius ſit Doctoris Ioh. Andr *in cap.* 1. *extr. de conſtit.* Curt. jun. *conſil.* 63. *num.* 1 Etſi enim religio ſit maxima à communi Dd. opinione recedere. Gabriel. Palæot. *lib. ſing. de not. & ſpur. cap.* 46. *num.* 5. Veritati tamen præjudicium adferre non debet. *l.* 5. §. *meminiſſe* 9. *ff. de alend. liber.* Bocer. *in Comment. ad Inſt. de inſtit. & exhered. liber. num.* 84. cum negari non poſſit eandem communem opinionem ſæpenumero inventam eſſe falſiſſimam, prout oſtendit Fichard. 1. *conſ.* 6. *num.* 6. quinimò & ſacris conſignatum eſſe literis, ubi *Exodi* 23. *in princ.* in judicio non acquieſcas plurimorum ſententiæ, ut à vero devies legitur, ſatis abunde conſtat. vid. Felin. *in c.* 1. *extr. de conſtit.* Dec. *conſ.* 259. *viſis in pr. & conſ.* 366. *n.* 7. *verſ.* 3. *col.* 3. Pacian. *conſ.* 33. *n.* 4.

CAP. XXVI.

Oppoſitum.

Axioma I.

Oppoſitorum natura eſt, ut ſe invicem tollant. *l. quæ* 98. *ff. de acquir. hered.* quia quod in uno diſponitur, in alio negatur. *cap. nonne* 5. *de præſumpt.* Conſ. Illuſtr. *tom.* 3. *conſil.* 41. *n.* 5. & ad poſitionem unius de oppoſitis, alterius ſequi deſtructionem neceſſe eſt. *l. hac verba* 69. *de V.S. l. ſed etſi pupillus.* 11. *§. ſi inſtitutor.* 7. *ff. de inſtit. act.* Pantſchman. 2. *q.* 13. *n.* 7.

II.

Quæ per diverſa accidentia differunt, non opponuntur propriè; cum oppoſitio ſit diſtantia ſub eodem genere, Arniſ. 2. *reject. cap.* 1. *§.* 4. *numero* 8. Vt enim juſtæ contradictionis leges ſervantur, oportet omnia ὡς αὐτως, & eodem modo prædicari. C. A. *mandat. th.* 10.

III.

OPPOSITUM idem operatur in oppoſito, quod propoſitum in propoſito. *l. ſin. §. ſin. ff. de legat.* 3. *l. qui quartam* 15. *ff. de legat.* 1. *l. ſi ex toto* 8. *in pr. ff. eod. tit. l. ſi ut proponis* 2. C. *de nupt. l. Iulianus* 13. § *ſi venditor* 4. *& §. ſi procurator* 25. *ff. de actionib. empti.* [*§. plus. Inſt. de action. cap. boſpitiolum. diſtinct.* 32. Laurent. Tennin. *de Cautel. cautel.* 45. *num.* 14.] Signorol. *conſil.* 68. *col* 4. Tiraquel. *de retractu lig. §.* 1. *gloſſ.* 12. *num.* 16. Nevizan. *conſ.* 70. *num.* 24. Socin. *conſ.* 73. *col. fin. in fin. vol.* 1. Petr. Andr. Gammar. *in dialect. legali. lib.* 2. *loco de propoſito*

ſito ad oppoſitum. Dec. *conſ.*382. *num.* 5. Maſcard. *de probationib. concluſ.* 815. *num.*8. Menoch. *conſil.*271. *num.*10. *& conſil.*296. *num.* 62. Surd. *conſ.*310. *num.*12. *vol.*3. Mari. Antonin. *var. reſolut. lib.* 2. *reſol.* 52. *num.*12. Octav. Glorit. *reſp.*5. *num.*32. Idem Surd. *conſil.*45. *num.*23. *& conſ.* 80. *num* 35. *& conſ.*89. *num.*40. *& conſ.*94. *num.*51. *& conſ.*151. *num.*31. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom.*4 *c.*757. *n.* 6. Vincent. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.*257. *n.*65.

IV.

OPPOSITA juxta ſe poſita magis eluceſcunt. *l. unic.* §. *& cùm triplici* 2 *in pr. C. de caduc. tollend.* Ariſt. 2. *de Cœlo.* Bald. *in l.*1. *C. quando liceat ab empt. diſced.* [Ex oppoſitione enim terminorum vocum ſignificationes apparent. Treutl. 1. *diſp.*2. *th.*1. *verſ. nam ex oppoſitione.* ac oppoſita ea demum ſunt, quæ opponuntur ſecundum idem ad idem. *l.*3. *l.*12. *l.*13. *de except. rei judic. l. ult. C. de edend.*]

CAP. XXVII.

Oppreſſio.

Axioma I.

Oppreſſio dicitur quæ exerceretur in pauperes contra juſtitiam & veritatem. *cap. pauper* 72. 11. *quæſt.* 3.

II.

Oppreſſio, iniquitas, injuſtitia, judicium ſanguinis eſt. *cap. omnes* 25. *de pœnitent. diſtinct.* 1.

III.

Oppreſſus omnis liberè appellet, nec ab ullo prohibeatur. *c. omnes* 3. 2. 4. 6.

CAP. XXVIII.

Oratio.

Axioma I.

Orationes una juncti pariformiter cenſentur determinati. *l. Seja* 20. *§. Gajo* 2. ubi Bart. *ff. de fundo inſtruct. l. ſi legatar.* 8. § *fin.* ubi Bart. *ff. de legat.* 3. gloſſ. *in l. liber homo. §. Titius. ff. de hered. inſtit.* Ratio, quia una determinatio reſpiciens plura, æqualiter determinat. *l. nam hoc jure* 4. *in pr. ff. de Judic. ſubſtit. & ibid.* Iaſ. *n.*8. Vult. 1. *Conſ. Marp.*31. *n.*36. *Gid. inſt. lib.*17. *c. ſucceſſio.*

II. Ora-

11.

Orantis animus nihil aliud cogitare debet, quam id ſolum, quod petitur. *cap. quando 70. de conſecrat. diſtinct.* 1. Oratio enim eſt pii animi affectus omnia in Deum protendens. *cap. quando 70. de conſecratione, diſt.* 1. & voces orationis ad aures Dei non diriguntur, niſi cum animi affectu. *cap ſedulo 12. diſt.* 38. ſiquidem cum quolibet orationis verbo debet concors eſſe ſenſus cogitationis. *cap. nunquam 33. de conſecr. diſt. 5.* atque ita non verbis tantum, ſed & corde orandum eſt. *c. non mediocriter 24. d. diſt. 5.*

CAP. XXIX.

Ordinarium.

Ordinarium, ubi ſufficit, non debet dari remedium extraordinarium. *l. in cauſa 13. in princ. de minor.* Weſenb. *in parat. ff. de nov. oper. nunc.* Iaſon. *in l. 1. §. 1. num. 11. ff. de nov. oper. nunc.* idem *in §. præjudicialet. Inſtitut. de action. num. 34.* Conſ. Arg. 67. *n. 1. Gol.* 1. Verba enim in qualibet diſpoſitione & omni actu intelligenda ſunt ſecundum ordinarium curſum, nec ad id quod extraordinario modo, vel jure tantum introductum, vel factum eſt, porrigi & protendi debent. arg. *l. ſcio 10. §. medico 1. ff. de annuis legat.* Regn. Sixt. 1. *Conſil. Marpurg.* 10 *num.* 41. cum dici non poſſit eum peccaſſe, qui remediis conceſſis & via ordinaria uti voluit. *l. 3. §. ſi quis 5. de Reg. Iur. l. 3. §. quod ait 7. de incend. ruin. naufrag.* Menoch. *conſ. 2. num. 134.* Roland. à Valle *conſ. 77. num. 52. lib. 1.* Weſenb. *conſ. 21. num. 37.* Regner. Sixtin. 2. *Conſil. Marpurg. 10. num. 28.* Agens igitur via ordinaria, cenſetur viæ extraordinariæ executivæ renunciaſſe. gloſſ. *in l. proinde. §. notandum ad L. Aquil.* Roman. *conſ. 133.* Marant. *diſp. 6. quæſt. legal. n. 24.*

CAP. XXX.

Ordo.

Axioma I.

Ordo entium eſt modus. Bald. *in proœm. ff.* & in jure laudabilis eſt. Idem *in l. 2. ff. de orig. jur* Scire enim quid facias, neſcire autem quo ordine facias, non eſt perfectæ cognitionis. Idem *in d. proœm. ff. Borchol. in proœm. feudor.* Honthem. 3. *de art. notar. cap. 5. num. 9.* ſiquidem ordine nec quicquam jucundius, aut ad uſum commodius nihil excogitatum eſſe perhibent. Hieron. Alban. *de poteſt. Papa. part. 1. num. 15.* Ioh. Capiſtr. *de auctorit. Papa. p. 3. p. 2. num. 76.* Arum. *de mora, in proœm. num. 17.* præſertim in diſtinctione honorum & graduum. Iohan. le Cirier. *de primogenit. lib. 2. quæſt. 3.* Petr. à Biaxio *in direct. Elect. p. 3. n. 38* Ioh. Hug. *in tract. de offic. & qualit. Pralat. p. 4. cap fin. num. 1.* Nicol. Boer. *de ordin. grad. utriuſque fort. p. 1. n. 6.* Peregrin. *conſil. 84. num. 2. lib. 1.* Natt. *conſ. 673. n. 11.* cum concordiam alat & fovent. *cap. ult. diſtinct. 89.* Burſat. *conſil. 343. pr. lib. 4.* Dec. *reſp. 7. n 71.* Petr. Matth.

Matth. *lib. 5. Hiſtor. Franc. Henrici IV. cap. 1. num. 6.* ubi autem ordo non eſt, ibi eſt ἀταξία & confuſio. Franciſc. Marc. *deciſ. 1120. num. 29. p. 1.* Solſon. *in lucr. laud. colloq. 6. n. 3.* Cothman. *conſ. 95. n. 8. Vol. 2.*

II.

Ex ordine arguitur prærogativa. gloſſ. *in cap. quorundam. Verb. prædicatorum de Elect. in 6.* & ibi Domin. Philip. Franc. *gloſſ in cap. fin. Verb. prædicatores. de pact. in 6. gloſſ. in clem. unic. Verb. regum de baptiſm. cap. benè quidem. Verb. Mediolanenſ. 96. diſtinct. & in l. ſi fundum ſub conditione. §. his Verbis. ff. de legat. 1.*

Limita I. procedere, quando duo narrantur per ordinem in aliqua conſtitutione, circa honeſta & laudabilia, ſeu circa actus virtuoſos, tunc enim dignius cenſetur præponi, ſecus ubi duo enarrantur circa turpia, & ubi quidam notantur aliquo vitio. *c. Auaritiæ 10. de præbend. ibiq.* Panorm.

Limita II. niſi ex præcedentibus & ſequentibus aut aliis conjecturis, colligi poſſit contrarium, Cæpoll. *conſil. 13.*

Limita III. hoc verificari in dubio, & quando in jure non reperitur diſpoſitum vel deciſum, aliàs ſecus. gloſſ. *in cap. 1. de juram. calumn. in 6. ibidemque* Phil. Franc.

Limita IV. niſi ordo ſit exempli gratia poſitus, tunc enim non curari ordinem *ex cap. decernimus 2. de judic. not.* Everhard. in loc. topic. *loc. ab ordine. num. 15.*

III.

Ordo juris & æquitatis naturalis vigor, in judiciis obſervari debet. *cap. in cauſis 19. extr. de ſentent. & re judic.* Et omnia quantum fieri poteſt ex juris ordine facienda ſunt. *l. cum unus 12 princ. de reb. auctor. jud. poſſid.* Anton. Faber *in l. 2. ad L. Rhod. de jact. in rational decid. 1. ſervato juris ordine.* Cujac. *in paratit. Cod. quom. & quand. judex per l. 8. d. t. ibi implorata juris ſolennitate.* Ordo enim juris non ſervatus, & proceſſum & ſententiam nullam reddit. *cap. ad petitionem 22. extr. de accuſat.* eum ordinis neglectus vel præpoſteratio omnem actum vitiet, eumque nullum reddat. *cap. cum dilecta 22. de reſcript. cap. Venerabilem 37 de reſtitut. ſpoliat. cap. Piſanis 10. de reſtit. ſpoliat.*

Intellige verum, ſi conſtet ordinem datum eſſe pro forma de mente & intentione ipſius legislatoris vel alterius diſponentis, ſecus ſi appareat non eſſe ſubſtantialem, nec datum pro forma, hoc enim caſu de ordine non curatur, modo de intentione Legislatoris conſtet. *cap. autoritate 7 de conceſſ. prabend. in 6.* quanquam in dubio, quando de ejus intentione non conſtat affectio ejus & mens præſumatur, atque ita ordo præ attendatur. Everard. *in Top. loc. ab ord. in fin.*

IV.

Ordinatè non poteſt aliquid agi ex his, quæ inordinatè ſunt acta. *cap. qualiter 17. extr. de accuſat.* ordinata verò conſulte & rationabiliter, ſuadente poſtea ſubjectorum utilitate, conſultius & rationabilius revocantur, & in melius commutantur. *c. ult. in pr. de ſent. excomm. in 6.*

V.

ORDO verborum designat ordinem intellectus. Surd. *de alimentis. tit. 5. quæst. 4. num. 17.* Aloys. Ricc. *in decis. Curiæ Archiepiscop. Neapol. decis. 275. num. 4. p. 2.* Melch. Phœbos *Lusit. decis. 38. numero 10. tom. 1.* Joh. Maria Novar. *quæst. forens. lib. 1. quæst. 133. num. 3.* [Bald. *in l. 1. C. de edict. D. Adr. toll.* Everard. *in loc. ab ordine.* Philipp. Matth. 1. *Cons. Marp. 31. num. 46.* ac inducit prælationem. *l. heredes mei 57. §. fin. ad SC. Trebell.* Angel. & Imol. *in l. qui solvendo de hered. instit.* Bald. *in l. 1. C. de edict. D. Adr. toll.* Quod enim prius in voce, præsumitur etiam prius in sensu, *l. si communis servus ita 21. de stipulat. serv. cap. quoniam Abbas 14. ubi gloss. de offic. deleg.* Everard. *in loc. Top. loc. ab ordine. vers. ex ordine rerum.* Wesenb. 1. *cons. 41. n. 72.*]

VI.

ORDO denominationis designat ordinem dilectionis, & charitatis. *l. qui solvendo 60. ff. de haredib. instituend. l. quoties 31. ff. de usufructu.* Escob. *de ratiocin. tract. de computat. c. 10. num. 2.* Anton. Monach. *Lucensi. decis. 64. num. 38.* ubi *num. 39.* dicit, quòd ultimi vocati, censentur in subsidium priorum nominati. Joan. Maria Novar. *d. lib. 1. quæst. 133. num. 3.*

VII.

ORDO scripturæ semper attenditur in dispositionibus. *l. generaliter 24. §. si quid. ff. de fideicom. libert. l. quoties 34. ff. de usufr. cap. penult. de rescript. lib. 6. cap. mandato 10. de præbend. eod. lib.* Lap. *allegat. 85. Dominus Papa. num. 7. vers. illud etiam quæro.* Castren. *consil. 164. in præsenti causa. vers. non obstat. lib. 2.* Abb. *cons. 85. In præsenti, num. 3. cum seqq. lib. 1.* Pichard. *ad §. ante haredis 33. num. 5. Instit. de legatis.* Card. Tusch. *tom. lit. O. conclus. 196. per totam.* [Ratio, quia ordo scripturæ denotat affectionem disponentis, ita quidem ut primo nominatus in ordine scripturæ prædilectus videatur. *l. cum pater 77. §. penult. l. si quis servum 8. §. si inter duos 3. ff. de legat. 2. l. ult. C. de V. S.* Paul. de Castr. *cons. 121. col. 2. in fin. vol. 1.* Dec. *cons. 504. col. 2. vol. 1.* Corn. *consil. 200. col. 3. & consil. 210. col. 2. vol. 2.* Phil. Matth. 1, *Consil. Marpurg. 31. num. 19.*] Garc. Gironda *de privileg. seu exempt. explicat. num. 177.* Limitat multipliciter Marant. *de ordin. judic. p. 3. num. 109.* ubi dicit, quòd quando constat de mente disponentis, ordo

ordo ſcripturæ nihil relevat, & *num.*13. quod ordo ſcripturæ non ſervatur, quando gratia exempli ordo ponitur in diſpoſitione, & *num.* 114. quòd magis ordo intellectus, quàm ſcripturæ attendi debet, & *num.* 115. quòd ordo ſcripturæ non attenditur, quando perturbat ordo neceſſitatis; & quod ordo intellectus prævaleat ordini loquutionis, dicit Rimin.jun. *conſ* 244. *n.*105. *&* 106. *lib.*3.

VIII.

Ordo ſcripturæ ordinem voluntatis oſtendit, Bald. per text. *ibi, in d.l.quoties* 34. *l.heredes mei* 57. §. *fin. ff. ad Trebell. l. generaliter.* 24.§.*quod ſi legatum.*16. *ff.de fideicom. libert.* Anton.Monach.*Lucenſi deciſ.* 13. *n.* 51. quia ex ordine ſcripturæ intentio dignoſcitur diſponentis. *d. cap. mandato, in fine. de præbend. lib.6. cap. penult. in princ. de elect. eod.lib.* Anton. Menoch. *Florent.deciſ.*1 *num.*63. niſi aliter conſtaret de certa ipſius intentione, quia tunc non attenditur ordo. Alex. *conſil.*161. *Viſis narratis, num.* 3. *verſ. & per hoc patet, lib.* 7. Marant. *de ordine judic. p.*3. *num.*109. ille enim quandoque pervertitur, ut ſervetur intentio. Oldrad, *conſ.*314. *num.*9. *verſ.ſed circa hoc.* Calderin. *conſ.*460. *circa med. verſ.ſi verò fuit intentio. aliàs conſil.* 3. *de ſponſalib.* Card. Tuſch. *d. tom.*5. *lit.* O. *concluſ.* 196. *num.*37. *&* 28. [atque ſic ordo ſcripturæ mutare ordinem juris & voluntatis pervertere non poterit. *l.cum pater* 77. §. *fidei tuæ* 12. *ff. de legat.* 2. *l. nec enim* 6.*ff.de ſolut.* Carpzov.*p.*2.*conſtit.*33. *defin.*11. *n.*5.]

Cap. XXXI.

Origo.

Axioma I.

Originalis cauſa ſemper eſt attendenda. *l.tutor datus* 69 *ff.de fidejuſſ. l. qui id quod* 33. *de donat. l. quæſitum* 17. *in princ. de reb. autor. judic. poſſid l.ſi filiusfamil.*3. *C. ad SC. Maced. l.*4. §. *unde quari* 4. *ff. de manumiſſ. l.qui in alienâ* 6. §*ſi is qui* 4.*ff.de acquir.hered* Vult.1. *Conſil Marpurg.*22. *num.* 47. Origo enim rei dicitur ſubſtantia Ludov. Gomez *ad* § *item Serviana per illum text. ibi ſubſtantiam capiunt. Inſtit. de action* Vnde ſicut quamcunque rem origine ſua metimur. *d. l. qui id quod* 33. *de donat. l. unic. C.de imponenda lucrativ. deſcript.* Carpzov. *p.*1. *conſtit* 17 *defin.* 44. *n.* 4. indeque interpretationem petimus. Cothman. *lib.* 5. *reſponſ.* 1. *num* 135. non tantum quod primogeniorum cujuſque rei originem inveſtigare mirabilem

bilem jucunditatem & utilitatem ſecum adferat Heigius 1. *quæſt.* 1. *num.* 1. & 2. Roland. *lib* 1. *de Commiſſar. cap.* 1. *num.* 4. Iohann. Herman. Stam. *libr.* 3. *de ſervit. perſon. cap.* 1. *num.* 17. ſed quia origo etiam, quam eventus magis ſpectari debeat. gloſſ. *in l. ſi duo. ff. de acquirend. hered.* Gail. *lib.* 1. *obſervat.* 80. *num.* 7. ita & in feudis potiſſimum ad principium & originem recurrimus. 2. *Feud.* 17. poſt Baldum Præpoſ. Schenck. Obrecht. 2. *Feud.* 18. *num.* 18. ita etiam ab origine denominari ſtatuta & actiones ait. gloſſ. *in l.* 1. *ff. commod.* quia ab originali cauſa poſterior formatur eventus. *d. l.* 1. *Cod de Incrat. deſcript.* Lancellot. Galiaud. *in l. centurio. celum.* 2. *ff. de Vulgar. & pupill ſubſtitut. pag.* 4. imo & hoc quoad juriſdictionem & ſubſiſtentiam actus regulare eſſe, quod origo rei attendatur. aſſentit Bald. *in l.* 1. *per illum textum. ff. de orig. jur.* quod valdè commendat Aretin. *in l. ex ea parte. §. inſulam ad finem. ff. de Verb. Oblig.* & latè proſequitur Iaſon. *in l. more. not ab. ultimo. ff. de jurisdictione.* quibus adde Abb. *in cap. gravis. col.* 3. *Verſ. Venio ad tertiam de reſtitut. ſpoliat.* gloſſ. *in cap. ſtatutum. Verb. Canonicis de reſcript. in.* 6. Petrus de Anchar. *conſil.* 339. *incip. pro majore. col.* 2. *in princ.* ita & origo potius obligationis, quam titulus actionis conſideratur *in l.* 3. *C. ad SC. Maced.* Weſenb. *in parat. ff. ibid. num.* 6. *d. t.* quod tamen in judiciis quoad originem ſecus eſſe, patet *ex l.* 3. *§.* 11. *de pecul.*

II.

Originalis cauſæ potentior virtus & effectus eſt, quam accidentalis. argum. *l. qui habet* 3. *ff. de tutel. l. ex ea* 121. *§. inſula* 2. *ff. de Verb. Obligat.* Camill. Viſitarin. *ad rubr. ff. ſolut. matrimon. num.* 47. Franciſc. Niconit. *ibid. num.* 83. Herman. Detus *ad l. hoc edicto. §. hoc autem edictum. numero* 29. *ff. de oper. nov. nunc.* Sebaſtian. Sapia. *ad l. ſi emancipati. num.* 60. *C. de collat.* Regner. Sixtin. 2. *Conſil. Marp.* 14. *n.* 145.

III.

Origine quæ varia ſunt, ſunt etiam varia effectu. *l. obligationum* 44. *ff. de O. & A. §.* 1. *Inſtit. de action.* Ludov. Gomez *ad §. ſupereſt. Inſtitut. de action num.* 46. verbi cauſa, officium judicis & actio varia ſunt origine, quia actio eſt de jure civili. Bart. *in l. frater. col.* 3. *& l. Iulianus. col.* 7. *de cendict. indeb.* officium autem judicis juris gentium, Lancellot. Galiaud. *in rubr. de Verb. Oblig. col.* 2. *pag.* 12. ſi itaque ſunt varia, unum non poteſt dici aliud, uti nec actio perſonalis, nec realis vocari poteſt, cum variæ ſunt origine. Lud. Gomez *d. loco.*

IV.

Vbi aliquid in origine ſua habet certum ſtatum, præſumitur talis ſtatus ſemper adeſſe: imò quaſi poſſeſſio juris alicujus contra talem ſtatum primitivum, omninò tollit hanc præſumptionem Bart. & Dd. *in l. ſi prius. num.* 3. *& oppoſ.* 3. *part. pr. de oper. nov. nunc.* v. c. cum naturaliter ab origine prima, & poſtea in progreſſu omne prædium liberum ſit. *l. altius* 8. *C. de ſervit.* Ideo quicunque dicit prædium eſſe ſervum, contradicit, origini & progreſſui naturali, ac propter hoc ipſi incumbit onus probandi licet ſit in quaſi poſſeſſio-

poſſeſſione ſervitutis. Angel. *in l. ſi primo. Verſ. tu dic. colum. fin. de oper. nov. nunc.* diſſentiente. Alciat. *de præſ. 1. regul. 2.* quem tamen ſatis refutat Pacian. 2. *de probat. c. 20. n. 10. & ſeqq.* vid. & Beſold. *conſ. 118. n. 12. & 19.*

V.

Ex radice infecta, non poteſt naſci virens ſurculus. Zaſ. 1. *conſil. n. 30. lib. 1.* nec rami inde provenientes pullurare. Pingizer. *quæſt. Sax. 12. num. 40.* Bald. *in l. 20. C. de locat.* gloſſ. *in l. 31. §. mancipia. ff. de adil. edict.* Reuſnerus *conſil. 1. num. 220. lib. 1.*

VI.

Originis conditio ne pateat, ſæpe fit temporis longinquitate. *cap. longinquitate 64. 12. q. 2.* Weſ. *in par. ff. de LL. n. 9.* Reinck. *de regim. ſecul. 1. 33. n. 11.*

CAP. XXXII.

Ornatus.

Axioma I.

Ornatus Chriſtianorum verus, non ſunt ſplendidæ veſtes, ſed mores boni. *cap. fucare 38. de conſecrat. diſtinct. 5.* quia duplex. interior ſcil. *§. 1. diſt. 40.* & exterior. *§. 1. diſt. 2.* hinc & humilitas in Epiſcopo ornatus maximus dicitur. *cap. contra 8. in fin. diſtinct. 100.*

II.

Ornatus exterior tolerabilior eſt in fœminis, quam in viris. *cap. fucare 38. de conſecratione, diſtinct. 6. Vid. C. I. A. in tit. de auro, argento mundo, ornam. theſ. 10.*

CAP. XXXIII.

Otium.

Axioma I.

Mens fruſtra vacans, nihil bonorum parit. *Novell. 133. cap. 6. conf. not. ad Electa Scaligerea, noſtra, h. tit.*

II.

Sunt quidam fratres otioſi, qui ex ſola Eccleſiaſticarum rerum conſumptione Clerici apparent. *l. 42. §. 10. C. de Epiſcop. & Cleric. ubi d. in prælect. de jure ſacro.*

Finis Libri Decimitertii.

poſſeſſione ſervitutis. Angel. *in l. ſi prim. verſ. tu dic. colum. fin. de oper. nov. nunc.* diſſentiente. Alciat. *de præſ. 1. regul. 2.* quem tamen ſatis refutat Pacian. 2. *de probat. c. 20. n. 10. & ſeqq.* vid. & Beſold. *conſ. 118. n. 12. & 19.*

V.

Ex radice infecta, non poteſt naſci virens ſurculus. Zaſ. 1. *conſil. n. 30. lib. 1.* nec rami inde provenientes pullurare. Pingizer. *quæſt. Sax. 12. num. 40.* Bald. *in l. 20. C. de locat.* gloſſ. *in l. 31. §. mancipia. ff. de ædil. edict.* Reuſnerus *conſil. 1. num. 220. lib. 1.*

VI.

Originis conditio ne pateat, ſæpe fit temporis longinquitate. *cap. longinquitate 64. 12. q. 2.* Weſ. *in par. ff. de LL. n. 9.* Reinck. *de regim. ſecul. 1. 33. n. 11.*

CAP. XXXII.

Ornatus.

Axioma I.

Ornatus Chriſtianorum verus, non ſunt ſplendidæ veſtes, ſed mores boni. *cap. fucare 38. de conſecrat. diſtinct. 5.* quia duplex. interior ſcil. *§. 1. diſt. 40.* & exterior. *§. 1. diſt. 2.* hinc & humilitas in Epiſcopo ornatus maximus dicitur. *cap. contra 8. in fin. diſtinct. 100.*

II.

Ornatus exterior tolerabilior eſt in fœminis, quam in viris. *cap. fucare 38. de conſecratione, diſtinct. 6. vid. C. I. A. in tit. de auro, argento mundo, ornam. theſ. 10.*

CAP. XXXIII.

Otium.

Axioma I.

Mens fruſtra vacans, nihil bonorum parit. *Noſſell. 133. cap. 6. conf. not ad Electa Scaligerea, noſtra, h. tit.*

II.

Sunt quidam fratres otioſi, qui ex ſola Eccleſiaſticarum rerum conſumptione Clerici apparent. *l. 42. §. 10. C. de Epiſcop. & Cleric. ubi d. in prælect. de jure ſacro.*

Finis Libri Decimitertii.

tanta eſt, ut ſi ſolvatur, quod pacto remiſſum, competat condictio indebiti, quaſi indebite id ſolutum ſit, quod ob exceptionem pacti revera & cum effectu exigi obſtante nimirum exceptione pacti non poterat. *l.5. in fin. C. de pact. l. ſi non ſortem 26. §. indebitum 3. ff. de condict. indeb.* Imò in dolo cenſentur ii verſari, qui contra pactum ſuum, & id, ad quod ſciunt ſe teneri, agunt. *l. dolum 44. ff. mandat. l. 1. §. eſt autem 22. ff. depoſit.* Alex. *conſil. 52. verſ. praterea etiam ex nudo pacto. & conſil. 84. col. 2. circ. fin. verſ. praterea dicit locatoris. lib. 6. l. tutor qui repertorium 7. ff. de admin. tutor.* Cravet. *conſ. 6. num. 96. conſ. 75. num. 6. conſ. 100. num. 9.* ubi addit pro hoc facere textum *in d. l. 1. C. de dolo. & in l. qui vindicantem 17. ff. de Evict.* Pariſ. *conſ. 34. conſil. 74. num. 29. lib. 1.* Et quod dolum committat, qui contra pacta quicquam facit, text. eſt *in l. 2. §. item quaritur ſi quis 4. ff. de except. dolo.* quem etiam allegat Cravett. *conſil. 193. num. 3.* & poſt eum Regner. Sixtin. 1. *Conſ. Marp. 11. num. 97.* Vnde etiam derogare omni feudorum naturæ dicuntur. *c. 1.* ubi Baldus *de feud. non habent. propr. naturam.* Alvarot. *in c. 1. num. 2 & 4. de conſuet. rectis feud.* Pariſ. *conſ. 1. & paſſim. lib. 1.* Mudæus *conſil. 29. lit. e. num. 1. rem 1. Conſil. Francofurt.* Schurff. *conſ. 98. Goſſ. num. 2.* Weſenb. 1. *conſil. 15. num. 71.* quia verba pacti aliquid debent operari. *l. ſi ſtipulatus 4. ff. de uſur.* Weſenb. 2. *conſ. 73. num. 3.* ne fruſtra appoſita eſſe videantur. *l. ſi quando 109. in princ. ubi fruſtra legaturus. ff. de legat. 1. l. inſulam 6. ff. de præſcript. verb. e ſi Papa 10. de privileg. in 6.* Dec. *in c. Paſtoralis. num. 1. extr. de appellat. & in c. licet cauſam. num. 4. extr. de probat.* Dec. *conſil 414. num. 2.* Schurff. *conſ. 32. n. 11.* Tiraquel. *de retract. conſuet. §. 1. gloſſ. 2. num. 22.* Philip. Marth. 1. *Conſ. Marp. 21. n. 29.* pactumque conventum exceptionem perpetuam parit. *l. ſolvitur 5. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. amitt.*

Declara verum eſſe, ſi pactum tale non ſit contra bonos mores, ſed ſit conventio honeſta & licita. Weſenbec. *in paratit. ff. de pact. num. 2.* Ea enim pacta, quæ aut contra honeſtatem, h. e. jus naturæ ſiunt, aut illicita ſunt, h. e. contra leges civiles ſeu contra juris regulam (ut loquitur ICtus *in l. contra 28. ff. de pact.*) pacta dici non poſſunt. Hinc talia pacta quæ ad delinquendum homines invitant jure reprobari, not. *l. 27 §. 3. ff. de pact. l. 17. in princ. ff. commod. l. 1. illud 7. ff. depoſit. l. 5 ff. de pact. dotal.* Iaſon, *in l. 29. C. de pact.* Bocer. *de in veſtit. feud. c. 5. num. 100.* Quoniam quæ à jure communi ſive privato remota, quæque jus publicum concernunt, non valent, ſed planè deficiunt. *l. 7. §. & generaliter 16. l. jus publicum 38. l. jus agnationis 34 ff. de pact. l. nec ex pretorio 27. ff. de R. I. l. non dubium 5. Cod. de LL. l. nemo poteſt 55.* ubi Bart. Iaſon. Bologn. *ff. de legat. 1.* Gœdd. 1. *Conſ. Marp 25. num. 29.* quo reſpectu & pactum quod eſt de futura ſucceſſione omni jure improbatum dicitur, adeo ut nec ex eo ne naturalis reſultet obligatio. *l. licet 19. l. pactum quod dotalis 15. C. de pact. gloſſ. in l. ſi quando. Sich. pragrafari. C. de inoffic. teſtam.* Alex. *conſ. 28. col. 2. Vol. 3.* Franciſcus Vivius *in commun. opin. Verb. pactum per aliquos. num. 1.* idque notiſſimi juris eſſe ſcripſit Mollerus *in Comm. ad conſtitut. Saxon. p. 2. conſtit. 43. num. 1* quod idem reſpondit Mynſ. *conſ. 2 num. 1. decad. 12. cent. 2.* add. & Reuſner. *conſil. 9. num. 5. & ſeq. Vol. 1.* Vult. 3. *Conſ. Marp. 34 n. 146.*

III. Illud

III.

Illud etiam pacto quis in ſe recipere poteſt, quod aliàs ex natura negotii facere non cogeretur. *l. non tantum* 169. *l. qui uts* 90. *de V. S. l. in traditionib.* 48. *l. penult. ff. de pact. junct. l.* 2. *l. fin. C. de pact. inter empt. & vend. l.* 67. *ff. commun. prad. l. penult. de Evict.* Ita contra edictum ædilitium paciſci licere, textus eſt *in l. paciſce* 31. *ff. de pact.* Ita ſi de mancipio venditor affirmavit, quia optimum coquum dixit vel conſtantem, laboriоſum aut ex frugilitate peculium acquirentem, id præſtare tenetur, aut certè redhibitione, ſi ita convenit vel quanti minoris judicio pulſari ſe patietur. *l. ſi quid venditor* 18. *cum ſeq. ff. de ædil. edict.* quamvis aliàs ex edicto conveniendus non fuiſſet. *l.* 1. *cum ſeqq. d. l.* 18. *cum ſeq. d. t.* vid. Gœdd. *ad d. l.* 90. *n.* 7.

IV.

Tot ſunt pacta, quot res & rerum capita, de quibus convenit *l.* 1. *§. ſed ſi* 5. *l.* 27. *l.* 86. *l.* 140. *de V. O. l.* 32. *ff. de Evict.* Anton. Gomez *tom.* 2. *var. reſolut. c.* 11. *num.* 16. Gœdd. 1. *Conſ. Marp.* 26. *n.* 264.

V.

Pacta ſua natura ſunt realia. *l. juris gentium* 7. *§. pactorum* 8. ubi Bart. *l.* 21. *§. pen. ff. de pact.* Schurff. 1. *conſ.* 49.

Intellige verum ſcil. reſpectu tranſmiſſionis, quia non commoriuntur cum perſona paciſcente, ſed tranſeunt etiam in ſucceſſorem tam univerſalem, ut eſt heres. *l. Epiſtola* 52. *§.* 1. *ff. eod. l. ſi pactum* 9. *ff. de probat.* quam ſingularem, ut eſt emptor. *l. ſi tibi* 17. *§. pactum.* ubi Bart. *d. t.* ſecus vero reſpectu obligationis, hactenus enim pacta dicuntur perſonalia, & perſonas obligare non res, nec naturaliter extra paciſcentium perſonas tranſire. *l. ſi unus* 27. *§.* 4. *verſ. ante omnia, d. t.* Weſenb. *in par. ff. de pact. num.* 3. Quamvis in dubio ubi ex mente contrahentium non ſatis conſtat, utrum pactum in rem, an in perſonam conceptum ſit; illud potius in rem, quam perſonam factum præſumatur. *l. ſi pactum* 9. *ff. de probat. l. Veteris* 13. *C. de contr. ſtipulat.* Borcholt. *de pact. c.* 2. *num.* 3. Carpzov. *p.* 2. *conſtitut.* 41. *defin.* 13. *num.* 6. Mantic. *de tacit. conſent. p.* 1. *tit.* 7. ubi declarat, cum unuſquiſque tàm ſibi quàm heredibus ſuis proſpicere intelligatur. *d. l. ſi pactum* 9. *de probat.* ita ut clauſula heredum mentionem faciens ſit ſupervacua. Schurff. 1. *conſ.* 49. Iac. Schultz. 2. *quæſt.* 53. *num.* 85. 105. & 106. add. & Noal. *in tract. de tranſmiſſ. caſ.* 28. *num.* 1. & *ſeqq.* Lambert. Goris 3. *adverſarior. c.* 2. Weſenbec. 4. *conſ.* 193. *num.* 72. Wilhelm. Anton. *de reſcript. morat. tit.* 9. *concluſ.* 64. *numero* 57. Carpzov. *p.* 2. *conſtitut.* 20. *defin.* 2.

VI.

Pactum ſuper unâ re interpoſitum, ad rem aliam non extenditur. *l.* 27. *§.* 4. *verſ. ante omnia. ff. de pact. l.* 2 *ff. de ſervit. prad. urban. l.* 31. *C. de tranſact.* Bocer. *de ſucceſſ. feud. c.* 4. *n.* 15. ſiquidem pacta etiam ambigua ſtrictè ſunt interpretanda contra eum pro quo ſunt adjecta contractui. *l.* 39. ubi Coſtal.

de pact.

de pact. l. 34. in prine. ff. de contr. empt. l. 26 ff. de reb. dub. Bocer. *de in Geſt. feud. c. 5. num. 87.* cum ſua natura ſint ſtricti juris. *d. l. ſi unus* 27. *§. 4. Verſ. ante omnia. l. tres fratres* 35. *l. qui in futurum* 57. *§. 1. ff. de pact. l* 5. *l. qui cum tutoribus* 9. *§. fin. ff. de tranſact.* gloſſ. *in l. pacta. ad Verb. nullum C. eod & in l. 7. §. quinimò. d. tit.* Barth Soein. *conſ. 73. num. 4. Vol. 1.* Iaſon. *in l. poſtquam. lit. num. 11. C. de pact.* Roland. à Valle *conſ. 39. n. 5 Vol. 1* Modeſt. Piſtor. *conſ. 1. num. 29 conſ. 19. num. 10. conſil. 35. num. 7. Vol. 1.* ut & inſtrumenta deſuper facta. Barth. Socin. *d. conſ. 73. num. 5.* Weſenbec. *conſ. 3 num. 29. & conſ. 81. n. 4. per l. ad approbationem 21. C. de probat.* nec extenditur ultra expreſſa, *l. ult. C. de falſ. cauſ. adjecta.* Bald. *in d. l. per approbationem. l. lecta oppoſit. 2. ff. de reb. cred. & in l. intereſt. num. 2. C. de ſolut.* Modeſt. Piſtor *conſ. 1. n. 29.* quoniam quod verbis non continetur, pro omiſſo habendum ſit. *l unic. §. fin autem ad deficientia. C. de caduc. toll.* Tiber. Decian. *reſp. 22. n. 4. Vol. 1.*

VII.

Pacta noviſſima derogant prioribus, noviſſimiſque ſtandum eſt. *l. ſi unus* 27. *§. pactus 2. ff de pact. l. pacta* 12. *C. eod. l* 60. *§. 6. ff. locat.* Modeſt. Piſtor. *conſ. 45. num* 21. *Vol. 1.* Simon. Piſtor. *conſ. 20. num. 22. Vol. 1. inter Conſ. Modeſt. Piſtor.* Franciſc. Burſat. *conſil.* 47. *num. 6.* maximè ſi qua inter ea ſit aliqua incompatibilitas. Bald. *ad d. l. pacta* 12. Gœdd. 1. *Conſil. Marp. 25. n* 80. Ratio, quia hoc tàm juris, quàm ipſius rei æquitas poſtulat. Rei æquitas tum, quia quicunque de re aliqua iterum paciſcuntur, eo animo ſunt, ut à priore pacto recedere, & poſterius ſervare velint, cum aliàs nullius momenti, quia non niſi remoto priori ſubſiſteret, cum duo contraria ſimul in eodem ſubjecto non conſiſtant. Iuris autem, h-e. edictis æquitas poſtulat, quia dum Prætor *in d. l 7. §. ait Prator.* dicit ſe pacta ſervaturum, non dicit ſe verba pactorum, ſed mentem ac voluntatem paciſcentium ſervaturum. arg. *l ſcire 17. ff. de LL.* Quod intellige non generaliter, ſed ex comparatione, nempe ſi quæratur ex duobus pactis utrum ſit ſervandum, aliàs extra comparationem non dicere licebit ex duobus pactis noviſſimum eſſe ſervandum, quia fieri poteſt, quod utrumque ſervari poſſit, ſi nimirum utrumq; ſine alterius pernicie & damno ſubſiſtere poſſit, vel quando planè inter ſe ſint diverſa, ſicut enim ſibi invicem talia non derogant. Dec. Cagnol. & Dd. *in l. repugnantia 188. de Reg. Iur.* Bald. Salicet. *in l. ſcriptura. C. de fide Inſtrum per l. Quintus Mutius 27. §. argento 2. de auro legat. l interpoſitas* 13. *ubi Bald. Salicet. C. de tranſact.* Ita etiam ex uno ad aliud nihil inferri poteſt. *l. fin. ff. de calumn. l. Papinianus exulta 5. de minor. l. ſi maritus* 10. *C. de donat. int. Vir & uxor.* quia quæ habent diverſos tractatus, habent etiam diverſos effectus. *l. penult. C. de Codicill.* & actus ſeparati ad effectum habendum non junguntur. Pariſ. *conſ. 67. num. 5. Vol. 1.* Weſenbec. 1. *conſ. 38. num. 26. & 1. conſ. 41. num. 125.* ubi limitat hoc verum eſſe tantum quoad paciſcentes, ſecus quoad alios quibus non nocet.

Vnde declara hanc Regulam procedere, ſolum in contractibus invicem pugnantibus, qui ſimul ſubſiſtere nequeunt, ſecus verò in contractibus & pactis, quæ ſe mutuo compatiuntur. Dec. *in l. in omnibus* 90. *ff. de R. I.* quod ſi

enim ambo conſiſtere poſſunt, tunc primæ conventioni nunquam cenſetur abrogatum per pactum poſterius, niſi quatenus hoc expreſſum reperiatur. arg. *l. ult. C. de novat. l. præcipimus* 32. *C. de appellat.* Hartman. Piſtor. 2. *obſerv.* 121. *num.* 9. quin potius poſterior conventio à priore interpretationem re[illegible]usque adeo, ut omnes qualitates primi contractus in ſecundo repetitæ cenſeantur. *l. fin. ff. de reb. dub. l. Titia* 134. *§.* 2. *l. qui ſic* 47. *de V. O. l.* 38. *§. ult. ff. de act. empt.* idque maximè verum eſſe quando contrahentes in poſteriore ſe ad priorem retulerunt, refert Carpzov. *p.* 2. *conſtit.* 33. *defin.* 17. *n. C.*

VIII.

Pacta intelliguntur rebus ita ſtantibus. *l. quæro* 19. *§. inter locatorem* 1. *ff. locat.* Ita ut quamdiu res, de qua pactum factum eſt in eo ſtatu permaneant, eique inhærendum ſit, cum mutato rerum ſtatu mutetur etiam obſervatio pactorum. Bart. *in l. quoties. §. ſi duo. ff. de hered. inſtit. per text. in l. cum quis* 38. *ff. de ſolut.* quia quod ſemel placuit amplius diſplicere non poſſit. *c. quod ſemel* 21. *de R. I. & ibidem gloſſ.*

Limita niſi nova cauſa emergat. Tiber. Decian. *reſponſ.* 38. *num.* 9. Licet enim vis pacti ſit immota, ceſſat tamen propter novam cauſam & mutatum rerum ſtatum. Menoch. *conſ.* 23. *num.* 47. Philip. Corn. *conſ.* 75. *num.* 16. *verſ. facit. quia pactum intelligitur. Vol.* 3. *per l. continuus* 137. *§. cum quis G. ff. de V. O.* gloſſ. & Dd. *ad l. quod Servius. ff. de condit. caus. dat.* Idem Corn. *conſ.* 105. *num.* 5. *Vol.* 4. ubi aſſerit etiam verum eſſe de non veniendo contra pactum per *c. quemadmodum* 25. *extr. de jurejur. c. ne quis* 14. 22. *q.* 2.

IX.

Pactum ad alios quam cum quibus eſt initum non porrigitur. *l. ſi unus* 27. *§.* 4. *verſ. ante omnia.* ubi Bart. *num.* 1. Iaſon. *num.* 1. *& Dd. communiter. ff. de pact. l. ſi pro dote* 2. *C. de dot. promiſſ.* Iaſon. *in l. Imperator princ. ff. de tranſact.* Tiraquel. *de utroque retract. part.* 1. *§.* 1. *gloſſ.* 9. *num.* 126. Generale enim eſt quod res inter alios actæ aliis nihil proſint vel noceant. *l. ſi actionem* 24. *C. de pact. tot. tit. C. res inter alios acta, alii nihil proſ. vel noc. l. ſæpè* 63. *ff. de rejudic. l. Modeſtinus* 10. *ff. de except.* Gail. 2. *de PP. obſerv.* 17. *num.* 11. Cacher. *deciſ. Pedem.* 38. *num.* 3. etiamſi juramento confirmatum. Schurff. *cent.* 1. *conſ.* 66. *num.* 59. Weſenb. *in paratit. ff. de pact. num* 10 Carpz. *p.* 2. *conſtit.* 29. *defin.* 20. *num.* 2. neque etiam pactis aliorum poteſt auferri jus tertio quam pridem quæſitum, cum nemini per alium ne quidem auctorem ſuum illud auferri queat. *l. fin. ff. de pact.* Tiraquel. *de retract. conſuet. §.* 1. *gloſſ.* 2. *num.* 39. Weſenb. 1. *conſ.* 2. *num.* 94. atque ita nec unius pactum alteri ne fratri quidem nocere, gloſſ. *in §. aliud. verb. Leges. ut cum de appellat. cogn.* Weſenb. 1. *conſ.* 41. *num.* 126. ſpeciale tamen quid eſſe in creditoribus, ut pactum quorundam & reliquis noceat, text. eſt *in l.* 7. *in fin. & l. ſeq. de pact.* ubitamen Pacius ſpeciale hoc eſſe, nec ad alios creditores producendum notat. *conſ. tr. m. de altero tanto prof. pag.* 10. *th.* 7.

X.

De pactorum interpretatione ubi agitur, potius inſpici debet mens quam verba. *l.* 7. *§. pactorum* 8. *ff. de pact. l. ſed Celſus* 6. *§. ſi fundum* 1. *ff. de contr.*

contr empt. Carpzov.*p.*3.*conſtit.*30 *defin.*49.*num.*3. ſemperque interpretatio facienda, ut evitetur contrarietas inter ſubſtantiam actus, de quo agitur & inter verba diſpoſitionis. Aymo Cravett. *conſil.* 214. *num.* 17. Farin. *lib.* 1. *conſil. criminal.* 69. *num.* 28.

XI.

Pacta ex communi obſervantia & conſuetudine interpretationem ſuſcipiunt. *l. quod ſi nolit* 31 *§ juſta aſſidua* 20. *ff. de adil. edict. l. ſi fundum* 6. *ff. de Evict. l. ſi tertius* 6. *§.* 1. *de aqua pluv. arcend. l. cerca* 19. *Cod. locat. e. caterum* 3. *de donat. l. ſemper in ſtipulationibus* 34. *ff. de R. I. & ibi* Dec. *num.* 7. *cum ſeqq.* Weſenb. 2. *conſ.* 74. *num.* 2. Phil. Matth. 1. *conſ.* 21. *num.* 10. quia pactum & conſuetudo æquiparantur, & paribus paſſibus ambulant. *l. fin. ubi* Bart. Bald. Salicet. *C. de ſidejuſſ.* Regn. Sixt. 3. *Conſ. Marp.* 11. *n.* 7.

XII.

Pactis privatorum publica utilitas non mutatur. *l.* 2. *§. ſed quia Geremur* 4. *C. de juram. calumn. ubi Dd.* Fulgoſ. *conſ.* 29. Ruin. *conſ.* 10. *num.* 1. *& conſ.* 187. *num.* 2. *lib.* 2. Pariſ. 69. *num.* 111. *lib.* 3. Ioh. Baptiſta Plotus *conſ.* 168. *num.* 52. Ioh. Cephal. *conſ.* 375. quod etiam obtinet, quamvis ad ſingulos commodum perveniret. Laurent. Sylvan. *conſ.* 40. *num.* 12. *Vol.* 1. ubi refellit opinionem Ripæ aliter ſentientis *in l.* 1. *num.* 114. *ſolut. matrim.* Illud enim quis velle dicitur, quod de jure poteſt, & nihil amplius. Bald. *in c.* 1. *de juram. propter calumn.* Sic contrahens non cenſetur plus velle, quam ſtatutum diſponat. Bart. *in l. heredes mei. §. cum ita ad SC. Trebell.* qua ratione etiam non poteſt renunciari privilegio inducto ad publicam utilitatem. *l. jnris gentium* 7. *§. ſi paciſcar* 14. *ff. de pact. l. de dre* 14. *ff. de pact. dotal. e. Domino guerra. de Pac. & ejus Violator.* idque adeò verum eſſe, ut nec per acceſſionem juramenti firmari queat, poſt Bart. *in l. ſi quis pro eo de ſidejuſſ.* & Dd. *in cap. cum contingat de jurejur.* refert Pantſchman. 2. *quæſt. pract.* 11. *n.* 20. *& ſeqq.*

XIII.

Pactum eſt loco pretii. *l. fundi partem* 79. *ff. de contr. empt.* Covarr. 3. *Var. reſolut. c.* 10. *n.* 1. Menoch. 2. *arb. jud.* 260. *num.* 44. Dec. *conſ.* 309. *num.* 3. Tiraquel. *in tractat. de retract. conſang. §.* 1. *gl.* 18. *num.* 38. *& in tract. de retract. conVent. in præm. num.* 12.

XIV.

Pactum contra naturam rei interpoſitum validum non eſt. *l.* 7. *§ generaliter* 10. *ff. de p. act. l. non dubium* 5. *Cod. de Legibus.* Carpzovius *part.* 1. *conſtitut.* 30. *defin.* 2. *num.* 3.

XV.

Contra pactum ſuum nemini venire licet. *l. poſt mortem* 25. *ubi* Bart. & Dd. *ff. de pact. l. per fundum* 11 *ff. de ſerVit. ruſtic. prad. l.* 13. *ff. commun. prad. l.* 14. *C. de rei Vindic.* Carpzov. *p.* 2. *conſtit.* 46. *defin.* 9. *n.* 6.

XVI.

Ad paciſcendum vel tranſigendum nemo jure compelli poteſt. *l. 3. §. tametſi 1. l. diem 27. §. ſtari 2. ff. de recept. arbit. l. ſi quis major 41. C. de tranſaction. l. ſi dictum fuerit 56. §. ſi compromiſcero 1. ff. de evict. l. nec emere 16. C. de jure delib.* Bald. *in l. 7. C. de ſent.* ubi ait concordiam ſuaderi, non imperare poſſe, aut pacem eſſe bonum perſuaſibile, non compulſibile. Menoch. *lib. 2. arb judic. caſ 442. n. 8.* Carpzov. *p. 1. conſtit. 11. defin. 11. n. 8.*

XVII.

Pactum tacitum curſu temporis roboratum plus operatur, quam expreſſum. *l. adverſus 5. C. de uſur. & ibi gloſſ. latè* Tiraquel. *de LL. Connubial. gloſſ. 5. n. 74. cum ſeqq.* Weſenb. *1. conſ. 12. n. 48.*

XVIII.

Ad quæ ipſo jure tenemur, ea ſingulari contrahentium pacto caveri non eſt neceſſe. *l. quæſitum 9. §. Pomponius 1. in fin. de diſtr. pignor. l. non rectè 7. verſ. nam licet ſignifices. C. de fide juſſor.* Iacob. Schultz *quæſt. ſuar. p. 2. quæſt. 59. num. 5.* Et fruſtra pactione vel alio modo impetratur, quod alicui jure communi conceditur. *l. 1. C. de theſaur.*

XIX.

Pacta incontinenti adjecta ipſi negotio ineſſe dicuntur. *l. 4. §. 1. l. in emptionibus 43. l. in traditionibus 48. ff. de pact. l. perens 27. l. in bonæ fidei 13. l. Legem 10. ubi* Iaſ. & Donell. *num. 12. cum ſeqq. C. eod. l. ea lege 3. C. de condict. ob cauſ. l. ultima. Cod. de pact. inter emptor. & venditor.* vid. latè Gœdd. *Commnet. ad l. 90. ff. de V. S. num. 4.* D. Paul. Gambs *diſputat. inaugural. de pact. adject.*

XX.

Pactum quod ab initio non tenuit per ratihabitionem vel confirmationem ſuperioris tenet. *c. quoties 2. extr. de pact.*

XXI.

Pacta tam à fœminis, quam viris ſervari debent. *l. 1. ff. depoſ. l. 3. ff. de negot. geſt. l. 1. de V. S.* Iaſ. *ad l. 7 ff. de juriſdict.* Ratio, quia conventiones pleræque ſunt juris gentium. *l. ex hoc jure 5. ff. de juſt. & jur.* quod inter marem & fœminam non diſtinguit. *l. maximum vitium 4. C. de lib. præter.* Gœd. *1. conſil. Marpurg 24. n. 1.*

Declara hoc regulariter procedere, ubi Lex vel conſtitutio obligationi non reſiſtit, nec potentiam ab actu removet. *l. generaliter 13. C. de non numer. pecun. d. l. 3. de negot. geſt.* ſecus ubi lex vel conſtitutio pacto, vel obligationi reſiſteret, vel etiam prohiberet, & potentiam ab actu removeret. *l. à Divo 58. de rit. nupt. l. non dubium 5. C. de LL.* Bald. *in l. 1. plus valer. quod agitur. l. nemo poteſt 55. ubi Dd. de legat. 1.* Franciſc. Viv. *deciſ. 369. n. 18. tit 3.* aut apertè inter marem & fœminam ſtatueret differentiam, ſecundùm Hubertum Zuchar. *ad l. fin. n. 64. de Edict. D. Adr. toll.* Paul. de Caſtr. *conſ. 123.*

viſo

*viſo teſtamento. num.*3. *Vol.* 1. Valentin. Forſter. *de ſucceſſ. lib.*3 *c.*18. *num.*8. Roland. à Valle *conſ.*76. *num.*1. *& ſeqq. Vol.*3. Dec. *ad l. fœmina. & ibi Dd. ff. de R. I.* His enim caſibus prædicta regula procedere nequit, nec idem in fœmina, quod in mare, ſtatui poteſt, ſed pactum ejuſmodi erit tanquam contra Leges initum, ipſo jure nullum, *per d. l. non dubium* 5. *C. de LL.* Franciſc. Viv. *d. deciſ.*369. *num.*19. Franciſc. Milanenſ. *deciſ.*2. *num.* 53.

XXII.

PACTA conventa regulariter ſunt ſervanda. *l.*1. §. *ſi conveniat.* 6. *ff. depoſiti. l.*1. *ff. de pactis, l. jus gentium* 7. § *Prætor ait* 7. *ff. eodem tit. l.*1. *ff. de conſtitut. pecun. l. cùm amplius* 84. *in fin. ff. de R. I. c.*1. *de pactis.* [Ratio, quia pacta rumpere eſt grave, non ſolum apud jus commune, ſed etiam apud Deum. Corn. *in l. paciſcenda. in* 2. *quæſt. C. de pact.* ideoque Prætor ait pacta conventa ſervabo. *l.*7. §. *Prætor. ff. de pactis. l. penult. C. d. tit. c.*1. *&* 2. *eod.* Vult. 3. *Conſ. Marp.*34. *num.* 112.] Nevizan. *inter conſilia Bruni, conſ.*12. *num.*23. ubi quòd illa verba, *pacta conventa ſervabo*, procedunt ab ore Dei, ideo etiam Deus ligatur pacto, & diabolus, & Princeps, & quòd nulla major juſtitia eſt, quàm pacta ſervare. Plot. *conſ.* 11. *in princ.* ubi quod pacta ne dum obligant privatos, ſed etiam Papam, & Imperatorem. Moron. *de treuga, & pace, quæſt.*17. *num.*2. ubi quod juris, & naturæ, & ſecundùm dictamen rationis ſit, ut pacta ſerventur, Caballin. *de evictionib.* §. 3. *n.*157. ubi quòd ſervari debeant pacta, ſi ſine peccato ſervari poſſunt. Corſet. *de jurament. & eius privil.* §. *quaro undecimò. num.*76. ubi quod peccato gravi ſubjacet, qui pacta conventa non ſervat. Curt. jun. *conſ.*40. *num.* 2. ubi quod pacta ad unguem ſervari debent. Natt. *conſ.* 384. *num.*11. *&* 19. vbi quod pacta ad unguem ſervari debent etiam in materia feudali. Roland. à Valle *conſil.*100. *num.* 20. *& ſeq. lib.*3. ubi quòd nulla major eſt juſtitia, quàm illa, quæ ex pacto oritur, quia obligat ſecundùm jus commune etiam apud Deum. Exornant Surd. *conſ.*183. *num.* 11. ubi quòd æquitati nihil magis convenit, quam pacta ſervare, *& conſ.*345. *num.*9. *& deciſ.*259. *num.*5. *& deciſ.*260. *num.*12. *& de aliment. tit.*7. *quæſt.*18. *n.*12. Anton. Gom. *var. tom.*2. *c.*8. *num.*4. *col.*2. Menoch. *conſ.*1. *num.* 226. *cum ſeq. & conſ.*92. *num.*33. *& conſ.*93. *num* 30. *& conſ.*156. *num.*46. *& num.*54. *& de arbitr. lib.*1. *quæſt.* 57. *num.* 6. Hieron. Giach. *in conſ. de moneta Marcheſana, num.*33. *cum ſeqq.* Cald. Pereira *de novat. emphyt. quæſt.*11. *num.*3. *ad fin.* ubi *num.*19. ſubdit, quod pacta dant legem contractui.

text. *in l.1.§.6.depoſ.* Harprecht. *ad §.Inſt.locati. num.35.* Mari.Antonin. *var.reſolut. lib. 2. reſol. 53. num.5.* ubi *num. 6.* quod pacta rumpunt leges. Card. Tuſch. *practic. concluſ. tom.6. lit.P. concluſ. 3. & 4.* [juxta illud vulgatum, bedingt Recht / Willkür / bricht Landrecht. *l.1. §.ſi conveniat 6. ff.depoſ. c.contractus 85. ubi gl.de R.I. in 6.arg. l.conſ.41. num.68.* cum juxta formam traditam ab homine vel à jure regulentur, & modificentur obligationes, *l. ſed ſi pupillus 11. §.conditio 5. de Inſtit. act. c.cum dilecti 22. extr.de reſcript.* Gail.2.*obſ.24. n.6.*

Limita Regulam, dummodo non juri publico deroget, qualia ſunt pacta derogantia liberæ facultati teſtandi, item pactum, ne diſcedatur à communione. Weſenbec. *in parat. de commun. divid. num.1.* quia Prætor ita demum ſe pacta ſervaturum pollicetur, ſi neque dolo malo, neq; adverſus leges, plebiſcita SCta. edicta principum, neque quo fraus alicui eorum fiat, facta ſunt. *l.jurisgentium 7.§. Prætor ait 7. ff. & l. pacta contra 28. C.de pact.* Bertazoll. 2. *conſil. crim. 254. num.1.* Vult. 3. *Conſ.Marp.34. n.197.*]

XXIII.

PACTO quicquid poteſt acquiri, poteſt & præſcriptione, *l. alienationis verbum 28. ff.de V. S.* ubi Alciat. & Rebuff. Gam. *Luſit. deciſ.379. Inter fratrem. num.5.* Surd. *deciſ.3.num.23. & deciſ.236. n.9.* Valaſc. *conſil.132. num.32.* Nam præſcriptio habet vim pacti. Gam. *deciſ.276. num.2.* Surd. *deciſ.24. à princ.*

CAP. II.

Papa.

Axioma I.

Papa non poteſt transferre, quod ipſe non habuit. *l. obſervare 4. §. ult. ff.de offic. Proconſ. l.traditio 20. ff.de acquir.domin.* nec habere potuit. gloſſ. *in Auth.quomod oportet Epiſc. in verb.conferens. c.cum ad verum.6. ibidemq; gloſſ. diſtinct.96.* Arniſ. *lib.1.de Majeſt. c.2. n.3.*

II.

Papa etiam nonnunquam in jure fallitur. *c.præterea 12. ibiq; gloſſ. ſuper verbo fallat. diſt.23.* Conſ.Arg. *conſ.74.n.5.tom.1.*

III.

Papa in temporalibus non habet juriſdictionem, niſi caſualem. *c. licet 10. de foro competent.* ſeu in defectum, Anton. de Roſell. *in tract. de poteſt. Imp.*

Imp. & Pap. in 5. Cæſarem. per c. ſi duobus 7. §. denique de appellat. Lancellot. *de Imper. lib. 1. c. 1. §. 4. verſ. 26.* Mynſ. 1. *obſ. 14. per c. cauſam 7. & c. per Venerabilem 13. qui fil. ſint legitim.* Thom. Michael. *diſſ. de juriſd. theſ. 43.* Ord Camer. *tit. 7. p. 2. ibi* doch dieſelben auß dem Reich. Matth. Stephan. 2. *de jurisdict. cap. 1. m. 2. num. 197.* Arniſ. *lib. 2. c. 4. num. 8. de Majeſtat.* Lud. Molin. *tract. 2. de juſtit. 29. concluſ. 1. §. 2.*

CAP. III.

Par, Paria.

Axioma I.

Qui non ſunt pares in gradu, illi nec poſſunt in jure, vel facto eſſe pares. *c. licet ex quadam 47. extr. de teſtib.* Caſtr. *ad l. liberorum. ff. de his qui not. infam. & ibid.* Dec. *num. 5.* Iaſon. *ad l. non hoc. C. unde legitimi.* Tiberius Decian. *reſponſ. 42. num. 62. Vol. 1.* ideoque etiam ad paria judicati non poſſunt. arg. *l. aut facta 16. ff. de pœn. l. ut reſponſum 15. C. de tranſactionib.* Dec. *ad l. precibus. num. 4. C. de impub. ſubſtitut.* Ioſeph. Ludovic. *deciſ. Lucenſ. 44. num. 61.* Gœdd. 3. *Conſ. Marp. 32. n. 183.*

II.

Pari pœna puniuntur peccans & conſentiens. *c. omnes 5. 17. quæſt. 4. cap. extr. de offic. deleg. c. ult. Clericorum 13. extr. de Vit. & honeſt. Cler. c. qui eum 4. extr. de furt. cap. ſi quis 4. extr. de purgat. Canon. cap. nuper 29. cap. quanta 47. extr. de ſentent. excommun.* & opem dans. *cap. 6. extr. de homicid.* ſicut & qui cauſam homicidii præſtat, & homicidium committit. *cap. presbyterum 7. c. ſuſcepimus 10. extr. de homicid.*

III.

Paria vincula ubi ſunt, primum tenet, ſecundum non obligat. *c. ſicut. 22. extr. de ſponſalib.*

IV.

Paria ſunt deficere in purgatione, & non ſubire purgationem. *cap. tuæ nos 8. extr. de cohabit. Cleric.*

V.

PAR in parem non habet imperium. *l. nam & magiſtratus 4. ff. de recept. arbitr. l. ille à quo 13. §. tempeſtivum 4. ff. ad Trebell. c. inferior 4. c. denique 6. diſtinct. 21. c. innotuit 20. §. quamvis. de elect. c. 1. de locato.* Clar. § *fin. quæſt. 58. num. 3. verſ. quero pone.* Barthol. Perett. *ad extravag. ambitioſæ. de rebus Eccleſiaſt. non alien. verb. prædeceſſorum. num. 5. pag. 226.* Rebuff. *tom. 1. ad Leges Gallie, tract. de evocat. num. 46. pag. 265.* Cot. *in memorab. verb. par. pag. mihi 657.* Menoch. *de arbitr. lib. 2.*

lib.2.caſu 438. *num.9.& conſ.*147.*num.35. & conſ.*250. *num.* 41. *& conſ.* 298.*num.*13. *& conſ.*423. *num.*11.*& conſ.* 466.*n.*2. *& conſ.* 676. *num.* 15. Surd. *conſil.* 47. *num.* 11. *& conſil.* 106. *num.*12. *& conſil.* 167. *num.*16. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p. 5. collect.* 1094. Thom.de Thomaſſet. *in florib. legum.reg.*218. ubi intelligit, niſi par ſe ſubjiciat juriſdictioni alterius paris, vel etiam minoris, vel niſi tractetur de publica ſalute, & utilitate. Sigiſmund. Scacc. *de appellat. quæſt.*2. *num.* 10. Joſeph. Aldrete *in alleg. Iuris pro omnimoda Regularium exempt.p.*3. *c.* 4. *num.*28. latè Card. Tuſch. *pract.concluſ.tom.*6.*lit.*P.*concluſ.*89.*per totam.* Steph.Gratian. *diſcept.forenſ. tom.*5. *c.*923. *num.*5. Joan. Maria. Novar. *in praxi electi.& variat.fori. quæſt.*34. *fect.*2.*num.*14.Joan.Anton.Mangil.*de imputat.quæſt.*81.*num.*3. & limitat aliquibus modis. Surd. *d.conſil.*47. *num.*5.*&* 9. quando ſcilicet par juriſdictioni paris ſe ſubjicit, vel quando ſuperiorem non recognoſcit, vel quando periculum eſt in mora, vel quando unus major eſt altero in adminiſtratione.

VI.

PARES cum paribus,veteri proverbio,facillimè congregantur. *l.pupillo* 27. *§.*1.*ff.de tutor.& curator.dat.ab hu.d.*1.*§.*1.*ff.de excuſ. tutor.*

VII.

PARIA delicta mutua compenſatione tolluntur. *l. viro atque uxore* 40.*ff.ſoluto matrim.l.*2.*ff.ne quis eum.l.cum proponas* 21. ubi Dd. *C.de pactis.c.nihil* 1.32.*quæſt.*6.*c.ſignificaſti* 4.*de divort.c.intelleximus* 18. *& c.ſin.de adulter.c.ad id* 21.*extr. de ſponſal.l.penult.de homicidio.* Hippol.*ſing.*234. Palat. *in repet.rub.de donat.inter virum & uxorem.* §. 20. *num.* 4. Bertazol.*in repet.l.ſi quis maior. C.de tranſact.n.*430. Sanchez *de matrim.lib.*10.*diſp.*8.*num.*29. Card.Tuſch. *tom.*1.*lit.*C.*concluſ.*489. *num.*15.*&* 16.Cæſ. Argel. *de contrad.legit.quæſt.*10. *n.*1 01. Cardoſ. *in praxi Iudicum.verb.delictum.n.*37. latè Farinac. *fragm.crim. p.*1.*lit.* D. *num.*110.*cum ſeqq.* ubi *n.*114.. intelligit procedere in civilibus, ſive ſit circa idem, ſive circa diverſa. & *n.* 127. ampliat in ſpolio. & *n.*128. limitat, quando delicta ſint commiſſa circa ſeparata, & *num.* 139. limitat, etiam quando agitur criminaliter, & ad pœnam. Celſ. Bargal. *de dolo. lib.* 6. *reg.* 15. Surd. *conſil.*302. *n.*18. Intellige in civilibus ſive ſit circa idem,ſive ſit circa diverſa. Cardoſo *d.verb.delictum.n.*37. Farinac.

Farinac. *d. lit. D. n.* 114. ſecus quando criminaliter agitur, & ad pœnam. Celſ. Bargal. *d. reg.* 15. Cardoſo *citato loco.* Farin. *d. l. D. n.* 139. ubi *n.* 128. limitat axioma quando delicta circa diverſa & ſeparata ſunt commiſſa.

VIII.

PARIUM eſt eadem Juris diſpoſitio. *c. inter corporalia* 2. *de transl. Epiſc.* & eadem natura. *l. ſi ſocer* 44. *in fin. ff. ſoluto matrim.* atque potentia. *l.* 1. §. *veteres* 10. *ff. de acquirend. poſſ. l. ſi reus* 13. *ff. de duobus reis.* [A pari enim potentia cauſæ, par effectus procedit. Bald. *in l. conventicula. C. de Epiſcop. & Cleric. per text. in l. ſocer* 44. *ibique* gloſſ. & Dd. *ff. ſolut. matrim. l. Pomponius ſcribit* 9. *verſ. quemadmodum. ibidemq.* gloſſ. & Dd. *ff. de negot. geſt. l. ſi de eo* 39. ubi Paul. de Caſtr. Imol. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Conſ. Arg. 1. *conſ.* 1. *n.* 5. quia ubi eadem factorum qualitas & ratio, ibi eadem quoque debet eſſe diſpoſitio. *l. illud* 32. *ff. ad L. Aquil. l. à Titio* 108. *de V. S.* & quæ in radice & cauſa conveniunt, conveniunt etiam in effectu. *l.* 32. *ibiq.* Dd. *de LL.* Et caſus, quos nectit paritas, æquitas, & idenditas rationis non ſunt ſeparandi, quoad juris diſpoſitionem. *d. l. à Titio.* Conſ. Argent. 1. *conſil.* 17. *num.* 65. & Parium paria ſunt judicia, & ubi diverſitatis ratio reddi non poteſt, ibi diverſum jus obſervari non debet. *l.* 12. §. *de illo* 3. *ibi nam quaſi ratione. ff. de uſufruct. l.* 2. *in fin. ff. de negot. geſt. l.* 27. §. *ſed & is qui* 3. *ff. de rei vind.* Hinc quæ paria ſunt in diſpoſitione, debent etiam eſſe paria effectu & interpretatione. Alberic. de Roſat. *in tract. ſtatut. p.* 2. *in pr. n.* 9. Weſenb. 1. *conſ.* 4. *n.* 77. Conſ. Arg. 1. *conſil,* 110. *n.* 52. cum de ſimilibus idem judicium. *c. in cauſis* 19. *verſ. cum in ſimilibus. extr. de ſent. & re jud. c. inter cæteros* 4. *verſ. ult. extr. de reſcript.* 6. 2. *extr. de translat. Epiſc. c. cum ſecundum* 16. *in pr. ibi patet à ſimili. extr. de præbend. l.* 12 *ff. de LL. l. ultima. C. de inoffic. teſtam.* Bocer. *de inveſtit. feud. c.* 4. *n.* 36. Philipp. Matth. 2. *Conſ. Marp.* 26. *n.* 18. & ſimiles caſus, ſimili jure decidi debent. Felin. *in c. at ſi Clerici* 4. *col.* 3. *circ. fin. & not. de judic. fac.* 1. 3. *verſ. nec Divus Marcus. ff. de rupt. teſtam.* Quapropter pares qui ſunt in natura ſimultaneæ inveſtituræ, pares etiam ſunt in ſucceſſionis æquitate. Bald. *in Auth. ex teſtamento. col* 1. *C. de collat. & ad l. humanitatis oppoſit.* 4. *not. ab.* 3. *C. de in pub. ſubſtit.* Gœdd. 1. *Conſ. Marp.* 32. *n.* 26.] & quod regula correlativorum ſit regula parium, dixi *ſup. lib.* 3. *tit. de correlativis.*

IX.

PARIA ſunt ſolvere, vel citato & contumace creditore, offerre, vel deponere. *l. qui mutuam 56. in pr. in verſ. fideiuſſor. ff. mand. a. 11. l. fideiuſſor, qui minori 64. ff. de fideiuſſor.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 7. lit. S. concl. 340. n. 18. in med.* Aliàs enim ſolvere qui tenetur, non ſatisfacit conſignando, vel deponendo. Bart. *in l. item liberatur. § 1. ff. quibus modu pign.* Neguzant. *de pignor. p. 5. memb. 1. n. 4.* Menoch. *remed. 15. recuper. poſſeſſ. num. 645.* Azeved. *lib. 18. num. 2. tit. 21. lib. 4. novæ Recop.*

X.

PARIA ſunt, ſolvere creditori meo, vel alteri de ejus mandato, ut ſim liberatus. *l. ſolutum 49. ff. de ſolution.* Cardinal. Tuſch. *d. lit. S. concluſ. 340. num. 39.*

XI.

PARIA ſunt, conditio quæ ineſt tacitè à lege, & conditio expreſſa ab homine. Socin. *conſ. 182. Licet. verſ. & ſi dicatur. lib. 2.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 8. lit. T. concl. 7. n. 7.*

XII.

PARIA ſunt titulum non habere, vel nullum habere. Surd. *deciſ. 45. n. 17.* [vel vitioſum & injuſtum. Bald. *in l. inutilem. num. 2. C. de furt.* Panorm. *in c. gravis. n. 7. de reſtitut. ſpoliat.* Balb. *in repetit. l. Celſus in pr. ff. de uſucap.* Crot. *conſ. 47. n. 21. & conſ. 75. n. 10.* Natt. *conſ. 448. n. 23. vol. 2.* Roland. à Valle *conſ. 48. n. 12. vol. 1.* Weſenbec. *conſ. 6. n. 98.* Cachet. *deciſ. Pedem. 56. n. 5.* Vult. 2. *Conſ. Marp. 29. n. 201.*]

XIII.

PARIA ſunt non eſſe, vel eſſe, & non apparere. *l. duo ſunt Titii 30. ff. de teſtam. tutel. l. in lege 77. ff. de contrab. empt. l. cùm res 47. §. ita aq. 3. ff. de legat. 1.* Abb. *conſil. 18. in pr. lib. 2.* Zabarell. *conſil. 86. in fine.* Decian. *conſ. 1. n. 132. lib. 1.* Menoch. *conſil. 15. num. 13. & conſ. 201. n. 161.* Surd. *deciſ. 149. n. 2. & deciſ. 306. n. 13. & conſ. 245. n. 13. & conſil. 377. n. 23.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 6. lit. P. concl. 84. per totam.* & præcipuè *n. 9.* Rot. *deciſ. 167. n. 35.* apud Farinac. *p. 1. recent.* Ricciul. *in tract. de neophytis. c. 7. n. 5.* [Andr. Gail. 1. *obſ. 105. n. 14.* Cacheran. *deciſ. Pedemont. 129. num. 9.* Franciſcus Vivius *deciſ. 34. num. 1.* Vult. *lib. 3. Conſil. Marpurg. 30. num. 19.*]

XIV. PA-

XIV.

PARIA ſunt quod aliquid non ſit factum, vel dictum, & non poſſit probari. Joan. de Imola *conſil.129. Viſis ac ponderatis, circa fin.* Surd. *deciſ.149. num.2.* Card. Tuſch. *d. concl.84.* [Quia paria ſunt omninò non eſſe factum, vel factum & non apparere, vel minus legitimè factum. Bald. *in c. ſuam nobis de appellationib.* Abbas *conſil. 90. pr. lib.2.* Felin. *in c. gratum. n.4. de offic. deleg.* Iſern. *in c.1. §. præterea qua fuit prima cauſ. benefic. amitt.* Meichſner. *1. deciſ.14. n.3.*]

XV.

PARIA ſunt non eſſe, vel reperiri non poſſe. *l. cùm unus 12. §. fin. ff. de bonis auct. Iudic. poſſ.* Bald. per textum *ibi in l. omnia 32. §. ſpecies 5. ff. de legat. 2.*

XVI.

PARIA ſunt eſſe talem, vel in omnibus haberi pro tali. Decian. *conſ.5. n.32. lib.1.* Card. Tuſch. *d. concl.84. n.22.*

XVII.

PARIA ſunt non eſſe, vel eſſe nullum. *d. l. duo ſunt Titii 30. l. non putavit 8. §. non quavis 2. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.* Surd. *deciſ. 51. num.14. & deciſ.222. num.2.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib.8. quæſt.8. num.34. cum ſeqq.* Cald. Pereira *de poteſtate eligendi, c. 5. n.8.* Farinac. *in praxi crim. part.1. quæſt.15. num.45. cum ſeqq. & part.4. conſ.60. num.90. & p.5. quæſt.114. n.128.*

XVIII.

PARIA ſunt non fieri, & inutiliter fieri. *l. penult. in princ. ff. de ſuis. & legit. hæred. l. quoties 6.* ubi gloſſ. & Dd. *ff. qui ſatisd. cog. §. ſit autem 3. Inſtit. de ſatisdat. tutor.* gloſſ. *verb. inutilem. in c.2. de translat. Epiſc.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & uxorem. §.70. num.29.* Tiraquel. *ad l. connub. gloſſ.1. part.6. num.12. cum ſeqq.* Covarr. *practic. c.7. num.2. verſ. eſt & in hoc.* Franc. Leo *in theſauro fori Eccleſ. p.3. c.9. num.* 22. Menoch. *conſ.658. num.9.* Surd. *conſ.28. n.89.* Unde maritum non habere, & habere inutilem, paria ſunt. Bolognet. ad Anan. *conſil.83. num.3. &* 4. quem refert Card. Tuſch. *d. lit. P. concl.85. n.8.* Et inutiliter condemnari, vel non eſſe condemnatum, paria ſunt. Caſtrenſ. *conſ.199. in pr. lib.1.*

XIX.

PARIA ſunt non fieri, vel minùs legitimè fieri. *l. quoties 6.* ubi Jaſ. *ff. qui ſatisdat. cog. l ſi aut nullum 4. C. de legit. hæred. l. de ætate 11. §. nihil 7. de interrogat. c. inter corporalia 2. de translat. Epiſc. c. veniens 3. de presbyt. non baptiz. c. fin. de reſtit. ſpoliat.* Lag. *allegat. 82. in pr.* Joan. de Imola *conſ. 110. In cauſa quæ vertitur, in pr.* Roman. *conſil. 163. Conſtitutio, num. 2. verſ. iis præmiſſis, & n. 3.* Thom. de Thomaſſet. *in floribus legum, reg. 117. in fine. & 220.* Decian. *conſil. 21. num. 51. lib. 2.* Brunor. à Sole *in locis communib. verb. factum. num. 17.* Surd. *conſ. 45. num. 42. & conſ 88. num. 16. & conſ. 3. num. 12. & deciſ. 122. n. 6. & deciſ. 269. num. 12.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib. 11. quæſt. 7. n. 8.* Valaſc. *de partitionib. 8. num. 44.* Anton. Monach. *Florent. deciſ. 26. num. 2.* Monet. *de diſtribut. quotid. p. 2. quæſt. 2. num. 19.* Mari. Antonin. *var. reſolut. lib. 2. reſol. 8. num. 8.* Card. Tuſch. *d. tom. 6. lit. P. concl. 87. num. 1. cum ſeqq.* Et paria ſunt non habere mandatum, & habere, ſed non legitimum. Bald. *conſ. 402. Colligamus, num. 3. verſ. conſiderandum eſt lib. 1.* quem refert Tuſch. *d. lit. P. concl. 87. n. 6.*

XX.

PARIA ſunt non facere, vel minus perfectè facere. *c. ſi quis 46. de Elect. in 6.* Caſtrenſ. *conſ. 246 In caſu, de quo quæritur, col. fin. verſ. breviter. lib. 1.* Card. Tuſch. *d. lit. P. concl. 87. num. 3.* Pacian. *in analyſ. C. de pact. convent. num. 6. in 2.*

XXI.

PARIA ſunt non comparere, vel comparere minus legitimè, *l. 1. in fin. ff. quod cuiuſque univerſit. nom. cap. ſi poſt 2. de conſeſſ. in 6.* Petrus de Anchar. *conſil. 6. Viſo themate, in princ.* Cardin. Tuſch. *d. lit. P. concluſ. 87. num. 4.*

XXII.

PARIA ſunt nihil allegare, & allegatum non probare. Roland. à Valle *conſil. 35. num. 10. & 20. lib. 1.* quem refert Cardin. Tuſch. *d. lit. P. concluſ. 87. num. 9.*

XXIII.

PARIA ſunt non fieri, vel invalidè fieri. *l. non putavit 8. §. non quævis 2.* ubi Bart. *ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab. l. 1. §. quod autem 8.* ubi Bald. *ff. de officio præfecti urbu.* Surd. *conſ. 157. n. 13.* Mari. Antonin. *variar. reſolut. lib. 2. reſol. 11. n. 10.* Rot. *deciſ. 345. n. 3. p. 2. recent.*

XXIV

XXIV.

PARIA ſunt non fieri, vel non ſortiri effectum, *l.* 11. §. *nihil* 7. *ff. de interrog. act. l. ſi quis ſub conditione* 11. *ff. de teſtam. tut. l. ex conſenſu* 23. §. 1. *ff de appellat.* Surdus *conſ.* 245. *num.* 14. [vel fieri ſub conditione, quæ purificari non poteſt, Rip. *lib. Reſponſ. cap.* 3. *num.* 23. Curtius jun. *conſ.* 92. *num.* 6, *vol.* 1. Vult. 1. *Conſil. Marp.* 15. *num.* 283.] quia non fieri, vel ita fieri, ut factum non relevet. paria ſunt, Antonius Monach. *Bononienſ. deciſ.* 40. *puncto* 7. *num.* 18. *vide ſupra lit. N. cap. Non eſſe.*

XXV.

PARIA ſunt aliquem non extare, vel extare, & non ſuccedere, *l. pater filium* 14. *ff. de inoffic. teſtam. l.* 2. §. *ſed ſi ſunt ſui* 8. ubi Bartolus *ff. ad Tertull.* [*l.* 1. §. *ult. & l. ſeq. ibiq.* Bart. *ff. de bonor. poſſeſſ. contra Tabul. l.* 1. §. *ſi pater emancipatus* §. *ſed etſi patrum. verſ. pro mortuo habetur. ff. de coniung. cum emancip. liber.* Gœdd. 1. *Conſil. Marpurg.* 26. *num.* 43.] Tiraquell. *de jure primog. quæſt.* 53. *num.* 16. Alexand. *conſ.* 197. *Perſpectis, in princ. lib.* 6. Surdus *conſ.* 237, *num.* 3. Cardinalis Tuſch. *d. lit. P. concluſ.* 84. *num.* 18. quia paria ſunt extare filium incapacem ad ſucceſſionem, & nullum extare. *l.* 1. *ff. quod cuiuſque univerſ. nom.* Feder. de Senis *conſ.* 26. *num.* 3. *in fin. verſ. Primò quia.* Card. Tuſch. *d. lit. P. concl.* 85. *num.* 4

XXVI.

PARIA ſunt nullum eſſe, vel ſine effectu, Surdus *deciſ.* 51. *num.* 21. *&* 22. *& conſ.* 3. *à num.* 8. *& conſ.* 157. *à num.* 13. *& conſ.* 179. *à num.* 49. *& conſ.* 381. *à num.* 13. Anton. Monach. *Bononienſ. deciſ.* 40. *puncto* 7. *num.* 20. Marian. Antoninus *variarum reſolutionum lib.* 1. *reſol.* 61. *num.* 24.

XXVII.

PARIA ſunt non reſpondere, vel obſcurè reſpondere, *l. de ætate* 11. §. *nihil intereſt* 7. *ff. de interrog. act.* Decianus *conſ.* 32. *num.* 25. *lib.* 2. Cardinalis Tuſch. *d lit. P. concluſ. num.* 10. & faciunt notata per Soar, *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 7. *tit.* 19. *num.* 139. *pag. mihi* 293. ubi Bellacomb. *num.* 285. Anton. del Re Tiburtin. *in tract de juramento calumniæ, cap.* 14. *num.* 73. Et paria ſunt non confiteri, vel obſcurè confiteri, Romanus *conſ.* 321. *in fin.* Cravett. *conſ.* 157. *Nobilis, num.* 9, Roman. *conſ.* 455. *n.* 2. Et paria ſunt cauſam exprimere ita obſcurè

quod non intelligatur, vel omnino non exprimere, Alex. *conſ.* 182. *Lectis & ponderatis, num.* 5. *verſ. & paria ſunt, lib.* 2. quem refert Card. Tuſch. *d. lit. P. concl.* 85. *num* 6.

XXVIII.

PARIA ſunt forum ſortiri, & ſtatutis ligari, gloſſ. *in l.* 2. *ff. de eo, quod certo loco, & in cap. quod clerici* 9. *de foro compet.* Alexand. *conſ.* 157. *num.* 15. *vol.* 2. Theſaur. *Pedem. deciſ.* 123. *num.* 11. Brunor. à Sole *in locis communib. verb. forum* 1. Menochius *conſ.* 351. *num.* 14. Surdus *conſ.* 343. *num.* 33. Bellet. *diſquiſit. clerical. p.* 1. *tit. de exempt. Clericorum à ſtatutis ſecul.* §. 1. *num.* 7. Cardinalis Tuſch. *tom.* 4. *lit. F. concluſ.* 444.

XXIX.

PARIA ſunt neſcire, & dubitare, *l. manifeſtiſſimi* 22. *God. de furtis*, Tiraquell. *in l. ſi unquam. in princ. num.* 96. *Cod. de revocand. donat.* Sarmient. *lib.* 2. *ſelectar. cap.* 10. *num.* 5. Menochius *de arbitrar. caſu* 75. *num.* 7.

XXX.

PARIA ſunt tractare de damno vitando, vel de lucro quæſito perdendo, Decianus *conſ.* 56. *num.* 39. *lib.* 2. quem refert Card. Tuſch. *tom.* 6. *lit. P. concl.* 84. *num.* 12.

XXXI.

PARIA ſunt ſcire, & ſcire debere, *l. quod te* 5. *in fin.* ubi gloſſ. *ff. ſi cert. pet. l. duo* 78. *ff. de acquir. hered. l. qui fundum* 7. §. *ſervus* 2. *ff. pro empt.* Tiraquell. *de retract. lign. ad fin. tit. num.* 43. Surdus *conſ.* 150. *num.* 23. Stephanus Gratianus *diſcept. forenſ. cap.* 194. *num.* 1. faciunt tradita per Joſephum Ludovicum *Peruſ. deciſ.* 103. Surdus *deciſ.* 146. Johan. Baptiſt. Coſta *de facti ſcientia & ignor. inſp.* 65. ubi declarat concluſionem procedere in his, quæ juris ſunt, non quæ facti, ſequitur Farinac. *fragm. crim. p.* 2. *lit.* 1. *num.* 163. Et ſcire, vel de facili ſcire poſſe, paria ſunt, Rot. *deciſ.* 93. *num.* 4. apud Farinac. *p.* 2. *recent. l. pen. ff. ad Maced. l. bonorum* 10. *in fin. ff. de bonor. poſſeſſ. l. duo* 78. *in fin ff. de acquir. hered. cap. fin. de clandeſt. deſponſ.* [*l. ſi Titius* 47. *in princ. ff. de fideiuſſ. gloſſ. in l. qui cum alio. ff. de Reg. Iur.* Weſenb. 2. *conſ.* 8. *num.* 36. Vult. 2. *conſ. Marpurg.* 30. *num.* 68.] Honded. *conſ.* 61 *num.* 16. *lib.* 1. Viv. *opin.* 835. *num.* 17. Polyd. Ripa *in tract. de tempore noctur-*

nocturno, cap. 7. Johan. Bapt. Coſta *d. inſp. 65. num.* 7. Farinac. *d. lit. I. numero* 164.

XXXII.

PARIA ſunt ſolvere, & compenſare, *l. ſi debitor* 4. *ff. qui potiores in pign. habeant. l. ſi peculium* 20. §. *de illo* 1. *ff. de ſtat. liber. l.* 1. *de compenſat. l. amplius non peti* 15. *ff. rem ratam haberi.* Tiraquell. *de retractu lign.* §. 3. *gloſſ.* 3. *num.* 6. Covarruv. *in cap. quamvis pactum. p.* 1. §. 4. *num.* 9. Surdus *de alimentis, tit.* 6. *quæſt.* 4. *num.* 4. *& tit.* 8. *privileg.* 53. *& deciſ.* 117. *&* 191. Parlad. *lib.* 2. *rerum quotid. p.* 5. *cap. fin.* §. 11. *num.* 30. Azeved. *l.* 1. *num.* 128. *tit.* 21. *lib.* 4. *novæ Recop.* Gutier. *de iuram. confirm. p.* 3. *cap.* 6. *num.* 1. Caſtill. *lib.* 3. *quotid. cap.* 23. *n.* 90. Rot. *deciſ* 858. *num.* 4. apud Farin. *collect.* 1. *noviſ. & deciſ.* 636. *num.* 3. *p.* 1. *recent.*

XXXIII.

PARIA ſunt aliquid fieri tempore prohibito, vel conferri in tempus prohibitum, *l. oratio* 16. *ff. de ſponſalib. l. quod ſponſæ* 4. C. *de donat. ante nupt. l. in tempus* 62. *ff. de hæred. inſtitut. l. Stichus ſervus meus* 39. *ff. de manum. teſtam.* Decius *in l. eum qui. num.* 4. *ff. de Iuriſd. omn. Iud.* Cravett. *conſ.* 175. *num.* 8. Tiraquell. *de iure conſtitut. p.* 3. *limit.* 2. *num.* 3. *cum ſeqq. & de iure mariti. gloſſ.* 1. *& de iure primogen. quæſt.* 40. *num.* 178. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1076. *num.* 1. Conan. *commentar. Iuris Civilis, lib.* 8. *cap.* 2. *num.* 7. Valaſc. *conſil.* 77. *num.* 4. Cardinalis Tuſch. *d. lit.* P. *concluſ.* 88. *num.* 3. ubi *num.* 4. declarat procedere, quando ſubſtantia actus confertur in tempus prohibihibitum, ſecus ſi executio ſola. Sic è contrario paria ſunt fieri tempore habili, & fieri tempore inhabili, dummodò effectus conferatur in tempus habile, Sanchius *in præcepta Decalogi libr.* 7. *cap.* 2. *num.* 54.

CAP. IV.

Parſimonia.

Parſimonia nimia vertitur in vitium, *l.* 6. *in pr. C. de adVocat. diVerſ. judic.* ibi: *perparca Principis ſubtilitas.*

CAP.

CAP. V.

Pars, Partes.

Axioma I.

Pars non tenetur jus alterius partis dicere, *l. non ex omnibus* 39. *§. 1. ff. de arbitr.* Innocent. *in cap. ſi duobus. de appellat.*

II.

Parti maiori ſtandum eſt, *cap. Ne Epiſcopi 7. extr. de temp. ordin.* & pars minor tenetur facere, quod maior facit, *cap. ex parte* 18. *extr. de Cenſib.* ſiquidem à parte maiori & ſaniori quod fit, inviolabiliter obſervari debet, *cap. coram* 35 *extr. de Elect.* Vnde etiam partis maioris electio tenet, ſi electus ſit idoneus, *cap. quoniam* 3. *extr. de jure patron.* niſi enim à parte maiore facta fuerit electio, non valet, *cap. Eccleſ.* 48. *c. Cumana* 50. *extr. de Elect.* dummodo indignum non elegerit, tum enim ſi pars maior indignum, & minor dignum eligat, valet minoris partis electio, *cap. congregato* 53. *c. Eccleſ.* 157. *extr. de Eccleſ.*

III.

Partium jura cùm ſunt obſcura, pro poſſeſſore judicandum eſt, *c. inter 6, in fin. extr. de fid. inſtr.*

IV.

Partis eadem eſt ratio, quæ eſt totius, *l. quæ de tota* 76. *ff. de rei vindic. l. ſi unus* 27. *§. pen. ff. de pact.* Gail. 2. *obſer.* 60. *num.* 6 ſi nimirum eiuſdem ſit qualitatis, cuius totum, *l. Lucius* 28. *& ibi gloſſ. ff. de fund. inſtruct. l. grege* 21. *ff. de legat.* 1. *l. peculium* 65. *l. cum pater* 77. *§. menſa* 16. *ff. de legat.* 2. partem enim contineri in ſuo toto dubium non eſt, *cap. in toto* 80. *de R. I. in* 6. *l. lecta* 40. *ff. de reb. credit. l. in toto* 80. *ff. de Reg. Iur.* Vult. 1. *conſ. Marpurg.* 22. *n.* 37. cùm turpis ſit pars, quæ ſuo non congruit toti vel univerſo, *cap. ult. de ſponſ. duor. cap. quæ contra* 2. *in princ. diſtinct.* 8 Bocer. *in Comment. ad Inſtit. tit. de Vulg. ſubſtit. num.* 16. Sic qui partem debiti ſolvit, rem approbare dicitur, *§. Nos autem. in Auth. de hered. & Falcid. l. ſi filius-fam.* 7. *§ fin. ff. ad SC. Macedon.* Natt. *conſ.* 573. *num* 38. & ſolvens partem debiti, non poteſt allegare, quod cautio habeat cauſam. Iacob. de S. Georg. *in l. cum de indebito. §. ſed hoc. num.* 7. *de probat.* Socinus *conſ.* 80. *num.* 10. *Vol.* 2. Emanuel à Coſta *in l. ſi ex cautione fallent* 7. *num.* 3. *Cod. de non num. pecun.* & quod recognitio partis, inducat recognitionem totius, & poſſit agi ad reſiduum tradit Afflict. *deciſ.* 13. *num* 21. Adde & Barholom. Berrazol 1. *conſult. deciſ conſ.* 47. *num.* 54 quam regulam quidem obtinere in petitione hereditatis, tradit Weſenb. *in paratit. ff. ſi pars hered petatur.* ſecus in aliis actionibus perſonalibus imprimis pœnalibus & lucroſis, *l. ult. Cod. de furt. §. item ſi ſullo* 15. *Verſ. idem eſt. inſtit. de obligat. quæ ex delict.* ubi Anton. Peihard

Pichard. *num.* 19. vel quando eadem eſt totius & partis ratio, de qua Anton. Faber *in rational. decid. ad d. l.* 76. Sid. *infr. lib.* 18. *cap. Totum.*

V.

Parte non retinetur tōtum, *c. cum olim* 18. *extr. de præſcr. c. olim* 20. *extr. de cenſib.* nec vitiatur totum, *cap.* 1. *extr. de conſecr. Eccleſ.*

V I.

Partibus non definitis, quoties quid conſtituitur, æquales aſſignatæ intelliguntur, *l.* 3. *ff. ſi pars hered. petat. l. utrum* 7. *ff. de reb. dub.* Partis enim appellatione ſi non exprimatur eius quantitas, dimidium totius, de quo profertur, ſignificatur, Bertazol. *in tract. clauſul. inſtrum. clauſul.* 27. *gloſſ* 9. *num.* 4. Alvis de Alber. *ſing.* 233. Antonius Corſet. *in ſing. ſuis. Verb pars.* idem ait & Vlpianus *in l. eſtam* 43. *de uſufr.* Si tamen non ſit (inquit) ſpecialiter facta partis mentio, dimidia pars continetur. Adde & *l. legata* 19. *§. fin. ff. de legat.* 1. *l.* 23. *§.* 1. *C. de legat. l. unic. §. ubi autem legatarius* 11. *C. de caduc. toll.*

Amplia non ſolùm procedere in ultimis voluntatibus, legatis ac fideicommiſſis, ſed & in judiciis, *l. Paulus* 43 *ff. de rejudic. l.* 1. *C. ſi plures una ſentent. condemn.* & contractibus. *l. reos* 11. *§.* 1. *ff. de duobus reis. l. ſi non fuerint* 29 *ff. pro ſoc. l. ſi creditores* 10. *ubi Dd. C. de pact.* Guilhelm. Forner. *ad l. nomen* 164 *§.* 1. *de V.S.* Idque regulare eſſe dicunt Bartholom. Bertazol. *d. clauſ.* 27. *gloſſ.* 19. *num.* 4. Bart. *in l.* 1. *Cod. quando & quib. quart. pars. lib.* 10. Bald. *ad c. un. in fin. de contr. feud.* Panorm. *ad cap. ſuper eo. Verſ. ſecundo nota. extr. de eo qui cognov. conſang. uxor. per cap.* 2. *de decim. in* 6. Gloſſ. & Dd. *in Clem.* 1. *de V.S.* Tiraq. *ad l. ſi unquam. Verb. omnia vel partem aliquam. n.* 8. *C. de revoc. donat.*

Declara, quod obtineat in caſu, ubi nec expreſsè, nec tacitè, nec per ullam aliam adjectionem ſignificatum eſt, neque ex re ſubjectâ, ſine vel intentione diſponentium vel contrahentium, neque ex ulla alia idonea circumſtantia vel more regionis elici, vel per certam conjecturam judex aſſequi poteſt de quanta portione locuti ſint vel convenerint. *arg l. ſemper in ſtipulationibus* 34. *& ibi Dd. de Reg. Iur.* Ioh. Gœdd. 3. *conſ. Marp.* 26. *num.* 116. unde cum huius mulræ exceptiones ſint, prout confirmant Tiraquell. *d. loc. num.* 14. Bertazol. *in d. tr. clauſ. inſtr. clauſ.* 21. *gloſſ.* 21. *num.* 2. *per l. hanc legem* 22. *ff. de contr. empt. l. ſi unquam* 8. *Verb. vel partem aliquam. C. de revoc. donat. l. ſi ſervum* 71. *§. ait* 7 *ff. de acquir. hered. l. eorum* 19. *§.* 1. *de damn. infect. l.* 2. *§. meriò* 10. *ff. ne quid in loc. publ.* Quapropter limitant Alvis de Arbert. *ſing.* 233. & Hieronym. Magon. *deciſ.* 21. *num.* 3. quod ſi quâ particula adjecta ei fuerit, quæ quotam eſſe deſignet, hoc caſu tantum abſit, quin totius ſemeſſem amplius ſignificet, ſed potius ad longè minorem, imò ad minimam ſæpe reſtringatur, vide & gloſſ. *in d. Clem.* 1. Felin. *in cap. ſignificantibus. extr. de libelli oblat.* Corſet. *ſing.* 213. *Verb. pars. num.* 1. Decius *ad cap.* 4. *in* 4. *nota. extr. de fide inſtr. & ad cap. caterum. extr. de reſcript.*

ad cap. quoniam. num.2. extr. de teſtib. Bald. *in cap. 1. §. cum autem Verſ. quæro utrum ſit differentia. & ibid.* Martinus Laudenſ. *ſi de inveſtit. feud. contr. fuerit. per l. cum filium 76. §. pater 5. ff. de legat.2.* Idem eſſe, ſi qua alia vox diſtributiva, vel vim diſtributionis habens addita ſit, addunt Bart. *in l. interdum. §. pater. ff. de hered. inſt.* Caſtr. *poſt gloſſ. ad l. plures 27. ff. de damn. infect.* Gœdd. 3. *conſ. Marp. 26. num. 77.*

VII.

Pars una vel plures alteram declarant, *l. qui filiabus 17. in princ. ff. de legat. 1.* Roman. *conſ. 231. Præmiſſorum. num. 2.* Socin. *in l. 1. in princ. ff. de reb. dub.* ita unam partem orationis declarare alteram, aiunt Angel. *cons. 67. Martinus. num. 5.* Laurent. Sylvan. *conſ. 104. num. 3.* Bertazol. 1. *conſ. deciſ. conſ. 32. num. 14.* ita quod pars una clara & certa ſtatuti aliam declaret dubiam, *ex l. utrum in princ. 14. junct. l. item Veruntamen 20. §. ait Senatus 7. l. ſi poſſeſſor 31. ff. de petit. hered. l. quemadmodum 29. §. fin. ff. ad Leg. Aquil.* probant Bart. & Dd. *ibid.* Anchar. *conſ. 49. Iſta Domina Iohanna. col. 2. Verſ. non obſtat. & conſ. 422. Viſe puncte. ante fin.* Corn. *conſ. 18. col. 3. circa med. Vol. 2.* Iaſon *in l. qui filiabus. in princ. 1. not. num. 2. de legat. 1.* Socin. *conſil. 54. num. 8. Vol. 4.* Roman. *conſ. 122. Circa primum. ante finem.* Bertazol. *& conſult. deciſ. conſ. 15. num. 4.* etiam ex intervallo, Aretin. *in l. 3. §. filium. col. fin. num. 10. ubi etiam* Iaſon *num. 3. ff. de liber. & poſthum.* Socinus *in l. 1. num. 3. col. 2. ff. de reb. dub.* Imol. *in l. ſi quis cum aliter. ff. de V. O.* Ruin. *conſ. 147. num. 8. Vol. 2. & conſ. 51. num 4. Volum. 4.* etiam ſi juris communis correctio reſultaret Gozad. *in conſ. 19.* Idem etiam procedere in teſtamentis ut una pars declaret alteram, notant Bellon. *conſ. 6. num. 8.* Iul. Clar. *recepr. ſent. §. teſtamentum. q. 76. reg. 3.* Ruin, *conſ. 86. num. 17.* Bertazol. 1. *conſ. 9. num. 16. & conſ. 69. num. 28.*

CAP. VI.

Partus.

Partus ventrem ſequitur, *l. partum 7. Cod. de rei Vindicat.* ratio, quia modò fuit viſcerum matris portio. *l. ult. Cod. de liberal. cauſ.* vide latiſſimè *racemat. noſtr. Crimin. ad l. 60. ad Verba ita partum quoque. pag. 241. de furt.* Diſſ. quidem Hugo Grotius *lib. 2. de Iure belli ac pacis, cap. 8. §. 18.* negans hoc eſſe naturale, niſi quatenus plerumq; pater ignoratur. Enimvero ſi probabili ratione de eo conſtaret, cur non partus ex parte ad eum pertineat, nihil poſſe afferri. Nam & patris partem eſſe, quod naſcitur, certum eſſe. Plus ne verò partus de patre an de matre habeat, inter Phyſicos diſputari.

Atqui non alia eſt etiam ICtorum ſententia: Sic enim ICtus *in l. 24. ff. de ſtat. hom.* Lex naturæ (inquit) hæc eſt, ut quod naſcitur ſine legitimo matrimonio, matrem ſequitur (additâ & aliâ limitatione) niſi Lex ſpecialis aliud inducat. Harprecht. *ad §. qui igitur 3. Inſtit. de patr. poteſt. num. 7.*

Si enim

Si enim legitimæ nuptiæ demonſtrentur, partus ſive liberi non matrem, ſed patrem utpote principem familiæ, civili ratione ac naturali æquitate ſequerentur. *l. cum legitimi* 19. *de ſtat. hom. l.* 3. *& ſeqq. de his qui ſui vel alieni juris.* Harprecht. *d. loc.* Adde & Gothofred. & Dd. *ad l.* 7. *Cod. de rei vindic.* Limitari etiam poteſt regula, ut procedat in cauſis favorabilibus, non odioſis, *per princ. Inſt. de ingen.*

Cap. VII.

Parum.

*Parum, & nihil æquiparantur, *l. quamvis* 32. *ff. de condit. & demonſtr.* Gloſſa *in l. ſi pupillus.* §. *ſi ego. in verb. ex contrario. ff. ad Leg. Falcid. cap. coram dilecto* 34. *de officio deleg.* Hippol. *ſing.* 176. Tiraquell. *in tract. de iudicio in rebus exig. verſ. octavo. pag. mihi* 53. Sebaſtian. Næviz. *ad l. minus* 32. *num.* 2. *ff. de verbor. ſignificat.* Marian. Anton. *variar. reſolut. lib.* 2. *reſolut.* 18. *num.* 6. Menoch. *conſil.* 96. *num.* 8. *& conſ.* 184. *num.* 3. Surdus *conſ.* 197. *num.* 2. ubi *num.* 21. limitat, quando datur diverſa ratio, Corn. *conſ.* 63. *colum. fin. lib.* 1. Menoch. *conſ.* 96. *num.* 7. & 8. Octav. Glorit. *reſponſ.* 1. *p.* 3. *num.* 190. Mar. Giurba *in conſuetud. Meſſan. cap.* 6. *gloſſ.* 10. *num.* 2. Johann. Anton. Mangil. *de impur. quæſt.* 51. *num.* 7. Nicolaus Moron. *de treuga & pace, quæſt.* 175. *per tot.* [Parum enim & nihil hac ratione non bene conveniunt, neque in una ſede morantur, *l.* 1. §. *illud* 8. C. *de Latin. libert. toll.* Jac. de Belloviſ. *ad Auth. de hered. & Falcid. Nov.* 1. *in pr.* Angel. *in ſing. verb. parum.*]

Cap. VIII.

Pater, Parentes.

Axioma I.

Patri quod fuit competens viſum, alteri videri incompetens non debet, *arg. l. ſi furioſo* 16. *in fin. ff. de Curat. furioſ.* Paul. de Caſtr. *conſ.* 275. *lib.* 1. Decius *conſ.* 181. *col.* 4. *in princ. ſecund. impreſſ. noviſſim.* Conſil. Argent. 1. *conſ.* 86. *num.* 77. urget enim naturalis ſtimulus parentis ad cogitandum de liberis, *l.* 36. §. *ult. ff. de excuſ. tut.* ita filia patrem non poteſt inquietare, & dicere, ſe incongrue eſſe dotatam, Marant. *in quæſt. leg. l doſſ.* 10. *num.* 21. cùm nemo melius conſilium, quàm pater in liberis ſuis capere credatur, *d. l. nec in ea* 22. *l. pen. C. de ſponſalib.* Pariſ. *conſ.* 106. *num.* 47. *volum.* 4. Cravet. *conſ.* 1. *num.* 2. *Gol.* 1. utpote cuius amor inæſtimabilis, Baldus *in l. precibus*

col.6. C. de impub. ſubſtit. enixus & ardentiſſimus, Gloſſ. *in l. Paulus. §. Pomponius. de legat.3.* Cravett. *d. conſ.1. num.2 per l.fin. C. de Curat. furioſ.* ut nec affectus ullus paternum amorem vincere queat, *l.fin. C. de decur. l. nec in ea 22. ff. de adulter.* quapropter ab aliquo redargui non debet. Pariſ. *d. conſ. n.49.* Gœdd. 1. *Conſil. Marp. 27. num. 35.* quod patri viſum eſt competens & utile pro tranquillitate & pace filiorum, Pariſ. *d. conſ.106. num. 48.* Paul. de Caſtr. *conſ.108. Super primo quæſito. dub.7.* Volum.1. Aym.Cravett. *conſ. 1. num. 2.* cùm pater præſumatur diligenter, & bona fide ea, quæ in commodum liberorum vergunt, egiſſe, Bartol. *in l.2. col.4. num.22. Verſ. item quæro. ff. de Vulgar. ſubſtit.* Matcard. *de probat. concluſ.1149. num. 12.* Regner. Sixtin. 2. *Conſ. Marp.13. num. 16.* ac optimum conſilium prò filio capere, cui omnia ex voto parat. *l.220. de V.S. L pen. ff. de bon. libert. l.8. §.3. quod met. cauſ.* Ioh. Gerh. *in tr. de conjug. th. 66. n. 4.*

II.

Patrem revereri oportet, & eius juſſa filius expedire neceſſe habet, *cap. 1. diſtinct. 30. arg. l. 2. ff. de juſtit. & jur.* ratio, quia eius perſona ſemper honeſta & ſancta videri debet, *l.1. l.2. l.9. ff. de obſeq. præſtand.* eiuſque imperio obſequi, *l. liberorum 11. §.4. Verſ. excuſatur ff. de his qui not. infam. l. liber homo 13. ff. ad Leg. Aquil. l. ſi patre 22. ff. de rit. nupt.* adeò ut filiusfamilias nec velle nec nolle dicatur habere, *l. cum eſt 3. de Reg. Iur.* cùm obſequium præſtare ei teneatur, atque ita à pœna & culpa excuſetur, *l.4. ff. de Reg. Iur.* ubi Decius & Cagnol. Gœdd. 3. *Conſil. Marpurg. 28. num. 146.* Vnde etiam pater ob reverentiam paternam & ex magna confidentia, quam Lex habet de patre erga liberos, non tenetur ſuæ adminiſtrationis rationem reddere, *l. ſi quis 8. §. fin. Cod. de ſecund. nupt.* Pinell. *in l. 1. Cod. de bon. matern. p.2. num.20.* Vid. Gylman. 4.1. Vot. 33. *num.16.* cùm patre melior amicus inveniri non poſſit, *d. l. fin. in prine. C. de Curat. furioſ.* Gloſſ. *in l. quidam cum. ff. de hered. inſtit.* Paeianus *conſ. 114. num.12.* ac præſumatur optimè liberis ſuis providere voluiſſe, *l. nec in ea 22. ad L. Iul. de adult. d. l. fin. in princ. C. de Curat. fur.* Weſ. *in parat. de tutel. n.5.*

Limita, niſi lex ipſa licentiam det non obtemperandi, quo caſu hactenus minuet poteſtatem patris, nec ita omni parentis præcepto parendum, Cuiac. *ad l. 6. C. ad SC. Trebell.*

III.

Pater & filius cenſentur una eademque perſona, *l. fin. C. de impub. ſubſt.* Gloſſ. *in l. ſi tibi. §. ſi partus. ff. de pact. & l. quod dicitur. ff. de V.O. l. Gaius Seius 45. ff. ſolut. matrim. l. pater 7. Cod. de pactis convent.* Alciat. *de præſumpt. reg. 4. præſ. 31.* Ancharan. *conſil. 82. num. 3.* Ludovicus Gomez. *ad l. ſciendum. §. legari. ff. de legationib.* ratio, quia reputantur una & eadem caro, *cap. contradicimus 21. §. autoritate 35. quæſt. 3. gloſſ. in cap. ſuper eo. el. 2. de teſtib.* Socinus *conſ. 31. incip. Proſequendo. col. 4. Verſ. unde quam vis, pater.* Vol. 1. & filius dicitur portio corporis paterni, caro patris augmentata Chaſſan. *conſil. 53.* ſubſtantia & arena patris, Bl. *conſil. 336. lib. 3. num. 3.* Vnde etiam

etiam decus vel honor filii patris, & contra eſſe perhibetur, *Novell.81. cap.1. §.generaliter 1. ibi gloſſ. in verb. occaſionem.* Siquidem ſi parens non eſt bonus, utique melior non erit filius, cùm potentiæ animi ſequantur corporis temperaturam, uti concludit Galenus *lib. de ſubſtant. fort. animal. cap. 6. add. & l. 1. §. apud Vlpianum. l. ob quæ Titia 4. ff. de adelit. edict.* Quintilianus *lib.5. Crator. Inſtit.* & filius præſumitur illius affectionis, cuius pater, Baldus *in l. 9. ff. de Senatorib.* & corpus filii, imò anima ipſa à patre eſt, Auguſtinus *lib. 6. Epiſt. 28.* Ex bono enim bonus, ex malo malus naſcitur, Cardan. 3. *de ſapient.* & natus ex mala progenie præ ſe fert, quod ſit malus, *cap. ſi gens 10. diſtinct.56.* Angel. *in l. ſi quis. D. de Conſ. in fin. & cap. Generabilem. ad fin. de Elect.* Hinc ut ſtultitia, hereditarius dicitur morbus à patre, Stobæus *ſerm.88.* ita mali animi pravus, innatus eſt & hereditarius ac metuendus, cùm natura & ingenium adeò ſint affinia, ut ſæpe unum pro alio ſumatur, Connan. *lib.2. com. cap.* 1. qua ratione etiam filius partialis contra Regem præſumitur, ſi pater eius & contra Regem talis ſit, Nevizan. *conſ.12. num.* 47. & filius æquè ſimilis, tam in otiis, quàm virtutibus, Rolandus à Valle *conſil. 1. num.* 42. *libr.* 3. quemadmodum vitis propaginata eadem vitis eſt cum veteri, adeò ut licet vetus extinguatur, vitis tamen propagata habens corpus ſeparatum, dicatur pars veteris, Caſtrenſis *conſil.* 164. *num.* 3. *libr.2. conſ. tamen infr. ax. XI.*

Declara axioma hoc procedere ſcilicet ſecundum fictionem, Abb. *in cap. conſuluit. de jure patronat. per diſt. l. fin. in verb. ferè.* Verè enim duæ perſonæ ſunt, prout declarat Hippolit. de Marſil. *in tract. de fide juſſorib. q.*41. quod inductum propter patriam poteſtatem tantum, qua ceſſante, ceſſare & fictionem, dixit poſt gloſſ. *in l.2. C. quæ ætate lib.*10. vid. Iaſon. *in l. quod dicitur* 12. *col. num.*40. *de V. O.*

Limita I. obtinere, quando pater eſt perſona privata, ſecus ſi publica. Hoc enim caſu non cenſeri eundem cum filio, tradit, Barbat. *conſ.*20. *incip. illud offeram. col.7. Vol. 2.*

Limita II. quoad acquiſitionem, quæ eſt de jure civili, non tamen quoad omnia, niſi quæ ſunt in jure, Mar. Socin. *in reper. cap. ad audientiam. colum.*21. *verſ. ſimile adduco de homicid.* vide & Bachov. *§. pater 8. Inſtit. de teſtam. ord. ibidemq;* Oſterman. Item in foro conſcientiæ, ubi de veritate agitur. Barbat. *in cap. in præſentia. num.* 81. *de probat.* ubi ſubjicit exemplum Caroli Magni, quod etiam ponit Iaſon *in repet. l. ſi is qui emptore. col.*1. *ff. de uſucapion.*

IV.

Pater magis per filium periclitatur, quàm filius, & magis terretur in filio, quàm in ſemetipſo, *§. fin. Inſt. de Nox. act. l. iſte quidem 8. in fin. ff. quod met. cauſ. gl. in cap. pœnitentia. diſt.3. de pœnit.* Felin. *in c. afferte. col.* 1. *de præſumpt.* Pacian. 1. *conſ.*66. *num.* 29.

V.

Pater liberis ſuis præjudicare non poteſt, *l.*114. *§. Divi* 14. *verſ. quod ſi liberis.* & ibi Dd. *de legat.*1. Bald. *in l.*1. *in fin. C. per quas perſon. nob. acquir.*

Etſi enim pater liberam à lege habeat adminiſtrationem, adeò ut ratione bonorum adventitiorum, etiam ſine prætoris decreto alienare, tranſigere & inſtar Domini omnia agere poſſit, *l. 1. C. de bon. matern. l. fin. §. ſin autem as alienum 4. C. de bon. qua liberis.* Iaſon *in l. præſes 12. C. de tranſact.* Tiraquell. *ad d. l. ſi unquam. num 28.* id tamen non abſolutè & liberè poteſt, ſed neceſſitate demum & juſta cauſa urgente Bald. *conſ 357. incip. Nulla mulier. col. 2. lib. 1. & conſ. 215. incip. Proponitur quod inveſtitura. col. 3.* Verſ. *adverte hic. lib. 2. ad l. 1. Cod. de bon. matern. & ad l. ſi pupillorum. §. ſi pater. ff. de reb. eor. qui ſub tut.* Franciſc. Aretin. *ad l. ult. §. pupillus. ff. de V. O.* Arius Pinell. *ad d. l. 1. p. 3. num. 21. C. de bon. matern.* Iaſon *ad l. ſingularia. num. 19. ff. de reb. credit. & in l. filiumfam. 14. num. 9. ff. qui ſatisdare cog.* hoc eſt, æs alienum alienationem effiagitet. *d. l. fin. §. ſin autem as. C. de bon. qua liber.* idem etiam obtinere in feudis, ubi jure hereditario non ſucceditur, ſed ſui, non patris jure liberi veniunt, *ex cap. unic. §. ſi Capitanes. de feud. March.* deducunt Socin. *conſ 73. num. 1.* Molin. *in tract. de jure Princip. quæſt. 40. num. 113.* Philip. Matth 2. *conſ. Marp. 26. num. 55.* Vult. 2. *eod. Vol. conſil. 25. num. 71.* ubi ait, quod pater per novas conventiones aut diſpoſitiones filiabus ſuis in jure jam ipſis quæſito præjudicare non poſſit, etſi Princeps ſit. *per l. quodcunque 45. §. ſi quis 2. ff. de Verb. Obl. l. ſi unus 27. §. 4.* Verſ. *ante omnia. & in l. fin. ff. de pactis. l. cum maritus 29. §. fin. ff. de pactis dotalibus.*

VI.

Pater magis poteſt honorare unum filium gratum, quàm minus gratum, *§. pen. in Auth. de Nupt. l. parentibus 8. C. de inoffic. teſtam. l. hac edictali 6. §. 1. C. de ſecund. nupt.* Paul. de Caſtr. Riminald. Corn. *in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecta. Cod. de teſtam.* & ibi Natta *in repet. quæſt. 11. num. 63.* Alexand. *conſil. 146. Viſo themate. colum. fin. libr. 2. num. 13.* Schurffius *conſil. 71. Caſus ſuper quo. num. 4. centur. 1.* Conſil. Argent. 1. *conſil. 86 num. 40.*

VII.

Pari affectu ſunt diligendi & defendendi parentes & patria, *l. 2. ff. de juſtit. & jur. l. poſtliminium 15. §. ſi filius 7. ff. de captiv. & poſtlimin. l. honor 14. §. plebeo. 4. ff. de muneribus.* Bartol. Brixienſ. *in quæſtion. juridic. 1. num. 17.*

VIII.

Parentes ſemper optimum de liberis conſilium capere, & feminis ſui maiorem rationem, quàm extraneorum habere velle creduntur, *cap. eſt probanda 16. diſtinct. 86.* quia amoris qualitas, quæ naturaliter ineſt, ſemper ineſſe præſumitur. Vnde etiam teſtator tantò maiori providentia proſpexiſſe præſumitur, quantò magis & ardentius ob cauſæ propinquæ influxum, & amoris neceſſitudiniſque vinculum iſtos dilexit. Didac. Roderic. Alvarad. *de conject. ment. def. lib. 3 c. 1. n. 1. & 28.* Sicut ergo voluntas patris in diviſionibus bonorum inter liberos ſervanda eſt, *l. ſi cogitationem 21. l. filius patris 16. C. famil.*

C. famil. herciſc. Tiber. Decian. *Vol.* 1. *reſp.* 15. *num.* 12. ſola tamen paternæ affectionis ratio tacitum fideicommiſſum non inducit, *l. ult. ubi gl.* & Cuiac. *in Paptn. de his qua ut indign.*

I X.

Patris ac matris licet non ſit par poteſtas, *§.* 1. *Inſt. de patr. poteſt. §. femina* 16. *Inſt. de adopt.* par tamen utrique debetur reverentia & pietas, *l. furioſa* 4, *ff. de Curat. furioſ. l. Voluti* 2. *ibidem, Dd. ff. de Inſtit. & Iur. l. quis, litigantis* 4. *§. fin. l. parentes* 6 *ff. de in jus vocand.* Rolandus à Valle *conſ.* 37. *num.* 13. 14. 15. *Volum.* 3. Decius *in l.* 3. *C. de in jus vocand. notab.* 3. Gœdd. 3. *conſil. Marp.* 28. *num.* 131.

X.

Pater dicitur Deus, creatione, *cap. abſtuleris* 6. 92. *quæſt.* 2. *cap. omnibus* 20. 24. *quæſtion.* 1. Epiſcopi & Prælati, autoritate, *cap. Canonica* 6. 3. *quæſt.* 5. *cap. in ſcripturis* 8. *diſtinct.* 96. Patriarchæ, antiquitate, *cap. cum in lege* 16. 23. *quæſt.* 4. Pater ſpiritualis, ſacramenti collatione, *cap. de his* 6. *cap. omnes* 8. 30. *quæſt.* 1. Pater carnalis, propagatione generis, *cap. ſicut is* 8. *§. neceſſe* 8. *diſtinct.* 47.

X I.

Patris nota filium maculare non debet, *l.* 2, *§.* 2. *Verſ. in Deo. de decur. cap. nullum crimen* 1. 1. *quæſt.* 4. ne patris delictum innocenti filio ſit pœna, *d. l.* 2. *§. ſi ad tempus* 5. *Verſ. nullum. ff. eod.* ratio, quia patris iniquitatem filii non portant, *cap. Iudas* 7. 1. *quæſt.* 4. *cap. conſentientibus* 4. 1. *quæſt.* 4. etiam poſt nativitatem commiſſam, *cap. non* 10. 1. *quæſt.* 4. nec parentum vitia filiis imputantur *cap. undecunque* 3. *diſt.* 56. nec nocent eis, *cap. ſponſus* 6. *diſt.* 56. Decius *conſ.* 252. *num.* 6. *Verſ. præterea dato.* & parentum culpa neminem damnat, ſed propria, *cap. naſci* 5. *cap. ſatis* 7. *cap. Iſmaël* 9. *d. diſt.* nec odio patris prægravari debent, *l. ſi quis* 33. *§. Legis* 1. *C. de inoff. teſt.* latè Palæott. *in tr. de noth. & ſpur. cap.* 55. Hartm. Piſtor. 1. 7, 30. *n.* 31. Grammatic. *deciſ.* 6. *col.* 6. *n.* 14. Pacian. 1. *conſ.* 37. *n.* 60.

Limita in crimine læſæ Maieſtatis de quo Treutlerus *Volum.* 2. *diſp.* 32. *theſ.* 1. *lit. k.* in cauſa hæreſeos, de qua *cap. ſtatutum.* 15. *in princ. de hæret. in* 6. & aliis in criminibus, de quibus ſupra *libr.* 11. *cap. Mors. axiom. ante penult. Verſ. deliſta.*

X II.

Parentibus non debent theſaurizare filii, ſed contra, *c. cum Apoſtolus* 6. *extr. de Cenſib.*

X III.

Patris familiam ſequitur filius, non matris, *cap. ult. extr. de converſ. in fidel.*

CAP.

CAP. IX.

Patientia.

Axioma I.

Patientia laudabilior est, quàm vindicta, *cap.* 1. *in med. & cap. seq.* 23. *quæst.* 1. & quidem patientia in adversitate, in secreto servanda est animo, in manifesto exhibenda sunt persecutorum saluti expedientia, *d. cap.* 1. 23. *q.* 1. Vnde cum patientia multa tolerentur, quia non denunciantur vel accusantur: quæ si in judicium deducerentur, secundum justitiam punirentur *cap. cum jamdudum* 18. *extr. de prabend. & dignit.* & patientiæ præcepta non tam in ostentatione corporis, quàm præparatione cordis sint servanda, *cap.* 1. *§. hujus* 23. *quæst.* 1. patientiæ autem perfectæ signa sint, bona reddere pro malis, non reddere mala pro bonis, *cap. sex differentiæ* 1. 23. *q.* 3. non immeritò itaque suas & suorum injurias æquanimiter tolerare patientia dici consuevit, *cap.* 1. *in med.* 23. *quæst.* 1. cum injuria propriæ personæ patienter & cum gaudio sustinenda, sed injuria Dei ulciscenda, *cap. quod Christus* 26. *§. potest* 23. *quæst.* 4.

II.

Patienti, scienti & volenti fit injuria, si in eo jus alterius lædatur, *c. contingit* 36. *extr. de sent. excom. Gid. supr. lib.* 9. *c. Injuria.*

III.

Patientia idem operatur in incorporalibus, quod traditio in corporalibus, *l.* 1. *§. fin. ff. de aq. pluv. arcend. ubi gl.. & in l. si ego* 11. *§. de usufr.* 1. *de publician.* Salicet. *in l. cum de in rem verso. ff. de usur. num.* 7. Pantschman. 1. *quæst.* 22. *num.* 38.

IV.

Patientia inducit non solum præsumptionem consensus, sed & præsumptionem veritatis & solennitatis, *l. si filius* 4. *C. de patr. potest.* siquidem in his, quæ juris sunt, consensum & traditionem operatur, *l. quemadmodum* 46. *§.* 1. *ff. de jur. dot. l. pen. ff. de servit. l servitutes* 20. *pr. ff. de serv. urb. prædior.* Concennat. *quæst.* 5. *lib.* 2. *num.* 7. Quod intellige, tum demum, si cum illa sit conjuncta scientia, *l.* 2. *C. de acquir. possess. l. item quæritur* 13. *§. fin. ff. locat.* Gloss. *in l. Mæviana. C. de ædific. priv.* Iason *in l. si procurator. col. pen. circ. med. ff. de condict. indeb.* Bartolus *in l.* 1. *C. de relat. n.* 1. Angel. *in l. si filius. C. de petit. hered.* Sapia *in l. qui se patris. num.* 24. *Cod. unde liber.* Felin. *in cap. paternitatis. col* 4 *de testib.* Imol. *in cap. cum Ecclesia Sutrina. num.* 25. *de causa possess. & proprier.* Decius *cons.* 409. *num.* 6. *vol.* 2. Cephal. *cons.* 272. *num.* 3. *lib.* 3. *per l quam Tuberonis* 7. *§.* 2. *ff. de pecul. cap.* 2. *de accus in* 6 *gl. in ciem. sape §. quæ omnia. verb non contradicentibus.*

de V.S.

de V.S. Quotieſcunque enim præſens & tacens patitur fieri aliquid, quod impedire poteſt contradicendo, conſentire videtur, nec refert an commodum vel incommodum ejus negotiu mreſpiciat: *l. 2. ff. ad municip. l. honores 7. §. ult. ff. de decur. l. item quæritur 13. §. ult. ff. locat. l. ſi remunerandi 6. §. ſi paſſus 2. & l. qui patitur 18. ff. mandat. l. ſi fidejuſſor 6. Cod. eod. l. cum oſtendimus 4. §. ult. ff. de fidejuſſor. tut. l. qui ad certum 14. ff. locat. l. 1. §. Magiſtrum autem 5. ff. de exerc. act. l. ſæpè 63. ff. de re judic. l. in adoptionibus 5 ff. de adopt. l. cum tamen 8. ff. ad SC Maced. l. quidam 12. de Evict. l. 2. §. Voluntatem 2. ff. ſolut. matrim l. ult ff. quand. appellandum. Auth. ſi ſervus. C. de Epiſcop. & Cler. l. ſi ut proponis. C. de nupt. l. ab eo. 3. C. quom. & quand. judex.* Fach. 13. *contr.* 50. ſiquidem patientia quoddam eſt mandatum, ut ſcribit Innoc. *in c. ex parte Decani* 33. *de reſcript.* & ratificarioni æquiparatur. gl. *in l. quo enim. ff. rem rat. haber.* Et difficile eſt credere, eum cujus res agitur, ſi conſentire noluiſſet, pati potuiſſe, ut tacendo in ſuum præjudicium aliquid fieret. *arg. l. ſi hypothecas 8. C. de remiſſ. pignor gl. in d. l. ſæpè. ff. de rejudic.* Quod verum eſſe in his ſc. quæ non ſunt admodum præjudicii magni, notant Bart. *in l. qua dotis. num. 20. ff ſolut. matrim.* & Alex. *conſ.* 113. *num.* 9. *Vol.* 4 *per l. penult. Cod. de communi. diviſ.* ſecus in illis, quæ magni præjudicii eſſe videntur. Ciot. *in repet. l. non ſolum. §. morte num.* 93. *ff. de oper. nov. nunc.* Soein. ſen. *conſil.* 61. *num.* 6. *Verſ. ſed in hu. Vol.* 3. *& poſt eum* Cephal. *conſ.* 133 *num.* 126. *lib.* 1 hinc ſi actus partim oneroſus, partim utilis ſit, ſcientiam & patientiã non inducere conſenſum, reſpondit Alex. *conſ.* 152. *n.* 9. *Vol.* 7. quemadmodũ nec illa poteſt, quando quis patitur ab eo quem obſervat ac revereatur. *l.* 1. *in fin. C de bon. matern.* imò nec unicam patientiam præjudicare, autor eſt Bald. *in cap. cum acceſſiſſent num.* 55. *Verſ.* 2. *extr. de conſtit. & poſt eum* Farin. 1. *conſ.* 95. *n.* 22.

V.

Patientia pro traditione eſt, *l.* 3. *in pr. Verſ. dare. ff. de uſufruct. l.* 1. *de ſervit. ruſt. prad. l. quoties* 20 *ff. de ſervit. l.* 2. ubi Bald. *C. ſi quis alteri vel ſibi.* maximè antecedente titulo legati. Cuman. *conſil.* 162. *col.* 2. *circ. med.* ſed & tradita hoc ipſo res creditur, inquit Cravett. *conſ* 741. *num.* 14. quod in poſſeſſione ejus quis invenitur, titulo præeunte, allegans ad hoc *l. ſi autem* 10. *ff. de publican.* Bart. *in l. Celſus. num* 16. *ff. de uſucap.* Calcan. *conſil.* 76. *col. & circ prine.* & Soein. *conſ.* 15. *num.* 7. *Vol.* 4. nec ſpeciali aliqua traditione opus eſt, cum legatarius ante conditum teſtamentum voluntate teſtatoris rem ei poſtea legatam detinuit *per text. in l. ſi ego* 93. *Verſ. ſed quia* 55 *non puto. ff. de jure dot. l. & non tantum* 19. *§ ſervientes* 3. *ff. de petit. hered* ſed nuda voluntas & patientia ſufficit. *§. interdum* 44. *Inſtit. de rerum diviſ. l. qua ratione* 9. *§. ha quoque res* 3. *ff. de acquir. dom.*

VI.

Patientia ſuffecit ad inducendam communionis diviſionem. *l. ita quæ* 64. *ff. pro ſoc.* Bald. Angel. *in l. qui in alienã. Verſ. ſed ſi non adverſit. ff. de acquir. hered.* Licet enim ex ſola patientia non præſumatur titulus, *l. nullo* 24. *C. de rei vind. l. diuturna* 4. *C. de præſcript. long. temper.* hoc tamen non procedit, ubi patientia eſt reciproca, ſiquidem facta relatione de patientia ad patien-

tiam reſultat quædam permutatio, cui ineſt diviſio. *l. cum pater 77. §. hereditatem 4. ff. de legat. 2. l. 1. C. commun. utriuſq; judic.* Natt. *conſ. 506. num. 18. vol. 1.* Burſat. *conſ. 925. num. 18. lib. 3.* Octav. Simoncell. *in tract. de decret. lib. 2. tit. 4. caſ. 3. num. 17.* qua mutua patientia interveniente in rebus hinc inde poſſeſſis, non procedit diſpoſitio, prout ſpecificè declarat Alex. *conſ. 92. col. 1. verſ. dicit Bald.*

VII.

Per patientiam multa tolerantur, quæ ſi in judicium deducta forent non tolerarentur. *Vid. inf. lib. 18. c. Tolerantia.*

CAP. X.

Patria, Patria poteſtas.

Axioma I.

Patria in qualibet materia cenſetur excepta, Andr. Sicul. *in repet. l. cum acutiſſimi in 92. col. C. de fideicommiſſ.* Iaſon. *in l. militem. in fin. C. de procurat.* Ludov. Gomez *ad §. rurſus. Inſt. de action. num. 22.* In id enim geniti ſumus, ut primum Deo, deinde patriæ ſerviamus. *l. Veluti 2. ff. de juſt. & jur. l. 1. §. & generaliter 15. ff. de Ventr. in poſſeſſ. l. 3. §. 5. ff. de muner. & honor.* quia patriæ ſanctiſſimum nomen, cui omnes nàſcimur. Bald. *in Auth. ſed omnino. C. ne uxor pro marito.* & in hoſtium numero habendus, qui illam derelinquit. *l. poſtliminium 19. §. tranſfuga 4. ff. de captiv. & poſtlim.*

II.

Patriæ ſalus in omnibus actionibus & negotiis noſtris cuilibet utilitati privatæ anteponenda. *l. 3. C. de primipilo. l. fin. §. fin. C. de caduc. toll. l. 14. C. de oper. public.* Gail. 2. *obſ. 56. num. 3.* Rauchbar. *quæſt. 27. num. 46.* Salus enim populi (juxta aureum illud Platonis effatum) ſuprema lex eſto, quod refert etiam Cicero *lib. 1. de offic. allegatus* à Frider. Pruckman. *de ſoluta Princip. poteſt. cap. 3. num. 53.* qua de cauſa & in neceſſitatibus eam parentibus præferendam eſſe, text. eſt *in l. 19. §. fin. ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.* ac pro ea pugnandum not. Accurſ. *ad l. 3. ff. de juſt. & jur. per l. ſallaciter 3. C. de abolit. l. penult. ff. ad L. Iul. Majeſt.* Siquidem patria cuique dulciſſima eſſe debet. *arg. l. qui habebat 29 ff. de legat. 3.* Ioh. Andr. *in cap. quoad aliqui. col. 1. de R. I. in Mercurial.* & proſequuntur latè Barbat. *in repet. l. cum acutiſſimi. col. 29. C. de fideicom.* Bart. Bologn. *et. in repet. Auth. habita. col. 1. Cod. ne fil. pro patr.* & patriæ amor ratione valentior omni. Vaſq. 1. *de ſucceſſ. 1. l. 2.* ac naturaliter unuſquiſque ad tuendos mores patriæ moveri. Ludov. Gomez *ad §. item Serviana. Inſt. de act. num. 28.* cum patriæ major, quam patri debeatur obedientia. *d. l. 3. de juſtit.* in patria enim vita datur, pro patria illam fundere iterum requiritur, in cujus ſalutem mori non ſolum dulce, ſed & glorioſum eſt: unde patriæ hominem genuiſſe dicitur. Petr. Ancharan. *conſ. 75. n. 4.* Tuſc. *concluſ. 133.* Blarer. *conſ. 243. num. 6. lib. 4.* & patriam hominem ad defenſionem

honem etiam aluiſſe traditur, adeò ut ſicut amor amorem ſuperat, ita amor patriæ parentis amorem præcedere conveniat. Boeckel. *de publ. jud. diſp. 7. n. 3.* quare jubente unum patria, alterum patre, patriæ magis quam patris obediendum erit. Anchar. *conſ. 75.* Decian. *reſponſ. 82. n. 18. Gol. 5.* Iaſ. *in l. 1. §. hujus. num. 13. ff. de juſt. & jur.* ubi *num. 15.* addit quod patriam deſerens civitate non modo, ſed etiam omnibus patriæ commodis privari debeat. vid. Capoll. *conſ. 58. num. 9. Gol. 1.* Cravett. *conſ. 132. num. 24. Gol. 1.* Menoch. *de præſumpt. lib. 8. præſumpt. 12.* Treutl. *conſ. 110. num. 84.* & quod parentem venientem contra patriam occidere liceat, *vel l. minimè 35. ff. de religioſ.* notant Anchar. *conſ. 75. num. 2.* Speckhan. *queſt. 53. num. 6. cent. 1.*

III.

Patria non remittit, ſi neceſſitas non exigit. *Vid. ſup. lib. 13. c. Neceſſitas*

IV.

Patriam vitare impium eſt. *l. unic. C. ſi curialis relicta civitate. lib. 10. l. penult. C. de reſcind. Vendit.* Arniſ. *lib. 1. polit. c. 5. ſect. 8.*

V.

Talis quis præſumitur, qualis eſt ejus patria. Bart. *in tract. de Guelph. & Gibellin.* quem refert & ſequitur Andr. Siculus *in repet. cap. Raynaldus. column. 4. de teſtam.* Exemplum vid. *in l. quod ſi nolet 31. §. qui mancipia 21. ff. de adil. edict.* ubi ſola patria ſervi venditi gignit redhibitoriam. Vnde & Odofred. *in l. Julianus ff. de action. empt.* ſubſumit, quod ſi venderem tibi ſervum, & ignorarem eſſe Sclavonum, poſſum redhibere propter nationem, addita ratione, quia ſit deterior gens quam ſit in mundo. Hinc eſt quod qui natus eſt ex partialibus præſumatur & partialis, ut ait Angel. *in l. ſi fugiens 9. 1. C. de ſerv. fugitiv.* quem ſequitur Andr. Sicul. *in cap. in præſentia. num. 30. de probat. & in cap. 2. num. 47. de conſtitut.* & Ludov. Gomez *ad §. item Serviana. num. 28. Inſtit. de action.*

VI.

Patria poteſtas in pietate, non in atrocitate conſiſtere debet. *l. Decem 5. ff. ad Legem Pompei. de parricid.* Harprecht. *ad §. 2. Inſtit. de PP. n. 8.* Vnde etiam pietas paterni nominis conſilium pro liberis capere perhibetur. *l. 21. §. ultimo. ff. de adulter.*

VII.

Ius patriæ poteſtatis ſemel extinctum reviviſcere non poteſt. *arg. l. 66. §. duorum 1. ff. de legat. 2. l. quires 98. §. aream 8. ff. de ſolut.* Carpzov. *p. 2. conſtitut. 10. defin. 2. num. 7.* Exemplum eſt in filia, quam per matrimonium à nexibus patriæ poteſtatis liberari, trad. Matth. Coler. *p. 2. deciſ. 222.* ubi Frider. Penſold. *in addit. num. 12.* Andr. Rauchbar. *p. 2. queſt. 18 num. 24.* Iacob. Schultz *in addit. ad Modeſtin. Piſtor. p. 4. quæſt. 131. n. 89.* Berlich. *p. 2. concl. 11. num. 43.* uſque adeò ut nec matrimonio per mortem diſſoluto filia in patriam

triam poteſtatem recidat, ſed ſui juris remaneat. Penſold. *d. loc. num.* 19. Daniel Moller. *ad Conſtitut. Saxon.* 10. *num.* 7.

VIII.

Patria poteſtas facit ſilere juramentum. *Vid. ſup. lib. IX. c. Iuramentum.*

CAP. XI.

Patrimonium.

Patrimonium induſtria laboribus & multis caſibus quæritur. *l.* 10. *Cod. de arbitrio. tutel. conſ. inf. cap. de Peculio & Pecunia.*

CAP. XII.

Patrocinium.

Patrocinium in malo dans malis, ſocius eſt criminis. *cap. noveris* 49. *extr. de ſententt. excomm.* Vnde etiam impetrans patrocinium potentioris ratione officii, cauſam non ſolum amittit, ſed & potentior punitur arbitrio judicis. Bald. *in l.* 1. *C. ne lic. potent. ibidemque* Iaſon. *verſ. limita iſtam legem. colum.* 1. Pacian. 1. *conſil.* 2. *num.* 72.

CAP. XIII.

Patronus, Patronatus jus.

Axioma I.

Patronus honorandus eſt, & ab Eccleſia fundata ſuſtentandus, ſi egeat. *c. nobis* 25. *extr. de jure patronat. c. nobis* 25. *extr. de jure patron.*

II.

Patroni eſt præſentatio, non conceſſio Eccleſiæ: quia hæc pertinet ad illum qui ordinar. *c. ult. extr. de jur. patr.* nec patrono in præſentatione præjudicat factum Prælati, niſi Patronus facto conſentiat. *c. pen. extr. d. tit.*

III.

Patronatus jus tranſit cum obligatione fundi, niſi ſpecialiter excipiatur. *c. cum Berchtoldus* 18. *extr. de ſententt. & re judic.*

IV.

Patronatus jus eſt ſervitus quædam Eccleſiæ. Panorm. *in cap.* 2. *num.* 9. *de jure patron.* ſervitutibus enim comparatur, & ex earum rerum jure æſtimatur. Hoſtienſ. *eod. tit. n.* 5. Panorm. *poſt. gloſſ. in c.* 1. *n.* 7. *c.* 2. *num.* 9. *eod.* Bald. *in l.* 2. *num.* 8. *cum ſeq. C. de ſervitut. & aq.* ideo jure patronatus (veluti

(veluti quod odioſum Eccleſiæ) non præſumitur, niſi probetur. *arg. l. ultim. §. C. de ſerv. ſtr.* Iaſon. *in l. ſi prima* 40. *de oper. nov. nunc.* Quare ſi patronus jus patronatus jure hereditario ad ſe pertinere contendat, probare non ſufficit dotationem, fundationem & conſtructionem eſſe probatam, ſed etiam habebit probare, ſe per mediatas perſonas à primo patrono uſque ad eum per hereditatem, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato legitimè pervenißſe, ſeq; illius univerſalem heredem eſſe, niſi fundator aliter diſpoſuiſſet, ut hujuſmodi ſcil. jus patronatus tantum ad heredes ſanguinis, & illos de parentela tranſiret. Maſcard. *per jura ibid. allegata. concluſ.* 948. *num.* 37. indeque in dubio nec pro eo, ſed potius contra illud judicandum eſſe docent. Rol. à Valle *conſ.* 47. *num.* 11. *Vol.* 1. Menoch. *conſ.* 90. *n* 1. Decian. *conſ.* 87. *num.* 16. *Vol.* 5. Weſenb. *conſ.* 4. *num.* 2. *& conſ.* 48. *num.* 4.

V.

Patronus neutiquam Eccleſiæ patronatæ dominium conſequitur, ſed tantum patronatum. Lambert. *de jur. patron. lib.* 1. *p.* 1. *art.* 4. *num.* 23. vel jus præſentandi merum. Panorm. *in c. illud prætereundum. num.* 1. *de jure patronat.* Nullum enim jus proprietatis in Eccleſia jus patronatus patriæ tribuit vel aufert. Paul. de Citadin. *in tract. de jur. patron. p.* 6. *art.* 4. *num.* 23. Vnde etiam ille, qui petit jus patronatus, non poteſt petere per in rem actionem, quia in eum non cadit dominium. *§. nullius* 7. *Inſtit. de rer. diviſ.* ſed peti debet condictione Iuris Canonici, cum ſit res ſacra, & ſic in nullius bonis, nec ulla obligatione effici poteſt, ut alicujus fieret. *l.* 182. *de R. I.* Conſil. Argent. 1. *conſil.* 78. *n.* 9.

VI.

Ius patronatus non eſt merè ſpirituale, ſed jus annexum ſpiritualitati. ext. *in c. ex literis* 7. *de jure patron.* Panorm. *in c. quanto de judic.* ideoq; per Laicum & poſſideri & præſcribi poteſt. *c. querelam* 24. *de Elect. & cap. conſultationibus* 19. *de jure patronat.* Felin. *in c. noſtra. num.* 39. *de reſcript.* Cæſar Lambertin. *de jure patronat. lib.* 1. *p.* 2. *quæſt.* 11. *art.* 1. Patiſ. *conſ.* 47. *n.* 32. Heiſterman. 1. *Conſ. Marp.* 7. *n.* 27. atque ita coram judice Eccleſiaſtico tractandam eſſe *ex c.* 2. *& c. quanto* 3. *de judic. c. præterea* 9. *de tranſact.* deducunt Socin. *in cap. licet. num.* 5. *verſ. decimoquinto. de for. compet.* Anton. de Butrio *in d. c. quanto.* mixtum enim ſequitur naturam ſimplicis dignioris, & connexa judicantur ſicut ea quibus connectuntur, & aſſumunt eandem naturam ex connexione. *l. qua religioſis* 34. *ff. de rei vindic. l. arbor.* 19. *ff. commun. diviſ.* Panorm. *in dict. cap. quanto. numero* 2. Excipe niſi quæſtio patronatus conſiſteret in facto, quo caſu etiam Laicum competentem eſſe judicem, concludit Anton. de Butrio *in d. cap. quanto. num.* 6. quem ſequitur Felin. *ibid. n.* 5. Socin. *in tract. fall. reg.* 217. *incip. Ius patronatus. fall.* 2. add. & Gail. *lib.* 1. *obſervat.* 38. *num.* 8. & Covarruv. *pract. quæſt.* ubi tractat de diſcrimine juris patronatus Eccleſiaſtici & juris patronatus Laici, *cap.* 36.

VII.

Ius patronatus eſt merè hereditarium. *cap.* 1. 2. 3. *extr. de iurisdict.* & ad quoſvis heredes etiam extraneos tranſit. *gloſſ. in clem. plures. verb. heredes de jure patronat.* Roch. de Curt. *de jure patron. verb. competens. num.* 1. Pariſ. *conſ.* 48. *n.* 3. *Vol.* 4. Rol. à Valle *conſ.* 47. *n.* 7. *Vol.* 1. uſque adeò ut ad illud admittatur nemò, qui ab hereditate vel ſucceſſione hereditaria removetur. Panorm. *in cum ſeculum de jure patronat.* Roch. de Curt. *d. tr. q. 6. n.* 15.

CAP. XIV.

Pauca.

Axioma I.

Ad pauca reſpicientes in errorem juris & facti facile prolabuntur. Mantic. *lib.* 7. *de conject. ult. Volunt. tit.* 5. *n. ult. in fin.* qui enim ad pauca reſpiciunt, facile decipiuntur, inquit Ariſtotel. *lib.* 1. *de generat. cap.* 2. *text.* 7. οἱ ἐν ὀλίγοις λόγοις ἀθεώρητοι ῥᾳδίως ἐξαπατῶνται ὄντες μικρᾶς ἀλίγα ἀπολείποντες ἀπαθῆ εἶναι. & probat etiam ICtus *in l.* 31. *§.* 1. *ver. ſi totum rei aquiſtatem. ff. depoſit.* vid. Weſ. *in parat. ibid. n.* 7. *c. cauſam* 14. *extr. de ſent. & re judic.*

II.

Melius eſt pauca agere cautè, quam multis intereſſe periculosè. *Novell.* 44. *cap.* 1. *§.* 3.

CAP. XV.

Pauper, paupertas.

Axioma I.

Pauper is dici ſolet, qui bona propria mobilia vel immobilia non poſſidet, ſed operis manualibus ſe ſuſtentare neceſſe habet. Cravett. *conſil.* 199. *n.* 8. Iaſ. *in l. ſi conſtante* 47. *ff. ſolut matrim.* Carpzov. *p.* 3. *conſtit.* 13. vel qui minus quam 50. florenos in bonis habet. *l.* 10. *ff. de accuſat.*

II.

Pauper hodie præſumitur retro pauper fuiſſe. *gloſſ. in l.* 1. *§.* 1. *ff. de magiſtrat. conven. l. non eſt neceſſe* 11. *ff. de probat.*

III.

Pauperibus præcipuè ſubveniendum eſt, qui laborare non poſſunt. *c.* 1. *diſtinct.* 82. maximè verò nobilibus & divitibus caſu ad inopiam redactis, qui mendicare erubeſcunt. *cap. non ſatis* 14. *cap. conſideranda* 17. *diſtinct.* 86.

Horum

Horum enim cauſa habetur pro pia. Tiraquell. *in tract. pia cauſa, in princ. pag.* 3. *verſ. item relicta pauperibus.* Bald. *in Authent. ſimiliter. ibidemque* Roman. *C. ad L. Falcid.* & bona pauperum æquiparantur bonis Eccleſiarum. latè Panorm. *in cap. nihil.* & Felin. *in c. de quarta de præſcript.* quia bona Eccleſiarum ſunt pauperum. *cap. fin.* 16. *quæſt.* 1. *c. aurum* 70. & *c. indignè* 21. 12. *quæſt.* 2. *c. ult. in pr. ubi gloſſ.* 16. *quæſt.* 8. ac pauperes ipſi dicuntur theſaurus Chriſti, Tiraquell. *d. loco.* Quæ ergo ſuperſunt neceſſitatibus Eccleſiæ, (quæ nunquam moritur, Schurff. *conſ.* 90. *num.* 8. *cent.* 1.) erogari non modo iis poſſunt, ſed etiam debent in neceſſitates pauperum, ne egeant & fame contabeſcant. *l. ſancimus* 17. *ubi Dd. C. de S. Eccleſ.* Gideones 16. 12. q. 1. pulchrè Schurff. *conſ.* 48. *num.* 7. 8. 9. 10. *cent.* 1. ubi deteſtatur & devovet tanquam ſacrilegos bonorum Eccleſiaſticorum devoratores, qui pauperum indigentiam ſubſtantiam in ſuum luxum, & cupiditates conſumunt. vide & Weſenbec. 2. *conſil.* 59. *num.* 9.

IV.

Paupertas non eſt de genere malorum, nec facit quem abjectum. *cap. illa* 6. 15. *quæſt.* 1. *c. legimus* 24. *§. poteſtas. diſtinct.* 93. *gloſſ. in cap. ſi quis extr. de teſtib.* Pacian. 1. *conſ.* 45. *num.* 21. Gail. 2. *obſerv.* 95. *n.* 21. Bertazoll. *conſ.* 89. *num.* 8. *lib.* 1. Weſenb. 1. *conſ.* 18. *num.* 27. Nolden. *de ſtat. nobil. cap.* 17. *num.* 182. Eſt enim bonæ mentis ſoror. Hering. *de fideiuſſor. c.* 8. *num.* 84. ac maxima pietas eſt, quæ pro paupertate facit. *l.* 74. *§.* 1. *ubi egeſtatem ein. ff. ad SC. Trebellian.* Coler. *de proceſſ. executiv. part.* 3. *c.* 11. *num.* 96. qua ratione licet ſæpè

Magnum pauperies opprobrium, jubet
Quid vis & facere & pati
Virtutisque viam deſerat ardua.

Horat. *lib.* 3. *Carm. od.* 24. quem laudat Gail. 2. *de P. P. c.* 2. *num.* 2. latè Tiraquell. *in tract. de pœn. cauſ.* 33. *per totam.* ubi multa de neceſſitate & paupertate congeſſit: ac egens lucri cauſa facile aliquid admittere videatur. text. *in l.* 3. *de teſtib.* Interim tamen pauper, vilis non dicitur, dummodo honeſtis moribus ſit præditus, idem Gail. 1. *obſ.* 95. *num.* 19. & *ſeqq.* Paupertati ergo ſuccurrendum, non ſucceſſendum. *l. ſi procuratorem* 8. *§. quod & ad* 8. *ff. mandat.* Anton. Faber *in Cod. lib.* 3. *tit.* 2. *defin.* 2. *num.* 3. nec ulli nociva eſſe debet. Bald. *vol.* 1. *conſ.* 5. *num.* 1. Carpzov. *p.* 1. *conſtit.* 29. *defin.* 26. *n.* 2. ſiquidem pauperum inopiæ providere Epiſcopi eſt gloria. *c. gloria* 71. 12. q. 2. Quapropter & Præſes providet, ne tenuis vitæ homines ſub prætextu adventus officiorum vel militum lumine unico, vel brevi ſuppellectili ad aliorum uſus translatis, injuriis vexentur. *l.* 6. *§.* 5. *ff. de offic. Præſid.* cum Magiſtratus teneatur pauperibus non modo de alimentis proſpicere. *l.* 12. *§.* 2. *C. de SS. Eccleſ.* ſed etiam ab officiis ob paupertatem non excludere. *l.* 4. *C. de div. offic.* vid. C. A. *de judic. theſ.* 37.

V.

Paupertas eſt defenſionis quædam ſpecies, & excuſationem præſtat. *l. Titium* 76. *ff. de procurat.* Philipp. Franc. *in c. reprehenſibilis. num.* 16. *extr. de ap.*

do appellat. Gail. 1. *obſ.* 142. *num.* 4. Mynſ. 4. *obſ.* 97. Siquidem ea, in quam quis citra culpam ſuam incidit, juſtum præſtat impedimentum. Contard. *ad l. deffamari. c.* 4. *num.* 134. *& ſeq.* Vnde & à mora excuſare perhibetur. Sebaſt. Medic. *de caſ. fortuit. p.* 2. *quæſt.* 4. *num.* 42. Bertazoll. *conſ. crim.* 255. *num.* 20. *lib.* 2. Quid enim imputabitur illi, quid licet veller, ſolvere non poteſt. *l.* 17. *§.* 3. *ff. de uſur.* Hoc tamen nunquam auditum fuiſſe, ut propter inopiam condemnemus debitorem in id quod facere poteſt. Nam ejus ratione quod non facere poteſt, coercemus illum cavere, quoad ſolvat aut ſatisfaciat, ait Cujac. *ad lib.* 10. *qq. Papin. l.* 4. *§ ſolsquod cum eo.* Hinc qui ob paupertatem fortuito caſu contraxit, non teneri ſolvere intereſſe lucri ceſſantis, poſt Sebaſt. Med. *in tract. de caſ. fortuit.* voluit Gylman. *lib.* 1. *tit.* 3. *de Natura locati. num.* 2. ubi poſt alios infert Ruſticum pauperem, ſi per impotentiam non ſolvat penſionem debitam, ad intereſſe non obſtringi, quia inevitabilis mora ab ea excuſat Ioh. Kitzel. *de jure Monet.* 4. *q. ſect.* 1. *n.* 72.

VI.

Inops pati judicium non cogitur. Bald. *in c. Paſtoralis. num.* 2. *de Excepr.* Gail. 1. *obſ.* 142. *num.* 2. *& de Arreſt. c.* 9. *num.* 20. quia inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit. de qua ſupra *lib. I. c. Actio. axiom. penult.* Commiſerationis tamen gratia eſt æquiſſimum & fieri debet, ut pauperibus litigantibus detur Advocati publicis expenſis, id enim congruit Reipubl. benè inſtitutæ. *gloſſ. in l.* 1. *§. Prator. ff. de poſtuland.* Covarr. *pract. quæſt. c.* 6. *num.* 4. cum ſpecies ſit Eleemoſynæ pauperibus præbere patronos. *c. deſiderantes* 35. 17. *q ult.* Bald *in l. præſentis, in fin. C. de his qui ad Eccleſ. confug.* Weſenb. *in paratit. ff. de poſtul. num.* 3. indeque pauperibus juſtitiam gratis adminiſtrandam jubent. *l. nulli licere* 28. *§.* 2. *verſ. poſt unum. C. de Epiſc. & Clerec. l. tam dementis* 28. *in fin. Cod. de Epiſcop. audient.* qua ratione eriam judex inferior, ne pereat juſtitia acta pauperibus gratis in Camera Imperiali, tanquam ſupremo judicio edere tenetur. *c. ſi tibi quoque* 3. *Auth. de mandat. Princip. & ibi gloſſ. verb. gratis.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 43. *num.* 16. & Doctor juris compelli poteſt pauperi gratis inſervire. *gloſſ. notab. in l.* 2. *C. de prox. ſacr. ſcrin. lib.* 12. Covarr. *pract. c.* 6. *num.* 4. Ordin. Camer. *lib.* 1. *tit.* 19. *§. ult.* Menoch. *caſ.* 369 *num.* 3. Mynſing. 4. *obſ.* 32. Grav. *concl.* 43. *conſid.* 1. Magon. *in Cynoſ. Advoc. c.* 10. Vmm. *in deſp. ad proceſs. 2. tit.* 10. *num.* 45. ſicut & Medicus pauperem gratis curare, & præmium à Deo ſpectare. Guid Pap. *deciſ.* 361. Felin. *in c.* 1. *de offic. judic.* Specular. *in tit. de falar. Medic. num.* 7. & Notarius copiam protocolli gratis edere. Hieron. Gigaſ. *in tract. de penſion. Eccleſ. quæſt.* 80. *num.* 4. Bald *poſt gloſſ. in l. tam dementis. C. de Epiſc. & Cler.* Alexand. *in l. Argentarius, in fin. ff. de edend.* Thomas de Maſot. *in ſpecul. Notar. ſpec.* 8. *num.* 3. *& ſi qua ſimilia. conf. ſtr. moum, de alvero tanto. præſ.*

VII.

Paupertas Eruditorum plerunque contubernalis. *teſte Petronio.* Ita Maſſurio Sabino ICto non fuerunt amplæ facultates, ſed ut plurimum à ſuis auditoribus ſuſtentatus eſt. *l.* 2. *circa fin. de O. I.* ubi annotavit Mornacius Molinæum ſæpè conqueſtum fuiſſe, ingrata ſibi ſtudia ſua fuiſſe, quod

redactus

redactus ad anguſtiam rei familiaris deſpicatui eſſet multis? Nota etiam eſt priſca paupertas & ſedulitas cui maxime ſtudebant veteres. v. *§. pœna. Inſt. de injur. l. 3. §. ult. ff. de ſupell. legat.* Cujac. latè *lib. XI. 99. Papin. l. 35. ſolut. matr.*

VIII.

Paupertas non inducit ſuſpicionem. *§. ult. Inſtit. de ſuſpect. tutor.* ſiquidem paupertatis impedimentum tollit clara vitæ ſobrietas. *l. 17. §. penult. ubi gloſſ. de adopt.* ac nimia excuſationem præſtat. *§. 6. Inſtitut. de excuſat. tutor. cap. cum ſu §. extr. de uſur.*

IX.

Ad paupertatem & inopiam redire cenſetur, qui ſe pluribus fidejuſſoribus immiſcet. Hippol. *ſing. 574.* Auguſtin. Barboſ *ad l. 29. n. 4. Cod. de jure dot.* ubi *n. 12.* alios etiam modos probandi inopiam ſuggerit.

X.

Inopes difficulter inveniunt fidejuſſorem. *l. 2. §. 9. de collat. bonor. ubi* Cujac. *in Paulum.*

XI.

Paupertas excuſat deſertionem appellationis. *l. ſi procuratorem 8. §. ſi ignorantes 7. ff. mandat. fac. c. licet 4. de cenſib.* Hippol. *in l. 1. §. præterea. num. 87 ff. de quæſtion.* Gail. *1. obſ. 142. n 1.*

Intellige verum quoad appellationem in ſcriptis. Guid. Papæ *deciſ. 436. n. 22.* ſecus in appellatione, quæ fit viva voce, Mynſ. *4. obſ. 98.* quia cauſa paupertatis poteſt expediri de plano, & ſine ſolutione ſportularum. *l. nonnunquam 72. ff. de judic. l. illicitas 6. §. ne tenuis 5. ff. de offic. Præſid.*

CAP. XVI.

Pax.

Axioma I.

Pax nihil aliud eſt, quam injuriarum remiſſio. Zilet. *conſ. 108. num. 6.* pax enim & remiſſio injuriarum idem ſunt. Odd. *in tract. de reſtit. in integr. quæſt. 85. n. 42 p. 3.* Bald. *in l. 1. §. 4 C. de reſtit. in integrum.* & ex remiſſione injuriæ pax probatur Angel. Paul. de Caſtr Fulgoſ. *ad l. 1. §. 4 C. de reſtit. in integrum.* ubi dicunt: quod faciens pactum ſuper injuriis, faciat pacem & concordiam. *Sid.* & Bald. *ibid.* Vnde & pacem ex concordia induci eò, quod dici ſolet pacem eſſe diſcordiæ finem, tradit Hoſtienſ. *in ſumm. de Treug. & Pace.* Goffred. Innocent. & alii *in cap. 2. eod. tit.* Alex. *in l. de fideicommiſſo. C. de tranſact.* Socin. *in c. ſi rixatt. num. 55. de injur.* Eugen. *conſil. 82. n. 35.*

Differunt tamen in eo (1) quod concordia ſine interventu ulterioris amicitiæ: Pax autem non niſi cum renovatione antiquæ amicitiæ detur. Fulgoſ. *in d. l. 1. num. 4. ff. de pact.* (2) plus ſit ſe cum aliquo pacificare, quam remittere. Farin. *1. conſil. crimin. 38. n. 2.*

II.

Pax vera, eſt diſcordiarum ſedatio. Bald. *in l.1. num.3. ad med. col. 2. verſ. in ea. & ibi* Alex. *poſt num.3.* Fulgoſ. *num. 2. in fin. de pact.* Farin. *1. conſil.98 n.10.* Eſt enim privatio belli. *cap.1. ubi* Bald. *de Pac. conſtantiæ. e. mols 3. 23. quæſt. 1. Dd. in c.2. de Treug. & pac.* Vult. *2. Conſ. Marpurg. 25. n. 74.* Tranquillitas animi, ſerenitas mentis & vinculum amoris. Lucas de Penna *in l. unic. n. 10. C. public. loc. rit.* Pacian. *conſ. 92. n. 44.* pro qua facienda vel conſolidanda licitè juvare poſſumus. *c. omne. 22. quæſt. 1.* Unde etiam heres Chriſti non dicitur, qui pacem ejus teſtamento relictam non habet. *gloſſ. in c. Apoſtolicam. verb. pacem, de re judic. in 6.* cum in hâc mortali vita pace nihil poſſit jucundius, nihil glorioſius, nihil denique utilius exiſtere. Auguſtin. *in lib. de civ. Dei.* quæ adeo favorabilis eſt, ut ſi quis promiſerit ſe cum aliquo pacem non eſſe facturum, id pactum non valeat etſi juramento confirmatum ſit. Bald. *in l. furti. §. pacta aſſ. de pact.* cum tale in ſalutis æternæ perniciem tendat. *c. cum contingat 28. extr. de jurejur. c. non eſt obligatorium 58. de R. I. in 6.* qua de cauſa etiam nec minor contra factam reſtitutio, quia exinde nunquam læſus exiſtimatur. Bart. *in l. fideicommiſſa. C. de tranſact.* ita pro Pace obtinenda ſæpiſſimè à Regulis Iuris communis recedituv. *Novell. 8. ibi noſtris ſubjecti ab omni quiete.* Pariſ. *conſil. 10. n. 18. lib. 1.* Gail. *de P. P. c. 1. num. 2.* Andr. Sicul. *conſ. 41. col. 15. lib. 5.* Ludov. Gomez *ad §. item Servana. Inſtit. de action. num. 43.* Pacis etiam faciendæ gratia, utpote in qua conſiſtit ſalus Reipubl. ne dum Regis juſto bello capti liberandi gratia ſubditos alienare poſſe, volunt Barbat. *conſ. 11. col. 3. Vol. 2.* Pruckman. *de abſolut. poteſt. m. 2. c. 4.* Gabr. *de jure quæſito non toll. concl. 8. num. 18.* Roſenthal. *de feud. c. 9. concluſ. 62. n. 22.* Arniſ. *lib. 3. de Majeſtate. c. 1. num. 12.* cum pro bono pacis multa tolerentur, quæ alias eſſent prohibita. *c. 1. c. ecce. 4. 23. q. 4. cap. niſi 2. extr. de prabend. & dignit. c. in noſtra 8. extr. de injur. Adh. Dn. D. Dorſcheum in Antiſcriſi Theolog. pro pace.*

III.

Pacis conſervandæ eadem eſt ratio, quæ eſt in facienda. *l. 1. in princ. verſ. merito igitur 1. ibi ſervando poſita. C. de juſtin. C. confirmand.* Fulv. Pacian. *conſil. 27. num. 41.*

IV.

Pax populorum eſt tutamentum patriæ, unitas plebis, & terræ fœcunditas, ut ait Luc. de Penna *in l. unic. num. 11. ſub verſ. circa finem. C. public. latit.* Sicut enim belli proprium eſt, conſtituere homines in extremas calamitates, quibus homines invicem ſe laceſſant & deprædentur, ita pacis proprium eſt, conſtituere homines in lenitate & libertatis tranquillitate. Boer. *deciſ. 40. & deco in princ.* Vnde etiam tranquillitas, in qua populi proficiunt, & utilitas gentium cuſtoditur vocatur, quia ipſa mater bonarum artium, & multiplicat mortalium genus & facultatum copiam protendit moreſque extollit. Oldrad. *in conſ. 94 flagrantes circa negotium. col. 4. in princ. verſ. Verum quia unitas.* quocirca propter tot & tanta pacis bona ſapientiſſimè dixit Vlpian. nihil eſſe quod magis Imperatori aut Principi bono congruat,

gruat, quam curare, ut pacata & quieta ſit provincia, quam regit. *in l. congruit 13. ff. de off. Præſid.* hinc pro pace conſervanda omnis omnino etiam injuria removenda. Barant. *conſ. 98. n. 14. & n. 25. lib. 3. conſ. crim. diverſ. in edict. Taleran.* Barbat. *conſil. 11. col. 1. vol. 2.* Grat. *conſ. 114. num. 9. verſ. nec obſtat illud. vol. 2.* Cravett. *conſ. 204. n. 8. verſ. decimo ſexto conſidero. col. 14.* Pacian. *conſ. 92. num. 32.* atque ideo & extenſio ex identitate rationis illis in caſibus quibus de publicæ utilitatis favore agitur, conceſſa dicitur. Felin. *in c. nonnullis. n. 16. verſ. & favorem publicum. col. 21. de reſcript.*

V.

Pax facilius rumpitur, quam cautio de non offendendo. Herculan. *in tract. de caution. de non offendend. c. 20. in fin.* Vulpell. *in tract. de promiſſ. quæſt. 130.* Ratio, quia cautio ſe reſtringit ad certum factum, per quod perſona offenditur: ſed pax ſe dilatat ad omne illud quod animi tranquillitatem perturbare poſſit. Luc. de Rom. *in l. unic. num. 10. C. public. latit. lib. 12.* Pacian. 1. *conſ. 92. num. 44.*

VI.

Pax certa melior & verior eſt, quam incerta victoria. Salicet. *in l. ult. commun. Epiſc. programm. aut rei jud. num. 1.* Eventus enim eſt dubius, & multi etiam ſub Clypeo periêre. Petr. Heig. *part. 1. quæſt. 2. num. 55.* cum illa in manibus noſtris ſit; hæc vero in manibus Dei. Carpz. *p. 1. conſtit. 26. defin. 21. n. 3.* unde & pacem voluntas, bellum neceſſitas habere dicitur. *cap. nolis 3 §. hoc ergo. 23. quæſt. 1.*

VII.

Pax eſt bonum perſuaſibile non compulſibile. Menoch. 2. *arbit. quæſt. cent. 5. caſ. 442. n. 8.* Carpzov. 1. *conſtit. 11. defin. 11. n. 8.*

VIII.

Pacem frangere non dicitur, cui prius fracta eſt. Bald. *in l. ſemel mora. ff. ſolut. matrim. c. conſtitutus. extr. de pœn. & in l. fin. § ſed ſiſtipulator de eo per quem factum. l. quæro. §. inter locatorem. ff. locat. l. ſi inſtituta de in offic. teſtam.* qui enim fidem non præſtat, eam ſperare non debet. Bald. *in c. ult. de form. fidel.* Pantſchman. 1. *quæſt. pract. 21. n. 3.*

IX.

Pax non quæritur, ut bellum excitetur, ſed bellum geritur, ut pax acquiratur. *c. nolis 3. hoc ergo 23 quæſt. 1.* Pacis enim ſtudio geruntur bella bonorum non crudelitate & cupiditate. *c. apud. 6. 23. q. 1.*

X.

Pax humana ſi tam dulcis eſt pro temporali ſalute, quanto dulcior pax divina pro æternâ ſalute, *d. c. nolis 3. 23. q. 1.* Pacian. 1. *conſ. 29. n. 76.*

XI.

Pacificus dicitur qui corrigit quod poteſt, & quod ſalvo pacis vinculo corrigere non poteſt, æquanimiter ſupportat. *c. quiſquis 5. 23. q. 4.*

XII.

Pax ob delictum ex cauſa facta non rumpitur. Bartol. *in l. aut facta. §. cauſa in princip. ff. de pœn.* Bald. *conſil.* 195. *num.* 4. *Verſ. quin autem. Volum.* 2. latiſſimè Herculan. *in cap.* 13. *de cautionib. de non offend.* Vulpell. *de pace in* 9. *quæſt.* 44. Alex. *conſil.* 115. *Viſo themate. num.* 4. *Vol.* 4. Dec. *conſil.* 406. *in fin. & conſ.* 531. *n.* 10. Pariſ. *conſ.* 165. *num.* 76. *Verſ. præterea iſti. Vol.* 4. Mariſil. *in ſingul.* 503. *de pace & in rubr. C. de fideiuſſ. num.* 151. *quæſt.* 19. *& l.* 1. *ſi quis ultrò. num.* 25. *Verſ. & ad pradicta de quæſtion. & in tract. de* Bannis. *verb. pace. Verſ. ulterius. adde & conſ.* 76. *largire mihi. numero* 30. *Verſ num faciens pacem. Vol.* 1. *& in conſ.* 119. *ſtante pace. num.* 1. *& in conſ.* 172. *clementiſſime. num.* 18. *Verſ. & ſextum dico. Vol.* 2. Moron. *in tract. de Treug. & pace. quæſt.* 122. *n.* 4. *Verſ. hinc notabiliter infertur.* Ratio quia pax facta ſemper intelligitur rebus ita ſtantibus. Bart. *in l. aut facta. §. cauſa. ff. de pœn.* Fuly. Pacian. *conſ.* 132. *n.* 16.

XIII.

Pax generalis reſpicit præterita. Pacian. 1. *conſil.* 92. *num.* 39. Intellige nimirum reſpectu præteritarum injuriarum, quæ in pace remittuntur, & hoc in caſu diſcordiæ finis appellatur, ut not. Bald. *in rubr. extr. de Treug. & pac. in princ. & ibi* Felin. dum enim futuram obſervantiam reſpicit appellatur ſucceſſiva corporis atque animi tranquillitas: & hoc eſt, quod ſignificavit. Bald. *in conſ.* 195. *laudare. n.* 5. *Verſ. ſecundum eſt. Vol.* 1. ubi ait: quod pax ſit duplex, quædam quæ in inſtanti perficitur de injuriis præteritis, altera quæ dat formam futuro tempori, & appellatur pax ſucceſſiva, quæ tranquillitatis perſeverantiam requirit. vid. & Luc. de Penn. *in l. unic. n.* 10. *Verſ. circa ſecundum. C. publ. latr. lib.* 12.

CAP. XVII.

Peccatum.

Axioma I.

In quo quis peccat in eo etiam puniri debet. *cap. ult. de tempor. ordin.* 6. *cap. an ſit* 42 *extr. de appellat. c. Paſtoralis* 29. *extr. de jure Patronat. c. ult. extr. de immunit. Eccleſ. c. Generalem* 34. *extr. de Electi. c.* 1. *de tranſlat. Epiſcop. cap. ult. extr. eod. cap. cum olim* 33. *extr. de offic. deleg. cap. ex tenore* 16. *extr. de reſcriptis. cap. cum quidam* 8. *cap. cum literas* 13. *extr. de tempor. ordinand.*

II.

Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum, ſi reſtitui poſſit. *cap. ſupra* 2. *extr. de raptor. c. ult. extr. de furt. cap. cum in* 5. *extr. de Uſur. c. peccatum* 4. *de R. I. in* 6.

III. Pec-

III.

Peccatum non minuit, ſed auget diuturnitas temporis. *cap. Vigilanti 5. extr. de præſcript. c. penult. in fin. extr. de Conſang. & affin. cap. ſicut 77. extr. de Regular. cap. cum 5. extr. de eo qui dux. in matrimon. c. non ſatis 8. extr. de Simon.* & iteratio. *c. nnnm 3. §. aliàs. diſt. 25.*

IV.

Peccatur non niſi voluntate. *c. non fidelibus 5. c. ſicut 32. 10. quæſt. 5.* dicitur enim peccatum voluntas retinendi vel conſequendi, quod juſtitia vetat, & à quo liberum eſt abſtinere. *c. 1. in fin. 15. quæſt. 1.* cum econtrariò peccatum non voluntarium peccatum non dicatur. *c. 1. Verſ. ſed hoc 15. quæſt. 1.* & peccantes non voluntate, ſed evenru mitiùs etiam tractari debeant. *c. ult. extr. de his qui filios occid.* peccata etiam, quæ ex ignorantia, vel infirmitate committuntur, facilius dimittuntur, quia peccata neſcientium ſint nolentium, & peccata ſcientium peccatis ignorantiam præponantur. *c. quare 21. 6. q. 1.*

V.

Qui publicè peccat, publicè etiam eſt puniendus. *cap. 1. extr. de pœnitent. & remiſſ. c. ſi peccaverit 19. 2. quæſt. 1.* occulte verò peccans, occultè puniri debet. *c. quæſitum 7. extr. de pœnitent. & remiſſ. cap. ſi peccaverit 12. 2. quæſt. 1. c. ſi quis 7. 23. quæſt. 4.*

VI.

Peccata ſuos tenere debent auctores. *cap. non turbatur 7. 24. quæſt. 1.* quia peccata aliena nemini præjudicant. *c. ſi quis 7. 23. quæſt. 4.* nec peccatum alterius imputatur illi, qui facit quod debet. *cap. ult. diſtinct. 47. c. adverſitas 48. §. tals. 7. quæſt. 1.*

VII.

Peccare poſſe, non eſt aliquid poſſe, imò aliquid non poſſe. *cap. ultim. §. charitas de pœnitent. diſtinct. 2.*

VIII.

Peccandi via nemini eſt aperienda. *c. unic. extr. ut Eccleſ. benefic.* nec jurantibus occaſio peccandi præberi. *c. 1. de jurejur. in 6.*

IX.

Peccatum unum committens reus eſt omnium. *c. deſteat. 9. extr. de R. I. l. Gulgarii 21. ff. de furt.* Lud. Gomez *in 5 pœnales. Inſt. de action. n. 4.*

X.

Peccatum penſatur, ſecundum qualitatem peccantis. *c. qui contra 22. 24. quæſt. 1. cap contra idolorum 10. 26. quæſt. 5.* conſiderato exemplo, quod inde ſumitur. *cap. præcipuè 13. 11. quæſt. 3.* & qualitate peccati. *c. quemadmo-*

dum 10. 32. *q.* 7. Vnde & circumſtantiæ peccatum & pœnam vel aggravare. *c. excommunicamus* 13. *extr. de haret. c.* 1. *in pr. de pœnitent. diſt.* 5. vel etiam minuere dicuntur. *c. inebricaverunt* 9. 15. *q.* 1.

XI.

Peccator poſt peractam pœnitentiam non amplius dicitur peccator. *c. ferrum* 18. *diſtinct.* 50. *c.* 2. *de conſecrat. diſtinct.* 3. *& c. eam* 7. *de reſcript.* Iohan. Andr. *in reg. ſemel malus de Reg. Iur.* Menoch. 2. *arbr. jud. caſ.* 264. *numero* 21. quocirca peccata dimiſſa non ſunt recogitanda ad delectationem, ſed ad pœnitentiæ amaritudinem. *gloſſ. in cap. Iudas* 36. *in fin. de pœnitent. diſtinct.* 3. quia licentiam peccandi non dat remiſſio peccati. *cap. exigunt* 18. 1. *quæſt.* 7.

XII.

Peccandi tribuit incentivum veniæ facilitas. *Extrav. com. etſi* 3. *in pr. Extrav. comm. etſi* 5. *in pr. de pœnit. & remiſſ.* peccare ergo Magiſtratum graviter, licet inter bonos ſit, ſi non ſubditorum peccata puniat, dicitur *in c. lacet. extr. de ſimon.* peccata enim ſine pœna dimitti non debent, quia aut Deus punit aut homo. *c. tres* 86. *§. tertia de pœnit. diſt.* 1. *c. pen. diſt.* 45. quapropter dum peccat, plus etiam puniri debet. *c. ut Clericorum* 13. *extr. de Vit. & honeſt. Cleric.*

XIII.

Peccatum committere nemo appetit propter ipſum peccatum, ſed propter illud quod ex eo conſequitur, *c. meritò* 1. 12. *q.* 1.

XIV.

Peccata tanto graviora ſunt, quanto ex minori culpa naſcuntur. *gloſſ. in cap. duo ſunt. Verb. Videatur. diſt.* 96. *per text. in c. non poteſt* 24. 2. *q.* 7. *quem ſequitur* Abbas *in c. primo de judic.* & Felin. *in c. cum ſuper. col.* 2. *de teſtib. cog. & in rubr. de ſentent. excomm in princ.* Exemplum eſt in furto quod licet modicum fuerit, attenta tamen conſuetudine dicitur gravius, quia conſuetus furari, difficile à peccato ſe abſtinet. *c. fin.* 23 *quæſt.* 5. Abbas *in c.* 3. *de cleric. conjugat.* & ideo gravius punitur. *l.* 3. *C. de Epiſc. audient.* videmus etiam quod peccatum veniale ex uſu & conſuetudine fiat mortale. Dominic. *in c. criminis. col.* 2. *diſt.* 25. *gloſſ. in c. denique. diſt.* 4. Abbas *in c. teſtimonium. de teſtib.* Felin. *in c.* 1. *col.* 5. *verſ. alium caſum de conſtit.* quia ex qualitate pœnæ arguitur gravitas delicti. *clem.* 1. *§. quæ omnia. ubi gloſſ.* & Cardinal. *de pœn. & cap. homo* 5. *diſtinct.* 40. Felin. *in c. cum quidam de jurejurand.* ac peccatum nullum adeò veniale, quod non fiat mortale dum placet. *c. unum* 3. *§ hinc. diſtinct.* 25. quoniam peccata plura minuta, ſimul poſtea collecta ita nos gravare poſſe, quam unum grande peccatum, poſt gloſſ. *in c. tres ſunt. diſtinct.* 1. *anſe fin per l. nec non* 28. *§. ſi quis ſapius* 3. *ex quib. cauſ. majores. & l. ſi plures* 9. *§. cumulum* 1. *ff. de pact.* refert Lud. Gomez *ad §. item ſi quis. Inſt. de action. n.* 22.

XV. Pec-

XV.

Peccans contra duos magis contemnit, quam contra unum. *arg. l. 3. C. de Epiſc. audient.* Lud. Gomez *ad §. item ſi quis. Inſtit. de act. n. 4.*

XVI.

Peccans legis autoritate, non peccat. *c. qui peccat 4. 23. q. 4.*

XVII.

Peccatum mortale committi non debet propter ſcandalum. *c. cum ex 2. extr. de noȳ. oper. nunc.* quod ſi tamen illud commiſſum ſit, propter majus ſcandalum eſt celandum. *c. in ſcripturis 8. diſt. 96.*

XVIII.

Peccans & conſentiens pari pœna puniendus eſt. *c. 1. extr. de offic. deleg.*

CAP. XVIII.

Pecunia.

Axioma I.

Pecunia omnes res æſtimantur. *l. penult. §. ſi neminem 1. C. de conſtit pecun.* Gail. *de pignor. num. 6. cap. 13.* Ad hoc enim habetur ut expendatur. *l. 1. ff. de contr. empt.* & ideò numeratur ea inter res quæ ſervando ſervari non poſſunt. *§. conſtituitur 2. Inſtit. de Uſufruct. & in Auth. noviſſimè. C. de admin. tutor. l. Ariſto. 5. cum ſeq. ff. de jure delibet.* Bart. *in l. ſi ex legati de V. O.* inque ejus alienatione decretum non requiritur. *gloſſ. ſing. in l. 1. §. quæſitum. ff ad SC. Trebell.* Angel. *in l. 1. ff. quæ res pignori obligari poſſunt.* Abbas *in c. nulli. col. penult. n. 11. de reb. Eccleſ. non alienand. & declarat* Angel. *in §. quia parum in fin. Authent. de Nupt.* exinde rebus mobilibus annumeranda, licet ex immobilibus redacta ſit. *Novell. 22. c. 45. verſ. ſi vero univerſa.* ubi Matth. Stephan. *p. 272. n. 113.* Curt jun. *conſil. 183. n. 1. p. 2.* Carpzov. *p. 3. conſtit. 21. defin. 15. n. 6.* Moller. *ſemeſtr. 26 & 41. n. 6.* Zaſ. *ad l. 41. §. ſed ſi paraſit de legat. 1. num. 18.* C. A. *de rerum diviſ. ſhef. 53.* ac eſt in perpetuo quaſi motu & deſtinata commerciis atq; commutationibus. Andr. Rauchbar. *p. 2. quæſt. 9 num. 31.* Carpzov. *p. 1 conſtitut. 28. defin. 18 o. n. 8.* quæ nec loco circumſcribitur. *l. ſi fideicommiſſum 50. §. tractatum 1. ff. de judic.* Hæc tamen vera intellige, quando pecunia eſt in curſu, ſecus in pecunia, quæ pro theſauro vel futuris calamitatibus reconditur: hoc enim in caſu eam, ut rem immobilem judicari ex *l. qui filium 64. de legat. 3. l. ſi chorum 79. §. hic verbis 1. ff. eod. poſt* Andr. Sicul. *in cap. nulli. col. fin. de reb. Eccleſ. non alienand.* deduxit C. A. *de rer. diviſ. ſhef 54.* Idem obtinere & in pecunia quæ eſt depoſita apud Campſorem, & ad emptionem prædiorum deſtinata affirmat Gail. *2. obſ. 11.* addita ratione, quia talis pecunia, ideo res immobilis dicatur, ut invehi non poſſit,

poſſit, ſive induci cum illa reputatione. *l. 3. §. quod ergo 6. ff. de contrar. jur. tutel.* quem text. pro ſingulari ad hoc ponderant Roman. *in ſing. 105. incip. Tu habes.* Alex. *in l. catera 15 ſed ſi paraverit de legat. 1.* Cremonenſ. *in ſingular. not ab. 59. incip. pecunia eſt.* Corſet. *in ſuis notabil. verb. pecunia.* Andr. Sicul. *in c. quorundam. col. 3. extr. de ſolut. & in c. poſſeſſiones. col. 1. de reb. Eccl. non alien.* Lud. Gomez *ad l quamvis de aur. & argent. legat.* Quamobrem ſicut aliàs etiam pecunia vocatur omne id, quod homines in terra poſſident. *c. totum 6. 1. q. 3.* quia antiquí totum, quod habebant, in pecoribus habebant, unde etiam pecunia dicebatur *d. c. 6. §. ideo autem. 1. q. 3.* ita pecuniæ verbo ſimpliciter prolato non tantum rem mobilem & quantitatem, ſed & rem immobilem, neq; ſolum ſpecies & corpora, ſed etiam jura & univerſitatem ſignificare, latè perſequitur. Cœdd. *ad l. 4. n. 7. de V. S.*

II.

Pecunia tanquam res ſterilis fructum producere non poteſt. Gail. *lib. 1. obſ. 7. num. 2.* Ea enim permutandi, non locandi, aut vendendi cauſa eſt inventa. *l. 1. ff. de contr. empt.* nec recipit à re ipſa & rei proprietate ſeparationem. arg. *l. 1. & 2. ff. de uſufruct. ear. rer. quæ uſu conſum. l. ſi ſub 17. ff. eod.* Vnde uſus ejus interverti dicitur, quando ad quæſtum transfertur, cum pecunia medium emptionum & venditionum aliarumque commutationum eſſe debeat, non extremum, h. e. res empta. Carpz. *p. 3. conſtit. 24. definit. 12. num. 4.* Inde enim pecunia à pecu dicta, quia apud antiquos omnes divitiæ in pecudibus ſitæ erant. Calepin. *in verb. pecunia. l. 178. de V. S.* ubi Gœdd. *c. totum 6. 1. q. 3.* Quapropter & pecuniæ uſufructu legato, ſimul proprietatem legatam cenſeri, text. ſunt *in l. 1. & l. 2. ff. de uſufruct. ear. rer. quæ uſu conſum. l. ſi vinum 7. ff. eod.* cum aliàs in legato generali, pecunia non comprehendatur. *l. uxorem 41. §. legaverat 6. ff. de legat. 3.* Ludov. Gomez *ad §. item Seviana. Inſtitut. de action. n. 21. Conſ. tr. meum de alere tanto. pag 93.*

III.

Pecuniæ æſtimatio ſemper certam ac perpetuam rationem habere debe. *l. nummis 3. ff. de in lit. jurand.* quia pecunia res omnes æſtimari, non verò à cæteris rebus ſolet. *l. ſi ita 42. ff. de fideijuſſ.* Carpzov. *part. 2. conſtitut. definit. 1. num. 2.*

IV.

Pecunia facilius retinet priſtinam rei naturam, quam ut induat novam, arg. *l. patre 8. ubi gl. de his qui ſunt ſui vel alien. jur. l. penult. de teſtam. milit.* Weſenbec. *2. conſil 99. num. 12.*

V.

Pecunia cujuſvis vicem ſuſtinere poteſt. *l. ſi ita fidejuſſorem 2. ff. de fidejuſſor.* & ferè perinde, ſi res ipſa, vel ejus æſtimatio interveniat. *l. ſi unum. 22. ff. ſi cert. petatur. l. ratio 3 §. cum per ſtipulatorem 3. ff. de action. em. pt. l. Titia Seja 87. in pr. ff. de legat. 2. l. ſi quis ſtipulatus fuerit decem 57. ff. de ſolut.* Regner. Sixtin. *2. conſ. Marp. 12. n. 52.*

Declara

Declara obtinere quando res ipſa haberi non poteſt, tunc in ſubſidium mora interveniente vicem ſuſtinet, ſecus quando de re fungibili tiadenda expreſsè & principaliter in contractu actum ſit, hoc enim caſu vicem rei debitæ ſubire non poſſe per *d. l. ſinum* 22. *ff. ſi cert. pet. l. datio* 3. u. *ſi per Vendi-torem* 3. *ff. de action. empt. l. non amplius* 26. *§. cum bonorum* 2. *ff. de legat.* 1. *l. quoties in dem* 59. *ff. de V.O.* probant Bart. Iaſ. & Dd. communiter *in l.* 1. *§. mutuus datio. ff. de reb. cred.*

VI.

Pecunia eſt loco ſanguinis. *gloſſ. in l. advocati. C. de advocat. diverſ. judic.* Iaſ. *in l. nec quicquam §. ubi decretum. num.* 2. *in fin. ff. de offic. proconſ.* Petr. Sanct. *ſing.* 73. *col.* 3. Afflict. *deciſ.* 24. *n.* 4. Ripa *in c.* 1. *n.* 18. *de judic.* Menoch. 2. *arb. quæſt. caſ* 110. *n.* 6.

VII.

Pecunia peragere, quod gratis fieri debet, res eſt mali exempli. Abbas *in cap.* 1. *de crim. falſ.* & Felin. *ibid. n.* 30 Bart. *in l.* 1. *de falſ.* Iaſ. *ad l. Divus. num.* 27. *ff. de re judic.* Hœnon, *diſput. ult. theſ* 4. *lit. b.* Schickard. *theſ.* 7. *diſp.* 20. *lit. d. num.* 1. *quæſt.* 2. Arnold. Rayger. *t. 1 deciſ. jur. part. lit. T. num.* 112. Hoc enim caſu amor pecuniæ contrariatur juſtitiæ. *cap. qui rectè* 66. *c. pauper.* 72. 11 9. 3. ac ob id pecuniam accipiens ob teſtimonium dicendum teſtis eſſe non poteſt. *c. ſi teſtes* 3. *§. lege.* 4. *quæſt.* 2. cum pecuniam accipiens eo ipſo ſe faciat ſuſpectum. *§ ſi Vaſallus de beneficio* 2. *F.* 26.

VIII.

Pecuniæ amor omnes generaliter ſollicitat. Pacian. 1. *conſil.* 113. *n.* 36. cum naturale ſit, quod omnes pecuniam appetamus. *l. ſi chorus* 79. *§.* 1. *ff. de legat.* 3. Cravett. *conſ.* 8. *n.* 3. & mortalibus pecunia nihil charius. Euripid. *in Phœniſſ.* Damhoud. *in Encompec.* & nihil non pecuniæ cauſa fiat, *Eccleſiaſt. c.* 10. Sonsbeck. *de feud. p.* 1 *n.* 38. Chaſſan. *in Catalog. glor. mund. conſid.* 54. *n.* 12. Nolden. *de ſtat. Nobil. c.* 2. *n.* 31. quantam itaque pecunia parata utilitatem præſtet. vid. ap. Carpzov. *p.* 1. *conſt.* 32. *def.* 41.

IX.

In pecunia vel nummis non conſideratur affectio. *l. in nummis* 3. *ff. de in lit. jurand.*

Intellige ſcil. quantum ad hoc, ut juramentum in litem deferatur pro eo quod intereſt, *d. l. in nummis.* quoad alios enim effectus, ſcil. ad excludendam compenſationem ſeu permutationem, quin affectio conſiderari queat, patet ex *l. ſed ſi certos* 51. *ff. de legat.* 1. Fach. 1. *contr.* 6.

X.

Qui pecunia ſeu pretio accepto delinquunt, gravius delinquere cenſentur. argum. *l.* 6. *§ arretium* 5. *de injuſt. rupt. irrit. teſtam. l.* 1. *§.* 1. *l.* 9. *§. ult. l.* 20. *ff. ad L. Corn. de falſ. l.* 6. *de L. Julia. repetund. l.* 4. *in fin. ff. de his qui not. infam.*

XI.

Pecuniæ interventus sæpè præjudicat. arg. *l. 9. collata. cum l. 36. C. de liberali causa.* quandoque etiam suspicionem pravitatis inducit. *l. 2. §. 2. & 3. & l. 29. §. 2. ff. ad L. Iul. de adulter.*

XII.

Qui in pecunia vel ære non habet, luat in corpore. *Gud. supra lib. X. cap. Lucius.*

XIII.

Pecuniam retinere satius est, quàm solutam repetere. *l. 3. ff. de compensat. l. si stipulatus 15. in pr. ff. de fideiussorib.* Tiraquel. *de retractu lign. §. 29. gloss. 2. num. 3.*

XIV.

Pecunia non generat pecuniam. *l. usuræ pecuniæ 121. ff. de verb. signif.* Joan. Mar. Novar. *quæst. forens. lib. 1. q. 145. n. 27.*

XV.

Pecunia est optimus futuræ necessitatis fidejussor. Nevizan. *in sylva nupt. lib. 2. num. 96. in princ.* Joan. Mar. Novar. *in praxi elect. & variat. fori. quæst. 16. sect. 1. num. 13.* [Bald. *in l. 2. C. de constit. pecun.* Ea enim retenta nihil operatur, & nullam affert utilitatem. *cap. eiiciens 11. distinct. 88. & not. in l. 1. §. fuit quæsitum 13. ff. ad SC. Trebell.* & quando servatur, non affert utilitatem secundùm eum usum ad quem est destinata. Gloss. & Abbas *in cap. nulli de reb. Eccles. non alien. num. 11.* Schneidevv. *p. 2. de feud. num. 21.*]

Cap. XIX.

Per accidens, Per alium, Per se.

Axioma I.

Per alium quis consequitur quandoque, quod per se non potest. *l. 8. §. non est novum 14. de bon. poss. contr. tabul. gloss. in l. 3. §. 11. eod. tit. Verb. & ipse l. cum hereditas 55. de acquirend. hered. l. si in quis duos 29. de liberat. legat. l. & per jusjurandum 13. §. si fidejussori 7. de acceptil. l. decurio 4. ff. de decur.* Forster. *lib. 7. cap. 6. n. 6.* Hilliger. D. L. 9. *cap. 3. lit. H.* Anton. Faber. *in C. suo de dedit. libert. defin. 16. num. 1.* Quam regulam etiam procedere in contractibus, textus est *in l. Aristo. 3. in fin. quæres pign. oblig. poss.* ita ex persona minorum eorum successores restituuntur, licet ipsi majores sint.

l. 18.

l. 18. *§. ult. ff. de minor.* C. A. *dict. sit. thes.* 90. aliud exemplum vid. & in *l.* 9. *de assignand. libert.* & apud Ioh. Strauch. *disput.* 4. *de success. thes.* 12. *in fin.* quamvis eam non esse universalem, colligi licet ex *l.* 38. *de bon. libert.* ubi dicitur, non debere per alium bonâ fide consequi eum, qui suo nomine à bona fide removetur. Vnde etiam *in l.* 66. *de V. O.* asseritur, quod per me non possum, neque per alium effiecre potero. Quapropter multum interesse, utrum per se directè & principaliter heres fiat, an per alium aut per successorem, perhibetur *in l. qui liberis* 8. *§. ult. de Vulg. subst. l. ult. de legat.* 3. *l.* 6. *ff de his quib. ut indign.* imò is qui per alium beneficium consecutus est, etiam ante eum sibi vigilare, & petere potest. *l. si potest* 10. *§. ult. de bon. poss. contr. tab.* Cujac. *ad l.* 14. *de legat. præst.*

II.

Per alium quod quis facit ipse fecisse putatur, & perinde est ac si per se ipsum faciat. *can. qui facit* 72. *de Reg. Iur. in* 6. ratio indicatur *in l. si ego* 6. *ibi quæ institum es præstiterim. ff. quod Cr aut clam.* quod non tantum in contractibus. *l. qui mandat.* 56. *l. cum* 64. *in fin. de solut. l. singularia* 15. *ff. de reb. cred.* & actibus aliis, *l. quod statu liber.* 41. *de donat. mort. caus.* veluti jurisdictionalibus, *l. essi* 3 *ff. de offic. eius cui mand. est jurisdict.* sed etiam in delictis procedere, patet ex *l.* 7. *§.* 4. *ff. arb. furt. cæsar. l utrum* 6. *ff. ad L. Pompei. de parricid. l. ita Vulneratus* 51 *ff. de L. Aquil. l. non solum* 11. *§.* 3. *ff. de injur. add. & l is damnum* 169. *de R. I.* vid. Peck. *ad d. c. qui facit* 72. *ubi ad contraria respondet de R. I. in* 6. *num.* 13.

CAP. XX.

Peregrinus.

Axioma I.

Peregrini juris civilis capaces non sunt. *l. qui testamento* 20. *§. servus* 7 *ff. qui testam. fac.* & ideo nec testamenti factionem habere dicuntur. *l.* 1. *C. de hered. instit. & ibi* Siehard. *num.* 3. *&* 5. *l.* 2. *§.* 2. *ff. eod.* Philip. Matth. *ad l.* 8. *num.* 12. *de R. I.* Vbi tamen nota verbum peregrini duplicem admittere significationem, ita ut non nunquam designet eum, qui jus civitatis Romanæ amisit ex causa pœnæ, quales sunt illi, quibus aqua & igni interdictum est, aut qui deportati, adeoque de numero civium sunt exempti. *l* 6. *§.* 2. *ff. de hered. instit. l.* 10. *§. ff. de in jus vocand.* interdum denotet etiam eum, qui non sit civis Romanus, ut in *l.* 2. *§. post aliquot* 28. *ff. de O. I. l.* 9. *§.* 4. *ff. de dol. malo.* licet igitur priori casu peregrini, nec jus testandi, nec etiam ex testamentis quicquam capiendi habuerint. *d. l.* 1. *C. de hered. instit.* secus tamen in casu posteriori, ubi peregrinus pro extraneo accipitur, dicendum erit *l.* 9. *&* 11. *C. de hered. institut.* vid. Harprecht. *ad pr. Institut. de testam. ordin. n.* 81. Gilcken *ad l.* 1. *C. de hered. instit. n.* 2.

II.

Quid ad nos, qui foris ſunt, Paulus 1. *ad Cor.* 4. *c. gaudemus* 8. *de diverſ. c. multi* 18. *cauſ.* 2. *q.* 1. Natt. 1. *conſ.* 139. *incip. Andr. Siculan.* 15.

CAP. XXI.

Perfectum, Perfectus.

Axioma I.

Perfectum dicitur illud, quod ex omnibus partibus conſtat. *l. nihil* 2. *& ibi* Bald. *Cod. de Sindict. libert.* Ludov. Gomez *ad §. fuerat. num.* 18. *Inſtit. de actior.* & cui nihil ſuperaddi poteſt. Beſold. 6. *conſil.* 268. *num.* 4. Quod enim efficientem, materialem, formalem & finalem cauſam habet, illud perfectum dicitur, prout not. Bart. *in proœm. ff. Canoniſt. in proœm. decret. & in c. tua nos de ſponſal.* Vult. 2. *conſil. Marpurg* 24 *n* 50. Vnde etiam neque opus, nec aliud quicquam perfectum videri poteſt, cujus materiæ forma ita impreſſa non eſt, ut ſine ſuo ſtatim abſolutum appareat. *l.* 5. *§.* 1 *de V. S. l. veſtimentum.* 22. *de aur. legat. l. qui inſulam* 30. *§. qui edem.* 3. *l. ſi in inſulam* 18. *l. opus* 36. *cum l. ſeq l. ſi in lege* 24. *ff. de locat. l. Iulianus* 9. *§.* 2. *ff. ad exhibend. l. penult. C. de his quib. ut indign l. ſi in qui* 80. *§. quadam* 1. *ff. ad L. Falcid.* Quoniam is demum perfeciſſe ædificium dicitur, qui ita conſumavit, ut jam in uſu eſſe poſſit. *l. ædificia* 139. *§. perfeciſſe de V. S.* Et veſtimentum dicitur quod detextum eſt, etſi defectum nondum ſit, i. e. ſi ſit conſummatum, quod in tela nondum eſt pertextum vel detextum, veſtimentum non erit, ſed contextum, *d. l. veſtimentum* 22. *ff. de aur. leg.* Satis enim eſt finem eſſe in potentia cauſæ, actus igitur ipſe habitandi, & induendi veſtem non magis, quam cujuslibet alterius rei uſus actualis requiritur, cum aliud ſit ipſe finis ſeu cauſa finalis, aliud effectum finitum, quod exemplis emptionis, depoſiti, locationis conductionis illuſtrat. Gœdd. *ad d. l.* 5. *§.* 1. *de V. S. n.* 11. *ubi* Gid.

II.

Perfectum dici non poteſt, ad quod agendum ſive perficiendum adhuc aliquid ſupereſt. *l.* 1. *in pr. de O. l. l. fin. ff. in jus vocat. ut eant. l. ſi neceſſaria neceſſarias* 8. *§. ſi annus* 2. *ff. de pignor. act. l. pen. C. de his quib. ut indign. l. qui pignori* 19. *ff. de pignor l. ſi ita fuerit* 13. *de manumiſſ. teſtam. c. cum ſuper* 23. *de offic. deleg. cap. Piſanis* 17. *de reſtit. ſpoliat.* Vult. 2. *conſ. Marp.* 24. *num.* 21. Imperfectam enim rem nemo agere creditur. Cravett. *conſil.* 985. *num.* 6. *in fin.* cum nihil referat, an quid prorſus non ſit, an imperfectè *l.* 1. *§.* 4. *ff. de edend. l. huiuſmodi* 84. *§. ades* 4. *de legat.* 1. Hinc & in dubio non imperfectum, ſed perfectum & perfectè actum potius quid præſumitur. Cravet. *conſ.* 465 *n.* 6. *per l. cum de lege* 17. *ff. de probat.* Bart. *ad rubr. de oper. no. nunc.* credirurque de perfecto actu cogitatum, & de quo cogitatum eſt, illud etiam perfeciſſe, & perfectum eſſe voluiſſe. Signorol. *conſil.* 1. *num.* 11. *in fin.*

Verſ.

Verſ. quarto probat. per l. 57. ff. de procur. Cravett. *conſ.* 936. *num.* 23. Cœdd. 3. *conſil. Marp.* 27. *num.* 23.

III.

Perfectum dici non poteſt, quod adhuc ambulat, & adhuc eſt in fieri, Pantſchman. 2. *quæſt.* 3. *num.* 47. Ad hoc enim ut quis conſequatur quod vult, prius totum perficere debet, Innocent. Iohann. Andr. Panorm. *in cap. tuum. de pœn. per l. Mævius* 55. *l. cui fundus* 56. *ff. de condit. & demonſtr.* Pantſchm. 1. *quæſt.* 21. *num.* 15.

IV.

Perficere licitum eſt, quod non eſt licitum incipere, *cap. conſuluit* 7. *extr. de Iudæis.*

V.

Perfecta non videntur, quæ non complentur perfectionis ordine, *cap. nihil* 16. 7. *quæſt.* 1.

VI.

Duo imperfecta faciunt unum perfectum, *cap. ult. extra de ſacram. iterand.*

VII.

Perfectus debet temporalia contemnere, *cap. Clericum* 5. 12. *quæſt.* 1. injurias patienter tolerare, *cap. quod debetur* 2. 14. *quæſt.* 1. nihil extra Chriſtum quærere, *d. cap. Clericum. cum ſeq.* & contemplationi totaliter intendere *cap. duo ſunt* 7. 12. *quæſt.* 1. Verùm cùm nec optimi quique recto ſemper ſtent talo, ſed ex humana imbecillitate quandoq; in graviſſima etiam peccata prolabantur, & à perfectione, quæ *Pſal.* 101. deſcribitur, longiſſimè aberrent, Iuſt. Meier. *in quæſt. capital. contr. Schopp. p.* 367. Confer & Salmaſ. *de Uſur. p.* 664. *& ſeq.* atq; ita alia dicatur ſecundum gradus abſoluta, alia comparata, quapropter hanc fortè quis; quamvis non illam aſſequetur, prout ait Rivet. *in dialyſ. Grotiana diſcuſſ. ſect.* 3. §. 13. *pag.* 114.

VIII.

Vt quis conſequatur totum, quod vult, prius totum perficere debet, *d. l. Mævius l. cui fundus. de condit. & demonſtr.* Innocent. Ioh. Andr. Cardin. Panorm. *in cap. tuum. de pœn.* Pantſchman. *p.* 1. *quæſt.* 21. *num.* 15. quia nihil de jure cenſetur eſſe actum, cùm aliquid reſtat ad peragendum, *l. pen. ff. de his quibus ut indign.*

videtur *l. si ex legatis* 23. *de V. O.* Vnde infertur, quod si res interitura æquè fuisset apud Dominum, quam possessorem possessor absolvi debeat, *l.* 13. *§. vlt. depos. l.* 56. *ff. de jur. dos.* sed respondetur, quod in rei vindicatione aut condictione ex contractu, non autem in condictionibus ex delicto proceedat *pro ut ex l.* 1. *C. quod met. caus. l.* 14. *§.* 11. *ff. eod. not. admod. dict. l.* Cuiac. *si ex leg. Sid. & §.* 3. *Instit. de empt. Vend.* ubi ostenditur, rem aliquando perire etiam non Domino.

Vnde limitatur I. eam locum habere solum in eo, penes quem dominium remansit ex jure communi, non jure speciali, Iason. *in l. non omnis* 19. *§. si pupillus* 1. *de rebus credit. num.* 5. Carpzovius 2. *constit.* 15. *defin.* 35. *numero* 6.

Limitatur II. nisi Dominus simul sit eiusdem rei debitor, tum enim succedit regula juris altera, debitorem speciei, interitu eius liberari, *d. l.* 23. *de Verbor. obligat.*

Limitatur III. nisi specialiter conventione receptum sit, *l.* 1. *C. de commod.* aut mora, *l. si in Asia* 12. *§. quemadmodum ff. depos.* vel culpa præcesserit, *l. Videamus* 11. *§.* 1. *ff. locat. l.* 1. *C. de depos. l. contractus* 23. *in fin. de Reg. Jur.* Potest etiam ea ita declarari, quod in ea Dominus opponatur 11o. qui tantum casum vel custodiam aut possessionem habeant, non autem iis, qui ex conventione jus avocandi rem quandocunque voluerint, & in se totum transferendi quæsitum habent, adeò eo respectu venditor quasi, non dominus esse videatur. Eo etiam argumento, quod custodiam rei, dolum & culpam præstare teneatur: quod nemo alius in re sua præstet, utitur Bach. 1. *disp.* 28. *thes.* 8. *lit. e. ubi Sid.*

V.

Non ante rem quæstui cuiquam esse oportet, quam periculo eius sit, *l. is qui* 13. *ff. commod.* & ubi periculum est, ibi collocari debet & lucrum, *l. fin. §. sed cum* 3. *in fin. C. de furt.* Pacian. 1. *cons.* 7. *num.* 55.

VI.

Ob mortis & animarum periculum multa licent, quæ aliàs non licerent. *cap. ult. extr. de pœnit. cap. non §. extr. de sent. excom.*

VII.

Periculis veris graviora sunt falsa remedia, *cap. de homine* 7. *extr. de celebr. missar.*

VIII.

De casu fortuito & eius periculo semper tenetur is, qui culpabilis est, *ff.* 11. *§.* 3. ibi: *nisi culpa locat.* Tuscus *lit. F. concl.* 482. *n.* 1. *& ult.*

Vbi tamen limitationis loco nota, non omnem culpam transferre periculum in suum autorem, sed eam demum, quæ, ut Dd. loquuntur, ordinata est ad casum, *l. si ut certè* 5. *§. sed interdum* 7. *ff. commod.* Ant. Fab. *in rational. ad l. qui retiario* 30. *de pignerat. act.*

IX. Qui

XIII.

Periculum ubi maximum imminere perſpicitur, ibi opus eſt remedio. *extrag. comm. injuncta. in princip. de Elect.*, ac proinde Magiſtratus periculis celeri & opportuno remedio obviare debet, *Clem. unic. §. dudum. de jurejurando.*

XIV.

Qui non habet quod perdat, eius periculo nihil eſt, *l.* 12. *in princ. ff. de furt.* Cuiac. *ad l.* 10. *in fin. P.V.* perire enim non poteſt, quod non eſt, *l. decem.* 116. *de V. O.* Pantſchin. 1. *q.* 17. *n.* 148.

XV.

Qui alieno periculo rem cupit acquirere, meritò omni commodo arcebitur. *l.* 4. *ff. ad SC. Tertull.*

XVI.

Periculum ubi magis intenditur, ibi plenius eſt conſulendum, *l.* 1. §. *ſed & ſi quis* 5. *ff. de Carbon. edicto. l. manifeſtiſſimi* 22. *C. de furtis. l. addictos* 29. *C. de appellat. cap. ubi periculum* 3. *de elect. lib.* 6. Bertazol. *in repet. l. ſi quis maior. Cod. de tranſact. num.* 6. Cardinal. Tuſch. *practicar. concluſ. tom.* 6. *lit. P. concluſ.* 281. Stephanus Gratianus *Marchiæ deciſ.* 133. *num* 19. Menochius *conſ.* 149. *num.* 4. *& conſ.* 73. *num.* 9. Farinacius *in praxi criminali*, *p.* 4. *conſil.* 65. *num.* 115. Surdus *conſil.* 163. *num.* 20. idem Stephanus Gratianus *diſcept. forenſ. tom.* 4. *cap.* 669. *num.* 18. Farinac. *conſ.* 65. *num.* 115. Sigiſm. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 1. *quæſt. num* 1. [Farinac. *prax. crim. p.* 4. *conſ.* 65. *n.* 115. Gail. *de pign. c.* 14. *num.* 12.

XVII.

Periculum qui amat, peribit in illo. *Eccleſiaſt.* 3. *verſ.* 27. eleganter Sigiſmundus Scacc. *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 7. *p.* 1. *num.* 17. *& p.* 3. *num.* 65. *verſ. ſecundo. & verſ. tertio.* [Nemo enim tenetur ſe periculo exponere, *cap.* 1. *de Cleric. non reſident. cap. cum perſonæ* 7. *de privileg. in* 6. *ibique gloſſ. in verb. ſecuro. l. ſed ſciendum* 7. *ff. ad SC. Trebell.* Gail. 2. *obſervat.* 109. *num.* 9. neque etiam jura præſumunt eum in periculo vitæ conſtitutum fuiſſe, qui ipſemet ſua ſponte caput periculo objecerit. *l.* 11. *ff. ad L. Aquil. l.* 151. *ff. de Reg. Iur.* Gail. 1. *de P.P. cap.* 16. *num.* 17. Carpzov. *p.* 2. *Iuriſpr forenſ. conſtit.* 9. *defin.* 4. *n.* 6. Unde qui periculo ſe exponit, vitæ renunciare dicitur, *l. Principe. C. de prin. agent. in reb. ibiq. gl.*

Cap. XXIII.

Perjurium, Perjurus.

Axioma I.

Perjurium eſt violatio licitijurisjurandi, *cap. ad Apoſtolica 2. §. deierauit. ubi Dd. de ſent. & re jud. in 6.* ſeu tranſgreſſio, Felin. *in cap. 2. n. 15. de ſponſalib.* unde qui juramentum violat, Felin. *ibid.* vel qui contra ſuum juramentum venit, perjurus dicitur, *cap. cum contingat 28. cap. quemadmodum 25. de jurejur. l. ſi quis major 41. Cod. de tranſact.* quod obtinere non modò in tranſactione, ſed & in quovis actu jurato, tradit Weſenbecius *conſil. 53. num. 18.*

II.

Periurium abſque dolo regulariter non committitur, *cap. in dolo 1. 22. quæſt. 2. l. qui juraſſe 26. de jurejurand.* ubi Caſtr. Bald. *in l. obſervare. §. proficiſci de offic. Proconſ. & in l. fin.* ubi Paul. Caſtr. *qui ſatisd. cog.* Alexand. *conſ. 92. Perſpectis. num. 13. Volum. 1.* Pantſchman. 1. *præct. quæſt. 10. num. 136.* ita dolus ex eo arguitur, quando quis venit contra futuram prohibitionem ne dum factam, *cap. conſtitutis 19. de reſcript.* vel quando promiſſa non ſervat, Craveir. *conſ. 6. n. 66* quod enim illicitè fit, eo ipſo fraudulenter & dolo malo factum eſſe præſumitur, *l. ſi non convicii 5. C. de injur.* adeò ut à perjurio nec error juris excuſet, *l. 2. Cod. de in jus vocand.* nec fatua cauſa aliquem liberet, Iaſon *in l. videamus. numero 9. de in litem jurando.*

III.

Quicquid excuſat à mora, id etiam excuſat à perjurio, Bartol. *in l. continuum. §. illud. ff. de V. O.* Bartholom. Veronenſ. *de ſervit. urb. prad. ſub rubr. de cloac.* Franciſc. Rip. *de privileg. cauſa peſt. num. 6.* Pantſchman. *p. 1. quæſt 10 num. 119.*

IV.

Peierare velle in perniciem propriæ ſalutis nemo creditur, *l. fin Cod. ad Leg. Iul. repet. l. 2. C. de reb. cred. cap. ſancimus 1. quæſt. 7. ibiq; gl.* eſſet enim contra præceptum decalogi, non peierabis neque pollues nomen Dei tui, *Levit. cap. 19. & Matth. 5.* quo pertinet exemplum Suſannæ, quæ potius ſine delicto voluit incidere in manus illorum teſtium falſorum, quàm in conſpectu Domini peccare, *Dan. cap. 13.* Lucas de Penn. *in l. nec ipſi. col. 1. C. de incol. lib. 10.* Octav. Cacheran. *deciſ. Pedemont. 66. num. 14.* vid. & Alciat. *de præſumpt. reg. 3. præſ. 1. num. 1.* Gabr. *lib. 7. concluſ. 2. num. 1.* Farinac. 1. *conſ. crim 50. num. 33.*

V.

Peierare peccatum eſt, non jurare, *cap. non eſt 2. & ſeq. 22. quæſt. 1.* perjurium enim grande ſcelus eſt. *cap. ult. 22. quæſt. 1.* cùm tale ſit juramentum, quod

quod tres comites, nempe veritatem, juſtitiam & judicium non habet, *cap. animadvertendum* 2. 22. *q.* 2. atque ſic qui aliter facturus eſt, quàm promittit, peierare dicitur. *cap. in dolo* 1. 22. *q.* 2. Vnde etiam perjurium, qui ſcientes committunt, non modò infames efficit. *c. quicunq;* 18. 6. *q.* 1. *c. ſi quis convictus* 7. 22. *q.* 5. verum etiam à dignitate, officio & beneficio repellit, *cap. Venerabilem* 34. *extr. de Elect. c. pervenit* 2. *extr. de fide juſſ.* qua ratione videmus, nec perjuros ad ſacros ordines admitti, *cap. infames* 17. 6. *q.* 1. ſed ab Eccleſia removeri, cùm Eccleſiam regere non poſſint. *c querelam* 10. *extr. de jurejur.* hinc & in civilibus nec accuſatores *cap. conſtituimus* 9. 3. *q.* 5. nec teſtes *c. ſi quis convictus* 7. *c. parvuli* 14. 22. *q.* 5. *d. c. quicunq;* 19. 6. *q.* 1. *cap. accuſatus* 8. *§. licet. de hæret. in* 6. eſſe poſſe, & à defendendo planè repelli, *cap. dilecti* 8. *extr. de Exact.* ſed perpetuum ſilentium eis imponi, *cap. ult. de jurejur.* nec planè eis credendum eſſe, *cap ſicut* 9 *extr. de teſtib.*

VI.

Peierare melius eſt, quàm ſervare illicitum juramentum. *cap. abſtine* 18. 22. *quæſt.* 4. *cap. unuſquiſque* 8. 22. *quæſt.* 4. *cap.* 1. *diſtinct.* 13. hoc enim excuſat vel neceſſitas, *cap. querelam* 10. *extr. de jurejur.* impoſſibilitas, *cap. breves* 17. *extr. eod.* paupertas & difficultas, Anton. Hering. *de fide juſſ. c.* 19. *num.* 113. Andr. Koll. *exercit.* 12. *num.* 66. *arg. l. cum quidam* 17. *§. ſi pupillo* 3. *ff. de uſur.*

VII.

Perjuriis viam nemo aperire debet, *c pen. extr. de his quæ ſi c. Clericos* 3. *de cohab. Cleric. l.* 2. *C. de judic.* Alex. *conſ* 59. *lib.* 1. Paniſchm. 1. *quæſt. pr.* 10. *n.* 34. Hinc ita concipiendæ formulæ cautionum & clauſulæ, ne accidere queat, ut quis vel invitus peierare cogatur, *l.* 8. *§* 5. *qui ſatisd. cog.*

VIII.

Qui ſemel perjurus eſt, ab eo amplius non exigi juramentum, aut ad jusjurandum admitti debet. *cap. cum.* 10. *extr. de Major. & obed. cap. literas* 14. *extr. de præſumpt. cap.* 1. *extr. de purgat. Canonic.* perdit enim omnem facultatem probandi per juramentum. *cap. parvuli* 14. 22. *quæſt.* 5. *ibidemq; gl. verb. cauſa.* Gail. 2. *obſ.* 48. *num.* 32.

IX.

Peieranti gravior infligitur pœna, quàm conſentienti, *cap. ſi quis convictus* 7. 22. *quæſt.* 5.

X.

Peierare non dicitur, qui principali auctoritate juramentum aliquo caſu deſerit, *l. fin. ff. ad Municip. l. fin. C. de non numer. pecun. l fin. ff. qui ſatisd. cog.* Ludov. Roman. *conſ.* 429. *num.* 4.

XI.

Perjurus non dicitur, qui non venit contra interpretationem legitimam, *l. fin. C. de non num. pecun.* Iohan. ab Imol. *in cap contingat. num.* 39 *ext. de jurejur.* Paniſchm. 1. *quæſt. pract* 10. *num.* 137. ſed is demum, qui contra jus jurat, *cap. ad noſtram* 21. *extr. de jurejur.*

CAP. XXIV.

Peritus.

Peritis in arte ſtandum eſt, *c.cap. propoſuiſti 4. ibiq; copioſè* Felin. *extr. de probat. l. ſemel. 6. C. de re milit.* Bartol. *in l. fin. prope fin. ff. de ſicar.* Alexand. *conſil. 12. colum. penult. verſ. & bene facit. conſ. 35. col. pen. in fin. conſ. 141. colum. penult. verſ. & per hoc videtur. Colum. 1. & conſ. 148. Vol. 2.* Aegid. Boſſ. *in tr. de delict. num 7.* Exemplum habes in Medico, qui ſuper alicuius infirmitate, vel ex vulnere cicatrice remanſura, vel ſuper vulneris qualitate, an ſit mortale, nec ne, teſtatus fuerit, eius dicto ſtandum erit, per ea quæ refert Placa *lib. 1. delict. cap. 13. num. 6.* vide & Alberic. *in proœm. ff. num. 13. in tr. Statut. 8. p. 2. q. 36.* cuius tamen relationem nihil operari, niſi prius præcedat diligens iudicis inquiſitio, ex Bart. *in d. l. ſemel. n. 1.* & Angel. *ibid.* refert, Laur. Tennin. *in tr. Cautel. 188. n 5.*

CAP. XXV.

Permiſſum.

Axioma I.

Illa permiſſa intelligiuntur, quæ & permiſſa durant, *l. item eorum 6 5. quod ſi actor 3. ff. quod cuiuſq; univerſ. l. ſanctum 27. C. de teſtam.* Arum. *exerc. 7. queſt. 9.*

I l.

PERMISSA eſſe cenſentur omnia, quæ non ſunt prohibita, [*l. ab ea parte 5. ff. de prob.* gl. *in l. nec non in verb. prohibeant, verſ. item nota hic, quod omnia. ff. ex quib. cauſ. maj.* Salic. *in l. 2. In tertia oppoſitione. de prob.* & Alber. *in d. l. ab ea parte. verſ. ſi verò confiaero.* Pacian. *1. conſ. 34. n. 7.* Carpz. *p. 1. Iurisp. forenſ. conſt. 16. def. 53. n. 3. per l. 43. §. 1. ff. de procur. & l. quæſitum 13. ff. de teſtib.*] Oldr. *conſ. 228. Quod fratres. in pr.* Petr. de Anchar. *conſ. 243. Chriſtianiſſime. in or.* Alex. *conſ. 57. num. 2. lib. 1.* Belloni. *conſ. 53. num. 1.* quos refert Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 6. lit. P. concl. 298. num. 1.* Illud enim quod non reperitur à lege prohibitũ, non debet ſuperſtitioſis prætenſionibus præſumi prohibitum, Surd. *conſ. 173. num. 72. & conſ. 222. num. 5.* quia in abſolutè permiſſoriis, quod non reperitur jure prohibitum, cenſetur permiſſum, *cap. 2. de tranſact.* Calderin. *conſ. 52. An ſi dati ſunt. in princ.* aliàs *6. de Elect.* [Et quod lege permiſſum eſt, reprehenſionem nullam meretur, *l. Gracchus 4. C. ad Leg. Iul. de adult. l. ult. ff.* ubi Bart. *quod quiſque Iuris ſtatuerit.* Bocerus *de feudi inveſtit. cap. 3. num. 83.* ita peieraſſe

peieraſſe non videtur, qui ex conceſsâ cauſa jusjurandum deſerit. *l. ult. ff. qui ſatisdat. cogantur.* Permitti tamen quandoq; aliqua quæ non laudantur, ut donationes meretricibus factas, patet *ex l. 5. de donat.* His ergo permiſſionibus & juribus permiſſivis non eſt abutendum. §. *ſed neq; heres* 10. *Inſtit. de teſtam.* aliâs enim in permiſſis illicita ſectantes, privilegia & indulta amittere poſſunt. *l. Iudæos* 10. *in fin. ibiq;* Barboſ. *num.* 2. *C. Iudæis.* vid. Arniſ. *lib. 2. de iur. Maieſt. cap. 1. num. 4. p. 21. & 219.* cum ſæpè permittantur quædam in conſequentiam, quæ non permitterentur per ſe.]

III.

PERMISSUM ad tempus, poſt illud cenſetur prohibitum, *l. ſi unus* 27. §. 1. ubi Bald. *ff. de pactis. l. epiſtola* 52. §. *fin.* ubi Caſtr. *ff. eod. tit. l. Imperator* 8. *ff. de poſtulando. l. cùm pater* 77. §. *à filia* 10. ubi Bart. *ff. de leg. 2. l. ſtatuliberum* 11. §. *Stichum* 1. *& l. Titia cum teſtamento* 34. §. *ult. ff. eod. tit. l. pater filium* 38. §. *fundum* 3. *ff. de legat. 3. l. 2. C. de iure emphyt. cap. ult.* §. *in alio. verſ. ſi vero, ut lite non conteſt.* Tiraquell. *de retract. convent.* §. 1. *gloſſ.* 2. *num.* 44. Caſtren. *conſil.* 142. *Videtur dicendum, in princ. verſ. nam aliquid. lib. 2. deciſ Pedem. 83. num.* 13. Menoch. *conſil.* 68. *num.* 10. *& conſ.* 121. *num.* 64. *& conſ.* 364. *num.* 24. *& conſil.* 443. *num.* 5. *& conſ.* 447. *num.* 2. Surd. *de aliment. tit. 5. quæſt. 3. num* 9. *&* 10. *& deciſ.* 57. *num.* 9. *& conſ.* 354. *num.* 18. Bertazol. *de clauſulis inſtrument. clauſ.* 15. *gloſſ.* 2. *num.* 21. Card. Tuſch, *pract. concl. tom. 6. lit. P. concluſ.* 299. *per totam.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancellar.* §. 5. *procem. num.* 3. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. quæſt.* 1. *num.* 8. *& de renovat. emphy. quæſt.* 10. *num.* 1. D. Barboſ. *in l. cum Prætor, in princ. num.* 45. *ff. de iudic.* Rot. *deciſ.* 617. *num.* 2. apud Farinac. *part.* 1. *recent. & deciſ.* 475. *n.* 1. *part.* 2. *recent.* Vincent. Carot. *ſing.* 385. ubi ampliat procedere in ſtatutis, etiam per argumentum à contrario ſenſu ad juris communis correctionem. Modern. *de ſupplicat. ad Sanctiſs. p. 1. c.* 10. *n* 38.

IV.

PERMISSUM poſt tempus, ante illud cenſetur prohibitum. *l. promiſſor.* 21. *ff. de conſtitut. pecun.* Tiraquell. *de retractu convent.* §. 1. *gloſſ.* 2. *num.* 48.

V.

PERMISSUM cenſetur omne id, per quod devenitur ad actum permiſſo actu. *l. ad rem mobilem* 56. *ff. de procurat.* Sigiſmund.

Scaccia *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 7. *part.* 2. *ampl.* 19. *num.* 108. *prope fin.* [vel per quod pervenitur ad illud. *arg. l. oratio* 16. *ff. de ſponſal.* Socin. ſenior. *conſil.* 226. *col.* 17. *verſ. amplius dico. lib.* 2. Cravett. *conſil.* 203. *num.* 26. ſi itaque permiſſa dicatur cauſæ reviſio, dicitur etiam permiſſa rei judicatæ reviſio. Menoch. 1. *arb. iudic. q.* 52. *n.* 5.

CAP. XXVI.

Perpetuum.

Axioma I.

Ea perpetua præſumuntur, quæ eſſi temporalia ſint, non tamen habent tempus à jure præfixum. *l. ſufficit* 56. *de condict. indeb. l. juriſperitos* 30. *ff. de excuſat. tutor.* quod multis comprobant Felin. *num.* 8. Dec. *in cap. ex literis. col. ult. de conſtit.* Tiraquel. *in tract. de retract. conſuet. §.* 2. *gloſſ.* 1. *n.* 39. Menoch. 1. *arbitr. judic. quæſt.* 22. *n.* 2.

II.

Perpetua ſunt ad excipiendum, quæ ſunt temporalia ad agendum. *l. jure* 13. *in fin. ff. de except. dolt. l. ſi quando* 2. *C. de dilat. l.* 1. *§. fin. C. de annal. except.* Ioh. Gœdd. 1. *conſ. Marp.* 28 *n.* 250.

CAP. XXVII.

Perplexa.

Perplexis in rebus media via eſt eligenda. *§. ult. Inſtit. qui & ex quibus cauſ. manumitt. non lic. §. cum ex aliena* 25. *Inſtit. de rer. diviſ.* Phil. Matth. *ad l.* 200. *de R. I. num.* 6. quia ſemper ita interpretanda, ut evitetur perplexitas. *l. ſi Titius* 9 *ff. de V. O.* atq; hoc etiam not. Barth. Socin. *in tract. regul. & fallent. reg.* 536 *verſ. decurto ſeptimo fallit.* Regn. Sixt. 1. *conſ. Marp.* 10. *n.* 12.

CAP. XXVIII.

Perſecutio.

Axioma I.

Perſequi malos propter correctionem eorum, non eſt malum. *cap. qui peccat* 40. *& ſeq.* 23. *quæſt.* 4. Perſecutorem enim criminis eſſe, non eſt iniquitas, ſed pietas, *l. non eſt innocentis* 37. *cap. ſi propterea* 34. *c. non Gos* 42. 23. *quæſt.* 5. cum perſequantur malos boni laudabiliter, & mali bonos damnabiliter, *c. ſi non* 49. *§. breviter.* 23. *quæſt.* 4.

II. Per-

II.

Perſequitur, qui ad malum, non qui ad bonum cogit. *c.non Gos* 42.23.9.5.

CAP. XXIX.

Perſeverantia.

Perſeverantia potius quam voluntatis mutatio, cum ſit accidens, præſumitur. *cap.majores* 3. *de baptiſm. l.Lucius* 22. *in fin.ff. de legat.*2. *l. cum hic ſtatus* 32. ubi Bart. *de donat.int.Vir & uxor. l.cum tacitum* 3. *ff. de probat.gl. in l.ſi verò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſatisdar. cog.* Bald. *in l.unic. C. uti poſſidet.* Alex. *conſil.* 88. *Vol.*5. Bart. *in l.1. uti poſſidet.* Caſtrenſ. *in l.ſervitutes de ſervit.* Alex. *conſ.*113. *n.*9. *Vol.*6. Natt. *conſil.*176. *n.*5. Berous *conſ.*55. *n.*8. *Vol* 3. Riminald. *conſil.*9. *n.*30. *Vol.*10. Corn. *conſ.*155. *n.*3. *Vol.*2. Pariſ. *conſil.*69. *n.*36. *Vol.*3. maximè quando præcedit vinculum obligationis, *l.in commodato* 17. *§. ſicut* 3. *ff. commod. l. ſicut* 5. *C. de oblig. & action.*

CAP. XXX.

Perſona.

Axioma I.

Perſonæ digniores ſunt rebus aut ullis fortunæ bonis. *l. in pecudum* 28. *ff. de Vſur. l. ſanctimus* 21. *C. de SS. Eccleſ. l. juſtiſſimè* 44. *de adil. edict. gloſſ. in §. fin. Inſtit. de l. N. G. & C.* Hieronym. Montan. *de ſimb. c.*71. *num.*1. Ruland. *de Commiſſar. part.*2. *lib.*5. *c.*4. *n.*31. Ludov. Gomez *ad §. ſed iſta. Inſtit. de action.* Vincent. de Ann. *in rep. conſtitut. termin. Vrſa. num.*1. Capyz. *deciſ.* 162. *num.*3. Victor *in deſput. de cauſ. exempt. Imp. concluſ.* 30. Hinc fundi qualitas & privilegium à perſonis menſuratur. Marta *de juriſdict. p.*4. *cent.*1. *caſ.* 125. *num.* 38. nec earum dignitas per maximam bonorum partem obfuſcatur. Public. *in conſuetud. Avern. tit.*27. *n.*1. Ruland. 5. *de Commiſſar. p.*2. *cap.*4. *num.*31. & ideo perſonarum quam rerum tractatio præmittenda venit. v. noſtr. Tab. *in quæſt. Vveſenb. diſp.* 1. *quæſt.* 38.

II.

Perſona eadem diverſis qualitatibus prædita, pro diverſis habetur Reichs Abſchied *de Anno* 1548. *§.* Nach dem auch. *& §.* Aber die Groſſen von Tübingen. Gail. *de Arreſt. c.*6. Knichen. *de Veſtitur. part. p.*2. *c.*5. *num.*137. Cavalcan. *lib.*5. *deciſ.*23. *num.*13. Gylman. *tom.*2. *p.*1. *Vol.*31. *n.*5. *& tom.*4. *p.*1. *Vol.*30. *num.*186. Quotieſcunque enim plura jura in una eademque perſona concurrunt, tum illa diverſis reſpectibus plurium perſonarum vicem gerere poteſt *l. tutorem* 22. *de his quib. ut indign. §. ſi tutor. Inſtit. de inoffic. teſtam. l. cum quadam* 26. *C. de adminiſtrat. tut. l. ſi conſul* 3. *cum l. ſeq. & ibi gloſſ. de adopt.* Hartman. Piſtor. 1. *quæſt. pract.*24. *num.*52. Gylman. *d. Vol.*30. *n.*37.

Intellige

Intellige diverſo ſcil. tempore. Perſona enim eodem tempore duobus in locis adeſſe nequit, neque dividi poteſt. Natt. *conſ.* 447 *quoniam. num.* 15. *Vol.* 2. ita poteſt quis diverſis temporibus munera perſonalia duobus in locis ſubire. Ruin. *conſil.* 111. *num.* 10. *Vol.* 5 v.g. quando quis uno in loco haberet incolatum, & in alio originem, tunc diverſis temporibus in utroque muneribus inſervire perſonalibus tenetur. *l.* 1. *C. ad municipal.* Et ſi fortè locus incolatus cum loco originis ſimul concurrat, debet locus originis præferri. *gloſſ. in d. l.* 1. *verb. muneribus. dict. ſect. & in l. libertus. 5. præſcripto 50. ff. ad municipal.* Pacian. 1. *conſil* 5. *n* 62. Si itaque perſona conſideretur ut perſona, vicem plurium perſonarum ſuſtinere non poteſt, cum difficile hoc eſſe dicat ICtus *in l. ſi plures 9. ff. de pact.* quando autem reſpectu alicujus qualitatis ac officii intuetur, benè vicem plurium ſuſtinebit. *gl. in l. ſi conſul. de adopt.* Suaneman. *deciſ. ſic. rer. jud. deciſ.* 2 *n.* 32.

III.

Ex perſona alterius conſequi poſſum, quod ex mea non poſſum. *cap. autoritate 7. §. fin. de conceſſ. prabend. in 6. c. licet 47. §. teſtes autem de teſtib. l. ſi communem 10. ff. quemad. ſervit. amitt. gloſſ. ibid. & verb. & ego. l. Ariſto 3. in fin. quæres pign. oblig poſſ.* Gail. *de Arreſt. cap. 8. num.* 9 Hinc ſocietatis commodum legati, æque ad ineapacem ac capacem pertinere dicitur, *l. ſi in qui duos 29. ff. de liberat. legat. l. ſi emancipati 9. C. de collat.* Menoch. *rem. 1. recup. poſſeſſ. n.* 378.

Limita hoc locum habere in individuis & inſeparabilibus, ſecus in diduis & ſeparabilibus, pro ut docent Phil. Dec. *in l. ſi emancipati. C. de collat.* Ioh. Igneus *in l.* 1. *§. ſi quis in villa n.* 27. *ad SC. Syllan.* Molin. *in addit. ad Alex. conſ.* 122. *verb. uterq. lib.* 5. Pantſchman. 2. *quæſt. pract. 8. n.* 25.

IV.

Perſonæ induſtria ubi eſt electa, immutari ea eligentibus invitis non poteſt. *l. artifices 31. ff. de ſolut. l. illud 9. C. de excuſ. muner. cap. fin. ibique* Felin. *n* 2. Panorm. *c.* 1 & 3. *extr. de offic. & poteſt judic. deleg.* Zoannet. *ad l.* 2. *num* 12. *C. de pact. inter empt. & vend.* Ambroſ. de Opizon. *in l. ſi quis arbitratu 43. n* 7. *de V. O.* Hahprecht. *ad proœm. Inſtit. n.* 75. nec poteſt per alium actus explicari, Abb. *in d. c. fin §. in autem. num.* 3. *de offic. deleg.* Honthem. 3. *de art. Notar. c.* 10. *n.* 11. vel adimpleri, *c. dilecti 4. extr. de arbitr.*

V.

Perſonæ conditio in conſideratione eſt habenda. *l. ſi quis 20. ff. de uſufruct. cap. cum ad monaſterium 6 de ſtat. monach. c. Epiſcopum 7.* 10. *quæſt.* 2 *c. non cogantur* 3 *diſtinct.* 41. ita ſecundum conditionem perſonæ qualitas & quantitas alimentorum concedi ſolet. Abbas *in c. cum omnes num* 9. *de conſtitut.* ita videmus ex mutatione perſonæ & ſtatum rei immutari. *l. literato. 9. §. penult. ff. de publican.* Cravett. *conſ.* 293 *num.* 10 *verſ. nec obſtare videtur.* poſt Caſtrenſ. quem citat Vantius *in tract. de Nullit. ſt. tit. de nullit. ex defect. mand. num.* 86. cum ſi mutetur conditio perſonæ, mutetur etiam virtutis ſuæ præmiũ. Menoch. 2. *arb. jud. caſ.* 159. *n.* 3. Quando ergo dicitur perſonarum

ſonatum conditionem non eſſe habendam in judiciis, *c. noviſſ. 13. de judic. c. nullum. 4. quæſt. 4 cap. in judiciis 12. de R. I. in 6.* id reſtringit Menoch. *2. arbit. judic. caſ. 448 num. 12.* ut procedat in moralibus, ſecus in temporalibus, in quibus multis caſibus aliud obſervari facile deprehendimus, aliud enim in nobilibus, aliud in vilibus & abjectis ſtatutum eſſe. text. eſt *in l. ſervorum. 10. ff. de pœnis.* alia exempla vid. apud Salicet. *in l. etſi ſeverior. col. 3. C de his qui not. infam.* Iaſon. *in l. ſi quis id quod. verſ. tertio limita. ff. de juriſdiction.* Ludov. Bologn. *in Auth. habita. C. ne fil. pro patr. num. 225.*

VI.

Propter perſonæ vilitatem juris regulæ tranſgrediuntur. *l. penult. ff. de condict. ob cauſam. l. quæ adulterium 29. C. de adult.* ubi ea quæ in caupona adminiſtrat propter perſonæ vilitatem de adulterio non accuſatur. *gloſſ. in c. ſerpens de pœnitent. diſt. 1. l. 2 C. ut intr. cert. temp. l. Senatoris filia 47. ff. de rit. nupt. l. ſi Lenones 12. C. de Epiſc. audient. l. ſed ſi unius 17. §. filio. ff. de injur* Lud. Gomez *ad §. ex maleficiis. Inſt. de act. n. 5.*

VII.

In perſonæ ejuſdem continuatione facilius quid admittitur, quam ſi nova perſona adiiciatur. *l. 1. in fin. C. de liber. præter. l. penult. §. ſed ſi ergo 1. de injuſt. rupt. teſtam. l. coheredi 41. §. coheres 6. de vulg. & pupill. ſubſtit.* Langenbeck *in ſuis annotat. ad l. filium a patre. ff. liberis. & poſt c. 1.*

VIII.

Perſona illa obligata cenſetur, cujus contemplatione obligatio facta eſt *arg. l. dotem 6. ff. de collat. bon. l. profectitia 5. in princ. ff. de jur. dot.* Dd. communiter *in l. in quartam ff. ad L. Falcid.* Vult. *2. conſil. Marpurg. 25. num. 47.* Quia quando diſpoſitio aliqua alicujus contemplatione fit, licet verba in ipſum expreſsè non dirigantur, illi tamen actio inde quæritur, Bart. *in l. 2. §. videndum ff. ad SC. Tertull.* Patiſ. *conſil. 75.* Hinc rationem non eſſe habendam perſonæ, in quam verba diriguntur, utpote cujus contemplatione id omne, quod actum eſt, geſtum ſit, patet *ex l. ſervo legato 69. §. ſi teſtator 2. ff. de legat. 1. l. cum pater 77. §. donationis 26. ff. de legat. 2. l. iſti quidem 8. §. fin. ff. quod met. cauſ. l. 3 §. nunc de effectu 3. l. ſi quis reli. §. 1. ff. de liberat. legat.* Pariſ. *conſ. 27. num. 63. Vol. 2.* Cravett. *couſ. 91. n. 6. Vol. 1.* Tiber Decian. *conſ. 9. num. 16. Vol. 3.* Perſonæ enim in diſpoſitione fit mentio ad eum finem, ut ſciatur cum quo pactum vel contractum ſit. Dec *couſ. 262. n. 6* Iaſon. *conſ. 275.* Cravett. *conſ. 131 n. 36.* Vult. *2. couſ. Marp. conſ. 25. n. 44.* ſiquidem in omnibus & ante omnia non tantum in criminalibus, *l. 3. de accuſat. tot. titul. C. de his qui accuſ. poſſ.* Carpzov. *in proceſſ. Inquiſition. tit. 6. art. 1. n. 4.* ſed etiam in civilibus, *l. 4. de teſtam. l. 14. de jure Codicill. l. 34. de ſolut. matr.* perſona certa eſſe debet.

IX.

Quicquid ſit contemplatione certæ perſonæ, non poteſt nec debet eam ingredi. *l. cum precario 12. §. 1. l. inter dictum 14 ff. de precar. l. filio ſam. 42. ff.*

de condit. & demonſtr. l. 21. ff. de Vſur. Carpzov. *p. 1. conſtit. 12. defin. 25. n. 3.* ſiquidem perſonarum non cauſæ beneficium eſt, quod vel nominatim tribuitur, vel communiter eum qualitatis deſignatione, *gloſſ. fin. in cap. privilegium ibidemque.* Petr. Peckius *n. 4. de R. I.* Gœdd. *1. conſ. Marp. 28. n. 135.* Perſonalia enim nunquam perſonam obligati egrediuntur. *l. quis ergo caſus. 16. c. privilegium 7. de R. I. in 6. gloſſ. in c. mandata 6. de præſumpt. ubi gl. ff. de pecul.* Iaſon. *in l. inter eos col. 2. n. 9 ff. de re jndic. & in l. fin. col. 7. num. 22. C. de SS. Eccleſ.* Bart. *in l. 1. ff. de acquir poſſeſſ.* Adeò, ut nec per procuratorem acquiratur, niſi Domino cedatur, cum perſonales actiones, adeò oſſibus noſtris adhæreant, ut ab eis ſeparari non poſſint. Corn. *conſ. 76. licet in præſentes. col. 1. Vol. 4. conſ. 289. circa primum. col. 9. eod. libr.* Perſonamque ſequantur, ſicut lepra leproſum, non autem fundum aut poſſeſſionem. *l. 1. §. illud 13. ff. quod legat. l. fin. §. fin. ff. de contrab. empt.* & ubi Perſonæ demonſtratio, ibi diſpoſitio non ad heredes, multò minus ad extraneum tranſeat. *l. ſervus. 34. in princ. in verb. itemque demonſtratæ perſonæ. ff. de ſtatu liber.* Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp. 14. n. 184.* nec actio perſonalis, contra tertium obligatum exerceri poſſit. *l. 1. §. ſi heres 16. ff. ad SC. Trebell.*

Limita niſi perſonalis actio rem afficeret, h. e. contemplatione ipſius rei inducta eſſet, eo enim caſu rem ſequitur, & actio pro in rem ſcripta habenda eſt. Bart. *in l. ſi ſtatu quis. §. ea lege. ff. de V. O. & in l. peto. §. fratre. num. 5. ff. de leg. 2.* & ideo dixit Angel quod obligatio perſonalis contracta reſpectu rerum competat contra quemcunque poſſeſſorem, per text. *in l. ſi ipſa 18. & l. metum 9. §. fin. ff. quod met. cauſ. c. cum contra 6. de pignor.* add. & Bald. *in l. 2. quæſt. 1. C. de reſcind. vend.* Ludov. Gomez *ad §. omnium. Inſtit. de action. num. 3.* Vult. 3. *conſil. Marpurg. 19. num. 23.*

X.

Perſonæ ſuppoſitio dolum, & fraudem in omni contractu arguit. *l. uxor 55. ff. de donat. int. vir & uxor. l. pupillus 5. §. 3. ff. de autorit. tutor. l. ſi in qui 91. ff. de acquirend. hered. l. ſi per impreſſionem 11. C. quod met. cauſ.* Alberic. *in l. dolum. n. 3. verſ. item ex perſona alterius interpoſitione. C. de dolo.* Calcan. *conſ. 36 n. 2.* Aymo Cravett. *conſ. 122. num. 10. verſ. ſeptimo non eſt dubium.* Ruin. *conſ. 130. n. 2. lib. 2.* Mandel. *conſ. 97. n. 5. verſ. & potiſſimum lib. 1.* Maſcard. *de probat. 1. concluſ. 531. n. 173. & lib. 2. concluſ. 815. n. 43.* Menoch. *de præſumpt. 3. præſ. 125. per tot.* Stephan. Lamberteng. *de contract. cor. gl. 10. n. 9.* Farin. *in pract. crim. p. 2. tit. de pœn. temp. q. 89. n. 129.*

XI.

Per perſonam extraneam, h. e. per eam quæ juri noſtro ſubjecta non eſt, nihil nobis acquiritur. *l. 1. C. per quas perſon. nob. acquir. §. ex his 5. Inſtit. eod.* Excipitur nominatim procurator. *d. §. ex his. l. 1. §. per procuratorem 20. ff. de acquirend. poſſ. l. 11. §. liberam 6. ff. de pignerat. act.* quam exceptionem neceſſarius uſus introduxiſſe videtur, ut ſcil. laxior utiliorque eſſet commerciorum facultas. *d. l. 1. C. de acquir. poſſ.* Cujac. *ad l. 1. §. per procuratorem. ff. eod.* Hegenit. *de poſſeſſ. lib. 1. cap. 6. n. 32* & procedit, ſi dominus ſit dominiique transferendi animum habeat. *l. qui mihi donatum 13. de donat.* Tum enim poſſeſſio-

poſſeſſione nobis acquiſita tacite & dominium ſequi dicitur, Mynſing. ad *d. §. ex his verb. per extraneam. Inſt. d. tit.*

XII.

Perſona ſi poteſt ſubmitti, multo fortius locus. Innocent. *in c. ex tuarum 5. de auctor. & uſu pall.*

XIII.

Perſonæ delictum non debet redundare in damnum Eccleſiæ. *c. per venit 3. extr. de arbitr. c. cum venerabilis 6. extr. de except. c. cum olim 14. extr. de priv. c. delictum 76. de R. I. in 6. c. quia 2. extr. de teſtam.*

XIV.

Perſonalia non ſunt ceſſibilia. Dyn. *in c. privilegium. de R. I. in 6.* Dd *in l. quod ſi in diem §. Iulianus. ff. de petit. hered.* Vuli. 3. *conſ. Marp. 21. n. 67.*

Intellige verum ſcil. de jure perſonali mero, ſecus de jure inhærente perſonæ propter rem. hoc enim eſſe ceſſibile not. Ioh. Andr. *in addit. ad Specular. ſub tit. de ceſſion. act. §. 1. in addit. incip. in actione injuriarum.* Gozad. *ad l. 2. n. 105. C. de pact. inter empt. & vend.* Roland. à Valle *conſil. 28. n. 26. & n. 31. verſ. non obſtant modo.*

XV.

Perſonarum acceptio non eſt apud Deum. *cap. ſicut 32. q. 4. c. nec quamquam 127. de conſecrat. diſtinct. 4.* nec eſſe debet apud homines in electione Prælatorum. *c. ſacrorum 34. diſt. 63.*

XVI.

Perſonarum qualitas conſiſtit in ſcientia, moribus & ætate, *clem. 1. & ult. de ætat. & qualit.* ex his enim ſtatus & veritas facti attendi ſolet. *c. mulieres 6. extr. de V. S.* Vnde & ex ſtatu perſonæ crimen & pœna quandoque augetur. *c. cumnon 14. c. cum illorum 32. extr. de ſent. excomm.*

CAP. XXXI.

Perſuaſio.

Axioma I.

Perſuaſio, perquam quis inducitur ad aliquid faciendum, habetur loco compulſionis & coactionis, *l. eum qui 5. C. de Apoſtat. l. 1. §. perſuadere. 3. ff. de ſerv. corrupt. l. 1. §. 27. ante fin. C. de rapt. virg.* Ratio, quia habet vim violentiæ. *l. 5. §. 3. de ſerv. corrupt.* C. A. *ſiquis aliquem teſtari prohib. th. 3. n. 4. vid. & th. ult. de extraord. crim.* Anton Matth. *ad lib. 48. H. tit. 3. c. 5. n. 8.* Paul. de Caſtr. *conſ. 174. contra ſuperius. col. 1. lib. 1.* Barthol. Socin. *conſ. 173. col. 2. lib. 2.* Curt. jun. *conſ. 141. col. pen.* Calcan. *conſ. 25. col. 13.* Menoch *in tr. de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 6. n. 58. & 2. arb. judic. caſ. 395 num. 41.* Barbar. *conſ. 71. vol. 2.* Pariſ. *conſ. 67. num. 12. vol. 2.* Carpz. 3. *conſtit. 23. defin. 30. n. 15* Etiamſi volenti fieret. *l. 4. §. ſi quis 5. de liber. exhib.* Ruin. *conſ. 60. n. 22. lib. 3.* ſiquidem etiam is compellitur, qui aſſiduis precibus ſollicitatur. Afflict. *deciſ. 69. n. 6.*

vid. omnino. Cujac. *in parat. C. si quis eum cujus tut. fuerit.* imò (quod fortius) persuasio ad malum plus est, quam violenta compulsio. *d. l. 1. §. persuadere 3. ff. de serv. corrupt.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs. 10. & 17. num. 9.* Cravett. *consil 192. num. 12. & cons. 82. n. 5.* Consil. Argent. 1. *cons. 20. n. 34.* aut violenta coactio. *l. 3. §. si quis volentem 5. ff. de liber. hom. exhib.* Burgal. *de dol. lib. 1. c. 8.* Ex crebris enim persuasionibus non solum dolus re ipsa, sed etiã ex proposito satis aperte arguitur. *l. cum quis 31. & ibi Bart. ff. de dol. gloss. 2. in l. 1 apud Celsum. ff. de except. dol.* Tottus *int. cons. Cursij senioris cons. 28. in fin.* Vnde & tales importunas & crebras flagitationes, quibus tandem ager expugnatur, ut refragari amplius non possit, testamentum vitiare dicuntur, *per not. 1. Cons. Arg. 61. n 63. & seq.*

Quæ omnia non de quâvis, sed de nimia & dolosa persuasione vera intellige, quamvis enim ea vim quandam coactionis, maximè inter conjunctas personas habere videatur, propriè tamen vis non est, cum liberum subiiciat consensum. *l. 1. ff. de serv. corrupt. l. non solum 11. §. 1. ff. de injur. l. fa. è 53. de V. S.* Vnicuique enim licere homines blanditiis, cum moderatione quadam adhibitis ad sibi donandum adducere notant. Bellon. *consil. 74. num 7.* Bursat. *consil. 47. num. 26.* Cephal. *cons. 414. Illustr. Vxor. n. 10. Vol. 3.* Dec. *consil. 489. in casu. num. 6. Vers. primo ergo non obstat.* & si quæ sunt similia, vid. Pacian. *1. cons. 12. n. 46.*

II.

Persuasor tenetur de persuasu. *cap. sicut 6. extr. cap. homicid.*

CAP. XXXII.

Pertinentiæ, pertinere.

Axioma I.

Pertinere ad aliquem censetur non tam, quod jam competit, sed & quod spe potest competere. *l. Verbum illud 181. de V. S.* Paris. *cons. 58. n. 44. Vol. 3.* Decian. *resp. 123. Vol. 3.* Regner. Sixtin. 2. *consil. Marpurg. 14. n. 38.* Verbum enim pertinere secundùm subjectam materiam est accipiendum. Gail. *lib. 2. obs. 63. n. 11.* Et quia hoc verbum sit facti, ideoque si quis pertinere sive pertinuisse quid ad aliquem aut aliquid, & sic de pertinentiis vel de pertinentibus esse asserat, hoc probare tenetur. Cephal. *consil. 250. n. 13. Vol. 2.* ob communem regulam, quod asserenti incumbat probatio. *l. 2. l. Gerius 21. ff. de prob.* Pacian 1. *de probat. c. 7.* Vnde licet de necessitate non requiratur, pertinentias omnes statim exprimi, & speciatim peti, cum accessoria sequantur causam sui principalis. *cap. accessorium de R. I. in 6.* ac magis ad punctum liquidationis, quam actionis pertinere videantur, eò tamen laborandum est, ut lites minuantur. *l. quidam 21. ff. de reb. cred.* cum enim sæpe finita causa ingentes labores in rebus pertinentibus liquidandis sint devorandi, melius & consultius videtur actori, ut una eademque opera, ne ex lite lites nascantur, tota controversia vna quasi manu discutiatur. Gœd. *1. cons. Marp. 28. n. 343.*

II. Perti-

II.

Pertinentiæ deſtinatione & voluntate patrisfam. conſtituuntur, *l. quod in rerum* 24. *§. ſi quis* 2. *ff de legat.* 1. Innocent. *in cap. cum ad ſedem. num.* 2. & 3. *de reſtit. ſpoliat.* quia noſtra deſtinatione fundorum nomina & domus, non naturâ conſtituuntur, *l. quæſitum* 12. *§. ſi quis eodem* 14. & *§. Papinianus* 37. *ff. de fund. inſtruct. l. ex facto* 35. *§. rerum* 3. *ff. de hered. inſtit.* Vnde licet caſtro à jure nihil corporale ſit deputatum, quod ſit eius pertinens, tamen ab hominibus & eorum ſtatutis conſuevit & caſtro certum territorium aſſignari, Canoniſtæ *in cap. ſi civitas de ſentent. excommun. in* 6. Bart. *in l.* 1. *num.* 3. *ff. de damn. infect.* Bald. *conſ.* 420. *n.* 5. *Vol.* 1. *incip. Verba Principis.* ſiquidem apprehenſa poſſeſſione caſtri, pertinentiæ quoq; ritè apprehenſæ intelliguntur, Gail. 1. *obſ.* 129. *n.* 6. & 8. Mynſing 3 *obſ.* 39. Borcholt. *in tr. de feud. n.* 35. Dyn. *in c.* 1. *de R. I.* Treutl. *diſp.* 21. *th.* 2. *lit. b. Vol.* 2.

CAP. XXXIII.

Petere, Petitio, petitorium.

Axioma I.

Petitio debiti non probat ſtatim debitum, Innoc. *in cap. ſuper literis* 20. *de reſcript.* poſſunt enim peti multa, ſed deberi & concedi pauca. Caſtr. *in l.* 1. *n.* 1. *C. de diverſ. reſcr.* Weſ. 1. *conſ.* 36. *n.* 4.

II.

Petens ex contractu rei ſuæ alienatæ, videtur eum approbaſſe, nec poteſt ad contractum rei reverti, *l.* 4. *ubi gloſſ. C. de pact. inter emptor.* Qui enim vult conſequens, vult etiam antecedens, *l. ad rem mobilem* 56. *l. ad legatum* 62. *ff. de procurat.* Vnde qui petit effectum contractus, petit cauſam, ſine qua non conſtet effectio, Iaſon *in l. ſi cauſa. num.* 5. *C. de tranſact.* non modo cum effectu petendo & judicialiter, verùm etiam extrajudicialiter verbali petitione, Salicet. *in l.* 4. *num.* 3. *Cod. de pact. inter Emptor.* Weſenbecius 2. *conſ.* 70. *num.* 10.

III.

Non debet quis ab alio expectare, petere & deſiderare, quod ipſe habere & aliis impertiri debebat. *text.* & *gl. ad l.* 6. *§.* 9. *fi. de edend.*

IV.

Non opus eſt petitione, cùm jus ipſum ſuppetit. *l. un. C. de theſaur.*

V.

Petere nemo debet id, quod redditurus eſt, *l. in condemnatione* 173. *§. dolo* 3. *ff. de Reg. Iur.*

VI.

Peti aut repeti ab eo nihil poteſt, qui ſuum recipit, *l. de heredit.* 5. *C. de petit. heredit.* Nihil enim dolo facit creditor, qui ſuum recipit, *l.* 167. *§.* 1. *de Regulis Iuris.*

VII.

Fruſtra petit is, qui petit quod habet, *§. res aliena* 6. *Inſt. de Legat.* Menoch. 4. *remed. adipiſc. poſſ. num.* 179.

VIII.

Petens aliquid, cauſam petendi allegare debet. *cap. pervenit* 5. *extr. de cenſibus.*

IX.

De petitorio quando conſtat, fruſtra diſceptatur de poſſeſſorio, *cap. cum dilectus* 6. *& ibi gloſſ. fin.* & Canoniſt. *communiter de cauſ. poſſeſſ. & propr.* Siquidem liquidatio petitorii trahit ad ſe poſſeſſorium, illudque penitus abſorbet, Bart. *in l.* 12. *§.* 1. *num.* 16. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Cyn. *in l. incerti. num.* 2. *&* 3. *C. de interdict.* Cæpoll. *conſ.* 59. *num.* 12. *lib.* 1. Menochius *de recup. poſſeſſ. remed.* 15. *num.* 367. maximè quando notoriè conſtat de cauſa petitorii. Paulus de Caſtr. *in l.* 2. *C. de edict. D. Adr. toll.* Covarruv. *in epit.* 4. *lib. decret. p.* 2. *§.* 5. *num.* 10. quia dignius eſt, Capyz. *deciſ.* 77. *num.* 1. 2. Port. *conſ.* 1. *num.* 64. Zaſ. *in d. l.* 12. *num.* 30. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Iacob. Put. *lib.* 1. *deciſ.* 82. Hinc quando potiora jura ab altera parte deducta & probata, judex ſuper petitorio pronunciare debet. Cravett. *conſ.* 248. *num.* 5. Mynſing. *reſponſ.* 25. *n.* 7. Natta *conſ.* 289. *n.* 11. Knichen. *de jure territor. cap.* 5. *num.* 27. Et petitorium tractari videtur, ubi de privilegio agitur, Afflict. *deciſ.* 183. Chaſſan. *conſ.* 83. *num.* 4. *Verſ. ſecus.* Contard. *ad l. unic. queſt.* 15. *quid ſit petitorium. num.* 76. Roland. à Valle *conſ.* 6. *num.* 30. *lib.* 4. Gylman. *tom.* 2. *p.* 1. *Vot.* 1. *num.* 38.

X.

Petitoriis remediis poſſeſſoria ſunt ſalubriora, *l. qui deſtinavit* 24. *ff. de rei vindicat. l. ordinaris* 13. *C. eod. l. incerti* 3. *C. de interdict.* Vult. 2. *Conſil. Marp.* 27. *num.* 196.

XI.

Petitorio judicio interdum poſſeſſorio omiſſo, agere conſultius eſt, Pract. Ferrar. *in formul. libell. petit. hered. ab inteſt. p.* 2. *num.* 8. *per text. in l. ſi inter me & te* 15. *ff. de Except. rei judic.* Vult. *d. conſ. num.* 197. fruſtra namque fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora. *l.* 1. *ff. quod met. cauſ. l. ampliorem* 39. *C. de appellat. l. ne in plures* 2. *ff. de Exercit. act. l. Plane* 3. *ff. famil. Herciſc.*

XII.

Petitorium nihil habet commune cum poſſeſſorio, *l. naturaliter* 12. *§.* 1. *ff. de acquir. poſſeſſ.* prius enim de poſſeſſione, deinde de proprietate agi debet,

debet, *l. ordinaria* 13. *C. de rei & indic.* quod plenius perſequitur Menochius *de recup. poſſeſſ. remed.* 15. *num.* 366. *& conſil.* 180. *num.* 3. *Volum.* 2. & petitorium ſuſpenditur, quoad de poſſeſſorio fuerit cogitatum. Vult. 3. *Conſil. Marpurg.* 20. *num.* 13.

CAP. XXXIV.

Pictura.

Axioma I.

Pictura Idiotis eſt pro lectione, *cap. perlatum* 27. *& ſeq. de conſecrat. diſtinct.* 3.

II.

Operæ pictoriæ ſunt operæ fabriles. *l.* 26. §. 12. *Verſ. ſed ſi non opera. ff. de cond. indeb.* niſi animi tantū cauſa artem pictoriam exerceant. *l.* 8. *C. de Medic. l. ult. C. de Excuſ. artif.* Schœnborn. *lib.* 3. *polit. c.* 5. Tiraq. *de Nobilit. cap.* 34. *n.* 2. Nolden. *de ſtat. Nobil. cap.* 17. *num.* 162.

CAP. XXXV.

Pia cauſa, pietas, pius uſus.

Axioma I.

Pia cauſa cum diſpoſitione inter liberos procedit à pari, Alexand. *conſ.* 4. *Vol.* 7. habetur enim monaſterium loco filii. *Auth. de ſanct. Epiſc.* §. *ſed hoc de præſent. gloſſ. in l. ſi ita quis.* §. *ea lege. de V. O.* Bart. *in l. haber. Cod. de SS. Eccleſ.* Ciavett. *conſ.* 152. *Circa teſtamentum.* inque relictis ad pias cauſas magis æquitas & jus poli, quàm rigor juris civilis inſpicitur. *cap. cum eſſet relatum* 10. *cap. relatum* 11. *cap. filius* 15. *de teſtam.* Bart. *in d. l. habet. C. de SS. Eccleſ.* Ideoque inquit Baldus *in l. conſulta. Cod. de teſtam.* quod nullus caſus de mero rigore juris evenire poſſit, qui executionem relicti ad pias cauſas impediat *per cap. nos quidem* 3. *extr. de teſtam.* cùm pro talibus relictis officium judicis & mera æquitas ſufficiat. *l. hereditas* 30 *ff. de petit. hered. l. Quintus* 7. §. *Pomponius* 1. *de annuis legat.* imò maiorem ſæpe favorem eſſe piæ cauſæ, quàm liberorum, tradit Pantſchman. 2. *quæſt. arb.* 6. *num.* 20. Vbi tamen declaratæ, quando ſcilicet non agitur de legitima liberis jure naturali debita, per ea, quæ habent. Felin. *in cap. in præſentia. de probat.* Iulius Clarus 3. *ſententt.* §. *teſtamentum. quæſt.* 6. *Verſ.* 5. *& quæſt.* 8. *Verſ. fin.* Ferdinandus Vaſqu. 3. *de ſucceſſ. creat. progreſſ. & reſolut.* §. 22. *limit.* 12. *num.* 17.

II.

Pia cauſa æquiparatur cum cauſa miſerabilium perſonarum, *l.* 2. *& ibi* Bart. *quand. Imp. int. pupill. & Vid. cap. ex parte* 15. *de for. comp.* Decian. *conſ.* 2.

conſ. 1. num. 48. Vol. 3. per l. orphanotrophos 30. l. ſi quis ad declinandum 38. Cod. de Epiſcop. & Cleric. & quod ciuſmodi legata dicantur pia, tradit Speculat. *in §. 13. num. 62. de inſtrument. edit.* & poſt eum Arctinus *conſil. 12. numero 3.*

III.

Piæ cauſæ legatum æquiparatur cum legato libertatis, *l. cum quaſi 20. §. ſed ſi quis 9. de fideicomm. libert. l. ſi tendum 32. de manumiſſ. teſtam.* Bart. *in l. proximè.* ubi Bald. *de his quæ in teſtam. delentur. & nor. in l. eam quam. Cod. de fideicommiſſ.* Angel. & Iohan. de Imol. *in l. ſi filius. de vulg. ſubſtit. l. 1. ibi rationem pietatis. C. de commun. ſervo. manumiſſ.* Bart. *in l. ſi unus. de teſtam. manumiſſ.* Pantſchman. *p. 2. queſt. 1. num. 2.* quin imò & favore piæ cauſæ clauſulam codicillarem præſumi ſenſerunt Bald. *in l. ſi jure. C. de fideicommiſſ.* Marian. Socin. *in reg. 398. limit. 1. & in l. cum à quæ. num. 13. de condit. & demonſtr.* Iaſon. *in l. non eſt dubium. Cod. de teſtam.* Gabr. *4. de teſtam. concluſ. 5.* confer & Tiraquell. *in tract. de privileg. pia cauſ. per tot.*

Quæ omnia intellige, ſi ſcilicet Legis autoritas acceſſerit, pietas enim ſola ea negleƈta & deficiente non efficit, ut quis validè obligetur *Nov. 1. §. ſi verò expreſſum. l. pen. §. illo 2. C. de neceſſar. ſerv. hered. inſtit. l. nam etſi parentibus 15. ff. de inoffic. teſtam.* ubi ſi mater pietatis intuitu legatum velit, neceſſe fuit eam ſe autoritate Legis munire. Pantſchman. *p. 2. q. 6. num. 70.* adde & Carpzov. *6. reſp. 33. num. 25.* nec eam ex arbitrio Dd. definiendam eſſe. patet *ex l. 19. C. de SS. Eccleſ.* cùm in favorem piæ cauſæ nihil præter expreſſi juris rationem ſtatuere debeamus, *cap. 1. §. ſed diverſum. de alienat. Feuds.* Frideric. Mindan. *conſult. Saxon. lib. 3. quæſt. 9. num. 11.* præſertim ad damnum & aliorum jacturam. *cap. ſuam 9. ubi Canoniſta de pœn.* prout de viduis & aliis miſerabilibus perſonis dicitur, *in cap. ex tenore 11. de foro compet. & in cap. per noſtras 7. de donat. inter vir. & uxor.* Licet enim favor Eccleſiæ & piæ cauſæ ſit maximus, attamen ad præjudicium tertii non eſt extendendus, *cap. quid ergo 3. 23. quæſt. 4. & ibi gloſſ.* Felin. *in cap. nonnulli. num. 16. de reſcript. Gad. & l. 38. §. 2. ff. de aur. & arg. legal.* ſed & ita eſt ſavendum, ne aliis fiat injuſtitia, Beſold. *3. conſ. 94. num 7. d. l. illud 19. verſ. nulli danda licentia. C. de ſacroſ. Eccleſ.*

IV.

Pietatis ratio ſemper & ubique habenda eſt. *l. 1. de obſeq. parent. & patr. præſtand. l. 43. in fin. de religioſ.* Vnde & pietatis & humanitatis cauſa impenſæ factæ non repetuntur. *l. ult. C. de capt. &* Exceptio eſt apud Cuiacium *in parat. C. de infantib. expoſit. num. 51.* ubi diſſentire videtur Pac. verùm ſi videamus, an pietas ſit cauſa procatarƈtica tantum, *ut in l. 31. §. 6. de N. G.* an verò finalis, *d. l. 43. de Relig.* res facilè componetur.

V.

Non omne, quod quis pietatis ratione facere debet, etiam præcisè facere cogitur, *l. 4. §. 2. & 4. junƈt. §. 13. ff. de alend. liber.* cùm multa etſi hone-

honeſtè præſtentur, à liberalitate tamen procedunt, non ex obligatione, *l. ult. C. de dot. promiſſ. l.* 1a. *§.* 13. *ff. de adminiſtr. tutor.* Coll. Iurid. Arg. *lib.* 23. *tit.* 3. *th.* 5. *num.* 3.

VI.

Pietas interna reprehendenda non eſt, quæ ſuſpicionem fraudis evitat, *l.* 1. *§. ſi libertus* 27. *ff. ſi quid in fraud. patron. l. patrem* 19. *ff. quæ in fraud. creditor.*

VII.

Pietatis ſub ſpecie non eſt committenda impietas, *c. ſicut* 8. *ext. de hæret. c. ſuper* 4. *extr. de uſur.*

VIII.

Pietas & neceſſitas non ſunt ſub lege, *cap. ult. extr. de fer.*

IX.

Pietate culpa purgatur, *cap. ſi qualibet* 20. 22. *quæſt.* 2. nec eſt crudelitas, ſed pietas crimina punire, *c. legi* 13. 23. *q.* 8.

X.

Quod ad unum pium uſum deſtinatum eſt, ad alios uſus transferri poteſt, *l. legatum* 16. *& ibi Bart. de uſufr. legat.*

Intellige ſcilicet, quando ille uſus, ad quem ab initio quid deſtinatum erat, in deſuetudinem abiit, *l. legatum* 4. *de adminiſtr. rer. ad civit.* Panormitan. Innocent. Covarr. *in c. ſp. nos quidem. de teſtam.* Bart. *in l.* 1. *num.* 8. *ff. de condit. inſtit.* Bald. *in l. ſi quis ad declinandum. in princ. num.* 10. *C. de Epiſc. & Cler.* Tiraquell. *in tract. de priv. leg. pia cauſ. priv.* 38. Rochus & Curt. *de Iur. patr. quæſt.* 15. *num.* 33.

CAP. XXXVI.

Pigritia, Negligentia.

Axioma I.

Pigritia ſeu deſidia non debet eſſe impunita, *l. unic. Cod. de offic. Comit. ſacr. larg.*

II.

Pigris & negligentibus jura non ſubveniunt, *l. non* 16. *Ex quibus cauſis maior. l. pupillus* 24. *quæ in fraud. cred.* W'eſenb. *in parat. ff. de agnoſcend. & alend. liber.*

aut vituperabili intelligendus erit. Bald. *conſ.*345. *Ad evidentiam. colum.*2. *lib.*1. *& conſil.* 316. *Rex Romanorum. colum.*3. *eod.libr.* Vaſq. *contr. jur. lib.*1. *caſ.*1. *num.*5.

CAP. XXXVIII.

Placitum, Variatio, Approbatio.

Axioma I.

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non debet, *cap. Quod ſemel* 21. *de R.I.* ubi Petr. Peck. *cap. quidam* 12. *extr.. de renunciat. Gid. infr. lit. Q. cap.*1. *ax. Quod ſemel.*

II.

Placendi cauſa veritas hominibus non eſt enuncianda, *cap primum. in med.* 22. *quaſt.* 2.

III.

Quod magis placuerit, in dubiis liberum eſt ſequi. *cap. ex parte* 18. *extr. de Conſtb.*

CAP. XXXIX.

Plura, plura officia, Pluralitas, Plures.

Axioma I.

Perperam fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora, *l.* 1. *quod met. cauſ. l. ampliorem* 39. *§. in reſtitutoriis* 6. *C. de appellat. l.* 1. ubi Bald. *in princ. de dol.* Weſenb. 1. *conſ.*7. *num.*2. *& conſ.* 41. *num.*7. C.A. *de compenſat. theſ.*3. *in fin.* Quod enim brevius & per unum actum poteſt expediri, longius ducendum non eſt, *l. Dominum* 53 *ff. de condict. indeb.* ita non eſt in plura judicia dividendum, quod uno expediri poteſt, *cap.* 3. *de ordin. cognit.* Weſenbec. *in Cod. de compenſat. num.* 6. *& in paratit. ibidem num.* 3. *ubi plures textus allegat.*

II.

Duo vel plura plus ponderis habent, faciliuſque aliquid operantur quàm unum Auth. *ceſſante. C de legitim. hered. §. ſed hodie* 2. *Inſt. de adopt. cap non poteſt* 21. *de prabend. in* 6. Dd. *in l.* 1. *C. de pact.* Grat. *conſ.*134. *num.*58. *lib* 1. Craveri. *conſ.* 201. *num.* 18. Regner. Sixtin. 2. *Conſil. Marp. conſ.*9. *num.*11. Plurale enim in uno verificari non poteſt, *l. ubi numerus* 12. *ff. de teſtib. cap. plurale* 46 *de Reg. Iur. in* 6. Decius *conſ.*255. Vult. 1. *conſ. Marp.*16. *num.*56. Et facilius invenitur, quod à pluribus quæritur, *text in cap. fin. diſt.* 20. *ibidem q.*

demq; gl. in verb. pluribus. Gail. 1. *obſ.* 33. *n.* 3. Vnde & pro conſilio alicuius Collegii, quàm pro Collegiis particularibus magis præſumi, refert Decius *conſ.* 400. *incip. Viſo eleganti. num.* 1.

III.

Non eſt in plures diſtringendus adverſarios, qui cum uno contraxit, *l.* 2. *de Exerc. act. l.* 27. *§.* 8. *de pecul.* Siquidem per plures res aut perſonas rem diſpergere incommodum eſt, *l.* 2. *§.* 11. *de orig. jur.* vid. Berlich. 1. *decis.* 21. *num.* 3. & per plures ſciſſa defenſio incommodo afficit actorem, *l.* 1. *§.* 7. *ff. judic. ſolv.*

IV.

Pluribus functionibus nemo uno tempore præeſſe poteſt, *can.* 1. *diſt.* 89. Weſenb. *in parat. ff. de decur. num.* 3.

V.

Adminiſtratio vel juriſdictio in plures diſpenſata vileſcit, *cap. quia diverſitatem* 5. *de conceſſ. prabend.*

VI.

Pluribus una oratione junctis pariformiter debent intelligi juncti, *l. Seia* 20. *§. Gaio.* ubi Bart. *de fund inſtr. l. ſi legatarius* 8. *§. fin.* ubi Bart. *de legat.* 3. *gloſſ. in l. liber homo. §. Titius. ff. de hered. inſtit.* quia una determinatio reſpiciens plura determinabilia æqualiter determinat, *l. jam hoc jure* 4. *in princ. ff. de Vulg. ſubſtit.* ubi Iaſon *num.* 8. *& in l. Lucius. num.* 3.. *eod. tit.* & proinde in ſucceſſionibus ita vocati æqualiter admittuntur. Iaſ. *in l. ſi paternum.* 8. *de Vulg. ſubſt.* Weſ. 1. *conſ.* 41. *n.* 145.

VII.

Pluralitas nominis inducit obſcuritatem *l. duo ſunt Titii* 30. *de teſtam. tutel. l. ſi fuerit* 10. *ff. de reb. dub.* Iaſ. *in l. quoties in ſtipulationibus. num.* 7. *de V. O.* Gail. 1. *obſ.* 50. *num.* 2.

VIII.

Pluralitas ubi habituum, ibi requiritur pluralitas privationum, Gail. 2. *de Pac. pub. c.* 11. *n.* 19. ubi enim ſunt plura vincula, ibi & abſolutiones plures exiguntur, cùm nihil tam ſit naturale, quàm unumquodque ſolvi eo modo, quo ligatum, *l. nihil tam naturale* 35. *ff. de R. I.* Iaſon *in l. de pupillo. §. ſi in pluribus. num.* 2. *de oper. noV. nunc.*

IX.

Pluralitas quælibet reſolvitur in ſuas ſingularitates, *l. falſa* 33. *§. ſi quis* 3. *ff. de condit. & demonſtr.* & ibi Bartolus & Socinus. Baldus *in l. cùm quidam. C. de legat.*

Intellige verum, quoties in pluralitate, & quolibet illius ſingulari caſu æqualis viget ratio. Idem *in l. heredes. §. cum ita. ff. ad SC. Trebell.* Vincent. Bancus *tom.* 3. *Conſ. illuſtr. conſ.* 26. *num.* 1.

Limi-

Limita I. niſi quando pluralitas requiritur pro forma, *gl. in l. 1. §. hoc autem de itin. act. priv.*

Limita II. niſi hoc dictio collectiva impediat, *l. ſi neceſſarias 8 §. ſi annua 3.* ubi Bart. *ff. de pignor. act.* Add. & Everhard. qui plures limitationes adducit, *in loc. topic. loc. à vi numeri. n. 7. cum ſeq.*

X.

Plura ubi obſtant, uno ſublato, reliqua non tolluntur. *l. quoties duplici 91. de R. I.* Gail. 2. *obſerv. 65. num. 7.*

XI.

PLURALIS numerus ſaltem dualitatem requirit, nec uno contentatur, *l. ubi numerus 12. ff. de teſtib. l. libertas 17. §. ult. ff. de manum. teſtam. l. inter illam 17. §. fin. ff. de verb. ſignific. l. ult. ff. ad Trebell. cap. pluralis locutio 40. de Regulis Iuris. libr. 6.* [*cap. ſi teſtes. §. ubi 4. quæſt. 2. cap. 15. c. cui 19. de prabend. & dignit. in 6.*] Oldrad. *conſil. 215. Puncta breyia. col. fin. num. 8. verſ. deinde opponitur.* Signorol. *conſ. 92. Dominus Marchio. in princip.* Johannes de Imol. *conſil. 101. num. 2.* Caſtrenſ. *conſil. 161. Viſo puncto. verſ. reſtat ſolum. lib. 1.* Everhard. *in topicis legalib. loco 54.* Maſcard. *de probationib. concluſ. 838. num. 13.* Menochius *conſ. 50. num. 1. & 19. & conſ. 686. num. 11. & conſ. 848. num. 3. & conſ. 995. num. 3. & conſ. 404. num. 2. & conſ. 198. num. 6.* Eſcob. *de ratiocin. cap. 18. num. 43.* Cened. *poſt libr. pract. & variar. quæſt. ſing. 80. num. 3.* Mar. Antonin. *variarum reſolutionum libr. 1. reſolut. 109 num. 37.* Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 2. lit. D. concluſ. 233. num. 1. & tom. 6. lit. P. concluſ. 367. per totam.* Sebaſt. Medices *de Reg. Iur. reg. 4. num. 3. & ſeq.* Surdus *conſ. 364. num. 37. & conſ. 402. num. 15.* Johann. Maria Novar. *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 151. num. 30.* Caſtill. *controverſ. lib. 5. part. 2. cap. 120. num. 5.* Fuſar. *in tract. de ſubſtitut. quæſt. 358. num. 11.* [Gœdd. *ad l. 148. num 1. & l. 219. num. 2. de V. S.* Non obſtat *l. 2. §. 6. de vi bonor. raptor.* Reſponderi enim poteſt ibi principalem & ſocium duos efficere. Unde licet pluralis numerus contineat ſæpe & ſingularem, *princ. Inſtit.* ibi: *etiam ſi quis unam rem. Inſt. de vi bonor. rapt. §. 2.* ibi: *ſuperioribus libris, id eſt, ſuperiori libro. Inſt. de Except.* Dici tamen poterit, regulam fallere, ſi Lex ipſa extenſionem faciat, *ut in d. princ. Inſtit. de vi bonor. rapt.* ſicuti nec quicquam etiam faciet locus Weſenbecii *in parat. ff. qui ſatiſd. cog. num. 7. verſ. ſed utrum plures.* ſi diſtinguatur aliud eſſe, ſi diſpoſitivè

aliud ſi narrativè loquatur, vide not. ad Coll. Arg. *de Legib. theſ.* 37.] Declara etiam & limita ulterius juxta ea quæ dixi *in tr. de appellat. va verbor. utriuſq; Iuris ſignif. ſub verb. Numerus.*

XII.

PLURALITAS actuum non præſumitur, *l. omnium* 19. *C. de teſtam. l. fin. C. de reb. credit. cap. in præſentia* 8. *verſ. verum, in* 2. *de probat. l. eum qui* 30. *§. in popularib.* 3. *ff. de jurejur.* Everhard. *in topic. legalib. loco* 86. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1174. Anton. Gomez. *var. tom.* 3. *cap.* 11. *num.* 6. *in fin.* Menoch. *de arbitr. libr.* 2. *caſ.* 93. *num.* 32. *& conſ.* 175. *num.* 16. *& conſ.* 202. *num.* 105. *& conſ.* 248. *num.* 33. *& conſ.* 299. *num.* 23. ubi quod præſumitur ad evitandam falſitatem, quod etiam tradit *conſ.* 221. *num.* 29. Rot. *deciſ.* 180. *num.* 2. apud Farinac. *p.* 2. *recent.* Brunor. à Sole *in locu communib. verb. actuum. num.* 31. Stephanus Gratianus *diſcept. forenſ. cap.* 93. *num.* 12. Farinac. *in praxi crimin. p.* 2. *quæſt.* 64. *num.* 319. *& p.* 4. *deciſ.* 98. Rot. *deciſ.* 119. *num.* 7. apud eundem *p.* 2. *recent.* latè Farinac. *fragm. crimin. p.* 2. *lit. l. num.* 20. *cum ſeqq.* Idem Stephan. Gratianus *tom.* 5. *cap.* 824. *num.* 47. *& cap.* 848. *num.* 18. *& cap.* 951. *num* 15. Surdus *conſ.* 355. *num.* 26. *& conſ.* 385. *num.* 10. *& conſ.* 483. *num.* 6. Sebaſtian. Medices *de Reg. Iur. reg.* 4. *verſ. ſecundo præmitto, cum ſeqq.* Quod adeò verum eſt, ut potius error, quàm pluralitas præſumatur, Ruin. *conſ.* 141. *num.* 12. *lib.* 5. Cravett. *conſ.* 198. *n.* 1. *ad fin.* Maſcard. *d. concluſ.* 1174. *num.* 4. 8. *& 23.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 15. *n.* 10. Sebaſt. Medices *d. reg.* 4. *num.* 15. *& 16.* [Unde & in dubio pluralitatem actionum non præſumi debere, dicit Baldus *in l. neque natales. col.* 2. *C. de probat.* quam ſequitur Decius *in cap. in præſentia. notab.* 9. *de probat.* idem eſſe & in pluralitate factorum refert Bald. *in l. qui juraſſe. §. fin. ff. de ſureiur.* Jaſon. *in d. l.* 2. *col.* 2. *num.* 7. *Cod. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tab.* & ſtipulationum, trad. Dd. *in l. ſcire, ff. de V.O.* Felin. *in cap. cum Iohannes. col.* 2. *de fid. inſtr.* quia Juriſconſultus multiplicare remedia non præſumitur, *l.* 1. *§.* 2. *ff. ut legat. nom.*]

Intellige, Axioma non procedere, ubi præſumendo actuum identitatem, teſtes à contrarietate, & falſitate excuſarentur, *cap. cùm tu* 16. ubi Doctores *de teſtib.* Maſcardus *d. concl.* 1174. *num.* 51. 55. *& 56.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſu* 213. *num.* 40. *& de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.*

præſumpt.15. num.15. cum ſeqq. Ad excluſionem enim delicti pluralitas actuum præſumitur. Surdus *conſ.*173. *n.*44. *& conſ.* 307. *num.* 18. Johan. Baptiſt. Coſta *de facti ſcientia & ignor. inſpect.* 13. *num.*9. Prout etiam præſumitur, quando de duplici forma actus apparet. Felin. *in cap. cùm Iohannes* 10. *num.* 8. *de fide inſtrum.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.*15. *num.* 11. *cum ſeqq.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.*4. *cap.*877. *num.*21. [Angel. *in l. ſcire. de V.O.* Gœd.1. *conſ. Marp.* 28. *n.*72. additâ ratione, quia præſumitur iteratus fuiſſe, Bald. *in d. cap. cum Iohannes. verſ. ad hoc autem.*]

Ex quibus jam primò infertur, quod contractuum & inſtrumentorum pluralitas non præſumitur, & qui illam allegat, probare debet; ita Caſtrenſ. *conſ.*360. *num.*2. *lib.* 2. Sylvan. *conſ.* 57. *num.* 11. *in fin. verſ. nec profectò duo inſtrumenta. & num.* 22. *& ſeq.* Cravett. *d. conſ.*198. *num.*1. *&* 2. Joſeph. Ludov. *Lucenſi deciſ.*13. *num.*32. ubi propterea dicit apocharum pluralitatem non præſumi, Card. Tuſc. *d. tom.*6. *lit. P. concl.*368. *num.*8.

Secundò infertur, quod nec ſententiarum pluralitas præſumitur, & quod propterea qui plures latas fuiſſe ſententias dicit, probare debet; ita Bald. & Salicet. *in l.* 2. *C. de error. Advocat.* Alex. *conſ.*53. *lib.*1. quos refert Card. Tuſch. *d. lit. P. concl.*368. *n.*6. Maſcard. *d. concl.* 1147. *num.*7. *&* 81.

Tertiò infertur, quod teſtamentorum pluralitas non præſumitur, & propterea qui plura teſtamenta confecta fuiſſe aſſerit, probare debet, *d. l. omninm* 19. *C. de teſtam.* Mattheſil. *ſing.*439. Bald. *conſ.*399. *Quod non ſit ſufficienter. in princ. verſ. tertiò ſic. num.*3. *lib.*5. Curtius jun. *conſil.* 182. *in fine.* Afflict. *deciſ.* 23. *num.* 2. Joſephus Ludovic. *dict. Lucenſi deciſ. num.*31. Cardinalis Tuſch. *dict. lit. P. concluſ.*368. *num.*5.

Quartò infertur, quod in inventariis pluralitas non præſumitur, & licet diverſis temporibus confecta dicantur, præſumitur tamen unum & idem eſſe inventarium, & temporis diverſitatem per errorem additam fuiſſe, ut poſt Bart. Alexand. & alios reſolvit Card. Tuſch. *d. lit. P. concl.*368. *n.*9.

XIII.

PLURALITAS perſonarum non præſumitur, niſi probetur ab allegante, *l.*1. *C. de probat.* Bart. *in l. ſi quis ſervum* 8. §. *ſi inter duos* 3. *in fin.*

in fin. ff. de legat. 2. Alexand. *conſ. 172. In cauſa & lite. num. 6. verſ. ex eo quia. lib. 6. & conſ. 125. Viſo proceſſu. num. 6. verſ. non pluralitas. lib. 7.* Natt. *conſ. 97. num. 15. verſ. tertio. lib. 1. & conſ. 225. Superioribus menſibus. num. 4. verſ. non enim præſumitur. lib. 2.* Cravett. *conſ. 269. num. 3.* Cephal. *conſ. 90. num. 18. lib. 1.* Maſcard. *dict. concluſ. 1174. num. 24. cum ſeqq.* Pacian. *de probationib. lib. 1. cap. 48. num. 82. & 83. & lib. 2. cap. 15. num. 49.* Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſ. 15. num. 36. & ſeq.* Cardin. Tuſch. *d. lit. P. concluſ. 368. num. 1. & ſeq. 14. 16. & 18.* [Ita pluralitatem alicuius hominis, ultra quam appareat, non præſumi, tradit Alex. *conſ. 125. num. 7. volum. 7.* idem expreſſit Paulus de Caſtr. *conſ. 60. Pro evidentia eius. col. 2. vol. 1.* ubi ait, quod ſi oſtenditur unus, cui nominatio congruat, præſumatur ille, niſi contrarium probetur, quem ſecuti Bald. *in l. neque natales. num. 8. verſ. poteſt tamen dici. C. de probat.* Decius *in l. hac conſultiſſima. num. 16. verſ. ſed tamen eſt advertendum. C. qui teſtam. fac. poſſ.* Caſtrenſ. *in l. ſi quis ſacrum. §. inter duos. num. 3. verſ. & plures. allegavi. ff. de legat. 2.* Alex. *in l. 11. num. 3. verſ. ſed ipſe meo. ff. de liber. & poſthum.* Natta *conſ. 235. Superioribus menſibus. num. 4. verſ. non enim præſumitur. vol. 2.* Alban. *conſ. 6. Præſupponitur in facto. in fin. & conſ. 83. Licet præſens. num. 12. verſ. ait enim Iaſon.* Ratio, quia unitas corporis præſumitur, niſi pluralitas in ſpecie probetur, Pacianus 2. *de probat. cap. 15. numero* 41.

Limita I. niſi quando ad ſuſtentationem diſpoſitionis expreſſæ factæ hoc ſit neceſſarium, *argum. l. Denique 8. §. interdum 7. ff. de pecul. legat.*

Limita II. quando actus apparet factus, quia tunc præſumitur iteratus, *c. cum Iohannes Eremita 20. de fid. inſtr.*

Limita III. quando ageretur de concordandis teſtium dictis contrariis, *c. cum tu 16. de teſtibus.* Alciat. *in parad. lib. 4. c. 14.* Felin. *in cap. auditis. de præſcript.*

XIV.

Pluralitas rerum non præſumitur, niſi identitás probetur, Alexand. *conſ. 134. In cauſa & lite. num. 1. verſ. Bartholomæus tertius teſtis. vol. 2.* Felin. *in cap. auditis. num. 27. verſ. nec obſtat, quod pluralitas. col. 14. extr. de præſcript.* Natta *conſ. 80. In cauſa Falconis, num. 4. verſ.*

ulterius

*ulterius poſito. col.*1. Cravett. *conſ.*112. *num.*3. Afflict. *deciſ.*23. *Capellani, in princip.*]

Tum autem pluralitas rerum, actuum, & perſonarum præſumitur, quando agitur criminaliter, & ad pœnam, ita Bertazol. *conſ.*33. *num.* 8. Octav. Cacheran. *conſ.* 64. *num.* 45. *poſt med.* Burſat. *conſ.*116. *num.*29. *verſ. rurſus. lib.*1. Maſcard. *d. concluſ.* 1174. *num.*46. *& ſeq.* Cardin. Tuſch. *lit.I. concluſ.*3. *num.*29. Menoch. *d. præſ.*15. *num.*17. ubi *num.* 18. reſolvit è contrà, quando delictum, & delicti pœna evitaretur, præſumendam unitatem & identitatem. Farinac.1. *deciſ.*82. *num.*2.

CAP. XL.

Plus.

Axioma I.

Plus dicitur re, *cap. quod debetur* 2. 14. *quæſt.*1. tempore, *cap.* 1. *& ſeqq. diſtinct.* 28. loco, *cap ſive* 4.33. 9.2. *cap. ſi quis Epiſcopus* 31. 7. *quæſt.*1. cauſa, *cap. nerva* 2. *diſt.* 13. *cap. unuſquiſq;* 8. 22. *quæſt.*4. *cap. unic. extr. de plus petit. adde & §. ſi quis agens* 33. *Inſt. de act. ibiq; Dd.*

II.

Plus diligitur ille, cui plus relinquitur, *l. Publius* 36. *§. Titii codicillis* 1. *ff. de condit. & demonſtr.* Corn. *conſ.*200. *Circa præſentem. col.* 3. *verſ. quod & ſuadetur. Vol.*2. Caſtr. *conſ.*128 *Viſa quadam petitione. col.*2. *in fin. verſ. item non eſt credendum. Vol.*1. Alex. *conſ.* 130. *attentis verbis. num.* 2. *verſ. tamen præmiſſis Vol.* 2.

Intellige verum ſcilicet in genere, non in ſpecie, Pacianus 1. *conſ.*15. *num.* 21. Reſpectu enim partis relictæ quilibet in ſua parte cenſetur magis dilectus, cùm in ea parte ſit omnibus aliis præpoſitus, ut loquitur Iaſon *in l. huiuſmodi. §. ſi Titio & Mævio. num.* 8. *verſ. ſimiliter in quarto caſu. ff. de legat.* 1.

III.

Plus in ſe ſemper quod minus eſt, continet, *cap. plus* 35. *de R I. in 6. vide ſupr. lib. XI. cap. magn.*

IV.

Plus & minus non mutant ſubſtantiam rei, nec eam faciunt differre ſpecie, *l. fin. ff. de fundo inſtr. l. legato generaliter.* 37. *ff. de legat.* 1. *l. cui* 11. *quem ſervit. amitt.* Alexand. *conſ.* 8. *Videtur, in fin. lib.* 4. Gœdd. *ad l.* 1. *num.*39. *de V.S.* Thom. de Thomaſſet. *in florib. legum, reg.*225.

reg. 225. ubi ait procedere, quando differunt accidentaliter, ſecus autem eſſe, ſi differant eſſentialiter, Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 6. lit. P. concluſ.* 372. *per totam.* Mar. Anton. *variar. reſolut. lib.* 3. *reſol.* 39. *num.* 4. Ferrer. *in conſtit. Cathaloniæ, gloſſ.* 8. *num.* 155. Narbona *l.* 25. *num.* 13. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* Surdus *conſ.* 305. *num.* 6. *& conſil.* 368. *num.* 13. Perez. de Lara *de capellan. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 4. *cum ſeqq.* Nicol. Loſæ *de Iure univerſ. p.* 3. *cap.* 13. *num.* 7. Stephanus Gratianus *diſcept. forenſ. tom.* 4. *cap.* 752. *num.* 90. Quod Axioma limitatur, quando ei quod eſt plus, lex reſiſtit, ei verò quod eſt minus, aſſiſtit, vel contra, quia tunc plus & minus ſpecie diſtinguuntur. *l. Græcè* 8. *§. illud* 7. *ff. de fideiuſſ. l ſcio* 4. *ff. de in integr. reſtit. l. improbum fœnus* 20. *C. ex quibus cauſis infam. l. eos.* 26. *C. de uſur. §. fideiuſſores. Inſtitut. de fideiuſſ.* Mar. Giurba *in conſuet. Meſſan. cap.* 3. *gloſſ.* 7. *num.* 16. *p.* 1.

V.

PLUS ſi licet, etiam quod eſt minus, licitum eſt, *l. non debet* 21. *ff. de Regulis Iuris, auth. multo magis, C. de ſacroſ. Eccleſ. cap. cui licet* 53. *de Regulis Iuris, lib.* 6. Thomas de Thomaſſet. *in floribus legum, reg.* 85. Menochius *conſ.* 302. *num.* 41. Farinac. *in praxi crimin. p.* 4. *conſ.* 60. *num.* 109. Surdus *conſ.* 288. *num.* 14. Joan. Maria Novar. *quæſt. forenſ. lib.* 1. *quæſt.* 24. *num.* 6. Secus verò è contrà, quia cui non licet, quod eſt minus, nec licere debet, quod eſt plus, Ferrer. *in conſt. Cathaloniæ, gloſſ.* 4. *num.* 43.

Limita I. appellativum in diſpenſationibus, hoc eſt, in facultate diſpenſandi, Surdus *deciſ.* 268. *num.* 20. *&* 21. Calder. Pereira *de Nominat. Emphyt. quæſt.* 21. *num.* 65. Sanchez. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 1. *num* 32. Licet enim alicubi reperiatur conceſſa facultas diſpenſandi in certo caſu, non tamen debet huiuſmodi facultas extendi ad caſum ſimilem vel habentem maiorem rationem, ex quo materia à Jure communi deviare ſolet, Federicus Senis *conſ.* 14. *incip. Monachus Peruſinus.*

Limita II. in decreto judicis, *l. ſi pupillorum* 7. *§. ſi Prætor* 3. *ff. de reb. eor. qui ſub tutel.* Lud. Roman. *in fing.* 218. Jaſon. *in l. in actionibus, d. ein lit. urand.*

Limitâ III. quando ratio, per quam mihi licet, quod plus eſt, non concurrit in eo, quod videtur eſſe minus, Gloſſ. *fing. in c. fin.*

ſuper

ſuper verb. ad parem. de translat. Epiſcop. Ludovic. Roman. *conſ.* 436. *incip. quod indultum. in fin.*

Limita IV. in mandato de providendo alicui de beneficio certi valoris, aut ſimili, cuius fines diligenter ſunt ſervandi, *cap. cui de non ſacerdotali* 27. *de prebend. in* 6. Vide & Everhard. *in locis Topic. loc. à ratione Legis larg. n.* 12. Adhibe omninò, quæ de arg. *à minori ad maius*, dixi *in corollar.* 8. *partis. Element.*

VI.

Plus juris nemo transferre poteſt in alium, quàm ipſe in ſe habeat, Vid. *ſupr. lit. N. c. Nemo*, cum ibi citatis adde Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 4. *cap.* 777. *num.* 6.

VII.

Plus valet, quod in veritate agitur, quàm quod ſimulatè concipitur, *rubr. & nigr. C. plus valere quod agitur &c.* Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *queſt.* 7. *p.* 3. *limit.* 7. *num.* 4. *&* 5. Narbona *l.* 35. *gloſſ.* 4. *num.* 18. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.*

Cap. XLI.

Pœna.

Axioma I.

Pœna eſt, quicquid extra rei perſecutionem eſt, *l.* 2 *ff. de tut. & rat. diſtr. l.* 12. §. 1. *ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. l.* 5. *in fin ff. de publician. act. l* 5. §. 1. *ff. quæ in fraud. cred. l.* 11. §. *ſed ſi plures* 2. *ff. ad Leg. Aquil.* ratio, quia pœnales actiones rei perſecutoriis opponuntur, §. *ſequens diviſio Inſt. de act. l.* 5. *ff de alien. judic. mutand. cauſ. fact. l.* 32. *ff. ad Leg Falcid.* Gothofred. *in not. ad Schneidewin. §. fin. Inſt. de V.O. n.* 12. *lit. d.*

II.

Pœnæ modus eſt ſtatuendus ſecundùm conditionem perſonarum, *l.* 2. *ff. de term. mot.* Ita in delictis ſenibus parcitur, quoad pœnæ remiſſionem, *d. l.* 2. *gloſſ. in l. auxilium* §. *in delictis. verb. miſeratio. ff. de minor.* Albericus *ibid num.* 4. ubi refert Senibus pœnam mitigari ipſo jure, non ope reſtitutionis in integrum ratione imbecillitatis corporeæ, propter quam non ſunt capaces tantæ pœnæ, quantæ ſunt fortes viri & robuſti juvenes. Quandoque etiam juvenibus pœna mitigatur, ut ſi ætatis ita teneræ ſint ac delicatæ complexionis, ut pœnam graviorem ferre non poſſint. Pacian. *l. conſ.* 134. *n.* 43. *add &* Iul. Clar. §. 5. §. *fin. pract. crim. quæſt.* 1. *num* 2. Vnde & ICtus *in l. Pedium* 4. *ff de incend. ruin. naufrag.* dixit. Ex perſonarum & rerum qualitate pœnas diligenter æſtimandas eſſe, ne quid durius aut remiſſius conſtituatur,

quam cauſa poſtulat. *fac. & l. aut facta* 16. *§. perſona* 3. *ff. de pœn. c.* 1. *ſi quis vere temerario de pace juram. firmand.* Gail, 2. *obſ.* 110. *n.* 43. *Vid. Racemat. meas pag.* 460. *th.* 11. *& infr. ax.* 16.

III.

Pœnam judex lege vel ſtatuto definitam pro ſuo arbitrio mutare non poteſt. *c. de cauſis* 4. *§. illic et iam. extr. de offic. delegat.* Qualen. *de juriſdict. theſ.* 4. *in fin. exegeſ.* Iudex enim non debet eſſe clementior aut ſævior ipſis Legibus. *Nov.* 82. *cap.* 10. Vnde Impp. Iudicem gravi notari infamia dicunt, qui in crimen apud ſe probatum molliorem pœnam intulerit. *l.* 8. *§.* 2. *C. ad Leg. Iul. de vi pnblic.* ſiquidem pœnæ ideo Legibus & actibus humanis adiiciuntur, ut eo minus recedatur ab eo quod placuit. *l. ſi cengrnet* 13. *ff. de offic. Proconſ. l. ſi pœnam* 68. *de V. O. §. plane ſi quis. Inſt. de inutil. ſtipul.* Regner. Sixtin. 2. *conſil. Marp.* 12. *num.* 160. cum ubi pœna contemnitur, liberum ſit homini malè agendo arbitrium. Martinus Monter. *in deciſ. regni Arragon.* 7. *num.* 11. *conf. ſupr. lib.* 9. *cap.* 89. *§.* 19.

IV.

Pœna quoties certa à lege non eſt expreſſa & determinata, ſive officio judicis arbitraria, ſive extraordinaria eſt imponenda. *l.* 1. *§. expilatores* 1. *ff. de effractor. ibidemque* Bart. *in princ. l. hodie* 13. *l. ſanctio* 41. *ff. de pœn. cap. de cauſis* 4. *§ fin. de offic. deleg. cap. finem* 5. *extr. de dol. cap. quarenti.* 2. *extr. de V. S.* Anton. de Butr. *ibid. num.* 10. *gloſſ. in l. nemo Martyres. Verb. diſtrahat. C. de SS. Eccleſ. & in Clem.* 1. *Verb. arbitrium de accuſat.* Alex. *cenſ.* 13. *n.* 15. *Vol.* 7. Gail. 1. *obſ.* 87. *num.* 1. ae arbitraria eſt animadverſio. Tiraquell. *de pœn. leg. temp. canſ.* 31. *num.* 34. Iac. Schultz *ad Modeſtin. Piſtor. p.* 3. *quæſt.* 104. *n.* 9. Schradet. *in tract. de feud. p.* 10. *ſect.* 19. *n.* 22. *Verſ. eam ob cauſam.* Carpzov. *p.* 1. *quæſt. crim.* 49. *num.* 5. & ſemper mitior eſſe debet, quam quæ legibus præſcribitur, nec facilè ad pœnam mortis extendenda. *l.* 1. *ff. de furt.* Bald. *in l.* 1. *§. effractores ff. de extraord. cognit. l.* 13. *ff. de pœn.*

V.

Pœna non imponitur pro eo, quod bona fide geſtum eſt. *l. ſervum* 71. *§. prator* 3. *ff. de acquir. hered.* Cravett. *conſil.* 8. *non malo animo. num.* 31. Acmylius *conſ.* 134. *n.* 4. Bald. *in l.* 11. *in fin. C. de his quæ pœn. nom.* & facientes probabiliter licere crediderunt. Cravett. *conſil.* 8. *num.* 31. Diſpoſitio enim pœnalis loquens in caſu vero doli vel culpæ, ad caſum fictum extendi non debet. Cravett. *conſ.* 205. *n.* 33. & 39. ſed potius reſtringitur ad ſolum caſum. Aemyl. *conſ.* 18. *num.* 5. nec committitur pœni ſtatuti, quando non eſt formaliter contraventum. Idem *conſ.* 16. *num.* 15. Vnde nec pœna locum habere dicitur, ubi deficit aliquid ex eius requiſitis. Idem *conſ.* 30. *n.* 3. nec incurrit in pœnam qui fecit, quod tali caſu fieri potuit. Baptiſt. Veronenſ. *conſil.* 149. *præſens. num.* 7. & 8. *conſ. crim. tom.* 1. quia præſumitur ſtatuentium fuiſſe voluntatem, ut pœna tantum teneret ſponte delinquentes. Bald. *in l. Voluntas. C. de fideicom.* non eos qui fecerunt, quod tali caſu à quolibet fieri debuiſſet vel potuiſſet. *l fin.* ubi Bart. & Dd. *C. ſi mancip. ita fuer. alien. l. cum ſervus* 39. *de V. O.* Weſenb. 2. *conſ.* 61. *n.* 25.

VI. Pœna

VI.

Pœna ſtatuto comprehenſa magis eſt attendenda, quam Iuris Communis. Cravett. *conſ.* 41. *n.* 8. quæ cum imponitur etiam per verba futuri temporis, ad excuſationem actus ipſo iure impoſita intelligitur. Dec. *in cap. cum & plantare* 3. *§. in Eccleſiæ. num.* 28. *de præſcript.* Anton. *in cap.* 2. *de poſtul.* Tiraq. *in l. ſi unquam. Verb. reverentur. num.* 148. *C. de revoc. donat.* adeò ut etiam pœna ſtatuti locum habeat, quotieſcunque vel minima actus ſolennitas deficit. *l. quandiu* 6. ubi Bald. *C. diſtract. pignor. l. ſi is qui ducenta* 13. *§. ſi ita* 2. *de reb. dub. l. quamvis* 13. *Ve in poſſeſſ. legat.* Tiraq. *de retract. conſuet. §.* 4. *gloſſ.* 6. *num.* 25. *&* 26. Angel, Alex. & Dd. *in l. ſtipulationum alia. §. per ſortem. per illud. text. l. in executione* 85. *§. item ſi ego* 46. *de V. O.* Weſenb. 2. *conſ.* 61. *n.* 7.

VII.

Pœna quotieſcunque in aliqua Lege circa unum caſum eſt appoſita, habito reſpectu ad privilegium alicuius perſonæ, ſi poſtea per aliam Legem fiat additio ad illum caſum, extendendo ad alias perſonas, non facta mentione de de pœna: in alia additione pœna poſita in priore lege non cenſetur repetita in additione. Iaſ. *in l. fin. princ. ff. de in jus vocand. & in §. ex maleficiis. Verb. in judicium col.* 20 *n.* 38. *de action.* Bart. *in l. teſtamento ff. de cond. & dem. & in l. cum pater. §. certam. ff. de legat.* 2. *gloſſ. in clem.* 2. *Verſ. ſanctione de Sepult. & honeſt. Clericor.* Felin. *in cap. cauſam. col.* 3. *Verſ. limita octavo de reſcript.* Dec. *in l. factum. §. in pœnalibus. num.* 6. *ff. de R. I.* Ratio, quia quando una diſpoſitio extenditur ad alios caſus, non cenſetur facta extenſio, quoad pœnam Ioh. Andr. *in c. diſpendia. §. rem quoque de reſcript. in* 6. Abbas *in c. fin. col.* 4. *de ſer. & in cap. provt. col. penult. de dolo. cap.* 1. *col. fin. de locat.* Dominic. *in cap. ſi fortè. col.* 2. *de elect. in* 6. Iaſ. *in l. non dubium. C. de LL.*

Limita (1.) niſi Lex ulterius diſponendo procedat, vel (2.) niſi concurrat favor publicus. Ludov. Gomez *ad §. pœnales. num.* 39. *Inſt. de action.* vel (3.) niſi concurrat honeſtas. Gloſſ. & Dd. *in l. miles de re judic. & in l. illud. Verb. alia cauſa. C. de SS. Eccleſ.* facit benè textus *in l fin. C. de fructib. & lit. expenſ.* vid. & Galiaul. *in repet. l. centurio col.* 6. *num.* 40. *ff. de Vulg. & pupill. ſubſtit.*

Declara procedere in mero privilegio, ſecus vero in privilegio qualificato, ut eſt in illo, quod corpori juris inſertum eſt, quia de illo judicatur, ut de Iure communi, ut ait Dec. *in cap. de cauſis in fin. de offic. delegat.* & ideò lata fieri debet extenſio. Card. *in cap ignorantia. diſt.* 28. Card. Zabarell. *conſil.* 52. *col.* 2. Gloſſ. & Bart. *in Auth. quæ actiones. C. de SS. Eccleſ. col.* 2. *Verſ. ſecundo quæro.* Anton. de Butrio *in cap. olim not. ab.* 3. *de V. S.* Aretin. *in l. cum lege. ff. de teſtamento.*

VIII.

Ex eodem crimine nemo ſæpè puniendus eſt. *l.* 14. *de accuſat. l.* 6. *circa fin. naut. caup. ſtabul. l.* 24. *C. de pœn. cap. ar ſi Clerici* 4. *in fin. de judic.* We-

ſenb. 1. *conſil.* 43. *num.* 105. Vnius enim delicti non poſſunt eſſe duæ pœnæ ἐν μέρει, inquit Ariſt. unius delicti una pœna. Cujac. *ad l.* 16. 18. *Pauli ad edict. in l.* 2. *de ſerv. corrupt.* maximè ſi delicta ſint ejuſdem generis Bart. Bald. & Dd. *in l. in quo rem de public. judic.* Speculat *de expenſ num.* 3. *& de accuſat.* § 5. Bart. & Alex. *in l.* 3. *ſepulchr. viol. & in l. Senatus de accuſat.* Bald. *in l. enim. de furt. l. quicunque* 4. *C. de ſerv. fugit. l. ergo* 13. *eod. lit.* Weſenb. 1. *conſ.* 22. *n.* 19.

Declara procedere regulam, quando unus eſt titulus criminis, ità ut ex una cauſa omnes actiones ſuam originem habeant, prout latiùs deducunt Bart. *in l.* 1 § *unde num.* 3. *per ibi allegata. ff. de publican. gloſſ. in* § *fin. ad verb. conſumit. Inſtit. ſi quadrup. paup. feciſſ. dic.* Dec. *in l. nunquam. num.* 2. *de R. I.* cum hoc caſu unius electione, reliquæ conſumantur. *l.* 3. § *fin. l. licet* 6. § *poſſumus* 4 *ff. naut. caupon. ſtabul. l. quam* 53. *in princ. de O. & A.* ſecus vero quoties ex diverſis delictis vel factis oriuntur, cum eo caſu pœna una remedium aliud aliamve actionem vel pœnam non tollat. *l. nunquam plura* 2. *de privat. delict.* Carpzov. *p.* 4. *Iuriſpr. forenſ. conſtit.* 27. *definit.* 6. *num.* 4. atque ita in pœna dupli, quæ diverſum effectum reſpicit, regulam fallere poſt Marant. *in Specul. p.* 4. *diſtinct.* 1 *num.* 20. retulit idem Carpzov. *p.* 4 *Iuriſpr. forenſ. conſtit.* 42. *defin.* 1. *n* 7. ac hoc in ſenſu procedit illud quod dici conſuevit, quod qui in multis offendit, dignus etiam eſt, ut pœna multiplici caſtigetur. *c. cum aterno* 1. *de ſent. & rejudic.* vid. Oſterm. *in ration. Inſt. ad* § 2. *Inſt. de injur.*

Limita tamen in Eccleſia, hanc enim plures pœnas imponere ſolere uni delicto, quando delicti gravitas adſit ex *c. quorundam de Iudæis*, probat Tiraquell. *de pœn. temp. c.* 49. *num.* 16.

IX.

In pœnis ſufficit etiam minimam pœnam exſolvi, & minima tollit majorem debitam. *l. quod Senatus* 6. *ff. de injur.* Alex. *conſ.* 35. *viſo. num.* 7. *volum.* 2.

Declara hoc procedere, quando minor pœna eſt impoſita extra ordinem, quam delicto debeatur. Bald. *in l. nullum* 12. *num.* 4. *C. de teſtib.* ſecus ſi par eſſet, & pœnæ reſponderet Weſenb. 1. *conſ.* 43. *num.* 109. Hinc & per mulctæ impoſitionem extraordinariam, non tolli pœnam lege ſtatuam ordinariam, tenent Bald. *in d. l. nullum* 12. *num.* 4. *C. de teſtib. per gloſſ fin. ibid. & l.* 2. *C. de ſportul.* Bart. *in l. ancillæ. num.* 21. *C. de furt. & in l. ubi. Cod. de falſ. num.* 2.

X.

Pœnam ſolutam vel præſcriptam, vel ſatisfactum eſſe de crimine, procedunt à pari. *l. ſed ſi unius* 17. § *ſi ante* 6. *ff. de injur.* Bald. *in l. ſi cum, in pr. ff. ſi quis caut.* Weſenb. 1. *conſ.* 5. *num.* 33.

XI.

In pœnam nemo facit alium incurrere, niſi ad id ſpeciale mandatum habeat. *gloſſ. in l.* 3. § *ſi procurator. ff. quod quiſque jur. ſtatuer. in alter.*

Alex

Alex. *conſ.* 108. *n.* 6. *verſ. ſed de jure communi. lib.* 6. Pariſ. *conſ.* 110. *n.* 7. *lib.* 3. Roland. à Valle *conſ.* 71. *n.* 41. *lib.* 1. Farin. 1. *conſ.* 89. *n.* 17.

XII.

De pœna imponenda, ubi agitur ex aliqua ſpeciali conſtitutione, omnes qualitates debent verificari, de quibus in ipſa conſtitutione mentio fit. Ioh. Andr. *in c.* 1. *de homic. in* 6. quem text. dicit eſſe ſingularem & ab omnibus approbatum, Tort. *int. Conſ. Anſon. de Butr. conſ. ult. n.* 1. *in fin.* Iul. Clar. *lib.* 5. *§ fin. pract. crim. quæſt.* 85. *num.* 9. e Diſpoſitio enim quæ comprehendit aliquos caſus, non recipit caſus continentes pœnam, quia ſunt diverſæ naturæ. *arg. l. ſi præſes* 32. *ff. de pœn.* Bart. *in l. in teſtamento. & in l. mulier. ff. de condit. & demonſtr.* Dec. *in l. factum. §. in pœnalibus. ff. de R. I.* Vnde & Lex vel Conſtitutio, quæ alias ex idenditate rationis extenditur, nunquam reſpectu pœnæ extenditur, ut per plura probat Iaſ. *in l. cum quidam. col.* 2. *verſ. ad iſtam regulam. ff. de liber. & poſthum.* Ludovicus Gomez *ad §. fuerat. Inſtit. de action. num.* 12.

XIII.

Pœna amore juſtitiæ, non amore ipſius pœnæ eſt inferenda. *cap. ult. §. ex his.* 23. *quæſt.* 4.

XIV.

Pœna augetur iterato delicto. *l.* 1. *ff. de jure patronat. l.* 3 *§. ſi plures* 9. *ff. de re milit. l. quicunque* 4. *C. de ſerv. fugit. gloſſ. in l. ſi diutino. ff. de pœn. ibiq;* Bart. *gl. in l.* 3. *verbo conſuetudini. C. de Epiſc. audient. gl. in l. fin. verb. Ex empto C. de Commeat. lib.* 12. Alberic. *in l. capitalium. §. graſſatores. ff. de pœn.* Salicet. *in l. ſervos. num.* 3. *ad Leg. Iul. de vi publ.* Caſtr. *in d. l.* 3. *num.* 7. *Cod. de Epiſcop. aud.* Tiraquell. *in tract. de pœn. temp. cauſ.* 10. *num.* 4. *verſ. verum ſi tales.* Pacian. 1. *conſ.* 116 *num.* 28. Nicol. Reuſner. *lib.* 2. *deciſ.* 20. *num* 6. Anton. Gomez. *tit. de delict. cap.* 3. *num* 60. *in fin. & tit. de furt. n.* 5. adeò ut etiam delictum alias non capitaliter puniendum, propter rei eratione fiat capitale, Bald. *in l. testatio. §. quod illicitè. ff. de publican. & vectig. il* Lucas de Penna *in l. unic. C. de ſuper exact. lib* 10. Pariſ. de Puteo *in tract. ſyndicatus. verb. Pœna. cap.* 8. *num.* 13. Daniel Moller. *ad Conſtit. Elect.* 48. *num.* 1. *p.* 4. Farin. *in praxi crimin. lib.* 1. *tit.* 3. *quæſt.* 23. Ioh. de Plat. *in l. omnes. C. de delator. num.* 16.

XV.

Pœna pœnam non conſumit. *l. ſi ſervus* 48. *ff. ad L. Aquil. l. Neratius* 11. *§.* 2 *ff. de ſerv. corrupt. l. nunquam* 60. *ff. de oblig. & act. l. Vulgarius* 21. *in fin. pr. ff. de furt. l. ſi ſtuprum.* 25. *l. paſcer* 41. *ff. de injur.* Carpzov. *p.* 3. *in crimin. quæſt.* 122. *num.* 63. ſingulis enim delictis ſingulæ pœnæ competunt, maximè quando ex illis diſtinctus ac ſeparatus reſultat effectus. Reuſner. *lib.* 2. *deciſ.* 20. *n.* 5. *conſ. Rac. meæ p.* 25. *ib.* 69. *& ſeqq. p.* 236. *& alibi.*

XVI.

Pœna ob dignitatem minuitur, *cap. ult.* ibi: *Volentes tamen Nobilitati parcere. ibidem q; gloſſ. in verb. nobilitati. de pœn. l. ſacrilegis pœnam* 6. *in pr.* ibi:

ibi: *pro qualitate perſona. & §. 1.* ibi: *aut ſi honeſtioris loco natus. ff. ad L. Iul. peculat. l. ult.* ibi: *ſi ſordidioris loco. ff. de incend. ruin. naufrag.* Alber. *in l. illicitas. §. qui univerſas. in fin. ff. de offic. Præſid.* Tiraquell. *in tract. de pœn. temp. cauſ* 31. *num.* 1. *& ſeqq.*

Limita, niſi in caſibus, ubi nobilitas vel dignitas delicta augere ſolet, *l. quadam delict.* 14. ubi Bart. & Alberic. *de pœn. l.* 2. *l. omne delictum* 6. *ff. de re milit.* Bald. & Afflict. *in cap.* 1. *§. ſi quis verò temerario de pac. juram. firm.* Petr. de Bella Pertic. Iacob. Butrigar. *in l. nemo. C. de Summ. Trinit.* verbi gratia, quando delictum caderet in contumeliam & dedecus dignitatis, Bart. *in d. l. quadam.* Alex. *in l.* 2. *paulò ante fin. Cod. ut nemo priv. ſæcu.* vel quando reus in delicto perſeveraret, & contumax eſſet. Felin. *in cap. Paſtoralis. num.* 3. *de offic. deleg. per text. in cap.* 2. *in fin. eod. in* 6. Afflict. *in c.* 1. *num.* 97. *in fin. & num.* 98. *de pac. juram. firm.* Lucas de Penna *in l. conductores. col. fin. verſ. & intellige. C. de conduct. & procurat. lib.* 11. Hoſtienſ. *in cap. ea qua. num.* 11. *de ſtat. Monach.*

XVII.

Pœna unius multorum eſt metus, *l.* 1. *C. ad l. Iul. repetund. l. ſi vindicari* 28. *C. de pœn. cap. ſicut* 13. *extr. de jurejur. cap. ult. extr. de ſtat. Monach. cap. ſed liberandam* 17. *extr. de Iudæis & Sarracen. cap.* 1. *extr. de maledic. cap.* 1. *extr. de Exceſſ. Prælat. cap.* 1. *§. cum igitur. de homicid. in* 6. *Clem.* 1. *de offic. ordin. Extravag. dierum in pr. de pœn. cap. pen. diſt.* 45. *c. frater* 52. *in fin.* 16. *quæſt.* 1. Bœckel. *in tract. de public. judic. in præloq. Gid. ſupr. lib. XI. cap. Maleficium.*

XVIII.

Non omne quod vetitum eſt fieri, lege humanâ ſi fiat, irritum quoque eſt, niſi & hoc Lex addiderit aut ſignificaverit, Hugo Grotius *lib.* 2. *de Iure bell & pac. cap.* 5. 11. 14. Vnde etiam nec vaſallus ex omni, cauſa & admiſſo feudo privatur, *§.* 2. *verſ. illud enim* 2, *F.* 24. *& pr.* 1. *F.* 21. multa enim in in Iure culpantur, quæ tamen non puniuntur, *l.* 24. *§.* 5. *ff. ſolut. matr. l.* 14. *§.* 14. *de religioſ. l.* 3. *§.* 4. *de ſepulchr. violat.* ita culpatur prodigalitas, *§. ult. Inſt. de his qui ſunt ſui vel alieni jur.* ſed non punitur, *l.* 25. *§.* 11. *l.* 31. *§.* 3. *ff. de pecul. hered.* ita culpatur furtum rei emptæ, ſed ſoluto pretio non coercetur, *l* 14. *§.* 1. *de furt.*

XIX.

Qui non habet in ære, luat in corpore, *l ſi quis.* 7. *§.* 3 *ff. de juriſdict. l.* 1. *§. ult. de pœn. l. ſi quis injuriam* 35. *ff. de injur.* Anton. Faber. *in rational. ad l.* 6. *§.* 9. *ff. de offic. Præſid.* Vbi qui ad pœnam perſolvendam inopia laborare dignoſcitur, corporis ſui correctionem patiatur, *ad el. text.* 2. *F* 53. *§.* 1. *verſ. quæ verò ibi.*

Declara hanc regulam procedere (1) in delictis, ex quorum cauſa quis criminaliter conveniri poteſt, Bachov. *ad l.* 6. *§.* 9. *de offic. Præſid. & in Com. ad l.* 7. *de juriſd.* imò etiam ratione maleficii & doli, non ex debito ſimplici, Nicol. Boer. *deciſ.* 349. *num.* 8. *& num.* 10. *pag.* 727. (2) rebus adhuc integris, ita ut

ita ut tum vel pecuniariam mulctam irroget Magiſtratus, vel corpus coërceat: ubi enim ſemel mulcta irrogata, ea non facile in corporalia mutari debet, Bachov. *d.loc. Vid. ſupr. lib.* 10. *cap. Lutio.*

X X.

Pœna privationis non eſt imponenda, niſi jure expreſſo de ea cautum ſit, Berlich. 4. *concl.* 31. *num.* 4. *vers. ſexto.* Carpzov. 4. *conſt.* 43. *defin.* 8. *n.* 3. Segura *in tr. de bonis maritis & uxoru...* *p.* 458.

X X I.

Pœna par conſtringit facientem & conſentientem. *cap. notum* 10. *in fin.* 2. *quæſt.* 1. *cap. omnes* 26. 17. *quæſt.* 4. *cap.* 1. *extr. de offic. leg. cap. ut Clericorum* 13. *extr. de vit. & honeſt. Clericorum. cap. excommunicamus* 13. *extr. de hæret. cap. qui cum* 4. *extr. de furt. cap. ſi quis* 4. *extr. de purg. Canon. cap. nuper* 29. *cap. quanta* 47. *extr. de ſentent. excomm.* & opem dantem, *cap. ſicut* 6. *extr. de homicid.* occaſionem enim cauſæ præſtans, cum eo, qui illam cauſam præſtat, pari pœnâ punitur, *cap. presbyterum* 70. *extr. de homicid.* ſicuti qui homicidii cauſam præſtitit cum eo, qui homicidium commiſit, *cap. ſuſcepimus* 10. *extr. de homicid.* Gyraceum. *noſtr.* 4. *th.* 42. *p.* 137.

X X I I.

Creſcentibus delictis pœnæ ſunt exaſperandæ. *l. aut facta.* 16. *§ ult. ff. de pœn. l ult. C. de inceſt. nupt. c. cum nobis* 10. *extr. de judic. cap. ult. extr. ut lit. non conteſt. cap. cum ſuper* 2. *extr. de teſtib. cog. cap. Clericos* 3. *extr. de cohab. Clericorum. cap. ult. extr. de pœn.* Ludov. Gilhauſen. *in Viridar. c.* 7. *lit. C. pag.* 588. ratio eſt, ut unius pœnâ metus eſſe poſſit multorum. *l.* 1. *C. ad Leg. Iul, repetund. & ſupr. axiom.* 17.

X X I I I.

Obligatio ad pœnam ſuccedit aliquando obligationi facti, *l.* 6. *&* 9. *ff. de ſerv. expor.* Excipe, niſi pactum ſit ipſo jure unitum, *dd. ll. & l.* 34. *§ omnem. L. libri* 71. *ff. de contrah. empt.* Schurff. 1. *conſil.* 11. Weſenbec. 3. *conſil.* 131. *num.* 151.

X X I V.

De pœnis infligendis judex non tenetur ſequi Moyſis Leges judiciarias Johann. à Sande. *lib.* 5. *tit.* 9. *definit.* 9. ubi id autoritate Melanchthonis, Chemnitii & aliorum Theologorum confirmat. *pag* 592. Licet enim quod morale eſt in Legibus Moſaicis ſit immutabile, adeoque conſtanter obſervandum, id tamen hactenus admittendum, ne tranſgreſſores Legis moralis dimittantur impuniti: nec ſequitur inde pœnam pro ratione circumſtantiarum temporum, locorum & Rerumpublicarum non poſſe variari aut minui, Sand. *d. loc. Vid ſupr. lib. X. cap. Lex.*

X X V.

Pœnâ is non eſt afficiendus, qui nihil admiſit, *l.* 2. *§ pen & l.* 6. *de decur l.* 22. *C. de pœn.* nec indignus eſt miſericordiâ, qui alieno vitio laborat, *l.* 6. *C. de naturalib. liberis.*

Excipe (1) in liberis ineſtuoſis. *N. 89. cap. ult.* (2) in liberis rei criminis læſæ Maieſtatis, *l. 5. §. 1. C. ad. L. Iul. Maieſt. conf. can. ſine culpa* 23. *de R. I. in 6.*

XXVI.

Pœna, quæ in fraudem legis adjecta cenſetur, non ſtringit, *l. unic. C. de his quæ pœn. nom.* Gail. 2. *obſerv.* 145. *num.* 5. quæ enim non poteſt fieri per viam diſpoſitionis, non poteſt etiam fieri per viam conditionis pœnalis, *l. Seius & Augerius* 27. *ff. ad. L. Falc.* & *ibi* Bart. ne per indirectum concedatur, quod directo eſt prohibitum, laſ.. *conſ.* 40. *n.* 3.

XXVII.

Pœnæ non ſolent repeti, eum ſunt depenſæ, *l.* 42. *l.* 49. *ubi inſt. de condict. indebit.* Intelligè ſcilicet ſi fiſcales ſunt, non etiam ſi conventionales.

XXVIII.

Pœna debet eſſe ſecundum qualitatem facti, *Extrav. ſi fratrum. §. quia in fin ne ſede vacant.* & impenditur pro delicti qualitate, *argum. c. pro qualitate* 7. 26. *quæſt.* 7. Siquidem ubi pœna inferenda eſt, multa conſiderari debent, videlicet dignitas, *cap. contumaces* 21. *diſtinct.* 50. *cap. quiſquis* 13. 2. *quæſt.* 8. divitiæ ſive nobilitas, *cap. qui contra* 32. 24. *quæſt.* 1. paupertas, *d. c. qui contra.* ordo *cap. cum beatus* 8. *diſtinct.* 45. Religio, *cap. quidam Monachorum* 10. 18. *quæſt.* 2. mentis inſania, *cap. ſi quis inſaniens* 12. 15. *q.* 1. etiam antequam infligatur, imò cauſa, perſona, locus, tempus, qualitas, quantitas, eventus attendatur. *cap. aut facta* 19. *§. ſed hæc de pœnit. diſt.* 1. *cap. ult. de tranſact. cap. quærenti* 20. *de V. S.* Vnde & qualitas delicti maximè pœnam aggravat, *cap. non afferamus* 21. 24. *quæſt.* 1. *cap. ult. extr. de Clandeſt. deſponſ.* pœna enim quandoque aggravatur, ut cæteris incutiatur metus, *cap. frater* 10. *in fin.* 17. *quæſt.* 4. *cap. raptor* 34. 27. *quæſt.* 2. Sic ſæpiſſimè etiam perſona augetur, *cap. cum illorum* 32. *extr. de ſentent. Excommun.* interdum aggravant eam & circumſtantiæ, *cap. Excommunicamus* 13. *extr. de hæret.* quandoque etiam circa pœnas imponendas pareitur, *cap. ult. extr. ut lit. non conteſt.* hinc & Laicis mitiorem impoſitam eſſe pœnam, quàm Clericis, *text. eſt in cap. quæſitum* 7. *extr. de pœnit.* Siquidem pœna quandoque varia eſt, quam conſequitur varietas perſonarum in eodem peccato. *cap. fraternitas* 11. 12. *quæſt.* 2. *cap.* 1. *in fin.* 10. *quæſt.* 6. ac una alterâ ſæpe eſt major diverſimodè, videlicet ratione effectus, *cap. corripiantur* 17. 24. *quæſt.* 3. ratione durationis, *c. ſi Epiſcopus* 7. *diſtinct.* 50. ratione aſperitatis, *c. ſi habes* 1. 24. *q.* 3. ratione opprobrii, *circumcelliones* 1. 23. *q.* 5.

XXIX.

Pœnam quam intulit, ipſe patiatur, qui non probaverit, quod objecit, *cap. Paulum* 6. *in fin* 2. *quæſt.* 3. *cap. qui* 4. 2. *q.* 8. *cap. ibi* 1. 3. *quæſt.* 8. Pœna enim talionis puniri debet, qui non probat, quod contra alium intendit. *cap.* 1. *extr. de calumniat.*

XXX.

Pœnâ debent coërceri, qui non poſſunt præmiis induci ad obſervantiam juris, *Clem. cupientes* 3. *in princ. de pœn.* ideò enim mali pœnâ afficiuntur, ne mul-

ac multiplicentur. *cap. eſt injuſta* 33. 23. *quæſt.* 4. & pœnâ temporali puniuntur, quos timor Dei à malo non revocat. *cap. ut Clericorum* 13. *extr. de Vit. & honeſt. Clericor.*

XXXI.

Pœna non debet converti in culpam *c. unicam. extr. de purific. poſt part.* neque etiam debet trahi ad gratiam. *c. inter* 2. *extr. de tranſlat. Epiſc.*

XXXII.

Illa pœna reo eſt infligenda, quæ magis timetur, *cap. ult. extr. ut lit. non conteſt.* ideò enim aliquis timore pœnæ coërcetur, *cap. literas* 14. *extr. de præſumpt.* & delinquentes pœnâ debitâ puniuntur in aliorum exemplum, *Clem. unic. de teſtam.* Quo maius itaq; delictum, eò graviorem etiam pœnam meretur, *cap. quia* 16. *Verſ. à capite. diſt.* 50. & multos præſumens offendere, multiplici pœnâ caſtigetur, *c.* 1. *in fin. de ſent. & rejudic.*

XXXIII.

Pœnam debet præcedere monitio *cap. reprehenſibilis* 26. *extr. de appell. Vid. ſupr. lib. XI. cap. monitio.*

XXXIV.

Pœnæ poſſunt commutari. *cap. ult. extr. de maledic.* ac pœna cum pœna compenſatur *cap. conſtitutis* 7. *extr. de pœn.*

XXXV.

Pœna quandoque indicitur ad cautelam. *cap. ſignificaſti* 18. *extr. de homicid.* ac facit ſæpiſſimè pœna ſapientem, qui ſtultus erat in culpa. *c. qui* 10. *diſt.* 38. *cap. ſi cuſtos* 18. *in fin.* 27. *q.* 1.

XXXVI.

Pœna ceſſat, deficiente probatione, *cap. ult.* 32. *q.* 5.

XXXVII.

Pœnarum compendia non pertinent ad privatum, ſed fiſco quærenda, *l.* 5. *C. de modo multarum*, vel pauperibus. *l.* 2. *C. de Epiſc. aud.* vel aliis cauſis neceſſariis. *l.* 2. *in fin. C. de Aleat.*

Intellige nimirum directò, indirectè enim & per conſequentiam poteſt commodum ſentire, *c.* 1. *F.* 22. *ibi infantia.* Anton. Gorhofred. *diſp.* 7. *theſ.* 8. *lit. D* ubi pro infamia legendum eſſe infantia, docet idem Anton. *diſput.* 8. *theſ.* 5. *lit. e in fine.*

XXXVIII.

Pœna præſupponit culpam, D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 108. *art.* 4. *in ſolut. &* 112. *quæſt.* 87. *art.* 7. *&* 8. Sot. *de Iuſtit. lib.* 1. *quæſt.* 6. *art.* 5. *col.* 2. *verſ. profectò. & verſ. verum tamen.* Sylveſt. *in ſum. verb. pœna. num.* 25. Covarruv. *var. lib.* 2. *cap.* 8. *in princip. & num.* 1. *verſ. tertio.*

Menoch. *conſ.626. num.16.* Surdus *deciſ.277. num.19.* Gutier. *canon. lib.2. cap.30. num.12. cum ſeqq.* Quia pœna propriè non dicitur, niſi quæ imponitur propter culpam, D. Auguſtin. *lib.1 retract. cap.9.* quem refert Ludovicus Carbon. *de Legib. lib.8. diſp.1. verſ. Tertiò notandum*, & ante illum Alphonſus de Caſtro *de Lege pœnali libr.1. cap.3.* [Neque etiam pœna ſine fraude eſſe poteſt, cùm ceſſante dolo, de pœna quadam tractari incivile eſſet, Bart. *in l.1. §. non autem. ff. ſi quis teſtam. liber.* Alexand. *conſ.177. col.2. verſ. & pro hoc patet. lib.5.* Corn. *conſ.205. col.2. lib.10.* Dec. *in cap. cognoſcentes. col.5. verſ. ad ſuperius dicta. de conſtit.* Cravett. *conſ.219. num.15.* Conſil. Arg.1. *conſ.41. num.15.* Quapropter ea nec in ignorante recipi dicitur, Zabarell. *in clem.2. col.1. de hæret.* Felin. *in cap. cognoſcentes. de conſt. in 6.* Menoch.2. *arb.jud. caſ.185.n.4.*]

XXXIX.

POENA ex culpa & delicto debet commenſurari, ſive culpæ reſpondere, *l. perſpiciendum 11. & l.13. ff. de pœn. l.6. ad l. Iul. peculat. l. ſancimus 22. C. de pœn. cap. non afferamus ſtateras 21. in fin. 24. quæſt.1. cap. quæſivit 2. de iis quæ fiunt à maiori parte Capit. cap. felicis 5. §. illud autem, de pœn. lib.6. cap. ſicut dignum 6. extr. de homicid.* ubi Prob. *ad Monachum num.12.* Cravet. *conſ.46. num.15.* ubi ait, quod ſi delictum eſt parvum, pœna debet eſſe modica, & è converſo, Mench. *illuſtr. quæſt. cap.8. num.51. & cap.24. num.17.* Menoch. *de arbitr. lib.1. quæſt.90. num.38.* Bertazol. *in repet. l. ſi quis maior. Cod. de tranſact. num.68.* Thom. de Thomaſſet. *in floribus Legum, reg.216.* Farinac. *in praxi crimin. p.1. quæſt.4. num.10. & quæſt.17. num.9.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.6. concluſ.211. per totam.* Surdus *conſ.250. num.10. & conſ.321. num.53.* Sigiſm. Scacc. *de ludic. lib.1. quæſt.58. num.12.* Johan. Mar. Novar. *quæſt. forenſ. lib.1. q.25. num.7. & quæſt.151. num.12. in fin.* [Weſenb.1. *conſ.43. num.130.* Carpzov.2. *quæſt. crimin.89. n.39.* Pœna enim æqualis eſſe debet, ubi par delictum eſt, *l. ſi quenquam 31. in fin. C. de Epiſc. & Cleric.* ubi Impp. ad illud Lucani *lib.5.* reſpexiſſe cenſent. Becc. *cent.3. epiſt.45.* & Grot. *in flor. Spart. ibid. Auth. presbyteri. Cod. de Epiſcop. & Cleric.* & delicto proportionari, *cap ult. §. præmiſſis. & §. illud. de pœn. in 6. cap. quæſivit 2. extr. de his quæ fiunt à maiori. cap. ult. extr. de ſtat. Monach. cap. pœnæ 18. §. atque*

ideo

*ideò. de pœnit. diſt.*1. ne maior eà ſit delicto, *arg. l.6. in princ. ff. ad Leg. Iul. peculat. l. reſcriptum 6. de his quib. ut indign.* Philipp. Matth. *ad l. 56. de Reg. Iur. num.* 46. Quapropter nec delictum repetitionem & perſecutionem rei, quæ aliunde delinquenti debetur, impedire dicitur *in l. 4. de contr. tut. act.* interdum tamen non factum ſolum, ſed & adjunctus Legum contemptus, qui in rebellione incidit, inſpicitur textus notabilis *in l.*20. ibi: *ut qui Leges tranſgrediuntur. C. de hæret.* confer *l. 6. C. de diverſ. reſcr.*]

XL.

POENA debet tenere ſuos auctores & delinquentes, *l. ſancimus* 22. *C. de pœnis. l. abſentem* 5. *ff. eod. tit.* [*l. ſi quis in ſuo* 33. *§. legis* 1. *C. de inoffic. teſtam. l. ob maritorum* 2. *C. ne uxor pro marito. l. ſi pœna* 20. *l. crimen* 26. *ff. de pœn. l.* 3. *§. quod pater* 5. *ff. de muner. & honor. l. actione* 65. *§. diximus* 3. *ff. pro ſoc. l. generali* 24. *§. ult. ff. de rit. nupt. l. maritus* 52. *ff. ſolut. matrim. cap. quæſivit* 2. *extr. de his quæ fiunt à maior. cap. ſi compromiſſarius* 37. *de Elect. in* 6. Iul. Clar. *lib.* 5. *ſentent. §. ult. quæſt.* 86. *in princ.* Covarruv. 2. *variar. reſolut. cap.* 8. *num.* 1. Proſper. Farinac. *in prax. crimin. lib.* 1. *tit.* 3. *quæſt.* 24. *num.* 1. Hieron. Magon. *deciſ. Lucenſ.* 27. *num.* 1. *p.* 1. Rolandus à Valle *vol.* 4. *conſ.* 78. *num.* 3.] Zabarell. *conſ.* 44. *in princ.* Roman. *conſ.* 487. *In caſu, in pr.* Bertaz. *in l. ſi quis maior, C. de tranſact. num.* 111. Menoch. *conſ.* 123. *num.* 7. *in ſubſcript.* Eſcob. *de ratiocin. cap.* 42. *num.* 7. Cardinal. Tuſch. *tom.* 6. *lit. P. concluſ.* 212. *per totam.* Sebaſtian. Guazzin. *de defenſ. reorum, p.* 2. *defenſ.* 33. *cap.* 2. *per tot.* Noxa enim caput ſequitur, *l. crimen* 26. *ff. de pœnis. l. rem mihi* 21. *ff. commodati. §. omnis* 5. *Inſtitut. de noxalib. actionib. cap.* 1. *de iniur.* Surdus *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 38. *num.* 30. Farinac *in prax. crimin. p.* 1. *quæſt.* 23. *num.* 1. [Et nunquam in heredes tranſit, *l.* 20. *de pœnis.* inde dicitur æſtimatio delicti, *in l.* 41. *in princ. ff. de pœn.* quæ cùm præterquam à debitore exigi non debet, *l. 6. ff. de negot. geſt.* utique nec pœna aliis quàm ipſi ſonti infligi poteſt, Petr. Theod. *in Colleg. crim. diſp.* 10. *th.* 3. *lit. a.*

Unde nullum pro alterius delicto puniendum eſſe, probatur ex illo *Ezechielis cap.* 18. *Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur,* refertur *in cap. jam itaque* 8. 1. *quæſt.* 4. *& in cap. ſi habes.* 24. *quæſt.* 3. *& in cap. quaris* 12. *de conſecr. diſt.* 4. Item ex illo *Exodi cap.* 23. *Inſontem & juſtum*

non occides, & Daniel. *cap.*13. *Innocentem & juſtum non interficies*, & Job.*cap.*4. *Quis enim unquam innocens periit? aut quando recti deleti ſunt?* [& Pſalm.83. *Non privabit bonus eos, qui ambulant in innocentia*, & Pſalm.15. *Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum.*] Latè Caſtrenſ. *conſ.* 424. *Quia ſcio. num.* 6. & 7. *lib.* 1. ubi ad multa infert Clarus *in praxi*, §. *fin. queſt.*86. Cardin. Tuſch. *d. tom.*6. *lit. P. concluſ.*212. *num.*4. *cum multis ſeqq.* Farinac. *in prax. crim. p.* 1. *queſt.*24. *num* 1. *cum ſeq.* [Hinc nec Dominus pro delicto famuli ſui, *l.*1. §. *deieciſſe* 12. & §. *quoties* 13. *ff. de vi armat. cap. cum ad ſedem* 11. *de reſtit. ſpoliat. cap. cum quis* 23. *de ſentent. excommun. in* 6. Bart. *in l. ne quid. num.* 1. *ff. de inten. ruin. & naufrag.* Iulius Clar. *d. queſt.* 85. *verſ. hinc i. fertur.* nec filius pro delicto patris tenentur, *l.*2. §. *nullum patrus* 7. *ff. de decur. l. crimen* 26. *ff. de pœn. l. filiam* 9. *l. Emancipatum* 7. §. *ult. ff. de Senator. l. quoties* 21. *ff. de noxal. act. t. t. Cod. ne fil. pro patr.* Gigas *de crim. laſ. Maieſt lib.*3. *tit. de pœn.* quas filii incurrunt, ſicut nec vice verſa parentes ex delictis liberorum pœnam aliquam incurrunt, Farin. *in pr. crim. d. lib.*1. *q.*24. *n.*2.

Intellige hoc verum eſſe, accepta pœna, prout eſt culpæ correlativa. & prout importat rationem pœnæ, per quam juſtitiæ æqualitas reparatur, nam ſi pœna accipiatur ſub ratione medicinæ, ut quis minori bono privetur, & in maiori augeatur, vel data juſta cauſa ad maiorem Reipublicæ utilitatem, ut dum unus torquetur, cæteri cautiùs & promptiùs à criminibus abſtineant, non inconvenit, ut unus pro alio puniatur pœnâ temporali, non tamen æternâ, nec ſpirituali ad ſalutem animæ pertinente; ita Gloſſ. *verb. de quarta, in ſum.*1. *queſt.*4. D. Thom. 1,2. *queſt.*85. *art.* 8. *in eius ſolut.* & *in reſponſ. ad* 1. & 2. 2. *queſt.*108. *art.*4. *in eius ſolut.* Covarruv. *var. lib.* 2. *cap.* 8. *num.*1. *verſ. quarta, juncto verſ. quinto.* Caſtrenſ. *de juſta hæreticor. punit. cap.*31. Thom. de Thomaſſet. *in ſtorib. Leg. reg.* 228. Gutier. *canon. lib.*2. *cap.*30. *num.*25.

Limita I. niſi delinquens mortuus ſit poſt ſententiam, quæ vires rei conſecuta eſt. Tuncenim ad heredes pœna tranſibit, eò quod hi ſecutâ condemnatione incipiunt teneri ex quaſi contractu, utpote ſententia celebrato, *l.*3. § 11. *ff. de peculio. l.*2 *de prætor. ſtipulat.* Vaſquez. *illuſtr controverſ.*96. *num.* 7. Farinac. *in praxi crimin. queſt.*10. *num.*45.

Limita

Limita II. ubi pœna ipſo jure impoſita ad heredes tranſit, *l.commiſſa 14. ff. de publican. & vectig al. l.1. §. an bona 1. ff. de jure fiſci. l. in heredem 8. ff. de calumn. l.caſus 22. ff.ad SC. Syllan.* Dd. *in cap.fin. de præſcript. l.3. §.quod autem 5. ff. quod quiſq; jur. gloſſ.ſingularis ibid. verb.heredi.*& Jaſ.*n.*2. Bart.*in l.ſi quis iniquum. §.quod autem.n.*1.*ff.eod.* Ang.*in l.*1.*C.ne ex delict.defuncti.* Gail.1.*obſ.*87.*n.*7.*vid.& c.ad aures* 10. *cap.in quibuſdam* 12. *extr.de pœn.*

Limita III. ſi ex delicto ad heredes defuncti pervenerit, *l.ſicuti pœna* 38. *ff. de* R. *l. l.*26. *ff.de dolo.*

Limita IV. ſi ex delicto imponatur pœna amiſſionis bonorum vel multa pecuniaria, cuius nomine & heredes conveniri poſſunt, *l.*22. *ff. ad* SC. *Syll. l.*20. *ff. de accuſat.*

Limita V. ſi delicti atrocitas confiſcationem requirat, ut accidit in crimine læſæ Maieſtatis *l. 5. & ibi Dd. C. ad Leg. Iul. Maieſt.*& aliis,*de quib. ſupr.lib.XI. cap Mors. ax.pen. verſ.Morte delicta &c.*

XL I.

POENA non irrogatur, niſi expreſsè jure caveatur, juxta *auth. de non eligend. ſecund. nuben. §. ſin autem.* [*Novell.*2. *cap.*3. *in pr.* ibi: *Non fraudamus ſucceſsione patres, nec eſtulla lex tale quid dicens.*] Mar. Antonin. *var. reſolut. lib.*3. *reſol.* 39. *num.* 11. *& num.*32. Garc. Gironda *de privileg. ſeu exempt. explic. num.*563. Menoch. *conſ.*1032. *num.*19. *& conſ.*1128. *num.* 2. *& conſ.*1192. *num.*3. *& conſ.*272. *num.*83. *& conſ.*275. *num.*21. *& conſ.*431. *num.*2. *& conſ.*526. *num.* 11. Cardinal. Tuſch. *lit.P. concluſ.*816. *num.*4.. Hect.Felic. *alleg.*66. *num.*6. *verſ.& eſt regula communis, p.*2. [Jaſ. *in l.divortio. §.ſi fundum. col.*20. *num.*4. *ff.ſolut. matrim. & in l.ſi quis maior. colum.*2. *C. de tranſact. l. quod te. col.* 12. *ff.ſi cert. pet. & in l.*1. *in fin.* C. *de tranſact. & in Auth. non licet, in* 2. *&* 3. *col.* C. *de liber. prater.* Decius *conſ.*90. Et *pro tenui. col.fin. p.*3. quod & iis correlativis locum habere exiſtimant, Decius *in cap. translato in* 2. *lectur. colum. fin. de Conſtit. per alleg. ibid.* Alexand. *in Apoſtill. ad Bartol in l.fin. ff.de acceptil.* Ludov. Gomez.*ad §. pœnales. Inſt. de act. num.*39.]

XL II.

POENAM non meretur, qui facit lege permittente,*l.Gracchus* 4. C.*ad Leg. Iul. de adulter.* Decius *conſ.*581. *Viſo puncto, in ſecundo dubio,*

dubio, num. 9. & seq. ubi quod prohibitus molestare sub pœna, excusatur, si facit molestiam licitam, Jason *in l. pacto quo pœnam. in fin. Cod. de pact.* Ubi quod is, qui promisit de rato pro minore, videlicet quod maior factus ratificabit, si minor non ratificat, quia dicit se læsum, promittens de rato non tenetur, Flamin. Paris. *de confident. quæst. 5. num. 47.* Campan. *in divers. Iuris Can. rubr. 11. cap. 33. num. 26. vers. insuper.* Mar. Antonin. *var. resolut. lib. 4. resol. 42. num. 2.* Card. Tusch. *tom. 6. lit. P. concl. 208. per totam.* Steph. Gratian. *disc. forens. tom. 5. cap. 960. num. 15.*

XLIII.

Poenæ ad alios casus non sunt extendendæ, sed restringendæ, *l. factum cuique 155. §. in pœnalibus 3.* ubi Decius *ff. de Regulis Iur. cap. in pœnis 49. eod. tit. lib. 6.* Thomas de Thomasſ. *in floribus Legum, reg. 227.* Surdus *de aliment. tit. 1. quæst. 51. num. 12.* Burg. de Pace. *cons. 8. num. 2.* Farinac. *fragm. crim. p. 1. lit. E. num. 144. cum seqq.* Sigism. Scacc. *de commerc. §. 7. gloss. 2. num. 43.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 5. cap. 972. num. 13.* etiamsi extensio fiat ex similitudine rationis, Johan. Andr. *in reg. odia, de reg. Iur. lib. 6.* Duen. *reg. 287.* Garc. Girond. *de privilegior. seu exempt. explicat. num. 540.* [Unde Baldus *in l. cum proponas colum. fin. C. de hered. instit.* quod in casibus pœnalibus extensiva interpellatio non admittatur, quia casus pœnales sunt stricti juris. Hinc videmus, quod licet substitutio de uno casu ad alium extendatur, *l. fin. C. de instit. & substit.* attamen ubi de odio & pœna agitur, extensio non fiat, ut loquitur Bartolus *in l. Severinam, in princ. ff. de condit. & demonstr.* ita licet nomine venditionis & contractus comprehendantur, *l. si tutuliberi 29. §. Quintus 1. ff. de statulib.* in materia tamen pœnali stricta fit interpretatio, ut tantum pro venditione accipiatur. Ita licet appellatione heredis veniat etiam heredis heres, *l. fin. C. de hered. instit.* In materia tamen pœnali illud non procederet, prout loquitur Bald. *ad l. fin. quæst. 22. per l. qui liberis 8. §. hæc verba 1. de vulg. & pup. substit.*

XLIV.

Poena mitior in delictis est in dubio imponenda, & eligenda, *l. respiciendum 11. ff. de pœnis.* Fulgos. *cons. 137. col. pen. in fin. vers. realissime.* Menochius *cons. 472. num. 16.* ubi quod pœna mitior uti impona-

imponatur in dubio retinenda opinio, Alexand. *conſ. 5. in fin. l. b. 1.* Cuman. *conſ. 139. Hoc maximè. num. 6* ubi quod in dubio pœna capitalis debet intelligi de minori, & quæ non ſit mortis naturalis, *& conſ. 154. Viſis. num. 3. verſ. ſed nec illud.* Ratio eſt, quia maior pœna eſt rigor, minor verò eſt æquitas, ſed æquitas ſcripta præfertur rigori ſcripto, ergo mitior pœna eligi debet, ut ratiocinatur Baldus *conſ. 50. In quæſtione. num. 12. verſ. quædam. lib. 1. & conſ. 382. num. 16. lib. 2.* Et pœnæ ſunt molliendæ potius quàm exaſperandæ, *c. pœnæ 18. de pœnit. diſtinct. 1.* Johan. Mar. Novar. *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 15. num. 7.* [*l. interpretatione 42. de pœn.* Fachin. *1. contr. 11.* Philip Matth. *ad l. 1. de Reg. Iur. num. 21.* & ideò reſtringendæ colore quolibet, & occaſione qualibet arrepta, *l. ſtatuliber 14. de quæſt on. l. mores 9. §. ultim. de pœnis.* Cuiacius *in tractat. ad African. in l. 64. de furt. pag. 1130. lit. B.*]

XLV.

In Pœnis benignior fit interpretatio, *l. pen. ff. de pœnis. cap. in pœnis 49. de regulu Iuris in 6. cap. ex literu 11. de conſtit.* Tiraquell. *in l. ſi unquam. verb. revertatur. num. 246. C. de revoc. donat.* Thom. de Thomaſſet. *in floribus Legum, reg. 158.* Aloyſ. Ricc. *in Praxi rerum fori Eccleſiaſt. reſol. 303. num. 2. in 2. edit.* Ugolin. *de officio & poteſt. Epiſc. cap. 6. §. 1. num. 3.*

CAP. XLII.

Pœnitentia.

Axiom. I.

Pœnitentia, quæ rem deducit ad priſtinum ſtatum, pœnam abolet, *l. Ex hoc edicto 8. §. pen. ff. de alien. judic. mutandi cauſ.* Coſtal. *ad. l. ult. ff. de Condict. ſine cauſ.* Quotieſcunque enim ex edicto Prætoris imponitur pœna aliqua contrafacienti, ſi ille pœnitet, antequam ad ulteriora procedat, illa pœnitentia reducit rem ad priſtinum ſtatum, & evitatur pœna, niſi facta ſit ſpecialis proviſio in contrarium, *d. l. hoc edicto*, Iaſon *in l. Aquilius. col. 2. ff. de condict ſine cauſ.* poſt Bald *in cap. 1. in princ. de prohibit. alien feud.* per Frid. Dyn. *in reg. peccatum. de Reg. Iur. in 6* Ludov. Gomez. *ad §. pœnales. Inſt. de action. num. 10.* Vnde & ante ſcripturam confectam Emphyteuſis ſecularis & eccleſiaſticæ, pœnitentiam adhuc eſſe licitam, patet ſit ex ratione ſubſequenti, quæ dictat, quod ubi ex præſcripto Legis ſcriptura requiritur, ibi liceat ante ſcripturam & publicum documentum confectum à

contractu reſilire, Paulus *in l contractum 17. Cod. de fid. inſtrum.* quem cum Fulgoſio ſequuntur contra Decium *ibid. col. 2.* Alciatus *pag. 322.* & Curtius jun. *ad d. l. contractum. num. 17* Aretin. *conſil. 160. colum. 3.* Alvar Valaſc. *quæſt. 7. num. 9.*

II.

Sola pœnitentia innocentem non facit, *l. quid ſit fugitivus 17. ff. de ædil. edict. l. hi qui 3. in fin. C. de Apoſtat.* Quod intelligè maximè in delicto conſummato & perfecto, *l qui ea mente 65. ubi gloſſ. ff. de furt. l. penult. ff. de vi bon. rapt.* quia ea poſt commiſſum delictum à pœna non excuſat, Clarus *ſ. pract. crimin. quæſt. 16. verſ. item quæro. & quæſt. 60. verſ. fui quandoque interrogatus.* Fachin. 9. *contr. 87.* Treutler. *vol. 2. diſp. 31. theſ. 8. lit. 8.* neque etiam delictorum pœnam mollit, nec per eam avertitur vel minuitur hoc nomine intentata actio, etiamſi reus ſatisfacere de re puta furtiva reſtituere paratus ſit, Weſenb. *in paratitl. ff. de eo quod met. cauſ. num. 6.* Fachin. 7. *contr. 84. in fin.* cùm pœnitentia facti non excuſet, cùm jam alter læſus eſt, Bald. *in l. ſi quis non dicat oppoſit. 4. C. de Epiſc. & Cleric.* Menoch. 2. *arbitr. judic. 360. num. 13.* Iohan. Gœdd. 3. *conſ. Marp. 28. num. 143.* quà ratione eam nec in actione injuriarum vel aliis delictis conſummatis locum habere, tradunt Cyn. *in l. 5. C. de injur.* & ibi Bald. *num. 2.* Iulius Clar. *lib. 5. ſ. injuria. num. 16. ſ fin. quæſt. 60. num. 3.* Gail. 2. *obſerv 106 num. 2.* adeò ut ſi quis delictum quoddam conatus ſit, nec perfecerit, modò conatus ille per ſe perfectum ac conſummatum delictum, cuiuſmodi eſt ſollicitatio & interpellatio alienarum nuptiarum, propter voluntatem pernicioſæ libidinis puniatur. *l. 1 ff. de extraord crim. l. un C. ſi quacunq; præſid. poteſt.*

Limita, ſecus eſſe in delictis imperfectis. Ea enim pœnitentia, per quam res deduci ad priſtinum ſtatum poteſt, pœnam delere dicitur, *l. ex hoc edicto 8. ſ pen. ff. de alien. judic. mutandi cauſ. fact.* Coſtal. *ad l. ult. ff. de condict. ſine cauſ.* hinc & in extraordinariis criminibus per pœnitentiam pœnam remitti colligunt Doctores *ex l. quamvis 11. ff. de in jus vocando.* quod tamen intelligi vult Coſtalius *ad dict. leg.* in pœna legali, non conventionali: ideoque promittens non convenire, ſi conveniat & pœniteat per pœnitentiam, nocens eſſe non deſinit, Salicetus *in l. ſi quis major. Cod. de tranſactionib. conf. Racem. meas crim. p. 535.*

III.

Per pœnitentiam ſimulatam proviſio Legis deluditur, *l. fin. ff. ne quid in loc. publ.* & occaſio præſtatur delinquendi contra. *l convenire 5. ff. de pactis convent.* Alex. *in l. ſtipulatio hoc modo. col. pen. ff. de V. O.* Ludov. Gomez. *ad ſ. ex maleficiis. num. 45. Inſt. de act.*

IV.

Pœnitentia ſeu voluntatis mutatio in contractibus regulariter locum non habet, *l. ſicut ab initio 5. Cod. de obligat. & action.* ratio, quia nemini licet mutare conſilium in alterius injuriam, *l. nemo 75. ff. de R. I. in 1.*

Intel-

Intellige scilicet in contractibus nominatis, ratio quia hi principio quidem sunt voluntarii, post perfectionem autem, licet re integrâ, necessarii, efficiuntur, *d. l. sicut 5. de O. & A.* indeque nec pœnitentiæ locus est, nec actio ad resolvendum contractum datur, sed agendum est, ut impleatur, *l. universale 12. C. de rescind.ac.* quod toties verum, quoties ex eis alteri jus quæritur, *l 17. 5. sicut autem 3. ff. commod.* cùm aliàs quando ex contractu quodam alteri jus non quæritur, ea adhuc locum inveniat, prout accidit in re ad certum tempus depositâ, quæ ante tempus auferri potest. *l. cùm in plures 60. §. mandatus 4. locat. ibiq.* Bart. & Castrens. quia deponens non est obligatus, ne ante diem repetat, *l. cum te 6. C. de pact. int. empt. & vendit.* Bart. *in l. 2. C. de cond. ob caus.* Sal. *in l. si pecuniam. col. 5. de cond. caus. dat.*

Limita I. in innominatis secus esse, *l. 3. & 5. ff. de condict. causa data non sec.* & procedere non tantùm ex parte eius, qui implevit, sed & eius qui implere debet. Vbi tamen quoad primum refert: an res adhuc sit integra, seu nihil quicquam factum sit ab altero: quo casu indistinctè, licet pœnitere, si maximè alter ad implendum se offerat. *l 5. §. 2. ff. de cond. caus. dat. caus. non secut.* quia is, qui dedit, alterum quidem, qui accepit, obligatum habet, non autem vice versâ iste accipiendo, sibi eum obstrinxit: quin imò is, qui prior ex sua parte implevit, nec hoc egit, ut se obligaret, sed ut alium sibi, vide Vasq. 6. *contr. cap. 59. num. 12. & 20.* an verò res amplius non sit integra, sed aliquid jam fieri cœperit, puta si alter jam instructus & facere paratus sit, tum enim cum impunè pœnitere non licebit aliter, quàm si denunciatio intervenerit, & minus impensarum factum sit, quam ab altero datum fuerit: quod tamen & ipsum illi à pœnitente refundendum est, *l. 5. §. 2. de condict. caus. dat. non secut.* quoad alterum verò, qui implere debet, sive id nolit per mutationem voluntatis, sive non possit, dicimus eum quidem teneri condictione, verum eatenus tantùm, ut vel promissa impleat, vel quæ data sunt, reddat, juxta *l. 5. §. 3. de condict. caus. dat.* Wesenb. *in parat. de transact. num. 7. in fin.* vid. etiam Treuler. *Vol. 1. disp. 22. & 2. loc. b.* ubi quando in contractibus innominatis ad resolvendum agitur, id admittit tum, cùm de repetitione nihil nominatim fuerit conventum, *l 3. § idem erit 1. ff. cod.* secus enim esse, si aliud inter partes convenisset, tradit Bocer. *p. 3. disp. 4. thes. 11.* ita in donatione mortis causa hoc observati. textus est *in l. si. altera 13. § 1. ff. de donat. mortis caus.* Ita nec in permutatione rei tum venalium pœnitentia erit, *l. 1. C. de donat. mortis. caus.* idem si contractus innominatus fieret per conditionem, puta, do decem, si vadas pro me Romam. *cap. Serum 14. de condit. appos.* Bart. Angel. Fulgos. *in l. si quis cum de jurejur.* vel si juramentum interponeretur, *gl. ad d. l. 5.* cùm illud præcisè obliget, Costal. *ad d. l. 5. ff. de cond. caus. dat.* vid. & Vasq. 2. *contr. jur. 59. n. 27.*

Limita II. in dispositionibus ultimarum voluntatum, *l. 4. de adim. legat. cap. cum Marthæ 7. de celebrat. missa. l 1. C. de SS. Eccles. l si quis 22. in princ. ff. de legat. 3.* item in aliis dispositionibus, etiam quæ proximiores & similiores ultimis voluntatibus, quam actibus inter vivos esse videntur: in his enim post actum consummatum usque ad mortem etiam pœnitentiæ locum esse, *ex l. fin. C. de don. mor. caus. l. fin. C. de pact. l 3. C. de don. int. vir. &*

uxor. l. ſi alienam 13. *§. Marcellus* 1. *ff. de donat. mort. cauſ.* probat Vaſq. *lib.* 1. *controverſ. cap.* 12.

V.

Pœnitentia eſt flere commiſſa, & flenda ulterius non committere, *cap. nouimus* 27. *in fin. extr. de V.S. cap.* 1. *cap. pœnitentiam* 6. *cap. ille* 9. *de pœnitent. diſtinct.* 3.

VI.

Pœnitentibus locum veniæ negare non debemus, in contumacia verò perſiſtentes ſeveros non eſſe convenit, *cap.* 8. 2. *quæſt.* 5. Vnde nec pœnitentia condemnatis ad mortem deneganda. *Clem.* 1. *de pœnitent. & remiſſ.* cùm ea adhuc in ultimo vitæ momento poſſit eſſe utilis ad ſalutem, *c. ſi presbyter* 12. *& cap. ſeq.* 26. *q.* 6. nec adulteræ occultæ, *c. officii* 9. *extr. de pœnit. & remiſſ.* atque pœnitentiâ peractâ adultera non ſic dici debet, ſed reconciliari marito, *cap. quod autem* 7. *& c. ſeq.* 32. *q.* 1.

VII.

Sub ſpecie pœnitentiæ nullus peccare debet. *cap. illud* 5. *extr. de Cleric. excommunic.* cùm ea ſit inanis, quam ſequens culpa coinquinat, *cap. inanis* 12. *de pœnitent. diſtinct.* 3. unde etiam pœnitentia ſerotina multos decepit, *cap. ult.* 5. *quod de pœnitent. diſtinct.* 7. pœnitentiam igitur agentes hoc ſolum timere oportet, ne ipſius pœnitentiæ agant pœnitentiam. *cap. ſunt qui* 3. 17. *quæſt.* 4.

VIII.

Pœnitenti cuilibet credendum, *c. ſignificaſti* 18. *extr. de homicid.*

CAP. XLIII.

Populus.

Axioma I.

Per ipſum populum intelligitur factum, quod ſit per illos, quibus populus contulit poteſtatem, *cap. in cauſis.* 30. *extr. de Elect.* Populus igitur cùm ſeditioſus, Magiſtratus ferre non poſſet, Decemviros legibus ſcribendis creavit, qui Leges ex libris Solonis in latinum ſermonem translatas, duodecim tabulis expoſuerunt, *c.* 1. *diſt.* 7. & populo quod Princeps prohibet, & ſibi licere non patiatur. *cap. juſtum eſt* 2. *diſt.* 9.

II.

Populo interdicto, ſingulares de populo intelliguntur interdicti, *c. ſi ſententia* 7. *de ſent. excom. in* 6.

III.

Populum decem faciunt. *cap. unic. in fin.* 10. *q.* 3.

IV. Popu-

IV.

Populus magnificare solet, si consuetudines sibi serventur, *l. 4. §. 4. ff. de offic. Proconsul.*

V.

Populus in electione precari debet Deum ut eligentium corda regat. *cap. ubi 3. §. quia. de Elect. in 6.*

CAP. XLIV.

Possessio, Possessor, Possessorium, Possidere.

Axioma I.

Possessio plurimum habet facti, *l. denique 19. ff. ex quib. caus. maior.* Bald. *in l. non ignorat. num. 10.* C. *de his qui accusar. poss.* Vacon. à Vacun. *lib. 2. declar. 32.* Alciat. *in sua disp. de 5. ped. præscript.* Zas. *in l. 1. §. adjiciamur. ff. de acquir. possess.* Menochius *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 64. num. 12.* Cuiacius *in tract. ad African.* idemque in effectu senserunt Gail. 2. *de P. P. observ. 3. num. 11.* Vult. 2. *cons. Marp. 39. num. 120.* quia facto opus est, hoc est, apprehensione, *l. si quis 61 17. §. differentia 1. de acquir. possess. l. cùm heredes 23. ff. eod. gloss. in l. si fratres. §. idem respondit. Verb. dominium. ff. pro soc.* inde enim possessio quasi à pedum possessione nomen accepit, *l. 1. ff. de acquir. possess.* Afflict. *decis. 299. num. 7.* Gail. 2. *observ. 129. num. 3.* Ludov. Gomez. *ad §. superest. Instit. de action. num. 23.* Vbi declarat, quod à principio in actu acquirendi possessio dicatur habere plurimum facti: postquam autem ea acquisita est, habeat etiam plurimum juris, *per l. possessio quoq; 49. in princ. ff. de acquir. possess.*

II.

Possidere unusquisque quod tenet, præsumitur jure suo, non alieno, vel servitutis, vel familiaritatis jure, Gloss. *in l. Papinianus. Verb. suo nomine. ff. mandat.* Bart. *in l. 1. §. nunciatio. num. 12. ff. de oper. nov. nunc.* Castrens. *in l. 1. §. nunciatio. num. 12. ff. de oper. nov. nunciat.* Castr. *in l. 1. num. 5. ff. de solut.* Speculat. *de locat. §. nunc. num. 80* Wesenb. *p. 1. cons. 4. num. 9. & p. 2. cons. 96. num. 11.* Menochius *de præsumpt. lib. 6 præsumpt. 68.* Mascard *de probat. vol. 3. conclus. 1179. num. 1.* Quilibet enim præsumitur eo modo & fine, quo se dicit, possidere, quia possessio in animo consistit, de quo nemo melius ac verius, quàm qui eam tenet, loquitur. Hegenit 1. *de possess. cap. 9. num. 1.* cui accedit, quod homo seipsum potius, amet, quàm alium, & sua negotia libentius tractet, quàm aliena, facit text. *in l. 4. junct. l. 1. Vers. dummodo. ff. de solut. l. Papinianus 28. ff. mand.*

Limita, nisi quando vel personæ (puta si filiusfamilias vel servus esset) vel rei qualitas (veluti si quis vellet rem furtivam, vi ablatam, depositam, commodatam, pignori datam, locatam, sacram, religiosam pro suo possidere, quod absque juris transgressione non fieret) obstaret, & consequenter absurdum inde oriretur, Menoch. *lib. 6. præsumpt. 67. num. 10. cum seqq.* ubi *num.* 14. communem sententiam declarat, ut locum non habeat, quando titulus injustus esset. Mascard. *d. concl. 1179. num. 16* cùm possessio sine titulo injusta præsumatur, Decianus *cons. 87. num. 18. & 5.* & possessio vitiosa nihil operetur, Bellon. *cons. 10. num. 18.* Decian. *cons. 17. num. 18. vol 4.* Menoch. *cons 180. num. 58.* Bursat. *cons. 60. num. 20.* maximè si possessio capta sit cum vitio clandestinitatis, Vinc. de Franchis *decis. Neapol. 204. num. 31.* Vult. 2. *cons. Marp. 56. num. 65.*

III.

Possidere & in possessione esse sunt conjugata. Forcatulus *dialog. 40. Necyomant.* Hegenit. 1. *de possess. cap. 1. num. 45.* ubi eam non simpliciter & indistinctè, sed tantum secundum quid veram esse censet, & tum demum cùm verbum in possessione esse in lata & generica significatione usurpatur, & sub se quamvis possessionis speciem comprehendit; aliud enim esse, quando strictè sumitur, & verbo possidenti opponitur, patet *ex l. interdum 78. ff. de verb. signific.*

IV.

Possessio facit præsumptionem pro possidente, Coler. *de proceff. executiv. p. 2. cap. 2. num. 73.* Menoch. *lib. 3. præsumpt. 91. num. 42.* Carpzov. *p. 2. constit. 39. defin. 34. num. 6.* quia possessor plus juris habet in retinendo, quàm actor in agendo, Speculat. *in tit. de Emphyt. num. 93.* & ideò onus probandi transfert in adversarium, *cap. sape 18. de restitut. spoliat. cap. ex literis 3. de probat. cap. ad aures 6. de præscript. l. circa 14. ff. de probat. l. 20. ff. eod.*

Limita, nisi quando jus commune vel juris præsumptio ei resistit, Gloss. *in cap. possidetis 16. verf. facti. C. de prob. cap. ex insinuatione 3. de procurat. cap. constitutis 47. de Elect. cap. cum Ecclesia 3. de cauf. possess. & propriet.* Mascard. *de prob. Vol. 3. conclus. 1194.*

V.

Possessionis causam nemo sibi mutare potest, *l. nec ullam 13. §. 1. ff. de hered. petit. l. 3. §. illud quoq; 19. l. quod meo 18. in princ. l. qui bona 19. §. 1. ff. de acquir. possess. l. cùm nemo 5. C. eod. l. non solum 33. §. quod Vulgo. ff. de usucap. l. 1. §. fin. ff. pro donat. l. ad probationem 23. ff. de probat.* Wesenb. 1. *conf. 4. num. 18.* Quam regulam intelligendam esse de jure, non verò de facto apparet ex *d. l. ad probationē* atque locum habere non solùm in civili, sed etiam naturali possessione tradit, *l. 33. §. quod Vulgo 1 ff. de usucap.* Quo circa neque colonus, neque depositarius, neq; commodatarius lucrifaciendi causa pro herede possidere & usucapere, nec pro soluto, nec pro emptore, nec pro donato possunt, sed coguntur manere in titulo & causa, ex qua possessio-

ſeſſionem acceperunt. Ita filius, qui rem ſibi à patre donatam naturaliter tantum poſſidet ex eo, quod donationis titulus iſto caſu infirmior eſt, quàm ut cauſet civilem poſſeſſionem, non poteſt ſibi mutare poſſeſſionis titulum, lum, adeò quidem, ut ſi cum aliis quibuſdam heres ſcriptus fuerit, non poſſet incipere patre mortuo pro parte coheredum rem donatam civiliter poſſidere, etſi maximè velit & ſtatuat ſe pro herede poſſidere, *l. 2. §. fin. ff. pro hered.*

Declara, quod procedat in eo, qui hoc ſolum ſtatuit, ut ex alia cauſa poſſideat, non qui poſſeſſionem dimittat, & poſtea ex nova cauſa eiuſdem rei poſſeſſionem nanciſcatur, Hegenit. 1. *de poſſeſſ. cap.* 4. *num.* 17. Quando enim nova cauſa extrinſecus accedit. quod fit, cùm depoſitarius, commodatarius, vi dejiciens emunt rèm á depoſitore commodatore vi dejecto aut alio quovis titulo ad uſucapionem habili rem eandem ab eodem accipiunt, tum de jure & accedente novo titulo, cauſatur mutatio, *d. l. cum nemo* 10. *Cod. dict. tit.*

VI.

Poſſeſſionis ſuæ titulum nemo invitus tenetur indicare vel oſtendere *l. cogi* 11. *C. de petit. hered.* Hegenit. 1. *de poſſeſſ. cap.* 9. *num.* 39. Iaſon *in l. ſi legatum. num.* 8. *ff. de edend.* Speculat. *in tit. de locat. §. nunc aliqua.* Faber *defin.* 21. *C. de jure Emphyt.* ne quaſi proprio juguletur telo. *arg. l.* 4. *Cod. de edend. l. nimis graves* 6. *C. de teſtib. cap.* 1. *extr. de prob. c. ult.* 9. *qui intendit* 4. *queſt.* 3. Quo pertinet fabula de Aquila telo confecta, in quo aquilinæ pennæ erant aptatæ, quibus conſpectis præ nimio dolore exclamaſſe fertur, conſpicio pennas meas in vulneribus meis.

Limita, niſi in caſu, quo contra poſſeſſorem præſumitur, & præſumptio poſſeſſioni reſiſtit, *cap. cum contingat* 29. *de decim.* Moller. *lib.* 54. *ſemeſtri cap.* 38. *n. fin, ubi allegat.* Matth de Afflict. 20. *limitationes huius regulæ tradentem*, vel niſi nitatur jure in re, quam alienam eſſe conſtat, Hartm. Piſtor. 2. *queſt. pract.* 46. *num.* 6. vel niſi quis poſſideat rem, quam ſine conſenſu alterius obtinere non poteſt. idem *d. queſt.* 46. *num.* 8. vel quando quis jus in re aliena prætendit, nam tum poſſeſſor ad tituli editionem omninò devinctus erit, *arg. l. altera* 8. *l. ſi tibi* 18. *C. de ſervit. §. pen. Inſt. de ſervit.* Gail. 2. *obſ.* 69. *n.* 7. Carpz. *p.* 2. *conſt.* 8. *defin.* 4. *n.* 5.

VII.

Poſſeſſio unius eiuſdemque rei ex pluribus cauſis poteſt acquiri, *l.* 3. *§.* 4. *ff. de acq. poſſ. l.* 1. *pr ff. pro ſoc.* Dn. D Bicc. *ad l.* 3. *§. ex contrario. ff. de acq. poſſ. part. poſt. membr.* 4. ubi *num.* 5. ampliat (1) ut non tantum locum habeat in concurſu titulorū generalium, ſed & ſpecialium, (2) ut uſum habeat non ſolū in concurſu titulorum diverſorum, ſed etiam titulorum eiuſdem ſpeciei, *l. pro emptore* 2. *§. fin. ff. pro Emptore.* (3) obtineat non modò ſi diverſa ſint tempora illarum cauſarum, Coll. Argent. *lib.* 42. *tit.* 2. *theſ.* 21. *num.* 1. ſed etiam ſi cauſæ concurrant in idem tempus, *l.* 3. *§.* 4. *dict. tit.* (4) procedat non tantùm in cauſis poſſeſſionum, *ex* quibus nondum completa eſt uſucapio

capio, verum etiam in causis, ex quibus eadem usucapio jam completa & absoluta est, *l.* 1. *§.* 1. *ff. proſoc.* (5) locum habeat non solùm in eo, qui sibi possidet, sed etiam in eo, qui sua detentione alterius possessioni præstat ministerium, exemplum *in l. ſi quis ante* 10. *§. idem Pomponius* 1. *ff. de acquir. poſſeſſ.*

Limita, nisi concurrant tituli, quorum unus aptus est ad possessionem transferendam, alter verò non, *l.* 10. *in princ. ff. de acquir. poſſeſſ.* Imol. *in lect. ad d. l.* 3. *§.* 4. *col.* 3. vel si concurrerent causæ utiles vel inutiles, tunc enim rem illam non ex pluribus, sed una saltem ex his utili possidere dicimus, exempl. *l.* 4. *C. de contrab. empt.* vel si civiliter possideret, & titulus quilibet ad causandam possessionis civilis acquisitionem sufficeret, tum enim qui ex uno titulo acquisivit civilem possessionem, non necesse habet ex alio acquirere, imò non potest ex alio acquirere, quod jam consecutus est, Hegenit. 1. *de poſſeſſ. cap.* 4. *num.* 41.

VIII.

Possessio præsumitur ex titulo præambulo, *l quadam* 76. *ff. de rei vind.* Qui enim in possessione reperitur ex titulo præcedenti, ab eodem possidere præsumitur, Gloss. *in l quadam mulier. Verb. ſufficiebat. ibiq.* Bart. *num.* 3. *ff. d. tit. & in l. cum ſolus. num.* 4. *verſ.* 3. *de uſucap.* ubi ait, à quo quis habet titulum, ab eodem etiam præsumitur habere possessionem, quam sequuntur Corn. *conſ.* 113. *ſub lit. E.* Vol 1. Capoll. *conſ.* 4. *num.* 39. *lib.* 1. Natt. *conſ.* 443. *num.* 5. *tom.* 2. quia initium possessionis à prima causa inspici debet. *l.* 6. *in pr. ff. de acquir. poſſ. l* 8. *ff. quod vi aut clam.* & ex causis originalibus regulatur effectus, Zas *conſ.* 14. *num.* 48. *lib* 1.

Limita, nisi ex aliqua conjectura detegatur eam clam occupatam esse, Menoch. *de poſſeſſ. adipiſc. rem.* 5. *num. pen.* Bald. *in l. poſſeſſionem. Cod. ad Leg. Iul. de vi publ.*

IX.

Possessio in dubio præsumitur esse justa & jure occupata. Bart. & Alex. *in l. communi. §. inter præſentes ff. commun. div.* Capoll. *crimin. conſil. conſ.* 4. *in fin.* Cravett. *conſ.* 150. *num.* 5. *Vol.* 1. Corn. *conſ.* 185. *in fin. Vol.* 1. Menoch *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 69. Vult 2. *Conſ. Marpurg. conſ.* 30. *num.* 87. ratio, quia semper præsumendum est in partem benigniorem, in quam ipsa naturæ ratio atque affectus nos ducit, *l quotties* 11. *l ſemper* 52 *ff. de R. I.* Hegemt. 1. *c.* 9 *n.* 33. cui consequens est, quemlibet bonâ fide possidere, hoc est, nullo modo fide sua & conscientiâ contra jus peccare, neque scienter, neque ignoranter, *l. meritò* 51. *ff. proſoc.* Ampliationes & limitationes vid. apud Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 130. & Mascard. *de probat. concluſ.* 224. *cum ſeqq.*

X.

Possessionem acquisitam avocare difficilius est, quam eam, quæ adhuc vacat, per ea, quæ scribit Matth. de Afflict. *in cap. unic. §. hoc quoque. num.* 56.

de ſucceſſ.

de ſucceſſ. feud. Bald. *in conſ.* 303. *Vol.* 1. Tib. Decian. *reſp.* 10. *num.* 64. *Vol.* 1. Philip. Matth. 1. *conſ. Marp.* 31. *num.* 16. quia vacantem poſſeſſionem à quocunque habente titulum aliqualem autoritate propriâ impunè apprehendere licitum eſt. Decius *conſ.* 200. *num.* 1. Cæpoll. *conſ.* 4. Bald. *conſ.* 118. *lib.* 2. Nevizan. *conſ.* 82. *num.* 21.

X I.

Poſſeſſione ſuâ vel quaſi nemo decedere cogitur ante cauſæ cognitionem, *l.* 1. *C. ſi per vim. l. ult. C. de rei vind. cap. conquerente* 7. ubi Panorm. *de reſtit. ſpoliat.* Bald. *in l.* 2. *num.* 33. *C. ſi contr. jus vel uts l.* nec refert, injuſtam quis poſſeſſionem, an injuſtam habeat, adeò ut ne ſimplici quidem turbatione impediri quis poſſit in ſua poſſeſſione, vel quaſi, quamvis injuſta, *l.* 2. *ff. uti poſſid.* Regner. Sixtin. 1. *conſ. Marp.* 9. *num.* 115. Weſenb. 1. *conſ.* 7. *num.* 3. *& conſ.* 2. *num* 89 Dec. *conſ.* 366. *num* 13. Schurf. *conſ.* 6. *cum nullitas. num.* 8. *cens.* 3. quia commmodum hoc eſt poſſeſſionis, ut poſſeſſor in ea manere debeat, donec alter Intentionem impleat, & per ſententiam judicis res evincatur. *l. ult. C. de rei vind. l.* 2. *ff. de prob.*

X I I.

Poſſeſſio antiquior præferenda eſt juniori ſeu recentiori, *cap. licet cauſam* 9. *de probat. ibiq. gl. in verb. uti poſſideat.* Panorm. *num.* 35. & Felin. *num.* 8. Bald. *conſ.* 468. *num.* 8. *p.* 3. Cravett. *conſ.* 993. *Vol.* 6. Burſat. *conſ.* 277. *num.* 10 *Vol.* 3 Menoch. *conſ.* 515. *num.* 5. *Vol.* 6. præſertim ſi antiquior poſſeſſio antiquiore titulo ſit titulata. Menoch. *de retin. poſſeſſ. rem* 3. *num.* 736. Afflict. *deciſ. Neapolit.* 363. *num.* 4. ubi etiam antiquiorem poſſeſſionem ſine titulo poſſeſſioni poſteriori titulatæ præferri reſpondit. Ratio quia poſſeſſio antiqua præſumitur habere juſtitiam permanentem, ut ait Afflict. *deciſ. Neapolit.* 376. *num.* 6. & poſt eum Schrader. *conſil.* 36. *num.* 38. *Vol.* 1. *Var. conſil. German.* Econtrario poſſeſſio recentior præſumitur eſſe malæ fidei. Schrader. *d. conſ.* 34. *num.* 77. & injuſta, *l. ſi finita* 15. *§. ubi autem* 23. *ff. de damn. infect.* Bald. *in l. ſuper. C. de præſcript. long. temp. num.* 16. *circa fin.* Conſil. Arg. 11. *num.* 27. *Vol.* 1. eò quod reſpectu antiquioris videatur eſſe clandeſtina. Bellon. *conſ.* 11. *num.* 4. Rolandus à Valle *conſ.* 46. *num.* 40. *& conſ. num* 3. Ioſeph. Ludovic. *deciſ. Peruſ.* 11. *num.* 4. *& deciſ.* 17. *num.* 2. Cacheran. *deciſ. Pedemontan.* 93. *num.* 2. Verall. *deciſ. Roman.* 334. *num.* 2. *part.* 2. Benintend. *deciſ. Bononienſ.* 42. *num.* 4. Vulteius 2. *conſil. Marpurg.* 30. *num.* 87.

X I I I.

Poſſeſſionem qui habet habitu, ſed illam non exercet, nihil poſſediſſe videtur, Bald. *in cap.* 1. *num.* 17. *de conſuetud. reſt. feud.* Qui enim nihil agit, nihil poſſidet, *Vult.* 3. *conſ. Marp.* 35. *num.* 372. Pariſ. de Puteo *in tract. de Syndicat. lib.* 2. *ſub. tit. in officiis. num.* 7. *lit. H.* Vbi ait, Officialem qui non adminiſtrat, non haberi pro creato, nec creationem prodeſſe, niſi ſubſecuta ſit adminiſtratio, Bald. *conſ.* 508. *num.* 5. *Vol.* 5. Hinc & per lapſum

decennii possessio habita pro neglecta & derelicta habetur, Dd. *in l. si de tr §. fin. de acquir. possess.* Vult. 2. *cons. Marp.* 30. *n.* 199.

XIV.

Possessio improba nullum præbet possidenti titulum, *l. improba 7. C. de acq. poss.* Reinking *lib.* 1. *cl.* 3. *cap.* 3. *num.* 4. unde & possessor malæfidei nunquam præscribit, *cap. Sigilanis 5. extr. de præscript. cap. possessor 2. de R. I. in 6. Gud. supr. lib.* 11. *cap. Mala fides.*

XV.

Possessio ex unico actu non acquiritur, Innocent. & Dd. *in cap. licet. S. duobus. de restit. c* 2. *de Cap. Monach.* Bart. *in l.* 1. *§. hoc interdictum. num.* 1. *de stim. actuq; privat.* Canonistæ *in cap. cum Ecclesia. de caus. poss. & propriet.* Guid. Pap. *sing.* 236. ratio, quia unicus actus de facto absque jure usurpari potest. Everhard. *cons.* 107. *num.* 10. trinum igitur actum possessionem tribuere dixit, Bald. *in l.* 1. *de stim. actuq; privat.*

Limita, nisi ex uno actu sequatur continuatio possessionis, *l.* 4. *§. quæsitum* 2. *ff. de aq. quotid. cap. consultationibus 9. de jure patron.* Panorm. *in cap. cum Ecclesia de caus. poss. & propr.* Curt. *in cap. ult. requisit.* 8. *limit.* 2. *de consuet.* Wesenb. 1. *cons.* 20. *num.* 6.

XVI.

Possessio non transfertur sine consensu possidentis, Gloss. *in cap. cum veniss. de in integr. restit.* Vult. 2. *cons. Marp.* 30. *num.* 232. Possessio enim in ignorante nulla datur, Cravett. *cons.* 400. *num.* 34. Nec possessio fit unquam sine animo possidendi, Menoch. 6. *præs.* 12. *n.* 35.

XVII.

Possessionis pari probatione data, illa prævalere debet, quæ juris adminiculum habet, vel, ut loquuntur, aliquo alio jure adjuvatur. Mar. Socin. jun. *cons.* 146. *num.* 20 *Vol.* 3. Boër. *decis.* 239. *num.* 4. *Vers. fallit* 3. Andreas Knichen. *de jure territor. cap.* 5. *num.* 84.

XVIII.

Ex possessione præsumitur dominium, Bald. *in l.* 2. *num.* 4. *C. de probat.* Bart. *in l. quidam. num.* 4. *de condit. instit.* Socin. jun. *in l.* 1. *de acquir. poss. num.* 124. *& in l. naturaliter. §.* 1. *num.* 31. *eod. tit.* Mazold. *cons.* 4. *num.* 72. & 105. Wesenb. 1. *cons.* 21. *num.* 68. arguit enim possessio proprietatem, Gloss. *in l. sicut. §. si quaratur ff. si servit. vindic.* Bart. *in l. quidam. ff. de condit. instit.* Angel. *in §. sic itaque. num.* 5. *ibidemq;* Iason *num.* 26. *Inst. de action.* Idem *in l. a Divo. Pio. §. si super rebus. num.* 5. *ff. de re judic.* Ripa *in l. rem quæ nobis. num.* 54. *de acquir. poss.* Vult. 1. *cons. Marp.* 30. *n.* 68. adde & Donell. *ad l.* 2. *C. de probat.* Hunn. *Vol.* 2. *disp.* 4. *thes.* 3. *quæst.* 18. Coraf. *ad l.* 12. *§.* 1. *de acq. poss. Gud. supr. lib.* 4. *cap. Dominium.*

XIX. Pos-

X I X.

Poſſeſſio totius etiam eſt in parte minima, *l.3. in pr.* ubi Dd *ff de acquir. poſſ. l. 2. l. 6. l. ſi ſtillicidii* 8. *cum l. ſeq. quemadm. ſervit. amitt. l. una* 18. *de ſerv. ruſt. prad.* Weſenb. 1. *conſ.* 1. *num.* 50.

X X.

Poſſeſſio ab eo, qui ſemel poſſedit, ſemper continuata præſumitur, Innocent. *in cap. ſæpe. de reſtit. ſpoliat.* quem allegat & ſequitur Mynſing. *reſp.* 18. *num.* 22. *& reſp.* 31. *n.* 6. rario, quia qui olim poſſedit, & hodie poſſidere præſumitur *cap. olim.* 12. *de reſtit. ſpoliat. & cap. poſt Electionem* 7. *de conceſſ. prabend.* Afflict. *deciſ.* 327. *num* 2. Rolandus à Valle *conſ.* 6. *num.* 36. Mynſ. *reſp.* 25. *num.* 11. Maſcard. *de probat. Volum.* 3. *concluſ.* 1105. Alciat. *de præſumpt. reg.* 2. *præſ.* 12. eum mutatio non præſumatur, Gloſſ. *in l. ſi vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſatisd. cog.* Menoch. *conſ.* 1. *n.* 121. *& conſ.* 100. *num* 82. Pariſ. *conſ.* 67. *num.* 25. *Vol.* 3. Ruin. *conſ.* 2. *num.* 2. *Vol* 2. Rolandus à Valle *conſ.* 77. *num.* 32. *lib.* 1. Regner. Sixtin. 3. *conſ. Marp.* 8. *num.* 74. quod procedit modo præſens poſſeſſio fuerit allegata : alioqui præſumptioni locus non erit, Bart. *in l. ſive poſſideris. Cod. de probat.* præſumptio enim juris præcedens à facto proprio omnino allegari debet, *l. ſi adulterium cum inceſtu* 38. *§. idem Pollioni* 6. *ff. ad Leg. Iul. de adult.* Bart. *in l. cum quid. ibique Dd. ff. ſi cert. petatur. num.* 14. Abbas & Felinus *in cap. aſſerit. de præſumpt.* Covarruv. *p.* 2. *relect. §.* 1. *num.* 3. *pag. m.* 196. *ad cap. alma mater. de ſentent. excomm. in* 6 Quare probatâ poſſeſſione temporum extremorum, initii nimirum & finis ipſa poſſeſſio medio tempore continua præſumitur, Gloſſ. *in cap. Volumus* 16. *quæſt.* 4. *& in cap. cum Eccleſia de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* Felin. *in proœm. Gregor. col. ult.* Abbas *in cap. cùm ad ſedem. de reſtit. ſpoliat.* Covarr. *d. loc. cum ibi allegatis.* Hinc licet poſſeſſio defuncti in ſucceſſorem non continuetur, niſi corpore apprehendatur, *l. cum heredes* 23 *in pr. l. Pomponius* 13. *§ quæſitum* 4. *ff. de acq. poſſ.* id tamen procedit, quando defunctus poſſidebat per ſeipſum, hoc eſt, animo & corpore ſuo, non autem ſi poſſidebat animo ſuo & corpore alieno per tradita ab Angel. *in l. qui univerſus. § quod per Colonum. ibidemq;* Alex. *in fin. ff. de acq. poſſeſſ.* Tiraquell. *de jure conſtit. poſſeſſoris. p.* 2. *ampliat.* 12. *num.* 5. *verſ. quid autem.* Ioſeph. Ludovic. *conſil.* 16. *verſ. inferitur. n.* 14. Natt. *conſ.* 538. *num* 8. Socin. *conſ.* 54. *num.* 11. *Vol.* 3. Afflict. *deciſ. Neapol.* 167. in dubio tamen continuatam in heredem poſſeſſionem præſumi, tradunt Bart Aretin. Claud. Aquenſ. *in l. Pomponius. de acq. poſſ.* Balb. *in repet. l. Celſus. p.* 4. *pr. n.* 6 *ff. de uſucap.* Vult. 3. *conſ. Marp.* 20. *num.* 39.

X X I.

Poſſeſſio intelligitur ſe habere ſecundum uſitatam conſuetudinem, *l.* 1. *l. ſi manifeſtè* 7. *C. de ſervit.* Weſ. 1. *conſ.* 4. *n.* 88 ſicut reliqui actus, *l. ſi fundus* 6. *ff. de Evict. l. ſemper* 35. *ff. de R. I. l. quod ſi nolit* 31. *§. quia aſſidua* 20. *de adil. edict.* Hegen. 1. *de poſſeſſ. c.* 9. *n.* 40.

XXII.

Poſſeſſionem retinere ſatius eſt, quàm amiſſam repetere, *l. in qui deſtinavit* 21. *ff. de rei vind. §. commodum. Inſt. de interdict.* ex ratione, *l. ultro ſerf. melius eſt intacta jure ſervare &c. C. in quibus cauſis reſtit. in integr.* Schurf *conſ.* 61. *cent.* 1. quia incumbere rei plus cautionis eſt, *l. plus cautionis* 25. *de Regulis Iuris.* quam ad illam agere repetendam, *l. itaque* 12. *§ fin. de furt. §. furti. Inſtitut. de obligat. ex delict.. l. minus* 204. *de Regulis Iur. l. ſi neceſſarius* 8. *§. in vendendo* 4 *ff. de pignerat. act.* VVeſenbec. 1. *conſil.* 60. *num.* 24.

XXIII.

Poſſidere juſtè dicitur, qui autore Prætore poſſidet, *l. juſtè* 11. *ff. de acq. poſſeſſ. l. quo auctore* 137. *ff. de R. I.* ratio, quia pro judice ejuſque proceſſu ſemper præſumitur, *cap. ſicut nobis* 16. *in fin. de ſent. & re judic. cap. bona memoria* 33. *§. contra vero. de Elect. poteſt. cap. in præſentia* 6. *de renunc. l. 2. C. de offic. civil. judic.* ibi: *quod non arbitramur.* Gail. 2. *obſerv.* 76. *num.* 5. Vbi regulam tum procedere tradit, ſi cum cauſæ cognitione judicialiter parte altera, de cuius agebatur præjudicio citata *l. judicii* 9. *Cod. de judic. l terminato* 3. *Cod. de fructibus & lit. expenſ.* ſecus ſi de facto & extrajudicialiter ad unius partis petitionem proceſſerit, tunc enim pro eo non præſumitur, *cap. conquerente* 7. *de reſtitut. ſpoliat. l. omnes judices* 33. *Cod. de decur. l.* 3. *§. fin. ff. quod met. cauſ.* quia cognoſcere juris ordine non ſervato ſit jus alterius auferre, Decius *conſ.* 200. *num.* 1. Felin. *in cap. dilectus. de reſcript. num.* 4.

XXIV.

Poſſidere aliena convincuntur, qui conquiſitis uti neſciunt, *cap. quid dicam* 11. 14. *quæſt.* 4.

XXV.

Poſſidetur jure, quod juſtè, & juſte, quod benè, *cap. jus* 12. *extr. de V. S. c. quod dicam* 14. *q.* 4. Econtra poſſidentur injuſtè malè acquiſita & malè detenta, *d. c. quid dicam.* unde qui malè utitur, vel aliena invadit malè poſſidere, *c. jus* 12. *de V. S.* is autem bene poſſidere dicitur labores ſuos, qui non dominandi cupiditate, ſed bene utendi pietate poſſidet, *c. ult. pr.* 23. *q.* 7.

XXVI.

Quod poſſideri non poteſt, illud non poteſt præſcribi, *cap. cauſam* 7. *extr. de præſcript.*

XXVII.

Ille poſſidet, cuius nomine poſſidetur, *cap. ſi diligenti* 17. *extr. de præſcript.* & qui per alium poſſidet, ipſe poſſidere intelligitur, *cap. cum Geniſſet* 9. *extr. de reſtit. ſpoliat.*

XXVIII.

Poſſeſſor habetur etiam is, qui dolo poſſidere deſiit. *l.* 131. *l.* 150. *de R. I. c. pro poſſeſſore* 36. *eod. in* 6. Ne in poteſtate cujuſquam ſit quem dolo ſuo meliorem conditionem facere. *l* 1. *pr. ff. de except. doli. l.* 134. *ff. de R. I.* eaque procedit non tantum in actionibus realibus. *l.* 20. *§. Prator. ff. de perit. hered.* & interdictis. *l.* 1 *ff. quorum bonor. l* 1. *§. ult. l.* 2. *ff. de Vi armat.* ſed etiam in actione ad exhibendum. *l. Iulianus* 9. *in pr. ad exhib.* itemque in noxalibus actionibus. *l.* 2. *§.* 2. *ſi famil. furt. fecit. dicatur.*

Limita. Niſi novus poſſeſſor paratus ſit judicium pati. Quoties enim alius paratus eſt illud perpeti, defenſorque idoneus & locuples exiſtit, non poterit Dominus dolo feciſſe videri, cum ſervo vel rei alienæ non deſit de fenſor juſtus & idoneus, tunc enim dolo carere Dominus præſumitur, ſi ei defenſor idoneus adſit. Cujac. *lib.* 18. *Paulı ad edict. ad l.* 24. *de noxal. act.* ubi & Anton. & Faber *in princ. rat. decid.* poteſt etiam ſe Dominus tueri exceptione, quod dolo malo faciat, quod defenſore parato idoneo exiſtente ſecum experiatur, qui jam deſierit ſervum poſſidere, & alium poſſeſſorem idoneum oſtendat Cujac. *d. loc.*

Declara quod is qui dolo deſiit rem poſſidere pro poſſeſſore ſit, ſcil. quoad incommodum: ideoque poterit damnari ad rem præſtandam vel id quod intereſt, idque ex eadem inſtantia. Bart. *in l. quamquam. §. Iulianus de aqua plu§. arcend.* quoad commodum enim ſuum poſſeſſor diei non poteſt: cum nec præſcribere poſſit Dyn. *in reg pro poſſeſſore in princip. de Regul. Iur. in* 6. Vnde nec ei qui dolo poſſidere deſiit, cogetur Dominus præſtare actiones, ſi actione in rem. *l in qui dolo* 69 *ff. de rei vindic.* ſecus ſi actione ex contractu, *l. in depoſiti* 12. *de re judic.* & ibi Bart. conveniatur.

XXIX.

Poſſeſſorem omnem ſequitur rei vitium. *c. ſapè* 18. *extr. de reſtit. ſpoliat.* & onus. *c. ex literis 5. extr. de pignor.*

XXX.

Poſſeſſor nunquam agit prior, ſed prius expectare debet, donec cum eo agatur *l.* 1. *§. interdictum* 6. *ibi actio nunquam ultro poſſeſſori datur, i. e. poſſeſſor nunquam prior agit. ff. ubi poſſid.*

XXXI.

Poſſeſſionis & proprietatis cauſa ſimultractari poſſunt, & apud eundem judicem debent cogniſci & finiri. *c.* 1. *extr. de cauſ. & propriet.* Vnde quando poſſeſſorium & petitorium in procedendi facultate concurrunt utrumq; in eodem libello intentari poteſt. *c cum Eccleſia* 3. *& c. ſeq. extr. de cauſa poſſ. & propriet. c. Paſtoralis 5. eod.* etiamſi ſuper diverſis articulis proponatur vel intentetur. *c. dilectus* 2. *extr. de Capell. Monach.* in modo tamen terminandi poſſeſſorium petitorio præferri ſolet. *l.* 3. *C. de interdict. l. ordinarij* 13. *C. de rei vindic. d. c. cum Eccleſia* 3. in modo autem exequendi hoc prævalet poſſeſſorio. *c. cum delictis* 6. *extr. eod.* videlicet ſi forte unus in poſſeſſorio, alter vero in petitorio victoriam reportaret. vid. latè Vngepaur. *exerc. Inſtit.* 16. *q.* 1.

XXXII.

Possessorio in judicio succumbens, intentare petitorium potest. *c. penult. extr. de caus. possess. & propriet. c. inter 8. extr. de donat.*

XXXIII.

POSSESSOR olim, & hodie possessor præsumitur, & sic ex possessione præterita infertur ad possessionem de præsenti, & in futurum, gloss. Bart. & Doctores per text. *ibi, in l. possidetis 16. Cod. de probat. c. cùm Ecclesia Sutrina 3. de causa possess. & propr. c. olim 17. de restit. spoliat.* Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præs. 21.* Corn. *consil. 130. Viso libello. col. 2. lib. 1. & consil. 87. Visis actis. col. 3. vers. & sic videtur. lib. 3. & cons. 91. lib. 4.* Bald. *cons. 52. lib. 5.* Natt. *cons. 406.* Grat. *reg. 375.* Anton. Gabr. *commun. tit. de præsumpt. conclus. 10.* Covarr. *in regul. possessor. part. 2. §. 1. in princ. & in c. Raynutius. §. 11. num. 2.* Menchac. *quæst. illustr. c. 58. num. 5.* Menoch. *remed. 15. recup. num. 386. & de præsumpt. lib. 6. præs. 62. & præs. 64. num. 1. & cons. 21. num. 7.* Mascard. *de probationib. conclus. 540. & conclus. 1195. num. 45. & concl. 1321. num. 5.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 13. quæst. 5. num. 115.* Card. Tusch. *pract. conclus. tom. 6. lit. P. concl. 417. per totam.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 310. num. 57.* Nicol. Garc *de benefic. p. 6. c. 3. 75.* Rot. *decis. 419. num. 1. & decis. 634. num. 6.* apud Farinac. *part. 1. recent. & decis. 643. num. 3.* apud eund. *part. 2. recent.* Surd. *cons. 135. num. 53. & cons. 151. num. 58. & consil. 160. num. 81.*

Amplia primò, seu potiùs declara, ut procedat Axioma, si hoc alleget possessor de præterito, aliàs non, ut per Alexand. *consil. 133. num. 3. lib. 1.* Alciat. *d. reg. 2. præs. 21. num. 2.* Fulgos. *cons. 140. col. 2* Tiraquell. *de præscript. §. 1. gloss. 5. vers. imò.* Anton. Gabr. *d. concl. 10. numero 13.* Menoch. *d. præs. 64. à num. 35.* Mascard. *1201. à num. 36.* Cardin. Tusch. *d. lit. P. concl. 417. n. 6. & 31.* Quæ quidem declaratio non solùm habet locum in ipso possessore allegante possessionem de præsenti, sed etiam in successore universali, vel singulari, qui potest allegare possessionem defuncti, vel authoris sui, quem constat semel possedisse, continuatam fuisse usque ad mortem. Alciat. *d. præs. 21. num. 5.* Anton. Gabr. *d conclus. 10. num. 11.* Mascard. *concl. 170. num. 17. & concl. 1201. num. 4.* Menoch. *d. præs. 64. num. 17.* Nicol. Garc. *d. cap. 3. num. 76.*

Amplia secundò in eo, qui probat initium possessionis, ut præsumatur

ſumatur etiam hodie poſſeſſor. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri. num.* 37. Rebuff. *in tract. de pacific. poſſeſſ.* 269. Flamin. Pariſ. *de reſign. benefic. lib.* 3. *quæſt.* 6. *num.* 67. Cardin. Tuſch. *d. lit. P. concluſ.* 417. *num.* 13. ubi poſt Bald. *conſil.* 196. *col.* 1. *in fin. lib.* 2. ait, quod ſufficit probatio poſſeſſionis de certo tempore, ut concludat etiam de tempore poſteriori, & ad mortem illius, & contrarium dicenti incumbit probatio, & *num.* 14 poſt Covarr. declarat, quod is qui ſemel poſſedit, præſumitur poſſidere uſque ad decennium, quando ſolam civilem habebat; ſi verò civilem & naturalem, præſumitur poſſidere ultra decennium, & continuò, donec de contrario probetur, & quod hæc poſſeſſio præſumpta non ſufficit in ſpolio.

Amplia tertiò in dominio, quia dominus ſemel, ſemper præſumitur retinuiſſe dominium, etiam poſt mille annos. Fichard. *tomo* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 340. *pag. mihi* 510. Card. Tuſch. *d. lit. P. concl.* 417. *num.* 9. & 10. ubi declarat procedere, quando plenè, & non per probationem privilegiatam dominium retrò eſt probatum, & quando non probatur mutatio dominii in alium facta.

XXXIV.

POSSIDENTIS melior eſt conditio. *l. ſi debitor* 10. *ff. de pignorib. l. is qui deſtinavit* 24. *ff. de rei vindicat. l. fin. C. eod. tit. l. qui accuſare* 4. *C. de edendo.* §. *retinendæ* 4. *verſ. commodum. Inſtit. de interdict.* *c. pro poſſeſſore* 36, *de R. I. lib.* 6. Tiraquel. *de Iur. primog. quæſt.* 17. *opin.* 11. *num.* 20. *cum ſeqq.* Surd. *conſ.* 73. *num.* 76. [& ideo defendi debet in poſſeſſione, donec de jure conſtet. *cap. penult. extr. de inſtitut.* ſemper enim in dubio interpretatio facienda pro poſſeſſore. *l. Arrianus* 47. *de action. latiſſimè* Alciat. *de præſumpt. reg. ult. præſumpt.* 43. *per totam.* præſertim in probationibus, *c.* 3. *de probat.* & ſententia, *c. ult. de ſentent.* Weſenb. 1. *conſ.* 13. *num.* 73. utpote pro qua ſemper judicandum. *l. favorabiliores de R. I. c. cum ſunt partium* 11. *de R. I. in* 6. Jaſon. & Dd. *in l. de die. in princ. qui ſatisd. cog. c. ult. de iureiur.* quam regulã etiam procedere in duplicibus judiciis *per l. duo* 28. *de rei vind.* affirmat Weſenb. 1. *conſil.* 38. *in fin.*] etiam in pari cauſa, ex text. *in l. apud Celſum* 4. §. *Marcellus* 13. *de doli mali except. l. ſi ſervum* 91. §. *ſequitur* 3. *ff. de verb. oblig. l. fin. C. de re vendic. c. in pari* 65. *de reg. iuris. lib.* 6. Nevizan. *conſ.* 79. *num.* 27. Alexand. *conſ.* 161. *num.* 6. *vol.* 2. Oſaſch. *deciſ.* 108. *cap.* 18. Vincent. de Franch. *deciſ.* 167. *num.* 13. Honded.

conſil.

conſ.49. in fin. vol.2. Menoch. *de præſumpt. lib.6. præſ.66.num.7.* & in pari delicto potior eſt pars poſſidentis. *l. cùm par delictum 154. ff. de R. I. c. in pari 165. eod.tit. lib. 6.* Thom.de Thomaſſet. *regul.157.* & in pari turpitudinis cauſa. *c. lator 7. de re iudic.* Celſ.Bargal.*de dolo.lib.6. reg.33. per tot.* Lardrech. *conſ.101.num.7.* Card. Tuſch. *lit. T. concluſ. 404. num.51.* Mari. Giurba *ad conſuet. Meſſan. c.2. gloſſ.11.num.5.verſ. & in pari.p.1.* Unde qui poſſidet, dicitur beatus, ut ait gloſſ. *verb. requirat. in cap. 1. de pace tenend. in uſibus feudorum.*

Limita regulam ſi poſſidet ſine vitio palpabili & evidenti: hoc enim caſu meliorem eſſe conditionem ejus, qui ad judicem primus provocat, docet §. *6. Inſtitut. de interdict.*

CAP. XLV.

Poſteriora.

Axioma I.

Poſteriora aperiunt præcedentia & econtrario. Everad.*in præamb. locor. topicor. num.* 28. Vnde quemadmodum interdum accidit, ut ſequentia declarent præcedentia, de quo axiom. *vid. infr. c. Præcedentia.* ita non raro fit, ut poſteriora prioribus derogent. *l. pacta noviſſima 12. C. de pact.*

II.

POSTERIORA derogant prioribus. *l. ſed & poſteriores 28. ff. de legib. l. cùm in plures 64. §. locator 6. ff. locati. l.1. in fin. ff. de ſtipul. ſervor. l. ſi unus 27. §. pactus ne peteret 2. ff. de pactis.* [*l. tutor datus 8. §. fin. in fin. verb. noviſſimam ſcripturam. ff. de teſtam. tut. l. ſi mihi & tibi 12. §. in legatis 3. noviſſimæ ſcripturæ de legat.1. l. Divi 6. §. licet 2. ff. de Iure Codicill. l. hâc conſultiſſima 21. §. ſi quis autem 3. l. ſancimus 27. C. de teſtam. l.4. in fin. ff. de admi. legat. l. ult. de conſtit.*] *l. pacta noviſſima 12.* ubi Dec. *C. de pact. l. clari 19.* ubi Bald. *C. de fideicom. §. poſteriore. Inſt. quibus modis teſtam. infirm.* ubi Pichard *num.11.* Bald. *conſil.223. Primo ſtatuto, in princ. lib.1.* latè Alexand. *conſ.122. lib.4.* ubi ampliat in ſtatutis, contractibus, pactis, ultimis voluntatibus, reſcriptis, & conſtitutione procuratorum. Anch. *conſ.208. num.15.* ubi loquitur in opinionibus, quia ſtatur ultimæ. Barthol. Perett. *ad extravag. ambitioſæ, de rebus Eccleſ. verb. prædeceſſorum. num.6.* Surd. *deciſ.195.n.7. & conſ.202. num.1. & conſ.359. num.34.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic.*

benefic. lib. 3. quæst. 7. num. 10. Vital. de Cambanis *in tract. clausul. pag. mihi 164. num. 7.* Thom. de Thomasset. *in floribus legum. regul. 230.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 3. collect an. 676.* Brunor à Sole *in locu communib. verb. ultima.* Gam. *Lusitan. decis. 50. n. 3.* Card. Tusch. *pract. conclus. tom. 6. lit. P. concl. 451. per totam. & tom. 8. lit. V. conclus. 228.* Armendar. *in proœmio addit. ad recop. legum Navarræ. num. 7.* Seraphin. *decis. 1271. num. 1.* ubi intelligit, maximè quando priorum mentio fit in posterioribus. Rot. *decis. 593. n. 2. & 3. p. 2. in posthum. Farin.* aliàs *p. 4. recent.* [Ratio regulæ est, quia posterior cogitatio priore est melior & sapientior. Cicero *in Philip.* Eurip. *in coronat.* Et quod priore experientia parum feliciter successit, posteriore plerumq; melius instituitur & primi consilii erratum, per subsequens corrigitur Obrecht *ad l. 3. C. de precib. Imp. offer.* ubi declarat eam veram esse, si posteriora prioribus sint æquiora, secus, si priora æquiora posterioribus. *d. l. 7. C. de precib. Imp. offer.* nec juri contraria, *d. l. 3. d. t. & l. ult. C. si contr. ius vel util. publ.* Hinc sæpissimè posterior dispositio ita est accipienda, ne priori contradicat. Bart. *in l. fin. §. idem quæsit. ff. de condict. indeb.* Bald. *in l. cum falsa, in fin. C. de iur. & fact. ignor.* Dec. *consil. 562. num. 3.* ideoque receptum, ut si dispositio posterior sit dubia, prima, quæ clara est, spectari debeat. Decian. *consil. 106. num. 18. vol. 3.* Vult. 2. *cons. Marp. 29. n. 19.*

CAP. XLVI.

Post-factum.

Axioma I.

Sæpè numero evenit in jure, ut ex post facto confirmetur, quod erat in pendenti. *l. pro inde 8. de reb. cred. l. 25. §. 1. de usufruct.* Cujac. *ad lib. 5. 99. Pauls in l. 10. de fund. dotal. per illum. text. God. supr. lib. 3. cap. confirmatio.* Exempla alia sunt *in C. A. de R. N. th. 17.*

II.

Nunquam ex post facto crescit præteriti temporis delicti æstimatio. *l. omnis 138. §. 1 de Regul. Iur.* Nec corrumpi aut mutari, quod rectè transactum est, superveniente delicto potest. *l. 2. de stim. actuque prÆat. ubi God.* Cujacium *in Paul.*

III.

Plurimùm interest, an aliquid ab initio tale, an ex post facto fiat. *arg. l. eleganter 23. §. ult. ubi si qua Lex ab initio de condict. indeb. junct. l. 4. C. eod.*

ubi Donell. Ita cœcus (ex caſu ſuperveniente) retinere Magiſtratum poteſt, ad quem adſpirare non poteſt. *l.* 1. *§.* 5. *in fin ff. de poſtul.* ita ſi teſtis tunc, cum ſignaret, talis fuerit, ut adhiberi potuerit, nihil nocet, ſi quid poſtea ei contigerit. *l.* 22. *§.* 1. *qui teſtam. fac. poſſ. §.* 7. *Inſt. de teſtam. ordin.*

Cap. XLVII.

Potentia, Poſſe, Potentius.

Axioma I.

Potentia ubi abeſt, ibi nec voluntas nec juſtitia actus ſufficiunt. Bald. *ad l. nolle. ff. de acquirend. hered. & ad. l. ſi filia. Cod. de donationib. ante nupt.* Mantuan. *ſing.* 281. *per cap. enm ſuper Abbatia. ibique gloſſ. & l. quaro ff. de eo qui pro tutore neg. geſſer.* Ancharan. *conſ.* 1. Menoch. *conſ.* 75. *num.* 34. *conſil.* 157. *num.* 1. *& conſ.* 108. *num.* 4. Tiber. Decian. *reſp.* 40. *num.* 21. *Vol.* 3. Gœdd. 3. *conſil. Marpurg.* 33. *num.* 426.

II.

Potentius atirahit ad ſe minus potens. *cap. ſi duo ex tribus* 3. ubi Dominic. *notab.* 3 *de offic. deleg. in* 6. Panorm. *in c. cum non ſit notab.* 3. *de decim.* Tiraquell. *de retract. proximit. §.* 36. *gloſſ.* 3. *num.* 6. per id enim quod minus eſt, majus impediri non debet. *l. per minorem* 54. *de judic. l. pen. & ult. C. de ordin. judic.* Weſenb. 1. *conſil.* 18. *num.* 32.

III.

Poſſe quis id creditur, quod poteſt invito adverſario, & nemo dicendus eſt poſſe id, qui prohiberi poteſt ab alio, quo minus id poſſit. Donell. *ad l. eum qui Calendis* 41. *num.* 47. *ff. de V.O.* ita ex ſtipulatione hâc (mihi aut Titio dabis) dicitur Titio ſolvi poſſe. *l. quod ſtipulatus* 10. *l. ſi ita* 59. *ff. de ſolut.* & quia poteſt ſolvi Titio, poteſt etiam ei ſolvi me invito. *§. plane ſolutio Inſtit. de inutil. ſtipulat. l. Vero* 12. *§.* 1. *ff. de ſolut.* ita qui alternativè Stichum aut Pamphylum promiſit, is poteſt eligere utrum ſolvere velit etiam invito creditore adverſario. *l.* 2. *§. Scævola* 3. *ff. de eo quod cert. loco.* Henrjc. Boer. *de Inveſtit. feud. cap.* 3. *num.* 87. ita ex duobus reis ſtipulandi unus ſolidum petere poſſe dicitur, quamvis ſocii non ſint, poteſt etiam unus novare obligationem & promiſſorem vel acceptilatione, vel pacto liberare. *l. ſi unus* 27. *in pr. ff. de pact. l.* 2. *de duob. reis.* Idem Boer. *de inveſt. feud. c.* 4. *n.* 23.

IV.

Poſſe quis videtur qui poteſt facere ut conditioni pareat. *l. qui poteſt facere* 174 *ff. de R.I.* Bald. *in l. ſed etſi per Prætorem. §.* 1. *Verſ. ſed nec ad not. ff. ex quib. caus. maj.* Sic impeditus non dicitur ille, qui de facili impedimentum removere poteſt Bald. *in l. quibus diebus, in pr. ff. de cond. & demonſtr. & conſ.* 192. *lib.* 3. Abb. *in c. fin. ex tr. de elect.* Lud Gom. *ad §. rurſus, I. de act. n.* 15.

V. Po-

V.

POTENTIA, quæ non reducitur ad actum, vana eſt. *l.ha enim. 4. §. ſi Prætor 3. ff de ſuſpect. tutorib. l. multum intereſt 6. C. ſi quis alteri, vel ſibi. c. paſtoralu* 14. §. *quoniam.* ubi Dec. *not ab. 2. de reſcript.* Surd. *conſil. 375. num.* 2. Octav. Glorit. *reſp. 1. p. 1. num.* 182. Actus enim & potentia ſimul eſſe non poſſunt. §. *ſi itaque diſcretis* 14. *verſ. quia quod meum eſt. Inſtit. de actionib.* quia actus potentiam excludit. *l. ſi ita fuerit* 13. *verſ. non enim. ff. de manum. teſtam.* [Excipe niſi ſit actui propinqua. Carpzov. *part. 3. conſtitut. 19. defin. 1. num.* 9. ſiquidem potentiam actui propinquam pro actu haberi. text. eſt *in l. qui pœnæ* 8. §. *divus* 2. *ff. de manumiſſ.* Cingendus enim juxta vulgatum habetur pro cincto. *l. penult. ff. de teſt. milit.* Et res deſtinata in locum aliquem perinde habetur, ac ſi eſſet in loco. *l. fundi* 17. §. *fin. l. granaria* 18. *ff. de actionib. empt.* Gail. *lib. 2. obſ* 8. *num.* 8. *cum ſeq.* ac judicamus de tali potentia tanquam de actu ipſo. Bart. *in d. l. penult. ff. de teſt. milit.* Arum. *in diſcurſ. 6. ad conſtitut. aur. Bull. concl.* 16. Carpzov. *p. 4. conſtit.* 14. *defin. 1. num* 8.]

VI.

POTENTIA in habitu idem operatur, quod potentia in actu. Hippol. *conſil.* 18. *num.* 10. *& ad l. ſi quis percuſſorem. num.* 2. C. *ad Legem Cornel. de Sicar.*

VII.

POSSE quis non dicitur, quod contra Jus poteſt, quia verba ſunt intelligenda ſecundùm Jus. *l. quæro* 54. §. *inter locatorem* 1. *ff. locati. l. nepos Proculo* 25. *ff. de verb. ſignific. c. cauſam quæ* 18. *de reſcript. c. cùm dilectus* 8. *de conſuetud.* Steph. Gratian. *Marchiæ deciſ.* 13. *n.* 34. [Quin imò nec illud poſſumus, quod facto nobis eſt impoſſibile, ſed & quod jure, quia ſit contra bonos mores. *l.* 3. §. *idem Pollidius* 3. *ff. de Vſur.* cum jure facere impediamur. *l. non dubium* 5. C. *de LL. l. ſi ſtipulor.* 30. *l. ſi unus* 27. §. *pacta* 4. *l. jus agnationis* 34. *l. jus publicum* 38. *ff. de pact. l. nec ex prætorio* 27. *de R. I.* §. 1. *Inſtit. de jur. perſon.* ubi Weſenb. Bald. *in l.* 2. *lect.* 2. *ff. de his qui ſui vel alien. jur.* Jaſon. *in l. more. num.* 1. *ff. de Iuriſd.* Franciſc. Ripa *ad l. ex facto.* §. *ſi quis rogatus. ff. ad SC. Trebell.* Gœdd. 1. *Conſil. Marpurg.* 24. *num.* 103. Unde & peccare poſſe, non eſt poſſe, dicitur *in c. ult. §. charitas. de pœnit. diſtinct.* 2. Hinc cum poſſe contra humanum non Lex aliquid ſtatuat. *c. erit* 2.

diſt. 4. cap. ſi res 14. *quæſt. 6.* ideoque poſſe triplex reperitur, nimirum poſſe juris, quando illud poſſumus, quod de jure poſſumus. *c. nos in quemquam* 1. 2. *quæſt.* 1. *cap. ſi quis* 27. *diſt.* 50. Poſſe naturæ, ultra quod natura non poteſt. *cap. nunquam* 10. *de conſecrat. diſtinct.* 4. Poſſe officii verò, ubi quantum committitur, tantum poteſt. *cap. decreto* 11. 2. *quæſt.* 6.]

VIII.

Posse non dicitur quis ea, quæ honeſtè non poteſt. *d. l. nepos Proculo. ff. de verb. ſignif.* Surd. *conſ.* 205. *num.* 44. Steph. Gratian. *diſcept.* 891. *num.* 31. Joſeph. Vela *diſſert. forenſ. diſſertat.* 6. *num.* 28. [Quæ enim pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtram lædunt, & generaliter quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos poſſe credendum eſt. *l. qui filius* 28. *ff. de condit. inſtit. l. nepos Proculo* 125. *de V. S. l. nemo poteſt* 55. *ff. de legat.* 1. *l. filius* 15. *de condit. inſtit.* Weſenb. *ad* §. 1. *verb. & libertas. Inſtit. de jur. perſon. ibique* Mynſing. *num.* 3. Henric. Schillbock. *ad* §. *impoſſibilis. Inſtit. de hered. inſtitut.* Gœdd. *ad d. l.* 125. *de V. S. num.* 2. cum id dicamur poſſe, quod honeſtè poſſumus. *cap. fin.* §. *fin. de reſcript. in* 6. *cap. faciat homo* 15. 22. *q.* 2. *gloſ. in clem. ſæpè in verb. poterit de V. S.* Gail. 2. *obſ.* 56. *num.* 9. poſſibili ergò ineſſe poſito præſumitur poſſibile potius honeſtum quam inhoneſtum. Bald. *in l. filium. num.* 17. *verſ. item nota. col.* 2. *ff. de his qui ſui vel alien. jur.* Cotta *in memorabil. verb. Filius præſumitur.* Palæott. *de Notbis. c.* 20. *&* c. 24. Pacian. 1. *conſ.* 1. *n.* 18.]

IX.

Posse aliquid dicimur, quod commodè poſſumus. Seraph. *de privil. juram. privil.* 144. *num.* 5. Et fieri non poſſe dicitur illud quod commode fieri non poteſt. Reinoſo *obſerv.* 7. *num.* 22. [*d. l. nepos Proculo* 125. *de Reg. Iur.* Hieronymus Cagnol. *ad l. culpa caret. num.* 20. *& ibi* Chriſtophorus Sturtzius *num.* 6. Culpa enim caret quit ſcit, ſed prohibere non poteſt. *l. culpa* 50. *de Reg. Iur.* & nullum crimen patitur is qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. *l. nullum* 109. *ff. eodem.*

CAP.

CAP. XLVIII.

Poteſtas, Potens.

Axioma I.

Poteſtatem habens ab alio, non debet plus poſſe quàm ille, à quo poteſtatem conſequitur, *cap. dudum 14. de prab. in 6. l. Si Auguſta 57. de legat. 2.* Ludov. Gomez. *ad §. quadam. Inſt. de act. num. 33.* Inferior enim eandem poteſtatem cum ſuperiore habere non debet, *d. c. dudum. de prab. in 6.* idem *ad §. ſed iſte. Inſt. de act. num. 25.*

II.

Poteſtas limitata limitatum producit effectum, Cataldus *de Syndicat. num. 109.* Zaſius *conſ. 12. num. 46. lib. 2.* Victor *in diſput. de Exempt. Imper. concluſ. 34.*

III.

In mea poteſtate quod non fuit, mihi non debet imputari, *c. 1. extr. de converſ. infidel. c. ſicut 22. extr. de ſponſal.*

IV.

Poteſtatis verbum **mögen** / conſtitutioni ſervituti additum, magis in factum ſonat, quàm in jus. VVeſ. *2. conſ. 69. n. 4.*

V.

Potentium natura eſt, ſemper ipſos pauperes opprimere, Ioh. de Platea *in l. 1. C. de Conſit. & Cenſitor.* Nevvmeier *in tr.* **von Steuer und Schatzung** *cap. 7. pag. 578.*

VI.

Poteſtas & uſus poteſtatis ſunt diverſa, Tapia *de poteſt. Princip. §. 7. n. 17. p. 51.* prior enim dicitur qualis in Principem à populo eſt collata, poſterior qualis is eâ utitur, Limnæus *lib. 1. de Iur pub. c. 13. n. 39.*

VII.

Qui ipſe in poteſtate eſt, alium in poteſtate habere nequit, *l. ſi de Venier 21. ff. ad Leg. Iul. de adult.* Locamer. *in not. ad §. ult. Inſtit. de patr. poteſt.* vid. tamen *l. 17. de pecul.*

VIII.

Potentiori pares eſſe non poſſumus, *l. 3. ff. de alien. judic. mut. cauſ. fact.*

IX.

Opprimi aliquem per adverſarii ſui potentiam non oportet. Hoc enim ad invidiam Magiſtratus ſui ſpectat, ſi quis tam impotentes ſe gerat, ut

omnes metuant adversus eum advocationes susciperе, *l. 9. §. 5. in fine, de officio Proconſ.*

X.

Potestati qui resistit, Dei ordinationi resistit, Paul. *ad Roman. cap. 3. omnis anima 2. de Censib.* Covarr. 1. *part. relect. cap. alma mater. §. 9. de Excomm. num. 3.* imò non solùm peccat in jus naturale, Honthem. 2. *de art. Notar. cap 29. num. 73.* verum etiam in Rempublicam, Petr. Gregor. *lib. 48. tit. 3. num. 21. cum ibi notat fac. c. omne 6 in pr. & §. 2 ff. de re milit. gl. in l. creditor. in fin. §. justum 2. ff. de appell. recip.*

X I.

Potestas ibi est contemnenda, cùm præcipitur, quod non licet, *cap. qui resistit 11. q 5.* ac eam meretur amittere, qui sibi concessa potestate abutitur, *cap. privilegium 63. 11. quæst. 3.*

X I I.

Potestate injustâ justè uti possumus, & justâ injustè, *cap. neque 9. in fin. 14. quæst. 5.*

Cap. XLIX.

Potius.

Potiora sunt præmittenda, *§. singula 13. in fin. Inst. de rer. divis. l. 1. ff. de alho scribend.* VVesenb. *in parat. ff. de judic. n. 3.*

Cap. L.

Practica.

A practica vera sumitur interpretatio, nec ab ea recedendum, *l. illud 19. ff. de excusat. tut. l. si publicanus 4. §. fin. ff. de publican.* Bald. *in cap. in pr. de feud. sine culp. non amist.* Paris. *cons. 25. num. 54.* Gail. 2. *obser. 52. n. 19.* Cravett. *cons. 592. num. 22.* Besold. 5. *cons. 233. num. 106.* Menoch. *cons. 148. num. 36. & cons. 104. num. 13.* Honded. *cons. 1. num. 37.* Camill. Plaut. *in suis Comment. lib. 2. in declarat. Text. num. 14 ff. de offic. eius cui mand. jurisdict.* Consil. Arg. *cons. 2. lib. 1. num. 105.* Hinc vulgatum: Quod in jure non cavetur, in practica non habetur, Bald. *in cap. nihil. col. ult. de Elect. fac. l. dissentientes 5.* ibi: *nulla juris præcepta constituit, C. de repud* Ludov. Gomez. *ad §. præjudiciales. Inst. de act. num. 6.* Limn. *de jur. publ. lib. 2. cap. 9. num. 30.* Leges enim sapiunt, dum practicantur, & tunc fructus ex arbore colliguntur. Bald. *in cap. ex tenore 35. cerc. med. extr. de testib.* juxta tritum illud: Leges in schola diglutiuntur, in palatio digeruntur, quia practica est Scientia digestiva: & ubi Theoricus desinit, ibi incipit Practicus, Bald. *in reper. l. Aemilius 38. col. 10. Vers. Leges in schola. ff. de minor.* imò

sine

sine doctrina fori mancum foret, quicquid in scholis eruditi sicel laboriosiq; antecessores recentibus studiosorum animis ex universo illo & latè patenti jure Romano immittunt, Mornac. *ad l. 25. de reb. cred. in fin.*

CAP. LI.

Præcavenda.

Axioma I.

Præcavenda sunt futura pericula, *l. 1. in pr. dist. 23. c. de Syracusana 13. dist. 28. c. designata 2. dist. 51.*

II.

Præcaveri debet, quod infirmari vel vituperari potest, *cap. 1. extr. de serv. non ordinand.*

CAP. LII.

Præcedentia.

Axioma I.

Quæ sui naturâ præceduat, de illis cognoscendum est primum, *cap. exhibita 19. extr. de judic.*

II.

Præcedentia intelliguntur secundum subsequentia, *l. si servum plurib. 50. § fin. de legat. 1. l. nam quod 4. § fin. de pen. legat. l. fin. § cui dulcia 1. ff. de tritic. vin. ol. legat. & ibi* Bart. *& conf. 151. lib. 2.* Alex. *conf. 190. num. 18. lib. 2. num. 4.* Paris. *conf. 78. num. 18. & conf. 81. num. 20. lib. 1.* Farin. *1. consil. 95. num. 6.* Vult. *3. conf. Marp. 3. num. 107.* Ex præcedentibus enim ratiocinii interpretatur, quod secutum est. *l. Titia 134. § idem respondit 2. ff. de V. O. l. 36. ff. cod. l. quoties 10. Cod. famil. herciscæ.* ex iis etiam mediis præsumuntur, Bart. *in l Celsus 27. ff. de usucap.* Conf. Arg. *1. conf. 104. num. 104.* Vnde ubi præcedentia sunt expressa & determinata, sequentia verò obscura & generalia, tunc præcedentia determinare ac declarare sequentia dicuntur, Iason *in l. servus. § si numerus. num. 3. ff. de legat. 1.* facit quod ex præcedentibus & sequentibus colligatur intellectus eorum, quæ sunt in medio, *l. quæsitum 78. § 1. ff. de legat. 3.* Conf. Arg. *112. Vol. 1. num. 129.* ubi verò præcedentia obscura, & sequentia clara & determinata sequentia determinant & restringunt præcedentia, *l. si cum quidam 4. Cod. de V. S. l. quamvis 15. C. de fideicommiss.* Bald. post Cyn. *in l. legatorum. § ult. in fin. ff. de legat. 2. per all. text.* Imol. *in l. cum in testamento § ult. ff. de hered. instit.* Consil. Arg. *conf. 83. num. 17. lib. 1.* Gylman. *4. 1. Cor. 14. num. 64* ita qualitas præcedentis copulati semper in sequenti copulato repetita censetur. *l. Asia 77. in princ. ibiq; gloss ff. de condit. & demonstr.* Aymo *conf. 9. num. 25.* Cephal. *conf. 16. num.*

num. 20. Quia una determinatio reſpiciens plura æqualiter determinat. *l. jam hoc jure 4. in princ. ff. de Vulg. ſubſtit.* ubi Iaſon eandemque qualitatem ipſis tribuit, Bald. *in l ſed etſi quis. §. quæſitum. num. 4. ff. ſi quis caution.* Farinac. 1. *conſ.* 87. *num.* 5. & copulæ natura illa eſt, ut requirat utriuſque copulati concurſum *l. ſi heredi plures 5. ff. de condit. inſt. l. ſi is qui ducenta* 13. *§. utrum* 3. ubi Gloſſ. & Bart. *ff. de reb. dub.* Farinac. 1. *Conſil. crim. conſ* 87. *num.* 6. cùm qualitas ſubſequens omnia præcedentia qualificet, *l. Seia* 20. *§. Caio* 2. *& ibi* Bart. *de fund. inſtr. d. l. quæſitum* 78. *§.* 1. *ibiq; gloſſ. ff. de legat.* 3. *l. talis* 30. *§. fin. ff. de legat.* 1. Cephal. 1. *conſ.* 138. *num.* 50. ita procurator mandatum habens ad præcedentia, videtur etiam habere ad ſequentia, & ex diverſo. *l* 62 *ff. de procu. l. ad rem* 56 *ff. eod.* ita nec procurator à muliere conſtitutus ad petendum divortium, poteſt petere, us dos conſtituatur, gloſſ. *in cap. penult. & ibi* Panorm. *de maior. & obed.* quamvis judex delegatus judex ad primum utrumque idoneus eſſet, *cap.* 3. *de donat. int. Vir. & uxor.* Quæ tamen intellige procedere, cùm omnia ad unum eundemq; finem tendunt, ſi enim circa diverſa eſſent procurator ad ea mandatum habere non cenſetur, licet unum alteri accedat, *c. cum olim* 32. *de off. deleg.*

CAP. LIII.

Præceptor.

Axioma I.

Præceptoris perſona diſcipulo debet eſſe ſancta, ſicut filio & liberto perſona parentis & patroni, Gloſſ. *in l. liberto. de obſeq* A parentibus enim habemus, ut vivamus, à Præceptoribus verò, ut benè & virtuosè vivamus, ſicut extat exemplum grati erga Præceptorem diſcipuli, *in l.* 27. *ff. de donat.* huc adde elegans dictum, quod habetur *in l.* 28. *de reb. auior judic.* dum dicitur Me illud maximè movet, quod Præceptoribus placet, vide & *l. ſi adsbm* 32. *de de damn. infect. & ſupr. libr.* 4. *cap. diſciplina.* Vnde etiam legimus, Caſſium (Præceptoris ſui Sabini) ſententiam bene excuſaſſe, *l.* 19. *§.* 2. *de recept arbitr.* Quod utinam diſcipuli noſtri, qui Chriſtiani eſſe volunt, animo recolerent.

I I.

Præceptor pro virili debet inſtituere diſcipulos, *cap. quia* 4. *extr. de Magiſtr.* cuius officium in duobus capitibus, in diligentia nempe & eloquentia conſtituitur, *l.* 27. *de donat.*

CAP. LIV.

Præceptum.

Axioma I.

Præceptum non debet eſſe initium inquiſitionis, ut commodius reus detineatur. Brunus *conſ.* 87. *num.* 46. Præceptum enim non eſt juſtum, nec ad ma-

ad materiam deveniri poteſt, niſi formatâ prius inquiſitione, Boſſi *in tr. crim. tit. quom. proced. per præcept. fere per tot.* Brunus *d. conſ.* 87. *num.* 41. Bertazol. 2. *conſ. decef. conſ.* 355. *num.* 1. & 2.

II.

Præceptum duplex poteſt ſub uno verbo contineri, *l. ſi quis ita ſcripſerit* 42. *ff. de manumiſſ. teſtam. l. cum pater* 77. *§. filium* 23. *ff. de legatis* 2. *l. in tempus* 62. *ff. de hered. inſtit.*

III.

Præceptum inducit quaſi contractum, Text. ſing. *in l. ubi* 8. *§.* 1. *de edend. gl. in l. fin. §. neceſſitate. C. de bon. qua liber.*

IV.

Præceptum non ligat, ubi dubium eſt de fundamento juriſdictionis. Innocent. *in c. cum in jure. ff. de offic. deleg.*

CAP. LV.

Præcipitantia.

Præcipitanter ne quiequam agas, ſed ante diligenter inquiras audita, *c. pen* 2. *quæſt.* 1. præcipitantia enim in omnibus rebus reprobatur, & juſtitiæ noverca dicitur, *Clem. paſtoralis de ſententi. & re judic.* Honthem 3. *de art. Notar. cap.* 1. *n.* 1. ſiquidem nimia celeritas doſum arguit, Bald. *in l.* 3. *C. plus valer. quod agitur quam quod ſimulat.* Dec. *conſ.* 448. *num.* 23. Menoch. 5. *de præſumpt. præſ.* 3. *num.* 103. & iniquitas omnia præcipitat, virtus autem lenta omnium percunctatrix eſſe perhibetur. *cap. non in perpetuum* 5. 24 *q.* 3. *ibidemq. gl. fin.* Gail. *de Arreſt. c.* 1. *n.* 12. Hinc conſilia non eſſe præcipitanda, Textus eſt *in cap. ponderes* 14. *in princ. diſt.* 5. nec præcipitanter debere ſententiam ferre, docent, *c. pen.* 2. *q.* 1. *c. nullum* 10. 30. *q.* 5. *c. ſummopere* 70. 11, *q.* 3. *Clem. Paſtoralis* 2. *§. quod ſi de ſent. & re judic.* ne alias ſi ferretur ſententia, ob nullitatis vitium impugnari queat, *cap. cum Bertholdus* 18. *§ fin. & ibi Canoniſtæ de re judic.* Bart. *in l. prolatam. Cod. de ſententi. & interlocut.* Felin. *in cap. Eccleſiæ S. Maria. num.* 14. *de Conſtit.* ubi latiſſimè per 3. Dd. deciſiones oſtendit, judicem præcipitanter nihil agere poſſe, & poſt eum Ferrat. *cap. aut. ult. num.* 8. cùm non poſſit dici cogitatum, quod nimis eſt feſtinatum, *d. c. cum Bertholdus. de rejudic.* prout in terminis tranſactionis conſuluerunt Dec. *conſ.* 479. *n* 6. Menoch. 1. *arb. judic. q.* 42. & omnis bona præſumptio in judice eſſet, quando brevi tempore quid egerit, Alciat. *in tr. de præſumpt. reg* 3. *præſ* 9. *num.* 8. idque adeò obtinet, ut nec Pontifex, Dec. *conſ.* 544. *num.* 18. poſt Ancharan. *conſ.* 255. *per cap. ex literis* 4. *de reſtitut. in integr.* neque Rex, Grammat. *decif.* 15. *n.* 13. nec Princeps, Cravett. *conſ.* 153. *num.* 2. imò nec judex, qui ex pleno & amplo arbitrio ſibi collato pleniſſimam judicandi poteſtatem habet, ſententiam ex abrupto ferre poſſint, Lanfr. *in tract. de arbitr. p.* 6. *verſ.* 12. Socinus ſen. *conſ.* 87. *num.* 7. *lib.* 4. idem eſſe

quoad auctoritatem in dando tutore, quæ ex abrupto interponitur, tenet Socin. jun. *conſ.* 88. *num.* 15. *lib.* 4.

Excipe (1) niſi quando in confeſſum ſententia feratur: ex quo tunc nullæ ſunt partis judicis, niſi in condemnando, *l.* 2 *ff. de confeſſ. l. proinde* 25. *ff. ad Leg. Aquil* (2) quando judex in illo brevi tempore de iſta cauſa poſſet inſtrui, Cravett. *conſ.* 179. *num.* 1. Dec. *conſ.* 296. *in fin.* Curtius ſen. *conſ.* 47. *col. pen.* (3) quando judex parte præſente & non reclamante pronunciaſſet, tunc enim ſibi imputare debet pars, ſi non reclamavit, Bald. *in l. prolatam. C. de ſentent. n.* 8. Socin. ſen. *conſ.* 128. *col.* 5. *verſ. quia. lib.* 3. Conſer ſupra locum de feſtinatione *lib.* 6. *cap.* 12. *pag.* 506.

CAP. LVI.

Prædicatum.

Talia ſunt prædicata, qualia ſubjecta demonſtrant, & contra, *l. ſi prior* 32. *ff. ſolut. matrim. Auth. de fil. an dot inſtr. nat. poſſ. princ. cap. inter dilectos. de dolo.* Bart. Socin. *in l quibus dieb.* 40. *§. Dominum. de condit. & demonſtr. num.* 3. Nec tamen rarum eſt, ut poſita ſub una eademque determinatione diverſimodè accipiantur ſecundum cuiuslibet diverſam rationem, *l. coheredi* 41. *§. qui diſcretas* 4. *de Vulg & pupill. ſubſtit. Alex.* 5. *conſ.* 179. Hinc quando præcedunt plura ſubjecta, non ſemper fit relatio ad omnia, quando non eſt tanta ratio de uno ſicut de alio, ſed ſolum refertur ad illud, de quo eſt maior & plenior ratio, *l. ſi in lege* 24. *pr. junct. gloſſ.* 2. *locat.* Molin. *conſ.* 28. *tom.* 1. *n.* 5. Hartm. Piſtor. 2. *obſ.* 65. *n.* 9. *& ſeqq.*

CAP. LVII.

Præeſſe, Præfectus, primarius.

Axioma I.

Præeſſe qui ſibi ipſi nequit, aliis præſici non debet, *cap. indecorum* 3. *extr. de ætat. & qualit. & ord. præfic.*

II.

Præeſſe qui vult, non autem prodeſſe, Epiſcopus non eſt, *cap. qui Epiſcoparum* 11. 8. *quæſt.* 1.

III.

Beneficia quæ pro voto omnium primatibus redduntur, ea univerſis reddi videntur, *l.* 6. *in pr. C. de Advoc. diverſ. judic.*

IV.

Abſurdum eſt, aliquem in eodem ordine & præeſſe & ſubeſſe, *l. ult Cod. de legit. tutel.*

CAP.

CAP. LVIII.

Præfatio.

Axioma I.

Præfatio arguit & indicat, quæ alicuius actus causa impulsiva ac finalis fuerit, Bart. & Dd. *in l. fin. de hered. inst.* Bald. *in l. 1. §. quib. not ab. 1. C. de nov. Cod. faciend.* Philipp. Franc. *in cap. quoniam. post medium. de Immunit. Eccles.* Dec. *cons. 444. num. 8.* Decian. *resp. 72. num. 49. vol. 2.* Paris. *cons. 21. num. 38. vol. 1.* Regner Sixtin. 3. *cons. Marp. 15. n. 12.* Dec. *cons. 675. Consuluit eleganter. in fin. & cons. 683. In casu proposito. num. 7. vers. quarto videtur.* Pacian. 1. *cons. 29. num. 66.*

II.

Præfatio legis mentem declarat, l. *Titia 134. §. idem respondit 2. ff. de V. O. l. fin. de hered. inst. gl. in l. 1. verb. consentientes ff. de judic.* Rol. à Vall. *cons. 86. n. 58.* Regn. Sixt. 3. *cons. Marp. 15. n. 21.* Bart. & Bald. *in l. filium habeo. ad SC. Maced.* Pantschm. 2. *quæst. pract. 21. n. 25.*

III.

Præfatio causativa seu ratiocinativa limitat dispositionem, non narrativa, *l. fin ff. de her. inst. l. regula 9 §. fin ff. de jur. & fact. ign.*

IV.

Quæ in præfationibus præmittuntur, ea in sequentibus repetita intelliguntur. *l. Titia 134. §. 1 de V. O.* Pac. *in not. ad §. at ne plurimæ 15. de L. Aquil.* Hortens. *ad l. 13. §. 1. de serv. pred. urb p. 115.*

Limita (1) nisi specialiter dictum ei derogaret, Hostiens. *d. loc.* certè in medio tractatu dictum quamvis generale, proximis quibusque seu generalibus accommodari debet, idem *d. loc.* (2) Non procedit, quando fieret ex intervallo, quia tunc præsumitur oblivio vel error, *l. sed etsi me putem 22. §. 1. de condict. indeb.* & censentur partes recessisse ab illis prius dictis, Bart. *in l. item quia. §. fin. ff. de pact.* (3) Quando repetita sunt separata, Bald. *in l. per retentionem. Cod. de usur.* (4) Quando repetitio esset odiosa, veluti in usuris, Bald. *d. loc.* Vel (5) si esset inter alias personas, Gloss. & Bart. *in l. in repetendo. ff. de legat. 3.* Bart. Soc. *in tr. reg. n. 420.*

CAP. LIX.

Præjudicium.

Præjudicia summarum Curiarum sequi convenit, Gloss. & Dd. *in l. nemo. C. de sentent. & interloc.* Zasius *in rubr. ff. de Except. num. 6.* Plot. *in l. si quando. num. 156. C. unde vi.* Afflict. *decis. Neapolit. 383. num. 8* Meril. *decis 1. num. 2.* Vult. 3. *cons. Marp. 29. num. 108.* quia solum ex judicati causa

naſcuntur, *l.1. in fin. l.3. l.ſingulis* 6. *& tot. tit. ff. de Except. rei judic.* Gœd. 3. *conſ. Marp.* 32. *num.* 226. Vnde & præjudicia Cameræ Imperialis vim Legis habere dicuntur, quia ipſa ſummi Principis ſit conſiſtorium, & ipſum Imperatorem repræſentet, Mynſing. 4. *obſerv.* 5. Gail. 1. *obſervat.* 29. *num.* 1. *& obſerv.* 42. *num.* 3. quo faciunt, tradita à Dd. de præjudiciis Neapolitanis, quod ea etiam communi contrariæ præferantur, Afflict. *deciſ. Neapolit.* 96. *num.* 11. *& deciſ.* 169. *num.* 9. quem ſequuntur Bolog. *in l.1. num.* 38. *verſ. ſed deciſio ſacri. ff. ſi cert. pet.* Anton. Gravat. *in addit. ad Veſtr. in prax. lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 17. quemadmodum & de Rota Romana ſtatuit, Chucal. *in addit. ad Dec. in l. jura ſanguinis. num.* 7. *verſ. contrarium. ff. de R.I.* Idcirco eum præjudiciis inniti admodũ periculoſum ſit, ideò cautè allegari debent, in quibus modica ſæpe diverſitas facti, magnam inducere diverſitatem juris poteſt. *l. ſi ex plagis* 52. *§. in cl&o 2. ff. ad L. Aquil.* Dec. *in l. precibus. num.* 4. *C. de impuber. ſubſt.* nec tam ſpectandum, quid Romæ factum, ſed quid fieri debeat, *l. ſed licet* 12. *ff. de offic. Præſid.* & ita de præjudiciis ſentiunt Molin. *in comm. ad* 34. *reg. Cancell.* Roman. *de publ. reſignat. num.* 35. Conſ. Arg. 1. *conſ.* 11. *num.* 97. *Gid. inſtr. res judicata.*

II.

De cuius præjudicio vel intereſſe agitur, ſemper eſt citandus, *l. ſi eo tempore* 6. ubi Bart. *Cod. de remiſſ. pignor.* cum his quæ latius congerit Socinus *conſ.* 282. *Vias tuas. col.* 2. *vol.* 2. Felin. *in cap. humilis. colum.* 1. *circa fin. de maiorit. & obed. & in cap. exhibita. in princ. de judic.* Ludov. Gomez. *ad §. quadam. Inſt. de act. n.* 1.

III.

Alteri per alterum præjudicari & iniqua conditio inferri non debet, *l.* 74. *de R.I.* C.A. *de pact. theſ.* 204. *l. coheredibus* 17. *C. famil. herciſc. l.* 27. *§.* 4. *ff. de pact. cap. denique* 10. 14. *quæſt.* 6. hinc abſque præjudicio alterius nemini dari debet privilegium, *cap. quia* 2. *extr. de relig. dom.* nemini enim eſt dandum, ut alteri præjudicium fiat, *l. licet* 23. *extr. de teſtib.* nec præjudicare intendit alicui Papa per privilegium, *c. pen. extr. de Eccl. ædific.* vel per mandatum, *c. licet* 12. *c. graſe* 19. *extr. de offic. ordin.* vel per literas, *cap. qua* 29. *c. dudum* 31. *extr. de privileg.*

IV.

Præjudicium non debet facere conſtitutio abſentibus & futuris, quia taliter facta non valet, *c. cum omnes* 6. *extr. de Conſt.*

V.

Nemo negligentiam ſuam debet referre ad alienam injuriam, *l.* 3. *de tranſactionib.*

VI.

Præjudicat confeſſio in jure facta, *cap. dudum* 54. *extr. de Elect. cap. conſtitutum* 7. *extr. de pœnitent.* ita procuratoris confeſſio præjudicat Domino, *cap. ſub-*

cap. ſuborta 21. *extr. de ſentent. & de re judic. cap. quoniam* 21. *extr. de privileg.* ita præjudicat parti confeſſio ſui advocati, niſi eodem die revocetur. *cap. cum cauſam* 62. *extr. de appellat. c. olim* 20. *extr. de cenſib.* ita præjudicat Eccleſiæ confeſſio Syndici vel Procuratoris. *cap. dilectus* 2. *extr. de Capell. Monach.* ita matrimonium juramento. *cap. ſicut* 22. *extr. de ſponſal.* ita juri conſuetudo, illudque tollit. *cap.* 1. *extr. de cognat. ſpirit.* tacitam etiam renunciationem præjudicare. Text. eſt *in cap. cum olim* 19. *extr. de cenſib.* Sententia tamen lata in incidenti aut minus principali (maximè ſi de ea ſummariè tantum ſit cognitum) in principali non præjudicat. *l. ſi judex* 10. *de his qui ſui vel alien jur.*

VII.

Præjudicium non facit militis conatus. *c. atteſtationes* 10. *extr. de deſponſat. impub.*

VIII.

Quæ invito te ſunt acta, tibi non præjudicant. *l. in cauſa* 27. *ff. de procur.*

IX.

Præjudicialis quæſtio facit conquieſcere cauſam principalem. *cap. ſi judex* 12. *in fin. de ſentent. excomm. in* 6. ita cauſa natalium ad cauſam ſucceſſionis, quia præjudicialis, primum terminatur, aliâs ordo juris ſubverteretur. *cap. pen. extr. de ordin. cognit.* ita quando ex duobus judiciis ſequi poteſt contrarietas ſententiarum, tunc unum dicitur eſſe alteri præjudiciale, & uno incepto debet alterum ſilere. Cravett. *conſil.* 293. *reſponſiones ſub num.* 20. *Verſ. ſecundo quod judex. col. penult.* ubi dicit, quod in petitione hereditatis intentata à filio, debet judex ſecularis ſuperſedere, quando coram judice Eccleſiaſtico diſputatur de validitate matrimonii, ne ſequatur confuſio, & abſurdum, quod Iudex Laicus pronunciet actorem eſſe heredem tanquam filium, & judex Eccleſiaſticus pronunciet matrimonium non valuiſſe, & per conſequens actorem non eſſe filium Legitimum. vid. & Paul. de Caſtr. *in l. nullis prorſus. in fin. C. de judic.* ita ſententia lata ſuper invaliditate teſtamenti, exceptionem parit in cauſa legatorum, quia una altera eſt præjudicialis, ut ait Bart. *in l. ſive contra. §. quia Plautianum. num.* 5. *Verſ. dico ego. col.* 2. *ff. de liber agnoſc.* ubi ait, quod cauſa præjudicialis dicatur multis reſpectibus, & præſertim reſpectu contingentiæ veluti, quando una cauſa ſic ſe habet ad aliam, quod abſolutoria lata in una parit exceptionem in altera. vid. & Caſtr. *conſ.* 268. *in facto. num.* 3. *Verſ. ulterius videtur. col. fin. Volum.* 1. Bart. *in l. ſi inter me & te. ff. de Except. rei judic.* Marant. *in* 20. *diſtinct. judic. part.* 4. *de ordin. judic. pag.* 78. Confer quæ poſt Cuiacium notavimus *ad tit. Cod. quando civilis actio criminali præjudicet.*

CAP. LX.

Præmium.

Axiom. I.

Præmium debetur bene merentibus. *l. ult. C. de statuis & Imagin. l. ult. ibi quæ nobis ex ante gestis commendata est. C. de offic. Magistr. milit. l. 1. ibi nemo suffragio (aut compotatione) sed de labore unusquisque perveniat. C. de offic. Magistr. offic. l. nemini 11. §. 1. ibi peritia juris esse instructum. C. de Advocat. 1. can. 2. ibi cum sit nimis absurdum, ut quis cum vanitate & imperitia ad honores ascendit. Clement. de Magistris. can. ex multis 9. ibi qui moribus & disciplina atque scientia divites caus. 1. quæst. 3.* vid. Walther. *de privileg Dd. c 6. §. 26. p. 79.* licet aliter tota die usu venire, latè queratur Hieronymi. Franc. *ad l. quod à quoquam 46. de R I.* vid. Guilielm. Anton. *de rescript. morator milit. 10. concl. 68 n. 40 pag. 809. & seqq.*

II.

Præmia virtutibus tribuenda sunt. *Clem. cupientes 3. pr. de pœn.* præmio itaque donantur, qui factionem initam produnt. *c. si quis 22. §. sane 6. q. 1.* Videndum tamen ne præmii expectatio justitiam evertat. *c. 1. de sent. & rejud. in 6.* Vnde præmio ab accusatione recedere non licet. *c. 1. extr. de colluf. detect.* nec præmio judex judicare. *c. 1 de sent. & rejudic. in 6.* aut sententiam justitiæ ferre debet. *cap. quirectè 66. 11. quæst. 3.*

III.

Præmiis qui non possunt induci ad observantiam juris, debent pœnis coerceri. *Clem. cupientes 3. in princ. de pœn.*

IV.

Præmiorum honor est juris militaris. *c. jus 10. dist. 1.*

V.

Nemo præmium ex dolo suo consequi debet. *l ita demum 31. de recept. arbitr. c. sivero 34. de sentent. excomm.* latè Hieronym. Franc. *in Comment. ad l. quod à quoquo 47. de Reg. Iur.*

CAP. LXI.

Præparatoria.

Axioma I.

Præparatoria sunt præmittenda. *l. 1. ff. de orig. jur. l. 1. de interrogat. act. l. 1. ff. si cert. pet. c. ante baptismum 54. de consecr. dist. 4.* Dec. & Dd post *gloss ad rubr. C. de edend.*

Intel-

Intelligè probabiliter non neceſſario, aliquando enim ab hac regula receditur, propter aliquam aliam rationem: ita aliquando leviora præmittuntur, *ut in proœm. Inſt.* aliquando digniora, *§. ult. Inſt. de jure nat. gent. & civil.* aliquando antiquiora, *§. ſingulorum. Inſt. de rer. diviſ.* quandoq; origines rerum, *ut in tit. de orig. jur.* quandoque Etymologia, *l. 1. de juſtit. & jur.* quandoque generaliora, *l. 1. ff. ſi cert. pet.* & quandoque aliter ſervatur, prout magis convenire videtur, juxta *text. in l. 2. ff. de ſtat. hom.*

I I.

Factum in præparatoriis non trahitur ad principale. Dec. *in rubr. C. de edend. num.* 1. Felin. *in c. cum ſelecta de reſcript.* Oldrad. *conſ.* 30. Roman. *ſingul.* 23. *& conſil.* 461. *& ſingul.* 624. Fabian. de Monte *de Empt. Vendit. quæſt.* 3. *princ. num.* 27.

Declara hoc procedere in rebus ac negotiis ſeparatis ac diverſis, *c. Nicolao* 64. *de appellat. l. ſed ſi tantum* 13 *ff. de pact. & l. ex hoc jure ut mr.* 86. *ff. de ſolut.* ſecus in connexis & ſe invicem contingentibus & conſequentibus. *l. quod ſervus* 35. *ff. de ſolut. ibi ſed etſi qui pecuniam.* Bart. *in l. filia. ff. de ſolut.* Dec. *conſ.* 330. *n.* 3. Benevenut. Stracha *de Mercatura. tit. de mand. n.* 23. Fach. 2. *contr. jur. contr.* 93. *in fin.*

CAP. LXII.

Præpoſteratio ſeu ordinis inverſio.

Præpoſteratio non nocet. Gothofr. Anton. *diſput. feud. 4. theſ.* 8. *lit. a.* 2. *F.* 4. quod non modo in legatis obtinere. *§.* 34. *Inſt. de legat.* ſed etiam in omnibus contractibus, teſtamentis & ſtipulationibus, patet *ex §. item ſi quis ita* 14. *Inſtit. de inut. ſtipul.* Ratio, quia hodie etiam in ſtipulationibus voluntas potius & conſenſus contrahentium, quam verborum ſcrupuloſitas ſpectatur. Giſan. *ad d. §.* 14. *Inſt. de inutil. ſtipul. per §.* 1. *Inſt. eod.*

CAP. LXIII.

Prærogativa, præcedentia.

Is eſt potior, qui prior in officio præceſſerit, ille vero ſubſequi debet quem recentius examen probaverit. *l. 1. C. de præpoſ. ſacri cubic. lib.* 12. conſ. de Præcedentia *Iac. Gothofr. Magon. Goldaſt. Arum.* 2. *diſc.* 1. *&* 34.

CAP. LXIV.

Præſcriptio.

Axioma I.

Præſcriptio non præſumitur. Corn. *conſil.* 326. *in fin. Vol.* 2. Alex. *conſ.* 118. *num.* 12. *Vol.* 2. Pariſ. *conſ.* 27. *n.* 89. *Vol.* 1. Maſcard. *de probat. concl.* 1212 *num.* 1.

num. 1. etiamſi ſit temporis immemorialis. Pariſ. *d. conſil.* 27. *num.* 9. & *conſ.* 104. *num.* 121. *vol.* 1. Natt. *conſ.* 179. *num.* 18. *vol.* 1. Vult. 2. *conſ. Marp.* 30. *num.* 57. quia eſt facti. Vult. 1. *conſ. Marp.* 22. *num.* 13. Bald. *conſ.* 450. *vol.* 4. Abbas *conſ.* 82. *col.* 3. *vol.* 1. Ideoque præſcriptionem alleganti incumbit onus probandi. *c. ex literis* 3. *extr. de probat.* Bald. *in conſ.* 450. *ſuper primo. Vol.* 1. Cravett. *conſ.* 29. *col. fin.* Roland. *conſ.* 89. *num.* 30 *Vol.* 1. Bald. *in l. Celſus. ſ. ult. num.* 9. *de Vſucap.* Pacian. *conſ.* 3 *num.* 56.

II.

Præſcriptio circa illa, quæ ſunt contra publicam utilitatem nihil operatur. Abbas *in c. extirpanda. §. qui vero. num* 27. *de prabend. & cap. cum non de præſcript. num.* 1. & 13. Mandel. *conſ.* 62. *num.* 35. & *conſ.* 64. *num* 91. Henric. Boich. *in c. ſi diligentis. num.* 51. *de præſcript. & ante eum* Caſtr. *in l. jam pridem. C ecommun. de Vſucap.* Petr. de Vbald. *in repet. d. c. ſi diligenti in* 7. *requiſito. ubi ſeptimo quæritur. col.* 3. Gylman. 1. *p.* 2. *tot.* 4. *tit.* 11. *n.* 29. Quia functiones publicæ non præſcribuntur, niſi mediante titulo à fiſco conceſſo per ea quæ allegat. Ioh. Gallien. *q.* 360. *ubi ſexto in libro qui inſcribitur, ſtylus Parlamenti Pariſ.* Gylman. *d. loc. num.* 30.

III.

Præſcriptio nulla currit adverſus agere impeditum. *l.* 1. *§. ne autem* 1. *C. de annal. except. Authent. niſi triennale. & ibi gloſſ. in verb. apparuerint. C. de bon. matern. l. quicunque* 4 *in fin. C. de bon qua liber.* Carpzov. *part.* 2. *conſt.* 50. *def* 56. *n.* 3. Coll Arg. *de Vſuc. theſaur.* eamque regulam proficiſci à ratione naturali ſcribit Argentr. *in conſuetud. Britan. art.* 45 *n.* 2. propter quam non eſt conveniens, ut is pœnam patiatur, qui nullam culpam commiſit Bald. *in d. Auth. niſi. in pr.* ubi ait: quod ſi ſtatutum dictat, ut omnis currat præſcriptio qui ſua debita non exegerint intra decem annos, ei non curret præſcriptio, qui agere impeditus eſt, quia illa regula eſt naturalis, nec naturalis, æquitas patitur, ut ibi ſit pœna, ubi non eſt negligentia. Pacian 1. *conſil.* 148. *num.* 5. idem obtinere & in exceptione patet ex eo, quod quamdiu non agitur, exceptioni nulla currat præſcriptio. *l. pure* 5. *§. fin ff. de except.* quod procedere in meris exceptionibus, non vero in illis, quæ non tantum per modum excipiendi, ſed etiam per formam agendi, & per implorationem officii judicis poſſunt proponi, diſſerit Weſenb. *in parat. d. tit. n.* 12.

Regulam itaq; quod attinet, hanc declarat Ludov Gomez *ad §. rurſus. Inſtit. de act. num.* 14. quod ea procedat in impedimento juris, per ea quæ trad. Aretin. *in l. pacta noviſſima* 10. *l.* 2. *C. de pact.* Iaſon *in §. item ſi quis in fraudem. num.* 87. *Inſtit. de act.* Corſet. *conſ.* 191. & *conſ.* 304. *col. pen. Vol.* 3. Henric. Boich. *in cap. auditis. in* 2. *doctrinæ. extr. de præſcript.* Matth. de Afflict. *in tract. protymi, pag.* 10. *col.* 1. ſecus in impedimento facti. *§. rurſus. Inſtit. de act.* tunc enim ſi impedimentum ſit juſtum, licet agere non poſſit, currit tamen præſcriptio, ſed reſtituitur. *l.* & *Aſilicianus* 35. ubi Bart. *ff. de ſervit. juſt. prad.* ſi vero injuſtum præſcriptio quidem currit, & non reſtituitur. *l.* 2. *§. ſi quis tamen. ff. ſi quis caut.* Bart. *in l. Sanctum. ff. de offic. Præfid.*

quod

quod tamen de Iure Canonico limitat, Iaſon *in d. §.* ita ut non obtineat, ſi impedimentum culpâ ſuâ perveniſſet, *per cap. quia diverſitatem 5. de conceſſ. prabend.* Quod ſi itaque impedimentum proceſſerit culpa impediti, immediata præſcriptio quidem currit. Secus ſi illud impedimentum etiam proveniens culpa impediti ad hoc non fuiſſet ordinatum, ſed poſtea demum mediante alio impedimento evenisſet, quo caſu benè excuſabit, quia talis cauſa mediata non inſpicitur, ſed immediata, *l. ſed ſi plures* 10. *§. in arrogato* 6. *ff. de Vulgar. ſubſtit.* Roman. *conſ.* 9. Rochus de Curt. *in tract. de jure patronat. in Verb. competens. in* 2. *quæſt.* 8. *in princip.* Felinus *in cap. cum oportebat. colum.* 6. *de Accuſation. & in cap. de cætero. de ſentent. Excommunic.*

IV.

Præſcriptio in Feudis contra Dominum procedit, *c. Imperialem. Verſ. Nullum temporis. de prohib. Feud. alien. per Frider. cap.* 1. *§. præterea.* & *ibi* Andr. de Iſern. *de Leg. Conradi.* quia quod ab initio non valuit, non poteſt tractu temporis convaleſcere, *d. cap.* 1. *de prohib. feud. alien.* Decius *conſ.* 88. *num.* 8. *Vol.* 1. Conſ. Arg. 1. *conſ.* 38. *num.* 16. Gœdd 3. *conſ. Marp.* 33. *num* 233. ubi verum eſſe ait, quoad ipſam rem in feudum datam, quam propter continuam malam fidem vaſalli, nec ipſe, nec heredes eius præſcribere poſſunt, ſicut nec is, in quem alienaverit, ſive bonæ ſive malæ fidei poſſeſſor fuerit. Aliàs enim præſcriptionem adverſus culpam, vel præſtationes, aut alias incidentes vel emergentes cauſas, licet originem à re feudali aut contractu negotiove habeant, nullibi reperiri inter Dominum & vaſallum prohibitam vel ſublatam, quin potius conceſſam eſſe monſtrat, *per cap. ſi quis triginta. cap. ſi Titius* 51. *ſi de feud. defunct. contens. cap.* 1. *§. porro qualiter olim feud. poſſit alienar. cap.* 1. *§. porro.* ubi Matthæus de Afflict. *num.* 62. *qua fuit prima cauſa beneficii amiſſi.* Schraderus *de feudis, p.* 2. *part.* 9. *in princip. ſect.* 14. *num.* 15.

V.

Præſcriptio libertatis contra ſervitutem eſt favorabilior, quàm ſervitutis contra libertatem, Soarez. *conſil.* 3. *Verſ. ad ſecundam quæſtionem. num.* 30. Albericus *de muneribus, num.* 9. Gylmann. *tom.* 4. 1. *Vot.* 30. *numero* 120.

VI.

Præſcriptio videtur quid habere iniquitatis, Bald. *in l.* 1. *§. pueritiam* 3. *ff. de poſtuland.* quia vergit contra naturalem & poſitivam juſtitiam, & ſic conſiſtit quidem in jure bono, ſed non æquo, cùm tueatur aliquem contra verum rei Dominum. Angel. *in l. ſequitur. §. ſciam de uſuc.* & locupletetur quis cum alterius jactura. *l. jure naturæ* 206. *ff. de R. I. l. nam hoc naturæ* 14. *ff. de condict. indeb. l.* 6. *§.* 3. *ff. de negot. geſt. cap. locupletari* 48. *de R. I. in* 6. Zaſius *conſ* 16. *num.* 54. Pariſ. *in rubr. de præſcript. num.* 8 *Novell.* 9. Arniſæus *lib.* 2. *cap.* 2. *de Majeſt. num.* 5. Quod ſecundum quid non ſimpliciter admittit, Ioh. Bilſtein. *ad Inſt. tit. de uſucap. object.* 1. Invitis enim Dominis bona uſucapere naturali æquitati quidem adverſatur, at ſcientibus & permitten-

mittentibus Dominis bona uſucapere nihil ferè aliud eſt, quàm ab eis ex donationis titulo bona aequirere, cùm nemo videatur fraudare eos, qui ſciunt & conſentiunt, *l. quod autem 6. §. praterea 9. ff. de quæ his in fraud. cred. fact. ſunt.* Hinc & primariò & contra juris ſui contemptores principaliter ea eſt introducta, *c. Vigilanti 5. extr. de præſcript. cap. placuit 15. §. præſcriptionum 16. quæſt. 3.*

VII.

Præſcriptio habetur pro completa, quando pauciſſimi dies reſtant, *l. ſi fundum 16. in fin.* ibi: *pauciſſimi dies. ff. de fund. dotal.* Gloſſ. *in l. 4. §. Labeo. ff. de acquir. poſſeſſ. & in l. 1. §. qui autem. Verb. habiturus. ff. de Vi arm.* Bald. *in cap. fin. col. 4. de præſcr. fac. & l. rerum mixtura 30. §. Labeo 1. ff. de uſucap.*

Limita procedere tantum in præſcriptione favorabili, ſecus in odioſa, Gloſſa *in l. in uſucapionibus. ff. de diverſ. & temp. præſcript.* quam ſequitur Roman. *in d. §. Labeo.* Adde gloſſ. *in l. 3. §. minorem. ff. de minor.* ubi ait, quod in præſcriptione odioſa oportet ultimam diem ex toto eſſe completam, ſecus in aliis, quibus dies cepta habetur pro completa, *d. l. in uſucapionibus* Alex. & Iaſon *in d. §. Labeo.* Felin *in c. illud. col. fin. Verſ. ottavo concl. de præſcr.* Vnde quando quis *ex tit. quib. ex cauſis major.* vellet reſtitui ad compiendam præſcriptionem, remedium iſtud locum non haberet, quia certaret de lucro captando, Ludovicus Gomez. *ad §. rurſus Inſtit. de actionib. num. 3.*

VIII.

Præſcriptio in uno, non extenditur ad reliquum, *cap. cùm contingat 29. extr. de decim. cap. auditis 15. cap. cum olim 18. extr. de præſcript.* Hoſtienſ. Iohannes Andr. Panormitan. Felinus *in cap. cùm ex injuncto. de hæretic.* Panormitan. *in cap. accepta in fin. de reſtitut. ſpoliat.* Everhard. *in loc. à contract. ad diſtract. num. 6.* quia juris eſt ſtrictiſſimi, *dict. cap. auditis. de præſcript.* Weſenb. *lib. 1. conſ. 34. num. 25.* Balbus *in tract. præſcript. 2. part. p. 2 num. 11.*

XI.

Præſcriptio in pupillari ætate dormit, *l. ſicut 3. C. de præſcript. 30. annor.* Panorm. *in cap non licet. col. 3 de præſ. num. 10.* Bald. *in l. etiamſi à patre. num. 5. de minor.* Conſ. Arg. *1. conſ. 38 num. 13.* Bart. *in l. fin. num. 11. C. in quib. cauſ. reſtit. in integr. non eſt neceſſ.* Caſtrenſ. *conſ. 440. col. 3. Verſ. Tertio objicitur.* Hieron. Gabriel *conſ. 163. num. 12.* Guid. Pap. *quæſt. 31. num. 2.* atque indiſtinctè in minori ætate conſtituto præſcriptionem non currere, trad. Alex. *conſ. 31. col. 5.* Nicolaus Everard. *conſ. 162. num. 3.* præſcribi enim non poteſt juri, quod non competit, *l. 1. §. ne autem 1. Cod. de annal. except. Ital. contr. l. 1. ff. de temporal. præſcript.* Bart. *in l. cum notiſſimi. §. ſed cùm illud C. de præſcript. 30. annor. & in l. pignori. ff. de uſucap.* Tiber. Decian. *conſ. 108. num. 43. Vol. 3.* nec non entis ullæ ſunt qualitates, *l. eum qui 41. §. pen. ff. de reb. credit.* Vult. *1. conſ. Marp. 17. num. 7.* cùm non cenſeatur præſcri-

præſcriptione ſublatum, quod non ſit in actu & potentia cauſatum, Weſenb. *t. conſ. 2. num. 41.*

Declara hanc regulam, procedere in præſcriptionibus temporal bus, quarum reſpectu minor ipſo jure tutus eſſe dicitur, *l. ult. Cod. in quibus cauſ. reſtit. non eſt neceſſaria.* C. A. *lib. 4. tit. 4. theſ. 28.* ſecus in præſcriptione 40. annorum, ut quæ contra minorem pubetem & inchoëtur & currat, *d. l. ult. l. 3. verſ. ſed ſi pupillaris. l. 7. C. de præſcript. 30. annor.* Pacius *in Method. C. de ſervit. & aq.*

X.

Præſcriptio fluere principiumque ſuum mutuari debet à titulo ad dominium transferendi idonco, *l. 1. in fin. ff. de pub. in rem act.* Weſenb. *1. conſ. 2. num. 22.* Ea enim requirit bonam fidem & juſtum titulum, *c. ult. c ſi diligenti 17. extr. de præſcr* adeò ut & in quavis præſcriptione titulus probari debeat *c. dudum 31. extr. de præſcr.*

Limita, in præſcriptione abſque titulo bonâ fide, tamen per trieennium continuata, hanc enim ſimili gaudere præſidio patet, *ex c. placuit 8. §. hac de præſcriptionibus 16 q 3.*

XI.

Præſcriptio non cauſatur ex ſolo temporis lapſu, Gloſſ. *in c. diu ſimul. de offic. ordin. & in l. obligationum ferè. §. placet. ff. de Obl. & Act.* Bart. *in l. un. C de uſucap tranſform.* Qui enim ſe fundat ex tempore, dicitur inniti circumventione temporis, *§. Celumus. Auth de iis qui ingred. ad appellat.* Bald. *conſ. 184. col. 1. in fin. Vol. 5.* Panorm. *conſ. 71. col. 1. Vol 2.* Iaſon *conſ. 159. col. 3. Vol. 2.* Fichard. *conſ. 42. num. 4. Vol. 2.* Afflict. *deciſ. Neapol. 265. num 91.* cùm debeat habere ſuos comites, Vult. *1. conſ 22. num. 96.* Vnde quia odioſa, Roland. *conſ. 21. n. 38. & 46. Vol. 2.* in dubio contra præſcriptionem potius quàm pro illa facienda interpretatio, Cravet. *conſ. 29. n. 9. Vol. 1. & conſ. 201. n. 37. Vol. 2.* & contra illam judicandum erit, Cravet. *conſ. 425. n. 7. & conſ. 498. n. 15. Vol. 3.* Cephal. *conſ. 403. n. 23. lib. 3.*

XII.

Præſcribi nequeunt res, quæ meræ ſunt facultatis, Bart. *in l. Siam 2. de via publ.* (ex qua tamen lege id malè colligi ait Paulus Buſius *in comment. ad d. l. 2.*) Weſenb. *in parat. de uſucap. num. 10. & in parat. de juriſd. n. 14.* ubi hoc exemplificat in juriſdictione Gail. *2. obſerv. 18. num. 5. in fin.* idem Weſenb. *in paras. de via pub. reſic. num. 4.* ubi hoc exemplificat *in via pub.* Diſtinguit Weſenb. *in parat. de reſcind. vend. circa fin.* inter ea, quæ abſolutè ſunt talia, & ea, quæ reſpectivè tantum, ſeu relatione talia dicuntur. Ea, quæ abſolutè talia ſunt, ſimpliciter non præſcribi refert, quia poſita ſint in cuiuſcunque jure abſoluto & facultate independente, in quibus cum ratio præſcriptionum ceſſet, (nimirum ne dominia omnium in incerto ſint) quippe cum hoc pacto dominia rerum potius confirmentur, quàm incerta conſtituantur, meritò quoque ceſſet in his diſpoſitio juris de præſcriptionibus: poſteriore verò caſu, ſi tantùm quæ relatione ſint meræ facultatis, verbi cauſa, ſervitutes & jura ſimilia ab aliis debita, ea per non uſum utique præ-

ſcribi, *l. pen. C. de ſervit.* Weſenb. *d. loc. de reſcind. vend.* ſcilicet poſſeſſione prius per prohibitionem, aut inſiciationem, ſeu contradictionem adverſarii interverſa, Weſenb. *de juriſdict. num.* 14. qui ita ſibi ipſi componendus eſt, confer Bachov. *in diſp. Treutl.* 28. *theſ.* 10. *lit. D.* Hering. *de molend. q.* 21. *num.* 15. *& ſeq.* C. A. *de rer. diviſ. theſ.* 48. unde etiam idem Weſenb. *in comment. Cod. de juriſdict. num* 75. ita ſcribit: Nunquam mihi placuit illa regula, quod actibus meræ facultatis non præſcribatur: An non jus agendi non eſt facultatis liberæ? an adeundi hereditatem? & ſimilia, quibus tamen omnibus conſtat præſcribi. Quare pergit, verior eſt Gabrielis Romani *lib.* 5. *de præſcript. concluſ.* 10. *cap.* 1. qui putat, ea tantum jura facultatis non præſcribi, quæ in judicium non ſunt deducibilia, hoc eſt, de quibus nulla competat actio, nullaque ſit orta obligatio, cùm non ſufficiat, aliquid eſſe facultatis ſimpliciter, ſed ſimul etiam requiratur, ut ſit facultatis publicæ, meræ, in judicium non deducibilis, nec juris quæſiti, idem Weſenb. *conſ.* 2. *num.* 94. Quæ verò in obligationem deducta ſunt, eoque in actionem & judicium produci poſſunt, his æquè ut reliquis actibus præſcribatur: quam diſtinctionem etiam ſunt amplexi Franciſcus Balb. *diſt. p.* 4. *num.* 5. *in princ. quæſt.* 1. Tiraquell. *de retract. conven.* § 1. *gloſſ* 2. *num.* 21. Philippus Port. 3. *comm. opin. concluſ.* 33. Gœdd. 3. *conſ. Marp.* 30. *num.* 310. & Regner. Sixtin. 1. *Conſil. Marp. conſ.* 9. *num.* 61.

Declarationis ergo limitari poterit regula, tum præſcribi iis, quæ ſunt meræ facultatis, ſi præſcribentis intervenial prohibitio, & ſubſequatur patientia illius, contra quem præſcribitur per tempus ad præſcribendum ſufficiens, *l.* 18. *§. ult.* ibi: *qui jus ſuum non interpellavit. ff. quemad. ſerv. amit. l* 10 *in fin. ſi ſerv vind gl. in c. Abbate* 25. *de V. S.* vid. Vngepaur *exerc. Juſtin.* 7. *q.* 4. Tuſch. *pract. concl. tom* 6. *concl.* 537. Et dicam in diſput. ad Weſenb. ſuâ die uberius.

XIII.

Præſcriptio conjuncta cum enormi læſione alterius procedere non poteſt, Ruin. *conſ.* 170. *num.* 34. *Vol.* 1. Cephal. *conſ.* 445. *num.* 44. *lib.* 3. quia excludi potius præſcriptio dicitur, quàm ur per eam quis decipiatur, *arg. l.* 1. *§. Magiſtrum* 5. *ff. de exerc. act.* Tiber. Decian. *conſ.* 13. *num.* 39. *Vol.* 2. Vult. 1. *conſ. Marp.* 22. *num.* 49.

XIV.

Præſcribi non poſſunt, quæ humanitatis intuitu alicui conceſſa ſunt, *cap. Clerici* 11. *& ſeq.* 16. *q.* 3.

XV.

Præſcribi non poteſt, quod poſſideri non poteſt, *cap. cauſam* 7. *extr. de præſcript.* ſine poſſeſſione enim præſcriptio non procedit, *cap. ſine* 3. *de Reg. Iur. in* 6. Vnde nec præſcribi poſſunt ea, quæ quiſque ſuâ auctoritate uſurpat, quia nullo titulo poſſidere incipit, *c. dilecto* 7. *§. poteſt* 16. *q.* 3.

XVI.

Præſcriptio & privilegium ſunt contraria, *c. audivi* 15. *cap. Veniens* 19. *extr. de præſcript. cap. penult. extr. de relig. domib.* unde quando dicitur, præ-

præſcriptione vel privilegio quem tueri ſe poſſe, id intellige, non ſimul conjunctivè ob rationem, quia ſunt contraria, Gloſſa *in dict. cap. penult. extr. de relig. domib.*

XVII.

Præſcriptionem non facit longa uſurpatio. *c. contra* 8. *diſt.* 100. *c. Schiſma* 24 *q.* 1. *c. cauſam* 7. *extr. de præſcript.*

XVIII.

Præſcriptum dici non poteſt, quod eſt interruptum, *cap. illud* 11. *ibiq;* Dd. *de præſcript.* Bart. & Dd. *in l. naturaliter. ff. de uſucap.* Gloſſ. & Dd. *in l. cùm notiſſimi. in princ. & §. imo. C. de præſcript.* 30. *annor.* Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp.* 12. *num.* 165 præſcriptio enim debet eſſe continua, non interrupta, *cap. placuit* 15. *§. hac de præſcriptionibus* 16. *quæſtion.* 3. nec præſcribens in ullo, rei alienæ conſcientiam habere debet. *cap. ultim. extr. de præſcriptione.*

XIX.

Præſcribi patiens, alienare videtur, *l. alienationis* 28. *de V. S.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 57. *num.* 73.

XX.

Præſcriptione ſublata vel prohibita non cenſetur prohibita ea, quæ eſt immemorialis, Textus *in Aut. ut de cætero. verſ. illud quoque, junct. gloſſ. in verb. nulla temporis præſcriptione. ibidemq;* Angel. idem *in l. omnes. C. de præſcript.* 30. *annor. & in l. non ſolum. in princ. de uſur.* Nic. Boer. *deciſ.* 39. *num.* 12. Matth. de Affict. *deciſ.* 254. Alex. *conſ.* 60. *in fin. Vol.* 1. Dec. *conſ.* 496. *col.* 2. Mynſ. *conſ.* 48. *num* 12. *& ad rubr. extr. de præſumpt. num.* 18. Regn. Sixtin. 1. *conſ. Marp* 9. *num.* 31. Heiſterman. 1. *conſ. Marp.* 7. *num.* 32. Præſcriptiones enim immemoriales fortioris ſunt potentiæ, quàm ſunt præſcriptiones longi & longiſſimi temporis, *cap.* 1. *de præſumpt. in* 6. *cap. ſuper quibuſdam* 26. *§. præterea. & ibi* Panorm. *de V. S.* ubi habetur quod tanto tempore, cujus initii memoria non eſt in contrarium, præſcribantur etiam ea, quæ aliàs ſuâ naturâ non ſunt præſcriptibilia. Hinc huius virtus tanta, ut in condendis tantum poſſit, quantum poteſt Papa vel Imperator, Baldus *in l. cùm proponas. num.* 18 *notab.* 6. *Cod. de Nautic. fœnor.* Iſern. *in c.* 1. *verb. flumina. n.* 7. *verſ. hac videntur. col* 3. *quæ ſint regal.* Iaſon *in l. quò minus. num.* 42. *verſ. Tertia ratio ff. de fluminib.* Afflict. *in deciſ.* 324. *Agitur. n.* 6. *verſ. item quod poſſeſſio.* Gozadin. *conſ.* 8. *In hac cauſa. n.* 37. *verſ. & dicit. col.* 9. qua de cauſa & Imperatoris poteſtati æquiparatur, *d. cap. quibuſdam. §. præterea. extr. de V. S.* Alex. *conſ* 6. *Vol.* 1. & copiosè Cravett. *in cap. abſolutis. num.* 13. *verſ. quarto quæro. in* 4. *parte. de antiquit. temp* Pacianus 1. *conſ.* 161. *n.* 16. ita præſcriptio immemorialis dicitur habere vim conſtituti. *l. hoc jure* 3. *§. ductus* 4. *ff. de. aq. quotid. l.* 1. *§. fin. l.* 2. *& l. fin. de aq. pluv. arcend.* Forſter. 2. *conſ. Marp.* 7. *num.* 32. Schurf. *conſ.* 39. *cent* 3. *num.* 4. Corn. *conſ.* 74. *num* 1. *Vol.* 3. Heiſterm. 1. *conſ. Marp.* 7. *num.* 33. privilegii, *d. l* 1. *& l fin. de aq. pluv. arc. l. in ſumma* 2. *§. item.* 3. *ff. eod.* Gœden. *conſ.* 109. *n.* 169.

Gail. 2. *obſ.* 52. *num.* 23. non quidem vulgaris & ſimplicis, ſed legitimi & ex certa ſcientia à Principe impetrati, Cravett. *de antiq. temp. p.* 4. §. *abſolutum. num.* 9. Legis ſcriptæ ac conſuetudinis. *l. de quibus* 32. §. *in Veterata* 1. *ff. de LL. cum aliis* per Afflict. *deciſ. tit. ſi de Feudo defuncti. contr. cap. ſi quis per* 30. *in princ. num.* 10. & 11. & *deciſ* 254. *num.* 4. Pariſ. *conſ.* 14. *n.* 2. *lib.* 1. Menoch. 2. *arb. judic. cent.* 1. *caſ* 4. *num.* 3. Cephal. *conſ.* 458. *num.* 70. contractus & pacti expreſſi, Hannibal. *in l. nemo poteſt. num.* 592. *de legat.* 2. Dec. *conſ.* 409 *n.* 6. Ita perhibetur eam ſpecialiter cum Principe niti. Rol. à Vall. *conſ.* 66. *num.* 9. *Vol.* 2. imò plus operari, quàm pactum expreſſum, Gloſſ. *in l.* 1. *in Verb. coheredibus. in fin. famil. herciſcund.* cùm ſit tantæ autoritatis, ut ſolidam non modo producat præſumptionem, Alberic. Angel. Roman. *in l. ſciendum. de V. O* Balb. *in tr. de præſcr.* 9. 6. *n* 18. & 19. ſed etiam pro veritate habeatur. Gabriel *de præſcript. concluſ.* 1. *num.* 23. Ripa *in l. quo minus. num.* 41. *de flumin. ſub.* Cephal. *conſ.* 628. *num.* 65. Bald. *conſ.* 257 *quæſt. Vertens. lib* 2. *gloſſ. in l.* 1. *C. de ſerv. fit.* Dec. *conſ.* 87. Tob. Nonius *conſ.* 83. *n.* 2. 5. & 10. Bald. *in cap. cum cauſam. Verſ. porro de probat.* Zaſius *conſ.* 16. *num.* 13. *Volum.* 4. imò ex ea transferri etiam dominium directum, tradunt Baldus, Salicet. Alexand. *in l. traditionibus. Cod. de pactis.* Decius *conſ.* 45. Curtius jun. *conſ.* 158. *num.* 12. Tob. Non. *d. conſ* 83. *num.* 4. In ſumma, hanc tantæ eſſe firmitatis, ut nemo contradicere audeat, dicunt Socinus jun. *conſil.* 76. *num.* 94. *Verſ. & ſi per curſum. libr.* 1. Balbus *de præſcript tione*, 5. *part. principalis.* Cephal. *conſil.* 403. *num.* 38. Pantſchmannus *libr.* 1. *practic. quæſt.* 22. *num.* 29.

XXI.

Præſcripta accenſentur rebus judicatis & tranſactis, *l.* 1. *in fin. ad SC.* Tertull. Bart. *in l. omnes. num.* 41. *de juſtit. & jur. Verſ. præſcriptione* Weſenb. 1. *conſ.* 5. *num.* 40. Vis enim præſcriptionis ea eſt, ut omnis lis & controverſia per eam definiatur ſecundum eum, pro quo eſt, Bart. *in l. ſi pupilli. §. Videamus. ff. de negot. geſt. & in l. fin. ff. profuo.* Balb. *de præſcript. p.* 1. *quæſt.* 9. Alex. *conſ.* 213. *in princ. Vol.* 2. Weſenb. *conſ.* 22. *num.* 6. *Volum.* 1. ac præſcriptione 30. vel 40. annorũ jus omne tollatur, *l. ſicut* 3. *l. omnes* 4. *l. cum notiſſimi* 7. *C. de præſcript.* 30. *annor. cap. cum quæritur & ibi gl. in fin.* 35. *quæſt.* 9. Bart. *in l. Prator. §.* 1. *de oper. nov. nunc.* Pariſ *conſ.* 3. *num.* 17. *Vol.* 4. Vnde non ſine ratione exceptionem præſcriptionis eſſe peremptoriam, & litis finitæ docuerunt Bald. *in l. poſtquam lite. C. de pact.* Corn. *in l. Elegantes. §. ſi quis poſt. num.* 10 *Verſ. decimaterria. ff. de condict. indeb.* Marant. *in ſuo Specul. p.* 6. *memb.* 9. *num.* 11. Lancellot. *de offic. Prator. in cr. lib. libr.* 1. *cap.* 9. *num.* 11. Aſinar. *in ſua Practica §.* 13. *cap.* 3. *ſub rubrica de Except. peremp. num.* 3. Riminaldus ſen. *conſ.* 430. *num.* 9. *Volum.* 3. Boer. *deciſion. Burdegal.* 344. *num.* 2. & 8. Villalob. *in Theatr. commun. opin. lit. P. num.* 286.

XXII.

Præscriptum tantum cenſetur, quantum poſſeſſum, *l.* 1. §. *ſi quis hoc interdicto* 4. *ff. de itinere actuq; privato. l.* 18. §. *fin. ff. de acquir.*

acquir. poſſeſſ. cap. cum olim 18. *de præſcript. cap. ſine poſſeſſione* 3. *de Regulis iuru. lib.* 6. ubi plures collegi illationes *in collectan.* exornant Aufrer ad Capellam Tholoſan. *quæſt.* 323. Pariſ. *conſ.* 27. *n.* 150. *vol.* 1. *& conſ.* 73. *num.* 13. *vol.* 4. Pute. *deciſ.* 102. *num.* 2. *lib.* 1. *in correct.* Abbas *in cap. antecedentibus, in fin. de privileg.* Jaſon *in l.* 3. § *poſſideri, num.* 35. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Boër. *deciſ.* 58. *num.* 6. Capic. *deciſ.* 209. *num.* 32. Maſcardus *de probat. concluſ.* 14. *num.* 23. *& concluſ.* 946. *num.* 8 Honded. *conſ.* 79. *num.* 47. *lib.* 1. Mar. Anton. *variar. reſolut. lib.* 1. *reſolut.* 70. *num.* 20. Anton. Monach. *Lucenſi deciſ.* 14. *num.* 56. Aldret. *in allegat. iur. pro omnimoda Regularium exempt. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 12. Gabriel 5. *comm. opin. tit. de præſcr. concl.* 2. *n.* 24. Gylm. *tom.* 5. *relat.* 34. *pag.* 237.

Hinc individualiter Bartolus *in dict.* §. *ſi quis hoc interdicto, num.* 1. inquit: Quod ſi aliquis prætendit, ſe ſcripſiſſe jus colligendi pedagium, atque ita eſſe in quaſi poſſeſſione exigendi illud, ſi probat, quia uſus eſt exigere de certis rebus; utique in illis tantùm dicitur præſcripſiſſe, in quibus apparet uſus, & ſic quaſi poſſeſſio exigendi, quod voluerunt Bertachin. *de gabellis, p.* 2. *ſub. num.* 32. *verſ. undecimo quæro.* Pariſ. *conſ.* 13. *num.* 38. *volum.* 1. Aym. Cravett. *conſil.* 111. *num.* 6. *volum.* 1. Menoch. *remed.* 5. *retin. poſſeſſ. num.* 56. *& conſil.* 612. *num.* 1. Nam probandus eſt uſus, ſeu præſcriptio in ſpecie, in caſu, de quo quæritur, quia de uno ad alium non infertur, Oldrad. *conſil.* 237. Anchar. *conſil.* 339. *num.* 8. Neviz. *conſil.* 48. *num.* 4. Rolandus à Valle *conſil.* 80. *num.* 10. *volum.* 1. Becc. *conſ.* 98. *num.* 7. *vol.* 1. Menoch. *conſil.* 54. *num.* 37. Surdus *conſil.* 371. *num.* 2. *vol.* 3.

Cap. LXV.

Præſentia, præſens.

Axioma I.

Præſentia alicuius quoties requiritur, non poteſt actus fieri per procuratorem, Abbas *in cap. expoſuit. num.* 12. *de dilat.* Farin. 1. *conſ.* 85. ſiquidem præſentia importat viſum & auditum, *cap.* 2. *de conſuetud. Auth. de hered. & Falcid. Novell.* 1. *cap.* 3. Honthem. 2. *de Art. Notar. cap.* 14. *num.* 151 & præſentiam præſtare non ſolum eſt corpus in locum præſentem conferre, ſed ſimul etiam animum, & aptum eius uſum, Gœd. *ad l.* 246. *ff. de V. S.*

ll. In

II.

Is præſens habetur, qui eſt in hortis, & qui in foro, & qui in urbe, & qui in continentibus ædificiis degit. *l.5. l 6. l.7. ff. de procurat.* qui enim invicem ſe exaudire poſſunt, pro præſentibus habentur, Vlpian. *in l.1. de V.O.* unde & præſentibus factum dicitur, quod palam, hoc eſt, coram pluribus factum eſt, *l.33. ff. de V.S. l.21. in pr. C. de teſtam.*

III.

Præſentia honeſtarum perſonarum (ehrlicher Leute) æquipollet præſentiæ prætoris. *l.1. §.26. ff. depoſit.* & amicorum aut propinquorum doli atque metus præſumptionem exeludit, *l.35. Cod. de tranſact.* Menoch. 3. *præſumpt. cap.128. per tot.*

IV.

Præſentia patroni vim habet citationis, *l. ſi eum 26. §. 1. ff. de fideicom. libert.* Iaſon *in l. 1. ff. de injus vocand.* Alex. *in l. pecuniarius. in prine. C. de procurat.* Hyppolit. de Marſil. *in notab. 3 Tuſcu.* Bald. *cap. plerunq; in 2. colum. de reſcript.* Barbat. *in elem. audetor 13. col. eod. tit. & in rubric. de litis conteſtat. colum. 5. num. 11.* Ludovicus Gomez. *ad §. penales. Inſtit. de actionib.*

V.

Præſentia facit, ut conſenſus præſumatur, *l. qui tacet 142.* ubi Decius & Cagnol. *ff. de R.I.* maximè ſi præſens contradicendo potuit actum impedire, *l. ſape 63. verb. ſed ſeienti bus. & in verb. cur autem. ff de re judic. l. 1. §. Magiſtrum 5.* ibi: *Caterum ſi ſcit. gloſſ. in l. ſi fidejuſſor. §. 1. verb. manifeſtum. in fin. ff. de pign. & in cap. 2. verb. taeuerit. in fin 27. diſtinct. & gloſſ. in c. 2. extr. de his qua fiunt à Prælat. gloſſ. in l ſi fidejuſſor §. qui recuſare. ff. qui ſatisd. cogantur. gl. in l. fin. §. ſi prædixerit. ff. naut. caup. ſtabul.* Alex. *conſ. 129. num. 16. vol. 4.* Vbicunque enim aliquis eſt præſens alicui actui, quem contradicendo poſſet impedire, nec ei contradicit, ſibi præjudicare perhibetur, Bart. *in l. qua dotis. col. fin. ff. ſolut. matrim.* Intellige, ſi ſcilicet de modico præjudicio agatur. *l. 7. §. 1. ff. de pecul. l. Sabinus 28. ff. de commun. divid. l. Labeo 19. cum gloſſ. ff. de aq plu. arcend.* Iaſon *in d. l. qua dotis. n. 38. add. infr. lib. pen. c. tacens.* & quod præſentia multa operetur, vid. Cuiac. *in Papin. lib. 79. de Verbor. Obligat. & in parat. C. de inutil. ſtipulat.* imò quod pœnitentiam intempeſtivam exeludat, *text. eſt in l. 1. C. de Error. Advoc. junct. l. 60. de. Reg. Iur.*

VI.

Præſentia non præſumitur, ſed probanda eſt, Marth. de Afflict. *in deciſ. Neapolit. deciſ. 299. num. 28.* Bald. *in l. 2. C. de ſtatuis & imagin.* Paulus de Caſtr. *in l. ſalua. Cod. de SS. Eccleſ.* quia facti eſt, Carpzov. *part. 3. conſtit. 3. defin. 24. num. 5.*

VII. Præ-

VII.

Præſente aliquo non dicitur fieri, ſi non intelligat, *l. diem 27. §. coram 5. ff. de recept. arbitr. gloſſ. in cap ne clerca. Verb. coram. lib. 2. de Elect.* Sic furioſum infantem aut dormientem non videri coram feciſſe, reſpondit Florian. *in l. coram 209. ff. de V. S.* quem allegat Honthem. 2. *de Art. Notar. cap. 14. num. 4.* Licet enim præſentia ſemper excludat ignorantiæ allegationem, *l. ult. de inoffic. teſtam.* ſecus tamen in his modò dictis perſonis obſervatur, quia etiam præſentes abſentium loco habentur, *l. ubi non nocet 124. §. 1. de Reg. Jur. l. ſed ſi 52. §. filiusfamil. ff. de injur.* Antonius Faber *Cod. de edend. defin. 21. num. 11.*

VIII.

Præſens cuiuſque rei ſtatus ſpectatur, non præteritus aut futurus, *l. uxori ſuæ 33. in princ. & §. 1. de legat. 3.* ita in vindiciis ſeu proviſionibus & immiſſionibus impetrandis ſatis eſt videre contractum ſeu teſtamentum, ex quo agitur eiuſmodi eſſe, ut quantum ad præſens rejici fides ſcripturæ non poſſit vulg. *l. optimam 14. de contr. commiſſ. ſtip. & l. ult. de edict. D. Adr. toll.* Mornac. *ad l. 7. C. de reb. cred.*

IX.

Ad præſens ova, cras pullis ſunt meliora, inquit Gloſſ. *in l. cum hi 8. Verb. Medico præſente. ff. de tranſact.*

CAP. LXVI.

Præſentatio.

Axioma I.

Præſentationes ſunt juris patronatus fructus, *cap. conſultationibus 19. de jure patronat. cap. cum Bertholdus 18. de rejudic. cap. decernimus 32. & cap filius 35. 6. quæſt. 7.* Philipp. Port. *conſ. 102. ex facto proponitur. num. 13.* Ruin. *conſ. 50. ſuper themate. num. 1. lib. 5.* Petrus Duenn *reg. 260. incep. exiſtentes in quaſi poſſeſſione.* Rolandus à Valle *conſ. 47. num. 30. lib. 1.* Panormitan. *in d. c. conſultationib. n. 3. Verſ. ſed ratio decidendi. & d. c. ex. literis. n. 3. & 7. ibidemq;* Berous *n. 12. de jure patr.*

CAP. LXVII.

Præſidium, Auxilium, Beneficium.

Præſidium & Auxilium Legis meretur amittere, qui in Legem delinquit, *cap. ult. de immunit. Eccleſ. l. 37. ff de minor. l. 6. ſi quis omiſſa cauſa. reſtitutio eſt in l. 14. C. de Iudæis.* Exemplum *in l. 3. §. ult. C. de his qui ad Eccleſ. l. ſi quam 4. de oper. libert. conſ. ſupr. lib. X. cap. X. §. 39.*

CAP. LXVIII.

Præſumptio.

Axioma I.

Præſumptio vim habet probationis, Maſcardus *de probat. concluſ.*1222. *num.*2. Menoch 1. *præſ.*36. Pacian.1. *de probat.*8. *num.*3. ſatis enim concludenter & liquidiſſimè illud dicitur probatum, quod ex juris probatione reſultat. *l.licet.Imp.*74 & *ibi* Iaſon *num.*13. *ff.de legat.*1. Covarruv.2. *var.reſolut. cap.*6. *num.*1. Farin. 1. *conſ.*96. *num.*27. hinc appellatur aperta & clara probatio & veritas, *d.l.licet. ibi*, Bart. *n.*2. Iaſon *in l. quidam teſtamento. ff. de vulgar. ſubſtit. l.ſi quis locuples* 57. *in fin. ff.de manumiſſ. teſtam. l.dolum.*6. *C. de dolo.* Foiſter. 1. *Conſil. Marp. conſ.*8. *n.*17. liquidiſſima probatio, *gl. ff. in l.ſi tutor. ff. de peric. tut.* Hyppolit. *in l. fin. in princ. ff. ad Leg. Cornel. de ſicar.* Cacheran. *deciſ.*58. *num.*14. qua de cauſa duas præſumptiones juris ſimul junctas, plenam facere probationem, cum Gloſſa *in l. inſtrumenta. Cod. de probat. & in cap. cùm dilectus. de ſucceſſione ab inteſtato.* reſponderunt Calcan. *conſil.*8. *colum.*5. *circa medium.* Crayett. *conſil.*143. *num.*12. *& conſ.*158. *num.*11.

I I.

Præſumptionis virtus eſt, ut onus probandi transferat in adverſarium, *l.ult.quod met.cauſ. l.ab ea parte* 5. *de prob.* Bart. *in l.quoties ſi quis caution.* Dec. *conſ.*397. *n.*4. etiamſi unica tantum ſit, *l. ab ea* 5. *ff. de probat. l. ſive poſſideris. C. eod.* Bart. *in l.in illa. in fin ff. de V.O.* Hyppol. de Marſ. *in ſing.*451. *incip. Decem. num.*1. Cephal. *conſ.*304. *num.*217. ſiquidem qui ſaltem unam præſumptionẽ pro ſe habet, eo ipſo ſufficienter probaſſe ſuam intentionem cenſetur, quod ab adverſario non doceatur contrariũ, gloſſa *in l.ſi tutor. C. de peric. tut.* Hyppol. de Marſil. *in rubr. C. de prob. n.*526. Lancellot. Conr. *de off. Prætor. in cauſ. ciuil. de probat.*217. Alciat. *in tract. de præſumpt. reg.*3. *præſ.*1. *num.*4. Carpzov. 5. *reſp.*71. *n.*10. Vbi exemplum ponit in tutore, curatore & ſimilibus adminiſtratoribus, pro quibus cùm ſit præſumptio, quod in officiis mandatis non ſegniter & negligenter, ſed probè ac diligenter verſentur, per not. Maſcard. *de probat. concl.*518. *n.*3. Ideo onus probandi culpam vel negligentiam in pupillum per hanc præſumtionẽ devolvitur. Sed limitat hanc aſſertionem *ſeq. c.*12 & diſtinguit, utrum quis ſimpliciter præſumptione ſuâ nitatur, an ſimul aliquid excipiat, vel ad excuſationem ſui adferat: ut priori quidem caſu adverſarius probare contrarium teneatur, poſteriore verò ipſe excipiens, qui, verbi gratia, ſuâ diligentiam jactat: quia hanc allegationẽ probare debet, utpote novam qualitatem, *l.*13. *§.*2. *de pub. in rem act.* vid. Vm. *in proceſſ. judic. diſp.*15. *n.*5. ubi hæc de præſumptione juris & de jure, vel juris tantum, non autem de præſumptione hominis, ut quæ non probationis vim habeat, ſedſit tantùm quoddam probationis additamentum intelligenda eſſe declarat, add. & Pacian. *lib.*1. *de prob. c.*8. *& ſeqq.* niſi ea valde ſit violenta, ut eſt

ea, quæ

ea quæ ab aſpectu tenetur. *l. minor* 32. *de minor.* idem Pacian. *lib.* 1. *de prob. cap.* 9. *num.* 4. *& ſeqq.* Limitationes quod attinet, has vide apud Vmmium *diſſ.* 15. *theſ.* 12. *num.* 6.

III.

Præſumptionem vincit probatio. *l. ſi chirographum* 24. *& l.* 29. *ff. de probat. l.* 10. *C. de non numer. pecun.* Antonius Faber *in Cod. lib.* 4. *tit.* 14. *defin.* 26. *num.* 6. Carpzov. *p.* 1. *conſt.* 16. *defin.* 63. *num.* 9. *& part.* 2. *conſtit.* 2. *definit.* 8. *num.* 2.

Limita, niſi ſit juris & de jure. *l. ult. in pr. ff. quod met. cauſ.* Cravett. *conſ.* 35. *num.* 5. *& conſ.* 146. *n.* 7. Anton. Faber *in Cod. lib.* 4. *tit.* 14. *defin.* 4. *n.* 2. Carpz. *p.* 3. *conſtit.* 17. *defin.* 14. *n.* 2.

IV.

Illud præſumitur, quod ſe ita habet ordine & curſu naturali. *l. ſi ita* 47. *§.* 1. *de hered. inſtit. cap. quia Veriſimile* 10. *de præſumpt* Et quod concludat cum rebus ſenſatis & veriſimilibus. *l. melores* 8. *§. oportet* 1. *C. de quæſt. l.* 14 *C. de teſtam. l.* 2. *C. qui teſtam. fac. poſſ.*

V.

Legis præſumptionem qui ſequitur, non cenſetur læſam habere conſcientiam, Ioh. Andr. *in c. in quibus fidem. de ſponſal.* Alciat. *in c. cum contingat. n.* 58. *extr. de jurejur. & in c. noſcit. de jud.* Pantſchm. 1. *pr. quæſt.* 10. *n.* 13. quia qui tali præſumptione nititur, probationem liquidiſſimam habere dicitur, *l. ſi locuples* 57. *in fin. ff. de manumiſſ. teſt. gl. in l. tutor. C. de peric. tut.* Curt. jun. *conſ.* 4. *n.* 3. Decian. *conſ.* 54. *col.* 2. Bœckel. *de publ. jud disq.* 2. *n.* 5. unde & pro veritate habetur, *l. fin. de prob.* Siquidem non quæ libet præſumptiones ſufficiunt, ſed manifeſtiſſimæ requiruntur ſemper, quoties ex præſumptionibus, judiciis, conjecturis, argumentis extrinſecus probationes aſſumuntur, *l.* 3. *§. præterea* 4. *de ſuſpect. tut. & l. indecia* 19. *C. de rei Vendic. l. cum certa* 15. *C. de jur. dot.* nec ſufficit præſumptio, quam quis ſibi affingit, vel adumbrat, ſed præſumptio, de qua nominatim in jure ſit mentio, cum comminiſci præſumptiones aut conjecturas nobis liberum non ſit, Cuiacius *in Papin. l. ult. de his qua ut indign.*

VI.

Præſumptio ſpecialis potentior eſt generali, *l. Divus* 7. *ff. de in integr. reſt. l. cum de indebito* 25. *ff. de prob.* Bald. *in l. ſive poſſidetis. col.* 1. *Verſ. ultimo oppono.* Pariſ. *conſ.* 29. *num.* 87. Cravett. *conſ.* 258. *n.* 11. Menoch. *de arb. judic. caſ.* 42. *n.* 14. Nait. *conſ.* 164. *n.* 8. *Vol.* 1. Riminald. jun. *in l. precibus. n.* 417. *C. de impub. ſubſt.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 22. *n.* 70. ſpecialis enim tollit & elidit generalem. *c. illud* 11. *de præſumpt. l. in toto* 80. *ff. de R. I.* Regn. Sixt. 2. *conſ. Marp.* 10. *n.* 143. illique derogat, *d. cap. illud.* Mar. Socin. jun *conſ* 128. *n.* 230. *Vol.* 1. Regn. Sixtin. 3. *conſ. Marp.* 12. *n.* 52. Cravett. *conſ.* 258 *Efficaciora. n.* 21. ut leges aliaque jura ſpecialia generalibus derogant, Iaſ. *in l. placuit. in fin. cum ibi alleg. de judic.* ita quando præſtò ſunt ſpeciales præſumptiones, rem

aliquam eſſe feudalem arguentes, ceſſat præſumptio illa generalis allodialiũ Gloſſ & Dd. *in c.1. per ill. text. de controv. inter Vaſall. & ſem. c.1. §. ſanam. de uſur. res feudal. c.1. §. ſi contentio. de Capitan. qui Curiam vend.* Bald. *in c.1. §. inter filiam. n.2. verſ. cum per qualitatem, ſi de feud. contr. int. Dom. & agnat. Vaſall.* Laurent. Kirchov. *rom.1. conſ. Franc. 31. n.5.* Weſenb. 1. *conſ* 4. *n.68.* imò eam etiam tollere generalem in criminalibus, *ex l. merito 51. ff. pro ſoc.* deducunt, Boer. *deciſ.164.* Alex. *conſ.77. in cauſa accuſationis. in fin. vol.1.* Hyppolit. *in l 1. §. Divus Adrianus. n. 28. de ſicar.* Weſenb. 1. *conſ.19. n.43.* Farinac. 1. *conſ. crim. 11. num. 2.*

VII.

Præſumptio ſumpta à facto potentior eſt illa, quæ ſumitur à non facto, Menoch. 1. *de præſumpt. quæſt. 29. num. 17.* Gœdd. 1. *conſ. Marp. 28. num. 100.* Quotieſcunque enim cauſa præſumendi factum ſubeſt, quæ inducitur ex aliis præſumptionibus, tunc factum præſumitur, Maſcardus *de probat. concluſ. 732. num. 7. per c. cum tu 16.* ibi: *quia utrumq; eſſe potuit. de teſtib.* cùm è contrario difficulter ex his, quæ facta non ſunt, nec apparent, præſumptio colligi poſſit, Flamin. Pariſ. *de reſident. benefic. quæſt. 71. num. 50.* Anchar. *conſ. 302.* Aym. Cravett. *conſ. 202. num. 9. per l. quod Servius 8. ff. de condit. cauſ. dat. l. cum in lege 33. ff. de contr. empt. & conſ. 319. num. 3. verſ. decimo nono. per l. quadam mulier 77. ff. de rei vindic. l. 2. C. de acquir. poſſeſſ.* Menoch. 1. *de præſumpt. quæſt. 23. num. 2.* ubi ex Mario Salomonio *ad l. Gallus. §. quidam. ff. de liber. & poſth.* refert, præſumptionem tum regnare, quando apparet quid geſtum, qualiter autem geſtum, in obſcuro eſt, cùm non aliter quàm rebus ſeu factis ſic ſe habentibus judicandum ſit, ut tradit Cravett. *d. conſ. 319. num. 13. verſ. decimo nono.*

VIII.

Præſumptio cæteris creditur firmior & potentior, quæ actum valere & conſiſtere facit, *l. quoties 12. ff. de reb. dub. l. quoties 31. de V. O.* Dec. *in l. teſtamento. num. 12. C. de teſtam. milit. & conſ. 77. col. 4. verſ. & iſta potens præſumptio* Purpurat. *in l rogaſti. §. ſi tibi. num. 38. ff. ſi cert. pet.* Ioh. Annibal *in repet. l. poſt contractum. num. 107. ff. de donat.* Alciat. *in tr. de præſumpt. reg. 3 præſ. 34.* Nevizan. *lib 6. Syl. Nuptial. num. 47. verſ. item in dubio quod actus.* Cravett. *conſ. 52.* Vant. *in tract. de nullit. p. 1. num. 24.* Menoch. 3. *de præſumpt. præſ. 27.* Vnde & præſumptio, quæ facit valere actum, ut regina cæteris præfertur, Decius *in cap. quoniam Abbas. num. 16. de offic. delegat. l. contrahenda. num. 13. de R. I. & l. ſi donatione. num. 12. C. de collat.* Cravet. *conſ. 223. & conſ. 235. num. 4.* Vult. 1. *conſ. Marp. 29. num. 27.* vide copioſè Iaſon. *in l. ſi Rufinum. col. 1. C. de teſtam. milit.* Tiraquell. *in l. boves. §. hoc ſermone. limit. 7. num. 6. de V. S.*

IX.

Præſumptio negativa fortior eſt affirmativâ, Bald. *in l. filium. left. 1. n. 7. ff. de his qui ſui vel alien. jur.* Pariſ. *conſ. 29. num. 83. Volum. 2.* Menochius 2. *arb. judic. 472. num. 27. & quæſt. 29. num. 13.* quia negativa potentius negat, quàm

quam affirmet affirmativa *gloſſ. in l hoc genus. ff. de condit. & demonſtr. & in cap. cum dilectus de conſuetud.* Iaſon. *in l. decem. col. 4. de V. S.* Vult. 1. *conſ. 22. num. 67. cum ſeq.* Tiraquell. *in l. boves. §. hoc ſermone. limit. 7. num. 6. de V. S.* Iaſ. *in l. Rufinus. col. 1. C. de teſt. milit.* Aleiat. *in repet. l. 2. in pr. n. 39. de V. O.*

X.

Præſumptio illa potentior quæ jure communi inhæret, quam quæ ſpeciali Cravett. *conſ. 258. num. 21.* Grat. *conſ. 64. num. 46. lib. 2.* Bald *in l ſi quis decurio. num. 5. C. ad L. Cornel. de falſ. allegatus ab* Aleiat. *in repet. d. l. 2. in princ. num. 35. ff. de V. O.* Exemplum habes *in l. Miles 7. ff. de injuſto & irrit. teſtam.* quo loci prævalere dicitur præſumptio illa, quod miles teſtari voluerit jure communi, & non ſpeciali, eum jus commune ſit potentius. *l. eum militem 34. §. militem miſſum 1. de militar. teſtam.*

XI.

Præſumptio naturalis potentior eſt accidentali. *l. eum qui probabilem 19. C. de Epiſc. & Cleric. ibidem q.* Bald. ubi notat, quod præſumptio hæc prævaleat cuicunque opinioni, quem ſequitur Cravett. *conſil. 250. num. 2.* ita ſi v. g. præſumptio eſſet contra aliquem, quod occiderit, quia forte ejus erat inimicus & minas de occidendo intulerit, & alia præſumptio eſſet contraria, quæ à natura deſcenderet, quod ſcil. is accuſatus fuerit eo tempore in loco tam diſtanti & remoto, ut per naturam fieri minimè poſſet, quod ibi eſſet tempore perpetrati homicidii, hæc præſumptio, quia naturalis, potentior eſt, & meritò illi accidentali præfertur Franciſc. Brun. *in tract. de indic. & tortur. p. 1. q. ult. n. 4.* ubi vid. exempla his ſimilia alia.

XII.

Præſumptio quæ à ſubſtantia deſcendit, firmior eſt ea quæ à ſolennitate oritur. Hieronym. Butigell. *in repet. l. ceſtus. num. 17. ff. ſi cert. petatur.* Exemplo hoc illuſtrant Impp. Dioclettanus & Maximianus *in l. non Codicillum 14. C. de teſtam.* ubi aſſeverant præſumptionem eſſe evidentem eum voluiſſe teſtari, qui heredis inſtitutionem vel exheredationem adſcripſit; quia inſtitutio vel exheredatio ſubſtantia teſtamenti dicatur, *§. ante heredis. 34. Inſt. de legat. & pr. Inſt de exhered. liber.*

XIII.

Præſumptio excluſiva delicti fortior eſt incluſiva, & illam tollit Bart. *in l. non ſolum. §. ſed probari. ff. de nov. oper. nunc.* Roman. *conſ. 68. Viſis in propoſito.* Grammatic. *deciſ. 18. num. 5.* Farin. 1. *conſil. crim. n. 7.* ſemper enim præſumptio bona & honeſta ſumenda eſt, ut delictum evitetur. *l. merito 51. ff. pro ſocio. l. ſi defunctus 10. C. arbit. tutel.* Bart. *in l. facultas. C. de jure fiſci.* Bald. *in l. quiſquis. num. 5. Cod. ſi cert. pet.* Gœdd. 1 *Conſil. Marpurg. 28. numero 206.* Vnde etiam præſumptionibus contrariis concurrentibus illa non modo capienda, quæ delictum excludit Roman. *conſ. 68. Viſis mihi. num. 8.* Grammatic. *conſ. 31. num. 11.* Bertazoll. 1. *conſult. deciſ. conſ. 226. n. 5.* verum

etiam talis excluſiva, aliis incluſivis præferri debet, Riminand. *conſ.* 136. *n.* 15. *vol.* 1. Burſat. *conſ.* 94. *n.* 22. Vult. 1 *conſ. Marp.* 15. *n.* 24.

XIV.

Præſumptio illa judicatur potentior quæ benignior. Bart. *in l. ſi pupillo. ff. ad L. Falcid.* Caſtr. *in l.* 2 *num* 7. *C. qui teſtam. facere poſſ.* Caccialup. *in l. omnes populi. num.* 39. *ff. de juſt. & jur.* Cravett. *conſ.* 336. *num.* 42. *vol.* 3. Vult. 1. *conſil. Marp.* 22. *n.* 71. Exemplum ſit *l. ſi pupillus* 21. *ff. ad L. Falcid.* Vbi cum recipiens à legatario, aliàs debitore duplicem ob cauſam recipere potuiſſet, nempe cauſa adimplendæ conditionis, & cauſa ſolvendi debitum naturale, recipere dicitur ob cauſam ſolvendi debitum utpote benigniorem, ut illa deinde in ſalcidiam imputentur. Et hanc præſumptionem etiam præferri illi, quæ facit valere actum, ſenſerunt Iaſon. *in l. nominatim, in fin. de de liber. & poſthum.* Nev zan. *lib.* 6. *ſyl. nuptial. num.* 47. *verſ. item in dubio.* & in ſimili docuit Alciat. quod in concurſu duarum cauſarum illa prævaleat, quæ benignior, *in repet. l.* 2. *in pr n.* 34. *de V O.* ubi etiam ſimul *ad l.* 2. *in fin. ff. ad L. Aquil.* quæ adverſari videbatur, reſpondet.

XV.

Præſumptio illa validior quæ veriſimilitudini magis convenit. Bald. *in l. ſive poſſideris, in fin ff. ut in poſſeſſ. legat.* Iaſon. *in l. ſi extraneus. num.* 9. *ff. de condict. ob cauſam.* Curt. jun. *conſ* 178. *col.* 1. Cravett. *conſ* 662. *num.* 22. *vol.* 4. Franciſc. Brun. *in tract. de indic. & tortur. p* 11. *quæſt. ult. num.* 2. cum dicit, quod illa furti præſumptio, quæ oritur contra eum qui noctis tempore viſus eſt aliquid ſub pallio geſtare extinguatur atque diluatur ea præſumptione quæ naſcitur, probando hunc accuſatum virum bonum ac frugi fuiſſe, quia hæc præſumptio veriſimili magis conſentanea. add. & Angel. *in l. milites. C de quæſtion.* unde etiam teſtibus veriſimiliori deponentibus majorem fidem tribui, traditur *in l. ob carmen* 21. *§. ult ff. de teſtib. & c. in noſtra* 32 *eod. tit. & copioſe reſp.* Cravett. *conſ* 6. *n* 56. *& conſ.* 195. *n.* 10.

XVI.

Præſumptio illa potentior, qua inæqualia vitantur. Zuchard. *in rubr. ff. ſi cert. pet.* Menoch. *de præſumpt. dict. quæſt.* 29. *num.* 16. Vult. 1. *Conſil. Marpurg.* 22. *num.* 73.

XVII.

Ex præſumptionibus condemnatio ſequi poteſt. *cap. afferte* 2. *de præſumpt.* Bald *in l. quicunque. num.* 25. *C. de ſerv. fugitiv.* Alex. *conſ.* 60. *num.* 1. *lib.* 2. Brun. *de indic. & tortur. p.* 1. *quæſt.* 4 *num.* 7. Cravett. *conſ.* 73. *num.* 29. Grammatic. *conſil.* 22. *num.* 14. etiam in delictis occultis & quæ ſunt difficilioris probationis, Marſil. *conſ.* 44. *num.* 8. Pariſ. *conſ.* 57 *num.* 33. *& conſ.* 75. *n.* 16. Iuſtin. Bond. *conſ. crimin. diverſ.* 54. *num.* 34. *lib.* 2. Paul. Merend. *inter eadem. conſil.* 90. *num.* 27. *lib.* 2. Clar. *in practic. §. fin. quæſt.* 20. *verſ. ſecus tamen ad fin.* Maſcard. *de probat. lib.* 1. *concl.* 495. *num.* 4. *& concl.* 459. *n.* 16. *& con-*

& concluſ. 461. *n.* 10. Menoch. 1. *de præſumpt. quæſt.* 40 *n.* 13. Nicol. Moron. *de fide Treug & pace. q.* 186. *n.* 7. Gabr. 1. *de probat. concl.* 1. *n.* 30. Brunor. à Sole *in ſuo conſil. crim. n.* 7.

Declara (1.) dummodo indicia & præſumptiones ſint indubitatæ. (2.) procedat quoad pœnam extraordinariam, ſecus quoad ordinariam. Farin. *in tit. de reo confeſſo & convicto quæſt* 85. *num.* 33. *& 1 conſ. crimin.* 33. *in add. lit. t.* Carrer. *in pract. criminal. in tract* 3. *de homicid.* Brun. *de indiciis & tortur. part.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 13. *ad fin. Verſ. ad vertendum tamen.* Tiraquell. *de pœn. cauſ.* 27. *num.* 1. *& ſeqq.* latiſſimè Maſcard. *de probat. concl.* 1221. *n.* 36. Anton. Gomez *de delict. c.* 3. *de homicid. num.* 45. *& ibi* Soarez *in addit. lit. l. in Verb eleganter.* Capyc. *deciſ.* 126. *num.* 15. Monticell. *reg. crimin.* 11. *n.* 11. *& 25.* Petr. Plac. *in Epit. delict. cap.* 14. *num.* 3. *in fin.* Diaz. *regn.* 370. *in princ. & 1. ampliat.* cum in extraordinariis pœnæ delictorum plerumque temperentur. Gigas *in tr. de crim. laſ. Majeſt. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt. & per quos crimin. laſ. Majeſtat. prob. quæſt.* 24. *num.* 4. Innocent. *in cap. quia Veriſimile. num.* 2. *Verſ. nota tamen de præſumpt.*

XVIII.

Præſumptio non cadit ſuper certo, ſed incerto *gloſſ. in l. unic. §. accedat. Verb. præſumatur. C. res inter alios acta non noc. & in l. ſive poſſideti. cum ibi not. per Dd. C. de probat.* Farin. 1. *conſ.* 91. *n.* 7.

XIX.

Præſumptio violenta admittit probationem in contrarium. *gloſſ. ult. in fin. extr. de presbyt. non baptizand.* ac ſufficit ad condemnationem, quia pro certitudine habetur. *c. literis* 12. *& ſeqq. extr. de præſ. c. adferte* 2. *extr. eod.*

XX.

Præſumptionem cauſat executio ſententiæ. *cap. ſuſcitata* 6. *extr. de reſtitution. in integr.*

XXI.

Præſumptionem elidit juramentum. *cap. ult. extr. qui matrimon. accuſar. poſſ.* unde ſi præſumptio ſit contra aliquem, quod malitiosè proponat exceptionem, juramentum debet præſtare, quod malitiosè eam non proponat. *cap. literas* 13. *extr. de reſtitut. ſpoliat.*

XXII.

PRÆSUMPTIO cedit veritati, quia veritas prævalet præſumptioni. *l. nuptura filio* 57. *ff. de jure dotium. l. fin. in princ. ff. quod metus cauſa. l. cum de indebito* 25. *ff. de prob. l. in rebus* 30. *Cod. de jure dotium.* Socin. *conſil.* 164. *col.* 5. *verſ. ſed ad hanc obiectionem. num.* 10. *volum.* 2. Pariſ. *conſ.* 29. *num.* 44. *lib.* 2. Roland. à Valle *conſ.* 99. *n.* 11. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 7. *num.* 61. *& conſ.* 16. *num.* 22. *& conſ.* 28. *num.* 110. *& conſ.* 37.

num.

num.17.& conſil.80.num.19. & conſ.423.num.12. Card.Tuſch.*practic. concluſ.tom.6.lit.P. concluſ.612.per totam.* Menoch.*conſ.86.num.106.* Stephan.Gratian.*diſcept.forenſ. tom.5.cap.832.num.15. & c.909.n.23.* Carpzov. *part.2.conſtitut.2.defin.8.num.5.*

XXIII.

PRÆSUMPTIO una tollit aliam. *l. Divus 7. ff. de in integr. reſtit. l. quidam teſtamento 30. ff.de vulgari & pupil.ſubſtit. l.1.C.qui & adverſus quos. l.fin. C.de Inſtit. & ſubſtit. c.tuam 26. de ſponſal. cap. afferte 23.de præſumpt.* Hippol. *conſ.8.num.6.* Tiraquell. *in l.ſi unquam. verb.donatione largitus.num.150.C.de revocand.donat.* Menoch.*remed. 15. recuper. num.353. & num.387. & de arbitr.lib.1.quæſt.76. num.19. & conſ.101.num.55. & conſ.343.n.38.& de præſumpt.lib.1.præſ.30.* Maſcard. *de probat. concluſ.405. num.5. & concluſ.882. num.15.& concluſ. 1147. num.27. & concluſ.1224. & concl.1377. num. 73. cum ſeqq.* Surd. *conſil. 361.num.35.* Valaſc.*de partitionib.c.38. num.9.* Farinac. *in præxi criminal.part.3.quæſt.86. num.102. cum ſeqq. & part.4. conſil.102. num. 49.* Benedict.Ægid.*in repet. l ex hoc iure.ff.de iuſtitia & iure.part.1.cap.11. num.17.* idem Surd.*conſil.16.num.23. & conſ.31.num.49.& conſ.69.numero36. & conſ.80.num.21. & conſ.383.num.25.& conſ. 486. n.15.* Stephan. Gratian. *d.tom.5.c.824. n.6.& 14. & c.967. n.14.* Alex. Trentacinq. *conſ.19.n.10. p.1.& conſ.37.n.6.& 11. eadem p.1.*

XXIV.

PRÆSUMPTIO fortior tollit debiliorem. *d.l. Divus 7.ff.de in integr. reſtitut. l non ſolùm 67. ff.de ritu nupt.* latè Menoch.*de præſumpt. lib.1. præſ.30.num.1.cum ſeq. & lib.6. præſ.64.num.46.& conſ.22. num.22.* Surd.*conſ.94.num.61. & conſ.112.num.73. & conſ.311. num.79. & conſ.335.num.5.* Steph. Grat. *tom.4.cap.611. num.33.& c.650.num.33. & cap.657. num.33.* [ſemper enim præſumptio minor & infirmior cedit majori & validiori.*cap.literas 14.de præſumpt.gloſſ.in cap.tranſmiſſa de for.compet.& in c.Michael de fil. presbyt.* Bart. *in d. l.Divus. & in l.tranſactionem. C. de tranſact.* Dec. *in c. quoniam. n.8. de offic. deleg.* Jaſon.*in l.iam hoc iure. col.2. circ.fin.ff.de vulg. & pupill.ſubſt.* Alciat. *de præſ.reg.1.præſ.9.num.16. & reſp.269. n.2.* Curt.jun. *conſ.35. num.6. & conſ.163. num. 22.* Cravett. *conſ.145. num.11. & conſil.149.num.17.* Grat. *conſil. 54. num. 40. vol.4.* Burſat. *conſ. 15. num.22. lit.c. & conſil.340. num.34.lib.3.*]

XXV.

XXV.

PRÆSUMPTIO una cedit pluribus, *l. 3. §. 1. ff. de teſtibus. l. cum de indebito 25. in princip. ff. de probat. auth. itaque. C. communia. de ſucceſſ.* Surdus *conſ. 1. num. 60. & conſ. 94. num. 61. & conſ. 313. num. 51. & conſ. 383. num. 25. & conſ. 429. num. 28.* Sigiſm. Scaccia *de commerc. §. 1. quæſt. 1. num. 529.* [Et pauciores vincuntur & tolluntur à pluribus, *Auth. de conſanguin. & uterin. fratrib. cap. 1. de Treug. & & pac.* Baldus *in l. filium. num. 2. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni juris.* Alciat. *de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 37. num. 9.* Decius *conſil. 470. num. 10.* Socin. jun. *conſ. 59. num. 10. vol. 2.* Cravett. *conſ. 145. n. 11. vol. 1.* Gratian. *reſp. 55. n. 39. vol. 1.* Burſat. *conſ. 19. n. 27. lib 1. & conſ 272. n. 7. lib. 3.* cùm fortius probent plures, quàm una, *c. illud 11. de præſumt.* Weſenb. *1. conſ. 4. num. 30.*]

XXVI.

PRÆSUMPTIONES ceſſant in claris, Anton. Monachus *Florent. deciſ. 51. num. 49.* [Præſumptionibus enim non eſt certandum, quando habemus veritatem ab ipſo judice detectam, *l. cum de indebito 25. §. 1. ff. de probat. cap quicunq; 5. deſtinct. 81.* Farinacius *1. conſ. crimin. 77. num. 28.*]

CAP. LXIX.

Præſuppoſitum.

Axiom. I.

Præſuppoſito ſubducto, diſpoſitio quoque ſubducitur, *cap. ſi Papa 10. de priv. in 6. Clement. ſi ſummum 4. de ſentent. excommun.* Alexand. *conſ 126. Viſis hic omnibus, de quibus in themate. lib. 5.* Et qui loquitur præſuppoſitivè, videtur loqui conditionaliter, Iacobus Menochius *conſ. 175. indicis mumm. num. 12. in princip. & verſ. Et primò, cum allegatis.* Ducius *conſil. 644. num. 15.* Decianus *reſponſ. 1. num. 16. volum. 1.* Pantſchmannus *2. practic. quæſt. 21. num. 64.*

II.

Præſuppoſitum ſemper in quacunque diſpoſitione eſt verificandum, per tradita à Decio *conſ. 251. n. 1.* Natt. *conſ. 343. num. 2.* Bero *conſ. 120. num. 9. lib. 3.* Regner. Sixtin. *2. conſ. Marp. 14. n. 136.*

CAP. LXX.

Præteritum.

Axioma I.

De præterito in præſens præſumitur, *l. non omnes 5. §. à Barbario 6. ff. de re milit. cap. ſemel malus 6. de R. I. in 6.* Caſtrenſ. *in l. non ignorabit. C. ad exhibend. & in l. ex perſona. num. 5. C. de probat.* Felin. *in cap. in præſentia. num. 28. de probat. per text. in l. ſive poſſideris 16. C. de probat.* Carpzovius *p. 1. conſtit. 29. defin. 8. num. 7.* Vult. 1. *conſ. Marp. 15. num. 90 & conſ. 22. numer. 44.* ut ſi quis rem habuerit, præſumitur etiam nunc habere, *l. ſi quis ex Argentariis 6. §. ult. de edend.* Donell. 25. *comm. 4.* Reinking *lib. 1. claſſ. 2. cap 2. num. 58.*

Vt autem hæc regula procedat, requiruntur duo extrema, nempe præteritum verum, & præſens poſſibile, ita, verbi gratiâ, qui tempore præterito fuit ſubditus, adhuc ſubditus eſſe præſumitur. *cap. præterea 10. de tranſact.* & qui certæ olim fuit voluntatis & opinionis, eiuſdem adhuc eſſe præſumitur, *l. eum qui voluntatem 22. ff. de probat. l. cum. 32. de donat. inter virum & uxor.* Menoch. *de præſumpt. 6. præſ. 37.* & qui olim poſſidebat, poſſidere adhuc de præſenti præſumitur, Gloſſ. Bart. & Dd. *in d. l. ſive poſſideris. C. de probat.* Maſcardus *de probat. concluſ. 1195. vol. 3.* ratio, quia quilibet in eo ſtatu & conditione manſiſſe intelligitur, in quo ante fuit, *l. ſi cui 7. §. iſidem 2. ff. de accuſat.* Vnde, ſicut qui ſemel bonis moribus præditus fuit, præſumitur adhuc eſſe, ut ſupra *lit. B. c. Bonus.* ita etiam quem perſeverare in malo, in quo fuit irretitus, dictum fuit, *ſupr. lit. M cap. malus.* Quam regulam tamen fallere in iis, quæ ſolo temporis curſu mutantur, tradit Hilliger. 21. *Don. Ex. 10. Z.* itidem ex præſenti circa præteritum præſumi patet *ex l. ſi tamen 48. §. qui 3 de adilit. edict. l. ſi ut certo 5. §. cuſtodiam 5. ff. commod. cap. cum per bellicam 34. 1 q. 14.* Menochius 1. *de præſumpt. quæſt 19 num. 6. quæſt. 24. num 37. cum ſeqq.* Gœdd. 2. *conſ. Marp. 28. num. 185.* Præſumimus enim à præſenti in præteritum, cùm tempus præſens connexitatem quandam habet cum præterito, maximè in his, quæ contendunt ad non eſſe, ut voluit Bart. *ad l. ex perſona. circa fin. verſ. primo caſu C. de probat.* Menoch. 1. *de præſumt. q. 24. n 41.* ſiquidem poteſt concurrere cum naturali veritate antecedentis, ac ſe hoc tempus præſens ad præteritum habere poteſt, ut finis ad principium. Gœdd. 3. *conſ. Marp. 33 num. 211.* ita ex præſenti poſſeſſione in præteritum præſumitur, donec contrarium liquidò probetur, & qualis nunc reperitur præſens ſtatus, talis etiam intelligitur antea fuiſſe, quamdiu ex contraria ſufficienti probatione non apparet veritas alterius ſtatus præcedentis. *l. ex perſona 2. ibiq; gloſſ. C. de probat.* Bart. *in l. Celſus. num. 22. de uſucap.* Zaſius *conſ. 6. num. 13. vol. 2* ubi contendit in remotiſſima etiam tempora ſurſum verſum ex præſenti poſſeſſione aliquid præſumi dutaſſe. Ita ex conſequenti vitæ genere colligitur conditio vitæ antecactæ, *l. ſi qui 34. ibidemq;* Bald *C. ad Leg. Iul. de adult.* & ex actu ſubſequenti arguitur præteritus, ut ait Alexand.

conſ. 15.

conſ. 15. *in fin.* *vol.* 7. ita qui nunc non eſt ſolvendo, præſumitur antea quoque ſolvere non potuiſſe, *l. ex perſona* 3. *C. de prob.* & qui nunc eſt hæreticus, arguitur etiam antea hæreticum fuiſſe, *Alberic. de Roſat. in l. eum qui bona. ff. de jur. fiſc.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 15. *num.* 145.

II.

De præterito præſumitur ad plus præteritum, *cap quia* 10. *diſt.* 28. *l. quicunq;* 3. & *ibi* Bartolus *num.* 10. *Cod. de Apoch. publ.* Dd. *in l. cùm de in rem. ff. de uſuris.* Panormitanus *in cap. literis. colum.* 2. *de præſumpt.* Speculat. *in tit. de præſumpt.* *Verſ. ſed pone.* Cæpoll. *conſ.* 96. *num.* 18. *lib.* 1. ubi concludit id, quod ab annis quadraginta in loco antiquo obſervatum fuit, & quidem in remotiſſima tempora ſurſum verſum duraſſe, *l. ſi arbiter* 28. *ibiq; gloſſ. ff. de probat.* Bald. *in cap. cauſam. de præſcript.* quem ſequitur Zaſius *d. conſ.* 6. *num.* 13. *vol.* 2.

III.

De præterito præſumitur etiam in futurum, *l. ſive poſſidetis* 16. ubi Bart. Bald. *C. de probat. cap. mandata* 6. *cap. ſcribam* 9 *extr. de præſumpt.* Aleiat. *reg.* 3. *præſ.* 25. *in pr.* Franciſc Nicon. *ad rubr. ff. de nov. oper. nunc. n.* 11. Regn. Sixt. 2. *conſ. Marp.* 13. *num.* 15.

IV.

Præterita non ſunt juvanda, *Nov.* 78. *in fin Epilog.*

Cap. LXXI.

Prætextus.

Prætextus & cauſæ differunt, Polyb. *lib.* 3. Alberic. Gentil. *lib.* 1. *de jur. bell. cap.* 19. Tacit. 4. *hiſtor.* ibi: *Libertas & ſpecioſa nomina prætexuntur, nec quiſquam alienum ſervitium & dominationem ſibi concupivit, ut non eadem iſta vocabula uſurparet.* Suetonius *in Iulio Cæſare.* Prætextum quidem illi civilium bellorum hoc fuit, cauſas autem alias fuiſſe opinantur, *cap.* 30.

Cap. LXXII.

Prævaricatio.

Axioma I.

Prævaricatio veritatis eſt, acceptio nummorum, *c. qui recte* 66. *cauſ.* 11. *q.* 3. unde nec prævaricatores fidei ad teſtimonium dicendum admittuntur, *c. non poteſt* 2. *quæſt.* 7.

II.

Prævaricationes de facili incipiunt pro Legibus obſervari, niſi celerrimè comprimantur, *cap. mala* 3. *diſt.* 8.

III.

Prævaricatio ineptè dicitur, cùm puella votum castitatis contemnit, *cap. puella* 8. 20. *q.* 1. rectius prævaricari definitur, vera crimina abscondere, *cap. si quem* 8. *§. notandum* 2. *q.* 3. Non etiam est prævaricatio, incauti & temerarii juramenti emendatio *c. definitio* 17. 22. *q.* 4. *conf. qua ad ill. tit. d. racem. crim.*

Cap. LXXIII.

Præventio.

Axioma I.

Præventioni non est locus, cùm una causa maior est alterâ, *l. contra pupillum* 54. *§. is qui ad maius* 1. *ff. de re judic.* Bart. *in l.* 2. *§. ult. n.* 2. *ff. de custod. reor.* Oldrad. *cons.* 234. *Factum tale est.* Decius *in c. cum parati. de appell.* Menoch 2. *arb. jud. cas.* 232. *n.* 18.

II.

Prævenientis processus facit silere processum prævenți, *l.* 7. *ff. jurisd. omn.* Quotiescunq; enim duo judices separatam jurisdictionem habentes possunt procedere, tunc semper locus est præventioni, *l. pen. ff. de petit. hered.* Gail. 1. *observ.* 29. *num.* 4. Ludovic. Roman. *cons.* 412. *incip. Pro habenda substantia. num.* 4. Wurmbser 1. *observ. pract. tit. de injur. vocand. conclus.* 19. Vult. 1. *cons. Marp.* 16. *n.* 38. tum ne lis in alio, quàm ubi cepta, terminetur loco, *l.* 30. *ff. de judic.* tum ne causa continentiæ dividatur, *l. nulli* 10. *C. de judic. c.* 1. *de caus. poss. & propr. c.* 1. *de sequestr. poss.* quod procedere & in criminalibus asserit Carpzov *p.* 3. *quæst.* 111. *num* 99. Ideoque si reus fuisset punitus in uno loco prævento, domicilii vel ubi deprehensus est, tum amplius ab alio judice delicti puniri non poterit, & viceversa, cùm nemo ob unum idemque delictum duplici pœnâ afficiendus sit, Farinac. *in prax. crim. lib* 1. *tit.* 1. *quæst.* 7. *num.* 52. *per l. si quis posteaquam.* 7. *ff. de judic. l. pluribus* 32. *l. si is qui Stichum* 66. *de procurat. l. qui prior* 29. *de judic. l. si à pluribus* 107 *ff. de legat.* 3. *cap. proposuisti* 19. *de foro compet. cap. & debitum* 59. *extr. de appellat. cap. si duo* 6. *de procur. in* 6. *cap. si quis justo* 46. *de Elect. in* 6. Iohan. Damhoud. *in praxi rerum criminalium cap.* 3. *num.* 1. Aegidius Boss. *in tit. de foro compet. num.* 39. Speculat. *in tit. de rescript. §. ratione autem eausa idem quod sublatum.*

Limita I. nisi prævenio sit fraudulenta & affectata, seu à reo procurata, Bald. *in l. si servus plurium. §. pen. ff. de leg.* 2. Farin. *d. q.* 7. *n.* 64.

Limita II. nisi prior processus fuerit illegitimus, aut nova supervenerint indicia sint, adversus reum alibi jam absolutum, vel non satis punitum. Aegid. Boss. *in tit. de foro compet. num.* 102. Bart. *in l.* 2. *§. ult. num.* 3. *ff. de custod. reorum.*

Limita III. si una causa alterâ sit maior, *l. contra pupillum. §. is qui ad maius. ff. de re judic.* Bartol. *in l.* 2. *§. ult. num.* 2. *ff. de custod. reor.* Oldrad. *cons.* 243.

*conſ.*243. *Factum tale eſt.* Decius *in cap. cum parati. de appellat.* Menoch.2. *arb judic. caſ.*232. *num.*18.

Limita IV. quando citatus eſſet contumax, vel quando quidem comparet, ſed de prævention̄e non exciperet, vel quando in præjudicium juriſdictionis verteretur, de quibus Gail. *d.obſerv.*29. *in fin.* & Socinus *in d. c. propoſuiſſet. num.*19. *& ſeqq.*

III.

Prævenire melius eſt quàm præveniri, præſenti naſcenti malo occurrere, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere, *l.*1. *C. quando lic. unicuiq. l. ult. C. in quib. cauſ. reſt. non eſt neceſſ.*

CAP. LXXIV.

Pragmatica ſanctio.

Pragmatica ſanctio eſt confirmatio ab Imperatore facta, *e.*1. *ibiq; gl. ext. de rer. permut. c. ea enim* 2. *§. ſed & permutare* 10. *q.*2. Ita alii: Tu vide *l.* 8. *C. de LL. l. ult. §. pragmaticas* 1. *C. de diverſ. reſcr.. & pragm. ſanct. ibiq;* Tulden. *n.*3. Dillingenſ. *cap.*5. *de compoſ. pac. n.*13.

CAP. LXXV.

Preces.

Axioma I.

Preces veritate niti debent, *l.* 3. *l.*4. *l* 5. *Cod. ſi contr. jus vel utilit. publ.* Omnibus enim mandatis ineſt clauſula, ſi preces veritate nitantur, *cap.*2 *de reſcripts.* Canoniſtæ *communiter in cap. ſuper literis. eod. tit. ibiq; gloſſ. verb. literas.* Felin. latè *in l. univerſa* 7. *C. de diverſ. reſcript. l. ſi legibus. C. ſi contr. jus vel util. publ.* Gail.1 *obſerv.*14. *num.* 1. Vnde & precator mendax impetratis carere debet, *c. ſedes. e. ſi quando* 15. *extr. de reſcr. c. ſuper eo* 2 *extr. de crimin. falſ. l.*2. *l.*3. *l.*4. *l.*5. *C. ſi contr. jus vel utilit. publ.* Gœdd. 2. *Conſil. Marp.*28. *num.*29.

II.

Precibus fruſtra impetratur, quod à jure communi conceditur, *l.*1. *C. de theſaur. l. Imperatores* 30. *ff. de rebus auctor. judic. poſſ.* Bertrandus *conſ.* 154. *num.* 147. *Bertazol. lib.* 1. *conſultat. deciſ. conſil.*76. *num.* 10. Arniſæus 2. *polit.*2. *ſect.*7. *num.*58.

III.

Preces maiorum ſunt mandata, Gloſſa *in l.* 1. *§.*1. *ff. quod juſſ.* Bald. *in l ſi mandator. ff quod cum eo qui.* Preces enim ſuperioris habentur pro juſſu, & coactione. Socin. *conſ.*263. *n* 8 *verſ. faciat. Vol.*2. Pacian *conſ.*54. *num.*59. Hinc Tyranni preces præcepta eſſe, non preces, dixerunt Gail.2. *obſerv.* 93.

*num.*20. poſt gloſſ. *in l.*1. *verb. quemadmodum quod juſſu.* Weſenb. *in parat. ff. quod met. cauſ.* adeò ut ex inferant juſtum metum, Decius *conſ.*219. *num.*2. quia preces dicuntur armatæ, Menoch. 2. *arbit. quæſt. caſ.*461. *n.*22. Vnde & quoad actus reſciſſionem, tales preces importunæ metui æquiparantur. Innocent. *in c. petitio, in princ. extr. de jurejur.* Cacheran. *deciſ.*179. *num.*4. *verſ. ſecundo præſumitur.* Decian. *conſ.*32. *Quod donatio. num.* 20. *verſ. ſeptimam conjecturam. Vol.*3. Rom. *in l. ſi ob turpem. num. fin. de condict. ob turp. cauſ.* Pacian. *d. conſ.*54. *n.*60. Quin imò & preces ſolas officialium erga ſubditum inducere juſtum metum, quando tales ſint, qui ſævire ſolent in ſubditos, tradit Abb. *in c. inſinuante, in fin. & ibi gl. qui cler. vel voluent.* & poſt eum Marant. *in quæſt. legali. diſp.*6. *n.*16.

CAP. LXXVI.

Pretium.

Axioma I.

Pretium qui petit, videtur approbaſſe venditionem, *l. quidam* 12 *ff. de Evict.* Carpzov. *part.*2. *conſtit.*11. *defin.*31. *num.*6. Eſt enim pretium nota emptionis & venditionis, Gloſſ. *in l. apud Celſum. §. ſi cum legitima. de doli mali except.* Bald. *in l. ex conventione. C. de pact.* & *l. cum dotem. num.*2. *de jur. dot* Iaſon *in l.*1. *num.*23. *C. de jur. Emphyt.* Decius *in l. imaginaria. num.*1. *de Reg. Iur. & ibi* Cagnol. Alciat. *in l.*2. *in princip. de rebus credit.* Tiraquell. *de retract. conſanguin. §.*1. *gloſſ.*2. *num.*1. Fabian. de Monte *in tract. de jur. Emphyt. quæſt.*2. *ad fin.* Pariſ. *conſ.*82. *num.*7. & *conſ.*73. *n.*10 *Vol.*3. Socinus jun. *conſ.*61. *num.*3. & 8. *Vol.*1. Iaſon. *conſ.*45. *num.*3. *Vol.*1. Marſil. *ſing.*105.

II.

Pretium juſtum eſt, quod pretio pinguiori non ſuperatur, *l.*1. ubi Bald. Salicet. *Clemm. de Vſu.* Carpz. *p.*3. *conſt.*15. *defin.*40. *n.*3.

III.

Pretia rerum non ex affectu nec utilitate ſingulorum, ſed communi hominum conſuetudine funguntur. *l. pretia rerum* 63. *in fin. ff. ad L. Falcid. l. ſi ſervum* 33. *ff. ad Leg. Aquil.* Covart 2. *Var. reſolut. cap.*3 *num.*4. Gœdd. 1. *conſ. Marp.*27. *num.*217. Carpzov. *p* 2. *conſtit.*49. *defin.*2. *num.*6. & *part.*2. *conſt.*33. *defin.*5. *num.*1. Non enim ex momentis temporum, nec ex ea, quæ ratio accidit, caritate pretia conſtituuntur, *d. l. pretia.* Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp.* 12. *num* 90. nec juſta pretia ex emptione præterita, ſed ex præſenti conſtituuntur. *l.*3. *§. Divi* 5. *ff. de jur. fiſc.*

IV.

Pretii quantitas eſt argumentum doli, & præſumitur ſimulatio, ſi pretium ſit exiguum, *l. per diverſa* 22. *C. mand. l.*8. *§.*10. *ff. de tranſact.* Gail. 2. *obſ.*7. *n.*14. Carpz. *p.*3. *conſt.*24. *defin.*15. *n.*5.

V. Aliud

V.

Aliud eſt pretium, & aliud res ipſa, *l.42. §. 1. ff. de uſufr. l. nemo 82. in princ. de V.O. l. fundum 28. de Novat. l. 48. §. ult. de furt.* verbi gratia, qui ex uno teſtamento æſtimationem ſeu pretium habet, ex altero rem petere non prohibetur, *§. ſi res. Inſt. de Legat. l.34. §. 1. de leg. 1. l. 66. §. 1. de leg. 2.* Imò pretium qui accipit, rem ipſam accepiſſe textus expreſſus *in l. quia qui pretium 39. ff. de uſufr. l. 4. de jur. dot.* Quod procedit maximè, ſi contrahentes tacitè vel expreſsè in id conſentiunt, ut pecunia ſuccedat loco rei, Hottoman. apud Beſold. *conſ. 20. num. 106.* Sed hanc regulam per omnia veram non eſſe, monent Hottomannus & Bachovius *ad §. ſi res alienæ 6. Inſt. de Legat.* Licet enim re ipſa omninò contineatur etiam æſtimatio: non tamen viciſſim æſtimatione res eodem modo continetur, ſiquidem affectio etiam ad rem eſſe poteſt, etiam ultra æſtimationem.

V I.

Pretium ſuccedit loco rei, *l. ſi & rem 22. ubi gloſſ. ad Verb. quia poteſt. ff. de petit. hered. l. ſed etſi lege 28. §. 1. l. ſi poſſeſſor 23. §. 1. ff. eod. l. Imperator 72. §. ult. de legat. 2. l. 55. de donat. int. Vir. & uxor. l. 2 perveniſſe.* ubi Gloſſa & Doctores *de hered. Vendit.* Fulgoſ. Alexand. Angel. *in l. ea demum. Cod. de collat.* Maſver. *in pract. tit. de ſocier. §. nomina.* Surrogatum enim ſapit naturam ſurrogati. *l. ſi enim 10. §. qui injuriarum 2. ff. ſi quis caut. in judic. ſiſt.* Everh. *in loc. à Cr. ſurrog. per tot.*

Declara, tum demum procedere, ſi ipſa res debita ſit, vel ejus exiſtat, aut certè eius eſſe vel fieri debeat, qui petit, jure peti poſſit, atque ita iſtius rei nomine actionem pariter habeat. *l.14. Verſ. quia videtur. ff. de V. S. ibidem*, gloſſ. *l.80. §. 1. ff. de furt. l. ſi gregem 22. l gregem 21. de legat. 1. l. planè 38. §. 22 ff. de petit. hered. & l Imperator 70. §. fin. de legat. 2. l. res in dotem 42. ff. de jur. dot. l. venditor 21 ff. de hered. Vend. l. mater 3. Cod. de rei Vindic. l. Sinum 22 ff. de reb. cred. l. ſi ex legato 23. ff. de V.O.* Coſt. *ad l. 22. de petit. hered.* Gœd. *ad l.14. de V.S. n.17 & 1. conſ. Marp. 25. n.132.*

Limita, regulam aliter locum non habere, niſi in judiciis univerſalibus, ut dicunt Bart. *in d. l. ſi & rem. Verſ. oppono quod pretium. num. 1 ff. de petit. hered.* Cyn. *in l. mater. col. 2. Verſ. 1. C. de rei Vindic.* Iaſon. *in l. ſi eum. n. 4. Verſ. & eſt talis. col. 2. in fin. ff. ſi cert. petat* Tiraquell. *de retract. lignag. §. 32. gloſſ 1. num. 21. Verſ. quod autem traditur.* Ita pretium ſuccedere loco feudi, dixit Henning. Gœden. *conſ. 7. de pret. res feudal. num. 29. & ſeq. per text. 2. F 25.* licet aliud videatur Cothmann. 1. *reſp. 2. num. 308.* quia univerſitas quædam putatur. Panormitan. *in cap. cum ſeculum. num. 1. de jure patron.* item quod univerſalia jura, juriſdictionum, venationum & ſimilia complectatur Iaſon *in l. 3. num. 30. Cod. de edend. gloſſ. in l. quod dicitur 5. Verb. ſed doris. de impenſ. in rem dotal fact.* idem obtinere & in dote, poſt gloſſ. *in l. Labeo 11 4. Verb. pretium. de V S* tener Alexand. *conſ. 4. Videtur. num. 23. Vol. 2. per l. res quæ dotem 42. de jur. dot. l ſi ex lapidicinis 33. eod. tit.* utpote quæ univerſalis petitio Gloſſ. *in d. l. quod dicitur 5. Verſ. ſed doris.*

dotis. Vide tamen & Argent. *art.* 418. *conſuet. Britan. gl.* 1. *num.* 13. & de petitione hereditatis pateſcit *ex d. l. ſi & rem. ff. de petit. hered. cum ſimilibus ſupra allegatis.* Vnde cur pretium in judiciis ſingularibus non ſuccedat loco rei, facit præcipuè id, tum quod in illis pretium & res adeò ſint diverſæ, ut interrogatus, an habeat rem, poſſit negare, licet habeat eius pretium. Baldus *in l. cogs. col. penult. C. de petit. hered.* Iaſon *in l. ſi cum ſervum. n.* 6. *ff. ſi cert. petatur*, tum etiam quod regulariter res empta ex pecunia mea, mea ſæpiſſimè non dicatur. *l. ſi ex ea* 6. *C. de rei vindicat.* Paeian. 1. *conſ.* 35. *num.* 31. *l. Venditor* 21 *ff. de hered. vendit. l. ſi quis uxori* 52. *§ ſi Titius* 17. *& l. qui Stas* 48. *§. fin. ff. de furt. l.* 38. *ff. de noxal. act. l.* 7. *§.* 1. *in fin. qui pot. in pign.* Carpzovius *p.* 3. *conſtit.* 30. *defin.* 1. *& p.* 4. *conſt.* 40. *definit.* 9. *num.* 4. Reiger. *in voce ſurrogatum.* Gifanius *ad l.* 82. *de V. O.* niſi in caſibus, quos notavit Bartholom. Socinus *in tract. de fallent. reg.* 371. quibus adde & tres ſpeciales caſus, qui notantur à gloſſa *in l.* 1. *C. ſi quis alteri vel ſibi, Verb. conſtitutam.* Weſenb. 2. *conſ.* 79. *num.* 13. Licet igitur Nebelkræ *deciſ.* 10. *p.* 140. id planè negare videatur, dum inquit: Verum non eſſe præſuppoſitum illud, quo ex re quapiam factum, naturam & qualitatem eius rei indicere putet *exemplo. l. qui Stas* 48. *§. ultim. de furt. l.* 7. *§. ult. qui pot. in pign. Lex pecunia* 12. *C. de Iur. dot.* Textus tamen *in l. ſi mater. C. de rei Vindic.* contrarium demonſtrat. Confer Iohan. Cephal. 1. *conſ.* 20. *incip. uſumfructum ſtabilium, n.* 10. ubi expreſsè in rebus partieularibus, quod ibi pretium in locum rei nequaquam veniat, limitat.

CAP. LXXVII.

Primogenitus, Primordium, Primum.

Axioma I.

Primogenitus appellatur, qui primo natus eſt, quamvis nullus ſequatur, *c. Ioſeph. 5. extr. de V. S.*

II.

A primordio tituli poſterior formatur eventus, *l. regula* 9. *§ fin. Verſ. ut licet. ff. de juris & facti ignor. l.* 76. *ff. de rei Vind. l fin. Cod. de imp. lucrat. deſcript. l. qui id quod* 33. *ff. de donat. l. clam* 6. *de acquir. poſſeſſ.* Harprecht. *ad §.* 1. *num.* 85. *Inſtit. de injur.* Aleiat. *in tract. de præſumpt. reg.* 2. *præſ.* 24. *num.* 1. Cravett. *conſ* 91. *num.* 9. Cephal. *conſ.* 156. *num.* 3. Surdus *conſil.* 202. *num.* 16. *lib.* 2. Conſil. Arg. *conſ.* 104. *num.* 103. Vult. 1. *conſ. Marp.* 12. *num.* 43. ratio, quia poſtea factum præſumitur in eius executionem, quod factum erat prius, atque ita declarans nihil de novo addit, ſed id, quod eſt, demonſtrat, *l. heredes palam* 21. *§ ſi quid poſt* 1. *ff. qui teſtam. fac. poſſ.* Vult. 3. *conſ. Marp.* 21. *num.* 204. Nec obſtat, quod Pantſchman. 2. *quæſt.* 22. *num.* 50. ſcribit, primordium tituli non formare exitum ſubſequentem, quando aliquid ſupervenit, quod primordio & origini contractus derogavit, Nam tale aliquid

quid supervenisse probandum est, non ex solo cursu temporis, quippe quod ad obligationem inducendam, per se inidoneum est, *l. obligationum fere* 44. *de O. & A.* sed aliis ex causis justis & legitimis, Barth. Socin. *1. cons* 131. *n.* 7. Ernest. Cothm. 2. *resp.* 79. *num.* 97.

III.

Primum quod est, aliud ante se habere non potest, Iason *in l. rescripta. n.* 2. *l. fin. n.* 3. *C. ss. contr. jus vel utel. publ.* Primo enim nihil esse prius, *ex §. nos vero* 2. *ff. de concept.* probat Arnis. 1. *de Majest. c.* 2. *n.* 2.

CAP. LXXVIII.

Princeps.

Axioma I.

Princeps est pastor, qui pro grege excubat, Hier. Alban. *de potest. Papa. p.* 1. *n.* 43. Modest. Pist. *cons.* 9. *n.* 10. *lib.* 2. Sicut enim pastor oves suas fovet, ita & Princeps suis subditis pastoris vice esse, cosq; cunctis in necessitatibus tueri tenetur, *c. cum Apostolus* 6. *§. sussinemus. extr. de censib.* Lucas de Penna *in l. unic. col.* 2. *C. de superindict.* Gail. 1. *obs.* 17. Coler. *de process. executiv. c.* 9. *num.* 58. Pruckman. *cons.* 28. *num.* 70. Vnde & pater vocatur communis, qui filios placido sinu foveat, Baldus *cons.* 410. *num.* 5. *lib.* 5. Natt. *cons.* 445. *num.* 6. Cravett. *cons.* 933. *num.* 25. & veluti Deus est in terris. Boër. *in tract. de Auctor magni consil. n.* 128. cui nihil magis proprium quàm humanitas, per quam sola Dei imitatio servatur, *l. fin. Cod. de donat. inter Vir. & uxor.* Modit. *in §. Principum. dub.* 1. *num* 11. inde etiam debitores justitiæ vocantur ab Ifern. *§. quoniam. de probib. feud. alienat. per Lothar.* Vide & Molin. *in consuetud. Paris. §.* 1. *gloss.* 5. *num.* 65. ubi subjicit, obligationem mutuam esse inter subditos & superiores.

II.

Princeps est propter populum eiusque utilitatem, non populus propter Principem, Cic. 1. *de offic.* Aristot. 3. *polit.* 11. Cels. Mancin. *lib.* 4. *de jure Princip.* Ludov. Molin. *tom.* 3. *p.* 1. *de trib. disp.* 667. *num.* 1. Heig. *lib.* 1. *q.* 19. Garsia *de Expens. cap.* 21. *num.* 32. Paris de Puteo *de Excess. Baron. c.* 1. *n.* 21. Molin. *in consuetud. Paris. tit.* 1. *§.* 2. *gloss.* 3. meminisse enim debet, Principatus non ob sui, sed ob utilitatem publicam & subditorum esse institutos, ut elegantes deducit Michaël ab Aguerre *Apolog. sua part.* 2. *num.* 224. allegatus à Vult. 3. *cons. Marp.* 35. *num* 141. Quapropter Principis est, subditos in eo statu conservare, in quo reperit, *l. neminem* 64. *in fin. C. de decur. gl. in l. moveor. C. de serv. exportand.* ubi ait: Quo statu te invenio, in tali te conservabo, idem tradit Roland. à Vall. *cons.* 1. *num.* 104. *lib.* 1. Laur. Sylvan. *cons.* 1. *num.* 27. *lib.* 1. ubi perhibet Principem velle ea, quæ consueta sunt. Hinc Princeps consuetudine suorum subditorum ligari, eáque in territorio illo uti debere, *l. Lucius* 21. *§. fin. ad municipal.* not. Iohan. Faber. *in §. ex*

non ſcripto. Inſtit. de iure naturali. gent. & ciuil. Bover. *in ſuiſing. verb. ſtatutum. num.* 5. Quod enim diuturna conſuetudo approbat, id pro lege habetur, Bald. *conſ.*318. *col.*1. *fol.*3. cum ſit alterum quaſi jus naturale, quod tranſmutari non poteſt, idem Bald. *conſ.*439. *col.*5. *fol.*3. vide Mantuanum *conſil.*43. *num.* 9. *tom.*2.

III.

Principis conceſſio facta ſimpliciter ſemper abſque alterius incommodo intelligitur, *cap. ſuper eo* 15. *de offic. delegat. cap. quamſus* 8. *de reſcript. in* 6. *l.*2. *§. merito. ff. ne quid in loc publ. l. nec ſolus* 4. *C. de Emancip. liberor.* Iaſon *in l. Gallus. § & quid ſi tantum. num.*63. *de liber. & poſthum.* Decius *conſ.*271. *num.*2. *conſ.*389. *num.*4. *conſ.*544 *num.*34. Cephal. *conſ.*6. *num.*28. Laurent. Tennin. *conſil.*207. *num.*1. Siquidem Princeps eſt propter bonum, non ut obſit, ſed ut proſit. Alphonſ. Modit. *§. Magiſtr. dub.*1. *num.*5. qua ratione nunquam jure altero jam quæſito præjudicare velle præſumitur, *l. nec ſolus* 4. *C. de Emancipat. liber.* Bald. *conſ.* 327. *col.* 2. *Vol.* 1. & *conſ.* 363. *in princ. Volum.*1. neque eius intentionis eſſe, præjudicare pactis & tranſactionibus inter partes firmatis dixit Bartholom. Socinus *conſ.* 120. *num.* 2. *lib.*4. cùm lædere aliquem velle, de eo non præſumatur, Hyppolit. de Marſil. *in ſing.* 440. Conſil. Argent. *conſ.*2. *num.*36. *cum ſeqq. lib.*1. Vnde & malum in Principe, non poteſtas, ſed tempeſtas dicitur. Vaſq. 1. *controuerſ. cap.*1. *num.*20. & 2. *cap.*51 *num.*65 Hinc quando Princeps quid iniqui concederet, præſumitur ad inſtantiam partis, non motu proprio feciſſe, *cap. ſi motu proprio* 23. *de prabend. in* 6. *cap. ſi quando* 5. *in fin. de reſcript. & in cap. fin. eodem in* 6. *cap. ſuper* 1. *de crimine falſi. cap.* 1. *de religioſ. in* 6. *l.*1. *Cod. de petit. bonor. l. ex facto* 43. *in princip. de vulgar. ſubſtitut. l. fin. Cod. ſi contra jus vel utilit. public.* Gail. 1. *obſeruat.* 14. *num.* 16. Alciatus *de præſumpt. reg.* 3. *præſumpt.*8. cùm præſumatur, ut juſtitiæ plenus, omnia deliberatè, & prout convenit, nec niſi ex juſta cauſa facere, Maſcardus *de probat. concluſ.* 1227. *num* 21. Cravett. *conſ.*168. *num.* 9. Regner. Sixtin. *lib.*2. *Conſil. Marpurg. conſ.*14. *num.*51. Vide Gail. ubi exemplis hoc demonſtrat, 2. *obſerv.*58. *num.* 10. & 11.

IV.

Principis intentio ſemper intelligitur eſſe talis, qualis eſſe debet de jure & æquitate, Baldus *in cap.*1. *num.*3. *verſ. ſi autem non eſt. colum.* 2. *apud quem vel quos contr. feud. defin.* & *in l. omnes, num.*87. *verſ. item quia. ff. de juſtit. & jur.* & *cap. licet. n.*1. *extr. de offic. judic. ordinar.* Cravetta *conſ.*103. *viſis. num.*14. *ſub verſ. videamus.. colum.*4. Cephal. *conſ.*468. *num.*110. *verſ. nec obſiſtit oſtaſium. Volum.*4. Pacianus 1. *conſ.*161. *num.*21. Talis enim ea præſumitur, qualis eſt legum candor & rationis naturalis integritas, Gail. 2. *obſ.*76. *n.*11. quia ipſe Lex animata in terris dicitur. *Auth. de Conſul. circ. fin. gl. in l. prohibitum. de jur. fiſc.* Lud. Gomez. *ad §. item ſi quis. num.*23. *Inſt. de Actionib.*

V. Prin-

V.

Princeps quando aliquid facit, ſemper præſumitur ex juſta cauſa facere, Bald. *in l. ſi teſtamentum. C. de teſtam.* Decius *conſ.* 292. *colum.* 2. Alciatus *reg.* 3. *præſumpt.* 8.

Declara, hoc verum eſſe, quando aliquid facit aut ſcribit motu proprio, ſecus ubi reſcribit ad alterius poſtulationem, tunc enim præſumptio ceſſat, quia in tali caſu magis præſumitur ad importunitatem poſtulantis, quàm ex ſua voluntate ſcripſiſſe, ita ſingulariter dixit Ludovic. Roman. *conſ.* 436. *incip. quod indultum. col.* 4. *num.* 19. *& repet. l. ſi verò. §. de viro. num.* 47. *fallent.* 24 *ff. ſolut. matrim.* Iohan. de Imol. *in l. ſi teſtamentum. verſ. ultimò limita. C. de teſtam.* Dec. *in c. Eccleſiarum. num.* 29. *ſecund. Lugdunenſ. & num.* 135. *ſecund. Venetam impreſſion. extr. de Conſtit.* Mynſing. 4. *obſerv.* 8. Thom. Grammatic. *deciſ.* 65 *num.* 30. *cum ſeq.* & pro memorabili dicto refert Hyppolit. de Marſil *ſing.* 6. idemque tenuit & Alciat. *in l. cauſas, in pr. C. de tranſact.* Vnde quando Princeps procederet parte non citata, pro eius actu non præſumeretur, ſicut declarant Abb. *in c.* 1. *de cauſ. poſſeſſ. & propr. & in cap. cum olim. de rejudic.* Barthol. Socin. *conſ.* 120. *Memini. num.* 9. *verſ. præterea & verſ. tertium autem. lib.* 4. quin imò ſi Princeps revocaret, quod fecit motu proprio, fingitur circumventus ad id ut probari contrarium non poſſit, Dec. *conſ.* 580. *col* 2. *num.* 5. *conſ.* 286. *col. fin. n.* 8 *conſ.* 282. *col. & ſeq.* Reſtaur. Caſtald. *in tract. de Imperat. quæſt.* 110. Aegid. Boſi. *in tract. crim. tit. de Princip. n.* 18. *& ſeqq.*

Excipe, niſi quando aliquid reſcriberet aut mandaret contra ea, quæ ſunt juris divini aut gentium, aut contra receſſus Imperii aut conventionem Statuum. Tunc enim non præſumitur juſta cauſa in Principe, nec libera voluntas pro tali habetur, Alciat. *in tr. de præſumpt. reg.* 4 *præſ.* 8. & *ibid.* Nic. Arelat. *in annot.* adde & Mynſ. 4. *obſ.* 8. qua de cauſa ſi tale reſcriptum contra contra jus divinum curreret, regulariter nullum erit, *l. fin. C. ſi contr. jus vel utilit. publ. cap. quæ in Eccleſiarum 7. ibiq;* Dd *de Conſtit.* neque ei, quando de injuſtitia mandati conſtaret, parendum, ſed benè reſiſti poterit, per ea quæ tradit Bartolus *per ill. text. in l. prohibitum 5. C. de jur. fiſc* & not. Ioh. Andr. poſt Hoſtienſ. *in c. ſignificamus. de Conſt.* Dec. *in l. non videntur, §. qui juſſu. num.* 4. *de Reg. Iur.* Abb. *in c. ſi. quando. col.* 3. *de off. deleg.* idemq; Dec. *col.* 2. *n.* 8. *ſecund. Venet. impreſſ.*

VI.

Principem ſummum decet pacta & conceſſiones ſuorum Maiorum & anteceſſorum obſervare *c.* 1. *de prob. ibiq;* Aug. Bero. *n.* 31. ubi ait, Principem ad hoc & naturaliter & civiliter obligari, Paul. de Caſtr. *in l digna vox. C. de LL.* Bald. *in d. c.* 1. *& conſ.* 271. *Caſus conſilii talis eſt.* Vol. 1. Alex. *conſ.* 16. *col. pen. verſ. quia.* Vol 5. Roman. *conſ.* 52. *In quæſtione Magnificorum. dub.* 2. Socin. jun. *conſ.* 116 *n.* 2. Vol 2. Laur. Sylvan. *conſ.* 98. Ioh. Bapt. Villalob. *in ſuis comm. opin. lit. P. n.* 323. Nam, ut graviſſimè dixit Bald. *in cap. item ſi de nat. feud.* Deus non ſubjecit Principi contractus, ex quibus obligatur, licet Leges

ſubjecerit, Soc. jun. *conſ.* 115. *n.* 11. *lib.* 2. ſi quidem litera non ſolum Princeps, ſed Deus ipſe ex conventione obligatur. Bald. *in l.* 1. *ff. de pact.* Panorm. *in d. c.* 1. *not.* 1. *de prob.* neq; ſuæ permiſſioni poteſt etiam de plenitudine poteſtatis contravenire, Paulus de Caſtr. *in d. l. digna. Cod. de LL.* Reſtaur. Caſtald. *in tr. de Imperat. q.* 111. *in caſu* 188. Cravett. *conſ.* 135. *num.* 5. Grammat. *conſ.* 56. *n.* 25. *cum ſeqq. conſ. tract. meum de oblig. ſucceſſ. in offic. e.* 5. *n.* 21. *& ſeqq. Clariſſ. Hahnium ad VVeſenbec. de conſtit. Pp. pag* 94.

VII.

Princeps quod non poteſt, id nec voluiſſe cenſendus eſt, Vult. 3. *conſ. Marp.* 19. *n* 51 Quia Princeps in dubio cenſetur habere voluntatem conformem juri. *l. digna* vox ℣. *C. de LL.* & voluntas eius talis præſumitur, qualis de jure eſſe debet Bald. *in l. ex facto. not.* 4. *ff. de* ℣*ulg. ſubſtit.* nec ut homo, ſed quaſi Lex animata imperat, vocaturque inde ſanctiſſimus, *in l. Titia* 87. *§. Lucius* 4. *ff. de Legat.* 2. *cap. Cleros.* 1. *diſt.* 21. Oldend. 1. *Conſ. Marp. conſ.* 5. *num.* 39. indeque in Principe tanquam fonte Iuſtitiæ conſtans voluntas præſumitur, Gail. 2. *obſ.* 55. *n.* 3.

VIII.

Princeps quilibet poteſt in ſuo territorio, quod poteſt Imperator in Imperio. Bart. *in l. infamem num.* 14. *ff. de publ. judic.* Felin. *in c. qua in Eccleſiarum. num.* 32. *extr. de conſtit.* Alex *conſ.* 2. *num.* 9. *col* 1. Caſtrenſ. *conſ.* 34. *num.* 1. Socin. ſen. *conſ.* 66. *num.* 13. ℣*ol.* 3. Socin. jun. *conſ.* 98. *n.* 1. ℣*ol.* 3. Curt. jun. *conſ* 61. *n.* 9. Zaſ. *conſ.* 1. *n.* 21. ℣*ol.* 2. Schurf. *conſ.* 18. *n.* 2. *cent.* 3. Vult. 1. *conſ. Marp* 16. *num.* 46.

IX.

De Principis poteſtate diſputare inſtar ſacrilegii eſt, *l. diſputare* 2. *C. de crim. ſacril. l ſacrilegii* 5. *C de diſ℣erſ. reſcr.* hoc enim grande nefas eſſe dixit Ant. de Padill. *ad d. l.* 5. *C. de diſ℣ reſcr.* add. & Bender. *de re℣ſ. concl.* 36. *n.* 4. Borell. *de comprom. §.* 2. *gl.* 1. *n.* 231. Decian. *reſp.* 41. *n.* 137. Pheil. *conſ.* 76. *n.* 39. *cent.* 1. Val. Forſt *de ſucceſſ. ab inteſt. lib.* 1. *c.* 47. *n.* 23.

Excipe, niſi quando ſuper aliquo facto Principis jus alicuius tertii læderetur, tunc enim de voluntate & ſcientia Principis diſputare & inquirere prohibitum non eſt, *l.* 2 *ff. de ſupellect. legat. l. ex facto* 43. *in pr. ff. de* ℣*ulg. ſubſt.* quia nonnunquam per ſub & obreptionem malè inſtruitur & informatur, *d. l.* 1. *C. de pet. bon ſublat.* Gail. 2. *obſer℣.* 58. *num.* 8.

X.

Principi non obediens morte moriatur, 1. *Reg.* 14. *c.* 2. *de maior. & obed. arg. l. unic. C. de ℣et. numiſm. poteſt.*

Intellige verum, cùm in re magni momenti ac præjudicii, unde ſcilicet Deus, Reſpublica magnoperè offenditur, & mandatum Principis negligitur. Cæterum ſi de levioribus cauſis agitur, pœna mortis tum non obtinet, ſed alia mitior, judicis tamen arbitrio perſonarum & rerum circumſtantiis conſideratis ſtatuenda erit. Fach. 1. *contr.* 1. Menoch. *de arb. jud. quaſt. caſ.* 365. Farin. *comm. concl. q. crim. tit. de delict. & pœn. q.* 19. *n.* 22.

II. Prin-

XI.

Princeps eſt mundi Dominus. *l. deprecatio 9. ad L. Rhod. de jact. l. benè à Zenone 3. §. qui enim ultim. C. de quadr. præſcripti. l. ſi duas. 6. §. eſt autem 2. ibi univerſo orbi. ff. de excuſat. tut.* imò corporalis mundi Deus, eminens ſuper omnes tanquam ſtella matutina in medio nebulæ. Matth. Stephan. *l. 2. c. 1. n. 49. de juriſdict.*

Intellige verum (1.) de ſuperioritate ac dominio protectionis & juriſdictionis, non de cujuslibet hominis privati re & ſubſtantia: non de privato moderamine, ſed publica tutela. *l. 2. l. reſcripta 7. C. de precib. Imp. offer.* Phil. Matth. *ad l. 11. de R. I.* (2.) non de quæſtu & lucro, ſed pro utilitate Imperii. *l. præcipimus 72. C. de appellat.* (3.) non de privati arbitrii libidine, ſed legitimæ Legum ordine & præſcripto. *l. non omnes 8. C. de LL. l. 1. in princ. C. de ſumm. Trinit.* (4.) non de uſu, ſed utendi poteſtate ſi evidens Reipubl. utilitas flagitet. Gail. 2. *obſ. 56.* Vaſq. *illuſtr. contr. c. 5.* (5.) non de re privatorum ipſa niſi fortè privatus quis decedat ſine herede Iuſt. Meier. *in diſp. ad L. Rhod. de jact. theſ. 4.* (6.) non de enervatione, ſed Reipubl. ſuſtentatione quando Rempubl. adminiſtrat, non quando ſpoliat. Melchior Goldaſt. *in polit. Imperial. p. 12. §. præterea ac imprimis.*

XII.

Principem facere non oportet ea quæ injuſtè fieri ſolent. *l. digna 4. C. de LL. l. cauſas 16. C. de tranſact. l. 2. C. de ſentent. reſcind. l. auctoritatem 3. C. Vnde Vi. l. 10. C. de teſtam.* Caſtald. *de Imperat. quæſt. 111.* imò ne fieri quidem poſſe putantur, quæ inhoneſtè facienda eſſent. *l. filius quis 15. ff. de condit. inſtit. l. Nepos Proculo 125. de V. S. cap faciat. 22. quæſt. 2. cap. fin. de reſcript. in 6.* Rauchbar. 2. *quæſt. 11. num 37.* quanquam enim Principi data ſit omnis poteſtas, nulla tamen ad malè agendum vel alienum auferendum data intelligitur, Ezech. *c. 45. 3. Reg. 10. c. ſcelus. 2. quæſt. 1.* Arniſ. 3. *de Majeſt. c. 1. n 7.*

XIII.

Princeps Legibus eſt ſolutus. *l. Princeps 31. de LL.*

Intellige ſcil. quoad vim coactivam, quia eum nemo ad leges obſervandas cogere poteſt. *l. digna Cod. 4. C. de LL.* ſecus quoad vim directivam, quia eas ſervare tenetur. *d. l. 31. ff. de LL. l. ex imperfecto 23. ff. de leg. 2. l. 3 C. de teſtam. ibi nihil tamen. §. ult. Inſt. quib. mod. teſt. infirm.* Matth. *c. 3.* D. Thom. *quæſt. 96. art. 5. p. 1.* Sot. *de juſt. & jur. lib. 1. quæſt. 6. art. 7.* Didac. Covar. *in relect. c. alma mater. part. 1. §. 1. num. 4.* Gregor. de Valent. 2. *tom. Comm. Theolog. diſp. 7. quæſt. 5. p. 4.* Fachin. 1. *contr. 2.*

XIV.

Principis placitum Legis habet vigorem. *l. 1. ff. de conſtitut. Princip.* quicquid enim Princeps decrevit, vel de plano eſt interlocutus pro lege habetur. *l. ult. C. de LL.* Coſtal. *d. l. 1. de conſtit. Princip.*

Intellige verum in terminis habilibus, non enim quodvis placitum Principis Legis habere vigorem dicitur, ſed illud demum quod juri ac Le-

gibus conſentaneum, nec in læſionem alterius tendit, prout demonſtrant Covar. 3. *Gutier. reſolut. c. 6. num.* 8. *& poſt eum* Philip. Matth. *ad l.* 11. *de R. I.* Quod igitur dicitur principis contractus Legibus comparari. *l. penult. C. de donat. int. Vir & uxor.* illud intelligitur non tam ratione effectus, quàm ratione conſtitutionis, ut quemadmodum ſimplex Principis placitum ſine ulla alia ſolennitate Legis vigorem habet, ita etiam contractus Principis omiſſa licet ſolennitate Legis firmitatem obtineat & per ſe ſubſiſtat. *Vid. Nor. noſtra in quæſt. Weſenb. diſp.* 1. *ad lib.* 1. *tit.* 3. *n.* 2. *quæſt.* 27.

CAP. LXXIX.

Principale.

Axioma I.

Principale quando non tenet, tunc nec accèſſorium tenet. *c. ſi diligenti* 11. *extr. de for. compet. c. inter* 6. *in fin. extr. de fid. inſtrum. c. cum inter* 13. *extr. de ſent. & re judic. c. relatum* 3. *extr. de conceſſ. prab. cap. ult. extr. de rer. per mut. c. de prudentia* 3. *extr. de donat. inter Vir & uxor. c. cum ſit* 16. *extr. de Judæis & Sarracen. c. penult. extr. de purgat. Canon.* principale enim caſſato, omnia acceſſoria caſſata intelliguntur. *c. qualiter* 17. *extr. de Elect. c. Generabilem* 34. *extr. eod. c. auditis* 8. *extr. de procurat. c. tua* 26. *extr. de ſponſal. c. cum ex injuncto* 2. *extr. de nov. oper. nunc. c. fraternitatis* 4. *extr. de hæretic.* Et principali deſtructo corruit acceſſorium *l. cum principalis* 128. *l. nihil dolo* 129. *§.* 1. *ff. de R. I. c. acceſſorium. extr. eod.* Matth. de Afflict. *in c. unic. n.* 11. *de ſucceſſ. fratr.* Regner. Sixt. 2. *conſil. Marpurg* 21. *num.* 36. & abjud. cato vel irrito facto principali ſimul cenſentur eſſe abjudicata & irrita, quæ ex eo dependent. *l. Pomponius* 13. *§. fin. ff. de acquir. poſſ. e. cum inter Vos* 13. *in fin. de re judic. c. inter dilectos* 6. *de fid. inſtrum.* Oldend 2. *conſil. Marpurg. §. n.* 123. & principali præſuppoſito falſo non poſſunt eſſe vera, quæ inde colliguntur. *l. fin. ff. de acquir poſſ.* Oldend. *d. conſ. §* n. 54.

II.

Principale debet attendi ad quod res principaliter paratur, non illud ad quod paratur ſecundariò. *l. quamvis* 26. *de aur. legat. Vid. & l.* 7. *§.* 1. *de injur.* ubi diſtinctionem inter id quod principale & minus principale, expreſſo textu niti videmus. *Vid. ſupr. lib. I. c. Acceſſorium.*

III.

Principale ad ſe trahit minus principale. *cap. acceſſorium* 42. *de Regulis Iuris.* ad quem enim principale pertinet ad eundem & acceſſorium pertinebit. *c. ſolicitudinem* 54. *extr. de appellat.* adeò ut idem obtineat eo caſu quo acceſſorium majus & dignius ſuo principali. *l.* 19. *§. perveniamus* 13. *ff. de aur. legat. §. ſi tamen alienam* 26. *inſt. de rer. diviſ.* Caſtrenſ *in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. Verſ. quod nota de V. O.* Hyppol. de Marſil. *in ſing.* 7. *num.* 6.

num. 6. cum magis intuendum ſit principale negotium quod agitur, quam acceſſorium, ut fraus abeſſe videatur & alienatio valeat. *l. in modicis* 24. *ff. de contr. empt.* Weſenb. *l. conſ.* 23. *num.* 37. unde ſimul acceſſorium cum principali per appellationem legitimam ad ſuperiorem deferuntur *cap. dilectus* 56. *extr. de appellationib.*

IV.

Principalem cauſam facit quieſcere quæſtio præjudicialis. *cap. ſi judex* 12. *in fin. de ſentent. excomm. in* 6. *Gail. ſup. c. Præjudicium.*

CAP. LXXX.

Principium.

Axioma I.

Principium eſt cujuſque rei pars præcipua. *l.* 1. *de O. I.* ratio eſt, quia omne principium grave eſt, ubi fundamentùm recti poſitum fuerit, cætera facilè conſequuntur. Bachov. *in Comm.* 16. *n.* 2.

II.

Adverſus negantem principia non eſt diſputandum poſt Ariſtotel. & cæteros Philoſophos Dn. D. Dannhavverus *epitom. dialect. p.* 2. *cap.* 2. *p.* 158. Cujac. 4. *obſ.* 31. *in fin. & in Papin. lib.* 23. *quæſt. ad l. peregrè. §. quibus. ff. de acquir. poſſ.* Ratio eſt: quia principiis οὐδὲν πιστότερον ἢ γνωριμώτερον, Ariſtot. *lib.* 1. *poſt analyt. c.* 2. *text.* 12. idemque Arnob. *lib.* 1. *adverſ. Gentes* ſtultitiæ eſſe cenſet rebus perſpicuis & nullam deſiderantibus defenſionem diutius immorari.

Limitari poteſt adverſus eos, qui negant principia ex iiſdem principiis fruſtra diſputari, ſed principia utriſque ſupereſſe, ex quibus utiliter & aptè cum iſdem diſputari poteſt, ita quidem ut communium principiorum adminiculo propriè illa & peculiaria principia probentur, interdum & evincantur. Philipp. Macnæus *de Verit religion. in præfat.* conſer Dn. D. Dannhavverus, Collega honoratiſs. *d. loco.*

III.

Principium quod habet, habet etiam finem, & quod non habet principium, non etiam poteſt habere finem. Alber. *in l. Titio uſusfructus, in pr. de condit. & demonſtrat. per illum text.* ubi dicitur quod conditio non habet initium, quando actum ſuſpendere non poteſt. Ergo à contrario ſenſu tunc dicetur conditio naſci, & principium habere, cum incipit ſuſpendere obligationem. Paſian. 1. *conſ.* 30. *n.* 48. Quando itaque finis habet neceſſariam cauſam cum principio, attendendum eſt principiumne finis. arg. *l. quod aut* 23. *§. ulr. ad L. Iul. de adult. l. qui cum major* 14. *§. ſed ſi minor* 2. *C. debon. qua liberis. l. damni infecti* 18. *§ Sabini* 11. *de damn. infect.* Ant. Gomez 3. *reſol.* 9. *n* 3. quod tamen ut nimis incertum taxat. Ant. Matth. *lib.* 48. *tit.* 14. *c.* 1. *n.* 3.

IV. PRIN-

IV.

PRINCIPIUM & initium à Deo eſt, *auth. de hæred. & falcid. in princ. Novell. 1. c. in nomine Domini 1. 23. diſt.* Bald. *in proœmio Decretal. in princ.* Barbat. *in rub. de fide inſtrum. col. 18. cum ſeq.* Nicol. Mozz. *de contractib. tit. quomodo contractus deficiat. à n. 27. cum ſeqq.* Steph. Gratian. *Marchiæ deciſ. 1.* Fr. Paulin. Berti Lucenſ. *in praxi crimin. Regular. tit. 4. in princ. num. 6.* Cald. Pereira *de emptione, & vendit. c. 1. num. 1. & 14.* Card. Tuſch. *practic. conclu. ſ. tom. 6. lit. P. concl. 705. per totam.* [Bene enim omnia gerantur, ſi principium rei fuerit decens & amicabile Deo. §. *nos igitur. Novell. 6. can. non obſervetis 16. in fin.* Harprecht *in Comment. ad Inſt. proœm. tom. 1. n. 1.*]

V.

PRINCIPIUM cujuſque rei eſt ſpectandum, *l. Pomponius 15. ff. de negot. geſtis. l. ſi procuratorem 8. ff. mandati. l. nam origo 8. ff. quod vi, aut clam. l. ſi tantum 12. ff. ad Macedon. l. ſi filiusfam. 7. C. eod. tit. l. unic. C. de impon. lucrat. deſcript. lib. 10.* [*l. 1. §. prætor 1. l. ſcio 3. in fin. de minor.* Anton. Faber *C. ſuo de liber. cauſa defin. 7. num. 19. & in rational. ad l. 3. §. 3. verb. licet ad SC. Maced.* Peck. *ad reg. 81. de R. I. c. ſcientes 3. c. olim. 20. c. penult. extr. de cenſib.* Speculat. *de reſtit. in integr. p. 2. §. 2. verſ. ſed cum etiam.* Alex. *in l. denique. §. ſi quis. poſt* Bart. *ff. de minor.* Bart. *in l. 1. ff. qui pot. in pign.* Mynſing. *dec. ad. 1. conſ. 10. num. 46.* Treutl. *1. conſ. 13. num. 51.*] Tiraquell. *in l. ſi unquam. verb. donatione largitus. n. 257. C. de revocand. donat.* Menoch. *conſil. 843. num. 37. & conſil. 844. num. 45.* ubi quod principium contractus, non finis, ſpectari debet. Avendan. *jun. l. 44. Tauri. gloſſ. 15. num. 5.* Surd. *de aliment. tit. 7. quæſt. 34. & deciſ. 102. num. 10. & deciſ. 297. num. 12.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benef. lib. 1. quæſt. 11. num. 7. & 8.* D. Barbos. *in l. poſt dotem. num. 75. ff. ſoluto matrimon.* Cald. Pereira *de poteſtate elig. cap. 10. num. 41. & quæſt. forenſ. conſ. 8. n. 19. & conſ. 43. n. 30.* Steph. Grat. *diſcept. forenſ. c. 202. n. 15. cum ſeqq.* Card. Tuſch. *tom. 6 lit. P. concluſ. 703.* [Idem etiam obtinere in delictis, tradit Gail. *2. obſ. 110. num. 18. per l. quod ait Lex 23. §. quod ait 4. ff. ad L. Iul. de adult.* ibidemque Bart. *n. 2. l. quoniam multa 6. C. ad L. Iul. de vi publ.* Hyppolit. *in pract. crimin. §. quoniam. n. 91. & Dd. in l. 1. C. unde vi.* Siquidem cujuſcunque rei potiſſima pars eſt principium. *l. ſi procuratorem 8. ff. de procurat.* Weſenb. *in parat. ff. de orig.*

orig. jur. Johan. Andr. *ad tit. de R. I. quæſt. 9.* cum ignoratis principiis ignoretur, & ars ſive principiatum. *Anth. de non alienand. §. ſcimus, in fin. collat. 8.* Dyn. *in c. nullus pluribus de R. I. in 6.* Schneidewv. *ad princ. Inſtit. de interdict. num. 2.*] Unde rectè ait text. *in c. principatus 1. q. 1.* quod vix bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio, allegatus à Molin. *de primogen lib. 1. c. 2. n. 8.* & Kling. *lib. 1. de regim. ſecul. cap. 5. num. 11.*

VI.

PRINCIPIUM eſt de eſſe, & jure principiati, ſicut pars de eſſe totius, & fundamentum de eſſe ſuperædificati. Oldrad. *conſil.* 200. *Principium eſt*, quem refert Cardinal. Tuſch. *d. tom. 6. lit. P. concluſ. 702. numero 1.*

CAP. LXXXI.

Prior.

Axioma I.

In judiciis, pluribus occupantis melior eſt conditio. *l. 6. de tribut. act.* Aequitas enim non patitur, ut quod quis ſemel præſtitit, id denuo ipſi vel alii præſtare teneatur. *l. 18. ff. rer. amor. l. qui ſerium 20. de interrogat.* Cujac. *lib. 36. Paul. ad edict. in l. 26. de pecul* ſiquidem creditoris eſt, vigilare ad ſuum conſequendum. *l. 21. in fin. pr. d. t.* unde dicitur, quod qui primus petit (inter creditores) habeat etiam prærogativam *in l. ult. §. 4. C. de reſtam. manumiſſ.* & qui prior accepit beneficium ſeu feudum vel expectativam à Principe præferatur poſteriori, qui etiam poſſeſſionem impetravit, quia impetratio iſta cenſetur eſſe ſurreptitia. Bl. *in l. 2. num. 2. C. de LL.* C. A. 1. *conſ. 37. num. 9. conſ. quæd. in tract. de gratificatione.*

II.

PRIOR qui eſt tempore, potior eſt jure. *l. qui balneum 9. in princ. l. potior 11. in princ. ff. qui potiores in pignore hab. l. ſi fundum 4. C. eod. c. qui prior 54. de R. I. lib. 6.* exornant Duen. *reg.* 198. Oldrad. *conſil.* 218. *Gratia, in princ.* Anton. de Butr. *conſ. 22. in princ.* Roman. *conſ. 47. in princ. verſ. tertiò hoc oſtenditur.* Neguzant. *de pignorib. parte 5. princ memb. 2. num. 11. & num. 39.* Cæpola *caut. 122. & 124.* Barthol. Perett. *ad extravag. ambitioſæ, de rebus Eccleſ. non alien. verb. datum. numero 16.* Cott. *in memor. ab. verb. creditor 7.* Chaſſan. *in catalogo gloriæ mundi. part. 12. conſid. 99.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ. tit. de conſtit. reddituum. gloſſ. 8.* Vital. de Cambanis *in tract. clauſul. pag. mihi 37.*

num. 14. Bertazoll. *de clauſulis inſtrument. clauſul.* 1. *gloſſ.* 5. *num.* 42. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1228. Joſeph. Ludov. *Peruſ. deciſ.* 45. *num.* 7. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 94. *num.* 15. *& deciſ.* 253. *num.* 1. Matienſ. *l.* 7. *gloſſ.* 5. *num.* 3. *tit.* 16. *lib.* 5. *nov. Recop.* Felician. *de cenſib. tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 5. *num.* 12. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 6. *lit. P. concluſ.* 465. Flores de Mena *var. tom.* 1. *quæſt.* 6. *art.* 3. *num.* 24. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancellar.* §. 3. *proœm. num.* 22. Valaſc. *conſ.* 129. *num.* 2. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.* 11. *tit.* 22. *num.* 1. Cardoſ. *in praxi Iudicum & Advocat. verb. jus. num.* 15. *& verb. pignus. num.* 26. Mari. Antonin. *variar. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 81. *num.* 7. *& lib.* 2. *reſol.* 50. *num.* 32 Garc. Gironda *de privilegiorum, ſeu exempt. explicat. num.* 357. Seraphin. *deciſ.* 187. *num.* 1. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p.* 3. *collect.* 473. latè Ovid. de Amicis *de jure emphyt. quæſt.* 99. *num.* 1. *&* 9. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 4. *c.* 730. *num.* 14. *& c.* 771. *num.* 1. *tom.* 5. *c.* 963. *num.* 1. Narbona *l.* 56. *gloſſ. unica. num.* 2. *tit.* 24. *lib.* 2. *Recop.* Carpzov. 1. *conſtit.* 28. *defin.* 102. *n.* 5. *& d. conſtit.* 28. *defin.* 12. *n.* 9.

Amplia primò, ut procedat etiamſi prioritas ſit in hora & puncto. Decian. *conſil.* 109. *num.* 22. *lib.* 2. quem refert Cardin. Tuſch. *d. lit. P. concl.* 465. *n.* 4.

Amplia ſecundò, ut procedat tàm in agendo, quàm in excipiendo, & replicando, *l. creditor qui prior* 12. *in princ. ff. qui potiores in pignore.* Ripa *in l. privilegia. num.* 18. *ampl.* 13. *ff. privileg. cred.* Neguzant. *d. memb.* 2. *ampl.* 2. *num.* 2. Garc. Gironda *ubi ſupr. num.* 358.

Intellige hoc Axioma, quando ſunt pares in cauſa, aliàs ſecus, Federic. de Senis *conſil.* 197. *in princ. verſ. reſtat reſpondere, & conſil.* 69. *circa fin. verſ. non obſtat.* Roman. *conſil.* 47. *verſ. ſecundo.* quos refert Card. Tuſch. *d. lit. P. concl.* 465. *num.* 39. Intelligit etiam in concurſu, non in ſeparabilibus & diverſis. Polydor. Ripa *ſing. obſervat.* 174. *numero* 6.

III.

PRIOR nominatus cenſetur magis dilectus, *l. ſi communis ſervus* 37. *ff. de ſtipulat. ſerv. c. ſi quis* 46. *de elect. lib.* 6. Thom. de Thomaſſet. *in floribus legum. regul.* 235. Card. Tuſch. *de conject. ultim. volunt. lib.* 6. *tit.* 11. *num.* 13. *& lib.* 8. *tit.* 4. *num.* 12. *& tit.* 9. *num.* 7. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 16. *num.* 3. *cum ſeqq.*

IV. PRIOR

IV.

PRIOR nominatio majorem dignitatem arguit, Tiraquell. *de Iure primogen. quæſt. 19 num. 2.* quia prior deſcriptus dicitur dignior, & præcedere debet, *l. 1. ff. de albo ſcrib.* Pariſ. *conſil. 38. num. 1. vol. 4.* Peregr. *conſ. 3. num. 60. lib. 1.* quos refert Marq. Antonin. *var. reſolut. lib. 1. reſol. 81. num. 1.* [& prior in nominatione cenſetur eſſe prior in diſpoſitione, *l. cum pater 77. §. à te pero 32. ff. de legat. 2.* Pacian. *1. conſ. 46. n. 13.*

Excipe niſi Lex expreſſe ſit in contrarium vel conſuetudo aliud doceat. ita Bucher. *lib 1. c. 18.* populum prætulit Principi propter contextum Biblicum, ubi ſæpe populus ante Principem nominatus reperitur, *2. Paral. 23. 1. Reg. 30.* ita militem in actibus indifferentibus præferendum eſſe literato, ex eo quod jura arma ſemper priori loco, leges vero ſecundo nominent, *per l. 1. in princ. C. de Iuſt. Codic. confirm. l. 1. C. de vet. jur. enucl.* probat Chaſſan. *p. 9. gloſſ. mand. 2. col. conſil. 1.* Unde & Alphonſus de Caſtr. *lib. 12. contra hæreticos verba Para. p. 89. lit. b.* prærogativam Petri præ reliquis Diſcipulis inde evincere volait, quia Petrus plerumque primo loco nominatus inveniatur, id autem facile retorqueri poterit, *ex 2. Reg. 6. 3. Reg. 8. 4. Reg. 11. & 22. 2. Paral. 15. & 30. & Pſ. 130.* Si enim jus eſſet ita argumentari filii hac ratione ſuperiores eſſent parentibus, *Gen. c. 24.* aut uxor marito, quia Sara ad Abraham dicit, judicet Dominus inter me & te, aut Moyſes Deo, quia ejus nomen Deo præponitur, *Num. ult.* aut Cæſar Deo, *Matth. 22.* aut Medicus Patrono, *cap. non ſane 15. 14. quæſt. 5.* Arniſ. *1. de Majeſt. c. 2. n. 2.*]

CAP. LXXXII.

Privatio.

Axioma I.

Nemo jure ſuo eſt privandus, niſi hoc expreſsè cautum ſit. *Nevell. 2. cap. 3 §. cum igitur de non elig. ſecund. nuben cap. 2. in verb. cum nuſquam inveniatur cautum. Ne ſede vacant. l. & ſi quis 14. de relig. & ſumpt. funer cap. 2 de conſtitut.* ubi Barboſa *num. ult. gloſſ. in c. ult. de jur. patronat.* Hartman. Piſtor. *lib 2. quæſt. 36. num. 13.* Menoch. *de arbit. jud.*

quæſt. caſ.276. num. 1. Frantzk. *de laudem. cap. ult. num.5.* Didac à Segura *in tract. de lucr. marit. & uxor. num.* 1. *p.* 453. Ioh. Campeg. *p.* 1. *de dote. quæſt.47. num.*3. Sæpè tamen contingit, ut quis ſine ſua culpa jure ſuo privetur, ſed non ſine cauſa. *cap.antiqua* 23. *& ibi gl. de præſcr.* Dyn. *in c.ſine culpa,de R.I.in* 6. Tiraquell. *de jur.primogen.q.*4.*n.*36.

II.

Ex privativis diſpoſitionibus nunquam reſultat habitus, *l. ex facto* 35. *ff de hered inſtit. l.Titia* 59. *ff. de manumiſſ. teſtam.* Forſter. 1. *Conſ.Marp.* 8. *num.* 14. Ejus enim quod non eſt, impoſſibile eſt dari partem aut qualitatem, *l adeo* 7. *§ quod ſi toto* 5 *ff. de acquir. dom. l.*2. *ff. de Uſufr.* & introducta ad privationem, effectum contrarium non pariunt. *l.*1. *§.*4. *Verſ. unde quæritur ff. de publican. l. legata inutiliter* 14. *ff. de adim. legat.* Aimſ. *lib.* 2. *de Majeſtat.c.*2.*num* 5. hinc inferri ſolet, quod venditio rei non exiſtentis non valeat, *l.domum* 57. *ff. de contr. empt.* nec judex etiam poſſit rem non exiſtentem æſtimare. *l.in actionibus* 5. *in fin. de in lit. jurand.* nec demonſtretur quod non eſt, Bald *in l.demonſtratio. colum.*2. *ff. de condit. & demonſtr.* nec bonitas rei, quia non extet, æſtimetur, *l. quiſervum* 34. *§.*1. *de O. & A.* nec notorium appelletur, quod non eſt in rerum natura. Cravett. *conſil.* 221. *n.* 2. Sicut itaque ſe habet cauſa in productione, ita etiam eius privatio ſe habeat in deſtructione. Decian. *reſp.*129. *num* 39. *col.*3. Pantſchman. *p.*2.*q.*21. *num.*82. cum non poſſit deſinere eſſe, quod nunquam eſſe cepit. *l.* 26. *de uſufruct.legat. l.ſi in diem* 46. *ff. de cond. & demonſtr. l.non videtur* 83. *ff. de R.I l. nam etſi* 5. *ff. de injuſt. rupt. & irrit. teſtam. l. nulla fœmina* 13. *de ſuis & leg. l ſi partem* 19. *quemad. ſervis amitt. l.decem* 116. *de V. O.* Anton. Fab. *in ration.ad l.*3. *§.*1. *Uſufr.quemadm.ca§. cap. ad diſſolvendum* 13. *de defenſat.impub.* Gylman.1.*p.*2.*quæſt.*111.11. Bald. *in tr. de præſcr.p.*1.*ult.p.pr.n.*1.

III.

Privatio juris non competentis nunquam inducta intelligitur, niſi id expreſſe dicatur, *Novell. de non elig.ſecund. nubent. § cum igitur. l. & ſi quis.* 14. *§. Divus* 14. *ff. de relig. & ſumpt.fun.* Gloſſ. & Abb. *in c.fin.de jure patron. n.*7. Felin. *in c.ex parte* 3. *in pr.extr. de reſcript.* Alex. *conſ.*103. *n.*15. *& conſil.* 124. *in fin Vol.*1. Regn. Sixt. 1. *Conſ.Marp.*14. *num.*60. Carpzov. *p.*4. *conſtit.*43. *defin.*8. *num.*3. Valaſc. *de jur. Emphyt.q.*29. *n.*23. pœnam itaq; privationis nemini irrogatam cenſeri, niſi hoc expreſſe Lex determinet vel ſanciat ex *Nov.* 2.*c.*3. *Verſ. nec enim. Nov.*115. *cap.*3. deducunt Menoch. 2. *arb. jud. caſ.*276. *conſ.* 215. *n.*2. *& conſ.*216. *n.*4. Modeſt. Piſtor *quæſt.*57. *n.*4. *q.*68. Schrad. *de feud.* 2. *part.*9. *pr. ſect.*8. *n.*15. Rauchbar. *p.*2. *quæſt. jur. civil. & Saxon.q.*20. *n.*17.

IV.

Privatio filii non eſt privatio Nepotis. *l.Gallus* 29. *§. & quid ſi tantum* 5 *ff. de liber. & poſth. l.qui in aliena* 6. *§. interdum* 3. *ff. de acquir. hered.* Bald. *in l. maximum §ittium. C. de acq. hered.* Fichard. 1. *conſ.*46. *n.*17.

V. In

V.

In privatione prius aliquid eſſe, quàm in habitu impoſſibile eſt, *cap. ad diſſolvendum* 13. *ibiq; gloſſ. extr. de deſponſ. impub.* Aretin. *in §. 1. notab. 5. verſ. nota quod habitus. Inſt. de libertin.* & plura cum multis concordantiis notat Iaſon *in l. decem ſtipulatus. num.* 17. *verſ. & ex hoc textu. col. 3. in fin. ff. de V.O.* Everhard. *in loc. Top. loc.* 60. *de mod. arguendi.* Pacian. 1. *conſ.* 30. *n.* 24. ratio, quia ea ſemper poſterior præſumitur. *Pacian. 2. de prob. c. 25. n.* 29. unde & privationem à negatione ita diſſerre patet exinde, quod privatio in ſubjecto ſit, negatio ſubjectum non ſupponat, itaque vacuum potius eſt negatio, quàm privatio, quia vacuum non eſt in ſubjecto. Eſt ergo ſimplex entis negatio, ac propterea non ens. Iac. Martin. *lib. 1. de loco, c. 1. p.* 4.

VI.

Privatio jam collata in perſonam unius, non poteſt differri ex defectu alterius, *l. paterfam. teſtamento* 44. *ff. de hered. Inſt.*

VII.

Quotieſcunque agitur de privatione juris jam quæſiti, ſemper requiritur monitio præcedens, Weſenb. *conſ.* 57. *num.* 10. & ſententia declaratoria, Treutl. 2. *diſp.* 18. *theſ.* 9. *tit D.* vid. tamen Bachov. *ibid.* & Dd. *ad l. 2. C. de jur. Emphyt. Gud. & ſupr. lib.* 11. *cap. Monitio.*

VIII.

PRIVATIO præſupponit habitum, quia nemo privatur, niſi prius habuerit id, quo fuit privatus, *l. decem* 117. *ff. de verb. oblig. l.* 4. §. *condemnatum* 6. *ff. de re judic. l. nec utilem* 20. *ff. ex quibus cauſis majores. l. Titio uſusfructus* 96. *ff. de condit. & demonſtr. l. remittit* 6. *ff. de jurejur. l. non poteſt videri. ff. de Regulis Iuris.* §. *ſervus. Inſtit. de capitis diminut.* ubi Pichar. *num.* 2. *cap. ad diſſolvendum. de deſponſat. impub.* [*l. nam etſi* 5. *ff. de injuſt. rupt. l. manumiſſiones* 4. *ff. de juſtit. & jur. l. Iulianus* 4. *ff. de divortiis.* Pacian. *conſil.* 4. *num.* 82. *& conſil.* 30. *num.* 55. 61. *cum ſeq.* Johan. Honded. *conſ.* 72. *num.* 25. *vol.* 1. Aym. Cravett. *conſ.* 976. *num.* 1. Frantzkius *deciſ.* 513. *num.* 2. *per l. qui duo* 5. §. *ff. de manumiſſ. vind.* Carentiæ enim ſunt habentium, Bald. *in l. liceat* 3. *oppoſ. C. de locat.* Octav. Cacheran. *deciſ. Pedem.* 95 *n.* 12. Joh. Petrus Surdus *conſ.* 305. *num.* 65. *fac. l.* 1. C. *per quas perſonas cuiq. acquir.* ita petitionem abſolutionis præſupponere excommunicationem dixit Cravett. *conſ.* 976. *num.* 1. *in fin.*] Adde Coll. Conimbric. *in comm. ad Logicam, tit. de oppoſitis, cap.* 10. *quæſt. unic. art.* 3. Baldus *in l. liceat,*

in 3. oppoſit. C. locati. Ancharan. *conſil.* 179. *Prima facie videretur.* Everhard. *in Topicis legal. loco 6.* Vitalis de Cambanis *in tract. clauſul. pag. mihi* 224. *num.* 12. Bertazol. *in reper. l. ſi quis maior. Cod. de tranſactionib. num.* 571. Menochius *conſil.* 171 *num.* 1. *& conſil.* 241. *num.* 27. *& conſil.* 326. *num.* 2. *& conſil.* 378. *num.* 9. *& conſil.* 442. *num.* 8. *& conſil.* 466. *num.* 26. *& conſil.* 484. *num.* 17. *& conſil.* 613. *num.* 9. Surdus *de aliment. tit.* 6. *quæſt.* 23. *& conſ.* 52. *num.* 57. *& conſil.* 73. *num.* 76. *& conſil.* 160. *num.* 38. *& conſi.* 305. *num.* 64. Oſaſch. *deciſ.* 95. *num.* 12. Anton. Monach. *Bononienſ. deciſ.* 30. *num.* 5. Monet. *de deciſ.* 8. *cap.* 9. *quæſt.* 2. *num.* 18. Cardinal. Tuſch *practicar. concluſ. tom.* 6. *lit. P. concluſ.* 715. *per totam.* Mar. Antonin. *variar. reſolut. lib.* 2. *reſolut.* 59. *caſu* 15. Cald. Pereira *quæſt. forenſ. conſ.* 16. *num.* 3. Rot. *deciſ.* 242. *num.* 4. *& deciſ.* 307. *num.* 1. apud Farinac. *p.* 2. *recent.* Mangil. *de imputat. quæſt.* 93. *num.* 4. Sigiſmund. Scaccia *de commerc.* §. 2. *gloſſ.* 6. *num.* 89. *verſ. intellige. & num.* 290. *& ſeq. in fin.* ubi quod à privatione ad habitum non eſt regreſſus, Rot. *deciſ.* 415. *num.* 4. *& deciſ.* 477. *num.* 7. *p.* 2. *in poſthumis Farinac.* Duran. *deciſ.* 439. *num.* 6. [Cravett. *conſil.* 976. *num.* 1. Rivius *deciſ.* 513. *num.* 2. Gail. *lib.* 1. *obſervat.* 21. *num.* 5. Baldus *in l. licet* 30. *oppoſit. Cod. locat.* Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 95. *n.* 12. Gœdd. 1. *conſ. Marp.* 24. *num.* 124. Weſenb. *in Parat. ff. de oper. ſervor. ubi exempl.*] Unde ſpoliatus is dicitur, qui ſemel poſſedit, *l.* 1. §. *dejicitur* 9. *ff. de vi, & vi arm. c. fin.* 3. *quæſt.* 3. Bald. *in cap. cùm Eccleſia Sutrina, col.* 4. *de cauſ. poſſ. & prop.* Alex. *conſ.* 152. *In cauſa. num.* 2. *verſ. ſecundo probatur. lib* 6. Menoch. *de remed recuper. poſſeſſ. in præliud. num.* 1. Surdus *conſil.* 160. *num.* 39. *& conſil.* 221. *num.* 17. Cardinalis Tuſchus *dict. lit. P. concluſ.* 715. *num.* 2.

CAP. LXXXIII.

Privilegiatus, Privilegium.

Axioma I.

Privilegia ſtrictè ſunt accipienda, *cap. perro* 7. *extr. de privileg* Hottom. *ad l. F.* 14. *in Verb. ille tantum debet habere. per l.* 3 *de Cenſib.* Cuiac. 1. *F.* 12. ſiquidem illa non debent ad aliud extendi, quàm ad ea, quæ continentur in ipſis, *cap. ex parte* 10. *extr. de privileg.* nec ullus eorum fines excedere debet, *cap. perpetuis* 2. *extr. eod. tit.* ſicut & immunitates, *l* 1. *de jure immunitatis. l. vacatio* 3. *ff. de muner. & honor.* Unde quod dicitur, beneficia Principum pleniſſi.

pleniſſimè interpretanda eſſe, hoc de liberalitatibus & largitionibus, non privilegiis intelligi debet, veluti cùm pupillis largiuntur alimenta uſque ad pubertatem, hanc beneficentiam ſic interpretamur, uſque ad plenam pubertatem, *l. Mela* 14. *de alimentis legat.* Cuiac. *d. loc.* Retenta tamen communi Theorica, quod privilegia latiſſimè ſint interpretanda, *l. pen. ff. conſt. Princip.* Alexand. *in l. ſi finita. §. ſi de Veſtigalibus. de damn. infect. & conſil.* 1. *col.* 4. *in prine. & col fin. lib.* 4. Bart. *in Auth. de hered. & Falcid. in pr. colum* 2. Iohan. Franc. Balb *in tract. præſcript. p* 2. *§. principalis. quæſt* 2. cùm ubicunque militat eadem ratio, nunquam prohibeatur extenſio, dato quod maior ſit ratio in uno, quàm in alio, *l.* 1. *§. quod autem* 3. *ff. de aleatoribus.*

Declarari tamen debet, I. eam non eſſe intelligendam reſpectu tertii, vel omnium, quæ ad omnes cauſas & perſonas in genere referri poſſint, quia horum natura eſt, ut intra ſe maneant, *l. quod Vero* 14. *cum* 2. *ſeqq. ff. de LL. l.* 1. *§. fin. de conſtit. Princip.* ſed reſpectu ipſius concedentis, vel illius, in cuius gratiam ſcilicet data ſunt, quia fontes privilegiorum, nempe beneficentia, pietas, clementia, & publica utilitas, benignam hanc interpretationem ex utroque latere exigunt, prout not. interpretes *ad d. l.* 1. *§ fin. ff. de conſtitut. Princip.*

II. Procedere, ſi nimirum ea ſecundum jus commune verſentur, ſecus ſi contra jus. Talia enim privilegia ad caſum expreſſum tantum reſtringuntur, ut not. gloſſ. 2. *in l. a Divo Pio. ff. de re judic. & in l. bene à Zenone. Verb. cùm enim. Cod. de quadr. præſcript. fac. l. jus ſingulare* 15. *ff. de Legib.* Dd. *in cap. ſanè. de privileg.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 16. *num.* 63. quo reſpectu conceſſum uni Eccleſiæ, non habere locum in alia, tradit Baldus *in l. non tantum. §. non omnia. per illum text ff. de excuſ. tut.* & conceſſum Regi, nec ad Reginam, nec ad filios eius extendi, niſi exprimatur, adduni Germinian. *in cap. ne aliqui. per illum text. de privileg. in* 6. *in* 4. *notab.* Angel. *conſ.* 272. *incip. quoniam.*

Limitatur ergo & fallit I. quoties agitur de damno & præjudicio tertii, *l.* 2. *§. meritò* 10. *§. ſi quis a Principe* 16. *ne quid in loco publ.* Reinking. *lib.* 2. *de Reg ſec. el.* 2. *c.* 8. *n.* 36. Gail. 2. *obſ.* 1. *n* 14.

Limitatur II. quoties interpretatio mitior vergeret in præjudicium impetrantis ob eventum aliquem, ut *in l. ex facto* 43. ibi: *iniquum incipit fieri beneficium Principis ſi adhuc id Valere dicamus ff. de Vulg. ſubſt.*

Limitatur III. eam nec exaudiendam eſſe de cauſa ad cauſam, vel perſona ad perſonam, Carpzovius 2. *conſtit.* 12. *defin.* 13. *num* 6. *per l. ſi Vero* 64. *§.* 3. *ſolut. matrim.* n. ſi favore Reipub. Bart. *in l. quemadmodum. C. de agric. & cenſit. & in l. ſi conſtante. q.* 9. *p.* 1. *fol. matr.*

Limitatur IV. non obtinere regulam in paribus vel majoribus locis ſeu perſonis, ſecus in minoribus, quia ad illa poterit fieri extenſio à paritate rationis, pera quæ tradit Baldus *in ſua Margar. Verb. privilegium. Verſ.* 7. Rom. *conſ.* 180. Bald. *in Auth. habita, not.* 5. *C. ne fil. pro patr.*

Limitatur V. locum non invenire ratione communionis maioritatis, Socinus *conſ.* 12. *incip. quoniam. colum.* 6. *lib.* 1. Hyppolitus de Marſil. *notab.* 180. *incip. plura.*

Limi-

Limitatur VI. vericari tantum in favorabilibus, ſecus in odioſis & ſtrictis, Roman. *ad d. §. ſi de ſectigalibus.* Nicell. *in tract. contrar. contr.* 62. ſiquidem in pœnalibus diſpoſitiones privilegiatas extendendass non eſſe, juxta gloſſ. *in §. pœnales. Inſt. de Actionib.* niſi concurrat vel favor publicus, vel honeſtas, ut poſt alios tradit Ludovicus Gomez. *ad d. §. pœnales. n.* 39. cùm nec privilegia exorbitantia per ſubauditiones gloſſarum & Doctorum inducenda, ubi Legis diſpoſitio non habetur, Alexander ab Alex. *in rubric. de noſ. oper nunc. per gloſſ. in cap. cupientes. §. quod ſi. in* verb. *petere. de Elect. in* 6.

II.

Privilegio quod poteſt acquiri, pariter etiam conſuetudine induci poteſt, *cap. duo* 9. *extr. de offic. Ordinar. & cap. cum contingat* 13. *extr. de for. comper.* Alexand. *conſ.* 125. *incip. Viſo titulo, in princ. lib.* 4 Bald. *conſ.* 10. *incip. antiqua quæſtio. col.* 1. *num.* 1. Conſ. Arg. 1. *conſ.* 2. *num.* 3. Vaſq. *lib.* 1. *contr. jur. cap.* 2. *num* 5. ratio, quia privilegii & conſuetudinis par cenſetur ratio, nec plus tribuendum conſuetudini, quàm Imperiali privilegio, *l. fin. C. noſ. Veſtigal. c. ſuper quibuſdam* 26. *§. præterea. de V. S.* Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp.* 12. *num.* 168.

III.

Duo privilegia circa unam eandemque rem in eadem cauſa concurrere non debent, laſon *in l.* 2. *§.* 2. *ff. qui ſatisdar. cog.* Carpzovius *p.* 1. *conſtit.* 5. *defin.* 22. *num.* 4.

IV.

Privilegii cauſa ceſſante, ob quam illud eſt conceſſum, ceſſat & deficit ipſum privilegium. *l. Tetia* 87. *§. uſur. ss* 1. *de legat.* 2. *l. ex facto* 43. & *ibi* lat. Rip. *n.* 20. *de Vulg. ſubſt.* Marc. Anton. de Amatis *in decif. provinc. Marchiæ decif.* 159. *num.* 4. Modeſtin. Piſtor. *conſ.* 52. *num.* 7. *lib.* 1. Colet. *de proceſſ. executoſ. p.* 2. *c.* 3. *n.* 132.

Limita, niſi aliquæ remaneant reliquiæ, propter quas non ceſſat privilegium, licet ceſſet cauſa finalis ipſius privilegii, Socinus *conſ.* 84. *num.* 9. *Volum.* 3. Modeſt. Piſtor. *conſ.* 11. *num.* 26. *Volum.* 2. vel niſi privilegium poſt cauſæ ceſſationem eſſet conſummatum, Socinus *conſil.* 150. *num.* 12. *verſ.* 6. *Volum.* 1.

V.

Privilegium non datur rei, quæ non eſt, *cap. pen. extr. de Eccleſ. ædific.* Et Privilegium nunquam obſervatum, perinde eſt ac ſi nunquam fuiſſet conceſſum, Dd. *in c. cum acceſſiſſent. extr. de Conſt.* adeò ut in judicio etiam allegari non poſſit, Bart. *in l. data opera, C. qui accuſare non poſſunt. & l. quamdiu. C. qui admitti.* Conſ. Arg. 1. *conſ.* 11. *n.* 128.

VI.

Privilegia ſic intelligenda ſunt, ſicut intellexit auctor ipſorum, *c. dilecti* 8. *extr. de decim.* nec contra auctorem interpretatio verti debet, *l. ſi judex circum-*

circumgente 41. ubi Bart. & Bald. *ff. de minor. l. amiciſſimos* 36. *de adminiſtr. tutor.* ut qui in generali locutione comprehenſus non putatur, Arniſ. *lib.* 2. *de jur. Maieſt. cap.* 2. *num.* 1.

VII.

Privilegium non debet dari in præjudicium & injuriam alterius, *c. quia* 2. *extr. de religioſ. domib. c. cum dicat* 2. *extr. de Eccleſ. ædific. c. quod per* 21. *& ſeq. extr. de V. S. l.* 40 *ff. de adminiſtr. tutor. l.* 8. *ff. de de prator. ſtip.* Pariſ. de Puteo *rubr. officialis. cap.* 2. Pruckman. *conſ.* 39. *num.* 85. Ant. Fabet *lib.* 1. *C. tit.* 2. *defin.* 22. *& tit.* 22. *defin.* 22. Seraphin *deciſ.* 351. *num.* 2. Cabedo *deciſ.* 65. *n.* 6. *p.* 1. Victor *in diſp. de cauſ. exempt. Imp. concluſ.* 24. Vnde etiam nec privilegium in præjudicium alterius partis lite pendente impetratum nullam de lite mentionem faciens, valere dicitur, & eo non obſtante, judex procedere debet, *cap. cauſam* 19. *extr. de reſtit.* ſiquidem privilegium ſemper intelligitur conceſſum ſine alterius injuria. *c. paſtoralis* 19. *c. in hac* 30. *extr. de privileg.* ideoque etiam ſic ſervandum eſt, ne lædat vel impediat juſtitiam aliorum, *cap. patentibus* 10. *extr. eod.*

VIII.

Privilegio ſemel conceſſo amplius revocari non poteſt, *l.* 5. ubi Bart. *ff. de decret ab ordin. faciend.* quia tranſiit in vim pacti & conditionis, Cluten *in diſp. de Sect. ſig. lib.* 7. *lit. a.* Afflict. *in rubr. qua ſint regal. n* 73. Carol. Tapia *in l. fin. p.* 2. *c.* 9. *& ſeqq. de Conſt. Princip.*

IX.

Privilegio privari debet, qui contrario actu utitur, Hieron. Grat. *reſp.* 61. *n.* 45. *Vol.* 1. Gylman. 1. *p.* 2. *in lymph. ſupplic. tit.* 11. *Vot.* 3. *n.* 93. Rebuff. *ad l.* 1. *C. de his qui ſponte.* Chaſſan. *ad conſuet. Burg. rubr. des juſtices §. Verſ. notoriſſimè. n.* 16. Carol. Tapia *ad l. fin. p.* 2. *c.* 2. *de conſtit.* Meichſner. *deciſ.* 6. *n.* 124. *tom.* 2. *lib.* 1. cum quandocunque quis contravenit, videatur ei renunciare, & conſequenter amitteret *c. ſi de terra* 6. ubi gloſſ. & Dec. *n.* 21. *de privileg.* idem *in d. c. cùm acceſſiſſent. n.* 17. & Felin. *in* 28. *de conſtit. gl. in cap.* 1. *verb. Treugas. de Treug. & pac.* Anton. de Butr. *in c. paſtoralis. col.* 8. *Verſ. non eſt dubium an poſſit, de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* Bart. *in l. fin. §. ſed cum antiquitas. in fin. C. de curat. furioſ.* Marſil. *in l. fin. C. de curat. furioſ.* Marſil. *in rubr. ff. de fidejuſſ. n.* 335. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 41. *n.* 3. Henning. Gœden. *conſ.* 39. *n.* 60. Gylman. 4. 1. *n.* 101. *pag.* 65. Vnde ſi immunis à muneribus civitatis patiatur ſe deſcribi in æſtimo præſumitur privilegio immunitatis renunciaſſe, Bartolus *in l.* 1. *de his qui ſponte publ. muner.* Angel. *in l.* 1. *§. ſi quis tutor. ff. quando appellandum.* Decius *conſ.* 638. *num.* 9. Iaſon *conſ.* 25. *num.* 2. *Vol.* 3. Decianus *conſ.* 41. *num.* 91. *Volum.* 2 *& conſ.* 19. *num.* 103. *Vol.* 4.

Declara, quod procedat ſi quis non cogitatione neceſſitatis, ſed ſuo arbitrio & liberè privilegio contravenerit, *l. Voluntarie* 12. *C. de excuſat. tut.* Gylman. *d. l. num.* 106. ſecus ſi ignoraverit contrarios actus factos fuiſſe, nec

planè conſenſerit, tunc enim iſtiuſmodi caſus privilegiati nocere aut præjudicare non poterunt, Textus *in l. qui cum uno 4. §. fin. de re milit.* Bald. *in l. data opera. C. qui accuſare non poſſ. & l. quamdiu. C. qui admitti.* Conſ. Argent. 1 *conſ.* 11. *num.* 28.

X.

Privilegium expirat, ſi eo ſpacio decennii non utatur, *l. ſi quis* 26. *C. de pactu. l.* 1. *ff. ſi quis in jus vocat. l.* 6. *Cod. de Nundin. cap. ad audientiam* 13. *de præſcript.* Enenckel. *lib* 3. *de priv. cap.* 15. *num.* 27. Villalob. *commun. opin. lit. P. num.* 306. Bart. *conſ.* 189. *n.* 10. *vol.* 1. Alex. *conſ.* 16. *num.* 23. *vol.* 5. Cabed. *deciſ* 17. *n.* 3. & 93. *n.* 11. Maſtrill. *deciſ.* 96. *n.* 1. Seraphin. *deciſ.* 1043. *n.* 3. & *deciſ.* 1410. *n.* 27. Vietor *de exempt. imper concluſ.* 39. Conſ. Arg. 1. *conſ.* 2. *num.* 61.

Intellige, ſcilicet quando ſit in noſtra poteſtate, & aliqua occaſio utendi privilegii ſe offerat, Sichard. *ad l. rem novam. num.* 9. *C. de judic.* Conſ. Arg. 1. *conſ.* 31. *num* 29.

Limitá I. ſecus eſſe, ſi occaſio utendi nunquam contigiſſet. Gloſſa & Dd. *in c. Abbate. de V. S.* Bart. *in l. filius. n* 3. *C. de decur.* Ant. de Padill. *in l. falſo. n.* 4. *C. de diverſ. reſcr.* Tap. *in l. fin. ff. de Conſt. Princ. p.* 2. *c.* 1. *n.* 10 habereque in quolibet jure locum, quo occaſio utendi defuit, Burſat. *conſ.* 87. *n.* 15. *lib.* 1. Felin. *in c. cùm Geniſſent. n.* 25. *de conſtit.* Kirchov. *comm. opin. cent.* 3. *op.* 90. Bellon. *conſ* 1. *n.* 11. Regner. Sixtin. 3. *conſ. Marp.* 14. *num.* 13. quin imò nec privilegium unquam tolli, ſi caſus, ſuper quo eſt conceſſum, nunquam evenerit, etiamſi ſtetiſſet per mille annos, tradit Panorm. *in c. antiqua. num.* 4. *de priv. & in c. ad audientiam. col. fin. de præſcr. & in c. Abbate. n.* 18. *de V. S.* Ioh. Andr. *in add. ad Speculat. ſub tit. de feud.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 16. *n.* 70. *add. & l. Artificium* 17. *ff. de pact. dotal.* Bart. *in l. in filiis. C. de decur. & in l. cum ſcimus. C. de agricol. & cenſit.*

Limita II. ſi privilegiato data ſit facultas faciendi pro arbitrio ſuo & mera facultate, hoc enim caſu privilegium quandocunque tempore per non uſum non amitti, poſt gl. *in c. ut privilegia. in fin. extr. de priv.* trad. Geminian. *in c. ult. de conſuet.*

Limita III. in privilegiis Eccleſiæ, ut quæ non minore quàm 40. annorum ſpacio per non uſum amitti dicuntur, *in d. cap. de quarta* 4. *c. illud* 8. *de præſcript.*

Limita IV. in privilegio immunitatis, quod 30. annis amitti, teſtis eſt Alex. 5. *conſ.* 23.

Limita V. ſi privilegiatus per id tempus, quo privilegio ſuo non utitur, certam penſionem præſtitit ei, à quo impetravit. Hac enim præſtatione privilegium ſuum retinet, licet eo non utatur, Alber. *in l. de quibus. ff. de LL.* Felin. *in c. illud. de præſcr.*

XI.

Privilegia probatione indigent, Vult. 3. *conſ. Marp.* 35. *n.* 246. ratio, quia dicuntur eſſe facti. *l.* 1. *C. de mand. Princ. c cum injure* 31. ubi cõmuniter Dd. *de off. deleg. c. porro* 7. *extr. de priv.* Bald. *in l. fin. C. de re jud.* Gail. 1. *obſ. pr.* 1. *num.* 9.

num. 9. atq; ita in ſpecie privilegii exemptionis à juriſdictione ordinarii conſuluerunt Pariſ. *conſ.* 95. *n.* 8. *col.* 4. *per not. in c. Abbates. c. cum perſona* 7. *& in c. ut Apoſtolica* 6. *de priviſ. in* 6. & Hen. Goeden. *conſ.* 39. *n.* 20. quæ autem ſunt facti, ea non præſumuntur, atq; ideò ſi negata ſint, probari debent. *l. in bello.* 12. *§. facti* 2. *ff. de capt. & poſtl. reverſ.*

Limita, niſi privilegia ſint antiqua, hoc enim reſpectu talia verificatione quadam non indigere, poſt Innoc. *in c. Abbates. extr. de V. S.* & Imol. *in clem. literis. col.* 3. *prop. fin. extr. de prob.* colligit Verall. *deciſ.* 378. *n.* 2. *p.* 2.

XII.

Privilegium facilius tollitur, quàm jus commune, *l. Eius militis* 34. *§. militia miſſus* 1. *ff. de teſt. milit. l.* 1 *ff. de nundin. §. quia verò veriſimile in Auth. de non alienand. aut permut. reb. Eccl.* Ruin. *conſ.* 9. *n.* 18. *Vol.* 2. Pariſ. *conſ.* 46. *n.* 22. *Vol.* 2. *Angel. conſ.* 233. Pantſchm. 2. *quæſt.* 17. *num.* 12. Cephal. *conſ.* 616. *n.* 21. *Vol.* 5. Iaſon *conſ.* 221. *n.* 2. *Verſ. ego ut pradixi.* Afflict. *deciſ. Neapol.* 133. *n.* 3. Vult. 3. *conſ. Marp.* 19. *n.* 42. unde & in dubio privilegio potius quàm juri communi renunciatum eſſe cenſetur, pernotata ab Alciat. *in tr. de præſ. reg.* 3. *præſ.* 36. *n.* 13. neq; etiam privilegium perſonale ad jus commune trahi debet, *c. conſtitutum* 11. *extr. de conceſſ. prabend.*

XIII.

Privilegia generalia & communia exigui ſunt momenti, *c quia de verſitatem* 5. ibi: *non obſtante confirmatione ſedis Apoſtolica ſub forma communi obtenta. de conceſſ. prab.* Hieron. Schurf. 1. *conſ.* 59. *n.* 9. ubi art in generali conceſſione, non venire ea, quæ ſpecialem deſiderant mentionem. Roſenthal. *de feud. c.* 5 *concl* 86. *n.* 1. Marpurgenſ. apud Röveſtrunck *in conſil. de Contribut. p.* 288. *n* 407. quos citat & ſequ tur Georg. Murdius *de muner. & oner. c.* 6. *n.* 699. addens *c. cum dilecta* 4. *de confirm. util. & inutil. c. quia intentionis* 29. *de priviſeg.*

Cæterum ut verum fatear, brocardicum hoc mihi valde ſuſpectum eſt, tum quia vim propoſitionum generalium eludit, de quibus ſupr. *in axiom. de Generalibus lib.* 7. tum quia Principum beneficia nimis ſtrictè interpretetur contra regulas *in tit. de benefic. tus* traditas, tum quia textus fidem poſtulato non faciunt: Nam poſteriores duo tantum loquuntur, de confirmatione privilegiorum generali, quod ea nihil novi det, ſed vetera tantùm confirmet. Is autem, quem primo loco poſuimus, loquitur de clauſula communi, quod ea non contineat, quæ ſpeciali opus habent expreſſione, adeoq; ut exceptiones regulam potius confirment, uti Schurf. ab illis laudatus ſeipſum explicat, Roſenthal equidem de privilegiis immunitatis agit, ſed longè aliter ſentit, atq; ab illis allegatur. Si enim tradit immunitatem ſimpliciter data, tantâ immunitatem à muneribus perſonalibus, non item à realibus competere: ſecus autem ſi data ſit à muneribus omnibus vel quibuſcunq; (generaliter) tunc enim conceſſione ad realia quoq; porrigi extraordinaria. Sanè ſi de vi & effectu comparatè loquamur, major forte vis conceſſioni ſpeciali ſpecie imputanda: perinde ut in converſo caſu major vis tribuatur ſpeciali prohibitioni, *Clem. unic. in fin. de Exceſſib. Prælat.*

XIV.

Privilegium aliquid diverſum & ſeparatum à jure communi inducere, & ultra illud aliquid aliud operari debet, *l fin. C. de inoff. teſtam. l. quod Labeo* 9. *ff. de Carbon. edict. l. Divus* 22. *ff. de uſu & habitat. l. unic. C. de theſaur. c. in his* 30. *extr. de privileg.* Bald. *in Auth. habita not.* 3. *C. ne fil pro patr.* Felin. *in cap. cauſam. n* 10. *extr. de reſcr.* Iaſon *in l. nuies. n.* 10. *ff. de R. I. & in l. fin. n.* 27. *ff. de Conſt. Princip.* Coler. *in tr. de proceſſ. executiv. p.* 1. *c.* 4. *n.* 3. Cephal. *conſ.* 431. *n.* 17. Alphonſ. Villag. *in tr. de Extenſ. privileg. n.* 106. *allegans ad hoc text. in l. ſi quando* 109. *in pr. ff. de legat.* 1. *& c. ſi Papa* 10 *de priv. in* 6. Camill. Gallien. *de V. S. lib.* 8. *c.* 14. *n.* 15. inde appellatur Lex ſingularis Surd. *cenſ.* 419. *n.* 20. *Vol.* 3. Ius ſingulare, *l jus ſingulare* 16. *ff. de LL.* Menoch. *conſ.* 466. *n.* 21. *Vol.* 5. Lex privatorum, *c. privilegia* 3. *diſt.* 3. Legem quaſi privans, Coler. *de proceſſ. executiv. p.* 1. *c.* 4. *n.* 3. Menoch. *conſ.* 229. *n.* 24. *Vol.* 3. Vult. 3. *Conſil. Marpurg. cenſ.* 19. *num.* 96. quod ſpecialiter aliquid indulgere debet. *cap. Abbas* 25. *extr. de Verb. ſignific.*

XV.

Privilegium dantis intentio in dubiis eſt ſervanda, *cap. ex multiplici* 3. *cap ſuggeſtum* 9. *extr. de decim. cap. ut privilegia* 24. *extr. de priv. cap. tua* 12. *extr. de Cleric. non reſident.* nec verba eius contra mentem concedentis reſtringenda aut limiranda, quia ſi concedens limitari illa ſeu reſtringi voluiſſet, utiq; & ipſe limitationem expreſſiſſet, ut arguit Pariſ. *conſ.* 36. *Vol.* 1. *per text. in l. unic. §. ſic ad deficientia. C. de Caduc. toll.* & quoad fieri poteſt, verbis eius inhærendum, Gratian. *conſ.* 65. *num.* 40. *Volum.* 1. Curtius jun. *cenſ.* 221. *n.* 7. *Vol.* 3. & ſi de illo dubietur, interpretatio fiat ab eo, qui privilegium dedit, *c. ex parte* 23. *extr. de V. S.*

XVI.

Privilegium omne ſalvo jure tertii conceſſum intelligitur, Rol. à Valle *conſ.* 45. *num.* 12. *Vol.* 4. & ideò privilegio dato ab aliquo Imperatore vel Imperio. præjudicare non poteſt, ſed perinde habendum ac ſi datum non eſſet, *l. ſi impubes* 13. ubi Bartolus *ff. de tut. dat.* Natt. *conſil.* 657. *num.* 2. *Volum.* 1. Tiber. Decianus *conſ.* 25. *num.* 49. *Volum.* 1. *& conſ.* 97. *num.* 43. *Vol.* 3. Cephal. *cenſ.* 96. *n.* 5. *& conſ.* 342. *num.* 71. *& conſ.* 663. *num.* 7. *Vol.* 5. Menoch. *conſ.* 43. *n.* 3. *Vol.* 1. Mynſ. *reſp.* 92. *n.* 42. Kirchov. *cenſ.* 8. *n.* 13. *Vol.* 5. *conſ. Germ.* vide & Gail. *lib.* 2. *obſerv.* 132. *num.* 2. *& lib.* 2. *de P. P. obſerv.* 4. *num.* 31. Hartman. Piſtor. *lib.* 2. *quæſt.* 26. *num.* 4. *& ſeqq.*

XVII.

Privilegium poſterius non tollit prius, *cap. inveniens* 19. *cum ibi not. de præſcript. c.* 1. *c. poſteaquam* 21. *§. ſi ergo* 25. *q.* 2. Gl. *in c. quia ſæpe. de Elect. c. ut officium* 11. *de hæret. c.* 1. *de ſent. excomm. lib.* 6. *c.* 1. *de ſepultur. & in clem. c. alma. de ſentent. excomm.* Fridericus Senenſ. *conſ.* 47. Panciroll. *conſ.* 19. *allegati à* Pantſchm. 2. *q.* 13. *n.* 42.

Excipe

Excipe niſi de ipſo faciat mentionem. *cap.* 19. *de præſcr. cap. dudum* 31. *extr. de priuileg.* Ad hoc enim ut tollatur privilegium, non ſufficit generalis mentio, ſed ſpecialis expreſſio requiritur. *cap.* 2. *de dol. & contum. c. bona* 3. *de confirm. util. vel inutil. clem.* 2. *de prabend. c. non nulli* 28. *de reſcript. clem. per literas* 2. *de prabend.* Bart. *in l. omnes populi. n.* 13. *de juſt. & jur.*

XVIII.

Privilegium perſonis conceſſum cenſetur etiam familiæ indultum. *arg. Auth. habita. C. ne fil. pro patre. ubi Dd.* Bald. *in l. ſemper. §. immunitati. ff. de jur. immunit.* Tiraquell. *de Nobilit. cap.* 10. *num.* 124. Carpzov. *part.* 1. *conſtitut.* 32. *defin.* 17. *num.* 4.

XIX.

Privilegium certo tempore determinatum contra Legis voluntatem ulterius porrigendum non eſt. *arg. l. Imperator* 8. *in fin. ff. de poſtul.* Carpz. *p.* 2. *conſtit.* 30. *defin.* 23. *n.* 6. ſicut & privilegium competens ob certam aliquam facultatem finitur illa qualitate finita. *l.* 8. *§. jam* 7. *ff. de excuſat.* Carpzov. *part.* 2. *c.* 6. *defin.* 76. *n.* 4.

XX.

Privilegium ad res futuras & conſecuturas trahitur. *cap. ex parte* 27. *extr. de decim.* illud enim indefinitè conceptum, non de præteritis tantum intelligitur, ſed etiam ad futura extenditur. *c. quia* 22. *extr. eod.*

XXI.

Privilegium & præſcriptio ſunt contraria. *cap. auditis* 15. *c. Veniens* 19. *extr. de præſcript. c. cum dilectus* 8. *extr. de religioſ. domib.* & ideò privilegio & præſcriptione non poteſt ſe ſimul conjunctive quis tueri. *cap. penult. de religioſ. domib.*

XXII.

Privilegia conceſſa per ſuperiores non poſſunt nec debent infringi per inferiores. *c. conqueſtus* 8. 9. *q.* 3. *c. Vulterana* 25. 12. *q.* 2. *c. privilegia* 17. 25. *q.* 2.

XXIII.

Privilegio conceſſo non eſt de more vel de jure, ut aliquis citetur. Quia eſt donum ſuperioris, Bald. *in l. nam ita Divus de adopt.* Argentinenſ. 2. *conſil.* 57. *num.* 16.

Limita non procedere in his, quæ non dependent à libera Principis poteſtate pro ut ſunt contractus: & ubi agitur de privando aliquem jure quæſito: tunc enim ſine cauſa princeps procedere non poterit parte non citata. Socin. *conſil.* 164. *col. penult. num.* 17. *verſ. & poſſent.* Dec. *conſ.* 498. *ad fin.* Argentinenſ. *d. loc. num.* 29. *& n.* 30.

XXIV.

Privilegia fruſtra dantur iis, quos conſtitutio concedentis arctare non poteſt. Hoſtienſ. *in ſumm. tit. ut. de priuileg. verb. cui conceſſum eſt.* Arniſ. 2. *reſect. polit.* 2. *ſect.* 14. *num.* 15.

XXV.

Privilegium veritate tacita impetratum non valet. *cap. ex multiplici 3. extr. de decim.* privilegium enim per ſubreptionem obtentum nihil operatur. *c. cum olim 12. extr. de ſentent. & re judic.*

XXVI.

PRIVILEGIATUS contra pariter privilegiatum non utitur privilegio ſuo, *l. ſed & milites 8. in pr. ff. de excuſat. tutor. l. biduis 12. verſ. in duabus. C. qui potiores in pignore hab. l. ſcire.* ubi gloſſ. *verb. ad heredem. C. de privileg. dot.* Exornant & declarant Marſil. *ſing. 99. Privilegiatus. & ſing. 681. Tradidi tibi.* Petr. de Anchar. *conſ. 37. Contra Ioannem, in princ.* Rimin. jun. *conſ. 278. num. 72.* Socin. jun. *conſ. 74. num. 21. lib. 1.* Covarr. *in reg. poſſeſſor. p. 2. §. 2. num. 4. & pract. c. 7. num. 4.* Coſta *in c. ſi pater. verb. ſi abſque liberis. num. 2. de teſtam. lib. 6.* Maurit. *de reſtit. in integrum. c. 218.* Sfort. Odd. *in ſimili tract. q. 18. art. 4. num. 31. & art. 5.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem. verb. læſis. num. 169. C. de in integr. reſtit. minor.* Surd. *de aliment. tit. 8. privil. 18. num. 5. & 7. & privileg. 61. num. 11.* Peregrin. *de fideicomm. art. 3. num. 70.* Azeved. *l. 10. tit. 3. num. 15. 17 & 18. lib. 5. novæ Recopil.* Alexand. Trentacinq. *variar. reſolut. lib. 1. tit. de reſcript. reſol. 1.* Curia Philip. *part. 2. §. 17. num. 32.* Cevall. *commun. contra communes. quæſt. 756. num. 45. & quæſt. 812. num. 46.* Card. Mantic. *de coniect. ultim volunt. lib. 6. tit. 2. num. 11. & de tacitis & ambig. convent. lib. 11. tit. 26. num. 6.* Stephan. Gratian. *Marchiæ deciſ. 196. num. 18. & 19.* Card. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 6. lit. P. concluſ. 760. per totam.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Advocator. verb. privilegium. num. 46.* Mari. Antonin. *variar. reſolut. lib. 2. reſol. 8. num. 58.* Caſtill. *quotidianar. quæſt. lib. 3. c. 25. num. 27.* D. Barboſ. *in l. 2. §. legatis. num. 252. ff. de Iudic.* Polyd. Ripa *obſerv. 7. num. 3.* Joan. Maria Novar. *in praxi elect. & variat. fori. quæſt. 21. ſect. 2. num. 2.* Mangil. *de imput. quæſt. 118. num. 23.* uno ore præferentes, huiuſmodi Axioma procedere, ubi utrumque privilegium æquale eſt, & æquè favorabile, & inſuper concurrit in actu & exercitio. [Ita minorem non reſtitui adverſus minorem dicitur *in l. verum 11. §. item quæritur 6. de minorib.* ita qui corporis vel collegii jure à tutela excuſantur, ii à collegarum filiorumve eorum non excuſantur. *l. adminiſtranes 41. §. ult. C. de excuſ. tut. l. penult. C. eod.* idem in veteranis locum habere, patet *ex l. 2. C. de excuſat. veteran.* vide Hoſtienſ. *ad l. 1. ad SC. Vellejan.*

quare

quare ſi duo privilegiati concurrunt, qui in privilegiis ſunt pares, tunc mutuo concurſu, ſe impediunt privilegiaque confunduntur, & pro privilegiatis (ad invicem) non habentur, *l. verum* 11. *§. ultim. de minor. l. ſed & milites* 8. *pr. de excuſ. tutor.* Joh. à Sande 1. *defin.* 2.] Non ſi alterum privilegium fortius ſit, ut in terminis *l. ſed & milites* 81. *in princ. ff. de excuſat. tutor.* Sfort. Odd. *de reſtitut. in integr. p.* 1. *quæſt.* 18. *art.* 4. *n.* 32. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom.* 4. *c.* 661. *n.* 13. *cum ſeqq.* Joan. Maria. Novar. *d. q.* 21. *n.* 20.

Limita primò, quia dupliciter privilegiatus benè utitur ſuo privilegio contra privilegiatum, Cephal. *conſ.* 748. *n.* 18. quem refert Card. Tuſch. *d. lit. P. concl.* 761. *n.* 12.

Limita ſecundò, quando tractat unus de damno vitando, alter de lucro captando, *l.* 1. *C. ſi adverſ. fiſc.* quia tractans de damno utitur ſuo privilegio, *l. ult. ff. ex quibus cauſis maior. l. verum* 11. *§. ult. verſ. proinde. ff. de minor.* Caſtrenſ. *conſ.* 37. *in fin. lib.* 2. Alexand. *conſ.* 55. *in fin. verſ. circa ſeptimum. lib.* 5. Covarr. *in d. regul. poſſeſſor. p.* 2. *§.* 2. *n.* 4. Rimin. jun. *conſ.* 285. *num.* 127. *& conſ.* 351. *num.* 51. Roman. *conſ.* 166. *Viſa diligenter, in fin. num.* 14. Sfort. *d. quæſt.* 4. *art.* 4. *& quæſt.* 18. *art.* 5. Menoch. *conſ.* 447. *num.* 37. Card. Tuſch. *d. lit. P. concl.* 761. *num.* 14. *cum ſeqq.* Mari. Antonin. *d. reſol.* 8. *num.* 59. Polyd. Ripa *d. obſervat.* 7. *num.* 4. *&* 5. ubi quòd licet pariter privilegiatus gaudeat privilegio, adverſus privilegiatum certantem de lucro, ſi tamen uterque de damno vitando agat, non gaudebit, & Cephal. *conſ.* 7. *n.* 12. *verſ. ſecus. lib.* 1. latè Leo *Valent. deciſ.* 90. *n.* 3. *cum ſeqq.* ubi probat, quod quando duo privilegia contraria concurrunt, attendendum eſt illud, in quo agitur de damno evitando, non illud quod in lucro captando verſatur, quod *num.* 23. *&* 24. intelligit in eadem ſpecie privilegii, ſecus quando privilegium unius eſt potentius privilegio alterius, *& num.* 26. ſubdit, quod privilegium potentius eſt, in quo major utilitas verſatur.

Limita tertiò, quia privilegiatus in ſpecie præfertur privilegiato in genere. Covarr. *d. parte* 2. *§.* 2. *num.* 4. *verſ. quod verò diximus.* ubi maximè quando in eadem re eſt ſpecialiter privilegiatus, Menoch. *conſ.* 52. *num.* 43. quos refert Card. Tuſch. *d. lit. P. concluſ.* 761. *num.* 13. Sfort. *d. quæſt.* 18. *artic.* 4. *num.* 34. Anton. Margil. *de imput. quæſt.* 18. *num.* 25. *& quæſt.* 120. *n.* 12. [& magis privilegiatus minus

minus privilegiato, Bacquet. *des droicts de Iuſtice, c.* 8. *num.* 54. Sandæus 1. *definit.* 2.

Limita quartò, in SC. Vellejan. ubi mulier ne quidem pro muliere poteſt intercedere, in cæteris enim exemplis quæ ſupra allata ſunt, non agitur de damno aut periculo rei familiaris, ſed de munere perſonali. Cæterum ubi mulier interceſſit pro muliere, non ante læduntur aut periclitantur de re familiari, ſed ea quæ tantum interceſſit. Hoſtienſ. *dicto loco.* Ergo merito privilegio & SCti Vellejani adverſus aliam mulierem etiam juvatur, Carpzov. *lib.* 2. *reſponſ.* 37. *n.* 8. *& ſeqq.* ubi hanc regulam eleganter declarat.]

XXVII.

PRIVILEGIUM perſonale perſonam ſequitur, & cum perſona extinguitur, *l. in omnibus* 18. *ff. de Regulis Iuris. cap. privilegium* 7. *eod. tit. lib.* 6. ubi *in collectan.* latè explicavi, Tiraquel. *de retract. lign.* §. 26. *gloſſ.* 1. *num.* 60. *& de Iure primogen. quæſt.* 37. *num.* 1. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, ſuper leg. Regni, limit.* 11. *dub.* 1. *num.* 1. Menoch. *conſ.* 136. *num.* 2. *& conſ.* 1007. *à num.* 95. *& de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 103. *num.* 45. Cardoſ. *in praxi Iudicum & Advocat. verb. privilegium, num.* 4. Cardin. Tuſch. *d. tom.* 6. *lit. P. concl.* 746. *per totam.* Azor. *Inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 5. *c.* 22. *quæſt.* 6. D. Barboſ. *in l. quia tale. ff. ſolut. matrim.* ubi latè Mari. Antonin. *var. reſolut. lib.* 1. *reſolut.* 109. *num.* 6. Soar. *de legib. lib.* 8. *c.* 10. *&* 11. Joan. de Salas *in ſimili tract. diſp.* 17. *ſect.* 6. *&* 8. latè Rol. à Vall. *conſ.* 61. *n.* 10. *cum ſeqq. lib.* 4. Mangil. *de imput. q.* 7. *n.* 94. *cum ſeqq.* [Privilegium enim quod ſonat in perſonam non extenditur ab alio. *c. privilegium* 7. *de R. I. in* 6. *l. privilegia quædam* 196. *ff. de Reg. Iur. l.* 1. *ff. de conſtit. Princip. l. cum patronus* 28. *ff. de legat.* 2. *l. quia tale* 13. *ff. ſolut. matrim. c. petiiſti* 17. 7. *q.* 1. ſiquidem privilegium non extenditur principaliter ad alias perſonas, quam in eo expreſſas. *cap. penult. de privileg. in* 6.

Intellige procedere ita demum, quando tale privilegium conceditur perſonæ ita, ut perſona ſit cauſa privilegii immediata, pro ut declarat Dyn. *in d. cap. privilegium. &* Dec. *in l. omnibus cauſis* 4. *ff. de Regulis Iuris.*

Limita in privilegio ob benemerita conceſſo, tunc enim reputatur eſſe reale, & ad heredes tranſitorium. Bald. *conſ.* 355. *vol.* 1. Menoch. *lib.* 3. *præſ.* 103. *num.* 13. *& ſeq.* Ratio, quia cauſa benemeritorum

toum contractui par est, atq; sic privilegium ob merita concessum non modo transit in contractum. Bald. *in l. qui se patris. C. unde liberi.* quem sequuntur ferè Dd. communiter omnes quos accumulat Tiraquell. *in l. si unquam. verb. donatione largitus. num.* 14. C. *de revocand. donat. usque multos alios addunt*, Tiber. Decian. *cons.* 25. *num.* 35. Rol. à Valle *cons.* 76. *n.* 6. *vol.* 2. Cravett. *cons.* 963. *n.* 26. *vol.* 6. verum etiam ob remunerationem tales concessiones, ut quæ non gratuito, sed oneroso titulo factæ sunt instar compensationis seu permutationis esse censentur. *l. sed etsi lege* 25. §. *consuluit* 11. *ff. de petit hered.* atque ideo ob benemerita irrevocabile fit, quod aliâs erat revocabile Ripa *in d. l. si unquam. verb. largitus. num.* 10. Alex. *cons.* 216. *num.* 2. *vol.* 2. Dec. *cons.* 286. *num.* 4. *vers. & per hoc. & cons.* 292. *num.* 7. Ruin. *cons.* 217. *n.* 7. *vol.* 1. Paris. *cons.* 2. *num.* 127. *vol.* 4. Riminald. jun. *consil.* 540. *num.* 96. *& cons.* 556. *n.* 107. Decian. *cons.* 25. *n.* 30. *& cons.* 51. *n.* 25. *vol.* 3. Menoch. *cons.* 2. *num.* 139. Reusner. *cons.* 1. *n* 65. *vol.* 1. Capyc. *decis. Neapol.* 121. *num.* 16. Pruckman. *cons.* 39. *n.* 51. Cacheran. *decis. Pedem.* 139. *n.* 28. Berret. *cons.* 1. *n.* 16.]

XXVIII.

PRIVILEGIUM oportet ostendere, & inspicere, nec alleganti creditur, *cap. porro* 7. ubi Abbas *num.* 1. *de privileg. c. cùm persona* 7. *eod. tit. lib.* 6. Tusch. *de visitat. lib.* 2. *cap.* 18. *à num.* 3. *& cap.* 20. *num.* 6. Mascard. *de probat. concl.* 1200. *num.* 36. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 14. *num.* 15. Card. Tusch. *d. lit. P. concl.* 762. Cabed. *Lusit. decis.* 93. *num.* 3. *p.* 2. & notat eleganter Covarr. *practic. cap.* 20. *num.* 7. quod quando agitur de privilegio exhibendo Judici, tunc oportet quod totum præsente parte coram Judice legatur, & Judici petenti exhibeatur; at verò quando agitur de eo parti exhibendo, tunc illud tantùm capitulum, quod ad eum spectat, & subjectam tangit materiam, exhiberi oportet, juxta text. *in cap. contingit* 5. *de fide instrument.* & longam distinctionem. Gloss. *verb. die & consule, in l.* 1. §. *editiones. ff. de edendo.*

XXIX.

PRIVILEGII tenor attendendus est, nec de illo judicandum, nisi ipsius tenore inspecto, *c. porrò* 7. *c. recipimus* 8. *de privileg. c. ult. de translat. Prael. c. consideravimus* 10. *de elect.* Tiraquel. *in l. si unquam. verb. libertis. n.* 8. C. *de revoc. donat.* Burg. de Pace *quæst.* 2.

num. 17. Surd. *conſil.* 1. *num.* 31. Intellige non ſolum quoad verba, ſed etiam multo magis quoad mentem, ut ſi de ea appareat, à verbis recedamus, ut quid ſenſerit concedens potiùs ſequamur, *cap. quanto* 26. ubi gloſſ. *verb. ſola, de privileg.* Sanchez *de matrimon. lib.* 8. *diſputat.* 1. *num.* 11.

XXX.

PRIVILEGIUM meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, *c. ubi* 7. 74. *diſtinct. c. privilegium* 63. 11. *quæſt.* 3. *c. tuarum* 11. *c. ut privilegia* 24. *in princ. de privileg. c. contingit* 45. *de ſent. excomm.* [*cap. denunciamus* 23. 25. *q.* 2. *c. poſteaquam* 21. §. *hu. d. q.* 2. *c. licet* 28. *extr. de regular. c. ea quæ* 12. *extr. de cenſib. c. cum* & 3. *extr. de privileg. c. cum illorum* 32. *in fin. de ſent. excomm. l. fin. C. de pact. dotal.*] Damaſc. *in tract. de Brocard. membr.* 3. *n.* 28. Aufrer. *in Clem.* 1. *num.* 12. *de officio Ordin.* Nep. de monte Albano *de excepr. art.* 2. *n.* 13. Card. Tuſch. *d. lit. P. conſ.* 754. Soar. *de legib. lib.* 8. *cap.* 36. *per totum.* [Oldrad. *conſ.* 101. Cravett. *conſ.* 96. *num.* 10. Franciſc. Marc. *in deciſ. Parlam. Delphinat.* 529. *num.* 1. Carol. Ruin. *conſ.* 230. *num.* 7. *vol.* 1. Maſcard. *de probat. concl.* 944. *num.* 30. *vol.* 2. Coler. *de proceſſ. executiv. part.* 2. *c.* 3. *num.* 133. Perſonal. *in coron. quæſt. q.* 10. *n.* 26. eo enim privari debet, qui contra illud quid committ. *c. cũ acceſſiſſent* 8. *extr. de conſtit. cap pro illorum* 22. *extr. de prebend. l.* 4. §. 2. *quod cum eo qui in alien. poteſt. l.* 37. *de minor. l.* 7. *ff. de interd.* & *releg.* Menoch. 2. *arb. quæſt cap.* 182. *num.* 47. Felin. *in c. fin. num.* 5. *de for. compet.* Unde ſi quis delinquerét in officio munere vel dignitate, merito etiam ea privabitur. *l. ſi aliquid* 12. *& ibi Dd. Cod. de ſuſc.* Bald. *in l. reum. C. de precar.* Dec. *in c. ut noſtrum. num.* 4. *de appellat.* Capyc. *deciſ.* 121. *n.* 27. Capel. Tholoſ. *deciſ.* 270. ibiq; Goffred. & quod fabricantes falſas monetas poſſint omni gradu, dignitate, & privilegiis privari. textus eſt *in l.* 1. *&* 2. *C. de falſ. moner.* Tiber. Decian. *lib.* 7. *crim. c.* 8. *n.* 23.

CAP. LXXXIV.

Prius.

Axioma I.

Prius quod eſt in voce. præſumitur etiam prius in ſenſu, *l. ſi communi ſervum ita* 21. *de ſtipul. ſerv.* Weſenb. 1. *conſ.* 41. *n.* 72 quia ex ordine verborum manet intellectus, & prælatio inducitur, *l. heredes mei* 57. §. *fin. ff. ad SC Treb. l.* 1. Quæ

II.

Quæ uno contextu fiunt, non eſt dari prius & poſterius. *l. 2. §. prius 4 ubi Dd. ff. de Vulg. & pupill. ſubſtit. l. nec enim 6. ff. de ſolut. §. ante. Inſt. de legat.* Gœdd. *ad l.* 243. *num.* 2. *de V. S.*

III.

Quotieſcunque duo ſunt, quorum quodlibet habet perfectionem in ſe ipſo, & ſe habent ad invicem ut prius & poſterius, & quidem in oppoſitum, tunc neceſſario poſterius debet tollere prius. Pantſchman. *lib. 2. practic. quæſt.* 13. *num.* 12. Exemplum eſt in contractibus. *l. ſi ſervus 7. §. pactus ne pereret 2. ff. de pact.* quamvis enim illi in generalitate ſint concepti, nihilominus tamen poſteriores contractus tollent priores. *l. & unc 18. §. & eius 1. ff. de Acceptil. §. eſt autem prodita 2. Inſtit. quib. mod. toll. oblig. at. l. qui Roma* 122. *§. duo fratres 6. de V. O.* idem eſſe & in teſtamentis textus eſt *in l. ſanctum 27. C. de teſtam.* ut enim ſecundum teſtamentum per ſe ſubſiſtat & primo opponatur, conſequens videtur, ut tollat etiam primum ipſo jure. In privilegio tamen non procedere, *per cap. Geniens 19. de præſcript.* limitat Pantſchman. 2. *quæſt.* 13. *n.* 22. *Vid. ſupr. cap. præced. ax.* 15.

CAP. LXXXV.

Probabile.

Axioma I.

Quod non eſt probabile, non etiam eſt ponibile. Vultejus *lib.* 3. *Conſil. Marpurg.* 29. *num.* 57.

II.

Probabilia ut plurimum inter ſe ſunt contraria. Ariſtot. *in Rhetor. c.* 25. Vigel. *in rat. eleg. jur. controv. col.* 10. *& in Dialect. jur. tit. de theſ. ſeu quæſtione juris infinita diſputanda. p.* 393. Nebelkræ *deciſ. 2. p.* 47.

CAP. LXXXVI.

Probatio, Probare.

Axioma I.

Probare eſt perſuadere Iudici. *l.* 12. *de probat.* Quod non contingere ſemper ut volumus, inquit Cujac. *lib.* 3. *qq. Papin. ad l.* 1. *ff. de probation.* Quare & Oratorem Apollodorus apud Quintilian. fortunæ & eventui ſubiicit, ut ſi forte non perſuaſerit nomen ſuum retinere poſſit. Cujac. 12. *reſp. Paul. ad l.* 73. *de condit. & demonſtrat.*

II.

Non eſt boni viri ea dicere, quæ probare non poſſit, ſed potius ſilere debet. *cap. plerumq́* 27. 2. *quæſt.* 7. *Gl.* Anton. *titul.* 7. *de reſcript. concluſ.* 22. *num.* 23. quod enim quis probare non poteſt, non proferat. *cap. ſi tantum* 2. *& ſeq.* 6. *quæſt.* 2.

III.

Probationis ſuæ initium nemo è domo rei deſumere debet. *l. de minore* 10. *§. tormenta* 3 *ff. de quæſt. l. nimis grave* 7. *C. de teſtib.* origo enim petitionis ex inſtrumentis ejus qui convenitur fundari non oportet. *l.* 1. *l. fin. C. de ædend.* Regner. Sixtin. 1. *Conſil. Marpurg.* 9. *num.* 97. *cum ſeq.* Pacian. 1. *de probat. cap* 61. *num.* 49. ſed potius actor ipſe probationes adferre & domo inſtructus venire debet, quam ut à reo, eas quaſi gladium exigat. *l.* 7. *C. de teſtib.* Weſenbec *parat. de interrog. in jur. fac. num.* 5. ſiquidem probandi neceſſitas onus eſt & moleſtia. B. Argentræus *Comm. in conſuetud. Britan. artic.* 164. *num.* 3. *§. retinendo. ubi* Bachov. *& Dd. communiter. Inſtitut. de interdict.* adeò ut is cui incumbit probatio adverſarium neceſſitate probandi contrarium adſtringere nullatenus poſſit. *l. actor* 23. *C. de probat.*

IV.

Probare talem ſe debet, qui vult ut talis admitti. *l. non ignorat* 9. *ibiq́* Salicet. & Butrigar. *Cod. de his qui accuſar. non poſſ.* Bald. *in l. eum qui duas. num.* 3. *Verſ. & nota quod qui petit. C. ad L. Iul. de adulter.* Iaſon. *conſ* 102. *num.* 4. *Vol.* 4. Marſil. *in pract. crimin. §. diligenter. num.* 171. *Verſ. pro quibus facet.* Roland. à Valle *conſ.* 65 *perſpectis. num.* 12. *Vol.* 1. Patiſ. *conſil* 115. *incip. Iohannes. num.* 2. *Vol.* 4. ita ſi aternitatem eſſe ab eo probandam, qui eam allegat, probat. *l non Epiſtolis* 13. *in fin. C. de probat.* ita etiam in terminis legitimationis conſulugre. Roland. à Valle *conſ.* 43. *incip. Legitimationem. num* 23. *Verſ. Verum ſi diligenter. Vol.* 4. *& conſ.* 100. *incip. reVocatur. num.* 19 *Verſ. quibus tamen non obſtantibus. Vol* 2. Alex. *conſ* 60. *Viſa legitimatione. num.* 17. *Verſ. Venio ad ſecundum. Vol.* 2. Caſtrenſ. *conſ.* 178. *Super n.* 1. *Verſ. cum igitur ille. Vol.* 2. idem obtinere & in terminis adoptionis tradit Alex. *in l. neq; profeſſio. & ibi* laſ. *C. de teſtam.* idem Alex. *in l. ſi pater tuus. n.* 2. *C. de her. inſt.* Pac 2. *de prob. c.* 18. *n.* 3. quinimò extendi eam poſſe ad quodcunq; conſanguinitatis genus, ſive ſit agnatio, ſive cognatio, ſive alia affinitas, quæ in judicium deducatur. latè deducit Pacian. 2. *de probat. c.* 12. *per tot.*

V.

Probationum facultas non debet anguſtari, ſed ampliari. *l. quoniam* 21. *in fin. C. de haret. l generaliter* 12. *Cod. de reb. credit. l. ne quid* 7. *ff. de incend. ruin. naufr. c. quoniam* 5. *extr. ut lite non conteſt.* Bald. *in Auth. at quæ ſemel. n.* 3. *C. de probat.* Speculat. *in §. 1. n.* 80. *de teſte. gl. in Auth. ut ſine prohib. matr. Verb. SCto.* Dec. *in c.* 2 *n.* 25. *Verſ. quod abſurdum extr. de probat.* Bald. *conſ.* 317. *punctus ſuper quo. n.* 2. *Vol.* 4. Butrig. *in c. ſi diligenti. n.* 16. *Verſ. per hoc dicunt. col.* 3. *extr. de for. compet. & ibi* Ioh. Imola *n.* 9. *col.* 2. Cravett. *conſ.* 207. *reſponſiones. n.* 9. *Verſ. poſtremo. col. fin.* Chaſſan. *conſ.* 19. *juxta pradicta n.* 32. *Verſ. & proba-*

probationum facultas Signorol. de Homodeis *conſ.* 156. *Factum. num.* 10. Alban. *conſ.*15. *Non eſt dubium num.*5.*col.fin.* Pariſ. *conſ.*70. *Pro reſolutione. n.*8 *Vol* 4. Marſil. *in rubr. C.de probat. n.*443. *Verſ. ultimò pro complemento.* adeò ut nec ſtatuto. Alban. *conſ.*15. *num.*5. *Verſ. & regulariter reprobatur. col.*2. nec pacto privatorum anguſtari poſſit. Gloſſ. *in d. Auth. ut ſine prohib. matr. Verbo SCto.* Anton. de Butr. *in cap.ſi dilegenti.col.*3. *num.*16. *Verſ.ſallit tertio.extr.de for. compet.* Florian. *in l.*1. *num.*1. *ff. de teſtib.* Iacobin. de S. Georg. *in Auth. jubemus. num.*7. *Cod. de judic.* & *ibi* Paul. de Caſtr. *num.*3. *Verſ. ſed ſi fiat. extr. judicium. colum.*2. Angel. *in l. pactum inter heredem. Verſ. ſequitur. colum.* 3. *ff. de pactis.*

V.

Probatio nulla melior, quàm quæ ſit per facti evidentiam, ideoq; omnibus præferenda. *l. Magiſtros* 7. *C. de profeſſor.* G. & Bald. *in l ſi Gero. §.*1. *Verb. evidentiſſimè locupletem. ff. quis ſatisd. cog.* Bald. *in l. contra negantem in fin. C. ad L. Aquil.* Zaſ. *conſ.*15. *n.*24, *lib.*1. *&* *conſ.*2. *n.* 10. *lib.*2. per evidentiam enim res fit notoria & manifeſta, *cap. manifeſta* 15 2. *q.*1. Regn. Sixtin. 2. *conſ. Marp.*8. *n.*17. multumque declarat, quia, ut dicebat Baldus *in conſ.*379. *Sequitur. n.*6. *Vol.*1. quod oculus videt, nemo fideliter negat. Bertazol. 1. *conſult. deciſ. conſ.* 1. *n.*15. probationem ergo naturæ manifeſtam humanæ demonſtrationis adminiculo non indigere, *ex l. ubi autem apparet* 75. *§. illud dubitationem* 4. *de V.O.* conſuluit Oldend. 2. *conſ. Marp* 5. *n.*32. multis tamen eam innatam eſſe φιλαυτίαν, ſeu væ cordiam, ut ipſis, quod natras, nunquam videatur probatum, etiamſi literam expreſſam actorum oſtendas, & ipſum ſolem quaſi in tuis manibus geras, ait Maſcard. *de prob. Vol.*1. *q.*2. *num.*24. Hinc eleganter de probationibus ineptis ait Cuiacius *in Mercatore lib.*1. *c.*1. Aut meliore argumento uti debuiſti, aut pravo non debuiſti rem certam incertam facere atque ſuſpectam: Hoc enim genere veritatem quodammodo impugnas, nullo modo tueris. Adde & A. Robert. *lib.*1. *rer. judic. c.*14. *p.*270. *cum ſeq.* quibus adſtipulatur & Lud. Viv. *lib.* 5. *de tradend. diſc.* dum refert: Fuiſſe quoſdam, qui magnæ pietatis loco ducerent mendacula pro religione confingere: quod & periculoſum eſt, ne veris adimatur fides propter falſa, & minimè neceſſarium: quoniam pro pietate non tam multa ſunt vera, ut falſa, tanquam ignavi milites atq; inutiles oneri magis ſunt quàm auxilio, ſiquidè detorta (inquit Rivetus *in apolog. pro Virgine Maria lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 22.) infringunt vim eorum, quæ per ſe ſufficiunt, & proprio ſplendore mentem illuſtrant, & in veram tanti myſterii cognitionem rectà & ſine ambagibus deducunt: quæ obtorto veluti collo & per vim eò trahuntur, veris ſæpe præjudicant, & contradicentibus anſam calumniandi præbent. Dum enim in certo (ut loquitur idem Rivetus *lib.*1. *cap.*9.) incerta confidenter aſſeruntur, certis etiam hac ratione derogatur. Cum ſupervacuis (verba ſunt Anacleti Papæ *in c. ſi omnia* 6 *q.*1. ad beneficia laboret impendiis qui ſolem certat facibus adjuvare: Quo alludunt & Quintil. *lib* 5 *inſt. orar. c.*12. dum ait, in rebus apertis argumentari, tam eſt ſtultũ quàm in clariſſimum ſolẽ mortale lumen inferre. Sen. *ep.*83. Supereſt ex heſterno mihi cogitatio, quid ſibi voluerint prudentiſ-

ſimi viri (Stoici & inter hos imprimis Zeno) qui rerum maximarum probationes leviſſimas & perplexas fecerunt, quæ ut ſint veræ, mendacio tamen ſimiles ſunt (quomodo Zeno colligebat) virum bonum non futurum ebrium; ebrio, inquit, ſermone ſecretum nemo committit. Viro bono autem committit. Ergo vir bonus non eſt ebrius: Huc adde, quæ tradit Anteceſſor Grōningenſis *in Regulis Iuris Anno* 1630. **Lambert will der Saw ein Ohr abhawen/ vnd trifft den Schwantz.** Et Guntherus in Ligurino, *libr.* 3. *de Arnoldo Brixienſi:*

Et fateor pulchram fallendi noverat artem
Verū falſa probans: quia tantum falſa loquendo
Fallere nemo poteſt: veri ſub imagine falſum,
Inſtruit & furtum deceptos occupat aures.

VII.

Probatione deficiente deficit ſubſtantia cauſæ, Pacian. *lib.* 1. *de probat. cap.* 5. *num.* 5. Nihil enim nobis jura ſunt profuturæ, ubi probatio deeſt, cùm multos ſæpe videamus juſtam cauſam foventes propter probationum inopiam ſuccumbere, juxta illud: Amice, jus tibi non deficit, ſed probatio, *l. ſunt duo Titii* 30. *ff. de teſtam. tutel. ibiq.* Bald. *& in l. ingenium. num.* 9. *verſ. eſt ne ſcit. ff. v'e ſtat. homin.* Ancharan. *conſ.* 242. *Prælim. in princ.* cùm virtus cauſarum pondus litis & exitus totius controverſiæ in ea conſiſtit, ut not. Bald. *in cap. quia propter. num.* 23. *colum. penult. extr. de Elect. & in l.* 2. *num.* 8. *verſ. breviter ego dixi. col.* 4. *C. de Epiſcop. audient.* à qua omnis contentioſi fori juſtitia dependere dicitur, ut ait Imol. de S. Georg. *in rubr. de probat. num.* 8. *verſ. addit. colum.* 2. Baldus *in rubr. extr. de judic. num.* 10. *verſ. eſt & juſtitia. colum.* 3.

VIII.

Probatio ubi ex diſpoſitione legis actum debet procedere, ex intervallo ſeu poſt factum admittenda non eſt. Rolandus à Valle *conſ.* 65. *num.* 10. *Vol.* 3. Afflict. *deciſ.* 355. *num.* 5. Tempus enim ad formam maximè pertinet, Baldus *in l. ordo. C. de Execut. rei judic.* Marſil. *conſ.* 65. *num.* 4. *& conſ.* 117. *num.* 15. Socinus. jun. *conſ.* 37. *num.* 10. *Vol.* 2. ita ſi quis debitorem ſuum tanquam fugitivum fecit incarcerari omiſſa probatione, quæ vigore Legis capturam præcedere debuit, tum creditor, etiamſi poſtea probationes afferat, audiendus non erit, Baldus *conſ.* 318. *lib.* 4. quia captura fuit injurioſa, inde infirmandum id, quod ſine ratione proceſſit, *l. ſi cum nulla* 58. *de re judic.* Clem. *appellanti de appellat.* adde & Roman. *conſ.* 241. *num.* & poſt eum Peck. *de jur. ſiſtend. cap.* 12. *num.* 6.

IX.

Probationes dicuntur fieri judici in fidem faciendam non parti, *l. quingenta* 12. *in fin.* ubi gloſſ. *de probat. l. ſiquando* 19. *C. de reſtib. l.* 1. *C. de condict. ob turp. cauſa. l.* 1, *§.* 16. ibi: *dicturo ſententiam conſilium inſtruit. ff. de quæſt.* Carpzov. *p.* 1. *conſtit.* 17. *definit.* 5. *num.* 3. Is enim ſemper negaturus eſſet,

eſſet, donec adverſarius bona fide agnoſceret, & ſibi ſatis probatum eſſe diceret, fruſtra litigaretur. Vide Oldendorp. *in Enchirid. de probat. ſub rubric quid ſit probatio. §. caterum quod ſequitur.* & ut bellicoſiſſimè dictum laudat Maſcard. 1. *de probat. quæſt.* 3. *num.* 24.

X.

Probatio & ſententia pari paſſu ambulant, Chaſſan. *conſ.* 68. *Viſis. n.* 35. *verſ. item plus dicit.* Tanta enim eius eſt vis, ut argumentum à ſententia ad probationem validum eſſe dixerit Everhard. *in Topic. loc.* 50. *à ſens. ad prob. per l. Lege Iunia Petronia* 28. *ff. de manumiſſ.* adeò ut hoc æquiparatum procedat non modò in iis, quibus prodeſt nocetve ſententia, iiſdem nocent profintve probationes, Bartolus *in ii apud quem. col. fin. verſ. ſed an perrigatur. C. de edend. & ibi* Iaſon *num.* 28. *verſ. limita in omnibus. colum. fin.* & Alexand. *num.* 11. *verſ. ſecunda concluſio.* Curtius ſen. *conſ.* 62. *Magnificè. num.* 2. *verſ. ſicetiam contingat. colum.* 1. ſed etiam in quibus ſententia nulla non nocet, obſint tamen acta, ut ait Ripa, *in l. ii apud quem. num.* 38. *colum. penult. Cod. de edend.* maximè in favorabilibus, Everhardus *d. loc. num.* 1. *per exempl. ibi allegata.*

XI.

Probationes duæ ſemiplenæ faciunt unam plenam probationem, *l. inſtrumenta* 5. *C. de probat. l. qui ſententiam* 16. *Cod. de pœnis. cap. præterea* 17. *extr. de teſtib. & atteſt. cap. ult. extr. de ſucceſſ. ab inteſt.* Pract. Papienſ. *in pract. form. reſponſ. rei conventi. §. iurisiurandi. num.* 14. Salicet. *in l. bona fides* 3. *Cod. de reb. credit.* Campeg. *in tract. de teſtib. reg.* 303. Carpzovius *p.* 1. *conſtit.* 17. *defin.* 36. *num.* 3.

XII.

Probatione ſupervacuâ nemo debet gravari, *arg. l. hac ſtipulatio* 14. *§.* 1. *ff. ut legat. nom. caveatur.* Carpz. *p.* 1. *conſt.* 17. *defin.* 25. *n.* 3.

XIII.

Probationis difficultas dicitur adeſſe, ubicunque res non poſſunt oculorum caſui demonſtrari, ut quia ſunt peremptæ. Nam tunc ſemper dicitur adeſſe difficultas probationis, ita poſt Iaſonem ſcribit Maſcardus 1. *concl.* 472. *num.* 31. & 32. Vnde & in his quæ probationis ſunt difficilioris ſufficere probationes per conjecturas *ex l. conſenſu* 8. *C. de repud. l. filium eum* 6. *ff. de his qui ſui vel alieni jur.* deducunt Anton. de Butr. *in cap. Veniens. el.* 2. *de teſtib.* Bald. *in Auth. quas actiones. col. ult. num.* 9. *C. de SS. Eccleſ. & conſ.* 229. *num.* 11. *Vol.* 2. Alexand. *conſ.* 77. *num.* 4 *in fin. Vol.* 7. Feder. de Senis *conſ.* 119. *Nulli dubium.* Marſil. *ſing.* 1. *in fin.* Bart. *in l. de pupillo § ſi quis ipſe, & ibi* Alexand. *num* 22. *ff. de noꝟ. oper. nunc.* Iaſon *in l. ſi quis ex Argentario. §. Prætor. num.* 18. *ff. de edend.* Benintend. *deciſ. Bonon.* 43. *num.* 3. Gail. 2. *obſervat.* 93. *num.* 18. quod tanquam axioma inter regulas retulit. Duenn. *reg.* 553. & pro ſingulari habuerunt Hyppolit. *ſing.* 1. *in fin.* Diaz. *reg.* 598.

Carpzov.

Carpzov. *p.1. conſtit.*12. *defin.*5. *num.*4. quia, ut ait Gailius 2. *obſ.pract.*149. *num.*9. Lex eſt contenta eâ probatione, quæ haberi poteſt, ſi materia ſui natura difficultatem probationis habeat, & adminiculum vehemens ſuppleat, ſi quis ſit defectus probationis. Baldus *in l.ea quidem, num.*9. *verſ. adminiculum. Cod. de accuſat.* unde ſicut ſæpe magna per teſtes probandi difficultas eſt, *l.teſtium* 18. *C. de teſtib.* Weſenb. *in Comment. de condict. & ſub rubr. de condict. ſine cauſa.* ita & in ſpecie dominium (quod difficilis probationis eſſe perhibetur à Gail.2. *obſ.*26. *num.*2.) probari poſſe per conjecturas apparet *ex l.indicia*, 19. *C.de rei vindicat. l.proprietatis* 4. *C.de prob.* allegatæ à Menochio *de arbitr. judic. quæſt. lib.*2. *caſ.*42. *num.*1. Calcan. *conſ.*31. *num.*11. Decius *conſ.*140. *num.*14. Socinus ſen. *conſ.*205 *num.*3. *Vol.*2. Socinus jun. *conſ.*135. *num.*14. *Vol.*21. idem de conſanguinitate & proximitate not. Bart. *ad l.qui ignorat.. C. de his qui accuſare non poſſ.* Fernand. Vaſq. 2. *illuſtr. quæſt.*8. *num.*20. Maſcard. *de probat. concluſ.*409. *num.*3. Mandell. *conſ.*83. *n.*11. Burſat. *conſ.*89. *num.*1. atque ideò in iis, quæ ſunt difficilioris probationis à regulis ordinariis ſæpe receditur, & ſufficit, probationem fieri eo modo quo poteſt. Argent. *t. conſ.*38. *n.*11.

X I V.

Probare qui non poteſt quod objecit, pœnam quam intulit ipſe patiatur, *cap. Paulum. in fin.*6.2. *quæſt.*3. *cap. qui* 4.2. *q.*8 *cap. ibi*3. *q.*6. *c. quia* 5. *q* 6. *cap.*1. *extr. de calumn. c. cum* 5. *extr. de procurat.* ac condemnatur alteri parti in expenſis, *c.*1, *in fin. de Elect. in*6. *c. ſignificaverunt*36. *extr. de teſtib.* ita accuſator ſi probare nequeat crimen illatum, ſit infamis, & poſthac ad accuſandum non admittitur, *c. ſi quis* 2. *quæſt.*3. *cap. ult. extr. de calumniat.* niſi reſipuerit, tum ſi fortè iratus alicui objecerit, reum objecti criminis non facit, *d. cap. ſi quis. quæſt.*3.

X V.

Probatio incumbit affirmanti, *cap. ſicut* 39. *extr. de ſentent. excommunic.* factum enim negantis nulla eſt probatio, *c. ult.*6. *q* 5. *c. bona*23. *extr. de Elect. cap. ſuper hoc* 5. *extr. de renunciat. 6. quoniam* 11. *extr. de probat.* & accuſatus exceptionem non negationē probare debet, *c. quod autem* 1. *§. item accuſatus* 6. *q.* 5. unde probatio affirmativa negativæ prævalere dicitur. *c. ad noſtram* 12. *extr. de prob.* niſi quando negativa in ſe includeret affirmativam, tum enim eam quis probare poterit, *cap. cum dilectus* 3. *extr. de ſucceſſ. ab inteſt. Gud. ſupr. lib.*12. *cap. Negatio.*

X V I.

Probant multa ſimul collecta, quæ ſingula non probant, *c. cum cauſam* 13. *extr. de prob. c. præterea* 27. *extr. de teſtib.*

X V I I.

Probationis ſubtractio amiſſione cauſæ punitur, *l.* 20. *C. de probat. l.* 2. *§.1. de jur. fiſc. cap pervenit* 5. *de teſtibus. cap. conſtitutum* 30. *in fin. & cap. intima-*

intimavit 18. *de reſtit.* Caſtrenſ. *in l. prouidendum. C. de poſtuland.* Gloſſ. *in c cum cauſam. verb. compelli. de reſtit.* Angel. *in l. 1. ff. de eo per quem fact.* Argent. *in conſ. 55. num. 55. Vol. 2.*

XVIII.

Probari alterum ſufficit, ubi narrantur plura, quorum alterum per ſe ſufficit, *cap. grauem* 15. *extr. de Exceſſ. Prælator.* ſi tamen quis ſe ad plura probanda adſtrinxit, non ſufficit, ſi alterum probet, *cap. licet* 9. *extr. de probation.*

XIX.

Intentionem ſuam quis apertè probare debet, *cap. pen. extr. de compenſat.* & quidem cum ſua qualitate & ſub ſubcumbentia, pleniſſimè & punctualiter (ut loquuntur) demonſtranda eſt ſcilicet ex ſingulari effectu prætenſæ qualitatis. *l. ex 2 de probat l. ult. C de rei vindic. c. ab eo 31. extr. de Elect. in 6. cap. licet* 9. ubi Felin. *de probat. l. non ſolum* 8. *§. ſed ut probari* 5. ubi Bartol. *de nov. oper. nunc.* probatio enim dubio non dicitur probatio, *c. in præſentia* 8. *extr. de probat.* quapropter ſi actor plenè probaverit, non debet compelli jurare, *c. ſicut* 2. *extr. de probat.*

XX.

Probationis onus actori incumbit, non reo. *cap. quod autem* 1. *& ſeqq* 6. *q.* 5. niſi quando contra eum ſit præſumptio, tum & probandi onus in reum transfertur, *c. un. extr. ut Eccleſ. benefic.*

XXI.

Probationes jus non inducunt, gloſſa *in l. ſed ſi poſſeſſori* 11. *§. item ſi 2. ff. de jurejur.* Vaſquez. 2. *controverſ. jur. cap.* 25. *num.* 12. Nec quæſtio juris requirit probationem, *capit. ſæpe* 44. *extra de appellation.* & idcò contra præſumptionem juris & de jure probatio non admittitur, *cap. in qui* 30. *extr. de ſponſalib.* ſecus eſt in violenta præſumptione, hanc enim recipere probationem in contrarium. Textus eſt *in cap. ult. extr. de presbyt. non baptizand.*

XXII.

Ante probationem juſtam nemo damnandus vel judicandus eſt, *cap. nullum* 10. *c. judicantem* 11. 30 *quæſt.* 5. nec judex ad unam ſpeciem probationis ſe applicare debet, *cap. in præſentis 6. extr. de renunc.* ſed omnia, quæ coram ſe acta ſunt, diligenter debet conſiderare, ex his omnibus animum ſuum informare, & ſecundum ea ferre ſententiam. *c. cauſam* 14. *extr. de ſentent. & rejud.* probatio itaque ut ſalva ſit, debet judex curam habere, *c. quoniam* 5. *extr. ut lit. non conteſt.*

XXIII.

PROBARE oportet, nec ſufficit dicere, Gloſſ. *verb. dicatur. in l. 1. in princ. ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. cap. dilecti* 8. *de*

except. [*cap.eum* 12.*extr.de haret. cap. ult. extr. de Schiſmatic. cap. cum I. & A.* 22. *extr. de re judic.* Gloſſ. *in l.* 2. *verb. aſpectu. ff. de ſer. & in l. Prætor ait* 4. *ff. de vi bon. rapt. cap. plerumq; in fin.* 2. *quæſt.* 7. Vult. 1. *conſ. Marpurg.* 30. *num.* 3.] Jaſon *in l. ſi prius. num.* 97. *ff. de novi operis nunc.* Felinus *in cap. cùm dilectus. num.* 6. *de accuſat.* Pariſ. *conſ.* 115. *num.* 5. *volum.* 2. Menoch. *remed.* 2. *recuper. num.* 178. *& remed.* 15. *num.* 403. [Qui enim idoneum quid affirmat, illud probare debet, *l. non eſt neceſſe* 11. *ff. de probat. l. ſi contendat* 28. *ff. de fidejuſſ.* Nicol. Boër. *deciſ.* 57. Carpzov. *part.* 2. *conſtit.* 11. *defin.* 26. *num.* 4. ita qui præſcriptionem objicit, eam probare tenetur, *cap. ex literis* 8. *ff. de probat.* probata enim creduntur, non probata non creduntur, *cap. quamvis* 75. 11. *q.* 3. Unde ſi autor probare nequeat, reus abſolvitur, *cap. cum Eccleſia* 3. *in fin. extr. de cauſa poſſeſſ. & propriet. cap.* 1. *in princ.* 6. *quæſt.* 5. *cap.* 5. *cap. ult. d. quæſt.* 5. *cap. unic. extr. ut Eccleſ. benefic.* Et appellans qui cauſam appellationis probare non poteſt, remitti debet, ad eum judicem, à quo appellavit, *cap. cum ſpeciali* 61. *extr. de appellation.*

XXIV.

Probatio debet de neceſſitate concludere, [*l. veteribus* 39. *ff. de pact.* ubi Bart. *l. ſtipulatio iſta* 38. §. *in ſtipulationib.* 18. *de V. O.* Bartholom Socin. *conſ.* 74. *vol.* 1. Corn. *conſ.* 126. *volum.* 1. Alex. *conſ.* 113. *num.* 5. *lib.* 2. *& conſ.* 10. *num.* 6. *lib.* 3. Bertrand. *conſ.* 62. *In facto. n.* 4. *lib.* 7. Jaſon *conſ.* 39. *Tota dubitatio. lib.* 1. Riminald. *conſ.* 78. *num.* 11. *& conſ.* 145 *Quoniam. num.* 21. Cravett. 234. Pariſ. *conſ.* 64. *num.* 19. *lib.* 1. Pantſchman. *lib.* 1. *pract. quæſt. quæſt.* 11. *num.* 28.] quia non probat hoc eſſe, quod ab hoc contingit abeſſe, *l. non hoc* 4. *C. de legitimis heredib.* ubi Jaſon regulam ponit cum ampliationibus & limitationibus, *l. neq; natales* 10. *C. de probat. cap. in præſentia* 8. *eod. cap. inter corporalia* 2. §. *cum quu. de translat. Epiſcopi. cap. recepimus* 8. *de privileg.* Bald. *conſ.* 62 *Alia vice. circa princip. verſ. quinta concluſio. lib.* 2. Maſcard. *de probat. concluſ.* 671. *num.* 11. Brunor à Sole *in locis communib. verb. probatio* 10. Morla *in emporio juris, part.* 1. *tit.* 11. *in in pralud. num.* 53. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. l. b.* 1. *tit. de ſervitut. reſolut.* 1. *ſub num.* 19. *verſ. hæc prima declaratio.* Aldovin. *conſ.* 44. *num.* 6. *& conſ.* 51. *num.* 18. Surdus *conſ.* 5. *num.* 46. Galganet. *de condit. &*

dit. & demonſtr. part. 2. cap. 1. queſt. 92. num. 5. Cæſar Argel. *de contradict. legitim. quæſt. 15. num. 107.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 6. lit. P. concluſ. 765. per tot.* Mar. Antonin. *variar. reſolut. lib. 1. reſolut. 46. num. 6.* Rot. *deciſ. 127.* apud Farinac. *p. 1. recent.* Sebaſt. Medices *de Regulis Juris 4. num. 10.* Stephanus Gratianus *diſcept. forenſ. tom. 5 cap. 985. num. 25.* [vid. & Bald. *in d. l. neq; natalet. in princ. & verſ. quæro.* Gœdd. 1. *conſ. Mar. p. 26. num. 152.* Unde probatio, quæ non relevat, nihil concludit, *d. c. præſentia. l. Duo ſunt 30. ff. de teſt. tut.* Bald. *in l. multis. C. de liberal. cauſ.* quia non concludens non habetur pro probatione. Baldus *in l. matrem. C. de probat.* Vult. 1. *conſ. 30. num. 18.* nec factum probatum cenſetur, niſi & illius requiſita probentur, *l. 1. in fin. de incend. ruin. naufrag.* Mynſing. 1. *obſerv. 40.* Weſenbec. *conſil. 19. num. 2.*]

XXV.

PROBATIO dubia & incerta non relevat probantem, *d. l. neque natales 10. d. cap. in præſentia* [*l. ſi fuerit 10. ff. de rebus dubiis. l. duo ſunt 30. ff. de teſt. tutel. l. ad probationem 21. C. de probat.* Bart. & Dd. *in l. inter ſtipulantem. §. 1. de V O.* Cravetta *conſ. 218. num. 5. conſ. 203. num. 28. & conſ. 276. num. 4.*] Ægid. *conſ. 2. num. 37.* Joan. de Imola *conſ. 96. per tot.* Hippolit. *conſ. 20. num. 8.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1363. num 6.* Surdus *deciſ. 75. num. 17. & deciſ. 288. num. 45. & conſ. 5. num. 45. & ſeqq. & conſ. 24. num. 16.* Dn. Barboſa *in l. ſi quis intentione. num. 38. cum ſeq. ff. de judic.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 144. num. 21. cum ſeq.* Seraphin *deciſ. 1103. num. 2.* Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſiaſt. reſolut. 586. num. 6. in 2. edit.* Farinac. *in praxi crimin. p. 2. tit. de oppoſit. contra dicta teſtium, quæſt. 68. num. 1. cum ſeq.* Mar. Antonin. *var. reſolut. lib. 1. reſol. 106. num. 9. & reſol. 110. num. 6. & lib. 3. reſol. 36. num. 5.* Rot. *deciſ. 149. num. 2.* apud Farinac. *p. 1. recent.* Imò contra producentem eſſe interpretanda, Rebuff. *in tract. de reprobat. teſtium. num. 9.* Seraphin *deciſ. 469. num. 5.* Rot. *deciſ. 854. num. 1.* apud Farinac. *collect. 1. noviſſimarum.* Surdus *conſ. 5. num. 48. & conſ. 135. num. 86. & conſ. 311. num. 34. & conſ. 327. num. 48. & conſ. 339. num. 21. & conſ. 429. num. 74. & conſ. 483. num. 5.* Stephan. Gratian. *tom. 4. cap. 640. num. 25. & cap. 703. num. 1. & d. tom. 5. cap. 874. num. 29.* etiam in materia favorabili, Surdus *d. conſ. 5. num. 49* [& in

terminis conſanguinitatis conſulendo argumentari ſunt, Decius *conſ.*321. *col.*2. *num.*12. *verſ. non obſtat.* Alex *conſ.*82. *vol.*1. *& conſ.*182. *num.*10. *vol.*7. Cuman. *conſ.*43. *col.*1 Corn. *conſ.*341. *vol.*1. Anchar. *conſ.*52. *num.* 8. *verſ. item ſtatutum.* Capra. *conſ.*156. *num.* 6. *volum.* 2. Nevizan. *conſ.*10. *num.*9. & docendo ſecuti ſunt Alciat. *de præſumpt. reg.* 1. *præſ.* 28. *num.* 9. Tiraquell. *de retract. conſanguin.* §.11. *gloſſ.*1. *num.* 9. *verſ. ſed hanc tamen.* Gabriel. *libr.* 1. *commun. opinion. concluſ.* 6. *num.* 24.]

XXVI.

PROBATIO probationem non excludit, Seraphin *deciſ.*575. *num.* 5. Fortior verò tollit debiliorem, *l. pen. ff. de reſt. in integr.* Maſcard. *de prob. concl.*225. *n.*15.

XXVII.

PROBATIO ſpecialis ſemper prævalet generali, Innocent. *in cap. auditis. num.* 4. *de præſcript.* Hyppolit. *in princip.* §. *diligenter. num.*198. *& in l. de minore.* §. *plurium. num.* 100. *ff. de quæſtionibus.* Seraphin *deciſ.* 818. *num.*5. Farinac. *in praxi crimin. p.*2. *q.* 65. *n.* 170. [Non enim ſufficit in genere demonſtrari, niſi probetur obtinere in ſpecie, de qua agitur. Weſ. 1. *conſ.*245.]

XXVIII.

PROBATIO per teſtes habet eandem vim, quàm per inſtrumentum, *l. in exercendu* 15. *Cod. de fide inſtrum. cap. cum Ioannes* 10. *eodem tit.* Alexand. *conſ.* 94. *verſ. corroborantur, lib.* 2. Gratian. *conſil.*90. *num.*40. *lib.*2. Pariſ. *conſ.* 83. *num.*10. *lib.*1. Soar de Pace *in practica, tom.* 1. *part.* 2. *temp.* 8. *num.* 7. Maſcardus *de probat. in proœm. quæſt.* 6. *& concluſ.*1095. *num.*3. Morla *in emporio iuris, part.* 1. *tit.* 11. *in prælud. num.* 4. Cardoſ. *in praxi iudicum, verb. inſtrumentum* 11. *& verb. probatio* 7. Cardinalis Tuſch. *d. tom.* 6. *lit.*P. *concluſ.*771.

Ubi duabus concluſionibus ſequentibus refert, quibus caſibus probatio per teſtes non admittatur.

CAP.

CAP. LXXXVII.

Probatus.

Probatus ſemel & dignus judicatus non debet temerè reprobari, *l. quod ſemel 5. de decret. ab ord. fac. l. 9 de negot. geſt. l. ſancimus 25. C. de adminiſtrat. tut.* Cœvallos *pract. quæſt. 425. num. 15.* Gratianus *tom. 3. forenſ. diſcept. cap. 590. num. 5.* Larre *in deciſ. Granat. diſſ 2. per tot.* Non, inquam, temerè: ſed ex cauſa aut culpa, Gothofred. *in l. 2. per tll. text. C. de profeſſ. & Medic.* & ſic compone text. *l. ut gradatim 11. §. reprobat. 3. de munner. & hon.* conſer Locam. *imilioq. faſc. 15. quæſt. 4.*

CAP. LXXXVIII.

Proceſſus.

Axioma I.

Proceſſus contra formam mandati frivolus eſt. *cap. cum dilecta. 22. extr. de reſcr. cap. ult. de reſtit. ſpoliat.*

II.

Proceſſus nullus eſt, ubi litis conteſtatio non proceſſit, *cap. dudum 54. extr. de Elect. c. unic. extr. de litis conteſt. c. cum cauſam 62. extr. de apellat. c. olim. 7. extr. de injur. c. pen. extr. de purgat. Canon.*

Excipe (1) niſi cauſa ſit ſpiritualis *elem. diſpendioſam de judic. c. 1. de eo qui mitt. in poſſeſſ. in 6.* (2) ſi coram Papa aut Imperatore ageretur, Gilken. *in l unic. C. de lit. conteſt. num 53.* Socin. *ad c. quoniam. ut lit. non conteſt. num. 25.* (3) in cauſis, quibus libellus non exigitur, Socinus *d. loc. num. 27.* (4) in cauſis ſummariis ſeu extraordinariis, *clem. ſæpe. de V. S.* Socin. *d. loc. num 26.* (5) in cauſis brevioribus, Auth. *niſi breviores. C. de ſentent. ex brev. recit.* Socinus *ad d. cap. num. 57* (6) in cauſis paupeum, Vmm. *in diſp. ad proceſſ. judic. 22. theſ. 3. num. 11.* (7) ſi homines rudes & ſimpliees ſeu ruſtiei invicem contendunt, Obrecht. *in tract. de litis conteſt. c. 4. n. 50.* (8) in cauſis Notoriis. Socin. *d. loc. num. 60.*

III.

Proceſſibus diverſis negotium non eſt intricandum, *cap. penult. extr. de ordin. cognit.*

CAP. LXXXIX.

Procraſtinatio.

Procraſtinatio (ſponſaliorum) vel contra leges, vel contra conventionem facta pro tacito habetur repudio. Cynus *in l. ſi quis 2. Cod. de ſponſalib.* Vnde

antiquum proverbium: Qui diu dubitat, diu noluit, Iohannes Sichardus *ad d. l. 2. num. 2.*

CAP. XC.
Prodeſſe.

Axioma I.

Prodeſſe alteri nemo cogi poteſt, ſed ne noceat. *l. 2. §. 5. ff. de aq. pluv. arc.* Berlich. 2. *concluſ.* 72. *num.* 70. *& diverſo & alter gloſſ. hoc effert d. loc. & in l. credſtore* 38. *de evict.* quod ſcilicet quiſque teneatur facere, quod ſibi non nocet, & alteri prodeſt.

II.

Prodeſſe alii non debet fraus & dolus, *cap. ex inſinuatione* 30. *extr. de appellat. cap. tua* 12. *de cleric. non reſident.*

III.

Prodeſſe qui non vult, ſed tantum præeſſe, Epiſcopus non eſt. *cap. qui Epiſcopatum* 11. 8. *quæſt.* 1.

IV.

Proſunt collecta, quæ ſingula non proſunt. *c. cum cauſam* 13. *extr. de prob. c. præterea* 27. *extr. de teſtib. vide infr. ax.* 17. *c. Singula.*

CAP. XCI.
Prodigus.

Axioma I.

Prodigus is dicitur, qui neque finem expenſarum habet, ſed bona ſua diſſipando & dilapidando profundit, *l.* 1. *ff. de Curat. furioſ.* Vnde quia ipſi interdictum commercium, Vlpianus *in fragment. Inſtit. tit.* 20. *de teſtam. §. mutum* 12. comparari ſolet furioſo, *l.* 12. *ff. de tutor. dat. l. Fulcinius* 7. *§. adeò. Verſ. idemq; de prodigo. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. eatur.* Franciſc. de Cald. *ad l. ſi curatorem* 3. *cum non abſimilis. C. de in integr. reſtit. minor. num.* 6. Reuſner. *de teſtam. p.* 2. *cap.* 11. *num.* 10. Carpzov *p.* 2 *conſt.* 6. *defin.* 9. *num.* 3 hactenus ſcilicet ſi circa bonorum adminiſtrationem in bonis diminuendis furioſum faciat exitum, *d. l.* 12. *§. ult. ff. de tut. dat.* ſiquidem extra bonorum adminiſtrationem potius minori vel pupillo æquiparabitur, *l. certi conditio* 9. *§. ſed etſi* 7. *ff. de reb. cred.* Harprecht. *in Comment. ad §.* 2. *n.* 3. *Inſtit. quibus non eſt permiſſum fac. teſtam.* cum contrahendo ſibi obligationem acquirere, ſuamque conditionem meliorem non minus quàm pupillus facere non prohibeatur, *l.* 6. *de V. O.* Philip. Matth. *ad l.* 40. *de R. I.* Licet enim bonorum adminiſtratione interdicta prodigus abſque curatore contrahere validè non poſſit, nec contrahens efficaciter obligetur. *d. l.* 6. Iohan. Gœdd. *de contr.*

*de contr. ſtipulat. concluſ.*10. *cap.*7. *num.*134. Iohan. Borcholt. *de pact. c.* 3. *num.*11. Anton. Faber *in Cod. lib.*5. *tit.* 38. *defin. unic. num.* 11. modò contrahens cum prodigo bonorum poſſeſſionem non ignoraverit,ut rectè animadvertit Antonius Faber *d. loc. num.* 1. *&* 2. allegatus à Carpzovio *part.* 2. *conſtit.* 15. *defin.*37. *num.*3. attamen non in omnibus ipſi bonis interdicitur, ſed ratione diminutionis, nec ſemper, nec in omnes partes voluntas eius nulla eſt, ſed eatenus, quatenusbona ſua dilapidando profundit,ac nec tempus nec finem expenſarum habet,ut loquitur *l.*1.*in pr ff. de curat. fur.*

II.

Prodigum nemo fert libenter *Novell.*3. *præfat. circa fin. l.*13. *§.*2. *C. de ſentent. paſſ. & reſtitut.* Prodigalitas enim & profuſio nimia ſuſpicionem furti & rapinæ de ſe præbet. Conſtit. Carol. *art.* 39. *&* 43. Carpzov. *lib.* 3. *quæſt crim.*122. *num.*4. *& ſeqq.*

CAP. XCII.

Proœmium.

Axiom. I.

PROOEMIUM denotat cauſam finalem,& mentem loquentis oſtendit.*l. fin. ff. de hered. inſtit. l.*1.*ff. ad Macedon. l. cum hi* 8.*in princ. & ibi* Bart. *ff. de tranſact.* Alex. *conſ.*7.*num.*3. *vol.*1. Cravett.*conſ.*192. *num.* 21. Roland. *conſ.* 44. *num.*9. *volum.*4. Caſtrenſ. *conſ* 261. *Viſis. num.*2. *verſ. capio. lib.* 2. Tiraquell. *in tract. ceſſante cauſa. num.* 64. Molin. *de primogen. lib.*1. *cap.* 5. *num.* 1. Alexand. *conſ.* 55. *Quoniam. in princ. lib.*5. ubi loquitur in ſententia, *& conſ.*75. *num.*3. *lib.*6. ubi de diviſione, *& conſ.*204. *Perſpectis verbis. num.* 9. *verſ. præterea, eod. lib.* 6. Ubi ampliat in codicillis, & ultimis voluntatibus, Curtius jun. *conſ.* 185. *num.* 2. ubi extendit in reſcriptis, *& conſ.* 238. *num.*33. *& ſeqq* ubi loquitur de decreto, Cravett. *conſ.* 301. *De anno. num.* 2. ubi de donatione, *& conſ.* 351. *num.* 2. ubi ait, & extendit in tranſactione, Roman. *conſ.*180. *num.* 6. ubi loquitur in privilegio, Gratianus *conſil.*78. *num.*83. *lib.* 1. ubi de locatione. *& conſil.*117. *num.*6. *lib.*1. ubi de libro rationum, *& conſ.*137. *num.*14. *lib.*1. ubi extendit in gratia *& conſ.* 44. *num.* 18. *lib.* 2. ubi loquitur de ſtatuto habente proœmium, quod interficiens bannitum præmietur, *& conſil.* 60. *num.*8. *eod. lib* 2. ubi de permutatione & legato, Anchar. *conſ.* 141. *Super pradicto in princ.* ubi de concordia. *& conſ.*180. *Viſo diligenter.*

*num.*6.

num.6. cum ſeqq. ubi de executione laudi & cura decreta, Gozadin. *conſ.1. num.* 14. & Beroi. *conſ.* 141. *num.* 8. *lib.*3. ubi generaliter in omni diſpoſitione, Menochius *de præſumpt. lib.6. præſumpt.* 2. *à princip.* ubi loquitur in ſtatutis, bullis, reſcriptis, ſententia Judicis, laudo, inveſtitura, contractibus, diſpoſitione teſtatoris, Mandoſ. *in reg.*15. *Cancell. quæſt.* 2. *num.* 2. ubi de ſupplicatione, Ludovicus Gomez *in reg. de verißimi notitia, num.* 2. *in proœm.* ubi extendit in regulis Cancellariæ Decianus *conſ.*3. *num.*116. *lib.*1. ubi in ſtatutis & contractibus, Menochius *conſ.* 184. *num.* 11. *& conſ.* 331. *num.*67. *& conſ.*351. *num.*24. *& conſ.*999. *num.*22. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §.7. *proœm. num.*122. Ferrer. *in Conſtitut. Catbaloniæ, gloſſ.*1. *num.*135. *& gloſſ* 8. *num.*146. Cardin. Tuſch. *pract.concluſ.tom.6. lit.*P. *concl.*892. Rot. *deciſ.* 185. *num.*4. *in fin.* 5. *&* 6. *& deciſ.*491. *num.*5. apud Farin. *p.*1. *recent. & deciſ.*167. *num.* 2. *deciſ.*213. *num.* 7. *& deciſ.* 218. *num.*4. *& deciſ* 569. *n.*4. apud eundem *p.*2. *recent.* Surdus *conſ.* 210. *num.*28. *& conſ.*240. *num.*15. *& conſ.*241. *n.*17. *& conſ.*272. *num.*8. *& conſ.*361. *num.* 4. *& conſ.*393. *num.* 13. *& conſ.*515. *num.* 7. *& conſ.*511. *num.*5. Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 7. *gl.*2. *n.*89. Steph.Grat. *diſcept. forenſ. tom.*5. *c.*809. *n.*8. *&* 924. *n.* 22.

Et quod ex proœmio colligatur mens & intentio diſponentis, & ratio finalis, tradunt *per l. quia* 4. §. *fin. ff. de pactis. & l. cum hi* 8. *in princ. ff.de tranſact.* Alexand. *conſ.*160. *Viſo, ac diligenter. num.*9. *lib.* 6. *& conſil.* 7. *Viſis, & diligenter. num.*3. *lib.* 2. Socinus *conſil.* 153. *num.*27. *& conſ.* 159. *num.*20. *lib.*2. Barbat. *conſ.* 1. *in princip. lib.*3. *& conſ.* 20. *in princip. lib.* 2. Cravatt. *conſ.* 888. *num.*2. Roman. *conſ.*16. *num.* 4. Maſcardus *de probat. concluſ.*1284. *num.* 6. Gutier. *pract.lib.*1. *quæſt.*89. *à num.* 3. Mar. Antonin. *var. reſolut. lib.*2. *reſol.*43. *num.*3. *& lib.*3. *reſolut.*1. *num.*59. *& reſol.*15. *num.*8. Robles *de repræſent.lib.*2. *cap.*14. *num.*32. [quin & tota ſubſtantia & qualitas, *l ut liberi* 17. C. *de collat. ibi*; Bald. Tiraquell. *de cauſ. ceſſ. limit.* 1. *num.* 64. *&* 64. Vincent. Honded. *conſ.* 48. *num.*51. *vol.*1. Mynſ. *reſp.*10. *num.* 46. imò in omnibus actibus primordialis cauſa eſt attendenda, *l. tutor* 69. *ff. de fide juſſ. l. ſi id quod* 33. *in princ. ff. de donat.* Vult. 3. *conſil.*31. *num.* 28. cùm à primordio tituli poſterior formetur eventus, *regula* 9. §. *fin. verſ. & licet. ff. de juris & facti ignor.* Alciatus *in tract.de præſumpt. reg.*2. *præſ.*24. *num.*1. Cravett. *conſ.*91 *num.*9. Cephal. *conſ.*156. *num.*13.

Surdus

Surdus *conſ.*202. *num.*16, *lib.*2. Conſ. Arg. 1. *conſ.*104. *n.*103. Vult.1. *conſ.Marp.*22. *num.*43. Text. *in l.*1. *Cod.de imponend. lucr. deſcript. l. ſi heres teſtamento 5. ff.de act.empt.* Corn. *conſ.*250. *in fin. volum.* 4. quia poſtea factũ præſumitur factum in executionem eius, quod factum erat prius, Fulgoſ. *conſ.*147. *in fin.* Ancharan. *conſ.*339. *in fin.* Vult.3. *conſ. Marp.*21. *num.* 204.

II.

PROOEMIUM declarat deciſionem, *d. l. fin. ff.de hered. inſtituend. l. cùm pater* 77. §.*dulciſſimis* 24. *ff.de legat.*2. Molin. *de primog. lib.*1. *cap.*5. *num.*7. Mar. Antonin. *d. reſol.* 15. *num.* 8. Armendar. *in proœm. addit. ad recopil. legum Navarræ, num.*107. quia intentio legislatoris colligitur ex proœmio, ſeu ex præfatione, Angel. 67. *Municipali lege. num.*2. *verſ.de ſecundo.* Barbat. *conſ.*1. *num.*1. *lib.*3. & quod proœmium dat intellectum toti legi. Curtius jun. *conſ.*185. *num.*2. Menoch. *d.lib.*6. *præſ.*2. *num.*2. Hinc dicimus, quod ſicut corpus ab anima, ita diſpoſitio à proœmiali ratione regulatur, ex Jaſ. *in l. qui quadringinta. col.*2. *ad Trebell.*

III.

PROOEMIUM declarat animum proferentis, Anchar. *conſ.*398. *Dominus R, num.* 5. & diſponentis, Cravett. *conſ.* 888. *num.* 2. refert Card. Tuſch *d. concluſ.*891. *num.*3. & 12. ita ut dicta in præfationibus, cenſeantur repetita in diſpoſitione ſequenti, Rolandus à Valle *conſ.*67. *num.* 83. *lib.* 3. Cardin. Mantic. *de conject. ultimæ voluntatis lib.*5. *tit.*15. *num.*7.

CAP. XCIII.
Prohibitio. Prohibitum.

Axioma I.

Quæ propter Legis prohibitionem fieri non poſſunt, ſi tamen adverſario non contradicente fiant, minimè improbantur. Felin. *in c. Exceptionem* 12. *n.*32. *exer. de Except.* Hippolit. de Marſil. *in praxi crim. 5. ſequitur. num.*8. Gail.1. *de P.P.c.*12. *n.*9. Andr.Rauchbar. *p.*1. *q.*10. *n.* 28. Iac. Schultz. *obſ.*52. *n.*38. Carpz. *p.*1. *conſt.*12, *defin.*18. *n.*6.

II.

Prohibitionis remotio eiuſdẽ eſt juris, cuius eſt prohibitio, Pacian. 1. *conſ.* 142. *n.*10. ubi hoc illuſtrat exemplo *§.*1. *l. de liberton.* dum dicitur, quod quia

ſervitus eſt de jure gentium, ob id manumiſſio (quæ eſt remotio ſervituti) de jure gentium pariter eſſe cenſetur, cùm manumiſſio non eſſet nota, ſi ſervitus fuiſſet incognita.

III.

Prohibitionis cauſa ceſſante, ceſſat ipſa prohibitio, *c. quoniam 5. §. porro & §. ult. ut lit. non conteſtat. c. cum ceſſante 60. de appellat. l. adigere 6. §. quamvis 2. ff. de jure patron.* Iaſon *in l. quod dictum 32. num. 2. ff. de pact.* Cravett. *lib. 4. conſ. 556. num. 4.* Nicolaus Everhard. *in loc. à ceſſat. rationis, num. 28.* Andreas Tiraquell. *ceſſante cauſa. num. 130.* Petrus de Vbald. *de duobus fratrib. part. 6. quæſt. 9. num. 10. Verſ. quinto quia reſponſio.* Clarus *lib. 4. ſentent. §. feudum. quæſt. 73. num. 7.* Hartman. Piſtor. 2. *quæſt. 34. n. 29.* Rol. à Vall. 1. *conſ. 23. n. 10.* Ludolph. Schrad. *de feud. q. 7. c. 4. n. 56.* Carpz. *p. 3. conſt. 28. def. 12. n. 5. & p. 3. q. crim. 105. n. 7.* ſicut & prohibitionis ratione correcta, ipſa quoque prohibitio correcta cenſetur Salicet. *ad Auth. ingreſſi. n. 2. C. de SS. Eccl.* Felin. *in c. 1. ſub fin. Verſ. conſidera quod Verum. ext. de reſcr.* Carpz. 3. *conſt. 6. defin. 3. num. 5.*

IV.

Prohibitio eſt odioſa, ideoque reſtringenda, Maſcard. *Vol. 3. de prob. concluſ. 1236. n. 3.* econtrariò permiſſio favorabilis, adeoq; amplectenda, Menoch. *lib. 6. præſ. 16. n. 3.* Finckelth. *obſ. 84. n. 19. & 20.*

V.

Prohibitio omnis ſic facta intelligitur, ut tamen juſta cauſa non excludatur. *l. 7. §. 1. de don. l. 13. C. de jur. dot.*

VI.

Prohibitio teſtatoris ſimilis eſt prohibitioni legis, *l. fin. C. de reb. al. non alien.* Iaſ. *in l. nemo, in 2. lect. n. 14. de leg. 1.*

VII.

Prohibentur multa fieri, quæ tamen ſi facta fuerint, obtinent firmitatem, *cap. ad Apoſtolicam 16. extr. de Regularib. & tranſact. ad Relig. cap. conſuluit 4. Qui Cleric. vel Voluntar.* latè Iaſon *in l. patre. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. jur. colum. 3. in fin. ubiq;* Bald. & Alberic. ſiquidem multa impediunt contrahenda, quæ tamen contracta non tolluntur, Honthem. 3. *de Art. Notar. c. 16. n. 3.* Exemplum eſt *in l. 2. §. biduum 5. ff. quando appelland.* ubi ſententia prohibetur ferri ſub conditione, lata tamen tenet, quia Lex ulcerius procedit ita diſponendo, ut not. Bart. *in l. in dubium C. de LL. col. 3. per l. relegatorum 7. §. ad tempus 4. de Interdict. & Releg.* Sic Prælatis prohibetur, ne delegationes à Iudicibus ſecularibus ſuſcipiant, *cap. requidem 29. 11. q. 1.* quod ſi tamen ſuſceperint, judiciũ nihilominus valebit, Alber. *in c. 2. de jud.* Exempla alia collegit & Decius *ad l. in ambiguis 85. §. non eſt novum 1. ff. de R. I.* uhi hoc axioma illuſtrat & declarat, add. & Arnif. *lib. 3. de Maieſt. c. 1. p 491.* Carpzov. *p. 1. conſtit. 13. defin. 6. num. 8.*

VIII. Pre-

VIII.

Prohibiris abſtinere ſatis non eſt, niſi & ea fiant, quæ fieri debent, *l.* 121. *de R. I.* Exemplum vide *in l.* 4. *ff. de itin. act. priv.* ubi Venuleius ait Eum, qui non patitur adportari ea, ſine quibus iter reſici non poteſt, non minus vim facere, quam facit is, qui manifeſtè prohibet, ne iter reficiatur, cui add. *l.* 4. *ff. quæ in fraud. credit.* Vt enim nullum crimen patitur, qui non prohibet, cùm prohibere non poteſt. *l.* 109. *ff. de R. I.* Donell. *in l. pen. de re judic. p.* 419. Vmm. *diſp. ad proceſſ. judic.* 19. *num.* 52. ita qui non prohibet, quod prohibere poteſt, aſſentire videtur, *l. an in totum* 3. *C. de adif. priv.* Philipp. Matth. *ad d. l.* 121. *ff. de R. I.*

IX.

Prohibita multa principaliter, in conſequentiam ſaltem permittuntur, Donell. *lib.* 6. *Com.* 17. *circ. fin.* Carpzov. *p.* 3. *conſt.* 3. *defin.* 6. *n* 11. ita prohibitus aliquid facere à Lege, non impeditur negotium acceſſorium per conſequentias gerere, *l. quod dicimus* 7 *ff. de auctor. tut.* adde & *l. ſi is qui duos* 29. *de liberat. legat.* ubi ſocius incapax conſequitur liberationem, cùm capiat per conſequentiam, *l. ſi unus* 27. *§. illud* 3. *ff. de pact. l. ſi aliena* 10. *§. hinc jure* 1. *ff. de uſuc.* ubi ſervitutes per ſe nunquam longo tempore capiuntur, ſed cum ædificiis, *l. & per juſjurandũ* 13. *§. ſi* 7 *de acceptil. l. a Divo* 42. *ff. de re judic. l. quoties* 3. *C. de judic. l.* 1. *C. de ord. cogn.* Bart. *in l. ambitioſa. de decret. ab ord. fac.* Afflict. *deciſ.* 285. *n.* 20. Cephal *conſ.* 487. *n.* 36. Gozad. *in l. fin. de pact. n.* 18. Pantſchm. 2. *q.* 5. *n.* 96. Socin. *conſ.* 80. *n.* 19. *lib.* 4.

X.

Qui non prohibet, & intercedit, ubi poteſt, in damno relinquitur, *l.* 63 *de re jud. l* 45. *ad L. Aq. l.* 1. *§.* 1. *ff. ſi fam. furt. feciſſ. dic.* unde & qui non prohibet, ſed patitur ancillã proſtitui, cùm intercedere poſſet, ipſe videtur proſtituere, *l.* 7. *in fin. qui ſine manumiſſ. ad libert.* Exceptio eſt *in l.* 91. *ff. de furt. ubi Gid.* unde & nomine ſui, qui prohibere potuit, tenetur, ſi non fecerit, *l.* 45. *ad Leg. Aquil.* cùm econtrariò is nullum crimen patiatur, qui non prohibet, quod prohibere non poteſt, *l.* 109. *de Reg. Jur.*

XI.

Non omne quod contra legis prohibitionem fit, delictum eſt, licet non careat malâ fide, *l. quemadmodum* 7. *C. de Agricol. & Cenſit. lib.* 11. *tit.* 47. ut in eo cernere eſt, qui emit rem minoris ſine decreto, aut rem prodigi à prodigo, *l. ſi ab eo* 12. *de uſuc.* Ant. Fab. *in rat. decid. ad l.* 1. *§.* 1. *de aleator.*

XII.

Quoties aliquid eſt prohibitũ conſenſu eorum, in quorum favorem prohibitum eſt, efficitur licitum, *l* 120. *§.* 1. *de leg.* 1 *l quoties* 11. *de fideicom.* ratio eſt, quia is, qui conſentit ut alius ſuper re ſua aliquid diſponat, ſibi præjudicat *l. ſicut* 8 *§ Conditionis* 11. *quib. mod. pign vel hyp ſolv. l. cum quidam* 2. *de iur. dot. c. Paſtoralis* 7. *de donat. cum ſimilib.* Georg Everh. 1. *conſ.* 44. *n.* 22. & 23.

XIII.

Quod contra expreſſam prohibitionem fit, non eſt alicui imputandum, *c. Petrus* 17. *extr. de homicid.*

XIV.

Prohibita quibus ſunt minora, illis maiora etiam intelliguntur vetita. *c.cum illorum 32. extr. de ſent. excom.*

XV.

Prohibitio DEI diligentius eſt ſervanda, quàm hominum, *capit. 1. diſtinct. 10.*

XVI.

PROHIBITUM una via, non cenſetur alia permiſſum, *l. quod dictum 32. ff. de pactis. l. cum hi 8 §. ſi cum iis 20. ff. de tranſact. l. athletas 4. §. ait Prætor 3. ff. de his qui not. infamia. l. ſi quis 7. §. minor 1. ff. qui & a quibus. l. illud 32. ff. ad L. Aquil.* [*l. ſcire oportet 13. §. ſi mater 1. ff. de tutor. dat. l. 3. §. liberi 10. ff. de bonor. poſſeſſ. contr. tab. c. tua 5. extr. de procurat.*] *cap. cum quid una 84. de Reg. Iur. lib. 6.* Surdus *conſ. 301. num. 7.* D. Barboſ. *in l. cùm Prætor. §. ult. num. 235. ff. de judic.* Menoch. *conſ. 385. num. 41.* Sigiſm. Scaccia *de commerc. §. 1. q. 7. ampl. 11. num. 2.* [Gœdd. *ad l. 108. de V. S.* Carpz. *p. 3. conſt. 5. n. 4.* ratio, ne quod una via prohibetur, per aliam pateſiat, *l. 7. in fin. C. de nat. liber.* & directum per indirectum concedatur, *l. oratio 16. de ſponſalib.* & mediatè permittatur id, quod directè & immediatè prohibitum eſt, *l. Avia 77. §. Titio 2. ff. de condit. & demonſtr.* Jaſ. *in l. 2. col. 6. verſ. & tenendo. de vulg. ſubſt.* Hartm Piſt. *1. q. 31. n. 25.* Gail. *1. obſ. 135. n. 2. & 2. obſ. 39. n. 10.* Argent. *1. conſ. 42. num. 16.* unde & in prohibitoriis valet hæc conſequentia, quicunque non prohibetur, per conſequentiam admiſſus eſſe cenſetur. *c. cum apud 23. de ſponſ. l. 1. §. 1. de teſtib. l. 43. §. 1. ff. de procur. l. cum lite 2. de judic.* Exemplum habes *in §. 11. Inſt. de legat.* ubi quæritur, an fideicommiſſarius in teſtamento poſſit eſſe teſtis, aliud exemplum vid. *in l. 8. de accuſ.* Petr. Greg. Tholoſ. *32. ſyntagm. c. 12.*

XVII.

PROHIBITUM uni, aliis cenſetur conceſſum, *l. qui accuſare 8. ff. de accuſationib. l. cùm Prætor 12.* ubi D. Barboſ. *in princ. num. 36. ff. de judic. l. ex eo 18. de teſtib. cap. Nonne 5. de præſumpt.* Ugolin. *de offic. & poteſt. Epiſc. c. 14. §. 9. num. 1. in princip.* Et prohibitum de uno, de alio cenſetur permiſſum, & è contrà, *d. l. cùm Prætor.* Joh. Ant. Mang. *de imput. q. 84. num. 1.*

XVIII. PRO-

XVIII.

PROHIBITO uno cenſentur omnia prohibita, per quæ pervenitur ad illud unum, *l. oratio 16. ff. de ſponſal. l. pupillus 5. §. ſed ſi per interpoſitam 3. ff. de auctorit. tutor. l. eos 26. in fin. C. de uſuris. l. legem 7. in fin. C. de naturalib. liber. l. fin. C. de rebus alien. non alienand. c. nam 4. extr. de conſtit. cap. praterea 5. de officio deleg. c. cùm quid prohibetur 39. de Regulis iuris. lib. 6.* Menoch. *conſ. 116. num. 15.* latè Maſcard. *de probat. concl. 102. per totam.* Vital. de Camban. *in tract. clauſ. pag. mihi 293. num. 22.* Surd. *conſ. 301. num. 74.* Franc. Gallet. *in margarita caſuum conſcientiæ. verb. prohibere.* Franc. Leo *in theſauro fori Eccleſiaſt. part. 1. c. 15. n. 20.* Joan. Anton. Mangil. *d. tract. de imputat. q. 51. n. 30.*

Intellige procedere in iis, per quæ neceſſariò pervenitur ad rem prohibitam, non verò in illis, per quæ ad illam perveniri poteſt contingenter, aut poſſibiliter, juxta tradita per Bart. *in l. ambitioſa. num. 22. ff. de decretis ab ordine facien. & in l. 2. ad fin. ff. de juriſdict. omnium jud.* receptum communiter ex multis, quos refert. D. Barboſ. *in l. 1. p. 3. num. 57. ff. ſoluto matrim.* Faciunt quæ adducit Tiraquell. *de jure conſtituti. p. 3. limit. 7. num. 24.* Anton. Gomez *l. 45. Tauri. num. 29. ante fin.* Cardoſ. *in praxi Iudicum & Advocat. verb. alienatio. num. 15.*

XIX.

PROHIBITUM directò non poteſt fieri per indirectum, *l. Seius & Augerius 27.* ubi Bart. *ff. ad L. Falcid. l. ſcire oportet 21. §. ſi mater 1. ff. de tutor. & curator. datis ab his. l. eos 26. C. de Vſur. cap. deteſtanda. 2. de prabend. in 6. cap. cùm quid.* ubi Dyn. *de Reg. Iur. lib. 6.* Menoch. *conſil. 1105. num. 18. & de præſumpt. lib. 4. præſ. 189. num. 82.* Surd. *deciſ. 21. num. 4.* Bellet. *diſquiſit. clerical. p. 1. tit. de exemptionibus clericorum, & eorundem bonorum à muneribus. §. 7. n. 6.* [Imò multa directo prohiberi, quæ tamen per indirectum conceduntur per *l. 1. de auctorit. tutor. l. quadam 62. ff. de acquir. rer. domin.* probat Berlich. *3. concl. 10. n. 21. verſ. amplius. vid. ſupr. Axiom. IX.*]

XX.

PROHIBITUM ad tempus, poſt tempus videtur eſſe permiſſum. *l. 22. ff. de LL. l. Imperator 8.* ubi Bald. *ff. de poſtulando. l. ſi unus 27. §. 1. ff. de pactis. l. epiſtola 52. §. fin. ff. eod. l. pater filium 38. §.*

fundum 3. *ff. de legat.* 3. Tiraquell. *de retractu convent.* §. 1. *gloſſ.* 2. *num.* 46. Surd. *deciſion.* 75. *num.* 1. *& conſil.* 294. *num.* 6. *& conſil.* 247. *num.* 18. Menoch. *conſil.* 274. *num.* 14. *& conſ.* 80. *num.* 16. Brunor. à Sole *in locis communib. verb. prohibitio* 16. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancell. gloſſ.* 65. *num.* 8. D. Barboſ. *in l. cùm Prætor. in princ. num.* 45. *ff. de judic.* Et prohibitum poſt tempus, quod cenſeatur permiſſum ad tempus, dixi *ſupr. hoc libr.* 6. *Permiſſum.* Narbona *l.* 18. *gloſſ.* 5. *n.* 1. *tit.* 8. *lib.* 5. *Recop.*

XXI.

PROHIBITUM cenſetur, quod non invenitur permiſſum. *l. Gallus* 29. §. *ille caſus* 15. ubi Alexand. *num.* 9. *ff. de liber. & poſthum.* D. Barboſ. *in l. cùm Prator.* §. 1. *num.* 95. *ff. de judic.* [*cap. pen. extr. ne ſed vacant. aliq. innov. c. paſtoralis* 53. *extr. de appellat. c. inter* 2. *extr. de translat. Epiſc. c.* 1. *de ſupplend. neglig. gloſſ. in l.* 27. *de maior.* add. & Maſcard. *concluſ.* 1243. *num.* 116. ubi hanc regulam ita temperat, quod ubicunq; res eſt aliquo modo prohibita, non ſtetur dicto aſſerentis caſum permiſſum ſubeſſe, niſi aliter probet.] Et è contra prohibitum quod non invenitur, per legem permiſſum cenſetur, *l. nec non* 28. *poſt princ.* ibi, *ſed ſi lex non prohibeat. &* §. *quod ei.* juncta gloſſ. *verb. prohibeant. ff. ex quibus cauſis maior. l.* 1. *ff. de teſtib. l. mutum.* 43. §. *quæritur* 1. *ff. de procuratorib. l. ab ea parte* 5. *ff. de probationibus. l. ſtatuas* 7. *C. de relig. & ſumpt. funer. cap. omnis* 4. *& ibi* gloſſ. 3. *diſt. c.* 1. *de translat. Prælat.* ubi gloſſ. *verb. non invenitur. c. nuper* 29. *verſ. in ſecundo. cap. cum illorum* 32. *de ſentent. excomm. cap. poſt uxoris* 30. *quæſt.* 3. *c. cum apud* 23. *extr. de ſponſal.* Alciat. *reſp.* 8. *num.* 18. Burſat. *conſil.* 110. *num.* 27. *lib.* 1. Burg. de Pace *conſ.* 8. *num.* 3. Bertazoll. *de clauſul. inſtrum. clauſ* 2. *gloſſ.* 1. *num.* 5. Brunor. à Sole *in locu commun. verb. prohibitio* 1. Bobadil. *in ſua politica, lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 44. D. Barboſ. *in l. cùm Prator.* §. 1. *num.* 95. *ff. de judic.* Mari. Antonin. *var. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 41. *num.* 8. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *c.* 870. *n.* 36. Scacc. *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 1. *num.* 45. Narbona *l.* 15. *gloſſ.* 2. *num.* 15. *tit.* 18. *lib.* 5. *Recop.* Quare in dubio facienda eſt interpretatio, ut actus cenſeatur permiſſus, quando non reperitur prohibitus, Anchar. *conſ.* 344. Aym. *conſ.* 203. *n.* 2. *lib.* 1. Maſcard. *de probat. concl.* 1237. *n.* 2. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 16. *n.* 2. Cevall. *communium contra commun. q.* 227. [Unde quod ſæpè Legibus omiſſum eſt, non debet

omitti

omitti religione Magiſtratus. *l. quæſitum* 12. *de teſtib.* ita v.c. infames quidem expreſſa Lege non inveniuntur prohibiti, quia aſſidere magiſtratibus poſſint: arcet tamen eos nihilominus ex ratione Legis JCtus *in l.* 2. *de offic. aſſeſſ.*]

XXII.

PROHIBENTIS melior eſt conditio in pari cauſa. *l. Sabinus* 28. *ff. communi divid.* Oldrad. *conſ.* 122. *Citato, in fin. verſ. præterea in reparl.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom.* 6. *lit.* P. *concluſ.* 893. Stephan. Gratian. *d. tom.* 5. *cap.* 896. *num.* 3. [vel re communi. *cap. jure* 16. *de R. I. in* 6.

Limita regulam (1.) cum res adhuc eſt integra. Bald. *ad d. l.* 28. (2.) cum par planè eſt cauſa, non cum plures vel majoris ſummæ creditores diverſum ſentiunt. *l.* 7. §. *ultim. de pact. l.* 44. *ff. eod. vid. ſupr. lib.* X *l. cap. Maior.*]

XXIII.

PROHIBERE non potes, quod tibi non nocet, & alteri prodeſt. *l.* 1. §. *idem aiunt* 11. *&* §. *denique* 12. *ff. de aqua pluv. arcenda.* gloſſ. *in l. in ſumma.* §. *item Labeo. ff. eodem titul. l. ſi cui* 9. *ff. de ſervitut. l. reſcripta* 7. *Cod. de precib. Imper. offerend. l. in creditore* 38. *ff. de evict.* Covarr. *var. lib.* 3. *c.* 14. *num.* 8. *verſ. item. & practic. c.* 37. *num.* 2. *& num.* 3. *col.* 3. Anton. Gomez *variar. tom.* 2. *c.* 2. *num.* 17. Menoch. *remed.* 6. *retinenda. num.* 114. *cum ſeqq. & de arbitr. caſ.* 168. *num.* 13. *& caſu* 237. *num.* 19. *& conſ.* 14. *num.* 8. *& conſ.* 51. *num.* 45. *& conſ.* 121. *num.* 8. Thom. de Thomaſſet *in floribus legum, reg.* 268. ubi intelligit procedere, niſi tractetur de præjudicio tertii, vel de publico bono, aut animæ ſalute. Surd. *deciſ.* 120. *num.* 12. *& deciſ.* 236. *num.* 12. D. Barboſ. *in l.* 2. *in princ. part.* 2. *num.* 34. *cum ſeqq. ff. ſoluto matrim.* [quin imò prohiberi debere aliquid, licet non noceat, ſi tamen nocere poſſit. text. eſt *in c. nam.* 4. *extr. de conſtit.*

CAP. XCIV.

Prolixitas.

Omnis Κυκλογία & non neceſſaria prolixitas vitanda. Betſius *de pact. famil. illuſtr. c.* 1. *num.* 31. Eſt enim ea in ſe inutilis, & multum odioſa, ut ait Speculator *in ſpecul. aur. lib.* 1. *& de Advoc. §. jam nunc* 4. *n.* 5.

CAP.

CAP. XCV.

Promiſſio.

Axioma I.

Promiſſa debent adimpleri, *c. qualiter. 3. extr. de pact. e. relatum 9. extr. de prabend. & dignita.* non ſemper tamen omnia, *cap. non ſemper 12. 22. q. 4.* Vnde (1.) promiſſionem quæ turpitudinem continet non eſſe obligatoriam, textus eſt *in e. deteſtanda 2. de conceſſ. prabend. in 6.* nec in malis promiſſis expedit obſervari, *e. in malis 69. de R. I. in 6.* cum impia ſit promiſſio quæ ſcelere adimpletur, *cap. in malis 5. 22. quæſt. 4.* & melius ſit promiſſionem ſcriptam non implere, quam crimen committere, *e. ſi publicis 1. cum ſeqq. e. unumquiſq; 8. d. c. non eſt. 22. quæſt. 4.* adeò quidem ut ſub promiſſione jurata, etiam illicitum non veniat. *e. cum 4. extr. de homicid.* ſicut (2.) nec eam valere quæ in præjudicium ſuperioris facta ſit, licet juramento fuerit firmata, cum in promiſſis ſemper excipiatur majoris auctoritas, ait *c. Venientes 19. extr. de jurejur.* ita nec (3.) promiſſionem fide vel juramento firmatam tenere conditione non ſervata, quæ in juramento apponitur, annectit *cap. pervenit 3. extr. de jurejurand.*

II.

Promiſſio de dando & vendendo non eſt venditio, *l. 1. C. de pact. pignor. gloſſ. in l. in bona fides 7. quod cert. loc.* Paul. de Caſtr. *conſ. 138. incip. dicta donatio. col. fin. lib. 1.* Barbat. *conſ. 51. ſcripſit. num. 16. Vol. 1.* Dec. *in conſ. 78. incipit caſu propoſito num. 2. p. 2.* & Alex. *conſ. 76. viſis dubitationibus. col. 3. Vol. 5.* Gozadin. *l. 2. num. 18. C. de pact. int. empt. & Vend.* Pinel. *in l. 2. c. 3. num. 29. C. de reſcind. Vend.* Rol. à Valle *conſ. 69. num. 12. Vol. 3.* Cravett. *conſ. 67. n. 5.* Cephal. *conſ. 66. num. 20. & conſ. 272. n. 19.* Riminald. jun. *conſ. 51. num. 11. Vol. 1.* Vult. 2. *Conſ. Marpurg. 24. n. 13.* quia maximè ſunt diverſa. Corn. *conſil. 203. p. 4* ita promiſſionem de inſtituendo aliquem heredem non eſſe inſtitutionem ipſam, dixit Ruin. *conſil. 9. n. 8. Vol. 2.* & promiſſionem de inveſtiendo de feudo non eſſe inveſtituram ipſam retulit, Iaſon. *conſ. 24. col. 8. Vol. 3.* his adde & alia quæ congeſſit Tiraq. *de retract. conVent. in fin. 41.*

Limita (1.) niſi quando promiſſio eſt reſpectiva ad certam cauſam vel conditionem, quæ ex parte alterius ſit impleta, quo caſu talis promiſſio ad vendendum benè obligabit, prout declarant Bald. *in l. quamVis, in fin. Cod. de tranſact.* Ioh. Andr. *in cap. fin. de ſponſal.* vel (2.) niſi juramentum eſſet appoſitum, ita limitant Albert. Brun. *conſ. 67. col. 1. incip. dum dubitatur. & poſt eum* Thom. Parpal. *in repet. l. ſi quis major in 16. notabil. col. 15. Verſ. limitatur per Modern. C. de tranſact.*

III.

Promiſſio vim juramenti habere perhibetur. *cap. ad aures 3. de his quæ fiunt a Prælat. canſ.* Vbi paria cenſentur jurare & religiosè data fide promittere. unde

unde & Panorm. *ibid.* ait: perinde incurrere in fraudem, qui venit contra talem promiſſionem ac qui juramentum verum violat, fac. & *c. pervenit 2. de fide juſſ. c. Etſi Chriſtus 26. de jurejur. c. 1. de ſepultur. in 6.* cum aliis quæ allegant Mynſing. *1. obſ. 17.* Curt. jun. *conſ. 286.* Schurf. *conſ. 37. num. 11. & 21. cent. 2. & conſ. 53. num. 19. cent. 3.* Henning. Gœden. *conſil. 103. n. 98.* Gail. *lib. 2. obſ. 59. num. 1.* Coler. *de proceſſ. executiv. p. 2. c. 19. n. 250.* Regner. Sixtin. *2. conſ. Marp. 12. n. 115.*

Limita I. non procedere regulam, ſi promiſſionem accipias pro fide Nobilitatis, h. e. pro dictorum conventorumque conſtantia ab eo dicta quod fiat, quod dictum eſt, ſed tum demum ſi eam de fide Chriſtiana intelligas, Fachin. *1. contr. 12.* Alciat. *ad rubr. extr. de jurejur. n. 5.* Covarruv. *ad rubr. de pact. p. 1. §. 12. n. 2.*

Limita II. procedere tantum in actibus, quibus juramentum tanquam pro forma non requiritur, ſecus in his, quibus illud eſt de ſubſtantia, & ubi corporaliter præſtandum eſt, per ea quæ tradit Cyn. *in Auth. ſacramenta puberum. num. 5. ibiq.* Bart. *n. 7.* Bald. *n. 7.* Salicet. *n. 6.* Iaſ. *n. 13. C. ſi adverſ. vendit.* Bald. *in l. 1. n. 2. C ſi adverſ. tranſact.* Vult. *1. conſ. Marp. 17. n. 52.*

IV.

In omni promiſſione modicum & ſuperfluum excluditur, *l. ſciendum eſt 19. §. 4. ff. de ædilit. edict. l. 30. ff. de oper. libert. l. 3. C. de dot. promiſſ.* Ioachim. Carpzov. *p. 1. conſtit. 31 defin 32. num. 6.* Quoties tamen plus promiſſum eſt, quam quod promitti oportuit non tota obligatio, ſed ſuperfluum infirmatur, & obligatio in ſuo robore perdurat quaſi nullo penitus adjecto, *l. 8. cum l ſeq. ff. de conſtit. pecun. l. 3. §. ult. l. 33. ff. mandat. l. 18. ff. de V. O. l. 34. in pr. ff. de donat.* Carpzov. *p. 2. conſtit. 19. defin. 9. n. 14.*

V.

Promiſſio ſine cauſa eſt nulla. *l. 2. §. circa 3. ff. de dol. except. cap. ſi cautio 14. extr. de fid. inſtrum. l. cum de indebito 25. in fin. ff. de probat. gl. in d. §. circa verb. ſine cauſa.* ubi ait, non ſufficere ſi petam quia promiſiſti, cum ſpecialis aliqua probationis cauſa requiratur, & exprimi debeat. Cephal. *conſil. 220. num. 27. lib 2.* Burſat. *conſ. 304. num. 35. lib. 3.* idque communiter probari, ait Alex. *conſil. 152. num. 2. vol. 2.* Bald. Salicet. & Angel. *in l. generaliter. Cod. de non numerat. pecun.* Weſenbec. *conſil. 31. num. 5.* quia cauſa facti magis inquirenda eſt, quam factum ipſum. *gloſſ. in cap. occidit 32. quæſt. 5.* Felin. *in c. dilectus. num. 10. extr. de reſcript.*

VI.

Promiſſionem nudam eſſe à cauſa & promiſſionem nudam eſſe à ſtipulatione ſunt paria, Alex. *in l. 1. n. 39. in pr. & ibi* Iaſ. *vol. 2. verſ. tu confirma.* Vult. *1. conſil. Marpurg. 19. n. 13.*

VII.

Promittens quid facere, factum tenetur præſtare. Bald. *in c. unic. verſ. adhæc. & verſ. quod ſi quis. Hic finitur Lex 2. Feud.* 29. cum nihil naturali

æquitati tàm ſit conſentaneum, quam promiſſa ſervare, *l.1. ff. de pact.* quicquid enim promiſiſti, fac ut præſtes, ſiquidem ubique grave eſt, fidem fallere, tàm in privatis, quàm publicis, *l.1. ff. de conſtit. pecun.* adeò ut & Pontifex & Imperator Romanis (quamvis infinitis aliis immunitatibus uterque gaudeat) promiſſa ſervare teneantur, *c.1. extr. de probat.* Iaſon. *in l.1. ff. de pact.* Philip. Matth. 1. *conſ. Marpurg.* 21. *n.*47. Dec. *conſil.*2. *n.* 3. Vnde etiam non ſine injuria qui id, quod promiſerunt ſervare vel implere nolunt, dicuntur eſſe in dolo, *l dolus* 44. *l. procuratorem* 8. *§. dolo* 9. *ff. mandat. l.1. §. eſt autem* 22. *ff. depoſ.* Decian. *conſ.*60. *n.*46. *lib.*2. Corn. *conſ.*116. *in fin. lib.*1. Maſcard. *de probat. concluſ.*531. *num.*24. Menoch. 5. *de præſumpt. præſ.*3. *num.*63. Regn. Sixtin. 3. *conſil. Marp.*12. *num.*34. quin imò ea ſola dicta aut promiſſa admittenda, quæcunque ſic dicuntur ut præſentur, non ut jactentur. *l. ſiendum* 19. *§. dictum* 2. *in pr. ff. de adil. edict.* ſiquidem ſæpè multa dicuntur (juxta proverbium) quæ deinde non fiunt, id quod maximè uſuvenire ſolet, in jactabundis & glorioſis illis Terentianis Thraſonibus, quibus convenit illud Ovidianum:

Promiſſis dives quilibet eſſe poteſt.

quorum meminit Menoch. 2. *arbitr. judic. caſ.*470. *num.* 1. & elegantiſſimè exemplis illuſtrat Warem. ab Ehrenberg 2. *de fœder.* c.1. *num.* 168. cum notum ſit, quod ea quæ pertractantur, & aguntur à partibus, niſi concluſio aliqua exiſtat, nil operentur. *l. ſi ex cauſa* 9. *§. nunc videndum* 2. *in fin. de minor. l. eleganter* 28. *in princ. ubi gloſſ. ff. de condict. indeb. l. ſi voluntate* 8. *C. de reſcind. vendit.* Quâ de cauſa & verbum promitto efficaciter accipiendum eſſe, exigit Meichſner. *lib.*1. *deciſ. Camer.* 21. *num.* 15. adeò ut ex promiſſione ipſum etiam Deum obligari, dicat Schurf. *centur.*1. *conſil* 99. Quod ſi itaque à Principe promiſſio facta ſit, rata firma & immota maneat, cum eum non minus naturalis obligatio devinciat, quam civilis privatum obſtringit, Dec. *in l. nec ex Prætoris, in fin. ff. de R. I. Dd. in d. cap.*1. *de probat.* ac in eo nihil divinius quam promiſſorum conventorumque veritas, & conſtantia, Argentoratenſ. 1. *conſ.* 9. *n.*202.

Limitam regulam I. niſi Legibus Senatuſconſultis & Conſtitutionibus eſſet contraria, cum illud promittere tantum poſſimus, quod ſalva dignitate noſtra poſſumus. *l.*125. *in fin. ff. de V. S.* Bocer. *de feud. in Seſſit. c.* 5. *num.*196. Vnde & promiſſionem in carcere factam non obligare, quia contra Legem *ex l. qui in carcerem* 22. *ff. de eo quod met. cauſ.* probat Gail. *lib* 1. *obſ.* 22. *num.* 8.

Limita II. ſi promiſſio turpitudinem contineret, *cap. dereſtanda* 2. *de conceſſ. prabend.* Impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur, text. *in cap. in malis* 5. 22. *quæſt.* 4. *& in l. Quintus Mutius* 7. *§ fin. in fin. ff. de annuis legat.* Gail 1 *obſ.*25. *num.*5. nec ſub promiſſione generali etiam jurata venit illicitum. *cap. cum* 4. *extr. de homicid.* cum promiſſionem ſtultam non implere melius ſit, quam crimen committere. *c. ſi publicis* 1. *cum trib. ſeqq. c. unuſquiſque* 8. *c. non eſt* 13. 22. *quæſt.* 4. & in malis promiſſis fidem obſervari non expediat. *c. in malis* 69. *de R. I. in* 6.

VIII.

Promiſſionis cauſa durante cenſetur perſeverare promiſſio, ob quam cauſam facta eſt. *l. ſemper 5. §. negotiatores 3. de jur. immunit. l. ſicut 38. §. 1. quib. ex cauſ. major. l. 2. §. omnes 4 ff. de judic. l. Titia 87. §. Viſum est 1. ff. de legat. 2. l. qui nominibus 44. ff. de admin. tut.* Quando enim ipſius conventionis ratio ſupereſt non ceſſabit promiſſio, nec dicetur adimpletio facta. Bald. *in l. fideicommiſſa. §. ſi quis alicui. de legat. 3.* Iaſon. *in l. Geluti. §. hac uxor. de edend. & in l. Prator ait. §. deinde. de noſ. oper. nunc.* Roman. *conſil. 504.* Roland. à Valle *conſ. 6. Magnificus. num. 16. cum ſeq. volum. 4.* Pantſchman. 1. *quæſt. pract. 21. num. 27.*

IX.

Promittenti non ſubvenitur, quando tempore promiſſionis difficultatem ſciebat. arg. *quod te 5. ſi cert. pet. l. ſi Sehenda 10. §. 1. Serf. idem juris. ff. ad L. Rhod. de jactu.* Ruin. *in l. 4. §. Cato oppoſ. 9. de V. O.* & Alciat. *num. 39.* Iaſon. *in l. Titia. num. 13. eod. tit.*

X.

Multa promittuntur neceſſitatis cauſa, quæ aliàs non promitterentur. *c. ſi quis propter 3. de ſimr.* Iaſon. *in l. 1. col. 20. num. 35 ff. de offic. ejus cui mand.* Felin. *in c. acceſſiſſent. col 8. cum ſeq. de conſtit.* quia neceſſitas non habet legem. *c. licet 3. de ſer. l 2. C. de patrib. qui fil. ſuos diſtrax.* Lud. Gom. *ad §. item Sertiana Inſtit. de action. num. 45.*

XI.

Promiſſio reſtricta implicatam habet negativam, qua ea quæ non ſunt expreſſa excluſa exiſtimantur. *l. liberto 31. §. libertos 4. ff. de negot. geſt. l. qui ſella 7. in pr. Serf. qui actum. l. inter actum 12. l. certo genere 13. l. Lucius 37. in verb. digitum. de ſerviſ. ruſtic. prad. l. Lucius 78. §. qua habebat 10. ad Trebell. c. ſi duo 6. de procur. in 6.* Cravet. *conſ. 201. præſupponitur in facto. n. 41.*

XII.

Promiſſio facti alieni quod in promittentis poteſtate non eſt, nihil valet. *l. ſtipulatio iſta 38. §. 1. ff. de V. O. §. ſi quis alium 3. Inſtit. de inutil. ſtipul.* maximè quando nulla eſt adjecta pœna. Bart. *in l. ſi duo. §. hac verba. ff. de conſtitut. pecun. & in l. ſi ita ſtipulatus oppoſ. 7. ff. de V. O.* Vult. 2. *conſil. Marpurg. 25. num. 105.* Debet enim quiſque factum proprium, non alterius promittere. *l. inter ſtipulantem 83. §. 1. de V. O.* at quando factum alienum promittitur inter ſtipulantem & promittentem negotium non contrahitur, ideoque nec obligatio in judicio deducibilis oriri poteſt. Angel. Aretin. *§. ſi quis. Inſt. de inutil. ſtipular.* ac proinde cum hæc factum alicujus tertii complectatur inutilis ſtipulatio cenſetur. *fac. l. ſi rem 31. ff. de noſt.*

Limita 1. ſeeus eſſe ſi quis promittat ſe effecturum, ut alius det aliquid vel faciat. *§. 4. Inſtit. de inutil. ſtipular. l. quoties quis aliud 81. in pr.*

de V.O. tum enim proprium magis, quam alienum factum ſpòſpondiſſe videtur, Zaſ. *ad l. ſtipulatio iſta. §. 1. de V. O. gloſſ. in l. quoties. Verb. acturum de V. O. & §. ſi quis alium. quem approbant* Aretin. & Arg. *ibid. Inſt. eod.* gloſſ. & Panorm. *in cap. ex reſcripto. extr. de jurejurand.* Corneus *conſ.* 92. *licet. Vol.* 1. *col. pennlt. & conſ.* 26. *d. Vol. per l. inter ſtipulantem* 83. *in princ. d. l. ſtipulatio* 38. *§.* 1. *de V. O. l. fin. §. Labeo* 1. *ff. ſi cert. pet.* idem *conſ.* 2. *circa col.* 3. *Verſ. non obſtat. Vol.* 3.

Limita II. In ſtipularionibus prætoriis, puta ſi quis promitteret, Titium ratum habiturum. *l. quoties quis* 81. *de V. O.* Socin. *in tract. fallent. reg.* 401. quia verbis prætoriis nihil neceſſe eſt addi. *l. in prætoriis* 9. *ff. de prætor. ſtipulat.* Cyn. *in l.* 1. *q.* 7. *de procurat.* Meichſner. 1. *deciſ.* 21. *n.* 7.

Limita III. quando hujuſmodi ſtipulatio interponitur ſuper contractu venditionis, in quo venditor tenetur de evictione. *l. ex empto* 11. *§. qui autem* 18. *de action. empt.* Zaſ. *ad d. l. ſtipulatio. n.* 19.

Limita IV. quando permittitur factum alienum non tanquam factum perſonæ alienæ, ſed tanquam qualitatis rei in ſtipulationem deductæ, *l. ſi ita quis* 31. *ff. de evict.*

Limita V. quando factum alterius tenderer ad corroborationem obligationis factæ per promiſſorem. *l. qui autem* 14. *§. ſed etſi quis* 4. *& ibi* Bart. *de conſtit. pecun.*

Limita VI. ſi juramentum accederet, tum enim videtur habere vim ut videaris promiſiſſe meliore modo quo valere poteſt. *l. cum pater* 77. *§. filium matrem* 23. *de leg.* 2. Angel. *in d. l. inter ſtipulantem. in pr. de V. O.* Abb. & & Felin. *cap. ex literis. & c. ſicut ex literis de ſponſal.* Anton. Corſet. *in ſing. Verb. promiſſio facti alieni.* Paul. Pariſ. *conſ.* 109. *lib.* 1. *n.* 1.

Limitatio VII. quando promiſſioni accederet pœna ad intereſſe. *l. ſtipulatio iſta* 38. *Verſ. at ſi quis. de Verb. obligat.* Mynſing. *ad §. ſi quis alium. Inſtit. de inutil. ſtipulat.*

Limita VIII. quando quis locavit vel commodavit vel depoſuit ſervum ſuum penes alium, & ab illo ſtipulatus eſt, ne is ſervus ab alio fur vel fugitivus efficeretur, iſta enim promiſſio de facto alterius obligat promittentem, quia ex natura prædictorum contractuum ſervus cenſetur commiſſus cuſtodiæ ejus qui ipſum in commodatum vel depoſitum accepit. *l. non impoſſibile* 50. *& ibi* Bald. & Caſtr. *de pact.*

Declara regulam procedere de jure civili, ſecus de Iure Canonico, cum certum ſit vigore hujus juris ſimplicem promiſſionem facti alieni reduci ad illam, qua quis ſe curaturum & facturum promittit, quod alter facit. Felin. *in c. ex reſcripto de jurejur.* Abb. & Præpoſit. *in c. ex literis. col.* 2. *de ſponſal. gloſſ. in c. Eleutherium* 91. *diſt.* Iaſ. & Zaſ. *in d. l. ſtipulatio iſta. in pr. ff. de V. O* Covar. 2. *part. relect. §.* 5. *n.* 5. *ad rubr. de pact.*

XIII.

Ex promiſſione nuda non oritur obligatio. arg. *c. literarum* 3. *extr. de Vot.* etiamſi ex promiſſione ſua quis obligetur. *c. pennlt. extr. de jurejur. c. relatum* 4. *extr. de Cler. non reſident.*

XIV. Pro-

XIV.

Promiſſum ſine conditione factum, ſine conditione ſolvitur, *cap. unic.* 32. *quæſt.*8. & quæ promittuntur ſub honeſta conditione, non obligant, ſi ea non extiterit, ſecus ſi à conditione recedatur, *cap. de illis* 3. *& ſeq. extr. de condit. appos.*

XV.

Promiſſi tranſgreſſor non eſt, per quem non ſtat, quo minus faciat, *cap. beatus* 5.22. 9.2. *c. ſicut* 2. *extr. de ſponſal.*

XVI.

Promiſſio non infringitur. cum in meliora commutatur, *cap. pervenit* 3. *extr. de injur.* Vid. *infr. lib. ult. cap.* Vorum.

XVII.

Promiſſum beneficium redintegrari debet, non minui, *cap. per tuas* 5. *extr. de donat.*

Cap. XCVI.

Promotio.

Axioma I.

Promotio eſt de minoribus ad maius, *c. legimus* 24. *in fin diſt.* 93. *c. ſi efficia* 2. *c. ult. diſt.* 59.

II.

Quando promovetur indignus, & promotus & promovens puniri debet, *c. nihil eſt* 44 *extr. de Elect.* illegitime autem natus planè promoveri non debet, *c. accedens* 14. *extr. de purgat. canon.*

III.

Promotio ſpiritualis interdum admittit pacta honeſta, *cap. Eleutherius* 18. 30. *quæſt.*2. *cap. ult.* 10. *quæſt.*3. nunquam verò inhoneſta. *c. quàm pie* 2. 1. *quæſt.*2.

Cap. XCVII.

Propinquitas.

Axioma I.

Propinquitas ſanguinis verbis dicitur, non verbis effeitur, *cap. Lex divina* 18. 27. *quæſt.*2.

II.

Propinquitas familiaritatis & dominationis affectio veritatem impedire ſolet, *c. Accuſatores* 8. 3. *q.* 5.

CAP. XCVIII.

Proportio.

Proportionale unum ſicut ſe habet ad aliud, ita aliud ad reliquum, *pr. Inſt. quod cum eo qui in alien. poteſt. junct. §. qua diximus. eod. tit. l. ſufficit* 56. *ubi gl. in verb. ita prorſus. ff. de condict. indeb. l. ſi filiusfam.* 14. *ibiq;* gloſſ. & Bald. *ff. ſi cert. petatur. l. de quibus* 32. *ibidemq;* Angel. *ff. de Legib. l. qui quadringenta* 2. *ff. ad Trebell. l. Marcellus* 3. *eod. l. ſi ita ſcriptum* 13. *in pr. ff. de liber. & poſth.* Oldrad. *conſ.* 121. *in deciſ.* 1 *q.* 5.

Declara procedere regulam, quando per omnia proportionalia ſunt eiuſdem rationis & conditionis, ſecus ſi ſint diverſa, Bald. *in l. ſi emancipati. C. de collat.* Aliqua enim poſſunt convenire & eſſe proportionalia reſpectu effectus & cauſæ ſimilis, & tamen non eſſe proportionalia reſpectu initii obligationis vel actionis *d. l. ſufficit* 56. *ff. de condict. indebit.* Everhard. *in loc. Top. loc. à proportione. n.* 4.

CAP. XCIX.

Propoſitum.

Axioma I.

Propoſitum in mente retentum nullum parit effectum, *l. ſi maiores* 25. *C. de tranſact. l. ſi reperendi* 7. *C. de Condict. ob cauſam. l. ult. C. de poſthum. hered. inſtit.* Weſenb. *in parat. ff. de pact. num.* 8. tanquam partum abortivum, latè Tiraquell. *in l. ſi unquam. verb. libertatis. num.* 19. *Cod. de revocand. donat.*

Intellige, ſcil. quando ex nulla conjectura vel circumſtantia apparere poteſt, ſecus enim eſt in iis, quæ etiam tacitè colliguntur ex generatim actis Anton. Gabr. *lib. de Reg. Iur. concluſ.* 4. vel natura rei, *l. rogaſti* 17. *§. ſi tibi* 1. *ff. de reb. cred. l.* 2. *§. circa* 3. *de Except. doli. l. item quia* 4. *§.* 1. *ff. de pactis. l. interdum* 73. *in princ. de V. O.* vel aliunde aliquo modo conjiciuntur acta eſſe, ut eleganter poſt Decium *num.* 5. declarat Cagnol. *in l. ſemper* 34. *de Reg. Iur. num.* 2. 3. & 4. ubi oſtendit id verum eſſe, non tantum in iis, quæ veniunt tacitè ex Lege, verum etiam ex contrahentium voluntate & ſententia. *l. ex empto* 11. *in princ. ff. de act. empt.* Adde & limitationem apud Weſenb. *C. C. de reb. cred. num.* 35. Vnde in criminalibus propoſitum in mente retentum, non niſi apud Deum eſſe punibile, *l. cogitationis* 18. *ff. de pœn. l.* 1. *§. inde ſola cogitatio* 1. *ff. de furt. cap. unum* 3. *§. criminis. dict.* 35. etiam in atrociſſimis criminibus, tradunt Dd. communiter *in l. quiſquis. C. ad Leg. Iul. Ma-*

Iul. Maieſt. & cap. ſi quis. quæſt. 1. *& in c. felicis* 5. *de pœnis in* 6. Farinac. 1. *conſ.* 104. *num.* 3.

II.

Propoſitum non frangit, qui mutat illud in melius *c. pervenit* 3. *extr. de jurejur. & ſ. infr. lib. ult. c. votum.*

III.

Propoſitum & voluntas alicuius inſpicienda eſt ad hoc, ut de facto ſuo judicetur, *c. cum* 54. *extr. ſent. Excom.*

CAP. C.

Proprietas, Proprium.

Axioma I.

Proprietas dignior & melior eſt uſufructu, *l. ſciendum* 15. *§. poſſeſſor* 1. ubi laſon *num.* 3. *qui ſatisdare cog.* Angel. *in §. ſi verò. per gloſſ. ibi in Auth. de Nupt.* Bart. *in l. ſi quis in tantam in fin. C. unde vi. l.* 1. *§. ſi uſusfructus* 9. *ff. L. ad Falcid.* Weſenb. 1. *conſ.* 28. *num.* 20.

II.

Proprietas propter iniquitatem hominum eſt inducta, cum prius omnia eſſent communia, *c. dilectiſſimis* 2. 12. *q.* 1.

III.

Proprietatis quæſtio tractanda eſt poſt cauſam poſſeſſionis & reſtitutionem factam, *cap.* 1. *de reſtitut. ſpoliat.* Vnde qui petit reſtitui, proprietatis quæſtio ei referri non poteſt, *cap. ſolicite* 2. *cap. in literis* 5. *extr. eod.* cùm itaque quæſtio ſpoliationis proprietatis quæſtionem præcedat. *d. cap. ſolicite.* ideoque ante hanc ſpoliatus debet reſtitui, *cap. querelam* 24. *extr. de Elect.* & proprietate ſpoliatus reſpondere non tenetur, donec fuerit reſtitutus, *c. gravis* 11. *extr. de reſt. ſpoliat.* unde etiam à judicio proprietatis antequam ſit in eo concluſum, poteſt quis redire ad judicium poſſeſſorium, etiam poſtquam concluſum fuit ex juſta cauſa, *cap. paſtoralis* 5. *extr. de cauſ. poſſeſſ. & propr. cap ſignificaverunt* 36. *extr de reſtit.* quapropter & in cauſa poſſeſſionis ſententia proprietatis jure ſalvo fertur, *c. bona* 51. *extr. de appell.* nec quicquam proprietati propter poſſeſſionem ſententia lata præjudicat, *c. cum dilectus* 6. *extr. de cauſ. poſſ. & propr. d. c. ſolicite* 2. *extr. de reſt. ſpol. & ſ. ſupr. plura in cap. Poſſeſſorium.*

IV.

Proprietati ſtudere eſt ignominia Epiſcopi, *c. gloria* 72. 12. *q.* 2.

V.

Proprietas verborum dum attenditur, plerumque ſenſus veritatis amittitur, *c. propter ea* 9. *extr. de V. S.*

VI. Pro-

VI.

Propriam cauſam agere poteſt, qui accuſator eſſe non poteſt, *cap. omnibus 2. 4. num. 6.*

VII.

Propriis & cuiuſquam uſibus applicatur, quod pro communi utilitate datum eſſe cognoſcitur, ratio nulla permittit *c. ratio 2. 17. q. 4.*

VIII.

In re propria cuilibet ſuæ utilitati inſervire licet, *l. ſicuti 8. §. Ariſto §. ff. ſi ſervit. Vindic. l. fluminum 24. §. ult. l. Proculus 26. ff. de damn. infect. l. 1. §. denique 12. l. ſi in meo 21. ff. de aq. pluv. arc.* Andr Rauchbar. *p. 1. q. 27. n. 4.* De ſua enim aqua poteſt facere velle ſuum, ut dicit Bald *in l. item lapilli. n. 1. de rer. divi. & c. cum omnes. n. 12. de conſt.*

Limita, niſi quando faciendo quis præjudicaret ſervituti aliis prædiis debitæ, *l. altum 8. cum ſeq. C. de ſervit.* Matth. Weſenb. *conſ. 58. num. 5.* inde nec quicquam in proprio fundo ad injuriam vel æmulationem tertii facere aut ædificare permiſſum, Rauchbar. *d. quæſt. 27. num. 4.* Alex. *conſ. 175. n. 4. lib. 3.* Iaſon *conſ. 98. col. 2. lib. 1.* Marſil. *ſing. 154. in fin.* Coraſ. 3. *miſcell. jur. cap. 24. num. 5.* Covarruv. 3. *Var. reſolut. cap. 14. num. 8.* Menoch. 2. *arbitr. judic. caſ. 56. num. 9.* ſi nimirum nocendi animo fiat, cui Leges & jura non indulgent, *l. in fundo 38. ff. de rei Vindic. l. ſi cui 9. ff. de ſervitut. l. opus novum 3. C. de oper. pub. l. 1. §. ait Prator 3. §. ſunt qui putent 6. ff. ne quid in flum. pub.* Carpz. *p. 2. conſt. 41. defin. 11. num. 4.*

CAP. CI.

Prorogatio.

Axioma I.

Prorogatum tempus idem eum primo tempore reputatur, Hoſtienſ. *in cap. præterea.* ubi & Decius *de appellat.* Ea enim iiſdem qualitatibus facta, cenſetur Bart. *in l. cum ſtipulatus ſim mihi à Proculo. de V. O. l. 1. §. & poſt oper. 9. de oper. nov. nunc.* ubi Alex. Bald. *in c. Venerabilem. de Elect.* idem quoque dicitur de termino prorogato, ut ſit idem terminus eum primo, deducunt Dd. *in cap. de cauſ. de offic. delegat.* Cardin. *in Clem. 1. §. noviraque. col. fin. Verſ. quinto quæro. de jurejur. & in c. ſtatutum. de Elect.* Rota *deciſ. 20. de prabend.* ſimiliter dicit Bart. *in l. 4. de damn. infect.* quod tempore officii prorogati idem dicatur officium, add. & Bald. *in l. obſervare. §. proficiſci. in quæſt. 19. de offic. Proconſ. & in l. meminiſſe. eod. tit. & l. eum qui. §. judicare. ff. de juriſd.* Corn. *conſ. 235. lib. 5.*

II.

Prorogatio ibi non cadit aliqua, ubi non eſt juriſdictio aliqua, *l. prætorum 3. C. de juriſd. & in cap. ſignificaſti. de foro compet. & l. 1. de judic.* quia

quod

quod non eſt, prorogari, vel extendi non poteſt, *l. ſed ſi manente 5. cum l. praced. ff. de precar.* Bart. *in l. 4. in princ. ff. de damn. infect.* Vaſq. *lib. 2. contr. jur. cap. 14. num. 2.*

I II.

Prorogatione ulterioris temporis non tollitur, ſed tantum differtur exceptio, Alex. *Vol 6. conſ. 72. num. 7.* Vnde Camill. Borell. *contr. 11. num. 22.* ſcribit, quod prorogatio non dicatur liberatio, ſed obligationis prius contractæ dilatio, *per l. cum ſtipulatum 113. de V. O.* Vngepaur *exerc. luſtin. 11. q. 4.* Gail. 2. *obſerv. 30. num. 11.* Hartm. Hartm. 3. *pract obſ. 6.* Marant. *p. 4. diſt. 2. n. 2.* Ant. de Butr. *in c. præterea. n. 25. de dilat.* & dicitur eadem dilatio cum prima, *l. ſed etſi manente 5. ff. de precar. l. bonorum 24. ff. rem rat. hab.* Bald. *in reper. l. Aemilius. n. 6. ff. de minor.* Felin. *in c. de cauſis. num. 1. de offic. & poteſt. judic. deleg.* Gail. 1. *obſ. 91. n. 22.* ubi limitat, tum non dici idem tempus, quando de præjudicio tertii agitur.

I V.

Prorogatio elapſo termino amplius non conceditur, *l. oratio 7. ff. de fer. l. ſed ſi manente 5. in pr. & §. 1. ff. de precar. l. 21. §. 5. ff. de recept. arb.* Elect. Auguſt. *in ord. proceſſ. judic. tit. 20. §.* Wir laſſen aber auch. *Verſ.* Jedoch daß ſolche prorogation. Reinh. Roſa ad Moller. *Conſt. Sax. n. 10.* Gail. 1. *obſ. 91. n. 20.* Matth. Coler. *de proceſſ. execut. p. 1. c. 2. n. 34* Carpz. *p. 1. conſt. 16. def. 15. n. 4.* Vnde conceſſa prorogatione currit terminus à tempore indultæ dilationis, Chilian. König *in proceſſ. c. 71. n. 3.* niſi forſan per ſententiam interlocutoriam prorogatio ad lapſum primi termini expreſsè reſtricta fuerit, quo caſu terminus prorogatus non à tempore dilationis, ſed à lapſu primi termini currit, Berlich. *p. 1. concl. 38. num. 78.*

CAP. CII.

Protectio.

Protectio nullam juriſdictionem tribuit, *c. exparte 13. c. recepimus 8. de priv. leg.* Petr. Peck. *de jure quæſit. c. 22. n. 9.* Conr. Brun. *lib. 3. de legat. n. 10.* Modit. *§. Principum placita. dubit. 239. n. 4.* Gail. 2. *obſ. 54.* Mantic. *lib. 27. de tacit. conv. tit. 7. n. 13.* Menoch. 2. *arb. jud. caſ. 584. n. 4. & conſ. 25. n. 23.* Rol. à Vall. *conſ. 1. n. 47. Vol. 2.* Raudenſ. *conſ. 27. n. 39. & 46. Vol. 1.* Pruckm. *conſ. 17. n. 86. Vol. 1.* Weſ. *conſ. 48. n. 30.* Meichſner. *in cauſa* Ingelheim *contra* Pfaltz/ *tom. 2. lib. 2. deciſ. 4. n. 176.* Tilem. de Benign. *ſynt. ag. 1. deciſ. 4. Vol. 10. num. 3.* nec ſuperioris juriſdictionem eximit, Frider. *lib. 2. proceſſ. c. 14. n. 4. & c. 36. n. 6.* Thom. Michael *de juriſdict. concl. 55. lit. e. f. g.* Ferrarienſ. *ſtir. 15. gl. 18. n. 4.* Regn. Sixtin. 3. *conſ. Marp 8. n. 49. & 107.* Honded. *conſ. 13. n. 57. Vol. 1.* aut priſcam libertatem imminuit, Bodin. 1. *de Rep. c. 9. n. 108.* Warem. ab Erenb. 1. *de fœder. c. 4. n. 13.* Arniſ. 1. *de jur. Majeſt. c. 3.* Natt. *conſ 301. n. 1.* Ruland. *lib. 4. p. 4. de commiſſar. c. 3.* ubi ait, non poſſe inde die Landsfürſtfürſtlich Obrigkeit induci, licet dicantur die obriſte Schirmherren/ quia potius

evidens ſignum non juriſdictionis eſt protectio, ſi peculiaribus pactis impetratur, ſicut ſubtiliter conſului: Natta *conſ.* 636 *num.* 1 vid. Regner. Sixtin. 3. *conſ. Marp.* 8. *n.* 45. Victor. *in diſp. de cauſ. exemt. tm. per. concl.* 20. Gail. late 2. *obſ.* 54. *per tot.* ſiquidem ex tali ſubmiſſione protectionis ſe ſubmittens, acquirit potius defenſionem, quàm quod tranferat jurisdictionem contra ſe, *Socin. conſ.* 74 *n.* 7. *Vol.* 1. adducens Bart. *in l. non ambito. de excuſ. & poſſum. reſpond.* ubi ait, quod caſtra recommendata civitati, ſi mittant pallium, vel aliquid aliud in ſignum ſuperioritatis, nihilominus maneant libera. Adde Schurf. *conſ.* 69. *Vol.* 1. Laudenſ. *in tr. de Principe, ſub tit. de confœderat. pac. prov.* 91. *Vers.* 56. Sim. Piſtor. *conſ.* 19. *n.* 19. Modeſt. Piſt. *conſ.* 43. *n.* 79. *Vol.* 2. Vult. 3. *conſ. Marp.* 19. *num.* 146.

Cap. CIII.

Proteſtatio.

Axioma I.

Proteſtatio eſt defenſio & juris ſui executio, *l. de pupillo* 5. *§. ſi quis ipſi* 7. ubi Bart. Iaſ. & Dd. *de oper. nov. nunc.* quæ non habet ullam injuriam, *l. injuriarum* 13. *in pr. ff. de injur.* Weſ. 1. *conſ.* 33. *n.* 29.

II.

Proteſtatio declarat actum, *c. cum M. Ferrarienſis* 9. ubi Dd. *de conſt.* Eſt enim ſecundum Alciat. *in l. deteſtatio. ff. de V.S.* animi noſtri declaratio juris acquirendi vel conſervandi vel depellendi damni cauſa facta, vel ut Bart. ait *in l. non ſolum. §. morte. n.* 11. *de nov. op. nunc.* denunciatio cum deteſtatione facta, quam in ipſo actu neceſſariam eſſe, refert Alex. *conſ.* 146. *num.* 32. *Vol.* 5. cùm ſi aliàs poſt actum facta fuerit, neceſſe ſit plene docere de cauſa ipſius proteſtationis, Ferret. *conſ.* 340. *num.* 7. Bertazol. *conſult. deciſ. conſ.* 386. *num.* 9. *& in addit. lit. a.*

III.

Proteſtatio conſervat jus proteſtanti illæſum, *l. non ſolum* 8. *§. morte* 6. ubi Bart. Iaſ. Caſtr. *de op. nov. nunc. l.* 20. *ff. de acquir. hered.* Honded. *conſ.* 89. *num.* 11. *Vol.* 1. Cravett. *conſ.* 662. *num.* 20. *per l. & ſi quis* 14. *§. plerique* 8. *ff. de Religioſ.* Gœdd. 1. *conſ. Marp.* 28. *n.* 27. Anton. Faber *in C. lib.* 8. *tit.* 29. *defin.* 51. *num.* 1. quia collocat cuique jus ſuum in tuto. *l. ſi debitor* 4. *§.* 1. *ff. quib. mod. pign. ſolv.* Bennint. *deciſ. Bononienſ.* 72. *n.* 5. Carpzov. *p.* 1. *conſt.* 17. *defin.* 16. *n.* 6. Port. *conſ.* 61. *n.* 40. *& conſ.* 177. *n.* 3. Cephal. *conſ.* 296. & animum ab actu qui fit, tollit ac removet, *d. l. etſi quis* 14. *§. plerique* 8. *l. qui in aliena* 6. *§. Celſus* 7. ubi Bart. *ff. de acquir. hered.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 29. *n.* 118. quia ratione etiam ea prodeſſe dicitur, *c. cum veniſſent* 2. *extr. de in integr. reſt.* non tamen illi, qui contra ipſam proteſtationem facit, *c. cum M.* 9. *extr. de Conſtit. c. olim* 20. *extr. de Cenſib.* & ideò præmittenda eſt, ne fiat alicui præjudicium circa jus ſuum, *c. ſubortæ* 21. *extr. de ſent. & rejudic.* & quidem in omni contractu,

tractu, ut ſciatur contrahentium voluntas, *c. conſulei* 20. *extr. de Regularib.* quapropter proteſtatione præmiſſa, mihi non imputatur, ſi per me non ſtat, quo minus faciam, quod debeo, *c. ult. extr. de appell.*

IV.

Proteſtatio ſine cauſa nihil valet, nihilque operatur, Baldus *in addit. ad Speculat. de teſtam. verſ. jed pone heres & ad l. ult in 8. oppoſit. Cod. de edict. D. Adr. toll.* Tib. Decian. *reſponſ. 92. num. 75.* Vol. 2. & nullius effectus eſt, Gylman. *tom. 2. p 2. Cameral. Vot. 29. num. 11. per l. utrum 27. ff. de conſt. pecun.* nec alii præjudicat, *l. ſi Titius 33. ff. de novat.* Gylman. *d. Vot. 29. n. 12.* ubi addit, idem eſſe, ſiquidem ex cauſa facta ſit, quæ non eſt vera, nec veriſimilis, *per l. huic autem 4. ff. ſi plus quam. per Legem Falcid.* Gœdd. 3. *conſil. Marp. 33. num. 293.*

V.

Proteſtatio contra factum proprium, aut contra jus alteri quæſitum, vel ſaltem mox acquirendum facta, nihil operatur, *c. ſolicitudinem 44. extr. de appellat. cap. ut quis dum 25. extr. de Elect. l. ubi 188. ff. de R. I.* Carpzovius *p. 2. conſt. 30. def. 11. n. 12.* quando enim agitur de præjudicio tertii, cui jus quæſitum fuit, proteſtatio ex intervallo facta nihil prodeſt, nec retrotrahitur ad tempus diſpoſitionis, Tiraquell. *in l. ſi unquam. verſ. liberis. num. 15. C. de revoc. donat.* Decius *in 7. in ambiguis. num. 4. ff. de Reg. Jur.* Caſtrenſ. *in l. heredes palam. 5. ſi quis poſt. num. 4. in fin. ff. de teſtam.* Carpzovius *p. 2. conſtit. 10. defin. 13. num. 7.*

VI.

Proteſtatio tollit præſumptionem doli. *l. 1. C. uti poſſidet. l. ſi duo 3. ff. eod. l. ſi quis in tantam. C. unde Vi.* Bald. *in Auth. ſed cum teſtator. C. ad L. Cornel. de falſ. scire. fin.* Guid. Pap. *in ſing. n. 609.*

VII.

Proteſtatio vitium (agendi & cumulandi diverſa remedia) purgat & abſurditatem omnem tollit, Cuiac. *in Com. ad l. 76. 5. qui Mutiana 7. de leg. 2. p. m. 1354.* C. & D. *per l. 1. 5. 4. Quod Legator.*

VIII.

Proteſtationes non retrotrahuntur & fruſtra fiunt poſt actum ſemel perfectum, *l. fin. C. de negot. geſt.* præcedere enim debent actus, non ſequi. *l. fin. 5. item ſi prædixerit ff. Naut. Caupon. ſtabul. l. ſed etſi pupillus 11. 5. de quo 2. ff. de inſtit. act.* Vnde quia in judiciis nulla proteſtatio facta inveniatur ante litem conteſtatam, nec proteſtanti ſuper eo, quod non apparet, credi debet, *l. apud eos 13. C. de fid. inſtrum.* poſt litem conteſtatam fruſtra proteſtationes fiunt, quia in judiciis quaſi contrahitur, *Novell. 53. 5. illud. in Auth. de exhibend. reis. l. 3. 5. idem ſcribit 11. ff. de pecul.* ac fit quædam novatio, *l. aliam 29. ff. de novat. l. non ſolum 86. de Reg. Jur.* nec pœnitentiæ locus eſt, *Auth.*

qui ſemel. Cod. quem. & quand. judex. Alciat. Iaſon *in l.4. C. de pact.* vide tamen & Durand. *de arte teſt. caut. 51. num.3.* dum ait, proteſtationem in futurum concipi debere, ne per actus ex intervallo factos videatur á proteſtatione receſſum, quandoquidem ſi ſimplex eſſet facta demonſtratio, non porrigeretur, niſi ad actum, qui tunc fieret, vel poſtea incontinenti, non autem ad eum, qui ex intervallo fieri contingeret, vide & *l. per interrogationem 4. & ibi gloſſ. C. de uſur.* Bartolum *in l. item quia. §. fin. num.3. ff. de pactis. l. qui in alienа. §. fin. num. 5. verſ. & adverte ad illud. ff. de acquirend. hered. & ibidem* Alexand. *num. 4. & d. l. non ſolum. §. morte. num. 16. ibidemque* Imol. Roman. Albetic. *ff. de noв. oper. nunc.* Laurent. Tennin. *de Cautel. caut. 96. num. 5.*

I X.

Proteſtatio contra ſolennia alicuius actus adjecta, eſt irrita & nulla. Dan. Moller. *lib. 4. ſemeſtr. 36. §. 1. & ſeqq.* Matth Coler. *de proceſſ. executiв. p. 3. cap. 8. in fin.* Petr. Heig. *p. 2. q. 2. num. 31.* Chriſtoph. Zobel. *part. 1. differenr. 36. num. 11.* Gail. t. *obſerв. 107. n. 11.* Carpzov. *p. 1. conſt. 16. defin. 4. num. 4. & conſtit. 17. defin 2. num. 4.*

X.

Proteſtatio interpoſita ſuper eo, quod non dependet à voluntate partium, ſed ex diſpoſitione juris, proteſtantem non relevat, Guid. Pap. *q. 72. num* 2. Garſ. Maſtril. *deciſ. 40. num. 2.* Schulz. *obſ. 48. n. 16.* Carpzov. *p. 1. conſtit. 11. defin. 11. num. 4.* & proteſtatio & denunciatio eius actus, ad quem quis tenetur, nullius eſt momenti, *arg. l. Quintus 48. in fin. mandat. l. ſi fidejuſſor 31. de fidejuſſ.*

X I.

Non quid proteſtans locutus eſt, ſed quid ſenſerit, potiſſimum inſpici debet, *arg. l. Divus 15. §. item Senatus. ff. ad L. Cornel. de falſ. l. 6. §. verbum. ff. de verb. ſignific. l. ubi 19. §. 1, ff. ad Senatuſc. Trebell.* Carpzovius *part. 1. conſtit. 19. defin. 22. num. 7.*

XII.

Proteſtatio unica regulariter non ſufficit, *l. fin.* ibi: *denunciationibus frequenter interpoſitis. Cod. de uſur. pupill.* ſed neceſſe eſt eam aliquoties reperere, *gloſſa ſingularis in cap. cupientes. §. quod ſi per Vigintz. verb. propoſita. de Elect. in 6.* Alexand. *in l. properandum. §. ſin autem utra. numer. 5. ibidemque* Iaſon *numer. 3. Cod. de judic.* Quando autem unica etiam ſufficiat, vid. apud Alexand. *in l. de pupillo, §. ſi quis ipſi Prætori. num. 2. de noв. oper. nunc.* Franciſc. *in cap. ex ratione de appellat. num. 46.* Gail. t. *obſerв. 141. num. 9.*

XIII.

Per proteſtationem actus voluntarii poſſunt limitari. Felinus *in cap. cum deceſſiſſent. num. 30. verſ. limites. de conſtit. per l. 2. ſi quis caution.*

Vnde

Vnde proteſtationem faciens contra ptivilegium non intendit ei renunciare, ſed proteſtatione illa juvatur. Roman. *conſ.*252. Felin. *d. loco.* imò etiamſi contrarium actum privilegio feciſſet, tum propter proteſtationem non ſibi præjudicaſſet. Bart. *in l.* 1. *C. quæſpont. man. publ.* idem juris eſſe in his quæ tractum habent ſucceſſivum etiam ſine proteſtatione, poſt Bart. *in l. fin. n.*1. *C. de conſtit. Princip.* tradit Gylman. 1. *p.*2. *tit.*11. *§of.*3. *n.*39.

XIV.

Proteſtatio non eſt neceſſaria, ſi alio modo quam per proteſtationem conſuli poſſit. Abbas *in cap. plerique. extr. de reſcript. & in cap. ex tranſmiſſa. extr. de præſcript.* Alex. *in l. qui in aliena. §.* 1. *colum.* 3. *ff. de acquirend. hered. & conſil.* 161. *num.* 2. *vol.* 2. Paul. de Caſtr. *conſ.* 21. *col.* 6. Philip. Matth. 1. *conſ. Marpurg.* 22. *num.* 64.

XV.

PROTESTATIO contraria facto non relevat, *l. cùm in plures* 60. *§. locator* 6. *ff. locati. c. gratum* 20. *de officio deleg. c. ult. de homicid.* Oldrad. *conſil.*107. *num.*10. *verſ. ad ſextam. & conſ.* 302. *num.* 10. *verſ. & quod dicit.* Bald. *conſ.*489. *Quia copiosè, in princ. lib.*3. Cephal. *conſil.* 222. *lib.*2. ubi multipliciter declarat. Surd. *conſ.*371. *num.*67. *vol.*3. *& deciſ.*70. *num.*8. *& deciſ.*246. *num.* 4. Card. Tuſch. *practic. concluſ. tom.*6. *lit.*P. *concl.*944. *per totam.* Campan. *in diverſ. Iuris Canon. rub.* 11. *cap.*13. *num.*185. Mari. Antonin. *var. reſolut. lib.*1. *reſol.* 55. *num.*9. [Mynſing. 1. *reſp.*8. *num.*4. *& ſeqq.* Gail. 2. *obſ.*101. Erneſt. Cothman. 2. *conſ.*59. *num.*7. Aleman. *in paleſtr. conſultat.*5. *p. m.*275. Cravet. *conſil.*605. *num.*5. Harprecht. *in Comm. ad* § 1. *num.* 78. *Inſt. de iniur.* Covarr. 1. *var. reſol.*11. *n.*8. ubi de injuria facta, vid. Exemplum.] Polydor. Ripa *obſerv.*194. *per tot.* Vincent. Carott. *in ſingularib. ſuis, ſing.* 278. ubi intelligit quando proteſtatio verè facto contraria eſt, ſecus ſi præſumptivè tantùm. Ratio eſt, quia proteſtatio tollitur & ceſſat per actum ſubſequentem contrarium. Signor. de Homod. *conſil.*75. *num.*21. *& 22. verſ. præterea non obſtant.* Cephal. *conſ.*222. *n.*14. *verſ. tertiò præmitto. lib.*2. Cravet. *conſ.*463. *num.*18. *& conſ.*605. *num.* 5. *& conſ.*691. *in fin.* Surd. *conſ.*8. *num.*28. *& conſ.*136. *num.* 42. Menochius *conſ.*375. *num.*275. *num.*28. Rot. *deciſ.*539. *num.* 6. *apud Farinac. part.*2. *recent.* Et proteſtans ſi non repetat in omnibus proteſtationem, cenſetur ab ea receſſiſſe. Rota apud Paul. de Rubeis *deciſ.* 29. *num.*19. *& deciſ.* 91. *num.* 12. *tom.* 2. *diverſ* aliàs *part.*6. *recent.*

Intellige, quando proteſtatio fit, ut tollat factum contrarium,

tunc enim non relevat; si verò fiat ad tollendam mentem & præsumptionem, quæ resultaret ab ipso facto contrario, bene operatur, & valet. Alex. *cons.* 130. *in fin. num.* 16. *vers. quia ut dicit. libr.* 4. quem refert Cardin. Tusch. *d. lit. P, conclus.* 944. *num.* 38. [Unde si protestor, quod non velim respondere, me respondente, nihil aget protestatio. *l. in bello* 12. §. *facti* 2. *ff. de captiv. & posthum.* Mynsi. 3. *obs.* 74. Argentoratens. 1. *cons.* 11. *n.* 14.]

Intellige etiam, quando actus verè est contrarius, ita ut non possit compati cum protestatione, aliàs secus, & ideò actus dubius non facit recedere à protestatione. Bart. *in l. non solùm.* §. *morte. numero* 29. *vers. & tunc.* ubi Alex. *num.* 15. *&* 16. & Jas. *num.* 14. *ff. de novi oper. nunciat.* quos refert Card. Tusch. *d. lit. P. concl.* 944. *num.* 33. Unde protestatio, seu reservatio non tollitur, quando factum compatitur cum protestatione. Surd. *cons.* 143. *num.* 18. *&* 59. vel quando ille actus fit cum protestatione de non recedendo. Decian. *cons.* 13. *num.* 25. *&* 26. *lib.* 2.

Limita I. Axioma non procedere in iis, in quibus factum dependet à sola voluntate protestantis, quia tunc attenditur protestatio contraria facto in præjudicium ipsius protestantis. Bart. *in l. qui in aliena.* §. *Celsus. ff. de acquirend. hæred. & in l. non solùm.* §. *morte. num.* 17. *ff. de novi oper. nunciat.* Alex. *cons.* 7. *Videretur. num.* 12. *vers. nec obstat.* Petr. de Anch. *cons.* 33. *Per statutum*, ubi secus dicit, quando factum non pendet totum à voluntate protestantis, refert Card. Tusch. *d. lit. P. conclus.* 944. *num.* 41. de quo etiam Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 97. *num.* 26. *& lib.* 3. *præs.* 45. *num.* 22. Sigismund. Scacc. *de Iudic. lib.* 2. *c.* 11. *num.* 58. Joan. Dominic. Gaito *de credit. c.* 2. *tit.* 8. *num.* 1674. *& seq.* [Siquidem protestationes in his duntaxat operantur, quæ à voluntate protestantis dependent, Bart. *in l. Nesennius. ff. de negot. gest.* cum quæ protestantis voluntate non dependent, nullum etiam habeant effectum. Cacheran. *decis. Pedemont.* 39. *num.* 28. ac frustra quis protestatur contra dispositionem juris, & circa id quod non est in potestate sua. *l. Papinianus* 14. *ff. de publician. act.* Bart. *in l. alimenta* 11. *C. de negot. gest.* ne hominis voluntas sit fortior voluntate & dispositione Legis, quod absurdum esset. *l. nemo* 55. *ff. de legat.* 1. Galiaul. *in l. Gallus.* §. *quadam. ff. de liber. & posth.* Vult. 3. *cons. Marp.* 23. *n.* 7.

Limita

Limita II. hanc regulam reſtringi ad unum idemque factum, non autem extendi ad diverſum. *l.*4.§ 1.*ff.quib.mod.pign. ſolv.*

Limita III. non obtinere quando proteſtatio actus futuros recipit præſente & conſentiente adverſario. Bart. *in d. l.* 1. *non ſolum. num.*16. *ff. de nov. op. nunt.* Farin. 1. *conſ. crim.* 54. *num.* 18. cum proteſtatio interpoſita circa præterita non tollit ac limitat contractum, niſi contrahentes ipſi conſentiant. Bart. *in l. ſi ita præſcriptum. num.* 1. *de legat.* 1. Ruin. *conſ.*64. *num.*1. *&* 8. *vol.*1. *& conſ.*167. *num.*4. *vol.* 2. Cephal. *conſ.*94. *num.*20. *vol.* 1. & proteſtatio contraria his, quæ poſtea fiunt, conſenſum impediat. *d.l.qui aliena* 6. §. *ultimo. ff. de acquirend. hered.* Oldend. *cl.*3. *act.*7. eaque non ad actum ſecundum, ſed ad primum maximè quando actus ſit factus ex intervallo trahitur. Ripa *in cap. cum Marſeo. n.* 101. *verſ. quinto quæro. extr. de conſtitut.* Pacian. *conſil.* 18. *num.* 86.]

CAP. CIV.

Proviſio.

Axioma I.

Proviſio generalis tantum operatur, quoad omnes caſus quantum ſpecialis, ſive enumeratio ſpecierum quoad quædam. *l.omnes* 4. *Cod. de præſcript.* 30. *ann. l. actione* 65. §. *renunciare* 7. *ff. pro ſoc. l. ſi chorum* 79. *in princ. de legat.* 3. *cap.* 2. *de offic. ordin. l. ſi ſervetur* 23. *ubi gloſſ. de ſerv. urb. prad.* Caſtr. *in l. qui adificium. eod. titul.* Pantſchman. *part.* 1. *quæſt.* 6. *num.* 11. Exemplum eſt *in l. tres tutores* 55. *ff. de adminiſtr. tut.* Vbi diviſio generalis totius quoad totum operatur, quantum diviſio partis quoad partem; ſimili ratione poſſunt generaliter cedi omnia jura, quæ quis habet contra debitorem, & habetur ac ſi ſpecialiter jura fuiſſent expreſſa. *t. tit. C. de hered. vend.*

II.

Proviſio facta per modum diſpoſitionis in unum caſum vel unam rem non extenditur ad aliam, latè Bart. *in l. Gallus* 55. *cap. quod ſi. num.* 3. *de liber. & poſthum.* Weſenbec. 1. *conſ.*28. *num.*26.

III.

Culpa eſt, cum quod à diligente providere potuit, non eſt proviſum, aut tum demum denunciatum eſt, cum periculum amplius evitari non poſſet. *l. ſi putator* 31. *ff. ad L. Aquil.*

IV. Melius

IV.

Melius est in tempore occurrere, quam post exitum vindicare aut remedium quærere. *l.* 1. *C. quand. unicuique lic. se vindic.* vid. Gail. 1. *de P. P. c.* 2. *n.* 7. Bald. 4. *cons.* 3. Oesterreichische Lorbeerkranz. *lib.* 2. *pag.* 89. *lit. C.*

V.

PROVISIO hominis facit cessare provisionem legis, [arg. *l. si tutores* 3. *Cod. de testam. tutel.* Harprecht. *ad princ. Inst. de testament. ordin. num.* 4.] quia si præcaverunt contrahentes, non indigent cautione legali, *l. fin. C. de pactis conveut.* [per quem text. dicit Cujac. *in recit. Codic. ne tutor vel curat. vectigal. conduc. post mod.* non solere caveri ei, qui sibi præcavit. *add. & l.* 2. *& l.* 3. §. *hi quoque. ff. ad SC. Syllan.* Bart. *in d. l. fin. de pact. conv. gloss. in l.* 2. *C. de jur. Emphyt.* Oldrad. *cons.* 101. *quia cuilibet judicii.* Abbas *cons.* 30. *Princeps quidam. lib.* 2. Alex. *cons.* 32. *in causa & lite. lib.* 4. Cæpol. *consil.* 70. *circa primum.* Dec. *cons.* 552. *viso eleganti. num.* 8. Pantschman. *libr.* 1. *practic. quæst.* 12. *numero* 16.] Castrens. *consil.* 150. *Viso statuto, in princ. lib.* 2. *& consil.* 309. *Viso, & examinato. col. fin. eod. lib.* 2. plenè Neguzant. *de pignorib. part.* 2. *membr.* 4. *num.* 87. ubi dicit, quod provisio hominis facit cessare provisionem legis specialis, non legis generalis, & quoad actionem nascituram, secus quoad jam natam, & *num.* 88. dat exempla *usque ad num.* 93. ubi dicit, quod bene facit cessare provisionem legis generalis, quando provisio hominis fit ad novandum, Abbas *consil.* 30. *Videtur primò, colum.* 2. *vers. & arbitror, libr.* 2. ubi distinguit, quia in materia, in qua concurrunt plures provisiones legis, putà ordinaria, & extraordinaria, provisio hominis facit cessare provisionem legis extraordinariam, non autem ordinariam, Anton, Gabr. *comm. lib.* 6. *tit. de Regulis Iuris. conclus.* 8. [Bald. *in l.* 1. *col.* 3. *quæro si testator. C. communi. de legat.* Anton. de Fano *in tract. de pignor. membr.* 4. *p.* 2. *n.* 19. Cujac. 24. *obs.* 26. Gifan. *lib.* 2. *c.* 8. *pag.* 222. *ad l. quamdiu* 89. *ff. de R. l.* Coler. *decis.* 61. *num.* 11. Berlich. 2. *conclus.* 29. *num.* 47.] Becc. *consil.* 82. *num.* 20. ubi ait, quod procedit in casu proviso, non autem extenditur ad alium casum. Menoch. *cons.* 151. *num.* 27. *& cons.* 602. *num.* 5. 10. 11. 20. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 190. *num.* 40. *&* 41. ubi dicit, quod tunc provisio hominis facit cessare provisionem legis, quando est super eodem facto, & ad idem tendunt, secus si tendunt ad diversa,

diverſa, latè Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 6. lit. P. concluſ. 951. per totam.* Fontanel. *de pact. nupt. clauſ. 5. gloſſ. 10. part. 1. num. 51. cum ſeqq.* Nicol. Neal. *de tranſact. caſu 8. num. 98.* Vincent. Carot. *ſing. 691.* ubi quod regula legis non facit ceſſare hominis proviſionem. Surd. *conſil. 34. num. 34.* ubi quod quando hominis proviſio cum legis proviſione poteſt concurrere nec illi contrariatur, ea tunc legis proviſionem non facit deficere, *& conſ. 335. num. 25.* ubi axioma intelligit quando legis proviſio à Jure communi deſcendit, non à ſpeciali, vel extraordinario, *& conſil. 359. num. 37.* ubi ſimiliter intelligit in caſu proviſo, non in alio. Modeſt. Piſtor. *illuſtrium quæſt. Iuris, part. 1. quæſt. 48. num. 40. cum multis ſeqq.* ubi pluribus modis limitat, & intelligit, Martin. Piſtor. *lib. 1. quæſt. 47. num. 49. verſ. eſt enim regulare.* Valent. Franc. *de fide juſſ. c. 5. rub. de effect. fideiuſſ. num. 345.* Joſeph. Vela *diſſert. 11. num. 111.* ubi *in verſ. ex quibus* axioma intelligit cum proviſio legis facta eſt in ſubſidium, ſeu defectum proviſionis hominis, ſecus ſi ex alia radice. [add. & Juſt. Meier. *in tract. de mulier. hypothec. theſ. 117.* ubi ait, quod tum demum proviſio hominis tollat proviſionem legis, cum lex ipſa proviſionem hominis legitimam proviſioni legis prætulit, v. c. Ceſſat hereditas ab inteſtato, quæ eſt proviſio legis, quamdiu ſperatur ſucceſſio teſtamentaria, quæ eſt proviſio hominis. *l. quamdiu 69. l. in plurium 70. in princ. l. venter 84. ff. de acquir. hered. l. quamdiu 89. ff. de R. I. l. antequam 8. C. commun. de ſucceſſ. l. 2. C. unde liber.* eodem modo etiam ceſſat tutela legitima, quamdiu ſperatur teſtamentaria. *l. qui ſub 11. princ. ff. de teſtam. tutel. l. tutor 9. §. 1. ff. de tutel. & rat. diſtrab.* Ubi autem lex proviſionem legis prætulit hominis proviſioni, ibi proviſio hominis nihil poteſt contra proviſionem legis: ita nemo poteſt facere, quo minus leges in ſuo teſtamento locum habeant, *l. nemo 55. ff. de legat. 1.* nec ullus poteſt ſine heredis inſtitutione teſtamentum facere, per ea quæ tradit C. J. A. *lib. 28. titul. 5. theſ. 1. in princ.* ac nemo poteſt tutorem teſtamento facere puberi aut emancipato, aut certæ rei, per notata in C. J. A. *lib. 26. tit. 5. & 6. num. 4. 10. & 11.* & nemo poteſt facere, ne dolus in contractu præſtetur. *l. 23. verſ. excepto ea. ff. de R. I. & ibi* Gothof. *ad verb. ne dolus.* Quod ſi vero lex hominis proviſionem, hominis non prætulit proviſioni legis, neque hanc illi, tum utraque concurrere poſſe videtur,

tur, Exempl. *l.* 3. C. *de fideiuſſ. l.* 1. C. *de pact. pign. l.* 3. *ff. de legat.* 1. *l. lecta* 40. *ibi proba cum l.* 3. *ff. de reb. cred.* Sicut etiam limitari poteſt, ut procedat (1.) in proviſione legis ſingularis: non enim tollit proviſio hominis proviſionem juris communis: quomodo lex non niſi in caſum neceſſitatis jus ſingulare inducit, & ceſſat diſpoſitionis neceſſitas, ubi homo proſpexit. Jaſon. *in l.* 2. C. *de Iure Emphyt. num.* 143. (2.) proviſio hominis tum hoc operatur, ubi nec dum nata aut in effectum deducta eſt proviſio legis: Non autem ubi jam in eſſe deducta eſt legis proviſio. Itaq; id facit proviſio hominis præveniens, ne proviſio legis operetur: ſed non facit id proviſio hominis ſubſequens, ut quod antea lex operata eſt, ab initio irritum reddatur, (ſive ad nihilum redigatur. ita accipio Bachov. *lib.* 5. *de pignor. c.* 12. *p.* 429.) unde aliqui regulam hanc ita efferre ſolent: proviſio hominis facit ceſſare proviſionem legis. (3.) procedit regula: ſi æquè ſit plena proviſio hominis. vid. Cujac. 20. *obſ.* 26. ubi tamen injuriam facit interpretibus, qui regulam illam velint eſſe perpetuam.

CAP. CV.

Proxeneta.

Axioma I.

Proxeneta poteſt tractare, ſed non concludere niſi à partibus habeat mandatum ad concludendum, ut poſt Iacob. de Aret. trad. Bald. *numero* 3. & 4. Angel. *in* 3. *notab. num.* 3. Salicet. 2. *col.* & Caſtr. *col. fin. in l. multum intereſt. C. ſi quis alteri vel ſibi.* Benevenut. Stracha *in tract. de proxen. p.* 1. *num.* 6. & *p.* 4 *Verſſen. §. legitur in ſingulari. num.* 8. Bertazol. 2. *conſult. deciſ. conſ.* 112. *num.* 7.

II.

Proxeneta in cauſa, in qua proxeneta fuit, teſtificari non poteſt. Iohan. Imola *in cap. ex literis de tranſact. gloſſ. in c.* 1. *Verb. ex Veliter. de teſtib. in* 6. *gloſſ. in cap. dilectorum* 10. *de teſtib. cogend. gloſſ. in §. quoniam. Auth. de teſtib. collat.* 7. idque propter affectionem quam dicitur habere ad cauſam, ut impleatur & firmum ſit, quod ipſe ſua mediatione fieri curavit, Dd. *in d. cap dilectorum.* Alex. *conſ.* 13. *colum* 5. *Vol.* 1. Chaſſan. *conſ.* 18. *cap.* 5. *num.* 11. Corn. *conſil.* 81. *colum.* 2. *Verſ.* 3. Vult. *lib.* 1. *Conſil. Marpurg.* 15. *num.* 192.

Limita niſi utraque pars conſentiat gloſſ. *in §. in hac. Verb. annumeratorem. Auth. de inſtrum. cautel.* Angel. *in §. queniam. Auth. de teſtib.* eamque opinionem eſſe communem, tradit Anton. Gabr. *lib.* 1. *comm. concl.* 43. vid. & Vaſq. *lib.* 2. *contr.* 33. *n.* 2. & 3. Menoch. 1. *arb. judic.* 73. *lib.* 1. *n.* 29. Port. Imol. *in tract. comm. opin. concluſ.* 21. *lib* 1. Ioſeph. Ludov. *p.* 2. *deciſ.* 95.

III. Pro-

III.

Proxeneta in dubio mendax & doloſus præſumitur. Cæpoll. *in l.* 1. §. *ijunt. num.* 27. *ff. de adil. edict.* Beneven. Strach. *in d. tract. de proxenet. p.* 2. *num.* 4. *&* *p.* 3. *n.* 2. Bertazol. 2. *conſult. deciſ.* 112. *num.* 12.

CAP. CVI.

Proximitas.

Proximitas major ex prioritate gradus demonſtratur. Tib. Dec[illegible]. 1. *n.* 378. *Vol.* 1. *per l.* 1. §. *pertinet autem* 1. §. *gradatim* 10. *ff. Snd. cognat. l. Iureſ. conſultus* 10. *in princ. ff. de gradib.* §. *ſi plures. Inſtit. de legit. agnator. ſucceſſ.* Gœdd. 3. *conſil. Marp.* 82. *n.* 124 Et qui gradus proximitatem docet, reliquis erit potior, quia jus potius habet, *c.* 1. *de ſucceſſ. fratr. & grad. ſucced. cap.* 1 *de natur. ſucceſſ. feud.* Fulv. Pacian. 2. *de probat c.* 12. *n.* 25 26. 43. quo vincit & excludit intentionem ejus, qui nullum gradum demonſtrat. Decian. *d reſp.* 1. *n.* 393. *Vol.* 1. Speculat. *de teſtib.* §. *penult. in fin.* Dec. *conſ.* 13. *num.* 2. *Verſ.* 2. *non ſufficit.* Roſenthal 7. *de feud. concl.* 59. *num.* 19. proximior enim gradu remotiorem excludit in linea collaterali, *Nov.* 118. *c.* 3. *l.* 1. §. *proximum* 6. *cum ſeq. &* §. *ſi quis* 8. §. *gradatim* 10. *ff. unde cognat l fin. de ſucceſſ. edict. l.* 2. §. *hæ hereditas* 2. §. *legitima* 4. §. *proximum* 6. *l.* 9. *ff. de ſuis & legitim. l.* 2. *C. qui admitt. ad bon. poſſ. l.* 1. *l.* 5. *l.* 7. *l. pen. l. ult. Auth. ceſſante. Auth. poſt fratres* 1. *Auth. poſt fratres* 2. *C. de legitim. hered. l.* 1 *l.* 2. *l.* 5. *C. commun. de ſucceſſ.*

CAP. CVII.

Prudentia.

Prudentiæ tuæ ne innitaris, *cap. ne innitaris* 5. *extr. de conſtit.* ſed prudentiæ ſuæ quiſque modum imponat, *Extra Vag. com. Vos.* 2. *in pr. de haret.*

CAP. CVIII.

Publicum.

Axioma I.

Publicum eſt quod palàm factum eſſe conſtat Joh. Brechæus *ad l palàm. ff. de V. S.* Palàm autem factum intelligitur, quod coram pluribus factum eſt. *d. l.* 33. *ubi Dd. l.* 3. *ff. de jur. fiſc. l. heredes palàm* 21. *ff. qui teſtam facere poſſ.* Nec impedit publicum dici à populo quaſi coram populo, vel à publicâ populum repræſentante perſona factum. *l bona* 15. *ff. de V. S.* Ideoque hoc differentiæ cauſa inter palàm factum, & publicum factum eſſe, not. Alciat. *in d. l.* 32. *in fin.* dum ait, quod palàm fieri dicatur, quod coram pluribus, puta duobus vel tribus fit: at publicè, quod coram populo, *d. l. heredes* 21. *qui teſt. fac. & l. ult. C. de judic. ordin.* Verum etſi hæc propria vocis utriuſq; vis ſit, non

tamen una publici ſignificatio eſt. Id enim & publicum dici, quod multis præſentibus fit, patet ex *l. ſi quis 2. C. de cuſtod. reor.* ubi publicum teſtimonium vocatur, id quod pluribus præſentibus dicitur, ſicut & publicum certamen in *l. quia actione 7. §. ſi in collectatione 4. ff. ad L. Aquil.* non quod à populo, ſed à pleriſque gloriæ & virtutis cauſa exhibetur, Bertazol. *in tr. clauſ. teſt. clauſ. 31. gloſſ. 2. n. 7.* Gœdd. 1. *Conſ. Marp. 28. n. 25.*

II.

Publicè quæ fiunt, nulli licet ignorare. *cap. 1. extr. de poſt. Mat. prælat.*

III.

Publicè quod alicui non licet, licet in ſecreto. *c. tua 3. extr. de cler. peregr.*

IV.

Publicò juri nullus renunciare poteſt *c. ſi diligenti 12. extr. de foro compet. c. contingit 36. extr. de ſent. excomm.*

V.

Publicum jus pacto privatorum non tollitur. *cap. ſi diligenti 12. extr. de for. compet. Vid. ſup. c. Pactum.*

VI.

Sicut privatorum injuſtitiam paſſos Imperatores adjuvant, ſic & publicum illæſum manere volunt. *Novell. de mandat. Princip. 17. c. 1.*

VII.

Munus & officia propriè ſunt diverſa: Omne quidem munus ratione cauſæ efficientis & autoritatis, publicum eſt, ſed ratione uſus, privatum. *l. 14. §. 1. de muner. & honor.* Publica porrò munera, vel ſunt realia, vel perſonalia: illa, vel mera, vel mixta, perſonalia ſunt (ratione utilitatis) vel privata ut tutela cura, vel publica, ut quæſtura ſyndicatus legatio, & hæc propriè munera appellantur. *l. ult. §. 28. de muner. & honor.* Officia autem conſiſtunt in honorifica Reipubl. adminiſtratione, ſive cum ſumptu, ſive ſine ſumptu contingant. *l. 14. ff. de muner. & honor.* atque definitur munus privati hominis (ad hoc electi: ita Gœdd. *ad l. 18 n. 20. de V. S.*) ex quo commodum ad ſingulos univerſoſque, remq; eorum imperio Magiſtratus extraordinarium pervenit: ita poſtulatio non munus, ſed officium publicum dicitur. *l. 2. ff. de R. I.* quod ante electionem non, poſt eam autem ſit neceſſarium, colligi licet *ex l. 214. & l. 239. §. munus de V. S.*

CAP. CIX.

Pudicitia.

Pudicitia eſt virtus animi, quæ comitante fortitudine mavult quæcunque mala tolerare, quam malo conſentire. *c. ita ne 3. 32. quæſt. 5.* itaq; eum ea in animo ſit, à violento ſtupratore eripi non poteſt. *c. de pudicitia 6. & cap. ita ne. in fin. cap. magis 9. cap. illa autem 14. 32. quæſt. 5.*

CAP.

CAP. CX.

Puer.

Pueri (ut qui dicuntur esse intra 14. annos, *c. referente 2. extr. eod.*) non ita severè debent puniri, sicut maiores, *cap. 1. extr. de delict. puer.* unde nec jurare coguntur, *c. pueri. & seq. 22. q. 5.* cum consentire non possint. *c. tua 24. extr. de sponsalib. Vid. infr. cap. Pupillus.*

CAP. CXI.

Punire, Punitio.

Axioma I.

Puniri sine culpa nemo debet, *c. cognoscentes 2. extr. de constit. c. tua 10. extr. de eo, qui cogn. consang. cap. tua 19. in fin. extr. de homicid.* nisi subsit causa. *c. sine 23. de R. I. in 6.* punitur ergo sæpe quis sine culpa, sed non sine causa, *c. ult. in pr. dist. 51. c. significasti 18. extr. de homicid.*

I I.

Punire peccantem, & nulli nocere, innocentis est officium, *cap. non est 23. quæst. 5.*

I I I.

Puniri debet occultè, occultè peccans, *cap. quæsitum 7. extr. de pœnitent. & remiss.* & qui deliquit publicè, publicè etiam puniri debet. *capit. 1. extr. eodem.*

I V.

Punitur in eo, in quo quis peccat, *cap. ex tenore 16. extr. de rescript. c. Venerabilem 34. extr. de Elect. cap. 1. & ult. extr. de translat. Episcop. cap. cum quidam 8. cap. literas 13. extr. de tempor. ordin. c. cum olim 33. extr. de offic. deleg. cap. si quis 2. dist. 94. cap. an sit 43. extr. de appellat. c. ult. de immunit Eccles. cap. Pastoralis 29. extr. de jur. patron. c. pen. extr. de simon. c. 1. extr. de Magistr. & ne aliq. c. 1 extr. ne Prælati vices suas. cap. ad liberandum 17. extr. de Iudæis & Sarracen. cap. postulastis 7. extr. de Clericor. excommun. cap. inter 11. extr. de excess. Prælat. cap. ult. de tempor. ordin. in 6.* & qui plus peccat, plus etiam punitur, *cap. ut Clericorum 13. de cohabit. Clericor.* cum econtrariò nemo puniatur in eo, in quo deliquit. *cap. dilectus 13. extr. de Excess. Prælat.*

V.

Puniri quis debet ibi, ubi deliquit, *cap. 1. extr. de raptor. cap. nec extra 7. 3. quæst. 9.*

V I.

Puniri non quis debet dupliciter, *c. etsi Clerici 4. extr. de jud.* nec puniri iterum debent peccata semel dimissa, *c. ult. extr. de collus. detег.*

VII.

Puniri gravius debet ſuperior delinquens, quàm inferior, *cap. cum quodam* 12 *extr. de jurejur. c. excommunicamus* 13 *extr. de hæret.* & idcò puniuntur Prælati crudelius, quàm exteri, *c. præcipuè* 11. *q.* 3. religioſi quàm ſeculares *c. accuſatus* 8. *in fin. de hæret. in* 8.

VIII.

Puniuntur quandoque multi propter unum, *c. pen. diſt.* 45. *c. ſi gens* 10. *diſtinct.* 56. *cap. ſi ea* 23. *quæſt.* 4. *c. non turbatur* 24. *quæſt.* 1. quandoque tamen punit Deus paucos, ut exinde multitudo ad pœnitentiam provocetur, *cap. Guiſiſarius* 24. *quæſt.* 4.

IX.

Puniri ſine accuſatione nemo debet, *c.* 1. *extr. de Except.*

CAP. CXII.

Pupillus.

Axioma I.

Omnis pupillus eſt impubes, at non viceverſa, *l. fin. C. de juris & facti ignor. l.* 4. *ff. de in lit. jur. l. qui juraſſe* 26. *ff. de jurejur. l. more* 8. *in pr. & fin. de acquir. hered. l. ſi impubes* 13 *de tut. dat. ab his.* Gœdd. *ad l.* 161. *de V.S.* ubi *n.* 2. ad argumenta contraria reſpondet.

II.

Pupillus etiam ea, quæ videt, ignorat, *l.* 1. *C. de falſ. monet.* Weſenb. *in parat. de confeſſ.* Anton. Faber *in C. lib.* 6. *tit.* 5. *defin.* 6. *n.* 1. Carpzov. *p.* 3. *conſt.* 4. *defin.* 6. *n.* 1. atque ita nec diſcretionem habere dicitur, *l. pupillus* 9. *verb. decernere. ff. de acquir. hered. l. uli ff de jur. & fact. ignor.* Idem Carpz. *q.* 1. *conſt.* 24. *defin.* 12. *num.* 4.

III.

Non eſt pupillus, qui adhuc eſt in utero, *l.* 161. *ff. de V.S.* Cum enim ætas non à conceptionis initio, ſed à nativitate primum computanda veniat, Levinus Lemn. *de occult. miracul.* pupillus autem ad ætatem referatur, inde ſequitur, quod is, qui adhuc eſt in utero, pupillus dici nequeat, *l.* 1. *§.* 3. *ff. unde cognat.* Gœdd. *ad d. l.* 161. *de R.I. n.* 3.

IV.

Pupilli abſentis loco habentur, *l.* 5. *de R.I.* idque propter judicii voluntatiſque imperfectionem, Gœdd. *ad l.* 209. *n.* 2. & ideò pupillis tuitionem etiam Divinitas juſſit impendi, *c. defenſionis* 2. *diſt.* 87. niſi dolus, quem adhibet pupillus, ætatem ſuppleat, aut locupletior fiat. *l* 3. *§. fin. cum l. ſeq. de tribut. act. l* 1. *§. an in pupillum* 15. *ff. depoſ. l.* 3. *ff. commod.*

CAP.

CAP. CXIII.

Purgatio.

Ax. I.

Ibi ſe purgare quis debet, ubi infamatus eſt, *c. inter* 10. *extr. de purg. Canon.* ac nemo ſe purgare tenetur, niſi de illo, de quo infamatus eſt. *c. ult. eod.* Vnde cum deficiente probatione infamato indici ſoleat purgatio, *c. cū oporteat* 19. *c. inquiſitionū* 21. *extr. de accuſat.* niſi legitimè appellaverit, *c. nos inter* 6. *extr. de purgat. Canon.* Idcoque & Clericus, ſi convinci nequit, per juramentum ſe purgare tenetur, *c. Presbyter* 13. *c. ſi mala* 16. 2. *q.* 5. ita ſe purgant moniales de libidine infamatæ, *c. Moniales* 3. *extr. de purgat. Canon.* ita purgare ſe debet Electus in Epiſcopum, cui aliqua objiciuntur, coram quinque vel ſex Epiſcopis, *c. illud* 5. *diſt.* 23. ita purgare ſe ſolet & Epiſcopus vel presbyter per juramentum ſuper altare vel ſuper quatuor Evangelia, *cap. haber* 6. *& ſeq. c. omnibus in fin.* 2. *quæſt.* 5. Ita purgat quandoque ſemetipſum Pontifex, propter ſcandalum ſedandum, ſine præjudicio tamen aliorum Pontificum, *c. audatum. d.* 9. 5. Ita purgaverunt ſe Leo Papa cum duodecim Epiſcopis, *c. omnibus* 19. *in fin. d.* 9. 5. Sixtus Papa in Concilio, *c. mandaſti* 10. *d.* 9. 5. Damaſus cum 42. Epiſcopis. *c. nos ſi* 41. *§. item Hieronymus* 2. 9. 7.

I I.

Purgans ſe ſi deficiat in purgatione, punitur tanquam præſumptivè convictus, *c. cum* 7. *extr. de purgat. Canon. c. accedens* 13. *extr. de accuſ. c. excommunicamus* 13. *extr. de hæret. c. ſignificaſte* 5. *ext. de adulter.* quia tunc fama pro veritate præſumitur, *c. tua nos* 8. *extr. de cohab. Cler.*

I I I.

Purgationem non ſubire & deferre in purgatione ſunt paria, *d. c. tua nos* 8. *extr. de cohab. Cler.*

I V.

Purgatio non indicitur, ſi delictum eſt probabile. *cap. ſi quis* 4. *extr. de purgat. Canon.*

V.

Purgationes ſunt arbitrariæ, *c. inquiſitionū* 21. *extr. de accuſat. c. ſignificaſtis. extr. de adulter.*

Finis Libri Decimiquarti.

LIBER DECIMVSQVINTVS.

CAPUT PRIMUM.

Quæstio.

Axioma I.

OMnis quæstio est de casu dubio, *arg. l. quod Labeo 9. ff. de Carb. edict.* Bocer. *de investit. feud. cap. 5. n. 77. p. 563.*

II.

Quæstio juris probationem non requirit, *cap. sape 44. extr. de appellat.* à qua quæstionem facti differre, patet ex eo, quòd ista facilius quàm hæc queat expediri, quia jus certum & finitum est, *l. 2. de jur. & fact. ignor.* ut certa dari responsio possit, *cap. de mulsere 6. extr. de sponsalib.* nec ullis externis probationibus testium vel instrumentorum indiget: hæc autem non nisi productis testibus vel prolatis instrumentis definiri possit. Addè, judicibus datis, de facto consulentibus Præsides (vel Magistratus alios) qui eos dederunt, consilium non impertiti: quandoquidem nec possent: quia quæstiones facti in jud eũ arbitrio & æstimatione sunt: At de jure consulentibus respondere & consilium impertiri solent Iurisconsulti vel Præsides (quibus Iutisconsulti semper assident, inde assessores etiam dicuntur) vel Principes (inde qui & se Iurisconsultos dici affectant. *l. ult. C. de Legib.*) Hi omnibus de jure consulentibus respondere solent, *l. eum quem remerè 79. §. 1. de judic. l. penult. ad Leg. Fabian. de plagiar. l. 1. §. sed non utique 3. ad SC. Turpill. l. ordine 15. ad municipal. l. Voluntatis defuncti quæstio 7.* (quæ est facti quæstio, quæ in æstimatione judicis est) *Cod. de fideicommiss.* Vide Cuiacium *in Comment. ad cap. sape contingit 44. de appellat.* Rebuff. *ad l. judex off. 10. de his qui sui vel alien. jur.*

CAP. II.

Quæsitum Jus.

Quæsitum jus facilius adimitur, quàm quærendum, *l. 6. in princ. quæ in fraud. credit.* Gail. 2. *observ. 145. num. 15.* Moller. 2. *semestr. 6. num. 3.* Musculus *de success. convent. class. 1. membr. 2. conclus. 5. lit. e. num. 203. vide supr. lit. I. cap. Ius.*

CAP.

CAP. III.

Qualitas.

Axioma I.

Qualitatibus pluribus concurrentibus ab ea quæ potentior eſt, denominatio fieri debet, *l. cum diverſis 44. ff. de relig. & ſumpt. fun. cap. quod in dubiis 3. extr. de conſecr. Eccleſ.* Iaſon *in l. Impertum. num. 3. ff. de juriſdict.* Hartm. Piſtor. *lib. 2. quæſt. 3. num. 58.* idem ſi ex pluribus qualitatibus reſultaret diverſus effectus, tunc dignior & potior qualitas attendenda erit, Sebaſt. Sapia *ad l. Imperium. num. 3. ff. de juriſdict.* Iaſon *conſ. 64. verſ. quinto. lib. 3.* Victor. *diſp. de cauſ. exempt. Imper. concl. 30.*

II.

Qualitates contrariæ uni eidemq; rei attribui non poſſunt, *l. eum qui 23. ff. de uſucap.* Montan. *in tract. fin. reg. cap. 80. n. 1. 2. 3. per l. Sita conſtitut 23. §. pen. & ult. ff. de ſervit. ruſt. prad. l. uxorem 41. §. lega verat 6. ff. de legat. 3.* Bart. *in l. ſi quando. num. 9. & ſeq. C. de bon. vacant.* propter contrariam contrariorum affectionem, *l. Melius 30. ff. proſoc. l. 1. C. de furt.* Gœdd. *ad l. 8. ff. de V. S. n. 5. vid. ſupr. lit. C. c. Contrarium.*

III.

Qualitas perſonæ loquentis intelligentiam verborum cauſat, Bald. *in cap. 1. num. 6. de ſucceſſ. feud. & ibid.* Affict. *num. 143. verſ. hinc eſt. col. pen.* Barbat. *conſ. 75. col. 2. vol. 4.* Decius *in l. & militibus. num. 66. C. de teſtam. milit.* Iaſon *in rubr. ff. de oper. nov. nunc. num. 7. verſ. tertia concluſio. col. 3.* Everhard. *in Top. loc. 7. de mod. argum.* Iaſ. *in l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoq;. in fin. de V. O.* Gabr. *in concl. 1. de conſuetud.*

IV.

Qualitas de perſona ad perſonam non extenditur, *l. 1. verſ. planè. de conſtitut. Princip. cap. priviſegium 7. de Regulis Iuris, in 6.* Quod tam in odioſis, quàm in favorabilibus procedere, ex Baldo refert Menochius 2. *arb. judic. 353. num. 7.*

V.

Illa qualitas attendenda non eſt, quæ in materia, de qua agitur, nihil operatur, Hartm. Piſtor. 1. *quæſt. 33. num. 21. & 24.* Carpzov. *p. 2. conſtit. 14 defin. 57. num. 7.*

VI.

Qualitatem alleganti in eaque ſe fundanti incumbit eius probatio, Dd. *in l. 2. §. diem. ff. quemadm. teſt. aper. & in l. ſi quis non. col. 3. verſ. & iſtis omnibus. C. de Epiſc. & Cler.* Tiraquell. *de retract. conſang §. 8. gloſſ. 7. num. 1.* Pariſ. *conſ. 152. num. 5.* Menoch. *conſ. 1. num. 49.* Quoties enim ad

actum certa qualitas requiritur, non satis est actum probare, nisi & qualitas requisita probetur, *l.4. §.docere 12. ff. Si bonor. rapt. l.1. §. quod autem ne quid. in fin. min. publ.* Hyppolit. *sing.* 187. Mynsing. 4. *obser.* 30. Gail. *de pignor. obser.* 4. *num.*8. *&* 1. *obser.*3. *num.*6. *&* 2. *obser. ult.* 106. *num.*6. Gylman. *p.*1. *cor.*16. *num.*51. *pag.*139. etiamsi exorbitans esset, Iohan. Andr. *in cap.* 1. *verb. Christianorum de homicid. in* 6. Bald. *in l. si quis non dicam. col.*3. *C. de Episc. & Clerie.* Siquidem ubi Lex actum qualificatum requirit, non sufficit probare actum sine qualitate, *l. Pulemius 7. §. cum hoc edictum 2. ff. ex quibus caus. in possess. eatur.* Iason *in l.*1. *§. in eum. num.*3. *vers. item nota ex eodem. verb. docere. ff. ne quis eum qui in jus vocat.* Marsil. *sing.* 187. *Qualitas apposita. & in §. quia. pract. crim. num.*11. *vers. ulterius quari potest. & in cons.*7. *Summi cæli Deus. num.*60. *vers. nam qualitas. & num.* 69. *vers. & faciunt dicta. volum.*1. *& in l. si quis. num.* 130. *vers. ulterius antequam exeam, cum sequ. ff. de quæst.* Iohann. Cror. *in tract. de testib. p.*9. quæ fuit addita à Petro de Moncada *num.*395. *vers. ego verò teneo primam.* Alexand. *cons.*3. *In causa & lite col* 3. *sub num.*3. *vers. unde dico, quod ab hoc, ut tales libri. & cons.*224. *Viso processu inquisitionis. num.*3. *vers & ubicunq; profertur. vol.*2. latissime Tiraquell. *de retract. lignag. §.*8. *gl* 7. Grammat. *cons.*1. *num.*50. *vers. nec poterit in aliquo obesse.* Cott. *in memorabil. verb. qualitas.* Quocirca quoties Lex qualitatem aliquam requirit, ita demum ei locus est, si de qualitate ipsa constet, non si dubitetur, *c.*1. *de homicid. in* 6. ubi Ioh Andr. Bart. *in l.* 1. *§. & pariter quod si aut clam.* Alciat. *ad l. ult. C. de transact.* Vnde succumbens in qualitate facti in parte, succumber quoque in toto, Felin. *in cap.*2. *num.* 25. *de rescript* add. Alex. *in l. non solum. num.*2. *de oper. nov. nunc.* Gail. *de arrest. cap.*4. *num.*1 ideoque eum sub certa qualitate quid conceditur, à quo removetur qualitas, etiam res ipsa removetur, *l. tutelæ 7. de capit. diminut.* Zas. *cons* 7. *num.* 8. *volum.* 2 cùm quando est fundamentum intentionis, plenè & concludenter probanda sit, ut pluribus probant Iason *cons.*164. *num.*3. *lib.*2. Socin jun. *cons.*22. *n.*22. *lib.*2. Grat. *cons.* 9. *num.* 37. *lib.* 1. Argentinens 1. *cons* 74. *num.*36. nec præsumptionibus locus relinquitur, Asinar. *de Execut. cap.*29. *n.*10. Heig. *quæst.*16. *n.*17. *p.*2.

VII.

Qualitates possunt abesse & adesse citra subjecti corruptionem, *l. inter stipulantem* 83. *§. sacram* 5. *ff. de V. O. cum similib.*

Intellige verum, quoad qualitates accidentales ab extra tendentes, *l. falsa demonstratio* 33. *ff. de cond. & demonstr. l. pacta conventa* 72. *ff. de contr. empt.* secus ubi esset de esse rei, tum enim talis qualitas bene attenditur, *l.*1. *§. removet* 6. *ff. de postuland.* Bartolus *in l.* 1. *§. si quis simpliciter. ff. de verb. obligat.* Vnde & olim si à qualitate & forma actionis aliquis recessisset in una syllaba, cadebat à toto, ut notat Innocent. *in cap. Pisanis* 1. *per illum text. de restitut. spoliat.* & sic non poterat abesse citra subjecti corruptionem, ut paret *in l.* 2. *C. de formul. tollat. & l. quæsitum* 78. *§. illud fortasse* 4. *ff. de legat.* 3.

VIII. Qua-

VIII.

Qualitas non eſt confundenda cum [illegible]entia, Arniſ.2. *relect. polit. c.* 1. *ſect.* 2. *num.* 13. ita pater propter impietatem non deſinit eſſe pater. *cap. ſi Gerò in fin. NoVell.* 12. ita injuſta eſt uxor, id eſt, non ſecundum Leges ducta *l.*13. *de rit. nupt. l.*24. *de adult.* quia Legibus uxor habetur, *l. ſi uxor* 13. *§.*1. *eod.* ita civitatem etiam ſine juſtitia civitatem eſſe, ſed non rectam, dixit Ariſtoteles *lib.*3. *polit. c.*6.

IX.

Qualitatibus cauſæ expreſſis, perinde eſt, ac ſi nominatim ipſæ cauſa expreſſa fuiſſet, *§. ſi quis in nomine. Inſt. de legat.* & *ibi* Port. & Iaſ. *in addit.* & Aret. ubi dixerunt, nihil intereſſe, an res per nomen proprium, an per qualitates exprimatur, vid. Pacian. 1. *conſ.*47. *n.*22.

X.

Qualitates, quæ cuique rei ex diſpoſitione Legis aut hominis ineſſe debent, in dubio ineſſe præſumuntur, Gothofred. Anton. *diſp. feud.* 1. *theſ.*7. *lit. C.* Vnde accidit, ut feudum in dubio præſumatur eſſe rectum & proprium, niſi liquido contrarium probetur, *c. unic. §. praterea* 2. *F.*2. ubi Bald. Præpoſit & Alvarot. Setzer. *diſp. feud.* 2. *th.*13. *tit.* 1. *in fin. p.*103. limitationem vide apud Gothofr. Ant. *d. diſp.* 1. *th* 7. *lit. d.*

XI.

Qualitas, quæ ſemel cœpit ineſſe, præſumitur perdurare, Anton. *de moderator. lib.*7. *concluſ.*22. *num.*35. *ubi ſuid.*

XII.

Qualitas ſubſequens qualificat omnia præcedentia, *l. Seia. §. Gaio.* & *ibi* Bart. *de fund. inſtr. l. quæſitum* 78 *§.* 1. *& ibi gloſſ. ff. de legat.*3. *l. talis* 30. *de leg.* 1. Cephal. 1. *conſ.*138 *n.*50. ſive præcedentia copulativè, ſive alternativè, poſita ſint, vid. Farin. 1. *conſ.*87. *n.*3. *& ſupr. lib. praced. c. præcedentia.*

XIII.

Quæ qualitas ſuperveniens actum vitiat, eadem ab initio exiſtens eandem impedit, *l. qui ſtatua* 8. *dg re milit. l. qui libertate* 29. *de liberali cauſa.* Franciſc. Hottom. *ad cap. unic. de milit. Vaſall. qui arm. bell. depoſuit* 2. *F.* 21.

Limita, quod procedat regula, ubi eadem ſupervenientiæ & exiſtentiæ ratio eſt: ita enim *in d. l.* 8. parum intereſt, fuerit ne quis ſervus ab initio, an verò per ſupervenientiam talis declaratus ſit, Arum. *diſputat. feudal.* 3. *theſ.* 42. *p.* 572.

XIV.

Qualitas facti eſt conſideranda. *cap.*1. *extr. de colluſ. deteg.*

XV.

Qualitas delicti aggravat pœnam, *cap. non afferamus 21. 24. q. 1. c. ult. extr. de clandeſtin. deſponſ. cap. ſacerdotes 33. & cap. ſeq. diſt. 50.* ex qualitate enim pœnæ arguitur efficacia ipſius actus, *l. ſi quis major 41. C. de tranſact.* Ludov. Gomez. *ad § penales. Inſt. de act. num. 6.* & ex qualitate pœnæ gravitas delicti arguitur, *Clem. 1. § quæ omnia.* ubi Gl. & Card. *de pœn. c. homo 2. diſt. 40.* Felin. *in cap. cum quidam. de jurejur. & in c. 1. de ſimon.* Lud. Gomez *ad § ex malleis Inſt. de act. num. 4.*

XVI.

Qualitas perſonarum conſiſtit in ſcientia, moribus & ætate, *Clem. 1. & ult. de ætat. & qualit.*

XVII.

Qualitas voventis & cauſa mutationis conſiderari debet in mutatione voti. *c. 1. c. magna 7. extr. de Vot. & Vot. redempt. Vide ſupr. lib. 11. cap. Mutatio. & infr. cap. Votum.*

XVIII.

Qualitas in ſubjecto ſtare non poteſt, *l. 4. ff. de action. empti. l. fin. ff. de collat. bon. l. nec ullam 13. § ſi quis abſentis 12.* ubi Angel. *ff. de pet. her. l. Pomponius 13. § fin.* ubi Aretin. *ff. de acquirenda poſſeſſ. § ideò autem 3. Inſtit. de ſervit. præd. princ. Inſtit. de uſufr.* [*l. 2. ff. de uſufr. fac. l. nam etſi 5. v. poſt defectum. ff. de injuſt. rupt. irrit. teſt. l. quæritur 10. ff. de ſtat. hom. fac. § proximus Inſt. de legit. agnat. ſucceſſ. l. in delictis 4. § ſi extraneus 1. ff. de noxal.* Bald. *in l. 2. col. 1. C. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tab.*] Anton. Gomez *l. 17. num. 19. verſ. primo.* Surdus *conſ. 34. num. 13. & conſ. 150. num. 80. & conſ. 236. num. 15. & conſ. 246. num. 6. & conſ. 304. num. 1. & conſ. 305. num. 67.* Sebaſtian. Medices *de Regulis Iuris, reg. 6. per tot.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 4. cap. 700. num. 49. & tom. 5. num. 51.* Caſtill. *controverſ. lib. 5. part. 2. cap. 168. num. 50. & 51.* Qualitas enim rei, quæ non eſt, non poteſt conſiderari, Oldrad. *conſ. 203. Factum eſt. verſ. ad ſecundam quæſtionem.* & ubi deficit ſubjectum, non poteſt qualitas conſiderari, Fulgoſ. *conſil. 93. Ex facto proponitur. verſ. in propoſito autem.* [quia inhæret ſubjecto, eique dat formam, Text. *in l. Titius 25. ff. de milit. teſtam. c. ſtatutum 22. de Elect in 6.* Pariſ. *conſ. 53. num. 44. vol. 4.* Vult. 1. *conſ. 33. num. 44.*] Et propterea qualitas præſupponit exiſtentiam rei, vel facti qualificati, ideò niſi probetur res, vel factum, non probatur qualitas, Baldus *conſ. 394. In cauſa Ludovici. num. 4. quartò premitto.*

lib. 2.

453

lib. 2. refert Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 6. *lit. Q. concluſ.* 6. *per totam.* [Unde qualitas requiſita non poteſt à facto principali ſeparari, *l. Prætor ait* 4. §. *docere* 12. *ff. de vi bon. rapt. l. Fulcinius* 7. §. *cum* 2. *ff. ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eatur.* Decius *conſ.* 261. *num.* 2. Gail. 2. *obſerv.* 125. *num.* 9. Alex. *conſ.* 82. *num.* 14. *vol.* 3. Gail. *de pign. cap.* 16. *num. ultim.* nec qualitas cognoſci, nec ſeparari à ſubjecto, ſed judicatur talis quale eſt ſubjectum, *l. quæritur* 10. *ff. de ſtat. hom.* Baldus *in l* 2. *col.* 1. C. *de bonor. poſſeſſ. ſecund. tab. l. eius* 41. *circa finem. ff. ſi cert. petat.* cùm per facti qualitatem intelligatur ſubſtantia, ut ait Baldus *in l. liberè. col.* 1. C. *de oper. libert.* Gomez *ad* §. *actiones. Inſt. de act. num.* 23. ne principalis natura per eam immutetur. *l. pen.* C. *de noxal.* Weſenb. *in parat. ff. de noxal. act. n.* 4.]

XIX.

QUALITAS facilius datur & præſumitur, quàm ſubſtantia, Menochius *conſ.* 93. *num.* 15. Surdus *de alimen. tit.* 8. *privil.* 56. *n.* 96. *&* 97. *& deciſ.* 222. *n.* 71. *& conſ.* 322. *num.* 71. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 306. *num.* 34. Rot. *deciſ.* 358. *num.* 13. *p.* 1. *in poſth.* Farinacii, aliàs *p.* 3. *recent.* [Unde etiam hæc facilius probatur quàm ſubſtantia, Gloſſ. *in l. talis ſcriptura.* §. *fin. verb. univerſ. de leg.* 1. Angel. *in l. ſ. iendum. col.* 2. *de verb. obl.* Natta *conſ.* 460. *num.* 3. *vol.* 2. Aymo *de antiq. tempor. p.* 2. *num.* 63. Farinac. 1. *conſ. crimin.* 70. *num.* 72. Gratianus *conſ.* 43. *num.* 9. *&* 11. *lib.* 2. Maſcardus *lib.* 3. *de probat. concluſ.* 1218. *num.* 4. *&* 5. Quanquam ſi privilegium probationis detur in aliqua ſpecie delicti, intelligatur quoad probandam ſubſtantiam delicti, non autem illius qualitates & adminicula, Bart. *in l. in quæſtionibus. ff. ad Leg. Iul. Maieſt.* Baldus *in Auth. ſi teſtis productus. num.* 7. *Cod. de teſtib.* Gigas *de crim læſ. maieſt. lib.* 2. *tit. quòm. & per quos crim. læſæ maieſt. prob. quæſt.* 5. *num.* 1. Campeg. *de teſtib. reg.* 30. *verſ. ſexto quia.* Eugen. *conſ.* 27. *num.* 64.]

XX.

QUALITAS nova adveniens enti, ens ipſum qualificat & reponit illud in diverſam naturam & ſpeciem, §. *præterea* 5. *Inſtit. de inutil. ſtipulat. cap. cum Marthæ* 6. §. *quæſiviſti. de celebrat. Miſſar. c. ſtatutum* 22. *de Elect. libr.* 6. *l. ſi cui* 70. *ff. de legat.* 3. *l.* 1. *ff. de donat.*

XXI.

QUALITAS adjuncta verbo intelligitur ſecundum tempus verbi, *l. in delictu* 4. §. *ſi extraneus* 1. *ff. de noxalib. actionib. l. ſi tutoris* 2. *ff. quod juſſu. l. Titius* 25. ubi Bart. *ff. de teſtam. milit. l.* 2. *l.* 3. *de auro legat. l.* 31. *ff. de vulg. ſubſtit. cap. Raynutius* 16. *extr. de teſtam. cap. ult.* §. *item opponitur* 22. *quæſt.* 3. *cap. ſi eo tempore* 9. *de reſcript. in* 6. Aretinus *conſ.* 15. *Attento. num.* 29. *&* 30. *verſ. nec.* Signorol. de Homod. *conſ.* 37. *Factum ſic proponitur. colum. pen. verſ. item per hoc.* Angel. *conſ.* 194. *Viſis proceſſibus. num.* 2. Marſil. *ſing.* 187. *Qualitas.* Caſtrenſ. *conſ.* 5. *in princ. verſ. præterea lib.* 1. *&* *conſ.* 6. *circa medium. verſ. ſed dictum eorum. & conſ.* 7. *num.* 2. *verſ. & hoc eſſe verum. lib.* 2. Alexand. *conſ.* 20. *Viſo proceſſu. num.* 2. *&* 3. *&* *conſ.* 36. *Viſo themate. num.* 4. *verſ. circa ſecundum, lib.* 2. *&* *conſ.* 59. *Viſo themate. num.* 11. *lib.* 5. *&* *conſ.* 143. *viſo titulo. in princ. lib.* 6. *&* *conſ.* 5. *Attentis. num.* 3. *verſ. ſed præmiſſis. lib.* 7. [Franciſc. Mantic. *de conject. ult. volunt. lib.* 11. *tit.* 6. *num.* 3. Carpzov. *part.* 2. *conſtit.* 43. *defin.* 14. *num.* 4. Petr. Duenn. *in fallent. regul. jur. ſub lit. Q. reg.* 156. *verſ. ſecundo fallit. & verſ. fallit quinto.* Menoch. *conſ.* 225. *num.* 16. *&* *conſ.* 227. *num.* 26. Bocer. *de inveſtit. feud. cap.* 5. *n.* 65.] Roman. *conſ.* 442. *Vt deciſionem. num.* 2. ubi quòd qualitas, quæ regitur ab aliquo verbo, intelligi debet ſecundum tempus illius verbi, à quo regitur. Mohedan. *deciſ.* 23. *num.* 1. *de prabend.* Vital. de Camban. *in tract. clauſular. pag. m.* 263. *num.* 27. Menochius *remed.* 16. *de recup. poſſeſſ. num.* 23. *&* *conſ.* 107. *num.* 22. *&* *conſ.* 211. *num.* 44. *&* *conſ.* 169. *num.* 12. *&* *conſ.* 335. *num.* 49. Pichard. *ad* §. *proximus. num.* 2. *Inſtit. de legit. agnat. ſucceſſ.* Avendanus *ad l.* 44. *Tauri. gloſſ.* 15. *num.* 2. Surdus *de aliment. tit.* 9. *quæſt.* 13. *num.* 5. *&* *conſ.* 335. *num.* 20. *&* *conſ.* 375. *num.* 37. *&* *conſ.* 455. *num.* 5. Brunor. à Sole *in locis communibus, verb. Qualitas. num.* 23. Flamin. Pariſ. *de reſignat. beneficior. lib.* 1. *quæſt.* 11. *num.* 10. Garc. Girond. *de privileg. ſeu exempt. explicat. num.* 290. Franciſc. Galet. *in margarita caſuum conſcientiæ, verb. Qualitas.* Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſiaſt. reſolut.* 268. *num.* 2. *in* 3. *edit.* Monet. *de diſtribut. quotid. p.* 1. *quæſt.* 9. *num* 38. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 43. *num.* 143. Alex. Trentacinq. *variar. reſolut. lib.* 1. *tit. de legitima reſolut.* 2. *ſub num.* 7. *verſ. ſecundò qualitas.* Cardinal. Tuſch. *practic. concluſ. tom.* 6. *lit. Q. concluſ.*

concluſ. 9. Rot. *deciſ.* 496. *num.* 2. *apud Farin. p.* 1. *recent.* ubi fuit dictum, quod ad hoc, ut huiuſmodi axioma verificetur, debet intervenire, qualitas tempore verbi actu, & non habitu ſolum. Idem Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 81. *num.* 18. ubi limitat reſpectu perſonæ, cuius favore ſæpe qualitas juncta verbo non intelligitur ſecundum tempus verbi, Reinoſo *obſerv.* 64. *num.* 17. Duran. Rotæ *deciſ.* 286. *num.* 10. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *cap.* 976. *num.* 14. Ovid. de Amicis *de jure emphyteut. q.* 92. *num.* 5. Mangil. *de imputat. quæſt.* 77. *num.* 83. *& q.* 183. *num.* 2. Melchior Phœbos *Luſit. deciſ.* 101. *num.* 28. *cum ſeqq. tom.* 2.

XXII.

QUALITAS diſpoſitionis ubi deficit, deficit ipſa diſpoſitio, Gloſſa *verb. avocandum. in l. mancipia. ff. de ſerv. fugit.* Menochius *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 15. *num.* 47. Fulv. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 8. Camill. Gallin. *lib.* 4. *de verbor. ſignific. cap.* 9. *num.* 9. Mar. Antonin. *variar. reſolut. lib.* 1. *reſolut.* 82. *num.* 1. Surd. *conſ.* 400. *num.* 16. *& conſ.* 514. *num.* 4. Qualitas à lege repetita, ubi ceſſat etiam in caſu particulari, ceſſat quoque legis diſpoſitio. *l.* 4. *§. toties* 6. *ff. de ff. de damn. infect. l.* 1. *§. loquitur* 5. *ff. de aq. quotid. & aſt. cap. indemnitatibus* 43. *§ pen. de Elect. lib.* 6. Card. Pereira *conſ.* 30. *num.* 39. *verſ. quamobrem illa qualitas.* Et qualitates plures quando in ſimul concurrere debent, non ſufficit, ſi una adſit, niſi omnes concurrant, *l. ſi heredi plures* 5. *ff. de condit. inſtit. §. pen. Inſtit. de hered. inſtit. cap. fin. de V. S. lib.* 9. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 13. *n.* 100. Et qualitas reſpiciens plura determinabilia debet omnia æqualiter determinare, *l. nam hoc jure* 4. *ff. de vulg.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 752. *num.* 27. Et qualitas certo tempore requiſita non ſufficit, quod ſuperveniat, *l. quid ergo* 13. *ff. de his qui not. infam.* Sutdus *conſ.* 548. *num.* 3. [In diſpoſitione enim, quæ duas qualitates requirit, utraſque intercedere opus eſt, *l. ſi is qui ducenta* 13. *§. ita* 2. *cum ſeq. ff. de reb. dub.* unde & qualitas ſubintellecta tacitè cenſetur repetita, *arg. l. ſicut* 9. *ff. de ſervit l. quanquam* 62. *de rit. nupt. l.* 30. *C. de fideicommiſſ. & ibi* Tiraquell. *in præfat. num.* 6. Philipp. Matth. 2. *conſ. Marp.* 26. *num.* 165. Quanquam ſi ex pluribus qualitatibus reſultare poteſt diverſus effectus, dignior potiorque qualitas attendi debet. Sebaſt. Sapia *ad l. impe-*

l. imperium. num. 3. de juriſd. Jaſ. *conſ. 74. verſ. quinto. verſ. 3.* Victor. *diſp. de cauſ. exempt. imp. concl. 30.*]

XXIII.

QUALITATES non entis, nullæ ſunt. Vide *ſupra lit.* N. *cap. Non eſſe.*

CAP. IV.

Quantitas.

Axioma I.

Quantitas rei facit donum licitum vel illicitum. *cap. Veterum 3. extr. de donationib.*

II.

Quantitas etiam in delictis eſt ſpectanda, *l. 16. §. 7. ff. de pœn.*

CAP. V.

Querela.

Querela diu porrecta, poſt commiſſum delictum præſumitur eſſe calumniola. *l. 21. verſ. quis. ff. ſi quis caut.* Bald. *conſ. 37. quidam Tabellio, in fin. lib. 1.* Franciſc. Caſon. *de indic. & tortur. tract 8. c. 1. num. 9.* Foller. *in practic. crim. in verb. item quod commiſit falſitatem. num. 10.* Marſil. *in pract. §. diligenter. num. 201.* Boër. *deciſ. 42. n. 20.* Cravett. *conſ. 75. num. 9.* Cephal. *conſ. 187. num. 13. lib. 12.* Vulpell. *conſ. 94. n. 5.* Farin. *1. conſ. crim. 88. n. 11.*

CAP. VI.

Quies.

Quies propriè verſatur in animo ab omni litigio remoto, *cap. 1. in fin. extr. de Syndic.* Afflict, *in cap. 1. num. 10. notabil. 10. de offic. noſtri juſticiarii. conſtitut. regni.* Sicut enim nunquam quietum animum habere poteſt ille, qui à litibus opprimitur, cum tumultus inhæreat litigantium animabus. *§. 1. Auth. ut Cler. ap. propr. Epiſc.* ita etiam pacata non poteſt eſſe Reſpubl. in qua potentes invicem litigant, quia ex litibus & contentionibus rixæ naſcuntur, quæ ſtatum publicum poſtea offendunt. *l. ſervus 20. verſ. ſed ſi aliqua ff. de O. & A. & l. ſi quis ingenuam 21. §. in civilibus 1. ff. de captiv.* Gomez *in cap. diſpendioſam. num. 6. verſ. nota primò de reſcript.* Et hanc contentionem unam eſſe ex cauſis, quæ publicam pacem impediant, atteſtatur Lucas de Penna *in l. unic. n. 16. verſ. nonum eſt contentio. col. 9. C. public. lætit. num. 12.* Hinc eſt quod non ſolum jura Canonica, votum execrantium

lites laudabile eſſe dixerint *in cap. 2. de V.S. in 6.* ſed etiam apud jus civile ſimiliter dictum eſt, eſſe laudandam & non vituperandam cogitationem eorum, qui lites execrantur, ut habetur *in l. item ſi res 4. §. fin. ff. de alien. jud. mutand. cauſ.* Marſil. *in Verb. lis pendet. num. 222. Verſ. quod probi Viri debaunir.* quare qui dum pro quiete publica quid largiuntur, oſtendunt ſe velle præſcindere omnes altercationis occaſiones, quæ conſervationem quietis impediunt, Luc. de Penn. *in d. l. un. C. publ. latrr. col. 9. n. 16. Verſ. 12. pro rebus.*

CAP. VII.

Quietatio.

Axioma I.

Quietatio ſit ad fidem diſſolutæ quantitatis, quando illi qui quietationem facit in omnibus eſt ſatisfactum, *l. diſſoluta 2. C. de condict. ex lege.* æquum enim per omnia ſatisfactum ſit quietatio nulla debetur, Caſtr. *conſil. 377. num. 2.* Weſenb. *1. conſ. 47. num. 42.*

II.

Quietantias generales ut quis faciat, nemo compelli poteſt. *l. cum Aquilia na 5. ff. de tranſactionib.* quia ſunt captioſæ, *l. quid 3. §. contrarium 16.* & ibi Bald. *ff. de contr. judic. tutel.* idem Bald. *in l. pactum. quæſt. 16. C. de collect.* Everard. *in loc. Topic. à generalitate. num. 2.*

CAP. VIII.

Quem, Qui, Quod.

Axioma I.

QUEM non honoro gravare non poſſum. Vide *ſupra lit. G. cap. Gravare.*

II.

QUEM de evictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio. Vide *ſup. lit. E. cap. Exceptio.*

III.

QUI occaſionem damni dat, damnum ipſum dediſſe videtur. Vide *ſup. lit. D. cap. damnum.*

IV.

QUOD differtur non aufertur, *l. quoties 2. C. de prec. Imper. offer. cap. ancillam 11. 32. quæſt. 2. 6. nemo deſperandus 1. de pœnit. diſtinct. 7. cap.*

cap. ſtatutum 9. ubi gloſſ. *verb. retardari, de haret. lib.* 6. Garc. Gironda *de privil. ſeu exempt. explic. n.* 966. Adde Gonzal. *ad reg.* 8. Cancell. §. 7. *proœm. n.* 62. Joa. Maria Novar. *queſt. forenſ. lib.* 1. *q.* 31. *n.* 13.

V.

Quod potui, nolui, quod volui, adimplere nequivi, *l.* 3. *in fin.* ubi gloſſ. C. *de contrab. & commit. ſtipul. l. multum intereſt.* 6. ubi gloſſ. C. *ſi quis alteri, vel ſibi. cap. cùm ſuper* 23. *in fine, de offic. deleg.* Surd. *conſil.* 251. *num.* 36 Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 1. *lit. B. concluſ.* 133. *n.* 1. Achil. de Graſſis *deciſ.* 17. *in fine. de reſcript.* Honded. *conſ.* 55. *num.* 81. *lib.* 1. Hieron. Magon. *Florent. deciſ.* 2. *num.* 14. Ovid. de Amicis *de iure emphyt. queſt.* 79. *n.* 9. Joan. Baptiſta Coſta *de facti ſcientia & ignor. inſpect.* 51. *num.* 10. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *cap.* 809. *num.* 12. Cancer. *var. p.* 2. *c.* 6. *num.* 155.

VI.

Quod non vis tibi fieri, aliis ne facias. *l. iuſtitia* 10. *ff. de iuſtitia & iure.* §. *Iurè precepta* 3. *verſ. alterum non ladere. Inſtit. eod. tit.* ubi Pichard. *num.* 30. dicit, quod non læditur alter, ſi id. quod nobis fieri nolumus, alteri quoque non faciamus.

VII.

Quod quiſque juris in alium ſtatueris, ipſo jure utaris, *l.* 1. *ff. quod quiſque juris.* Abb. *conſil.* 101. *In quæſtione, in fin. lib.* 1. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloſſ.* 13. *num* 6. Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 6. *lit. Q. concl.* 49. Unde dici ſolet, qui in alio aliter non judicet, quàm in ſe ipſo judicari vellet, *l.* 1. *ff. de ſolut.* Roman. *conſ.* 55. *Si volumus, in princ.*

VIII.

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt, *l. ſicut* 5. C. *de O. & A. c. quod ſemel* 21. *de R. I. lib.* 6. Mayn. *in l. nemo poteſt mutare. ff. eod. titul. gloſſ. verb. partibus. ad fin. in Clem. ſæpè de V. S.* Mantu. *Dial.* 94. Thom. de Thomaſſet. *in floribus legum. regul.* 266. Surd. *deciſ.* 265. *num.* 251. *deciſ.* 288. *num.* 5. Calder. Pereira *de poteſtat. elig cap.* 16. *num.* 15. *& de reſolut. emphyt. cap.* 15. *num.* 7. Cardin. Tuſch *practic. concluſ. tom.* 6. *lit. Q. concluſ.* 48.

IX.

Quod alicui gratiosè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum. *l. quoniam* 13. C. *de Epiſcop. & Cleric. cap. quod alicui* 67. *de*

Reg. Iur. lib. 6. Thom. de Thomaſſet. *in floribus legum, reg. 256.* ubi ait procedere, quando alicui gratiosè aliquid eſt conceſſum à Principe, ſecus autem ſi ſit conceſſum à Jure communi.

X.

QUOD omnes tangit, debet ab omnibus approbari. *l. ult. in fin. C. de auctorit. præſt. l. per fundum 11. ff. de ſervitut. ruſtic. præd. cap. quod omnes 29. de Reg. Iur. lib. 6.* [Exemplum poteſt poni in omni eo, quod eſt commune pluribus tanquam ſingulis: ut ecce, ſi plures habent fundum communem, & volunt conſtituere ſervitutem in fundo, oportet omnium conſenſum intervenire, aliàs defectus redderet conſtitutionem inutilem. *l. receptum 18. ff. commun. præd.* aliud exemplum vid. *in l. 1. C. de auctor. præſtand.* add. Alex. *in c. Apoſtolica. diſt. 56.* Angel. Aretin. *ad §. 1. Inſt. de tut. col. 2.* Bart. *in l. quod maior. & ibi pulchrè* Alexand. *in addit. ad municip.* Innocent. *in c. cum omnes de conſtitut.* Alex. *in c. non poteſt de rejudic. gloſſ. in cap. ubi periculum verb. concorditer de Elect.* Bald. Alex. *in l. civitas. ff. ſi cert. petatur.* Felin. *in c. quod omnes. col. 8. verſ. in ea gloſſa cum ſeq. col.* ubi ponit regulam cum pluribus fallentiis. Bart. *in l. nullus quod cuiuſque univerſit.* Alex. *conſ. 25. col. 4. vol. 5.* Bald. *conſ. 80. & conſ. 128. lib. 2. & in l. fin. C. de auctorit. præſtand.*] Pro ſolutione autem multorum, quæ ſolent obiici in contrarium, cõmuniter diſtingui ſolet inter ea, quæ pertinent tanquam ad ſingulos, vel in ſpeciali, & inter ea quæ pertinent tanquam ad univerſos, vel in communi, veluti ad collegium, ut in illis tantùm procedat hæc regula, in his verò ſufficiat major pars, *cap. 1. de iis quæ fiunt a maiori parte Capit.* ita gl. Dyn. & omnes *in d. c. quòd omnes. gloſſ. 1. in c. cùm omnes. de conſtit.* ubi Dec. *num. 5.* Felin. *à n. 15.* & Exea *à num. 144.* Padil. *in l. aquam. num. 3. C. de ſervit.* Anton. Gom. *var. tom. 2. c. 3. n. 14.* Duen. *reg. 295.* Salzed. *ad Bernard. reg 449.* Garc. *reg. 95. num. 4.* Azeved. *ad Curiam Piſanam. lib. 2. c. 14. lit. B.* [qua de cauſa regulam non procedere, quando de actu univerſitatis agitur, ubi ſufficit conſenſus partis majoris, ut eſt electio, deliberatio. limitat Alphonſ. Modit. *in §. plebiſcitum 4. n. 22. de l. N. G. &* C. Klock. *c. 6. de contribut. n. 112. vid. ſup. lib. 11. cap. Maior.*

XI.

QUOD quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur, *l. non videtur 128. §. qui iuſſu. ff. de Regulis Iuris. cap. quod quis 24. eod. titulo.*

titulo. lib. 6. Gregor. Lop. *l. 3. verb. pro mandato. titul. 16. p. 2.* Bonacoſ. *commun. crimin. part. 1. verb. mandatum, pag. mihi* 109. Tiraquel. *de pœnis temper. cauſa* 34. *num.* 4. *&* cauſa 35. *num.* 1. Capic. *deciſ.* 122. Grammat. *deciſ. 36. num.* 81. *cum ſeqq.* Farinac. *in praxi crimin. part. 3. quæſt.* 89. *num.* 126. *& quæſt.* 97. *num.* 109.

XII.

QUOD de uno negatur, de alio conceſſum eſſe videtur, *l. cùm Prætor* 12. *ff. Judic. l. ait Prætor* 7. *§. ſed quod Papinianus* 1o. *ff. de minorib. cap. qualis* 4. *diſtinct. 25. cap. nonne 5. de præſumpt.* Perez per text. *ibi, in l. 9. gloſſ. 2. poſt princ. tit. 3. lib. 4. Ordinam. & l. 1. gloſſ. 5. tit. 15. lib. 8. eiuſdem Ordin.* D. Barboſ. *in l. cùm Prætor. in princ. num. 37. & 53. cum ſeqq. ff. de Iudic.* Et è converſo quod de uno conceditur, de alio denegatur, *l. maritus* 21. *C. de procurator. l. cùm ita* 63. *in fin. ff. de condit. & demonſtrat. d. cap. nonne.* Thom. de Thomaſſet. *in floribus legum. regul.* 257. ubi ait procedere, niſi ſequatur correctio, vel abſurdum.

XIII.

QUOD major pars facit, ab omnibus factum cenſetur. *l. quod maior* 1o. ubi gloſſ. Bart. & alii, *ff. ad municip. gloſſ. verb. tractatus, in cap. 1. de rebus Eccleſ. non alienand. lib. 6.* latè & eleganter Rendina *in promptuario recept. ſentent. tom. 1. tit. 36. num. 4. in fine.* Limita in actibus factis ab univerſitate, in quibus agitur de præjudicio particularium ipſius univerſitatis; tunc enim actus facti nullatenus valebunt, niſi omnes ſint vocati, pariterque omnes conſentiant, gloſſ. *in cap. quod omnes, de Regulis Iuris, in 6.* gloſſ. *verb. conſtitutum, verſ. dicas etiam, in cap. cum omnes, de conſtitut.* Rendina *dict. tom. 1. titulo 124. num. 5.*

Finis Libri Decimiquinti.

LIBER DECIMVSSEXTVS.

CAPUT PRIMUM.

Radix.

Axioma I.

Radice vitiata intelliguntur & rami vitiati, *l. ſi Gaius* 13. *Cod. de bon. matern.* Alciat. *conſ. 7. ſtatuti verba. num. 2.* Caſtr. Iaſon. *in l. maritus. C. de procurat.* Pantſchman. 2. *quæſt. 23. num 7.* Et radice infecta, infectum eſt omne, quod ab ea deſcendit, *l. 1. §. huius rei. ff. de offic. ejus cui mand. juriſd. l. tria prædia 31. ff. de ſerv. prod. ruſt.* Carpzov. *p. 3. conſtit. 28. defin. 9. n. 4.*

II.

Radix omnium malorum eſt cupiditas, *cap. bonorum 7. diſt. 47.* Et radix omnium bonorum eſt charitas, *cap. quia radix 13. de pœnit. diſt. 2.* ſimulque eſſe non poſſunt ambæ. *d. c. quia radix.*

CAP. II.

Rapere, Raptus.

Axioma I.

Rapere viſibiliter eſt majoris pœnæ, quam occultè auferre, *cap. pœnale 13. 14. quæſt. 5.*

II.

Raptores non facit neceſſitas, ſed voluntas. *cap. diſcipulos 26. de conſecrat. diſt. 5.* unde & raptor dicitur, qui ultra neceſſaria ſibi retinere probatur, *§. 1. Verſ ordinandus. diſtinct. 42. c. ſicut 8. §. proprium. diſt. 47.* qui igitur violenter & publicè tulit aliena, is proprie raptor dicitur, *c. pœnale 13. 14. quæſt. 5.* quamvis etiam famæ alterius depravator, etiam raptor dicatur. *cap. deteriores 15. 14. quæſtion. 1.*

III.

Rapinam non permiſit, qui furtum prohibuit, *c. pœnale 13. 14. quæſt. 5.*

CAP.

CAP. III.

Rarum.

Axioma I.

Rarò quæ accidunt sæpè negligi solent à Legislatore, adeò ut ex his jura non constituantur. *l. 3. ff. de LL. l. 3. ff. si pars hered. petatur. Novell 94. §. 1.* Angel. *in l. 1. in princ. quod quisque jur. & in l. si negotia. de negot. gest. & in rubr. de oper. nov. nunc.* Alex. *conf. 187. perspectis verbis. num. 18. circa fi nem. vol. 3.* Pantschman. *lib. 1. quæst. 7. num. 20.* Leges enim solent rogari ex iis, quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον, & frequenter accidunt; cum de eo quod semel aut bis fit lex non feratur, *l. 3. ff. de LL.* sic & Solonis de parricidis forsan lex ferenda non fuit, quod id scelus aut nunquam aut rarò evenire soleat.

Declarationis loco tamen addi potest distinctio ipsius Pacii, *centur. 1. ἐναντιοφ. quæst. 9.* distinguentis inter casus rarò contingentes per se vel per relationem ad legem aliquam generalem, unde quando dici solet tales plerunque negligi, intelligendum erit ita, non quod nullæ leges de his condantur; sed quod iis non obstantibus leges generales constituantur, quem sequitur & Casp. Bitsch. *in tr. de thesaur. disp. 1. n. 2.* vid. & Arist. 3. *Eth. c. ult.*

II.

Quæ rarò contingunt non faciunt impedimentum universis. *Nov. 44. cap. 1. §. 3.* Quapropter Aristonem ICtum non tantum hoc nomine extollit Plinius jun. 8. *Epist. 14.* Quod sic publica, ut privata, sic antiqua, ut recentia, sed etiam quæ sic rara, ut assidua tractaverit.

III.

Omne rarum charum, & frequentia vilescit, *cap. legimus 24. dist. 93.* Ludov. Gomez *ad §. fuerat. Inst. de action. n. 43.* & sæpe id quod rarò fit pro miraculo habetur. *Nov. 105. c. 1. in fin.* raritas enim facit pretiositatem, & plus etiam appetitur. *d. c. legimus 24. §. sed dicas. dist. 93.*

IV.

Rarum est omne, quod magnum est. *cap. si officia 2. in fin. distinct. 59. cap. in sancta 4. 2. quæst. 7.*

CAP. IV.

Ratificatio, Ratihabitio.

Axioma I.

Ratificatio quæ facto fit potentior est, quam quæ verbis. *l. Paulus respondit 5. ff. rem rat. haberi. cap. dilectis filij 1.* & ibi Dec. *notab. 2. extr. de appellat.*

pellat. Farin. 1. *conſ.crim.* 40. *n.* 17. Matthæſil. *ſing.* 106. *num.* 6. cum ea non ſolum verbis, ſed & facto ipſo, ejus quod præceſſit induci poſſit. Ruin. *conſil.* 91. *num.* 10. *lib.* 1. Honded. *conſ.* 96. *num.* 56. *Vol.* 2. & intelligitur facta cum omnibus rei prorogatæ modis & qualitatibus. Matſil. *ſing.* 300. *num.* 1. Alvis de Alber. *ſing.* 182. *per l. ſi manente* 5. *ff. de precar. l.* 2. *§. ſed ſi judex* 2. *ff. de judic. l. lecta* 40. *ff. de reb. cred. l.* 1. *§.* & *poſt* 9. ubi Alex. *ff. de oper. nov. nunc.* Gœdd. 3. *Conſ. Marp.* 32. *n.* 108.

II.

Ratificationem fieri vel verbis vel tacitè facto ſunt paria. *l. Paulus* 5. *ff. rem var. haber.* Socin. *conſ.* 220. *col. pen. verſ. quartum & ultimum. Volum.* 2. Dec. *conſ.* 449. *num.* 43. Pariſ. *conſ.* 49. *n.* 1. Dec. & Cagnol. *in l. ſemper qui non. ff. de R. I.* Cravet. *conſ.* 55. *n.* 5. & 559. *n.* 5. Barth. Bertazol. 1. *conſult. deciſ. conſil.* 1. *num.* 18.

III.

Ratificatio eſt ſtricti juris, nec ultra, quam actum eſt, extenditur. *c. tres fratres* 35. *ff. de pact. l. qui cum tutoribus* 9. *de tranſact.* & in terminis ratificationis inſtrumenti reddendarum rationum ita decidit per multa. Socin. *conſil.* 158. *in præſenti. num.* 30. *Vol.* 2. vid. Weſenb. 1. *conſ.* 3. *n.* 49.

IV.

Ratificatio non præſumitur, Maſcard. *de probat. Vol.* 3. *concluſ.* 1255. *n.* 1. allegatus à Vult. 2. *Conſ. Marp.* 24. *n.* 22. ideoq; probari debet Ruin. *conſ.* 48. *num.* 12. *Vol.* 1. Pariſ. *conſ.* 47. *n.* 97. *Vol.* 1. Natt. *conſ.* 162. *num.* 33. *Vol.* 1. & quidem (1.) ratificantem perfectam habuiſſe negotii ſcientiam. Bald. *in rubr. C. qui admitti.* Alex. *conſ.* 146. *num.* 12. *Vol.* 5. Corn. *conſil.* 165. *num.* 47. Cravett. *conſ.* 197. *in fin.* (2.) quod negotium nomine ratificantis geſtum ſit, cum ratificari nequeat, quod ratificantis nomine geſtum non eſt. Bart. *in l. qui admitti.* Bald. *in l. obſervare. §. poſthac. col.* 5. *verſ. decimo tertio. ff. de offic. Proconſ.* Dec. *in d. l. ſemper. ff. de R. I. num.* 11. & *conſ.* 437. *num.* 2. Vult. *lib.* 3. *Conſ. Marp.* 22. *num.* 14. Ratificationem tamen in caſibus ubi præſumptio locum habet facilius præſumi, quam mandatum ex *l. ſi filium* 10. *C. de pact. hered.* probant Socin. *conſ.* 46. *colum.* 2. *verſ. præterea. Vol.* 3. Dec. *conſil.* 297. *num.* 2. Socin. jun. *conſ.* 48. *num.* 9. & 10. *Vol.* 2. Cravet. *in tract. antiq. tempor. p.* 2. *num.* 65. Cephal. *conſil.* 240. *num.* 6. Port. 4. *comm. opin. concluſ.* 29. *limit.* 7. Bertazol. 1. *conſult. deciſ. conſ.* 1. *num.* 19. Licet enim mandato ea comparari ſoleat, interim tamen mandatum præceſſiſſe non præſumitur, *c. cum ad ſedem* 15. *extr. de reſtit. ſpoliat.*

V.

Ratificatio nulla cadit in ignorantem, poſt Bald. Menoch. *recuper. poſſeſſ. remed.* 15. *num.* 144. & *conſ.* 439. *num.* 5. ideoq; ad ratificationem requiritur, ut omnia geſta clarè lecta & plenè intellecta fuerint. Oldrad. 5. *conſil.* 329. Bald. 2. *conſ.* 176. Cravett. *conſ.* 197. *in fin.* Menoch. *conſ.* 1. *num.* 329. & ratificans plenè inſtructus eſſe debet de actibus ratificandis. ut ex Ruin. & Pariſ.

Pariſ. refert. Menoch *conſil.* 2. *num.* 295. liquidem ratificatio circa incognita nihil operatur. Iaſon. 4. *conſ.* 104. ſed accuratam certamque ſcientiam requirit, quod ratificari debet, Menoch. *conſ.* 283. *num.* 37. atque ideò uti ratificare non dicitur, qui ignoranter aliquid facit. Menoch. *conſ.* 246. *num.* 40. ita quoque ratificatio actus non nocet ei, qui rei qualitatem ignorat. Menoch. *conſil.* 11. *num.* 329.

VI.

Ratificare actum is dicitur, qui ex actu iſto lucrum habet. Menoch. *conſ.* 98. *num.* 42. *Vol.* 1. Vult. 3. *Conſ. Marp.* 22. *n.* 126.

VII.

Ratificari non poteſt ſine ſolennitate id, quod ab initio fieri non poteſt ſine ſolennitate. Innocent. *in c. cum dilecti de empt. & vendit.*

VIII.

Ratificatio ex actu neceſſario inferri debet. Roman. *conſil.* 291. *numero* 5. Imola *conſ.* 144. Tiraquell. *de utroque retract. §.* 36. *gloſſ.* 2. *num.* 51. Vult. 2. *Conſ. Marpurg.* 29. *num.* 289. inde etiam contractum inexpugnabilem facere dicitur. Decius *conſ.* 181. *num.* 5. Bellon. *conſ.* 18. *num.* 16. Pariſ. *conſ.* 33. *num.* 17. Gylman. 2. 2. *Vot.* 5. *num.* 41.

IX.

Ratificatio ex obſervatione inducitur. *l. Paulus* 5. *l. bonorum* 24. *ff. rem. rat. haber.* Decius *in l. ſemper qui non prohibet. ff. de Regulis Iuris.* & præſumitur ſubſecuta ob temporis antiquitatem. *l. ſi filius* 10. *C. de petit. hered.* Brun. *conſ.* 34. *num.* 9. Gozadin. *conſ.* 11. *num.* 16. Cravett. *in tractat. de antiquit. tempor. part.* 2. *num.* 65. Soein. jun. *conſil.* 139. *n.* 13. *in* 3. Cephal. *conſ.* 240. *num.* 7. Anton. Gabr. 2. *concluſ. tit. de procurat. concl.* 1. *num.* 14 Bertazol. 1. *conſult. deciſ.* 21. *num.* 12.

X.

Ratificatio in delictis vim habet mandati. *l.* 1. *§. dejeciſſe* 12. *verſ. ſed etſi. ff. de vi armat.* Ang. Aretin. *conſ. criminal. de verſ.* 74 *num.* 26. *lib.* 1. Petrus Plac. *in Epitom. delict. lib.* 1. *c.* 18. *per tot.* Natt. *conſ.* 595. *§. fin. quæſt.* 87. Menoch. *de arbitr. judic.* 2. *caſ.* 352. *num.* 17. Oſaſch. *deciſ. Pedem.* 138. *n.* 4. *& conſ.* 64. *num.* 19. Riminald. jun. *conſ.* 310. *num.* 4. *lib.* 3. & retrotrahitur, *cap. ſicut* 33. *extr. de ſimon. e. ſicut.* 96. *extr. de homicid. c. ult. extr. de infant. & languid.* quod axioma etiam procedere in univerſitate, docuit particulariter Farin. *in ſua prax. crim. part.* 1. *tit. de delict. & pœn. q.* 4. *ampliat.* 4.

Intellige verum eum Dd. ſcil. quoad pœnam extraordinariam, ſecus quoad ordinariam, cum abſurdum & forſan iniquum reputaretur, quod qui non deliquit inoperando, pari pœna cum delinquente & operante puniendus eſſet. Salicet. *in l. non ideo. ff. de accuſat. num.* 33. Berous *conſ.* 175. *num.* 50. Farin. 1. *conſil. crim.* 104. *num.* 19.

Limita 1. procedere quando quis ſciverit, delictum jam fuiſſe com-

miſſum, ſecus ſi illud ignorans mandaret illud idem delictum fieri, quia tunc non obligatur, nec tanquam mandans, quia jam delictum fuerat commiſſum, nec tanquam ratificans, quia ignorantia data excluditur ratificatio. Oſaſch. *deciſ. Pedem.* 138. *num.* 9. Maſcard. 2. *de probat. concl.* 1012. *num.* 3. Menoch. *d. caſ.* 522. *num.* 17.

Limita II. quando ſcil. delictum geſtum eſt nomine ratificantis, aliàs ſecus. Franciſc. Marcus *deciſ.* 422. *n.* 25. *p.* 2. Capr. *concl.* 80. *n.* 63.

Limita III. in delictis quæ non poſſunt per alium patrari, pro ut eſt adulterium. Franc. Marc. *d. deciſ.* 423. *num.* 26. Capr. *d. concluſ. num.* 65. *cum ſeqq.* ubi declarat, niſi adulterium committeretur nomine meo non cauſa libidinis, ſed in vituperium alicujus, quia tunc poteſt à me ratum haberi.

Limita IV. quando non poteſt tractari de ratificatione delicti, niſi prius conſtet illud delictum fuiſſe commiſſum. Oſaſc. *conſ.* 65. *n.* 14.

XI.

Ratihabitione ſequenti confirmatur, quod ab initio non tenuit. *cap.* 1. *extr. de ſponſ. quæſt.* unde & conſenſu ſubſequenti ratihabetur, quod antea calore iracundiæ factum fuit, *cap. dudum* 20. *extr. de conſuetud. conjug.* ita ratihabitio confirmat religionem. *cap. cum Virum* 12. *extr. de regular.* ſententiam. *cap. cum ad ſedem* 15. *extr. de reſtitutionib. ſpoliat. cap. à nobis* 21. *extr. de ſententi. excommun.* malè poſſeſſa, *cap. ult.* 16. *quæſt.* 1. *cap. placuit. §. poteſt etiam.* 16. *quæſt.* 3. *cap. hæc quippe* 3. *quæſt.* 6. matrimonium, *c. inſuper* 4. *extr. qui matrim. accuſ. poſſ.* & contractum, *acceſſit* 5. *extr. de deſponſat. impuber.*

XII.

Ratihabitio non ſufficit ubi tractatus præcedere debet, niſi præmiſſo tractatu. Innocent. *in cap. nos. extr. de his quæ fiunt à Prælat.*

XIII.

Ratum haberi non poteſt per conſenſum partium, quod non eſt vel non tenet. *cap. examinata* 7. *extr. d. confirmat. inutil.*

XIV.

RATIHABITIO retrotrahitur & mandato comparatur, [*cap. quoties* 2. *extr. de pact. c. cum nos* 3. *extr. de his quæ fiunt à Prælatis. cap. cum* 11. *extr. de jure patron. c. pen. extr. de ſent. excomm. in* 6. *c. ult. ad* SC. *Macedon.*] *cap. fin. de iureiur. lib.* 6. *c. ratihabitionem* 10. *de Reg. Iur. eod. lib.* Gail. *lib.* 1. *obſerv.* 47. *in fine.* Rota Genuenſ. *deciſ.* 92. *num.* 2. Joan. Bapt. Coſta *de retrotract. caſu* 4. *c.* 8. *& caſu* 28. *c.* 8. *num.* 2. Card. Tuſch. *lit. R. concl.* 21. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 2. *tit. de procurat. reſol.* 9. *num.* 1. *cum ſeqq.* ubi multipliciter intelligit, & limitat, Camill. Borell. *in ſum. deciſ. part.* 1. *tit.* 66. *num.* 239. Stephan. Gratian.

Gratian. *discept. forens. tom.* 4. *c.* 706. *n.* 9. & 10. & *tom.* 5. *c.* 926. *n.* 19. [quam regulam & olim obtinuisse, textus est *in l. licet* 56. *de iudic.* licet inter Sabinianos & Proculeianos controversa fuerit. *l.* 1. §. 14. *de vi arm.* quam contentionem magnam fuisse, prædicat Cujac. *lib.* 17. *observ.* 20. Sensus autem Axiomatis est, per ratihabitionem retro versus rem æstimari, quasi ab initio utiliter res gesta esset, mandatumque interveniisset. Donell. 12. *comm.* 27.] Quod ampliatur etiam in requirentibus speciale mandatum. *l. quod fide speciali.* 26. *ff. de minor. c.* 1. *de homicid. in* 6. *c. fin. de tureiur. eod. tit.* Tiraquell. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 10. *num.* 61. Surd. *consil.* 60. *num.* 14. & *decis.* 231. *num.* 11. Cardin. Tusch. *d. conclus.* 21. *num.* 5. Alex. Trentacinq. *d. resolut.* 9. *num.* 2. Steph. Gratian. *d. c.* 704. *num.* 25. [& maleficiis, *l. hoc iure* 152. §. 2. *de Reg. Iur. d. l.* 1. §. 14. *ff. de vi arm. & supr. axiom.* X. non tamen in odiosis & pœnalibus quoad probationis modum. Peck. *de iure fisc. c.* 10. *num.* 7. *pag.* 143.] Et venit intelligendum axioma quando res est integra, aliàs secus, Trentacinq. *d. resolut.* 9. *num.* 7. Cardin. Tusch. *d. lit.* R. *conclus.* 21. *num.* 23. Polyd. Ripa *observ.* 124. *n.* 1. *cum seqq.* Et in actu valido secus in nullo, quia ratificari non potest quod nullum est. Osasch. *ped. decis.* 119. *num.* 26. Surd. *decis.* 245. *n.* 5. *cum seqq. & cons.* 183. *num.* 34. & 35. Alex. Trentacinq. *d. resol.* 9. *num.* 8. Card. Tusch. *d. lit.* R. *conclus.* 24. Joan. Bapt. Costa *d. c.* 8. *casu* 4. *n.* 16. [nec ratihabitione confirmari. Bald. *in l. fin.* §. *necessitate. col.* 4. *n.* 16. *C. de bon. quæ liber.* Innocent. *in cap prudentiam. n.* 4. *extr. de offic. deleg.* Cons. Argent. 1. *cons.* 51. *num.* 35.] Limitatur in præjudicium tertii, quia tunc ratihabitio non retrotrahitur. Becc. *cons.* 66. *n.* 25. Osasch. *d. decis.* 119. *num.* 23. Surd. *decis.* 245. *num.* 8. Joan. Bapt. Costa *d. c.* 8. *n.* 14. Steph. Grat. *d. tom.* 5. *c.* 957. *n.* 18. [Sicuti nec serotina quicquam operatur ad præjudicium ejus, cui medio tempore jus fuit quæsitum, Afflict. *decis.* 335. *n.* 13. Natt. *cons.* 252. *n.* 9. *consil.* 26. *num.* 4. Dec. *cons.* 460. Faber *in suo breviario ad l. si familiam. C. od. ad SC. Maced.* Socin. *cons.* 126. *num.* 1. *lib.* 4. Gabriel. Engabin. *cons.* 186. *num.* 30. & *seq.* Jacob. de S. Georg. *ad l.* 1. *C. qui admitti ad bonor. poss. n.* 13. quia ratificatio facta re non integra retro non trahitur. Alex. *cons.* 110. *vol.* 3. & perinde est ac si facta non esset. Hier. Giach. *de syndicat. consil.* 1. *num.* 58. & per consequens nec trahetur retro ubi jus quæsitum aufertur alii, contra quem ratificatur Roland. à Valle

con/78.n.24.& 25.lib.3. Jac.de S.Georg.*in l. si tutor tuus 4.limit.3. C.ex quib. cauſ.reſtit.in int. neceſſ.* quin imò nec ea retrotrahitur, quando medium obviat conjunctioni extremorum. Vaſq.*2.contr.40.n.16.* v.g. Si civitas pro ſe & complicibus ſuis pacem feciſſet, & antequam complices eam haberent ratam, fuiſſet aliquis offenſus, ac poſtmodum ſubſecuta demum ratihabitio per omnes complices. ſane civitas hic non poſſet agere de fide rupta contra offendentem, quaſi facta fuerit offenſio poſt pacem factam ſubſecuta ratihabitione, quia medius actus obviavit unioni extremorum. Bald. *in l. ſi uxor. §. ſi quis uxorem. ff. de adulter.* parum etiam ratihibitio in iis quid efficiet & operabitur, quando juſſus & conſenſus neceſſario requiritur Bald.*in l. uxorem ante. §.3. C. de conditionib.inſert.* Jaſon.*in l.licet. colum.3. in fin. num.10. verſ. quinto limita. C. de procurat. per text. in l. quid ergo 13. in princ. ff. de infam. l.obligari 9. §. fin. de autor. tutor.* Conſ.Arg.1. *conſ.51.n.34.* Unde ubi mandatum certum eſt, ratihabitio nunquam eſt neceſſaria, *l.unic. C. de ſatiudat.* Weſenbec. *in paratit. de procuratorib. num.6.* & toties officium iis in actibus perdit, quoties ipſa lex pro forma mandatum & juſſum requirit, utpote à cujus expreſſa forma recedi non poteſt. Arum, *Exercit.Juſtin.2. theſ.10.*

Declarari itaque poterit regula I. quod dicatur ea æquiparari tantum mandato, non verò propriè eſſe mandatum. Petr. Peck. *de jur.fiſtend. cap.10. num.6.* Cum enim JCti & Canoniſtæ utantur voce æquiparari, eo ipſo tacite innuunt, hæc eſſe ſimilia quidem non autem eadem, ſed in multis differre, dum nimirum (1.) mandatum præcedere, ratihabitio verò ſequi compertum ſit. (2.) mandatum in alienis eſſe queat, quod tamen de ratihibitione exprimi non poteſt. *c.ratum. extr. de R.I.* Peck. *d. loc.*

Declaratur II. quod procedit hæc æquiparatio quoad effe-effectum obligandi, ſed non quoad effectum actionis producendæ, ſive non quoad genus actionis, ut protinus hinc actio mandati naſci oporteat. Gloſſ.& Dd.*in l.9.C.de negot. geſt.* Bachov. *in Comment. ff. de negot. geſt. cap.2. num.2. pag.880.* Quod ſi enim negotium geſtum ſit, abſente Domino nulloque prius intercedente mandato, non mandati, ſed negotiorum geſtorum actionem naſci, ſtatuit Peck. *d. cap.10.*

III. ut

III. ut ratihabitio plenius mandato cóparetur, requiritur etiam hoc, ut negotium revera fuerit eius, quiratum habuit, Bach. *d. l.*

IV. Antonius Faber *in rationalibus ad l. Pomponius 9. de negot. gest.* hanc æquiparationem hactenus tantùm admittit, ut qui ratum habuit, improbare gestum amplius non magis possit, quàm si mandasset: non autem ut inde statim mandata sit obligatio & actio, quia ad hoc verum, non fictum mandatum requiratur, sed potius actio negotiorum gestorum hîc locum inveniat, vide hac de re C. J. A. *de negot. gest. thes. 36.* Cuiacius *ad rubr. de collat. pag. 693.* ubi respondet, quod licet olim non constiterit inter Sabinianos & Proculeianos, an semper ratihabitio retrotrahatur, *d. l. 1. §. sed et si quid 14. ff. de vi armat.* Justinianum tamen sublatis JCtorum controversiis generaliter definivisse, ut deinceps omnis confirmatio & omnis ratihabitio retrotrahatur *in l. donationes 25. C. de donat. int. vir. & uxor.* Unde licet ratihabitio producat actioné negotiorum gestorum, *l. 6. §. item 9. & §. seq. de neg. gest. l. ei qui servum 7. C. quod cum eo. l. 60. ff. de Reg. Iur.* tamen responderi poterit cum Baldo *ad dict. l. 9. C. de negot. gest.* multum interesse, an voluntas Domini sit causa gestionis, quo casu nascetur mandati actio, an verò gestio sit causa voluntatis, quo respectu oriri actionem negotiorum gestorum, cum eo probat Bachov. *d. loc.* vid. Coll. Jurid. Argent. *de negot. gest. thes. 46. n. 6.* vel distingue pleniuscum Pacio 2. ἐναλλαγ. 53. quod interfit, an gestum sit meum, aut non meum negotium: vel gestum sit meo nomine, vel alieno nomine. Cùm meum negotium meo nomine gestum est, ratihabitio, quæ vim mandati obtinet, mandati actionem pariet, *dict. l. semper qui non prohibet.* Sed cùm meum negotium non meo nomine gestum est, omninò mihi & contra me negotiorum gestorum actio dabitur. *l. 5. §. 1. ff. de negot. gest.* Cùm autem alienum negotium meo nomine gestum est, ratihabitio mea facit, ut detur mihi actio negotiorum gestorum contra eum, qui gessit, & gestori contra me, *l. 6. §. item quæritur 9. ff. eod.* dummodo ex ea gestione aliquid ad me perveniat, alioqui frustra ratum haberem, *d. l. 6. §. quid ergo 11.* Denique cùm non meum negotium gestum est non meo nomine, actio negotiorum gestorum neque mihi, neque contra me dabitur, quia nihil operatur, *dict. l. 6. §. si ego 6. ff. dicto titulo.*]

XV.

RATUM quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum. *l. ſi ſervus 13. ff. de precar. c. cum quis 23. de ſentent. excom. lib. 6. c. ratum 9. de Reg. Iur. eod. lib.* Decian. *conſ. 36. num. 22. reſol. 1. & conſ. 63. num. 16. vol. 2. & conſ. 88. num. 20. vol. 3.* Menoch. *conſ. 12. n. 22* Surd. *conſ. 9. num. 52.* Borell. *conſ. 64. num. 13.* Card. Tuſch. *lit. R. concluſ. 10.* Alex. Trentacinq. *d. reſol. 9. num. 10.* Giurba *in conſuet. Meſſan. c. 9. gloſſ. 5. num. 44.* Limita in præjudicium ratum habentis; *l. ſi fundus 16. §. 1. de pignorib. l. mater 3. C. de rei vendic.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 9. num. 255.* Cavalc. *deciſ. 19. num. 4. p. 4.* Oſaſch. *deciſ. 138. num. 18.* Card. Tuſch. *d. concl. 10. n. 10.* Giurba *d. p. 1. c. 9. gloſſ. 5. n. 44.* Surd. *conſ. 83. n. 14.* [Unde ratificatio in præjudicium ratificantis valet etiam eius, quod ſuo nomine geſtum non eſt, *d. l. ſi fundū 16. §. 1. ff. de pignor.* Decius *in l. ſemper 12. & ibi num. 22. ff. de Reg. Iur.* Grammat. *deciſ. 103. num. 12. verſ. ſed quoad præjudicium.* Tiraquell. *de retract. lignag. §. 1. gloſſ. 9. num. 248.*

Quod tamen verum intellige in civilibus & contractibus, ſecus in criminalibus & delictis, Bartolus *in l. 1. §. dejeciſſe. verſ. ſed quid ſi alius. num. 1. ff. de vi armat.* Cyn. *in l. non ideò. num. 4. Cod. de accuſat.* Franciſcus Marc. *deciſ. 423. num. 25. p. 1.* Farinacius 1. *conſ. crimin. 10. num. 18.*

CAP. V.

Ratio.

Axioma I.

Ratio unica ex aliqua re collecta habetur pro expreſſa, *argum. l. 1. ff. de liber. & poſthum.* Ripa *in l. ſi conſtante. num. 45. ff. ſolut. matrim.* Decius *conſ. 372. num. 5.* Ruin. *conſ. 33. num. 3. lib. 1.* Gozad. *in conſ. 44. num. 17. conſ. 147. num. 21. lib. 2.* Decius *conſ. 333. n. 5.* Curtius jun. *conſ. 107. num. 6.* Vnde & Socinus ait, quod quando unica ratio ſit in ſtatuto, illa, etiamſi non exprimatur, habeatur pro expreſſa, *in conſ. 1. num. 1. Vol. 1.* Adde & Laurent. Tennin. *de Cautel. cautel. 60. num. 60.* Paris. *conſil. 83. num. 3. lib. 3.* Bertrand. *conſ. 300. num. 3. lib. 1.* Emanuel. Suarez. *in Theſaur. recept. ſententi. lit. R. num. 6.*

II.

Ratio naturalis in ſtatutorum interpretatione dicitur eſſe potentiſſima, Bald. *in cap. 1. col. 14. Verb. aliquid de pac. Conſtantiæ.* Iaſon *in l. ſi is qui.*

ff pro

ff. pro emptor. num. 162. *col.* 69. *ff. de uſucap.* Ratio enim naturalis idem eſt quod juſtitia prævalens rationibus conjecturalibus. Angel. *conſ.* 345. *col.* 2. *verſ. ego in hac.* Conſ. Arg. t. *conſ.* 73. *num.* 171. cum quicquid ea præcipit, ſemper firmum ac immutabile permaneat, nec mutari legibus civilibus queat, *§. ſed naturalia. Inſtit. de jur. nat. gent. & civil. l.* 8. *ff. de Reg. Iur.* Boer. *de inveſtit feud. cap.* 4. *num.* 36. Hering. *de fide juſſ. cap.* 7. *num.* 523. Honded. *conſ.* 34. *num.* 21. *Vol.* 1. quia ratio naturalis homini ineſt tanquam propria actio & perfectio, prout poſt Bald. refert Raudenſ. *in indice lib. de Analog. verb. intellectus infirmitas*, eaque vel ſola in cauſis definiendis ſufficit, Natta *conſ.* 532. *num.* 33. Zaſius *conſ.* 4. *num.* 34. & 84. *lib.* 1. unde & ea Regina Iuris vocata, Zaſ *in l.* 84. *n.* 11. *ff. de V.O.* Coler. *de proceſſ. executiv p.* 1. *cap.* 9. *tit. de pact. operar. n.* 31. Cravett. *conſ.* 31. *n.* 5. *Vol.* 1.

III.

Ratio eadem eſſe dicitur omnium particularium ſub genere comprehenſorum, Baldus *in l. Iuriſgentium. num.* 6. *ff. de pact.* & *conſ.* 181. *lib.* 1. ſiquidem genus & ſpecies æquiparantur, *cap. deliberatione. ubi gloſſ. §. prohibemus verſ. ſpecie. ibidemq;* Gemin. *de offic. legat. in* 6. & genus æqualiter ineſt comprehenſivè omnibus ſuis ſpeciebus, ſicut & ſpecies generi comprehenſivè inſunt. *l. inter agnatos* 5. *ff. unde legit. l. fin. Cod de rebus Eccleſiaſt. non alienand.*

IV.

Ratio juris autoritati prævalet, ſecundum Senecam relatum à Fulgoſio *in l. peu. de condict. indeb.* Cravet. *de antiq. temp. p.* 3. *num.* 7. Tanta enim vis rationis eſt, ut perinde animum judicis movere debeat, ac ſi per legem ſcriptam hoc eſſet deductum, Andr. de Iſern. *in proœm. feud.* allegatus à Pantſchman. 2. *quæſt.* 16. *num.* 41. autoritatibus autem Dd. eatenus creditur, quatenus allegant, legeque vel ratione probant, non verò quatenus nihil allegant, *cap. qualiter* 24. *de accuſat.* Everhard. *in loc legal. in pralud. circa finem*, vel evidenti jure rationeque refutantur, Panormitan. poſt gloſſ. *in cap. ſcientes* 3. *de cenſib. per cap. ego. cap. ut veterum. cap. quis neſciat. cap. nolis. cap. pen. diſtinct.* 9. cum huiuſmodi eâdem facilitate negentur & rejiciantur, quâ aſſeverantur, Weſenb *conſ.* 2. *num.* 5. nec conſiderandum quis dicat, ſed quid dicat, *cap. ſecundum* 7. *diſtinct.* 19. Gloſſ *in cap. ego. verſ. quantalibet. diſt.* 9. *cap. intelligentia. de V.S.* & veritas à quocunque prolata ſemper præferenda, ut ibidem gloſſ. *per cap. quæritur.* 2. *q.* 7. *cap. ubiq; diſt.* 9. *l. Labeo* 7. *de ſuppell. legat.* & non perſonæ honorabilori, ſed eis magis credendum, qui rei aptiora dicunt, *l.* 3. *de reſtib.* cum ſanctitas vel autoritas non profit, ut citius credatur, *cap. ſi quis. diſt.* 50. *c. teneamus* 1. *quæſt.* 1.

V.

Rationibus pluribus quotieſcunque aliquid introductum eſt, ceſſante una vel altera, non tamen mox ceſſat diſpoſitio, ſed ea nihilominus ſubſiſtit, *§. affinitas* 6. *Inſtit. de nupt. l. ſi non Lex Aelia* 83. *ibiq;* Baldus & Iohannes de Imol. *de hered. inſtit. l. liberorum* 11. *§. notatur* 4. *de his qui not. infam. l. ſi*

quis

quis ad exhibendum 18. *de Except. rei judic.* Bart. Alex. *in l.* 1. *solut. matr.* Corn. *conſ.* 122. *Vol.* 2. Laurent. Sylva *conſ.* 23. *num.* 29. *Vol.* 1. Iohan. Mar. & Iacob. Riminald. *conſ.* 380. *num.* 13. & latiſſimè Tiraquell. *in tract. ceſſante cauſa. limit.* 22. Hyppolit. Riminald. *conſ.* 259. *num.* 27. *Vol.* 3. Pantſchiman. *p.* 2 *queſt.* 8. *num.* 28. Hartm. Piſtor. 1. *queſt* 15 *num.* 13 modò non ſint æquè finales, ſed una altera potior, tunc enim ceſſante cauſa finali, ceſſat etiam diſpoſitio. Abbas *in cap. quoniam. §. porro. & in §. ſin autem. ut lit. non conteſt. & in cap. ceſſante. de appellat.* Ripa *in l. ſi ventre. §. an bonis menſularii. num.* 74. *de privileg. credit.* Hartm. Piſtor. *d. quæſt.* 15. *num.* 82. ubi ergò firmiores adſunt rationes, multò melius conſulit cauſæ, qui inferiores prætermittit, nec etiam bene firmas reddat ſuſpectas, Rittershuſ. *lib.* 1. *part. feud. cap.* 17. *queſt.* 14. cùm plerumque in tali rationum conflictu ratio rationem elidat, ut in ſpecie *l. pactum* 15. *Cod. de pact.* notat. Cuiacius *in recitat. ibid. pag.* 94.

VI.

Omnis ratio generalis eſt, veluti regula quædam, Cuiac. *in Papin. lib.* 27. *quæſt. ad l.* 7. *de uſur.* interdum etiam indefinita, *l.* 5. *§.* 5. ibi: *quia pœnales de his quæ effud. vel dejecer.*

VII.

Ratio generalis totam diſpoſitionem reddit generalem, *l. regula* 9. *§. cum quis* 6. ubi Bart. *de jur. & fact. ignor. l. pater filium* 38. *§. ſundum* 3. *de legat.* 3. facit enim generalis ratio, ut dictum ſeu diſpoſitio extendatur ad caſum, ad quem aliàs non adaptarentur verba etiam in ſtricta materia, Gloſſa & Dd. *in Clem.* 1. *de Elect.* ubi etiam Iohannes ab Imola Corn. *conſil.* 273. *Dubia ſatis. num.* 2. *Vol.* 4. Siquidem pro diverſo reſpectu ampliat & reſtringit dictum, *l. ſi is qui* 27. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Riminaldus ſenior *conſ.* 183. *n.* 3. *& conſ.* 657. *num.* 9. quin imò præfertur, neque per illud reſtringitur *l. a Titio* 108. *de V.O. l. illud* 32. *ad L. Aquil. l. cum pater* 77. *§. dulciſſimus* 20. *de legat.* 2. *l. fin. ff. de hered. inſtit. l. regula* 9. *§. pen.* ubi Bart. *de jure & facti ignor.* Patiſ. *conſ.* 32. *Ad reſolutionem. num.* 23 *Vol.* 2. Cephal. *conſ.* 406. *& conſ.* 490. *num.* 17. *& conſ.* 477. *num.* 6. & ſi ratio ſit bona & concludens, à dicto differre debet, Gloſſa *in l. fin. de offic. procurat. Cæſar. l.* 2. *§. mutuum. ff. ſi certum. pet.* Patiſ. *conſ.* 70. *Teſtantur multa. num.* 27. *Vol.* 3. idque potiſſimum cùm ratio in lege ſit expreſſa, tunc enim non extenſio, ſed potius comprehenſio dicitur, ita ut comprehendantur omnes caſus, in quibus ratio locum habere poteſt. Bald. Iaſon *in Authent. quas rationes. C. de SS. Eccleſ.* Hyppolit. Riminald. *conſ.* 4. *num.* 7. Sylvan. *conſ.* 11. *num.* 68. & comprehendit omnes caſus, etiamſi juris correctio inde ſequatur. Patiſ. *conſ.* 69. *n.* 16. *Vol.* 4. Corn. *conſ.* 78. *Volum.* 10. *num.* 5. licet etiam maior ſit ratio in uno quàm in alio. Crot *conſ.* 84 *num.* 7.

Limita, niſi quando abſurdum exinde reſultaret, tunc enim ratio generalis ad dictum reſtringitur, *l. ut gradatim* 11. *de muner. & honor.* eum non continere debeat maiora expreſſis. Felin. *in cap. ſedes. de reſcript.* Mar. Socin. *conſ.* 39. *Licet in præſenti. num.* 24. *Vol.* 4. ubi loquitur in prohibitione aliena-

alienationis, ut non extendatur extra perſonam, cui prohibitio fuit adjecta. Adde *& §. 1. Inſt. quib. alien. non licet.* Vbi aſſignatur ratio, quare fundus dotalis alienari non poſſit, nimirum fragilitas ſexus, quam tamen tantum in fundo dotali locum habere, & non in aliis rebus mulierum, quamvis ratio generalis ſit. ait Pantſch. 2. q. 2. n. 47. cum abſurdum videbatur ut in omnibus rebus ratione imbecillitatis alienatio inhiberi atqualia jura corrigi deberent. Ioh. Hannibal *in repet. rubr. ſol. matr. n.* 162.

VIII.

Rationem nullam reddere, vel non bonam & inſufficientem ſunt paria. *§. & licet.* ibi: *aut etiam cauſam teſtimonii ſortè facturus manifeſtam. Authent. de teſtib. l. ſola teſtatione 4. Cod. de teſtibus.* Farinacius *quæſt.* 70. *num.* 10. *&* 144. ubi ait, non eſſe bonam rationem, quæ cum dicto eadem, aut principium petit.

IX.

Rationes juris generalis ſæpe uni tantum vel alteri ſubjecto conveniunt. *l. ult. C. de reb. cred. l. unic. C. de prohib. ſequeſtr. pecun.* Eodem tendit, quod Cuiacius ſcribit *in recit. ad tit. Cod. de quæſt. p.* 1503. dum inquit: Rationes ICtorum non ſunt omnes admodum neceſſariæ, ſed pleræque ſunt coloratæ & parum probabiles, exempla ſunt *in l.* 1. *§.* 1. *de ſerv. corrupt.* adde ſimilem locum Cuiacii 17. *obſerv.* 15. apud Gothofredum *ad l.* 21. *C. de furt. let. e.* ſunt enim rationes aliquando tales, ut inſtar Lunæ quidem videantur ſplendere, non tamen calefaciant, ut poſt Zaſ. loquitur Cothman. *in conſ.* 1. quapropter non immeritò Bachov. *in comment. Inſtit. ad §. ult. qui & ex quibus cauſ. p.* 64. *num.* 2. in hæc verba prorupit, eum inquit: Ego ingenuè puto agendum & liberè philoſophandum, atque fatendum, ut ſæpe alibi, dum colorem dare nititur ſuis conſtitutionibus, ita his quoque parum bonâ ratione uſum eſſe Tribonianum. Adde omnino Cuiacium 12. *obſerv.* 38. ubi ait, ſæpe ICtis ipſis non conſtare de ratione juris.

X.

Nihil vetat' eiuſdem juris plures eſſe rationes, ubi tamen pro remotiore proxima venerit, Cuiacius *libr.* 1. *definit. Papin. ad l. præfectus* 63. *de ritu nuptiar.*

XI.

Ratio commendat legem, *cap. conſuetudo 5. diſtinct.* 1. ac præfertur exemplis, maximè ſi ſana ſit, *cap. ult. diſtinct.* 9. ſiquidem ratione quod conſtat, lex eſt, dummodo religioni conveniat, diſciplinæ congruat, ſaluti proficiat, *l. conſuetudo 5. diſtinct* 1. Quicquid enim ratione caret, extirpandum eſſe, textus eſt *in cap. Chorepiſcopi 5. §. nam non. diſtinct.* 68. Conſuetudo igitur, an ratione aut ſcripturâ conſiſtat, nihil differt *cap. conſuetudo 5. dſt.* 1. cum rationē & legem vincere conſuetudo & uſus longævus non poſſit, *cap. conſuetudinis 4. diſtinct.* 11. ſed potius veritas & ratio conſuetudinem

excludere valeant, *cap. Veritate 4. cap. contempta 6. & ſeq. diſt. 8.* ita ratio corrigit, quod furore promulgatum eſt, *cap. cùm apud 11. quæſt. 3.* ita ratione non furore ferenda eſt ſententia, *cap. illa 11. q. 3.* ita ratione & lege pravus uſus ſuperatur. *c. 1. diſt. 11. & ſi qua ſunt alia.*

XII.

RATIO eſt anima Legis, *l. cum oratio 7. ff. de bonis damnat. l. ſcire 17. ff. de Legib.* Alex. *conſ. 32. Clariſſimè. num. 5. verſ. quarto. & conſ. 129. Super primo. num. 5. verſ. præſuppono. lib. 7.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 6. lit. R. concluſ. 31. num. 15. in med.* Barthol. Berett. *ad extravag. Ambitioſæ. de rebus Eccleſ. non alienand. in init. num. 41.* Franciſc. Leo *in theſaur. fori Eccleſ. p. 2. cap. 9. num. 136.* Camill. Gallin. *de verb. ſign. lib. 5. cap. 11. num. 2.* Joh. Mar. Novar. *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 144. num. 120.* Weſenb. *in parat. de Legib. n. 5. ubi plures text. allegat.* Ideoque ea non minus, imò potius attenditur, quàm verba, quæ corporis inſtar ſunt, *l. emptor 65. §. fin. de R. V.* Hartm. Piſt. 2. *q. 39. n. 40.* Et ſic ampliat legis diſpoſitionem tanquam illius anima, Surd. *de alim. tit. 1. q. 44. n. 15.* [Sicut ergo in lege ratio eſt anima, ſpiritus, mens & medulla, imò ipſa Lex & illius ſententia, *d. l. 7. de bon. damn.* Tiraquell. *in tr. ceſſante cauſa p. 1. n. 138.* Roland. à Valle *conſ. 14. n. 24. vol. 3.* Schrader. *de feud. p. 9. c. 2. n. 9.* adeò ut ratio, veritas & Deus æquiparentur. *cap. qui contempta 6. c. fruſtra. 7. diſt. 8.* Everh. *in top. loc. à rat. leg. n. 2.* eaq; ſit, quæ rei & teſtimonio eſſentiam tribuit. Dd. *in l. ſola. C. de teſtib.* ita etiam ſtatuta & jura municipalia à ratione vitam accipere dicuntur, ſicut corpus per animam. Roland. *conſ. 62. num. 24. vol. 3.* nec ſecundum corticem verborum, ſed ſecundum rationem accipienda erunt. Weſ. 2. *conſ. 53. n. 41.* Rauchbar. 1. *quæſt. jur. civil. & Saxon. 32. num. 5.*

XIII.

RATIO ubi eſt eadem, ibi debet eſſe eadem juris diſpoſitio, *l. illud 32. ff. ad Leg. Aquil. l. ſi poſtulaverit 27. §. 2. ff. ad Leg. Iul. de adult. l. quædam 9. §. nummularios 2. de edendo, l. nauta 5. §. fin. ff. naut. caup. l. à Titio 64. ff. de furtis. l. illud 19. C. de SS. Eccleſ. § ſi igitur. Inſt. quod cum eo.* Gloſſa *verb. Italia. in cap. 1. de tempor. ordin. lib. 6.* Abbas *in cap. nihil. num. 5. de elect.* Decius *conſ. 15. num. 2. & conſ. 301. num. 6. &* S. Calderin. *conſ. 147. in princ. aliàs conſ. unic. ut lite pend. & conſ. 357. verſ.*

verſ. ſed poſito, aliàs conſ. 8. *de teſtam.* Baldus *conſ.*324. *Omiſſis, in fin. lib.* 5. Alex. *conſ.*75. *Videretur. num.*3. & 4. *lib.*5. & *conſ.*36. *Viſo themate. num.*11. *in fin. cum ſeq. lib.*6. Treutler.1. *conſ.*6. *num.*16. & *ſeq.* Carpzov. *in crim. p.*1. *q.*23. Ubi quòd ſicut genus continet omnem ſpeciem, ita generalis ratio continet omnem caſum, Cravett. *conſil.*183. *num.*3 Fulgoſ. *conſ.*15. *num* 2. & *conſ.*77. *num.*2. & 3. ubi quòd ubicunque ratio habet locum, debet habere locum Lex. Thom. de Thomaſ. *in florib. Legum, reg.* 299. Portol. *in tract. de conſortib. & fideicommiſſ. legalib. cap.*5. *num.*14. Menoch. *conſ.*324. *num.*10. & *conſil.*335. *num.*32. & 33. & *conſ.*33. *num.*10. & *conſ.*343. *num.*12. & *conſ.*232. *num.*43. Surdus *conſ.*301. *num.*19. & *deciſ.*52. *num.*10. Ugolin. *de offic. & poteſt. Epiſcopi, cap.*13. §. 27. *num.* 1. *verſ. quid igitur.* & *cap.*49. §. 4. *num.* 2. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.*6. *lit. R. concluſ.*31. *per tot.* Alexand. Trentacinq. *variar. reſolut. lib.*1. *tit. de ſtatut. reſolut.*1. *ſub num.* 2. *verſ. primo.* Farinac. *fragment. crimin. p.*1. *lit. E. num.*51. *cum ſeqq.* Cæſ. Argel. *de contradict. legis. quæſt.*10. *num.*115. Mar. Antonin. *variar. reſolut. l. b.*3. *reſolut.*39. *num.*1. Perez. de Lara *de Capellan. lib.*1. *cap.*5. *num.*24. Rebel. *de oblig. juſtit. p.*1. *lib.*1. *quæſt.*6. *ſect.* 4. *num.*20. Narbona *de appellat. à Vicario ad Epiſcopum. part.* 2. *num.*6. Octav. Glorit. *reſponſ.*5. *num.*85. Robles *de repræſent. lib.*2. *cap.*24. *num.*55. & *cap.*18. *num.* 2. & *cap.* 23. *num.* 13. Modern. *de ſupplic. ad Sanctiſſ. part.*2. *cap.*10. *num.* 22. [adde Klock. ubi regulam ampliare nititur *in tract. de contribut. cap.* 13. *ſection.* 2. *num.*64. & *ſeqq.* Unde, ubi eadem eſt ratio, licet non in omnibus æquiparati reperiatur, ut pulchrè ſcripſit Aretinus *in l. ex facto* 43. *per ill. text. num.*15. *not.* 5. *ff. de vulg. ſubſtit.* Si tamen una eademque ratio exiſtat in utroque contractu, idem judicandum erit. Alex. *conſ.*117. *num.*11. *lib.*4. Fulgoſ. *conſ.*240. Socinus *conſ.*162. Zoannet. *libr. rer. quotid. cap.*59. *num.*7. quia identitas rationis cauſatur legis identitatem. Valaſc. *de Iure Emphyteut. quæſt.*29. *num.* 23. & caſus ſub ratione comprehenſus in lege ipſa comprehenſus intelligitur. Roſenthal. *de feud. cap.*12. *concluſ.*19. *num.*19. & ubi in diverſis factis non poteſt ratio diverſitatis reddi, idem jus ſtatui debet. *l.*32. *ff. ad Legem Aquil.* & juxta Baldum, quæ non differunt ratione, non differunt juris diſpoſitione. Unde malè infertur, iſta facta ſunt diverſa. Ergo de ipſis à diverſis diſponi debet. Tametſi enim facta ſint diverſa, ſi tamen eandem habeant

rationem, idem jus in utrisque servabitur. Quando ergo asseritur. Ex separatis non fieri bonam illationem, limitari debet hoc, ita ut procedat, si etiam sint separata in ratione & medio concludendi: aliàs ex separatis in facto rectè infertur, si & rationis paritas id suadeat, Mynsinger. *ad §. final. Institut. qui & ex quibus caus.* reprehensus à Bachovio, quod & Imperator malè argumentatus fuerit, quia (inquit) si hæc argumentatio valet, Minor eò firmiori est judicio, ut causas aliorum agere possit. Ergò etiam suos servos manumittere. Porrò etiam licebit inferre. Ergo etiam alienare absque curatore poterit. Responderi enim potest in his non esse diversam rationem manumittere inter vivos ipsi causa à consilio probata est concessum: Ergo facilè extensio fieri potest ab alia lege, ut & in ultima voluntate quoque manumittere possit, quia Legis concessione in una specie jam facta, facilior est extensio ad aliam speciem, ubi maior favor militat. Debet enim in testamentis liber esse stylus & voluntas. Et quod veteribus judicii defectus obstare videbatur, restringitur ad tempus 18. annorum, quod cùm post illud tempus satis perfectum sit causis agendis, sufficere etiam videtur in libertatibus à lege jam in una specie concessis, si quæstio conferatur.

Poterit etiam hæc regula cum Cuiacio *in tr.* 8. *ad African. in l.*34. *ff. mand.* declarari hoc modo, ut procedat, ubi nimirum revera eadem ex ratio: non ubi ficta, *l. pen. ff. de reb. cred.* ita verbi causa non eodem colore, quo defendimus, creditam pecuniam fieri, si tibi debitorem meum jussero dare pecuniam: non inquam eodem colore atque figmento defendimus esse creditam, si te debitorem meum jussero, aut si consensero, ut pecuniam mihi ex mandati causa debitam crediti nomine retineam, vel si mavis, potest declarari regula cum Locamero *disp. de jurisdict. qua mand. pers. quæst.* 1. ubi distinguit inter rationem juris constituti, hoc est, de ea ratione, quæ in jure constituto jam ita comprehensa est, ut ea ipsa per se jus, seu regula & particula juris constituti sit, & ex se ipsa decisionè certam producat, & de hac veram esse ait hanc regulam, *l.*32. *ad L. Aquil.* ubi eadem est ratio, ibi & idem jus, & viceversa, ubi ratio juris defuit, ibi & ipsum jus deficit. *arg. l. quod dictum* 32. *ff. de pactis.* Et attendendum, quod in

priore

priori dicto innuatur ratio univerſalis, in poſteriori, ſingularis, perinde ac ſi dictum eſſet, ad quoſcunque terminos accommodari poteſt ſubjectum regulæ univerſalis, ad eoſdem etiam accommodari debet regulæ illius prædicatum: & in quibuſcunque terminis non reperiuntur requiſita ſubjectæ regulæ juris excluſivè & taxativè conceptæ, ad eos nec prædicatum illius regulæ applicari poterit. Et inter rationem juris conſtituendi, h. e. quæ legislatorem in genere quidem movit, ut ejuſmodi jus aliquot conſtitueret: modum verò certum, ad quem uſque id ipſum extenderet aut reſtringeret, non præſcripſit, ſed ei liberum reliquit: ita tenendum, quod poſtquam jus aliquod certo modo jam conſtitutũ eſt, jam non amplius ad rationem legis, quæ per ſe, vel latius extendi, vel arctius reſtringi pateretur, ſed ad illam conſtitutionem ſit reſpiciendum: ne aliàs ex rationis vel extenſione vel reſtrictione jus aliquod aſſeratur vel negetur, quod tamen aſſeri aut negari Legislator noluit, cujus rei exempla ſumi poſſunt *ex §. ſi quis 5. pr. ff. de collat.*] Sic è contra, ubi eſt diverſa ratio, diſpoſitio quoque diverſa eſſe debet, *l. ſi ita 8. ff. de manumiſſ. teſtam. l. ſervus 34. de ſtatuliber.* Dec. *conſ. 394. num. 3.* Surd. *conſ. 67. num. 19.* quia diverſitas rationis, diverſitatem quoque Juris inducit, *l. inter ſtipulantem 87. §. ſacram 8. ff. verb. ſignif. l. fin. ff. de ritu nupt.*

Limita I. in pœnalibus, & correctoriis, in quibus lex loquens in uno caſu, non extenditur ad ſimilem, etiam ſi ſubſit eadem ratio. Calderin. *conſ. 147. aliàs conſ. unic. ut lite pendente. verſ. per prædicta.* Portol. *in tract. de conſortib. & fideicom. cap. 6. num. 15.* Card. Tuſch. *d. lit. R. concl. 31. n. 43.* [ſi enim in pœnalibus videtur in eſſe, in quibus eadem ratio reperitur. Bald. *in l. data. col. 6. C. qui accuſar. poſſ. l. bis ſolis 7. ibi ſatis tacitè cautum putamus. C. de revoc. donat. gloſſ. in cap. 1. verb. talia de tempor. ordinand. in 6.* Jaſon. *in l. à Titio. col. fin. ff. de V. O. cum aliis per* Tiraquel. *in l. ſi unquam. verb. libertatis. n. 45. ad fin. C. de revoc. donat.* non extenſio, ſed proprius intellectus legis dicitur. *l. nominis & rei. 16. §. verbum. 1. ff. de V. S.* Bald. *in l. quod vero contra. col. 1. ff. de LL.* Valaſc. *de jur. emphyt. q. 29. n. 23.*

Limita II. in ſingularibus & exorbitantibus, itemque in iis, quæ contra communem juris recepta ſunt regulam. *l. quod verò 14. ff. de LL. l. quod contra 141. de R. I.* Hunn. *3. d. 6. q. 38.* ita Carpz. *3. con-*

ſtit. 28. defin. 7. num. 5. Sola enim ratio jus non facit in exorbitantibus à Jure communi, nec jura ſpecialia abſque legis auctoritate ad caſus ſimiles extendere licet, *arg. l. ſancimus 27. C. de teſtam.* ita ratio privilegii. *l. 5. qui pot. in pign. quæ ſubintrantur in l. 6. eod. tit.* non poteſt applicari cæteris hypothecis privilegialiter Nov. 91. *c.* 3. Pac. *in analyſ. C. de privileg. dot. n. 9. verſ. 2.*]

XVI.

RATIO ubi eſt eadem, dicitur adeſſe eadem lex non extenſivè, ſed comprehenſivè. *l. hiſ ſolis 7. verſ. ſatis etiam cautè putamus. C. de revocandi donat. d. l. illud* 19. *C. de SS. Eccleſ. l. item veniunt 26. §. ait Senatus 7. ff. de petit. hared.* Tiraquel. *in l. ſi unquam. verb. libertis. n.* 45. *&* 46. Rebuff. *ad l. in lege cenſoria* 203. *verſ. itemque de ſervis. verſ. colligitur. ff. de verbor. ſignif. pag. mihi* 647. Surd. *deciſ. 276. num.* 8. Gutier. *practic. lib.* 3. *q.* 17. *num.* 84. *cum ſeqq.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. §.* 7. *proœm. num.* 105. Giurba *ad conſuet. Meſſan. c.* 6. *gloſſ.* 1. *num.* 13. *& c.* 9. *gloſſ.* 8. *num.* 3. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom. 5. c. 918. n. 66.*

XVII.

RATIO potiùs quàm verba, eſt ſpectanda, *l. ſcire* 13. *§. aliud 2. ff. de excuſat. tutor.* Tiraquel. *in d. l. ſi unquam. verb. libertis, num.* 47. Menoch. *conſil.* 998. *num.* 13. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 480. *num.* 40. Et quod mens & ratio ſtatuentium præponderet verbis. Marian. Socin. *conſ.* 35. *Circa prædictam. col.* 2. *verſ. & quamvis. lib.* 1. quem refert Card. Tuſch. *d. lit. R. concluſ.* 31. *num.* 16. Modern. *d. part.* 2. *c.* 10. *n.* 24. & quod in ſtatutis ratio ſcripta magis attendatur quàm verba, tradunt Pariſ. *conſ.* 12. *num.* 52. *lib.* 2. *& conſ.* 83. *num.* 13. *&* 14. *lib.* 3. Bald. *conſ.* 44. *Si tenemus, in fin. lib.* 4. Alexand. *conſ.* 54. *n.* 9. *& ſeq. lib.* 4.

XVIII.

RATIO attenditur magis quàm dictum, *l. cùm pater* 77. *§. dulciſſimis* 29. *ff. de legat.* 2. Brunor. à Sole *in locis communib. verb. ratio* 2 quia dictum per rationem ampliatur, & limitatur, *l. unum ex familia* 67. *§. fin. ff. de legat.* 2. *l. ſi is qui animo* 27. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Jaſ. *in l. id quod. num.* 7. *ff. de legat.* 1. Surd. *conſ.* 67. *num.* 20. *cum ſeq.* Rot. *deciſ.* 10. *n.* 2. *apud Farin. p. recent.* Octav. Glorit. *reſp.* 2. *num.* 35. *& reſp.* 5. *num.* 58. *& reſp.* 10. *num.* 57.

XIX. RA-

XIX.

RATIONE legis cessante, cessat quoque ejus dispositio. Vide *supr. lit. L. cap. Lex.*

XX.

RATIO naturalis cuncta rectè disponit. Bald. *cons.* 38. D. *Thomas, in fine. lib.* 1. subdit, quod vix aliquid reperitur contra naturalem rationem, quod non remordeat conscientiam; & dicitur polus omnis virtutis, quia omnia nobis insinuat, ex quo est muta ratio, quæ loquitur in corde, idem Bald. *cons.* 343. *Examinanda sunt, in pr. lib.* 1. refert Cardin. Tusch. *d. tom. 6. lit. R. conclus.* 33. [Ideoque deficiente lege, rationem naturalem allegare licet, *c. frustra* 7. *dist.* 8. *l.* 2 §. *item Varus ibi hoc aquitas suggeret etiamsi jure deficiamur l. scire* 13. §. *aliud* 2. §. *consequens* 4. *vers. sufficit. de excusat. tut.* & rationabile dictum ita movere debet Judicem, sicut lex Andr. de Isern. *in proœm. feud. num.* 47. ac miseria est intellectus, nolle statuere ex evidenti ratione, nisi quod ante per Dd. consultum vel statutum sit. Castr. *in l. Clodius. in fin. de accur. hæred.*]

XXI.

RATIONES duæ vincunt unam, *cap. causam quæ* 14. *de re judic. auth. cessante.* C. *de legit. hæred.* § *si vero. Instit. de adoptionib.* Bald. *cons.* 188. *In substitutione. in princ. lib.* 1. ubi limitat, quando ad necessitatem actus unica ratio requiritur, quia tantùm operatur illa ratio requisita de se, quantum mille aliæ rationes. Similiter etiam non procedit Axioma, quando unica ratio est potentior quàm duæ, vel plures, quia attenditur unica. Federic. de Senis *consil.* 274. *vers. sed posset aliquis.* refert Card. Tusch. *d. tom. 6. lit. R. concl.* 34.

XXII.

RATIO non potest reddi omnium, quæ à Majoribus constituta sunt. *l. non omnium* 20. & *l. seq. ff. de legib.* Anguian. *de legib. lib.* 1. *controv. 4. n.* 2. & 3. Joan. Anton. Mangil. *de imputat. quæst.* 69. *n.* 45. Steph. Grat. *discept. forens. tom.* 5. *c.* 10. *n.* 15.

XXIII.

RATIONEM quærere ubi habemus sensus, est infirmitas intellectus Bald. *cons.* 360. *Quia quæstio. num.* 3. *lib.* 3. [Hering. *de fidejussor.*

juſſor. cap. 7. num. 523. Honded. *conſ. 34. num. 21. & n. 11.* Cagnol. *in l. ambiguit. §. quoties. ff. de Reg. Iur.* Barth. Bertazol. 2. *conſ. 31. num. 15.* Sigiſmund. Scacc. *de commerc. §. 7. gloſſ. 2. num. 35.* ubi ſubdit, quod etiam ubi rationem naturalem habemus, legem poſitivam quærere ſuperfluum eſt, *ex cap. conſuetudo. 1. diſt.*

CAP. VI.

Rationabile.

Axioma 1.

Rationabile dictum non minus movere debet judicem, ac iex Andr. de Iſern. *in proœm. feud. col. penult.* Argentoratenſ. 1. *conſ. 19. num. 50.* Rationabiliter enim quod definitum eſt in nullo debet violari, *cap. cum pia. c. Eccleſiaſtica 25. quaſt. 2. cap. omnibus 35. quaſt. 9.* ſed roborari. *c. loci. d. quaſt. 9.* Vnde & rationabile ſi à paucioribus opponatur & probetur, eorum voluntas voluntati plurium præferri debet. *cap. 1. extr. de paroch. c. 1. extr. de hiis quæſiunt. à maior.* imò conſuetudinem rationabilem prævalere contra jus poſitivum, text. eſt *in c. ult. extr. de conſuetud.* niſi enim rationabilis ea ſit non valet, *cap. ad noſtram 3. extr. de conſuetud.* ſicuti nec judicium ſervari debet, niſi rationabiliter habitum. *c. imprimis 2. quaſt. 1.*

II.

Rationabiliter & conſulte ordinata, ſuadente poſtea ſubjectorum utilitate, conſultius & rationabilius revocantur & in melius commutantur, *c. ult. in princ. deſent. excomm. in 6.*

III.

Non tantum ſpectandum eſt, quid ſit rationabile, ſed etiam, quid ſit rationabilius, cujus intuitu illud, etiamſi ex uſu fortè admittatur, ratione tamen improbari debet. *c. filii nati 2. F. 26.* ubi Dn. D. Bitſeh. *in Comm. MS.*

CAP. VII.

Ratio, Rationes.

Axioma I.

Ratio de omnibus eſt reddenda. *cap. ſi quando 5. extr. de reſcript.* ita rationem reddunt inferiores ſuperioribus de cura commiſſa. *cap. ſanè 16. quaſt. 2.* ita rationem gravem exigit Deus à principibus ſecularibus & Prælatis Eccleſiaſticis. *c. Principes 23. quaſt. 5.* & in genere quilibet homo rationalibus de factis ſuis Deo rationem reddet. *c. firmiſſimè 3. §. ex eo. 15. quaſt. 1.*

de verbo

de verbo otioſo. *c. quoteſ* 21. 22. *quæſt.* 5. de negligenter commiſſis. *c. quandoque.* 23. *q.* 4. excipitur animal quod ratione caret, hoc enim de factis ſuis non reddere rationem. text. eſt *in c. firmiſſimè* 3. *§. ex eo.* 15. *q.* 1.

II.

Ratio & inventarium parificantur *l.* 1. *§. de ſervit.* ubi Bart. *per illum text. de tutel. & rat. diſtrah.* Weſenb. 1. *conſ.* 3. *n.* 44.

III.

Rationum introitus prius oſtendi debet, quam exitus. *l. Spadonem* 15. *§. rationcinatio* 7. ubi Bart. *de excuſat. tutor.* Socin. *conſ.* 213. *cum præſents. n.* 4. *Vol.* 2. *& conſ.* 190. *nemini. n.* 2. *&* 3. *Vol.* 2.

IV.

Ratio incipere debet à facto computationis. *l. cum ſervus* 82. *Verſ. ineſt* quam ad hoc not. Imol. *de cond. & demonſtr.* Socin. *conſ.* 159. *præſente. n.* 3. *&* 8. *Vol.* 1. Weſenb. 1. *conſ.* 47. *num.* 25.

V.

Rationibus ſemel redditis, ulterius calculandæ non ſunt. *l. ſemel* 2. *C. de apoch. publ.* Ioh. Monach. Archidiac. Ioh. Andr. & Dd. *in c. unic. de Cleric. ægrot.* Socin. ſen. *conſ* 92. *n.* 1. *lib.* 4. Dec. *conſ.* 94. *n.* 4. Chaſſan. *in conſuet. Burgenſ. des enfans. rubr.* 6. *Verb. d'en rendre compte n.* 5. 13. *&* 15. ne actum iterum agant. Bald. *in l. ult. §.* 1. *n.* 18. *C. de jur. delib.* & ut vitetur infinitas, *c.* 2. *de reſcript. in* 6. Weſenb. 1. *conſ.* 3. *n.* 8.

Limita (1.) niſi error intervenerit, tunc enim ad partis requiſitionem iterum fieri debet. *l. calculi* 8 *ff. de admin. rer. ad civit. pertin. l. in omnibus* 13. *§.* 1. *ff. de diverſ. & tempor. præſcript.* Natt. *conſ.* 489. *num.* 2 *lib.* 3 ſiquidem ratione compoſita & reddita ad compoſitionem rectam & juſtam redigi debet, *l. error* 7. *C. de jur. & fact. ignor. l. cum ſervus* 82. *ff. de condit. & dem.* Socin *conſ.* 25. *n.* 5. *Vol.* 4. *& poſt eum* Menoch. *lib.* 2. *arb. jud. caſ.* 209. *in fin.* cum rationes reddere perfectè, admodum ſit difficile. Socin. ſen. *conſil.* 159. *col.* 6. *in fin. lib.* 2. Aneharan *conſ.* 331. *col.* 1. vel (2.) ſi dolo redditæ ſint Dd. *in l.* 1 *de errore calculi.* Caſtr. *conſ.* 342. *col.* 2. Anchar. *conſ.* 331. Iaſ. *conſ.* 219. *num* 2. *lib.* 2. *& conſ.* 14. *col.* 3. *libr.* 3. Socin. ſen. *conſ.* 159. *col.* 3. *& conſ* 190. *col.* 3. *lib.* 3. quanquam ſi pacta de non contraveniendo intervenerint etiam nec his caſibus procedere, dicunt Bart. *in l.* 2 *in fin. C. de jur. fiſc.* Socin. *conſ* 92. *num.* 4. Ruin. *conſ.* 16. *in fin. lib.* 5. Farin. 1. *conſ.* 7. *n.* 5.

VI.

Rationes reddere eſt quid individuum, quod parte præſtari non poteſt Bald. *in l. ſi plures. C. de condict. inſert.* Rationes enim reddens ex integro reddere debet. Bald. *in d. l. ſi plures, per l. cui fundus* 50. *ff. de condit. & demonſtr.* Menoch. 2. *arb. jud.* 209. *num.* 30. Vnde ratio non ſufficienter reddita, ſemper atque iterum ut reddatur, peti poteſt. *l. quoteſ* 6. *ff. quis ſatisdar. cogantur. l. unic. C. de error. calculi.* Iohan. Andr. poſt Archidiacon.

& Geminian. *in c. 1. de Clerc. agrot. lib. 6.* Imol. Card. Zabarell. *in clem. 2. §. illi de relig. domib.* Bald. Salicet. *in l. unic. C. de error. calcul.* Iaf. *in §. quadam. num 83. Inſt. de act.* Schurf. *conſ. 9. Viſit. n. 8. & 9. cent 2.* Weſenb. *1. conſil. 47. n. 46.* quia quod non intelligitur omni ex parte, non poteſt videri approbatum. *l. mater 19. ff. de inoffic. teſtam.* Dyn. *in cap. ratum. num. 4. de R. I.* Gloſſ. & Phil. Franc. *in c. concertationes ad verbum ſcilicet de appellat. lib. 6. text. in clem. cauſam. ubi gloſſ. ad verb. plena & certa noſtra de elect. fac. lex. in totum 76. de Regulis iuris l. quo enim 12. §. Iulianus 2 ff. rem. rat. haber.* Roman. *conſ. 343. circ. fin.* Titaquel. *in LL. Connub. gloſſ. 6. num. 180. & de retract. proxim. §. 36. gloſſ. 2. num. 30.*

VII.

Rationem reddere plus eſt, quàm edere. *l. cognoſcere 56. l. 89. §. inter 2. ff. de V. S. l. qui nominibus 44 ff. de admin. tutor. l. Lucius Titius 53. ff. de teſtament. manumiſſ. l. non ſolum 8. §. ii qui reddere 3. l. Aurelius 28. §. Stycho. 7. §. filius 9 ff. de liberat. legat. l. cum ſervus 82. l. qui ſub condit. ſone 111. de condit. & demonſtr. l. 6. §. fin. l. Stycho. 40 ff. de ſtatuliber.* Edere enim eſt copiam inſpiciendi deſcribendi facere & dictare, ut perlegarur & cognoſcatur. *l. 1. §. 1. l. 4. l. 6. §. cogentur 1. §. edi 7. ff. de edendo.* Is autem qui rationem reddit in hac nuda editione non ſubſiſtit, ſed præterea eam diligenter computandam & diſpungendam offert, ut is, cui eam reddit, calculo ach bito conferat, cognoſcat & diſpungat: quiq; ſimul id, quod relinquitur, pareat, ſeu reliquum, quod, datis acceptiſq; collatis, debitum manet, ſolvat. *d. l. 89. §. 2.* ubi Gocd. *n. 3.*

VIII.

Rationes reddere tenetur quilibet adminiſtrator & geſtor. *l. 2. de negot. geſt. l. 1. §. officio 3. ff. de ration. diſtr.* Eſcobarb. *de ratiocin. c. 3. per tot.*

Excipiuntur orphanotrophi *in l. 32. C. de Epiſc. & Cleric.* ubi Gothofr. Matth. Stephan. *ad Nov. 131. num. ult.* quam conſtitutionem non eſſe extendendam ad curatores Eccleſiæ, refert Carpz. *lib. 2. Iuriſpr. conſiſt. tit. 20. defin. 314. num. 7. & defin. 316. num. 1.*

CAP. VIII.

Receſſus.

Axioma I.

Receſſus bonorum à malis mente ſemper debet eſſe, licet quandoque non fiat corpore. *cap. tolerandi, & ſeq. 23. q. 4.*

II.

Receſſus non eſt actus extraneus, ſi incontinenti revertitur. *l. 1. §. qui præſens. 1.* ibiq; Alex. *ff. de V. O.*

III.

Recedens ſtatim reverſurus habetur pro præſente. Bald. *in Auth. habita. col. 8. ne fil. pro patr.* Port. Imol. *conſ. 84. num. 19.* recedens enim animo revertendi recedere non videtur. *l. nihil 2. ff. de captiv. & poſtlim.* niſi ſubſit alterius

alterius diſpoſitioni, quia tunc videtur ſemper in loco à quo receſſit, ſi ibi fuerit deſtinatus à ſuperiore, quocunque animo receſſerit. *l. hujuſmodi* 24. *§. legatum* 10. ibique Bald. *de legat.* 1.

CAP. IX.

Receptator.

Axioma I.

Receptare eſt quid facti, neque ab animo dependet. Barthol. Socin. *conſ.* 262. *in cauſa M. verſ. ſecundo quod circa fin. p.* 2.

I I.

Receptans ſcienter facientem, ſimili pœna cum illo punitur, *c. ult. in pr. de pœn. in* 6. receptatorem enim debere puniri. *text. eſt in l. congruit* 13. ibiq; Bart. *in* 1. *not. ab. ff. de offic. præſid.* Quod verum, ſi fuerit in dolo. Bald. *in l. quicunque. in not.* 1. ubi rationem aſſignat. *C. de ſervit. fugitiv.* ita receptans bannitum punitur pœna, qua tenebatur bannitus, ſive ſciverit, ſive ignoraverit pœnam ejus & cauſam banni: ſi tamen ſciverit bannitum eſſe. Bart. *in l.* 1. *C. de colo. Illyr. lib* 11. & tenetur ſolvere id, quod debet bannitus. *l fin. per* Bald *C. de oper. libert.* ſimili modo receptans furem, & res furto ſubtractas mulctandus eſt eadem pœna, quâ fur. *l. eos* 14. ubi Bald. Salicet. & Paul. Caſtr. *C. de furt. l.* 1. *C. de crimin. peculat.* ubi Dd. *l.* 1. *C. de his qui latron. l. caſtitati* 9. *C. de adult. l. crimen* 9. *C. ad L. Iul. de vi. l.* 1 *ff. de receptat. l.* 3. *§. non tantum* 3. *ff. de incend. ruin. naufrag.* in dolo ſiquidem præſumitur, ſi famoſum & notorium malefactorem receptaverit. Gloſſ. & Bart. *in l.* 1. *§.* 1. *ad fin. ff. de recept.* Anton. Roſell. *in addit. ad Bald. in l. quicunque. C. de ſervis fugitiv.*

Limita (1.) niſi eum exulem vel criminis reum ignoraverit, tum enim immunis eſt à pœna. Gloſſ. & Bald. *in d. l.* 1. *ff. de recept.* Felin. *in cap. a gobii de except. l.* 3. *§.* 3. *§. ſed enim. ff. de incend. ruin. naufr.* Hyppol. Marſil. *in l.* 1. *num.* 237. *C. de raptor. virg. l. qui ignorans. num.* 16. *& in l. qui falſam. in princ. num.* 66. *ff. ad L. Cornel. de Sicar.* vel (2.) vi metuve coactus ſit, tum enim nullam pœnam pertimeſcere debet. *l. in omnibus* 3. ubi Florian. *ff. de noxal.* Hyppolit. de Marſil. *in l.* 1 *in princ. num.* 97. *& §. fin. num.* 13. *& in l* 3 *§. item cujus. n.* 2. *ff. ad L. Corn. de Sic. & in l.* 1. *§. præterea. n.* 17. *ff. de quæſt.*

I I I.

Receptator dicitur is, qui malefactorem abſcondit, non qui ei potum vel cibum dedit. *l.* 1. *§. quod autem* 2. *de ſerv. corrupt. l.* 1. *§.* 1. ibiq; Bart. *ff. de recept. arb. l. qui* 6. *at* 48. *§. qui furem* 1. *ff. de furt.* Bart. Ang. & Salic. *in l.* 1. *C. de his qui latron.* item qui recepta mercede vel parte rerum ablatarum à fure furem dimiſit, quem capere potuerit. *l.* 1. *in fin. & ibi Dd. ff. de receptat.* item & qui cohabitat. *cap. ſi Clericus, in princ.* ibique Bald. *in prim. not. ab. de pac. tenend. in Vſib. feudor.*

Cap. X.

Reciprocatio.

Per reciprocationem interdum quædam valent, quæ aliàs per ſe non valerent. Georg. Everard. *tom. 3. conſ. illuſtr. German. in 4. conſ. 32. n. num. 37.* Sic enim reciproca conjugum teſtamenta ſuſtinentur. Mynſ. *cent. 2. obſ. 33.* Vigl. Zwichem. *in §. 1. Verſ. accuſabit. in fin. per illum text. Inſt. de teſtam.* Sic etiam ſuſtineri pacta dotalia reciproca in quibus de ſuccedendo agitur, cum alias pacta de ſuccedendo non valeant. *l ult. C. de pact.* patet ex iis quæ habet Gail. 2. *obſ.* 126. *num.* 2. vid. Treutl. *diſp. 6. th. 8. tit. 6. Vol. 1.*

Cap. XI.

Recognitio.

Axioma I.

Recognitio interrumpit præſcriptionem, eique eſt obſtaculo. *l. cum notiſſimi 7. §. imò 5. ubi gl. in Verb. innovata. Cod. de præſcript. 30. ann. l. in contractibus 14. de non numer. pecun.* Iaſ. *in l. qui bis idem de V. O.* Natt. *conſil. 402. num. 64.* Bald. *in l. 1. C. de furt.* Aretin. *in l. ſi creditori. de legat. 1.* Bart. *in l. naturali. n. 20. de Vſucap. & in l. cum quis. §. ſi quis procu. num. 5. de ſolut. & liberat.*

Intellige verum de expreſſa, ſecus de tacita. Cravett. *in tractat. de antiq. temporis. p. 4. n. 105.* Pantſchman. 1. *quæſt. pract. 22. n. 60.*

II.

Recognitio partis inducit recognitionem totius Afflict. *deciſ. 13. numero 21.* Bertazol. 1. *conſ. crim. 47. num. 54.*

III.

Recognitio delicti extra judicium facta nocet ſicut confeſſio. *cap. per inquiſitionem 26. ibique gloſſ. extr. de Elect.*

Cap. XII.

Recommendatio.

Recommendatio non diſponit nec obligat commendantem. *l. ſi Servus non remunerandi 12. §. cum quidã 12. ff. mandat. fac. l. quisliberto 31. §. quanquam 6. ff. de neg. geſt.* aliquando tamen diſponit & inducit legatum, quando refertur ad præſtantiam in vita factam. *l. Titia 19. §. 1. ff. de annuis legat.* non autem inducit fideicommiſſum generale facta commendatione in epiſtolis. *in Lucius 78. §. filium 8. ff. ad SC. Trebell.*

Cap.

Digitized by Google

CAP. XIII.
Reconventio.

Axioma I.

Reconventio cum conventione simultaneo processu est discutienda, Rosbach. *in process. tit.* 46. *n.* 17. Donell. 17. *comment.* 18. *p.*81. Carpan. 1. *statut. Mediolanens.* 44. *num.* 72. *per text. in cap.* 1. *de mut. pers. cap.* 2. *vers. nos igitur.* ibi : *deductæ. de extraordin. cognit. l.*1. *§. fin. quæ sent. sine appellat.* Ordinat. Camer. Imper. *part.* 3. *cap.* 30. cuius natura, ut quæ unà cum conventione ex eodem negotio descendit parili processu & sententia cum conventione terminetur, *l.* 1. *§. ult. l.* 27. *ff. famil. herciscund. cap.*1. *de mut. pers.*

Limitat hoc axioma Mindanus 3. *de process.* 7. *num.* 9. quod procedat in actionibus mutuo cognatis instituris, non verò disparatis, seu quæ ex diversa causa oriuntur, quod tamen adhuc disputat Vmmius *in process. judic. disp.*10. *thes.*6. *num.*21. quod admittit Mynsing. 1. *observ.* 10. tum, si de utraque causa pariter liqueat, aliâs si prius constet de una, quàm de alia, vel reconvenius non pergat in reconventione, poterit judex pronunciare solum de causa ea, quâ liquet, & supersedere in alia, ubi ita & in Camera Imperiali in causa Sebastiani **Vogelsperger** contra Comitem Wilhelmum de **Fürstenberg** Anno 1543. pronunciatum testatur. Adde & Thomingium *decis.*16 *numero* 11.

II.

Reconventio reconventionis nulla est, nec à judice debet admitti, Accurs. *in Auth. consequenter. C. de sentent. & interlocut. ibiq;* Bart. *num.* 8. *Speculat. de reconvent. §.* 1. *num. ult.* Mar. Socin. *ad cap.* 1. *num.* 42. *de mutuis pers.* Mindan. 3. *de process. cap.* 6. *num.* 9. Gisebert *de reconvent. cap.*7. *num.* 1. *cum seqq.* Schvvaneman. 1. *process. Camer. al. cap.*69. *num.* 7. Autor tract. tractat. *Vol.* 12. *pag.*112. *num.*14. Carpzov. *part.* 1. *constitut.* 5. *defin.* 24. *num.* 1.

Limita, nisi secunda reconventio in ipsam reconventionem incidat, vel ipsi præjudicium adferat, Gisebert. *d. cap.* 7. *num.*6. Vmm. *d. disput.* 10. *numero* 6. ubi propter præjudicium quæstionis incidentis eam concedi testatur.

III.

Reconventioni locus est, ubi compensatio opponi potest, *l.*8. *§.*2. *ff. de negot. gest. l.*18. *§. ult. ff. commod. l.* 7. *§.* 1. *de compensat.* arbitrii enim nostri est, an compensare, an petere velimus, Vlp. *in l.* 1. *§.*4. *de contr. tutel. act.* Cuiac.23. *obs.*7. Gisebert. *de reconv. c.* 6. *n.* 2. imò ipsa, compensatio dicitur, *l.*7. *c. de compensat. l.*1. *C. de rer. amot.* Vmm. *d. disp.*10. *th.*1. *n.*4.

IV.

Reconventio contra implorationem officii judicis non datur, Gloſſa *in l. ſed ſi reſtituatur. ff. de judic. ibiq;* Ludov. Roman. Iaſ. *in l. nec quicquam. §. ubi decretum. col. pen. ff. de offic. Proconſ.*

Intellige verum, ſi loquamur de ſimplici, non verò ſi illo inſtar actionis partes urantur, *l. 1. §. ult. ff. de extraord. cognit.* Socin. *ad cap. 1. de mut. pet. n. 94.* Marant. *p. 4. diſt. 6. quaſt. 3. Principalis. num. 27.* Iohann. Sandæus *lib. 1. deciſ. tit. 6. defin. 3.* atque ſic principaliter in forma judicii, ita ut tunc in locum actionis ſuccedat, *l. Quintus 7. ff. de annuis legat. capit. final. de offic. judic.*

Limita hoc procedere tantum, ſi incidenter imploretur, Iaſon *in l. 1. col. 7 in pr. ff. de juriſd.* vel ſi principaliter quidem intentetur, in modum verò actus extrajudicialis, Vmm. *d. diſp. 10. th. 5. n. 16.*

V.

Reconventio coram arbitris fieri non poteſt, *c. cum dilectus 6. extr. de arbitr.* Specul. *de reconvent. §. nunc dicamus. n. 6.* Blanc. *de compromiſſ. q. 4. n. 13.* Marant. *in ſpec. diſt. 6. n. 11. verſ. ſecundo quæro.* Menoch. *t. quæſt. arb. 44. n. 12.* Sichard. *ad l. 14. n. 8. C. de ſentent. & interlocut.* Tiraqu. *ſelect. diſp. 25. vol. 1. theſ. 5. lit. d.*

Intellige verum de arbitris ex compromiſſo ſumptis, hos enim judicare non poſſe, niſi ſuper quibus commiſſum eſt, cum omnis poteſtas ex compromiſſo (quod ſtricti juris eſſe indubitatum eſt) pendeat, ut aliud illis non liceat, quam cautum eſt, nec quodlibet ſtatuere poſſint, nec in qualibet re, ſed tantum de ea, de qua & quatenus compromiſſum, *l. 32. §. 15. & §. ult. de recept. arb. fac l. 46. l. 50. eod. l. 18. ff. commun. divid.* niſi quando reconventionis cauſa ipſi conventioni inſit, vel in antecedens, vel conſequens, ita ut planè cohæreat, & una ſine altera explicari non poſſit, Mindan. 3 *de proceſſ. 6. in 13.* Pacian. 2. *de probat. 26. num. 36.* Quod enim arbitros juris attinet, vel eos, in quos generaliter de omnibus cauſis compromiſſum eſt, coram illis reconventioni locum eſſe docent Emer. Rosbach. *in proceſſ. cap. 46. numer. 6.* Giſebert. *in tract. de reconvent. cap. 27.* Tertacinq. 2. *reſolut. tit. de mutuis petit. num. 52.* vide tamen Vmmium *diſt. diſput. 10. theſ. 3. num. 11.*

CAP. XIV.

Recuſatio.

Recuſans judicem ſine cauſa, ad eum redeat, *cap. inſinuante 25. extr. de offic. deleg.* judex enim recuſari aliter non poteſt, niſi juſta cauſa aſſignata, ſive ſit ordinarius, *l. cum ſpecialis 61. extr. de appellat.* ſive delegatus, *c. ſi contra 4. de offic. deleg. in 6.* quapropter ſi quem ſuſpectum putamus, recuſare poſſu-

possumus, antequam lis inchoëtur, ut ad alium recurramus, *cap. penult. & seq. 3. quæst. 5.*

CAP. XV.

Redditio.

Axioma I.

Reddere ablata recusantem qui fovet, particeps est criminis, *cap. si res §. illud verò 4. quæst. 6.* reddere autem qui recusat rem inventam fur & raptor existit, *cap. si quid 14. quæst. 2.* quin imò si civis aliena reddere nolit, à civitate cogi potest, *cap. penult. in fin. 23. quæst. 2.* nisi ob paupertatem ablata reddere quis non possit, tum enim non tenetur quidem, major tamen afflictio corporalis pro culpa ei imponenda est, *cap. si res. §. huic certè 14. quæstion. 6.*

II.

Reddenda non sunt mala pro bonis, sed bona pro malis, *cap. differentia 33. quæst. 3.*

CAP. XVI.

Reductio.

Reductio ad arbitrium boni viri est species appellationis: & similis ei *l non distinguemus 32. §. cum quidam 14. de arbitr.* Bald. *in c. 1. §. fin. col. 2. quo temp. miles.* idem *in l. societatem. §. arbitrorum. col. 5. in princ. vers. quæro quis erit judex. ff. pro soc.* Specular. *de arbitr. in princ. vers. quid si à tempore.* Paul. de Castr. *cons. 75. Viso compromisso.* Idem Paul. Castrens. & Alex. *in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio.* Anton. Butr. & Abb. *in cap. Quamvis de jurejur.* Iac. Phil. Port. Imol. *cons. 76. num. 23.* sed non vera appellatio, sed simpliciter querela, Bald. *in addit. ad Specular. de arbitr. colum. 2. vers. an processum.* imò est quasi appellatio, Alex. *in §. cum quidam.* & Bald. *in d. l. fin. C. ut lit. pendent.* & Bart. *in l. fin. de appell.*

II.

Reductio est actio de iniquitate, non de nullitate, Bald. *in l. 1. C. de arb.* Alex. *in d. §. arbitrorum. col. 4. ff. pro soc.*

III.

Reductio suspendit sicut appellatiõ, Bald. *in cap. 1. §. fin. col. 1. in fin. vers. & nota quod tria sunt, quo tempore miles. in usib. Feud.* Bart. *in repertor. juris. verb. appellatione pendente.*

IV.

Reductionem petens debet petere prius absolutionem à juramento compromissi, Feder. de Senis *cons. 125. Super eo quod quæritur. dub. 2.* Bald. *in l. 1. in*

Lit. in fin. C. si ad Vers. Vend. c. debitores. de jurejur. cap. cum contingat. eod. tit. Ludovic. Pon. *in rubr. de arbitr. Vers. sed redeundo.* vide tamen Bart. *in l. fin. ff. qui satisd. cog.*

Cap. XVII.

Refectio.

Refectio facilius conceditur, quàm nova constructio, Ia. *in l. quo minus. n.* 100. *ff. de flumin.* Berous *cons.* 144. *n.* 50. *lib.* 3.

Cap. XVIII.

Reformatio.

Axioma I.

De natura verbi reformare est tàntum in parte tollere, *l. Iurisgentium 7. §. adeò 6. ff. de pact.* Gloss. *in cap. statutum. Verb. reformandum. de rescript. in 6. l. Vectigalia 14. de publican.* Natt. *cons.* 484. *n.* 17 *tom.* 3. Reformare enim est aliud, quàm in totum tollere, *l. unic. §. cum triplici* 2. ibi: *Vel tollitur Vel reformatur. C. de cadue. toll. d. l. Vectigalia. de publican.*

II.

Reformatio contraria statuto, quod vel ante vel post practicatum fuit, statuto non præfertur, cum ea non fuit more utentium approbata, nec potest dici interruptum, quod semper viguit, Archidiac. *in cap. in ssiu. §. Leges. dist.* 4. Bald. *in Auth. omnes peregrini. col. fin. Vers. pone casum. C. commun. de succes.* Natt. 3. *cons.* 628. *num.* 12. nisi ubi reformatio sit circa substantialia primæ dispositionis, & verba sint apta inducere novam dispositionem, tunc enim attendi debet nova dispositio & prima tolli, Bart. Angel. Paul. de Castr. *in l. 7. §. adeò ff. de pact.* Baldus *in l. conventa. ff. de contr. empt.* Natt. 3. *consil.* 527. *num.* 1.

Cap. XIX.

Refutatio, solutio, Responsio.

Axioma I.

Refutando qui dividit, non videtur refutare jus futurum, sed id quod in præsenti liquidum est, Alvarot. *in tit. Imp. Lotharius. n.* 3. Brun. *cons.* 79. *num.* 2. Generaliter enim contra naturam refutationis est, quod ad futura extendatur, *l. si ita 45. §. & si sub conditione* 1. *de legat.* 2. Bald *d. tit. Imp. Lotharius. n.* 4. Gylman. 4. 1. *n.* 55. *pag.* 62.

II. Qui

I I.

Qui argumenta ſolidis jurium fundamentis niſa non refutat, confiteri ea cenſetur, *l. de erate* 11. *§ qui tacuit. 4. de interrog. action.* Iaſon *in l. patre. num.* 21. *&* 27. *de his qui ſunt ſui vel alien. jur.* Marant. *in ſpeculo aur. c. de contumacia. n.* 30. Weienb. 1. *conſ.* 4. *n.* 13.

Confirmari autem ſententia vera juxta Simplicium, 8. *Phyſic.* tribus modis poteſt. (1.) cum rationibus, (2.) cum ſententia contraria refutatur, (3.) cum argumenta contraria reſolvuntur. Pacius 8. ἐναλλαγ. 54. Vnde ſententia per rationes juris confirmata, nihil ſupereſſe, quam ut contraria profligentur, quibus fuſis fugatis ſplendidior res fiat, dixit Cravett. 4. *conſil.* 720. *n.* 8. Sequendo doctrinam Iſidori, prius noſtra firmabimus, deinde objecta confutabimus, teſte gloſſ. *verb. multum. in c. Abbate ſane. verſ. nec pro eo de re judic. in* 6. Matth. Coler. *conſ.* 40. *num.* 60. argumentis enim adverſariis diſſolutis firmius & perſpicuum magis negotium univerſum fit. Cravett. 6. *conſil.* 985. *num.* 41. *verſ. jure igitur.* imò firmius conſiſtunt fundamenta, quorum deſtruuntur contraria David Mævius *ad jus Lubecenſ. part.* 2. *lib.* 2. *artic.* 12. *num.* 207. ſiquidem οἱ πρὸς ἀμφισβητούμενον ἀλήθειαν, πρὸς ἐναντιούμενον αὐτοῖς λόγον ἐπιδείξεις εἰσιν: Contrariorum redargutione, contrariæ rationes firmius demonſtrantur, Ariſtot. *lib.* 1. *Ethic. Eudem. c.* 3. *& lib.* 7. *Ethic. Nicom. c.* 2. *& lib.* 2. *Metaph. c.* 1. *t.* 1. *vide infr. cap. Reſponſio.* Quapropter ſatis cauſam intentionemque ſuam confirmaſſe reus dicitur, ſi actoris intentioni probationique ita reſpondeat, ne ab eo vincatur. argum. *§. retinenda* 4. *verſ. commoda Inſt. de interdict. l. qui accuſare* 4. *C. de edend. & l.* 112. *de R. I.* Cujac. *ad l.* 2. *C. de bon. matern.* cum dubitationis ſolutio nihil aliud ſit quam veritatis inventio, uti ex Ariſt. notat. Polit. *de offic. Advoc. c.* 11. *n.* 10. & plerumque tota vis victoriæ conſiſtat in reſpondendo contrariis. Decian. *in Apolog. c.* 19. *num.* 27. ſicut & in libris juris nihil frequentius, quam ut ſola refutatio rationum dubitandi pro ratione decidendi adducatur. Bitſch.

Cap. XX.

Regalia.

Axioma I.

Regalia non niſi ſummo Principi competunt, *l.* 1. *C. de ſuperindict.* ubi Bart. *num.* 2. Feudiſtæ *in cap. unic. de Feud. March.* Sunt enim regalia aut ea quæ iis annexa, jura Imperatoris propria 1. *F.* 14. *in princ. Conſtitut. Friderici Imp. de Pac. Conſtant. §. Volumus. ut regalia.* Receſſ. Imp. Ratisbon. *de Anno* 1576. *§.* **dadurch dann.** ac ſupremæ alicujus eminentiæ ſigna adeoque ſolis principibus reſervata. Dd. *in cap.* 1. *quæ ſunt regal.* Regner. Sixtin. 1. *conſil.* 9. *num.* 16.

Intellige verum de majoribus: ita enim hæc cohærere dicuntur Imperatoris oſſibus, ut ab eo avelli non poſſint. Bart. Camerar. *in repet. ſua. cap.*

Imperialem. de prohibit. feud. alien per Frideric. Bocer. *de feud in Weſtf. c. 3. num.* 100. Hier. de Cæphal. *conſpecul. comm. opin. quæſt.* 46. *num.* 7. Pruckman. *de regal. cap.* 5. *num.* 18. nec à Principe inſtar radiorum ſolarium ſeparari queunt. Bart. *in l.* 1. *C. de mod. multand.* Alex. *in l.* 4. *§. actor. num.* 13. *de re judic.* Guid. Papæ *deciſ.* 444. Zaſ. *conſ.* 8. *Vol.* 1. *num.* 9. nec inferioribus poteſtatibus ulla ratione competere. *d. l.* 1. *C. de ſuperindict. l.* 1. *C. de Excuſat. tut.* Bald. *de Pace Conſtantiæ. ad Verb. ampliat.* Paul. de Caſtr. *conſ.* 63. *Vol.* 1. quia ipſius coronæ annexa. Molin. *ad conſuetudin.* Pariſ. *tit.* 1. *§.* 1. *Verb. le fief. num.* 54. Sixtin. *de regal. c.* 2. *num.* 8. *lib.* 1. perſonaliſſima. Bellug. *in ſpecul. Princip. rub.* 9. *n.* 31. Menoch. *conſ.* 604. *n.* 15. nec per Inferiores hæc ſacra ſacrorum (ut vocat Everard. *in Top. loc.* 129. *n.* 9.) profanari aut uſurpari poſſunt. Nolden. *de ſtat. Nobil. c.* 2 *n.* 12. Quod igitur dici ſolet Principes Imperatore inferiores habere regalia, ea quidem non jure proprio, ſed beneficio Imperatoris puta vel ex conceſſione Imperatoria, vel præſcriptione temporis immemorialis habebunt. *cap. ſuper quibuſdam* 26. *§. præterea. extr. de V. S.* quæ tacitam conceſſionem Imperatoris continet. *l. alienarsenii* 28. *ff. de V. S.* Henr. Bocer. *de in Veſtit. feud. c.* 3. *n.* 98. Mynſ. *4. obſ.* 24. *&* 2. *obſer.* 29. *n.* 16. Cravett. *de antiq. tempor. p.* 4. *§. ſolutis differentiis Verſ. quarto quæro.*

II.

Regalia non ſtatim conceſſa cenſentur, conceſſa generali juriſdictione? *cap. quod translationem* 4. *extr. de offic. legat.* Alex. *in l.* 1. *ff. de juriſd.* Andr. de Iſern. *in cap. unic. §. ſi quis alium. de pac. tenend.* Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolit.* 120. *num.* 30. Schurf. *conſ.* 59. *num.* 18. *cent.* 1. Ratio, quia regalium conceſſio ſpecialiter facienda. Bald. *in l. hi quibus. num.* 2. *C. de fideicommiſſ. libert.* Bart. *in l.* 1. *num.* 4. *&* 5. *C. de excuſat. mun.* Dec. *in l. cum multa* 7. *in fin. C. de bon. quæ liber.* Iacob. de S. Georg. *an ſua in Veſtit. ad Verb. cum mero mixtoq; imperio, num.* 6. Boſſ. *in tract. de Regal. num.* 16. Ruin. *conſ.* 111. *n.* 2. *Vol.* 5. cum regalia ſint juriſdictione majora. *l. inter* 17. *ff. de V. S.* Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolitan.* 366. *num.* 2. nec quiſquam præſumatur concedere, quod in ſpecie conceſſurus non fuiſſet. *cap. in generali* 81. *de R. I. in* 6. *cap.* 2. *ubiq; gloſſ. de prahend. in* 6. & ubi requiruntur verba ſpecialia (prout in conceſſione Regalium requiri tradit Boſſ. *in tract. de Regal. num.* 16. generalia non ſufficiant, *cap. fin. de offic. Vicar. in* 6. *l. ſed etſi* 4. *§. quæſitum* 4. *ubi Dd. ff. ſi quis caut. judic. ſiſt.* quod maximè in iis, quæ ad jus ſuperioritatis ſpectant obtinere *per c. ſedes* 15. ubi Bald. *de reſcript. c. quod translationem* 4. *de offic. legat.* colligunt Dd. *in l. fin. §. cui dulcia. ff. de Sin. tritic. ol. legat.* Andr. de Iſern. Bald. & Modern. *in c. unic. quæ ſunt regal.* Mynſing. *conſ.* 39. *num.* 6. Cacheran. *deciſ.* 29. *num.* 5. *verſ imò. conceſſit* Regner. Sixtin. 1. *conſil. Marp.* 9. *num.* 11. Caſpar Caballin. *in miſceloq.* 42. *num.* 12. Vnde quando dicitur, quod regalibus quibuſcunque in ſpecie conceſſis etiam veniant ſimilia expreſsis, hoc non ſimpliciter aſſerendum eſt. Peregrin. *de jur. fiſci* 1. *e. de iis qui jura fiſci habent. num.* 100. Roſenthal. *de feud. c.* 5. *concl.* 13. Beſold. *lib.* 1. *Polit. cap.* 4. *n.* 58. niſi cum generalis clauſula ſubjicitur. Borcholt. *ad cap. unic. quæ ſunt regal. num.* 11. Zaſ. *de feud. part.* 5. *num.* 11. vel ſi in conceſſione

ceſſione quædam ex regalibus excipiuntur, tunc enim reliqua omnia cenſebuntur conceſſa, perinde ac ſi de regalibus mentio facta fuiſſet, prout conſuluerunt Dec. *conſ.* 197. *col. pen.* Tiber. Decian. *in reſp.* 124. *n.* 11. *vol.* 3 atque ita hoc reſpectu regalia ceu ſpecies ſub juriſdictione contineri, dixit Aegid. Thomat. *in tract. de collect. in princ. num.* 7.

III.

Intra regalia quod eſt, præſumitur eſſe de regalibus, Andr. de Iſern. *in cap.* 1 *num.* 5. *de controv. int. maſc. & fœmin.* latè Pariſ. *conſ.* 27. *n.* 13. *lib.* 1. Valaſc. *de jure Emphyt. quæſt.* 8. *num.* 38.

IV.

Regalia cui competunt, eidem competunt & fiſcalia. Alex. *conſil.* 31. *viſo titulo quæſtionis. col.* 2. *n.* 10. *verſ. videmus lib.* 1. Argentorat. 1. *conſ.* 1. *n.* 13.

Cap. XXI.

Regere, Regimen, Regnum.

Axioma I.

Regendi frangitur auctoritas, dum nimia ſervatur humilitas, *c. quando* 4. *diſtinct.* 86.

II.

Abſque regimine non poteſt conſiſtere univerſitas. *cap. ult. diſtinct.* 89. quia eſſet aecephola, *c. nulla* 8. *diſt.* 93. *c. Abbates* 16. 18. *q.* 2.

III.

Regiminis locus deſiderantibus negandus eſt, fugientibus offerendus, *cap. in ſcripturis, in princ.* 9. 8. *quæſt.* 1.

IV.

Regnum in ſe diviſum deſolabitur, Gail. 1. *obſ.* 153. *n.* 6. ex lege Evangelica Lucæ 11. *verſ.* 17. Regnum enim eſt quid perfectum, perfectum vero nihil, niſi unum. Vnde infert Bald. *in Auth. hoc amplius C. de fideicomm.* omne indiviſibile eſſe perfectum, quia hoc diminui non poteſt. idem Bald. & Dd. *in cap. Imperialem. §. præterea ducatus de prohib feud. alien. per Frider.* Curt. *in tract. feud. p.* 4. *n.* 122. Iaſon. *in l. ſtipulationes non dividuntur. num.* 31. Roland. à Valle *conſ.* 80. *per tot. volum.* 1. *incip. circa primum.* & Entia juxta Ariſtotelem dividi noluni, unumque regnum ex ſententia Ciceronis duorum non eſt capax, cum nihil tam magnum, quod diviſione parvum non fiat. *Auth. de trient. & ſemiſs. §.* 1. indeque nec Rex ſubjicere ſe ſervituti poteſt. Martin. Lzudenſ. *in tract. de Principe. quæſt.* 56. Conſ. Argent. *cum plurib. ibidem allegatis, conſ.* 24. *num.* 94. *lib.* 1.

V.

Regnum nullum juſtius ac ſanctius videri poteſt, quam quod ab electione populi proficiſcitur. Vaſquez *in tractat. contr. illuſtr. cap.* 1. *num.* 2. *& cap.* 47. *num.* 5. Barbat. *conſil.* 20. *num.* 23. *vol.* 2.

Cap. XXII.

Regula.

Axioma I.

Regula dicta eſt eò, quod rectè ducit, nec aliquando aliorſum trahit. *cap. regula.* 2. *diſt.* 3. vel quod regat, vel normam rectè vivendi præbeat, vel quod diſtortum pravumque corrigat. *d. c. regula.*

II.

Regula nulla tam firma eſt, quæ non patiatur exceptionem. argum. *l.* 3. *princ. & §.* 1. *de injur.* imò aliquando regula plures exceptiones habet, quam exempla conſentanea. *l. ultima. C. in quibus cauſ. reſtitut. in integr. non eſt neceſſar. princ. Inſtit. de ſatisdat.*

III.

Regulam habens pro ſe, jus certum habere dicitur, donec probetur contrarium, *l. ſi ab ea parte* 5. *ff. de probat. & ibi* Bart. *num.* 1. *fac. l. ſum* 4. *§. puto* 1. *in fin. ff. de hered. inſtituend. cap. fin. de reſtitut. ſpoliat. in* 6. Iaſon. *in l.* 2. *num* 33. *ſi quis in jus vocat. non ierit.* Bart. *in l. quotſes. ff. ſi quis caut.* Panorm. *in cap. ad noſtram. de appellat.* Curt. jun. *conſ.* 229. *num.* 27. *Volum.* 3. *incip. multa ſunt.* Roland. *conſil.* 93. *num.* 10. *Vol.* 2. *incip. perlectis.* Cephal. *conſil.* 195. *num.* 4 *Vol.* 2. *incip. Vincentius.* Gail. *de pignorat. cap.* 14. *num.* 2. Dec. *in l.* 1. *ff. de Reg. Iur. num.* 5. *& conſil.* 298. *num.* 4 *in fin. & conſ.* 317. *num.* 17. Socin. jun. *conſ.* 65. *num* 23, *conſ.* 77. *num.* 4. *Vol.* 1. Philipp. Matth. 1. *conſil. Marp.* 31. *n.* 5. Corat. *de commun. opin. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 105. hinc regulam eſſe idem quod jus voluit Corat. *d. cap.* 9. *num.* 31. allegatus à Vult. 1. *Conſil. Marpurg.* 34. *num.* 47. & ideo ſecundum eam judicandum, niſi contrarium probetur Bald. *in cap.* 1. *de alien. judic. mut. cauſ. fact.* Pantſchman. 2. *pract. quæſt.* 17. *num* 45. Vnde & in dubio porior illius cauſa eſſe dicitur, qui regulam pro ſe habet. Gloſſ. *in rubr. de Regulis Iuris. in* 6. *ibidemq;* Dyn. Bart. *in l. quotſes. ff. ſi quis caut.* Salicet. *in l. ſi fundum. in fin. C. qui pot. in pign.* Regn. Sixt. 2. *Conſ. Marp.* 14. *n.* 137.

IV.

Ex regula jus non ſumitur, ſed ex jure, quod natura conſtitutum eſt, exruitur, *l.* 1. *ff. de R. I.* Bocer. *de inveſtit. feud. c.* 3. *n.* 89.

V. Regula

V.

Regula confirmatur exceptione in caſibus non expreſſis. Bart. *in l. quæſtum. §. denique ff. de fund. inſtructo. & in §. ut autem. in Authent. de non alien. reb. Eccleſ.* etiam quando exceptio ſit de iis, quæ in generalitatem aliâs non ineludebantur. *cap. agendum* 4. ubi Gloſſ. Franciſc. Geminian. *de procurat. in* 6. & ita in terminis regaliorum tenent, Roman. *conſ.* 271. *vis tota per totum.* Everhard. *in loc. ab except. ad reg. in princ.* Tunc enim regulam ampliamus, non qualitatem exceptionis. Dec. *in l.* 1. *num.* 24. *de Regul. Iuris. & in d. c. dilecta. col.* 2. *de confirmat. utili vel inutili.* Iaſon. poſt Alex. *in l. fin. num.* 9. *cum ſeq. ff. quod quiſque jur. ſtat.* Alex, *conſil.* 36. *num.* 3. *lib.* 7. v. g. Etiamſi in generali mandato non veniant, quæ ſpeciale mandatum requirunt, *cap.* 4. *in princ. de procuratorib. in* 6. *cap. ult. cum ibi notat. de jurament. calum. in* 6. *l.* 50. *& l.* 60. *de procurat.* tamen ſi caſus ſit exceptu ſpeciale mandatum exigens, cenſentur alia ſpecialia ejuſdem generis generaliter eſſe mandata. Iaſon. *poſt alios in d. l. fin. quod quiſque jur.* Geminian. *in cap. qui ad agendum. §.* 1. *de procurator. in* 6. Imola *in l. fin. à quibus appellar. non licet.* ita Princeps vel Papa confirmans privilegia, quanquam non videatur per id confirmare, quæ ſunt ſpecialia, ut ſervata ſummæ poteſtati, tamen ſi excipiat unum de illis, cenſetur etiam reliqua quæ ſunt ſimilia confirmaſſe, Iaſon. *in d. l fin. ff. quod quiſque jur. ſtatuer. in alium* ita licet Princeps non intelligatur velle præjudicare tertio. *l.* 2. *§. meritò ne quid in loc. public.* Iaſon. & Dd. *in l. beneficia. de Conſtitution. Princip. & in l. quo minus de flumin.* Si tamen excipiar caſum, in quo nolit tertio præjudicare, ex tali exceptione declaratur intentio Principis, ſcil. quod in aliis voluerit tertio fieri præjudicium. Alex. *conſil.* 216. *num.* 22. *volum.* 2. Dec. *in l.* 1. *num.* 26. *ff. de Regulis Iuris.* vid. & Curt. *conſil.* 195. *in prine.* ubi addit, quod ex qualitate exceptionis intelligatur, de quo genere & in quibus retminis loquatur generalitas. Felin. *in cap. quoniam frequenter. num.* 23. *ut lit. non conteſtat.* Dec. *conſ.* 520.

Limira niſi quando verſamur in re planè exorbitante: hoc enim in caſu exceptionem non ampliare regulas in ſimilibus caſibus, qui aliâs ſub regula non comprehenduntur; tenent Bart. *in l. generali* 32. *§. uxori* 2. *ff. de uſufruct. legat. per illum text. & in l.* 1. *ff. de Reg. Iur.* Bald. *in l. in his. ff. de LL.* Ancharan. *in cap.* 1. *de privileg. in* 6. niſi quatenus diſertè exceptum eſt, *l. nam quod liquida* 4. *§. fin. ff. de pen legat. l. Lucius* 78. *§. heredibus* 11. ubi Angel. & Caſtr. *ad Trebell. l. generali* 32. *§. Vxori* 2 *de uſufruct.* Ratio, quia inducta ad minuendum & excipiendum, non debent induci ad augendum. *l. legata inutiliter* 14. *de adim. legat.* & quod ſit ad coarctandam & reſtringendam regulam, illam ut ampliemus non erit conceſſum. Felin *in cap. quoniam frequenter. num.* 2. *ut lit. non conteſtat.* ubi air, quod ſi ſtatutum exciperet pupillum & mulierem, ne agere poſſint, non videri ſub regula alios inhabiles comprehendi voluiſſe. unde Anchoran. *in cap.* 2. *de offic. Vicar. in* 6. inquir, quando Epiſcopus alicubi omnia concederet, ut poſſet facere, excepto collatione beneficiorum, non tamen poterit alia facere, quæ

ſunt reſervata Epiſcopo : quanquam hæc exceptio collationis ſit de reſervatis. idem *conſil.* 8. Declarant ergò eam Dd. quod procedat illis in terminis, quando exceptio planè inutilis eſſet futura, niſi comprehenderentur reliqua ſub regula, ſequeretur enim aliàs, ut ait Cagnol. *in d.l.* 1. *§.* 29. & 36. *de R. I.* abſurdum, nimirum, quod eſſent ſuperfluæ. Alex. Iaſon. & Dd. *in d. l. fin. quod quiſq; jur.* Cagnol. *d. loc. num.* 39.

V I.

Regulæ ſive univerſali propoſitioni in omnibus inhærendum, donec exceptio ſeu caſum aliquem exceptum fuiſſe lege probetur, *l.* 1. *in fin. C. de reb. cred. l.* 24. *de ſtat. hom.* vide Hartman. Piſtor. 2. *quæſt.* 39. *num.* 13. quod enim non invenitur aut probatur exceptum, id manet ſub regula; aliam rationem & declarationem vide apud Betſium *de pact. famil. illuſtr. cap.* 5. *pag.* 109. ita non cogendus eſt pater (facile) ut emancipet. *l* 8. *ff. ſi tabul. reſtam. null. exſtab.* ſed tamen aliquando magnâ ex cauſa, *l. ultima. ſi à parente quis manumiſ. l.* 92. *de condit. & demonſtrat. l.* 32. *de adopt. l. pen. de curat. furioſ.* ſimile exempl. in retractatione rei judicatæ. vide *in l.* 35. *de re judic.* cui adde & illud quod habetur *in §.* 10. *Inſt. de teſtam. ordin. ibi, Licet illi, qui hoc permittebant, hoc jure minimè nos abuti debere ſuadebant.*

V I I.

Regulæ in dubio inhærendum eſt. [*c. ad decimas* 2. *de reſtit. ſpoliat. in* 6. Felin. *in c. quoniam frequenter. ut lit. non conteſt.* Weſenbec. 1. *conſil. 1. num.* 11.] donec contrarium, ſive exceptio probetur, *l. ab ea parte* 5. *ff. de probation. b. l. illud* 19. *C. de ſacroſ. Eccleſ. l. ultima. C. de hæred. inſtituend. l. apud antiquos* 21. *C. de furtis. c.* 2. *de conjugio leproſ.* Covar. *var. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 4. Card. Mantic. *de conject. ultim. volunt. lib.* 5. *tit.* 15. *num.* 31. Menoch. *remed.* 14. *recuper. num.* 32. *& conſ.* 88. *num.* 51. *& conſ.* 187. *num.* 29. *& conſ* 98. *num.* 13. *& conſil.* 72. *num.* 3. *& conſ.* 76. *num.* 20. *& conſ.* 90. *num.* 91. *& conſ.* 231. *numero* 52. *& conſ.* 238. *num.* 17. *& conſ.* 272. *num.* 2. *& conſ.* 364. *num.* 13. *& conſil.* 798. *num.* 34. Brunor. à Sole *in locis communib. verb. regula.* Surd. *deciſ.* 255. *num.* 2. *& deciſ.* 322. *num.* 40. *cum ſeqq. & conſ.* 356. *num.* 18. Cald. Pereira *de extinct. emphyteuſ. cap.* 2. *num.* 26. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 8. *num.* 70. *cum ſeqq.* Monet. *de diſtribut. quotid. part.* 11. *quæſt.* 9. *num.* 56. *&* p. 2. *quæſt.* 10. *num.* 25. Aloyſ. Ricc. *in dcciſ.* 107. *num.* 2. Franc. Vivi. *deciſ.* 67. *num.* 15. Joan. Maria Novar. *quæſt. ſorenſ. lib.* 1. *quæſt.* 109. *num.* 4. Vincent. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 402. *num.* 10. Remoſo *obſerv.* 6. *num.* 3. Brito *in c. potuit.* §. 1. *num.* 12. *de locato.* [vel ut Hartm. Piſtor. *lib.* 2. *quæſt.* 36. *num.* 16. ſemper ſtandum eſt re-

eſt regulæ, donec is, qui dicit caſum aliquem inde exceptum eſſe, illud probet. vid. Kubach. *bro. 3. p. 11.* eique inhærendum tanquam cantioni, Tuſc. *lib. 1. concluſ. 372. num. 13.* & quidem tenaciter, donec in contrarium appareat diſpoſitio ſpecialis. Bald. *in l. ſi tutor. in fin. C. de ſerv. pignori. dato manumiſſ.* quem refert Jaſon *in l. dedi. §. 1. n. 4. de condict. cauſa data.* & ſecundum hanc in dubio judicandum eſſe, addit Jaſon *in l. 2. num. 33. ſi quis in jus voc.* donec probetur caſus exceptus. *l. ab ea parte 5. de probat.* Weſenb. *conſ. 203. n. 77.*]

Et ideo qui habet regulam pro ſe, habet intentionem fundatam, ac proinde transfert onus probandi in eum, qui ſe fundat in exceptione, *c. ad decimas 2.* & ibi gloſſ. *de reſtitut. ſpoliat. libr. 6.* [Bald. *in l. ſi inter. C. de commun. ſerv. manumiſſ. & in l. unic. col. 2. C. de alienat. jud. mut.* Signorol. *conſil. 22. num. 9.* Vult. *2. Conſ. Marp. 25. num. 55.*] Salicet. *in l. fundum, in fine. C. qui potiores in pignore.* ubi quod nunquam recedimus à regula, niſi de contrario doceatur. Jaſon *in l. cætera. num. 4. ff. de legat. 1.* ubi quod pronuntiandum eſt pro regula, quando caſus exceptuatus à regula non probatur, Ancharan. *conſil. 223. Ad evidentiam, in fine*, ubi ait, quod qui habet regulam pro ſe, poteſt dicere alleganti limitationem, da mihi textum hoc dicentem, Apoſt. ad Matheſil. *notab. 19.* Ægid. *conſil. 20. num. 30. cum ſeq. & conſil. 33. num. 24. & 25.* Geminian. *conſil. 103. Pro reſponſione. num. 4. & 5. verſ. nam quando actor.* Fulgoſ. *conſil. 182. Titius fecit teſtamentum. num. 2. in fine.* Cravett. *conſil. 25. num. 8. & conſil. 77. num. 4. & conſil. 129. in fine. & conſil. 168. num. 8.* Alexand. *conſil. 89. Omiſſo, in princip. & conſil. 186. Viſo proceſſu, num. 6. libr. 7. & conſil. 59. Viſo titulo 4. num. 4. & ſeq. libr. 4.* Roman. *conſil. 123. Circa primum, num. 4. verſ. tertio.* Rolandus à Valle *conſil. 81. num. 4. lib. 1.* Gozadin. *conſ. 50. num. 9. in fine. & num. 10.* Tiraquel. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 9. num. 209.* Bertazol. *in repetition. l. ſi quis maior. Cod. de tranſactionib. num. 603. & 604.* Rota apud Paulum de Rubeis *deciſion. 151. num. 8. tom. 2. diverſ.* aliàs *parte 7. recentior.* ubi quod regulæ contradicens, id expreſsè probare debet, Maſcard. *de probationib. concluſ. 1261.* Gutier. *de juramент. confirmat. part. 1. cap. 1. num. 64. & practic. lib. 3. quæſt. 4. num. 13. & quæſt. 76. num. 8.* Cardinal. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 6. lit. R. concluſ. 94. per totam.* Gonzal. *dict. gloſſ. 72.* Mart. Antonin.

variar.

variar. reſolut. libr. 2. reſolut. 59. caſu 12. Bernardus Græveus *ad practicam Cameræ Imperialis, lib. 1. conſiderat. 36. conſid. 1.* Octav. Glorit. *reſponſ. 2. num. 29.*

[Declarat hanc regulam Nebelkræ *deciſ. 2. per tot. ubi pag. 51.* diſtinguit inter regulam ſumptam pro lege ſeu conſtitutione juris, ut *in l. 1. & 2. ff. de LL. cap. 1. cum ſeq. diſtinct. 3.* quo caſu concedit veram eſſe regulam, & inter regulam ſumptam pro generali quodam axiomate & argumento Topico, v. c. Afflicto non eſt addenda afflictio: nemo debet locupletari cum alterius damno, & hoc reſpectu non largitur.

CAP. XXIII.

Relatio, Relatum, Relativum.

Axioma I.

Per relationem quid proponatur, an per narrationem, perinde eſt, Phil. Dec. *conſ. 647. n. 3.* Carpzov. *p. 1. conſtit. 1. defin. 3. n. 6.*

II.

Relatum nihil probat quicquam, niſi de eo appareat. Gail. *lib. 1. obſervat. 82. n. pen. per Auth. ſi quis in aliquo. C. de edend. l. in teſtamento 27. ff. de condit. & dem.* Roland. à Valle *conſil. 19. num. 5. vol. 3.* Cacheran. *deciſ. Pedem. 71. num. 12.* Nam ut ſcribit idem Cacheran. *deciſ. Pedem. 39. n. 4.* ſi non ſciatur quid ſpecificè in relato contineatur, relatio eſt irrelevans. Vult. 3. *Conſil. Marpurg. 30. num. 18.* unde & in terminis inveſtituræ relationem etiam diſpoſitivam nihil operari, niſi relatum appareat, probat Roſenthal. *in tract. feud. c. 6. concl. 69. num. 11.*

III.

Relatio ubi ad plura fieri poteſt, inſpicitur ubi magis ratio vel cauſa dictet. Dom. *in cap. perpetuo num. 13. de poſtul. Prælat.* Corn. *conſ. 5. num. 7. lib. 2. & conſ. 160. num. 4. lib. 3.* Ruin. *conſ. 121. num. 9. lib. 2.* Tiber. Cæſar. 3. *conſil. illuſtr. conſ. 9. num. 3.*

IV.

Relativum ſubſtantiæ determinat ſuum antecedens non ſolum quantitate, ſed etiam in tempore. *l. à filio. 15. §. 1. ff. de alim. legat.* etiamſi ſimpliciter fiat, *d. l. 15. l. 13. pr. ff. de fund. inſtruct.* alii non refert eandem ſubſtantiam in ſpecie, ſed omninò ſimilem vel eandem in genere. *l. Unum 23. ff. de rebus credit.*

V.

Relatio ſimpliciter & generaliter facta ad certa, non ad incerta referri debet. *l. Seio 10. §. Medico 1. de annuis legat.* quia per eam referens certificatur. *l. refert. 5. C. de falſ. cauſ. adject.*

VI. Rela-

VI.

Relatio ad omnia præcedentia eſt trahenda, ubi non apparet diverſitatis ratio, cur ad unum magis quàm ad aliud tacitæ derogationis vel diſpenſationis extenſio fieri debeat, Cravett. *conſ.* 958. *num.* 30. *per l.* 3. *§. filius* 2 *ff de liber. & poſthum. l. talis ſcriptura* 30. *in fin. ff. de legat.* 1. *l. ſi tibi purè* 54. *ff. de legat.* 3. *l. Aurelius* 28. *§. teſtamento* 5. *ff. de liberat. legat. l. fin. ibiq;* Bart. *ff. de reb. dub.* pertinetque ad omnia præcedentia, de quibus dictum eſt, Cravett. *conſ.* 333. *num.* 1. & quidem principaliter, non enunciativè vel incidenter, Cravett. *conſ.* 805. *num.* 9. niſi relatio apertè fiat ad omnia & ſingula, idem Cravett. 668. *num.* 11. *Verſ. non alienum ab his. & conſ.* 603 *num.* 8. Iohannes Gœdd. 1. *conſ. Marp.* 26. *num.* 196. vel niſi abſurdum, vel contrarietas inde reſultaret, Abb. Panorm. *in cap. ſecundo requiris. de appellat.* Berous *conſ.* 148. *Videretur ſuper dubio. num.* 22. *Col* 1. Paniſchman. 1. *quæſt. pract.* 21. *num.* 86. cùm relatio ad ea nunquam fiat, ubi cum relatione abſurditas adducetetur. Alex. 1. *conſ.* 48. Vmm. *in corell. diſp.* 18.

VII.

Relatio fit ad id, quod fieri debuit, non quod factum eſt, *argum. l.* 11. *ff. de inſtit. & iur.*

VIII.

Deſtructio unius termini correlativi totam relationem deſtruit Everh. *in Top. loc. à correlatis §. num.* 4.

Intellige ſcilicet in correlatis, quæ habent naturam partium, ſecus enim eſt, ſi correlatorum quodlibet habeat naturam totius. Vide Richter. *diſp.* 7. *theſ.* 2. *lit. L.*

IX.

Relatio fieri debet ad proxima & immediata *l. ſi idem* 11. *§. fin. ff. de juriſd. l. talis ſcriptura* 30. *§ fin. de legat.* 1. *c. ſecundo requiris* 41. *de appellat.* Iaſon *in d. l. ſi idem. de juriſdict. l.* 1. *de legat. præſtand. ubi gloſſ. §.* 1. *Verb. ex Gartis cauſ.* 15. *Inſtit. de rer. diviſ.* Paniſchm. 1. *quæſt.* 21. *num.* 30. Beraz. *vol.* 1. *conſult. deciſ. conſ.* 62. *num.* 32. ſi nimirum ad alia remota incommodè referatur, *l. hæres meus* 100. *§. uxori* 2. *ibiq;* Baldus *ff. de legat.* 3. *l.* 1. *C. de liber. præterit.*

Limita (1) ſecus eſſe, quando diſpoſitio redderetur inutilis, tunc enim ne abſurdum ſequatur, relatio fieri debet ad remotiora, Bartol. *in l. talis ſcriptura. in fin. prima oppoſitionis. ff. de legat.* 1. *& ibid.* Iaſon *num.* 39. *per l. cum Gulgari* 4. *& ibi* gloſſ. Bartolus & alii *de dot. præleg.* Roman. *conſ.* 94. *col. pen. & conſ.* 112. Cardin. *in conſ.* 49. *num.* 3. *& conſ.* 68. Iaſon *in l. ſi creditori. notab. §. ff. de legat.* 1. Cravett. *conſ.* 623. *num.* 7. *& conſ.* 733. *nu* 19. vel (2. quando aliàs reſtringeretur favor familiæ, Ant. Gla varin. *n.* 3. *conſil. illuſtr.* 1. *num.* 24. vel (3) quando præſumpta teſtatoris m[illegible] & voluntas repugnaret, Socinus jun. *conſ.* 81. *num.* 19. *&* 20. *lib.* 3. [illegible]cob. Menochius *in conſ. illuſtr.* 12. *n.* 53. *Col.* 2. *in* 4.

X.

Relatio ad id fieri debet, cui magis verba conveniunt, & accommodari poſſunt. *l. Gallus* 29. *§.* 1. *de liber. & poſth. cum multis.* per Cravett. *conſil. in conſ.* 762. *num.* 20. *vol.* 5. nec facienda eſt ad eam partem ubi per eam induceretur repugnantia vel contrarietas. gloſſ. *in l. ſi idem cum eodem. §. fin. de juriſdict.* Bald. *conſ.* 357. *Clauſula lib.* 4. Alex. *conſ.* 48. *col. pen. circ. fin. verſ. item illud quod dicit. lib.* 1. *conſ.* 213. *lib.* 3. vel quando verba remanerent ſuperflua & ſine effectu operandi, ut in ſpecie perpendit Cravett. *conſil.* 623. *n.* 17. *lib.* 4. vide Danth. Sogar. *in cenſ. illuſtr.* 5. *num.* 26. *volum.* 3. *in* 4.

XI.

Quod juris eſt in uno correlatorum, idem quoque juris eſt in utroque, *l.* 8. *de his qui ſui vel al jur. vid. ſupr. lib.* 32. *de correlat. his.*

XII.

Relativum operatur id, quod expreſſio propriorum nominum, Bald. *in l. fin. C. de impub. & al. ſubſtit. col.* 2. *verſ. ſecundo oppono.* & facit in dubio ſpecialem relationem, non generalem. idem Bald. *d. loc.*

XIII.

Relativum junctum verbo futuri temporis facit conditionem *l. Stichum qui mens* 6. ubi Iaſon *n.* 2. *ff. de legat.* 1. *l. ſi quis fundum* 37. & ibi Bart. *ff. de contrah. empt. l.* 1. *de peric. & commod. rei vend.*

Intellige nimirum diſtributivè, non collectivè, Bart. *in l. debitor. §. veriſimile. ne tab.* 1. *de contrab. empt. in verb. quod natum erit, id eſt, quatenus natum erit.* Alex. *conſ.* 26. *p.* 4. Franciſc. Aretin. *in l. qui libris. de vulg. & pupill. ſubſt. l. ſi quis* 17. *§. differentia* 1. *de acquir. poſſeſſ. col.* 2 *l. quidam* 132. *§. filiusfamil.* 1 *de V.O. l. ſi ita quis eod. tit. & in d. l. Stichum. de legat.* 1. Bald *in l. ſi quis ita. de hered. inſtit. in* 1. *oppo.* poteſt (2) Intelligi etiam verum in relativo quantitatis. Secus verò in relativo ſubſtantiæ, Bart. *in l. ſi Titius. §.* 1. *ff. de legat.* 2. latiſſimè *in d. l. Stichum qui mens. de legat.* 1. vide tamen & Zaſium *ad l. ſi ita quis promiſerit in princ. num.* 9. *de V.O.* ubi ait, quod licet relativi natura ſit facere conditionem, tamen adjunctum relativum puræ obligationi accidentaliter ſcilicet ad tempora exigendi, non facit conditionem: quia facultas exactionis fortè eſt in manu creditoris, poſtquam pura eſt obligatio.

XIV.

Relativum incettæ rei adjectum, facit conditionem, Bald. *in l.* 2. *in* 1. *oppoſ. C. de falſ. cauſ. adject.*

XV.

Relativa duo cum in eadem oratione, quorum primum eſt ſine copula, ſecundum cum copula, ſecundum non reſtringit, ſed ampliat. Martin. Laudenſ. *in l. omnes populi. ff. de juſtit. & jur.* Iaſon *conſil.* 97. *numer.* 3. *volum.* 1.

XVI. Re-

XVI.

RELATUM eſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus, *l. aſſe toto* 77. *ff. de hered. inſtit. l. ſi ita ſcripſero* 38. *de condit. & demonſtr. l. ait Prætor* 5. §. 1. *ff. de re judic.* [*l. Theopompus* 14. *de dot. prælegat. l. inſtitutio talis* 10. *ff. de condit. inſt. l. in teſtamento* 31. *ff. de condit. & demonſtrat. l. ait Prætor* 5. §. 1. *de re judic. l. hac venditio* 7. §. 1. *de contr. empt.* Bartolus *in l.* 1. *ff. de receptat. & in l. ſervum.* §. *fin. num.* 5. *ff. de legat.* 2. Pariſ. *conſ.* 39. *num.* 13. *vol.* 1. Laurent. Sylvan. *conſ.* 69. *num.* 5. *vol.* 2.] Decius *conſ.* 47. *num.* 2. *& conſ.* 647. *num.* 3. Romanus *conſ.* 30. *In propoſita conſultatione. num.* 14. *& conſ.* 305. *num.* 6. Cravetta *conſ.* 45. *n.* 4. Socin. *conſ.* 27. *n.* 12. *& conſ.* 62. *n.* 24. *lib.* 4. Pariſ. *conſ.* 25. *n.* 40. *& 50. vol.* 1. Gozadin. *conſ.* 31. *n.* 2. Natt. *conſ.* 204. *n.* 12. Neviz. *conſ.* 40. *num.* 3. Tiraquell. *de Leg. connub. gloſſ.* 7. *num.* 183. *&* 187. Menochius *conſ.* 1. *num.* 83. *& conſ.* 150. *num.* 42. *& conſ.* 247. *num.* 32. *& conſ.* 19. *num.* 47. *& conſ.* 539. *num.* 1. Becc. *conſ.* 78. *num.* 37. *vol.* 1. Bardel. *conſil.* 21. *num.* 32. *vol.* 1. Surdus *conſ* 105. *num.* 30. *& conſ.* 200. *num.* 5. *& conſ.* 362. *num.* 8 *& deciſ.* 212. *num.* 14. *& deciſ.* 291. *num.* 17. *&* 18. Gutier. *conſ.* 18. *num.* 56. *cum ſeq.* Brunor à Sole *in locis communib. verb. relatio* 5. Cald. Pereira *de poteſt. elig. cap.* 16. *num.* 17. *&* 33. Bobadil. *in ſua politica, lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 22. Mantica *deciſ.* 137. *num.* 5. Stephanus Gratianus *diſcept. forenſ. tom.* 3. *cap.* 501. *num.* 16. *&* 17. Cevall. *commun. contr. commun. tom.* 4. *quæſt.* 905. *num.* 13. *&* 14. Joſephus Seſſe *Aragoniæ deciſ.* 115. *num.* 74. Cæſar Argel. *de contradict. legit. quæſt.* 10. *num.* 87. Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc jure. ff. de juſtit. & jur. p.* 1. *cap.* 8. *num.* 91. *verſ. nihilominus.* Campan. *in diverſ. juris Canon. rubr.* 12. *cap.* 7. *num.* 27. *prope fin.* Mar. Antonin. *var. reſolut. lib.* 2. *reſolut.* 59. *caſ.* 16. Rot. *deciſ.* 35. *num.* 6. *& deciſ.* 187. *num.* 7. *& deciſ.* 457. *num.* 2. *apud Farinac. p.* 1. *recent. & deciſ.* 373. *num.* 6. *& deciſ.* 447. *num.* 5. *p.* 2. *recent.* Sebaſtian. de Medices *de Reg. jur. reg.* 10. *per tot.* Vincentius Caroc. *de excuſſ. bonor. part.* 7. *quæſt.* 17. *num.* 11. Oſvvald. *in Donell. lib.* 27. *cap.* 6. *lit. M. & N.* Sigiſmundus Scaccia *de commerc.* §. 7. *gloſſ.* 3. *num.* 28. [Referens enim accipit interpretationem ex relato, & relationis vigore quicquid continebatur in relato, dicitur quoque contineri in referente, Cravett. 1. *conſ.* 45. *num.* 4. *per d. l. aſſe toto. de hered. inſtit.* cùm dubium non ſit prin-

cipale illud eſſe, ad quod fit relatio : non autem id, quod ſeſe ad illud refert, nec referens abſque relato conſiſtere, aut alicuius rei fidem facere queat, Cephal. *conſ.*200. *num.*7. *arg. Auth. ſi quis in aliquo. C. de edend. l.*2. *C. de fid. inſtrum.* Quare principale ab acceſſorio & minus principali declarationem recipere, haudquaquam rationis eſt. Coraſ. *in l. admonendi, in prælud. num.* 29. *de jurejur. per l. ex pupillari* 44. *de vulg. ſubſt.* Treutler. 1. *conſ.*12. *num.*4. *& ſeqq.* Quinimò relationis ea eſt natura, ut omnes relati qualitates ſecum trahat, prout trad. Pariſ. *conſ.*19. *num.*68. *& conſ.*80. *num.*49. *vol.*2. Cravett. *conſ.*88. *n.*3. Socin. jun. *conſ.*170. *num.*33. *vol.*2. Ruin. *conſ.*183. *num.*1. *vol.*2. ac referens ſecundum relati naturam reguletur. *Auth. ſi quis in aliquo. C. de edend.* Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 110. *num.*3. Vult. 1. *conſ. Marp.* 15. *num.* 21. & relatio relatum ponat in referente, quale eſt relatum non aliud, nec aliter, nec alterius juris. Argentræus *in conſuet. Britan. art.*418. *gloſſ.*1. *n.*6.]

Amplia, ut verè, propriè, & naturaliter, non per fictionem relatum ſit in referente, Sebaſt. Medices *d. reg.*10. *num.* 7. Vincent. Caroc. *ſing.*302. Robles *de repræſent. lib.*2. *cap.*11. *num.*33. *& cap.* 26. *num.*45. *& cap.* 29. *num.*21. Rota *deciſ.*405. *num.*1. *part.*1. *in poſthum. Farinac.* aliâs *p.*3. *recent.* ubi quod relatum ſtat in referente cum ſuis qualitatibus, idem eſt ac ſi in relato fuiſſet expreſſum omne id, quod in referente expreſſum eſt, Farinac. *d. loc. & deciſ.*732. *num.*3. ubi quod relatio intelligenda eſt ſecundum qualitates in relato expreſſas, & *deciſ.* 238. *numer.* 2. *&* 5. ubi quod relatio debet fieri ad proximiora, & quod non ſit ad omnia ſuperiùs expreſſa, quando reſultat aliquod incompatibile, vel quando per eum ſequitur effectus contrarius extenſioni diſponentis.

Extende in tantum relatum eſſe in referente, ut dicatur pars referentis, Alex. *conſ.*35. *Viſo proceſſu. num.* 8. *lib.*4. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.*6. *lit.*R. *concluſ.*129. *num.*2. & in terminis referens cenſeatur continere idem quod eſt in termino relato, Socin. *conſ.*77. *in præſenti. n.* 6. *& conſ.*89. *In cauſa. n.*9. *lib.* 1. *& conſ.* 188. *Viſa Bulla. num.*3. *& ſeq. verſ. Ex quibus. lib.*4. & paria ſint aliquid nominatim exprimi, vel per relationem, Pariſ. *conſ.*122. *Clariſſimus. col.*2. *num.*3. *& ſeq. lib.*1. ubi dicit hoc verum, maximè quando relatio eſt certa, quia non poteſt fieri, niſi ad unum certum, *& conſ.*2. *num.*51. *& ſeq.*

lib. 3.

lib. 3. Caſtrenſ. *conſ.* 81. *in fin. lib.* 1. [Hinc eſt, quod docuit Baldus *in l. qui liberu. §. hæc verba in fin. de vulg. ſubſtit.* quod perſona, quæ nominatim atque ita ſingulariter exprimi debet, ſi per relationem demonſtretur nominatim expreſſa dicatur, quem ſecuti Alexand. *in l. fin. C. de hered. inſtitut. & ibid.* Jaſon *num.* 12. vide & Ruin. *conſil.* 29. ita etiam dicimus, quod à pari procedant aliquid eſſe certum, per ſe, vel per relationem ad aliud, per tradita à Dd. *in l. ubi* 75. *§. illud. ff. de V. O.* Decius *in l. actum. n.* 3. *ff. de reb. cred.* Socin. ſen. *conſ.* 96. *n.* 14. *vol.* 4. & reſpondit poſt alios Pariſ. *conſ.* 25. *num.* 45. *vol.* 1. quod inveſtitura conceſſa relatione facta ad antiqua dicatur expreſsè & verè conceſſa, maximè cùm in inveſtituris hoc ſit regulare, ut ſemper ſecundum primam inveſtituram intelligantur, Weſenb. *conſ.* 2. *num.* 8. adeò ut licet expreſsè fiat eius relatio, tacitè tamen ſemper inſit: eiuſque clauſulæ & qualitates omnes in ſequentibus inveſtituris ineſſe & repeti intelligantur, Weſenb. *dict. loc.* Quin imò relatum dicitur conſiderari in referente, & ſecundum tempus, & locum, & ſolennitates, quia natura relationis eſt natura veritatis patentis ex conjunctione duarũ ſcripturarum, adeò ut quicquid continetur in termino ſi fiat relatio, dicatur verè contineri in termino referente, prout probant Decianus *conſ.* 48. *n.* 14. *vol.* 5. *per l. ait Prætor* 5. *§. ſi judex* 1. *ff. de rejudic.* Baldus *conſ.* 212. *vol.* 5. Decius *conſ.* 647. *num.* 2. *& conſ.* 673. *col.* 1. quibus accedit Caſtrenſ. *conſ.* 283. *col.* 7. *verſ. his viſis. vol.* 3. ubi inquit: Quod licet relatio ſit relativum ſubſtantiæ, non tamen facit relationem ad ſolam ſubſtantiam ſui antecedentis, ſed etiam ad omnes conditiones, qualitates, modos & tempora, ad quæ diſponens ſe refert, quem ſequitur Rolandus à Valle *conſ.* 58. *num.* 23. *vol.* 3. ubi dicit, quod verba univerſalia reſtringantur per relationem, quam eſſe naturam relativi, ut reſtringat diſpoſitionem univerſalem præcedentem, refert Tiberius Decianus *in conſil.* 72. *num.* 35. *volum.* 3.]

Et ideò relatio reſtringitur, & limitatur ad illud, quod in relato continetur tantùm, Decius *conſil.* 63. *ſub numero* 6. *verſ. nec obſtat.* Bimi *conſil.* 34. *numer.* 6. Carolus Bardel. *conſil.* 61. *num.* 42. Joſephus Seſſe *Aragon. deciſion.* 125. *num.* 41. *& deciſ.* 185. *num.* 110.

Et referenti non creditur, niſi conſtet de relato. *d. l. aſſe toto. Authent. ſi quis. C. de edendo. l. in teſtamento 31. de condit. & demonſtr.* Gail. 2. *obſervat.* 1. *num.* 15. Surdus *conſ.* 5. *num.* 57. Mar. Antonin. *variar. reſolut. lib.* 1. *reſolut.* 38. *num.* 5. *& reſolut.* 64. *num.* 7. *& lib.* 2. *reſolut.* 8. *num.* 12. Sebaſtian. Medices *d. Reg.* 10. *num.* 3. Stephanus Gratianus *diſcept. forenſ. tom.* 4. *cap.* 693. *num.* 2. *&* 5. Robles *d. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 36. *&* 39. Illud enim ſi aliter ſe habet, diſpoſitio referens tanquam erronea corruit, & non attenditur, Decius *d. conſ.* 63 Menochius *conſ.* 1. *num.* 96. Octav. Glorit. *reſp.* 12. *num.* 24. [ſicuti etiam ceſſare perhibetur, cùm abſurdum inde reſultaret. Menoch. *lib.* 2. *arbitr. judic. caſ.* 64. *num.* 11. Jaſon *in. l. talis ſcriptura. num.* 38. *de legat.* 1. Decius *conſ.* 195. *col. penult. verſ. quarto.* Alex. 1. *conſ.* 48 Umm. *in corollar. diſput.* 18.

CAP. XXIV.

Relaxatio.

Relaxatio vinculum præſupponit, *cap. ad diſſolvendum* 13. *de deſponſat. impub. l. ſi decem* 48. *de V. O.* Nat. *tom* 3. *conſ.* 49. *n.* 4. Eſt enim relaxare in priſtinum ſtatum reponere, *c. ſi annum.* 3. *de judic. in* 6.

CAP. XXV.

Religio.

Axioma I.

Religio eſt fulcrum, columna & fundamentum Reipublicæ, quo ſubtracto & ipſam concidere, commoto & ipſam nutare neceſſe eſt. Arniſæus *lib.* 2. *de Majeſt. cap.* 1. *num.* 369. ratio, quia primum omnium in Republica functionum. Ariſtot. *lib.* 7. *politic. cap.* 8. Vnde religione nihil maius & ſublimius eſſe dixit Ambroſius ad Valent Imp. *lib.* 1. *cap.* 1. cuius conſtituendæ jus ad Maieſtatem pertinere, eique adimi nullo modo poſſe monſtravit Arniſæus *d. lib.* 2. *de Majeſt. d. cap. num.* 9. *& cap.* 6. *num.* 1. Qua de cauſa etiam Imperator ante omnia curare debet, ut per omnia ſuperni numinis religionem tueatur, *l. nunc. C. nemini licer. ſig. falſ. Chriſt.* cum nihil occaſui magis ſubjaceat, quàm vera religio, *l. inter claras* 8. *C. de Summ Trinit* quam generaliter conſideratam luriſgentium eſſe deſumitur *ex l.* 2. *de luſtit. & Iur.* cum omnibus gentibus ſua ſit religio, ſi nimirum illud generale axioma ſpectes, Deum religiosè colendum eſſe: vera enim religio huius juris non eſt, ſed ſolius divini, abſtruſa & abſcondita etiam rationi naturali, niſi divinitus reveletur, *Pſal.* 147. *Verſ.* 19. *&* 20. *Iohan.* 1. *Verſ.* 18. Paulus *ad Roman.* 16. *Verſ.* 25.

Verſ. 25. *Epheſ.* 1. *Verſ.* 9. Iuſt. Meier. *ad l.* 9. *de Leg. Rhod. Quomodo Imp. ſit mundi Dom. cap.* 6. *lit. c.* Quapropter divinitas cum diverſas patiatur religiones, nos unam (inquit Theodor. Caſſiodor, *epiſt.* 26. *lib.* 1. *Variar. Epiſt.*) imponere non debemus, neque etiam ob diverſitatem religionis jura pacis ſunt infringenda, vide Synodum Sandomirenſ. *de anno* 70. ſed potius iſta religionis varietas toleranda, non reprobanda, Franciſc. Bald. *conſ. Pariſ. apud Ioan. Francois le petit. hiſtor. Belgic. pag.* 79. *lib.* 1. Lyſer. *in duell. Cleſel.* Springer. *de pac. Religionu, cap.* 7. poſſunt enim eſſe boni cives, etiamſi minus boni Chriſtiani. Hinc ſanctè & piè Imp. Marcianus ſub anno 452. edicto ſcripſit publico: Noſtra clementia nulli penitus neceſſitatem imponi præcepit, quatenus aut ſubſcribat, aut conſentiat, ſi noluerit, non enim terrore aut violentiâ aliquos trahere volumus ad viam veritatis, inquit Goldaſtus *conſt. Imp. tom.* 3. *pag.* 604. quia ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit, *l.* 43. *ff. de Relig.* latè Guilhelm. Bœkel. *in tract. de publ. judic. diſquiſit. coron. pag.* 314.

II.

Religionis favor attendendus eſt, *cap. ult. extr. de converſat. infidel.* & publica utilitas, *cap. ult. extr. qui fil. ſint legitim.* religionis enim favore fit, quod aliàs non fieret, *cap. ſignificaſti* 18. *extr. de homicid. cap. cum* 2. *extr. de eo qui fur.* ita huius favore mitius agi eum aliquo, textus eſt *in cap. ex literarum* 2. *extr. qui Cler vel Vovent.* ita religionis favore cum aliquo diſpenſari patet, *in cap. ex literarum* 2. *extr. de Apoſtat.* ita religionem etiam humanitati præferri debere, Textus eſt *in l.* 3. *§.* 2. *Cod. de his qui ad Eccleſ.*

III.

Religionis cauſam non decet obtendere ad id, quod planè eſt iniquum, *l. ſunt perſonæ* 43. *de Religioſis. l. penult. in quibus cauſis pign. tacit. contrah.* ubi Mornac.

IV.

Ea quæ religioſis adhærent, religioſa ſunt *l. qua religioſis* 34. *ff. de rei vind.* Lud. Gom. *ad §. item Serviana. de act. n.* 30.

Cap. XXVI.
Remedium.

Axioma I.

Ex duobus remediis melius & brevius eſt eligendum, *l.* 3. *ff. ne ei cui fiat qui in poſſeſſ.*

II.

Ibi opus eſt remedio, ubi maximum imminere periculum perſpicitur, *extravag. com. injunctam in pr. de Elect.* Remedia tamen falſa veris periculis ſunt graviora, *c. de homine* 7. *extr. de celebrat. miſſ.*

III. Reme-

III.

Remedia plura quoties uni competant, uno ſublato, ad aliud ut recurramus non eſt prohibitum, *l. ſi primo* 17. *ff. de aq. pluv. arcend. l. ſi domus* 21. *ff. de ſervit. urban. prad. l. quoties duplici* 91. *ff. de R. I.* Decius *conſ.* 396. *num.* 3. Bartol. *in Auth. hoc amplius. num.* 9 *C. de fideicomm.* Gail. 2. *obſ.* 98. *num.* 11. remedium enim primum cum non valeat ſortiri effectum, alterum ſubſiſtere poterit, *l.* 19. *de inoffic. teſtam. l.* 97. *ff. de acquir. hered. l. ult.* ibi: *niſi ſatisfiat creditori. C. de fidejuſſ.* cum remedio uno electo, ſi illud non ſufficit, poſſit eligi aliud, *l.* 1. *§. quod ergo* 4. *de ventr. inſpic. l. conſentaneum* 9. *& ibi* Bart. *in fin. C. quom. & quand. judic.* Ludov. Gomez *ad §. item ſi quis. num.* 44. *Inſtit. de act.* maximè quando per prius intentatum agenti ſatisfactum non ſit, *l. quoties* 41. *ff. de V. O. l. mater* 19. *ff. de inoffic. teſtam.* Dd. *in l. edita. Cod. de edend.* Excipe, niſi fiat in præjudicium tertii, prout pluribus perſequuntur, Heig. *p.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 13. & poſt eum Carpzov. *p.* 2. *conſtit.* 20. *defin.* 11. *num.* 9.

IV.

Remedia eluſoria reddi non debent, ſed interpretatione potius adjuvanda quàm intervertenda, *cap. ſi Papa* 10. *de privileg. in* 6. *l. ſi quando* 109. *de legat.* 1. *cap. Paſtoralis* 53. *de appellat.* ubi Abbas, Panormitanus & Decius *num.* 1. *& §. quiſquis prima. Conſtitut. Cod.* Pantſchman. *libr.* 2. *quæſt.* 7. *num.* 14.

V.

Remedia à Prætore inducta non ſecundum jus civile, ſed juxta prætorium denominantur, Natt. 3. *conſ.* 566. *num.* 3.

VI.

REMEDIUM ordinarium ubi datur, non conceditur extraordinarium, *l. quædam* 9. *in princip.* ibi: *quia id conſequi &c. ff. de edendo. l. in cauſa* 16. *ff. de minorib.* [*l.* 32. *in fin. de damn. infect. text. & exemplum cum reſponſione eleganti in l.* 1. *§.* 2. *de publican. l. cum ſine beneficio Prætoris* 11. *de Carbon. edict.*] Exornant Zaſ. *lib.* 1. *reſponſ. cap.* 20. Alphanus *collect.* 755. Menochius *remed.* 15. *recup. poſſeſſ. num.* 12. Maurit. *de in integr. reſtit. cap.* 11. Sfort. *in ſimili tract. p.* 1. *quæſt.* 17. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem. verb. per quod priſtinum. num.* 16. *& verb. implorare. num.* 9. *Cod. de in integr. reſtitut. minor.* Morl. *in emporio Iuris, part.* 1. *tit.* 5. *quæſt.* 3. *num.* 2. Chriſtophorus de Pace *in ſcholiis ad leges ſtyli. l.* 171. *num.* 1. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 5. *lit. O. concluſ.* 182. D. Barboſ. *in l. quia tale. num.* 63. *ff. ſolut. matrim.*

Limi-

Limita tamen, ſi remedium extraordinarium utilius ſit ordinario, ſecundum Zaz. *d. cap.* 20. *num.* 20. Pinell. *in l.* 2. *C. de reſcind. vendit. p.* 3. *cap.* 1. *num.* 19. Maurit. *d. cap.* 11. *num.* 7. Sfort. *d. quæſt.* 17. *num.* 33. Morl. *d. quæſt.* 3. *num.* 12. [Matth. Coler. *de proceſſ. executiv. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 71. Sichard. *ad l.* 3. *C. quomodo & quando judex. num.* 6. Sfort. Odd. *de reſtitut. in integr. part.* 1. *quæſt.* 17. *num.* 33. Carpzov. *part.* 3. *conſtit.* 13. *defin.* 3. *num.* 6. ita Prætor è re eſſe putavit ſpecialiter edictum adverſus publicanos proponere, licet idem alibi proviſerit furtis, damnis & vi raptis, *l.* 1. §. 2. *de publican.*] Ex quo etiam procedit, ut minori non denegetur reſtitutio, quoties per hanc plenius, ſeu pinguius illi ſuccurritur, ut notant Doctores *in l. in provinciali* 3. *ff. de novi operis nunciat.* Tiraquell. *in l. ſi unquam. verb. libertis. num.* 114. *Cod. de revocand. donat.* Mauritius *d. cap.* 11. *num.* 7. Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem. verb. læſis. num.* 11. [Cùm remedium pinguius nonnunquam abſorbeat id quod minus eſt pingue. Harprecht. *ad* §. *ſed cum paulatim. de teſtament. num.* 371. Aliam & maximè neceſſariam huius axiomatis declarationem vide apud Weſenb. *in parat. C. in quib. cauſ. reſtit. in integr. non eſt neceſſ. vide & l.* 3. §. *pen. de Carb. edict. l.* 1. §. 18. ibi: *quia eodem auxilio non indigent. de exercit. action.*]

VII.

Remedio novo indigent, quæ de novo emergunt. *Vide ſupr. libr.* 5. *cap. Emergens.*

Cap. XXVII.
Remiſſio.

Axioma I.

Remittere & dare idem eſt, *cap. Veniens* 10. *extr. de teſtib.*

II.

Remiſſio certi juris eſt donatio. *l. ſi quis delegaverit* 12. ubi Bartol. *ff. de novat. l. pactum curatoris* 22. ubi Dd. *C. de pact. l. ſi quis obligatione* 115. *de R. I. l.* 6. §. 11. *l.* 18. *qua in fraud. credit. l. Modeſtinus* 23. *de donat. l.* 4. *C. de novat. l.* 1 *ff. de tranſact.* Bald. *in l.* 1. *& 2. C. ſi adverſ. tranſact. num.* 2. *&* 3. Tiraq. *in l. ſi unquam. verb. donatione. q.* 8. *n.* 143. *& poſt Leges connubiales gl.* 3. *n.* 143. Carpzov. *p.* 4. *conſt.* 29. *defin.* 29. *n.* 6. Weſenb. *in parat. de pact. num.* 8. *verſ. remittere autem.*

Limitat Carpzov. 5. *reſp.* 64. *num.* 13. *ubi vid.* Per ſe enim & propriè loquendo eam donationem non eſſe exinde pater, quod in tranſactione, ubi remittens non donare, ſed ſuum conſequi intendit, Bart. *in l. ſed etſi. §. quæſitum. ſi quis caution.* Cravett. *conſ.* 142. *num.* 36. donatio non præſumatur. *l.* 1. *ff. de tranſact.* itaq; quod remiſſio pignoris proptiè non ſit donatio. Text. eſt *in l.* 1. *§.* 1. *quib. mod. pign. vel hypothec.* ſicut nec interceſſio, *l. quamvis* 8. *in pr. ad SC. Vell l jubemur* 21. *C. eod.* quia nihil largiris de tuo, nihil minuis de tuo. Ex accidenti tamen evenire poſſe, ut pro donatione ea habeatur exemplo pignoris in fraudem creditorum remiſſi monſtrat Cuiacius *lib. qq. Papin. ad l.* 18. *qua in fraud. credit.*

III.

Remiſſio perinde ut tranſactio non valet ſuper his, quæ pendent ex teſtamento, niſi expreſsè teſtamenti mentio fiat, *l.* 6. *l.* 12. *ff. de tranſact. l.* 1. *§.* 1. *quemadm. teſt. aper.* Phil. Matth. 2. *conſ. Marp.* 27. *n* 60.

IV.

Remittens jus ſuum, eo amplius uti non poteſt, *l.* 14. *§. ſi venditor* 9. *ff. de adilit. edict. l.* 1. *§. quæ ſemel* 6 *ff. de ſucceſſ. edict & cap. quam periculoſum* 7. *quæſt.* 1. *cap.* 1. *§. præterea. quib. mod. feud. amitt. & cap. cum inter. R.* 16. *ibidem q. gl. verb. quod ex conſenſu. extr. de Elect.* Conſ. Arg. 1. *conſ.* 86. *n.* 59. Petr. de Ancharan. *conſ.* 339. *incip. pro maiori intelligentia. num. pen.* quia contra proprium ſuum factum nemo venire debet, *l. ſi creditoribus* 5. *Cod. de ſerv. pign. dat. l filium* 4. *C. revoc. his quæ in fraud. credit.* Decian. *conſ.* 59. *num.* 20. *vol.* 2. Vult. 2. *conſ. Marp.* 29. *num.* 76 ubi *num.* 131. hoc in theſi ita verum eſſe ait, ſi factum omni ſui parte ſit abſolutum, ut in eo nihil à jure requiſitum deſiderari poſſit. Verum cum multa obviam veniant, ex quibus juſta contraveniendi cauſa apparere poſſit, ut ſi enormiſſimè per remiſſionem læſus eſſet, cauſa tanti momenti erit, ut ea ipſi contra læſionem factam nihil obſtare poſſit, vide Iaſonem *conſilio* 133. *numer.* 17. *verſ. non obſtat ergo.*

V.

Remittens dominium non tranſfert. Socinus *in l. Julianus. in pr. ff. de de condit. & demonſtr.* ubi declarat & reaſſumit Decius poſt Felin. *in cap. Genſens* 10. *ſuper gloſſ.* 1. *extr. de reſtit.* vid. Ludov. Gomez. *ad §. ſic itaque. Inſtit. de actionum. num.* 7.

VI.

Remittens injuriam, alteri non cenſetur remiſiſſe damna, & id quod intereſt, *l.* 7. *in princ. ff. de condict. furtiv.* Dynus *in l. ſed ſi unius. §. ſi ante. de injur.* Baldus 2. *conſ.* 295. Alexand. 5. *conſ.* 168. Schneidevv. 4. *Inſtit. de injur. §. fin. num.* 10. *in addit. lit. a.* ratio, quia nemo tenetur æſtimationem damni remittere, ſed iracundiam condonare debet. *cap. ſi quis iratus* 5. 2. *quæſt.* 3. Petrus Coſtalius *ad l.* 7. *de condict. furtiv. poſt gloſſam in cap.* 1. *de*

cap.1. de maledic. ſi tamen pars pœnam ſundatam ſuper injuria privata vult remittere, etiam judex eam remittere tenetur. Matthæus de Afflictis *in uſib. Feud. qua ſint regal. verb. pœnarum. num.25.* Iacob. de Aretin. *in l.ſi quis. ff.de manumiſſ.*

VII.

Remiſſionem injuriæ præcedentis facit præſumi ſervitium ſubſequens, *l. in ipſius §. & ibi* Bald. *C.famil. herciſc.* Iaſon *in l.5. num 64. & 69.de juſtit. & jur.* Schneidewv. *d.loc. num.4.*

VIII.

Remiſſio pœnarum non niſi Principi eſt conceſſa, *l. pœnam 15. Cod. de pœn. c. irrefragabili 13. extr de offic. ordin.* quoniam derogat Legi, cui derogare is, qui Principe eſt inferior, non poteſt, quantumvis juriſdictionem omnimodam habeat *l.formam 2. C.de offic Præfect. Prat. Oriente.* Socin. *conſil.20. col.1. inter conſ.* Curt. ſen. Angel. *in l.ſi deceſſerit. ff. qui ſatisdare cogantur.* Cyn. *in l.preces. C.de tranſact.* Matth. de Afflict. *in c.unic. ad verb. pœnarum. num.17. quæ ſint regalia.* Bodinus *de Repub. lib.1. cap.10.* Quin imò facultas remittendi pœnas uſque adeò denegata eſt his, qui Principe inferiores ſunt, ut etiam damnatum poſt ſententiam reſtituere negetur, quamvis de innocentia ipſius manifeſtò conſtet. *l.1. §. ſi quis ultrò.* ubi Bart. *ff.de quæſt.* Ang. *in l.quis de crimine. col.2. ff.de accuſat.*

IX.

Qui ad aliquem remittit, eiuſdem ſententiam approbare videtur, Bart. *in l. non ſolum. §. ſi liberationis. num.7. ff. de liberat. legat.* Weſenb. *lib.1. conſil.44. num.71.*

X.

Remiſſio non fit ex lucro non percepto, ſed ex damno, Pariſ. *conſ.38. num.12. verſ. præterea in præſenti. Vol.1.* ratio, quia magna eſt differentia inter eum, qui damnum patitur, & inter eum, qui lucrum non facit, *l fin. C.de Codicill.* Berous *conſ.141. num.4. verſ. accedit ad hæc. Vol.1.* & Hyppol. Riminald. *conſ.40. Annis elapſis. n.35. in fin.Vol.1.*

CAP. XXVIII.

Remotio.

Axioma I.

Remotio prohibitionis eiuſdem eſt juris, ut prohibitio, Pacian *conſ.142. num.10. vid.ſupr. lit.P. cap. Prohibitio.*

II.

Qui poteſt conſtituere, poteſt etiam removere. *c.12. extr.de hæret.* Exemplum eſt in Præfecto prætorio, qui præſides conſtituere, Pac. *in Analyſ. C. de off.Præf. Prat. Or.n.8.* & removere poteſt, *l.3.C.prædict. tit. l.3. C.de offic. Rect.*

tradit Cœl. Rhodigin. *cap.* 17. *lib.* 11. *lect. antiq. in ult. edit.* non tamen illa ad remunerandum adſtringit. *l.* 3. *§. ſed etſi ſervus* 7. *in fin. ff. de condict. cauſ. dat. cauſ. non ſecut.*

III.

Remunerationis cauſa multa à jure permittuntur, quæ aliàs non permitterentur, Roland. à Valle 1. *conſil.* 5. *num.* 8. Oſaſch. *deciſ.* 95. *n.* 15. Dn. D. Tabor *in tract. de metat. p.* 3. *ſect.* 2. *c.* 1. *num.* 5. & ideo propter remunerationem ſæpiſſimè à regulis juris recedimus, *l. cum Navarchorum* 6. *C. de navicular. lib.* 11. *fac. text. ſing. in l. ſi pater* 34. *§.* 1. *ff. de donat.* ubi donatio remuneratoria propter ingratitudinem non revocatur contra regulam. *l. fin. C. de revocand. donat.* Iaſon *in l. ſi non ſortem. §. libertus. col.* 3. *num.* 8. *ff. de condict. indeb.* Ludov. Roman. *in ſingular.* 114. *incip. donatio.* Andr. Siculus *in cap.* 1. *col.* 4. *num.* 33. *de conſtit.* facit quod de remuneratione tradit Roman. *in conſ.* 328. *præſens conſultatio quem ſequuntur* Felin. *in cap. cauſam quæ. col.* 8. *de reſcript. & in cap. fin col.* 3. *de præſumpt.* Ludovic. Gomez *ad §. item Servianæ. Inſtit. de action. num.* 44. Petr. de Ravenn. *in ſuo Alphabet. juris. Verb. remuneratio.* ſimile quid eſt & in donatione inter virum & uxorem, quam non intelligi prohibitam, tradit Bart. *in l. ſi voluntate. in fin. C. de don. promiſſ.* Pacian. 1. *conſil.* 112. *num.* 51. cum prohibito donare, propterea renumeratio non denegetur, *cap. quicunque ſuffragio* 12. *quæſt.* 2. Panorm. *in cap. per tuas de donat.* illaque ſoluti repetitionem impediat, Accurſ. *in l. ex hoc jure de juſt. & jur.* Bart. *in l. ſi non ſortem. §. liberti de condict. indeb. & in l. ſi teſtamento. §.* 1. *ff. de fidejuſſor.* Bened. Curt. Symph *d. loc. p.* 513. Idem etiam eſt in legatis, ſi teſtator rem legatam remunerandi gratia alteri donavit, tunc legatum revocaſſe cenſetur Menoch. 4. *de præſumpt.* 167. *numero* 31. Bart. *in l.* 18. *num.* 2. *de alim. legat.* Rubæ. *conſil.* 95. *num.* 14. Hartpredt. *ad §. ſirem ſuam. Inſtitut. de legat. num.* 8. *cum ſeqq.* ita licet generaliter à Legibus rerum Eccleſiaſticarum prohibita ſit alienatio, tamen ſi Prælatus voluerit eos remunerari; qui Eccleſiæ grata opera intenderunt, poterit alienare, & non obſtante prohibitione valebit alienationis contractus, Roma. *in l. ſi Sero. §. de Giro. num.* 81. *Verſ.* 48. *principalis fallentia. ff. ſolut. matrimon.* cui rei multum adſtipulantur ea, quæ notavit Bartol. *in l. ambitioſa. num.* 2. *Verſ. quæro utrum liceat. ff. de decret. ab ordin. faciend.* ubi ait, quod decuriones aliàs prohibiti donare res civitatis, poſſint tamen remunerationis cauſa eas donare vel Legatis vel aliis de Republ. benè merentibus, inſpecta magnitudine civitatis & eorum quibus donatur, quem conſulendo ſecutus Ruin. *conſil.* 175. *Viſa donatione num.* 14 *Verſ. ſed præmiſſis non obſtantibus. Vol.* 1 ad idem facit & illud quod non minus cœteris mirabile propoſuit Roman *in l. ſi ante nuptias. in fin. ff. ſolut. matrimon.* ubi tradit, quod licet minor 25. annis non poſſit rem immobilem etiam cum decreto & curatoris autoritate donare. *l. fin. §. cum autem donationes. C. ſi major factus alienaverit. l.* 1. *ff. de ration. diſtrah.* attamen benè poterit ex cauſa remunerationis etiam de rebus immobilibus donationem facere cum decreto judicis & autoritate curatoris; cujus opinionem Romani tuetur, & defendit Iaſon qui multa de remuneratione ſcripſit *in l. ex hoc jure. num.* 63. *Verſ. undecimo*

cimus effectus. ff. de juſtit. & jur. vid. & Tiraquel. qui pariter in hanc materiam multa congeſſit *in d.l. ſi unquam. num.27. verſ. decimoquarto. verb. donatione largitus. C. de revoc. donat.*

CAP. XXX.

Renovatio.

Axioma I.

Renovatio nihil novi juris addit, ſed id quod invenit, confirmat Schenckbar. *in cap.1. n.1. quid praced. deb. in veſt.* Schrader, *de feud. part.6. cap.3. num.29.* Eſt enim renovatio non quidem titulus novus, ſed tituli prioris continuatio. Felin. *in cap. de cauſa. num.1. de offic. delegat.* Grammat. *deciſ.222. num.7.* Valaſc. *de jur. Emphyt. quaſt.7. num.10.* ita renovari debere feudum per inveſtituram ſub eadem forma & pacto, quo prima inveſtitura facta fuit, dixerunt Bart. *in l. quod dicitur. num.9. de impenſ. in rem dotal. fact.* Bald. *in l. 1. quaſt. 15. de rer. div.* cum cenſeantur in feudo renovatæ omnes qualitates inveſtituræ primæ. Bald. *in l. unic. num.31. C. quand. non petent. part.* Alex. *conſ.30. num.6. vol.1. & conſ.107. num.14. vol.4.* ac intelligatur ea facta ſecundum naturam inveſtituræ primæ. Zaſ *de feud. part.5. num.60. & p.6. num.23.* Curt. jun. *de feud. part.7. quaſt.7. & conſ.108. numero 8.* Menoch. 1. *conſ.1. num.125 & de præſumpt.3. præſ.92. num.5.* Vult. 3. *conſil. Marpurg. 21. num.197.* nec ab illâ recedendum, niſi inter Dominum & Vaſallum hoc expreſſe actum ſit, ut inde recedatur Dec. *conſ.185. n.3. verſ. non obſtat.* Bero. *conſ.72. num.21. & conſ.113. num.42. vol.2.* Caſtr. *conſ.61. vol.1.* Dec. *conſ.185. num.3.* Cephal. *conſ.155. num.10. vol.2.* Menoch. 3. *conſil.202. num.35.* Similiter ſi Emphyteuſi finita Dominus faciat renovationem ejuſdem ſimpliciter, valebit, licet certa penſio non exprimatur nec aliquid aliud, cum intelligatur facta eodem pretio & qualitatibus, ac omnia in ea quæ in præcedenti Emphyteuſi repetita. Bart. *in l. ſi mihi & Titio. ff. de V. O. per l. item quæritur 13. §. qui impleto 11. ff. locat. l. ult. §. uxor 5. ff. ſolut. matrim. l. ſi ſtipulatus 4. in princ. ff. de Vſur. cap.1. de gradib. ſucceſſ. cap.1. de duob. fratrib.* Valaſc. *de jur. Emphyt. d. q.7.*

I I.

Renovatio tacita contractus cenſetur facta ſecundum formam & modum contractus expreſſi, Bart. *in l.1. §. poſt operis de oper. nov. nunc. l. legem 16.* ubi Bald. Salicet. & alii, *C. de loc.* Natt. *conſ.571. n.4.* Gozadin. *conſ.84. n.5.* Ruin. *conſil.20. vol.1.* Pariſ. *conſ.23. n.4. lib.1.* Cephal. *conſ.369. num.124.* Pantſchman. 1. *quaſt.22. num.9.*

CAP.

CAP. XXXI.

Renunciare, Renunciatio.

Axioma I.

Renunciare Eccleſiæ magis eſt, quam renunciare Iiii. Innocent. *in cap. noſtra, de reſcript.* Angel. *in ſingular. Verb. renunciatio. n* 24.

I I.

Renunciare quilibet poteſt juri pro ſe introducto. *l. ſi quis in conſcribendo* 29. *C. de pact. cap. ſuper hoc* 5. *extr. de renunciat. cap. dilecti* 17. *extr. de for. compet. cap. ad Apoſtolicam* 16. *extr. de regular. c. conſuetudo* 45. *extr. de appellat. c. penult. extr. de regular. cap. dudum* 20. *extr. de converſat. conjug. cap. ult. extr. de crimin. falſi. cap. ſi de terra* 6. *extr. de privileg. c. quam periculoſum* 7. *queſt.* 1. ratio quia regula juris eſt: uti eo non licere, quod nobis noſtri cauſa Lex dedit & unumquemque de jure ſuo detrahere poſſe. Cujac. *in recit. C. de reſcind. Vendit.* ſiquidem illis renunciare tantum poſſumus, quæ nobis ſunt competentia. *l. ſi judex* 41. *ff. de minor.* Giſan, *in tract. de renunciat. cap.* 2. *p.* 48. Lymnæ. 3. *de jure publ. lib.* 9. *cap.* 2. *num.* 77. etiamſi is à renunciante jus & cauſam habeat, *l. quod de bonis* 15. *§. ult. ff. ad L. Falcid. l.* 2. *l. penult.* cum ibi not. per gloſſ. *C. ut in poſſeſſ. legat.* Bart. *in l. hac edict. ult. in fin. princ. per ill. text. C. de ſecund. nupt.* ubi dicit, hoc procedere etiamſi juramentum interveniat, de quo tamen vid. Canoniſtas *in c. ſi diligamus. de for. compet.* Conſ. Arg. 1. *conſ.* 2. *n* 86. *cum ſeq.* itaque ſi quis renunciaret privilegio fori, valebit renunciatio, quia facta in ipſius favorem, ſiquidem in hoc caſu renunciatio ſpecialis eſſe debet nimirum, ut in ſpecie ſuo foro renuncier vel exprimat, ubi conveniri velit; aliàs ſi diceret, **daß er ihn möge vor allen Gerichten vornehmen**/id tantum intelligeretur de competentibus, & pœnitere atque ad judicem competentem provocare poſſet. Mynſ. 1. *obſ.* 88. Gail 1. *obſ.* 1. *num.* 4. & Cameræ juriſdictio per hoc non eſſet fundata, vid Ord. Cam. *lib.* 2 *tit.* 1. *§.* **es ſoll auch.**

Declara hanc regulam procedere tum, cum de unius favore tantum agitur, ſecus verò cum in ſui non modo, ſed & alterius favorem introductum ſit. Bald. *in l. ſi quis in conſcribendo. Cod. de pact.* Gail. 1. *obſ.* 40. *num.* 10. ſic filiusfam. SCto Macedoniano renunciare non poteſt, quia illud non tantum in favorem filiorumfamil. ſed etiam in odium fœneratorum & ſecuritatem partium introductum, *l. ſed ſi pater* 9. *in fin. l. ſtamen* 11. *ibiq. gloſſ. in Verb. appoſita ad SC. Macedon.* Sic Clericus non poteſt renunciare privilegio fori, quia illud non tantum in ſui favorem, ſed etiam in odium Laicorum inductum eſt. uti loquitur & tradit Iean Bacquet *au traſté des droicts de juſtice. cl.* 21. *num.* 127. *& ſeq.* vel (quod rectius) quia non tantum in favorem ſed & in honorem totius ordinis privilegium illud introductum eſt. *cap. ſi diligenti* 12. *extr. de for. compet.* his junge *ex Gail. dict. loco.* Exempla alia quibus

quibus elegantiſſimè regulam declarat. cum his fruſtra renuncietur quæ mihi lex dedit, non tàm mei quàm aliena cauſa, *l. 8. C. de revocand. donat.*

Limita I. regulam non obtinere, ſi renunnciatio eſſet contra bonos mores. Gœdd. *ad l. itinere 3. de V. S. n. 37.* Vt cum quis paciſcatur, ne alter conjugum ea exceptione utatur, qua proviſum eſt, ne ſupra quam facere poſſint, conveniatur, *l. illud convenire 5. in princ. de pact. dotal.* eſſet enim hoc adverſus reverentiam, quæ mutuo à conjug bus debetur. *l. alia 14. §. eleganter 1. ſolut. matrim.* ita non valet renunciatio, quæ futurum reſpicit delictum. *l ſi unus 27. §. pacta 4. ff. de pact.*

Limita II. cum renunciatio adverſus jus naiutale vēl publicum fieret. *cap. ſi diligenti 12. extr. de foro compet. cap. cum contingit. extr. de ſentent. excom.* ut cum quis juri ſanguinis renunciaret. *l. jungnationis 34. ff. de pact.* aut pater filiū abdicaret alienaretq; *l. abdicatio 6. C. de patr. poteſt.* vel civile, ut cum contra formam quid induceret vel ſolennitatem. *l. nemo 55. de leg. 1.*

Limita III. quando Lex propter varias ſubditorum utilitates quid conſtituit, quodad jus publicū aliquo modo pertineat, ut cum quis ſuper alimentis tis in futurum ex teſtamento debendis abſque Prætore tranſigit, & beneficio Legis renunciat. *l. cum hi 8. ff. de tranſact.* vel cum non viſis nec inſpectis tabulis teſtamenti tranſigit. *l. de hu 6. ff. de tranſaction. l. 1. §. 1. ff. teſtam. quemadmod. aper.*

Limita IV. cum Lex pactum prohibet favore ptivato renunciantis, cujus fragilitati vult eſſe ſuccurſum, ut in minore, alicui juri ſuo vel beneficio reſtitutionis in integrum renunciante. *l. inter 8. ubi gloſſ. de reſtitut. in integr.* in fœmina. *l. generaliter 25. C. ad SC. Vellej.*

Limita V. ſi propter odium certæ perſonæ Lex exceptionem introduxiſſet, exemplum eſt, in filiofam. qui SCti Macedoniani auxilio renunciavit, *in l. tamen ſi 11. ff. ad SC. Macedon.*

Limita VI. quando renunciatio ex re, materia vel præſumpta voluntate deficeret, ut cum quis rem depoſitam non peteret, niſi poſt aliquod tempus promiſiſſet, poterit mutare voluntatem & quamprimum repetere, idem eſt in eo, qui precariò rem tradidit, & convenit, ut in Calendas Iulias precariò poſſideat. *l. cum precariò 12 ff. de præcar.*

Limita VII. in perſonis miſerabilibus. Pacius *in analyſ. Cod. quando Imp. inter pupill. & alias miſerab.* vel generalius in his, in quibus renunciatio eſſet impeditiva humanitatis & miſericordiæ, Zoës *in Comment. ad titul. de ceſſion. bon. num. 17. poſt med.* Tandem tum demum tenere, ſi in ſuum non in alterius præjudicium renunciatio facta fuerit. cenſent Tiraq. *in tr. de jur. primogenit. q. 24. in fin.* Accurſ. *in l. in Gitus. §. 1. ff. de Reg. Jur.* Bart. & Bald. *in d. l. penult. C. de pact.*

III.

Renuncianti juri ſuo, non datur regreſſus ad illud quod repudiavit, *l. 17. §. 1. ff. de acquir. hered. l. quæritur 14. §. ſi Gendster 9. ff. de ædil. edict. l. non videtur 11. ff. ſi quid in fraud. patron. l. poſtquam lites 4. C. de pact. l fin. C. de pact. pignor. cap. ex tranſmiſſa 3. extr. de renunciat. l. 1. §. qui ſemel 6. de ſucceſſ. edict. l. ſi quis juſjurandum 11. C. de reb. cred. e. quam periculoſum 8.*

& ibi

& ibi gloſſ. 7. queſt. 1. cap. 1. §. praterea. quib. mod. feud. amitt. cap. cum inter 16. ibi gloſſ. in verb. quod ex conſenſu. extr. de Elect. cap. hoc nequaquam 7. q. 1. Thoming. *in deciſ. quæſt. illuſtr. q. 1.* Tiraquell. *in tr. municip. §. 1. gloſſ. 9. num. 19. & in tract. de jure primogenitura, quæſt. 26 num. 1.* Conſil. Argent. *1. conſ. 2. num. 85.* Farinac. *1. conſ. criminſ. 7. num. 2.* Tiberius Decianus *reſp. quæſt. 1. num. 41. Vol. 5. Verſ. non poteſt nunc revocare.* Berlich. *lib. 2. concluſ. 22. num. 68.* Gœdd. *1. conſ. Marp. 24. num. 203.* Alciat. *ad d. l. poſt quam. Cod. de pactis.* Quia renunciatione ſemel factâ variare & ad ea recurrere non licet, imò ſatis abſurdum eſſet, redire quem ad hoc, cui renunciavit, *d. l. 11. C. de reb. credit. l. 29. C. de pact. l. ult. §. ult. C. de temp. appellat.* & renunciatione ſponte facta amittit quis jus ſuum. *cap. accepta 3. & ſeq. extr. de reſtit. ſpoliat.* Exceptionem vide apud Weſenb. *in parat. de recept. arbitr. in fin.* cui adde, quod renunciare non videatur, qui deceptus aliud facit, *cap. pen. extr. de renunciat.* vel, ſi aliquis beneficio metu vel vi renunciaſſet, tum enim illud non perdit, *capit. ad audientiam 4. extr. de iis quæ vi.*

IV.

Renunciari juri, quod nondum eſt delatum, non poteſt, *l. eum eſt 3. de Reg. Iur. l. u poteſt 18. ff. de acquir. hered.* Caſtrenſ. *in l. 1. C. de pact.* Socinus ſen. *conſ. 183. col. 3. Vol. 2.* Decian. *conſ. 1. num. 88. Vol. 1.* Cephal. *conſ. 146. num. 2. lib. 1. & conſ. 620. in fin. & conſ. 764. num. 14. lib. 5.* Burſat. *conſ. 347. num. 44. lib. 4.* Nic. Everhard. *conſ. 129. num. 2. & conſ. 206. in fin.* nec valet renunciatio, ſi ante delationem renunciatum ſit, *l. ſi ita 45. §. ſub condſtione 1. ff. de legatis 2.* Bald. *in l. 1. col 2. Verſ. ſed incidenter. & l. 3. col. 5. Verſ. Venio ad quæſtionem. C. de pact.* Socinus *reg. 418.* Siquidem renunciatio ad jura de futuro non pertinet, ſed ad cauſam de præſenti reſtringitur, *l. quod Servius 8.* ubi Gloſſ. & Dd. *de condit. caus. dat. l. Paula 27. §. 1. ff. de legat. 3.* Corn. *conſil. 45. num. 1. Vol. 1. conſ. 55. num. 31. Vol. 3.* adeò ut nec renunciatio omnium jurium extendatur ad excluſionem illius juris, quod habet ortum ex cauſa de futuro, *Parſ. conſ. 95. num. 33. Vol. 3.* Gaillus de Perno *in conſ. feudal. conſ. 13. num. 23.* Gylman. *4. 1. num. 17. pag. 62.* quò facit, quod quoties renunciatio verbis generalibus hiſce in caſibus facta eſt, quibus lex ſpecialem recuſationem deſiderat, ea nihil operetur, ne ſub tectorio verborum quiſquam decipiatur, *l. ſed etſi quis 4. §. quæſitum 4. ff. ſi quis caut.* vel quia generali illa renunciatione actum fuiſſe, de his non interpretetur, quæ ob ſpecialem aliquam æquitatem ſub genere veriſimiliter non comprehenduntur, *l. ſetre oportet 13. §. ſuffecit 6. de Excuſat. tut.*

Limita I. niſi aliud nominatim & diſertis verbis ſit expreſſum, Vincent. Honded. *conſ. 63. num. 88. Vol. 1.* Surdus *conſ. 267. num. 15.* aut nulla alia ſubſit cauſa, ad quam referri poſſit Bald. *ad l. qui Roma. §. duo. de V. O.* Simon de Prætis. *de Interpret. ultim. Voluntat. lib. 4. dubit. 10. num. 88.* Quapropter ſi renunciatio de jure futuo facta ſit, prius effectum non ſortietur, niſi hereditas fuerit delata, Ruin. *conſ. 204. num. 28. lib. 1.* Ripa *reſp. 6. num. 3. lib. 1.* Vult. 1. *conſ. Marp. 17. num. 6.* cùm quælibet renunciatio etiam jurata, tam ea quæ

facta eſt ob delatam, quam futuram hereditatem hanc clauſulam habere intelligatur rebus ita ſtantibus. Natt. *in repet. cap. quamvis. num. 7. de pact. in 6. per l. fin. Cod. de non numerat. pecun. cap. quemadmodum 25. extr. de jurejur.* Bart. *in l. 1. §. & poſt. de oper. nov. nunciat.* Pariſ. *conſ. 3. num. 27. Vol. 2.* Michaël Graſſer *lib. 1. Comm. concluſ. cap. 10. quæſt. 2.* Boer. *deciſ. 204.* Corn. *conſ. 80. num. 1. Verſ. præterea. & num. 2. Vol. 4. per l. continuus 137. §. cum quis 6. ff. de V. O. cap. ne quis 22. quæſt. 2.* Gœdd. *1. conſ. Marpurg. 27. num. 183.* Cravett. *conſ. 42. num. 1. Verſ. ſed contrarium.* Cacheran. *deciſ. Pedemont. 98. num. 11.* Tiraquell. *cauſ. ceſſante. p. 1. num. 97.* Guid. Papæ *deciſ. 192.* Boer. *deciſ. 204.* Salic. *ad l. pactum dotale. Verſ. & aliàs. C. de collat.* Hineque reſponſum eſt, cum quidam maximam partem donaſſet, ac promiſiſſet donationem, nullo unquam tempore per ſe revocatum iri, & generaliter omni legum auxilio renunciaſſet, non tamen inde Conſtantini reſcripto renunciatum cenſeri, *l. ſi unquam 8. C. de revoc. donat.* quin ſublatis deinde filiis revocare nihilominus poſſet, Roman. *conſ. 269.* licet ſit ſecus, ſi ſpecialiter ei legi renunciatum eſſet, tum enim de filiis cogitatum fuiſſe declarant Iaſ. Dec. *ad l. pen. C. de pact.*

Limita 11 quod reſtringatur ad illud jus, quod in præſentia nec re nec ſpe probabili competit, ita notabiliter expoſuit Bartolus *in l. poſt emancipationem. §. illud de liberat. legat.* ubi ait, quod ſpes ſuccedendi non eſt legitima, niſi quando eſt fundata in jure præſenti, & ideò ſi quis in contractu remittit omne jus, quod habet, & habere ſperat, intelligitur illud jus, quod habet de præſenti, & quod habere ſperat in futurum, ex cauſa tamen de præſenti vid. Bartol. *in l. quod Servius. num. 4. Verſ. quod tene mente. ff. de condict. cauſ. dat.* Bald. *in l. pactum. num. 16. Verſ. 19. de collat.* Aleiat. *conſ. 46. Viſis. num. 6. Verſ. nec obſtat illud Verbum. Volum. 1.* Iaſon *in l. qui Roma. §. duo fratres. Verſ. adde etiam dictis. de Verbor. obligat.* Pacianus 1. *conſ. 132. num. 73. cum ſeqq.*

V.

Renunciationes ultra ſpecificata non ſunt extendendæ, *l. jubemus 21. C. ad SC. Velleian. l. tres fratres 35. l. emptor 47. §. Lucius 1. ff. de pact. l. qui cum tutoribus 9. §. fin. ff. de tranſact.* Decius *conſ. 352. num. 7.* Nicol. Boer. *quæſt. 23. num. 9. in fin.* Carpzov. *p. 3. conſtit. 16. defin. 20. num. 7.* ſunt enim eæ juris ſtrictiſſimi atque ita ſtrictè interpretandæ, ut quamprimum aliquid operatæ ſint, nihil amplius operari debeant, *l. ſi unus 27. §. 4. Verſ. ante omnia. Emptor 47. §. Lucius 1. ff. de pact.* Carpzov. *p. 2. conſt. 46. defin. 12. num. 6.* Riminald. jun. *conſ. 484. num. 33. Vol. 5.* Curtius jun. *conſ. 23. in princ.* nec ab una re ad alteram porrigendæ. Bald. *in l. in ſumma. §. ſin autem. ff. de condict. indebit. & in l. 1. C. de tranſact.* Decius *conſ. 164. num. 6. conſ. 493. n. 21 & 26. conſ. 595. num. 20.* Ludov. Roman. *conſ. 168. per l. ſi domus 21. ff. de ſervit. urb. prad. l. ſnum 13. C. de jur. deliber.* Gœdd. *1. conſ. Marp. 24. num. 177.* quia odioſæ, ut multis deducunt Cravett. *conſ. 42. num. 2. tom. 1.* Cephal. *conſ. 58. num. 22.* Mynſing. *reſp. 50. num. 17.* Weſenb. *1. conſ. 11. num. 14. & conſ. 15. num. 6.* Indeque in dubio contra eas potius quàm pro iis judicandum.

Decia-

Decianus *conſ.*52. *num.*23. Vult.1. *conſ. Marp.*17. *num.* 58. Hin etiam in renunciationibus neque de re ad rem, neque de caſu ad caſum, de perſona ad perſonam extenſio datur, *l. jubemus* 21. *Cod. ad SC. Velleian.* Ciſner. *ad l.*5. *num.*4. *ff. de tranſact.* Gail. 2. *obſerv.*148. *num.*12. Gœdd.3. *conſ. Marp.* 26. *num.* 47. nec renunciatio quoad unum præjudicat quoad alterum. Decian. *reſp.*7. *num.*75. *Vol.*3. ſicut nec unius renunciatio nocere poteſt alteri. Bart. *in Auth. qui ſemel. num.* 15. *de probat.* imò nullius eſt momenti renunciatio, quæ alteri parti præjudicium aliquod grave affert, idem Bart. *in l. fin. §. idem quæſ. ff. de condict. indeb.* Conſ. Arg.1. *conſ.* 101. *num.* 22. ita renunciatio unius heredis ſequentibus in gradu nihil præjudicat, *l. qui ſuperſtiti* 64 *ff. de acquir. hered.* & *ibid. Bart. num.* 2. & 3. Bertachin. *in reperior. Verb. renunciatio.* Conſ. Arg.1. *conſ.*91. *num.*25. cùm renunciatio limitata ad perſonas duntaxat expreſſas reſtringatur, *arg...ſi mulier* 22. *C. ad SC. Velleian. fac. cap. unic. de eo qui finem fecit agnat. de feud. l.*27. *§.*4. *Verſ. ad omnia ff. de pact. l. ſi actorem* 24. *C. eod.* Roman. *in l. damni* 18. *§. ſi is qui* 5. *ff. de damn. infect.* Alex. *in l. Veteres. col. antepen. de acquir. poſſ.* Pariſ. *conſ.*12. *n.* 9. & *conſ.*32. *n.*13. *Vol.*1. & *conſ.*19. *n.*50. *vol.*3. Dec. *conſ.*316. *n.*9. *col.*2. *conſ.*452. *n.*21. Philip. Matth. 1. *conſ. Marp.*20. *num.*32.

VI.

Renunciare nemo intelligitur juri ſuo, quod neſcit, *l. ſi mater* 19. *ff. de inoffic. teſtam.* Fulgoſ. *in l.*2. *num.*5. *C. de reſcind. Vend.* Hyppolit. *ad rubr. ff. de fidejuſſ. num.* 36. & 37. Alberic. *in l.* 4. *§. quæſitum. ff. ſi quis caut.* Alex. *conſ.*42. *num.*5. *Vol.*1. Decius *conſ.*180. *num.*8. *conſ.*352. *num.*7. Gail.2. *obſerv.* 41. *num.* 2. Ignorantia enim impedit renunciationem, Fachin. 11. *contr.*65. *per l. eum qui* 21. *pr. ff. de inoffic. teſtam. l. fin. §. ſin autem* 2. *C. de furt.* nec ad ignota & non cogitata renunciatio extenditur, *l. legatum am* 8. *ff. de peric. hered.* Gail.2. *obſerv.*98. *num.*14. *l. ult. §. idem quæſit* 3. *ff. de condict. indeb.* Decius *conſ.*46. *num.*141. *Vol.*2. & *conſ.*43. *num.*37. *Vol.*3. Menoch. *conſ.*211. *num.*10. Cephal. *conſ.*3. *num.*100. *lib.*1. & *conſ.*218. *num.*18. *lib.*2. & *conſ.*647. *num. ult. lib.* 4. Vnde fit, quod ignorantes non poſſint dici renunciare, *l. genero* 8. *ff. de his qui not. inf. l. ſi quis in gravi* 3. *§. ſi condſtions* 31. *ad SC. Syllan. l. generali* 3. *Cod de tabular.* 10. 69. Cravett. *conſ.*226. *num.*6. *Verb. non obſtat. junct. num.*7. itaque renunciatio valida non eſt, niſi appareat renunciantem iſtum de jure ſibi competente fuiſſe certioratum, juxta notata Baldi *in l. Venditor* 11. *in* 4. *C. de reſcind. Vendit.* quapropter ne illi quidem juri quem renunciare intelligi, de quo dubitat, per text. *in l. fin. §. ſin autem neſciens. C. de furt.* probat Philipus Matth. 3. *conſ. Marp.*urg.25. *num.*15. & in ſpecie quod renunciatio non valeat, ſi mulier vires patrimonii ignoraverit, trad. Mynſ. *reſp.* 56. *num.* 26. Decian. *conſ.* 46. *n.* 14. Vult.1. *conſ. Marp.* 17. *num.* 5. Covarr.2. *Variar. reſolut. cap.*4. *num.* 1. Vbi declarando limitat, ut procedat in generali, non verò in ſpeciali renunciatione, huic enim qui renunciat, is etiam renunciat his, quæ ignorantur, item procedit in caſu dubio nec ſatis expreſſo, Gloſſa *in cap. ſanè. circ. fin. de renunciat.* Philipp. Matth. 3. *conſ. Marp.*24. *n.*48.

VII.

Renunciatio non præſumitur, niſi probetur, *cap. ſuper hec 5. de renunc.* Bald. *in l. 1. not. ult. C. de edict. Div. Adr. toll.* Decian *conſ. 100. num. 24. Vol. 3.* Cephal. *cenſ. 25. num. 49. Vol. 1. & conſ. 547. num. 39. Vol. 4.* Menoch. *lib. 3. de præſumpt. 45. num. 11. & lib. 6. præſumpt. 41. n. 1.* Cravett. *conſ 200. num 10. Volum. 1.* quia facti Cephal. *conſ. 605. num. 2. Volum. 4.* Mynſing. *reſp. 43. num. 38.* inde probari debet, & quidem evidenter, & per probationes arctiores, ut ſcribit Cephalus *dict. conſ. 605. num. 2. Volum. 4.* adeò ut ex actu aliquo etiam proximo non inducatur, niſi de ea expreſsè agatur. *cap ſanè 7. ibiq; gl. in Verbo ſuſtinere. in fin. de renunciat.* Vnde etiam quando alia conjectura ſumi poteſt, illa potius, quàm conjectura renunciationis ſumenda eſt. Ceph. *cenſ. 25. num. 50. Vol 1. & conſ. 434. n. 5. Vol. 3.* Renunciatio enim quædam eſt donatio & dilapidatio, *l. contra 28. §. filium 2. ff. de pact. l. ſi quis 12. de noVat.* Tiraquell *in l. ſi unquam. in Verbo donatione largitus. num. 173. & ibidem* Rip *quæſt. 11 num. 20.* & qui renunciat, alienare videtur, *l. fuit quæſtionis 24. ff. de acquirend. hereditat.* cum aliis adductis à Ruino *conſil. 205. num. 5. Volum. 1.* ac nemo ſuum jactare velle præſumitur, *l. cum de indebite 25. ff. de condict. indebit.*

VIII.

Renunciatio generalis jurata habetur pro ſpeciali, Bart. *in Auth. ſacramenta. num. 16. ibidemq;* Salicet. *num. 20.* Iaſon *num. 56. C. ſi adVerſ. Vendit.* Bald *in l. 1. num. 4. C. de commed. & in l. Antiqua 23. §. fin. num. 2. C. ad SC. Velleian.* Dd. *in l. ſciendum 30. de V. O. & in l. ſi duo 13. §. idem Iulianus. ff. de jurejur.* latè Iaſon *in §. item ſi quis. num. 12. Inſt. de action.* Tiraquell. *in Leg. connub. gl. 5. Verb. expreſſum. num. 148. per l. cum pater 77. §. filium matrem 23. ff. de legat. 3.* quia non intelligitur, quis temerè ad juramentum venire re non exactè conſideratâ & exploratâ, *l. qui jure militari 7. de teſtament. milit.* Iaſon *in l. ſi quis. num. 19. Cod. de pact.* nec intelligitur eâdem facilitate jurari, quâ renunciari, Cravetta *conſil. 192. num. 9.* Weſenb. *lib. 2. cenſil. 52. num. 25.*

IX.

Renunciationes ſunt perſonales, nec tranſmittuntur in gradum ſequentem, *l. ſi quis filium 34. C. de inoffic. teſtam.* Carpzov. *p. 2. conſtit. 35. defin. 11. n. 2.* ſiquidem jus repudiatum in filium non tranſmittitur, *d. l. ſi quis filium 34.* Weſenb. *1. conſ. 15. num. 15.* ſed liberi ad hoc admittuntur jure ſuo, & ex ſua perſona non obſtante renunciatione parentis, *l. 3. §. Emancipatus 5. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. l. ſi quis poſtumus 9. §. ſi filium 2. in fin. de liber. & poſth. l. ſi quis filio exheredato 6. de injuſt. rupt. teſtam.* Bart. *in l. 1. §. ſi filius. de conjung cum emancip. liber.* Iaſon *in l arrogator. num. 19. de adopt.* Faber *in l. ſi quis. num. 11. C. de inoffic. teſtam.* Alex. *conſ. 20. Viſo. num. 8. Vol. 1. & conſ. 4. Ponderatis. num. 13. Vol. 4. conſ. 119. Viſo. in fin. lib. 5.* ita nec matris renunciationem obſtare filio, quo minus ad avitam aſpirare hereditatem queat

queat, trad. Bart. *in l. qui superſtitio. num.* 3. & Caſtrenſ. *ibid. num.* 3 *de acq. hered.* Anchar. *conſ.* 315. Corn *conſ.* 116. *Difficultau. lib.* 2. Tiraquell. *de jur. primogen. queſt.* 40. *num.* 113. *& de retract. proximit §.* 1. *gloſſ.* 9. *num.* 142. Gabr. Roman. *lib.* 2. *de juramen. concluſ.* 6. *per totum.* Idem obtinere etiam in feudis, ubi ex pacto, non jure hereditario ſucceditur, & proinde filius jure ſuo, non patris venit, refert Socinus *conſ.* 73. *nuper. num.* 1. quia venit filius non ex ſucceſſione patris, ſed jure inveſtituræ antiquæ, *cap. ſi Capitaneus. Verb. per inveſtituram. de Feud. March.* Tiraquell. *in tract. de jure primog. queſt.* 40. *num.* 113. *& de retract. proximitat. §.* 1 *gloſſ.* 9. *num.* 142. Molin. *in conſuet. Pariſ. tit.* 1. *de feud. §.* 30. *num.* 133. præſertim ſi tempore renunciationis nec dum fuerit natus, *cap.* 3. *§ hoc quoque. ubi* Bald. Alvarot. *n.* 6. Iſern. *num.* 9. Matth. de Afflict. *num.* 6. *de ſucceſſ. feud.* Schurf. *conſ.* 50. *Inhibitat. num.* 2. *cent.* 1. *& conſ.* 82. *Habens. num.* 5. *cent.* 2. eum liberis futuris nihil præjudicare poſſit, *l. cum ſervus* 39. *§. ſi quis alicui* 4. *l. filius famil.* 114. *§.* Davus 11. *Verſ. quod ſi liberis.* ubi Dd. *de legat.* 1. Bald. *in l.* 1. *in fin. Cod. per quas perſon. nob. acquir.* multo minus filio in feudis. Pinell. *in l.* 1. *C. de bon. matern.* Curt. *conſ.* 1. *in pr.*

Declara procedere in caſibus, qui non in renunciantis vita, ſed poſt mortem evenerunt, ad quod ſucceſſor non defuncti, ſed ſuo jure venit, Bald. *ad l. ult. num.* 16. *C. de pact.* Caſtrenſ. *in l. qui ſuperſtitio. num.* 3. *ff. de acquir. hered.* ſeeus enim eſt, ſi caſus accideret in vita parentum, Jaſon *in l. ſi arrogator. n.* 19. *ff. de adopt.* Alex. *conſ.* 20. *Viſo. num.* 8. *vol.* 1. Tiraquell. *in tract. primog. q.* 40. *num.* 113. ſiquidem quando caſus daretur in vita renunciantis, qui juri ſuo puta delatæ ſucceſſionis renunciavit, tunc renunciando & liberis ſuis præjudicat, Baldus *in l. pactum, num.* 13. *C. de coll.* Cravetta *conſ.* 127. *n.* 1. atque ſic heres eius nullum ſuum jus, ſed tantum defuncti prætendere poteſt, qui eum reperiatur renunciaſſe, heres contravenire non poteſt, *d. l. cum a matre* 14. *C. de rei vindic.* Cravetta *conſ.* 34. *n.* 5. Bellon. *conſ.* 15. *num.* 5. Gozad. *conſ.* 75. *Prima. n.* 21. Dec. *conſ.* 181. *n.* 3.

X.

Renunciatio in dubio cenſetur facta contemplatione illius cui fit, Caſtr. *in l. plane. §. ſi duobus, num.* 9. *ff. de legat.* 1. Alex. *conſ.* 149. *num.* 5. *Volum.* 7. Nicolaus Boer. *deciſ.* 184. *prope fin.* Franciſcus Vivius *deciſ.* 316. *num.* 8. & in commodum omnium ſuorum heredum, Johannes Petrus Surdus *conſ.* 244. *num.* 33. ita quando pater ſtipulatur à filio, renunciationem pro ſe & ſuis, ſtipulatur illam ad commodum ſuæ hereditatis & omnium heredum, ita ut portio illa renunciata augeat totam hereditatem paternam, & dicatur cedere ad commodum patris, & ſucceſſivè omnium ſuorum heredum, illiſque omnibus accreſcere, *l. ſi pactum 9 ff. de probat. l. tale pactum* 40. *cum ſeq. ff. de pact.* Menoch. *conſ.* 197. *n.* 73. ubi ait, in ſpecie renunciationis hoc tradidiſſe, Dec. *in l. ſi actionem, num.* 3. *C. de tranſact.* vid. Jaſon. *conſ.* 217. *lib.* 2. Pariſ. *conſ.* 26. *num.* 26. *Vol.* 3. Socinus *conſ.* 34. *Vol.* 4. Alex. *conſ.* 149. *num.* 5. Gœdd. 3. *conſ. Murp.* 26. *num.* 191.

XI.

Renunciatio quævis judicatur à cauſa finali, Mattheſil. *in tract. Extenſ. col.* 2. Cenſetur enim renuncians incluſiſſe omnem caſum, qui ſub illa cauſa finali comprehendi poteſt, Ioh. Andr. *poſt gl. in Verb. Italia. de temporib. ord. in* 6. Iaſ. *in Auth. quas actiones. n.*17. *C. de SS. Eccleſ* quia hæc ſola ſignificat principalem aliquid agentium intentionem, ut ex Dec. *conſ.*350. *num.* 4. aſſerit Rol. à Valle *conſ.*58. *num.* 68. *Vol* 2. nec ullus præſumitur, actum inanem condere voluiſſe, ſed potius, ut omni meliore modo valeat. *l. quoties* 81. *de V.O.* Crot. *in l.* 1. *§. quę præſens. n.*18. *ff eod. per l.*4. *ff. de milit. teſtam.* Iohan. Gœdd. 1. *conſ. Marp.* 26. *num.*48.

XII.

Renunciationis tenor eſt attendendus, *cap. porrò* 7. *extr. de privileg. c. un. in fin de duob. fratrib. à Cap. in Veſtit. l. ſi ita ſtipulatus* 126. *§. Chryſogonus* 2. *in fin ff. de V.O.* quia non modo vim totius controverſiæ, & in quem ſcopum illa dirigatur, oſtendere poteſt, Bald. *in l. quoties* 12. *n.*3. *C. de ſuis & legitim.* Ruin. *conſ.*164. *n.*6. *Vol.*3. Pariſ. *conſ.* 42. *n.*78. *Vol.*1. Schurf. *conſ.*1. *num.*20. *cent.* 2. verum etiam ex eo mens & intentio renunciantis ſpectatur, atque ſic renunciatio reſtringitur, *l. emptor* 65. *§. ancillam* 1. *ff. de reſcind. l. in fideicommiſſi* 3. *§. cum Pollidius* 3. *ff. de uſur. l. ſi in quo animo* 27. *ff. de acquir. poſſ. l. cum parte* 77. *§. dulciſſimus* 20. *ff. de legat.* 2. *l. nomen debitoris* 34. *§. fin. ff. de legat.*3. allegatus à Paulo de Caſtr. *conſ.*332. *circ. pr. lib.* 5.

XIII.

Renunciatio non valet ſine certioratione juris, cui renunciatur, argum. eorum, quæ tradit Schurf. *conſ.* 96. *num.* 12. *cent.* 3. Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolitan.*350 *num.* 4. Tiraquell. *ad præfat. l. ſi unquam. num.* 99. *C. de revoc. donat.* Phil. Matth. 3. *conſ. Marp.* 24. *n.*15. Alex. *in l. pen. C. de pact.* Cephal. *conſ.* 405. *num.*42. *Vol.*4.

XIV.

Renunciatio ex communi uſu loquendi declaranda, Rom. *conſ.*179. *n.*5. Socin. *conſ.*37. *Vol.* 3. tum quia veriſimile eſt renunciantem id ſenſiſſe, quod convenit eum communi uſu loquendi, Socin. *in l. cum teſtamento. ff. de reb. dub.* Angel. *conſ.* 261. *col.*3. tum quod ſemper aliàs communis iſte loquendi uſus attendi debeat, Dd. *in l. cum de Lanionis* 18. *§. aſinam. ff. inſtrum. leg.* Bart. *in l. omnes populi. n.*59. *de juſtit. & jur.* Bald. *in l. fin. q.*14. *C. de hered. inſt.* Phil. Matth. 1. *conſ. Marp.* 20. *n.*59.

XV.

Renunciatio ſemel extincta per nudam conſenſus mutationem non reviviſcit, *l. qui res* 98. *§ aream* 8. *ff. de ſolut. junct. l. fin. C. de pact. ibiq;* Baldus. Vaſq. 3. *controv. uſufreq. c.*44. *n.* 9. Ioh. Gœdd. 1. *conſ.*26. *n.*272. & rebus in alium ſtatum mutatis renunciatio evaneſcit, ſicut pactum de renunciando. *l. fin.*

l. fin. qui satisdar. ceg. l. cum quis 38. *in pr. ff. de solut. l. Mœvia Nepotem.* 13. *§. uxore herede l. ff. de annuis legat. l. in confirmando 8. ff. de confirm. tutor.* Mynſ. *conſ.* 73. *num.* 17. *& ſeq.*

XVI.

Renuncians generaliter, non cenſetur renunciaſſe legitimæ, Pantſchm. 2. *quæſt. pract. §. n.* 103. quia præſumitur de ea non cogitaſſe, Socin. *conſ.* 50 *n.* 18. *Vol.* 2. quem ſequuntur Abb. & Dd. *in §. cæterum. in Auth. ut cum de appell. cog. gl. in clem.* 1. *verb. ſpecialiter. de judic. & ibid.* Ioh. ab Imol. Dd. *in l.* 3. *C. de impub. ſubſtit.* Caſtrenſ. *conſ.* 132. *incip. licet iſta.* Hyppolit. Riminald. *conſ.* 85. *n.* 14. *Vol.* 1. *& conſ.* 166 *n.* 4. *Vol.* 2. Burſat. *conſ.* 32. *num.* 49. *& conſ.* 102. Panciroli *conſ.* 105. *n.* 27. *Vol.* 1. Mandel. *conſ.* 66. *n.* 4. Schurf. *conſ.* 96. *num.* 1. *cent.* 1. Bertrand. *conſ.* 116. *& conſ.* 28. *n.* 6. *Vol.* 2. Socin. jun. *conſ.* 122. *num.* 22. *Vol.* 1. Berous *conſ.* 49. *num.* 30. *Vol.* 1. Curt. ſenior *conſ.* 76. & quia lex requirit ſpecialem renunciationem in legitima, *l. ſi quando* 35. *§. & generaliter* 1. *C. de inoffic. teſtam.* Exemplum proponit Guilhelm. de Cun. *in l. de his. ff. de tranſact.* ubi infert: Quod ſi frater reſignet ſorori ſuæ fundum pro ſua parte, ac ſoror dicat, ſe contentam eſſe, promittatque nihil amplius petere, nihilominus tamen poterit petere ſupplementum legitimæ, niſi ſpecialiter renunciaverit, quod multò magis in filio procedere reſpondit Vaſq. *in reper. l. quoniam in priori 16. C. de inoff. teſt. §.* 10. *lib.* 1. *n.* 552.

XVII.

Renunciatio in uno non inducit excluſionem in alio, *l. ſi domus* 21. *ff. de ſerv. urb. prad. l. ſuum* 13. *C. de jur. delib. l.* 1. *§. ſed videndum* 11. *de ſucceſſ. edict.* Caſtr. *conſ.* 86. *n.* 6. *lib.* 1. Gylm. 4. 1. *Vol.* 7. *n.* 25.

XVIII.

Renuncians cenſetur ſe obligare ad non petendum Bart. *in l. jubemus. Cod. ad SC. Velleian.* Canoniſtæ *in capit. pervenit. de emption. & vendit.* Henrichman. *conſ.* 1. *num.* 108. quia renunciatio dicitur abiiſſe in pactum, & ideò ab eo non recedendum, Baldus *conſil.* 437. *volum.* 1. Gylman. 4. 1. *Vol.* 7. *num.* 9.

XIX.

Renunciatione vel lapſu temporis excludi ſunt paria, *l.* 1. *§. ſed videndum* 11. *ff. de ſucceſſ. edict.* Ant. Hering. *in tr. de fidejuſſ. c.* 28. *n.* 4. Carpz. *p.* 11 *conſtit.* 1. *defin.* 8. *num.* 8.

XX.

Non valet generalis renunciatio, niſi ſpecialis aliqua præcedat, ita gloſſ. Gothofr. & Dd. communiter *ad l.* 4. *§.* 4. *ſi quis caution.* Sed negat Bachov. *in Comment. ad d. l.* hoc axioma *d. loc.* elici, cum eadem etiamnum iniquitatis ratio, quæ generalem nudam reprobat, hanc quoque conjunctam cum ſpeciali explodat. Nec porrò ſimpliciter negandum eſſe ait valere generalem re-

lem renunciationem. Vide omninò hac de re Themingium *quæſt.* 1. Grivell. *deciſione* 122.

XXI.

Specialis renunciatio (eumprimis mulierum) non eſt trahenda ad res vel perſonas alias, *l.* 21. *C. ad SC. Vellesan.* Neguſant *p.* 6. *de pignor. membr.* 3. *num.* 14. Carpzovius *p.* 2. *conſtit.* 16. *defin* 15. vide Sandæum *lib.* 3. *tit.* 11. *defin.* 4. juri enim alterius nemo renunciare poteſt, *capit. placet.* 12. *extr. de converſat. conjug.*

XXII.

Renunciatio etiam tacita præjudicat, *cap. olim* 19. *extr. de cenſib.* ſiquidem etiam tacitè renunciare juri ſuo poteſt, *cap. ex tranſmiſſa* 3. *extr. de renunc. cap quod* 15. *extr. de ſentent. & re judic. cap. pen. extr. de his quæ fiunt à mator.* verbi gratia, per factum contrarium, *cap. gratum* 20. *extr. de offic. delegat. cap. accedentibus* 15. *extr. de privileg.* ipſo facto. *cap inter* 20. *extr. de ſent. & re jud. cap. ult. extr. de vita & honeſt. Cler.* præſtando advocationem in cauſa, in qua jus habet. *c. ex literis* 6. *extr. de tranſact.* Cravett. *conſ.* 26. *n.* 12. Vult. 3. *conſ. Marp.* 21. *n.* 77. ita renunciat quis tacitè renunciationi, *c. gratum. extr. de off. deleg. c. perſonas* 4. *extr. de appell. c. ſolliciturdinem* 54. *extr. eod.* qui poſt appellationem teſtes producit, vel qui ſtat juri, *cap. cum venissent.* 25. *extr. de teſtib.*

XXIII.

Optione unius renunciat quis alteri, *c. officiis* 14. *extr. de teſtam.*

XXIV.

Renunciaſſe non intelligitur juri ſuo, qui gratiæ adverſarii ſe ſubmittit, *cap. veniens* 13. *extr. de renunciat.*

XXV.

Renuncians inſtrumentis & liti renunciaſſe intelligitur, *cap. cum pridem* 4. *extr. de pactis.* Vnde actis & proceſſui qui renunciat, perinde eſt, ac ſi inſtantiæ ſimpliciter renunciaret, Angelus *in l. poſtquam. num.* 3. *verſ. ſi autem renunciatur actis. colum.* 1. & ibi Alexand. *num.* 7. *verſ. quid autem ſi actor. colum.* 3. *num.* 49. Ripa *num* 49. *verſ. & ideò tenendo. col.* 9. Pacian. *conſ.* 71. *num.* 4.

XXVI.

Renunciatum eſſe juri, & aliquod jus non eſſe aut competere ſunt paria *l.* 1. *C. quando non petent. part. l.* 3. *in fin. & l.* 4. *ff. de bonor. poſſeſſ.* Baldus *in l. nam etſi. §.* 1. *ff. de inoffic. teſtam.* Roman. *conſ.* 43. *dubit.* 3. Vulteius 1. *conſ. Marp.* 17. *num.* 87.

XXVII.

Renunciatio plus poteſt quàm ſententia, Vult. *lib.* 1. *conſ.* 17. *num.* 84. ratio, quia ſententia fertur in invitum *l. inter ſtipulantem* 83. *§.* 1. *ff. de verb. obligat. l. ſumma cum ratione* 21. *§. fin. ff. de pecul.* Renunciatio autem præſup-

præſupponit animum & conſenſum renunciantis, *l. quæritur* 14. *§. ſi vendidor.* 9. *ff. de adil. edict. cap. quam periculoſum* 8. 7. *quæſt.* 1. & ideò licet ſententia contra rem judicatam non valeat, *l.* 1. *C. quando provocar. non eſt neceſſe. cap. expoſita* 11. *extr. de arbitr.* poteſt tamen rei judicatæ renunciari, & renunciatio valebit, *l. juris gentium* 7. *§. ſi paciſcar* 14. *ff. de pact.* Alex. *in l. judex poſt eaquam. col.* 2. *verſ. ſexto fallit. ff. de re judic. conſ.* 77. *col fin. & conſ.* 242. *vol.* 2. Patiſ. *conſ.* 5. *n.* 43. *vol.* 1. *& conſ.* 5. *n.* 16. *vol.* 2.

XXVIII.

Renunciatio evaneſcit non purificata conditione ſub qua facta eſt. arg. *l. neceſſario* 8. *ff. de periculo. & comm. rei vend. l. quoties* 14. *ff. de noxal. l. Titio centum* 71. *§. ante nuptias* 4. *ff. de condit. & demonſtrat.* Tiraquell. *de retract. proxim. §.* 1. *gloſſ.* 2. *num.* 22. Pariſ. *conſil.* 31. *num.* 17. *vol.* 4. Rolandus à Valle *conſ.* 11. *num.* 2. *&* 5. *vol.* 1.

CAP. XXXII.

Repetitio. Iteratio.

Axioma I.

Turpius repetuntur & condicuntur, quam ab initio non ſolvuntur, *c.* 25. *§.* 1. *verſ. quia turpius. extr. de jurejur.* Berlich. 1. *concl.* 64. *n.* 120.

II.

Repetitio non eſt ab eo qui ſuum recepit, *l. pupillus* 24. *in fin. qua in fraudem credit.* Weſenb. *de privileg. cred. n.* 7. Multo minus ab eo qui ex re judicata per executionem & aſſignationem Magiſtratus recepit, *l. cum Dominum* 13. *C. de pignor.* Weſenbec. 1. *conſ.* 49. *n.* 13.

III.

Repetitio fieri debet tantum in neceſſariis, Bart. *in l. repetendi. colum. penult. de legat.* 3. *& conſ.* 39. Socin. *conſ.* 10. *incip. quamvis. col.* 6. *lib.* 2. Cuman. *conſ.* 22. *incip. teſtator. col.* 10. Lud. Gom. *ad §. aquæ. Inſt. de action. n.* 29.

IV.

Repetitio tacita in dubia voluntate ſemper eſt admittenda, *l.* 4 *C. ad SC. Trebell. l. ſi Titio* 61. *§. Iulianus* 1. *de legat.* 2. ita etiam tacitè videtur repetita eadem conditio legati, non ſecus ac ſi repetitio nominatim facta eſſet, *l. cum pater* 77. *§. ab inſtituto* 15. *de legat.* 2. vid. Cujac. *in recitat. ad l.* 2. *de legat.* 2.

V.

Poſitum in priori parte Legis ſeu in præfatione, id repetitum cenſetur in poſteriore *§. at nec plurimi* 15. *Inſtitut. ad L. Aquil. ubi Dd. communiter.* Ratio, quia una Legis particula per aliam declaratur, quemadmo-

ex contextu voluntas teſtatoris ſæpè colligitur. *l. nummiu 75. de legat.* 3. Harprecht. *in Comment. ad d. §. 15. num. 4.* ubi ampliat ut qualitates in uno capite poſitæ etiam in aliis cenſeantur repetitæ, *l. cum ſervus 18. de condit. inſtitut. l. Seja 20. §. Gajo 2. ff. de fundo inſtruct.* Mantica *lib. 5. de conjectur. ultim. voluntate, cap. 42.*

Declarat hoc Axioma diſtinctione Angel. *ad d. §. 15.* quod referat an una ſit lex, quæ tamen habeat plura capitula, an vero ſint leges diverſæ, quo ad prius, loquimur vel de his, quæ pertinent aut ad facti enarrationem aut ad juris diſpoſitionem, ita ut ſi illo caſu plura capitula inſerantur, ſub diverſis orationibus repetita in ſequentibus non intelligantur, *l. 2. in princ. ff. de ℣i bon. rapt.* ſi autem eadem oratione, repetita cenſeantur, *l. 3. §. quid ait Prator 7. ff. de incend. ruin. naufrag.* hoc vero, ſi ea quæ ſunt in præcedentibus contra jus commune vergant, & ab eo exorbitent in ſubſequentibus repetita haud quaquam videantur, arg. *l. uxori 33. §. uxori 1. de legat. 3.* ſi autem ſecundum jus commune, tunc ſi verſemur in capitulis proximis, locum quidem habeat regula, *l. 29. §. 6. de adulter.* ſecus in diſtantibus capitulis, inter quæ alia intercedunt & interjecta ſunt, *§. item lapilli. Inſtitut. de rer. diviſ.* Quoad poſterius vero obſervandum, num anterior Lex veniat per modum regulæ, atque ſic ſi præcedat, tum præmiſſa intelligentur in omnibus repetita ſubſequentibus, arg. *l. regula 9. circa fin. de jur. & facti ignor.* ſi autem non præcedat, tunc ſi una lex ad interpretationem alterius veniat dicta quidem in una Lege præſumuntur repetita in altera, *l. nihil 2. de conjunct. cum emancip. liber.* ſecus vera ſit ſi ad alterius interpretationem non veniat, *l. 1. §. meminiſſe 9. §. quod autem 15. de ventr. inſpic. confer. tom. regular. in ℣erb. repetitio.*

VI.

Repetitio datur ei, qui tutus eſt exceptione, Vaſquez 3. *contr. jur. civil. cap. 63. n. 37.* Vbi omnino diſtinguit inter exceptionem facti vel intentionis, qualis eſt exceptio ſolutionis, *l. qui ſe debere 7. ff. de condict. ob cauſam.* & hoc reſpectu indiſtinctè poſſe repeti, textus eſt *in l. ſed etſi me 22. in princip. ff. de condict. in deb.* & inter exceptionem juris, quæ elidit naturalem obligationem, quam competere præſupponebat, quoniam vero talis exceptio aut tollat obligationem naturalem, & elidat civilem, ut eſt exceptio pacti de non petendo, *l. 27. §. ſi pactus. ff. de pact.* aut civilem tollat & elidat naturalem, qualis eſt exceptio præſcriptionis, aut civilem tollat & naturalem nullo modo tangat, ut eſt exceptio ſententiæ, aut nec civilem nec naturalem tollat, ſed elidat utrumque, ut exceptio Macedoniani & Vellejani, aut nec civilem nec naturalem tollat, nec etiam elidat, ſed ſolum actionem elidat, *l. Iulianus 60. de condict. indeb.* 1. ut eſt exceptio litis pendentiæ. ideoq; quomodo una ab altera differat, declarat latiſſime Vaſquez *d. loc.*

VII.

Quamvis præterita interdicta ſufficiant, tamen etiam illud iteramus, *l. Apoſtolorum 4. C. de Apoſtat. l. ult. ubi Purpuræ nundinas, licet innumeris conſtitutionibus prohibita. C. de Veſtib. holober.* 11. *Iſt. B.* Cum enim Impp. ipſi neſciant

neſciant & mirentur, quando & quomodo Leges in deſuetudinem veniant, ideò opus eſt ſubinde repetitione. *l. 53. § 1. C. de Epiſcop. audient.* Vbi Iuſtinianus fatetur de Religioſis ordines deſerentibus multa ab aliis Impp. fuiſſe ſancita, quia tamen ea non fuerint obſervata, ideò ſe ex nova hac lege Clericos teneri velle, confer *l. 2. princ. cum §. 1. ad SC. Vellejan. de public. judic. L. hâc repetitâ 13. C. de Erogat. milit. Annon. l. 1. §. 1. C. de annual. except.*

VIII.

Non rarum eſt in jure noſtro, ut idem in diverſis locis repetatur, & quod alioqui certum eſt, clarius explicetur *l. 1. §. quamvis 11. de Ventr. inſpic.* Hartman. Piſtor. 2. *quæſt.* 36. *num.* 27. fac. *l. 16. C. ad L. Iul. de adulter.* eadem tamen rurſus repetere nihil eſt neceſſe, Weſenb. *in parat. de poſſ. hered. petit. in fin.* videntur enim ejuſmodi repetitiones ſæpè numero moleſtæ odioſæ & vitandæ. Conſ. Argent. 1. *conſil.* 5. *n.* 1. Exemplo ſit Scævola qui dum denuò conſultus, paucis quibuſdam mutatis, nec tamen mutata facti ſpecie præcipua, Scævola non iterat reſponſum ſuum, ſed reſpondet ſe ſupra reſpondiſſe *in l. uxorem 41. §. legaverat 6.* junct. *§. pater naturalis 11. de legat. 3.* Eodem modo reſpondet etiam Paulus *in l. quare 58. §. pen. de adil. edict.* vid. Cujac *in recit. ad Scævolam, in præfat.*

IX.

Repetitio ſuperſedenda eſt, ubi non poteſt eſſe redditio, *cap. ſi res 1. in princ. 1. quæſt. 6.*

X.

Quoties naturalis cauſa ſolutioni factæ ſubfuit, toties ceſſat repetitio. *l. 3. §. ult. quod quiſque jur.*

XI.

Repetens indebitum ſolutum, illud debet probare. *c. ult. extr. de ſolut.*

XII.

Repeti non iniquè debet, debitum benigne remiſſum. *cap. quod debetur 2. 14. quæſt. 1.*

CAP. XXXIII.

Repræſentatio.

Axioma I.

Repræſentatio non intelligitur eſſe donatio, Cujac. *in Iulian. 49. ff. ad l. 17. §. ult. qua in fraud. credit.*

Intellige ſi per ſe & ſola conſideretur, *l. ſed ſi vir 31. §. quod vir 6. de donat. inter vir. & uxorem.* ſed relata ad conſilium fraudatoris eſt donatio, *l. ait Prætor. 10. §. ſi cum in diem 12. qua in fraud. credit.*

II.

Repræſentatio eſt favorabilis & divino juri congruens & in omni materia extendenda, Bald. *in l.* 1. *§. in primo, per illum text. ibi naturali ratione ſubnixum. C. de Caduc. toll.* Felin. *in cap. tuæ nos. col.* 1. *Verſ. eſt ad iſta. extr. de jurejur.* Vnde etiam videmus, quod jus repræſentationis non modo locum habeat in ea ſucceſſione, quæ ex jure civili deſcendit, ſed& in feudo atq; Emphyteuſi, adeoque in jure patronatus etiam obſervetur per *c. unic. de natur. ſucceſſ. feud.* Dd. *in c. un. §. ſi verò, defic. de ſucceſſ fratr. Vel. grad. ſucced. in feud.* Guil Bened *in c. Raynutius* 16. *in verb. & uxorem nomine Adelaſiam, num.* 56. *extr. de teſtam. per cap. cum ſeculum* 13. & ibi Panorm. *extr. de jure Patronat.* Innocent. *in cap. cum* 18. *extr. de rejudic.* Corn. *conſ.* 24. *volum.* 2. Fulgoſ. *in Auth. poſt fratrem. C. de legitim. hered.* imò & in ea ſucceſſione quæ ex ſtatuto defertur. Bald. *in l. ſcimus. C. de inoffic. teſtam.* Fulgoſ. *in l. de quibus. ff. de LL.* Iaſon *in l.* 11. *num.* 37. *C. unde liberi.* Dec. *in l.* 1. *num.* 19. *C. de ſecund. nupt. & conſil.* 484. *col.* 2. Curt. ſen. *conſ.* 8. Alex. *conſ.* 68. *vol.* 1. Iaſon *conſil.* 159. *col.* 4. *lib.* 3. Hartman. Piſtor. 2. *queſt.* 43. *num.* 17. Philipp. Matth. 1. *Conſil. Marp* 20. *num.* 71. *cum ſeqq.* atque ſic non tam in fideicommiſſis, Gloſſ. Imol. Paul. de Caſtr. Angel. *in l. cum ita. §. in fidecommiſſo. ff. de legat.* 2. Gozadin. *conſ.* 40. Cravett. *conſ.* 67. Roland. à Valle *conſ.* 68. *vol.* 1. Regner. Sixtin. 2. *Conſil. Marpurg.* 18. *num.* 129. Alvar. Valaſc. *de jur. Emphyt. quæſt.* 50. *n.* 41. & in quibuſcunque hominum diſpoſitionibus quibus heredes ad ſucceſſionem vocantur, cujuſmodi ſunt inveſtituræ & aliæ diſpoſitiones contractuum & ultimarum voluntatum ea attendatur, ſecundum gloſſ. *in l. cum ita. §. in fidecommiſſo. quam ibidem ſequuntur* Imol. Paul. de Caſtr. *de legat.* 2. Tiraq. *in tract. de jur. primogenit. quæſt.* 40. *n.* 184. quam communem ait Alex. *conſ.* 88. *num.* 1. *vol.* 1. Gabr. *in ſuis concluſ. lib.* 4. *titul. de fideicommiſſis. concluſ.* 3. *num.* 1. & in practica ſervandam eſſe, dicit Corn. *in l. ultim. de verb. ſignific.* nec ab ea in conſulendo vel judicando recedendum eſſe, refert Iaſon *conſ.* 215. *col.* 5. *verſ. ſed præmiſſis. vol.* 4. quam maximè in ſucceſſione deſcendentium & liberorum procedere *ex l. ſed etſi* 6. *§. nepotes. l. Lucius* 85. *de hered. inſtit.* trad. Dd. *in l.* 1. *Cod. de condit. in ſert.* Tiber. Decian. *reſponſ.* 1. *num.* 346. *vol.* 1. Bart. & Alciat. *in l.* 220. *ff. de verb. ſignific.* unde etiam filius jure repræſentationis nonmodo omnes qualitates & privilegia tàm perſonæ patris, quam gradus competentia ſibi aſſumit. Bart. *in l.* 1. *§. ſi ſit ſilius. ff. de conjung. cum emancip. liber. & in l.* 2. *in fin. C. de liber. præter.* ſed etiam nepos & in feudis ſuccedit in gradu patris eumque repræſentat, tàm ſi ſit ſolus, quam ſi concurrat cum patruo filio Vaſalli defuncti, *c. n. circ. princ. de ſucceſſ. feud.* vid. latè hac de re Alvar. Valaſc. *de jur. Emphyt. qua.* 50. *per tot.* Hartman. Piſtor. 2. *quæſt.* 23. & an inter aſcendentes locum habeat Hunn. 3. *Car. reſolut. text.* 1. *quæſt.* 31.

CAP.

CAP. XXXIV.

Reprehenſio.

Reprehenſio temeraria eſt prohibita, *cap. noliste 5. diſtinct.* 21. ſed tum juſta dicitur, quando primum fit in ſe ipſo, & poſtea in alio, *cap. qui ſine 3. & ſeq. c. poſtulatus 6. 3. q. 7.* Vnde etiam reprehenſio autoritatis, quæ tantum Superioribus convenit, debet fieri cum benevolentia, *cap. licet 3. diſt. 45.* & reprehenſio zeli, quæ minoribus conceditur in majores, debet fieri cum reverentia, *c. ſi quis ſuper 42. §. ex his. 2. quæſt. 7.*

CAP. XXXV.

Reprobatio.

Axioma I.

Reprobatio eſt ſpecies defenſionis, Carpzovius *part. 1. conſtitut. 16. definit. 13. num. 5.* quæ nemini deneganda, quin & ipſo jure competit, ut de novo ab ipſo judice eam impetrari non ſit neceſſe, arg. *l. 1. verſ. ut ſuperfluum. C. de theſaur.* Hartman. Piſtor. *part. 2. quæſt. 2. num. 6.* Iacobus Schultz *1. quæſt. 49.*

II.

REPROBATIO unius ex duobus propoſitis, videtur includere approbationem alterius, *l. Tribunus 20. §. fin. ff. de teſtam. milit. cap. nonne 5. de præſumpt.* Surd. *deciſ. 195. num. 3.* D. Barboſ. *in l. cum Prætor, in princ. num. 37. & num. 53. cum ſeq. ff. de iudic.*

III.

REPROBARI amplius non poteſt ſemel approbatum, *cap. nulli 9. extr. de accuſat. vid. ſup. lit. A. c. de Approbatione.*

CAP. XXXVI.

Repudiatio.

Repudiari id non poteſt, quod quis ſi velit, habere non poteſt, *l. 174. §. 1. de Regulis Iuris* unde & hereditas illa repudiari nequit, quæ nec adiri poteſt, *l. 4. l. is poteſt 18. ff. de acquir poſſeſſ.* vid. Philipp. Matth. *ad l. 3. ff. de Reg. Iur. num. 3.* & ibidem Hyppolit. à Collib.

Digitized by Google

Cap. XXXVII.

Repugnantia.

Axioma I.

Repugnantia se illidunt, & sibi invicem fidem derogant ut contraria, *l. 1. C. de furt.* & ibi Dd. *l. scriptura* 14. *C. de fide instrum.* Dec. Cagnol. *in l. pugnantia. ff. de R. I.* Cons. Argent. 1. *cons.* 21. *n.* 4.

Intellige si scil. nullo distinctionis fœdere conciliari possint, Philip. Matth. *ad l. pugnantia* 188. *de R. I.* Exemplum est *in l.* 16. *de condit. Instit.* ubi Marcianus inutilem eam institutionem scribit, si quis hoc modo heredem scripsisset: si Titius heres erit, Sejus heres esto, si Sejus heres erit, Titius heres esto. Eadem ratione & Iulianus *in l. si is qui* 13. *§. utrum ita* 3. *de reb. dub.* duas orationes pugnantia continentes falsas simul esse dixit, quapropter si removeri distinctione possint, interpretari debet dispositio ne contradicat, *cap. inter dilectos* 16. *de fid. instrument.* Bart. *in l. fin. §. idem quæsit. de condict. indeb.* Alex. *consil.* 141. *colum.* 4. *lib.* 2. Dec. *ad d. l. ubi de Regulis iuris. num.* 3.

II.

Vbi repugnantia ibi incertitudo, *cap. solicitudinem* 54. *extr. de appellat. l.* 1. *C. de furt.* Laurent. *in tract. cautel. cant.* 143. *num.* 4.

Cap. XXXVIII.

Repulsio.

Axioma I.

Qui una via repellitur, admittitur per aliam viam, *cap. constitutum* 45. *extr. de appellationib.*

II.

Repellere qui negligit injuriam à socio, si potest repellere, tàm est in vitio, quàm ille qui facit, *cap. non. cap. ult.* 23. *quæst.* 3.

III.

Repellere vim vi licet incontinenti, *cap. si vero* 3. *cap. perpendimus* 23. *extr. de sentent. excommun.* quia talis repulsio violentiæ per vim est juris naturalis, *cap. jus naturale* 7. *dist.* 1. *Gid. infr. lib. ult. cap. Vis.*

Cap.

Digitized by Google

Cap. XXXIX.
Requiſitum.

Axioma I.

Quod jus vel ſtatutum non requirit, id nec nos debemus deſiderare, *l.* 8. *de public. in rem act.* quia ejus eſt ſupplere, cujus etiam fuit condere, *l. uls. C. de LL. cap. ult.* 25. *q.* 1. qui ſi plus voluiſſet, nulla fuiſſet difficultas id perquè requirere, exempl. *l. unic. §.* 11. *C de Caduc. toll. c. ad audientiam* 12. *extr. de decim.* Petr. Gilcken *de præſcript. p.* 2. *m.* 1. *cap.* 4. *num.* 31 vid. omninò de requiſitis Anton. de Morator. *præſcript. tit.* 7. *concluſ.* 22. *num.* 67. quod enim à jure non requiritur, non eſt ſuperſtitiosè deſiderandum, poſt Cravett. Rol. à Valle *de inventar. part.* 3. *quæſt.* 52. *incip ſed quid dicemus, pag.* 107. ne quidem in feudis & Vaſallis, Schrader. *de feud. part.* 6. *cap.* 1. *n.* 22.

II.

Quotieſcunq; aliquid à Lege non requiritur, etſi illud veniat inutiliter aut minus rectè, non tamen vitiat actum, *l.* 1. *C. de rei uxor. act.* Neque enim debemus plus ad formam ſeu ſubſtantiam alicujus actus exigere, quam lex ipſa exigit, arg. *l. illam meritò* 19. *verſ. ſuperſtitibus quidem. C. de collat. Novell.* 18. *cap.* 5 Harprecht. *ad §.* 3. *Inſtit. de locat. conducto. num.* 236. Idque etiam in teſtamentis locum habere, docet Gloſſ. *in l. qui teſtamento. §. per contrarium de teſtam.* & latius exornat Fernand. Vaſq. *in tr. de ſucceſſ. creat. libr.* 2. *part.* 1. *§.* 13. *limitat.* 9. *num.* 25. Pantſchman. 2. *quæſt.* 21. *num.* 6. E diverſo eum plura à Lege requiruntur ad ſolennitatem actus conjunctim ea interponenda ſunt, aliàs effectus non ſequetur, *l. unic. §.* 2. *C de ſuffrag. l. ſi heredi plures* 5. *de condit. inſtit.* Reincking. *lib.* 1. *claſſ.* 4. *cap.* 1. *num.* 33. Bocer. *de pœna furti, cap.* 1. *num.* 132.

III.

Quoties plura copulativè requiruntur, omnium complementum requiritur, nec ſufficit partis adimpletio, *l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit* 121. *de V. O.* Gail. 2. *obſ.* 125. *num.* 8. *l. ſi heredi* 5. *de condit. inſtit.* Limitat hanc regulam Tiraquel. *in tract. ceſſante cauſa ceſſat effect. limit.* 22 *num.* 17. *pag.* 42. ut procedat, ſi utrumque requiſitorum conſideretur ad illum effectum producendum, ſecus ſi alterutra ratio non æquè habeatur in conſideratione.

Cap. XL.
Res.

Axioma I.

Re ſua uti vel abuti merè facultatis actus eſt, qui nullo tempore abſque prohibitione & patientia huic acquieſcente præſcribitur, Panorm. *in cap. quod translationem. num.* 4. *de offic legat. cap. accedens* 14 *de conceſſ. prabend. cap. pervenit* 15. *de cenſib.* Schuſ. *conſil. cum Genuenſibus. n.* 20.

centur.

centur. 3. Baldus *in l. 6. C. de ſervit. per l. viam 2. de via public.* Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. tit. de juſtit. §. 4. verb. nova miliția. num.* 11. Iaſon *in l. beneficia. num.* 56. *de conſtit. Princip.* latè Tiraquel. *in retract. conven. §. 1. gloſſ. 2. n.* 21. Weſenb. 2. *conſ.* 58. *n.* 7.

II.

Res ipſa alia eſt à poſſeſſione rei, *l. ſi duo* 3. *§. fin. ff. uti poſſid. l. qui reſtituere* 8. *l. officium* 9. *ff. de rei vind.* Vult. 3. *conſ. Marp.* 20. *n.* 6.

III.

Res quælibet præſumitur retinere qualitatem, qua ſemel imbutam eſſe conſtat, arg. *l. videamus* 17. ubi Batt. *ff. quod met. cauſ. l. pater* 38. *§. quindecim* 5 ibique Bart. *ff. de legat. 3. cap. ſemel* 8. ubi Dyn. *de R. I. in* 6. & manere in eo ſtatu quo antea fuit, *l. ex perſona* 3. *Cod. de probat. l. fin. in princ.* ubi Bart. & Angel. *C. de pigner. act. l. ſi quis* 3. *ff. de ſerv. expert.* Regner. Sixt. 2. *conſil. Marpurg.* 18. *num.* 38.

IV.

Res opera humana factæ non habent acceſſorium, niſi quæ Lege ſcripta vel conſuetudine aut diſtinctione Dominorum ſunt ſtatuta, *l. quod in rerum* 24. *§. ſi quis* 2 *ff. de legat.* 1. *l. locus* 60. *de V. S. l.* 6. *§. ſi quis* 3. *ff. comm. prad.* quod declarat pulchrè Innocent. *in c. cum ad ſedem. de reſtitut ſpoliat.* vid. Oldendorp. 2. *conſ. Marp. §. n.* 122.

V.

Res ſua nemini invito debet auferri, *§. ult. ibi nec cuiquam. Inſtit. de his qui ſui vel alien. jur. l. ſi filiofam.* 25. *§.* 1. *in fin. ſolut. matr. l.* 9 *C. de judic.*

VI.

Res quæ ſuccedit in locum alterius, eodem jure cenſeri debet cum illa, *cap. Eccleſia* 3. *ut lite pendent.*

VII.

Res intelligi debet, ut potius valeat, quam pereat, *cap. inter* 6. *extr. de fide inſtrum.* vid. *ſup. lib. I. cap. Actus.*

VIII.

Rei meæ occaſione quod per alium quæritur, mihi de jure reſtituendum eſt, *cap. in noſtra* 10. *extr. de ſepultur.*

IX.

Rei ſubjectus eſt ſermo, non res ſermoni, *cap. intelligentia* 6. *de V. S.*

X.

Res ſi venit ad eum ſtatum à quo incipere potuit, tenet, etiamſi ob initio non tenuit, *cap. placet* 12. *extr. de conver. at. conjug.*

XI. Rei

XI.

Rei ſuæ quilibet liber eſt moderator, & arbiter, ut poſſit facere quicquid velit, *l. in traditionib.* 41. *ff. de pact. l. in re mandata* 21. C. *mandati* Caſtrenſ. *conſ.* 260. *Viſis compromiſſo. col.* 2. *in princ. lib.* 1. Roman. *conſ.* 277. *Non eſt dubium. num.* 2. *verſ. conſequens eſt.* Cephal. *conſ.* 121. *num.* 10. *& conſ.* 429. *num.* 56. *&* 57. Decius *conſ.* 48. *in princ. lib.* 2. Ubi ampliat etiam in rebus de futuro, Thomas de Thomaſſet. *in floribus Legum, reg.* 98. *&* 247. Menoch. *quæſt. illuſtr.* 28 *num.* 15. Perez. *ad l.* 1. *verſ. ex qua infertur. tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin. pag. mihi* 76. Eſcobar. *de ratiocinat. cap.* 90 *num.* 50. Menochius *conſ.* 255. *num.* 10. *& conſ.* 296. *num.* 41. Molin. *de Iuſtit. tract.* 3. *diſp.* 1. *concluſ.* 1. Cardinalis Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 2. *lit. D. concluſ.* 486. *& tom.* 6. *lit. R. concluſ.* 112. Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſiaſt. reſol.* 149. *num.* 4. *in* 2, *edit.* Mar. Antonin. *var. reſolut. lib.* 2. *reſol.* 45. *num.* 6. Rot. *deciſ.* 105. *num.* 6. *apud Farinac. p.* 1. *recent. & deciſ.* 457. *num.* 3. *apud eundem p.* 2. *recent.* de quo etiam Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *de præſumpt.* 83. *n.* 8. Vincent. Carot. *ſing.* 457. Iniquum enim eſt, liberum non eſſe homini ingenuo de rebus ſuis poſſe diſponere, *l. non uſque adeo* 2. *ff. ſi quis à parente fuerit manumiſſ.* Curtius jun. *conſ.* 110. *num.* 8. Caſtrenſ. *conſ.* 260. *col.* 2. *in princ. lib.* 1. quos refert Cardin. Tuſch. *d. lit. R. concl.* 112. *num.* 4. ubi *num.* 11. *per l.* 1. *§. ſi impuberi* 21. *ff. de coll. bonor.* ampliat in tantum, ut poſſit quis res ſuas projicere in mari, & citat Caſtr. *conſ.* 125. *col.* 1. *lib.* 1.

Unde in conceſſione, ſeu traditione rei ſuæ poteſt quis apponere legem quam velit, *l.* 1. *§. conveniat* 6. *ff. depoſiti, l. ſi quid poſſeſſor* 31. *§. ſicut autem* 3. *l. ſed et ſi lege* 25. *§. conſuluit* 11. *ff. de petit. hered. l. legem* 10. C. *de pact. l. legem* 9. C. *de donat.* Corn. *conſ.* 24. *per totum. lib.* 2. ubi loquitur in emphyteuſi, & feudo, Cephal. *conſ.* 3. *num.* 51. ubi in primogenitura, Cravett. *conſ.* 82. *num.* 6. Surdus *de aliment. tit.* 8. *privileg.* 56. *num.* 93. *& tit.* 9. *quæſt.* 18. *num.* 13. *&* 14. *& deciſ.* 62. *num.* 6. Cald. Pereira *de poteſt. eligendi. cap.* 16. *num.* 6. *& de extinct. emphyt. cap.* 3. *num.* 11. Cabed. *Luſit. deciſ.* 31. *in princ. p.* 2. Bobadil. *in ſua Politica lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 63. Stephanus Gratianus *diſcept. forenſ. cap.* 175. *num.* 5. Cened. *pract. & canon. quæſt. lib.* 1. *quæſt.* 35. Card. Tuſch. *d. lit. R. concluſ.* 112. *num.* 17.

Declara axioma procedere in re ſua libera, ſecus ſi res ſit communis, vel in qua alius jus habeat, Anchar. *conſ.* 155. *Optimis rationibus. num.* 7. *& ſeq.* Boër. *deciſ.* 320. *num.* 12. *verſ. ex quo ſecundum.* ubi ſubdit, quod in re ſua quis non poteſt contra jus; nam contra leges & contra bonos mores non poteſt quis de re ſua diſponere, quia Reipublicæ intereſt, ne quis re ſuâ malè utatur, Abb. *conſ.* 48. *Videtur primò, circa fin. verſ. nec obſtat ſi dicatur, lib.* 2. quem refert Cardin. Tuſch. *d. lit.* R. *concluſ.* 112. *num.* 28. In præjudicium enim tertii re propriâ abuti nemini licet, Menoch. *conſ.* 226. *num.* 50. *& 51. & de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 83. *num.* 8. Johan Mar. Novar. *quæſt. forenſ. lib.* 1. *quæſt.* 63. *num.* 8. [Unde nec Domino fundi quicquam facere licet, per quod uſus ſervitutis conſtitutæ impediatur, *l. ſi domus* 21. *ff. de S.V.P. l. ſi eo loco* 9. *ff. ſi ſervit. vindic.* Nec Dominus fundi ſervientis, ſervitutem rectè conſtitutam deteriorem facere poteſt, *l. ſervitutes* 20. *§. ſtillicidium* 14. *ff. de S.V.P. l. ſed ſi quid* 15. *§. proprietatis* 6. *ff. de uſufr. l.* 6. *§. ult. ff. ſi ſerv. vind.* Gail. 2. *obſ.* 67. *n.* 6. Carpzov. *p.* 2. *conſt.* 41. *defin.* 1. *n.* 3. *&* 4.]

XII.

Res tranſit cum ſuo onere ad quemcunque vadat, *l. is cui opus* 23. ubi latè Jaſon *num.* 6. *ff. de novi operis nunciat. l. ſi convenerit* 18. *§. ſi fundus* 2. *ff. de pignerat. act. l.* 1. C. *de diſtr. pignor. l. Iulianus* 40. *ff. de manum. teſtam. l. Gaius* 23. ubi Bartolus *ff. de manumiſſ. l. Pomponius* 13. *§.* 1. *de acquir. poſſeſſ. l. fin. §. fin. ff. de contrab. empt. l. via conſtitui* 25. *§. ſi fundus* 2. *ff. de ſervit. ruſtic. prad. cap. ſi quis laicus* 42. *& ibi gl.* 16. *quæſt.* 1. *cap. ex literis* 5. *de pignorib. cap. paſtoralis* 28. *de decim.* [*cap. in aliquibus* 32. *& ſeq. extr. eod. tit. cap.* 1. *extr. de cenſib. cap. tua* 9. *cap. penult. extr. de uſur. Extravag. Comm. declarationes. §. de ſtagnis. de decim. cap. cum non ſit* 33. *extr. eod.*] Ordin. Regia Luſit. *lib.* 4. *tit.* 3. *in princ.* ubi Parens meus, Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 3. *tit. communia ſervit. num.* 67. *pag. mihi* 426. Menoch. *conſ.* 2. *num.* 31. *& conſ.* 51. *num.* 11. *& conſ.* 80. *num.* 79. Dn. Barboſa *in l. poſt dotem. num.* 5. *ff. ſolut. matrim.* Cabed. *Luſit. deciſ.* 52. *num.* 1. *part.* 2. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 3. *num.* 33. *& de empt. cap.* 10. *num.* 10. *& cap.* 27. *num. ult.* Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 5. *lit.* O. *concluſ.* 145. Franciſc. Leo *in theſaur. fori Eccleſiaſt. part.* 2. *cap.* 15. *n.* 41.

Aloyſ.

Aloyſ. Ricc. *in praxi fori Eccleſiaſt. reſolut. 529. num. 6. in 2. edit.* Bellet. *diſquiſit. clerical. part. 2. tit. de exempt. Cleric. & eorundem bonorum à muneribus publicis. §. 3. n. 2. & tit. de Clerico debitore. §. 8. num. 6.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 4. cap. 705. num. 11.* Mangil. *de imput. quæſt. 106. num. 4.*

Intellige, quando onus reale, non ita, quando eſt perſonale, *d. d. ult. ff. de contrab. empt. l. cogi 16. §. unde quæritur 3. ff. ad SC. Trebell. l. cum fundo 36.* & ibi Baldus *ff. de ſervit. ruſt. præd. l. eum cui 13. C de act. & oblig. l. ult. C. de hered. act.* Bellacomb. *d. num. 67.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem. verb. ſua facilitate. num. 80. Cod. de in integr. reſtitut. minor.*

Amplia tranſire cum ſuo onere etiam in ſingularem ſucceſſorem, *d. l. cum fundo 36. ff. de ſervit. ruſticor. præd. l. 3. Cod. eod.* Bellet. *dict. §. 8. num. 3.* & in Eccleſiam, ſeu alium privilegiatum, Duen. *reg. 100. num. 14.* Cravett. *conſ. 217. num. 5.* Bellet. *d. §. 8. num. 8.* & ita in fiſcum, Tiraquell. *de retract. lig. §. 1. gl. 10. n. 13.* Menoch. *conſ. 75. num. 63.* Bellet. *d. §. 8. num. 9.*

XIII.

RES omnis per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *cap. omnis 4. 27. quæſt. 2. cap. omnis res 1. de regulis juris in decretalibus.* Valaſcus *conſ. 130. num. 17.* Narbona *de appellat. à Vicario ad Epiſcopum. part. 1. num. 95.* Et ideò eandem ſolemnitatem requiri in revocatione actus, quæ requiritur in confectione ipſius, tradunt Duen. *reg. 187. verſ. decimo octavo.* Caldin. Pereira *de poteſtate elig. cap. 7. num. 13.* faciléque res omnis ad ſuam naturam revertitur, *l. ſi unus 27. §. pactus 2. & §. ſeq. ff. de pact.* Gregor. Lop. *l. 5. gloſſ. 3. poſt princ. tit. 11. part. 4.* Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſ. 16. num. 21.* Mangil. *de imput. quæſt. 45. num. 12.*

XIV.

RES ſua nemini ſervire poteſt, *l. ſi rem alienam 41. ff. de pignerat. act. l. in re communi 26. ff. de ſervit. urb. præd. l. uti frui 5. ff. ſi uſusfructus petatur.* Surdus *de aliment. tit. 8. privileg. 49. num. 7. & deciſ. 76. num. 2.* Menochius *conſ. 281. num. 7.* Sigiſmundus Scaccia *de commerc. §. 2. gloſſ. 5. num. 89. inſpect. 1.* Stephanus Gratianus *diſcept.*

forenſ. tom. 5. cap. 876. num. 10. Ovid. de Amicis *de lur. emphyteut. quæſt. 15. num. 3. verſ. 2. & num. 9.*

XV.

RES inter alios acta aliis nocere non debet, *l. de unoquoque 47. ff. de re judic. l. ſæpe conſtitutum eſt 63. ff. eod. tit. l. nam poſtea 9. §. fin. ff. de jurejur. l. quia non debet. 10. ff. eod. l. Lucius 21. ff. de his qui not. infam. l. Modeſtinus reſpondit 10. ff. de exceptionibus. l. Claudius 16. ff. qui potiores in pignore hab. l. ſi peritor 31. ff. de judic. l. ſi unus. 27. §. pacta 4. in fin. ff. de pact. l. 1. cum multis ſeqq. ff. de except. rei judic. toto tit. C. res inter alios acta. l. legitimam 14. C. de contrah. empt. cap. inter dilectos 6. de fide inſtrum. cap. veniens 8. de tranſact. cap. ſuper eo 15. de offic. deleg.* [*cap conſtitutus 3. extr de teſtib. cap. cum ſuper 17. extr. de ſentent. & re judic. cap. dilecto 25. in fin. extr. de prabend. cap. inter 8. extr. de donat.*] Ordin. Regia Luſitan. *libr. 3. tit. 81. in princ.* Exornant Tiraquell. *in ſpeciali tract. Res inter alios acta.* Fulgoſ. *conſ. 209. Duobus fratribus, in princ. num. 2. & conſ. 89. num. 4. verſ. circa tertium.* Limitat in ſententia lata ſuper ingenuitate, quia omnibus præjudicat, Covarruv. *pract. cap. 13. num. 4. & cap. 14. num. 15. & 16.* Thom. de Thomaſſet. *in florib. Legum. reg. 273.* Menoch. *quæſt. uſufreq. cap. 23. num. 13. cum ſeqq.* Menoch. *conſil. 472. num. 14. & conſ. 75. num. 92. & conſil. 103. num. 7. & conſ. 384. n. 12. & remed. 3. retin. n. 571. & conſ. 28. num. 28.* Maſcard. *de probat. concluſ. 394. num. 29. & concl. 1243. & concluſ. 1267. num. 2.* Brunor à Sole *in locis communib. verb. res 12.* Hieronymus de Laurent. *Avenion deciſ. 82. num. 1.* Surdus *conſ. 577. num. 25.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. res. num. 25. cum ſeqq. & verb. ſententia. num. 67.* Cæſar Argel. *de contrad. legit. quæſt. 7. num. 80. & quæſt. 10. num. 264. & quæſt. 2. num. 114.* Mar. Antonin. *variar reſolut. lib. 1. reſolut. 106. num. 7. & 38. & 45. lib. 3. reſolut. 106. num. 7.* Cardinalis Tuſchus *practic. concluſ. tom. 6. lit* R. *concluſ. 265. per totam.* Ubi ampliat & limitat multis modis. Melchior Phœbos *Luſitanenſ. deciſ. 202. num. 4. tom. 2.*

XVI.

RES una & eadem diverſo jure cenſeri non debet, *l. eum qui 23. ff. de uſuc. c. 30. extr. de decim.* ita conceſſo caſtro vel territorio omnis cohærentiæ & pertinentiæ ſimul transferuntur, Montan. *fin. reg. c. 80. num. 1.*

num.1. & ſeqq. per l. via conſtitui 23. §. pen. & ult. de ſervit. ruſt. prad. l.uxorem 41. §. legaverat 6. de leg.3. Bart. *in l. ſi quando. C. de bon. vacant. lib.10.* Laurent. Calcan. *conſ.90. num.6.* Fabianus de Monte *de Empt. quæſt. 6. in princ. num.9.* quia de adhærentiis idem judicatur, *cap. volentes 8. de offic. legat. l. qua religioſis 43. de rei vind.* ſcilicet ut tranſeant, *l. prædia 91. §. Titio 3. de legat.3.* Weſenb. *2. conſ.78, num.6. Vide ſupr. lit. I. cap. Ium.*

XVII.

RES de facili revertitur ad ſuam primævam naturam, *l. filio quem pater 23. ff. de liber. & poſthum. l.21. §. ſi quis autem 3. C. de teſtam. l.27. §. pactus 2.* ubi Jaſon *de pact. cap. ab exordio 2. diſtinct.35.* Seraphin. *de privileg. juram. privileg.58. num.8.* Stephanus Gratianus *diſcept. forenſ. cap.544. num.31.* Philip. Matth. *2. conſ. Marp. 26. num.13.* res enim quælibet ſuâ origine metiri debet, *l. qui id quod 33. ff. de donat. l. fin. ff. ſi ex noxal. cauſ.*

XVIII.

RES præſumitur eſſe illius, intra cuius fines eſt inſtituta, *l. ſi fines 10. C. de evict.* Menoch. *conſ.2. à num.83.* Gam. *deciſ.230. num.1.* Valaſcus *de Iure emphyteut. quæſt.8. num.38. col.3. & quæſt.51. num.3.* Cald. Pereira *de empt. cap.21. num.3.*

CAP. XLI.

Reſcriptum.

Axioma I.

Reſcriptum Principis poteſt inter partes, quod poſſunt ipſæ partes ex conventione. Gloſſ. ſing. *in l. meminerint. C. unde vi. fac. text. in l. ubi enim. C. commun. de legat.*

II.

Reſcripto Principis eſt obtemperandum, *l. eleganter 23. §. ſi poſt rem 1. ubi gloſſ. ff. de condict. indebit. l. ſi peculium 6. §. ſicut 4. ff. de pecul. legat.* Weſenb. *1 conſ.43. num.35.* nec ab eius forma recedendum, *l. quid tamen 21. in princ. ff de arbitr. cap. cum venieſſent 3. extr. de eo qui mitt. in poſſeſſ.* habetur enim pro lege, *l. 2. C. de Legib.* & pro ſententia definitiva, Vmm. *in proceſſ. jndic diſp.7. num.11.* ac intelligitur ita, quod nemini facit injuriam. *cap. cum ſuper 23. de offic. deleg.* ubi Felin. *l. ex facto 43. ff. de vulgar. ſubſtit.*

l.nec adeo 4. *C. de Emancip. liberor.* cùm Principis intentio talis esse præsumatur, qualis est intentio Legis scriptæ & rationis naturalis, Decius *conſ.*11. *num.*3. & 4. Conſ.Arg.1. *conſ.*11. *num.*32. Weſenb. *conſ.*100. *num.*19. Vult.3. *Conſ. Marp.* 22. *num.* 20. Qua de cauſa reſcripta Principis dicuntur habere tacitam clauſulam, ſi preces veritate nitantur. *cap.ſedes* 15. *cap.ſi quando* 5. *de reſcr.* & intelliguntur ſalvo jure tertii, Gail. 2. *obſ* 38 *n.*3. & 4. Dec *conſ.*287. *num* 8. cùm nunquam præſumatur animus eius fuiſſe, quod velit juri alteri quæſito derogare, *cap ſuper eo* 15. *§.hoc ruum. de offic judic.deleg. gloſſ. ibid. in verbo intentionis. d.l. nec adeo* 4. *C. de Emancip. liberor. l.* 2. *§. merito* 10 & *§. ſi quis a Principe* 16. *ff.ne quid in loc publ.* Decius *conſ* 606. *num.*8. ac intelligantur ſalvo jure Imperii & cuiuſque, Bodin. 1. *de Repub. cap.*8. *n.*104. Marſil. *ſing.* 103. Arniſ. 1. *de Maieſt. cap.* 5. *num.* 20. Knichen. *de Encyclop. cap.*10 *num.* 16. Marant. *conſ.*28. *num.*2. Weſenb. *conſ.*21. *num.*5. Gylman. *lib.*1. *p.*2. *tit.* 11. *ver.*7. *num.*14.20. 40. Seraphin *deciſ.* 827. *num.* 1. Mantic. *lib.*23. *de tacit. conſenſ. tit.*19. *num.*23 Victor *de Excep. Imper. concluſ.*24. Quapropter Imperatoriis reſcriptis reſiſtere ſacrilegi inſtar eſſe, text. eſt *in l.*5. *Cod. de diverſ. reſcript.* Quod intelligi debere, non quod omne Principis reſcriptum ſervari debeat, ſed quod valeat in caſibus iis, quibus *d l.*5. loquitur, nimirum qui propriè à Principis poteſtate pendent, declarat Obrecht. *ad tit. C. de diverſ. reſcript.*

Limita, hæc intelligenda eſſe regulariter de validis & juri conformibus, non de ſurreptitiis aut juri contrariis, *l.*2.7. *Cod de precib. Imp. offerend. l.ult. C. ſi contr. jus vel util. pub. c. ex parte* 14 3. *extr. de off. & poteſt. judic. deleg. c.cauſam quæ inter* 30 14. *extr. de ſent. & re jud.* quæque jus tertio quæſitum auferunt, *l.*2 & *L*3. *l.pen. Cod. de precib. Imp. offer.* quo reſpectu omnes literas Principum ſurreptitias & obreptitias eſſe ipſo jure nullas, nec ullum habere effectum, *ex l.ceſi legibus* 5. *in verb. mendax precator careat penitus impetratis. C.ſi contr jus vel utſi.publ, l.ſi quis obrepſerit* 29. *ad L. Cornel. de falſ. cap. caterum* 3. *cap ſuper literis* 20. *extr. de reſcr. l.ſed ſi hæc* 10. *§.patronum* 12. *ubi gloſſ. ad verb. per obreptionem. & Dd. de im jus vocand.* probat Corn. *conſ.*45. *In hac. num.* 7. *Vol.* 2. ratio quia cum juſtitia & veritate congruere, ac eatenus etiam accipi ac interpretari debeant, *l.ex facto* 43 *ff. de Solut. ſubſt.* ac propterea reſcriptum contra jus commune factum ab omnibus eſt refutandum, *c.*25.*q.*2. Mynſ.4. *obſ* 8. ſic reſcriptum, per quod quis impetravit ſuſpenſionem litis, vel alios judices non factâ mentione eiuſdem litis & omnium circumſtantiarum perhibetur eſſe ipſo jure nullum, *cap.caterum* 3. *de reſcript. cap.ſuper literis.* ubi Henr. Boich. *eod.tit. c.*1. & *cap fin. ut lit. pend.* & ſingulariter Baver. *in ſuis ſingularib. ad Verb. reſcriptum. num.* 6. niſi quando reſcriptum juri quidem conſtituto, ſed non æquitati contrarium impetraretur, quo caſu tale adhuc ſubſiſtere. text. eſt *in l. ult. ff. de Senator.* vel quando ſupplicanti crimen indulgeret, hoc eſt, criminis pœnam remitteret. *l.pen. C. de precib. Imp. off.*

III.

Reſcripta ſurreptitia nullam tribuunt juriſdictionem. *c.ſuper literis* 20. *de reſcr. l.præſcriptione* 2. *C. ſi contr. jus vel. util. pub.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 16. *n.*81.

Intelli-

Intellige eum Gail. 1 *obſervat.* 14. *num.* 5. verum, ſi nimirum capitula illa principali negotio ſint connexa, ſecus ſi ſeparata, hoc enim caſu ſurreptionem in una parte non vitiare aut invalidum reddere in alius, ait Felinus *in cap. ſedes. num.* 4. *de reſcript.*

IV.

Reſcripta gratioſa ſunt ſtricti juris, nec extenduntur ad non ſpecificata, *cap. quamvis* 38. *de prabend. in* 6. Decius *in cap. ſuper literis. n.* 5. *de reſcr.* Alex. *conſ.* 97. *num.* 6. *lib.* 2. Farinac. 1. *conſ.* 3. *num.* 15. & ideò recipere interpretationem reſtrictivam dicuntur, *l. eleganter* 23. *§.* 1. *verſ. quid ergo. ff. de cond. indeb.* unde nec reſcriptum impetratum contra aliquem ſuper iis, quæ ei conceſſa ſunt per privilegium, valere dicitur, niſi in reſcripto de privilegio vel de perſona mentio habeatur, *c. cum* 22. *extr. de reſcr.*

Intellige hoc procedere in reſcriptis ad lites, ratio, quia concedens à partibus videtur circa impetrata decipi, *c. P. & G.* 40. *de offic. deleg. c. ſedes* 15. *cap. ex tenore* 16. *c fin. de reſcr.* cùm intelligi debeat ad effectum ut jus commune, quoad fieri poteſt, minus lædatur, Alexand. *conſ.* 33. *vol.* 6. Decianus *conſ.* 33. *verſ. tertiò premitto. lib.* 1. ſecus enim eſt, quando reſcripta jus commune non læderent, nec gratioſa eſſent, ſed juris ratione niterentur, quo caſu latiſſimè interpretari debent, hoc eſt, quantum patitur verborum neceſſitas, Ioh. Mill. *in verb reſcripta ſunt ſtricti juris* Roman. *conſ.* 363. Farin. 1. *conſ.* 35. *n.* 130. cùm ea de jure communi ſupplcantur, gl. *in l. cum olim. extr. de ſent. & re judic. & in cap. Paſtoralis. extr de fid. inſtr. & in c. cum ſpeciali in pr. de appell.* & comprehendant, quicquid comprehendi quacunque ſignificatione poteſt, *c.* 2. *& c. paſtoralis* 5. *ibiq; gl. extr. de cauſ. poſſ. & propriet. fac. l.* 3. *C. de Epiſc. aud. l. vel univerſorum* 12. *ff. de pign. act.* Iac. de Aren. *in cap.* 1. *gloſſ. fin. extr. ut lit. pend.*

V.

Reſcripta non ſunt in genere & indiſtinctè, ſed ſpecificè & diſtinctè exprimenda, *cap. cum dilecta* 22. ubi Panorm. *in* 2. *notab. cap. poſtulaſti* 27. *de reſcript.* Felin. *in cap. caterum. n.* 2. *eod.* per doctrinam Innocent. *in cap. ex literis. de offic. deleg. c. ex literis* 2. *de dol.* Corn. *conſ.* 45. *in hac conſultatione. num.* 14. *vol.* 2. *& conſ.* 227. *Videtur. n.* 9. *eod. vol.* quia certior non dicitur fieri, cui non omnes rei circumſtantiæ atque cauſæ dilucidè exponuntur. Tiraquell. *de retract. proxim. §.* 36. *gloſſ.* 2. *num.* 30. *per Clem. cauſam.* ubi Imol. *de Elect. c. concertationi* 8. ubi gloſſ. *in verb. ſciverit. de appell. in* 6. Weſenb. 1. *conſ.* 34. *n.* 30. quicquid enim in eo expreſſum non eſt, pro omiſſo cenſetur, Gail. 1. *obſ.* 35. *num.* 3.

VI.

Reſcripta derogare jure communi non intelliguntur. *l. cauſam* 8. *C. de reſcript.* Corn. *conſ.* 236. *num.* 5. *vol.* 1. *& conſ.* 90. *n.* 8. *vol.* 4. *& conſ.* 245. *n.* 3. *vol.* 1. ſed ſecundum jus commune ſunt accipienda, idem *conſ.* 17. *Viſo proceſſu. n.* 28. *vol.* 2. Weſenb. 1. *conſ.* 43. *n.* 39.

VII. Re-

VII.

Reſcripta intelliguntur ſecundum formam petitionis, laſ. *in l. Iuſtitia, in fin. num. 6. de juſtit. & jur. & in l. 1. num. 7. C. de diverſ. reſcr.* Innocent. & Dd. *in c. 1. de tranſact. & in l. Gallus. §. nunc de lege. de liber. & poſthum.* Weſenb. 1. *conſ. 2. num.* 83. Vbi limitat obtinere in ambiguis & generalibus, non etiam in claris.

VIII.

Reſcripta ſpecialia derogant generalibus etiam prius impetratis, licet de his nulla fiat mentio in ſpecialibus, textus *in c. ſicut 1. extr. de reſcr. &* ibi Abb. *n.* 3. & Felin. *n.* 3. *c. quamvis 4. de præb. in* 6.

IX.

Reſcripta non dicuntur eiuſdem tenoris, quando continent diverſos judices impetratos, *l. non à judice* 64. *ff. judic. ſolvi. cap. ex tenore* 16. *ibidem*q; Hoſtienſ. *de reſcript.*

X.

Reſcriptum non juvat impetrantem, ſi contra reſcriptum facit, Ang. *in ſing. verb. reſcriptum. num.* 22. quia non intelligitur pro co reſcriptum, qui contrarium facit eius, quod eſt ſcr ptum, Innoc. *in d. c. mandatum. de reſcr.* unde & reſcripto abutentes privantur commodo reſcripti, & condemnantur in ſumptibus & damna adverſario, *c. ult. extr. de reſcr.*

XI.

Reſcriptum vires accipit ex intellectu ſcribentis. Innocent. *in c. mandatum. de reſcript.* nec vitiatur propter modicum defectum, cum ex præcedentibus & ſubſequentibus poteſt mandatoris intentio cognoſci, *cap. ex parte* 11. *ibiq; gloſſ. de fid. inſtrum.*

XII.

Reſcriptum tacita veritate impetratum, non valet. *cap. ad noſtram §. extr. de confirm. util. cap. dicenti* 25. *quæſt.* 2. ſicut etiam caſſatur, ſi a curia non emanaverit, *cap. in memoriam* 3. *diſt.* 19. vel ſi non ſit honeſtum, juſtum, poſſibile tempori & loco conveniens, *cap. erit.* 2. *diſt.* 4. ſi obſcurum, ita ut plenè intelligi non poſſit, *d. cap.* 2. ſi non exprimat petitionem, *cap. Maximianus* 6. *diſt.* 81. ſi clauſula hæc, ſi preces veritate nitantur, omittatur, *d. c. dicenti* 25. *§. univerſa. q.* 2. vel ſi expreſsè non contineat nomen eius, qui convenire vult, *cap. ult. §. item ſubſcribere* 2. *q.* 8.

Cap. XLII.

Res communis.

Pro re communi melior eſt pars prohibentis, *§. religioſum.* ubi Angel. & Faber *inſt. de rer. diviſ.* ne quis conſortium plus ſuâ portione vel juſto in re communi uſurpet, *l. duo fratres* 78. *in fin. ff. de acq. hered.* vel etiam utilitatem

litatem aquæ ſoliram intervertat, Bald. *in cap.* 1. *§.* 1. *n.* 14. *de Pac. Conſtant. per l. ſi diligenter* 9. *C. de aquæduct. ſit.* 11.

Declara procedere, quando aliquis ex ſociorum conſortio uti vult ad eum uſum, ad quem non eſt deſtinata, non autem quando uti vult, ad quem uſum eſſet ordinata, *d. §. religioſum.* ubi Ang. & Fab.

CAP. XLIII.

Reſervatio.

Axioma I.

Reſervatio nihil juris de novo tribuit. *l. etſi quis* 14. *§. plerique* 8. *ff. de religioſ. l. pen. ibi ſine præjudicio. ff. de aq. quotid.* Barthol. Czpoll. *conſ.* 25. *incip. in civilibus, col. pen. num.* 21. *ad fin.* Decius *conſ.* 516. *col.* 5. *circ. med. num.* 22 Cravett. *conſ.* 29. *num.* 8 *conſ* 127. *num.* 7. *conſ.* 70. *num.* 6. *& conſ.* 144. *num.* 15. Conſ. Arg 1. *conſ.* 2. *num.* 155. Natura enim reſervationis eſt, ut jus reſervatum conſervet, *cap. indemnitatibus* 43. *in fin. de Elect. in* 6. *cap.* 1. *§. caterum. extr. de ſtat. Regular. in* 6. *l.* 4 *§.* 1. *ff. quib. mod. pign. ſolvitur. l.* 3. *§. pennlt. ff. de liber. hom. exhib.* Dd. *in l. ſi quis legaverit. ff. de legat.* 1. Angel. *in l. ſcripturas. C. qui potior in pignor. & in l omnes* 3. *num.* 2. *C. de præſcript.* 30. *annor.* Hyppolit. de Marſil. *in l. qui ignorans. num.* 3. *ff. de falſ.* Oldrad. *conſ.* 214. Alex. *conſ.* 28. *conſ.* 2. *lib.* 1. Cravet. *conſ.* 70. *num.* 6. Tiber. Decian. *reſp.* 13. *num.* 81. *Col.* 2. Philip. Matth. 1. *conſ. Marp.* 21. *num.* 21. Vnde & verba prolata ad effectum & finem reſervandi non operari aliquam acquiſitionem de novo dixit Geminian. *conſ.* 108. *colum.* 2. *ante med. verſ. hu præmiſſis.* Huc optimè facit text. *in l.* 6. *§. ſi in venditione in fin. ff. commun. prad.* ubi ſi venditor ædium excipiat, & ſervitutem reſervet, quam dixit Titio deberi, licet emptor conſenſerit, ſi tamen in veritate comperiatur, nullam ſervitutem Titio deberi, talis reſervatio nihil operabitur.

Intellige verum, ſi ſcilicet de jure competat jus reſervatum ad jus reſervantis conſervandum. Cravett. *conſ.* 29. *n.* 8. *& conſ.* 127. *n.* 7.

II.

Reſervatio præſupponit jus reſervatum antecedere. Conſil. Argent. 1. *conſ* 24. *num.* 38. quia quod non eſt, reſervari nequit, *l.* 2. *ff. de uſufr. cap. ſuper* 5. *de renunciat. l. adeò* 7, *§. quod ſi tota* 5 *ff. de acquir. domin. l.* 4. *ff. locat.* Oldendorp. 2. *conſ. Marp.* 5. *num.* 41. & ex nihilo nihil fit, juxta Philoſophum, quem citat Bald. *in l. ſi quidem in* 2. *notab. per ill. text. ſi mancip. ita fuerit alien. ne manumitt.* Conſ. Arg. 1. *conſ.* 24. *num.* 38. cùm reſervatio nihil juris tribuat illi, in quem dirigitur, ſi prius jus non habebat. *l. minor* 39. *§.* 1. *& ibi gloſſ. de Evict.* Angel. *in l. ſcripturas. C. qui potier in pignor. & in l. omnes. C. de præſcript.* 30. *anner.* Natt. 3. *conſ.* 627. *num.* 10. & reſervatio non reperiens reſervabile, nihil operetur, Angel. *in l. ſi quis legaverit. ibiq;* Bart. *de legat.* 1. Natt. 3. *conſ.* 626. *num.* 108.

III.

Reſervatio in aliqua diſpoſitione declarat quid & quantum ibi comprehenſum ſit, Cravett. *conſ.*214. *num.* 14. *p.*2. Knichen. *in Comment. ad jus Saxon. cap.*5. *de Regal.* Eximens enim aliqua reſervando, reliqua conceſſiſſe videtur, quia exceptio & reſervatio declarat regulam, idem Knichen. *part.*2. *de inveſt. pact. cap.*1. *num.*113. Vnde etiam reſervatio ſpecialis, **Wir behalten uns bevor die vier Maleſitzfäll**/aperto marte in reliquis conceſſionem infert, vide Roſenthal. *de feud. tom.*1. *cap.*5. *concl.*7. *num.*8. *in addit. lit. D. & tom.*2. *cap.*12. *concluſ.*1. *num.*34. *in addit. lit. K.* Quin imò reſervationem declarare obſervationem ſubſecutam ex Cravett. *conſ.*211. *num.*8. *& ſeqq.* refert Bertazol. 1. *conſult. deciſ. conſ.*21. *num.*54.

IV.

Reſervatio unius inducit abdicationem cæterorum, *l.*12. *§.*42. ibi: *nam hæc. ff. de inſtrum. leg. l.*12. *ff. de juriſdict.* Thom. Michaël *de juriſdictione, concluſ.*35. *lit. c.*

V.

Reſervatio inficit titulum & illum ipſo jure annullat, *cap. ſi eo tempore* 45. *de Election. in* 6. quia eſt tam malignæ naturæ, ut quicquid invenit deſtruat & in oppoſitum ducat, Menochius *recuper. poſſeſſion. remed.*15 *numero* 444.

CAP. XLIV.

Res judicata. Deciſio, præjudicia, Praxis.

Axioma I.

Non exemplis judicandum, ſed cuiuſque cauſæ momenta conſideranda & ponderanda, atque ex his judicandum eſt: cum vel minima circumſtantia ſæpenumero jus variet; ideoque præjudicia pondus nullum habent, niſi facta ipſa caſuſque evenientes ſibi peræquè ſimiles fuerint, Frider. Pruckman. *lib.* 1. *conſ.* 42. *num.* 13. Data enim diſſimilitudine etiam leviuſculæ omnes præjudicii vires auferuntur, Everhard. *in Topic. loc. a ſimili.* Pruckman. *d. l. num.*14. cùm diſparitas facti, diſparitatem juris operetur, Gœdd. 3. *conſ.* 32. *num.* 189. *&* 3. *conſ.*33. *num.* 424. & ex modicavariatione plerumque jus omne mutetur, & modicum fermenti toram maſſam inficiat, Mynſing. *decad.*10. *reſponſ.*99. *num.*3. ſiquidem tot ſeculis nulla reperta cauſa eſt, quæ eſſet tota alteri ſimilis. Quintilianus *lib.* 7. *in præfat.* Fieri enim non poteſt (in exemplis) ut paria ſint omnia, idem *libr.* 5. *cap.* 13. *pag.*309. frequenter etiam optimæ cauſæ ſimiles ſunt malis, & innocens reus multis veriſimilibus premitur, idem Quintil. *lib.*12. *cap.*1. *in fin.* vix eſt ulla per omnia alteri ſimi-

ſimilis, idem *lib. 5. cap. 2. pag.* 252. Itaque indocti advocati eſſe dixit Albericus de Roſate *ad l. 1. de Conſt. Princip.* cùm jura non ſuppetunt, ab exemplis opem petere, & dicere, ſic judicatum eſt, Kniehen. *de inveſt. paſſ. lib. 1. cap. 1. num.* 101. Cravett. *conſ.* 592. *num.* 9. *tom.* 4. imò miſerrimi ingenii eos eſſe, qui non nili inventa deciſione Dd. propoſitas quæſtiones norunt definire, trad. Paul. de Caſtr. *in l. Clodius in fin. ff. de acquir. hered.* Viv. *lib. 1. epin.* 398. *num.* 50. Nevizan. *lib 5. Sylv. Nupt. num.* 72. *pag.* 503. Hinc Barbatiæ vitio vertitur, quod ſæpe allegarit deciſiones Rotæ, quæ in rerum natura non eſſent, ut judices deciperet, prout de eo conqueritur Dauth. *de teſtamentis, num.* 150. *pag.* 197. Siquidem, ut ait Hartmann. Piſtor. 4. *quæſt.* 25. *num.* 17. non me latet in judiciis, in quibus plenius deliberandi ſpacium non ſupereſt, multa πανυσιχῶς tractari, & alibi nimirum, 2. *quæſt.* 8. *num* 30. In judiciis non raro contingere ſolet, quod Fabianus de Monte *in tract. de empt. Vendit. p* 3 *quæſt.* 5. *in prine. num.* 105 monet, ut videlicet multa recipiantur, vel fiant, quia locus vel tempus non patitur plenius deliberandi conſilium, ut inquit ICtus *in l. 1. de Exercit. action* aliquando **pfleget man auch die Vrtheil herauß zu köcken** / Iſaiæ *cap.* 28. *Verſ.* 8. quocirca & in Camera Imperiali receptа eſt ſententia, quod vel minimus apex cauſam facilè mutet, quo minus idem judicetur in hac, quàm in alia cauſa, prout teſtantur Gylm. *in Sympherem. tom. 1. part. 1. Col. 1. pag.* 213. *num.* 8. & 9. Fichard. *conſ.* 3. *num.* 3. Græv. *in proœm. num.* 44. licet è diverſo interim non negetur, quod magnum quidem ſit habere aliquam deciſionem in terminis, Alex. Iaſon & alii citati à Weſenbecio *conſ.* 24. *num.* 13 Ludovic. Gomez *ad §. aquæ. n.* 14. *Inſtit. de actionib.* cùm ſi quis in praxi deciſionem alicujus Doctoris in terminis, ut loquuntur, terminantibus habeat, & allegare poſſit, non facilè cauſa cadat, ea præſertim, quæ texru Legis expreſſo carer, Thomas Triviſan. *lib. 1. deciſ. in præfat. num.* 13. Petr. Weſenb. *conſ.* 38. *num.* 12. Marpurg. 1. *conſ.* 24. *num.* 24. & 3. *conſ.* 33 *num.* 130. atque hoc reſpectu ſufficiat in claris Doctoris etiam ſine Lege loquentis deciſionem in terminis habere, Matth. Weſenb. *conſ.* 19. *num.* 63. & *conſ* 195. *num.* 124. vide latiſſimè Walter. *de jur. & ſtat. Dd. cap.* 15. *§.* 96. *pag.* 270.

II.

Senatuum judicata à probabilibus trahuntur in exempla, quæ Senatores ipſi auctoreſque literis mandârunt, quorum & prærogativam eſſe reor, in ſimilibus controverſiis ſententium Ren Chopin. *in præfat. ad mores Pariſ.* adde Ianum Seguerium, ubi vide citatos auctores varios rerum judicatarum & arreſtor *num.* 2.

III.

Deciſiones Camerales pro jure communi cenſeri & reputari debent, *arg. l. 1. de conſtit. Princip.* Gail. 1. *obſerv.* 1. *num.* 7. & *obſerv.* 41. *n.* 4. & 5. Argentorat. 2. *conſ.* 86. *num.* 30. vid. Beſold *in theſaur. verb* **Cammergericht** *p.* 151. ubi in utramque aliegat. Sed declarari poterit, ſi dicatur hoc obtinere in ſententiis juris declaratoriis, non item in ſententiis facti deciſoriis, quia hoc caſu vel minima circumſtantia jus variare poteſt.

IV.

Rei judicatæ affert præjudicium delictum ſuperveniens. *capit. ultim. extr. de adulter.* tollit enim rei judicatæ ſententiam, *capit. ex literis 5. extr. de divort.*

V.

RES JUDICATA pro veritate habetur, *l. ſi non ſortem 26. §. heredi 11. ff. de condict. indeb. l. cum putarem 36. ff. famil. herciſc. l. ingenuum 25. ff. de ſtatu hom. l. res judicata 207. ff. de Regulis iuris. l. 1. C. quando provocare.* Doctores *in cap. ſuborta. de re judicata.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1296. num. 14. cum ſeqq.* Menoch. *conſ. 611. num. 14. & conſ. 63. num. 3.* Surdus *deciſ. 170. num. 15. & deciſ. 289. num. 1. & conſ. 91. num. 2. & conſ. 106. num. 13.* Brunor à Sole *in locis communib. verb. ſententia* 48. Anton. Monach. *Florent. deciſ. 35. num. 1. num. 24. & 25.* Mar. Anton. *var. reſolut. lib. 1. reſolut. 76. num. 2. & reſol. 94. num. 11.* Cardinal. Tuſch. *practicar. concluſ. tom. 6. lit. R. concluſ. 267. num. 54. cum ſeqq.* [Rei enim judicatæ ſtandum, *l. poſt ſententiam 9. Cod. de ſentent. & interlocution. l. 1. l. 2. C. de re judic.* Gœdd. 3. *Conſil. Marp. 32. num. 171.*]

[Generalis eſt exceptio in judiciis perluſoriis ſive ubi ex compacto & colluſione collitigatorũ actum ſit: tum enim res judicata pro veritate non habetur, ſed intra quinquennium retractatur, *l. 2. in princip. ff. de colluſ. deteg.* ubi Cuiacius *in paratitl. Cod. in fin. l. 27. Cod. de liberal. cauſ. l. ſi ſervus 108. §. 1. de legat. 1. l. ſi perluſorio 14. de appellat.*]

VI.

Sententia præſumitur ritè & rectè lata, *l. Herennius 63. §. Gaia 1. ff. de Evict. cap. in præſentia 6. de renunciat.* Angel. *conſ. 300.* Neviz. *conſ. 36. num. 2.* Alex. *conſ. 95. viſis. num. 9. lib. 2.* Pariſ. *conſ. 108. Pro ſolutione. num. 35. cum ſeqq. libr. 4.* Gam. *Luſitan. deciſ. 110. num. 5.* Mar. Antonin. *d. lib. 1. reſolut. 50. num. 30. & reſolut. 71. num. 4. & lib. 3. reſolut. 13. num. 1.* Cardin. Tuſch. *dict. lit. R. concl. 267. num. 53.* Cald. Pereira *de empt. cap. 34. num. 40.* Rot. *deciſ. 94. num. 1. apud Farinac. p. 1. recent.*

VII.

RES JUDICATA facit de albo nigrum, & de nigro album, [Jaſon *in l. Iulianus. ff. de condict. indeb.* Marant. *de ordin. judic. p. 6. num. 426.*

*num.*426. Curtius jun. *conſ.*177. *num.*12. *vol.*2. Burſat.*conſ.*49. *num.*1. *vol.*1. Menoch. *de præſumpt. lib.*2. *præſumpt.*67. *num.*48.] falſumque mutat in verum, non eſſentialiter, ſed quoad effectum, Caſtrenſ. *conſ.*6. *circa fin. verſ. cum igitur. lib.*1. Roman. *conſ.* 504. *In caſu. verſ. ſecundo quia.* Alexand. *conſ.* 93. *Repetitus. num.* 5. *verſ. & ſententia. lib.* 6. Hyppolit. Riminald. *conſ.*41. *num.*7. *& ſeq.* Curtius ſen. *conſil.*75. *col.*7. *num.* 11. Curtius jun. *conſ.* 177. *num.*13. *lib.* 2. Cardinalis Tuſch. *d. concluſ.*267. *num.* 54. *&* 55. Et de non ente ens, & de ente non ens, Jaſon *in l. Iulianus. col. num.*2. *ff. de condict. indeb.* Curtius jun. *conſ.*26. *num.*6. *lib.* 1. & de indebito debitum, & de debito non debitum, [*l. cum proponas* 8. *de reb. autor. judic. poſſ.* Vult. 3. *conſil. Marp.* 29. *num.* 3.] Angelus Aretin. *conſ.* 40. *Capio primam. num.*39. *& ſeq. verſ. cum ſententia.* [Quin imò rem judicatam eſſe alteram naturam, quæ det originem, perimat, augeat & extinguat, dixit Bald. *in cap. noſti. de Elect. & in l. placet. colum.* 7. *C. de SS. Eccleſ.* facit enim feudum, quod feudum non fuit. Petr. de Bella Pertic. *in Epit. ſua feud. cap.*6. *num.*10. Curtius jun. *de feud. p.*3. *m.*1. *num.*15. Schrader. *de feud. part.*5. *cap.*5. *n.*13. *verſ. ſexto conſtituitur feudum.* Alex. *conſ.* 1. *num.*16. *&* 24. *vol.* 5. quos ſequitur Henricus à Roſenthal. *in tract. de feud. caſ.* 7. *concluſ.*72.]

VIII.

Res Judicata facit jus irretractabile inter partes, *l. elegánter* 23. §. *ſi quis poſt* 3. *de condict. indeb. cap. cum inter* 13. *de re judic.* Alex, *conſ.* 39. *colum.*2. *vol.*6. Decius *conſ.* 445. *col.*5. Socinus *reg.*16. Cravett. *conſ.*10. *num.*7. Curtius jun. *d. conſ.*26. *num.*6. *lib.*1. *& conſ.*177. *num.*12. *lib.*2. Pariſ. *conſ.*23. *num.*218. *lib.* 1. [etiam illud, quod aliàs jus non eſt, *l. ſtatu liberi à cæteris* 29. §. *Quintus Mutius* 1. *ff. de ſtat. liber.* Bald. *in l. ingenuum. colum.* 2. *verſ. concludendo. ff. de ſtat. hom.* Burſat. *conſ.*139. *num.* 8. *vol.* 2. Rolandus à Valle *conſ.* 83. *num.*12. *vol.*1. Vult. 3. *conſ. Marp.* 21. *num.*141. maximè quando ſententia lata ſit auditis partibus & viſis illarum juribus, juxta *l. in cauſa* 13. *in pr. verſ. cauſa cognita. de minorib.* Vult. 3. *conſ. Marp.*29. *num.*5.] Cardin. Tuſch. *d. concluſ.*267. *num.*85. ubi *num.*86. poſt Alciat. *reg.*3. *præſ.*9. *num.* 17. extendit, eriamſi ſit lata ex contumacia vera vel ficta, Rot. *deciſ.*8. *n.*1. *ap. Farin. p.*1. *recent.*

RES JUDICATA inducit notorium, Cravett. *conſ.*819. *num.*4. & efficit rem manifeſtam, Cephal. *conſ.*57. *num.*34. *vol.*1. & *conſ.*180. *num.*2. *vol.*2. Tiber. Decian. *conſ.*55. *num.*31. *vol.*1. & *conſ.*17. *num.*15. & *conſ.*19. *num.*30. & *conſ.*54. *num.*40. *vol.*2.] Abbas *conſ.*89. *In queſtione. num.* 2. & 3. *lib.*1. ubi intelligit de notorio præſumpto, refert Cardin. Tuſch. *d. lit.* R. *concluſ.*267. *num.*63. [maximè inter eaſdem perſonas, *cap.ſin. de cohabit. Cler.* Jaſon *in l. admonendi. num.* 43. *ff. de injur.* imò & conſenſum atque approbationem ſi non expreſſam ſaltem tacitam, cui contravenire amplius non debet, *c. quod ſemel* 21. *de Regulis Iur. in* 6. *l. fundum* 11. *ff. de ſerv. ruſt. prad. l. in diem* 9. *de aq. pluv. arc. l.* 1. §. *prodeſt* 14. *ff. quod legat. l. de acceſſionibus* 14. §. *fin. de temp. præſcript. cap. requiſivit* 17. *de ſponſalib.* Cacher. *deciſ. Pædem.*62. *num.*18. *Vult.*3. *conſ.*18. *num.*74.]

Limita primò in ſententia, ſeu re judicata nulla, nam cùm ſententia nulla non ſit ſententia, *l. ult. Cod. de ſentent. ex brevicul. recitand. Clem. paſtoralis.* §. *ut igitur, de re judic.* Tiraquell. *in boves.* §. *hoc ſermone. limitat.* 1. *num.*9. *ff. de verbor. ſignificat.* ideoque non tranſit in rem judicatam; juxta tradita per Vant. *de nullit. titul. Quoties, & intra quod tempus. num.* 8. Magon. *Lucenſ. deciſion.* 62 *num.* 15. & *deciſ.* 98. *num.* 5. Surdus *conſil.* 61. *num.* 53. Azeved. *l.* 2. *num.* 23. *tit.* 17. *libr.* 4. *nova Recopilat.* Mar. Antonin. *variar. reſolut. libr.* 1. *reſolut.* 77. *num.* 14. & *reſolut.* 109. *numer.* 3. & 4. Cald. Pereira *quaſtionum. forenſium libr.* 2. *queſt.* 37. *à princip.* Amatus Rodericus *in practica capit. ultim. part.* 2. *num.* 10. & 11. nec parit exceptionem rei judicatæ, *l.*4. §. *condemnatum* 6. *ff. de re judicata.* Tiraquell. *de retractu lig.* §. 1. *gloſſ.* 2. *à num.*5. Petr. Rebuffus *ad Leges Gallia, tomo* 1. *tit. de ſentent. executiv. artic. ultim. num.*4. *pag. mihi* 256.

Limita ſecundò in ſententia notoriè injuſta, ut per Surdum *deciſ.*260. *num.*39. & *conſ.* 61. *num* 14. quem citat Mar. Antoninus *d. lib.* 1. *reſolut.* 77. *num.* 4. ubi *num.*13. ſubdit, injuſtitiam notoriam æquiparari notoriæ nullitati, Cardinalis Tuſch. *d. lit.* R. *concluſ.*267. *n.*109. & *ſeq.*

CAP.

CAP. XLV.
Reſignatio.

Reſignans beneficium reſignatione admiſſa, ſtatim jus ſuum & poſſeſſionem perdit Abbas *in cap. Solicita. num.* 10. *de reſtit. ſpoliat.* Rebuff. *in praxi benefic. de infirm. benefic. reſignat. in gloſſ.* 10. *num.* 3. Menoch. *de recuper. poſſeſſ. rem.* 14. *num.* 59.

CAP. XLVI.
Reſiſtentia.

Reſiſtere poſſe perverſis, & non facere, eſt ipſis conſentire, *cap. qui poteſt* 8. 23. *quæſt.* 3.

CAP. XLVII.
Reſolutio.

Axioma I.

Reſolutione facta, actus reſolutus amplius in conſiderationem non venit, *l. Iulianus* 131. *§.* 1. *de V.O. l. etiam* 27. *de ſolut.*

II.

Reſoluto jure dantis reſolvitur jus accipientis, *l. Vectigalis* 31. *de pignorl.* 3. *quib. mod. pign.* Vid. *ſup. p.* 1. *lit.* 1. *cap.* 1us.

CAP. XLVIII.
Reſpectus.

Reſpectus diverſi locum non habent, ubi perſonæ vel bona omnia abſolutè obligantur, & quidem uni ſoli ante omnes homines Roſenth. *de feud. cap.* 10. *concluſ.* 12. *num.* 24. Arniſ. 1. *reledt. polit.* 5. *ſect.* 7. *num.* 71. De diverſo modo conſiderandi, vide omnino Senecam *lib.* 3. *de benefic. cap.* 5. *& ſeq.* Tuſc. *lit. e. concluſ.* 54.

CAP. XLIX.
Reſponſio, Refutatio, ſolutio dubiorum.

Axioma I.

Reſpondere interdum cogimur, ne ignorantes eſſe videamur, *cap. in mandatis* 2. *in fine. diſtinctione* 43. Nemo tamen reſpondere debet propter

propter hoc ut plus videatur ſcire quàm ſciat, *cap. ultim. §. porrò dict. diſtinct.*

II.

Reſpondere & non tacere differunt. Indicat hanc differentiam Auguſtinus *in princip. lib.* 3. *contra Gaudent.* Accepi, inquit, Gaudentij reſponſionem tuam, ſi tamen reſponſio dicenda eſt, quam mihi propterea referre voluiſti, ne ſi tacuiſſes, diceremus, te eſſe convictum: Sed non hoc eſt reſpondere, quod eſt, non tacere. Nam ſi hoc eſt, reſpondiſti planè: ſed ideò, ut etiam hi, qui de te aliquid poſſent ſperare, noverint, te non invenisſe, quod reſpondere deberes, & tamen reſpondiſſe, ne taceres. Ideò cùm caveres, ne victus dicereris, feciſti, ut reſponderes. Quem etiam citat Gruterus *in fin. defenſionis ſuſpicionum extraordinariorum.* Inde videtur ſumptum illud B. Lutheri *tom.* 3 *Ienenſ. pag.* 408. dum ſcribit: **Sie meynen/es ſey geantwortet/ wann ſie ein Buch machen / vnd ſchreiben darauff das Wörtlein Antwort.**

III.

Reſponſio apud Iuriſconſultos non ſemper apta eſt & congrua, verbi gratia, *in §. vlt. inſtit. quæ teſtam. tutor. dar. poſſ.* quæritur. an Nepotes veniant appellatione filiorum, nec ne? Reſpondetur venire, ſiquidem libetios dixerit: At hoc non eſſe in quæſtione, inquit Bachovius. Et tamen ita quoque loquitur Iuriſconſultus *in l. 6. de teſtam. tutel.* ut appareat, non ſemper ita ſubtiles & accuratos ICtos fuiſſe.

IV.

ICtorum refutationes & reſponſiones mutuæ & modeſtæ eſſe debent, Cuiac. *in recit. C. de neceſſar. ſerv. hered. inſtitut.* ubi tamen obiter notati poteſt, reſponſionem eſſe aliam ad hominem, aliam ad rem. Vide Ariſtot. 2. *Sophiſt. Elench. c.* 2. *n.* 6. *&* 7. *&* 8. *Phyſic.* 8. quo facit & illud Cuiacii *in recit. ad tit. Cod. de bon. matern. pag.* 942. dum inquit: Cùm adverſarius (de Alciato loquitur) deſtitutus eſt ſuis argumentis (per refutationem eorum) licet (ut eſt apud Ariſtot. *dd. locis*) argumentari ad hominem, quod fit hoc modo: Tu tuam ſententiam his teſtimoniis confirmare vis, hæc ego teſtimonia refutavi, reſtat igitur falſam eſſe tuam ſententiam. Eâdem reſponſione utitur idem *ad lib.* 1. *Feud.* dum ait: Defenſio nuda eſt, quæ fit ad hominem (ut Ariſtoteles loquitur) hoc modo: Vicijam ſatis, quia, quod intendiſti, probare nequiviſti. Eiuſdem tenoris ſunt & ea, quæ ſcribit idem *ad cap.* 1. *extr. de Except.* dum inquit: Exceptionem illam, quod actor etiam in alia Eccleſia prædendam poſſideat, non poſſunt opponere ii, qui ipſi varia beneficia in diverſis Eccleſiis obtinent. De iſtis ſolutionibus quæ extempore & ad hominem fiunt, ferè dici poteſt id, quod de nomenclatoribus & Poëtis Senec. *l.* 1. *de benef. c* 3. dum refert. Quemadmodum nomenclatori memoriæ loco audacia eſt: & cuicunq; nomen non poteſt reddere, imponit, ita Poëtæ non putant ad rem pertinere, verum dicere, ſed aut neceſſitate coacti, aut decore corrupti, id quoque vocari jubent, quod belle facit adverſum. Vide & Quintil. *lib.* 1. *c.* 8.

quapro-

quapropter garrulos eludere reſponſionibus, prudentia eſt. *cap. in mandatis 12. in fin. diſt. 43.*

V.

Reſponſio ut certa dari poſſit, quæſtio debet eſſe certa & finita, *cap. de muliere 6. extr. de ſponſal.* aliàs cùm reſponſio eſt obſcura, & ad plura poteſt referri, non dicitur plenum reſponſum. *cap. cum olim 24. extr. de V.S.* quod & in teſtibus conſiderandum eſſe, an ad ea, quæ interrogantur, extemporè veriſimilia, vel utrum unum eundemq; præmeditatum ſermonem attulerint, colligitur, *ex c. ſi teſtes. §. in teſtibus 4. q. 2.*

VI.

Reſpondere poſitionibus ſi reus juſſus recuſet, vel ſi contumaciter recedat, habetur pro confeſſo. *c. ſi poſit 2. de confeſſ. in 6.*

VII.

Reſpondere qui vult, non debet in alterius poteſtate eſſe, ſed libertatem habere *cap. accedens 10. extr. de procur.*

VIII.

ICti ſunt excuſandi, ſi ſecundum ea, quæ ipſis proponuntur, reſpondent. Sic enim ipſi ſua reſponſa tuentur, ſecuti Scævolam, qui ſæpiſſimè hâc clauſulâ reſponſa ſua munivit, velut *in d. ex parte 39. §. 1.* ibi: *ſecundum ea, quæ proponerentur. fam. herc. l. ult. §. ult. de pign. act. l. Titius 25. §. 1. de liber. & poſth. l. Lucius 88. §. Dama 12. & ult. de leg. 2. l. pradia 27. in fin. pr. de inſtr. legat. l. Titia 2. §. 2. in fin. de aur. & arg. leg. l. Lucius 78. §. 1. ad SC. Trebell. l. pater 17. in pr. de dolo mali except. vid. ſupr. lit. F. cap. Factum.*

CAP. L.

Reſpublica.

Axioma 1.

Reſpublica nunquam interit *arg. l. proponebatur 77. de judic.* latè Ant. Faber *in rat. dub. ad l. 21. quib. mod. uſufr. vel uſus amitt.*

II.

Nihil repudiandum eſt, quod Reipublicæ deſervire poteſt, Vlp. *in l. ſi quis in gravi 3. §. utrum 14. ff. ad SC. Sylan.* Oldendorp. *cl. 1. act. 3. p. 22.*

III.

Reſpublica ex mutua juſtè imperantium & parentium obligatione conſtat. Petr. Greg. Tholoſ. *lib. 4. de Repub. c. 5.* Althuſ. *polit. c. 9. n. 3.* Schönborn. *4. polit. c. 4.* Reinck. *1. de reg. ſec. c. 1. n. 10.*

IV.

Reſpublica Romanorum & fiſcus idem ſunt, *l. non eſt ambigendum 12. ubi gloſſ. de bonor. poſſeſſ.*

CAP. LI.

Reſtitutio in integrum.

Axioma I.

Reſtitutio illud reddit, quod abſtulit læſio, *l.1. l.quod ſi minor* 24. *§. reſtitutio* 4. *ff. de minor.* Bart. *in l. ſi quidem. num.1. C. de prad. min.* Laurent. Tennin. de Rodulph. *in tract. cautel.* 260. *num.7.* Ex quo vulgata illa practica nata, quod reſtitutio in integrum non concedatur non læſo, per doctrinam Bart. & Bald. Caſtrenſ. & aliorum, *in l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de jurejur.* Milis *in repert. Verb. Reſtitutio in integrum.* Maurit. *in tr. de reſtit. in integr. cap.* 54. Lancellot. Conrad. *in l. unic. limit. 8. num.* 42. Rota Romana *deciſ.* 87. *de reſtit. in integr. & deciſ.* 384 *de appellat. in nov.* Capell. Tholoſ. *deciſ.* 389. Franciſc. Mareus *deciſ.* 56. *& deciſ.* 516 *num.* 4. *p.1.* Boët. *deciſ. Burdegalenſ* 75 *num.6.* Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 159. Decius *in l. fin. not.2. C. de tranſact.* ubi ait, quod minori non detur reſtitutio ſimpliciter, ſed ita demum, ſi ſit læſus, & de læſione ipſa conſtet, adde & Panorm. *conſ.* 77. *Vol.2.* Alex. *conſ.* 55 *num.* 18. *Vol.5.* Natt. *conſ.* 343. *Vol.2.* Berous *conſ.* 68. *n.* 81. *Vol.1.* Decius *conſ.* 389. *num.* 10. Curtius jun. *conſ.* 6. *num.* 20. Pariſ. *conſ.* 33. *num* 36. *Vol.1. & conſ.* 61. *num.* 44. *Vol.* 3. Decianus *conſ.* 16. *num.* 241. *Vol.1. & conſ.* 39. *num.* 149. *Vol.2.* neque reſtitutio porrigitur, niſi ad id, quod in judicio eſt deductum, *l. fin. ff. de condict. indeb.*

II.

Reſtitutione in integrum ſemel denegata, fruſtra amplius petitur, *l.1. C. ſi ſæpius reſtit. in integr. poſtuletur.*

Excipe, niſi ex nova cauſa vel ſuper diverſo articulo petatur, *l.2. l. ult. C. d. tit.* Ordin. Camer. Imper. *part.3. tit.52.* ſive de novo illa cauſa emerſerit, contra gloſſ. *in cap. ult. extr. de reſtit. in integr.* ſive antea extiterit; & hoc rurſus ſive non allegata, ſive allegata quidem, ſed non probata fuerit. Gloſſ. *in l.7. §.9. de minor.* Azo *ad d. tit. Si ſæpius.* Bachovius ad Treutl. *diſput.11. theſ.1. lit. E. Vol.1.*

III.

Reſtitutio in integrum eſt reciproca, *cap.1. ibidemq; Dd. extr. de reſtit. in integr.* & collitiganti communis, ut & ipſe poſſit uti reſtitutione minori conceſſa, *l.6. §.3. C. de tempor. in integr. reſtit. l.quod ſi minor* 24. *§. reſtitutio* 4. *de minor. l.1. & 2. C. ſi adverſ. tranſact.* Cuiacius *ad l. electio* 26. *§. ult. de noxal. action.* Speculat. *in tit. de dilation. §. Videndum. num.* 14 Afflict. *deciſ.* 210. *in fin.* Iniquiſſima enim eſt, ſi ex uno latere tantùm rem reſtituit. Cuiac. *ad l C. de reput. quæ fiunt in judic. in integr. reſt.*

Declara verum, quando utatur ſuper eodem capitulo vel connexo, non autem ſuper diverſis, quæ nihil commune habent cum eo, quo aliquis eſt læſus, *l.29. l.29. §.1. ff. de minor,* Azo *in ſumm. C. de min. Verſ. pen.* Fallit quando minor dolo adverſarii lædatur. Affl. *d. deciſ.* 210. *n.* 16.

IV. Reſti-

IV.

Reſtitutio in integrum ut in damno, ita & in lucro cum alterius damno verſari non debet. *Lun. C. de repud. quæſtus. l.* 18. *de dol. l.* 22. *l.* 29. *ex quib. cauſ. major. l.* 27. *§.* 1. *l.* 39. *§.* 1. *ff. de minor. l.* 31. *§.* 4. *ff. de adminiſtr. tutor. l.* 39. *de Evict.* Caſus ſpecialis eſt, *in l. pen. C. de his quæ vi met. cauſ.* & limitatio notabilis *in l.* 98. *§.* 2. *de ſolut. l.* 48. *§.* 1. *de fidejuſſ.* Vid. Mynſ. *ad §.* 3. *inſt. de novat. num.* 7.

V.

Qui reſtituitur, plenè & liberè reſtitui, & in priſtinum ſtatum reponi debet, *c. ult. extr. de reſtit. in integr.*

VI.

Reſtituere quis debet, quod ſibi retinuit, ſi ad alios pertinet, *c. ad aures* 3 *extr. de Exceſſ. Prælat.* Niſi enim reſtituatur ablatum, ſi reſtitui poſſit, non dimittitur peccatum, *c ſuper* 2. *extr. de rapt. c. ult. extr. de furt. cap. cum tu* 5. *extr. de uſur. c. generalis* 12. *diſt.* 54. *cap ſi res in pr.* 14. *q.* 6. *cap. peccatum* 4. *de R. I. in* 6. *cap. peſſimam* 25. *quæſt.* 9.

VII.

Reſtitutio prius fieri debet, quàm principalis quæſtio agitatur, *c. cauſam* 16. *extr. de offic. deleg. cap. accedens* 4. *ut lit. non conteſt. cap. ex conqueſtione* 10. *extr. de reſtitut. ſpoliat.* ita ſpoliatus etiam à judice ſuo reſtituatur ante omnia juris ordine prætermiſſo, *cap. conquerente* 7. *extr. de reſt. ſpoliat.* & reſtituatur in integrum etiam ante litis ingreſſum. *2. quæſt.* 2. *per tot. cap. Epiſcopis. & ſeqq.* 3. *q.* 1. *cap. quanto & ſeqq.* 3. *q.* 2. etiamſi prædo ſit. *c. Deus* 3. *q.* 1. *c. in literis* 5. *extr. de reſtit. ſpoliat.* & quidem eum ſua cauſa & fructibus perceptis à tempore ſpoliationis in priſtinum ſuum ſtatum *cap bona* 51. *extr. de appell. c. conſtituimus* 8. *extr. de fil. presbyt. ord. cap. conquerente* 7. *extr. de reſtit. ſpoliat.* & qui percipi potuerunt *c. gravis* 11 *extr. eod.* unte antequam reſtituatur ſpoliatus, nec ſpoliatori reſpondere tenetur, *c. cum dilectus* 2. *extr. de ordin. cognit. cap. ult.* 5. *quæſt.* 2. & donec non fuerit reſtitutus ſpoliatus, non tenetur reſpondere de proprietate, *l. de conquerente* 7. *extr. de reſtitut. ſpoliat. cap. ſolicitè* 2. *extr. d. tit. cap. ult. extr. de ordin. cognit.* cùm prius reſtitutio facienda cauſaque poſſeſſionis quàm cauſa proprietatis tractanda ſit, *cap.* 1. *extr. de reſtit. ſpoliat.*

VIII.

Reſtitui qui petit, debet probare ſe poſſediſſe, & ſpoliatum fuiſſe, *cap. olim inter* 17. *extr. de reſtit. ſpoliat. c. conſultationibus* 10. *extr. de offic. deleg.* Ei enim, qui poſſidet, reſtitutio non competit, Gloſſ. *in cap. examinata* 15. *extr. de judic.* Qui ergo ſpoliationem probaverit, reſtituitur: qui autem in probatione defecerit, ſtatim deſtituitur, *cap. cum Eccleſia* 3. *extr. de cauſ. poſſeſſ. & propr.*

IX.

Reſtitui cum res non poteſt, in alio æquivalente debet fieri reſtitutio. *cap. Eccleſia 4. extr. ut lit. pendent.* Vnde ſi rem alienam conſecravimus, non tenemur ipſam præcisè reſtituere, ſed ſufficit, ſi eius æſtimatio reſtituatur, *l. comperimus 14. quæſt. 6.* ab eo autem fruſtra reſtitutionem poſcimus, qui non habet, unde ſolvat, *c. ſi res 14. quæſt. 6.* quia reſtitutionis beneficium cum effectu non competit contra eum, qui non habet unde reſtituat, donec ad pinguiorem fortunam pervenerit, *cap. olim 16. extr. de reſtitut. ſpoliat. cap. cùm in 5. extr. de uſur.*

X.

Reſtituendum mihi de jure eſt, quod occaſione rei meæ per alium quæritur. *cap. in noſtra 10. extr. de ſepultur.*

CAP. LII.

Retentio.

Axioma I.

Retineri aliquid poteſt, de quo actio inſtitui nequit *l. 1. in pr. ff. quib. mod. pignus ſolv.* quia favorabilior eſt retentio, quàm petitio, *l. per retentionem 4. C. de uſuris.* Bart. & Dd. *in l. ſi ſortem. §. cent num. de cond. ind.* Dec. *conſ. 298. n. 4.* Bald. *in l. peremptoria. col. 3. ſent. reſcind. non poſſ. & in leg. 2. not. 4. C. de fide juſſ.* Iaſon *in l. 12. §. 1. ff. colum. 12 ad finem. Verſ. Tu adverte. lect. 2. de acquir. poſſeſſ.* Benintend. *deciſ. Bonon. 77. num. 4.* Vult. 3. *conſil. Marp. 34. num. 163. & conſ. 18 num. 265.* cum multa retineri poſſint, quæ acquiri nequeant, Sichard. *ad l. 4. C. de uſur. num. 8* Conſ. Marpuig. *Vol. 4. conſil. 29. num. 100.* imò & retentio facilius concedatur, quàm petitio. *l. 1. de pignor.* Cagnol. *in l. quod à quoq; n. 2. de R. I. l. in Vitru 156. §. cui damus 1. ff. eod. c. intelleximus 7. extr. de judic. junct. c. cum inter 5. extr. de except.* Bertazol. *conſults. deciſ. conſil. 383. num. 4. lib. 1.* Vnde eam non malè ſpeciem privatæ, executionis privatæ vocavit Carpzov. *part. 2. conſt. 25. defin. 20. n. 1.* quia pinguius ſit remedium, quæ & ipſa perceptio dici ſoleat, *l. deducta 58. §. acceptum 3. ff. ad SC. Trebell. l. cum pater 77. in pr. de legat. 2.* Anton. Faber *in Cod. lib. 2. t. 30. defin. 2. num. 6.* Carpzov. *part. 3. conſt. 32. defin. 14. num. 6.* Hinc generaliter Dd. ſtatuunt, quoties ad creditorem res aliquæ debitoris pervenerint, commodius creditorem ad jus ſuum perventurum, ſi eas retinuerit, quam ſi adverſus debitorem egerit actione in perſonam, quod etiam probat Cujac. *lib 34. ad edict. Pauli in d. l. 2. princ. pag. 577.* confer Ant. Fab. *in rat. decid. ad d. pr. Verſ. planè commodiùs.* Ratio in promptu quia creditori facilius indultum eſt, ut retineat, quod jam habet, quam ut conſequatur, quod non habet. Phil. Matth. *ad l. 5. n. 26. ff. de R. I.* Gratian. *diſceptat. forenſ. tom. 2. conſ. 356. n. 27.* & jura ſemper faciliora in conſervando quàm concedendo beneficio vid. ſupr. *lib 3. cap. Conſervatio.*

II. Vna

II.

Vna res pro alia retineri non poteſt, *cap fin. ubi Dd. C. de commod.* Weſenbec. *conſil.* 207. *num.* 77. & 78. ibi, **zum andern haben wir eine gemeine Rechtsregul.**

III.

Invitis nobis res noſtras alius retinere non poteſt, *l.* 25. *§.* 1. *ſolut. matr.* limitationes hujus regulæ, *vid. ibid. lot. i. in gloſſa.*

IV.

Retentioni locus non eſt, niſi ubi Lex illud expreſſit, *l. ult. C. commod. l. fin. in fin. Cod. de compenſat.* Alex. *in addit. ad Bart. in l. ſi non ſortem* 26. *§. ſi centum. ff. de condict indeb.* Coſtal. *ad l. in rebus. §. poſſunt. verſ. extra hos caſus. ff. commodat.* Sebaſtian. Medic. *de compenſat. p.* 2. *q.* 16. *n.* 4. Gœdd. 1. *conſil. Marp.* 24. *n.* 283.

V.

Retentio non negatur, negata compenſatione, *l. neceſſarias* 8. *§.* 1. *ff. de pignerat. act.* Vult. 1. *conſ. Marpurg* 22. *num.* 34. quia ubi non competit compenſatio, ibi tamen competit retentio, Corn. *conſil.* 66. *col.* 8 Pariſ. *conſ.* 100. *num.* 35. *vol.* 2 Cephal. *conſ.* 573. *num.* 21. *lib.* 4. tametſi retentio revera etiam ſit & dicatur compenſatio, *l. in reſtituenda* 4. *C. de petit. hered. l. etiam* 5. *ff. de compenſat.* Bart. *ad l. de Sortio. §. ob donationes. ff. ſolut. matrimon.* Roland. à Valle *conſ.* 17. *num.* 4. *vol.* 4. ſaltem per indirectum, Sebaſt. Medic. *de compenſat. p.* 1. *quæſt.* 16. *num.* 25. Gœdd. 1. *conſ. Marpurg.* 24. *num* 286. vnde & regulare eſt retentionem non denegari, *l. ex quibus* 51. *l. qui exceptionem* 40. *§. ſi pars* 1. *l. ſi in arca* 33. *ff. de condict indeb.* præſertim cum res ea valdè ſit favorabilis, & in ipſa æquirate naturali fundata, *d. l. per retentionem* 4. *Cod. de uſur.* adeò ut creditor ſuo debitori ſuccedens, etſi non poſſit agere, *l. debitori* 17. *C. de pact.* poſſit tamen uti retentione pro ſuo credito, Bald. *in d. l. debitori.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 22. *n.* 34.

Declara regulam procedere ſi ſine vitio res ad aliquem pervenerit, aut ſubſit cauſa retinendæ rei cohæreus, puta propter expenſas in rem factas, v. g ſi ſartor veſtem retineat, ob non ſolutam mercedem, procurator vel advocatus acta, faber equum curatum & ſic de ſimilibus: ſecus enim eſſet ſi res cum vitio ad aliquem perveniſſet. Gail. 2. *obſ.* 12. *n.* 5.

VI.

Vbi compenſatio admittitur, ibi etiam locum habet retentio, arg. *l. ob negotium* 20. *de compenſat. l.* 3 *C. eod.* Sic leges permittunt venditori rem venditam pro pretio nondum ſoluto retinere, *l heredis actis* 22. *de hered. vendit. l. Iulianus* 13. *§. offerri* 8. *l. qui pendentem* 25 *l. bona fides* 50. *de act. empt. l. quod ſi* 31. *§* 8. *de ædil. edict. l. cum fundus* 31. *§.* 1. *de reb. cred. l pater* 6. *C. de act. empt.* Sic & marito ob impenſas neceſſarias in dotem factas retentionem concedunt, *§ item ſi de dote* 37. *Inſt. de act. l. quod dicitur* 5. *l.* 15. *de impenſ. in rem dot. fact. l ſervus* 30 *de act. empt. l ſi is qui* 56 *§.* 3 *ff. de jur. dot. l. illud convenire* 5. *§. fin. de pact. dotal. l.* 23. *ſolut. matrim.* Boer. *claſſ.* 2. *diſput. de jur. dot.*

dor. thef. fin. eandem concedi & commodatario, *l. creditorii 15. §. fin. de furt.* de poſitario, *l. pennlt. C. depoſit.* Colono *l. 12. ubi gloſſ. de Vi armat.* & aliis paſſim, ordine recenſet Johan. Breiger. *in diſputat. inaugural. de retentione, per tot.*

VII.

Retentio rei propriæ, cujus plenum habeo dominium, eſt nulla, *l. in re mandata 21. C. de mandat. l. ſed etſi 25. §. conſuluit 11. de petit. hered.* quia quod ſemel meum eſt, amplius meum fieri non poteſt, *§. ſed ſi rem 10. Inſt. de leg. ar. l. uti ſrui 5. ſi uſusfruct. petatur.*

VIII.

Retinere non debet ſibi aliquis, quod alii neceſſe habet dare, *cap. ad aures 3. extr. de exceſſ. Prælat.* ſiquidem retinere nitens non ſuum, ſuo privetur, *cap. de multa 28. in princ. extr. de præbend. & dignit.*

Cap. LIII.

Reticentia.

Reticentiæ pœna, daß man einem verkaufften Gut keine Beſchwerd oder Schaden verſchweigen ſoll / major eſt quam mendacii, vid. C. I. A. *thef.* 19. *de æd. edict.* v. c. ſi venditor ſciens patiatur ruere emptorem, & per errorem in maximam fraudem incurrere: quo pertinet locus ille Ciceronis 3. *offic.* ubi ait: Nam cum ex L. XII. Tabul. ſatis eſſet ea præſtari, quæ eſſent lingua nuncupata, quam qui inficiatus eſſet, dupliciter pœnam ſubiret à JCtis etiam reticentiæ pœna eſt conſtituta. Qui enim mentitus eſt, in modo agri venditi, vel in quantitate tributi, quod venditus fundus debuit publico, non tenetur in id omne quod emptoris intereſt, ſed tantum quanto minoris, *l. ſi minor 9. C. de act. empt.* qui autē reticuit modum vel pondus rei venditæ vel tributum, cui obnoxia res vendita eſt, tenetur in omne id quod emptoris intereſt, *l. 13. de act. empt.* ſimili modo qui mentitus eſt, de artificio vel peculio ſervi à ſe venditi tenetur duntaxat quanti minoris: qui autem ſciens reticuit ſervum fugitivum eſſe vel morboſum, tenetur omninò quanti emptoris interfuit non decipi, Cujac. *ad d. l. 13. in pr. & §. 6 de action. empt. in recit. pag.* 842. quod tamen non perpetuum, quandoque enim reticentiam non nocere, textus eſt *in l. 43. §. 1. de furt.* Vid. *& 2. Feud. 26. §. Vaſallus.* & Anton. Gothofr. *diſſur. 11. thef. 3.*

Cap. LIV.

Retorſio.

Axioma I.

Retorſio ſpecies eſt defenſionis, quæ nunquam locum habet, ſi non offenſio præceſſerit, arg. *l. cum in ea 44. ſub fin. ff. de pact. l. 59. ff. de admin. tut.*

ror. Carpzov. *p.3. conſtit.38. defin.8. num.5.* Siquidem nemo gravari, nec juſtè indignari poſſit ur, qui patiatur tela in ſe retorqueri, quæ ipſe torſerit, *l.11. ff. quod quiſq; actu egiſſe.* Nam dicere ut ſervetur edictum, quod quiſque juris ſtatuerit in alterum &c. nihil aliud eſt dicere, quam ut ſervetur æqualitas, Matth. de Afflict. *ad cap.1. num.17. de conſuetud. reſt. feud.* Quis igitur auſit jus retorſionis autoritate Legum deſtitui, quæ certè jubent, ut idem jus in ſe ſtatui patiatur, quod in alios ſtatuit. *l. cum in eo 44. ſub fin. ff. de pact. l. cum hereditas 59. ff. de adminiſtr. tutor. l. altius 15. ff. ſi ſervit. vindic. l. frater à fratre 38. verſ. porro cum ff. de condict. indeb. l. vindicantem 17. ff. de evict.* adde ex jure divino pariter, *Matth.7. verſ.12. Luc.6. v.31.* ex Canonico *cap. juſtum 2. verſ. nec in ſe poſſe. diſtinct.9. c cum omnes 6. verſ. cum igitur. extr. de conſtit. c. pro illorum 22. §. quia verò. verſ. cum nobis Legem. extr. de prabend. & dignit.* vid. & Dan. Mollet. *in Conſtitut. Saxon. p.3. conſtit.38. num.2.* ubi Reinhard. Roſa *in addit.* Matth. Berlich. *p.3. concl.51. n.3.* Iac. Thoming. *deciſ.26.* Carpzov. *p.3. conſtit.38. defin.1. num.10.*

II.

Retorſione facta, ceſſat contumelia, *l. quæ omnia 28. ff. de procurat.* Unde ſequitur, quod adhibito uno nempe retorſionis remedio, alterum, quod eſt actio injuriarum amplius competere nequeat. Harpprecht. *ad §. hac actio 12. num.78. Inſtit. de injur.* Carpzov. *p.4. conſtit.46. defin.10. num.6.* quia ceſſante cauſa ceſſat effectus, qui eſt actio ipſa, *cap. etſi Chriſtus 26. extr. de jurejurand. cap. cum ceſſante 60. in princ. extr. de appellat. cap. cum infirmitas 13. extr. de pœn. & remiſſion.*

Cap. LV.

Retractatio, Retrotractio.

Axioma I.

Retractari id quod ſemel legitimè factum eſt ex ſupervenienti caſu non debet, *l.1. ff. de ſtatu. actu præſat. l. donationes in concubinam 31. ff. de donat. cap factum 73. de R. I. in 6.* Carpzov. *p.3 conſtitut. 28. defin 8. num.7.* neque etiam quod ſemel benè definitum eſt retractari debet, niſi ubi major autoritas fuerit, *c. quod benè 6. q.4.* hinc nunquam retractationem locum habere in præjudicium juris, quod interim fuit quæſitum alteri *ex l. bonorum 24. l. ſi indebitum. §.1 rem rat. hab.* not. Afflict. *deciſ.286.* Hartm. Piſt. 3. *q.24.*

II.

Ut retrotrahatur quid per fictionem contingit, & propterea nunquam admittitur: niſi quando æquitas hoc ſuadet, ea verò ceſſante, nihil retrotrahitur, *l. poſtliminium 19.* cum ibi allegatus *de capt. §. & poſtlimin. verſ.* Hartman. Piſtor. *libr.3. quæſtion. 24. num.16.*

CAP. LVI.

Reverentia.

Axioma I.

Reverentiæ juri non poteſt præſcribi, *c. cum non liceat* 12. ubi latè Felin. *de præſcript.* fac. quæ not. Roch. de Curt. *in reper. c. fin. col.* 79. *in pr. extr. de præſcript.* Ludov. Gomez *ad §. pœnales. Inſt. de action. n.* 31.

II.

Reverentiali juri pacto partium renunciari non poteſt, *l. alia* 14. *§. eleganter* 1. ibidemque Bart. *ff. ſolut. matrim* quemadmodum nec remitti.

Intellige nimirum expreſsè, non verò tacitè, arg *l.* 2. *C. de juram. calum. & cap.* 1. *eod. in* 6. puta quando pater vel patronus non invitus in judicio comparuit. vid. Lud. Gomez *ad §. pœnales. Inſt. de act. num.* 31.

III.

Reverentia par cuique parentum debetur, *l. furioſa* 4. *ff. de curator. furioſ. l. Celſus* 2. *ff. de juſtit. & jur. l. quique litigants* 4. *§ fin. l. parentes* 6. *ff. de in jus vocand.* Roland. à Valle *conſ.* 37. *n.* 3. *cum ſeqq. Vol.* 3. Dec. *in l.* 3. *C. de in jus vocand. nbs in not.* 3. inquit: Sicut patri reverentia debetur, ita & matri, quia patris & matris æqualis eſt pietas, licet inæqualis poteſtas, *§. fœmina* 10. *Inſtit. de adopt.* Gœdd. 3. *conſ. Marp.* 28. *n.* 131.

CAP. LVII.

Revocatio.

Axioma I.

Revocatio præſupponit habitum, *d. decem* 116. *de V. O. c. ad diſſolvendum* 13. *extr. de deſponſat. impuber.* Pantſchman. 2. *quæſt. pract.* 13. *num.* 75.

II.

Per revocationem generalem non cenſentur revocata ea, quæ ſpecialibus locis vel perſonis prius fuerunt conceſſa, *c. penult. de reſcript. in* 6. Caſtr. *conſ.* 146. *p.* 1. *incip. ſuper primo.* Alciat. *in tractat. præſumpt. reg.* 3. *præſ.* 69. Thom. Grammatic. *conſ.* 103. *n.* 235. Gylman. 1. *p.* 2. *Vot.* 7. *tit.* 11. *n.* 17.

III.

Revocare licitum eſt re integra, quod quis fecit, *cap. quicunque* 11. *de ſentent. excomm. in* 6. Vnde & poteſtas re non integra alicui revocari non poteſt, *c. in cauſis* 30. *extr. de elect.* ſicut nec ea quæ per modum contractus ſunt conceſſa, *l. quod ſemel* 5. ubi Bald. *ff. de decret. ab ordin. faciend.* Cyn. Bart.

Bart. & Paul. de Caſtr. *in l. digna. C. de LL.* Bald. Salicet. Igneus *in l. donationes qu. ss. C. de donat. int. Vir. & uxor.* Imol. *in c. 1. Verſ. & per prædicta de conſtit.* Pariſ. *conſ.* 11. *num.* 47 *& num.* 54. *Vol.* 1. Barbat. *in cap. novor. num.* 177. *de judic.* Roland. a Valle *conſ.* 26 *n.* 19 *lib.* 2. Anton Gabr. *comm. opin. tit. de jure quæſito concl.* 5. *num.* 1. Regner. Sixtin. 1. *conſ. Marpurg.* 9. *num.* 81. ſed illud tantum revocatur, quod illicitè factum eſt, *c. cauſam* 18. *extr. de reſcript.* ſiquidem illicitum mandatum perſuperiorem revocari poſſe, textus eſt *in cap. Quinta Vallis* 23. *extr. de jurejur.* ſicut & ea quæ metu non obſtante juramento tradita ſunt, *cap. Abbas* 2. *extr. de his quæ vi.*

IV.

Revocari debent in priſtinum ſtatum, quæ fiunt poſt appellationem, *c conſideravimus* 10. *extr. de elect. c. ex conqueſtione* 10. *extr. de reſtit. ſpoliat.*

V.

Revocationi æquivalet certa ſcientia principis, *cap. paſtoralis* 28 *extr. de offic. delegat.*

VI.

Revocatio facilius inducitur, quam conceſſio. *l. ſi fuerit* 10. *de reb. dub. §. ſed ſi quis priore* 3. *Inſt. quibus mod. teſtam. infirment.* ubi Aretin. *per gloſſ. in l. ſi quis prior ad Trebellian.* Socin jun. *conſil.* 85. *num.* 1. Pantſchman. 2. *quæſt.* 13. *num.* 88.

VII.

Revocatio generalis tantum operatur ad omnia, quantum ſpecialis ad ſingula, arg. *l. duo* 30. *de adminiſtrat. tut. l. ſi ſervus ejus* 82. *de acquirend. hered. l. omnes* 4. *C. de præſcription.* 30. *annor. l.* 2. *Cod. de quadr. præſcript.* Pantſchman. 2. *quæſt.* 13. *num.* 13. *l. minor* 39. *ff. de evict.*

VIII.

Revocari poſſunt de facto, quæ de facto fiunt, Innocent. *in cap. auditis. de reſtitut. ſpoliator.*

CAP. LVIII.

Reus.

Axioma I.

Reus non ſtatim eſt qui accuſatur, ſed qui convincitur, *cap. ult.* 15. *q.* 8. unde & accuſator reo niſi præſente non auditur, *cap. accuſatori. cap. accuſare, & ſeq. c. abſente* 3. *quæſt.* 9. reus etiam dicitur qui falſum de alio profert, & qui crimina facilè credit, *cap. non ſolum* 85. 11. *quæſt.* 3. ſicut & ille reus eſt, qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, *cap. quiſquis* 80. *§. uterque. d. quæſt.*

II.

Reum inauditum condemnare juris ordo non patitur, *l. de quare 74. ff. de judic. l. prolatam* 4. ubi Bart. *C. de sententt. & interlocut. l. absentem* 6. *junct. gloſſ. in verb. non poſſe. C. de accuſat. l. meminerunt* 6. *C. unde vi. l.* 1. *& tot. tit. C. de requirend. reu. c.* 1. *in fin. ibi nec nos contra inauditum de cauſ. poſſeſſ. & proprietat. cap. nos in quenquam.* 2. *quæſt.* 1. Iaſon *in l.* 2. *col.* 4. *verſ. item. adde C. de edend.* vid. & Apoſt. Paul. *ad Timoth.* 1. *Epiſt. c.* 5. quo reſpicit & illud Nicodemi: Num quid & lex noſtra judicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo & cognoverit quid fecerit Ioh. 7. ℣ 52. cum reo cuique ſua patcat defenſio. Carpzov. *in criminal. p.* 3. *q.* 113. *n.* 6. Reuſn. *lib.* 3. *conſ.* 1. *n.* 7.

III.

Reus excipiendo fit actor & probationis onere gravatur, *l.* 1. *ibi quiſi probaverit. C. de ſicar. c. frater Veſter* 47. *diſt.* 50. *c. nunc. §. ſi quis hominem, ubi niſi per duellum & c. de pace tenend.* Andr. Gail. 1. *de P. P. cap.* 16. *num.* 4. Maſcard. *de probat. concl.* 864. *n.* 31. Menoch. 1. *præſumpt.* 3. *num.* 46. Carpzov. *in crimin. part.* 3. *quæſt.* 106. *num.* 48.

IV.

Reorum eſt fugere, Bart. Caſtr. Iaſon poſt gloſſ. *in l. de die. per illum text. ff. quæ ſatisdar. cog.* Gœdd. *ad l* 3. *de V. S. num.* 2. liteſque protrahere, reſponſiones effugere, undecunq; moram nectere. arg. *l. properandum* 13. *§.* 1. *C. de judic.* Vnde præſumptio eſt adverſus eos qui nimis ſubtiliter dilationes quærunt, quod non neceſſitate, ſed moræ ſtudio hoc faciant, *cap. nullum* 4. *extr. de præſumpt.* ubi Felin. *n.* 1. citat verba Bald. *ad cap. an præſentia. col. pen. extr. de probat.* non vadit (inquientis) qui de innocentia ſua confidit per mendicata ſuffragia, ſed feſtinat, ut veritas inquiratur, *l. ſi fidei juſſor* 29. *§. quadam* 4. *ff. mandat.*

V.

Reus & actor eodem jure cenſentur, & eadem eſt utriuſque conditio, *c. pendentiam* 2. *extr. de mut. petit.*

VI.

Reus actore non probante debet abſolvi, *c. cum Eccleſia* 3. *extr. de cauſ. poſſ. & proprietat. c mulier* 34. *extr de jurejur. c. accedentibus* 15. *extr. de priv. leg.* quamvis reus nihil probaverit, *cap. unic. extr. ut Eccleſ. benefic.* licet probationes ſint æquales, *c. ex literis* 3. *extr. de probat.* vel obſcura partium jura, nihilominus tamen reus abſolvi debet. *c. inter* 6. *in fin. extr. de fid. inſtr.*

VII.

Rei ſorum ſequitur actor. *cap. neminem.* 3. *quæſt.* 6. *cap. experientia, & ſeq.* 11. *quæſt.* 1. *cap. duo ſimul* 9. *extr. de offic. ordin. cap.* 1. *cap. ſi Clericum* 5. *c. cum ſit* 8. *extr. de for. compet. c. relatum* 21. *de jur. patronat. c. ſtatutum* 11. *§. cum verò de reſcript. in* 6. *Gad. ſupr. lib. 1. c. de Actore.*

VIII. Reus

VIII.

Reus eſt, qui peccat, & qui peccanti conſentiunt, *cap. ita* 11. *quæſt.* 3. cum non ſolum reus judicetur is qui facit, ſed etiam qui facientibus conſenſum præbet, *cap. omnes.* 17. *quæſt.* 4. *c. Gradum, in fin.* 17. *q.* 1.

IX.

Reo non incumbit onus probationis, ſed actori. *cap. quia, & ſeq.* 6. *q.* 5. *God. & ſupr. libr. XIV. cap. Probatio.* niſi quando contra eum militat præſumptio, & tunc onus probandi in eum transfertur, *cap. unic. extr. ut Eccleſ. benefic.*

X.

Reo illa pœna eſt infligenda, quæ magis timetur, *cap. quoniam. extr. ut lit. non conteſtat.*

XI.

REI partes favorabiliores ſunt partibus actoris, *l. favorabiliores* 125. *ff. de R. I. l. matrem* 17. *C. de prob.* Menoch. *c. cum inter* 5. *extr. de except.* Menoch. *depræſumpt. lib.* 1. *præſ.* 90. *n.* 1. [ſiquidé in jure cum reo benignius, quam cum actore agitur, *l. qui accuſare* 4. *& l. alt. C. de edend. l. inter partes* 38. *ff. de re judic.* unde etiam pluribus defenſionibus non ſolum diverſis, ſed & contrariis uti poteſt. *l. cum de indebito* 25. *in princip. de probat. l.* 5. *& l.* 8. *ff. de except. l. ſiquidem* 9. *Cod. eod. tit.* Carpzov. *p.* 3. *quæſt.* 105. *num.* 21. *in criminal.*] Quod intelligendum eſt procedere in fine litis, quia in principio magis favendum eſt actori, ut per Thom. de Thomaſſet *regul.* 110. *&* 270. Menoch. *dict. præſ.* 90. *num.* 18. Gail. *lib.* 1. *obſerv.* 31. *num.* 9. Buccaron. *de different. inter judicia civilia & crim. differ.* 164. *n.* 5. *cum ſeqq.* cui adde, quod Reo favendū ſit potiùs, quàm Actori etiam in ambiguis, *l. favorabiliores* 125. *ff. de Reg. Iur. §. retinendæ* 4. *Inſtit. de interdict. cap. cùm ſunt partium* 11. *de R. I. lib.* 6. prout exornant Hippol. *in l. unius. §. in ea, à num.* 6. *ff. de quæſt. & conſ.* 51. *num.* 41. Alciat. *de præſumpt. reg.* 3. *præſ.* 44. Menoch. *in ſimili tract. lib.* 2. *præſ.* 90. Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 9. *n.* 51.

Non obſtat, quod obſcura petitio Actoris declaratur in favorem ipſius Actoris, & non Rei, *l. ſi quis intentione* 66. *ff. de re judic.* quia rejecta ſolutione, gloſſ. *verb. Actori, in d. cap. cùm ſunt partium, & gloſſ.* 2. *in cap. cùm ad Sedem, de reſtitut. ſpoliat.* aſſerentium hanc regulam procedere in fine judicii, hoc eſt, in deciſione cauſarum, at

verò *d.l.ſi quis.* in principio litis, quo tempore magis favetur Actori; reſpondetur, ſenſum hujus Axiomatis, & ſimilium eſſe, quod ubi Jura partium, id eſt, Actoris, & Rei, ſunt obſcura hinc inde, quia ſcilicet poſt diſcuſſionem eorum, quæ utrinque adducta & allegata ſunt, res adhuc obſcura, omniaque ſunt paria, & neceſſariò facienda eſt interpretatio in favorem alterius ex litigantibus, tunc potius Reo favendum eſt, tunc propter conditionem ipſius miſerabilem, ſecundùm quam cùm præſumatur eum non plenè inſtructum acceſſiſſe, & tamen æqualiter docuit de jure ſuo, plus aliquid egiſſe videtur quàm Actor, & par eſt credere, quod ſi plenè eſſet inſtructus, plenisſimè ſuam innocentiam oſtenderet; tum etiam propter cauſam abſolutionis, quæ in re dubia ſecurior, & favorabilior eſt, *l.abſentem §. ff. de pœnis. cap. alligant. verſ. nonne 26. q. 7.* Unde fit, ut Axioma hujuſmodi non tantùm in fine reſpectu ſententiæ ferendæ, quæ data paritate probationum, potiùs ferenda eſt pro Reo *gloſſ.2.in cap. Clerici. 81. diſt.* Hippol. *conſ.12. n.12. & à num.18.* Duen., *reg. 313. limit. 2.* ſed etiam in principio, & in medio litis procedat, ut quia Reus aliquid petit, quod re hinc inde diſcuſſa pro utraque parte, dubium eſt an concedi debeat. Quare cùm *in d. l. ſi quis.* non agatur de interpretatione eorum, quæ utrinque ſunt obſcura, ſed de declaranda petitione, quæ dubia proponitur per Actorem, meritò tunc in ipſius favorem fit interpretatio, quia non convenit ea, quæ Actor producit, retorqueri in ejus odium, & in favorem Rei, cui ſat eſt (ſervata juſtitiæ æqualitate, juxta *regul. non licet 33. de R. I. lib. 6.*) idem concedi, ut videlicet exceptio, quam dubiam propoſuit, in ipſum favorem explicetur, juxta *dd.ſi quis.*

Limita tamen, noſtrùm Axioma non procedere, ſi Actor tueatur cauſam aliquam Jure favorabilem; ex quo enim tunc omnia ex parte ipſius & Rei non ſunt paria, præponderat favor cauſæ, & ſententia pro Actore fertur, *cap. ex litteris 3. de probat. cap. ult. in princ. de rer. judic. l.in partes 38. ff. ſoluto matr.* & docent Alciat. *d. præſ. 44. num. 13.* & Tiraq. id extendens ad quamcunque cauſam piam, *in tract. de privileg. piæ cauſæ, privil. 146. cum ſeq.*

XII.

Rei officium eſt ſe defendere, *l. 1. in princ.* ubi Bart & Doct. *ff. de edendo.* Jaſon *in l. ſi ex pecunia. colum. fin. verſ. circa iſtud. C. de ſervis*

ſerv. ſug. Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 7. lit. R. concl. 327. n. 3.* Vide quæ dixi *ſub. verb. Actor.*

CAP. LIX.
Rigor.

Axioma I.

Rigorem quando lex civilis ſovet, licet expreſſe per Canonem non reprobetur, talis rigor non obſervatur de jure Canonico, *cap. dilecti. de judic.* Abb. *in c. filius 5. per illum. text. de teſtam. in ult. notab. idem in reperit. c. cum eſſet. col. 5. & 6. eod. tit. & cap. Eccleſia 5. de conſtit.* Ludovic. Gomez *ad 5 actionum. Inſt. de actionib. num. 4.* quem conſiſtere in generalitate verborum legis, non attentâ mente & ratione ipſius, autumant Canoniſtæ *in cap. 2. de rejudic.* quos citat Covaruvias *reg. poſſeſſor. p. 2. §. 6. num. 6. de Regulis Iuris in 6*)appellans eum, juris exceſſum ad terrorem. Abbas *d. cap. 2. in princ.* de cuius aſperitate vide Mantic. 8. *obſerv. 81.* Valaſcum *quæſt. 5 num. 3.* Vnde etiam Pontifex rigorem juris *in d. cap. literis, de reſtit. ſpoliat.* (ut advertit Panorm, *ibid. num. 6.* accepit pro odioſa illa ſubtilitate, quæ benignitate opponi ſolet, quod probare videtur text. *in l. generaliter 24. §. ſi quis ſervo 10. in fin. de fideicommiſſ. libert.* ubi rigor jus ſubtile dicitur, *& cap. cum illorum 32. de ſentent. excomm.* latè Tiraquell. *de retract. conſang. §. 35 gl. 1. num 21.* dum docet, rigorem juris eſſe ſummum illud jus, quod à Cicerone, Terentio & aliis ſumma injuria appellare conſuevit, rigoroſa etiam diſpoſitio dura dicitur *in l. proſpexit 12. ff. qui & a quib. manumiſſ.* quæ odii plena ſit, quod latiſſimè explicant Covarr. *in d. cap. poſſeſſor. p. 2. §. 6. de R. I.* Menoch. *remed. 1. recup. poſſeſſ. num. 21.*

Intellige verum de tali rigore, ubi nulla ratio per æquitatis artem elici poteſt, Treutl. *Vol. 1. diſp. 1. theſ. 2. lit. b.* non verò de juſtitia æquitatis, conf. Duaren. 2. *diſput. anniverſ. 18. & ad tit. de juſtit. & jur. cap. 2.* Anton. Auguſtin. 4. *emend. 8.* Conan. 1. *comm 11.* Donell. 1. *comm. 13.* Coraſ. *p. 1. de art. jur. cap. 15.* Siquidem hoc in caſu Rigor & æquitas, quoad juſtitiam, non ſunt contraria, imò utrumque ſub juſtitia continetur, quia juſtitia eſt ars boni & æqui, alioqui ſi dixeris eſſe contraria, ut Dd plerumque loqui ſolent, neceſſe eſt fateri, quod juſtitia contineat ſecum pugnantia. Et ſi rigor eſt juſtitia, fateri oportet æquitatem eſſe illi rigori contrariam, quod abſurdum, & contra *l placuit 8. C. de judic.* Non ſunt ergò æquitas & rigor legis contraria, ſed altera alterius moderatrix & ſuave temperamentum ex ratione legis ipſius deductum (quod Ariſtoteles ἐπιείκειαν vocat, gloſſa verò *in cap. ut conſtitueretur. Verb. detrahendum. diſtinct. 50.* diſpenſationem) & ſicut exceptio temperat regulam, ita æquitas temperat rigorem legis, nec tamen omninò ſunt oppoſita, ſed utraque ſub lege & juſtitia continetur & ſecundum hæc accipienda eſſe, *cap. 2. & cap. fin. de tranſact. l. in ambiguis 85. §. quoties 2. de Regulis Iuris. d. l. placuit 8. C. de judic.* refert Alvar. Valaſcus *d. quæſt. 5. num. 3.*

II.

Rigori præſerenda eſt æquitas, *cap. unic. de rer. permut. in 6. Clem. quamvis 2. in princ. de appellat.* imò rigori juris detrahendum eſt quandoque conſideratis locorum qualitatibus, *cap. ſuper 51. extr. de ſent. excomm.* ita rigori detrahitur, ubi multorum ſtrages timetur, *cap. ut conſtituerentur 25. in fin. diſt. 50. cap. quoniam à populis 1. quæſt. 7.* ita rigorem temperari conſuetudine debere, textus eſt *in Clem. 1. §. quia. de judic.* itaq quandoque Rigor juris ratione ætatis temperatur *cap. ult. extr. de ſent. excomm. cap. ult. diſtinct. 14.* & generaliter rigorem juris non eſſe ſervandum, ſecundum Canones, præcipuè ubi jus actoris factum eſt deterius, aſſerit *capit. 1. extr. de dol. & contum.*

Cap. LX.

Rixa.

Axioma I.

Vbi rixa inopinata datur, ibi ceſſat dolus, *l. 1. §. Diſcus 3. ff. de ſicar.* & ibi Alberic. *num. 5. in fin. l. ſi in rixa 17. poſt n. 1. ff. eod.* Gram. *deciſ. 17. n. 4. & deciſ. 23. num. 6.* Menoch. *de arbitr. judic. quæſt. caſ. 362. num. 4. Verſ. hac juris. & num. 11.* Ludovic. Peguerus *deciſ. crim. 14. num. 15.* Honded. *conſ. 99. num. 45. lib. 1.* Farinac. *1. conſ. 67 in addit. ſub lit. a.* unde rixæ initium ſemper attendendum eſſe, ut dignoſcatur, an fuerit ſimplex, vel ex propoſito proceſſerit, colligit Blanc. *in ſua pract. crimin. §. ſecunda pars defenſionis. num. 11.* ideoque quando rixa à joco incipit, animus non occidendi adfuiſſe cenſetur. Cæphal. *conſ. 31. num. 4. Verſ. tertia præſumptione.* Bertazol. *1. conſ. deciſ. 309. num. 1. & 2.* quapropter homicidium rixæ calore commiſſum, licet dolo commiſſum dicatur, & ex propoſito, & forſan ex hoc videatur, pro eo imponi poſſe pœnam ordinariam: æquius tamen judicant Doctores, eum non niſi extraordinariâ pœnâ plecti debere, *per d. l. 1. §. Diſcus 3. in fin. de ſic. & l. 1. §. quare ad Tertull.* Farin. *1. conſ. 2. in addit. lit. c.* Confer Tiraq. *de pœn. temp. cauſ. 1. n. 1. & ſeqq.* Alber. *in l. ſi in rixa. poſt num. 3. de ſicar.* Gram. *deciſ. 1. n. 4. & deciſ. 23. n. 6.* Clar. *in pract. crim. §. homicidium. n. 37. Verſ. alia etiam eſt defenſio. in fin.*

II.

Non debet pati ad arma & rixas procedere eos Prætor, quos ſuâ juriſdictione poteſt compeſcere, *l. 13. §. de uſufr.*

III.

Rixæ inceptor non dicitur, qui irâ aliquid facit, ſed qui ad iram provocat, poſt Ariſtotelem Bald. per eum allegatus *conſ. 143. ſuper quæſtione. col. 1. lib. 1.* Farin. *1. conſ. crim. 35. n. 14.* atque hunc ſemper dici in culpa eſſe docet Bald. *in l. ſi ex plagis. §. cum Tabernarius. ad L. Aquil.*

Cap.

CAP. LXI.

Rogatio, Rogari.

Rogare eſt jubere & mandare, *l.* 1. *§.* 1. *ff. mandat.* Vnde verbum rogo eſſe ſignificativum voluntatis ipſius rogantis, cùm demonſtret, quid ille velit, ait Menochius *lib.* 2. *arbitrar. judic. caſ.* 461. *num.* 19. Vbi ſimul etiam limitat procedere in his, qui jubere poſſunt, non verò in iis, qui jubere non poſſunt, *d. l.* 1. *§.* 1. *ff. mand.* ſiquidem rogationem Domini eſſe præceptum patet ex gl. *in l.* 1. *verb quemadmodum quod juſſu*, juxta Mimum rogando cogit, qui rogat potentiorem Weſenb. 1. *conſ.* 45. *n.* 11.

CAP. LXII.

Roma.

Roma eſt caput orbis terrarum, *l.* 3. *§. quoniam verò. C. de Conſulib. l.* 1. *§.* 10. *C. de V. I. E.* & omnium civitatum, *§. ult. Inſt. de ſatisd.* & nationum, *cap. beati in fin.* 2. *quæſt.* 7. communis noſtra patria, *l.* 33. *ad municip. l.* 19. *de interdict. & releg. l.* 2. *C. de Conſul.* Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 7. *concluſ.* 366. Ludov. Gomez. *ad §. fuerat. num.* 5. *Inſt. de act.* ubi intelligit non reſpectu urbis, ſed propter reſidentiam Imperatoris. Vrbs æterna & terrarum Domina, Ammian. *l.* 14. in qua fortunam imperii habitare putabatur, Arnoldus Clapmarus *de arcan. Rerumpublicar. l.* 2. *cap.* 26. Vngepaur. *exercit. Inſtitutian.* 5. *quæſt.* 2.

CAP. LXIII.

Rubrica.

Axioma I.

Ex rubrica optima ſumitur interpretatio nigri, ſive ipſius textus, qui rubricæ ſubjicitur, Bart. Bald. Alex. Dec. *in l.* 1. *per ill. text. ff. de reb. cred. & tot. tit. C. de relig & ſumpt.* Bart. *in l.* 1. *ff de confirmat. tut.* Gloſſ. *in l.* 1. *circa fin. C. ne fide juſſ. dot. dentur & in Auth. ad hæc. C. de uſur.* Quando enim aliqua materia poſita eſt ſub aliqua rubrica, inde judicatur eſſe illius naturæ, cuius eſt rubrum, Gloſſ. *in cap.* 1. *& in cap ſi ſuper. de offic. deleg. in* 6. *& in cap. tibi qui. de reſcript.* Everhardus *in loc. Topic. à rubric. num.* 1. ubi poſt alios à ſe allegatos addit iis locis, argumento hoc concludi poſſe, Executores & conſervatores datos à Papa habere juriſdictionem delegatam, quia de ipſis agitur ſub rubrica *de off. deleg. & num* 4. ſubjicit Legem vel Canonem in dubio intelligi debere, ut conveniat rubricæ, *per l. Imperator* 16. ub. Bart. *ff. de in diem addict.* & Panorm. *in cap. inter alia circa fin. de immunit. Eccleſ.* Quod & de ſtatutis reſpondet Decius *conſ.* 396 *num.* 7. dicens:

Rubri-

Rubricam declarare & demonſtrare intentionem ſtatuti. Hinc Bald. *in l. un. col 2. C. ne liceat ter provoc.* inquit: Quando textus eſt dubius, rubricam probare, quomodo talis textus intelligendus ſit, additque hoc valde notabile eſſe pro rubricis ſtatutorum vide & Decian. *reſponſ. 13. num. 26. libr. 3.* ubi ait ab omnibus Doctoribus doceri, *in dict. l. 1. ff de reb. credit.* quod ex rubrica ſtatuti arguere liceat, conſule & Iohan. Fichard. in ſpecie de ſtatutis Reipublicæ Francofurtenſis agentem *conſil. 33. num. 18. libr. 2.* Quare ſi rubrica ſit generatior nigro, hoc eſt, plus contineat, quàm Leges poſitæ ſub ipſa, allegari poſſe ad deciſionem cauſarum, tradit Gloſſa *ex l. 1. & rubr. Cod. de Capit. civit. cenſ. exim. lib. 11.* quod verum, ſi orationem perfectam habeat, Ripa *in dict. l. 1. num. 13.* Bolognet. *num. 11.* & Cagnol. *num. 23.* quia quando rubrica plures caſus decidit, nigrum verò decidat unum, videtur hoc exempli gratia fieri, quod non reſtringit regulam, *§. hactenus. Inſtit. de gradibus*, vel poni ille caſus tanquam magis dubitabilis, quo caſu inde non excluduntur alii caſus in rubrica expreſſi. Vide Faehin. 11. *contr. 67.* ſi itaque verba nigri ſint obſcura, declarari debent per rubrum. Gloſſ. *in l. 1. C. ne lic. tertio provoc.* & latè proſequitur Faehin. *in quæſtione ſi ſtatuti rubrica ita erat concepta. Filia dotata non ſuccedat, an generaliter intelligatur excluſa etiam à bonis patris, cùm in nigro nihil diceretur niſi de bonis matris & aviæ. 11. contr. quæſt. 68. per tot.* quia ex rubro nigrum explicandum eſt. Nicolaus Everhard. *d. loc. n. 11.* Gloſſ. & Bart. *in l. 1. C. de cap. civit. cenſib. exim.* Carpz. *p. 4. conſt. 6. defin. 1. n. 7.*

Limita, niſi quando textus cum rubrica repugnaret, tum enim textus magis attenditur, quàm rubrica, laſon *in l. 1. num. 5. de reb. cred.* Everhard. *d. loc. num. 12.* Menoch. *lib. 6. præſumpt. 2. num. 17.* quo referri poteſt, *t. t. C. de ſuar.* ubi Azo *in ſumma lib. 11.*

11.

Rubrica præbet auctoritatem arguendi, ſicut textus *gloſſ. ſingularis in l. 1. C. etiam ob Chirograph. fac l. pen. ff. de ſtat. homin. gloſſ. ſub rubric. ff ad Leg. Iul. de adult. & l. 1. ff. ſi cert. petatur.* Inde rubricæ ad denotandum id quod in contextu habetur, conſcribuntur, ne rubrica plus quàm in textu legis diſponere cenſeatur, Alciatus *in rubric. ff. de rebus credit.* Menoch. 6. *de præſumpt. 1. num. 4.*

Cap. LXIV.

Ruina.

Ruina metus ſit ſtantium, *c. ſi enim 40. in fin. de pœnit. diſt. 2.*

CAP. LXV.

Rumor.

Rumor minus est quàm fama, Innocent. *in cap. 3. tit. de præsumpt. per cap. super eo 2. de consanguin. & affin.* Rumor enim facilius nascitur, quàm fama, *l. fin. ff. de hered. instit. l. 28. ff. de inoffic. testam.* Cicero 1. *de Orator.* indeque rumor viciniæ non facit probationem, *cap. super 5. extr. de eo qui cognov. consanguin.*

CAP. LXVI.

Rusticitas, Rusticum.

Axioma I.

Rusticitati hominis parcendum est, *l. 2. §. 1. si quis in jus vocat. non ierit.* & rusticitati venia præbetur, *Novell. 154. cap. 1.* quæ enim per rusticitatem omittuntur, ea nocere non dicuntur, *l. 1. §. ult. de ventr. inspic. l. 3. Cod. de defens. civit.* Vnde videmus rusticitatem excusare à dolo præsumpto, Iason *in l. 7. ff. de jurisd. num. 32.* Ripa *in tr. de pest. tit. de remed. præserv. contra pest. num. 232.* quod tamen absolutè verum non esse autumat. Menoch. 2. *arbit. jur. cas. 194. n. 34.* idque ideò quod dolus tantum præsumptus insit, cùm filius sine venia per rusticitatem parentes in jus vocat, quem tamen non excusare, colligitur *ex d. l. 2. si quis in jus vocat.* utpote in qua dolum præsumptum fuisse patet ex eo, quod dolus verus, ut qui claris & manifestis probationibus detegi debet. *l. dolum 6. C. de dol.* in casum *d. l. 2.* verè non cadat. Quando igitur in dubio rusticitati favendum sit, tunc nota est distinctio hæc, quod ipso quidem iure ea non excuset, ac privilegiata sit, quia privilegia (ut strictæ interpretationis) non sunt tribuenda illis, quibus nec Lex concedere solet, sed tantummodo ex æquitate in casibus jure expressis, si nimirum judici ita visum fuerit, succurratur, Menoch. *d. l. num. 83.* Alex. *in l. juris ignorantia. C. qui admitti.* Decius *in l. si quis. num. 35. de jurisdict. & cap. super literis. de rescript. num. 7.* & ibi Berous *num. 68.* Decius *consil. 274. col. 2.* Ripa *in tract. de pest. tit. de remed. præserv. contr. pest. n. 246.* Tiraquell. *in tract. de pœn. Leg. caus. 11. in fin.* unde & hoc respectu rusticus, in quo simplicitas, non duplicitas dominatur, ob contumaciam, in quem alii incidunt, *d. l. 2. ff. si quis in jus vocat. junct. l. contumacia 53 ff. de re judic.* excusari perhibetur, maximè quando lectorum copiam habere non potest. Zasius *in l. si quis. de jurisd. n. 24. cum seq.* eodem modo & præter regulam, quæ in aliis obtinet, excusare à suspicione usuraria, patet *ex cap. ad nostram 5. de empt. l. cùm allegas 15. C. de usur. l. pater 17. in princ. de dol. except.* posse item rusticum aliquomodo excusari à contrariis testimoniis, ut à pœna falsi, text est *in Novell. 90. §. quamvis.*

Limita I. ſecus eſſe in ſagacibus & verſutis, qui adeò ſunt callidi, ut non agros coluiſſe, ſed ſtudiis operam dediſſe videantur, vulgò quadrati dicti, maximè quando copiam ICtorum habere poſſunt, quod eò loci præſumitur, ubi merum & mixtum eſt imperium, hic enim dicitur locus inſignis, etiamſi eſſet caſtrum, & non civitas, aut ſi non habent, ſicut tales vadere in ſylvas pro lignis, aut mulieres deducere ad templa pro indulgentiis ſolent, ita & ad doctos viros ire pro conſiliis poterunt, prout loquitur Baldus *in l. 6. num. 1. C. qui admitt.* add & gloſſ. *in l. Athleta. §. de ruſticis, de excuſ. tut.* quam notant idem Baldus *in l. 1. C. de interd. matrim. & l. 2. Cod. de reſcind. vendit.* Andr. Sicul. *conſ. 76. Illud in medium. col. fin. Vol. 3. & in d. cap. ſuper literis. num. 64. & 66. de reſcript.* Thom. Fertat. *in cautel. 17. incip. magna eſt, in fin.* Iaſon *in l. Gonia. ubi latiſſimè C. de in jus vocand.* Decius *in l. ſi quis id. de juriſdict. num. 34. & in d. cap. ſuper literis. num. 7. in fin. de reſcript.* & ibi Berous *num. 66.* Ludovicus Gomez. *ad §. Sed iana. num. 30. Inſtit. de actionib.*

Limita II. in his, quæ ſunt juris naturalis *l. 2. C. de in jus vocand.* vide omnino Farinac. *de probat. quæſt. 19. num. 53.* vel juris notorii, Angelus & Imola *in l. ex conſenſu. §. ult. ff. de appellat.* Alex. *conſ. 103. num. 14. libr. 1.* Menoch. *d. l. 2. caſ. 194. num. 16.*

Limita III. in ruſtico, qui clandeſtinè aliquid facit, *l. qui contra 4. C. de inceſt. nupt. l. 1. C. de inter dict. matr.*

Limita IV. in his, qua ſunt inducta ad rigorem, vel ad ſolennitatem alicuius actus conſervandam, veluti in teſtamento, *l. ult. C. de teſtam. l. juris ignorantiam 6. C. qui admitt.* & ibi Bald. idem *in l. quicunque. Cod. de ſerv. fugitiv.* Angel. Aretinus *in princ. Inſtit. de actionib.* Weſenbecius *lib. 2. conſ. 88. num. 18.*

II.

Ruſticum ab urbano non loco, ſed genere & materiâ diſtinguitur, *l. urbana 166. ff. de V. S. l. ſervii urbanus 99. in princ. de legat. 3. l. nam quod liquidè 4. §. quod ſi. de pen. legat. l. quemadmodum 12. ff. de V. S.* quod etiam approbant Impp. Diocletianus & Maximianus *in l. ſi. prædium 16. C. de prad. minor. non alien.* Qualitas enim formam prædii deſignat, quam finis & uſus arguit. *d. l. urbana 198. de V. S. §. prædiorum. Inſt. de ſervit.* Vnde ſi prædium habitationi voluptati uſibuſque urbanis ſit deſtinatum, ut maximè ruri ſit conſtructum, urbanum nihilominus erit; ſi verò non habitandi, ſed ad uſum percipiendorum fructuum & agri comparatum ſit, licet in urbe extructum ſit, ruſticum prædium appellabitur, Vult. *ad princip. inſtit. de ſervit. num. 15.* Weſenb. *in parat. ff. de ſervit. urb. prad.* Bronchorſt. *centur. 1. aſſert. 95.* Arum. *diſſ. 5. exercit. 3.* Oleman. *diſput. 10. num. 18. in object. & reſolut.* Treutler. *diſput. 17. theſ. 1. lit. b. Vol. 1.* Hottoman. *lib. 2. obſerv. 21.*

Finis Libri Decimiſexti.

CAP.

563

LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

CAPUT PRIMUM.

Sacerdos, Sacrum.

Axioma I.

SAcerdotes negotiis ſecularibus ſe non debent implicare, *cap. quoniam* 8. *diſt.* 10. *cap. ſuns nonnulli. §. neq; enim* 16. *quæſt* 1. *cap credo, & ſeqq.* 21. *quæſt.* 3. *cap. reprehenſibile* 23 *quæſt.* 8 *cap. contrarium* 3. *de pœnit. diſt.* 5. *cap. conſequens* 2. *& ſeqq. diſt.* 8. *cap cum ad Verum* 6. *diſt* 96 *cap* 1. *cap. ſed nec* 4. *extr. ne Clerici vel Monachi.* unde etiam nec ii teſtes eſſe poſſunt, niſi quando ſeculares idonei abſint, ne veritas occultetur, *c quanquam* 14. *quæſt.* 2. aut judicis ſecularis officio fungi ac ſecundum leges civiles judicare, Ariſtot. 4. *polit. cap.* 14. ubi Sacerdotum officium à civili Magiſtratu jubet eſſe diſtinctum, quia hoc munus totum hominem, non partem poſtulat, confer Gerhard. *diſput. polit. de cad.* 5. *quæſt* 10. Treutler. *diſp.* 12. *theſ.* 11. *Volum.* 1. interim tamen non ſint planè eorum imperiti, *cap. nunc. diſtinct* 39.

II.

Sacerdos facit cathedram, non cathedra Sacerdotem, *c. ult. diſt.* 40.

III.

Sacerdotes ſunt venerandi, audiendi, timendi, non reſpuendi, nec dilacerandi, nec detrahendi, nec inſidiandi. *cap. Sacerdotes* 6 *quæſt* 1. vocantur enim Dii, *c. ſicut* 14. *§. licet. extr. de hæret.* interdum etiam Angeli dicuntur, *c. Sacerdotibus. in pr.* 11. *q.* 1. Vnde licet ſæpe multi ſint Sacerdotes nomine pauci opere, *cap. ſignificaſti* 5 *extr. de adult. c ult diſt.* 40. nihilominus tamen audiendi, non imitandi ſunt, cùm contemni non debeant, etiamſi mali ſint, quamdiu tolerantur, quia abſolvere adhuc poſſint, *c. ut evidenter. & ſeq.* 1 *q* 1.

IV.

Sacerdos non ex odio procedere debet, ſed ex charitate, *c. qualiter* 24. *in princ. extr. de accuſat.*

V.

Sacra ſemel facta amplius privata fieri non poſſunt, *l inter* 83. *§ ſacram* 5. *de Verb. obligat.* Schurf. *conſ.* 48. *Lacet. num.* 3. *cent.* 1. Wtenb. 1. *conſ.* 4.

num. 38. posito etiam, quod abusus inde essent secuti, nam tunc non in fiscum Principis redigenda, sed in meliorem magisque verum usum convertenda sunt, *l. legatum* 16. *de usufr. legat. l. legatum* 5. *de administr. rer. ad civit. pertin. l. fin. de operib. publicis.* Alberic. *in l. si usufr. in fin. quibus mod. usufr. amitt. ibidemq;* Iacob. de Rodiis *num.* 30. Quapropter nec uniri rei profanæ Ecclesiasticæ omnimodo possunt, nisi ex causa manifestæ necessitatis vel utilitatis tractatu habito cum Capituli consensu, ut in aliis rerum Ecclesiasticarum alienationibus, quarum species quædam est, *cap.* 2. *de reb. Eccles. non alien.* Wesenb. *in conf.* 4. *num.* 25. Boër. *decis.* 345. *num.* 2. Redoan. *de reb. Ecclesiæ non alienandis.* Sunt enim res sacræ, *l.* 9. *§. ult. de rer. divis.* ideoque consecratæ conditionem non mutant, *l.* 63. *§. ult. ff. pro soc.* nec etiam alienari possunt excepta causa redemptionis famis, aut magni æris exsolvendi, *§.* 8. *Inst. de rer. divis. l. sancimus* 21. *C. de SS. Eccles.* cum factum rei sacræ vel religiosæ sit irrevocabile, Bartol. *in l. si ita quis promiserit. §. ea Lege. Cod. de condict. ob causam. vers. aut non servat.* Laurentius Tennin. *cautel.* 414. *num.* 3.

Cap. II.

Sævitia.

Axioma I.

Sævitia immanis, crudelitas & abusio potestatis per omnes vitæ gradus est prohibita, Mynsing. 5. *obs.* 8. Sic patronus si clienti fraudem fecerat censoriæ nota facer erat, Haliearnass. *lib.* 2. *Cic. de divinat.* In herili potestate invisa fuit Iovi sævitia Domini, teste Livio. Ac propterea servus sævitia famis obsecœnitate pressus venire jussus est. *l.* 1. *& 2. ff. de his qui sui vel alien. jur. l.* 1. *§.* 8. *ff. de offic. præfect. urb. l.* 24. *solut. matr. l.* 1. *C. de emend. serv.* & patet etsi vitam, quam filio dederat, eripere quondam impunè poterat, *l.* 11. *de liber. & posthum. l. fin. C. de patr. potest.* postmodum tamen ob ferociam emancipare cogebatur, *l. fin ff. si quis à patre manumiss. l.* 1. *§. fin. ff. de liber. exhibend. l.* 5. *ff. ad Leg. Pompei. de parricid. l. nunc. C. de emendat. propinq. l.* 3. *l.* 4. *Cod. de patr. potest. l. si Lenones* 12. *Cod. de Episcop. audient.* Sic præceptoris in animorum parentis, *l. Aquilius* 27. *ff. de donat.* sævitia culpæ annumerari solet, *l.* 5. *§. si magister. l.* 6. *ff. ad Leg. Aquil. l. item quæritur* 13. *§. Iulius* 4. *ff. locat.* Sic in matrimonii vinculo thorus propter asperitatem scinditur, nullo alioquin ense solvendus, *cap. licet.* ubi Panormit. *de restit. spoliat.* Borcholt. *cons.* 16. Faehin. *vol.* 1. *cons* 42. Natt. *cons* 616. Græveus *lib.* 1. *concluf.* 17. *consid.* 3. In his etiam judicibus immodicè ferocientibus fræni temperies est adhibita. *l.* 2. *C. de cust. reor.* Vasallus quoque ob violenta ludibria patronali solvitur imperio, Papon. *tit. de Principe. num.* 57. Zoann. *de duplic. Genat. num.* 75. Beust. *in l. admonendi. ff. de jurejur. num.* 1114. Chophin. 2. *doman. lib.* 8. *num.* 10. Lud. Fasch. *cons.* 1. *num.* 20. Grammat. *decis.* 104 *num.* 13. Mastril *decad.* 13. *num.* 18. Summa sæpe ea est in causa, ut à regulis juris communis recedamus. Vnde & socio à societate etiam

etiam ante tempus recedere, ob immodicam ſocii ſævitiam conceſſum eſſe, textus eſt *in l. ſi conVenerit 14. ff. pro ſoc.* confer Menoch. *2. arb. Iudic. caſ. 138.* Pacian. *1. conſil. 86. num. 9. cum ſeqq.*

I I.

Sævitia in proptiis (ſervis liberis) culpanda, in alienis coërcenda eſt, *l. 24. §. 5. ſolut. matrimon.*

CAP. III.

Salarium.

Axiomata.

Salaria ad facundiam Advocatorum ſunt computanda, *l. 1. §. 10. de extraordin. cognit.* nec imminuenda, *l. 12. §. 2.* ibiq; Gileken. *C. de SS. Eccleſ.* Notabile eam in rem eſt exemplum quod refert Catol. Molin. *in regul. Cancellar. ad regul. de Veriſimili notitia. num. 53.* Iacobus Mareſcotus (inquit) doctiſſimus & experientiſſimus Advocatus in Senatu Pariſienſi, tempore Caroli VII. Ludovici XI. & Caroli VIII. ob breves quaſdam & eruditas rationes juris, quas ſalvationes vocant, cum imperitus clientulus impar ſalarium offerret, honeſtè renuit (dicens) ſe tantum id accepturum, quod ob id in caſum victoriæ taxaretur: Cum autem Clientulus victoriam obtinuiſſet, & in taxandis expenſis litis de hoc articulo ad Senatum referretur, taxatæ ſunt ei ſexaginta libræ Pariſienſes, habita ratione non ad brevem, ſed ad doctam & reſolutoriam ſcripturam, modumque litis & eminentem ſcientiam Advocati, & fuit ſplendidum & pro conſuetudine illius temporis, ut ampliſſimum, ita rariſſimum honorarium: quo pertinet & hoc, quod ſublimes & literatæ perſonæ majoribus etiam beneficiis ſint honorandæ, *cap. de multa 28. de præbend.* Hinc Alexandrum Severum Imperatorem Aſſeſſoribus ſalaria conſtituiſſe, perhibet Gothofr. *ad l. 1. C. de Aſſeſſor. & Medic.* & Iaſonem habuiſſe à Rege Francorum in annuum ſtipendium mille ducentos thaleros, ex Chaſſan. *in Catalog. glor. mundi. p. 10. conſid. 27.* notat Honthem. *1. de art. Notar. c. 34. num. 19.* confer & ea quæ habet de ſalariis Advocatorum Vmm. *diſput. 2. theſ. 10. proceſſ. Iudiciar.* & de ſalariis & honorariis annuis quorumcunque Advocatorum, non tantum iis quæ à Principe præbentur, ſed & quæ à privatis conſtituuntur, *l. 38. in fin. ff. locat. l. 11. §. 9. Verſ. honorarium de Iudic.* Bald. *in l. unic. num. 7. C. de ſuffrag.* Mynſ. *3. obſerv. 8.* Gail. *1. obſ. 44. num. 12.* Rauchbar. *quæſt. 25. lib. 1.* Vnde etiam & tutor præceptoribus pupilli, non quas minimas poterit, ſed pro facultate patrimonii & pro dignitate natalium conſtituere dicitur *l. 12. §. 3. de admin. tutor.*

I I.

Salarii vox honeſtior eſt quam mercedis, & eadem quæ honorarii ſeu honorii, prorſus. Idque etiam accipitur non tanquam merces, ſed tanquam ἀντίδωρον, ſi exigendum ſit ab ingratis, non ex locato, ſed extra ordinem per

Prætorem aut Præſidem poſtulatur, non per Iudicem datum jure ordinario, prout hæc de mandatariis & ſimilibus aliis effert Cujac. *ad Paul. ſn l. 4. ſi menſor. falſ. mod. dix.* quin & ſalarium incerta pollicitationes neque extra ordinem, neque judicio mandati rectè petitur. *l. per mutuam 56. §. ſalarium 3. mandat. l. ſalarium 17. C. eod.*

III.

Iudex ſalarium exigens non dicitur vendere judicia, *cap. treburum 23. quæſt. ult.* Vaſq. *lib. 2. conſtr. jur. cap. 37. num. 32.*

CAP. IV.

Salus.

Salus Reipublicæ ſuprema Lex eſto, *l. quod ſemel 5. de decret. ab ordin. faciend. & ſupr. lib. XIV. cap. Patrua. Ax. 2.* Hinc malè infert Mæſtert. *1. de tuſtur. Roman. LL. c. 7. num. 4.* nullam Legem latam eſſe principaliter ob favorem privatum, *&id. ſupr. lib. I. cap. de Anima.*

CAP. V.

Salutatio.

Salutatio ſignum eſt reconciliationis, Schneidewv. *lib. 4. Inſtit. de injur. §. fin num. 3.* ſicut ediverſo ſalutationis ſubtractio ſignum eſt inimicitiarum, gloſſ. *in c. cum Adrianus 29. diſtinct. 63.* & ideo poteſt talis ut ſuſpectus recuſari, arg. *c. cum ſuper Abbatia 23. de offic. deleg.*

Intellige verum ſi nimirum antea ſolitus ſit ſalutare, Barbat. *in præm. Clem. in §. ſalutem.* Gothofred. *in addit. ad Schneidewv. lib. Inſtitut. de injur. §. fin. num. 4. lit. f.*

CAP. VI.

Sanctitas.

Axioma I.

Sanctitas non ex generis nobilitate vel dignitate innoteſcit, ſed ex fidei puritate & morum honeſtate, *c. nos qui 3. diſt. 40.*

II.

Quorum ſanctitas eſt æqualis, eorum etiam feſtivitas debet eſſe æqualis, *cap. ſcire debet 8 diſt 76* Weſenb *conſ. 41. num. 147.* Treutl. *conſ. 14. n. 191.* Gœdcn. *conſ. 22. num. 5.* Ioh. Gœdd. 3. *conſ. Marp. 32. n. 28.*

CAP.

Cap. VII.
Sanguis.

Axioma I.

Sanguinis cauſa in Eccleſia agitari non debet, *c.cum Eccleſia §.extr.de immunit. Eccleſ.* & ideo ſanguinis pœnam Clerici inferre non debent, *cap. ſapè.* 23.*quæſt.*8. *cap.Clericus* 5. *c.penult.extr.ne Cler.vel Monach. c. an Archiepiſcopatu* 4. *extr. de raptor.c.ad audientiam* 3. *extr. de crimin. falſ.* ſed debent aliis cauſam hanc delegare,*c.ult.ne Cleric.vel Monach.in* 6.

II.

Iura ſanguinis non mutantur, *l.jura ſanguinis* 8. *de R. I.* neque pactis ſubjacent, *l.jus agnationis* 34. *ff. de pact.* Weſenb. 1.*conſ.*2. *n.*59.

Cap. VIII.
Sapiens peritus.

Axioma I.

Cognito facto, perito homini jus in facili atque in proclivi eſt, Cujac. *in præfat. recit. ad lib. Cervid. Scævola.* Ita de Ariſtone Plinius *lib.*1. *epiſt.*22. Iam quanta ſermonibus ejus fides? quanta auctoritas? quam preſſa & decora cunctatio? quid eſt quod non ſtatim ſciat, & tamen plerumque hæſitat, dubitat de diverſitate rationum,quas acri magnoque judicio ab origine cauſiſque primis repetit,diſcernit, expendit.

II.

Sapere non debemus pluſquam oportet, *c.*1.*de renunc. in* 6. ſapientia enim cum ſobrietate eſt habenda, *c.*1. *§.qui ergo loqui. diſtinct.*43. ſiquidem ſapiens nulli nocere intendit, *c. ſapiens* 6. *quæſt.* 1. nec unquam inanis eſt, *c. ſapiens* 77. *de pœnit. diſt.* 2. unde ſapiens erit in pœna, qui ſtultus fuit in culpa, *cap.qui ea* 10. *diſtinct.*38. cum ſapientis ſit, revocare ea quæ loquitur, *cap. magno* 1. 22. *quæſt.* 4.

Cap. IX.
Satisdatio, Satisfactio.

Axioma I.

Non ſatisfacit qui verbo ſe offert, *l.ſervus ſi heredi* 34. *in fin. ff. de ſtatu liber.* Bart. & Zaſ. *in l.ait Prætor. §. ſi quis paratus. n.* 1. *de oper. nov. nunc.* Sec. Vvanemar.1.*proceſſ.Cameral. c.*19.*n.*4.

II. Sa-

II.

Satisdatum non ſufficit, niſi ſatisdatum perſeveret, Menoch. *remed.* 2. *adipiſc. poſſeſſ. num.* 92. habet enim ea effectum ſucceſſivum, *l. ſi in à quo.* 3. *§. ult. cum l. ſeq. ff. ut in poſſ. legat.* ibiq; Dd.

III.

Satisfactio pro ſolutione eſt, *l.* 52. *ff. de ſolut.* Cujac. *ad l.* 45. *de adminiſtr. & peric. tutor.*

Cap. X.

Scandalum.

Axioma I.

Scandalis & periculis pro poſſe via eſt præcludenda, *Clem. abuſionibus* 2. *in princ. de pœnitent. & remiſſ.* facit enim interdum ſcandalum quid omiſſibile, quod de jure alias eſſet faciendum, *c.* 1. *diſtinct.* 51. *c. cum teneamur* 6. *extr. de prabend. c. ſuper* 4. *extr. de ſtat. Monach.* ita ſi ex novitate contra conſuetudinem ſcandalum oriatur, novitas illa vitanda eſt, *c. quod* 3. *extr. de conſang. & affin.* ita etiam ſcandalum impedire matrimonium dicitur contrahendum, *cap. cum in tua* 27. *extr. deſponſal.* quia cum ſcandalo nihil faciendum eſt, *c. ad aures* 5. *extr. de tempor. ordin. c. nihil* 2. *extr. de præſcript. c.* 8. *de Rectoribus* 3. *extr. de Cleric. agrotant. c. cum ad* 6. *extr. de ſtat. Monach. cap. ſignificaſti* 18. *extr. de homicid.*

II.

Ad ſcandalum evitandum multa ſolent concedi, quæ aliàs non concederentur, Menoch. *de recuper. poſſ. remed.* 1. *num.* 379. facit enim ſcandalum quandoque conceſſibile quid, quod aliàs non concederetur, *c. presbyteros* 2. *diſt.* 95. ita ad evitandum ſcandalum ad tempus à jure receditur, *cap. Deus* 11. *extr. de Vit. & honeſt. Clem. c. quoniam* 3. *extr. de jure patron.* ac interdum detrahitur pro vitando eo veritati, *cap. cum ex injuncto* 2. *extr. de neg. oper. nunc.* ita ludex ut evitentur ſcandala poteſt partes cogere ad concordiam, Bart. *in l. æquiſſimum de uſufruct.* Afflict. *deciſ.* 149. *in fin.* Dec. *conſ.* 156. *n.* 6. qui conſuluit, Papam poſſe in concilio accuſari ne ſcandalum oriatur, imò non eſſe Pontifici Maximo obediendum, quando ex obedientia futurum eſſet ſcandalum egregiè congeſſit, Cravett. *conſil.* 264. *num.* 7. *conſ.* 294. *num.* 8. *conſ.* 314. *col.* 4. *Verſ. ſecundo reſpondeo.* & quod ad illud evitandum & diſcordias præcidendas Epiſcopus vel ipſe etiam Papa officio exui queat, *ex c. ſi Papa* 6. *diſt.* 40. *cap. ſignificaſti* 4. *de Elect.* probat Arnif. 2. *relect. polit. cap.* 2. *ſect.* 7. *num.* 80. vid. & Covar. *ad reg. peccatum de R. I. relect. p.* 1. *n.* 4.

III.

Propter ſcandalum non eſt dimittenda veritas, *cap. magna* 7. *cap. extr. de Vor. & Vot. redempt. c. qui* 3. *extr. de R. I.* nec debet illud impedire bonum faciendum, *c. niſi* 10. *quæſt.* 3.

Cap.

CAP. XII.

Scelus.

Sceleris voluntas eâdem ſeveritate punitur qua effectus *c. ſi quis 6. q. 1. Gid. ſupr. lib. M. cap. Maleficium.*

CAP. XII.*

Scientia, Scire.

Axioma I.

Scientia Principis habetur pro cauſa conceſſionis, Gloſſ. *in cap. ad hoc. de reſcript.* Natta *conſ.* 628. *num.* 15 max. nè ſi facta ſit cum ſcientia Principis, quia ex tali interventu conſilii præſumuntur omnia non ſine legitima cauſa facta, Tiber. Decian *conſ.* 41. *num.* 32 *Vol.* 2. nec Princeps rationem reddere tenetur, ſed ſatis eſt cum conſilio ſuorum egiſſe. Item *in cap.* 1. *§. Domino Guerram.* & ibidem Afflict *notab.* 2. *Hic finitur Lex.* Idem Afflict. *in c.* 1. *in pr. de prohib. feud. alien. per Frider.* Vult 3 *conſ. M. rp* 19. *num.* 177. Quin imò & ſcientiam certam Principis æquivalere revocationi, text. eſt *in cap. Paſtoralis* 28. *extr. de offic. deleg.*

I l.

Scientia res eſt ſanctiſſima, *l.* 1. *§.* 3. *Verſ. eſt quidem res ſanctiſſima. ff. de extraord. cognit.* & donum Dei, *cap. reverſamini* 16. *quæſt.* 1. Hora. Lutius *de præſid. ſcholar. præl.* 74.

III.

Ex ſcientia ſola nemo videtur aſſenſiſſe, Weſenb. 1. *conſ.* 41. *num.* 122. Scientia enim à voluntate diſtingui ſolet, Bald. *in l. nemo. num.* 6 C *de jurej. & interlocutor & l. omnium. num* 9 ubi Iaſon *num.* 4. *C. de ſ. mient.* Angel. *in §. Emphyteuſis* 2. *per illum text.* ubi differentiam facit inter ſcientiam & conſenſum, *in Auth. de alien & Emphyt.* Felin. *in cap. nonne. num* 5. *de præſumpt.* Alex. Rip. Bologner. & communiter Dd *in l.* 2. *§. Voluntatem. ſolut. matrim.* Roman. *ſing.* 78. *Seraſinum.* Tiraquell. *in LL. connub. gl.* 5. *ad Verb. expreſſ. num.* 35. unde etiam ea ſola nec nocere in gravioribus dicitur, *text. in clem. Volentes §. notarii de ujur.* tacentur quæ docet Bart. *in l.* 1. *§. ſed in eo. ff. ad Syllan.* Adde Felin. *in cap. de cætero colum. fin. de rejudic.* Hyppol. *in ſing.* 164. Lud. Gomez. *ad §. item ſi quis inſt. de act. n.* 41.

Limita, niſi cùm agatur de aliquo obligando, qui in ſcriptura ſe obligari patitur, eamque ſciens et obſignat, tunc enim pro conſenſu & voluntate habetur, *l.* 2. *Cod. de reb. alien. non alien.* addita præſertim præſentia actus, qui actum potuiſſet prohibere, *l. qui patitur* 18 *ff. mand.* Quæ non ſit permanſum in terminis nudæ ſcientiæ, ſed ulteriùs procedat. Wes. 1. *conſ.* 94.

num. 6. nec videatur aliquis fraudare eos, qui ſciunt & conſentiunt, *l. nemo* 145. *ff. de R.I.* Gail. 2. *obſerv.* 29. *num.* 9. neque ſuccurrendum ei, qui ſe ultro neceſſitati exponit, *l. ſi fidejuſſor* 7. *§. ſi neceſſaria* 1. *ff. quæ ſatisdare cogantur. ibidemq; gloſſ. Verb. neceſſitatem, cum alleg.* Canoniſt. *in c. quemadmodum, extr. de jurejur.* ita ſcienti & conſentienti non fieri injuriam, neque dolum patet ex regula *l. ſciente* 27. *extr. de R.I. l.* 145. *ff. eod. l.* 1 *§.* 5. *uſq; adeò. ff. de injur. l. Vendetor* 11. *C. de reſc. Vendit.* Fachin. 2. *contr.* 20. Arum. *exerc.* 14. *quæſt.* 8 Gail. 2. *obſerv.* 85. *num.* 1. *& ſupr. lib. I. cap Injuria*, ita & ſcientem æquiparari cum renunciante vel remittente res & actiones ſuas, docet *l.* 1. *§. ſi Vendetor* 9. *ff. de act. empt.* à quibus regreſſus non datur, *l.* 14. *§ ſi Vendetor* 9. *ff. de edilit. edict.* Arum. *d. exerc.* 14. Gail. 2. *obſ.* 29. *n.* 10.

IV.

Scientia inflat, charitas ædificat, *c.* 10. *extr de renunc.*

V.

Scientia difficilis eſt probationis, Bartol. *in l. qui Roma. §. duo fratres. quæſt.* 3. *de V.O.* Cravett. *conſ.* 193. *num.* 7. Farinac. 1. *conſ. crim.* 15. *num.* 7. & ideò qui ſcientiam allegat, eam probare debet, Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 23 *num.* 52. Bald. *in l. muliet. col.* 2. *C. de ſponſalib.* Vult. 2. *conſ. Marp.* 30. *num.* 238. inde etiam conjecturis probatur, idem Bart. *in d. l. qui Roma. § duo fratres de V.O.* Ruin. *conſ.* 42. *num.* 21. *Vol.* 1. Hinc ratione communis habitationis ſcientiam eorum, quæ geruntur, ab altero præſumi, notant Ancharan. *conſ.* 170. *Principaliter. num* 7. *Verſ. & maximè. Vol.* 3. Pacian. *conſ.* 57. *n.* 5. quemadmodum & uxor marito cohabitans facta mariti ſcire præſumitur, ut multis deducunt Cravett. *conſ.* 123. *num.* 1. *Vol.* 1. *& conſ.* 271. *num.* 8. *Vol.* 2. Rolandus à Valle *conſ* 19. *num.* 38. *Vol.* 1. Cephal. *conſ.* 492. *num.* 32. *Vol.* 4. Gloſſ. *in l. aut qui aliter. § ſed & ſervus. ff. quod Vi aut clam. per l. ſi legibus* 16. *C de Epiſc. & Cleric.* dummodo ſcilicet de ſcientia uxoris ex cohabitatione, eandemque conſequente conſenſu, ſeu ratificatione in negotiis non in præjudicium, ſed commodum & utilitatem eius vergentibus agatur, Vult. 2. *conſ. Marp.* 25. *n.* 100. *& infra lib. ult. c. uxor.* vel domeſticus factum domeſtici, *l. quicunq;* 4. *C. de ſerv fugitiv.* ubi Bald. *num.* 7. *l. conſenſu* 8. *§. ſervus* 6. *C. de repud.* vel etiam conjunctus factum conjuncti, Burſat. *conſ.* 253. *num.* 43. *Volum.* 3. Vult. 2. *conſ. Marp.* 29. *num.* 145. Quod verum intelligit Ruinus *conſ.* 174. *conſideratis. in princip. Volum.* 1. ſcilicet in his, quæ jura ſanguinis & proceſſum concernunt, quamvis diſſentiat Pacian. *conſ.* 57. *num.* 12. dum ait, communem opininem eſſe in contrarium, cum conjunctus præſumatur etiam illa ſcire, quæ ſunt extra jus ſanguinis & naturæ proceſſum, quando nimirum negotium ſua naturâ tale ſit, quod veriſimiliter conjuncti vel vicini ſcire poſſint, per ea quæ tradit Felin. *in cap. literæ. num.* 2. *extr. de præſumpt.* Decius *in l.* 1. *num.* 57. *Verſ. ſuccoſſivè. ff. ſi cert. petat.* Gabriel *de præſumpt. concluſ.* 6. *num.* 2. *Ampliæ ſic Vicinus factum Vicini*, Baldus *in cap.* 1. *§. ſi res. de pace tenend.* Felin. *in cap cum noſtrum. num.* 12. *de teſtib.* Vult. 3. *conſ. Marpurg.* 22. *num.* 107. Quin imò ex veriſimili

ſimili qualitate & ex communi contingentia, & in his, quæ communiter aliis innoteſcunt ſcientiam præſumi, teſtatur Farin. 1. *conſ. crim.* 100. *num.* 18. cùm ceſſante præſumptione ignorantiæ, ſcientia ſemper præſumatur, Socin. *fallent.* 3. *reg.* 72. Alciat. *de præſumpt. reg.* 3. *præſ.* 16. Menoch. 2. *de arbitr. judic. caſ.* 185. & *conſ.* 73. *num.* 17. *Vol.* 1. Mandoſ *in addit. ad Roman. conſil.* 481. *num.* 10. Mandell. *conſ.* 18. *num.* 5. Benintend. *deciſ. Bononienſ.* 71. *num.* 6. & *ſeq.* & ignorantia etiam affectata ſcientiæ æquiparetur, *cap. cos* 2. *de tempor. ordin. in* 6.

VI.

Scire dicimur, quod vehementer opinamur, Gloſſ *in l.* 2. § *pen. Verſ. ſciat. ff. de aqua plu. arcend. gloſſ. in l. ſi. duo.* §. *non videor penult. ff. uti poſſidet.* Petrus de Anchar. *conſ.* 23. *incip. cauſa inquiſitionis.* & *conſ.* 349. *Viſo diligenter puncto.* Iaſon *in l. de pupillo.* §. *ſi quis ibi col.* 9 *ad fin. de oper. nov. nunc.* & *l. incertum. colum.* 2. & 3. *ff. ſi cert. petat.* ſicut & illud etiam ſcire quis dicitur, quod audivit vel vidit, aut aliàs conſcivit, *cap. hoc videtur* 22 *quæſt.* 5.

VII.

Scire qui debuit, tam eſt in culpa, quàm ille, qui ſcit, *l. quod te* 5. *ibidem*, Gloſſ. Bart. Bald. Angel. Salicet. Iaſon *ff. de rebus credit. l. quiſquis* 15. *C. de reſcind. vendit. l. idem* 8. §. 1. *Verb. intelligit vel intelligere debet, ad Leg. Aquil. l. qui fundum* 7. §. *ſervus* 2. ibique Dynus *ff. pro empt.* latè Tiraquell. *de retract. lignag.* §. 12 *num.* 9. Scire enim quì poteſt, nec ſcit, idem eſt, ac ſi ſciret, *cap. ult. extr. de clandeſtin. deſponſat.* & paria ſunt ſcire, vel de facili ſcire poſſe, *l. Titius* 48. *in princip. de fideiuſſ. l. Iulianus penult. Verb. ſciret aut ſcire potueſſet.* & ibi gloſſa *ad SC. Macedon l. ſi quis domum* 9. §. *ult. ff. locati. l. regula* 9. §. *ſed juris* 3 *ff. de juris & facti ignorant.* Weſenb. 1. *conſ.* 8. *num* 36. Vult. 1. *conſ Marp.* 17. *num.* 24. Gylman. 4. 1. *Vol.* 37. *num.* 39 Vnde etiam is, qui negligit illud ſcire, quod ſcire debuit, nullâ excuſatione dignus judicatur, juxta illud, ignorans ignorabitur, ut dictum eſt *in cap. ideo prohibetur* 15. *in fin. diſtinct.* 37. Pacian. *conſ.* 107. *num.* 8. add. & Dec. *in l. quod te. num.* 17. *Verſ. quinto nota. ff. ſi cert. petat. in* 2. *lect.* Verald. *deciſ.* 107. *in fin.*

VIII.

Scire quilibet præſumitur, quod Lex declaravit, Pacianus *conſil.* 5. *numero* 45. quilibet enim ſcire Leges tenetur, *l.* 1. & 2 *de Legibus. l. ſacratiſſimæ* 9. *Cod. de Legib. l. conſtitutiones* 12. *Cod. de juris & facti ignorant.* nec quenquam juris ignorantia excuſat, *l. juris* 7. & *l. regula* 9. *ff. de juris & facti ignorant.* cùm in his, quæ publicè fiunt, ſemper ſcientia præſumatur, Gloſſ. *in cap* 1. *de poſtulat. Prælat. cum aliis, de quibus* per Socinum *in reg.* 220. *fallent.* 2. Bertazol. 2. *conſult. deciſ. conſ.* 203. *num.* 3. maximè in notoriis, *dict. l. regula* 9. §. 1. *cum* §. *ſeq. de juris & facti ignorant.* Bartolus *in l. is poteſt. colum.* 5. *ff. de acquirend. hered.* Vult. 2. *Conſ. Marp. conſ.* 30. *num.* 184.

IX.

Scire ea impoſſibile eſt, quæ à voluntate Principis dependent, Bart. *in l. fin. col. 3. in princ. verſ. idem cum. Cod. de ſententt. paſſ. fac text. in l. 39. in fin. ff. de legat. 1.* pulchrè Iacobus de S. Georg. *in verb. ſed an Princeps. num. 2. verſ. quadrageſima quarta. de feud.* Curt. *conſ. 182. num. 12.* Pacian. *conſ. 5. num. 47.*

X.

Scire is non dicitur, qui ſcit in nube, Ripa *in l. admonendi. num. 82. ff de jurejur.* poſt Bald. *in l. Aemylius. ff. de minorib.* Menoch. 2. *arbitr. judic. cap. 26. num. 8.* Vt enim omnia perfectè norit & poſſit, non eſt tanta perfectio in perſona, etiam ſit excellentiſſima, Celſ. Mancin. *cap. 5. lib. 8. de jure Princip.* Ciro Sponton. *c. 7. lib. 7. de ſtat. Gouvern.* Caſpar. Contaren. *de Repub. Venetor.* Paolo Paruta *della Sit. politic.* Petr. Contaren. *Compend. de Repubil. Sabil. prafat. in Malmeſmur. de reb. Angl.* Guilhelm. Bœckel. *de pub. judic. diſquiſit. 4. num. 7.*

XI.

Scientes aliquem delinquere, eum indicare non tenentur, dum modò nec juvent aut occultent, *l. qui vas 48. §. 1. de furt. l. 22. §. 3. de jure fiſc. l. ult. C. ne ſanct. Baptiſm. iteretur.*

Limita, in quibuſdam criminibus ſecus eſſe, veluti Maieſtatis, *l. 5. §. 6. C. ad l. Iul. Maieſt.* hæreſeos, *l. 4. §. 1. & 7. Cod. de hæret. l. 16. §. 1. eod.* parricidij, *l. 2. & 6. ad l. Pompei. de parricid.* adulterij *l. 4. & 26. ad Leg. Iul. de adult.* vide Weſenb. *in Comm. ut nemo in ſuum ager. num. 15.* Quin & in aliorum delictis communibus ſic dicendum, quatenus ſcilicet ſcientia alia nuda eſt, alia cum malitioſo propoſito conjuncta; atq; illam non nocere, hanc verò maximè, textus eſt egregius *in l. 1. §. 1.* ibi: *ut autem accipitur ſcire qui ſcit & potuit prohibere, ſcientiam enim ſpectare debemus, qua habet voluntatem, ſi familia furtum feciſſe dicatur.* ubi Colleg. Iurid. Argent. *theſ. 3.* Antonius Faber *in ration. decid. l. 10. & 17. per illos text. de noxal. action.* Vide Racemation. D. Tabotis *ad titul. ſi famil. furt. feciſſe dicetur, theſ. 18. & 24.*

XII.

Scire eſt rem per cauſas cognoſcere, Hartm. Piſtor. *3. q. 23. n. 12.*

XIII.

Scire quædam licet *παχυμερέστερον*, hoc eſt, pinguius, *l. 7. §. 2. de pecul. Cod. infr. lit. V. cap. Tacens. & lit. I. c. Ignorantia.*

CAP.

CAP. XIII.

Scriptura.

Axioma 1.

Scribens in id, quòd ſcribit, conſentire intelligitur *l. Publia* 26. *§. fin. ff. depoſ. l. cum de indebito* 25. *§. fin. ff. de probat. l. generaliter* 13. *& Auth. contr. C. de non num. pecun.* Baldus *conſ.* 279. *colum.* 2. *vol.* 3. Vult. 1. *conſ.* 15. *num.* 298. Scribendo enim quis contractum intelligitur eum approbare, Weſenb. 1. *conſ.* 12. *num.* 11. Vnde etiam is, qui ſimpliciter ſine ulla proteſtatione ſcripturam admiſit, probaſſe præſumitur illa omnia, quæ in ſcriptura illa continentur. Iaſon *in l. admonendi. num.* 128. *verſ. quinto limita. & in l. quæ dotis. num.* 90. *ff. ſolut. matrim.* ſiquidem pro ſcripturæ veritate ſemper præſumitur, per tradita à Iaſone *in l. ſi poſt diviſionem in princ. C. de jur. & fact. ignor.* Socin. *conſ.* 95. *num.* 2. *vol.* 2. Gyarian. *conſ. Reſp.* 11. *num.* 3. *vol.* 2. Pariſ. *conſ.* 60. *num.* 6. *vol.* 1. Curtius ſen. *conſ.* 55. *num.* 20. Burſatus *conſ.* 33. *num.* 11. *lib.* 1. Qui igitur ſcripturam penes ſe habet, omnia in ea contenta ſcire dicitur, *l. non eſt ferendum* 12. *ff. de tranſact. l. ſi qua cautiones* 5. *ff. famil. herciſc.* Cephal. *conſ.* 452. *n.* 35. *vol.* 4. Franciſc. Viv. *deciſ. Neapol.* 60. *n.* 4. Burſat. *conſ.* 143 *n.* 15. *vol.* 2 *cum aliis.* quos allegat & ſequitur Maſcard. *vol.* 3. *concl.* 1293. *num.* 20.

II.

Quod ſcriptum eſt, actum videtur, *§. ult. Inſt. de fide juſſ. l. ſciendum* 30. *ff. de V. O.* cum pro ſcriptura vel inſtrumento ſemper præſumatur. *§. item* quod *verborum* 11. *Inſt. de inut. ſtip.* non ſolum quod verum ſit, ſed etiam ſolenne, Bald. *in c.* 1. *§. ſi inſtrumentum. n.* 2. *de nov. feudor.* quodque omnia in eo ſcripta de voluntate & conſenſu partium ſcripta intelligantur, Iaſon *in d. l. ſciendum. num.* 35. *de verbor. oblig.* Hinc in ſtipulatione non obſtante etiam errore actum valere, ecu ſubſtantialibus ſtipulationis inter partes obſervatis, ſed à ſcriba omiſſis, & ſcriptoris errore probato obligationem non annihilari, ſed potius tenere, text. eſt *in l. ſi libraram* 92. *de R. I.* ſiquidem ut ab Imperatore ſcriptum eſt *in l.* 1. *C. de commit. ſtipul.* licet epiſtolæ quàm libello inſeruiſti, additum non ſit, ſtipulatum eum eſſe, cui cavebatur, tamen ſi res inter præſentes geſta eſt, eredendum eſt, ſtipulationem, voecm ſpondentis eſſe ſubſecutam, ſicut idem etiam traditum à Paulo *in l. Titia* 134. *§. pen. ff. de V. O.* quia plus valere debet, quod agitur, quàm quod ſimulatè aut per errorem concipitur. *l.* 1. *& toc. tit. C. plus valer. deb. quod agitur &c.* atque in contractibus potius rei veritas quàm ſcriptura inſpicitur, *l. cum precibus* 18. *C. de probat.* Vnde etiam & de teſtamentis evidentiſſimè conſtiturum eſt errore ſcribentis juris ſolennitatem non mutari. Quapropter licet inſtitutio heredum poſt legatorũ donationes ſcripta ſit, ſive alia obſervatio prætermiſſa, (veluti ſi teſtator legaſſet centum, & Notarius ſcripſiſſet decem) non tamen ex mente teſtatoris, ſed vitio Tabellionis, vel alterius, qui teſta-

mentũſcripſit, propterea voluntatem eius ſubvertere vel minuere non debet, *l. errore 7. l. ambiguitatis 24. C. de teſtam. l. quoties 9. § ſed ſi non. ff. de hered. inſtit.* idem reſcribit & Imperator Antoninus, dum ait, non lædi ſtatum liberorum ob tenorem inſtrumenti malè concepti, *l. Imperator 8. ff. de ſtatu homin.* ſimiliter nec errores eorum, qui deſideria, hoc eſt, preces ſcribunt, veritari præjudicium ferre poſſe manifeſtum ſit, *in l. 2. Cod. de error advocat.* cui addi poteſt & hoc, quod ſi in forma conſtituti procuratoris vel ſyndici oſtendatur vitium ſeu error in verbis, puta, ſi pro Syndico nominatus ſit actor vel procurator, inde non vitiabitur conſtitutio ſeu ſyndicatus: ut enim libellum ſuſtineri translatis verbis alibi traditur, ita & inſtrumentum ſyndicatus eâdem interpretatione judicari debet. Speculat. *in tit. de Syndic. num. 11.* Batt. *in l. 1. §. quibus autem. num. 2. ff. quod cuiuſq; univerſ. nom. & in Auth. ſed hodie, num. 3. C. de Epiſc. audient.*

III.

Scriptura inventa eſt ad ſervandam memoriam, *l. jubemus 29. §. ſed ne aliqua. C. de teſtam.* Ripa *in l. moribus. num. 13. de Vulg. & pupill. ſubſtit.* quia ea ſemper loqui præſumitur *cap. cum Marthæ 6. de celebrat. Miſſar.* Decian. *conſ. 39. Vol. 2. num. 91.* Warem. ab Ercnb. 2. *de ſæder. cap. 2. num. 172.* text. *in l. inter claros 8.* ibi: *ſcriptura loquuntur. C. de SS. Trin.* Vult. 3. *conſ. Marp. 21. n. 270.* facit quod ait Alexand. *in l. non ſolum. §. morte. col. 2. num. 9. ff. de oper. nov. nunc.* inde paria eſſe aliqua in voce, vel per nuncium, ſive epiſtolam proferre, *ex l. non figura 38 ff. de Verbor. obligat.* trad. Andreas Siculus *in reſpet. l. acutiſſimi, in 67. col. C. de fideic.* Lud. Gomez *ad §. ſuperaſt. Inſt. de act. num. 2.*

IV.

Scriptura regulariter in nullo actu requiritur, *l. 17. C. de pact. Novell. 73. cap. 8.* Scriptura enim quæ fit de contractu ad probationem, non ad ſubſtantiam fieri dicitur, ut facilius probari queat, *l. contrahitur 4. ff. de pign.* Iaſon *in l. cum te tranſegiſſe 5. C. de tranſact.* liquidem quotieſcunq; in lege mentio fit intervenientis ſcripturæ, ſemper interpretari debemus, id probationis facilioris gratiâ fieri, non quod ſine ea conventio vel actus non poſſit ſubſiſtere, quia ſcriptura non eſt pars, vel ut vulgo loquuntur, de ſubſtantia conventionis, ſed tantum accidens, quod ſine principalis rei interitu abeſſe vel abeſſe poteſt. Aleiat. *in d. l. 16.* & ibid. Obrecht. *C. de pact.*

Limita I. niſi lex ſpecialiter neceſſariam eſſe ſcripturam voluit, ut in libellis ſive civilibus ſive criminalibus. *Auth. offeratur C. de litis conteſt.* & in contractibus nonnullis, in quibus tanquam pro forma eam requirit, *ut in l. unic. §. 1. C. de contract. judic. §. ult.* ibi: *de talibus inſtrumentis. Inſt. de nupt. l. unic. §. 2. C. de ſuffrag.* Emphyteuſi perpetuâ rerum Eccleſiæ. *Novell. 7. §. 1. Verſ. Anaſtaſium.* libellario contractu & aliis, ita Canon ſcripturam etiam requirit in electione. *cap. quanto 10. diſt. 63. cap. legum 2. quæſt. 1.* ex communicatione, *cap. cura 14. quæſt. 3.* in ſententiæ probatione, *cap ſtatuta 2. quæſt. 1.* in publici criminis accuſatione. *cap. quiſquis 1. quæſt. 8.* in appellatione, *cap. poſt appellationem 2. quæſt. 6.* in civili conventione *cap. offeratur 3.*

tur 3. *quæſt.* 3. in rerum Eccleſiaſticarum venditione, *cap. ſine exceptione* 12. *quæſt.* 2. *cap. caſellas* 10. *quæſt.* 2. in Prælatorum ad ſynodum non venientium accuſatione, *cap. placuit* 10. *diſtinct.* 18. in prælaturæ renunciatione, *capit. ſicut Gor. §. ecce hic* 7. *quæſtion.* 1. in reconciliatione & ordinatione *cap. legum* 2. *quæſt.* 1. in conſtitutionis promulgatione, *cap. quod quis* 35. 9. 1. & ſi quæ ſint alia.

Limita II. in iis, quæ ex ipſa verbi ſignificatione ſcripturam requirunt, ut eſt reſcriptum Principis, *l.* 3. *C. ac diverſ. præſcript.* ſive in vim privilegii ſive alia ex cauſa emanaverit, *l.* 1. *C. de mand. Princip. l. probatoria* 9. *C. de diverſ. offic. lib.* 12. Epiſtalma, hoc eſt, commiſſio Principis per mandati ſubſcriptionem facta, *l. benè à Zenone* 3. *C. de quadr. præſcript.* Inventarium (ut quod tale ſcripturæ nomen eſt, in qua res pupilli ſint deſcriptæ, *l. fin. C. arb. tutel.* & alia geſta, quæ propriè conſtare ſcripto debent, *l. geſta* 6. ubi Bald. *C. de rejudic.* quo refert & teſtamenta in ſcriptis, quibus ſcriptura pro forma attribuitur, *l. hac conſultiſſima* 8. *C. de teſtam.* Appellationes in ſcriptis, quæ à definitiva ſententia interponuntur. *l. eos* 6. *§. pen. C. de appellat.* donationes, quæ ſupra 500. annos ſunt, *l. eos* 6. *§. pen. C. de donat.* in ſumma idem eſſe & in omnibus contractibus, qui in omnibus ſcriptis dicuntur fieri, cùm nimirum inter partes agitur, ut aliter non valeant, quàm ſi ſcripturæ ſint commendati, text. eſt *in l. contractus* 17. *Cod. de fid. inſtrum.* quod & in mandatis Principum obtinere patet ex eo, quod de ea re fides nemini attribuatur, niſi exhibito diplomate, *l.* 1. *C. de mand. Princip.* Idem de legato Pontificis, quod nimirum in alterius præjudicium, niſi oſtenſo mandato non creditur, dicit gl. *in can. nobiliſſimus. diſt.* 97. cùm aliàs receptum ſit, pro firmitate judicii coram legato facti nihil præſumi, niſi de juriſdictionis commiſſione ſcripto appareat, *c. cum injure* 31. *de off. delog. gl. in l. inſtitutionis* 26. 9. 2. qua de cauſa publicas etiam functiones tributaque neminem exigere, cui id à Principe per ſcripturam non ſit mandatum, dicitur, *in §. eos. in auth. de collat. Gid. gloſſ. in l. non ſolum. §. qui alieno. de procur.*

Limita III. quoties rei præcedentis præſumptam firmitatem convellere volumus. Vt enim alia præſumptio aliam tollit, *l. Divus* 7. *de reſt. in int.* ſic actus poſterior ſcripto declaratus ſuperiorem quandoq. elidere perhibetur, ut cum quis adverſus propriæ confeſſionis emiſſam manum pecuniam minimè numeratam fuiſſe ex ea cauſa affirmet, non audietur, niſi alia ſcriptura id probet, *l. generaliter* 13. *C. de non numer. pecun.* vide latiſſimè Honthem. 2. *de art. Notar. cap.* 2. *per tot.* ubi *num.* 76. ſubjungit, ſi ſcriptura requiritur pro forma eſſentiali, quod ſine ea actũ nihil cenſeatur, cui conguit & illud, quod refert Vult. 2. *conſ. Marp.* 24. *n.* 20. quod ſi convenerit de faciendo inſtrumento, de conventis ſcriptura ea haberi dicatur pro forma contractus, vide Soarez. *in theſaur. commun. opin. lit. S. num.* 20. Cephal. *conſ.* 66. *num.* 18. *Vol.* 2. Anton. Gomez. 2. *Var. reſolut. c.* 2. *n.* 17.

V.

Scriptura unius Notarii maiorem habet prærogativam, quàm ſcriptura duorum, cuiuſcunque ſint probitatis & exiſtimationis. Sebaſtian. Monticel. *in tr. de*

in tr. de Inventar. hered. §. ſeptimo principaliter. num. 25. per Bald. & Dd. *in cap. quoniam contra. extr. de prob.* Thom. Maſo *in Specul. Notar. publ. lib.* 1. *ſpec.* 5. *n.* 3. God. *ſupr. lib. XII. cap. Notarius.*

V I.

Scriptura privata nihil probat, *l.* 5. 6. 7. ubi Dd. *C. de probat. c.* 2. *extr. de fid inſtrum.* Paurlehman. 2. *quæſt.* 2. *num.* 35. Pacian. 1. *conſ.* 128. *num.* 21. Guid. Pap. *deciſ.* 19.

Intellige ſcil cet pro eo, qui pro ſe produxit. Exemplo enim perniciosum eſt (ait Imperator) ut ei ſcripturæ credatur, quâ unuſquiſque ſibi annotationes propriâ debitorem conſtituit: unde nec fiſcum quidem multo minus alium quemlibet ex ſuis ſubnotationibus debiti probationem præbere poſſe, patet *ex l. exemplo* 7. ubi Baldus & Salicet. *Cod. de probat.* quâ ratione neque rationes vel libri privatorum quippiam pro ipſis probare poterunt. Alex. *conſ.* 84. *num.* 1. *&* 2. *&* *conſ.* 180 *num.* 1. *Volum.* 7. *&* *conſ.* 217. *Viſo. num.* 4. *Vol. eod.*

Limita, niſi trium teſtium ſubſcriptione ſit munita, *l. comparationes* 20. *C. de fid inſtrum. Auth. ciſi. C. eod. ubi Dd.* Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marpurg. conſ.* 8. *num* 6. quod tamen locum aliter non habere, niſi in caſu eo, quo ſcriptura privata non alterius, ſed eius, qui convincitur, manu conſcripta eſt. *l. ſcripturas* 11. *C. qui pot. in pignor. hab.* Dd *in l.* 1. *C. de edend.* Caſtrenſ *conſ.* 312. *n.* 2. *lib.* 2 cùm contra ſcribentem etiam ſine ſolennitate ſubſcriptionis teſtium plenè probare valeat. *d. l.* 1. ubi Dec. poſt Alex. *num.* 2. *notab.* 2. *C. de edend.*

V I I.

Scripturam producens cenſetur confiteri contenta in ea ſcriptura, Dd *in cap cum Generabilis. de Except. & in l.* 1. *§ editionem. ff. de edend.* Alex. *conſ* 108. *num* 5 Rolandus à Valle. *conſ.* 2. *n.* 116 *Vol* 1. Quod adeo procedere, ut productio ſcripturæ facta cum proteſtatione in parte à parte bis non obſtet, quo minus ſcriptura fidem faciat contra producentem, tradit. gloſſ. *in d. §. editionem Verſ. nec tantum contra.* Bologn. poſt Bald. *in l. unic. col* 2. *Verſ. ſudex tamen. C. ut qua deſunt advocatis.* Alex. *conſ.* 124. *num.* 3. *Vol.* 7. Vulc. 1. *conſ. Marp* 15 *num.* 115.

V I I I.

Scribere in ſuum commodum quilibet poteſt, Modeſtin. *in l. omnium* 39 *C. de teſtam.* Moller. *p.* 4 *in Conſtit. Saxon* 3. *deſin.* 25. *num* 16. Carpz. *p.* 4. *conſtit.* 3. *deſin* 25 *num* 4. Et multi reperiuntur, qui exactè norunt imitari, *l. cognoſcere* 56. *ff. de Verbor. ſignific. l. cum pluris* 15. *§ ult ff. de reb. auctor. judic. poſſid.* Carpzovius *part.* 1. *conſtit.* 17. *deſin.* 12. *num.* 4.

I X.

Scriptura ſola non eſt modus conſtituendi obligationem, ſed inducit ſalem præſumptionem obligationis ex cauſa, quæ allegatur, præceſſiſſe, Sichar. *in l.* 3. *n.* 36. *C. de reb. cred.* Carpz. *p.* 1. *conſt.* 17. *deſin.* 35. *n.* 65.

I X. Scri-

X.

Scripturæ non probant, niſi ſint ſubſcriptæ, Marta. *in Digeſt. noviſſ. p. 1. tit. Sigillum. c. 10. ex deciſion. regni Arragon. Martin. Monter.* 12. Iac. Bornit. *part. 1. de inſtrum. lib. 2. c. 22.*

XI.

Scriptura ut probet neceſſarium eſt eam recognoſci, Bart. *in Auth. & in l. ſi contractu, num. 3. verſ. ut igitur liqueat. C. de fide inſtrum. & in l. nuda. num. 5. verſ. ſecundum eſt igitur. ff. de donat.* Grammatic. *deciſ.* 84. *junt producta.* Cravett. *conſ. 73. ascendum. num. 15. verſ. rurſus probatur. col. 5. vol. 1.* Bald. *in Auth. contra quæ propriam. num. 23. verſ. deinde ex iſta, in fin. C. de non numer. pecun.*

XII.

Scripturæ privatæ fides adhibetur contra ſcribentem, *l. Publia* 26. *§. fin. ff. depoſit. l. de ætate* 11. *§. 1. ff. de interr. act. l. ſcriptura* 11. *§. quis potior. in pign. l. ult. C. arbitr. tutel.* Bald. *in rubr. C. de fid. inſtrument. num. 41.* Weſenb. 1. *conſil.* 12. *num.* 46. Bart. Bald. Angel. Imol. Caſtr. & Dd. *in l. nuda de donat.* Felin. *in c. 2. num.* 25. ibidemq; Dec. *num.* 19. poſt Panorm. Anton. de Butr. Imol. *de fid. inſtrum.* Iaſon *in repet. l. admonendi. num.* 76. *cum ſeq. & n.* 109. 110. *& 120. de jurejur.* Philipp. Portius *conſ.* 139. *num.* 8. *conſ.* 78. *n.* 1. *conſ.* 132. *n.* 12. *& conſ.* 170. *num.* 17.

Limita niſi is ipſe contrarium probare velit, nimirum ex errore ſe ita ſcripſiſſe, ut *in l. quidam* 15. *de probat.* ubi Cujac. *in Modeſtin.* hanc limitationem ſummopere notandam eſſe ait.

XIII.

Scriptura confeſſata & recognita æquiparatur publico inſtrumento. *l. ne in arbitru 4. Cod. de arbit. l. cum ab initio* 4. ubi Dd. *ff. quem teſtam. aper. l. qui agnitis* 11. *de except.* Zaſ. *conſ. 6. cum nobilis. num.* 8. *vol.* 1. Weſenb. 1. *conſ.* 27. *num.* 9. eamq; auctoritatem habet quam publicum inſtrumentum, Iaſon. *conſil. 6. num.* 8. *vol.* 1. Mart. *deciſ.* 991.

XIV.

Scriptura eſt ſtricti juris, Socin. *conſ.* 33. *num.* 4. *vol.* 1. quæ aliis in ea non nominatis, nec nocet nec prodeſt, Bart. *in l. admonendi, num.* 32. *de jurejur.* Bald. *ad l. probationem* 21. *num.* 1. *& 2. C. de probat. l. lecta in* 2. *oppoſit. ſi cert. petat. & in l. intereſſ. num.* 2. *C. de ſolut.* Weſenb. 1. *conſ.* 36. *n.* 5. unde & actum permanentem habere dicitur, Bald. *in l. unic. num.* 5. *C. de confeſſ.* Weſ. 1. *conſ.* 38. *num.* 55. & intelligitur ſemper ſalvo jure tertii, Caſtrenſ. *conſ.* 72. *in cauſa, num.* 2. *vol.* 2. Dec. *conſ.* 468. *ſuperiore. num.* 26. Henning. Goëden. *conſ.* 13. *n.* 29. Zaſ. *conſ.* 17. *num.* 75. *lib.* 1.

XV.

Scriptura non eſt trahenda ad eum ſenſum, quem ſibi quiſque præſumit, *c. verſ. 4. c. relatum* 14. *diſtinct.* 37.

XVI.

Scriptura ut cõcordetur, diſtinguenda ſunt tempora, *c. ſi peccauerat. 2. 9. 1.*

XVII.

Non ſcriptura, ſed numeratio dotis rem facit dotalem, *l. 1. C. de dot. caut. l. ſi ex cautione 3. C. de non numer. pecun. ubi gl. in verb. probare. l. cum citra. 15. C. de jur. dot.* Vult. *2. conſ. Marp. 29. n. 24.*

XVIII.

Scriptura ſubſcribentis probat mandatum, *l. 1. §. 4. quod juſſ. l. etiam 3. quod cum eo.* ubi Gothofred. *in verb. ſubſcribente.*

XIX.

Nemo ita ſimplex imò magis ſtultus invenitur, ut in publico inventario ſcribi contra ſe aliquid patiatur, *l. ult. ver. ſin autem. C. arbitr. tutel.*

CAP. XIV.

Secreta arcana.

Secreta patrimonii non ſunt vulganda, *l. 2. Cod. de aliment. pupill. præſtand.* ubi Gothofred. *l. 2. C. quand. & quibus quart. pars.*

CAP. XV.

Secundarium.

Secundario quæ eveniunt in conſideratione non habentur, *l. 1. ff. de autor. tutor.* Iaſon. *in l. quotſes. col. fin C. de judic.* M. Anton. *in §. legatarius, n. 2. Inſt. de legat.* ita non attendi ſecundarium *ex l. 1. §. denunciari 14. ff. de ventr. inſpiciend. c. quamvis 2. de paſt. in 6.* deducunt Gloſſ. Alex. & alii *in l. de uno quoque de re judic.* Iaſon. *in l. nec quicquam. §. ubi decretum. num. 1. ff. de offic. proconſ.* nec dicitur verum detrimentum ejus, qui ſecundariò læditur. Felin. *in c. cum olim de conſtit.* Balb. *de præſcript. 1. part. 5. princ. num. 20.* Valaſc. *de jure Emphyt. c. 17. num. 15.*

CAP. XVI.

Securitas, Salva guardia, Salvus conductus.

Axioma I.

Salvus conductus ſive ſecuritas data ſervari debet, Fach. *9. contr. 59.* Pruckman. *5. ſaluta poteſtas, c. 4. membr. 2. effect. 5. num. 28.* etiam hoſti, Guid. Papæ *q. 118. num. 24.* etiam improbo & converſo, Magal. *in tract. de ſalvo conduct. part. 2,*

*part.2.reg.*2.Ratio,quia in ſpeciem contractus tranſiit,ex quo etiamPrinceps efficaciter obligatur, arg.*l.*1.*ff.de pact.l.*1.*ff.de conſtitut.pecun. l.*3.*C.de LL. l.* 6.*de jurisd. & jur.l.*5.*C.de locat.prad.civil.lib.*11.*l.fin.C.de quadr.præſcr.l.*15. *de publican.l.* 1. *§.* 1. *cum l.ſeq. de offic.proconſ.* Speckhan.*cent.*1.*q.*1.*num.*2. Menoch.1.*conſ.*100 *num.*198. *&* 218.*&* 2.*arb.jud.quæſt.*336.*per tot.*Bertazol. 2.*conſ.*359.*num.*14.Lud.Peguer.*deciſ.crim.*39.*n.*6. Farin.*prax.crim.lib.*11. *titul.*4.*quæſt.*29.*per tot.*adeò ut Princeps rumpens eum incidat in crimen læſæ Majeſtatis, Angel.poſt Bart.*in l.*1. *per illum text.ff.ad L. Iul. Majeſt.*Caſtrenſ. *conſ.*423 *quia ſcio dubio* 5.*col.pen.Vol.*1. Boer. *deciſ.*9.*in princ.num.*2.*&* 4. cum nemo debeat deeipi,qui de ejus literis confidit. Dec. *conſ.*51.*num.*2.Bertazol.2.*conſult.deciſ.conſ.*360.*n.*11.

II.

Securitas veniendi includit ſecuritatem recedendi, *l.* 1. *C. de naviculat.* & ibi Bart. Felin.*in c.intimamus,in pr.de treug.& pace.*Mynſ.1.*obſ.*82.

CAP. XVII.

Senatus.

Senatus Perſonam Principis repræſentat, Afflict. *deciſ.*120. *num.*6.Valaſe. *de jur. Emphyt. quæſt.*6.*num.*17.

CAP. XVIII.

Senectus, Senex.

Axioma I.

Senectus in cunctis ſemper eſt honoranda, *l.fin. C.de tyron.l.ſemper* 3. *in pr.ff.de jur.immunit.l.*1.*ff.de alb ſcribend* Natt.*tom.*1.*conſ.*195,*n.*4.Vnde etiam in jure Senioribus multa ut præcipua deferti videmus, ut eſt quod tabulæ teſtamenti apud eos deponi debeant, *l.ult. de fid. inſtrum.* ut & alia inſtrumenta Hector Felician. *de ſocietate, c.* 40. *n.*53. Mynſ. 4.*obſ.*37.*n.*4. Gail. *lib.*1.*obſ.*149.*num.*9.Meichſner.*tom.*3.*deciſ.*34.*num.*3. *&ſeqq.* item ſigillum defuncti, arg.*l.*77. *§.*28. *de legat.*2. Petr.de Raven,*ad lib.*2.*Feud. tit.* 12. *in f.* Franc.Marc. *num.*1.*deciſ.*1138.*n.*4 *&* 5.

II.

Senectus altera eſt adoleſcentia & pueritia, Carpzov. *p.*3 *q.*118.*num.*36. Senes enim omnibus modis in pueritiam revolvi, rurſumque ad initium reverti,autor eſt Ariſtot. *lib. or. quæſt.* 17. *cap.* 3. quod ex quotidiana experientia videre licet, ſiquidem primum redit albos & raritas capillitii, quorum utrumque pueris familiare, deinde balbuties, veluti altera infantia: quin etiam ſenibus omne corpus ad puerilem modum decreſcit, conſimilis virium imbecillitas, & cibi quoque conſimiles utrique ætate congruunt, imò & morum ineptiæ,lævitas animi & hoc ipſum nihil ſapere in ſenibus infan-

etiam quandam referre videtur, ut non ſine ratione dixerit Accurſius; ſenes habere puerilem ſenſum *in l. fenectus. C. de donat.* Vnde etiam evenit quod ſenes pueris mirè delectentur, quaſi ſimiles jam ad ſummum amorẽ propenſi, Tiraquel *de pœn. temp. cauſ.* 8. *num.* 3. Eaque cauſa eſt quod propter ſenilem ætatem iis delinquentibus ſuccurratur. Dec. *in l. ferè in omnibus. num.* 5. ubi & Cagnol. *n.* 2. *ff. de R. I.* Bald. *in l. quicunq;. n.* 17. *Verſ. quarto caſu. C. de ſerv. fugit.*. Cæpol. *in l. ſi fugitivi. n.* 26. *C. eod. tit.* Ludov. Carier. *in pract. in 2. tract. de homicid. §. circa quartum. num.* 13. Novell. *in tract. ad defenſ. part.* 1. *num.* 45. Anton. Gomez *de delict. c.* 1. *num.* 68. Farin. *p.* 3 *oper. crim. quæſt.* 92. *num.* 23. Menoch. *de arbit. jud. quæſt. caſ.* 329. Bertazol. *conſ. crim.* 70. *n.* 37. Andr. Gail. *lib* 2. *obſ.* 110. *num.* 34. Vnde & Vlpian. ob virium imbecillitatem ſenes ætate defectos à tortura liberandos eſſe judicat *in l.* 3. *§. ignoſcetur* 7. *ff. ad SC. Syllan.* quales ſunt ii ſolum, qui corporis imbecillitate laborant, ut ſine vitæ periculo præſenti tormentis interrogari nequeant, ac proinde ad ſenes illos robuſtos graves ac perſpicaces non extendendum eſſe, dicunt Franc. Caſon. *in tract. de torment. cap.* 10. *num.* 12. Hyppolit. de Mariſil. *ad l. edictum* 8. *num.* 15. *ff. de quæſt.* Iohan. Zanger. *in tract. de quæſt. cap.* 1. *num.* 39. Qua de cauſa etiam ſenes deliros à donationibus faciendis arcendos eſſe, tum quod juxta Varronis illud, bis pueri effecti ſint, tum etiam quia jam intellectu careant, & tàm corpore quàm animo conſenuerint, atque ita tales decrepiti, infantibus aſſimilentur, ut notant Dd. *ad l.* 12. *ff. de term. mor.* quæ deliria cum in ſenibus quavis etiam in ætate conſtitutis non præſumantur, ideoq; probanda eſſe, refert Pacian. 1. *conſil.* 134. *num.* 54. Hinc potius perſeverantiam ſanæ mentis præſumi etiam in ſeniſſimo perhibet, Bald. *in l. ſervum, in fin. C. qui teſtam. fac. poſſ.* cum plus valeat umbra ſenis experti, quam enſis vel eloquentia juvenis, idem *in c.* 1. *de renunc.* cui adſtipulatur, & Angel. *in d. l. ſervum.* ubi hoc quoad mores & rectitudinem vivendi & ſanitatem conſilii intelligit, cum uſus inſtructiorem, ſenectus doctiorem & curſus temporis ſapientiorem quem efficere dicatur, propter quam rationem ibid. ſubjunxit Caſtrenſis *num.* 2. quod quantumcunq; quis ſenex etiam centum annorum, nunquam tamen delirare, ſed prudens eſſe præſumatur, quamvis contrarium erronei juvenes credant. Licet enim dicatur quod in delictis parcatur ſenibus quoad pœnæ remiſſionem, *d. l.* 2. *de termin. moto.* gloſſ. *in l. auxilium. §. in delictis. Verb. miſeratio. ff. de minor.* & per conſequens reſtitui, illud non fit ex beneficio reſtitutionis in integrum competente illis propter animi imprudentiam ſcil. quando non ſumus in delictis, ſed procedit ex miſeratione proveniente propter corporis imbecillitatem, quæ non eſt ad graviorem pœnam, Alber. *in d. §. in delictis, num.* 1.

III.

Senectus per ſe eſt morbus, Vulr. 1. *conſ.* 29. *num.* 61. prout M. Tullius Cicero *in orat. de Q. Mutio.* loquens dicit, & ille Senectutis morbus non equidem incidens & tranſiens. Vnde & à ICtis Senes inter valetudinarios connumerantur, adeò ut ſtatutum loquens de infirmis locum etiam habere in ſenibus, dicat Panorm. *in c. magna. col.* 1 *de Sent. per cap.* 1. *§. ſin autem Epiſcopus de Cleric. ægrotant. in* 6. ubi eum diſpoſitum eſt in Epiſcopo ægrotante,

tante, ut poſſit coadjutorem impetrare, idem ſtatutum eſt in Epiſcopo ſenio ægrotante. adde Pariſ. *conſ.* 29. *n.* 68. *Vol.* 2. Deficiente enim calore & corpore deficit intellectus, & ſine intellectu corpus non agit, juxta Ariſtot. allegatum à Bald. *in l. fin. in pr. C. de bon. qua liber.* Vnde etiam ſenes in periculo mortis eſſe dicuntur Imol. *in c. fin. ut lit. non conteſtat.* Abb. *in c. magna de Vot.* Lud. Gomez *ad §. item ſi quis. Inſt. de act. n.* 25.

CAP. XIX.

Sententia.

Axioma I.

Sententia non ex litigatorum conſenſu, ſed judicis rerumque judicatarum auctoritate vires accipit, *l. ſervo in vito* 65. *§. cum Prator* 2. *ff. ad SC. Trebellian.* Carpzov. *part.* 1. *conſtit.* 20. *defin.* 20. *num.* 1.

II.

Sententiæ magis ponderandæ, non numerandæ, arg. *l.* 1. *§. ſed neque ex multitudine* 6. *C. de V. l. E.* Carpzov. *p.* 1. *conſt.* 27. *defin.* 12. *n.* 1.

III.

Sententia definitiva non poteſt ferri ſine inſtantia, *l. prolatam* 4. *C. de ſententi. & interloc.* Iaſon. *in l. properandum. num.* 12. *C. de judic.* Caſtr. *in l. Imperium. num.* 3. *ff. de juriſd.* ibique Dec. *num.* 24. *Verſ. ſecundus caſus*; extra enim inſtantiam lata eſt nulla, Bart. *in d. l. properandum. num.* 6. *in fin.* & Alex. *num.* 22. *Verſ. circa pradicta col.* 1. & ibi Iaſon. *num.* 28. *Verſ. in quinta parte. col. penult. C. de judic.* Bald. *conſ.* 298. *præmittendum eſt. col. fin. Vol.* 3. latè Alberic. *in l. ſcire oportet. §. conſequens. num.* 2. *ff. de excuſat. tutor.* Pacian. 1. *conſil.* 62. *num.* 1.

IV.

Sententia debet eſſe individua, ita ut nec pro parte valere poſſit, *l. in hoc judicio* 27. *ff. famil. herciſc.* & ibi Bart. & Dd. idem *in l.* 1. *C. ſi ad Verſ. rem judic. not.* 2. latè Felin *in c. cum inter num.* 6. *de ſentent. & re judic.*

Declara I. hoc procedere in individuis, *l. ſi cum uno* 4. *ſi ex noxal. cauſ. agatur. l.* 1. *C. ſi in commun. eadem. cauſ.*

Declara II. verum eſſe, reſpectu formæ, reſpectu verò materiæ tùm, quando ſcilicet unum ejus eſt capitulum in libello, & una perſona declaravit Coſtal. *ad l.* 44. *ff. de judic. per d. l. in hoc judicio famil. herciſc. l. qualem.* 19. *§.* 1. *de arbitr.* ſecus ſi capitula ſunt ſeparata, talem enim ſententiam ſeparabilia & diverſa continentem capitula, partim confirmare, partim reformare poſſe, etiamſi hoc à parte nec allegatum nec petitum ſit, colligi poteſt *ex l. etiam ſi patre* 29. *§.* 1. *ff. de minorib. l. quadam mulier* 41.

ff famil herciſc. l. fin. ff. de jure patronat. ubi & Bart. *cap. Raynutius* 16. *cap. Raynaldus* 18. *de teſtament.* add. & Bald. *in l. unica. Cod. ne liceat in una eademque cauſ. ter provocar. num.* 9. Bart. *in l.* 1. *§. libelli* 14. *ff. de appellationib.* quia tot intelliguntur ſententiæ, quot capita & diverſæ ſpecies, textus & gloſſ. *in d. l. etiamſi patre. §.* 1. *de minorib.* Ferrarius *in form. ſenſent. in cauſa appellationis. Verb. in cauſis. num. quarto.* Roman. *conſil.* 281. Caſtr. *conſil.* 329. *num.* 6. *Volum.* 1. quos ad hoc allegat & ſequitur Hieronym. Magon. *deciſ. Florent.* 36. *num.* 2. add. Gail. *lib.* 1. *obſerv.* 110. *n.* 2. Burſar. *conſil* 176 *num.* 39. *&* 43. Vult. 3. *conſil. Marpurg.* 29. *num.* 40. Carpzov. *part.* 1. *conſtitut.* 19. *defin.* 9. *num.* 7.

V.

Sententia conformis debet eſſe libello, *l. in fundo* 38. *ff. de rei vindic. l. ſi præſes* 32. *depœn. cap. licet* 31. *de ſimon.* Colleg. Argent. *de re judic. theſ.* 30 Carpzovius *part.* 1. *conſtitut.* 26. *definit.* 8. *num.* 1. Natt. *conſil.* 120. *numero* 2 *Volum.* 1. nec aliter valere eò quòd judex extrà interrogata non reſpondeat, arg. *l. de ætate* 11. *§. quod autem Prætor* 5. *ff. de interrog. act. cap. inter dilectos* 6. *ubi gloſſ. de fid. inſtrument.* imò judex falſus dicitur, qui in alio condemnat, quàm quod fuit petitum, *l. fin. C. de fideicommiſſ. libert.* quoniam juxta formam petitionis partium ſententia declarari debet, *cap. licet Helt* 31. *de ſimonia. cap. qualiter* 24. *circa fin. de accuſationib.* Bald. *in l.* 1. *colum.* 2. *verſ. decimo oppono. C. ſi plures una ſentent.* quæ de cauſa ſi lata fuerit ſuper eo, quod in libello non fuit peritum, & ſuper quo nec lis conteſtata, eadem redditur ipſo jure nulla, Bald. *in l. ultima. C. de fideicommiſſ. libert.* Alex *conſil.* 171. *num.* 10. *lib.* 6. Boër. *quæſt.* 38. *num.* 8. Menoch. *conſil.* 345. *n* 32. *Vol.* 12. unde non ſufficit ſententiam libello eſſe conformem, verum neceſſe etiam eſt illâ actis probatoriis reſpondere, cum hæc tria libellus, probatio & ſententia ad hanc conformitatem deſiderentur, quapropter ubi probatio libello vel ſententiæ non convenit, oportet ut ibi ſequatur abſolutio. Baldus *in l.* 1. *in fine. Cod. ſi plures una ſentent. fuer. condemn. & cap.* 1. *§. conventicula. num.* 8. *in fin. de pac. juramento. firmand.* ubi ait, non majoris eſſe efficaciæ ſententiam, quàm ipſas probationes, à quibus dependent. Siquidem quod ex ipſis probationibus ſententia ſumat effectum, monſtrat *l. ſed ſi poſſeſſori* 11. *§. fin. ibidemque gloſſ. in Verb. probatio, cum l. ſeq. de jurejurand.* ob quam cauſam etiam ſententiam eſſe ſecundum probationes, refert Iaſon. *in l. ſub prætextu n.* 6. *Cod. de tranſactionib.* eum judex præſumatur ſecundum eas ſibi factas judicaſſe, ideoq; per acta probatoria declaratur ſententia *l.* 74. *ff. de judic. l.* 3. *C. de ſentent. quæ ſin. cert. quantit.* vid. larè Socin. *in fallent. regul. reg.* 42. ubi multis modis limitat. Vmm. *diſp. ad proceſſ. judic.* 19. *theſ.* 10. *num.* 47. ubi in ſolo Papa & Imperatore receptum eſſe, quod ſententiam à libello differentem ferre queant, ex Zaſ. *in l.* 42. *num.* 8. *de re judic.* concludit. Quapropter licet verba ſententiæ per ſe intelligi debeant, & ſecundum quod ipſa per ſe velint, non autem ad libellum, *l ſi judex* 10 *ff. de his qui ſui vel alien.* Bart. *in l. Imilianus.*

Iuanus n.5. ff. de condict. indeb. Gail. 1. *obſ.*116. *n.*1. Cravett. *conſ.*197 *num.*1. id eatenus intelligendum erit, quatenus petitioni libelli verba ſententiæ eorumq; ſignificatio refragaretur. Quod ſi enim ad petitionem verba ſententiæ applicari & referri poſſint, in re dubia per iſtam petitionem ſententia ita declarari cenſetur, ut libello ſit conformis, Cravett. *conſ.*936. *num.*17. Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp.*14. *num.*19.

VI.

Sententia mercede lata eſt nulla, nec eſt neceſſe appellare, *cap. non ſanè* 15. 14. *quæſt.*5. *l.*2. *ff. de condict. ob turp. cauſ. l. Genales* 7. *Cod. quand. non eſt neceſſ. prov. cap. ei qui appellat* 41. *§. Genales* 2. *queſt.*6. etiamſi juſto pretio lata, quia ſententia juſtitiæ non eſt ferenda pro præmio, *cap. qui rectè* 11. *quæſt.*3. Siquidem eo ipſo, quod recipitur, merces injuſta dicitur, *cap. non licet* 71. 11. *quæſt.*3. dum dicit juſtum judicium, & *in cap. qui rectè* 66. *e.d. cauſ. & quæſt. cap. nonnè* 15. 14. *quæſt.*5. *cap. cum ab omni* 10. *ad fin. de Vſur. & honeſt. Cleric.* Paulus *in l. Genales.* imò nec ſpem judex habere debet aliquid recipiendi, niſi vellet peccare mortaliter, ſi contrarium faceret, Gloſſ. *in d. cap. qui rectè. cap. ſi fœneratoris* 1. 14. *quæſt.* 3. *& cap. fin. & in cap. conſulere* 38. *de ſimon.* cùm nec conſuetudo talis valeret, utpote peccati nutritiva, *cap. ex parte* 10. *de conſuetud. d. cap. cum omni* 10. *junctâ gloſſ. de Vſur. & honeſt. Clerc.* Vaſq. *lib.*2. *contr. jur. cap.* 37 ubi ampliat etiam in eo, quod procedat non. odò in judicibus, ſed etiam in arbitris, *per l. fin. C. de judic. e. ſecundo requiritur* 41. *c. cum ſpecialis* 61. *de appell.*

VII.

Sententiæ verba non extenduntur ad intellectum, quem poſſent habere ex lata ſignificatione, Abbas *in cap. dilectus. num.* 2. *de offic. ordin.* Iaſon *in l. centeſimus. §. fin. de V.O.* quia certum, quod ſententia ſi ſtricti juris, *l.*1. *C. ſi plures una ſent. l. terminatio* 3. ubi Dd. *C. de fructib. & lit. expenſ.* Anton. Faber *in C. lib.*8. *tit.*15. *defin.* 1. *num.* 11. Carpzov. *p.* 1. *conſtit.* 26. *defin.* 15. *num.* 6. Vnde fit, ut verborum ſonus citra extenſionem omnem ſententiam interpretetur, Bald. *in l.*1. *num.* 5. *C. quibus provoc. non eſt neceſſ.* neque ob petitionem aut libellum verba ſententia excedere conceſſum ſit, Socinus *conſ.* 134. *col.* 2. *in fin. verſ. præterea dato. lib.*1. adeò ut nec à jure interpretationem oſtenſivam verba ſententiæ admittere queant, Socin. *conſ.* 18. *n.*7. *lib.* 3. prout nec in ſententia fictio translativa de re ad rem, vel de perſona ad perſonam locum habet, quando aliter valere poteſt, Angel. *conſ.* 235. *Alberic. colum.* 2. *circa finem.*

VIII.

Sententia ex abrupto & incontinenti lata eſt nulla, *l. ex ſtipulatione* 7. ubi Bart. *C. de ſentent. & interlocut. l.* 2. ibi: *non ſubdit. Cod. de ſentent. ex breviloq. recit.* Gloſſ. *in l. ſed etſi. in verb. unius.* ibi: *alius quoq; ff. ex quib. cauſ. Majores.* Petr. Roy. 2. *deciſ. Lit. an.* 2. *num.* 28. Mando *in pract. commiſſ. form.*9. *in verb. inſtat. col.*2. ſiquidem ea non eſt præcipitanter ferenda

cap. pen.

cap. pen. 2. quæſt. 1 Clem. paſtoralis 2. §. quod ſi. de ſent. & re judic. brevitat enim temporis non ſolum actum reddit nullum, ex traditis per Rolandum *conſ. 76. num. 23. Vol. 1.* & Menoch. *de arb. judic. quæſt. 42.* Vbi axioma hoc ampliat, limitat & exemplificat, verum etiam ex brevitate temporis & fraus & dolus præſumitur, Tiraquell. *de retract. §. 1. gloſſ. 7. num. 77.* Cephal. *conſ. 89. num. 1.* Farinac. *1. deciſ. 14. in addit. lit. a.* quâ ratione ſententiam etiam à Papa, vel Imperatore ex nimia brevitate temporis latam ut nullam reſcindi, quia ſine cauſæ cognitione lata præſumatur, conſulti reſponderunt, Ancharan. *conſ. 255.* Fulgoſ. *conſ. 165. num. 1. Gerſ. tertio quia.* Alex. *conſ. 32. col 2. Gerſ. circa finem. Vol. 1. & conſ. 218. in fin. Vol. 2.* Vult. *2. conſ. Marp. conſ. 30. num. 110. & 204.*

IX.

Sententia contra mortuũ lata eſt ipſo jure nulla, *l. in ſententiis 59. §. ult. ff de re judic. ibidemq;* Bart. Mynſ. *1. obſ. 85.* ubi ex Paulo *per l. de qua re 74. §. cum abſentem 2. ff. de judic.* ampliat ita, ut nec contra defenſorem, nec contra heredem defuncti quid operetur, rationem annectit Vlpian. *in d. l. 59.* quia morte rei peremptorium ſolvitur, ideoque ut in re integra de cauſa actio præſtabitur.

Intellige ſcilicet, quando judici ut judici, hoc eſt, ex allegatione judiciali de morte partis conſtaret: quando enim poſt publicam ſententiam demum mors partis in judicio allegatur, ſententia per interlocutoriam in heredes transferri debet, Gail. *1. obſ. 109.* Guid. Pap. *deciſ. 36. n. 2.*

X.

Sententia ſine proceſſu ſi non eſt lata contra præſentem & non appellantem, præſumitur nulla, Gloſſ. & Dd. *in c. per venerabilem. qui fil. ſint legit.* Aegid. *deciſ. 89.* Caſſiodor. *de præſ. deciſ. 1.* Omninò enim neceſſum eſt, ut inter præſentes ſententia feratur, *l. 47. in princ. de re judic. & ibi Dd.* Vmm. *ad proceſſ. judic. diſp. 19. th. 9. n. 37.*

Limita non procedere regulam in ſententia lata tam contra abſentem verum contumacem, Anton. Butr. *in cap. quoniam. de probat. col. 15.* Alex. *conſ. 22. num. 5.* Gabr. *de ſentent. concl. 4. n. 20.* quam contra contumacem fictum, ſi non appellavit intra decendium à die notitiæ. Imol. Butr. *d. cap. quoniam.* Farin. *1. deciſ. 13. num. 8.*

XI.

Sententias duas qui recenſet, poſteriorem amplecti videtur. *l. qui filium 74. §. Fabius 1.* ubi gloſſ. *ad SC. Trebell.* Carpzovius *p. 3. conſtit. 28. defin. 6. num. 3.*

XII.

Sententia ex modo agendi formari debet, *cap. cum dilectus 2. extr. de ordin. cognit. cap. qualiter 24. extr. de accuſat. cap. licet. 31. extr. de ſimon.* cùm ea ex actis & proceſſu declaretur, *l. ait Prætor 5. §. ſi judex 1. ff. de re judic.*

Corn.

Corn. *conſ.* 53. *num.* 3. *in fin. Vol.* 1. *per l. ſi quis ad exhibendum* 18. *cum gloſſ. ff. de Except. rei judic. l. Iulianus Verum* 60. *de condict. indeb.* Siquidem ea habet relationem ad proceſſum, *cap. cum ad ſedem* 15. *de reſtit. ſpoliat.* & ex qualitate proceſſus ſententia judicatur. Fachin. 12. *contr.* 55. ſicut reſponſio ex interrogatione, *l. qui ſine* 9. *§. qui interrogatus* 5. *ff. de interrog. act.* & reſcripta ex ſupplicationibus, *l.* 1. *C. de diverſ. reſcript.* Vnde licet actor vel eius vice procurator poſſit interpretari ſuam intentionem, dum ambiguè locutus fuiſſet, non tamen ſententiam judicis interpretari poteſt, eò quod judex interpretationem divinare non poterat. *cap. ut noſtrum* 1. *extr. ut beneficia Eccleſiaſt. ſine diminutione. l. ſi putator* 31. *cum ibi notat. ad Leg. Aquil.* Et ideò ſuadet rario, quod non intelligatur ſententia relata ad petitionem, prout petitio poſtea interpretatur ab actore, quia licet ita intellexerit, non tamen ſequitur, quod in ſententia judex ita intellexerit, prout in ſimili huiuſmodi verbis utitur Bart. *in l. ſi quis intentione. ff. de judic.* & *ibi* Bald. ubi ait, quod *d. l. ſi quis*, non procedat, quoad condemnationem rei, quia quoad eum fieri debet condemnatio, ut minor fiat condemnatio & Angel. *ibid. circ. fin.* dicit, quod in fine litis, ubi tractatur de ſententia ferenda, actor in perniciem rei interpretari non poſſit. Ergo multo minus poſt ſententiam latam, Corn. *conſ.* 190. *n.* 7. *Vol.* 4. Cùm verba ſententiæ non plus probent, quam ex iis de neceſſitate poteſt inferri, *l. ſi quis à liberis* 5. *§. ſi vel parens* 8. *ff. de liber. agnoſc. l.* 1. *C. de ordin. judic. l.* 2. *C. de ordin. cognit. l pen ff. de his qui ſunt ſui vel alien. jur.* Decius *conſ.* 323. *n.* 1. Rolandus à Valle *conſ.* 79. *num.* 10. *Vol.* 3. Alex. *conſ.* 108. *n.* 2. *Vol.* 5.

XIII.

Sententias duas quoties idem ſermo exprimit, ea potiſſimum accipiatur quæ rei gerendæ eſt aptior, *l.* 67. *de R. I.* Siquidem verba ſententiæ impropriantur, ut ſalvetur mens judicantis, Gl. notab *in l.* & *puto* 16 *Verb. communicari. ff. fam. herciſc.* Bald. *in l.* 19. *C. de fideicom.* & *in c ſuper. num.* 21. *de ſent.* & *re judic.* Quin imò ſententiæ verba intelligenda, ita ut ſententiæ adaptetur negotio, & negotium ſententiæ, eum omnis improprietas intellectui natura contractus, vel judicii vel conſenſus partium toleretur, Bald. *in l. fin. num.* 3. *C. de hered. inſtitut.*

XIV.

Sententia quæ tranſivit in rem judicatam inſtrumentis noviter repertis non retractatur, *l. ſub ſpecie* 4. *C. de re judic. l.* 35 *ff. eod.*

Intellige regulariter, res enim judicatæ non retractantur, quæ ordinaria cognitione ac probatione definitæ ſunt. *d. l. ſub ſpecie.*

Limita non obtinere (1) in ſententia, quæ ex probationibus privilegiatis, loquuntur, lata eſt, *l. fin. C. ad l. Iul. de adult.* aut (2) quæ ex inopia probationis ex religione & fide ipſius partis fuit deciſa, Weſenb. *in parat. ff. de jurejur. num.* 11. aut (3) quoties ex doloſis & falſis inſtrumentis lata eſt. *l. Divus* 35. *ff. de re judic. l. ſi prator* 75. *Verſ.* & *Marcellus. ff. de judic. l. admonendi* 31. *ff. de jurejur. l. ſi ex falſis* 42. *C. de tranſact.* quod procedit etiam, ſi ex falſis teſti-

bus judicatum eſſe dicatur, *cap. licet cauſam 9. de probat. text. in rubr. C. ſi ex falſ. inſtrum. vel teſtib.* Gloſſ. *in l. ſi Prator. §. Marcellus. ff. de judic.* aut (4)quando religio judicantis ſit circumventa, cò quod teſtes vel pecunia vel alio modo corrupti fuerint, & falſum dixerint, Vaſq. *lib. 2. contr. jur. c. 36. num. 2.* qua de cauſa ſententiam ex falſa cauſa conſiſtentem in facto notorio eſſe ipſo jure nullam, *ex c. inter cateras 9. de rejud.* deducunt Schurf. *conſ. 93. num. 2. cent. 1.* Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp. 8. num. 60.* ſicut & eam, in qua expreſſa ſunt, quæ relata ad acta, falſa dicuntur, *per l. 1. §. 1. ff. de ſent. qua ſine appellat.* probant, Abbas & Dd. *in cap. ſicut. de re judic.* Marant. *de ordin. judic. in 2. partu 6. parte, n. 18.* Vant. *de nullit. ſent. ex defect. proceſſ. n. 128.* Regner. Sixtin. *d. conſ. 8. num. 59.*

XV.

Sententia quæ numero vincit, eadem rationis pondere ſuperior exiſtimatur, *c. 1. extr. de his quæ fiunt à maior. l. quod major 19. ad municip. l. aland eſt 160. §. 1. de R. I. l. nominationem 46. C. de decur.* Carpzov. *p. 1. conſtit. 27. defin. 12. num. 2.* ſiquidem ſententia maioris & ſanioris partis dicitur prævalere, *cap. cum inter 2. extr. de renunciat.* Inde etiam in caſu, quo diverſis collegiis ſententiæ ferendæ, ſententia ab uno tantum prolata, ipſo jure pro nulla reputatur, Fulv. Pacian. *lib. 2. de probat. c. 43. n. 66. verſ. inter dum. & num. 67.* Farin. *deciſ. 451. num. 11. 12.*

XVI.

Sententia quæ ad executionem nunquam eſt producta, perinde habetur ac ſi lata non eſſet, Cravetta *conſ. 10. num. 5. conſ. 425. num. 9. conſ. 922. num. 14.* Decianus *reſpon. 23. num. 56. vol. 2.* Eſt enim ſententia lata inſtar Legis vel ſtatuti, quæ lex vel ſtatutum ſi non obſervetur, perinde eſt ac ſi factum non eſſet, Alexand. *conſ. 132. num. 1. lib. 1.* Cravetta *conſ. 10. num. 5.* Decianus *d. reſpon. 23. num. 56. volum. 1.* Gœdd. *2. conſ. Marp. 28. num. 89.* Siquidem juſtitia exigit, ſententias effectui tradi & contumaces puniri, Abbas *in cap. 1. num. 3. & 5. de dol. & contumac. cap. ult. §. in alia. extr. ut lit. non conteſtat. l. debitoribus 31. & l. poſt rem 56. de rejudic.* Unde etiam nec interpoſita cautio poſt rem judicatam alicuius eſt effectus, ſed facto & ſolutione opus eſt, ne ſcilicet victus litem iterum refricet, & inſtauret, Baldus *in Authent. & qui & in l. 20. Cod. de bon. autor. judic.* Cravetta *conſ. 204. num. 7.*

XVII.

Sententia nulla, in rem judicatam tranſire non poteſt, *l. 1. C. quando provocare non eſt neceſſ. l. 4. §. condemnatum 6. ff. de re judic.* Bartolus *in l. 1. ſentent. reſcind. non poſſ.* Innocentius & Doctores *in cap. fraternitatis. de frigid. & maleſic.* Vult. 2. *Conſ. Marpurgenſ. conſ. 30 num. 108.* nec meretur executionem, cùm judicatum dici non poſſit ab eo, qui jus dicendi poteſtatem non habet, *l. 1. §. fin. ff. ad SCtum Tertullian. & l. 1. §. hæc autem. Quod quiſque jur. ſtatuer.* Sententia enim per nullitatem ſtrangulatu r

latur, ita ut ex ſententia nulla res allegari nequeat, unde ubi non eſt res judicata, ibi nec executio aliqua peti poterit, *l. 1. ff. de Except. rei judicat.* Lanfranc. de Orian. *in c. quoniam. n.* 23. *ff. de probat.* imò etiamſi actualiter facta eſſet executio, tamen ſi de nullitate conſtet, retractari debet, per text. & Bart. *in ſi cum nulla* 58. *de re judic.*

XVIII.

Pro ſententia ſemper præſumitur, Innocent. *in cap. bona. num.* 7. *de Elect.* ſiquidem ea ſemper juſta & legitima præſumitur, donec probetur contrarium, *cap. non inter* 13. *extr. de re judic. cap. in præſentia* 6. *extr. de renunc.* tam quoad proceſſum, quàm quoad juſtitiam, nec propterea debet eſſe judex facilis audiendo partem contra illam, Imola *in c. tenor. col.* 2. *Verſ. Advertendum. & in c. later. col.* 5. *n.* 5. & Felin. *ibi num.* 6. *col.* 4. *Verſ. quanta declaratio. de re judic.* Brunell. *in tract. de ſponſalib. & matrim. concluſ.* 35. *num.* 15. *limit.* 11.

Intellige ſcilicet quæ in rem judicatam tranſivit, *l. Herennius* 63. *§.* 1. *ff. de Evict. l.* 2. *Cod. de offic. civil. judic. cap. Piſanis* 19. *de reſtitut. ſpoliat. cap. ſicut* 16. *in fin. de re judic.* Alciatus *reg.* 3. *præſumpt.* 9. Duenn. *reg.* 189. *num.* 112. Socinus *reg.* 362. præſupponit enim omnia ritè ac ſolenniter in judicio eſſe acta & celebrata, Alex. *in l. ſciendum. ff. de V.O.* Imol. *inc. cum dilectus. num.* 20. *de conſuetud.* Felin. *in cap. ſicut. de re judic. per tot. text. num.* 28. *text. in cap. in præſentia* 6. *de renunc. l.* 1. *C. de prad. & aliis reb. min. & in l. pacta. noviſſima* 12. *Cod. de pact. l. bona memoria* 33. *§. porro de Elect.* Vult. 2. *conſ. Marp.* 18. *num.* 106.

XIX.

Sententia errore lata, eo derecto eſt nulla, Gloſſ. *in cap. fraternitatis. de frigid. & maleſic.* Mynſ. 6. *obſerv.* 35. Gail. 2. *obſerv.* 111. *num.* 16. ſententia enim ſi in ea intolerabilis error ſit expreſſus, non valet, *c. cum contingat* 36. *de offic. delegat.*

Intellige ſcilicet de errore juris & facti eo, de quo manifeſto & patenter oculo corporali habita relatione ad textum Legis & factum ipſum conſtat. *l. ſi expreſſim* 19. *ff. de appellat. l.* 2. *C. quando provocare non eſt neceſſ. c.* 1. *de ſent. l.* 1. *Cod. de re judic. cap. ſolet* 2. *de ſentent. excomm. in* 6. Innoc. *in c.* 2. *de dilat.* Panorm. *in c. inter monaſterium de re judic.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſ.* 67. *num.* 50.

Limitationis loco notetur diſtinctio, Bart. *num.* 2. & Cyni *num. fin. in l. res judicata* 2. *C. de re judic.* ubi diſtinguunt ita, utrum ſententia contineat plura capitula, an unum, ita ut hoc caſu ſententia quidem in totum nulla ſit, altero verò valeat in capitulo, nimirum illo, quo erratum non eſt, non autem in eo, quo erratum ſit, *l. Carmelia* 24. *ff. de jure patronat. l. quadam mulier* 41. *ff. famil. herciſc.* juxta vulgatum illud, ſententiam pro parte valere, & pro parte non poſſe, *l. certa* 5. *C. quand. provoc. non eſt neceſſ.* addè & Gloſſ. *in d. l. res judicata*, qua ratione etiam nec ſententiam in cauſa matrimonii errore derecto tranſire in rem judicatam, text. eſt *in cap. lator* 7.

de re judic. Quod verum intellige, ſi nimirum contra matrimonium lata ſit, *cap. tenor* 10. *d. tit.* ſecus ſi pro eo nullo ſubſiſtente impedimento feratur, hoc enim caſu in rem judicatam tranſibit, ſi ab eo debito tempore non ſit appellatum, quanquam ſi obſtaret aliquod impedimentum canonicum, puta quia in gradu prohibito contractum, ea nec tum quidem ſubſiſtere queat, vide latiſſimè Gail. l. *obſerv.* 110.

XX.

Sententia jus facit inter partes, *l. ingenuum* 25. *de ſtatu hominum*, *cap. cum inter* 13. *cap. in cauſis* 19. *de re judic.* Doctores *in cap. quoniam contra. de probat.*

Declara verum eſſe, ſi nimirum (1) ſententia cum juſta contradictione lata ſit, *l. cum non juſto* 3. *de colluſ. detect.* Coſtal. *ad d. l.* 25. *d. tit.* & (2) adverſarius tempore ſententiæ præſens fuerit, Bartolus *ad d. l.* 25. cum aliàs ſi abeſſet, aliis non noceat, *l. ſi ideo* 35. *§. 1. ff. de Exiſtim. l. qui repudianſit* 17. *§. ult. ff. de inoffic. teſtam.* quia ſententia inter auditos & conſentientes jus facit, *l. ſi fundum* 16. *§. ſi plures. ff. de pignor. l.* 3. *§. penult. ff. de jurejur.* Antonius Faber. *in Cod. lib.* 2. *tit.* 9. *num.* 8. Carpzovius *part.* 2. *conſt.* 26. *defin.* 12. *num.* 8.

Limita I. non procedere, ſi ex falſis probationibus ſententia contra abſentem lata ſit. *l. ſi prætor* 75. *verſ. Marcellus. ff. de judic.*

Limita II. Si lata contra minorem 25. annis, *l.* 1. & 2. *Codic. ſi ex falſ. cauſ.*

Limita III. Si contra fiſcum feratur, *l.* 2. *C. de ſent. ad fiſc. lat.*

Limita IV. quando ex actis falſo fabricatis ad inſtantiam partis ſit lata *l. ſi quis obrepſerit* 29. *ff. de falſ. c. olim* 25. *de reſcr.*

Limita V. in quovis decreto, quod ſententia dici poſſet, vide *not.* 2. *quæſt.* 1. *in ſumm. & ibi gloſſ.* vide & Socinum *reg.* 450. Vmm. *in diſput. ad proceſſ.* 19. *theſ.* 11. *num.* 52.

XXI.

Sententia in judicio lata notorium inducit, *l* 10.. *§. emptorem* 12. *ff. de act. empt.* Bart. *in l. 1 Ctus. C. de his qui not. infam.* Bald. *in l. ea quidem. col.* 3. *C. de accuſat.* Cephal. *conſ* 57. *num.* 34. *Vol.* 1. Menoch. *recuper. poſſeſſ. rem.* 1. *num.* 233. Vult. 3. *conſ. Marp.* 22. *num.* 125. *cap. Veſtra* 7. *c. fin. de cohabit. Clerie. & mulier.* Weſenb. 1. *conſ.* 6. *num.* 63.

XXII.

Sententia cauſæ cognitionem deſiderat: *l.* 2. *l.* 4. *l.* 7. *C. de ſentent. & interloc.* Abſque enim cauſæ cognitione prolata ſententia eſt nulla, *cap. nullum* 10. *cap. judicantem* 30. *quæſt.* 5. *Clem. paſtoralis* 2. *de ſententi. & re jud. l. ult. §. fin. ff. quod met. cauſ.* Weſenb. *in parat. ff. de re jud. n.* 7. Carpz. *p.* 2. *conſt.* 26. *defin.* 12. *n.* 4. & *defin.* 18. *n.* 3. Bart. *in d. l.* 4. *n.* 8. Vant. *de nullit. ſent. ex defect. proceſſ. num.* 31. quam & in dubio præſumi interveniſſe, niſi ex brevitate temporis aliud appareat, poſt Bart. *in d. l.* 4. *num.* 9. refert Vmm. *ad proceſſ. judic. diſp.* 17. *num.* 36.

XXIII.

Sententia ubi eſt aperta, de verbis non curatur, *l. fin. C. quaret pignor. oblig. l.3. §. conditio 9. de adim. legat. l. in conditionibus 19. l. pater Severianam 101. §. conditionum Verba 2. de condit. & demonſtr. l.3. C. de liber. prater. l. cum Virum 16. C. de fideicomm.* Weſenb. 1. *conſ.* 41. *n.* 160.

XXIV.

Sententia ſine expreſſione cauſæ lata, valida eſt Maraat. *in ſpecul. de ordin. judic. part.* 6. *de ſenten. num.* 50. Ratio, quia judex cauſam qua movetur in ſententia exprimere non tenetur, *c. ſicut* 6. ubi Abbas & Dd. *de re judic.* neque etiam facile inferi debere rationes ſententiæ, addunt Cæſar Contard. *ad l. diffamari. c.* 4. *incip. limita. n.* 144. Reſponſ. Altorph. *§. incip.* Eſt. Bodin. *de Republ. lib.* 6. *c.* 6. *Verſ. ſed non magis.*

XXV.

Sententia juri debet eſſe conſentanea, *l.* 32. *de re judic.* ratio, quia ea proferenda, non ſecundum propriam voluntatem, ſed ſecundum Leges, *cap. ſummopere. 11. quæſt.* 3. Ea enim non injuſtæ petitioni, ſed juri & juſtitiæ (quæ ipſa & in libello adminiſtrari petuntur, *c. cum dilectus 2. de ordin. cogn. c.* 4. *de offic. de legat. c.* 1. *de mutuis petit*) conformis eſſe debet, *c. inter cæteras 9. extr. de ſentent. & re judic.* Weſenb. 1. *conſ.* 13. *num.* 23. adeò ut ſi eſſet contra ipſum jus expreſſum foret, ipſo jure nulla, *l.* 19. *ff. de appellat.* licet ab ea non appelletur, *c.* 1. *& c. cum cauſa 8. & ſeq. c. cum inter 13. extr. de ſentent. & re judic.* inde & agenti ſemper obſtat, *cap. tenor* 10. *extr. eod.* cum ſententia juri contraria non valeat, *cap. cum dilecti 3. extr. de empt. & vendit. c. eo qui. §. item ſi ſententia 2. quæſt.* 6. & ſententia carens effectu juris, carere debeat etiam auctoritate & nomine rei judicatæ, *Clem. Paſtorales 2. §. ut igitur. de re judic.*

XXVI.

Sententia contra conſuetudinem lata ipſo jure eſt nulla, Abbas *in c.* 1. & ibi Felin. *num.* 4. *extr. de ſentent.* Cyn. & Bald. *in l. 2. C. quando prouocar. non eſt neceſſ.* Iaſon. *in Auth. jubemus. n.* 3. *C. de judic.* & ab ea tanquam injuſta appellare licet, Bald. *in rubr. extr. de dilat.* Iaſon. *ad d. Auth. jubemus. n.* 3. Felin. *in d. c.* 1. *extr. de ſentent. & re judic.* Tiraquel. *in tract. de pœnit. in præfat. n.* 7. Schrader. *de feud. p.* 10. *ſect.* 10. *n.* 232.

XXVII.

Sententia nulla, conſuetudine confirmari non poteſt, *c. ad audientiam. de reſcr.* Weſenb. 1. *conſ.* 6. *num.* 204. ac ne quidem à Principe, Bart. *in l. ſi quis. C. de decur. lib.* 10. Weſenb. *d. conſ.* 233.

XXVIII.

Sententia nihil novi inducit, ſed retro ad priorem ſententiam reſpicit, *l. heres palam* 21. *Verſ. ſed etſi. ff. de teſtament.* Ruin. *conſ.* 225. *col. fin.* Magon. *deciſ. Florentin.* 18. *num.* 4. Rolandus à Valle *conſ.* 15. *num.* 27. *volum.* 3. Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp.* 8. *num.* 55.

XXIX.

Sententia ſub conditione lata, non valet, *l.1.§.5.ff.quand. appellandum. cap. iudicum* 29. 2. *q.*6.

Intellige verum 1. in conditione penitus remota & extrinſeca veluti ſi navis ex Aſia venerit, Sichard. *ad l.*11. *n.* 4. *C. de ſent.* ab hac enim tanquam iniqua appellari poſſe, text. eſt *in d.l.1.§* 5. *quando appellandum.* 2. ſi ſub conditione falſa lata eſſet, *l.*37. *in pr. de excuſ. tutor.* 3. ſi lata ſub conditione impoſſibili, *l.ult. qua ſent. ſine appellat.*

Limita I. ſecus eſſe ſi conditio foret intrinſeca ſeu quæ ipſi negotio cohæret, Bart. *in d.l.*1.*§.*5.*num.* 2. *in fin.* qualis eſt condemno te ſi non juraveris, *l.*11. ubi Accurſ. & Sichard. *num.* 3. *d. tit.* item condemno Titium ſeu probaveris vel probatum fuerit, Bart. *d.loc. n.*3. Cacheran. *deciſ.*146.*n.*10.

Limita I. in ſententia interlocutoria, hanc enim ſub conditione ferri poſſe, affirmant poſt Bart. *in l.à Divo Pio* 15. *§. conditione. ff. de re judic.* Socin. *reg.*456. Vmm. *in diſp. ad proceſſ.*19.*n.*44.

Limita III. quando ferretur ſub conditione de futuro, Bart. *in d. l.à Divo Pio. §. conditione. ff. de re judic.*

Limita IV. ſi ſub modo lata eſſet, *l.cum eorum* 5. *junct.* gl. *C. de ſentent.* Bart. *in l.ait Prator. §ſi judex ff. de re judic.*

Limita V. ſi ſub conditione reſolutiva feratur, puta condemno Titium in centum, niſi ex ſtatuto in plus vel minus condemnari debeat, vel adjudico actori bona Titii, ſi intra ſemeſtre ſpacium non probetur ipſum adhuc vivere, Iaſon. *ad §. curare. num.*53. *de action.* Zaſ. *in d.l.à Divo Pio. §.* 2. *n.*13. Fachin. 11. *contr.*16. Bald. *in l.certa. in fin. C. quando provoc. non eſt neceſſ.* Felin. *in c.cum contingat. n.*12. *de offic. delegat.*

XXX.

Sententiâ alterius judicis, niſi ſui, nullus tenetur aut damnatur, *c. nullum.* 9. *quæſt.*2. *c.ad noſtram* 3. *extr. de conſuetud. c.licet* 4. *extr. de offic. legat. c. ecſi* 4. *extr. de judic. c. quod autem* 4. *extr. de panit. & remiſſ. c. cum olim,* 12. *extr. de privileg. cap. à nobis* 21. *extr. de ſentent. excom. c. accuſatores* 3. *quæſt.*8. *cap. Epiſcopum.* 9. *quæſt.*2. *c. Clericorum* 11. *quæſt.* 1. vnde etiam ſententia illius, qui juriſdictionem non habet pro nulla habetur, *c.ex literis* 29. *P. & G.* 40. *extr. de offic. delegat.*

XXXI.

Sententia pro parte tenet, pro parte non tenet, *c.cum* 10. *c. dilectus* 19. *extr. de prabend. c.cum olim* 14. *extr. de privileg.* & pro parte confirmatur, & pro parte infirmatur, *c. Raynaldus* 18. *extr. de teſtam.* Sichard. *ſupr. axiom.*3.

XXXII.

Sententia continere debet vel condemnationem vel abſolutionem, *c. illa* 3. *extr. de accuſat.* aliàs non tenet, *c. ei qui. §. definitiva.* 2. *q.*6.

Limita, niſi nulla ſit, tunc enim nec abſolvit, nec condemnat aliquem, ſed iterum ſententiandum eſt, *c.ex tuarum* 8. *de purgat. canon.*

XXXIII. Sen-

XXXIII.

Sententia cum fertur, debet juſtitia & veritas obſervari, *cap. primo.* 2. *quaſt.* 1. ſiquidem in ea nihil iniquum contineri debet, *cap. cauſam* 14. *extr. de ſentent. & re judic. cap. ſanè proferatur* 24. *quaſt.* 2. vel ſi ſit contra canones lata, quia tunc nec condemnat, nec abſolvit, nec in rem judicatam tranſit, nec neceſſe eſt ab ipſa appellare, *cap. ſignificantibus* 2. *extr. de purgat. Vulg.* nec ex furore, ſed ratione ea ferenda, *c. illa* 11. *quaſt.* 3. remota perſonarum acceptione, *cap. ſummopere. d. quaſt.* 3. unde & ſententia injuſta non obeſt, *cap. quid obeſt. & ſeq.* 11. *quaſt.* 3. quia viribus caret, *cap. injuſtum. d. quaſt.* 3. ac proinde ſi juſta cauſa probetur, revocatur, *cap. querelam* 2. *extr. de procurat.*

XXXIV.

Sententia definitiva obtinet autoritatem rei judicatæ, *cap. biduum in fin.* 2. *quaſt.* 6. Paul. de Caſtr. *conſ.* 355. *Videtur. num.* 2. *Vol.* 1. Innocentius *in cap. tenor. de re judicat.* ſiquidem ſententia ſine magna & evidenti cauſa reſcindi non debet, nec pars admittenda eſt ad probandum contra ipſam, niſi evidentibus probationibus præcedentibus, Abb. *d. c. tenor. n.* 6. *col.* 2. *Verſ. dicit tamen notanter. & in d. cap. latet. num.* 11. *col.* 2. *verſ. Tertio quia.* Pacian. 1. *conſ.* 136. *n.* 10.

Limita (1) niſi quando condemnatus intra decendium appellaverit, *cap. quod* 15. *extr. de ſent. & re judic.* tunc enim differtur per decendium, quotics appellatio admittitur. *cap. anteriorum* 2. *quaſt.* 6. vel (2) quando ab uno tantum judice feratur, cùm tamen duo fuerint delegati. *cap. ei qui. § item ſi plures* 2. *quaſt.* 6. vel (3) quando judices fines mandati vel ſtatuti excedant, *d. cap. ei qui. § item cum certa.* vel (4) quando contra prius judicata lata fuerit, *d. cap. ei. § item ſi ſententia lata.* vel (5) quando judex pretio corruptus eam tulerit, *d. cap. ei. § Venales.* vel (6) quando citra ſolitum judiciorum ordinem ſit prolata, *d. cap. item ſententia. cap. ad probandum* 24. *extr. de ſent. & re judic.* vel (7) quando per falſas probationes, & per ſubreptionem lata ſit, *cap. Veniam & ſeqq.* 35. *q.* 9.

XXXV.

Sententia nulla non debet caſſari, ſed caſſa & irrita nunciari. *cap. accedens* 2. *extr. ut lit. non conteſt.*

XXXVI.

Sententia quæ nulla eſt, fit aliqua per approbationem Principis, *cap. ad petitionem* 22. *extr. de accuſat. cap. à Vobis* 21. *extr. de ſentent. excom. cap. ſi Epiſcopum* 16. *quaſt.* 6.

XXXVII.

Sententia lata poſt appellationē legitimam facto vel verbis nil operatur, *cap. dilecti* 52. *c. dilectis* 55. *& ſeq. cap. dilecti* 66. *& ſeq. extr. de appellat. c. ex parte* 13. *extr. de privileg.* quamobrem nec executioni mananda, *d. cap. dilectis* 55. *extr. de appellat.*

CAP.

Cap. XX.
Separabilia.

Quæ ſeparari poſſunt, ab invalidis ſuſtinentur, quæ nequeunt ſeparari cum vitioſis ſubruunt, *l. ſi ſponſus* 10. *§.* 2.

Cap. XXI.
Separata,

Axioma I.

Separatorum natura eſt diverſitatem inducere, ut per Baldum *conſ.* 156. *Cùm duæ ſunt. num.* 3. *& in fin. lib.* 3. Cardin. Tuſch. *practicar. concluſ. tom.* 7. *lib.* 5. *concluſ.* 148. *per totam.* ubi *num.* 8. poſt Dyn. *conſ.* 26. *num.* 4. *verſ. contra videtur.* & Socin. *conſ.* 85. *Conſiliu. num.* 7. *&* 8. *lib.* 1. limitat, ut non procedat, quando unum capitulum dependet ab alio, quia tunc cenſentur connexa & inſeparabilia, Narbona *lib.* 20. *gloſſ.* 22. *num.* 39. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* Quæ autem dicantur capitula, ſeu cauſæ ſeparatæ, vide Alex. *conſ.* 89. *Diligenter, in fine. verſ. Quæ autem dicantur. libr.* 1. Ægidius Bellam. *conſil.* 18. *num.* 4. *cum ſeqq.*

II.

Separatorum ſeparata debet eſſe ratio, *l. Papinianus* 20. *ff. de minorib. l. fin. ff. de calumniatorib.* [*l. naturaliter* 12. *§. nihil commune* 1. *ff. de acquir. poſſeſſ. l. Quint. Mutius* 27. *§. argento* 2. *ff. de aur. legat. l. neq;* 10. *C. de probat.*] Bald. *in l. cùm neceſſitatem. C. de fideicom.* Decian. *in tract. crimin. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 4. Caſtrenſ. *conſ.* 389. *num.* 2. *vol.* 1. Pariſ. *conſ.* 101. *num.* 38. *lib.* 1. quos refert Mat. Antonin. *variar. reſolut. lib.* 1. *reſolut.* 111. *num.* 4. Menoch. *conſ.* 436. *num.* 7. Ovid. de Amicis *de jur. Emphyt. quæſt.* 42 *num.* 9. [Ex ſeparatis enim nihil infertur, Regner. Sixtin. 1. *conſ. Marp.* 10. *num.* 44. cùm ſeparatorum ſeparata ſit determinatio, *l. ſi maritus* 10. *Cod. de donat. inter vir. & uxor.* Conſ. Argent. 1. *conſ.* 2. *num.* 123 ac natura, Honthem. *lib.* 3. *de art. Notar. lib.* 3. *cap.* 19. neque etiem inferri poſſit de uno ad aliud, *l. neque nat ales* 10. *C. de probat.* Cyn. *in l. ea lege. col.* 3. *C. de condict. ob cauſ.* ubi pulchrum exemplum ponit Petrus de Anchar. *in re, et.*

repet. cap. canonum ſtatuta, in 1. oppoſition. de conſtit. Conſ. Argent. 1. *conſ.* 88. *num.* 29. ſive argumentatio fiat poſitivè, vel remotivè, *l. naturaliter* 12. §. *nihil commune* 1. *ff. de acquir. poſſeſſ. l. permiſceri* 52. *in princ. ff. eod. & ib.* Johan. de Imola. Unde etiam ſeparata & diverſa facta ſeparata quoque requirunt remedia, *l. de ætate* 22. §. *ex cauſa* &. *ff. de interrogat. act. & in l.* 1. *ff. de ventr. inſpic. cap. nulli* 7. *de Elect. in* 6. *& cap. caterum* 5. *de juram. calumn.* Gail. *de pignor. cap.* 19. *num.* 1. cùm æquum, ut ſeparata diverſo jure æſtimentur, *l. ſancimus* 34. *C. de donat.* Bart. *ad l.* 8. §. *illud. ff. de fidejuſſ.* Cantiuncula *conſ* 10. *num.* 13. & ibi Nicol. Rucker. *conſ.* 14. *num.* 47. Laurent. *deciſ.* 53. *num.* 5. qua propter à ſeparatis ad conjuncta, & à conjunctis ad ſeparata non valet argumentum. Verbi gratia: Pater ſpurio in teſtamento vel alibi ſeparatim nihil poteſt relinquere. Cæterùm ſi ſpurius habeat ſocium, contraxeritque ſocietatem cum Titio, pater poteſt inſtituere Titium, & ſic propter ſocietatem conjunctam erit & ſpurius capax, ut ei relinqui poſſit. Unde quod dici ſolet, quod ea, quæ poſſunt fieri ſeparatim per ſeſe, illa etiam poſſe fieri conjuncta, exemplo *l. miles* 6. §. *decem* 1. *ff. de re judic.* Zaſius *ad l. ſingularia. ff. de reb. cred. num.* 22. illud intelligendum, quando partes cum conjunctis ſunt homogeneæ, id eſt, unius eiuſdemque rationis & naturæ: ſecus autem, ſi ſint heterogeneæ, Zaſius *ad l.* 6. §. 1. *in fin. ff. de re judic.*

CAP. XXII.

Sequeſtratio.

Axioma I.

Sequeſtratio ſine cauſæ cognitione fieri non debet, *l.* 5. §. *ult.* ibi: *denunciatione facta. ff. depoſit.* Alex. *in l.* 7. *pr. qui ſatisdar. cog.* Panormit. *in cap. quoniam. num.* 3. *&* 4. *ut lit. non conteſtat.* Decius *num.* 6. *in fine.* Zuchard. *num.* 123. *Verſ. eſt ponoVerum. in l. ult. Cod. de edict. D. Adrian. toll.* Marſil. *ſing.* 543. *incip. maleficium. Verſ. item adVertas.* Alexand. *conſ.* 6. *num.* 9. *Vol.* 4. *& conſ.* 163. *num.* 9. *Vol.* 6. Decius *conſ.* 366. *num.* 13. Schurf. *conſ.* 15. *in princ. cent.* 3. *Weſenb. conſ.* 1. *num.* 64. *& conſ.* 7. *num.* 7. Menochius *de adipiſc. poſſeſſ. remed. ult. num.* 14. Gail *lib.* 1. *obſerV.* 147. *num.* 5. adeò ut ſine cauſæ cognitione, licet etiam juſta cauſa ſubeſſet, ea ipſo jure nulla cenſeatur, *l. prolatam* 4. *Cod. de ſent. & interloc.* Schurf. *d. conſ.* 15. *num.* 14. & Weſenb. *d. conſ* 7. *num.* 7.

II.

Nemò præſumitur pati rem ſequeſtrari, ſeque eo poſſeſſioris commodo privari, *argum. l. cum de indebito* 25. *Cod. de probat. l. ſi cum aurum* 50. *ff. de ſolut. gloſſ.* Bartol. Imol. & Alexand. *in l. quo diverſo. ff. ſolut. matrim.* Poit. *conſ.* 147. *num.* 6.

III.

Sequeſtratio ſimilis eſt executioni, Bald. *in cap.* 1. *num.* 9. *de ſequeſtr.* Schurf. *conſ.* 15. *Quod in præſenti. num.* 1. 5. & 6. *cont.* 3. ideoque ab ea reguiter non eſt incipiendum, etiamſi modici eſſet præjudicii, Angel. *conſil.* 107. Pariſ. latè *conſil.* 41. *Optimum. num.* 17. *volum.* 1. & *conſil.* 107. *num.* 2. *volum.* 3.

IV.

Sequeſtratio regulariter eſt prohibita, Gail. *in tract. de arreſt. cap.* 1. *n.* 7. Coraſ. 3. *miſcell. c.* 2, *n.* 2. ratio, quia ab executione judicium inchoandum non eſt, nec poſſeſſor durante lite commodo ſuæ poſſeſſionis privandus, *l. nunc. C. de prohibit. ſequeſtr. cap.* 2. *extr. eod. cap.* 1. *ut. lit. non pendent. cap. cum teneamur* 17. *extr. de appellat.* Gail. 1. *obſerv.* 108. *num.* 1. & 7. *in fine.* Weſenbec. 1. *conſ.* 7. *num.* 6. Schurf. *conſ.* 15. *num.* 1. *cum ſeqq.* Gœddeus, qui huius ſententiæ veriſſimæ rationes collegit, *in tract. de ſequeſtr. poſſeſſ. cap.* 1. *num.* 83. Fichardus 1. *conſ.* 7. *num.* 4. Vbi etiam ampliat eo in caſu, quando timetur vis armorum, ſiquidem conſtet de poſſeſſione alterius partis.

Declara regulam procedere in judiciali, ſecus verò in voluntaria, niſi in caſibus jure expreſſis, quos recenſet Matth. Coler. *in tr. de proceſſ. executi. p.* 1. *cap.* 2. *num.* 84. *cum ſeq.*

Limita I. hanc prohibitionem ceſſare, ſi lis ſuper poſſeſſione juſtis ex cauſis dubia, aut jure quodam incorporali, puta venandi, lignandi &c. ac ob id, quod uterque poſſeſſioni velit incumbere, ſeque magis poſſidere contendat, præſens periculum aut armorum ſubſit. Ordin. Camer. Imper. *part.* 2. *tit.* 21. *§. fin.* Gail. 1. *obſerv.* 5. *num.* 1. Chriſtoph. Suaneman. *lib.* 1. *proceſſ. Cameral. cap.* 16. *per l. ſi cuius* 13. *§. ſed ſi* 7. *de uſufruct. l. ult. §.* 1. *ff. de offic. Proconſ.*

Limita II. in caſu prodigalitatis ſi reus ſit deperditæ vitæ, ita ut metus adſit, ne ob dilapidationem aut prodigalitatem bonorum ſuorum ad inopiam vergat, aut egeſtate laboret, *l. Imperatores* 2. *§. fin. ff. de appellat. ibidemque gloſſ. verb. apud ſequeſtres. l. nam in* 6. *de dol.* Gail. 1. *obſ.* 147. *num.* 3. Mynſ. 5. *obſ.* 35. *num.* 4.

Limita III. in caſu denegatæ cautionis, *l.* 7. *§. fin. ff. qui ſatisd. cog. l.* 16. *§. fin. ff. de offic. Præſid.*

Limita IV. quando poſt litem conteſtatam accederet aliquid, quod eſſet acceſſorium ad id, quod eſt in judicium deductum, *l. adiles* 25. *§. item ſciendum* 2. *ff. de adil. edict.*

Limi-

Limita V. quando eſſet defectus non ex parte actoris, ut quod non poſſi-debat, cùm tunc prior incipiat poſſidere poſt litem conceſtatam, & hic veni-ret in judicio, & perderet, *l.3. ff. de petit. hered. l. ei apud 5. ff. depoſ. c. ad Verſarios 13. de except.* add. Guid. Pap. *conſ. 123. circ. fin.*

V.

Sequeſtratio eſt vice miſſionis in poſſeſſionem bonorum, qua creditori-bus conſuli ſolet, *tot. tit. de bon. auth. jud. poſſid. c. 2.* ubi Panorm. *n. 10. 11. 12.* Imol. *num. 3. per ill. text. de dol. & contumac.* Ioh. Andr. *in c. locuplesari. col. 2. de R. I. in 6.* ſed non conſtituit dominos aut veros poſſeſſores, prout ex miſſione in bonorum poſſeſſionem, Bald. *in cap. 1. num. 9. de ſequeſtr. poſſeſſ.* Archidiac. *in cap. quia res 11. queſt. 1.* Felin. *in cap. examinata. num. 10. de judic.* Quam tamen ſequeſtrationem in locum miſſionis tum demum ſurrogari, cùm propter contumaciam rei non comparentis in bona mitti actor poteſt, text. eſt, ubi & Dd. *in d. cap. 2.* vide latiſſimè Weſenb. *cap. 2. conſ. 7. num. 4.*

VI.

Sequeſtratio de facto conceſſa, de facto etiam poteſt revocari, Pariſ. *conſil. 41. Optimum. num. 27. Vol. 1.* Felin. *in c. ſignificaverunt. in fin. de judic.* Decius *conſ. 366. num. 10.* Ancharan. *conſ. 248. n. 4. & conſ. 292. n. 1. & 2.* Rom. *conſ. 258. Circa. n. 2. & 4.* Weſ. *1. conſ. 7. n. 7.*

VII.

Sequeſtratio remedium eſt extraordinarium & ſubſidiarium, Gylman. 4. 1. *Vot. 4. num.* 35. Vnde quando jure ordinario provideri poteſt, locus huic eſſe non poteſt, Schurf. *conſ. 15. num. 4. in princ.* Weſenb. *conſ. 7. num. 7. p. 1.* Bald. *in l. unic. num. 2. C. de prohibit. ſequeſtr.* nec de juſtitia ſequeſtri creditur, niſi quatenus ex actis probetur, Decius *conſ. 266. n. 13.* Anchar. *conſ. 292. num. 2.* aliàs enim eſt nulla & contra juris ordinem facta, & caſſari debet. Rom. *conſ. 29. n. 2.* Schurf. *conſ. 6. n. 4. & conſ. 15. n. 5. cent. 3.* Weſ. *conſ. 7. n. 7. per l. prolatam 4. C. de ſent. & interloc.* Regn. Sixtin. *2. conſ. Marp. 28. num. 83.* Gylman. 4. 1. *Vot. 40. num. 26.*

VIII.

In ſequeſtrem rei poſſeſſio non tranſit, *l. intereſſe puto 39. ff. de acquir poſſeſſ.* niſi nominatim & expreſsè inter partes id actum fuerit, *l. 17. ff. depoſit* Duaren. *ad tit. C. depoſit. cap. 1. cure. fin. & lib. 3. de benefic. cap. 10.* Coraſ. *lib. 3. miſcell. cap. 2. num. 12.* Forner. *in l. ſequeſter 110. in fin. de verb. ſignif.* Gœdd. *de ſequeſtr. cap. 1. num. 115.* Hillig. ad Donell. *lib. 5. cap. 13.* Pacius 4. *inſtitutionum quæſt. 80.* Mindan. *de mater. poſſeſſ. cap 2. num. 8.* Quando ita-que dici ſolet ſequeſtrum poſſidere, hoc intellige verum, ſi nimirum omit-tendæ poſſeſſionis cauſa apud ſequeſtrem deponatur, quo caſu revera qui-dem poſſidet, ſed naturaliter tantum, ita ut nec eius poſſeſſio, partibus ad uſucapionem procedat, cùm ſecus ſit, ſi tantum cuſtodiæ cauſa apud eum ſit

depoſitum, tunc enim victoris poſſeſſioni ad uſucapionem etiam pro ficuæ ſequeſter ſuâ detentione miniſterium præſtat, prout diſtinguit *ex dict. l. 39. §. 1. de acquirend. poſſeſſ.* Dn. Doctor Biccius *in rebus quotidian. ſection. 4. num. 45. lit. W.*

CAP. XXIII.

Sermo.

Axioma I.

Sermo qui aliâs ex ſui natura ad plura referri poteſt, ſi aliquo in caſu prolatus unum duntaxat de neceſſitate comprehendere intelligatur, perinde habetur, ac ſi in ſpecie & expreſsè ad illud reſtrictio facta fuerit, *l. 2. ff. de liber. & poſth.* Laur. Tenn. *in tr. caut. 87. n. 14.*

II.

Sermo ſubjectus eſt rei, & non res ſermoni, *cap. intelligentia 6. extr. de Verbor. ſignificat.*

III.

Sermones ſuos unuſquiſque ponderet, & quod ſibi loqui non vult, alteri non loquatur, *cap. 14. in princ. diſt. 50.*

IV.

Sermonibus prævalet veritas geſtorum, *cap. cum inter 13. extr. de ſent. & re judicat.*

V.

Sermo generalis & indefinitus nunquam trahitur ad illud, per quod quis incurreret ad pœnam, Iaſon *in l. ſicut autem. §. quod autem. n. 11. Verſ. ſicut in generali. ff. de re jud.* Pacian. 1. *conſ. 70. n. 2.*

VI.

In ſermonibus interpretandis magis attenditur communis uſus, quàm ſtricta verborum ſignificatio, Gloſſa *in cap. nonnulli, Verb. ultra. extr. de reſcript.* Everhard. *in Topic. legal. loc. 7. de mod. arg.* allegatus à Pacian. *lib. 1. conſ. 27. num. 38.*

VII.

SERMO ſimpliciter prolatus, intelligitur de prima vice. *l. boves 80. §. hoc ſermone 1.* ubi latè Tiraquell. *ff. de verbor. ſignificat. l. cum pater 77. §. pater 9. ff. de legat. 1.* Franciſc. Galet. *in margarita caſuum conſcientiæ. verb. ſermo.* Sanctarel. *var. reſol. p. 1. q. 38. n. 20. in fin.* cum aliis adductis *ſupr. lib. 9. cap. de Indefinitis.*

VIII. SER-

VIII.

SERMO generalis non comprehendit perſonam loquentis, latè Anton. Gabriel *commun. lib. 6. tit. de verb. ſignific. concluſ. 9. per tot.* Decius *conſil.* 104. Menochius *conſ.* 182. *num.* 2. Rot, *deciſ.* 23. *num.* 3. *apud Farinac. p.* 2. *recent.* Ubi declarat, ut non procedat, quando aliud ſuadet identitas rationis, Alexand. *conſ.* 182. *Lectis & ponderatis. num.* 4. *verſ. ſignificatur. lib.* 2. ubi quod obligatio imperſonaliter facta, vel ſcripta, non obligat perſonam loquentis, & ſcribentis, *& conſ.* 112. *Viſa copia. num.* 4. *lib.* 7. ubi quod verba imperſonaliter dicta non comprehendunt perſonam loquentis, niſi agatur de acquirendo ipſi loquenti; *& conſil.* 149. *Viſo proceſſu. n.* 5. *& 6. lib.* 2. ubi quod cedens jura ſibi competentia, non cenſetur contra ſe ipſum cedere, Afflict. *deciſ.* 316. *Quondam. num.* 8. *& 9.* ubi quod emens à Communitate gabellam, non intelligitur emiſſe, niſi quoad alios, non quoad Communitatem, quæ non vendidit ſuam exemptionem; item quod promittens defendere, non intelligitur contra ſe ipſum, Curtius jun. *conſil.* 188. *per totum.* ubi quod Dominus concedens pœnas Communitati, non includit concedentem, ut poſſit ipſe condemnari, & alia ſimilia ponit. Surdus *conſ.* 47. *num.* 20. *& ſeq.* ubi quod ſtatutum pœnale non ligat Regem ſtatuentem. Et *n.* 23. quod vendens gabellas non cenſetur vendere contra ſe ipſum, ut ipſe teneatur, ſi ante venditionem non ſolvebat gabellam, ſecus ſi ſolvebat.

IX.

SERMO generalis & indefinitus in odioſis verificatur in duobus, Oldrad. *conſ.* 81. ubi quod proviſus aſſerens obtinere alia beneficia non excuſatur à ſubreptione, ſi obtinet ultra duo beneficia, refert Cardinalis Tuſchus *practicar. concluſ. tom.* 7. *lit. S. conſil.* 218. *num. unico.*

CAP. XXIV.

Servire, Servitus, Servus.

Axioma I.

Servimus Deo bene vivendo, *cap. ſi Eccleſia. in fin.* 23. q. 4.

II.

Servire non debet maior minori, *cap. eſt ordo* 33. q. 5.

III.

Servitii loco ſuccedunt fructus, *cap.* 1. *extr. de feud.*

IV.

Res ſua nemini ſervit, *l. uti frui* 5. *ſi uſufr. pat. l.* 26. *de ſerviț. urb. prad. l.* 22. *in fin. de ſerviț. ruſt. prad.* Vult. 1. *l.R.* 63. *num.* 41. Treutl. *diſp.* 16. *theſ.* 1. *lit. b.* vol. 1.

Intellige, jure ſcilicet ſervitutis, non jure dominii, quod ex jure ſervitutis profluxit, Weſenb. *in parat. ff. de uſufr. num.* 4. qua ratione hoc axioma non habere locum in ſervitutibus ſervorum, tuetur Corraſ. *ad rubric. num.* 20. *ff. de ſerv.* Quin imò & omnes res noſtras nobis jure dominii ſervire tenet Arum, *exercit.* 5. *theſ.* 1.

V.

Tolerabilius eſt ſervos mori ſuis Dominis, quàm ſervire extraneis *l. Lex* 22. *C. de admin. tutel.*

VI.

Servus & Dominus reputantur eadem vox eademque perſona, *§. poſt mortem. & §. ei verò. Inſt. de inutil. ſtipulat. l. ſi ſervum* 42. ibi: *ac ſi Domini ſuâ voce. ibidemque gloſſ. de damn. infect. l. ſi mihi* 12. *§. regula* 2. *de legat.* 1.

Intellige, ſcilicet quoad ea, quæ ſunt juris, cum in his ſervus inhabilis habeatur, *l. quod attinet* 32. *ff. de Reg. Iur.* ſecus verò quoad ea, quæ ſunt facti, Iaſon *in l. Apud Iulianum. §. ſi quis alicui not.* 1. *de legat.* 1. prout prius latè declarat Arctin. *in d. §. ei verò.* & reaſſumit idem Iaſon declarando *in l. quod dicitur. per tot. & maximè. col.* 12. *ff. de V. O.* vid. Ludov. Gomez. *§. actiones. Inſt. de action.*

VII.

Servus communis duorum ſervorum perſonam ſuſtinet, *§.* 4. *Inſtit. de ſtipulat. ſervor.*

Intellige, in Dominorum ſcilicet perſona, non cùm naturaliter in ſe conſideratur, quòd exemplo illuſtrat C. A. *lib.* 7. *tit.* 2. *theſ.* 7. cùm enim quærimus, cui legatum ſit, tum ſervi perſonam unam reſpicimus, cùm autem quæri-

quærimus, cui legatum acquiratur, tum ad Dominotum perſonam nos referimus.

VIII.

Servi capacitas vel incapacitas procedit ex capacitate Domini, *l. non minus* 31. *§.* 1. *ff. de hered. inſtit.*

Declara procedere, quando incapacitas ſit ex parte perſonæ, ſecus quando ſit ratione rei vel mixtim, quia tali caſu talis incapacitas Domini non attenditur, ut ſervus ex hoc dicatur prohibitus à legato. Bartolus *in l. ſi mihi & tibi. §. regula. de legat.* 1. Iaſon *in l. Gallus in princip. colum.* 3. *verſ. ego tamen. de liberis & poſthum. per l.* 2. *§.* 1. *ff. de adminiſtr. rer. ad civit. pertin.*

IX.

Servorum una tantum eſt conditio. *§. fin. Inſt. de jur. perſonar.*

Intellige verum, quoad ſtatum eorum, quia unus alio magis non eſt ſervus, ſecus quoad eorum officia, quibus olim fungebantur, Gloſſ. *in l ult. ff. de adil. edict.* alios enim dici ſervos ordinatios, alios vicarios, textus eſt *in l. ſi ſervum. 7. ff. de pec.* alios Attienſes, alios Mediaſtinos, alios veteratores patet, *ex l. præcipiunt* 37. *l. fin. ff. de adil. edict.* alios novitios, alios Calones, alios lixas, Topicarios, diætarios, & ſi quæ alia erant ſervorum & officia & nomina, confirmant Giphan. & Mynſing. *in comm. ad d. §. fin. Inſtitut. de jure perſonar.*

X.

Servi pro nullis habentur, *l.* 32. *ff. de reg. jur. l.* 7. *ff. ad Leg. Cornel. de falſis.*

Intellige verum, non abſolutè & ratione omnium prædicamentorum, ſed ſecundum quid & reſpectu certi generis nimirum perſonarum, utroque enim modo eum dici non ens, trad. Ariſt. *lib.* 2. *de generat. & interit. cap.* 3. *text.* 11. & Havvenreuter *ibid. in comment. doctrin. Phyſica.* reputantur enim in cenſu rerum. *l.* 1. *§.* 1. *de rer. diviſ. §.* 1. *Inſtit. de reb. corporalib. & incorporalib.* tanquam ἐλάχιστα καὶ ἤγγιστα ἀψύχοις, Ariſtot. *lib.* 1. *politic. cap.* 3. *& lib.* 9. *Ethic. cap.* 11. unde & quadrupedibus exæquantur *in l.* 2. *§.* 2. *ff ad Leg. Aquil.* Huc refer & illud Senecæ *lib.* 5. *de benefic. cap.* 19. ſervus mei mancipii res eſt, quod tamen verum intellige, ſi ſervus obiectivè conſideretur, ut eſt in Lege Aquilia, ſecus ſi ſubjectivè, hoc eſt, qui ipſe damnum inferat; quo caſu quadrupedi non æquiparatur, ſed ab eo ſeparatur *in edicto. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicitur*, ubi Weſenb. *num.* 4.

XI.

Ex ſervi vel famuli delicto Dominus non tenetur, Bartol. *in l. ne quid. num.* 1. *ff. de incend. ruin. & naufrag* Curtius jun. *in l.* 1. *num.* 13. *C. de ſerv. fugitiv.* Geminian. *in cap. ſi Epiſcopum. de offic. ord. in* 6. Thom. Gramma t. *conſcrim.* 8. *circa princip.* Iaſon *in l. age. num.* 7. *C. de tranſact.* Boſſ. *in ti t. de furt. num.* 55. *& in tit. de damn. dato. num.* 3. Servorum enim culpa Domi-

Dominis ſuis non debet eſſe nociva, Clar. *in pract. crimin. §. fin. q.* 86. cùm planum ſit, quod unius culpa alteri nocere non debeat. *l.* 3. *de tranſact. l. electio* 26. *§ fin. ff. de nox. act. l. rem hereditariam* 65. *in fin. ff. de evict.* Menoch. 2. *arbitr. judic. cap.* 182. *num.* 48.

Limita, niſi ſervus in eo delinqueret, cuius operâ Dominus uteretur, *l.* 1. *ff furti. adverſ. naut. caup. tot. tit. Naut. caupon ſtabular. ut recept. reſtitut. §. penult. Inſtit. de obligat. qua ex quaſi delict. fac. text. in l. cui cunq;* 5. *§. ſed & eum fullo* 10. *ff. de inſt. action* maximè ſi ex occaſione Domini eoque ſcicnte gerat, Curtius ſenior *conſ.* 41. *num.* 10. Emanuel Soarez *in ſuo theſaur. recept. ſententt. lit. F. num.* 50. Scientia enim Domini præſumitur, atque ſic de delicto teneri dicitur. Quod tamen intellige verum in delicto, quod tractum habet ſucceſſivum, ſecus ſi habeat momentaneum, Abbas *in cap. cum cauſam. extr. de reſtit.* quem refert Grammat. *d. conſ.* 8. *num.* 1. vide & Bald. *in l.* 1. *cire. fin. C. ſi quacunque prad. pot.* Laur. Tennin. *in tract. cautel.* 72. *num.* 5.

X II.

Servus præſupponit Dominum, *§ ſervitus* 2. *Inſtit. de jur. perſonar. l.* 4. *§.* 1. *ff. de ſtat. homin. §.* 1. *&* 2. *Inſtitut. de his qui ſunt ſui vel alien. jurib. l.* 1. *§.* 1. *&* 2. *ff. eod.*

Declara verum, quatenus nimirum eſt in prædicamento relationis & quatenus ad Dominum refertur. Secus ut eſt qualitas, & in prædicamento qualitatis, hoc enim reſpectu ſervus etiam dicitur, quicunque liber non eſt, licet actu Dominum non habeat, *l.* 23. *de liberali cauſ. l.* 30. *de pecul. l.* 38. *§.* 1. *de Noxal. act.* quales ſunt illi, qui pro derelicto habiti ſunt, *l. ult. ff. pro derelicto. junct. §. interdum. inſtit. de rer. diviſ.* manumiſſi à proprietario durante adhuc uſufructu in perſona uſufructuarii. Vlpianus *in fragment. Inſt. tit.* 1. *§. ſervus. l.* 1. *Comm. de manumiſſ.* Franciſc. Balduin. *in Inſtinian. ſuo fol.* 366. vel qui in metallum damnati aut beſtiis ſubjecti ſunt, *§. pœna ſervus. infra tit. quibus modis jus patria poteſtat. ſolv.* vide Cuiacium 18. *obſervat. cap.* 13.

X III.

Servus ſervum habere non poteſt *argum. capit. Clericos* 4. *extr. de offic. Vicar.*

X I V.

Qui hoc petit, ne poſtea ſerviat, videtur petere, ut libertas ei præſtetur. *l. generaliter* 24. *§. ſi petitum* 7. *ff. de fideic. libert.*

X V.

Servus nec Prætoria juriſdictione ita obligatur, ut eum eo ſit actio, *l.* 7. *§.* 2. *de capit. minut. §.* 6. *Inſtit. de noxal. action.*

CAP.

Cap. XXV.

Severitas.

Axioma I.

Severitas non animo ſeviendi, ſed animo medendi eſt exercenda, *c. odio* 2. *& ſeq. diſt.* 86. *c. ita planè* 13. *q.* 4. ſiquidem ea in delinquentium benignitate temperanda, *c. diſciplina* 9. *c. ſunt namq;* 14. *& ſeq. diſt.* 45. *c. quid faciet. c. quod Chriſtus* 23. *q.* 4. & contumacibus ſeveritas oſtendenda, humilibus verò venia non deneganda, *c. quanto. in fin.* 2. *q.* 5.

II.

Severitate maiori corrigendum eſt maius peccatum, *cap. ex multis. in med.* 1. *q.* 3. Quin imò ſeveritas data in caſu, quo dari non debuit, dummodo ſit data a perſona facultatem habente, ſervari debet. Bart. *in l. si qui reus. n.* 12. *verſ. dicit tamen. ff. de pub jud.* Farin. 1. *conſ. crim.* 53. *n.* 7.

III.

Severitati detrahendum eſt propter multitudinem, *c. ult. extr. de tranſ. act. c. ut conſtitueretur* 25. *diſt.* 50. *c. commeſſationes* 1. *diſt.* 44. *c. non poteſt. c. ipſa pietas in fin.* 23. *q.* 4. *c. dilectum* 30. *c. quoniam* 40. *extr. de ſimon. & ide ſupr. lib. XI. c. de multitudine.* aliquando conſideratis locorum & temporum qualitatibus *c. ſuper* 51. *extr de ſentent. excomm.* item pro vitando ſcandalo, *cap. cum ex* 2. *extr. de nov. oper. nunc.*

IV.

Severitatis nervi non debent diſſolvi, ubi fidei ſubverſio timetur, *cap. abſit* 26. *diſt.* 50. *cap. juſtum* 23. *q.* 3.

V.

Severitate aliquem diligere melius eſt, quàm cum lenitate decipere, *cap. non omnis* 5. *quæſt.* 5.

Cap. XXVI.

Sexus.

Sexus fragilitati compartiendum eſt, *c. ex parte* 13. *extr. de priv. il.* quoniam & ſexui & conditioni parcitur, *c. mulieres* 6. *extr. de ſent. excomm.*

CAP. XXVII.

Signatum, Signum.

Axioma I.

Per signum probatur res eius, cuius est signum, *l. quod si 14. §. fin. ff. de peric. & commod. rei vend.* Gail. 2. *obser.* 158. *num.* 6. *Hontheim. lib.* 2. *de art. Notar. cap.* 52. *num.* 1. Vbi enim sigillum, ibi non requiritur alia probatio, ut voluit *Purpurat. in l. admonendi. col.* 21. *post med. ff. de jurejur.* cum habeat vim subscriptionis, Lud. Roman, *cons.* 203. & ex sigillo consensus arguatur. *l.* 2. *C. de reb. alien. non al.* Bart. *in l. qua dotis in fin. ibidemq;* Alex. *col. fin. ff. solut. matr.* Dec. *in c.* 5. *in pr.* post Felin. *de probat.* idem Dec. *in c.* 2. *in fin. ff. de fid. instr.* siquidem adjectio sigilli etiam in privatis hominibus tanti est momenti, ut fidē & vim publicæ scripturæ inducere dicatur, Bart. Salic. & Dd. communiter *in Auth. signa. C. de Episcop. audient. c. post cessionem* 7. *de prob.* Innoc. *in c.* 1. *de fid. instr.* Lanst. *in c. quoniam. in verb. instrumentum. n.* 2. *de probat.* Wesenb. *cons.* 42. *n.* 8. Regn. Sixtin. 2. *cons. Marp.* 11. *n.* 30. Hinc sigillationem contra eum, qui sigillavit plenè probare, refert Gloss. *in l.* 2. *C. de reb. al. non alien.* quam sequuntur Rebuf. *in tr. de Chirogr. & schedul. recognit. in praf. n.* 61. Mascard. *de probat. concl.* 1302. *vol.* 3. Vnde quo plura sigilla alicui scripturæ adhibentur, eò magis res stabilitur, & plus fidei ea scriptura meretur, *Ant. itaq; C. commun. de succeff. §. sed hodie. Instit. ubi gloss. de adoption.* Paris. *cons.* 29. *num.* 38. *lib.* 3. Baptist. Martinens. *cons.* 50. *num.* 9. Grat. *cons.* 8. *num.* 56. *lib.* 2. siquidem sigillatio operatur approbationem & ratificationem, Bald. *in c.* 1. *in verb. Imperialem. num.* 7. *Clem. de Pac. Constant.* Cravett. *de antiq. temp. p.* 1. *§. quaritur. n.* 44. Rom. *cons.* 303. *num.* 2. Schurf. *cons.* 17. *n.* 13. *cent.* 3. Bursat. *cons.* 39. *n.* 26. *lib.* 1. Capell. Tholos. *decis.* 24. non modo in publicis duntaxat, sed etiam in privatis scripturis per allegata Wesenb. 1. *cons.* 14. *n.* 62. imò sigillationem plus operari quàm subscriptionem post Purpurat. *in repet. l. admonendi. n.* 117. *ff. de jurejur.* asserunt Mascard. *de probat. concl.* 1312. *vol.* 3. Wes. *d. cons.* 14. *n.* 3. Vult. 3. *cons. Marp.* 18. *n.* 18. qua ratione etiam instrumentū sigillo Principis vel Capituli sigillatum ex consuetudine executionem paratam habere dicitur, Ioh. Faber *in l. certum. C. fam. herc.* Boër. *in consuet. Burg. §.* 27. *de jurisdict.* imò maioris virtutis quàm guarentigionatum perhibetur, cùm per sigilli appositionem insinuatū dicatur. Pyrrh. *in consuet. Aurel. in rubr. exec. instr. art.* 1. & 2. signumque sit ratificationis & approbationis contractus. *l. in fraudem* 15. §, 1. *de molestar. festam.* ac ita per Regias ordinationes constitutum esse ait Rebuf. *d. loc.* Sic sigillū Archiepiscopi, Episcopi, vel Prælati ordinariam jurisdictionem habentis dici authenticum, ac executionem habere paratam, post gl. *in c.* 2. *de fide instr.* probat, Gylm. 4. 1. *vol.* 3. *n.* 81.

Quæ omnia tamen intellige procedere, si nimirum ex circumstantiis colligi possit, à quo, cuius voluntate, & propter quid, sigillum sit appositum. Alias enim cùm sigillum nihil loquatur, ut res animata, Bald. *in l falsum in fin. C. de furt.* Felin. & Dec. *in c. certio. n.* 1. *extr. de probat.* Cravett. *cons.* 46.

num. 5

num. 5. p. 1. ſed ſit mutus & incertus teſtis, Bald. *in Conſtit. de pat. Conſtant. §. Imperialis clementia. n. 6.* Panorm. *in cap. 2. extr. de fid. inſtr.* fidem nullam per ſe contra ſigilli Dominum facere poteſt. Colet. *de proceſſ. executr. p. 1. c 1. num. 125.* Bocer. *de feud. in Veſtit. cap. 4. num. 70.* & ideò regulariter ſine ſubſcriptione vel æquipollenti nihil operabitur. Bald. *in l. falſum. circa fin. C. de furt.* Academ. Ingolſtad. *conſ. 17. inter conſil. Modeſtin. Piſtor. cap. 10.* Aldobrand. *in noviſſ. deciſ. Rota Rom. p. 2. deciſ. 535. n. 4.* Vnde etiam ſigilla ignota fidem non facere, etiamſi mille ſint, per gloſſ. *in cap. 1. diſt. 98.* quam ſequitur & Panorm. *in c. quod ſuper. per ill. text. extr. de fid. inſtrum.* affirmat Modeſtin. Piſtor, *conſ. 27. n. 75. Vol. 1.* ideoque ante omnia verificari debent, Menoch. *de arb. jud. quæſt. c 113. n. 9.* ut probatis ſigillis probata intelligatur veritas, Menoch. *d. c. 115.* Gœdd. *1. conſ. Marp. 28. n. 38.*

II.

Signa debent verbis exprimi, aliàs nihil operantur, *Clem. ult. de ſent. excomm.* ſignis enim loquimur, *c. omnis 12. de pœnit. & remiſſ.* unde & in matrimonio ſigna idem faciunt, quàm verba, cùm contrahentes voluntatem verbis exprimere non poſſunt, *c. cum apud 23. extr. de ſponſal.* quia nihil refert ſignis aut verbis, voluntatem ſuam declaret, *d. c. cum apud.* cùm ſolus conſenſus ſignis vel verbis expreſſis faciat matrimonium, *cap. tua 25. extr. de ſponſalibus.*

III.

Signum eſt res faciens aliquid aliud ex ſe in cognitionem venire præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus corporis, *c. ſignum 33. de conſecr. diſt. 2.*

IV.

Sigillorum reſignatio vel remotio præſumitur facta per eum, apud quem inſtrumentum repetitur, *text. in l. maſorem 4. junct. gloſſ. 4. in verb. exhibet ad fin. C. de falſ. l. ſi chirographum 24. junct. gl. 2. ff. de probat. l. noſtram 30. C. de teſtam.* ubi inſtrumentũ teſtamenti, cuius ſigilla ſunt inciſa vel remota voluntate teſtatoris non valet, quin imò multi fortius in literis contractuum procedere, cùm ultimæ voluntates ſint favorabiliores contractibus, *l. in teſtamentis 12. de R. I.* Iefert Gœden. 1. *conſ. 95. n. 9. & 30.*

V.

Signatum cognoſcitur ex ſignis, *l. 1. §. ſi intelligatur 6. ff. de ædilit. edicto. l. ſtigmata 3.* ubi Bartolus C. *de fabricenſ. lib. 11.* Surdus *conſ. 126. num. 15.*

Et ideò res præſumitur eſſe illius, cuius eſt ſigillum, quo ſignata eſt ex latè adductis. per Afflict. *deciſ. 23. num. 3. & 4.* Ant. Gomez *l. 45. Tauri. num. 3. & 77.* Boër. *deciſ. 105. num. 9.* Soar. *tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 41. num. 6. pag. 651.* Rebuff. *ad Leges Galliæ, tit. de mercator. min. vendent. art. 1. gloſſ. 2. num. 21.* Oſaſch. *Pedem. deciſ. 40.*

num. 2. Maſcard. *de probationib. concl.* 91. *& concluſ.* 157. *num.* 7. *cum ſeqq. & concluſ.* 160. *num.* 4. *& concluſ.* 551. Menoch. *de præſumpt lib.* 3. *præſumpt.* 64. Hieronymus de Laurent. *Auenionenſ. deciſ.* 30. *num.* 2. Brunor à Sole *in locũ communib. verb. res* 5. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 60. *num.* 62. *cum ſeqq.* Curia Philip. *tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 13. *cum ſeqq.* ubi *num.* 16. ſubdit, quod ſi apud duos ſit contentio ſuper rebus, quæ ad eos pertinent, eò quod eodem ſigillo ambo utuntur, poſſidenti adjudicari debent; ſi verò non ſint apud eos, ſed penes tertium dividuntur inter contendentes. Ovid. de Amicis *de Iure Emphyteut. quæſt.* 24. *num.* 9.

CAP. XXVIII.
Silentium.

Silentium annale conſenſui comparatur, *§. Ttrtio.* ubi Dd. *de ſucceſſ. feud.* Weſenb. 2. *conſ.* 54. *num.* 20. ac vim habet refutationis, Curt. ſen. *conſ.* 81. *in pr.* Weſenb. 2. *conſ.* 68. *num.* 6. ac per illud quiſque ſibi præjudicat. Iulius Clarus *de feud. q.* 4. *verſ. & hæc quidem regula.* Arius Pinell. *in Auth. niſi tricennale. num.* 51. 54. *C. de bon. matern.* Weſ. 2. *conſ.* 54. *n.* 24.

CAP. XXIX.
Significatio.

Axioma I.

Significatio vocabuli debet retineri, nec ab ea recedi, *cap. ult. extr. de verbor ſignificat.*

II.

Significatio unius nominis non extenditur ad aliud. *cap. ſignificante.* 34. *extr. de reſcript.*

CAP. XXX.
Simile.

Axioma I.

Similium idem eſt judicium, *cap. inter cæteras* 4. *de reſcript. cap.* 2. *de tranſlat. Prælat. §. recte. Inſt. de mand. cap. in cauſis* 19. *extr. de ſent. & re jud. c. ſuper* 4. *extr. de ſtat. Monach. c. maiores* 3. *§. illud de* 20. *extr. de baptiſm. cap. excommunicamus* 13. *§. credentes. extr. de hæret.* Bald. *in l. humanitatis. num.* 14. *C. de impuber. ſubſtit.* Weſenb. 1. *conſ.* 4. *num.* 76. *& conſ.* 9. *num.* 18.

Eſt enim

ſimilitudo figmentum rei propriæ, & non propriè res ipſa, & ideò convenit, quod ſint differentiæ, aliâs eſſet identitas. Bald. *in l. 1. in fin. C. de patr. qui fil. diſtrax.* Iaſon *in l. qui uſumfructum. col. 2. per text. ill. ff. de V. O. in 2. not. ab.* Bald. *in l. meminimus, C. de legitim. hered. & in l. qui literis in princ.* ubi Bart. Angel. & Modern. *ff. de Vulgar. ſubſt.* Vid. *ſupr. lib. R. cap. Ratio. ax.* 13. ſiquidem comparata non per omnia convenire, argumento ſit. *§. 15. Inſt. de exhered. liber. collata. l. 4. §. ſancimus. C. de liber. praeterit. item §. ult. Inſt. de exhered. liber.* comparata *Novell. 115. cap 3. l. 3. C. de inoff. teſtam.* unde & à D.I. ſymbolizare & fraternizare dicuntur, vid. Brunor à Sole *in Voce Nullitas. num.* 2. & ſimilia ſimilibus conveniunt, labra lactueis. *l. pen. C. de haeret.* Vt igitur hæc regula procedat, requiritur (1) ut ſimilitudo inter res comparatas in eo puncto intercedat, in quo ſit comparatio, licet in aliis quædam diſſimilitudo occurrat, quod latè exemplis illuſtrat Dn. D. Bicetus *ad l. 3. §. ex contrario 5. ff. de acquir. poſſeſſ. part. poſter. membr. 4. quæſt. 13. ex c. conſtitutum 45. extr. de appell. c. cum dilecta 4. extr. de confirm. util. vel inutil.* (2) contineat in ſe duo habilia extrema, nimirum extremum à quo, quod debet eſſe certum, & illi, in cuius gratiam ſimilitudo adducitur, notum; & extremum, ad quod debet eſſe dubium, & illi, cui ſimilitudinem proponimus, ignotum, quomodo & Canon Logicus docet, ſimilia debere nota eſſe ei, cui afferuntur, alioquin ipſi nihil vel declaratura vel perſuaſura eſſe, exempla vid. *in l. teſtamento 31. ff. de condit. & demonſtr. l. comparationes 20. C. de fid. inſtr.* Bald. *in l. data opera 11. col. 5. lit. c. C. qui accuſar. non poſſ.* ubi ait, ſimilitudinem eſſe ſumendam, aut à maiori, aut certè à pari ratione, non autem à minori. In illo enim extremo, in quo maior ratio militat, maior etiam notitia & certitudo locum habebit, add. & *eiuſd. comm. ad l. illud 19. col. 2. C. de SS. Eccleſ.* & eiuſdem addition. ad Speculat. *in tit. de diſp. & allegat. poſt princ.* Huc quadrabit & diſtinctio Lud. Gomez *ad §. in perſonam Inſt. de act. num.* 21. ubi refert, quod quando ſimile plures habet differentias quam concordantias dicatur ſimile impropriè, licet regulariter non ſit ſimile, ſi verò ſimile haberet plures concordantias quam differentias, dicatur ſimile propriè, & regulariter. facit gloſſ. *in l. Iulianus in Verſ. offerri*, quam ibi notabiliter declarat Gothofred *ff. de act. empt.*

Amplia, obtinere eam, non ſolum in legibus, *l. non poſſunt 12 ff. de LL.* modò in illo caſu ſimili non reperiatur diſpoſitio aliqua Legislat contraria Bart. *in Auth. quas actiones. col. 3. l. non dubium 5. col. 2. fac. 2. C. de LL. per l. 21. ff. de milit. teſtam l. ſi verò 64. §. Viro 9 ff. ſolut. matrim.* ſtatutis. Bald. *in l. 1. C. de interdict col. 2.* Conſuetudinibus, *l. de quibus 32. ff. de LL.* Angel. *in l. ſi ei cui. ff. de evict.* verum etiam in contractibus (nam & in his à ſimilibus ad ſimilia argumentum procedit) *l. 1. §. ſi quis ſervum 9. cum ſeq. ff. depoſ. l. nominibus 2. C. de O. & A.* teſtamentis, *l. fin. ff. de teſtam.* interdictis. *l. 1. C. de interdict.* imò & in pœnis delictorum (quamvis cautum ſit, ut conſtitutiones pœnales potius reſtringi quàm extendi debeant, *l. de interpretatione 42. ff. de pœn.*) *§. item qui Dominum 2 Verſ. ſed quia natura.* ibi: *judex ſolers &c. quæ fuit pœn. cauſ. benefic. amiſt. 2. P. 24.* & quod magis, etiam in diſpoſitionibus exorbitantibus & jure communi procedere, docent *l. ſi quis ſervo 20. Cod. de furt.*

furt. fac l. de eo 63. *ff. de donat. inter vir. & uxor. l. inter omnes* 46. *§. recte* 7. *ff. de furt.*

Limita I. niſi quando contrarium illius verbis apertis in jure expreſſum & deciſum ſit, Panorm. *in cap. ad translationem* 3. *col. ult. extr. de Cenſib. & ibid.* Felinus.

Limita II. ſi diſpoſitio odioſa adjectam haberet particulam taxativam, quæ ad ſimiles caſus nunquam extendi poſſet, exempl. *l.* 2. *Cod. de patr. qui fil. diſtrax.*

Limita III. quando in diſpoſitione vel ſtatuto caveretur, verba eſſe intelligenda ad literam, & prout jacent. *l.* 1. *ff. de his qua in teſtam. delentur.* & ibi Gothofr. *in marginalib.*

Limita IV. in conſtitutionibus imponentibus pœnam aliquam habito reſpectu ad privilegium aliquod contra jus commune conceſſum, *§.* 19. *Verſ. item mixta actio. Inſt. de action.* Baldus *in cap. item qui* 2. *Verſ. praditis modis.* 2. *F.* 22.

Limita V. Quando verſamur in materia privationis, *Novell.* 2. *cap. cum igitur* 3. *Verſ. ſin autem non volverit*, ibi: *patres ſi ad ſecundas nuptias &c.* Bald. *in Auth. ex teſtamento. C. de collat.*

Limita VI. in ea lege vel ſtatuto, quod in ſe non habeat antiquam naturam, niſi quod ita placuerit ſtatuenti, exempl. *l. proſpexit* 12. *§. ipſa igitur. ff. qui & à quib. manumiſſ. l. ſi verò* 64. *§. de viro* 9. *ff. ſolut. matr.* Bald. *in l. etſi dotium. col.* 1. *Verſ. quæro in ſocero. C. de jur. dot.* Add. & Everhard. *in Top. legal. loc. à ſimili.* ubi decem caſus enumerat, in quibus hoc argumentum hoc non procedat. *pag. m.* 101.

II.

Similia facile etiam attendentem decipere poſſunt. Senec. *lib.* 2. *de ira. cap.* 21. At contrà ἐπὶ τῶν πολὺ διεστώτων, καὶ ὁ ἄλλος πανταχῶς αἱ διαφοραί. id eſt, in iis, quæ multum inter ſe diſerepant, facilè apparent eorum diſſimilitudines Ariſtot. 1 *Top. c.* 16. vid. Kubach. *p.* 317.

III.

SIMILE non eſt idem, Gloſſ. *in l. quod Nerva* 32. & *ibi* Bartol. *ff. depoſiti. l. pecuniam* 36. *ff. ſi certum petatur. l. ad ſimilitudinem* 27. *C. de Epiſc & Cler. l.* 85. § 10. *ff. de ſolut.* ibi: *& huc pertinet nos feciſſe comparationem. §. ſed inter eas. Inſt. de nupt. cap. capitulum* 30. *de reſcr.* Zabarell. *conſ.* 136. Caſſan. *in catalogo gloria mundi. p.* 1. *conſid.* 48. *verſ. quartus caſus.* Marcus Mant. *ſingul.* 318. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *caſu* 84. Bertazol. *de clauſul. inſtrum. clauſ.* 27. *gloſſ.* 12. *num.* 1. Surd. *de aliment. tit.* 9. *queſt.* 1. *num.* 4. Gutier. *pract. lib.* 2. *quæſt.* 176. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 3. *num.* 51. Accac. Anton. *in Comment. ad l.* 5. *num.* 70. *ff. de condit. & demonſtr.* Ferret. *in conſt. Catbalon. gl.* 7. *n.* 106. Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 7 *lit. S. concl.* 247. Menoch. *conſ.* 406. *num.* 50. *& conſ.* 135. *num.* 19. Et li-

Et licet ſimile non poſſit dici identitas, quia ſimile non eſt idem, tamen valde ſimile reputatur idem. Baldus *conſ.* 408. *Quidam civis. num.* 8. *verſ. quapropter de neceſſitate. lib.* 1. quem refert Cardin. Tuſch. *d. lit. S. concl.* 246. *num.* 6. [Unde ubi unum ſimile removetur, ibi & aliud remotum eſſe debet, *l. oratio* 16. *de ſponſalib. l. ult. C. de indict. viduit.*]

CAP. XXXI.

Simonia.

Axioma I.

Simonia eſt maximum omnium peccatum, *c. ſicut* 6. *c. per tuas* 32. *in fin. extr. de Simon. c. quibuſdam. c. cum ſequeat. c. ult.* 1. *q.* 1. Refertur enim inter ſpecies criminis læſæ Maieſtatis divinæ, eſtque ad inſtar publici delicti, *l.* 31. *C. de Epiſcop. & Cler.* Vnde & tales qui ſtudioſa voluntate emendi vel vendendi aliquid ſpirituale nituntur, pro hæreticis habentur, *c. quicunq. & ſeqq.* 1. *q.* 1. Honthem. 1. *de art. Notar. lib.* 1. *cap.* 35. *§.* 3. *num.* 6. & à quibuſcunque perſonis, ſive ſint criminoſi vel meretrices, vel etiam ſervi proprii, *c. tanta* 7. *extr. de ſimon.* tanquam hæretici non modò accuſari poſſunt, *cap. quare ergo. §. Verum. c. pen. §. porrò. c. ult. §. ſed cum* 6. *q.* 1. ſed & ſi convicti, vel deponi, *c. ea qua. c. ex multis* 1. *q.* 3. *c. pen. extr. de confeſſ. c. ſicut* 6. *c. de hoc* 11. *extr. de ſimon.* excommunicari, *c. qui ſtudet* 1. *q.* 1. vel nondum convicti, ſuſpendi debent *c. quoties* 5. *extr. d. t.* ſiquidem Spiritus ſancti donũ pretio comparari quid aliud eſt, quàm capitale crimen, & ſimoniaca hæreſis, text. *in cap. qui ſtudet.* 1. *quæſt.* 1. *& ibi gloſſ. in Verb. communicare. & in c. nullus Epiſcopus* 100. *ead. cauſ. & quæſt. junct. gloſſ. in Verb. exigat.* Hyppolit. *in l. unic. C. de raptor. Virgin. num.* 292. qua de cauſa in deteſtationem tanti criminis receptum eſt, utt refert Hyppolit. *in d. l. unic. C. de rapt. Virgin. num.* 292. ut hoc crimen etiam ſola voluntate (Canoniſtæ mentalem ſimoniam vocant, *cap. fin. de ſimon. gloſſ. ibid. in Verb. affectu animi. & in cap. tua nos. in verb. culpabiles. & in c. conſulere. Verb. Coluerunt. eod. tit.* Panorm. & alii *ibid. gloſſ. in cap. ex parte* 1. *in Verb. dimittere. de offic. delegat.* Franciſcus Marc. *quæſt.* 544.) committatur, *cap. tua* 34. *extr. de ſimon.* Gail. 1. *de pac. publ. cap.* 4. *num.* 23.

II.

Simoniæ crimen eſt occultum ac difficilis probationis, Dec. *conſ.* 342. *n.* 11. Cravett. *conſ.* 281. *col. pen. Verſ. non obſtat.* Menoch. 1. *arbitr. jud. caſ.* 116. *n.* 12. idcoque conjecturis & præſumptionibus probatur, Farin. 1. *deciſ.* 9. *per tot.* & committitut non tantum in ſpiritualibus, ſed etiam in eis annexis, *cap. quæſitum* 5. *extr. de rer. permut. c. de jure* 16. *extr. de jur. patr. gl. in c. Vendentes* 1. *q.* 3. Abb. *in c. cum ab omni. de Vit. & honeſtat.* Cler. Clem. 2. *col. poſt med.* & ibi Imol. idem Abb. *in c.* 2. *ne Prælat. Vices ſuas.* Vaſq. *l.* 2. *contr.* 37. *num.* 9. Hinc quando dicitur & judicem ſimoniam committere, quando pro juſto

juſto vel injuſto judicio aliquid recipitur, *gloſſ. in cap. Sendentes 1. quæſt. 3.* Id intellige procedere ſcilicet in ſpiritualibus, ſecus in profanis, licet enim hoc etiam in caſu ſit graviſſimum peccatum, ſimonia tamen non committitur, Vaſq. *d. loc.* quemadmodum etiam nec ex pactis jure non reprobatis, Gloſſ. & Dd. *in cap ſignificaſti de Elect.* Oldrad, *conſ. 275. num. 8. col. ult. Verſ. circa ſeptimam* Farin. *1. conſ. crim. 91. n. 15.*

CAP. XXXII.

Simplicitas, ſimpliciter.

Axioma I.

Simplicitas hominum legibus eſt amica, *§. 3. Inſt. de legit. agnat. tutel. Clem. 2. de pœnit. & remiſſ. cap. ſancta 56. ubi gloſſ. 2. quæſt. 7. §. ſed quia. Inſt. de fideicomm. hered. l. ult. §. tales ſtag. 1. C. de furt.* qua de cauſa ſimplici tati parcendum eſſe legimus *in cap. ad audientiam 24. extr. de appellat. cap. ult. extr. de permut. cap. ex tuarum 2. extr. de ſortileg. cap. ſcripturæ. 3. de conſecrat. diſt. 2.* nec ſimplices decipiendos, habemus *in Clem. abuſioni bus 2. §. ad hæc. de pœnit. & remiſſ.* Vnde, quod per ſimplicitatem omiſſum eſt, non obeſſe dicitur, ſed ei ſubvenitur, ut imperitiæ Gloſſ. *in cap. ſuper literis 20. Verb ſimplicitatem de reſcript.* Honthem. *3. de art. Notar. cap. 13. n. 24.* Vnde etiam illa, quæ ob ſimplicitatem in precibus non ſunt expreſſa, reſcriptum non vitiant, Gloſſ. *in d. cap. ſuper.* ibique Abb. *3. notab. de reſcript.* ita ſimplicitatem aliquando excuſare à dolo, dicunt text. *in l. 7. ff. de juriſdict. l. 2. §. ult. ff. ſi quis in jus vocat.* à delicto, teſtantur Cardinal. *in Clem. 1. quæſt. 39. de priv. leg.* Felinus *in cap. quoniam. num. 11. de probat.* Marſil. *ſing. 287.* Huc pertinet, quod ſcribit Abbas *in cap. paſtoralis. in fin. & in cap. dilecti. de jud.* quem ſequitur Marſil. *ſing. 450.* quod licet poſitionibus per ſe, non autem per Procuratorem reſpondendum ſit, nihilominus tamen procurator pro homine ſimplici reſpondere queat. Menoch. *2. arbit. judic. cap. 193. num. 1.* qua de cauſa talis à tutela remotus ob ſimplicitatem infamis non efficitur, *l. 3. §. ult. ff. de ſuſpect. tutor.* ruſticum etiam ob contumaciam, in quam alii incidunt, ratione ſimplicitatis excuſari, textus eſt *in l. contumacia 53. ff. de rejudic.* eodem modo & præter regulam, quæ in aliis obtinet liberari à ſuſpicione uſuraria, patet *ex cap. ad noſtram 5. de empt. l. cum allegas 15. C. de uſur. l. pater 17. in princ. ff. de dol. except.* idem dici & de teſtimoniis contrariis, utpote in pœna criminis falſi, text. eſt *in Nov. 90. §. quamvis. de teſtib.* quandoque tamen evenire, ut non quævis ſimplicitas excuſet, prout eſt illa, quæ diſcretioni adverſatur, *ex cap. Petrus. ubi gloſſ. 24. diſt. 39.* infert. Cardin. *in cap. 2. col. 2. Verſ. appono. de pœnit.* vel etiam quando eſſet juris maximè notorii, ex Angel. & Imol. *in l. ex conſenſu. §. ult. ff. de appell.* Alex. *conſ. 123 num. 14. lib. 1.* trad. Menoch. *2. arbitr. judic. caſ. 194. num. 16. Sid lib. præced. cap. Ruſticus.* obiter addi poteſt hiſce, ſimplicitatem etiam aliam dici aſininam, aliam columbariam, quarum illam reprobari, hanc autem commendari *ex cap. ſi cupis 16. q. 1.* deduxit Reinking. *2. claſſ. 2. cap. 11.*

*cap.*11. *num.*42. juxta illud: Simplex eſto, ſicut columba, nec cuiquam machineris dolos. *cap.ſi cupis. §.habeto* 16. *q.*1.

II.

Simpliciter quod præcipitur, plus timetur, quàm quod generaliter imperatur, *cap.ſi adverſus* 11. *extr. de hæret.*

III.

Simplicitas eſt, quæ dolo caret, *cap. ex merito* 6. *quæſt.*1. *cap. ſi cupis* 16. *quæſt.* 1. eaque innata excuſat tantum in commiſſis, non in committendis. *cap.tanta* 24. *in fin. diſt.*86.

CAP. XXXIII.

Simulatio, Diſſimulatio, Simulatus contractus.

Axioma I.

Simulatio in dubio non præſumitur, *l.ſed ſi maritus* 14. *§ fin. ff.qui & à quibus manumiſſi.l.rogaſti* 17. *ff.ſi cert. petatur.* Bald. *conſ.*456. *num.*1. *lib.*1. Marc. Anton. Roveſcal. *in ſua ſchola ſubdit. num.* 1. *Verb. nunquam autem præſumitur.* Farinac. 1. *conſ.* 91. *num.* 7. unde difficilis eam eſſe probationis dixit Menochius 2. *conſ.* 116. *num.* 12. ſiquidem opus eſt, probare certam ac determinatam ſpeciem ſimulationis: cum enim plures ſimulationum ſpecies reperiantur, quarum aliæ ſint licitæ, aliæ illicitæ, Abb. *in conſ.*9. *num.* 2. *Verſ. & ratio evident. col.* 2. ideoque non ſufficit probatio, quæ in genere contractum ſimulatum eſſe concludat, niſi ſpecies illicita ſimulationis oſtendatur, Bart. *conſ.*65. *factum tale. num.*4. *Verſ. præditis hiis præmiſſis. col.*2. ubi refert, quod cùm verba ſimulationis poſſint multipliciter intelligi, quicunque dicit contractum ſimulatum ſive agendo ſive excipiendo, debet dicere, qua cauſa ſimulationis contractus ſimulatus ſit, aliàs intentio eſſet incerta, & abſolvendus ille, contra quem ſimulatio contractus allegatur, cùm de jure nullæ fictiones, nullæque ſimulationes præſumantur, niſi appareat cauſa, propter quam factæ fuerint, quod idem notavit Baldus *in l. ab Anaſtaſio in fin. C. mandat.* dum inquit, quod ille, qui dicit inſtrumentum ſimulatum, dicere debet, in qua parte ſit ſimulatum, & quare, & ſic modos ſimulationis exprimere, id enim quod pluribus modis fieri poteſt, debet declarari per intentantem, nec eſt bona conſequentia, inſtrumentum eſt ſimulatum. Ergo in totum eſt ſimulatum, & ob id concludit, quod actor exprimere debeat, in qua parte inſtrumentum ſimulatum eſſe dicatur, quem ſecuti ſunt Ancharan. *conſ.*227. *Ad corroborationem* Caſtrenſ. *in l. juriſgentium. §. dolo malo. ff. de pact.* Alex. *conſ.*111. *Viſo ſuperiore. num.*1. *Verſ. & præſuppono. Vol.*3. *conſ.*28. *In cauſa. num.*12. *Verſ. & qui opponit. Vol.*5. Aretin. *conſ.*159. *Longa eſt. ſub num.*1. *Verſ. Senio nunc ad tertium. col.*6. *in princ.* Gozadin. *conſ.*94. *num.*54.

verſ. ſecundo niſi allegetur. col. pen. Alex. *in l. juris gentium. §. paſtorum in fin. ff. de pact.* Szlicet. *in l. ab Anaſtaſio in fin. C. mandat.* Capoll. *in præſumpt. 26. num. 89 verſ. & adverte in practica. tract. de ſimulat. contract.* Dec. *in l. imaginaria in fin. ff. de R. I.* Alban *conſ. 9. num. 1.* Qua de cauſa ſimulationem contra ſcripturam non niſi alia ſcriptura probari, poſt Bart. *in l. 12. verſ. & ideo eſt cautela. C. de non numer. pecun.* reſpondit Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. 10. §. 12. num. 7.* quam illationem tamen utpote periculoſam ac veritati parum conſentaneam divulgavit, Valaſc. *in tr. de lur. emphyt. q 7.* idque potiſſimum ex eo, quod quamvis contractus in ſcriptis fiat, & ſcriptura ſit vel de ſubſtantia, vel de ſolennitate probatoria, ſimulatio tamen adverſus eandem ſcripturam etiam teſtibus & præſumptionibus probari poſſit, per ea, quæ tenent Bart. *in l. 1. §. 7.* & ibi Bald *num. 16. de non num. pecun.* Decius *conſ. 543. num. 14. & conſ. 235.* Iohan Riminald. *conſ. 85. num. 4. lib. 1.* Afflict. *in cap. 1. de feud. dato in vicem L. commiſſor. num. 10* Bald *in l. cum precibus. C. de probat. & in l. 1.* ubi Paulus, & idem Paulus *in l. fin. C. plus valer. quod agitur, quam quod ſimulat. concipit.* Alciat. *in l. cum ea. C. de tranſact.* Bart. *in l. Lucius. ff. depoſit. & conſ. 65.* Petr. Nicol. Socin. *conſ. 263.* Alex. *conſ. 28. col. 3. Vol. 5. & conſ. 112. Volum 3.* Decius *conſ. 463. num. 8.* Capoll. *cautel. 24.* Rebuff. *ad Leg. Gallia 2. tom. pag 133.* Bartolus *in l. ex qui. in fin. Cod. de diſtract. pignor. per cap. de cauſis 4. de offic. deleg. & cap. 2. de renunc. in 6.* Alex. *conſ. 46. col. 1. Vol. 3.* Corn. *conſ. 135. col. ult. Vol. 1.* Socinus *conſ. 264. col. 2. in fin. & conſ 83. col. 2 Vol 3.* Geminianus *conſ. 16. Vol. 2. verſ. in contrarium.* Calcanus *conſ. 16. num. 11.* Caſtrenſ. *conſ. 58. colum. fin. & conſ. 74. col. 2. Vol. 3.* Decius *conſ. 403. num. 18.* Cravett. *conſ. 73. num. 7.* Berous *conſ. 168. num. 21 Vol. 1.* Grat. *reſponſ. 11. num. 14. Vol. 2.* Menoch. 2. *de arb. jud. queſt. 217.* ubi tandem judicis arbitrio relinquendum concludit, vide & Cothman. *1. reſp. 18. num. 33 & ſeqq.*

I. I.

Simulata nullius ſunt momenti. Bald. *in l. ſubſpecie. C. de re judicat.* Simulatus enim contractus eſt ſicuti cadaver ſine anima, & corpus ſine ſpiritu, nec contractus appellari poteſt, Bald. *in l. 1. plus valere quod agitur. & in l. ex qui. C. de diſtract. pignor.* Bart. *in l. 2. §. parvi. col. 2. ff. quod ci aut clam.* Ioſeph. Ludov. *concluſ. 51. Verſ. & quando adſunt.* Ideoque dixit Bartolus *in l nemo poteſt ff. de legat. 1.* quod ſi contractus ſimulatus in ſubſtantialibus deficiat, nomen contractus non mereatur, facit quod ſcribit Baldus *in d. l. ab Anaſtaſio, not. 4.* Quod contractus ſimulatus dicatur coloratus ſive depictus, quo extrinſecus apparet aliquid, ſed intrinſecus non habet ſubſtantiam, vid. & Iaſon. *l. fin. §. in computatione. col. fin. C. de jur. delib.* Vult. 3. *conſ. Marp. 18. num. 83.* Menoch. *remed. recup. poſſeſſ. 15. num. 183.* poſt Iaſon. *in l. cum ea quæ 21. num. 3. per ill. text. C. de tranſact.* in tantum ut & inſtrumento guarentigionato exceptio ſimulationis opponi poſſit, quoniam ſubſtantiam eius aufert, Iaſon *in l. nemo poteſt. in 1. lectura. n. 42. & ſeqq. de legat. 1.* Menochius *conſ. 27. num. 43.* & eleganter Weſenb. *conſ. 11. num. 28.* cum tituli falſi figmentum, nō præſtet veritati impedimentum *l. ſi ancillam 7. C. de contrab. empt.*

empt. nec etiamſi ſuper contractu ſimulato juramentum interpoſitum eſſet, vigore præſtiti juramenti valere ac obligari poſſit. *gl. in d. l. in emptione C. plus valere quod agitur. Vid ſupr. lat. 1 cap. Iuramentum.* Vnde etiam in dubio omnis ſimulatio ut vitioſa improbatur, & judicatur ad malum finem pertinens eſſe. *cap.* 21. *de prabend. & dignit. c. 4. de pign.* vid. Weſenb. *in C. plus valere quod agitur. num* 6.

Limita I axioma procedere & contractum nunquam convaleſcere, tum ſi ſit perpetua & durans ſimulatio, aliud ſi non ſit durabilis, ut in ſpecie, *l. ſi non ſinguli* 5. *C. ſi cert. pet.* ubi vid omnino Sichard. *n.* 7.

Limita I I. ſi fiat ob publicam utilitatem ad bonum finem, quo caſu eam permiſſam eſſe *ex cap. utilitatem* 22. *quæſt.* 2. probat Laurentius Tennin. *in tract. cautel. caut.* 246. *num.* 5.

III

Simulatio eſt actus, qui non poteſt proficiſci ab uno ſolo, ſed requirit conſenſum utriuſque partis. Caſtrenſ. *in l.* 7. *§. dolo. ff. de pact.* Pacian. *l. conſil.* 79. *num.* 41. ſiquidem ea non pendet à voluntate ſola unius, ſed perficitur ex conſenſu & voluntate duorum contrahentium, ſicut nec confeſſio unius non facit, niſi & alter conſentiat. Pacianus *conſ.* 77. *num.* 116. Vnde etiam ſi in contractu partes renunciant exceptioni ſimulationis & apparentiæ contractus, tunc hæc verba declarant voluntatem & mentem contrahentium, ſe nimirum nolle iſtum contractum haberi pro fictitio vel ad ſimulationem facto, Maſcard. *l. concl.* 447. *num.* 21. & 22.

IV.

Simulatio ſine allegatione & probatione cauſæ certæ aut idoneæ probari non poteſt, Alban. *conſ.* 9. *n.* 7. *col.* 3. Pacian. *conſ.* 117. *n.* 20.

V.

Per ſimulatos contractus nec dominium nec poſſeſſio transfertur. Bart. *in l. emptor* 12. *de aq. pluv. arcend. per ill. rext.* etiam per conſtituti clauſulam aut precarium, Bald. *conſ.* 326. *col.* 4. Alex & Iaſon *in l.* 1. *§. ſi vir.* & *quod meo. ff. de acq. poſſ.* Vital. *in tr. clauſul. de ſimulat. contract.* Vult. *d. conſ.* 18. *n.* 63. Ioſeph. *d. concl.* 51. *vers.* & *quando adſunt.*

Pro declaratione huius facit Lud. Gomez *in §. item ſi quis. Inſt. de act. num.* 3. tres ſpecies, dum nimirum diſtinguit inter ſimulationem apparitivam, quando ille, qui vendit, manet in poſſeſſione rei venditæ, *l. ſicut* 8. *§. ſuperficium* 7. *ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſolv.* & eam, cùm contractus ſit in veritate, ſed modico tempore duraturus, Bald. *in l.* 23. *C. de mandat.* & denique illam, quando contractus ſimulatus factus apparet, & de mente inter partes agitur, quod nihil ſit. *l. nuda* 55. *ff. de contrab. empt. l. imaginaria* 16. *de R. I.* quibus poſitis Bart. *conſ.* 65. *Factum tale eſt.* conciliare nititur *d. l. emptor* 12. *ff. de aq. pluv. arc.* cum his quæ habentur, *in l. eleganter* 7. *§.* 1. *ff. de dol.* ita ut prior intelligenda veniat de ultima ſimulatione, reſpectu cuius dominium non transferatur, duobus verò primis caſibus bene transferatur, adde & Angel. & Aretin. *de Except. in princ. in* 3. *col. in fin. ex que nota.* Sic

etiam ſimulatam alienationem vocari & illam, quæ facta ſit, non juſto & æquabili pretio (quàm Imperatores gratioſam emptionem nominant) patet *ex l.* 16. *Cod. de reſcindend. Vendit. l.* 2. *Cod. de fide & jur. haſta.* cum hoc caſu in totum ſimuletur emptio, quæ tamen revera donationem & largitionem pro parte continet, Pinell. *in p.* 1. *l.* 2. *C. de reſcind. Vendit. c.* 2. *n.* 28. quin imò & illam pro ſimulata alienatione haberi, ſi pretii numeratio & ſolutio non aliter quàm per patris apocham vel confeſſionem probari poſſit, refert Speculat. *in tit. de confeſſ. §. nunc Videndum. Verſ. ſed num quid. n.* 11. quem ſequitur Cæpoll. *in tr. cautel. caut.* 21. quia tunc præſumitur ſimulatio, Bart. *in l. per diverſas* 22. *C. mandat.* quæ ideò præſumpta, exemplo doli præſumpti non malè vocari poteſt. *l.* 8. *§.* 9. *l.* 44. *ff. mandat.* Rauchbar. *p.* 1. *quæſt. jur. civil. & Saxon. quæſt.* 43. *num.* 46.

VI.

Simulationis exceptio inſtrumento guarentigionato objici non poteſt. Bart. *in l.* 1. *§. & parvi. n.* 4. *ff. quod vi aut clam.*

Excipe (1) niſi de ea conſtet per præſumptiones juris, & de jure, Baldus *in l.* 1. *num.* 7. *C. plus Valer. quod agitur* Panorm. *in cap. item cum quis. n.* 7. *de reſtit. ſpoliat.* Coler. *de proceſſ. executiv. c.* 1. *p.* 4. *n.* 92. vel (2.) niſi notoria ſit, ut incontinenti doceri & probari poſſit, Decius *in cap. ex parte. n.* 7. *de offic. delegat.* Coler. *de proceſſ. executiv. cap.* 10. *num.* 232. *p.* 1. probata enim ſimulatione inſtrumentum ſuperficialiter quidem eſt & dicitur inſtrumentum, ſed ſubſtantialiter & intellectualiter non eſt inſtrumentum, Bald. *in ſi non. C. de donat. int. Vir. & uxor.* Dec. *ind. c. ex parte. limit.* 12. Rauchbar. *part.* 2. *quæſt. jur.* 25. *n.* 100.

VII.

Simulatio renunciatione partium non tollitur, Odofred. *in l. fin. C. de pact. pign.* Alberic. *in l.* 1. *C. eod.* Hoſtienſ. *in ſumm. de pignor. §. quibus pactis. Verſ. quid ſi renuncia vit.* ſiquidem ſimulationis renunciationem etiam ſimulatam dici, ſi ipſe contractus ſimulatus probetur, teſtantur Mar. Iun. *conſ.* 77. *num.* 51. ubi allegat. Petr. Nicol. Socin. *conſ.* 63. *in fin.* Bartholom. Veronenſ. *in tract. de ſimulat. contractib. præſumpt.* 26. *col.* 2. *Verſ. ſed circa prædict. 22 præſumptiones.* Regner. Sixtin. 3. *conſ. Marp.* 12. *num.* 51. quin imò eiuſmodi renunciationem planè pro nulla ac inutili reputari, docent Bart. *in l. nemo poteſt. col.* 2. *Verſ. quæro, an renunciatio. de legat.* 1. Panorm. *in c. ſignificantibus. in fin. de offic. delegat.* Curt. *conſ.* 8. *in fin.* Barbat. *conſ.* 21. *col.* 9. Vult 3. *conſ. Marp.* 18. *num.* 50.

VIII.

Simulatè quod concipitur, non tam valet, quàm quod in veritate agitur, *cap. cùm inter* 13. *extr. de ſent. & re judic. tot. tit. Cod. plus Valere quod agitur quàm quod ſimulat. concip.*

IX.

Qui debitum ſuum occultat aut diminuit, eo fine, ut plus acciperet, & alter facilius tranſigeret, ac de debito ſuo remittat, in mala fide & fraude verſari

verſari perhibetur, *cap. de catero* 5. ubi Canoniſtæ *de re judic.* Anchar. *conſil.* 117. Socin. 2. *conſ.* 19. aut qui debitum ſuum inſidiosè diſſimulat, *l. ea quæ* 43. *§. ultimo. ff. de contr. empt.* ex qua machinatione nec laus nec lucrum ſperandum per text. *in l qui cum tutoribus* 9. *de tranſaction. l. tres fratres* 35 *de pact.* Matth. Weſenb. *conſ.* 42. *num.* 46. *& ſeqq.* Bart. *ad l. jusjurandum quod ex conventione* 17. *de jurejur. c. inter dilectos* 8. *de donat.* Alciat. *ad cap. cum contingat. n.* 180. *extr. eod.*

X.

Qui de conditione ſua diſſimulat, malus eſt, *l.* 4. *quibus ad libertat. proclam. non liceat.* Simulatio enim eſt ſpecies falſi & in hoc diſtat à diſſimulatione, quod diſſimulatio ſit ſtellionatus, non falſitas, dolus malus, non falſitas, *l.* 3. *§.* 1. *de crim. ſtellionat.* Cujac. *in* Papin. *ad l.* 80. *§. ſi Titius* 5. *de furt. pag.* 327. *D.* & ideo ſimulatio doloſa alteri non præjudicat, *cap. quacunque* 9. 22. *quæſt.* 3.

XI.

Simulatio ſi in tempore aſſumatur utilis eſt, *cap. penult.* 22. *quæſt.* 2. atque idcireo Magiſtratui modus pœnæ prudenter eſt diſſimulandus. *l.* 14. *de offic. Præſid.* & quandoque ſæpè ea contra hoſtes expedit, *cap. Dominus* 2. 23. *quæſt.* 2.

CAP. XXXIV.

Singula.

SINGULA quæ non proſunt, multa collecta juvant, *l. ſpadonem* 15. *§. qui jura* 11. *ff. de excuſat. tutor. l. rationes* 6. *& l. inſtrumenta* 5. C. *de probat. l. ſi ſtipulatus* 4. *in pr. ff. de uſuris.* [*l.* 57. *de rit. nupt. l. cum ſcimus* 22. C. *de Agricol. & cenſit. c. cum cauſam* 13 *extr. de probat. c. præterea* 27. *extr. de teſtib.*] Gloſſ. *verb. legitimæ, in l.* 2. *ff. illo titul. de excuſat. tutor.* Anton. Gabriel. *commun. titul. de probationib. concluſ.* 1. *num.* 1. Alex. *conſil.* 13. *Ex iis quæ. num.* 19. *cum ſeqq. libr.* 1. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem. verb. ſua facilitate. num.* 59. *verſu tamen hæc duo.* C. *de in integr. reſtitut. minor.* Menoch. *conſil.* 284. *num.* 43. Surd. *conſil.* 245. *num.* 31. *& conſ.* 329. *num.* 20. Anton. Monach. *Lucen. deciſ.* 55. *num.* 33. Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom.* 7. *lit. S. concluſ.* 276. Farinac. *in praxi criminal. part.* 4. *conſ.* 39. *num.* 1. Ferrer. *in Conſtitut. Cathaloniæ, gloſſ.* 5. *num.* 147. Mari. Antonin. *variar. reſolut. lib.* 2. *reſol.* 55. *num.* 16. *& libr.* 3. *reſol.* 7. *num.* 13. Rot. *deciſ.* 774. *num.* 7. *part.* 2. *recent.* [Farinac. 1. *conſil. crimin.* 46. *num.* 1.

quo tendit & Quintilian. *lib. 5. cap.* 12. dum ait: Si non poſſunt valere ſingula, quia magna non ſunt, valebunt, quia multa ſunt, univerſa nocebunt: ſi non ut fulmine, tamen ut grandine, cujus verba uſurpat etiam Cujac. *in c. pervenit. 4. de Empt. vendit* Quæ ſingulæ rationes (inquit) etſi videantur exiguâ per ſe, multum tamen coacervatæ & connexæ proficiunt emptori, etiamſi non ut fulmine, ut Quintilianus loquitur, tamen ut grandine: juxta illud Ovidii

Et quæ non proſunt ſingula multa iuvant.

add. & eundem Cujac. *in recitat. ad l. 16. de bon. poſſ. contr. tabul.* ad quod reſpicit etiam Chryſoſtom. *homil. 17. in Matth.* dum ait, non ſimpliciter & in univerſum, generalique tantum definitione excutiamus ac examinemus negotia, ſed tempus & cauſam & voluntatem & perſonarum differentias, & quæcunque ipſis alia contigerint, accuratè & diligenter omnia exquiramus atque expendamus, cum periculoſius nihil ſit, quam judicare ex theſi. Duar. *ad l. qui Romæ. §. Adgerius. de V. O.* Petr. Faber. *ad l. omnis definitio. de R. I.* referente Mornacio *ad l. 51. §. in clivo ad L. Aquil.* Unde etiam & in jure civili ex una aliqua conjectura non temerè concluditur, ſed ſimul multæ aſſumuntur, ut ſi quæratur: An qui chartas legavit, videatur legaſſe libros? hoc præſumit Ulpian. *in l. 52. §. 4. delegat. 3.* non ex uno argumento, ſed pluribus conjunctis veluti (1.) ſi dixerit: chartas meas univerſas do lego. (2.) ſi nullas alias chartas, quam libros habuerit. (3.) ſi ſtudioſus ſtudioſo legaverit *add. & l. 79. §. 3. & 4. d. tit.* ubi Cujac. *in Papin. lib. 7. reſponſ.* ſiquidem ſpecialiter etiam poteſt conſtitui ex multis concurrentibus quorum ſingula non ſufficerent. Exempl. *l. 57. §. 1. de rit. nupt.* idem putat & Cujac. *in cap. cum haberet 5. extr. de eo qui duxer. in matrimon. quam per adulter.* ſic ad voluntatis defuncti conjecturam & præſumptionem non ſufficit unum aliquod argumentum, ſed multa debent concurrere. Cujac. *in Papin. lib 7. reſponſ. ad l. 91. §. Titio. & §. balneas. de legat. 3. argum. d. §. & l. 52. §. 2. d. tit.* ſimile ferè exemplum *in c. 13. extr. qui fil. ſint legitim.* item *in l. 31. §. 1. depoſit. l. penult. in fin. de impenſ. in rem dotal. fact. l. 84. de iure dot. l. 9. §. 19. de bon. damnat.*]

Intellige, quando ſingula genere ſuo perfecta ſunt, non ita ſi vitioſa, & genere ſuo imperfecta ſunt, §. *ex eo. Inſtitut. quibus modis teſtam. inſirm.* Abb. *conſ. 16. Ad claram, in fine. lib. 1.* Alex. *conſ. 150.*

In cauſa

In cauſa & lite. num. 26. *& ſeq. lib.* 5. Tob. Noni. *in rubr. Inſtit. de obligat. num.* 25. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 39. *num.* 6. Cardin. Tuſch. *d. lit. S. concluſ.* 276. *num.* 8. *&* 10. Rot. *deciſ.* 455. *num.* 2. *ad med. p.* 2. *in poſthum.* Farinac. [ſic exempli gratia imperfectæ excuſationum (à tutela) ſpecies invicem mixtæ non prodeſſe probant, *d. l.* 15. §. 11. *de Excuſat. tut.* ubi C. A. *theſ.* 14. *in fin. & theſ.* 18. *n.* 13. *l.* 1. *qui numer. tutor.* add, & Joh. de Amic. *conſ.* 127. *num.* 10. *&* 24. Nevizan. *conſ.* 78. *n.* 44. Pariſ. *conſ.* 153. *n.* 36. *vol.* 4.]

Declara, ut procedat in civilibus, in quibus agitur de modico præjudicio, ſecus in criminalibus, ita Hyppol. *conſ.* 20. *n.* 48. [ſcil. quando de condemnando aliquem ageretur, tunc enim veriſſimum quod plura imperfecta in ſuo genere nō plenè probata non conjungantur. Unde quoad effectum torquendi præſertim in delictis occultis contrarium ſervari, concurrentibus tamen illis tribus requiſitis poſitis à Farin. *in ſua pract. crim. part.* 1 *lib. de Ind. & tortur. q.* 37. *n.* 48. tuetur Grammat. *deciſ.* 34. *n.* 35. add. Gig. *de crimin. læſ. Maieſt. lib.* 2. *tit. quem & per quos crimin. læſ. Maieſt. prob. quæſt.* 25. *num.* 3. Boſſ. *in tit. de pact. ſuppoſit. num.* 36. *verſ. item advertatur.* Theſaur. *deciſ. Pedemont.* 24. *in fin.* Paul. Grammat. *theorem. t.* 23. *n.* 14. Arnald. Albert. *de agnoſc. aſſert. cathol. & hæreſ. quæſt.* 26. *num.* 2. Menoch. *libr.* 2. *de præſumpt. quæſt.* 91.] vid. & Alex. *conſil.* 21. *Repetitio, in princ. lib.* 4. quos refert Cardin. Tuſch. *d. lit. S. concluſ.* 276. *num.* 14. ubi *num.* 15. poſt Alex. *conſ.* 115. *n.* 9. *& ſeqq. lib.* 4. ſubdit, pariter procedere ubicunque agitur de re difficilis probationis de ſui natura, quia tunc ſingula quæ non proſunt, junguntur. Intellige etiam & declara axioma procedere quando ad perficiendum eorum totum plura tendunt, ſecus ſi ad diverſa, quia tunc non proſunt ſingula, nec multiplicata juvant, *l. unic. C. qui num. tutel.* Sebaſt. Medices *de R. I. reg.* 3. *n.* 4. ubi primam partem in naturalibus exemplificat.

Cap. XXXV.

Singulare, Singularia, Singularitas.

Axioma I.

Singulare jus illud dicitur, quod contra ſubtilitatem & rigorem juris ex utilitate & æquitate proditum eſt, & receptum in civitate. Quale jus eſt Vſucapionum, libertatum, condictionis furtivæ, mutui in Novell. 136 *cap* 4.

vid.

furt. fac l. de eo 63. *ff. de donat. inter vir. & uxor. l. inter omnes* 46. *§. recte* 7. *ff. de furt.*

Limita I. niſi quando contrarium illius verbis apertis in jure expreſſum & deciſum ſit. Panorm. *in cap. ad translationem* 3. *col. ult. extr. de Conſtit. & ibid.* Felinus.

Limita II. ſi diſpoſitio odioſa adjectam haberet particulam taxativam, quæ ad ſimiles caſus nunquam extendi poſſet, exempl. *l.* 2. *Cod. de patr. qui fil. diſtrax.*

Limita III. quando in diſpoſitione vel ſtatuto caveretur, verba eſſe intelligenda ad literam, & prout jacent. *l.* 1. *ff. de his quæ in teſtam. delentur.* & ibi Gothofr. *in marginalib.*

Limita IV. in conſtitutionibus imponentibus pœnam aliquam habito reſpectu ad privilegium aliquod contra jus commune conceſſum, *§.* 19. *Verſ. item mixta actio. Inſtit. de action.* Baldus *in cap. item qui* 2. *Verſ. prædictis modis.* 2. *F.* 22.

Limita V. Quando verſamur in materia privationis, *Novell.* 2. *cap. cum igitur* 3. *Verſ. ſin autem non voluerit*, ibi: *patres ſi ad ſecundas nuptias &c.* Bald. *in Authen. ex teſtamento. C. de collat.*

Limita VI. in ea lege vel ſtatuto, quod in ſe non habeat antiquam naturam, niſi quod ita placuerit ſtatuenti, exempl. *l. proſpexit* 12. *§. ipſa igitur. ff. qui & à quib. manumiſſ. l. ſi verò* 64. *§. de viro* 9. *ff. ſolut. matr.* Bald. *in l. etſi dotis. col.* 1. *Verſ. quæro in ſocero. C. de jur. dot.* Add. & Everhard. *in Top. legal. loc. à ſimili.* ubi decem caſus enumerat, in quibus hoc argumentum hoc non procedat. *pag. m.* 101.

II.

Similia facile etiam attendentem decipere poſſunt. Senec. *lib.* 2. *de ira. cap.* 21. At contrà ἐπὶ τῶν πολὺ διεστώτων. καλῶς ἔλεγε πανταχοῦ αἱ διαφοραί id eſt, in iis, quæ multum inter ſe diſcrepant, facilè apparent eorum diſſimilitudines Ariſtot. 1. *Top. c.* 16. vid. Kubach. *p.* 317.

III.

SIMILE non eſt idem, Gloſſ. *in l. quod Nerva* 32. & *ibi* Bartol. *ff. depoſiti. l. pecuniam* 36. *ff. ſi certum petatur. l. ad ſimilitudinem* 27. *C. de Epiſc & Cler. l.* 85. § 10. *ff. de ſolut.* ibi: *& huc pertinet nos feciſſe comparationem. §. ſed inter eas. Inſt. de nupt. cap. capitulum* 30. *de reſcr.* Zabarell. *conſ.* 136. Caſſan. *in catalogo gloria mundi. p.* 1. *conſid.* 48. *verſ. quartus caſus.* Marcus Mant. *ſingul.* 318. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *caſu* 84. Bertazol. *de clauſul. inſtrum. clauſ.* 27. *gloſſ.* 12. *num.* 1. Surd. *de aliment. tit.* 9. *quæſt.* 1. *num.* 4. Gutier. *pract. lib.* 2. *quæſt.* 176. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſſ.* 3. *num.* 51. Accac. Anton. *in Comment. ad l.* 5. *num.* 70. *ff. de condit. & demonſtr.* Ferrer. *in conſt. Cathalon. gl.* 7. *n.* 106. Card. Tuſch. *pract. concl. tom.* 7 *lit. S. concl.* 247. Menoch. *conſ.* 406. *num.* 50. *& conſ.* 135. *num.* 19. Et li-

Et licet ſimile non poſſit dici identitas, quia ſimile non eſt idem, tamen valde ſimile reputatur idem. Baldus *conſ.* 408. *Quidam civi. num.* 8. *verſ. quapropter de neceſſitate. lib.* 1. quem refert Cardin. Tuſch. *d. lit. S. concl.* 246. *num.* 6. [Unde ubi unum ſimile removetur, ibi & aliud remotum eſſe debet, *l. oratio* 16. *de ſponſalib. l. ult. C. de indict. viduit.*]

CAP. XXXI.

Simonia.

Axioma I.

Simonia eſt maximum omnium peccatum, *c. ſicut* 6. *c. per tuas* 32. *in fin. extr. de Simon. c. quibuſdam. c. cum liqueat. c. ult.* 1. *q.* 1. Refertur enim inter ſpecies criminis læſæ Maieſtatis divinæ, eſtque ad inſtar publici delicti, *l.* 31. *C. de Epiſcop. & Cler.* Vnde & tales qui ſtudioſa voluntate emendi vel vendendi aliquid ſpirituale nituntur, pro hæreticis habentur, *c. quicunq;. & ſeqq.* 1. *q.* 1. Honthem. 1. *de art. Notar. lib.* 1. *cap.* 35. *§.* 3. *num.* 6. & à quibuſcunque perſonis, ſive ſint criminoſi vel meretrices, vel etiam ſervi proprii, *c. tanta* 7. *extr. de ſimon.* tanquam hæretici non modò accuſari poſſunt, *cap. quæro ergo. §. Verum. c. pen. §. porrò. c. ult. §. ſed cum* 6. *q.* 1. ſed & ſi convicti, vel deponi, *c. ea quæ. c. ex multa* 1. *q.* 3. *c. pen. extr. de confeſſ. c. ſicut* 6. *c. de hoc* 11. *extr. de ſimon.* excommunicari, *c. qui ſtudet* 1. *q.* 1. vel nondum convicti, ſuſpendi debent *c. quoniam ſi. extr. d. t.* ſiquidem Spiritus ſancti donũ pretio comparari quid aliud eſt, quàm capitale crimen, & ſimoniaca hæreſis, text. *in cap. qui ſtudet.* 1. *quæſt.* 1. *& ibi gloſſ. in Verb. communiora. & in c. nullus Epiſcopus* 100. *ead. cauſ. & quæſt. junct. gloſſ. in Verb. exigat.* Hyppolit. *in l. unic. C. de raptor. Virgin. num.* 292. qua de cauſa in deteſtationem tanti criminis receptum eſt, utt refert Hyppolit. *in d. l. unic. C. de rapt. Virgin. num.* 292. ut hoc crimen etiam ſola voluntate (Canoniſtæ mentalem ſimoniam vocant, *cap. fin. de ſimon. gloſſ. ibid. in Verb. affectu animi. & in cap. tua nos. in verb. culpabiles. & in c. conſulere. Verb. Voluerunt. eod. tit.* Panorm. & alii *ibid. gloſſ. in cap. ex parte* 1. *in Verb. dimittere. de offic. delegat.* Franciſcus Marc. *quæſt.* 544.) committatur, *cap. tua* 34. *extr. de ſimon.* Gail. 1. *de pac. publ. cap.* 4. *num.* 23.

II.

Simoniæ crimen eſt occultum ac difficilis probationis, Dec. *conſ.* 342. *n.* 11. Cravett. *conſ.* 281. *col. pen. Verſ. non obſtat.* Menoch. 1. *arbitr. jud. caſ.* 116. *n.* 12. ideoque conjecturis & præſumptionibus probatur, Farin. 1. *deciſ.* 9. *per tot.* & committitur non tantum in ſpiritualibus, ſed etiam in eis annexis, *cap. quæſitum* 5. *extr. de rer. permut. c. de jure* 16. *extr. de jur. patr. gl. in c. Vendentes* 1. *q.* 3. Abb. *in c. cum ab omni. de vit. & honeſtat. Cler. Clem.* 2. *col. poſt med.* & ibi Imol. idem Abb. *in c.* 2. *ne Prælat. vices ſuas.* Vaſq. *l.* 2. *contr.* 37. *num.* 9. Hinc quando dicitur & judicem ſimoniam committere, quando pro juſto

juſto vel injuſto judicio aliquid recipitur, *gloſſ. in cap. Vendentes* 1. *quæſt.* 3. Id intellige procedere ſcilicet in ſpiritualibus, ſecus in profanis, licet enim hoc etiam in caſu ſit graviſſimum peccatum, ſimonia tamen non committitur, Vaſq. *d. loc.* quemadmodum etiam nec ex pactis jure non reprobatis, Gloſſ. & Dd. *in cap. ſignificaſti de Elect.* Oldrad, *conſ.* 275. *num.* 8. *col. ult. Verſ. circa ſeptimam* Farin. 1. *conſ. crim.* 91. *n.* 15.

CAP. XXXII.

Simplicitas, ſimpliciter.

Axioma I.

Simplicitas hominum legibus eſt amica, *§.* 3. *Inſt. de legit. agnat. tutel. Clem.* 2. *de pœnit. & remiſſ. cap. ſancta* 56. *ubi gloſſ.* 2. *quæſt.* 7. *§. ſed quia. Inſt. de fideicomm. hered. l. ult. §. tales itaq;* 1. *C. de furt.* qua de cauſa ſimplicitati parendum eſſe legimus *in cap. ad audientiam* 24. *extr. de appellat. cap. ult. extr. de permut. cap. ex tuarum* 2. *extr. de ſortileg. cap. ſcriptura.* 3. *de conſecrat. diſt.* 2. nec ſimplices decipiendos, habemus *in Clem. abuſionibus* 2. *§. ad hæc. de pœnit. & remiſſ.* Vnde, quod per ſimplicitatem omiſſum eſt, non obeſſe dicitur, ſed ei ſubvenitur, ut imperitiæ Gloſſ. *in cap. ſuper literis* 20. *Verb. ſimplicitatem de reſcript.* Honthem. 3. *de art. Notar. cap* 13. *n.* 24. Vnde etiam illa, quæ ob ſimplicitatem in precibus non ſunt expreſſa, reſcriptum non vitiant, Gloſſ. *in d. cap. ſuper.* ibique Abb. 3. *notab. de reſcript.* ita ſimplicitatem aliquando excuſare à dolo, dicunt text. *in l. 7. ff. de juriſd. l.* 2. *§. ult. ff. ſi quis in jus vocat.* à delicto, teſtantur Cardinal. *in Clem.* 1. *quæſt.* 39. *de privileg.* Felinus *in cap quoniam. num.* 11. *de probat.* Marſil. *ſing.* 287. Huc pertinet, quod ſcribit Abbas *in cap. paſtoralis. in fin. & in cap. dilecti. de jud.* quem ſequitur Marſil. *ſing.* 450. quod licet poſitionibus per ſe, non autem per Procuratorem reſpondendum ſit, nihilominus tamen procurator pro homine ſimplici reſpondere queat. Menoch. 2. *arbitr. judic. cap.* 193. *num.* 1. qua de cauſa talis à tutela remotus ob ſimplicitatem infamis non efficitur, *l.* 3. *§. ult. ff. de ſuſpect. tutor.* ruſticum etiam ob contumaciam, in quam alii incidunt, ratione ſimplicitatis excuſari, textus eſt *in l. contumacia* 53. *ff. de re judic.* eodem modo & præter regulam, quæ in aliis obtinet liberari à ſuſpicione uſuraria, patet *ex cap. ad noſtram* 5. *de empt. l. cum allegas* 15. *C. de uſur. l. pater* 17. *in princ. ff. de dol. except.* idem dici & de teſtimoniis contrariis, utpote in pœna criminis falſi, text. eſt *in Nov.* 90. *§. quamvis. de teſtib.* quandoque tamen evenire, ut non quævis ſimplicitas excuſet, prout eſt illa, quæ diſcretioni adverſatur, *ex cap. Petrus. ubi gloſſ.* 24. *diſt.* 39. infert. Cardin. *in cap.* 2. *col.* 2. *Verſ. oppono. de pœnit.* vel etiam quando eſſet juris maximè notorii, ex Angel. & Imol. *in l. ex conſenſu. §. ult. ff. de appell.* Alex. *conſ.* 123 *num.* 14. *lib.* 1. trad. Menoch. 2. *arbitr. judic. caſ.* 194. *num.* 16. *Vid lib. præced. cap. Ruſticus.* obiter addi poteſt hiſce, ſimplicitatem etiam aliam dici aſininam, aliam columbariam, quarum illam reprobari, hanc autem commendari *ex cap. ſi cupis* 16. *q.* 1. deduxit Reinking. 2. *claſſ.* 2. *cap.* 11.

cap. 11. *num.* 42. juxta illud: Simplex eſto, ſicut columba, nec cuiquam machineris dolos. *cap. ſi cupis. §. habeto* 16. *q.* 1.

II.

Simpliciter quod præcipitur, plus timetur, quàm quod generaliter imperatur, *cap. ſi ad verſus* 11. *extr. de hæret.*

III.

Simplicitas eſt, quæ dolo caret, *cap. ex merito* 6. *quæſt.* 1. *cap. ſi cupis* 16. *quæſt.* 1. eaque innata excuſat tantum in commiſſis, non in committendis. *cap. tanta* 24. *in fin. diſt.* 86.

Cap. XXXIII.
Simulatio, Diſſimulatio, Simulatus contractus.

Axioma I.

Simulatio in dubio non præſumitur, *l. ſed ſi maritus* 14. *§ fin. ff. qui & à quibus manumiſſi. l. rogaſti* 17. *ff. ſi cert. petatur.* Bald. *conſ.* 456. *num.* 1. *lib.* 1. Marc. Anton. Roveſcal. *in ſua ſchola ſubdit. num.* 1. *Verb. nunquam autem præſumitur.* Farinac. 1. *conſ.* 91. *num.* 7. unde difficilis eam eſſe probationis dixit Menochius 2. *conſ.* 116. *num.* 12. ſiquidem opus eſt, probare certam ac determinatam ſpeciem ſimulationis: cum enim plures ſimulationum ſpecies reperiantur, quarum aliæ ſint licitæ, aliæ illicitæ, Abb. *in conſ.* 9. *num.* 2. *Verſ. & ratio videtur. col.* 2. ideoque non ſufficit probatio, quæ in genere contractum ſimulatum eſſe concludat, niſi ſpecies illicitæ ſimulationis oſtendatur, Bart. *conſ.* 65. *factum tale. num.* 4. *Verſ. prædictis his præmiſſis. col.* 2. ubi refert, quod cùm verba ſimulationis poſſint multipliciter intelligi, quicunque dicit contractum ſimulatum ſive agendo ſive excipiendo, debet dicere, qua cauſa ſimulationis contractus ſimulatus ſit, aliàs intentio eſſet incerta, & abſolvendus ille, contra quem ſimulatio contractus allegatur, cùm de jure nullæ fictiones, nullæque ſimulationes præſumantur, niſi appareat cauſa, propter quam factæ fuerint, quod idem notavit Baldus *in l. ab Anaſtaſio in fin. C. mandat.* dum inquit, quod ille, qui dicit inſtrumentum ſimulatum, dicere debet, in qua parte ſit ſimulatum, & quare, & ſic modos ſimulationis exprimere, id enim quod pluribus modis fieri poteſt, debet declarari per intentantem, nec eſt bona conſequentia, inſtrumentum eſt ſimulatum. Ergo in totum eſt ſimulatum, & ob id concludit, quod actor exprimere debeat, in qua parte inſtrumentum ſimulatum eſſe dicatur, quem ſecuti ſunt Ancharan. *conſ.* 227. *Ad corroborationem* Caſtrenſ. *in l. juris gentium. §. dolo malo. ff. de pact.* Alex. *conſ.* 111. *Viſo ſuperiore. num.* 1. *Verſ. & præſuppono. col.* 3. *conſ.* 28. *In cauſa. num.* 12. *Verſ. & qui opponit. col.* 5. Aretin. *conſ.* 159. *Longa eſt. ſub num.* 1. *Verſ. venio nunc ad tertium. col.* 6. *in princ.* Gozadin. *conſ.* 94. *num.* 54.

verſ. ſecundo niſi allegetur. col pen. Alex. *in l. juriſperitum. §. pactorum in fin. ff. de pact.* Saliect. *in l. ab Anaſtaſio in fin. C. mandat.* Cæpoll. *in præſumpt. 26. num. 89 verſ. & adverte in practica. tract de ſimulat. contract.* Dec. *in l. imaginaria in fin. ff. de R. I.* Alban. *conſ 9. num. 1.* Quia de cauſa ſimulationem contra ſcripturam non niſi alia ſcriptura probari, poſt Bart. *in c. 12. verſ. & ideò eſt cautela. C. de non numer. pecun.* reſpondit Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. 10. §. 12. num. 7.* quam illationem tamen utpote periculoſam ac veritati parum conſentaneam divulgavit, Valaſc. *in tr. de lur. emphyt. q 7.* idque potiſſimum ex eo, quod quamvis contractus in ſcriptis fiat, & ſcriptura ſit vel de ſubſtantia, vel de ſolennitate probatoria, ſimulatio tamen adverſus eandem ſcripturam etiam teſtibus & præſumptionibus probari poſſit, per ea, quæ tenent Bart. *in l. 1. §. 7.* & ibi Bald *num. 16. de non num. pecun.* Decius *conſ. 543. num. 14. & conſ. 235.* Iohan Riminald. *conſ. 85. num. 4. lib. 1.* Afflict. *in cap. 1. de feud. dato in vicem L. commiſſor. num. 10* Bald *in l. cum precibus. C. de probat. & in l. 1.* ubi Paulus, & idem Paulus *in l. fin. C. plus valere quod agitur, quam quod ſimulat concipit.* Alciat. *in l. cum ea. C. de tranſact.* Bart. *in l. Lucius. ff. depoſit. & conſ. 65.* Petr. Nicol. Soein. *conſ. 263.* Alex. *conſ. 28. col. 3. Vol. 5. & conſ. 112. Volum 3.* Decius *conſ. 403. num. 8.* Cæpoll. *cautel. 24.* Rebuff. *ad Leg. Gallus 2. tom. pag 133.* Bartolus *in l. ei qui. in fin. Cod. de diſtract. pignor. per cap. de cauſis 4. de offic. deleg. & cap. 2. de renunc. in 6.* Alex. *conſ. 46 col. 1. Vol. 3.* Corn. *conſ. 135. col. ult. Vol. 1.* Socinus *conſ. 264. col. 2. in fin. & conſ 83. col. 2 Vol 3.* Geminianus *conſ. 16. Vol. 2. verſ. in contrarium.* Caleanus *conſ. 16. num. 11.* Caſtrenſ. *conſ. 58. colum. fin. & conſ. 74. col. 2. Vol. 3.* Decius *conſ. 403. num. 18.* Crayett. *conſ. 73. num. 7.* Berous *conſ. 168. num. 21 Vol. 1.* Grat. *reſponſ. 11. num. 14. Vol. 2.* Menoch. *2. de arb. jud. quæſt. 217.* ubi tandem judicis arbitrio relinquendum concludit, vide & Cothman. *1. reſp. 18. num. 33. & ſeqq.*

I I.

Simulata nullius ſunt momenti. Bald. *in l. ſubſpecie. C. de re judicat.* Simulatus enim contractus eſt ſicuti cadaver ſine anima, & corpus ſine ſpiritu, nec contractus appellari poteſt, Bald. *in l. 1. plus valere quod agitur. & in l. ei qui. C. de diſtract. pignor.* Bart. *in l. 2. §. parvi. col. 2. ff. quod vi aut clam.* Ioſeph. Ludov. *concluſ 51. verſ. & quando adſunt.* Ideoque dixit Bartolus *in l nemo poteſt. ff. de legat. 1.* quod ſi contractus ſimulatus in ſubſtantialibus deficiat, nomen contractus non mereatur, facit quod ſcribit Baldus *in d. l. ab Anaſtaſio, nor. 4.* Quod contractus ſimulatus dicatur coloratus ſive depictus, quo extrinſecus apparet aliquid, ſed intrinſecus non habet ſubſtantiam, vid. & Iaſon. *l. fin §. in computatione. col. fin. C. de jur. delib.* Vult. 3. *conſ. Marp. 18. num. 83.* Menoch. *remed. recup. poſſeſſ. 15. num. 183.* poſt Iaſon. *in l. cum ea quæ 21. num. 3. per ill. text. C. de tranſact.* in tantum ut & inſtrumento guarentigionato exceptio ſimulationis opponi poſſit, quoniam ſubſtantiam eius aufert, Iaſon *in l. nemo poteſt. in 1. lectura. n. 42. & ſeqq. de legat. 1.* Menochius *conſ. 27. num. 43.* & eleganter Weſenb. *conſ. 11. num. 28.* cum titulo falſi figmentum, nō præſtet veritati impedimentum *l. ſi ancillam 7. C. de contrab. empt.*

empt. nec etiamſi ſuper contractu ſimulato juramentum interpoſitum eſſet, vigore præſtiti juramenti valere ac obligari poſſit *gl in d.l. in emptione C plus valere quod agitur. vid ſupr. lat. l cap. Iuramentum.* Vnde etiam in dub o omnis ſimulatio ut vitioſa improbatur, & judicatur ad malum finem pertinens eſſe. *cap.* 21. *de prabend. & dignit. e. 4. de pign.* vid Weſenb. *in C. plus valere quod agitur. num* 6.

Limita I. axioma procedere & contractum nunquam convaleſcere, tum ſi ſit perpetua & durans ſimulatio, aliud ſi non ſit durabilis, ut in ſpecie, *l. ſi non ſingulis* 5. *C. ſi cert. pet.* ubi vid omnino Sichard. *n.* 7.

Limita I I. ſi fiat ob publicam utilitatem ad bonum finem, quo caſu eam permiſſam eſſe *ex cap. utilitatem* 22. *quæſt.* 2. probat Laurentius Tennin. *in tract. cautel. caut.* 246. *num.* 5.

I I I

Simulatio eſt actus, qui non poteſt proficiſci ab uno ſolo, ſed requirit conſenſum utriuſque partis, Caſtrenſ. *in l.* 7. *§. dolo. ff. de pact.* Pacian. *l. conſil.* 79. *num* 41. ſiquidem ea non pendet à voluntate ſola unius, ſed perficitur ex conſenſu & voluntate duorum contrahentium, ſicut nec confeſſio unius non facit, niſi & alter conſentiat. Pacianus *conſ.* 77. *num.* 116. Vnde etiam ſi in contractu partes renuneiant exceptioni ſimulationis & apparentiæ contractus, tunc hæc verba declarant voluntatem & mentem contrahentium, ſe nimirum nolle iſtum contractum haberi pro fictitio vel ad ſimulationem facto, Maſcard. 1. *concl.* 447. *num.* 21. & 22.

I V.

Simulatio ſine allegatione & probatione cauſæ certæ aut idoneæ probari non poteſt, Alban. *conſ.* 9. *n.* 7. *col.* 3. Pacian. *conſ.* 117. *n.* 20.

V.

Per ſimulatos contractus nec dominium nec poſſeſſio transfertur. Bart. *in l. emptor* 12. *de aq. plu§. arcend. per ill. text.* etiam per conſtituti clauſulam aut precarium, Bald. *conſ.* 326. *vol.* 4. Alex & Iaſon *in l.* 1. *§. ſi ver. & quod meo. ff. de acq. poſſ.* Vital. *in tr. clauſul. de ſimulat. contract.* Vult. *d. conſ.* 18. *n.* 63. Ioſeph. *d. concl.* 51. *verſ. & quando adſunt.*

Pro declaratione huius facit Lud. Gomez *in §. item ſi quis. Inſt. de act. num.* 3. tres ſpecies, dum nimirum diſtinguit inter ſimulationem apparitivam, quando ille, qui vendit, manet in poſſeſſione rei venditæ, *l. ſicut* 8. *§. ſuper§. vacuum* 7. *ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſol§.* & eam, cùm contractus ſit in veritate, ſed modico tempore duraturus, Bald. *in l.* 23. *C. de mandat.* & denique illam, quando contractus ſimulatus factus apparet, & de mente inter partes agitur, quod nihil ſit. *l. nuda* 55. *ff. de contrah. empt. l. imaginaria* 16. *de R. I.* quibus poſitis Bart. *conſ.* 65. *Factum tale eſt.* conciliare nititur *d. l. emptor* 12. *ff. de aq. plu§. arc.* cum his quæ habentur, *in l. eleganter* 7. *§.* 1. *ff. de dol.* ita ut prior intelligenda veniat de ultima ſimulatione, reſpectu cuius dominium non transferatur, duobus verò primis caſibus bene transferatur, adde & Angel. & Aretin. *de Except. in prine. in* 3. *col. in fin. ex quo nota.* Sic

etiam simulatam alienationem vocari & illam, quæ facta sit, non justo & æquabili pretio (quàm Imperatores gratiosam emptionem nominant) patet *ex l.* 16. *Cod. de rescindend. Vendit. l.* 2. *Cod. de fide & jur. hasta.* cum hoc casu in totum simuletur emptio, quæ tamen revera donationem & largitionem pro parte continet, Pinell. *in p.* 1. *l.* 2. *C. de rescind. Vendit. c.* 2. *n.* 28. quin imò & illam pro simulata alienatione haberi, si pretii numeratio & solutio non aliter quàm per patris apocham vel confessionem probari possit, refert Speculat. *in tit. de confess. §. nunc videndum. Vers. sed num quid. n.* 11. quem sequitur Cæpoll. *in tr. cautel. caut.* 21. quia tunc præsumitur simulatio, Bart. *in l. per diversas* 22. *C. mandat.* quæ ideò præsumpta, exemplo doli præsumpti non malè vocari potest. *l.* 8. *§.* 9. *l.* 44. *ff. mandat.* Rauchbar. *p.* 1. *quæst. jur. civil. & Saxon. quæst.* 43. *num.* 46.

VI.

Simulationis exceptio instrumento guarentigionato objici non potest. Bart. *in l.* 1. *§. & pariter. n.* 4. *ff. quod vi aut clam.*

Excipe (1) nisi de ea constet per præsumptiones juris, & de jure, Baldus *in l.* 1. *num.* 7. *C. plus valer. quod agitur* Panorm. *in cap. item cum quis. n.* 7. *de restit. spoliat.* Coler. *de process. executiv. c.* 1. *p.* 4. *n.* 92. vel (2.) nisi notoria sit, ut incontinenti doceri & probari possit, Decius *in cap. ex parte. n.* 7. *de offic. delegat.* Colet. *de process. executiv. cap.* 10. *num.* 232. *p.* 1. probata enim simulatione instrumentum superficialiter quidem est & dicitur instrumentum, sed substantialiter & intellectualiter non est instrumentum, Bald. *in si non. C. de donat. int. vir. & uxor.* Dec. *in d. c. ex parte. limit.* 12. Rauchbar. *part.* 2. *quæst. jur.* 25. *n.* 100.

VII.

Simulatio renunciatione partium non tollitur, Odofred. *in l. fin. C. de pact. pign.* Alberic. *in l.* 1. *C. eod.* Hostiens. *in summ. de pignor. §. quibus pactis. vers. quid si renuncia-tur.* siquidem simulationis renunciationem etiam simulatam dici, si ipse contractus simulatus probetur, testantur Mar. Iun. *cons.* 77. *num.* 51. ubi allegat. Petr. Nicol. Socin. *cons.* 63. *in fin.* Bartholom. Veronens. *in tract. de simulat. contract. præsumpt.* 26. *col.* 2. *vers. sed circa prædicta præsumptiones.* Regner. Sixtin. 3. *cons. Marp.* 12. *num.* 51. quin imò ejusmodi renunciationem planè pro nulla ac inutili reputari, docent Bart. *in l. memo potest. col.* 2. *vers. quæro, an renunciatio. de legat.* 1. Panorm. *in c. significantibus. in fin. de offic. delegat.* Curt. *cons.* 8. *in fin.* Barbat. *cons.* 21. *col.* 9. Vult. 3. *cons. Marp.* 18. *num.* 50.

VIII.

Simulatè quod concipitur, non tam valet, quàm quod in veritate agitur, *cap. cùm inter* 13. *extr. de sent. & re judic. tot. tit. Cod. plus valere quod agitur quàm quod simulat. concip.*

IX.

Qui debitum suum occultat aut diminuit, eo fine, ut plus acciperet, & alter facilius transigeret, ac de debito suo remittat, in mala fide & fraude versari

verſari perhibetur, *cap. de catero* 5. ubi Canoniſtæ *de re judic.* Anchar. *conſil.* 117. Socin. 2. *conſ.* 19. aut qui debitum ſuum inſidiosè diſſimulat, *l. ea quæ* 43. *§. ultimo. ff. de contr. empt.* ex qua machinatione nec laus nec lucrum ſperandum per text. *in l. qui cum tutoribus* 9. *de tranſaction. l. tres fratres* 35 *de pact.* Matth. Weſenb. *conſ.* 42. *num.* 46. *& ſeqq.* Bart. *ad l. juſjurandum quod ex conventione* 17. *de jurejur. c. inter dilectos* 8. *de donat.* Alciat. *ad cap. cum contingat. n.* 180. *extr. eod.*

X.

Qui de conditione ſua diſſimulat, malus eſt, *l.* 4. *quibus ad libertat. proclam. non licet.* Simulatio enim eſt ſpecies falſi & in hoc diſtat à diſſimulatione, quod diſſimulatio ſit ſtellionatus, non falſitas, dolus malus, non falſitas, *l.* 3. *§.* 1. *de crim. ſtellionat.* Cujac. *in* Papin. *ad l.* 80. *§. ſi Titius* 5. *de furt. pag.* 327. *D.* & ideo ſimulatio doloſa alteri non præjudicat, *cap. quæcunque* 9. 22. *quæſt.* 3.

X I.

Simulatio ſi in tempore aſſumatur utilis eſt, *cap. penult.* 22. *quæſt.* 2. atque ideirco Magiſtratui modus pœnæ prudenter eſt diſſimulandus, *l.* 14. *de offic. Præſid.* & quandoque ſæpè ea contra hoſtes expedit, *cap. Dominus* 2. 23. *quæſt.* 2.

Cap. XXXIV.

Singula.

Singula quæ non proſunt, multa collecta juvant, *l. ſpadonem* 15. *§. qui jura* 11. *ff. de excuſat. tutor. l. rationes* 6. *& l. inſtrumenta* 5. C. *de probat. l. ſiſtipulatus* 4. *in pr. ff. de uſuris.* [*l.* 57. *de rit. nupt. l. cum ſcimus* 22. C. *de Agricol. & cenſit. c. cum cauſam* 13 *extr. de probat. c. præterea* 27. *extr. de teſtib.*] Gloſſ. *verb. legitimis, in l.* 2. *ff. illo titul. de excuſat. tutor.* Anton. Gabriel. *commun. titul. de probationib. concluſ.* 1. *num.* 1. Alex. *conſil.* 13. *Ex iis quæ. num.* 19. *cum ſeqq. libr.* 1. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem. verb. ſua facilitate. num.* 59. *verſu tamen hæc duo.* C. *de in integr. reſtitut. minor.* Menoch. *conſil.* 284. *num.* 43. Surd. *conſil.* 245. *num.* 31. *& conſ.* 329. *num.* 20. Anton. Monach. *Lucen. deciſ.* 55. *num.* 33. Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom.* 7. *lit. S. concluſ.* 276. Farinac. *in praxi criminal. part.* 4. *conſ.* 39. *num.* 1. Ferrer. *in Conſtitut. Cathaloniæ, gloſſ.* 5. *num.* 147. Mari. Antonin. *variar. reſolut. lib.* 2. *reſol.* 55. *num.* 16. *& libr.* 3. *reſol.* 7. *num.* 13. Rot. *deciſ.* 774. *num.* 7. *part.* 2. *recent.* [Farinac. 1. *conſil. crimin.* 46. *num.* 1.

In cauſa & lite. num. 26. & ſeq. lib. 5. Tob. Noni. *in rubr. Inſtit. de obligat. num. 25.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſ. 39. num. 6.* Cardin. Tuſch. *d. lit. S. concluſ. 276. num. 8. & 10.* Rot. *deciſ. 455. num. 2. ad med. p. 2. in poſthum. Farinac.* [ſic exempli gratia imperfectæ excuſationum (à tutela) ſpecies invicem mixtæ non prodeſſe probant, *d. l. 15. §. 11. de Excuſat. tut.* ubi C. A. *theſ. 14. in fin. & theſ. 18. n. 13. l. 1. qui numer. tutor.* add, & Joh. de Amic. *conſ. 127. num. 10. & 24.* Nevizan. *conſ. 78. n. 44.* Pariſ. *conſ. 153. n. 36. vol. 4.*]

Declara, ut procedat in civilibus, in quibus agitur de modico præjudicio, ſecus in criminalibus, ita Hyppol. *conſ. 20. n. 48.* [ſcil. quando de condemnando aliquem ageretur, tunc enim veriſſimum quod plura imperfecta in ſuo genere nõ plenè probata non conjungantur. Unde quoad effectum torquendi præſertim in delictis occultis contrarium ſervari, concurrentibus tamen illis tribus requiſitis poſitis à Farin. *in ſua pract. crim. part. 1 lib. de Ind. & tortur. q. 37. n. 48.* tuetur Grammat. *deciſ. 34. n. 35.* add. Gig. *de crimin. læſ. Maieſt. lib. 2. tit. quem & per quos crimin. læſ. Maieſt. prob. quæſt. 25. num. 3.* Boſſ. *in tit. de pact. ſuppoſit. num. 36. verſ. item advertatur.* Theſaur. *deciſ. Pedemont. 24. in fin.* Paul. Grammat. *theorem. 1. 23. n. 14.* Arnald. Albert. *de agnoſc. aſſert. cathol. & hæreſ. quæſt. 26. num. 2.* Menoch. *libr. 2. de præſumpt. quæſt. 91.*] vid. & Alex. *conſil. 21. Repetitio 3 in princ. lib. 4.* quos refert Cardin. Tuſch. *d. lit. S. concluſ. 276. num. 14.* ubi *num. 15.* poſt Alex. *conſ. 115. n. 9. & ſeqq. lib. 1.* ſubdit, pariter procedere ubicunque agitur de re difficilis probationis de ſui natura, quia tunc ſingula quæ non proſunt, junguntur. Intellige etiam & declara axioma procedere quando ad perficiendum eorum totum plura tendunt, ſecus ſi ad diverſa, quia tunc non proſunt ſingula, nec multiplicata juvant, *l. unic. C. qui num. tutel.* Sebaſt. Medices *de R. l. reg. 3. n. 4.* ubi primam partem in naturalibus exemplificat.

Cap. XXXV.

Singulare, Singularia, Singularitas.

Axioma I.

Singulare jus illud dicitur, quod contra ſubtilitatem & rigorem juris ex utilitate & æquitate proditum eſt, & receptum in civitate. Quale jus eſt Vſucapionum, libertatum, conditionis furtivæ, mutui in Novell. 136. *cap. 4.*

vid.

vid. Cujac. *ad l. 1. defin. Papin. ad l. 1. de LL.* quapropter ſingularia ſeu jus ſingulare continentia in doctrina aliquando procedere, oſtendit etiam Cujac. *in parat. C. de teſtam. milit.*

II.

Duo vel plura ſingularia circa unam perſonam, vel rem non poſſunt concurrere, *l. 1. C. de dot promiſſ.* Sanderus *lib. 3. deciſ. Friſic. tit. 15. defin. 2. pag. 33.* Tiraquell. *in l. ſi unquam 8. C. de revoc. donat. verb. donatione largitus. num. 167.* Pruckman. *1. conſil. 10. num. 69.* Berlich. *2. deciſ. 216. num. 6.* Erneſt. Cothman. *5. reſponſ. 1. num 451.* Ratio, quia duo exorbitantia in una eademque re minus ſunt toleranda, Bald. *2. conſ. 275. n. 9. verſ. porro.*

III.

Singularia & peculiaria, ſingularem & peculiarem merentur tractationem, *l. item 15. §. hoc edictum 27. ff. de injur.* Weſenb. *in parat. Cod. ne ſanct. baptiſm. iteretur. Gid. l. 9. §. quoniam 3. de reb. credit.* quapropter & ſententia jure ſingulari recepta in conſequentiam non eſt trahenda *l. fideicommiſſaria 23. §. 3. de fideicommiſſ. libert. c. quæ à jure 28. de R. I.*

IV.

Ex ſingularibus propoſitionibus licet vera universalis propoſitio non apparet, niſi per ſignum universale forſan exprimatur, *cap. in Geneſi 55. de Election.*

V.

Singularitas morum etiam bonorum interdum ſcandalizat inconſuetos, *cap. illa 11. in fin. diſtinct. 12.* & flagitium reputatur, *cap. qua contra 2. in princip. diſtinct. 8.*

VI.

Singulares de populo intelliguntur interdicti, interdicto populo, *cap. ſi ſententia 16. de ſentent. excomm.*

CAP. XXXVI.

Societas, Socius.

Axioma I.

Societas in ſe habet jus quodammodo fraternitatis, *l. 64. in princ. ff. pro ſoc.* in qua partes ſocietatis regulariter æquales eſſe debent. *l. 29. & ibi gloſſ. in verb. ſocietatis. ff. pro ſoc.* Paul. de Caſtr. *conſ. 349. col. 2. verſ. ſed contra. p. 1. incip. ex dre quo ſic Raphael.* Iniquum enim eſt ex eâdem ſocietate alium plus, alium minus conſequi, *d. l. 64. §. ſicum tres. ff. pro ſocio.* nec oportet id communicari, quod quiſque non propter ſocietatem, ſed propter ſuam

partem

partem acquiſierit, *d. l. 63. §. ſi ſervo 9. ff. pro ſocio.* neque ſocietas claudicare. Alex. *conſil. 48. col. 1. lib. 1. incip. diligenter perſpectis.* Conſil. Argent. 1. *conſil.* 104. *num.* 15. *cum ſeqq.*

II.

Societas tamdiu durat, quamdiu conſenſus partium integer perſeverat, *l. 5. C. pro ſoc.* Societas enim ut conſenſu, non ſola re contrahitur, Bart. *in l. Titium. §. altero. col. 2. de adminiſtr. tutor.* Lud. Gomez *ad §. item Servi ana. num.* 18. *Inſtitut. de action.* ita etiam mutuo diſſenſu, iterum diſſolvi poteſt, *l. tamdiu 5. C pro ſocio.* Treutl. *vol. 1. diſp. 27. th. 11. lit. A.*

III.

Societas donationis cauſa jure communi eſt nulla, *l. 5. §. ult. ff. pro ſoc. l. 35. §. ſi quis 5. de donat. mort. cauſ. l. 32. §. 4.* ubi Langenbeck *in annotationib. ſuis ff. de donat. inter vir & uxor.*

IV.

Socius ſui ipſius ſocius non eſt, ſed alterius, *l. 20. ff. pro ſocio.* Nec enim uno tantum faciente contrahi poteſt ſocietas, ſed promiſcuum factum exigit, ubi facto contrahitur, cum requiratur quod in ſocietatem uterq; aliquid ponat, vel rem vel factum, *l. 5. l. 29. ff. pro ſoc.* Conſ. Arg. 104. *n.* 61. *vol. 1.*

V.

Societas in dubio judicanda potius eſt in uſu rei quam in ipſa re. Bald. *in l. 1. num. 5. verſ. praterea eſt. C. pro ſoc.* Pacian. 1. *conſ.* 31. *n.* 46.

VI.

Socii mei ſocius, non eſt meus ſocius, *l. nam ſocium mei 20. C. pro ſoc. l. conſilio 47. §. 1. de R. I.* Socius enim mihi eſſe non poteſt, quem conſtat, me noluiſſe mihi eſſe ſocium, Vlpian. *in l. qui admittitur 10.* & ibid. Mudæus *num. 2. ff. pro ſocio.*

Quod intellige de hujuſmodi, qui peculiarem ſocietatem ita cum ſocio meo contraxit, ut nihil mihi cum eo negotii fuerit, & ſocium mihi eſſe nolui, ut patet *ex d. l. qui admittitur.* aliâs ubi hæc ratio ceſſat, ibi merito & illud jus ceſſabit, quo negatur ſocius meus eſſe, qui mei ſocii ſocius eſt, *leg. quod dictum 32. ff. de pact. l. adigere 6. §. quamvis 2. de jure patron. c. cum ceſſante 60. de appellat. l. 77. §. 20. de legat. 3.* Regner. Sixtin. 1. *Conſil. Marpurgenſ.* 11. *num.* 50.

VII.

Noſcitur ex ſocio, qui non cognoſcitur ex ſe, *l. 1. §. 10. de offic. præfect. Vrb. l. 28. de inoffic. teſtam.* vid. Gothofr. Antonii, *diſp. 11. theſ. 3. lit. D.* Icrem. Reuſner. *diſput. feudal. 9. theſ. 19.* Obrecht. *lib. 4. Feud. cap. 2. num. 13.* Rittersh. *lib. 2. part. feud. cap. 5. num. 12.*

CAP. XXXVII.

Solennitas.

Axioma I.

Solennitatis quæ ſunt, ea in ipſo actu interveniant neceſſe eſt, *cap. additis 29. cap quia 42. de Elect.* VVeſenb *in parat. ff. de autor. & conſenſ. tutor. num. 5. & de V. O. num. 12.* Regner. Sixtin. *1 Conſil. Marpurg. 11 n. 77.* ſiquidem ea eſt natura ſolennium, ut dividi & ſeparari nequeant, *l. continuum 137. in princ. cum ibi not. de V. O. l. cum antiquitas 28. C. de teſtament.* VVeſenb. *in parat. ff. de teſtam. num. 10.* Tiraquell. *de LL. Connubial. Verb. conſentement. gloſſ. 6. num 8* Carpzov. *part. 2. conſtitut. 15. definit. 309. n. 5.* neque etiam ex ſolennibus quippiam omittendum vel mutandum, *l. Digna 7. in integr. reſtitut. l. eſt 144. de Regul. Iur.* VVeſenbec. *in Comment. Cod. de condict. ob cauſ dat. num 6. in fin.* Cardin. *conſil 18 dub 1.* Everardus *in loc. Topic. in loc. à defect forma, numero 4.* ſed ſemper mos ſolennitatis expleri debet, *l. ex illo 13. ibi ſolennitatis more expleto. Cod. de appellationib.* vid Bornit. *libr. 2. de different. inſtrument. cap 22.* Pruckmann. *Volum. 2. conſil. 35.* Peregrinum *deciſion. 67. num. 5.* ne omiſſio ſolennitatis vitiet actum, *l. cum hi 8. §. ſi Prator 17. de tranſactionib.* Bald. *in l. hac conſultiſſima in princ. Cod. qui teſtament. facer. poſſunt.* Arnold. Raiger. *in theſ. Voc. actus. p. 40. num. 12.* Vnde etiam ubi ſolennitate opus eſt, ſemper præſumitur eam interveniſſe, Bald. *in l. cum Virum. num. 7. Verſ. hoc ſequitur de fideicommiſſ. per l. ſciendum 30. de V. O* Gylman. *lib. 4. Cor. 1. num. 40.* quod procedere maximè ſi ſolennitas alicujus actus auctoritate juris inventa ſubſtantialis forma ipſius actus, & de eſſentia ejus, tenent Baldus *in l. comparationes, num 5. Verſ. tertio oppono. Cod. de fid. inſtrument.* Vaſquez *in tractatu de ſucceſſ. & ultim. Voluntat libro 1. de teſtator. potentia. §. 3 num. 3.* hinc niſi ſtrictè obſervetur, actus ipſo jure nullus efficitur, *l. 9. §. ſed ſi quis rem 3. ff. ad exhibend. l. cum hi 8. §. ſi Prator 17 ff. de tranſactionib. l. 1. §* præterea 4. *Verſ. utrumque. ff. de ration. diſtrahend.* Bocerus *de inveſtit. feud. cap. 4. num 54.* Quamobrem qui ſe fundat in lege, quæ certas ſolennitates in aliquo actu requirit, ex ea non juvatur, niſi manifeſtè probaverit ſe omnes ipſius qualitates obſervaſſe, Marſil. *late in rubr. C. de probationib. num. 347.* Alex. *conſ. 77. num. 5. Volum. 7.* Curt. *conſ. 60.* Cacheran. *deciſ. 165. num. 6.* Quod ſi enim unam ex iſtis qualitatibus quis omiſerit, eum ſolennia obſervaſſe dici non poterit, Roland. à Valle *conſ. 72. num. 58. Volum. 3.* ac proinde totus actus ut corruat neceſſe eſt, *dict. cap. quia propter 42. ubi Dd. de Elect. cap. ſine exceptione 12. quaſt. 2.* Cyn. Bald. *in l ambiguitatis Cod. de teſtament. cap. cum dilecta 22. de reſcript.* Bartol. *in l. item. §. ſed ſi ita. ff. quod cujuſque univerſ. nom.* Iohannes Andreæ *in Verb. circa formam, in cap. prudentiam. §. 1. de offic. delegat.* ubi refert Hoſtienſ. ad hoc allegare textum juris divini ex *Deuteron. cap. 12.* qui præcipit hoc tan-

tum

tum facito Domino, nec addas vel detrahas, ita omiſſionem ſolennitatis ſubſtantialis in ſolenni quodam actu ipſum actum vitiare etiam in parte minima *ex l.* 9. *§. ſed ſi quis* 3. *verſ. nam mutata forma ad exhibend.* deducunt Bald. *in l.* 1. *de liber. & poſthum.* Antonius de Butr. *in cap. Piſanis. extr. de reſtitut. ſpoliator.* Felin. *in cap. dilectus. extr. de reſcript.* Grammatic. *deciſ.* 79. *num.* 11. Nævius *ad l.* 122. *§.* 2. *de Verb. Obligat. num.* 8. Hyppolit. Riminald. *conſ.* 249. *num.* 28. Tiberius Decianus *reſponſ.* 86. *num.* 1. *&* 5. *Volum.* 2. Pantſchman. *quæſt.* 23. *num.* 9. *lib.* 2. Bocer. *de inveſtit. feud. capite* 4. *num.* 66. unde etiam tales ſolennitates ne quidem inter ruſticos remiſſas eſſe, dicit Barthol. Muſcul. *de ſucceſſ. conſuet. claſſ.* 1. *membr.* 3. *lit. C. num.* 42. adeò ut ex illa omiſſione præſumptio doli oriatur, ita quidem ut nec probatio in contrarium admittatur, Angel. poſt gloſſ. *in l. fin. Cod. quod met. cauſ.* Curt. jun *conſ.* 50. *num.* 2. Pariſ. *conſ.* 100. *num.* 70. *Volum.* 1. Cacheran. *deciſ.* 58. *num.* 33.

Declara & limita I regulam procedere de ſolennitatibus propriè dictis, quæ actui ſunt ſubſtantiales, vel de ſubſtantiali vel gravi ſolennitate, ut loquitur Raiger. *d. loc. n.* 12. Nam aliàs requiſita minus ſolennia aut momentoſa actum non vitiant, *l.* 1. *§. ult. de Senat. inſpic.* quo caſu etiam omiſſionem levis ſolennitatis non vitiare maximè in conſiſtorio Principis, ut quæ ibidem non valde attenduntur, poſt Gail. 1. *obſ.* 41. *n.* 1. refert Carpzov. 2. *reſponſ.* 100. *num.* 16. *& lib.* 4. *reſponſ.* 37. *num.* 13. ubi tamen Leve videri non debet, quod ſæpius obſervandum jubet vel Lex vel conſuetudo. Tiraquell. *de retract. lignag. §.* 3. *gloſſ.* 1. *n* 4.

Declara & limita II. obtinere niſi æquitas evidens hoc poſcat ſolennia juris mutanda eſſe, *l.* 183. *ff. de R. I.* cujus exemplum extat in teſtamento inter liberos, quod ſubſiſtere duobus teſtibus adhibitis, tametſi aliàs numerus teſtium ſeptenarius ad ſolenne teſtamentum requiratur, dictat *l. hac conſultiſſima* 21. *C. de teſtam.* cujus intellectum plenius exponit Gail. 2. *obſ* 12. cui adſtipulatur Marcellus, ubi etiam minori ex magno damno ex æquitate ſubveniri debere, perhibet *in l. Dolum* 7. *ff. de reſtit. in integr.*

Declara & limita III ſi ſolennitas in actu aliquo non requiſita interveniret, ſed minus aptè, quo caſu actum non vitiare, patet *ex l.* 21. *in fin. ff. qui teſtam. fac. l.* 1. *§ fuit quæſitum* 13. *ad SC. Trebell. l.* 1. *in princ. C. de vet uxor. act.* Gail. *lib.* 1. *obſervat.* 66. *num.* 15. Petrei. *concluſ. criminal. concluſ.* 23. quia non præſumitur elegiſſe viam, per quam ejus intentio impugnetur, argum. *l. ſi miles* 3. *de teſtament. milit.* ſed potius demonſtrationis, quam neceſſariæ diſpoſitionis & coarctationis ergo poſuiſſe, Em. Soarez *in addit. Gomez. cap.* 11. *num.* 6. *tit.* 4.

II.

Solennitates intrinſecæ præſumuntur, *§. ſi ſcriptum* 17. *inſtit. de inutil. ſtipulat. l. jurigentium* 7. *§. quod ferè* 12. *ff. de pact. l. ſciendum.* ubi Jaſon. *de V. O.*

Limita I. niſi qualitas actus ex loco & tempore repugnet, quia non veriſimile eo loco & tempore potuiſſe intervenire, Maſcard. *de probationib. concluſ.* 1314. *num.* 15.

Limita II. niſi lex vel ſtatutum vellet eam ſolennitatem expreſſe probari, Maſcard. *d. loc. num.* 16. Iaſon. *in d. l. ſciendum. n.* 25.

Limita III. in ſolennitate intrinſeca requiſita à ſtatuto, ea enim non præſumitur, quia impropria eſt probatio, ſed probari debet, Iaſon. *contra* Bald. *in d. l. ſciendum. n.* 26.

Limita IV. quando teſtis deponeret de aliquo contractu, niſi ſpecificè ſolennitatem intrinſecam declaret, non præſumitur, Maſcard. *dict. concluſ.* 1314. *num.* 19. de qua tamen dubitat, quia repugnat expreſſe *cap. ſicut* 16. *de ſententi. & re iudicat.*

Limita V. ſi contrarium fuerit probatum, vid. Iaſon *in d. l. ſciendum. n.* 24. Maſcard. *d. concluſ.* 1314. *num.* 20. licet enim præſumatur, in contrarium tamen admittitur probatio, *gloſſ. in d. c. ſicut. in gl. pen. in fin.*

III.

Solennitates extrinſecus advenientes niſi probentur non præſumuntur, *l. ſciendum* 30. *ff. de V. O.* ubi Dd. & Zaſ. *l. quacunq;* 13. *§. fin. ff. de public. in rem act.* ibique gloſſ. *in Verb. auctore.* Caſtrenſ. *in l. ſum heres. numero* 1. *C. de repud. Vel abſtinend. hered.* VVeſenbec. 2. *conſ.* 65. *num.* 3. Iaſon. *in l. tranſactio* 10. *C. de tranſact.* Gail. *lib.* 2. *obſervat.* 71. *num.* 5. ubi declarat procedere ſi nimirum defectus ſolennitatis requiſitæ in judicio à parte adverſa allegatus ſit.

Limita ergo I. non obtinere quando defectus ſolennitatis extrinſecæ non eſt à parte gravata allegarus, quo caſu ſtat præſumptio pro inſtrumento, quod nimirum omnia ritè & acta & celebrata ſint. Alex. & Roman. *in dict. l. ſciendum.* Imol. *in c. dilectus. n.* 20. *in fin. de conſuet.* Felin. *in c. ſicut de rejudic.* Mattheſilan. *ſing.* 12. *incip. uera. quod Apoſtill. ibid. n.* 5. *p.* 18. *c. ea noſcitur* 6. *extr. de his quæ fiunt à Prælat. ſine conſenſ. Capit.*

Limitá II, propter diuturnitatem temporum, ob quam præſumitur ſolennitatem extrinſecam præceſſiſſe, *l. ſi filius* 10. *Cod. de petit. hered. l. qui in aliena* 6. *§. ſed eſſi* 1. *cum gloſſ. ibid. ff. de acquirend. hered.* Gail. *lib.* 2. *obſervat.* 71. maximè ſi tale ſit tempus cujus initii memoria non extat, Dec. *conſil.* 409. *num.* 13. *Verſ. pro Vera reſolutione. colum. fin.* Bald. *conſil.* 41. *illud aſſeram. col.* 6. *Volum.* 1. Ruin. *conſil.* 35. *adeò plenè. num.* 18. *Verſ. præterea. Vol.* 1. Pacian. 1. *conſ.* 20. *num.* 77.

Limita III. quando interveniſſet juramentum, Anton. de Butr. *in cap. quod ſicut de Elect. & in cap. ſi diligenti de foro compet.* ſupplet enim hoc omnes ſolennitates alioqui requiſitas, Alex. *conſ.* 53. *n.* 6. *verſ. aut non enter Venit. Vol.* 3. Ioh. Andreæ ad Specular. *de ſententi. §. ut autem. Verb. procedendum.* Grammatic. *conſ. ex Vol.* 108. *n.* 77. Anton. Gabr. Roman. *lib.* 2. *de jurejur. concl.* 5 *n.* 14. VVeſenb. 1. *conſ.* 23. *n.* 22.

Limita IV. quando interveniret decretum judicis, Speculat. *in titul. de empt. & Vendit. §. nunc Videndum. verſ. & generaliter.*

Limita V. In judice actum judicialem faciente, quia tunc præſumitur ſolennitatem extrinſecam interveniſſe, Socin. *in tr. fallent. reg.* 463. ubi hoc & in laudo arbitratorum locum habere reſpondet.

Limita.

Limita VI. in actu modici præjudicii facta à viro bono Matheſilan. *ſing.* 12. *n.* 3. adde Honthem. 2. *art. Notar. c.* 5. *n.* 23. ubi undecim limitationes enumerat. Maſcard. *de probat. concl.* 1315. *per tot.*

IV.

Solennitatis defectus nunquam poteſt corrigi, Decius *in l. ſi librarium. de R. I. l. Gallus* 29. *§. Videndum* 14. *de liber. & poſthum.* Dd. *in l. Imperator. de ſtat. homin.* Felinus *in cap. ex literis. de fid. inſtrum.* Auguſtin. Beroz *conſ.* 3. *Reperitur inſtrumentum. num.* 2. *Vol.* 2. *fac l.* 4. *§. condemnatum* 6. *de re judic.* ubi Alex. Bart. *in l.* 1. *§ parte, quod ſi aut clam.* Pantſchman. 2. *quæſt.* 23. *num.* 11.

V.

In ſolennitatibus conſuetudo loci, in quo actus celebratur, debet attendi *l. cum fundum* 48. *ff. de evict. l. ſemper in ſtipulationibus* 34. *ff. de R. I. l.* 1. *C. de emancip. liberor. ibidemq; gloſſ. Verb. dummodo. l.* 2. *quemadmod. teſtam. aper.* Dd. *in cap. quod Clerici. de for. compet.* Cephal. *conſ.* 170. *num.* 21. *Vol.* 2. *incip. in cauſa. Gail.* 2. *obſ.* 123.

VI.

Solennitas requiſita in actu faciendo requiritur etiam in eo reparando & reficiendo, Iaſon *in repet. l. quo minus. n.* 189. *ff. de fluminib.* Gail. 2. *obſ.* 61. *num.* 5. ubi limitat, non procedere, ſi à Tyranno vel tempore belli ab hoſtibus Eccleſia vel civitas deſtructa, aut caſtrum dirutum ſoloque æquatum ſit: quo caſu tantum abeſſe, quod jura ſua amittant, ut etiam alio loco reſtaurata eadem retineant, concludit.

CAP. XXXVIII.

Solicitudo.

Axioma 1.

Solicitudo temporalium ſuffocat ſpiritualia, *c.* 1. *§. gibbus. diſt.* 49.

II.

Solicitudo pia eſt, egenorum commodis intendere, *capit. divina* 4. *diſtinct.* 87.

III.

Solicitudine nimia elicita non valent, *capit. ſi quando* 5. *extr. de reſcript.*

CAP. XXXIX.

Solitum, Conſuetum.

Axioma I.

Solita fieri, facta eſſe creduntur, *l. ſemper in ſtipulationibus* 34. ubi Dd. *de Reg. Iur. l. neque natales* 10. ubi Baldus *Cod. de probat.* Welenb. *conſ.* 44. *num.* 64. Everhard. à Mittelb. *in loc. Top. loc. ab uſitat. ſive ſolertia.* Vult. 3. *c conſ. Marp.* 32. *num.* 112.

II.

Solitum dicitur non tantum id, quod ſæpius, ſed & quod ſemel accidit vel factum eſt, Bart. *ad l. Mela* 14. *§. ſed ſi alimenta, per ill. text. ff. de alim. legat. & ad l.* 2. *verſ. ſecundo quaro. C. quom. & quando judex.* Alex. *conſ.* 5. *ſi vera ſunt. col. ult. lib.* 5. Corn. *conſ.* 28. *in fin. Vol.* 3. Roch. de Curt. *in rubr. de conſuet. q.* 5. *n.* 43. Cagnol. *ad l. diem functo. n.* 97. *ff. de offic. aſſeſſor.* Gœdd. 3. *conſ. Marp.* 26. *num.* 143.

III.

In dubio ſecundum id, quod fieri ſolitum eſt, interpretatio fieri debet. *l. quod ſi nolit* 31. *§. quia aſſidua* 20. *ff. de adil. edict. l. ſemper in ſtipulationibus* 34. *de Reg. Iur. l. eum qui probabilem* 19. *C. de Epiſc. & Cler. e.* 1. *& ibid.* Cardin. Iohan. Calderin. in Panorm. Imol. *de Cleric. non reſident.* Roland. à Valle *conſ.* 81. *num.* 14. Cephal. *conſ.* 96. *num.* 3. *& conſ.* 194. *num.* 16. Cravet. *conſ.* 77. Socin. jun. *conſ.* 2. *num.* 25. *Vol.* 1. Qui enim facit, quod plerunque fit, doloſè agere non cenſetur, *l. quid ſit fugitivus. §. apud Labeonem* 12. *de de adil. edict.* Iaſon *in l. certi condictio. §. ſi nummes. ſi cert. petat.* Alberic. *in l. dolum. num.* 6. *Cod. de dolo.* Ancharan. *cap. cum Venerabilem. notab.* 2. *verſ. & fortè eſt ratio. de conſuetudin.* Marſil. *conſ.* 90. *num.* 11. *&* 12. *& conſ.* 100. *num.* 11. Decius *conſ.* 473. *num.* 8. Cravett. *conſ.* 6. *num.* 78. Decianus *reſp.* 29. *num.* 16. *Vol.* 1.

CAP. XL.

Solvere, Solutio.

Axioma I.

Solvere & promittere ſunt paria, *l. ult. C. ad L. Falcid.*

Intellige, ſcilicet quoad comprobationem actus, ſecus verò, quoad repetitionem, qui enim cum exceptione, ut quatenus facere poteſt conveniatur, ſolverit, tutus eſſet, non repetit, *l.* 8. *ff. de condict. indeb.* at ſi illud tantum promiſerit, non magis tenetur, quàm antea, *l. quod ſi maritus* 3. *ff. de conſtit. pecun.* Coſta. *ad d. l.* 8. *de condict. indeb.*

II. Solve-

II.

Solvere qui non poteſt in termino, interim perjurus non ſit, Bald. *in c. 1. §. qua fuit. prim. cauſ. benef. amitt.* uti ait, quod licet ſit perjurus ad actum, non tamen eſt perjurus quoad reatum, Gail. 1. *obſ.* 142. *n.* 4.

III.

Solvere non dicitur, qui pignora aut fidejuſſores licet idoneos offert, *l. 4. §. ait Prætor* 3 *de rejudic. junct. l. quod ſi non ſolvere* 10. *de pign. act.* Berlich. 2. *concluſ.* 41. *num* 13. *Verſ. quod uſque.* Reincking. *de retract. conſang. quæſt.* 6. *num.* 60. *& ſeqq.*

IV.

Solutionis dies æquè pars eſt ſtipulationis atque ſumma ipſa, *l.* 1. *§.* 2. *ff. de edend.*

V.

Solvere plus debito nemo præſumitur, Angel. *conſ.* 126. *num.* 2. *Verſ.* 1. Nev. 2. *conſ.* 96 *num.* 14. *in fin.* Tiraquell. *de retr. ret.* 1. *§.* 1. *gl.* 8. *num.* 35. Bertaz. 1. *conſult. deciſ. conſ.* 70. *n.* 7. quia nemo tam fatuus eſſe cenſetur, ut plus ſolvat, quàm debeat, *l. cùm de indebito* 25. *Verſ. quis enim ſolvit. de probat. fac l. ult. C. arbitr. tutel.*

VI.

Solvens partem debiti ex unica tantum cauſa procedentis, videtur totum debitum agnoſcere, *l. cum noſtiſmi* 7. *§. amò* 5. *cum ſeq. C. de præſcr.* 30. *ann.* & ideò per partem debiti ſolutam creditor cenſetur in toto jus ſibi ſalvum retinuiſſe, exempl. *in l. ut qui uſumfr.* 20. *ff. quib. mod. uſumfr. amitt.* ubi habens uſumfructum fundi, ſi tantùm eo ſimpliciter utatur, & non fruatur, per uſum ſcienter receptum, non amittet uſumfructum, quia, ut inquit Baldus *ibidem*, per uſum partis ſcienter receptum, retinetur poſſeſſio totius partis, vide Florian. *in d. l. ut qui uſumfr. n.* 1. *Verſ. extra. uſque ad fin. colum.* 2. *& ibi* Fulgoſ. *num.* 3. *Verſ. hac lex inducitur. col.* 2. Caſtrenſ. *num.* 1. & plenius *in l. ſi prius. num.* 2. *Verſ. & per illam. ff. de aq. pluv. arc.* Speculat. *in §* 1. *num.* 17. *Verſ. quod ſi cum deberem. & num.* 22. *Verſ. ſed pone miles. de præſcript.* Iohan. Andreæ *in cap. plus ſemper. num.* 6. *Verſ. ſolvit. de Regul. Iur. in* 6. Bart. *in d. l. ſi prius. num.* 12. *Verſ. ultimo.* Dyn. & *ibidem* Albert. *de aq. pluv.* Pacian. *conſ.* 101. *num.* 2.

VII.

Solve & repete, ita Dd. *in l.* 2. *C. ad L. Cornel. de falſ. c. debitores* 6. *extr. de jurejur.* Rota Genuenſ. *deciſ.* 3. *n.* 10 Oldendorp. *cl.* 4. *act.* 17 *Verſ. pen.* Wilhelm. Ant. de Freundſperg *de reſcr. morator. concl.* 63. *n.* 212. *g.* 3. Calvinus *in Lexic. ſub Voc. ab.* Eſt. Quod Brocardicum nequaquam univerſale, ſed ſingulare in caſibus exceptis, verbi gratia, inſtrumenti guarentigionati reſtè ſtatuunt, Card. Tuſch. *pract. concl. lit. S. concl.* 34 Herrg. *de fidejuſſ. c.* 2. *n.* 100 (1) quia dolo facit, qui petit id quod redditurus eſt, *l. in condemnatione* 173. *dolo* 3. *de R. I.* (2) quia intereſt potius non ſolvere, quàm ſolutum repetere, *l. C. de*

l.3.C.de solut. l.si stipulatur 55. ff.de fidejuss.l.3. de compens. l.nemo adeo 171. de R. I. Anton. Faber *in l.ult. si quis eautum. in judic.* Exceptiones seu casus speciales vid. *in l.2.C.ad L.Cornel.de falsf. c. debitores 6.de jurejur.* Wilhelm. de Freundsperg *de resc. morator. concl.63. n.212. g.3.* nec similis est sententia germanica Gelt vor/Recht nach (ut putant nonnulli Dd.) Wehn. *pr.obs.lit.g. f.159.* quia & Wehner. & Oldendorp. de casu inverso loquuntur.

VIII.

Solutum pro extinctione debiti semper præsumitur in favorem recipientis, *l.cum de indebito 25.pr.Gerf.sin Gerò ab emitio.ff.de probat.* Corn. *cons.169. n.13. Gerf.respondetur. Vol.1.* Facian.*1.cons.150. n.10.*

IX.

Multa rectè solvuntur, quæ non legitimè exiguntur, *l.cum is 32.§.mulier 2.de condict.indeb.* Exemplum vide *in c.si Gerò expressum. in Auth.de hered. Falcid.* ubi heres institutus piè quidem facit, ut hereditatem adeat, attamen eadem pietas adeò non obligat, ut ad adeundum lege compelli possit, idem comprobatur per text. *in l.pen. §. illa. de necess.serv.hered. inst.* ubi testator heredes hortatur, ne adeò impii existant, ut servos liberalitate & legato defuncti, quamvis servi permaneant, defraudent: non tamen inde mox sequitur, servos ab heredibus relictum jure exigere posse, Pantschmannus *leb. 2. quæst.6. num.48.*

X.

Solvendo esse & idoneus quisque tamdiu præsumitur, donec probetur contrarium, Mascard. *de prob. concl.326. n.ult.* facit egregiè *l. eum 4. de jure codic.* quod quomodo fiat, exponit idem *concl. 739. incip. facultatis.* & post eum Carpzov.*4.resp.38. n.10.* ubi plures allegat.

XI.

Solutio intelligitur fieri in causam solventi minus onerosam *l. 1. ff. & l.1.C.de.solut.l. si usuras 28. C.de usur.* Wesenb.*1. cons.4. n.8.* unde in quamcunque causam in ipsa solutione solutum se velle dixerit debitor, in eandem solutum accipiatur, *d.l.1.in pr. ff.de solut.* Exempla sunt *in su l.5. §.1. l. 24. l.102. §.1. ff. eod. tit.* nec quicquam impediet contradictio creditoris, quin debitor in eam causam liberetur, quam in solutione expressit Hillig. *in Don. enucl. l. 16. c. 12. lit. B.* aliàs si neuter hoc expresserit, solutum ita accipiendum, quo magis debitori prosit, & is graviori debito liberetur, *l.3.ff.de solut.* quod fiet, si solutum magis in usuras debitas *d. l. 5. §.2. Gerf. si forte*, quam sortem accipiatur, etiamsi contrarium ordinem scriptura præ se ferat, *l.4. dict. tit.* Hinc & in dubio solutionem intelligi potius fieri ex causa censuali quàm emphyteutica vel feudali, infert Matth.de Afflict. *§.si quis per 30.annos not.ab.6. de feud. defunct.*

XII.

Solutum ubicunque destinatur, ibi intelligitur esse contractum, *l. contraxisse 20.ff.de O. & A.* Iason & Dd. *in l.1. de eo quod certo loc. l.3.ff.de reb. autor.*

autor. judic. poſſid. adeò ut licet alibi revera ſit contractum, locus tamen ille non attendatur, Iaſ. poſt Bart. *in d. l.* 1. *num.* 4. *l. unic. C. ubi conven. qui cert. loc. l. heres abſens* 19. *§. fin. ff. de judic. l. eum qui* 5. *§.* 1. *ff. de conſt. pecun.* nec ibi forum ſortiantur contrahentes ex contractu, ſcilicet quoad directam actionem (licet arbitraria in domicilio exerceri poſſit, Iaſ. *in d. l.* 1. *in fin.*) ſed tantum eò loci, quò ſolutio deſtinata eſt, Weſ. *t. conſ.* 14. *n.* 54.

XIII.

Solvitur unumquodque eodem modo, quo ligatur, *l. ab emptione* 58. *ff. de pact. l. nihil tam naturale* 35. *ff. de R. J.* Weſenb. 1. *conſ.* 7. *num.* 7. contrario enim jure pereunt omnia, quæ jure contrahuntur, *Lomnia* 100. *ff. prædict. tit.* ac proinde Paulus *in l. ferè* 153. *eod. tit.* obligationis ac liberationis eandem rationem ſtatuit, ita videlicet ut quibuſcunque modis obligamur, iiſdem ferè in contrarium actis liberemur. Vide Philip. Matth. *ad d. l.* 35. *n.* 2. & *ibidem* Hippolit. à Collibus.

XIV.

Solutio ultra id quod actum eſt, non extenditur, Iaſ. *in l. un. C. de error. calculi, n.* 6. quæ tranſactioni hac in parte adæquatur, Iaſon *in l. ſi de certa. C. de tranſact. num.* 4. *l. Emptor* 47. *§. Lucius* 1. *ff. de pact.* ut ultra id, de quo expreſsè actum eſt, extendi ad alia bona nequeat, Alex. *conſ.* 46. *num.* 7. *Vol.* 1. Ancharan. *conſ.* 330. *num.* 1. & 2. quia actus ultra non operantur, quam geruntur, Weſenb. 2. *conſ.* 52. *num.* 49. Et ideò ſolutio non tollit aliam obligationem, quam in cuius cauſam facta eſt, *l. qui per colluſionem* 49. *§.* 1. *ff. de act. emp. l.* 8. *Verſ. ubi enim dua. ff. de eo quod cert. loc. juncti. l.* 1. & *ſeqq. ff. de ſolut.* Carpzov. *p.* 2. *conſt.* 31. *defin.* 13. *n.* 4.

XV.

Solutio non præſumitur, ſed probari debet, Weſenb. 2. *conſ.* 72. *num.* 5. *l. ſi ex maiore* 7. *C. de Except. l. ult.* & *l. judicatum* 22. *C. de ſolut. l. teſtium* 18. *C. de teſtib.* 16. *l. ult. C. ſi cert. pet. l. aſſeveratio* 10. *C. de non num. pecun. l. quingenta* 22. *l. cum de indebito* 25. *de probat. l.* 2. *C. de donat. ante nupt.* præcipuè ab eo, qui allegat *d. l. aſſeveratio* 10. *de non num. pecun. l.* 11. *C. de probat. l. in exceptionibus* 19. *ff. eod. in fin.* Bart. *in l.* 1. *num.* 3. *de Except* quia ſolutio eſt facti, *d. l.* 25. *§.* 1. *ff. de probat.*

XVI.

Solutioni ſimilis eſt præſcriptio 30. annorum *l. ſi pupilli* 66. *§. ult. de ſolut.* Balb. *tract. de præſcript. part.* 1. *in princ. quæſt.* 6 *num.* 4. qua non modò tollitur omnis actio, *l. omnes* 4. *l. ſicut* 3. *C. de præſcript.* 30. *annorum*, ſed omnis etiam obligatio tanquam ſolutione facta. *princip. Inſtit. quibus modis toll. obligat.* Gloſſ. *in rubr. de diverſ. & tempor. præſcript.* VVeſenb. 1. *conſ.* 4. *num.* 105. ubi Felin. *n.* 4. *cap. ad aures* 6. *ubi Dd. de præſcr. l. ſi quis* 8. *C. de præſcript.* 30. *annor.*

XVII.

Qui ſolvit, eo ipſo contractum approbare dicitur, *l. ad ſolutionem* 5. *C. de rejudic. cap. quoad conſultationem* 15. *eod. tit.* Gozadin. *conſ.* 38. *num.* 19.

Speculat. *ſub tit. de Syndico. num.* 7. Alex. *conſ.* 127. *col.* 1. *Col.* 5. ſiquidem ſolvens aliquid virtute tranſactionis, eo ipſo tranſactionem, Calcan. *conſ.* 101. *in fin.* & ſolvens virtute ſententiæ, eam aprobare cenſetur. Vult. 3. *Conſil. Marp. conſ.* 29. *num.* 206.

XVIII.

Vnica ſolutio non facit præſumi in præteritum eſſe ſolutum, Baldus *in l. quicunque. num.* 3. *Verſ. nunc venio. Cod. de apoch. public.* Pacianus *de conſ.* 98. *num.* 47.

XIX.

Solvuntur ſine conditione, quæ promiſſa ſunt ſine conditione, *c. inter cætera* 22. *q.* 4. *c. nn. in fin. z. q. ult.*

XX.

Solvere quod anteceſſor conſuevit, ad id ſucceſſor tenetur. *cap. ex parte* 18. *exer. de cenſib.*

XXI.

SOLUTIONE eius, quod debetur tollitur, & extinguitur obligatio, *l. nulla* 5. C. *de ſolut. l. ſolvitur* 5. *ff. quibus modis pignus vel hypoth. princip. Inſtit. quibus modis tollitur obligatio.* Bartol. *conſ.* 67. *Satis dubiè. in fin. lib.* 1. Johann. de Anan. *conſ.* 10. Decius *conſ.* 449. *num.* 36. Abbas *conſ.* 97. *Viſo. in princ. lib.* 2. Alex. *conſ.* 17. *Requiſitus in cauſa. num.* 3. *lib.* 1. Baldus *conſ.* 192. *& conſ.* 175. *lib.* 2. Ancharan. *conſ.* 318. *In queſt. num.* 2. Surdus *conſ.* 145. *num.* 14. *&* 15. *& conſ.* 150. *num.* 96. Cardin. Tuſch. *lit. S. concl.* 340. Carolus de Graſſis *de except. except.* 25. *n.* 6. Pyrrh. Maur. *de ſolut. cap.* 54. *per tot.* Steph. Gratian. *diſc. for. tom.* 4. *cap.* 675. *num.* 36. [Nec refert, an ea fiat pro ſciente, vel ignorante, invito, vel volente, *l. ſolutione* 23. *l. ſolvere* 53. *ff. de ſolut. l. ſolvendo* 39. *ff. de negot. geſt.* Ipſo enim geſtu, hoc eſt, quod pro alio ſolvitur, dicitur eius negotium geſſiſſe; ita ut ipſum liberet ab obligatione, & paret ſibi actionem negotiorum geſtorum, Sichard. *ad l.* 9. *n.* 5. C. *de ſolut.* quod tamen diſtinctionem recipit, ſi enim pro invito ſolvat, repetitio ei nullo modo conceditur, *l. fin. C. de negot. geſt. l.* 53. *ff. mandat.* ſi verò pro ignorante & utiliter & è re debitoris, ſolverit, dabitur negotium geſtorum actio, *l. cùm pecuniam* 43. *ff. de negot. geſt.* Cagnol. *ad l. invito* 69. *ff. de R. I.* Arum. ubi ad contraria reſpondet *exerc.* 16. *theſ.* 1.

Amplia

Amplia primò in ſolutione facta de mandato Judicis, quia ſolvens liberatur, & eſt ſecurus, *l. non videtur* 107. §. *qui juſſu* 1 *ff. de Regulis iuris. l. liberto* 21. §. *Lucius* 3. *ff. de annuis legat.* Bart. *in l. creditor in princip. ff. de ſolut.* Bald. *conſ.* 528. *lib.* 2. Menoch. *conſ.* 68. *num.* 12. *cum ſeqq.* Farin. *in praxi crimin. p.* 3. *quæſt.* 97. *num.* 111. Gutier. *pract. lib.* 1. *quæſt.* 113. *num.* 4. Rot. *deciſ.* 151. *& deciſ.* 849. *num.* 2. apud eundem Farin. *in prima collect. noviſſimarum.* Declara, niſi fiat de mandato Judicis injuſto, ſecundum Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 18. *n.* 10. *cum ſeqq.* & Farinac. *d. quæſt.* 97. *num.* 112.

Amplia ſecundò, quod ſolutione eius, quod debetur, ne dum tollitur omnis obligatio, ſed etiam hypotheca. Gloſſa *verb. tollitur, in princip. Inſtit. quibus modis toll. obligat.* Beroi *conſ.* 204. *num.* 7. *lib.* 1. Bald. *conſ.* 263. *Initium. lib.* 5. Alex. *conſ.* 106. *Viſis. in fin. lib.* 6. [Unde & ſolutione tolli & reſolvi totum jus pignoris ſine traditione, patet *ex l. ne creditores* 10. *C. de pign. act. l. acceptam* 19. *C. de uſur. l. obſignatione* 3. *C. de ſolut. l. ſi cum venderet* 13. ubi Caſtrenſ. *de pignor. act. l. ex vectigali* 13. *de pignorib.* quia reſoluto jure datoris, reſolvitur & jus acceptoris, *dict. l. ex vectigali* 13. *de pignorib.* Weſenbec, *libr.* 1. *conſil.* 2. *num.* 68.]

XXII.

Solutionem diminutam creditor recipere non tenetur, *l. tutor* 41. §. *Lucius* 1. *ff. de uſur.* partis enim ſolutio multa affert incommoda, *l. planè* 3. *ff. famil. herciſc.* Gloſſ. Bart. & Alex. *in l. quidam æſtimaverunt. ff. ſi certum pet.* Surdus *deciſ.* 186. *num.* 2. Solutio verò facta videtur de reliqua ſumma, quando aliquid petitur de reſto, Maſcard. *de probat. concluſ.* 1111. *num.* 20. Parlador. *rer. quotid. lib.* 2. *cap fin. p.* 5. §. 1. *num.* 20.

XXIII.

Solvens in dubio videtur ſolvere de pecunia ſua, & non de pecunia illius, cuius nomine ſolvit, *l. ſi defunctus* 10. *C. arbitrium tutelæ.* Menoch. *conſ.* 12. *num.* 20. *& 22. & de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 46. Chaſſan. *in conſuetud. Buagund. rubr.* 4. §. 14. *verb. meubles. num.* 5. Burg. de Pace *conſ.* 3. *num.* 73. Maſcard. *de probat. concl.* 611. *& concluſ.* 1159. *& concluſ.* 1159. *& concluſ.* 1319. *num.* 12. Surdus *de aliment. tit.* 6. *quæſt.* 8. *num.* 51. Gam. *Luſitan. deciſ.* 247. *num.* 2. Cald.

Pereira *de empt. & vendit. cap.*20. *num.*13. Rot. *decis.*339. *ad fin. apud Farinac. in* 1.*collect. noviſſimarum.* Et præſumitur ſolvere ob cauſam graviorem, Menochius *conſ.* 231. *num.* 28. *& conſ.* 1185. *num.* 14. *& conſ.*1187. *num.*26.

XXIV.

SOLVENS alii, quam vero creditori, non liberatur, *l.ſi unus* 27. §.*pacta. verſ. ante omnia. ff. de pactis.* Surdus *deciſ.*60. *num.*1. Gratianus *diſcept. forenſ. cap.*20. *à num.* 30. *& cap.*194. *num.* 17. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ.tom.* 7. *lit.S. concluſ.*340. *num.*48. *cum ſeqq.* ubi *num.*51. cum Abb. *conſ.*80. *lib.*1. ampliat, ſolutionem factam alteri, quàm ei, cui debetur, non liberare ſolventem, etiamſi accipiens caveat cum fidejuſſione de relevando illum indemnem.

XXV.

SOLVI non poteſt aliud pro alio invito creditori, *l.*2. §. *mutui datio* 1. *& ibi gloſſa in fin.* ac latè Iaſon *ff. ſi certum petatur. l. promiſſor* 21. §. *fin. ff. de conſtitut. pecun. l. item liberatur* 6. §. *qui paratus* 1. *ff. quibus modis pign. vel hypothec. l.eum à quo* 16. *cum l. ſeq. Cod.de ſolutionibus.* Socinus *regul.* 28. Cotta *in memorab. verb. ſolvi, pag. mihi* 767. Donatus à Fina *tom.* 2. *communium opinionum, lib.*8. *tit.*27. *de ſolutionibus, num.*36. *pag. mihi* 393. Vitalis de Camban. *in tract. clauſul.* 376. *numero* 1. Thomas de Thomaſſet. *in floribus Legum reg.*31. Guttier. *de iuram. confirmat. part.* 1. *cap.*29. Eſcobarb. *de ratiocin. cap.*15. *num.*1. Pichardus *in diſputat. de Mora. num.* 97. Surdus *deciſ.*224. *n.*16. Cevall. *commun. contra comm. quaeſt.* 899. *num.*97. *tom.* 4. Garc. Gironda *de privileg. ſeu exempt. explicat. numero* 203. Antonius Monach. *Bononienſ. deciſ.*35. *num.* 8. Cardinalis Tuſchus *d.lit. S. concluſ.*354. latè Pyrrh. Maur. *dict. tract. de ſolutionib. cap.* 7. qui huic regulæ plures ampliationes & viginti ſex limitationes aſſignat. Leo *Valent. deciſion.* 184. *numer.*19. Duranus *Rotæ deciſ.*1. *numero* 1. *& num.* 2. Quando verò aliud pro alio de conſenſu creditoris ſolvitur, tunc per talem ſolutionem extinguitur obligatio, Gozadinus *conſil.* 38. *numer.* 8. Surdus *conſilio* 145. *num.* 14. *& ſequent.* quos refert Cardinalis Tuſchus *dict. lit. S. concluſ.*340. *num.*31. [In obligatione tamen ſæpe aliud eſſe, quàm in ſolutione, patet.

patet *ex l. 1. de penu legat. l. 9. collata. cum l. 35. de aur. legat.* C. Arg. *ibid. theſ. 3. add. & l. obligationum* 44. *§. 5. de O. & A. ubi gloſſ. pluribus exemplis id illuſtrat, & ibidem* Giphan.]

XXVI.

SOLVERE minus dicitur qui tardiùs ſolvit, & plus ſolvere dicitur qui ſtatim ſolvit, *l. ut ſi cui* 22. *§. 1. l. minus* 32. *ff. de verborum ſignificat. l. ſolidum* 85. *ff. de ſolutionib. §. plus ante pen. Inſtitut. de fideiuſſ. §. ſi quis agens* 33. *verſ. plus autem. Inſtitut. de actionib. cap.* 1. ubi Doctores *de plus petir.* cum aliis adductis per Tiraquell. *de retractu lignag. gloſſ.* 18. *§.* 1. *num.* 35. Surd. *conſ.* 345. *num.* 9. Menoch. *conſil.* 35. *num.* 27. [Hartman. Piſtor. 1. *quæſt. pract.* 15. *num.* 75. Solidum etiam non ſolvit tàm is qui nihil ſolvit, quàm qui non totum, Bart. *ad l. item illud* 7. *§. ſi cuius dolo. num.* 1. *ff. de tribut. action. per text. in l.* 32. *ff. de V. S.* Ubi minus ſolvere dicitur, qui tardius ſolvit, cum bis det, qui citò, h. e. ſine mora det, juxta illud Auſonii:

Si benè quid facias, facias citò, nam citò factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

add. & Cujac. *ad l.* 84. *l. continuus. §. qui inſulam. ff. de V. O. l. Celſus* 23. *ff. de recept. arbitr. l. eiſi poſit tres* 8. *ff. ſi quis caution. in judic. ſiſtend.* idem Cujac. *in tr. ad African. ad l. traiectitia. ff. de O. & A.* quia qui ſtato præſtitutoque die non ſolvit, in mora eſſe dicitur, *l. magnam.* 12. *C. do contr. ſtipulat. l. qui Roma* 122. *§. Flavius* 21. *l. ſi fundum* 114. *de V. O. l. mora* 32. *ff. de uſur.* cum majus plerunque ſit compendium temporis, quàm quantitatis, juxta illud, in tempore venire, quod omnium primum eſt, de quo Gœdd. *ad l.* 12. *§.* 1. *n.* 6. *de V. S.*

CAP. XLI.

Sopita extincta.

Ius ſemel extinctum amplius non reviviſcit, *l. quod res* 89. *§. aream* 8. *de ſolut. cap. quaris à me* 129. *de conſecrat. diſtinct.* 4. Gothofred. Anton. qui plures allegat, *diſputat. feudal.* 6. *theſ.* 6. *lit. a.* vid. & Hartman. Piſtor. hoc declarantem *lib.* 2. *quæſt.* 36. *n.* 29. *& ſup. lit. l. c. lm.*

CAP. XLII.

Sors, Sortilegium.

Axioma I.

Sors non eſt aliquid mali, ſed eſt res in dubitatione humana divinam indicans voluntatem, *cap. ſors* 26. *quæſt.* 2. unde videmus in caſibus dubiis plerumque rem ſorti committi, *l. cum ambo* 14. *ff. de judic. l. generaliter* 24. *§. quid ergo* 17. *ff. de fidecommiſſ. libert. l.* 5. *ff. famil. herciſc. l.* 3. *in princ. C. commun. de legat. §. optiones* 23. *Inſtitut. de legat. Novell.* 162. *cap.* 3. *in fin.* Anton. Faber *in Cod. lib.* 3. *tit.* 25. *definit.* 2. *num.* 1. Carpzov. *part.* 1. *conſtit.* 7. *defin.* 23. *num.* 3. *& part.* 3. *conſtit.* 15. *defin.* 41. *num.* 4. Vbi enim humanum non ſufficit conſilium, ibi fortuna altercationem dirimere poteſt, Bald. *in cap. cum omnes, col.* 12. *extr. de conſtit.* cum non incongruum ut in re ambigua judex eligatur fortuna, Laurent. Tennin. *in tractat. cautel. caut.* 179. *num.* 18. hinc evenit quod in interdicto uti poſſidetis data probationum paritate ſorte decidi poſſe quæſtionem, cenſuerit gloſſ. *in cap. licet cauſam. Verb. uti poſſideris, extr. de probat.* ubi etiam Felinus *num.* 44. vid. & Cujac. ut qui ſortis & fortunæ judicium jure divino & humanæ approbatum eſſe latè & eleganter probat in recitat *ad l.* 12. *de option. legat.*

II.

Sortibus non facile credendum, *cap. non ſtatim. cap. non exemplo* 26. *quæſt.* 2. imò prohibentur, *cap. ſortes* 26. *quæſt.* 5. Licet enim ſortibus nihil mali inſit, prohibentur tamen fidelibus: ne ſub hac ſpecie divinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent, *cap. ſors. §. his ita.* 26. *quæſt.* 2. & ideo in electione ſpecialiter prohibitæ ſunt, *cap. ult. extr. de ſortileg.* ita facti quæſtionem ſorte non eſt dirimendam, text. eſt *in l. duo ſunt Titii* 30. *ff. de teſtament. tutel.* ſecus tamen eſſe in quæſtionibus juris, ut quæ fortunam judicem habere poſſunt, patet *ex l. ſed cum ambo* 14 *ff. de judic. l. ſi* 3. *in princ. Cod. commun. de legat.*

III.

Sorti unuſquiſque ſubiicitur ex ſuo admiſſo, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur, *c. crimen.* 1. *quæſt.* 4.

IV.

Sortilegia jure ſunt prohibita, *l. nemo* 5. *C. de maleficis & de mathematic. can.* 1. ibique gloſſ. *can.* 25. *quæſt.* 1. *c. ult. de ſortileg.* & ideo graviter puniuntur, *c.* 1. *extr. eod.*

Intellige ſed. ſi ſint ſuperſtitioſa & divinatoria, *c. ſortilegi.* 26. *quæſt.* 1. ſecus enim eſt in illis, quæ ſine ſuperſtitione in caſibus jure & lege non improbatis uſurpantur, hæc enim licita eſſe, utpote divinoque juri comprobata defendit Reinking. *de retract. quæſt.* 2. *n.* 94. *& ſeqq.*

CAP.

CAP. XLIII.

Specialia, Specialitas.

Axioma I.

Specialia generalibus ſemper inſunt, *l. in toto* 113. *l. ſemper* 147. *ff. de Regul. Iur.* Species enim generi non derogat, ſed potius genus ſpeciem ampliat, quando in diſpoſitione primum ſpeciei, & poſtea generis eſt facta mentio, *l. hoc legatum* 45. *l. ea tamen* 46. *ff. de legat.* 3. Vnde qui alimenta cuipiam legavit, non cibum & potum ſaltem, ſed & veſtitum & habitationem quoque ei legaſſe intelligitur, quia ſine his ali corpus non poteſt, *l. legatis* 6. *ff. de alim. legat.* vid. & Anton. Teſſaur. *deciſ.* 59. Phil. Matth. *ad l.* 80. *de R. I.* quapropter tantundem operari diſpoſitionem generalem, quoad omnia ſub hac comprehenſa, quantum operatur ſpecialis, quoad ſpecialia expreſſim *ex l. ſi duo* 51. *de admin. tut. l. omnes* 4. *in princ. C. de præſcript.* 30. *annor.* probat Rauchbar, 1. *quæſt.* 11. *num.* 22. *& ſeqq.*

II.

Speciale jus dicitur illud, quod eſt exemptum à communibus regulis, *l. ſi non ſpeciali* 9. *C. de teſtament.* vel quod à ſua generalitate eſt exemptum, *l. item apud Labeonem* 15. *§. hoc edictum* 26. *ff. de injur.* Afflict. *deciſ.* 122. *n.* 3. Paeian. *conſ.* 47. *num.* 21.

III.

Specialitas omne omnino excludit, *l. item apud* 15. *§. hoc edictum* 26. *ff. de injur. c. ſed etſi* 4. *§. quæſtum* 4. *ff. ſi quis eaution. in judic. ſiſt. cap. bona* 3. *extr. de confirm. util. vel inutil. cap. ſuper eo* 10. *extr. de appellat. c. adhac* 10. *extr. de reſcript. cap. ſi adverſus* 11. *extr. de hæretic. elem.* 1. *de exceſſ. Prælat.* Vult. 1. *conſil. Marpurg.* 17. *num.* 31. an autem ſpecialis enumeratio excludat intellectum etiam generalem, vid. *in clem. exitum* 1. *de V. S.* Vnde & ſpecialiter id demum dictum intelligitur, quod à generalitate omninò eſt abſtractum & ſpecificatum, *l. uxorem* 41. *§. feliciſſimo* 3. *de legat.* 3. *d. l. item* 15. *§.* 26. *de injur. l.* 1. *§. dixit aliquis. & §. unde quæritur de publican. l. legatus* 9. *de ſupell. legat. l.* 4. *§. quæſitum* 4. *ſi quis caut. l. ſervus* 97. *§. fin. de legat.* 3. *c. qui ad agendum* 4. *de procur. in* 6. Alex. *conſ.* 134. *colum.* 1. *num.* 1. *& conſ.* 165. *lib.* 3. *num.* 2. Campeg. *conſ.* 56. *conſ.* 156. *num.* 7. Matthæſ. ad Afflict. *deciſ.* 120. VVeſenb. 1. *conſ.* 32. *n.* 14.

IV.

Specialia plus operatur q`m generalia, *l. apud Labeonem* 15. *§. hoc edictum* 26. *ff. de injur. d. l. ſed etſi* 4. *§. quæſitum* 4. ubi Dd. *ff. ſi quis eaution.* Decian. *conſ.* 122. *num.* 1. *Col.* 3. Vult. 3. *conſ. Marpurg.* 30. *num.* 25. & ideò ſpecialis ſignificatio ſemper præferenda iis in caſibus, quibus vox aliqua ſpeciatim & generatim communi, vel alio jure accipitur, *l. ſi in rem* 6. *§.* 1. *ff. de rei vin-*

rei vindic. l.hoc legatum 45. *ff.de legat.* 3. Sebaſt. Sapia. *in l.1. num.* 41. *ff.de offic. ejus cui mand. juriſdict.* Ludov. Alvar. *ad rubr. ff. de legat.* 1. *num.* 14. & 127. & ibid. Petr. Criſpin. *num.*33. & Cravett. *num.* 144. Hieron. Butigell. *ad rubr. ff. ſi cert. pet. num.*2. Grat. *conſ.*74. *num.*45. & *conſ.*108. *num.*20. *Volum.*2. Regner. Sixtin. 1. *conſ. Marpurg.* 10. *num.*7. unde & ſpecialis confirmatio plus roboris quàm generalis habere dicitur, *cap. quanquam. diſt.* 23. Gail.2. *obſ.*1. *num.*5. licuti & clauſula ſpecialis validius operatur quàm generalis, poſt Cagnol. & Dec. *in l.1 in toto. ff. de R. I.* VVeſenb. *conſ.*3. *num.* 57. quia quod ſpecialiter fit vel dicitur, plus valet, quàm id quod generaliter fit vel dicitur, gl. *in l.*15. §.26. *in verb. negligentia de injur. per l.* & *ita* 3. §. 1. *ibi ut innoteſceret. Nauta Caup. ſtabular. l.*1. §. *dixerit aliquis* 2. *ibi ſed è republica vet de publican.* hinc ſpeciale mandatum derogare generali licet de eo mentionem non faciat, probant *cap.*1 *c. paſtoralis* 14 *extr. de reſcript. c. ſtuduiſſi* 2. *extr. de offic. legat.* & plus ſpeciale præceptum plus tenere quam generale, textus eſt *in l. ſi adverſus* 12. *extr. de hæret.* & generales non revocare ſpeciales literas probant, *cap. ex literis* 2. *extr. de dolo & contumac. cap. bona* 3. *extr. de confirmat. inutil.*

V.

Specialia non ſunt multiplicanda: Dd. *in l. ſingularia. ff. ſi cert. petatur.* & poſt eos Decian. *reſponſ.* 13. *num.* 23. *lib.*3. Exemplum ponunt Dd. in ſtatuto, quod ſi poſſet unum vel duo operari contra jus commune, illud intelligi debeat, ut in uno tantum ſortiatur effectum, Cacheran, *deciſ.* 59. *num.*13. & *deciſ.* 165. *num.*22. Franciſc. Curt. *in l. tranſigere. num.*20. *C. de tranſact.* Gozadin. *conſ.*84. *num.* 13. & *conſ.*35. *n.*14. Roland. à Valle *conſil.* 70. *n.*38. *lib.*3. Port. *conſ.*86. *n.*6. & *conſ.*127. *n.*8. Grat. *conſ.*19. *n.* 46. & *conſ.* 121. *vol.*1. Regner. Sixtin. 1. *conſ. Marp.*14. *n.*39.

V I.

Quæ ſpeciali nota indigent, niſi ſpecialiter exprimantur, pro negletis cenſeri debent, *cap. quia* 4 *de ſentent. excomm. in* 6. *l. item apud Labeonem* 15. §. *hoc edictum* 26. *de injur.* Frider. Senenſ. *conſ.*233. *caſus talis eſt. n.*3. Cephal. *conſ.* 332. *num.* 10. quia magis inſpicitur, quod ſpecialiter diſpoſitum, quam quod in genere, cum genus cedat ſpeciei, *cap. genus* 34. *de R. I. in* 6. *l. ſanctio* 41. *ff. de pœn. l. pediculi* 32. §. *argento de auro legato.* Bart. *in l. quæſitum.* §. *illud de fund. inſtruct. l. doli clauſul.*119. *de V.O. l. in ſacris* 2. *C. de proxim. ſacr. ſcrin.* Iaſon. *in l. Titius de liber. & poſthum. n.* 4. Hyppolit. Riminald. *conſ.*135. *num.*11. & *num.*55. *cum ſeqq.* cum quæ ſpecialiter fieri debent, non ſufficiat, ut generaliter fiant, Barbat. *conſ.* 19. *ſcripſit. lib.*1. Cephal. *conſ.* 524. *n.* 14. quandoque tamen bonus judex ex perſonis cauſiſque variè (etiam contra regulam) conſtituit, *cap. ad hoc* 2. *Feud.* 28. *l.* 5. *de probat. l.*40. *de petit. hered.*

V I I.

Speciale & exceptum in uno denotat jus commune in contrarium, *l. municipem* 1. *in fin. ad municipal. gloſſ. in l. præſenti* 6. §. *cum autem* 3. *verb.*

Verb. ad modum debiti. C. de his qui ad Eccles. confug. Mundius *ad l. diffamari. cap. 4. num. 74. de ingen. manumiss.*

VIII.

Non est novum, ut Lex specialiter quibusdam enumeratis generale subiiciat verbum, quo specialia complectatur, *l. 27. §. 16. ad L. Aquil. c. 4. ibi sed si aliquis vel aliquid articulis speciale mandatum exigentibus specificati fuissent, adjecta clausula generali, tunc ad non expressos etiam admittitur. de procurat. in 6.* Berlich. *2. concl. 22. n. 20.* ubi plures allegat Carpz. *2. constit. 17. defin. 2.* qui tamen errant, quod hoc tanquam singulare juris Saxonici commendent, quod communi juris ratione nititur.

IX.

Speciale non debet trahi ad generale, *c. sane 9. extr. de privileg.* nec ad consequentiam *c. qui a jure 28. de R. I. in 6.*

X.

Speciali utilitati præfertur communis, *cap. licet 18. extr. de regular. Vid. infr. lib. XIX. c. Vtilitas.*

XI.

Specialiter interdum non licet, quod licet in genere, *c. omnis 12. extr. de pœnitent. & remiss. c. ne captanda 3. de concess. prabend. in 6.*

XII.

Quæ specialiter notantur, melius memoriæ commendantur, *Novell. 1. l. item apud Labeonem 15. §. hoc edictum 16. ff. de injur. c. quanquam 6. dist. 23.*

XIII.

SPECIALIA duo non possunt concurrere circa idem, & in eodem subjecto, *l. cum post 69. §. gener. 4. ff. de iure dotium. leg. 1. Cod. de dotis promiss. c. singula 89. distinct. §. licet 4. Institut. de adopt.* latè Socin. *regul. 3.* ubi limitat sex modis, Bart. *in 1. quæstion. Lucana civitatis, in princip. numero 10. vers. decimo probatur*, Panorm. *ad cap. ultim. de sponsal.* Oldrad. *consil. 79. Duo specialia, in princip. & consil. 325. num. 4. vers. item promisso.* Thom. de Thomasset *in floribus legum. regul. 102.* Menoch. *consil. 336. num. 3.* Richard. *ad §. 1. Institut. de milit. testament. num. 8. & 11.* latè Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 7. lit. S. conclus. 360. per totam.* Surd. *consil. 34. numero 46.* Decian. *consil. 74. numero 51.* idem Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 21. num. 3.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 2. dict.*

c. 518. *num.* 27. *& cap.* 520. *n.* 10. *& cap.* 573. *n.* 36. [Unde duo plurave ſpecialia circa idem ſtatutum concurrere abſurdum dicunt Mynſ. *conſ.* 10. *num.* 72. *centur.* 1. Corn. *conſ.* 254. *num.* 3. *verſ. & ſic militarent, volum.* 1. *per l.* 1. C. *de dot. promiſſ.* Bart. *in l. ſi tibi in princip. ff. de pact.* Gœdd. 1. *Conſ. Marpurgenſ.* 26. *num.* 151. ſicuti nec una ſpecialitas & una præſumptio ſimul, ut ſcripſit latè Tiraquel. *de jur. conſtitut. part.* 3. *limitat.* 5. *num.* 235. vid. Menochium *remed.* 4. *adipiſc. poſſ.*]

Intellige, quando duo, vel plura ſpecialia veniunt principaliter, non verò in conſequentiam alterius, ut declarant Bart. *d. q.* 1. *Lucan civitatis, in fin. verſ. ad decimum.* Thom. de Thomaſſet *d. regul.* 102. Tobi. Non. *ad rubr. Inſtitut. de teſtament. num.* 20. Card. Tuſch. *d. lit. S. concluſ.* 360. *num.* 23. [Ut autem omittamus, quod de falſitate hujus brocardici tradunt, Alciat. *in l. ſi u qui.* ubi Bolognet. *num.* 402. *de Vſucap.* id etiam inter cætera limitari poteſt, ut non procedat, quando uno ſpeciali profit, alterum juris ſubordinatione & diſpoſitione ſequatur Simon Ulric. Piſtor. *in not. ad lib.* 1. *quæſtio.* 1. *Hartman. qq. lit. N. p.* 10.]

XIV.

SPECIALIA non paſſim admittenda, Alex. *in l. quod in bonis.* §. *cùm fideicommiſſum. in fin. ff. ad Leg. Falcid.* Card. Tuſch. *dict. lit. S. concluſ.* 361. *num.* 1. Nec trahi debent in argumentum, vel in conſequentiam, quia ab eis non eſt licitum arguere, Caſtrenſ. *conſil.* 97. *Ne in propriis. num.* 3. *in fin. lib.* 2. Cardin. Tuſch. *d. lit. S. concluſ.* 462. *num.* 12. ubi *num.* 14. poſt Abb. *conſ.* 114. *Attingendo. à num.* 5. *libr.* 2. hoc limitat propter identitatem rationis. Amplia, quod ſpecialis diſpoſitio in uno caſu, nedum non tribuit facultatem arguendi, ſed imò facit quod in aliis caſibus Jus commune ſit in contrarium, ita Corn. *conſ.* 81. *num.* 9. *lib.* 2. Angel. *conſ.* 183. *in fin.* Bald. *conſ.* 382. *In quæſtione. num.* 7. *verſ. cùm igitur. lib.* 5. quod duplicatur *lib.* 1. *conſ.* 250. Anchar. *conſ.* 203. *in fin.* Roman. *conſil.* 86. *Viſo quæſtionis themate. num.* 12. *verſ. tertia.* Abb. *conſ.* 79. *Illud in ture, in princip. lib.* 1. Guid. Papæ *deciſ.* 473. ubi ait, quod generaliter ubi eſt Jus ſpeciale in certo caſu, ſequitur quod in contrarium eſt Jus commune extra illum caſum, Joan. de Imola *conſil.* 139. *in fine, verſ. non obſtat*

obſtat ultimò. ubi quod ſpecialia privilegia fiſci arguunt in contrarium eſſe Jus commune in alia perſonis.

CAP. XLIV.

Species.

Axioma I.

Species natura ſua non recipit duplicationem, Weſenb. 1. *conſ.* 26. *n.* 10. & ideò ubi ſemel præſtatur non amplius debetur, etiamſi ſæpius à teſtatore ſit relictum, *l. plane* 34. *§. ſi eadem* 1. ubi laſ. *num.* 6. & 12. *de legat.* 1. *l. hujuſmodi* 84. *§. cum pater* 6. *ff. eod.* Bart. *in l. Lucius de legat.* 2.

II.

Plus eſt in ſpecie quàm in genere, *l.* 2. *de V. S. l. ut Alphenus* 87. *eod. l.* 1. *§. apud Labeonem* 2. *ff. de aq. pluv. arcend. l. item apud* 15. *§. ait Prator. ff. de injur.* Bart. *ad d. l.* 2. *de verb. ſignif. per l.* 1. *§.* 1. *de offic. præfect. urb.* quia quod ſpecialiter declaratur validius operatur, quam quod in genere prædicatur, Bald. *in l.* 2. *Cod. de ſerv. pign. dat. manumiſſ.* cujus rationem optimè illuſtrat Gœdd. *ad d. l.* 2. *de V. S. num.* 6. ubi vid. ac generi per ſpeciem ſemper derogatur, licet de genere in derogante ſpecie mentio nulla fiat, *cap. dudum* 14. *§. nos igitur. de prabend. & dignit. in* 6. *cap. quamvis* 38. *eod. cap. generi* 34. *de R. I. in* 6.

III.

Species præcedentis declarant generalia ſubſequentia, *l. quæſitum* 12. *§. idem reſpondit* 43. *de fund. inſtruct. l. ſi ſervum plurium* 57. *de legat.* 1. *l. fin. §. cui dulcia* 1. *circa fin. de tritic. vin. & ol. legat. l. nam quod de penu legat.* Felin. *in cap. ſedes de reſcript.* Hyppolit. Riminald. *conſ.* 199. *videbatur igitur. num.* 104. *vol.* 2. quam regulam communiter in omnibus actibus ab Interpretibus receptam eſſe, dixerunt Decius *conſ.* 76. *& poſt eum* Pantſchman. 1. *quæſt.* 6. *num.* 76.

IV.

Species non mutant qualitates accidentales, *§. ultimo. Inſtitut. de jure perſonar. gloſſ. in l. ultima. §. quoties. ad Verb. anno de publican. & Gebigal.* Sic diverſæ poſſeſſionum cauſæ non conſtituunt diverſas ſpecies, ſiquidem cauſæ ac tituli poſſeſſionum ſunt res ab his ſeparatæ, quemadmodum & aliàs cauſæ efficientes ab effectis diſtant.

Weſenb. *parat. de acquir. poſſ. num.* 3.
& num. ultimo.

CAP. XLV.

Spes.

Qui ſpem emit, incertum quid emit, Borcholt. *de V. O. c. 2. n. 204. l. nec emptio 8. de contrah. empt.* Vnde Ariſtot. autore Diogene Laërtio aliquando interrogatus, τί ἐστιν ἐλπὶς, h. e. quid ſit ſpes? reſpondit: ἐγρηγορόσιος ἐνύπνιον, i. e. vigilantis ſomnium: fallit enim ſpes multis modis, etiam ſapientiſſimos, Bald. *in tr. ſchiſmat. quem poſuit in rubr. C. ſi quis alig. teſtar. prohibuer.* cum lubrica ſit, & ab incerto eventu pendeat, Pantſchm. 2. *q.* 5. *n.* 30. adeò ut ejuſmodi ſpes de jure propè in nulla conſideratione habeatur, Iaſ. *in l. ii poteſt de acquir. hered.* ubi dicit, quod non eſt jus, quod non fundatur in præſenti, vid. & Bart. *in l. poſt emancipationem. §. illud de liberat. legat.* qua de cauſa cum ejuſmodi ſpes non ſit conſiderabilis, multo minus erit æſtimabilis, cum non ſit jus formatum, Dec. *conſ.* 390. *n.* 11. Burſat. *conſ.* 30. *n.* 49. ſic compertum eſt, quod qui ſpem habet in hereditate viventis, nullum jus in ſpe habere dicatur Bart. & Bolognet. *in l.* 1. *n.* 4. *col.* 2. *verſ. quandoq; eſt aliquod jus. C. de pact. & in l. fin. n.* 18. *eod. tit.* Iac. de S. Georg. *in l. qui cum tutoribus. ff. de tranſact. per l. poſt emancipationem* 6. §. 1. ubi Bart. *ff. de liber. legat.* quod procedere etiam in patris hereditate, quæ filiis debita videtur, tuetur Bart. *in l.* 1. *§. ſi impubes. ff. de Collat. & in l. cum Dominus. §. fin. de pecul. legat.* ubi dicit non poſſe propterea filium liberare debitores paternos, cum talis ſpes non attendatur, & *in l. ſciendum, ad ſin. pr. n.* 12. *ff. qui ſatisdar. cog.* Alciat. *in d. l. fin. in pr. C. de pact.* Iac. Phil. Port. *conſ.* 23. *n.* 38. ubi refert filium nullum jus habere, & quod ſit fragilis ſpes, cum parentes ipſi inanem hereditatem relinquere poſſint. Hinc eſt quod à quibuſdam Dd. de ſpe loquentibus, ſpes vana, Bald. *in l. ſpem. num.* 3. *C. de donat.* & ibid. Angel. *in d. l. qui cum tutoribus. num.* 2. Curt. *in d. l. fin. n.* 1. Tiraq. *in tract. de jure primogenit. q.* 40. *n.* 221. ab aliis illegitima, veluti Bartol. *in d. l. poſt emancipationem. §.* 1. Invalida Petr. Anton. Anguiſol. *lib.* 6. *ſuor. conſil. conſ.* 66. *n.* 8. improba ſeu improbata, Aretin. *in l.* 3. *§. interdum. num.* 12. *ff. de vulgar. ſubſtit.* Alex. *conſ. ſpem. n.* 22. *Vol.* 5. Marant. *in l. ii qui poteſt. n.* 355. *ff. de acq. hered.* Vaſq. *in tr. de ſucceſſ. progreſſ. §.* 8. *n.* 13. *& illuſtr. contr. c.* 48. *n.* 40. illicita Bertazol. 1. *conſ.* 57. *n.* 9. & ſomnium vigilantium ex Platone vocata fuerit ab Alciat. *in l. conditionales. verſ. qui ſpem. ff. de V. S.* vid. & Tiraq. *in tr. de LL. Connubial. gloſſ.* 2. *n.* 40. *ubi n.* 33. ex Ariſtotele de fallacia ſpei abunde ſcribit, Port. *conſ.* 1. *n.* 73 23. & 40.

Limita niſi ſpes eſſet probabilis & fundata, cujus jus poteſt in bonis noſtris eſſe, Ancharan. *conſ.* 188. Bertazol. 1. *conſult. deciſ. conſ.* 56. *num.* 94. ita videtur comprehendi hereditas futura, tàm ex ultima voluntate, quàm ea quæ venit ab inteſtato: ex ultima voluntate, ex qua quis ſibi caveri petit eveniente conditione de reſtituendo legato, quod ei non permitteretur, ſi ſpes non attenderetur, *tot. tit. ut legat. nom. caveatur.* quoad caſum inteſtati, vid. Bart. *in l. poſt emancipationem. §.* 1. *de liberat. legat.*

CAP. XLVI.

Spiritualia.

Axioma I.

Spiritualia temporalibus ſunt digniora, *cap. illud 5. extr. de Major. & obed.* & ideò negotia ſpiritualia celeriorem expeditionem exigunt, *cap. ſi duo in fin. de procurat. in 6.* unde etiam in ſpiritualibus omnis pactio eſt illicita, *cap. ult. extr. de pact. cap. quæſitum 5. extr. de rer. permut.* ſicut & conditio, *cap. duo 34. extr. de ſimon.* ſic in iis etiam nec tranſactionem locum habere patet *ex cap. conſtitutus 4. cap. ſuper 7. extr. de tranſact.* ſic etiam de rebus ſpiritualibus compromiſſio facta in Laicum non vadit. *cap. contingit 8. extr. de arbitr.* nec etiam locum habet ſucceſſio hereditaria, *c. 1. extr. de prabend. c. ad hunc 15. extr. de decim.* & ſummatim in cauſis ſpiritualibus non Legum diſtrictione, ſed canonum æquitate proceditur, *cap. literas 2. extr. de juram. calumn.* quatenus autem canones in iis ſequi debeamus, egregiè docet Baſil. Monner. *cap. 3. de matrim. cap. 4.* ſcilicet ne cum honeſtate, utilitate publicâ vel legibus divinis pugnent, Harpr. *in pr. Inſt. de nupt. n. 65.*

II.

Spiritualium & temporalium rerum permutatio ad invicem fieri non poteſt, *cap. ad quæſtiones 6. extr. de rer. permut. cap. ult. eod.* ſed ſpiritualia inter ſe & temporalia inter ſe rectè permutantur, *d. cap. ad quæſtiones 6. extr. de rer. permutat.*

III.

Quæſtio facti nil ſpiritualitatis habet, Alex. *in l. Titia. ff. ſolut. matr.* Coſtal. *in rubr. de ſponſal.* Jaſon *in l. quoties. n. 6. C. de judic.* Vant. *de nullit. ex defect. juriſd. ordin. num. 54. Verſ. quamvis ſi eſſet.* Aufrer. *de poteſt. ſæcul. in Eccleſiaſt. reg. 4. n. 12. Verſ. oſtavo fallit.* Menoch. *retin. poſſeſſ. rem. 3. n. 335.* Thom. Mich. *de Juriſd. concluſ. 41. lit. b.*

IV.

In ſpiritualibus nulla eſt perſonarum exceptio, *cap. novit 13. dejudic.* Menoch. 2. *arb. jud. caſ. 447. num. 12.*

V.

In ſpiritualibus fictio juris non conſideratur, Abb. *in c. cum in jure. de Elect. & in c. ſi annum. de judic. lib. 6.* Vaſq. 2. *contr. 40. n. 9.*

VI.

Ius ſpirituale conſiderat æquitatem & rei effectum, *c. filius noſter 5. de teſtam.* Vaſq. *d. loc.*

VII.

Spiritualia Laicì nec poſſidere nec præſcribere poſſunt, *c. cauſam 7 ext. de præſcript.* neque etiam adminiſtratio ſpiritualis ei conceſſi debet, *c. quamvis 17. c. sua 25. extr. de decim.*

VIII.

In cauſis ſpiritualibus non juratur de calumnia, *cap. literæ 2. extr. de juram. calumn.*

Intellige ſcilicet de jure veteri, hodie enim illud immutatum eſſe, *per c. 1. §. fin. de juram. cal. in 6.* teſtis eſt Vaſq. 2. *contr. jur. c. 25. n. 20.*

CAP. XLVII.
Spolium.

Axioma I.

Spolium non committitur abſque poſſeſſione, *l. 1. §. ſi qua 19. ff. de vi armat.* Decius *conſ. 125. in princ. incip. in cauſa ſpoliationis.* Gail. 2. *obſ. 120. num. 20.* Spoliatus enim nemo poteſt dici, niſi quis probet, ſe poſſediſſe, *l. 1. §. dejectus 9. ff. de vi armat. c. ult. §. objectur. Verſ. non enim probatur 3 q. 1.* Bald. *in cap. cum Eccleſia Suteina. col. 4. Verſ. 5. de cauſa poſſeſſ. & proprietat.* Corn. *conſ. 8. num. 2. lib. 1. & conſ. 117. num. 7. lib. 4.* Iacob. Novell. *in prax. criminali tit. ſpoliatus de facto. incip. Vulgaris regula. num. 44.* Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp. 10. n. 11.*

II.

Spoliatus ante omnia reſtituendus eſt, nec reſpondere tenetur ad actionem à ſpoliante intentatam, antequam ei reſtitutio facta, *l. 1. §. quæ vi 31. l. cum fundum 18. l. coloni 12. ff. de vi arm. l. ſi fundum 7. C. ad Leg. Iul. de vi priv. cap. 2. & c. fin. de ord. cogn. cap. 1. 3. q. 2. cap. conquerente 7. extr. de reſtit. ſpol. cap. ult. 5. q. 2. cap. hiſtoria 33. q. 2. cap. nullus 2. q. 2. c. Epiſcopus 3. q. 1. cap. Venerabili 37. de offic. deleg.* & quidem cum omni ſua cauſa & fructibus in priſtinum ſtatum, *cap. bona. 51. de appellat. cap. conſtitutus 8. extr. de fil. preſbyt. ord.* Quod procedere non ſolum in rebus immobilibus, ſed etiam mobilibus per ſpolium ablatis, aſſerunt Dd. communiter *in l. naturaliter 12. §. 1. ff. de acquir. poſſeſſ.* Alex. *in l. rem qua. num. 4. & 5. ff. eod.* Plot. *in l. ſi quando. §. 46. num. 1. C. unde vi.* Gabr. poſt alios à ſe allegatos *Comm. concl. lib. 5. de reſtit. ſpol. concl. 1. num. 65.* adeò ut præter rem principalem, quantumvis jam antea recuperatam, cætera omnia, quæ nec dum reſtituta vel recuperata ſunt, ſimul cum omnibus fructibus, qui percepti ſunt, vel qui percipi potuerunt, & intereſſe, omnique damno refundenda ac reſtituenda ſint. Pariſ. *conſ. 1. num. 45. lib. 1. & conſ. 105. n. 7. in fin. lib. 3.* Cephal. *conſ. 310. num. 31. lib. 3.* quod etiam extendunt ad expenſas à ſpoliato etiam extrajudicialiter factas. Pariſ. *d. conſ. 1. num. 46. cum ſeqq. lib. 1.* Iaſon *in l. ſancimus. num. 7.*

num.7. C. de judic. Gabr. *comm. concluſ. lib.5. de reſtit. ſpol. concl.1. num.18.* Menoch. *de recuper. poſſeſſ. remed.1. num.306.* Bologner. *in l. naturaliter. §. nihil commune. num 95. ff. de acquir. poſſeſſ.* etiam ad extremum uſque obolum. *per cap. conquerente 7. in verb. integr. de reſtit. ſpol.* ubi Bald. *in princ.* dum ait, quod ſpoliatus debeat in integrum reſtitui, uſque ad ultimum quadrantem, adeò ut ſi unus nummus deficeret, in aliis reſpondere non teneatur. Idem etiam ſtatuunt Iaſon *conſ.162. colum.2. in fin. lib.* 4. Curtius jun. *conſil. 41. in fin.* Cephal. *conſ.301. num.30. lib.* 3. Cravett. *conſ.140 n.3. lib.1.* Roland. à Vall. *conſ.53. num.25. lib.1.* Anton. de Matth. *in l. naturaliter. §. nihil commune in regula ſpoliatus ante omnia &c. ampl.49. ff. de acquir. poſſ.* Abb. *in c. Generabilis. de offic. deleg.* ſive petitorium, Cravett. poſt alios allegatos *conſ.140. num.3. lib.1.* ſive poſſeſſorium intentatum ſit, *cap.2. & cap. fin. de ord. cognit.* Plot. *in l. ſi quando. §.46. num.1. verſicitem procedere. C. unde vi.* Schurf. *conſ.58. num.3. cent.2.* Pariſ. *conſ.1. num.44. cum ſeqq. lib.1.* ubi addit id procedere etiam in quocunque poſſeſſorio etiam in maximè privilegiato remedio, *c. redintegranda 3. q. 1.* etiam ſi in expellendo poſſeſſore nulla violentia intervenerit, Bart. *in l. ſi coloni. per ill. text. C. de Agricol. lib.11.* Bald. *in l. pen. C. ſi à non comper. judic.* Ruin. *conſ.5. num.7. Vol.4.* Anton. de Butr. *in cap. ſape. col. pen. de reſtit. ſpol.* Bertrand. *conſ.144. num.10. Vol.3.* Decian. *conſ.37. n.23. lib.3.* ubi hoc probari dicit *per l. ſi quis conductionis 25. C. locat. & l. meminerint 8. C. unde vi.* idem tenet & Plot. *in l. ſi quando. §.46. n.2. C. unde vi.* ubi oſtendit, damna expenſas, fructus, intereſſe rerum ſpoliatarū æſtimationem, valorem, qualitatem & alia omnia, ad quæ ſpoliatus reſtituendus eſt, ex ſolo etiam juramento in litem probari: idq; procedere, ſive ſpoliatio per vim fiat, ſive clam, cui accedit, ut quod reſtitutio impetretur, nulla ſpoliationis ac violentiæ adhibitæ probatio neceſſaria eſt contra eum, à quo quis poſſeſſione ſuâ privatus eſt, ſed ſufficit ſpoliatum docere, ſe ante ſpoliantem poſſeſſionem haberi, ſecundum Abb. *in c. cum ad ſedem. n.28. de reſtit. ſpol.* VVeſenb. *1. conſ.6. n.59.* ubi allegat Innocentium *in c. ſape. de reſtit. ſpol. per ill. text.* atque hanc ſententiam veriſſimam eſſe refert Fab. Acorombon. *in d. l. naturaliter. §. nihil. 1. de acq. poſſ.* adeò quidem, ut etiam ſpoliatus contra Eccleſiam in continenti probationes dominii offerentem ante omnia reſtitui debeat. Ant. de Matth. *in d. l. 12. §.1. in reg. ſpoliatus ante omnia &c. fallent 18. ff. de acquir. poſſ.* cùm contiarium ſtatuere eſſet contra generalitatem textus *in cap. 3. de reſtitut. ſpoliat. & in cap. antiquitus 1. 2. quæſt.2.* quid aſſerere.

Limita I. ut ſpoliatus non ſit ante omnia reſtituendus, ſi tertius exceptionem dominii ſpoliato objiciat: rem ſcilicet eſſe ſuam, & non ſpoliati, Panorm. *in c.2. in fin. de reſtit. ſpol. c. in literis. n.7. & 33. de reſt. ſpol.* ratio eſt, quia ſpoliatus duo extrema probare debet (1) poſſeſſionem tempore ſpolii, (2) quod ſpoliatus ſit ab eo, qui convenitur vel mandato vel ratihabitione eiuſdem, *c. cum olim 7. de cauſ. poſſ. & propriet.*

Limita II. in intruſo, *c. in nomine Domini 1. ibi gloſſ. in verb. audientia, diſt. act.23.*

Limita III. in crimine ſimoniæ, *c. cauſatum 4. de ſimon.*

Limita

Limita IV. in contumace, *c. decernimus* 10. 3. *q.* 9.

Limita V. in causa scandali, *c. imprimis* 7. 2. *q.* 1.

Limita VI. in fornicatore, *c. significasti* 4. *de desponsat.*

Limita VII. in reo absente *c. consultationibus* 10. *de offic. deleg.*

Limita VIII. in possidente, *c. olim* 12. *de restit. spol.*

Limita IX. si spoliatio per modum exceptionis est probata, *cap. cum dilectus* 2. *de ordin. cognit.*

Limita X. in viro nimis contra uxorem sævientem, *c. literas* 13. *cap. ex transmissa* 8. *de restit. spol.*

Limita XI. in eo, qui sub conditione possidet *cap. cum ad sedem* 1. *de restitut. spoliat.*

Limita XII. in colono, *l.* 1. *l. cum fundum* 18. *de Gi armat.*

Limita XIII. in spontanea resignatione & abjuratione, *cap. audita* 4. *de restitut. spoliat.*

Limita XIV. si spoliatus ad ulteriora procedat, quia sibi imputare debet quod ante omnia se super re spoliata investiri non fecerit, Bald. *in l.* 1. *col. pen. Verb. Gol pone aliud exemplum. C. de apoch.*

Limita XV. si spoliatus contra jus restitui petit, quia tunc exceptione repellitur, Bald. *in sit. de Pac. Constant. §. omnes in pr. Verb. restituuntur.*

Limita XVI. si exceptio conta eum opposita probationem non requirat, quia tunc restitui non debet. Bald. *in l. pen. col. ult. Vers. ult. nota C. si à non compet. judic.*

Limita XVII. si non de jure spoliati constiterit, idem Baldus *in d. l. pen. not. ab. ult.*

Limita XVIII. si spoliatus adversarium de dominio probare non patitur, Innocentius *in cap. cum Bertholdus. de re judic. cap. in literis. extr. de restit. spoliat.* Socinus *in tr. fallent. reg.* 466. & Ant. Matt. *ad d. l.* 12. §. 1. *de acquir. possess.*

Limita XIX. si evidenter & notoriè ex actis constet in petitorio, spoliatum nihil juris habere, Alex. *in l. naturaliter. §.* 1. *de acquir. possess.* Gail. 1. *obs.* 22. *n.* 4. Fach. 8. *contr.* 44. *per cap. ad decimas* 2. *de rest. spol. in* 6. Georg. Everhard. *col.* 1. *cons.* 27. *num.* 63. Iohan. Melonius *in suo thesaur. jur. feudal. civil. & crim. tit.* 41. *de spol. n.* 7.

Limita XX. in beneficiis reservatis, quibus restitutio non datur, quia effectus possessionis vel sunt cassati & infecti, Abb. *in cap. in literis. num.* 28. *de restitut. spoliat.* Navarr. *in c. ae certa oppositio. de restitut. spoliat.* Anton. Gabriel. *de restit. spoliat. lib.* 5. *conclus.* 1. *num.* 68. Valasc. *de jur. Emphyt. quæst.* 8. *num.* 27.

III.

Spolium lite pendente factum gravius est eo, quod factum est extra judicium. Ripa *in l.* 12. §. 1. *ff. de acquir. possess. num.* 68. & ibi Iason *num.* 31. Decius *cons.* 220. *num.* 3. Menochius *in tr. de recup. possess. remed.* 1. *num.* 337. *& remed.* 17. *num.* 28. ratio, quia offendit & jus, & judicium, & partem, *cap. cordi* 1. *in fin. de appell. in* 6. Rota Roman. *decis.* 25. ubi Domini idem tenuerunt

runt addentes, quod talis ſpolians poſt litem moram dicatur malæ fidei, doloſus & temerarius, & contemptor juris & mundi, adeò, ut etiamſi ſine violentia lite pendente occupaſſet, nihilominus violento invaſori æquiparetur, prout probat Tiberius Decianus *conſ.* 41. *num.* 7. allegatus à Vult. 3. *conſ. Marp.* 22. *num.* 124.

IV.

Spolium ratificans convenirì poteſt, ut ſpoliator ipſe, *l.* 1 *§ dejeciſſe* 13. *de Vi armat.* Ripa *in d.l.* 12. *§.* 1 *ff. de acquir. poſſeſſ. num.* 51. & ibi Alexand. *num* 142. Matth. de Affl. *dec.* 376. *num.* 3. Menoch. *conſ.* 2. *num.* 24. *lib.* 1. Gabr. *lib.* 1. *concluſ. tit. de reſtit. ſpoliat. concl.* 3. *num.* 28. Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp.* 10. *num.* 117. Iaſon *in l. Civitas. num.* 3. *ff. de reb. credit.* Paiſ. *conſ* 21. *num.* 32. *Vol.* 4. Iaſon *conſ.* 119. *col.* 2. *Vol.* 4. Vult. 3. *conſ. Marp.* 21. *num.* 119. maximè ſi tertius ille poſſideat, & reperiatur habere rem ſpoliatam, *cap. ſæpe* 18. *de reſtitut. ſpoliat.* & pluribus perſequuntur, Baldus *conſil.* 190. *Vol.* 2. Iaſon, Socinus *in l. rem quæ nobis. ff. de acquir. poſſeſſ.* Angel. *inſt. quadrupl. Inſtitut. de action.* quos ſequitur Decianus *conſ.* 47. *num.* 13. allegans Caſtrenſ. *conſ.* 272. & Bald. *conſ.* 309. *Vol.* 3. vide & Modeſt. Piſtor. *conſ.* 40. *num.* 86. *volum.* 1.

CAP. XLVIII.

Status.

Axioma I.

Status rei non mutat conditionem perſonæ, *l. ult. C. de imponend. lucrat. bon. deſcript.* nec afficit eam quoad libertatem, Symphorian. *tom.* 3. *præjud. pag.* 120. Vietor *in diſput. de cauſis exempt. imper. concl.* 30. ſiquidem dignitatis adjectione non mutatur in deterius rei conditio aut ſtatus perſonarum, *l. ult. C. de nupt. l.* 11. *ff. de Senator.* Chopin. *lib.* 2. *de doman. tit.* 3. *num.* 10. Vietor *d. diſput. concl.* 18. ſiquidem ſtatus nobilior ſemper ad ſe trahit ignobiliorem, Bald. *in l.* 2. *C. comm. de legat.*

II.

Status hominis eſt dividuus, diſtractionemque admittit, Dauth. *in tr. de teſtam. num.* 150. *pag.* 135. Vnde poteſt quivis per ſtipulationem ſuam conditionem gravare, Maſcard. *concl.* 1405. alterumve hominem ſe reddere, Azeved. *conſtitut. Hiſpan. tom.* 4. *tit.* 3. *num.* 3. Mandelius *conſil.* 12. Vietor *d. diſput. concl.* 23.

III.

Status rei primævus non eſt in præjudicium tertii immutandus, Baldus *in l. ult. num.* 3. *C. de ſuis & legit.* Præpoſit. *in cap.* 1. *num.* 2. *an agnati vel fil. per §. præterea. quib. mod. feud.* quia deſtinatio aut uſus poſſeſſoris non poteſt immutare rerum naturam vel qualitatem, *l. præterea* 41. *§. ſed ſi ſeparat.*

Gir 14. ubi Bald. Angel. Imol. Iaſ. *de legat.* 1. *l. in fundo* 78. *§. ſi fundum* 4. *de jur. dot.* Weſ. 1. *conſ.* 4. *num.* 22.

IV.

Secundum ſtatum præſentem res determinari debet, *cap. ferrum* 18. *diſtinct.* 50. *l. non diſtinguemus* 32. *§. ſacerdotes* 4. *de recept. arbitr.* Calder. *in diſp. Clericus acquiſierit beneficium.* Anch. *conſ.* 171. *Caſus. conſ.* 404. *in fin.* Alex. *conſ.* 35. *in fin. lib.* 4. Socin. *conſ.* 97. *lib.* 1. Cagnol. *in l. in omnibus* 136. *§. non debet* 4. *de R. I.* Weſ. 2. *conſ.* 55. *n.* 7.

V.

Status perſonæ & veritas facti attendenda eſt, *cap. mulieres* 6. *extr. de ſentent. excommun.*

VI.

Status is alicuius videtur eſſe, in quo ipſe deprehenditur, donec contrarium doceatur. *c. ſi judex* 12. *§. itaem de ſent. excom. in* 6.

CAP. XLIX.

Statutum.

Axioma I.

Statuta ex jure communi interpretationem aceipiunt, *cap. ex parte* 3. *& ibi not.* Abb. *de V. S. cap cauſam* 3. *de dolo. l.* 2. ubi Bald. & Dd. *Cod. de noxal. act. & cap. cum dilectus* 8. *de conſuetud.* Iaſon *in l properandum* 13. *in princ. num.* 5 *C. de judic.* Alex. *conſ.* 140. *Videtur. num.* 4. *Vol.* 2. Forſter. *lib.* 2. *de interpr. cap. ult.* Gail. 1. *obſerv.* 50. *num.* 8. *& obſerv.* 35. *num.* 10. Mynſ. 1. *obſerv.* 5. Craveit. *conſ.* 259. *num.* 2. *& conſ* 236. *num.* 9. ut quoad fieri poſſit, non recedatur à jure communi, *cap. cauſam quæ* 18. ibique Panorm. *de reſcr.* Harim. Piſtor. 1. *quæſt. pract.* 15. *num.* 15. ac quam minimum jus commune lædant, *l. ſi cum dotem* 22. *in princ. l ſi vero* 64. *§. de viro* 9. ubi communiter Dd. *de ſolut. matrim.* ideoque & omiſſa ſtatuto in diſpoſitione juris manere dicuntur, *l. ſi extraneus* 6. ubi Iaſon & Dd. *de condict. cauſ. dat. d. l. ſi cum dotem.* ubi Bart. & Dd. *ſolut. matrim.* Bald. & Salicet. *in l.* 3. *C. de inſtit. & ſubſtit.* Schurff. *conſ.* 51. *&* 55. *cent.* 1. Iaſon poſt alios *in l. illam. C. de collat.* & ſtatuti verba impropriantur, Bald. *in l. omnes. de juſtit. & jur. num.* 58. *l.* 1. *C. de ſumm. Trinit. & in l. Cæſar. num.* 58. *de publican.* Panorm. *in cap dilectus. num.* 21. *de conſuetudin.* Iaſon *in l.* 1. *§. fin. ff. quod quiſq; jur.* Craveit. *conſ.* 197. *num.* 6. Quam ob rem licet ſtatuta derogantia juri communi præferenda ſint in loco ſtatuti, inprimis quod etiam dicatur de jure competere, quod competit de jure ſpeciali, textus notabilis *in cap.* 1. *junct. gl. extr. ut lit. pendent. l. omnes populo* 19. ubi Dd. communiter *de juſt. & jur.* Ioh. Petr. Surdus. *conſ.* 58. *num.* 3. Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp.* 12. *num.* 6. ac ea, quæ expreſsè veniunt contra jus commune interpretentur, prout jacent. Iaſ.

in Auth.

in Auth. novissima. num. 24. *C. de inoffic. testam.* nihilominus tamen etiam tunc à jure communi interpretationem passivam recipere perhibentur, Cravett. *cons.* 236. *num.* 9. *& cons.* 258. *num.* 2. cùm enim statuta non abhorreant ab æquitate, Cravett. *cons.* 195. *num.* 4. ideoque non solum ob rationem & cautam expressam, verum etiam ob tacitam conjecturatam & præsumptam restringuntur, Cravett. *cons.* 259. *num.* 5. ita quoque statuta de eodem disponentia, de quo aliàs jam juris communis functio extat, licet ita sint interpretanda, ut aliquid ultra jus commune operentur, Bartol. & Dd. *in l.* 2. *de usucap.* Iason *in l. in traditionibus. num.* 14. *C. de pact.* Alex. *cons.* 227. *ponderatis. num.* 11. *Vol.* 6. Paris. *cons.* 84. *num.* 13. 14. *& 15. Vol.* 2. Iason *in l. properandum* 13. *§.* 6. *num.* 8. *C. de judic.* Carpzov. 3. *Jurisprud. Saxon.* 1. *num.* 6. Berlich. *decis.* 245. *num.* 3 ne alioqui videantur frustratoria, *l. si quando* 109. *in princ. ff. de legat.* 1. *cap. si Papa* 10. *de privileg. in* 6. *cap. pastoralis* 53. ubi Panormitan. *de appellat.* cùm si nihil juri communi adderent, statutum non esset, sed merum jus commune, Alex & Dd. post Bart. *in l. de quibus. num.* 5. *de Legib. per l. jus civile* 6. *ff. de just. & jur.* Chassan. *in consuetud. Burgund. rubr.* 4. *§.* 15. *in fin. num.* 4. *per gloss. magnam in cap.* 1. *de constit. in* 6. Roeh. de Curt. *in cap. fin. in princ. num.* 10. *de Consuet.* attamen non detorquendum est propterea à nativa sua phrasi verborumque proprietate, cùm satis operetur etiam statutum, quamvis nihil novi juris inducat, sed tantum jus commune confirmet, Bart. *in l.* 1. *in fin. ff. ad Leg. Falcid.* Bald. *in l.* 2. *circa fin. C. de constit. pecun.* Gloss. *in cap.* 1. *de constitut. in* 6. Castrens. *cons.* 376. *num.* 2. *Vol.* 2. Ruin. *cons.* 27. *num.* 12 *Vol.* 3. Alberic de Rosat. *de statut. in princ. quæst.* 2. *&* 9. vel declaret Castrens. *in l. leges. num.* 7. *Cod. de Legib.* exemplo edictorum Prætoriorum, *l.* 6. *l.* 7. *ff. de justit. & jur. §.* 1. *& 2. Instit. de bon. possess.* quibus statuta comparari solent, Alex. & Dd. *in l.* 5. *de V. O.* quod tamen in casibus dubiis verum intelligit Schurff. *cons.* 3. *in præsenti. num.* 7. *centur.* 2. adeò ut verba statuti potius impropriari, quàm ut ad jus alieno auferendum extendi debeant. Glossa magna *in fin. l. ult. §. in computatione.* ubi Bart. Angel. Salicet. Castrens. Alex. *C. de jure de liber. per cap. cùm dilectus* 8. *de consuetud. cap. ad audientiam* 15. *de Cleric. non residen.* Dec. *in c. super eo. in pr. de offic. deleg.* Alex. *in l.* 3. *§. Prætor. n.* 11. *de damn. infect. & cons.* 154. *n.* 7. *cons.* 201. *n.* 1. *Vol.* 7. *cons.* 107. *perspectis. in fin. cons.* 5. *n.* 5. *cons.* 35. *n.* 2. *cons.* 197. *n.* 8. *Vol.* 5. *cons.* 36. *n.* 11. *Vol.* 4. Iason *cons.* 239. *in fin lib.* 2. *cons.* 12. *n.* 4. *lib.* 3. *cons.* 50. *lib.* 1. Cravett. *cons.* 259. *n.* 2. latè Schurff. *cons.* 36. *In præsenti. n.* 7. *cent.* 2.

Limitari etiam solet regula (1) ut non procedat in statutis eidem juri communi derogantibus Gail. 2. *observ.* 33. *n.* 1. *&* 2. (2) in statutis præter jus commune disponentibus, de qua Bernh. Græv, 2. *concl.* 33. *n.* 9.

II.

Statutorum verba strictè sunt accipienda, Gloss. & Dd. *in Auth. quas actiones. C. de SS. Eccles. gloss. in cap. cupientes. §. quod si per Vigint. de Elect. in* 6. Hartm. Pistor. t. *quæst.* 16. *num.* 23. Gail. 2. *observ.* 79. sunt enim stricti juris, Alex. *cons.* 184. *num.* 10. *Vol.* 6. Paris. *cons* 127. *num.* 29. *Vol.* 1. & propriè

accipi debent, Bald. *in l. maximum n.* 13. *C. de liber. præterit.* latè Menoch. *conſ.* 3. *n.* 2. 3. *cum multis ſeqq.* Tiraqueil. *in l. ſi unguam. Verb. liberis. n.* 4. *C. de revoc. donat. & de retract. proximit. §.* 1. *Gl. comm. num.* 71. nec à verbis regulariter recedendum, *l.* 1. *§ ſi cui navem* 19. *Verſ. in re ergo. de Exerc. act. l. quod conſtitutum* 21. *de milit. teſtam. l. conſtitutionib.* 24. *ad municip.* Dd. *in l.* 5. *C. de Legib.* Iaſon *in l.* 1. *§.* 2. *de Vulg. & pupill ſubſtit.* præſertim quando ipſa verba ſunt clara & aperta, Hartm. Piſtor. 1. *quæſt.* 31. *num.* 20 nec ulterius ſupra verba extendenda, *l. illum* 19. ubi Bald. *n.* 1. *C. de collat.* Schuiff. *conſ.* 15. *Exploratu. num.* 1. *cent.* 1. Menoch. *d. conſ.* 3. *num.* 2. *per d. l. quod conſtitutum* 21. *de milit. teſtam. l.* 4. *de damn. infect.* Siquidem ubi ſtatuti verba non conveniunt, nec diſpoſitio congruit, Bart. *in l.* 4. *§. Prætor in fin. ff. de damn. infect.* ut quæ tantum in caſu diſpoſito obtinet, Gloſſ. *in l. mancipia. C. de ſervis fugitiv.* quam ſequuntur Decius *conſ.* 101. *num.* 1. *conſ.* 137. *in fin. conſ.* 466. *n.* 8. *conſ* 591. *n.* 3. & 4. Cravett. *conſ.* 130. *n.* 2. *conſ.* 131. *n.* 1. *conſ.* 198. *n.* 4. Curt. jun. *conſ.* 76. *n.* 3. *conſ.* 256. *n.* 9. *conſ.* 265. *num.* 24. Ruin. *conſ.* 61. *n.* 9. *lib.* 1. Marſil. *ſing.* 339. Menoch. *remed.* 9. *recup. poſſ. n.* 161. Alciat. *reſp.* 560. *n.* 6. & ideò reſtringitur ad caſum, de quo diſerte loquitur, Alex. *conſ.* 197. *num.* 6. *vol.* 6. Ruin. *conſ.* 43. *n.* 2 & 9.

Quod intellige, ſi ſcilicet præter & contra jus commune, *l.* 9 *ff. de juſtit. & jur.* vel contra jus divinum circa temporalia ſtatutum (quod valere poteſt, quando eius cauſa peccatum excludat) quid diſponeret, prout notant Bart. & Dd. *in d. l.* 9. Schneidewv. *ad §. actiones. Inſt. de act. n.* 23. Siquidem ubi ſtatutum ad juris communis correctionem directò tendit, tum in caſu illo, à quo communi jure recedit, ſecundum illud interpretandum non eſt, Bald. *in l. maximum. C. de liber. præter l.* 14. *C. de judic. in pr.* Paulus de Caſtr. *in l. fin. §. licentia* 10. *C. de jure deliber.* Alex. *conſ.* 105. *n.* 19. *Vol.* 3. Ruin. *conſ.* 52. *n.* 13. *Vol.* 3. Cephal. *conſ.* 137. *n.* 27. Hartm. Piſtor. 1. *q.* 31. *n.* 39. & à verbis nelatum unguem quidem recedendum, *l. ſi ſervum* 71. *§. non dixit* 5. *de acq. hered.* cùm talia potius ſint attendenda, quàm inanes imagines & minus certa, *l. ſi alii* 16. *ff. de uſufr. legat.* Hartm. Piſtor. 1. *q.* 16. *n.* 17. ubi tamen verbis ſtatuti non ita inhærendum, ut inde abſurdæ & rationi minus convenienti interpretationi locus detur, quia potius ea plerunque ita accipienda, ut abſurdum evitetur, *l. in lege* 32. *ff. de contrab. empt. l.* 7. *§. divortio* 1. *& ſeq. ff. ſolut. matrim. l. ſcire* 13. *§. aliud* 2. *de Excuſat. tutor. cap. erit autem* 2. *diſtinct.* 4. id quod admittitur etiam, ſi verba ſtatuti adverſarentur, atque hæc inde ad ſenſum minus proprium trahenda eſſent. *cap. cum diſectum* 8. *de conſuetudin.* Hartman. Piſtor. 1. *quæſt.* 31. *num.* 28. Vel intellige procedere, ſi ſtatuta ſint pœnalia & odioſa, Bald. *in l. in illud. num.* 4. *C. de SS. Eccleſ.* Bartol. *in l. furti. §. fin. ff. de his qui notantur infam. & in l. tranſigere. Cod. de tranſact.* Weſenb. 1. *conſ.* 6. *num.* 135.

III.

Statuta intelliguntur de re formanda, non formata, quæ ſtatuto non indiget, Bart. *in l.* 2. *in fin. C. de fund. patr. lib.* 12. Weſenb. 1. *conſ.* 5. *num.* 38. Neque enim porriguntur ad præterita vel pendentia, ſed ea ex jure veteri confir-

confirmato decidantur, Bald *in l. leges. n. 5.* & Caſtrenſ. *num. 7. C. de Legib.* Pariſ. *conſ. 19. n. 16. Vol. 1.*

Limita(1)niſi ſtatuta magis jus commune confirment quàm infirment, his enim in caſibus etiam ad præterita reduci ac retrotrahi poſſunt, Caſtrenſ. *in l. leges. num. 1. per l. non dubium 5. Verſ. quod ad omnes. C. de LL.* Bart. *in l. omnes. num. 44. de juſtit. & jur. per l. ult. Cod. de pact. l. ult. Cod. de tranſact.* Alex *conſ. 6. Viſis. num. 5. Vol. 1.* & intelliguntur caſus præcedentes complecti, Bald. *in d. l. Leges. num. 1. & 5. l. non dubium 5. C. de Legib. n. 2.* inſtar confirmationis, Bart. *in l. omnes. num. 4. de juſtit. & jur. l. de quibus. num. 4. ff. de Legib.* Alban. *in tract. ſtatut. p. 1. quæſt. 2. per l. bene à Zenone 3. Verſ. quia igitur. C. de quadrien. præſcript. §. in omnibus. Auth. de Monach.* vel (2) quando ſtatutum procederet annullando, tunc ſi habeat cauſam ex præterito, etiam ad præteritum extendetur, Bart. *in d. l. omnes. num. 44. per l. pen. l. ult. C. de inceſt. nupt.* præſertim ſi cauſa in natura ſeu ratione naturali ſit fundata, *d. l. pen. & ult. d. tit.*

IV.

Contra ſtatuta quicquid fit illicitè, id fraudulenter fieri præſumitur, *cap. qui contra 72. de R. I. in 6. l. 1. C. unde Vi. l. ſi non convicii 5. Cod. de injur.* Weſenb. *1. cone. 28. num. 29.*

V.

Statuta contra juramenti obſervationem nihil poſſunt diſponere, Bart. *in l. omnes populi in 2. q. 3. q. principalis. n. 22. ff. de l. & l.* Dd. *in c. Eccleſia S. Mariæ. ibiq.* Felin. *extr. de Conſtit. & in c. cum contingat. extr. de jurejur.* adeò ut nec id ex cauſa rationali quicquam facere valeat, Laſ. *in Auth. ſacramenta puberum. n. 83. C. ſi adv. Vend.*

Intellige verum ſuper juramento nimirum jam præſtito, ſecus ſuper præſtando, quia tunc ſtatutum juramentum præſtandum prohibens valeret. *l. qua ſub condizione 8. in pr. & §. quoties 6. ff. de cond. inſt.* Gloſſ. *in l. adigere. §. quamvis. in verb. Lex Iulia. ff. de jur. patr.* Imol. Dominic. de S. Gemin. *in c. quamvis. col. fin. extr. de pact.* Cephal. *conſ. 466. n. 67.*

VI.

Statuti verba loquentia de caſu vero, non ſunt extendenda ad caſum fictum *l. 3. §. hac verba 1. ff. de negot. geſt.*

Intellige verum, ſi intelligatur, cùm ſtatutum ſit contra jus, *l. præcipimus 32. C. de appel* ſecus ſi ſecundum vel præter jus conſideretur, tunc enim etiam ad caſum fictum illud extendi, *ex l. Gallus 29. §. quid ſi 5. ff. de liber. & poſth.* docet Coſtal. *ad l. 3. ff. de negot. geſt.*

VII.

In ſtatutorum interpretatione communis practica potiſſimum eſt attendenda, *l. ſi de interpretatione 17 ff. de Legib. cap. cum dilectus 8. de conſuetud.* quippe ex qua ſola vera interpretatio deſumitur, ut ait Baldus *in c. 1. in pr. de feud. ſin. culp. non admitt.* ſicut etiam ſtatuti verba recipiunt interpretatio-

nem à communi usu loquendi. *l. librorum* 52. *§. quid tamen* 4. *ibiq.* Bart. *de leg.* 3 Iason *in l.* 2. *num.* 12. *C. de succeſſ. edict.* Farinac. 1. *conſ.* 95. *n.* 13. Ioh. de Amic. *conſ.* 42. *n.* 17. & ideò ab ea minimè recedendum, *l. illud* 19. *de Excuſ. tut.* quem allegant Dec. *conſ.* 358. Hartm. Piſt. 1. *q.* 13. *n.* 13.

VIII.

Statutorum verba in dubio ſemper referuntur ad tempus diſpoſitionis, *l. ſi ita* 7. *ibiq.* Bart. *num.* 4. *ff. de aur. legat.* Pinell. *in l.* 2. *C. de reſcind. vendit. part.* 1. *rubr. num.* 23. Menoch. *conſ.* 97. *num.* 137. *verſ. nec obſtat.* Farin. 1. *conſ.* 95. *num.* 16.

IX.

Statuta condendi facultatem qui habet, habet etiam poteſtatem ea revocandi, Everhard. *in loc. Topic. à contract. ad diſtract. num.* 7. quia eius eſt deſtituere, cuius inſtituere *cap. cùm ex injuncto* 12. *in fin. de haret.* ac auctor contractus vel ſtatuti, poteſt etiam eſſe auctor totius diſtractus, ſcilicet ante pœnam commiſſam, Bald. *in l.* 2. *C. ſi ſerv. export. Veneat.* Capoll. *cautr.* 246. Canoniſtæ *in cap. dilecto. de prabend.* Bart. *in d. l. omnes populi. quæſt.* 3. *circa fin. ff. de juſtit. & jure.*

X.

Statuta generalia non includunt perſonas non ſubditas, Abb. *in cap. à nobis. col.* 1. *de ſent. excom.* Validitas enim eorum dependet ex poteſtate ſtatuentium, Abb. *in c. Eccleſia S. Maria. col.* 4. *verſ. ad primum. de conſtit.* Marant *in quæſt. legal. diſp.* 8. *n.* 15.

XI.

Statuti pars una declarari ſolet per aliam *l.* 5. *C. de LL. l. qui filiabus* 17. *in pr. ff. de legat.* 1. præſertim quando in parte aliqua ſtatuti certa regula conſtituitur, tum enim ſecundò eam omnes aliæ partes ſtatuti accipiendæ erunt, Bart. *in l. Prator. §. erit ff. de bonor. rapt.* Hartm. Piſt. 1 *q.* 33. *n.* 1. Vnde etiam ſtatutum generaliter loquens intelligitur ſecundum aliud, quod magis diſtinguit, *l. ſciendum* 25. *ff. qui ſatisdar. cog. Auth. offeratur. C. de latis conteſt. §. cum ex aliena. Inſt. de rer. diviſ.* fac not. Iaſ. *in l. quod te. n.* 16. *ſi cert. pet.* Alex. *conſ.* 7. *n.* 6. *Vol.* 1. adeò ut licet aliud ſtatutum extet, quod diſponat verba ſtatuti ſecundum literam accipienda eſſe, nihilominus tamen interpretatio hæc ex alia eius parte deſumpta admittenda erit, prout docet Petrus de Ancharan. *conſ.* 422. *incip. incip. Viſo puncto. col.* 3. *in princ.* quem refert Dec. *in l fin. num.* 2. *C. de edend.*

XII.

Statuta æquiparantur ultimis voluntatibus, Bart. *in l.* 1. *C. de his quib. ut indig.* Tiraq. latè *de retract. conſang. in fin. n.* 13. Cravett. *conſ. ult. num.* 12. Socin. jun. *conſ.* 181. *Quoccirca. num.* 30. *lib.* 2. Bart. *in l.* 9. *n.* 37. *ff. de juſt. & jur.* Menoch. 2. *arb. jud. conſ.* 185. *n.* 45. *Everh. in loc. Top. in loc. ab ult. Volunt. ad legem Velſtatut. per text. in l. cum tale* 72. *§. in falſam cauſam. §. ff. de condit. & demonſtr.*

XIII. Sta-

XIII.

Statutum & conſuetudo paribus paribus paſſibus ambulant, Cravett. *conſ.*251. *num.*3. *conſ.* 137. *num.* 2. Weſenb. 1. *conſ.*50. *num.*13. quia hæc in idem recidunt & converturtur Cravett. *d.conſ.* 137. *num.* 5. & junguntur ut cauſa & effectus, *l.* 4. *ff. de juſt. & jur.* ubi itaque ſtatutum non obtinet, ibi nec conſuetudo locum habere poteſt, Cravett. 1. *conſ.*30. *num.* 3. Weſenb. 1. *conſ.*1. *num.* 54. *pag.* 50. de cuius tamen origine & cauſa efficiente Cuiacius *lib.* 11. *Paulsad edict. ad l.* 23. *de minorib.* ita ſentit, dum ait: Profectò plerique errores Dd. veterum, quibus nunquam benè notum fuit jus civile, cum & eius juris ſermo eis planè eſſet incognitus} tranſierunt in decreta vel mores, quæ in regionum leguntur conſuetudinibus, à jure Romano aberrantibus. At nihilominus ſtatuta & conſuetudines locorum derogant juri communi, quando vigent, *cap. ult. extr. de Conſuetud.* & judicandum eſt ſecundum jus eiuſmodi ſolum, per Gloſſam & Canoniſtas *in cap.*1. *extr. ut lit. pendent.* latè Argentr. 2. *conſ.*51. *num.*36. *& ſeq.* adeò ut etiam ſtatuta & conſuetudines locorum vicinorum credantur etiam valere in loco vicino, Paul. de Caſtro *conſ.*372. *num.* 2. & conſuetudo aliqua in loco vigere dicatur, quæ in locis vicinis maximè celebrioribus obſervatur. Boer. *deciſ.* 263. *num.* 9. Burſat. *conſ.*161. *n.*20. *&*.63. Menoch. *Vol.*3. *conſ.*228. *n.*55. *& ſeq.*

XIV.

Statuta non ſecundum corticem, ſed ſecundum rationem ſunt accipienda, Bald. *in l. quicunq; in fin. C. de ſerv. fug. ſ.* 5. *l. omnes. num.*18. *de juſtit. & jur.* Alex. *conſ.*106. *Perſpectis. conſ.*83. *Vitæ. num.*3 *conſ.*144. *Poſt reddit. num.*3. *lib.*2. *cum aliis*, quæ cumulat Tiraquell. *de pœn. in princ. num.*20. *& ſeq.* latè Cravett. *conſ.*259. *Verba. num.* 5. recipiunt enim naturalem intellectum, *l. cui pacto* 5, *ff. de ſerv. export. l. non ſine* 5. *C. de bon. qua liber.* Iacob. Mandel. *conſ.*96. *Prater illa. num.*3. *tom.*1. Conſil. Arg. 73. *num.* 178. *Vol.*1. Quamobrem etiam ſtatutum non ſolum objuſtam cauſam & rationem expreſſam, Iaſon *in l. non dubium* 5. *C. de Legib.* verum etiam præſumptam & conjecturatam, Cravet. 8. *Anno. n.*21 pro varietate temporum, Alex. *conſ.*106. *Perſpectis. num.* 4. *Vol.* 2. ex æquo & bono inſtar ultimæ voluntatis limitari perhibetur, Cravett. *conſ.*254. *n.*6. *conſ.*274. *n.* 11. quemadmodum ex omni alienationis prohibitione excipitur caſus neceſſitatis, *l. alienationes* 13. *fam. herciſc. l.*1. *ff. de fund. dotal. l. pater filium* 38. *de legat.* 3. Iaſon *in l. ſi unus. ſ. pactus ne peteret, de pact.* Cravett. *conſ.*6. *Plura. num.*95 Gerard *ſing.*100. Cagnol. *in l. qua propter neceſſitatem. de R. I.* Tiraquell. *de retract. conſang. ſ.*26. *n.*18. *& de pœn. cauſ.*23. *n.*4. ob quam à ſtatuto recedi poſſit Phil. Port. *conſ.*118. *n.*6. *conſ.*16. *n.*2. *conſ.*19. *n.*88. *conſ.*38. *n.*22 *&*34. *n.*18. Pariſ. *conſ.*32. *n.*12. *Vol.*2. ita ſimili modo receptum eſſe in adminiſtratoribus iis, qui licet aliàs prohibeantur mutuare pecuniam, cui præſunt, facere tamen illud, ex cauſa neceſſitatis non denegatur, *Auth. noviſſimè. Verſ. niſi ex neceſſitate. C. de admin. tutel.* etiamſi juraſſent non alienare, Guid. Papa *deciſ.*156. Aufr. *deciſ. Tholoſ.*256. quia quæ propter neceſſitatem ſunt recepta, in argumentum

duci non debent, *l.* 162. ubi Dec. Cagnol. Maynard. *de R. I.* adde & Redoan. *de reb. Eccleſiaſt. non alien. q.* 4 *§. quando. num.* 25. Quocirca evenire ſolet, ut in ſtatutis, quæ in in plurali numero loquuntur (quamvis ſtrictiſ juris ſint) nec in uno individuo verificari propriè poſſint, *l fin ff ad SC Trebell. l. ubi* 12. *de teſtib. cap. pluralia* 40. *de Reg. Iur.* ratio naturalis magis quàm verborum proprietas, attendatur, & ideò ex illa extendatur ſtatutum ad alios, quàm qui proprietate ſermonis continentur, Bald. & Dd. *in l.* 1. *Cod. de condict. inſert.* Corſet. *in ſing ſtat Ital.* Ioh. Ant. *in ſolit. q.* 79. *incip. diximus. cum allegat.* Non officit, quod caſus omiſſus remanere debeat ſub diſpoſitione juris communis, *l ſi extraneum* 6. ubi Iaſon & Dd. *de condict. cauſ. dat.* nec enim pro omiſſo haberi debet, quod venit ex intentione contrahentium & paritate rationis, ut ibidem Iaſon & Dd. exponunt, quamvis tacitè tantum veniat, Cagnol. *in l. ſemper in ſtipulationibus. num.* 2. *cum ſeqq. de R. I.* quia & id actum eſſe cenſetur, Decius *ibidem num.* 5. & rationis unitas diverſos caſus velut genus ſpecies, non per extenſionem complectitur, latiſſimè Tiraquell. *in l. ſi unquam. Verb. literis. num.* 37. *C. de revoc. donat. exempl. l.* 1. *l. mit. l.* 5. *in princ. de reſcind. Vendit.*

X V.

Statuta ſunt facti, & ex facto conſiſtunt, *cap.* 1. *de conſtit. in* 6.

X V I.

Statuta non ligant probabiliter ignorantes *cap. ut animarum* 2. *de conſtit. in* 6. quia ignorantia ſtatutorum excuſat. *cap.* 1. *de conſt. in* 6.

Cap. L.

Stipulatio.

Axioma I.

Stipulari alteri nemo poteſt, *l. ſtipulatio iſta* 38. *§. alteri* 17. ubi Dd. *de V. O. §. ſi quis alis. & §. alteri. Inſt. de inutil. ſtipul.* Ant. de Butr. & Panorm. *in proœm. decret. num* 21. *cum ſimilib.* per Anton. Gabr. *tit. de V. O. concl.* 1. *congeſtu.* quod & de Iure Canonico obtinere, contra gloſſ. *in cap. quoteſtes* 11. *quæſt.* 7. quam communiter reprobari ait Gabr. *d. concl.* tuetur Honthem. 1. *de art. Notar. cap* 12. *num.* 1.

Limitationes vide apud Accurſ. *in gl. dict. §. ſi quis alii. Inſtit. de inutil. ſtipul. d. l. ſtipulatio iſta. §. alteri.* ubi etiam Bart. *ff. de V. O.* Iaſ. *in d. l. ſtipulatio. §. ſi ſtipuler.* & Gabr. *d. concl.* 1. *de V. O.* adde & Carpzov. *p.* 2. *conſt.* 33. *defin.* 26. *& 27. & p.* 2. *conſt.* 18. *defin.* 23. *n.* 6.

I I.

Stipulari nemo poteſt rem ſuam ſibi dari, quæ jam ſua eſt, vel in eum caſum, quo ſua eſt futura, *§. item nemo* 24. *Inſtit. de inutil. ſtipular. l.* 82 *de V. O.* quia dare eſt dominium transferre, *l.* 75. *§. fin. ff. eod.* quod non poteſt trans-

transferri in eum, qui Dominus eſt, Schneidewv. *ad d. §. item. Inſt. de inutil. ſtipulat.* tum quia rerum noſtrarum dominium nobis non niſi ex una cauſa contingere poteſt, *l.* 3. *§. ex pluribus* 4. *ff. de acquir. poſſeſſ.* tum etiam quia paria ſunt tempore prohibito aliquid fieri, & conferri in tempus prohibitum *l. in tempus* 62. *ff. de hered. inſt. l. quod ſponſa* 4. *C. de donat. ante nupt.* ſicut ergo quando res in præſentia mea ſit, eam ſtipulari prohibeor; ita etiamſi res in præſenti non ſit mea, tamen futura mea ſit, in eum caſum temporis prohibiti non poteſt conferri ſtipulatio.

Limita I. non procedere, quando non parè, ſed ſub conditione ſtipulatio concepta reperitur, *l. ſi rem meam* 31. *ff. de verb. oblig.* fieri enim poteſt, ut exiſtentis conditionis tempore non ſit ſtipulatoris, *arg. l. exiſtimo* 61. *de contr. empt. l. cætera* 41. *§.* 1. *de legat.* 7.

Limita II. in furе, quia omnis actio degenerat odio furis, ab eo enim bene poſſum ſtipulari rem meam. *l. ſcire debemus* 29. *§ ſi à fure* 1. *de V. O.* cum mea, ratione poſſeſſionis interſit.

Limita III. quando prima cauſa acquiſitionis dominii eſt dubia, ſecunda certa, vel quando per ſecundam fit pinguior acquiſitio, quàm ex prima, tunc enim res mea poteſt acquiri ex nova ſtipulatione, Io. Andr. *in c. cum perſona, de præbend. liber.* Aret. *in l. exiſtimo. ff. de V. O.*

Limita IV. ſi quis æſtimationem ſive pretium rei ſuæ ſtipuletur, valet ſtipulatio, pretium enim rei meæ non eſt meum, & aliud eſt res, & aliud pretium ſive æſtimatio, *dict. l. nemo* 82. *l. ſi alii* 42. *§. rerum* 1. *ff. de uſuris.*

Limita V. ſi ſtipuletur quis rem ſuam ſibi reſtitui à promiſſore, utilis eſt ſtipulatio, quia eà ſpecie non ſtipulatur dominium, ſed factum nudum reſtitutionis, quando ſcilicet res ſua eſt penes promiſſorem, *d. l. nemo.*

Limita VI. ſi rei meæ dominium à me quandoque revocari poſſet, quo caſu prohibeor eam per ſtipulationem meam efficere, ut irrevocabiliter mea ſit, *l. in bello* 12. *§. ſi quis ſervum* 7. *de captiv. & poſtl.*

III.

Stipulatio rei, quæ non eſt, nec eſſe poteſt in rerum natura, eſt inutilis, *§.* 1. *& §. ſi impoſſibilis. ibidem*, Dd. *Inſtit. de inutil. ſtipulat.* Conſ. Arg. 1. *conſ.* 24. *num.* 34.

IV.

Stipulatio ſine cauſa, hoc eſt, ſine contractu, eſt nulla, *l. à Titio* 108. *ff. de V. O. l.* 2. *§. circa* 3. *ff. de doli mali except.* ubi enim cauſa obligationis deficit, ea valere non poteſt, Bald. *in l. fin. ff. de conſtit. pecun. l. generaliter* 52. *ff. de Epiſc. & Cleric. & in l. ſi quis ſub conditione. de condit. inſtit.* quia (inquit) ubi non eſt efficax cauſa, non etiam erit efficax cauſatum, *l. inter quos. de legat.* 3. Gloſſ. *in l. ſi ob turpem. de condict. ob turp. cauſ.* Alex. *in l. Publia. §.* 1. *depoſit.*

Intellige verum de ſtipulatione conventionali, quæ accedit tanquam robur contractibus innominatis vel nominatis, quibus apponitur, alioquin

si stipulatio considerctur quatenus per se subsistit etiam sine alio contractu, *ut in l.1. & tot.tit.de V.O.* atque sic non de contractu, sed indiscreta quadam rerum suarum jactatione, quæ tamen tractatum requirit, *d.l. Titia. de V. O.* accipiatur, si de istis non constet, valebit in vim donationis, Bart. *in l. nuda. col.1. ff.de donat* Bald. *in l.fin. in 5. oppos. C. si cert. pet. & d.l.2. §.circa 3. de Except. dols.* Ludovicus Gomez *ad §. sequens. Instit. de Action. num.12.* si nimirum exprimatur donationis causa factum esse, Tiraquell. *in retract. convent. in fin. num.* 104. *& seq.* Alex. *cons.*19. *In his. num.*3. *vol.* 4. *cons.* 3. *num.* 1. *vol.* 1. aliàs non præsumitur, *l. cum de indebito* 25. *de probat. in fin. l.*3. ubi Baldus *num.* 5. *C. de non numer. pecun. l. si cum aurum* 10. *de solut.* Tiraquell. *de retract. proximit. §.* 39. *Gloss.* 2. *num.* 19. *& in l si unquam. verb. donationes. num.* 179. *Cod. de revocand. donat.* Wesenbec. 1. *cons.* 31. *num.* 16. *volum.* 1.

CAP. LI.

Strictum Jus.

Ea, quæ stricti juris sunt, sufficit etiam in minimo effectum habere, Archidiacon. *in cap.*2. *de fil. presbyt. in* 6. Anton. de Butr. *in cap. At si Clerici. §. de adult. col.*5. *extr. de judic.* Andr. Knichen. *de investit. pact. cap.*2. *n.*103. Bocer. *de feud. in vest. c.*5. *n.*87.

CAP. LII.

Studia.

Studiorum causa habetur pro pia, Bart. Bald. Angel. Iason & Dd. *in l.*1. *in fin. ff. solut. matr.* Matthæus Wesenb 1. *cons.*26. *num.* 26. Vnde & relictum in studia, in piam causam relictum censetur, prout hoc pluribus demonstrat Tiraq. *in tr. de privil. pia causa, in præfat. circ. fin.*

CAP. LIII.

Stultitia, Stultus.

Axioma I.

Stulti non debent esse melioris conditionis, quàm prudentes, *l. servum 4. ff. quod vi aut clam.* Wes.1. *cons.*6. *n.* 217.

II.

Stultitia potius præsumitur, quàm donatio, Baldus *in l. generaliter, num.* 5. *C. de non num. pecun.* Iason *in l. Labeo. num.*4. *ff de pact.* Wesenb.1. *cons.*41. *num.*119.

CAP.

CAP. LIV.

Stylus.

Axioma I.

Stylus ſemper obſervandus eſt, Bald. *in l. fin. C. quæ ſit long. conſuetud.* habetur enim ſtylus communis pro lege, prout infinitis autoritatibus, confirmant Franciſc. Niconit. *in repet. rubr. num.* 130. *&* 137. *ff. de nov. oper. nunc.* Anton. de Petr. *in repet. l.* 1. *n.* 395. *ff. de jurejur.* Felin. *in c. ex parte. num.* 16. *Verb. ſtylus. extr. de reſcript.* Conſ. Arg. 1. *conſ.* 29. *num* 91. Rebuff. 3. *comm. de Conſ. art* 2. *gloſſ.* 8. *num.* 18. Hyppolit. de Maiſil. *ſing.* 118. Pariſ. *conſ.* 44 *num.* 17. *Vol.* 1. Boer. *conſ.* 8. Teſſaur. *deciſ.* 1. *num.* 9. Cabedo *deciſ.* 211. *num.* 5. *p.* 1. Gamma *decad.* 16 *num.* 7. Farin. 1. *conſ.* 85. *num.* 108. ac dicitur practica confirmata, Cyn. *in l.* 2. & Bald. *in l. fin. C. quæ ſit long. conſuetud.* Conſ. Arg. 1. *conſ.* 29. *num.* 91. ideoque à ſtyli forma non eſt recedendendum, Boer. *conſ.* 8. *num* 7. Lancellot. *p.* 2. *cap.* 20. *de attentatis poſt inhibitionem, in præfat. quæſt.* 4. *num.* 409. etiamſi in contrarium eſſet juris diſpoſitio, *l. ſi quando* 11. *in fin. C. de injur. §. fin. Inſtit. de ſatisdat.* Alex. *conſ.* 240. *num.* 2. *Volum.* 2. Aſin. *in prax. §.* 22. *cap.* 16. *limit.* 3. *num.* 1. *&* 2. & ſtatuta civitatis aliter diſponerent, Iohannes de Amicis *conſ.* 145. *num.* 8. Aſin. *dict. §.* 22. *num* 1. atque ita ſervatur in procedendo, Iohann. de Amic. *conſ.* 42. *num* 2. *&* *conſ.* 143. *num.* 3. omniaque reddit valida, *cap.* 2. *de temp. ordin.* Pariſ. *conſ.* 113. *in princ. Vol.* 4. Ruland. *conſ.* 70. *vol.* 3. *num.* 52. ligatque ſo. enſes, quoad ordinaria, ſecus quoad deciſoria, Viv. *in commun. opin. Isc.* 1. *concluſ.* 156. *num.* 1. ac contentioſam voluntariamque juriſdictionem tribuit, imò per eum metum imperium & cauſatum cognitio acquititur, Farin. 1. *conſ.* 85. *num.* 108.

II.

Stylus in notitiam populi cùm pervenit, vim habet conſuetudinis, Alex. *conſ* 36. *in fin. lib* 2. Vnde & ſtylus, qui contra conſuetudinem pugnat, in fraudis præſumptionem incidit; cum ea non obſervata, nihil agatur, *l.* 47. *ff. de judic.* Batt. *in l. Iuriſperitos in princip. ff. de Excuſat. tutor.* quam ob rem juri Prætorio aſſimilatur & vocatur practica Curiæ vel Tribunalium confirmata, Cyn. *in l.* 2. *C. quæ ſit long. conſuet.* Maſcardus *de probat. Vol.* 3. *concluſ.* 3. *num.* 51. Schvvanеman. *libr.* 2. *proceſſ Camer. cap.* 19. *num.* 17. ideò quod ex actibus judicialibus introducatur Boer. *conſ.* 8. *num.* 3. (cùm ſit jus non ſcriptum ab uno judice, citra acta judiciaria ſæpius introductum, Caravit. *ſuper primo ritu magnæ Curiæ poſt num.* 17.) ac proinde propriè non conſuetudo, ſed ſtylus vocatur: qui licet non requiratur induci à toto populo, ſed à maiori parte populi, requiritur tamen illam induci coram Magiſtratu auctoritatem legis condendæ habente, Alex. *conſ.* 36. *in fin. lib* 2. Decius *in rubr. extr. de conſuetud. col* 3. *&* *conſ* 677. *in fin.* Ioſeph. Ludov. *in deciſ.* 96. *p.* 2. *num.* 8. dum inquit, quod ad hoc, ut ſtylus ſit obſervandus,

requiritur quod ſit confirmatus autoritate ſuperioris, mediante aliquâ ſuâ conſtitutione ſeu confirmatione.

Quod intellige, quando nimirum agitur de toto præjudicio cauſæ & negotii principalis, quando autem concernit modum agendi, tunc confirmatio adeò non requiritur, ut ſtylus etiam coram inferiore Magiſtratu induci poſſit, Cravett. *conſ.* 39. *col.* 5. *& in tract. de antiq. temp. p.* 4. Barthol. Socin. *conſ.* 36. *num.* 2. *& conſ.* 39. *col.* 5. *lib.* 4. Ioſeph. Ludov. *deciſ.* 96. *num.* 30. *p.* 2. vide & Dec. *in rub. extr. de conſuet. col.* 13. qua ratione etiam ſtylus præfertur, cùm concurrit præſumptio juris communis, quando ſtylus diverſimodè obſervatur, idem Ludov. *d. deciſ.* 97. *p.* 2. *n.* 23.

III.

Stylus unius curiæ non poteſt operari ac inducere derogationem Legis contra jus commune, ſed ſolum declarationem eius, quod eſſet arbitrio judicis commiſſum, Rolandus à Valle *conſ.* 3. *num.* 36. *lib.* 1.. Hieronymus Gierarch. *in addit. ad Iul. Clar.* 5. *ſententt. quæſt* 50. *lit. b.* qua de cauſa ſtylus non valet, ut quis valeat, abſque ciattione condemnari, Alex poſt Bald. *in l. ſi ſic. num.* 18. *ff. de legat.* 1.

Quod intellige, quando nimirum de magno præjudicio ageretur, cùm quandoque etiam ſolennitati citationis derogare queat, juxta Alex. *conſil.* 65. *num.* 10. *lib.* 1. veluti in notoriis *cap. bona* 33. *de Elect. l. ſi verò* 5. *§. qui pro rei* 1. *ff. qui ſatisdar. cogantur*, in quibus ordo juris non requiritur, *cap. perveneris* 5. *extr. de teſtib. cap. conſulnit* 29. *de appellat. cap. manifeſta* 15. 2. *quæſt.* 1. *cap. ſuper eo* 3. *de teſtibus cogend. cap. quanto* 3. *de translat. Epiſcopor.*

Limita (1) niſi ſtylus, qui eſt contra jus, jam eſſe præſcriptus, quia tunc eum valere ut conſuetudinem, quæ etiam contra jus valet, poſt Roch. de Curt. *in repet. rubr. de conſuet. q.* 4. tenent, per text. *in cap. fin. de conſuet.* Carovit. *ſuper primo ritu magna Curia n.* 23. *verſ. Limita*, & Farin. 1. *conſ.* 85. *n.* 122. vel (2) quando conſuetudine per tacitum conſenſum omnium firmatus fuerit, Alex. *conſ.* 36. *in fin. volum.* 2. vel (3) ſi à ſuperiori, qui introducendi poteſtatem habet, confirmatus ſit, Natta *in addit. ad Alexandr.* 36. Grammat. *conſ.* 1. *num.* 20.

IV.

Stylus indies recipit varietatem, Scacc. *de judic. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 277. ex tempore, Bertazol. *cl.* 4. *gl.* 36. *n.* 36. **Reichs Abſchied zu Speyer** 1557. *§.* **Dieweil.** *ibi:* **Dieweil aber an vnſerm Cammergericht durch vielfältige Veränderung der Beyſitzer/auch deſſen alter wolherbrachter** ſtylus **vnd Brauch/bevorab in erlernung der Proceſs zu vielmalen geändert.** Stylus enim curiæ eſt volubilis, & mutatur ad mutationem Principis auditorum & advocatorum, qui faciles ſunt in ſtatutis prædeceſſorum, Hieron. Cæval. *quæſt. pract. comm. contr. comm. c.* 20. *n.* 19. idem *q.* 737. *n.* 21. *c.* 72. *ubi plures allegat.* Boër. *conſ.* 8. *n.* 4. Mar. Anton. *lib.* 2. *reſol.* 37. *num.* 16. *in fin.* Cavalcan. *p.* 2. *de contract. deciſ.* 17. *num.* 8.

CAP.

CAP. LV.

Subditus.

Axioma I.

Subditos tueri ſupremi Principis præcipuum munus eſt, latè Barthol. Chaſſan. *in Catalog. glor. mund. p. 5. conſ. 16. cap. adminiſtratores 26. de quæſt.* Corſet. *in tract. de poteſt. Regia. part. 3. q. 32. n. 59.* Iohannes Lupus *in tractat. de conſ. Princip. §. antequam veniant. verſ. itaque ex cælo. num. 6.* Cravetta *conſ. 241. Princeps illuſtriſſimus, num 7.* Eſt enim ſtatus Domini & ſubditorum connexus, Crot. *in l. filiusfam. §. Domini. col. 7. poſt med. ff. de legat. 1.* Brun. Aſtenſ. *conſ. 109. col. 3.* Cravetta *conſ. 241. num. 3.* quapropter ſubditorum magnam habendam eſſe rationem ne à Dominis graventur, aut damnis afficiantur, ſed ut potius Domini, tàm iis quàm ſibi ipſis conſulant, reſpondit Bald. *conſ. 88. col. 2. poſt med. verſ. ad Dominum pertinet. lib. 2.* Vnde ſicut officium regum eſſe perhibetur, reprimere malos & exaltare bonos, *c. regnum 23. 23. quæſt. 5.* ita etiam de ipſo Principe dicitur, quod ſubditorum ſuorum curam magnam gerere, eoſque tanquam filios & nepotes tractare debeat, *l. ſi quis filium 34.* ubi Iaſ. *circa princ. C. de inoffic. teſtam.* Bald. *conſ. 460.* Cravetta *conſ. 241. Princeps. num. 9. fac. l. 1. C de veteran.* Angel. *conſ. 110. ſanctiſſima. col. 2.* Philip. Portius *conſ. 194. Ex facto ſpecies. num. 6.* Regner. Sixtin. *3. conſ. Marpurg. 11. num. 45.*

II.

Subditos habere locupletes Dominorum quàm maximè intereſt, *gloſſ. in cap. 3. de recept.* Panorm. *in c. licet cauſa. num. 13. de probat.* & Felin. *ibid.* Everard. jun. *conſ. 1. num. 190. vol. 2.* cum hi pingues ejus nervi, *l. 2. C. de omnì agric. deſcript.* & eorum commodum Dominorum proprium commodum eſſe dicatur, *l. unic. §. 14. C. de caduc. toll.* Vtpote quorum fiſcum utentem ſubjectis locupletibus abundare oporteat, *Nov. 8. in præf. §. conſideravimus.* Fachin. *conſ. 89.* Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rubr. 6. §. 4. verſ. ſi par le pere, num. 6.* ſiquidem ex divitiis ſubditorum augetur poteſtas Dominorum propter fructus juriſdictionis, tributa vectigalia & alia munera publica, ex quibus Domini quotannis magnam utilitatem percipere poſſunt. vnde etiam ejuſmodi utilitates in fructu & patrimonio Dominorum eſſe dicuntur, cum ſingulis annis renaſcantur, *l. ſi navis 61. ff. de rei vind. c. 1. de feud. lib. 2. quæ ſint regal.* Gail. *de arreſt. cap. 1. n. 4.* & theſſaurus Principis non in fiſco, ſed ſubditorum divitiis poſitus, *Auth. ut judic. ſine quoque ſuffrag. §. cognatio.* Matth. Coler. *conſ. 39. n. 49.* vel ut ait Hœnon. *in diſput. politic.* Dominorum certiſſimus theſaurus in ſubditorum loculis ſitus & reconditus ſit, ac Princeps quæſtores ærarii certiores non habeat, quam locupletes ſubditos, Carpzovius *in Capitulat. Cæſar. cap. 6. num. 3.* vide Aſſum. *in rel. neceſſitatis, pagin. 17.*

III.

Subditi concordiam alere debent, arg. *l. ſi cujus* 13. *§.* 3. *verb. æquiſſimum. ff. de uſufruct. l. ſi quis ingenuum* 21. *in fin. ff. de capti&.* & *poſtlimin. reverſ. Novell.* 85. *in princ.* Harprecht. *in Commentar. ad §. ferè* 12. *Inſtitut. de rer. diviſ. num.* 97.

IV.

Subditos non ſervitus perſonalis vel anonyma ut in feudo, ſed domicilium & habitatio facit, *l. domicilium* 20. *ff. ad municipal. l. ſi in patria §. C. de incol. lib.* 10. Gail. 2. *obſerv.* 35 & 36. & *de pignor. cap.* 8 *num.* 5. & *cap.* 15. *num.* 15. Mynſ 1. *obſ.* 12. Iac de S Georg. *de homag. num.* 32. Knichen. *in Encyclop. cap.* 3. *num.* 29. & *ſeqq.* Roſenthal. *concluſ.* 85. *c.* 6. *n.* 9. *lit. m.* Coler. *de proceſſ. Execut. part.* 2. *c.* 1. *n* 12. Petr. Ancharan. *lib.* 1. *quæſt. famil.* 11. *num.* 16. Natt. *conſ.* 4. *num.* 1. Honded *conſ.* 61. *n* 3. & 17. *Vol.* 2. Surd. *conſ.* 515. *num.* 66. Cephal. *conſ.* 53. *n* 34. Burſat. *conſ.* 16. *n.* 1. Pariſ. *conſ.* 12. *Vol.* 3. Menoch. *conſil.* 692. *num.* 3. Meichſner. *in cauſa* **Teutſchmeiſter** *contra* **Oettingen** *tom.* 2. *lib* 1. *deciſ.* 6. *n.* 129. Victor *de cauſ. exempt. Imper. concl.* 22. unde etiam ad faciendum quem ſubditum, non incolatus præteritus, ſed præſens domicilium inſpicitur, cum incolatus & domicilium ad libitum mutari vel conſtitui poſſit, ubi quis vult, modo re integra nec in fraudem fiat, *l nihil* 131. *l. libertus* 17. *§. patris* 11 *l. incola* 29 *ff. ad municipal.* Pacian. *conſ.* 4. *n.* 93.

V.

Subditum non facit ſola bonorum poſſeſſio, *l. ſi libertus* 17. *§. ſola* 5. *ff. ad municip.* Vult. 1. *F. c.* 6. *num.* 7. Iac. de S. Georg. *verb. quicquid. n.* 9. Cravet. *conſ.* 201. *num.* 15. Cujac. *conſ.* 3. Caſtr. *conſ.* 89. *num.* 2. Roland. à Valle *conſil.* 1. *n.* 30. *Vol.* 3. Meichſner. *tom.* 2. *lib.* 1. *deciſ.* 6. *n.* 58. Tilem. de Benign. *ſyntagm.* 2. *decad.* 1. *Vot.* 1. *n.* 61.

VI.

Subditi præſumuntur, qui mandatis ſuperiorum pareant, & faciunt quæ ſubditi facere ſolent, Innocent. *in cap. olim* 2. *verſ. item qui parent mandatis. de reſtitut. ſpoliat.* Gylman. *part.* 2. *tom.* 1. *tit.* 6. *num.* 20. ſiquidem per obedientiam acquiritur & probatur jus ſubjectionis, Gloſſ. & Innocent. *in d. c. olim de reſtitut. ſpoliat.* ac proinde etiam ſubdito adverſus ſuum Principem non facilè, niſi ex evidentiſſima cauſa mandata conceduntur, Gail. *lib.* 1. *obſerv.* 13. *n.* 4. *verſ. judex tamen.* tum quod præſumptio juſtitiæ ſit pro Magiſtratu, *l.* 2. *C. de offic. civil. judic. cap. ſicut nobis* 16. *in fin. extr. de ſenſent. & re judic.* Dd. *ad l.* 1. *C. ſi per vim vel alio modo.* Gail. 1. *obſerv.* 10. *num.* 5. tum etiam ut ſubditi adverſus Magiſtratus ſuos non armentur, nec ad maiorem inobedientiam fiducia mandatorum invitentur, *l. prætor edixit* 9. *ff. de injur. §. ſi tibi quoque. Novell.* 12. *de mandat. Princip. §. ſi quis vero exiſtimans. Novell.* 86. *ut differens judic.* tum denique ne forte hâc occaſione obedientia ſua pœnam effugere conentur, contra quam publice utile ſit, *l. congruit* 13. *ff. de*

ff. de offic. Præſid. l. ita vulneratus 51. *ff. ad L. Aquil.* Gail. *de arreſt. c.* 10. *n.* 13. Ioh. Gœdd. 2. *conſil. Marpurg.* 28. *num.* 12.

VII.

Subditus inferioris Magiſtratus, non poteſt eſſe ſubditus ſuperioris, Rauchbar. 1. *quæſt. jur. civil. & Saxon. quæſt.* 13.

Intellige reſpectu ſcilicet alterius juris, quam ejus cujus nomine inferior ſuperiorem recognoſcit, Bart. *in l. Claudius. num.* 2. *in fin. quib. mod. pignor.* Cephal. *conſ.* 628. *num.* 38. non vero ratione generalis juriſdict onis cujus reſpectu ſubditi quoque ſuperioris eſſe perhibentur. Speculat. *in tit. de feud. §. quoniam.* Albert. Brun. *conſ.* 32. *num.* 2. præſertim ſi utrique, h. e. tàm ſuperiori quàm ordinario Magiſtratui fidem juraverint & voverint, *d. c.* 1. *§. fin. qualit. Vaſall. jurar. deb.*

VIII.

Subditus qui ſemel fuit, & hodie ſubditus eſſe præſumitur, Menoch. 6. *præſumpt.* 62. *num.* 5. Vmm. *diſput. ad proceſſ. judic.* 15. *num.* 48. Exemplo ſervi qui quando ſemel ſervus factus eſt, deinceps talis quoque præſumitur, Alciat. *regul.* 2. *præſ.* 20.

IX.

Subditi non plus quam expedit, ſint ſubjecti, *c. admonendi.* 2. *q.* 7.

X.

Subditi reverentiam debent ſuis ſuperioribus, *Extravag. Com. debent.* 1. *in princ. de offic. ordin.*

CAP. LVI.

Subjectio.

Subjectionis ſignum eſt tributi præſtatio, Gloſſ. *in c. omnis anima, de cenſib.* & per conſequens Majeſtatis, quia ſubjectio indicat Majeſtatem tanquam ſuum correlatum, *l. magnum* 28. 11. *quæſt.* 1. Matth. Stephan. 2. *de juriſdict. c.* 1. *membr.* 1. *n.* 115. Arniſ. 3. *de Majeſt. c.* 7. *n.* 10 Vnde & ex jure colligendi, Maſcard. *de probat. concl.* 940. *n.* 1. & præſtatione cenſus ſubjectio probatur. *c. ult. de cauſ. poſſeſſ. & propriet.*

Intellige, ſi nimirum de cauſa conſtet, aliàs enim cum poſſit ex multis cauſis penſio præſtari etiam à non ſubjecto, imò & planè ab exemplo, vix eſt ut ex ſola præſtatione probatio ſubjectionis inducatur, *c. conſtituatur* 6 *de religios. domib.* Ioh. Andr. *in cap. quoniam de privileg.* Panorm. *in dict. cap. ult.* Coſtal. *ad l.* 6. *de Vſur.* qua de cauſa intuitu hujus nullam ex præſtatione penſionis ſubjectionem induci, concludunt Schönbor. 5. *politic. c.* 10. *in fin.* Bodin. 6. *de republ. c.* 2. *num* 648. Kirchner. *diſput.* 16. *coroll.* 2. Beſold. 1. *polit. c.* 9. *§.* 3. *n* 1. *& lib.* 2 *c.* 6. atque ideò ſubjectio (quia odioſa & ſtricti juris) nihil operabitur, niſi quod manifeſto conſenſu comprobatum, *c. quamvis* 38.

Gu 38. de prabend. in 6. aut ſubſequente aliquo actu juriſdictionis roboratum ſit, per ea quæ trad. Cravett. *conſ.* 118. 211. 425. *num.* 47. Anton. de Amatis *deciſ.* 58. *num.* 30. ne videlicet homines liberi ſolis confeſſionibus aut ſcripturis ad deteriorem fortunam detrahantur, *l.* 22. *C. de Agricol. & cenſib.* Anton. Fab. *lib.* 7. *C. tit.* 3. *defin.* 5. Vietor *in diſp. de cauſ. exempt. Imper. concl.* 23.

CAP. LVII.

Subjecta.

Axioma I.

In eodem ſubjecto duo contraria ſe non compatiuntur, *l. ſi ut certo* 5. *§. ſi duobus* 15. *ff. commod. l. ſi inter me* 15. *ff. de except. rei judic. l. Pomponius* 40. *§. fin. de procurat. l. hac verba* 69. *de V. S.* Weſenb. 1. *conſ.* 6. *n.* 11. *vid. ſupra lib. III. cap. de Contrario.*

II.

Subjecta mutant accidentia, *cap. Martha* 6. *§. quaſi viſti. extr. de celebrat. miſſar.*

III.

Deficiente ſubjecto, deficit jus ut & accidens, *l.* 1. *C. de condict. ob cauſam.* Weſenb. 1. *conſ.* 25. *n.* 11. ſiquidem ubi præſuppoſitum non datur, ibi etiam ceſſat & diſpoſitum, Gloſſ. *in l. mancipia. C. de ſerv. fugitiv.* Menoch *remed. recup. poſſ.* 9. *num* 161. Dec. *conſil.* 161. *n.* 1. *conſ.* 317 *in fin. conſ.* 466. *n.* 8. *conſ.* 591. *num.* 3. *&* 4. *conſ.* 511. *n* 4. Cravett. *conſ.* 130. *n.* 2. *conſ.* 132. *n.* 1. *conſ.* 198. *n.* 4. Curt. jun. *conſ.* 76. *n.* 3. *conſ.* 256. *n.* 9. *conſ.* 265. *n.* 24. Ruin. *conſil.* 60. *n.* 9. *lib.* 1. Hyppolit. de Marſil. *ſing.* 339. Alciat. *reſp.* 580. *n.* 6. *&* 7. Weſenb. 4. *concl.* 200. *num.* 69. cum nihil concludat, quando illud, de quo agitur non concernit, *l. ſi maritus* 10. *C. de donat. inter vir & uxor.* Weſ. 4. *conſ.* 171. *n.* 13.

IV.

SUBJECTA talia ſunt, qualia prædicata demonſtrant, *l.* 3. *ff. de fundo inſtr. l. fin. §. cui dulcia* 1. *ff. de vino-trit. oleoque leg.* Oldrad. *conſ.* 80. *Talia ſunt, & conſ.* 326. *num.* 17. *verſ. item in hoc.* Petr. de Anchar *conſ.* 65. *num.* 5. *& conſ.* 82. *n.* 10. Signorol. de Homod. *conſ.* 205. *in fin. & conſ.* 199. *n.* 6. Cravett. *conſ.* 25. *n.* 30. Brunor à Sole *in locis commun. verb. ſubjectum.* Surd. *deciſ.* 149. *num.* 18. *& conſ.* 34. *num.* 40. *& conſ.* 375. *num.* 45. Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom.* 7. *lit. S. concl.* 716. *& princip.* [gloſſ. *in cap. dudum de decim.* Cæpoll. *in tract. de ſerv. ruſtic. ſub cap. de aquæ ductu. num.* 14. Iſern. *in c.* 1. §. 1. *de nat. feud.* Vult. 3. *conſil. Marp.* 18. *numero* 151.

CAP.

CAP. LVIII.

Subreptio & Obreptio.

Axioma I.

Subreptione quæ fiunt, cassari debent, *c. cum dilectus* 32. *extr. de Elect. c. cum olim* 12. *extr. de sentent. & re iudic. c. si aliquando* 41. *& seqq. extr. de sentent. excommun. c. ult. de fil. presbyt. in* 6. subreptione siquidem obtentæ literæ non valent, *cap. cum dilecta* 22. *c. dilectus* 26. *extr. de rescript.* nec surreptitiis literis iurisdictio datur, *cap. cum nostris* 6. *de conces. prabend.* cum subreptione obtentis literis quicquid fit, opposita exceptione cassetur, *d. c.* 22. *de rescript.* adeò ut etiam sententia Papæ subreptione lata, in melius reformari debeat, *c. cum ex literis* 5. *extr. de in integr. restit.*

II.

Subreptionem solum excludit motus proprius, non autem gratiam contra intentionem concedentis, Abbas *in cap. nonnulli de rescript. num.* 10. Gylman. 1. *part.* 2. *Qu.* 3. *tit.* 11. *n.* 62. idque; ubi in rescripto adest clausula motus proprii, ibi omnis exceptio subreptionis tollitur, Bald. *in c. nisi. num.* 4. *de offic. deleg.* Franc. *in cap. si motu proprio. n.* 5. *de prabend. in* 6. Paris. *consil.* 222. *n.* 12. *lib.* 2. Caputac. *decis.* 73. *num.* 2. *part.* 2. *& decis.* 218. *p.* 3. Farin. 1. *cons.* 93. *num.* 4. idem si in rescripto esset clausula ex certa scientia, gloss. *in c.* 12. *verb. non obstantibus.* ibique Panorm. *in fin. extr. de fil. presbyt.* Ioh. Andr. *in cap. olim. num.* 4. *Vers. sin autem ex certa scientia.* ibique Hostiens. *n.* 5. *Vers. & si aliter fiat.* Cardin. Zabarel. *col.* 2. *Vers. & dicit Hostiens. extr. de V. S.* Corn. *cons.* 313. *num.* 10. *lib.* 4. Mynsi. *cons.* 19. *decad.* 2. Gylman. *tom.* 2. *part.* 1. *Qu.* 30, *num.* 7 ac proinde non induci subreptionem ex taciturnitate eorum, quibus expressis adhuc Princeps verisimiliter gratiam fecisset, dicunt Alciat. *cons.* 362. *n.* 2. Grat. 1. *resp.* 71. *num.* 16. *resp.* 71. *n.* 16. *lib.* 2. Farin. 1. *cons.* 93. *num.* 5. cum subreptio nulla sit, cum quis tacet, quod expressum non notuisset Gozadin. *cons.* 1. *n.* 10. Gylman. 4. 1. *n.* 130. *pag.* 67.

III.

Obreptio magis vitiat gratiam quàm subreptio, *l. si quis obrepserit* 29. *ff. de fals. & l. & si legibus* 18. *Cod. si contr. jus vel util. publ.* Abbas *in c. cum dilecta. n.* 15. *de rescript.* Berous *in cap. super literis in* 1. *lect. num.* 1. *in fin. & in* 2. *lect. num.* 1. *extr. eod.* Farin. 1. *cons. crim.* 47. *n* 11.

CAP. LIX.

Subrogatum.

Axioma I.

Res subrogata non intelligitur nec cadit in obligationem prioris nisi expressè hoc cautum sit, aut nisi ex re prima sit orta, Claud. Prætius *in tract.*

regular. lib.6 tit. de ſucceſſ. & ſubrogat. c.2. in fin. per l. fidejuſſor.16. §. fin. ff. de fidejuſſ. Gœdd. 3. *conſ. Marp.* 33. *n.* 261.

II.

Subrogato ceſſante ceſſat ſubrogatum, *l.1. §. hac actione* 5. ibique Bart. *ff. ſi quis teſtam. lib. eſſe poſſ.* Farin. 1. *conſ.* 15. *n.* 14.

III.

SUBROGATUM ſapit naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur, *l. ſi cum* 10. *§. qui iniuriarum* 2. *ff. ſi quis caut.* ubi Bart. Bald. Angel. & alii, *l.1. §. hac actio. ff. ſi is qui teſtam. liber. l. filiæ* 28. *§. Attia* 1. *ff. de condit. & demonſtrat. l. unica. §.1. C. de rei uxoriæ act. §. fuerat. Inſtitut. de actionib.* [*l. ſi ex lapidicinis* 32. *ff. de iure dot. l. ſi ipſa* 18. *ff. quod met. cauſ. l. proponebatur* 76. *ff. de iudic. l. ſi eum* 10. *§.1. ſi quis caution. l.* 20. *de acquirend. dom. l.* 28. *de novat. l* 26. *de donat. inter vir. & uxor. l. qui fundum* 87. *§. qui filios* 7. *ff. ad L. Falcid. l. eum debere* 33. *ff. de ſervit. prad. urb. l. generali* 32. *§. heredis inſtituti* 7. *de uſufruct. legat. l.* 98. *de V. S.* ibidemque Gœdd. *num.* 10. Andr. Tiraquel. *de iure primogen. quæſt.* 55. *num.* 1. Gail. *de pignorat. cap.* 11. *num.* 6.] *cap. Eccleſia. il.* 1. ubi *gloſſ.* 1. *verſ. & eſt hic argum. ut lite pendente.* Alex. *conſ.* 88. *Quod concurrere. num.* 4. *verſ. corroboro. lib.* 1. quod duplicatur *conſ.* 137. *eod. lib.* 1. Anchar. *conſ.* 421. *Præmittendum, in princ.* ubi ait, quòd hæc regula eſt magiſtralis, Cravet. *conſ.* 973. *num.* 2. *cum ſeqq.* Socin. *reg.* 34. plenè Decian. *conſ.* 43. *num.* 14. *cum ſeqq. lib.* 3. ubi infert ad plura, Everard. *in Topicis legalib. loco* 93. Petr. Andr. Gammar. *in Dialect. legali, lib.* 2. *de loco ſubrogato* 4. Tiraquel. *de iure primogenit. quæſt.* 49. *num.* 43. *& in tract. le mort. p.* 2. *declar.* 9. *num.* 28. Thom. de Thomaſſet *in floribus legum. regul.* 289. Tob. Noni. *ad §. ſed neque hæres. Inſtitut. de teſtament. num.* 5. Pichard. *ad §. ex conditionali. num.* 13. *Inſtitut. de verb. obligationib.* Brunor à Sole *in locis commun. b. verb. ſubrogatum,* Anton. Gabr. *commun. lib.* 6. *titul. de Regulis Iuris. concluſ.* 2. [unde & ſurrogatus in alicujus locum ejuſdem debet juris & conditionis qualis eſt ille, in cujus locum ſubrogatus eſt, Bald. *in l. Parabolani.* 18. C. *de Epiſcop. & Cleric.* Berlich. 3. *concluſ.* 41. *num.* 4. Cephal. 1. *conſ.* 20. *num.* 2. *& ſeqq.*] Menoch. *conſ.* 52. *num.* 68. *& 158. & conſ.* 70. *num.* 10. *& conſ.* 95. *num.* 50. *& conſ.* 97. *& num.* 157. *& conſ.* 211. *num.* 70. *& conſ.* 215. *num.* 151. *& conſ.* 280. *num.* 12. *& conſ.* 650. *n.* 9. *& conſ.* 840. *num.* 40. *& conſ.* 896. *num.* 3. *& conſ.* 784. *num.* 12. ubi ait procedere, quando is qui ſubrogatus eſt, æqualis eſt conditionibus, mori-

moribus & ſcientia cum eo cui ſubrogatus eſt, Molin. *de primogen. libro 4. capite 4. numero 36.* Petr. Surd. *deciſion. 35. num. 9. & deciſion. 306. num. 5. & de aliment. titul. 9. quæſt. 27. num. 9. & conſ. 26 num. 5.* Eſcob. *de ratiocin. comput. 15. num. 2.* Monet *de decimis, cap. 9 num. 75. & de opt. canon. cap. 5. quæſt. 8. num. 146.* Franc. Leo *in theſauro fori Eccleſiaſt p. 2. cap. 4 num. 55.* Mari. Anton. *variar. reſolut. libr. 1. reſol. 111. num. 28.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 5. §. 9. num. 99.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 7. lit. S. concluſ. 757. per totam.* Mareſc. *variar. reſolut. lib. 2. cap. 8. num. 8.* Giurba *in conſuetud. Meſſanenſ. cap. 12. gloſſ. 2. num. 9.* Caſtill. *controverſ. lib. 4. cap. 36. num. 51. cum ſeqq. & lib. 5. p. 2. cap. 89. num. 83. & 84.* Ioan. Maria. Novar. *in prax. elect. & variat. fori. quæſt. 52 num. 8. & 9. ſect. 1 & quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 48. num. 6.* Stephan. Gratian. *diſceptaforenſ. cap. 624. num. 2 cum ſeqq.* ubi *n. 10.* ampliat ſive expreſsè, ſive tacitè ſubrogatio fiat, *& c. 706. n. 67. & c. 719 n. 9.* ubi *n. 10.* extendit etiam in materia ſtricta & correctoria, *& cap. 766. n. 37. & c. 769. & c. 791. n. 14. tom. 4. & c. 989. n. 23. tom. 5.* Robles *de repræſent. lib. 1. cap. 12. num. 18. & libr. 3. cap. 1. num. 7. & cap. 18. num. 31.* Anell. Amat. *conſ. 60. num. 8. & conſ. 81. num. 18.* Joſephus Vela *diſceptation. forenſ. diſſertat. 12. numero 29. in fine.* [quibus etiam add. Ludov. Gomez *ad §. fuerat. Inſtitut. de actionib.* ubi *num. 5.* eam extendit, quod nimirum locum etiam habeat, in ultimis voluntatibus & actibus piis etiam reſpectu pœnæ per ea quæ notantur *in c. tua nobis 17. de teſtament.* & quæ traduntur à Bald. *in l. ſi puellam. in verb. fiunt.* C. *ſi mancip. ita fuerit alien.* & multis ſimilibus hoc exornat Felin. *in cap. cum acceſſiſſent. col. 7. verſ. ex hoc dicto de conſt. & in c. cum dilecta. col. 16. verſ. amplia 7. de reſcript.* add. Alex. *in l. 1. §. hæc actio. in Apoſtill. ad Bart. ff. ſi quis teſt. liber. eſſe iuſſ. fuerit.* unde per hanc infert Calcan. *conſ. 11. incipiente quod non præſumatur. col. 9. num. 15.* quod ſicuti peti poteſt ſupplementum, ſi minus legitima ſit relictum, ita etiam poſſit peti ſuppletio dotis ſi minor data ſit, ratione potiſſimum ea quia dos ſurrogetur in locum legitimæ, per ib. allegata, & ea quæ probat Fabian. de Monte *in reper. Auth. noviſſima, pag. 8. col. 4. C. de inoff. teſt.* qua de cauſa pes hanc regulam, ait Socin. *conſ. 112. incip. multum abunde col. pen. vol. 2.* quod ſtante ſtatuto, contractus minorum nõ valeant, niſi in præſentia, & cum conſenſu conſanguinorum, ſi per minorem procurator conſtitua-

tur cum dicta ſolennitate, tunc procuratoris erit omnia obſervare, ad quęipſe minor tenebatur, ex quo cenſetur ſubrogatus in locum, cui adſtipulantur, & Joh. Baptiſt. de S. Severin. *in repet. l. cunctos populos. pag* 14. *col.* 2. *& in Auth. ſacramenta puberum. C. ſi adverſ. vendit.* Aretin. *in l. mutuum. colum. ult. ff. de acquirend. hered.* Hyppolit. de Marſil. *in repet. rubr. C. de probat. col.* 71. ita ſicut creditor ex forma ſtatuti poteſt facere capi debitorem perſonaliter, idem etiam poterit efficere Ceſſionarius, qui utilis Dominus eſt, quia tali caſu utile dominium ſurrogatur in locum directi, prout concludunt Bald. *in l. per diverſas, in* 10. *quæſtione. Cod. de mandat. per text.* §. *in reliquum. verſ. unde. Conſequens in Auth. de hered. quæ ab inteſtat.* Jaſon. *in l. poſſideri. poſt* Aretin. *colum.* 1. *num.* 11. *ff. de acquirend. poſſ.* quin imò eam etiam procedere in ſurrogatione reſpectu nominis, *ex l. filiæ* 28. § *fin. ff. de condit. & demonſtrat.* ubi eadem ancilla reputatur, ex quo nomen idem imponitur, annectit Dec. *conſ.* 77. *non levis. n.* 3. *p.* 2. *& in c.* 1 *col* 5. *de prabend.*]

Intellige ſubrogatum ſapere naturam primodialem, non accidentalem ejus, in cujus locum ſubrogatur, text. *in l.* 48. §. *ult. ff. de furt.* ut declarant Surd. *d. tit.* 9. *quæſt.* 21. *num.* 22. [Socin. *conſ.* 141. *conſideratis in* 2. *col. lib.* 1. *& in tract. regul.* 385. *fall.* 1. Jaſon. *in l. poſt dotem. col.* 6. *num.* 28. *ff. ſolut. matrim. per text. in l. item veniunt* 20. §. *cum pradix. mus* 4. *ff. de petit. hered.*] & ideo, quando dicitur ſubrogatum ſapere naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur cum omnibus qualitatibus & cauſis, intelligitur de naturali cauſa, non de accidentali, Beroi. *conſ.* 71. *num.* 42. *& ſeq. lib.* 1. Cardin. Tuſch. *d. concluſ.* 757. *numero* 55. Et intellige etiam procedere in ſubrogatione legis, non hominis, ex Rimin. jun. *conſ.* 18. *num.* 88. *& conſ.* 113. *num.* 128. *& ſeq.* quem refert Card. Tuſch. *d. lit. S. concluſ.* 757. *n.* 49. ubi *num.* 54. poſt Anchar. *conſ.* 110. *num.* 3. ſubdit, ſubrogatum non ſapere naturam ejus, cujus loco ſubrogatur, niſi vel in ſubſidium, vel quando ſubrogatio eſt in plenum jus. Intellige etiam, ut ſupra tetigimus, *in princip.* quando ſubrogatum habet qualitates ejus, in cujus locum ſubrogatur, quia ſi qualitas, vel unum ex requiſitis neceſſariis ſubrogato deficiat, vel diverſa inter utrumque datur qualitas, ejus naturam, in cujus locum ſubrogatur, non ſapit, *l. Lucius* 14. *ff. de fideicommiſſ. libert.* Surd. *conſ.* 31. *num.* 41. *& conſ.* 138. *num.* 21. *& conſ.* 143.

num.

num. 48. *& conſ.* 269. *num.* 30. Polyd. Ripa *obſerv.* 250. Morot. *conſ.* 49. *num.* 3. Franciſc. à Souſa *in l. fœmina. ff. de Reg. Iur. part.* 1. *num.* 229. Joan. Maria. Novar. *in praxi elect. & variat. fori. d. queſt.* 52. *num.* 10. *cum ſeqq.* Didac. de Marino *in addit. ad deciſ. Grammat.* 105. *num.* 13. plenè Giurba *in conſil. criminal.* 99. *num.* 13. ubi quod inter ſubrogatum, & eum, cui fit ſubrogatio, nulla eſſe debet differentia, nec diverſa qualitas.

Primò limita, quando ſubrogatum fit ad rem diverſæ naturæ, *l. cùm in fundo* 78. §. *ſi fundus* 4. *tibi, ſed ita ut non vice corpus habeatur. ff. de iure dot.* Surd. *de aliment. tit.* 5. *quæſt.* 1. *num.* 34. [Bart. *in repet. l. pater filium. col. penultima. verſ. dices tu. ff. de inoff. teſtament.* Socin. *in l. cum filio, in* 14. *col. de leg.* 1. Roman. *notabili* 225. Andreas Siculus *in cap. ab Excommunicato, in* 5. *colum. num.* 33. *de reſcript.*] & quando non viget eadem qualitas in ſubrogato, *l.* 1. §. *ſed ſi quis* 5. *de ſucceſſ. edict.* Hartm. Piſtor. 3. *quæſt.* 24. *num. ult.* imò repugnat, Rimin. jun. *conſ.* 113. *num.* 129. quem refert Card. Tuſch. *d. lit. S. concluſ.* 757. *num.* 57. Franciſc. à Souſa *in repet. l. fœminæ. ff. de Regulis Iuris. part.* 1. *num.* 229. [quia tali caſu non ſapit naturam illius, in cujus locum ſurrogatur Alex. *in conſ.* 107. *viſo themate, in* 2. *col. verſ. eſt ſimilis, in* 3. *volum.* Felin. *in cap. ſuper his, in* 5. *col. de accuſat.* facit quod voluit Bart. *in l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. pet.* ubi ait, quod in caſu illius Legis, licet depoſitum ſurrogetur in locum mutui, non tamen regulatur ſecundum naturam mutui, ut accipiens teneatur de caſu fortuito, ut ſi pecuniæ fuit data in ſacculo, quo caſu cum non fuit translatum dominium, ideò propter diverſam qualitatem non ſapit in hoc naturam mutui, ad idem facit *text. in c. ſuper queſtionem* 27. §. *ſi vero de offic. deleg.* 1. Ubi ſi duo delegati Principis cum poteſtate ſubdelegantis, ſi unus alteri ſubdelegaverit vices ſuas, non poterit ille poſtea delegare propter qualitatem diverſam.] vid. & Menoch. *conſ.* 427. *num.* 8. [quod tamen argumentum ex diverſitate ſeu diverſa qualitate ſurrogati facile refelli, tenet Carpzov. *part.* 3. *conſtit.* 13. *defin.* 30. *n.* 10. ubi exemplum *& p.* 2. *conſtit.* 12. *defin.* 2. *n.* 4 *&* 5.] add. Robles *d. lib.* 1. *c.* 12. *n.* 68. ubi ait hoc Axioma non procedere, quando perſona ſubrogata eſt diverſi juris & conditionis illius, in cujus locum ſubrogatur. *& n.* 69. etiam limitat, quando ceſſat in perſona ſubrogata illa qualitas, propter quam privilegium conceditur.

Secundò limita, ubi aliquid est specialiter attributum, tunc enim in eo subrogatum non sapit eandem naturam, nec subrogationis regula id extendit, quod fuit specialiter concessum, Surd. *de aliment. titul. 9. quæst. 21. num. 21.* Dn. Barbos. *in l. cùm Prætor. §. 1. numero 421. ff. de iudic.* [prout est in eo cui mandata est iurisdictio, quia licet censeatur surrogatus in locum judicis ordinarii, tamen demandare jurisdictionem non potest sicut ordinarius, quia reperitur expressè dispositum, ut *in l. more 5. ff. de iurisdict.* Jacob. de Nigr. *in l. fin. in 1. not ab. ff. de offic. eius cui mand. iurisd.*

Tertiò limita quod procedat, quando surrogatus totam prærogativam capit à subrogante sive ab illo in cujus locum subrogatur, secus vero si per prius saltem in habitu aliquid subrogato competebat, quia tali casu si surrogatio fiat respectu actus sive exercitii regula non procedit, quia judicatur illa potestas, ut propria non ut subrogata, Felin. *ex dictu.* Abbat. *in cap. licet ex suscepto, in 2. col. vers. ex qua signa, de for. compet.*]

Quartò limita, quando illud, in cujus locum fit subrogatio, esset extinctum, Rimin. jun. *cons 113. num. 121.* Cardin. Tusch. *d. lit. S. conclus. 757. num. 56.* [secus enim esset si actio prima duraret, quia esset potius accumulatio quàm surrogatio, Jason. *in l. 9. ff. de reb. cred. colum. 7.*]

Quintò limita in pœnalibus, secundùm Seraphin. *decis. 537. num. 4.* Ant. Gabr. *commun. tit. de Reg. Iur. conclus. 2. num. 29.* Mari. Giurba *d. cons. 96. n. 16.*

Sextò limita in privilegiis, ut scribunt Azeved. *l. 1. num. 27. tit. 1. lib. 6. novæ Recopil.* Garc. Gironda *de privileg. seu exempt. explicat. num. 1313.*

[Limita septimò, quod procedat tantum in universalibus, secus in particularibus, Carpzov. *d. p. 3. const. 30. defin. 1. n. 12.*

Limita octavò, quando subest diversa ratio, *l. 1. §. si quis 13. de succes. edict.*

Addit ultimò Decius adhuc duas, ut non procedat, ubi de personæ industria vel de materia jurisdictionis agitur *in cap. si pro debilitate. col. 3. de offic. delegat.* Nemo itaque unquam dicere ausus est surrogatum esse idem cum eo, in cujus locum surrogatum est, v. c. nemo dixit pretium, quod loco rei est, esse rem ipsam, Anton. Fab. *in rat.*

in rat. dub. ad l.34. de pecul. confer Cephal.*d.conſ.*10. *num.*1. Hinc ut res rei vel pretio ſurrogetur tantummodò in quatuor caſibus receptum eſſe, traditur à gloſſ. *in l.*1. *verb.conſtitutum. C.ſi quis alteri vel ſibi.* nempe (1) favore, vel Eccleſiæ, *ſi ut proponis* 8. C. *de rei vindicat.* (2)vel pupilli, *l.* 2. C. *quando ex fact. tut. l. Curator* 3. C. *arbitr. tutel.* vel (3) dotis, *l.res* 3. *jur. dot.* Weſenb.1. *conſ.*38. *num.*33. vel (4)ſi uxor (quem caſum Weſenbecius ibi non deſcripſit) marito donaverit pecuniam, illeque ex iſta rem emerit, nec ſolvendo ſit, datur enim tum mulieri utilis in rem actio, *l.uxor marito* 55. *de donat. inter vir. & uxor.* Quam ob rem cum his caſibus, illud ſit ſpeciale, intelligi poteſt in aliis contra eſſe, Weſenb. *d. loc. & lib.*2. *conſ.*79. *num.*13. Quod ſi ergo, verbi cauſa, res alicui hypothecata à Domino rei vendatur, pretium loco rei non ſuccedit, nec ego pretium petere poſſum, niſi res ſit præſcripta, vel aliter ruina naufragio incendio peremta, Berlich. 1. *concl.*69. *in fin.* vide & Weſenb.1. *conſ.*38. *num.*33. ubi in cauſa dotis hoc ſublimitare videtur.

CAP. LX.

Subſcriptio.

Axioma I.

Subſcribens conſentire cenſetur ſubſcriptis, *l. emptor* 47. *§. Lucius* 1. *ff. de pactis. l. fin. §. ſin autem dubium* 2. *Verſ. ſubſcriptionem. Cod. de jure deliber. l.ſicut* 8. *§. non videtur. ff. quib. mod. pign. ſolv. cap. ſi quis* 6. *extr. de rebus Eccleſ. non alienand.* Tiber. Decian. *reſp.*29. Philip. Matth. 1. *conſ.*32. *num.*16. *per l.ſi ego* 9 *§.*3. *ff. de jur. dot. l. contractum* 17. ibi: *ſubſcriptione. C. de fide inſtrum.* maximè ſi etiam ſigillatio accedat, Bart. *in l. qua dotis. n.*7. *& ibid.* Roman. & Alex. *n* 38. & Iaſon *n.*94. *ff. ſolut. matr.* Decius *in cap.*2. *num.*27. *de fide inſtr.* fit enim ea ad confirmationem eorum, quæ in ſcriptura reperiuntur, Iohann. Andr. *in addit. ad Speculat. tit. de condit. appoſit. ſuper rubr.* Regner Sixtin.2. *Conſ. Marp.*8. *num.*12. Caſtrenſ. *conſ.*116 *n.*2. faciunt ſummoperè notata Felin. *in cap.*2. *num.*2. *de fide inſtrum.* ubi huius rationis reſpectu ait paria eſſe ſubſcribere privatæ ſcripturæ per alium ſcriptæ & manu ſuâ eam ſcribere, ſive aſſerere, eam de manu ſuâ eſſe: cùm nihil interſit, ſuâ manu quis inſtrumentum ſcribat, an verò ſubſcribat, *d. l. ſicut, §. non videtur. quibus modis pignus ſolv. l. Gaius* 39 *ff. de pignerat. act.* Angel. *in l.ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff. de V. O.* Bald. *in Auth. contra qui proprium Col* 2. *Verſ item quæro. C de non num. pecun.* Innocent. *in cap. quoniam contra, de probat.* & ibid Felin. *num.*43. Menoch. *de arbitr. judic. quæſt. caſ.*94. *num.*14. ubi ait, ſubſcriptionem repræſentare totam ſcripturam.

ram, cui subjicitur, Vult. 3. *Cons. Marp.* 18. *num.* 79. quocirca quando quis semel subscripsit, ea subscriptio depositioni contrariæ etiam juratæ & judicialiter factæ præfertur. Capyz. *decis. Neapolitan.* 192. *num. pen.* allegans ad hoc. Aretin. *in cap. per tuas. de probat.* Imol. *in cap. cum causam. de testib.* Felin. *in cap cum tua. col. ult. eod.* Vult. 1. *Cons. Marp.* 15. *num.* 152. ac proinde & subscribenti sigilloque suo corroboranti contractum vel negotium, quod illo invito fieri nequit, non tantum subscriptionem vel sigillationem, sed & solam dissimulationem nocere, *ex l. fidejussor* 26. *§.* 1. *de pign l.* 2. *C. si res alien. pign. detur. l. sape* 53. *ff. de re judic.* deducunt Gœdd. 1. *Cons. Marp.* 25. *num.* 151. *& cons.* 26. *num.* 6. Costal. *ad l. Gaius* 39. *ff. de piguor. act.* cum subscriptione contractus muniatur ac probetur, *d. l. sicut* 8. *§. non videtur & l.* 17. *Verb. subscriptione partium confirmata. C. de fid. instrum.* Wes. *cons.* 131. *ubi latè num.* 3. *pag.* 656.

Limita, nisi aliquis præsens esset, & subscriberet actui, qui se invito fieri posset, quo casu eum consensisse non continuò dicendus est, ut cùm venditur res mea, quæ etiam me contradicente vendi potest, *l. rem alienam* 41. *& l.* 39. *ff. de piguor. act.* neque etiam ex eo actu probationis transferretur in subscribentem Bald. *ibid.* vel nisi subscriptio fieret, non lectis aut intellectis verbis instrumenti, *l. ult. C. plus val. quod agitur, quàm quod simulat. concip. l. de hu* 6. *ff. de transact.* vel nisi subscriberet in contractu rem suam putans esse alienam, *l. Titius* 3. *ff. de rescind. vendit.* vel nisi se actui ut testis subscriberet, *l. Titia* 34. *§. Lucium* 2. *de legat.* 2. *l. Gaius Seius* 39. *de pign. act.* vide Ioh. Sandæum *lib.* 3. *decis. tit.* 5. *defin.* 8.

II.

Sine subscriptione sigillum etiam publicum fidem non facit, Molin. *in consuetud. Paris. rubr. de feud. §.* 5. *num* 13. cùm nihil per se loquatur, mutumque testimonium (quod nullum est) sine subscriptione vel æquipollente habeatur, Wesenb. *cons.* 2. *n* 50. *&* 51. ex Baldo *ad l falsum in fin. C. de furt.* Bart. *in proem. Digest. & ad l. ad testium* 22. *§. si quis. ff. de his qui testam. fac. poss.* vid. Gœdd. *ad l.* 39. *ff. de V. S. num.* 3.

III.

Subscriptio idem operatur, quod holographum *§.* 1. *Vers. instrumenta. Inst. de V. O. l. si ita stipulatus* 126. *§.* 2. *ibidemque* Iason *de V. O.* Reusner. *Vol.* 2. *de testam. part.* 1. *cap.* 4. *num.* 14. *&* 15. Subscribens enim censetur virtualiter omnia scripsisse, quæ subscripsit, Iulius Clarus *§. testamentum. quæst.* 14 *num.* 1. *& ibidem addit sonator*, latè Dauth. *ad l.* 21. *§. ex imperfecto. num.* 28. *Cod. de testam. pag. mihi* 444. vid. tamen Everhardum *lib.* 1. *consil.* 13. *num.* 49. *& seqq.*

CAP.

CAP. LXI.

Subſtantia.

Axioma I.

Subſtantia alicuius actus ex ſolo temporis curſu non præſumitur, quæ ex re ipſa non apparet, *l. nullo* 24. *C. de rei vindic. l. diutina* 4. *C. de præſcript. long. temp.* Modeſtin Piſtor. *conſ.* 25. *num.* 20. *Vol.* 2. Gœdd. 1. *Conſil. Marp. conſ.* 28. *num.* 286.

II.

Subſtantiâ deficiente, deficit omne accidens ac totus effectus *l.* 1. *C. de condict. ob cauſ.* neque etiam ea præſumitur, ſed declarari debet, ut latè docet Maſcard. *de probat. concluſ.* 1415. vide & Honthem. 2. *de art. Notar. cap.* 1. *num.* 2. & 3. ubi itaque ſubſtantialia contractus removentur, remotus etiam ipſe contractus eſſe dicitur, Salicetus *in Authent. Sacramenta puberum, num.* 10. *C. ſi adverſ. vendit.* Nicol. Everhard. *in loc. Topic. à defectu forma. per l. Non codicillum* 14 *C. de teſtam. l. cum manu ſata* 80. *§. fin. ff. de contr. empt.* Vult. 3. *conſ. Marp.* 18. *num.* 7.

III.

Subſtantia & natura à ſe invicem diſtinguuntur, Kubach. *pag.* 383. Vt enim in aliis rebus, maximè apud Græcos, ſubſtantia, perſona intelligitur, non natura, Iſidor. 7. *cap.* 4. ita in contractibus, qui ſuam naturam habent & ſubſtantiam, hæc variare videmus. Alia igitur eſt ſubſtantia, atque alia natura emptionis; ſubſtantia enim emptionis ex pretio conſiſtit, *l.* 72. *de contrah. empt. l. ſi non donationis* 18. *Cod. eod. tit.* quemadmodum & res, *l. nec empti* 8. *ff. de contr. empt.* Evictio verò eſt de natura emptionis, ſeu ex his, quæ inſunt naturaliter, *l. ex empto* 11. *in princ. de action. empt.* atque ita ex cæteris venditionis, *l. ſi duo* 13. *§. ſi quis.* 3. *de jurejur.* ita duplæ cautio eſt ex natura emptionis *l. quod ſi nolit* 31. 20. *§ quia, de adil. edict.* & eſt ex his, quæ ſunt adminicula emptionis, *d. l.* 72. atque ſic nec evictio, nec duplæ cautio de ſubſtantia emptionis erunt. Pacta itaque quæ fiunt contra ſubſtantiam, immutant contractum, verbi gratia, ne pretium rei venditæ detur, rei venditæ dominium in accipientem tranſeat, *l.* 55. *l.* 80. *§. ult. ff. de contrah. emption.* ea verò, quæ fiunt citra ſubſtantiam, verbi gratia, ſi pretium rei venditæ augetur vel minuitur, *dict. l.* 72. licet ſint contra naturam contractus, fieri queunt, *l.* 7. *§.* 2. *de pact. l.* 5. *§.* 4. *de præſcript. Verb.* verbi cauſa, ne duplæ cautio præſtetur, *d. l.* 21. ne venditor de evictione teneatur, vide Eman. Merill. *lib.* 3. *obſervat.* 23.

CAP. LXII.

Subſtitutio.

Axioma I.

Subſtitutio porentior & efficacior cenſetur quàm jus accreſcendi, *l.* 2. *§. ſi duo* 8. *ff. de bon. poſſeſſ. ſecund. tabul. l.* 1. *§. in primo* 3. *§. pro ſecundo* 4. *C. de caduc. toll.* Alex. Imol. *ad l.* 57. *num.* 24. *ff. ad SC. Trebell. Novell.* 1. *§. ſi quis autem. Verſ. ſi verò inſtitutio. Authent. hoc amplius. C. de fideicommiſſ.* ratio, quia ſubſtitutus admittitur ex voluntate & diſpoſitione defuncti expreſſa, conjunctus verò & jus accreſcendi habens ex nuda conjecturata & tacita mente defuncti, Dd. *in l. un. C. quand. non perent. part.* Gomez *lib.* 1. *Var. reſolut. cap.* 3. *num.* 26.

Limita, niſi ex præſumpta voluntate appareat, voluiſſe præferri conjunctum ſubſtituto, *l quidam* 30. ubi Bart. *ff. de Vulg. ſubſt. idem in d. l.* 2. *§. ſi ff. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul.* vel quando ſubſtitutio eſſet copulativè ſeu conjunctim facta, quia tunc ille, qui adivit, habebit partes aliorum per jus accreſcendi, & excludetur ſubſtitutus per eius additionem, Bart. *in l.* 1. *in pr. q.* 2. *q.* 5. *in princ. ff. de Vulg. ſubſt.* vel quando inſtitutos & ſic conjunctos in inſtitutione teſtator ad invicem ſubſtituit, tunc enim talis ſubſtitutio jus accreſcendi non impedit, Baldus *in l. unic. Cod. quand. non perent. part.* Socin. *in tract. fallent.* 219. 479.

II.

Subſtitutio in unum tantum caſum concepta, ad alium extendi non poteſt, *l. ſi ita quis* 21. *l. ſi mater* 23. *§.* 1. *ff. de Vulg. & pupill. ſubſt.* Subſtitutiones enim ſtrictè accipiuntur, ut de una ad aliam perſonam porrigi non debeant, prout reſpondent Decian. *reſponſ.* 2. *num.* 61. *lib.* 2. Cravett. *conſ* 98. *num.* 5. Corn. *conſ.* 119. *col.* 6. *lit. O. Vol.* 2. *& conſ.* 276. *col.* 3. *lit. F. Vol.* 3. cùm expreſſio eorum, quæ tacitè inſunt, nihil operetur, *l. ſi in diem* 46. *ff. de condit. & demonſtr. l hac verba* 3. *ff. de legat.* 1. *l. non rectè* 3. *C. de fidejuſſ.* Ludov. Roman. *conſ* 56. *num.* 3.

Limita, niſi ob eandem rationem & veriſimilem mentem teſtatoris poſſit extendi ad caſum etiam non expreſſum, & perſonas in diſpoſitione non nominatas, *l. cum proponas* 3. *C. de hered. inſtit.* Cravett. *conſ.* 326. *n.* 2. Decian. *reſp.* 1. *n.* 158. *lib.* 1. Vbi hoc adeò verum eſſe ait, ut ad contrarios etiam caſus ob eandem mentem extendatur, per regulam, quod quandocunque caſus ſecundum literam non eſt preſſus, ſed omiſſus, & tamen eadem ratio & æquitas in omiſſo, quæ in expreſſo ſubeſt, non expreſſum pro omiſſo haberi non debet, prout in terminis ſubſtitutionis trad. Bald. *in l. mater. C. de inſtit. & ſubſtit.* & poſt eum Cravett. *conſ.* 326. *num.* 9. adde & Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marp.* 17. *num.* 43.

III.

Subſtitutio pupillaris expreſſa continet ſub ſe tacitam vulgarem, *l. quamvis* 4. *C. de impub. & aliis ſubſtit.* Dd. *in l.* 2. *ff. de Vulg. ſubſt.* ſub qua vulgari

gari continentur omnes caſus, per quos inſtitutus heres non fit, *l. 3. in fin. ff. de liber. & poſthum.* Dd. *in l. 1. ff. de vulgar. ſubſtitut.* eamque exemplis exornant, Imol. *in cap. Raynutius. extr. de teſtam. & in l. qui habet. ff. de vulgar. ſubſtit.* Iohann. Andr. *in addit. ad Speculat. in tit. de ſecund. nupt. ad rubr.* quem ſequuntur Bart. Bald. & Alberic. *in Auth hoc locum. Cod. de ſecund. nupt.* Calcagnin. *conſ. 103.* Caſtrenſ *conſ. 89. incip dubitatio vertitur, num. 2. lib. 1.* Quin imò quod vulgaris in caſum mortis extendatur ad caſum repudiationis, reſpondent Pariſ. *conſ. 19. incipient. ad reſolutionem. num. 175. lib. 2.* Fulgoſ. *in l. fin. col. 2. C. de inſtit. & ſubſtit.* Hinc ſubſtitutionem factam poſt mortem filiorum purificari, filiis non natis perhibent, Socin. ſen. *conſ 52. lib 1.* Socin. jun. *conſ. 181. num. 44. lib. 2.* Curt. ſen. *conſil. 51. num. 28.* Pariſ. *conſ. 70. n. 20. lib. 2.* Decius *conſ. 227.* Alciat. *conſ. 494. n. 11.* Quapropter ſi quis, verbi cauſa, conſtituerit poſthumum naſciturum, eique ſubſtituerit Caium ſub conditione, ſi heres erit, & in pupillari ætate deceſſerit, admittetur quoque ſubſtitutus in caſu, quo inſtitutus natus non fuerit, Dec. *in l. 1. num. 14. limit. 3. ff. de vulg. ſubſt.* cui adſtipulatur etiam Bart. *in d. l. 1. n. 33. eod.* ubi ait, quod ſi ſubſtitutio facta eſt ventri, partus autem non naſcatur, ſubſtitutus admittatur, his add. & Guilhelm de Cun. *in l. precibus. C. de impub. ſubſtit.*. Steph. Bertrand. *conſ. 174. incip nemini dubium. n. 30. lib. 3.* Bero. *conſ. 102. n. 18.* Decian. *conſ. 10 num. 60. cum ſeqq. lib. 1.* Alciat. *in l. commodiſſimè. num. 21. de liber. & poſth. & in tr. de V. S. lib 3. pag. 2. & conſ. 250. n 6. conſ. 494. n. 11* Burſat. *conſ. 19. n 13. lib. 1.* Corn. *conſ. 276. lib. 3.* Valentin. Forſter. 1. *conſ. Marp. 8 num. 11.* Curt. ſen. *conſ. 72. incip. Dominus Ludovicus. col. pen. in princ. & conſ 81. col. pen.* Viglius *in §. 1. verſ. & ipſi filio. num. 20. Inſt. de pupill ſubſtit.*

IV.

Subſtitutio ſibi ipſi fieri non poteſt, *l. filiumfam. 27. in princ. quando dies legat. ced. l. planè 94. §. ſi cui 2. l. legatum 116. §. heredi 1. ff. de legat. 1.* Cephal. *conſ. 37. n. 25.* Bertaz. 1. *conſ. deciſ. 51. n. 36.*

CAP. LXIII.

Subtilitas.

Axioma I.

Subtilitas juris neminem debet damno afficere, *l. 3. ff. de ſeparat.* aliquando enim ſubtilitas legalis (hoc eſt, ad cauſas publicas comparata) minutiarum nomine eluditur, *Nov. 136. c. 4. in fin.* ac proinde ſola juris ſubtilitate obſtricti, doli exceptione uti poſſunt. *l ſi quis 36. de V. O.* Hinc de nimium ſubtilibus infert Barth. Blarer. *repet. l. diffamari C. de ingenuis manumiſſ. in præfat. ad lect.* quod plerumque deciderе ſoleant femoralia. Confer Erneſt. Cothman. *Vol. 3. reſpons. 80. num. 223.* Vnde & Hieronym. de Cævallos *in ſpecul. aureo commun. opin. contra communem, quæſt. 101. num. 25. pag. 120.* notat. Lucroſa & practicabilia appetenda eſſe: non verò ſubtilia & parum

fructuosa, & Aleman. *consult. 8. princip. 1. p. 37.* ubi nescio quis ad marginem in exemplari meo, quod à veteramentario coëmi, verba hæc adscripserit: VBI MANET HONESTVM, AMICE. Cavendum itaque, ne dum nimiâ subtilitate utimur (circa res pupillares) ipsa subtilitas ad perniciem (eorum) revertatur, monet *l. sancimus 7. in princ. C. ad SC. Trebellian.* Interim tamen Legista debet novisse subtilia, ne dicatur claudicare eius scientia, Zas. *in repetit. l. 31. §. 1. de reb. cred.* & ex eo Schummius *in Comment. MS. ibid.* Atque eò trahunt vulgatam versionem, *Novell. 89. cap. 12. §. ult.* ibi: *oportet per omnem viam subtilitatem simulq; pietatem transire:* quanquam ibi Imperator aliter sentiat & loquatur. Vnde ipse Cothman, alibi (*respons. Academ. 1. num. 453.*) ait subtilitatum contemptores esse stultos allegando, *l. Lucius Titius 8. verb. diligentiam, de legat. 2.* Hinc etiam judici incumbit eum omni subtilitate in causam inquirere. *l. properandum 13. §. sin autem 3. C. de judic. l. 11. Cod. eod.* Legislatoris etiam est saneire subtiliore tractatu habito, *l. 15. C. de legit. hered.* quod enim legitur, judicem aliquando non subtiliter cognoscere debere, *l. 1. C. ut in possess. legat.* vox subtiliter idem quod summatim notat.

Conciliationis tamen loco hîc notari potest distinctio subtilitatis, qua distingui solet inter rationabilem, quæ ad juris interpretationem confert, quæ necessaria est, & non contemnenda, *l. unic.* C. *de profess. l. 2. §. 15. C. de V. I. E. l. 10. §. plurium. de quæstion.* & inter captiosam, quæ ad simplices decipiendos tendit. Atque hanc frangere prudentium auctoritatem, not. *l. 5. de transactionib. cap. de quibus. distinct. 20.* quia hæc in pernicicm deducit, *l. sancimus 7. Cod. ad SC. Trelellian.* post Lucam de Penna Reincking. *lib. 2. class. 2. cap. 11. num. 42.*

II.

Subtilitas nimia veritatem lædit, Decius *cons. 666. Visa copia, circa fin.* Gemin. *cons. 49. Super isto puncto. num. 4. vers. nam subtilitas.* Roman. *cons. 301. In proposita. num. 15. vers. secundo demonstro.* [& pietas eam subvertit, Anton. Faber *in Cod. lib. 5. tit. 21. defin. 1. num. 7.* Carpzovius *part. 2. constit. 11. defin. 11. num 5.*] & voluntates contrahentium subvertit, *l. 1. C. ut action. ab herede, vel contra heredem.* [& iniquam juris differentiam, *l. Lege 12. Tabularum 14. Cod. de legitim. hered.*] & errorem inducit, *l. si servum, 31. de V. O.* Baldus *in proœm. Decretal. in ip. Initium. circa fin.* Roman. *ubi supra.* [Baldus *in l. precibus. num. 23. de impub. & aliis substit. per l. ille aut ille 12. §. cum in verbis 1. de legat. 3.* idem *cons. 226. num. 1. ad fin. vol. 1. & cons. 280. vers. & idem disputando. vol. 4.* Pantschman *2. pract. quæst. 13. n. 87.*] Rolandus à Valle *cons. 55. num. 7. lib. 1.* ubi ait, quod in rebus claris subtilizatio est errorem quærere, & ideò illa non est curanda in foro

foro Eccleſiaſtico, ex quo de'mente conſtat *cap. dilecti 6. de judic.* Federic.de Senis *conſ.158. Reverende Pater. in princ.* maximè in cauſis beneficialibus, Ancharan. *conſ.295. Pro clariori, in fin.* [Unde quod dici ſolet, judicantem oportere cuncta rimari, *cap. judicantem 30. quæſt. 5.* hoc tamen intelligi debet abſque nimia ſubtilitate, quia, ut ibi gloſſa ſubjungit, judex in omnibus non debet eſſe curioſus, & hoc idem affirmavit Alberic *in l. ſancimus. Cod. ad* SC. *Trebell.* ubi ait, quod multi ex nimia ſubtilitate decipiantur, cùm qui nimis ſubtilizat, ſe ipſum frangat, ut de Baldo dixit Jaſon *in l. edita 3. C. de edendo.* & Ariſtides ob nimiam juſtitiam fuerit expulſus. Lucas de Penna *in l. præcepit 3. col. 2. Cod. de Canon. largition. lib.* 10. Ideoque in Jure Canonico tales Legum ſubtilitates non curari, poſt gloſſ. ſing. *in cap. ſuſcitata. verb. Monaſterium. de in integr. reſtit. ex cap. licet. de probat.* retulit Gylman. *tom. 2. part. 2. vot. 11. num.* 8. Quapropter tales ſubtilitates à judicibus non facilè admittendæ, juxta præceptum JCti *in l. ſicut* 8. §. *ſi debitori 6. ff. quibus modis pign. ſolv. & quæ notantur in cap. dilecti. de judic.* ſed potius imitandum exemplum Javoleni *in l. quiſquis 116. de V. S.* qui reprobatâ opinione Labeonis verborum ſubtili interpretatione nitentis, ſententiam Proculi mentem diſponentis conſiderantis amplexus eſt, cùm optimum ſit, non propriam verborum ſignificationem ſervare, ſive (ut alii legunt) ſcrutari, ſed imprimis quid diſponens demonſtrare voluit, *l. cum de* 18. §. *item 3. ff. de fund. inſtr.* Hartm. Piſtor. 1. *quæſt. 26. num.* 27. ne ex nimia ſubtilitate voluntates contrahentium intervertantur, contra textum *l.* 1. *Cod. ut action. ab hered.* ibi: *ne propter nimiam ſubtilitatem &c.* fac text. *in l. in conventionibus* 28. *de V. S.* quam tamen tolerari in diſputando, non judicando teſtis eſt, Baldus *in l. veteris* 13. *C. de contrah. ſtipulat.* Unde ſubtilitas illa ut perniciosa deteſtanda eſt, per quam teſtamenta ſolenniter condita, ab his, qui jus condendi teſtamenta habent, ſubverterentur, Signorol. *conſ. 159. per l. final. Cod. de impub. ſubſtitut.* Weſenbecius *conſil.* 85. *num.* 47. *per l.* 1. *Cod. de ſacroſ. Eccleſ. l. cum neceſſitatem* 18. *Cod. de fideicommiſſ.* Johann. Gœdd. *lib. 3. Conſil. Marpurgenſ. conſ.* 27. *num.* 41. ne, ut Imperator monet, dum nimiâ ſcrupulositate ſeu ſubtilitate circa prætermiſſa conditionis verba utimur, voluntas teſtatoris defraudetur, *l. ſi quis heredem 7. Cod. de inſtit. & ſubſtit.* Weſenb. 2. *conſ. 94.*

num. 9. adde & ea, quæ contra nimis ſubtilizantes ſcribit Neviz. *lib. 5. Sylv. nupt. num. 67. pag. 5.* unde & interpretatio nimis ſubtilis potius verborum lucratio, quàm interpretatio dicitur, Baldus *in l. omne verbum. C. de Legat.*

CAP. LXIV.

Succeſſio, Succeſſor.

Axioma I.

Quamdiu locus eſt ſucceſſioni ex teſtamento, ab inteſtato hereditas non debetur, *l. quamdiu 3. ff. de acquir. hered. l. quamdiu 69. eod. l. 3. in fin. l. 37. de hered. inſtit. l. 4. de injuſt. & irrit. teſtam. l. 19. §. 1. ff. de condit. & demonſtr. l. 3. §. 2. de poſſeſſ. ſecund. tab. l. 5. C. de imp. ſubſt.*

Intellige verum, quando teſtamentum ritè & ſecundum leges conditum eſt, *§. 2. Inſtit. de hered. qua ab inteſt. defer.* ibi: *aut non jure fecit. l. Si unus 12. C. de teſtam.* vid. Vult. *1. conſ. Marp. 21. n. 27.*

II.

Succeſſionis ubi eadem eſt ratio, omnes æqualiter ſuccedunt, *l. à Titio 108. ibiq; gloſſ. ad verb. redds ff. de V. O. cap. ſcire debet 8. diſt. 76.* Quando enim plures unâ oratione junguntur, debent pariformiter eſſe juncti, *l. Seia 20. §. 2. ubi Bart. de fund. inſtruct. l. ſi legatarius 8. §. fin.* ubi Bart. *de leg. 3. gloſſ. in l. liber homo. §. Titius. ff. de hered. inſtitut.* per regulam, quod una determinatio reſpiciens plura, æqualiter determinet. *l. jam hoc jure 4. in princ. ff. de Vulg. ſubſtitut.* ubi Iaſon *num. 8. & l. Lucius. num 3. eod. tit.* ac proinde ita vocati etiam in ſucceſſionibus æqualiter admitti debent, Iaſon *in l. ſi pater. num. 8. de Vulgar. ſubſtitut. l. quidam relegatus 5. §. fin. de rebus dub. l. interdum 13. in princ. de hered. inſtitut.* ubi apertè dicitur, quando collectivè vocati, pariter vocantur & copulativè cum nominatim vocatis, quod tunc in æquales partes ſuccedant. Henning. Gœden. *conſ. 22. de ſimultan. in Teſtat.* Exemplum elegans vide *in l. Lucius 88. §. Lucius 6. de Legat. 2.* ubi caſus clarus, quando uni de familia relinquitur, nominatim, & aliis nomine collectivo, omnes nihilominus pariter ad æquales portiones vocantur, cuius rei aliam rationem reddi non poſſe ait Caſtrenſ. *ad d. §. Lucius. d. t.* niſi quod par effectus videatur fuiſſe teſtatoris erga omnes: & quod in omnibus eiuſdem familiæ eadem ſit ratio & par affectus diſponentis, qui vult rem in familia remanere, & omnes de familia honorare: ideoque magis attendenda eius voluntas & ſententia, ac paritas rationis, quàm verborum contextus, ac proinde æqualiter & paribus portionibus omnes & ſinguli æquali affectione & præſumpta diſponentis ſententia cenſeantur honorati, prout eleganter poſt Aretinum exponit Iaſon *in l. ſi pater. de Vulgar. & pupill. ſubſtit. num. 8.*

Exci-

Excipe, niſi alia voluntatis teſtatoris conjectura, utpote quæ colligi ex ſubtilitate verborum collectivè aut diſtributivè poſitorũ poteſt, contrarium doceri queat. Bart. *in l. ſi ſervus communis per tot. ff. de ſtipul. ſerv.* quem ſequitur Caſtrenſ. *in d. l. Lucius. §. Lucius. d. t.* quorum collectivorum aliàs hæc eſt natura, ut non ſingulis totum, ſicut ſit in diſtributivis, ſed tantum pro parte tribuant, *l. ſi pluribus 44. in princ. ff. de legat. 2.* Corn. *conſ. 237. n. 3. per l. non diſtinguemus 32. §. cum in plures 13. de recept. arbitr.* atque ſic quando plures collectivè vocantur cum aliis nominatim, vel diſtributivè poſitis, tunc collectivè vocati cum aliis nominatim poſitis, non capiunt ſinguli æquales partes, neque in capita cum reliquis ſuccedunt, qui nominatim vocantur, ſed omnes in unum collecti tantum unam partem ſimul capiunt, quantam reliqui omnes ſinguli, *l. interdum 13. in princ. de hered. inſtit. l. ſi pater 9. de vulgar. & pupill. ſubſtit. l. ſi quis 8. de uſufruct. accreſc. l. planè 34. in princ. l. huiuſmodi 84. §. ſi Titio 8. de legat. 1. l. fin.* ubi Bald. Salicet. Corraſ. & Dd. communiter. *Cod. de impub. ſubſt. l. 2. de dot. prælegat.* quia omnes collectivè vocati unam perſonam tantum ſimul repræſentant. *d. l. planè 34. in princ. ff. de legat. 1.* non immeritò ergo unam duntaxat partem accipiunt, qualem reliqui omnes ſinguli, prout hanc rationem poſt alios tradit Iaſon *in l. ſi pater in princ. ff. de vulgar. ſubſtit. in l. fin. C. de impub. ſubſtitut.*

III.

Succeſſione excluſa non debet excluſum videri, quod aliâ viâ ac ratione ineſt & debetur. Gloſſa & Salicet. *in l. de crimine. C. qui accuſar. poſſ. l. pacta 6. C. de pactis.* Generali enim derogatione non tollitur jus ſingulare, *l. de curionibus 3. Cod. de ſilentiar. lib. 12.* ubi gloſſa, quam reputat ſingularem, Bald. *in cap. 1. in fin. quo temp. miles. & in cap. Eccleſia 10. num. 8. de cenſ. & cap. cum ordinem in fin. de reſcript.* Exemplum eſt in filia, quæ licet ſimpliciter vigore ſtatuti excluditur, non tamen excludetur à legitima. Salicet. *in Auth. noviſſima. num. 11. verſ. quare undecimo. col. 6. C. de inoffic. teſtam. & in l. ſi ſervi. num. 27. verſ. quaro ſucceſſive. Cod. de nexal. actien.* Socinus *conſ. 30. quamvis ex hu. num. 35. verſ. 17. Vol. 1.* Alex. *conſ. 7. Viſis & diligenter. num. 6. verſ. facit prehec. Vol. 2.* Curtius ſen. *conſ. 39. Viſis. num. 7. verſ. quin imò fortius. col. 2.* Iaſon *in d. Auth. noviſſima. num 67. verſ. poſtremò quaro. C. de inoffic. teſtam.* Pacian. 1. *conſ. 38. num. 1.* Menoch. *conſ. 71. n. 27. verſ. quia uno verbo. Vol. 1.* quia legitima alio ſpeciali jure venit ac debetur, Baldus *in l. 1. num. 5. C. de legitim. hered. cap. 1. §. quia etiam. num. 3. Epiſc. vel Abbat. l. 1. C. de impen. lucrat. deſcr.* Alex. *conſ. 13. Tranſmiſſo. num. 2. Vol. 1. & conſ. 150. num. 6. Vol. 2.* non ut ſucceſſio, *l. nunc. C. de impon. lucrat. deſcript. l. ult. C. de Codicill.* ſed tanquam æs alienum, Gloſſ. *in l. ſi quis. verb. poſſe. ad L. Cornel. de falſ. l. 5. verb. debitum. C. de inoffic. donat.* Bald. *in l. 1. circ. fin. C. de liber. prat. l. quanquam 10. C. ad L. Falcid.* Corraſ. *ad l. filium 24. num. 36. & 101. C. famil. herciſc.* ideoque nec ſucceſſionis jure regulatur, *d. l. unic. C. de impen. lucr. deſcr.*

IV. Suc-

IV.

Succeſſio viventis eſt nulla, *l. qui ſuperſtiti 94. ff. de acquirend. hered.* Weſenb. 2. *conſ.* 74. Agit enim ante diem & perperam, *l. 1. in fin. quand. dies ufufr. legat. §. plus autem. l. de act. §. temporalis. Inſt. de excep.* etiam petendo, quod ſpe debetetur, Ioh. Blanc. *ad tit. Inſt. de act. c. an liber. ac præjud. fil. in fin.* ſiquidem nullum adhuc intereſſe habet, cum mori ante eum potuerit, cuius in ſucceſſione jus petebat, ideoq; de viventis hereditate ſolemnius eſſe non debuit, *l. 2. §. inter 2. de Unig. & pup. ſubſt.* cum talis ſpes ſit improba, *l. inter 93 §. ſacram 5. de V. O.* nec licita, ſed incerta, Caſtr. *conſ.* 448. *non eſt dubium num 1. Vol. 2 per l. poſt emancipationem 6. de liber. legat. l. 1. §. ſi impubere 21. de collat. bonor.* inducens nempe votum captandæ mortis, prout not. *in d. l. fin. l pactum 15. C. de pact.* quod procedere adeò, ut nec pactum, *d. l. qui ſuperſtitis. de acq. her. l. 4. C. de inutil. ſtipul. l. ſtipulatio hoc modo 61. ff de V. O. l. pactum quod dotalis 15. C. de pact.* nec renunciationes de ſucceſſione viventis ullius momenti ſint *l. ſi quando 35. §. 1. C. de inoff. teſt. l. pactum 3. C. de collat.* teſtatur Weſ. 2. *conſ. 94. n. 55.*

Limita I. ſecus eſſe in pacto particulari ſive conventione ſuper quibuſdam rebus particularibus, & certis poſt mortem relinquendis, tale enim pactum valebit, quia in reſiduo ſupereſt liberum teſtandi arbitrium, gloſſ. *in l. fin. Verb. accommoda Verſ. C. de pact. ibiq;* Bartolus *in lect. 1. col. fin. Verſ. nam promittens.* Decius *in l. pactum 15. num. 10. Verſ. ſecundo limita. C. de pact.* Tiraquell. *in tr. de primog. q. 6. num. 13.* Beto. *in cap. Raynutius. num. 197. de teſtam.* Ioh. Dilect. *de art. teſtand. tit. 2. cautel. 10.* Nicol. Iun. *de feud. art. 70. num. 23. cent 2.* Chaſſan. *conſ. 29 num. 16.* Alexand. *conſ. 83. num. 6.* Ruin. *conſ. 7. n. 5. Vol. 3.* Alciat. *reſponſ. 122. num. 6.* Franciſc. Pheil. *conſ. 115. num. 15. cent. 2.* nec intereſt, quibus verbis de ſuccedendo pactum in certis bonis ſit conceptum, ut valeat, Dec. *conſ. 225. col. pen. & conſ. 516. & conſ. 578. n. 4.* Gozad. *conſ. 87.* multa namque in rebus particularibus facta ſubſiſtunt, quæ de univerſitate & tota hereditate facta non valerent, Vult. 3. *conſ. Marp. 34. num 83. cum ſeqq.* Treutl. *diſput. 6. theſ. 8. lit. a. Vol. 1.* Gail. *lib. 2. obſerv. 126. num. 8.*

Limita II. niſi pactum eſſet mutuum ſeu reciprocum, puta ſi inter duos vel plures conventū eſſet, quod alterutro ſine liberis mortuo ad ſuperſtitem bona perveniant, quia illa mutua conventio non eſt pactum futuræ ſucceſſionis, cùm bona futura non promittantur ut ſucceſſio futura, ſed eſt obligatio conditionalis, ſi alteruter ſine liberis præmoriatur, quæ obligatio eveniente conditione ad tempus conventionis retrotrahitur, & pro pura habetur, *l. neceſſario 8. §. 1. ff. de peric. & commod. res vendit. ibiq; gloſſ. Verb. præterita. l. potior 11. §. 1. ff. qui pot. in pignor. l. unic. C. ut act. ab hered.* Gail. *lib. 1. obſerv. 126. num. 2.*

Limita III. ſi eſſet de ſucceſſione, eiuſque vel incerti, quod valet, *l. 3. §. 2. ff. proſoc.* vel certi, quod tum ſubſiſtit, ſi is conſentiat, & in ea voluntate uſque ad extremum vitæ ſpiritum perſeveret, *l. ult. Cod. de pact.* add. Cravett. *conſ. 42. in princ.* Cephal. *conſ. 146. num. 6.* Bologn. *in d. l. ult. n. 57.* Treutl. *d. diſp. 6. th. 8.* Weſ. 1. *conſ. 11. n. 28.*

V. Suc-

V.

Succeſſio ex teſtamento non dicitur legitima ſucceſſio *l.* 3. *§. de illo* 2. *ff. pro ſoc. l legitimam* 8. *ibiq; gl ff. de petit. hered.* Socin. *conſ.* 12. *num.* 3. *lib.* 3. Abb. *conſ.* 3. *col.* 4. *n.* 9. *lib.* 2. Farin. 1. *deciſ.* 15. *& in addit. lit. a.* Dd. communiter omnes *in l. omnium. ibiq; præſertim* Curt. jun. & Cagnol. *C. quando non petens. part.* cum aliis per Farinac. allegatis, ubi etiam Alexand. & aliis contrarium in hoc ſentientibus, reſpondet.

VI.

Ius ſucceſſionis non acquiritur ei, de cuius ſucceſſione agitur, *l. nec mitem* 20. *ff. ex quib. cauſ. maior.* Bart. *conſ.* 58. *ex Themate vlt. dubit. n.* 4. Bertazol. 2. *conſ.* 56. *n.* 95.

VII.

Succeſſiones alienæ ſuæ ſoboli non ſunt præferendæ. *l.* 1. *Cod. qui ante apert. tab. teſtam. l. nihil intereſt* 50. *§. ſed numquid.* 2. *Verſ. facilior ff. de bon. libert. l. ſcripto* 7. *in fin. ff. unde liber. l. nam & hic* 5. *ff. de inoff. teſtam. l. cum ratio* 7. *ff. de bon. damn.* quia natura abhorret, nec eſt veriſimile, ut quis alienas ſucceſſiones propriis filiis anteponere velit, ut dicitur *in l. cum acutiſſimi* 30. *C. de fideicom. l. generaliter* 6. *§. cum autem* 1. *C. de Inſt. & ſubſt. l.* 1. *C. de his qui ante apert. tab. teſtam.* Pacian. *conſ.* 66. *num.* 14. *&* 16. cùm nullus amor extraneus inveniri poſſit, qui affectum paternum vincere queat *l. fin. in pr. ff. de curat. furioſ.* Bald. *conſ.* 144. *ſuper quæſt. ſub num.* 3. *Verſ. & præmitto ad evidentiam. Vol.* 2.

VIII.

Succeſſio non per ſaltum, Baldus *in Auth. defuncto. n.* 2. *C. ad SC. Tertull.* Academ. Francofurt. *conſ.* 21. *q.* 2. *n.* 1. *&* 2. *tom.* 3. *Var. ICtor.* ſed gradatim deferitur *§. ſi plures* 5. *Inſt. de legit. agn tutel. §. ſi autem plures. Auth. de hered. ab inteſt. venient. l. poſt conſanguineos* 2 *§. legitima* 4. *ff. de ſuis & legitim.* Menoch. *conſ.* 400. *n.* 36. *lib* 5. Philip. Matth. 1. *conſ. Marp.* 31. *n* 31. etiam in feudalibus ex latere delatis, Schneid. 6. *de feud. tit. de collateral. ſucceſſ. num* 6. Sonsbeck 9. *de feud. n.* 38. Schrader. 6. *de feud. num.* 26. unde potiorem eſſe rationem filiorum, quàm eorum, qui ex ipſis ſunt prognati, quoniam priores in gradu, prius etiam vocati cenſeantur, refert Caſtrenſ. *in l. ult. C. de V. S. & l pen.* 69 *§. frater* 3. *Verſ. quid ergo. ff. de legat.* 2. quocirca nec interpretatio ita facienda, ut remotior excludat proximiorem, niſi id expreſsè dicatur, Baldus *in l. quod verò. col. ult. ff. de LL.* Alex. *conſ.* 97. *col.* 2. *Vol.* 2. Iaſon *conſ.* 205. *col.* 6. *in fin. Verſ. non obſtat etiam. Vol.* 2. quem ſequitur Cravetta *conſ.* 243. *in fin.*

IX.

Succeſſor quivis jure autoris ſui utitur, non meliore, *l. ex qua perſona* 149. *l. heredem* 59. *l. aliud* 160. *l. in his* 185. *§.* 1. ubi Dec. *ff. de R. I. l.* 1. *ff. de div. Verſ. & temp. præſcr. l. cùm à matre* 14. *C. de rei vindic. l.* 2. *C. de pact. inter empt. & vendit. l.* 2, *l.* 3. *l. fin. C. de his qui in prior. cred. loc. ſucced.* idque non in

verſali ſolum, ſed etiam ſingulari ſucceſſore obtinere, docet *§. diuina. Inſt. de uſucap. l. 2. §. pen. ff. pro Empt. l. unic. C. de uſucap. transform.* imò & inſucceſſore feudali, *cap. unic. §. rurſus.* ubi Bald *num. 2. ſi de inveſtit. feud. contr. fuerit.* Curtius *in tr. feud. p. 4. n. 140.* Iacob. de S. Georg. *in ſua inveſt. ad verb. & cum pacto. n. 35. & 43.* Alex. *conſ. 118. in fin. n. 13. vol. 5. conſ. 30. num. 3. & conſ 87. num. 10. vol. 6.* Idem *conſ. feud. 121. num. 12.* Schurff. *conſ. 96. n. 2. cent. 3.* Boër. *deciſ. 76.* Tiraq. *in retract. contract. conv. §. 1. gl. 6. n. 6.* Decian. *reſp. 7. n. 90. reſp. 9. n. 25. reſp. 25. n 68.* ubi dicit, hoc debere eſſe proprium ſucceſſorum, imitari veſtigia prædeceſſorũ ſuorum, idem *reſp. 27. n. 1. reſp. 36. n 65. vol. 1. reſp. 9 n. 2. vol. 2. & reſp. 43. n. 15. vol. 3.* Marant *diſp. 9. n. 29. & 30.* Weſenb. 2. *conſ. 68. n. 8.* cùm nemo plus juris in alium transferre poſſit, quàm ipſe habet, *l. nemo plus 54. ff. de R. I. l. traditio 20. de acq. dom. c. nuper 6. extr. de donat. int. vir. c. nemo 88. de R. I. in 6.*

X.

Succeſſori non licet, quod auctori ſuo non licuit, *l. cum heres 11. de adverſ. & ſemper. præſcript. d. §. diuina. & §. fructuum 11. Inſt. de uſucap. l. 1. & l. 2. Cod. adverſ. credit. l. Excepto 23. l. cum de hoc 27. ff. de Except. l. ſi enim 10. §. qui injuriarum 2.* ubi latè Iaſon *ff. ſi quis caut. in judic. ſiſt. cauſ. non obtemp.* Siquidem ſucceſſor non poteſt eſſe melioris conditionis quàm ſuus auctor, Petr. de Vbald. *in tr. de benefic. in pr. n. 9.* ubi ait, quod qui ſuccedit in alterius jus, eodem jure uti debet, & illud poteſt ſucceſſor, quod poterat prædeceſſor, nec poteſt illud, quod ille non poterat. verba ſunt Petri Antibol. *in tr. de mun. p. 12.* Anton. de Roſell. *in tr. de Indulgent. n. 452.* nec ſucceſſor magis debet eſſe privilegiatus, quàm eius prædeceſſor, Petr. Antibol. *in tr. de munerib. p. 12 n. 108.* Conſ. Arg. 1. *conſ. 2. n. 130.* quare ſucceſſor etiam tenetur ſervare facta ſuorum anteceſſorum, *c. 1.* ubi Dd *de probat.* Zaſ. *in l. 2 §. eodem tempore ff. de O. I.* Cravet. *de antiq. temp. p. 1. §. 1. n. 17.* adeò ut nc de plenitudine poteſtatis contravenire poſſit, Caſtr. *in l. digna vox. C. de LL.* Zaſ. *conſ. 10. n. 5. col. 2.* Vult. 1. *conſ. Marp. 16. n. 82.* Mynſing. *reſp. 34. n. 19.* qua ratione etiam obſtringitur bene geſta prædeceſſoris ſui ratificare, *l. cum à matre 14.* ubi Bart. Bald. Cyn. & alii *C. de rei vindic. l. venditrice 3. C. de reb. al. non alien. c. deceſſorum 19. 25. q. 2. ibidem q.* Archidiacon. ſuccedit enim in honore & oncre, Bald. *in ſua Margarita, verb. dignitatis.* Oldr. *conſ 249.* quemadmodum hoc latè declarant Marpurgenſes 4. *conſ. 16. n. 115. & ſeqq* vid. tract. ampl. Dn. D. Taboris *de obligat. ſucceſſ. in off. per tot.* Quando itaque dicitur ſucceſſorem ad factum ſui prædeceſſoris non teneri, gl. ult. & Dd *in l. digna 4. C. de LL.* Bald *in l. 2. n. 3. eod. tit. & conſ. 161. n. 2. vol. 2.* hoc verum intellige in concurrentibus dignitatem, & quæ ſunt juris merè poſitivi, non etiam quæ ſunt juris naturalis aut gentium puta contractuũ aut inveſtiturarum, quia hæc à prædeceſſoribus facta & conventa (ut qui pro una eademq; perſona habentur, *c quoniam 14 de off. deleg.* Alex *conſ. feud. 121. n. 12.* ligant, & à ſucceſſoribus maximè quando aliis jus eſt quæſitum, ſervanda ſunt. Bald. & Dd. *in l. digna vox. C de LL.* Iacobin. *in tr. feud. in princ. ad verb. ac Princeps. num. 1.* Weſenb. 1. *conſ. 41. n. 122.* vide tamen

Gylman-

Gylman. 4. 1. Vor. 3. *num.* 75. ubi in pecunia mutua ita distinguit. Aut Princeps accepit pecuniam ab honorem suum, aut ob aliam suam utilitatem, aut ob statum dignitaris, primo & secundo casu successorem non teneri, nisi ei succedat in hereditate, arg. est *in l. providendum* 23. *C. de decur.* tertio vero casu aut prædecessor in dignitate accepit pecuniam mutuam in causam voluntariam, aut in casum utilem ipsius dignitatis, & his casibus successorem non teneri, text. est *in l. si rem communem* 12. *C. si cert. pet.* aut accepit in causam necessariam puta ob dignitatis statum, vel dignitatis res considerandas, quo casu teneri, contraq; eum actionem personalem locum invenire, concludunt Dd. communiter omnes *in c. 1. de solut. & in l. 37. ff. de reb. cred.*

X I.

Succedere debet in onere, qui substituitur in honore, *c. rationi 77. de R. I. in 6. c. adversus 7. extr. de immunit. Eccles.*

X I I.

Successor non potest esse melioris conditionis, quàm auctor ejus à quo causam habuit, *l. nemo 55. de R. I.* quia non potest esse in causato plus virtutis, quàm procedat ab influenti potentia causæ, Bald. *in l. 1. n. 2. ff. de Senator.* Pacian. *cons. 49. num. 62.*

Exceptio est *in l. 84. ad L. Falcid.* ubi heredi pupilli datur actio, quæ pupillo non daretur, atque ita melioris conditionis successor esse videtur, vid. Coll. Iur. Arg. *de tutel. & ration. distr. th. 8. in fin.*

Cap. LXV.

Sufficientia.

Axioma I.

Non fieri debet per plura, quod fieri potest per pauciora, *l. 1. ff. quod met. caus. l. ampliorem* 39. *§. in refutatoriis. C. de appellat.* Wesenb. *in Comm. Cod. ad l. nulli* 10. *C. de judic. n. 9.* Sufficit etiam unum textum argumenti causa afferre, *l. 29. ad L. Cornel. de falsi.*

I I.

Quilibet sua parte contentus esse debet, *l. 24. ff. de pact.*

I I I.

Sufficit alterum probari, ubi plura narrantur & eorum alterum per se sufficit, *c. gravamen 15. extr. de excess. Prælat.*

Cap. LXVI.

Suffragium.

Axioma I.

Suffragia debent esse libera, *cap. sciant 12. de Elect. in 6.*

II.

Suffragia in electione non habent, qui carent diſcretione, *cap. ex eo* 32. *de Electionib. in* 6.

CAP. LXVII.

Suggeſtio.

Suggeſtiones iu jure ſunt illicitæ & improbatæ etiam in ipſis judicibus, *l.1. §.21. de quæſtion.* Conſtit. Crimin. *art.*31. *§* 1. ibique Matth. Stephan. *n.*2. & ideò reſtè dicitur, quod ſuggeſtum eſt, verum non eſſe, niſi contrarium probetur. *l. ab ea parte* 5 *de prob.* Ruin. *conſ* 29. *ponderatis. n.*2. *Vol.*1. Pantſchman. 2. *quæſt. pract.*21. *n.*98 Suggeſtionis tamen falſi exceptionem poſt litem conteſtatam non valere, text. eſt *in cap. ſuper* 10. *extr. de appellat.*

CAP. LXVIII.

Summa.

Axioma I.

Summa major peti non poteſt, quàm quæ ſit expreſſa, *l. ſed etſi* 4. *§. quæſitum* 4. ubi Bart. *n.*2. Bald *n.*4. Iaſon. *n.*15. & Dd. *ſi quis caution.* Panorm. *in c. t. n.*18. *Commod.* Dec. *conſ.*27. *pro Viriis. n.*4.5.8. Weſ. 2. *conſ.*52. *n.*16.

II.

Vnius ſummæ pro altera ſubſtitutio, eſt quaſi novatio, Salicet. *in l. fin. n.*3. *C. de novat.* poſt Bald. *in l. pen. in princ. de Prætor. ſtipular. fac. text. in l. ſi non ſortem* 26. *§. ſi centum* 4. *de condict. indeb.* Weſ. 2. *conſ.*72. *n.*36.

III.

Summa eadem præſumitur ſi in una tantum ex quantitatibus cauſa expreſſa fuit, Bart. *in l. triticum. num.*5. *de V. O. & ibid.* Alex. *num.*6. Iaſ. *n.*8. *Verſ. prima quod ſi.* idem conſil.70. *num.*1. *lib.*1. Socin. ſen. *conſ.*129. *num.* 10. *lib.*4. Ruin. *conſ* 223. *num.*3. *lib.*1. Nevizan. *conſ.*96. *num.*5. maximè quando eadem cum eadem cauſa concurrit, ut puta promiſi tibi decem ex cauſa mutui, deinde poſt aliquot dies ex eadem cauſa mutui per ſtipulationem decem promiſi, eadem ſumma hic præſumitur, Cravett. *conſ.*182. *n.*1. *Verſ. ſecunda ampliat.* Ratio, quia actuum pluralitas non præſumitur, & ob id is qui aſſerit, probare debet, Menoch. 2. *arb. judic.* 213. *num.* 9. vid. ſupr. *cap. Pluralitas.* Bald. *conſ.*344. *col.*2. *Verſ. ſed contrarium. lib.*2. Cravett. *conſ.* 198. *col.* 1. *Verſ. ſed ultra.* nec ſumma præſumitur duplicata cum unus actus ad alterum relationem habet, *l. qui bis idem* 18. *de V. O.*

Excipe (1.) niſi quando ſcripturæ diverſitas diverſo tempore facta adeſt, etiamſi eadem cauſa præſto ſit, tunc enim præſumi ſummam duplicatam, ſentiunt

ſentiunt Bald. & Imol. *in l. Sempronius, de legat.* 2. Bald. *in l. ne caſu. num. 2. verſ. porrò. C. de diſcuſſor. lib.* 10. Iaſon. *conſ.* 281. *num.* 2. *verſ. ultra.* Alex. Ruin. *conſ.* 176. *num.* 3. *lib.* 1. Ratio, quia tot præſumuntur, quot ſunt ſcripturæ capita, *l. ſcire debemus* 29. *ff. de V. O.* vel (2.) quando adeſt perſonarum diverſitas, ut puta, ego unâ cum fratre meo hodie centum mutuo à te accipio, & utriuſque obligatio uno in inſtrumento ſcribitur: deinde aliud ſcribitur inſtrumentum etiam ab eodem notario, in quo ego ad centum ex mutuo obligor: hæc quantitas ab illa prima diverſa præſumitur, Iaſon. *in dict. l. triticum. num.* 8. *verſ. ſimiliter, & tertio de V. O.* ibidemque Alciat. *n.* 22. Cravett. *conſ.* 182. *num.* 2. Iaſon. *in l. planè. verſ. eadem. num.* 11. *in fin. ff. de legat.* 1. vel (3.) quando duæ adſunt judiciales confeſſiones ejuſdem cauſæ & quantitatis, & hoc caſu plures ſummas præſumi, docent Bart. *in d. l. triticum. num.* 4. & Alex. *n.* 8. Barbat. *conſ.* 25. *col.* 4 *lib.* 1. cum in caſu ubi duæ ſunt extrajudiciales ejuſdem ſummæ & ex eadem cauſa confeſſiones una ſola ſumma præſumatur, Alex. *conſ.* 4. *num.* 4. *lib.* 1. Nevizan. *conſ.* 96. *n.* 7. ſicuti & (4.) ſumma duplicata præſumitur, quando quis per teſtes probare conatur, ad evitandam eorum contrarietatem, Felin. *in cap. cum ſit.* ubi Abbas, Imol. & Butr. *n.* 11. *verſ. datur etiam alius de teſtib.*

IV.

Summæ majori ineſt minor, *l.* 1. §. *ſi ſtipulanti* 4. *ff. de verb. obligat. cap.* 1. *de arbitr. lib.* 6. Bald. *conſ.* 307. *verſ. in contrarium. lib.* 1. Pichard. *ad* §. *præterea, n.* 8. *Inſt. de inut. ſtipulat.* Card. Seraphin. *deciſ.* 267. *num.* 4. Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 7. *lit. S. concluſ.* 885. *per totam.* Menoch. *conſ.* 265. *num.* 3. Theſaur. *deciſ.* 122. *n.* 10. Pereg. *Patav. deciſ.* 62. *n.* 2. *verſ. quanti iudex.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ.* 1635. Joan. Maria. Novar. *quæſt. forenſ. lib.* 1. *q.* 24. *n.* 6.

Primò limita, quando ſunt diverſæ diſpoſitiones, quia tunc ſumma major non continet minorem, Alex. *conſ.* 179. *Viſo proceſſu. num.* 14. *verſ. nec etiam, lib.* 5. quem refert Card. Tuſch. *d. concl.* 885. *num.* 19. Idem eſt, quando ſummæ diverſitas conſtituit ſpecierum diverſitatem, ſecundùm Card. Seraph. *cit. loc.*

Secundò limita, quando ſumus in contractu ex cauſa oneroſa, Alex. *conſ.* 18. *n.* 3. *lib.* 1. Card. Tuſch. *concl.* 885. *n.* 22.

Tertiò limita in literis ad beneficia vacatura ad ſummam majorem, putà primum vacaturum valoris centum, non poteſt capere beneficium de minori ſumma propter odium litterarum ſimilium, quia in caſu major ſumma non continet minorem, Lap. *alleg.* 79. *n.* 3. *verſ. ſed quare. & conſ.* 103. *n.* 6. *verſ. ſecundo.* Zabarel. *conſ.* 136. *n.* 4. Cardin. Tuſch. *d. concl.* 885. *n.* 23.

Verùm contra noſtrum Axioma obſtat difficilis, text. *in l. ſi decem 54. in princ. ff. locati.* ubi diſpoſitio concepta ſuper majori ſumma, non verificatur in minori; nec ſatisfacit communis intellectus Bart. *in d. l. 1. § ſi ſtipulanti* 4. quem ſequuntur Anton. Gom. *tom. 2. variar. ubi de contract. lib. cap. 9. num.* 4. Conan. *Comment. Iuris. lib. 8. cap. 11. num.* 4. Emman. Coſta *lib. 1. lect. cap. 2. num. 1.* aſſerentis propterea ibi diſpoſitionē conceptam verificari in minori, quia agitur de cauſa oneroſa, in qua non procedit hujuſmodi Axioma, ſed tantùm in cauſa lucrativa, quia convincitur ex *eadem l. ſi decem.* in ſecundo caſu, ubi probatur majorem ſummum prolatam à conductore verificari in minori per ſe.

Quare rejecto ſupradicto intellectu, conſidero diſpoſitionem conceptam ſuper majori ſumma, non verificari in minori, niſi appareat veriſimiliter diſponentem intendiſſe quemcunq; ſummam contentam ſub majori. Cùm igitur in primo caſu *dict. l. ſi decem.* major ſumma proferatur à petente, ſcilicet à domino rei locatæ, ideo non videtur conſentire in minori ſumma, quia eſt ei præjudiciale: attamen ſecundo caſu major ſumma profertur à promittente, ſcilicet conductore, & ideo in minori conſenſiſſe videtur, nam veriſimiliter præſumitur conductorem, qui in majori ſumma conſenſit, à fortiori conſentire in minori, ſi intelligeret locatorem minus velle locare, quia per hoc fit melior conditio ipſius. Senſus verò *d. §. ſtipulanti.* ex quo probatur hujuſmodi Axioma (omiſſis variis intellectibus, de quibus Menchac. *de ſucceſſ. creat. §. 10. num.* 142.) poteſt verificari legendo illum continuativè ad *verſ. niſi ſtipulatori.* ſuprà proximè præcedentem; & ita loquitur in caſu quo diverſitas promittentis majorem, vel minorem ſummam, incontinenti placuit interroganti, & ita ex eo quod fuit ſequuta complacentia ſtipulationis in diverſitate ſummæ promiſſæ, propter quam valet ſtipulatio in minori ſumma.

Cap. LXIX.

Sumptus.

Axioma I.

Smptibus ſuis nemo cogitur ſervire, *cap. cum officij* 16. *extr. de præſcr.* aut militare, *cap. cum ſit Romana* 10. *de ſimon. c.* 16. *de præſcript. Vid. inf. c. Suum. II.* Sum-

II.

Sumptus ſtudiorum annumeratur alimentis & neceſſariis impenſis, *l. 6. §. 5. de Carbon. edict.*

CAP. LXX.

Superbia.

Superbiæ calumniam habet omne, quod non propter neceſſitatem, ſed propter voluſtatem accipitur, *cap. omnes. §. à priſcis 21. q. 4.*

CAP. LXXI.

Superfluum, Superfluitas.

Axioma I.

Superfluum non cenſetur, quod ad declarationem ponitur, *§. 1. ibi nulla enim. Inſtitut. de patr. poteſt. l. quis dubitationis* 81. ibi Dec. & Cagnol. *ff. de R.I.* Alban. *conſ.* 11. *n.* 39. *& conſ* 27. *n.* 7. Tiraquel. *in tract. de retract. ſtir. 1. gl. unic. n.* 5. Ludov. Zundt *in reſponſ. pro uxore. n.* 5.

II.

Superflua admittere ſecurius eſt, quàm neceſſaria omittere, Speculat. *in tit. de depoſit. §. ſeptimo. num.* 2. *per. cap. non aſtimemus* 13. *quæſt.* 2. *l. teſtamentum* 17. *Cod. de teſtament. l.* 7. *Cod. de donationib. l.* 56. *ff. mandat. l.* 32. *§.* 6. *ff. de aur. leg. l.* 26. *in fin. ff. de adim. leg. l.* 65. *ff. de verb. obligat. l.* 81. *l.* 94. *de R.I.* Paul 3. *de ſentent.* 4. *§.* 10. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 81. *num.* 9. Vult. 3. *Conſil. Marpurg.* 24. *num.* 79.

III.

Actus ſuperfluus non vitiatur, etiamſi vitiosè obſervetur. *l.* 1. *C. de rei uxor. act. gloſſ. ſingul. in §. ſoror verò. Inſtitut. de libert. in verb. tranſit.* Bl. *in l. conſentaneum. colum.* 5. *C. quom. & quand judex.* At ſi verum amamus, neque *d. l.* 1. quicquam probat: ac gloſſ. iſta videtur eſſe erronea: peſſimè enim ratiocinatur: cur Dominus in tranſitu poſſit manumittere, quia ſcil. ſine tranſitu quoque poteſt manumittere, nulla enim collectio eſt, ſed hæc ratio ſubeſt, quia manumiſſiones ſunt juriſdictionis voluntariæ, Ergo quocunque loco & tempore fieri poteſt, ut rectè ſumma d. l. habet, neque Bald. aliquid de hac re differit, vid. Tuſc. *tom.* 1. *concluſ. lit. A. concluſ.* 67. *num.* 32. *in voce abundans cautela.*

IV.

Superflua non nocent, *l. cum antiquitas* 28. *Cod. de teſtament.* vi. c. Obligatio non debet fieri ad eum caſum, ex quo poſſit fieri ſuperflua, nugatoria

toria & cluſoria, Curt. ſen. *conſil.* 29. *num.* 4. Dec. *conſil.* 42. *& conſ.* 49. *num.* 3. Zaſ. *conſ.* 13. *num.* 50.

Diſting. An ſuperflua ſint præter rem an vero contra rem: priori caſu nocent, poſteriori vero non, ut ſi quis negotium in teſtamento diverſum in actu teſtandi celebrare velit. vid. not. *ad l. non eſt mirum* 26. *de pignor. act.* Weſenbec. *in parat. ff. de ædil. edict. num.* 10. *& l.* 1. *§.* 2. *de publican. & vectigal.*

V.

SUPERFLUITAS evitanda eſt in omni interpretatione, & diſpoſitione, ut per Rolandum à Valle *conſil.* 62. *numero* 30. *& ſ. q. libr.* 3. quem refert Cardinal. Tuſch. *practicar. concluſion. tom.* 7. *litera S. concluſ.* 895. *num.* 36. Menoch. *conſil.* 81. *num.* 32. Rot. *deciſ.* 702. *num.* 3. *apud Farinacium, part. recentior. & deciſ.* 75. *num.* 8. *eadem part.* 2. dicit quod non eſt recedendum à natura rei, ut ſuperfluitas evitetur, & *deciſ.* 357. *num.* 1. *ead. part.* 2. cenſet quod ſuperfluitas non debet admitti etiam in quacunque materia odioſa, & in diſpenſatione. [quod enim poteſt fieri per pauciora, non debet fieri per plura, & propterea Imperator omnem verboſitatem juſtâ indignatione perſequitur, *l. ultima. §. in refutatoriis. C. de Appellat.* ac ea quæ ſunt ſuperfluâ, non ſunt in LL. inſerenda tanquam nullius utilitatis, *fac. l.* 1. *ff. quod met. cauſ. c. multa.* & ibi Panorm. *de prabend. cap. erit autem. lex* 4. *diſtinct.* Jaſon. *in l. ait Prætor. la.* 1. *in primo notabili. ff. de iuſt. & iur.* Unde ad evitandam ſuperfluitatem ea etiam quæ ſunt ultra naturam actus in diſpoſitionem includuntur, Bart. & Doctores *in l. ſed ſi. §. quæſitum. ff. ſi quis caut.* Gratus *reſponſ.* 94. *num.* 33. & nullum imò nec ſyllaba cenſeri debet in ſtatuto ſuperflue appoſita, Bald. *in rubr. de contrah. empt. quæſtion.* 9. Cravett. poſt Jaſon. *in conſil.* 294. *num.* 3. *verſ. & ſi talia. lib.* 2. & quod magis verba ſtatuti impropriantur ad evitandam ſuperfluitatem, Cravett. *conſil.* 20. *num.* 9. *&* 135. *num.* 24. *lib.* 1. *& conſil.* 297. *num.* 4. *lib.* 2. Farin. 1. *conſ.* 95. *num.* 7.]

VI.

SUPERFLUA omnia ſunt reprobata, *l.* 1. *§. quibus* 2. *de novo Cod. l. fin. C. qui admitti ad bonorum poſſeſſ. & in proœm. Decretal.* ibi, *reſecatis ſuperfluis. Clem. exivi. §. quamvis.* ubi Cardin. *num.* 210. *de verbor. ſignificat.* Mandoſ. *ad regulam* 8. *Cancel. quæſt.* 5. *num.* 4.

Gonzal.

Gonzal. *ad regulam* 8. *Cancel. gloſſ.* 13. *num.* 72. *& gloſſ.* 22. *num.* 4. [ſicut etiam ſupervacua legumlatio, *l.* 5. *in fin. Cod. de captivis, & poſtliminio.*]

VII.

SUPERFLUIS actibus non debemus uti, *l. hæc ſtipulatio* 14. §. *divus* 1. *ff. ut legator, nomine caveatur.* Caſtrenſ. *conſil.* 240. *Subtiliter, prope fin. lib.* 2. Cardin. Tuſch. *d. lit. S. concluſ.* 894. *numero* 6. nec ſuperfluis & impertinentibus allegationibus, Caſtrenſ. *conſil.* 201. *Viſis, & conſideratis, colum. penult. verſ. quantum verò. libro* 1. Cardinal. Tuſch. *d. lit. S. conſil.* 896 *num.* 7. nec cautionibus, *l. non cogendum* 45. *ff. de procuratorib.* Caſtrenſ. *conſil.* 207. *Viſis omnibus. num.* 3. *colum.* 2. *verſ. præterea. libr.* 1. Roman. *conſil.* 62. *Florentina. colum.* 1. *in fine.* illis enim non præſumitur quis velle uti, Abbas *conſil.* 73. *circa primum. num.* 3. *verſ. præterea. libr.* 2. quia potiùs admittitur correctio Juris communis, quàm quod verba ſint ſuperflua, Cravett. *conſil.* 92. *num.* 5. quem refert Cardin. Tuſch. *dict. litera S. concluſ.* 895. *num.* 38. & potiùs improbanda ſunt verba, quàm quod ſunt ſuperflua, Roland. à Valle *conſil.* 61. *num.* 16. *& conſil.* 62. *num.* 31. *& ſeq. libr.* 3. Cravett. *conſil.* 294. *num.* 3. *& conſil.* 714. *Illuſtris. num.* 19. [qua de cauſa etiam nec ſuperflua inveſtitura admittitur, Hartman. Piſtoris *libr.* 1. *obſervat.* 186. *num.* 18. *& 19.* neque etiam datur actio, ubi ſupervacuum ſit, *l.* 1. §. *interdictum, uti poſſidet.* & ideo dicitur jure fruſtra nihiLagi, Hortenſ. *ad l.* 72. *de contrab. empt. p.* 10.]

Primò limita, quia frequenter in legibus & ſtatutis ſemel diſpoſitum etiam per verba inculcata idem importantia diſponitur, & plus non operantur, niſi majorem declarationem, *l. cum dubitari* 86. §. 1. *de hered. inſtit.* gloſſa *verb. inculcatio. in l. lecta. ff. ſi certum pet.* Cuman. *conſil.* 55. *num.* 4. *verſ. quamvis.* Caſtren. *conſil.* 75. *Notandum. num.* 2. *verſ. frequenter. libr.* 2. & ideo dicunt Felin. *in cap. venerabili. num.* 1. *notabil.* 3. *de officio delegat.* & Jaſon. *in l. eum qui.* §. *ita te, & Titium. num.* 4. *verſ. ſed adverte. ff. de verbor. obligat.* quod ſæpè aliquid bis ponitur ad evitandam malitioſam, & ſophiſticam interpretationem, & ſic ad majorem expreſſionem, referunt Cardin. Tuſch. *d. lit. S. concluſ.* 895. *num.* 49. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 6. *num.* 32.

Secundò limita, quia potiùs toleratur ſuperfluitas, quàm quod quis damnum indebitè patiatur, Cravetta *conſil.* 70. *numero* 29. *verſ. imò potius.* Cephal. *conſil.* 104. *num.* 22. *lib.* 1. Surd. *deciſ.* 36. *numero* 19. & 20. Cardin. Tuſch. *d. lit. S. concluſ.* 895. *num.* 56. Gonzal. *d. gloſſ.* 6. *num.* 32.

Tertiò limita, quando explicitè & diſtinctè declaratur, quod implicitè erat diſpoſitum, quia tunc dici non poteſt ſuperfluum, Ruin. *conſil.* 89. *num.* 17. *verſ. nec obſtat. vol.* 4. Tiraquel. *in l. ſi unquam. verb. revertatur. num.* 26. *C. de revocand. donat.* quos refert, & ſequitur Gonzal. *d. gloſſ.* 6. *n.* 33.

Quartò limita, quia ſuperfluitas admittitur, ne voluntas teſtatoris, vel diſponentis tollatur, Cravetta *conſil.* 25. *num.* 30. *verſ. ex præmiſſis*, vel ne fiat contra mentem diſponentis, idem Cravet. *conſil.* 70. *num.* 29. *verſ. tertio.* prout illum refert Card. Tuſch. *d. lit. S. concluſ.* 895. *n.* 54.

Quintò limita, quia toleratur, ut evitetur iniquitas, Cravet. *conſ.* 70. *num.* 29. *verſ. ſecundò reſpondeo.* & *in verſ. quintò reſpondeo.* idem tenet, ne abſurdum inducatur, refert Cardin. Tuſch. *d. concluſ.* 895. *num.* 55. & 57.

Sextò limita, quia potiùs admittitur ſuperfluitas ſtatuti, quàm quod ſtatuentes voluerint aliquid illicitè, vel non permiſſum ſtatuere, Caſtren. *conſil.* 258. *Viſo puncto. col.* 1. *in fine. verſ. nec erit ſtatutum. lib.* 2. Card. Tuſch. *d. lit. S. concl.* 895. *n.* 61.

Cap. LXXII.

Superior, Superioritas.

Axioma I.

Superior ut ſerviat inferiori nulla juſtitia eſt, *cap. eſt ordo* 33. *quæſt.* 5. ſiquidem ſuperiori ſuo, ut legem imponat inferiori nulla ratio ſuadet, *cap. ex inſinuatione* 50. *extr. de appellationib.* unde etiam per inferiorem nec Lex ſuperioris tolli poteſt, *Clem. ne Romani* 2. *in princ. de Elect.* qua de cauſa nec ſuperior judicari vel obligari ab inferiore poteſt, *cap. in ſancta.* 2. *quæſt.* 7. *cap. inferior* 4. *cap. ſubmittitur* 8. *cap. nunc autem* 7. *cap. ultimo. diſtinct.* 21. *cap. omnes, & ſeq. in fin.* 6. *quæſt.* 1. hinc ſuperior poſtquam ad ſe revocat negotium, quicquid poſtea ab inferiori fit, non fit, *cap. Eccleſia* 4. *extr. ut lit. pendent.* qua propter ſuperior ex officio ſuo debet inquirere

quirere de inferiorum exceſſibus, *cap. unic. extr. ut Eccleſ. benefic.* ac debet negligentium inferioris ſuppleie, *cap. per tuas* 40. *de ſentent. excomm. cap. ad audientiam* 3. *extr. de Eccleſ. adiſic.* ac proinde etiam ſuperior delinquens gravius, quam inferior punitur, *cap. cum quidam* 12. *extr. de jurejurand.*

II.

Superioris jus & cujuſcunque alterius ſemper intelligitur in juramento exceptum, *c. Sententes* 19. *extr. de jurejur.*

III.

Per factum ſuperioris non præjudicatur inferiori, *cap. inter* 20. *extr. de ſentenc. & re judic.* ſiquidem non præſumitur, quod ſuperior velit præjudicare vel injuriam inferre, *l.* 2. *§. merito* 10. *& §. ſi quis à Principe* 16. *ne quid in loco publico. c. ſuper* 15. *de offic. delegat.* Bald. *in l. nec Deus. Cod. de Emancipat. liber.* Decian. *reſponſ.* 208. *concurro ſecundum ea. num.* 3. *Volum.* 2. unde tradit Socinus *conſil.* 156. *pro fundamento. num.* 3. *Volum.* 2. Superiorem, ſi quid fecerit in præjudicium tertii, obſtrictum eſſe ad revocationem conceſſionis per Bald. *in l. quiſe patrii. Cod. unde libert.* adeò ut ne is quidem excuſetur, qui ad mandatum ſuperioris quid prohibuit vel fecit, quod ſit illicitum, quo minus cum eo experiatur, *Auth. hodie noVo jure. C. de cuſtod. reor.* Cephal. *conſ.* 577. *conſultationem, n.* 24.

IV.

Superiorum culpa extenditur in exemplum, *c. nemo* 2. *diſt.* 82.

V.

Superioris juſſus qui poteſtatem jubendi habet, parere coactum à dolo excuſat, *l. ſi quis ab alio* 10. *ff. de re judic. l. non videntur* 167. *§. qui juſſu* 1. *de Regulis Iuris. cap. quod quis* 24. *de Reg. Iur.* præſertim ejus, qui cogere poſſit, VVeſenbecius 1. *conſil.* 6. *num.* 129. ita conductorem qui ſuperioris præcepto etiam injuſto paruit, excuſari, probant Bart. *in l. ſimulier. §.* 1. *ff. rer. amot. argument. l. nec timorem* 7. *ff. quod met. cauſ. l. prohibere* 3. *§. penult. ff. quod Vi aut clam.* Socin. *conſil.* 155. *num.* 5. *Volum.* 2. hinc etiam evenit, quod ſolvens ad præceptum ſuperioris, liberetur, Bald. *in rubul. ff. quod falſ. tutor. auct.* Dyn. Bart. *in l. creditor de ſolut.* Alex. *conſil.* 57. *num.* 5. *Volum.* 1. Pantſchman. *part.* 1. *quæſt. practic.* 14. *numero* 37. proindeque etiam eum in graviſſimis delictis excuſare, elucet *ex cap. miles* 13 23. *quæſt.* 5. *l ſervos* 8. ubi Bald. & Salicet. *C. ad L. Iulian. de Vi public.* gloſſ. *in l. liber. homo, ad L. Aquil.* Dec. *in l. Velle, num.* 7. *de Regulis Iuris.* Czepoll. *cautel.* 66. Iaſon. *conſ.* 136. *dubitatur, circa fin.* ubi etiam incendiariis hac ex ratione pœnam vult mitigari, Weſenb. *d. conſ. num.* 131. cum preces habere vim præcepti dicantur, gloſſ. *in l.* 1. *Verb. quemadmodum. ff. quod juſſ.* Weſenb. 1. *conſ.* 45. *num.* 11.

VI.

Superioris factum cui reſiſti nequit, pro caſu fortuito reputatur, *l. ſi fundum* 33. *cum l. ſeq. ff. locat.* Bart. *in l. damnum. Cod. de locat. l. Lucius* 11. *ff. de Evict. l. cum ſervus* 38. *§. conſtat* 7. *de legat.* 1. Caſtrenſ. *conſ.* 220. *propoſitur in facto. num.* 3. *Volum.* 1. Socin. *conſ.* 100. *in cauſa Baptiſta. num.* 3. *Vol.* 1. Auguſtin. Bero. *conſ.* 139. *illuſtriſſime Domine. num.* 3. *& 7. Volum.* 1. *& conſ.* 143. *in cauſa qua coram arbitris. num.* 24. *eod. Vol.* Decian. *reſp.* 14. *ex præmiſſis. n.* 49. *Vol.* 3. vid. Pantſchm. 1. *queſt. pract.* 14. *n.* 4. *&* 5.

VII.

Superioritas ſemper cenſetur concedenti reſervata, quomodocunque conceſſa ſit libertas, textus *in cap. dudum* 14. *ibi penes nos tamen. c. quamvis ibi* 4. ibique gloſſ. *in verb. conferamus de prabend. in* 6. Bald. *in pralud. feud. verſ. expedito. num.* 32. *& in cap.* 1. *quo dicatur Marchio.* Cravetta *conſ.* 128. *num.* 7. Peregrin. *de jure fiſc. tit. ul. 2. num.* 98. Mynſing. *lib.* 6. *obſervat.* 99. *num.* 2. Covarruv. *practic. quæſtion.* 2. *num.* 1. etiam ſi omne jus ſibi conceſſum dicatur Thom. Grammatic. *deciſ. Neapolit.* 30 *num.* 3. Borcholt. *de Regal. num.* 20. atque ita determinatum in Rot. Roman. in Controverſ. inter Ducem Mediolanenſem, & Dominium de Corrigio, tradit Caſtald. *in tractat. de Imperator. quæſt.* 110. *caſ.* 330. imitatur enim Princeps ordinationem divinam, quando Majeſtatis ſuæ particulas ſubditis concedendo, ſuperiotatem tamen ſibi reſervat, ita ut quicquid ſit in ſua Repub. à ſe ſolo dependeat, & ad ſe ſolum referatur. Arniſ. *lib.* 2. *de jur. Majeſtat. cap.* 2. *numero* 7. unde etiam nec jura admittunt, ut quiſpiam ſuperioris obedientiæ ſe ſubtrahat, pro ut etiam ad illum effectum omnem præſcriptionem Doctores removent, ita ut ille qui hoc facere ac obtinere præſumit, nullâ temporis antiquitate juvetur, & præſcriptio circa jura ſuperioritatis omnino ceſſet, *l. competit* 6. *Cod. de præſcript.* 30. *ann. cap. cum non liceat* 12. ibique Abbas *extr. de præſcript. cap. placuit* 8. *§. porro.* 16. *queſt.* 3. Abbas *in cap. per venerabilem. col. fin. qui fil. ſint legitimi.* Roman. *conſ.* 371. *num.* 15. *verſ. dum autem quæritur.* Dec. 307. *num.* 9. Ruin. *conſ.* 69. *col. pen. in fin. lib.* 5. Pariſ. *conſ.* 25. *n.* 19. *lib.* 4. idem *conſ.* 25. *n.* 19. *lib.* 4. Purpurat. *in l.* 1. *n.* 40. *ff. de offic. ejus, cui mand. juriſdict.* Iaſon. *conſ.* 208. *col.* 3 *lib.* 2.

VIII.

Superioritas inducit præſumptionem juriſdictionis, non dominii, Montan. *in tract. de finib. regund. cap.* 15. *num.* 12. Cravetta *conſ.* 154. *Viſo, num.* 1. ubi exemplo paſcuorum hoc declarat, quæ non præſumuntur pertinere ad Dominum loci, ſed multo magis ad univerſitatem & homines ſubjectos, adde & Calcan. *conſ.* 34. *num.* 45. *conſ.* 50. *num.* 3. Dec. *conſ.* 550. *juris decam. in princ.* Weſenb. 2. *conſ.* 62. *num.* 28.

IX.

Superioritas cenſetur probata probatis ſubjectionis actibus, Abbas *in c. præterea de teſtib. arg. l. ſi verò* 12. *§. ſi filiofam.* 6. *ff. mandat.*

CAP.

CAP. LXXIII.

Superlativus.

Superlativa qualitas in paucis verificatur, Corn. *conſ.* 341. *Quod dicta dos. in lit. n. verſ. & ſic non præſumitur. Vol.* 1. *& conſ.* 181. *Viſis nonnullis. col.* 8. *in lit. q. verſ. & licet ſoleat vulgariter dici. col.* 2. ubi multos caſus enumerat, in quibus ferè ſuperlativa nunquam verificantur, add. & Pacian. 2. *de probat. cap.* 7. *num.* 26.

CAP. LXXIV.

Suppletio

Qui non ſupplevit cum potuit, noluiſſe credendus eſt, *vide ſupr. lit. N. cap. Noluiſſe.*

CAP. LXXV.

Supplicium.

Axioma I.

Supplicium pro veritate melius eſt, quàm pro adulatione beneficium, *cap. nemo perſtorum* 11. *quæſt.* 3.

II.

Supplicio quem ſententia deſtinavit, ei vox appellandi non denegatur, *cap. non ſta* 2. *quæſt.* 7.

CAP. LXXVI.

Suſpicio.

Axioma I.

Suſpicio omnis potius repellenda quàm approbanda, *cap. oves. in fin.* 6 *quæſt.* 1. præſertim ea, quæ temeraria eſt, *cap. multi, in med.* 2. *quæſt.* 1. & quæ ex adverſariorum confictione ſurgit, quàm contemnendam eſſe docet *cap. cunctis* 11. *quæſt.* 3.

II.

Suſpicio modica non debet animum ſapientis immutare, *cap. ultim. extr. de cremine falſi.*

III.

Suſpicio probabilis recipit probationem in contrarium, *cap. præſentium* 7. *quæſt.* 1. nec ullus ſuſpicionis arbitrio judicandus eſt, *cap. primo* 2. *quæſt.* 1.

cum litigare ſub judice ſuſpecto periculoſum ſit *c.cum inter 5. ext. de except.* Quapropter ſuſpectum qui judicem putat, ei licet, antequam lis inchoetur, illum recuſare, ut ad alium recurratur *cap. ult. §. pen. 3. quæſt. 5.* idque ex eo, quod ſuſpectus Iudex eſſe non poſſit, *cap ult. in princ. 3. q. 5. c. ſecundo 41. extr. de appellat.* adeò ut nec Papa tali cauſam ex certa ſcientia committat *c. cauſam 17. extr. de offic. deleg. c. cum inter 5. extr. de Except.*

IV.

Suſpicionem tollit par affectionis cauſa, *l. non ſolum 67. §. uno. ff. de rit. nupt.* Gloſſ. *in cap. cum R. Canonicus 35. de offic. & poteſt. judic. deleg.* Speculat. *in tit. de judic. delegat. §. 7. num. 2.* Honthem. 1. *de arte Notar. cap. 28. num. 33.* & naturale fœdus ſuſpicionem mali excludit. *cap. pen. extr. de cohabitat. Clericor.*

V.

Suſpicio in judicem cadere non ſolet,, Carpzov. *p. 3. quæſt. 104. num. 72. in crim.* quippe qui vir bonus eſt atq; eſſe debet, *l. ſed ſi nimis 17. §. ait Prætor.* ubi Bart. *ff. de injur. l. continuus 137. §. cum ita.* ibi: *ad judicem, hoc eſt, ad virum bonum. ff. de V. O. l. Vir bonus 18. ff. judic. ſolv.* Iudicis enim ſapientis eſt, ſemper verum ſequi, habere in conſilio fidem, religionem, æquitatem: libidinem autem, invidiam, metum, cupiditates omnes amovere, maximi æſtimare conſcientiam mentis ſuæ, meminiſſe poſſe, quem oderit abſolvere, quem non oderit, condemnare, & ſemper non quæ velit ipſe, ſed quid lex & religio cogat, cogitare, eorumque omnium ſe Deum habere teſtem, cui adminiſtrationis reddenda ſit ratio, ut ſcribit Cic. *pro Cluent.* Vnde ſi maximè cauſa ſuſpicionis ſubſit, propterea tamen judicem non in totum quaſi ſuſpectum removendum eſſe, ſed quatenus duntaxat, ut alius ei minus ſuſpectus adjungatur, *Novell. 89. Auth. ſi vero contigerit. C. de judic.* Gloſſa *in l. apertiſſimi. verb. judices. C. eod. tit.* Mynſing. 2. *obſerv. 51.* Quin imò in crimine notorio tanquam ſuſpectum recuſari nullo modo poſſe, colligere licet *ex cap. propoſuit 24.* ubi gloſſ. *de appell.* vid. Ant. Gomez *var. reſolut. tom. 3. cap. 1. num. 46.*

CAP. LXXVII.

Suum.

Axioma I.

Illud propriè ſuum eſſe dicitur, in quo plenam quis habet diſpoſitionem & dominium, Bart. *in l. Quintus. §. Argento. ff. de auro legat.* ubicunque igitur iſtud verbum ſuas in aliqua diſpoſitione ſimpliciter ponitur ſine adjuncto in dubio de proprijs, & non de alienis exponi debet, Bart. *in l. cum in teſtamento ff. de aur. legat. per l. debitor. 59. in princ. ff. ad SC. Trebell. l. Salvius 6.* ibi: *patrem ſuum. ff. de legat. præſtand.* Alex. *conſ. 23. Conſideratis. col. 1. vol. 2. conſ. 56. col. 1. vol. 1.* Hyppolit. de Marſil. *in ſing. ſuis. notab.*

notab. 21. Andr. Sicul. *in cap. judicante. col. 9. de teſtam.* Ludovic. Gomez *ad §. aquæ. Inſt. de action. num.* 18.

II.

Omnes ſcire debent, quod ſuum non eſt, hoc ad alium modis omnibus pertinere, *l. cum quarebatur* 11. *Verſ. omnes. C. unde Vi.*

III.

Suum eſſe dicitur, quod ipſi auferri non poteſt. *l. omnes* 139. *§. ult. ff. de R. I. l. non videtur* 22. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Hyppolit. *à Collib. ad d. l.* 139. *§. ult. de R. I.* Vult. 3. *conſ. Marp.* 24. *num.* 3.

IV.

De ſuis rebus quilibet facere poteſt pro voluntate ſua, Gloſſ. *in cap.* 2. *de jurejur.* cùm juſtum ſit, ſua cuique committere, *cap. pen. de ſepult.* & quilibet rei ſuæ ſit moderator & arbiter. *l. in re mandata* 21. *C. mandat.* ac proinde de rebus propriis ad libitum quivis diſponere poteſt. *l. fin. ff. de pact. l. id quod noſtrum* 11. *ff. de R. I.* Bart. *in l.* 7. *ff. de pactis.* Paulus Grylland. *de ſortileg. Verſ. ſeptimo quæro. num.* 21. adeò quidem, ut hæc regula etiam in abutendo procedat, *l. etiam* 18. *§.* 1. *ff. ſolut. matr. l. non uſque* 2. *ff. ſi à parent. quis manumiſſ. l. ſed etſi* 25. *ff. de pet. hered.* Conſ. Arg. 1. *conſ.* 88. *n.* 15.

V.

Suum jactare in dubio nemo præſumitur, *l. cum de indebito* 25. *§. qui cum ſolvit. ff. de probat. l. fin.* ibi: *neq; enim ſic homo ſimplex. C. arbitr. tut. l. Campanus* 47. *ff. de oper. libert.* Gloſſa *in l. ſi heres ab eo* 68. *§. fin. Verb. errorem. ff. ad SC. Trebell.* Gloſſa *in cap. quia Veriſimile. Verb: conceſſerit, de præſumpt.* Afflict. *deciſ.* 13. *num.* 21. Pariſ. *conſ.* 39. *num.* 5. Vult. 3. *conſil. Marp.* 35. *num.* 203. Quilibet enim avarus præſumitur, per Gloſſ. *in l. qua dotis, Verb: renebitur. ff. ſolut. matrim.* Maſcardus *de probat. concluſ.* 151. *Vol.* 1. & quilibet ad conſervandum potius quàm ad perdendum tendit, Pariſ. *conſ.* 39. *n.* 6. *per text. in c. ſuper hoc* 5. *de renunciat.* Vult. 3. *conſ. Marp.* 18. *num.* 104. *Vide ſupra lit. l. cap. Jactare.*

VI.

Suis ſumptibus militare nemo cogitur, *§. cum ſit Romana* 10. *de ſimon. cap.* 16. *de præſcript.* & nemo de ſuo beneficium facere tenetur, *c. precaria* 4. 10. *q.* 2. imò quicunque ſubit officium civile vel perſonale, non debet erogare de ſuo, *l. fin. §. perſonale* 1. *ff. de muneribus & honoribus*, quia officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum, *l. ſed ſi quis ex ſignatoribus* 7. *ff. quando teſtam. aper.* juxta illud Catonis:

Cùm labor in damno eſt, creſcit mortalis egeſtas.

CAP. LXXVIII.

Syllogiſmus, Argumentum.

Non poteſt de argumento & allegatione rectius judicari, quàm ſi in ſyllogiſmi formam redigatur: idque tam obſervare debet ICtus in conſulendo & reſpondendo, Decian. *in apolog. cap.* 22. *num.* 107. *&* 112. quam judex in judicando, Nicol. Vigel.. im Richterbüchlein *paſſim.* & advocatus in patrocinando, ſive ex parte actoris libellum actionis proponere, Schneidewv *ad §. ult. Inſtit. de injur. num.* 9. Oldendorp. *in form. libell. p.* 290. Tuſch. *pract. concluſ. lit. L. concluſ.* 300. *num.* 1. *& ſeqq.* ſive ex parte rei exceptionibus uti velit, Oldendorp. *in Enchiridio Excep. ſub tit. form. exceptionis poſt lit. conteſtat. generalis. §. ſunt autem. pag.* 115. ubi addit, quod ii, qui aliter rem tractant, ſacroſanctum juris officium, quaſi ſues in roſas, ſtruant.

CAP. LXXIX.

Symbolum.

In habentibus ſymbolum (id eſt, ſingularem conjunctionem) facilior eſt tranſitus. Hoc Brocardicum allegat Ancharan. *in conſil.* 339. *num.* 7. ac fundamenti loco ſubſternit, *l. cum inutilis, de tranſact.* ſed textus nullus illius tituli ſic incipit, Menochius *conſil.* 152. *prioris edit. incip. reſpondendum num.* 30. allegat pro regulæ huius fundamento, *l. in re. §. item quacunque. de re judic.* quod allegatum repetit, *conſ.* 326. *incip. graviſſimi ponderis eſt. num.* 58. ſed revera textus *eſt in l. in rem* 23. *§. item quacunque §. ff. de rei vindicat.* ubi Dd. hoc brocardicum fabricantur & commiſcuntur.

CAP. LXXX.

Syndicus.

Syndicus fungitur partibus procuratoris, & quæ eſt conditio procuratoris, eadem quoque eſt Syndici ratio, *l. item eorum 6. ff. quod cujuſq; univerſ. nom.* Bocer. *de feud. inveſtit. c.* 4. *n.* 25. Vnde Univerſitates, quia non niſi per Syndicos litem rectè peragant, aut defendant, ideoque etiam neceſſario deſiderante parte adverſa ad eorũ conſtitutionem tenentur, *l.* 1. *§. quibus. verſ. ſi eo oporteat, d. t.* Bart. *in l.* 4. *§. creditoribus. per ill. text. de fideicom. libert.* Chilian. Kœnig *in pract. c.* 19. *§.* Es wird auch, ne ſcilicet defenſio vel actio per plures ſciſſa adverſarium incommodo afficiat, *l.* 27. *§. fin. de pecul. l.* 5. *§.* 7. *judicat. ſolv.*

Finis Libri Decimiſeptimi.

LIBER

139

LIBER DECIMVSOCTAVVS.

CAPUT PRIMUM.

Tacere, Tacens, Taciturnitas.

Axioma I.

Silentium iis imputari aut nocere non poteſt, qui poſt factum ſupervenêre, *l.7.famil.erciſc.*

II.

Tacere melius eſt, quàm actus fruſtratorios facere, Caſtrenſ. *conſ.*286. Felin. *in cap. ex tranſmiſſa. extr. de præſcript. Bart. in diſp. incip. pupillus.* Pariſ. *conſ.*103. *bona de quibus in præſents. num.* 93. *Vol.* 1. Pantſchman. *p.* 1. *quæſt.*4. *num.*3.

III.

Taciturnitas mala eſt in veritatis defenſione, *cap. quiſquis. cap. nolite* 11. *quæſt.* 3.

IV.

Taciturnitas ei præjudicat, qui in obligatione tacet, *cap. Diaconi* 8. *diſt.*28. *l.de ætate* 11. *§.qui tacuit* 4.*de interrog. in jur.fac* Cuiac.*lib.*18.*quæſt. Paulo ad l.*19. *d.t.p.*146.

V.

Tacens habetur pro negante, Salicet. *in l. in Verſus. num.* 4. *Verſ. pro horum & alterum contrariorum ſolutione. col.*2. *Cod.de procurat.* Bellamer. *in c.nonne.in* 2.*not. extr. de præſ.* Præpoſ.*in c.*2.*in fin. diſt.*27.

VI.

Tacens non fatetur, ſed nec utique negare videtur, *c.in qui* 44. *eod.in* 6. *l.*1. *§.ſciendum* 3. *de tribut. act* Mantic. *lib* 21. *de tacit. & ambig conVent. tit.*30. *num.*10. Eſt enim tacere medium quoddam inter confiteri & negare, Cyn. *in d.l. in Verſus. col* 4. *Verſ.ſed mihi Videtur dicendum. C.de procurat.* Iohan. Monach. Dyn. *in cap. in qui tacet.de R.I.in* 6 Abb.*in c.nonne. col.* 2. *Verſ ſed habetur ſaltem extr de præſumpt.* Gloſſ *in clem. ſæpè in fin. in Verb. non contradicentibus. de V. S.* Dec. & Cagnol *in l. qui tacet. ff.de R. I.* Ancharan. *conſ.* 224. *iſte Dominus executor. num.* 4. *Verſ. & forte illa gloſſa.*

col.2. Socin. *conſ.167. non utilit. num.11. Verſ. igitur cùm reſultet. colum.3. Vol.2.* Bolognet. *in l.qua dotis. num. 119. Verſ. ſecunda qualitas. colum. 74. ff. ſolut. matrim.*

Quod procedit toties, quoties taciturnitas poteſt ex ſe aliquid operari, hoc enim in caſu ſubſiſtit, & neutri extremorum ſuorum applicatur, *l. 11. §. ſcientiam 3. ff. de tribus.act. cap. mulier 34. extr. de jurejur. cap. ſuper eo 3. extr. de cognat. ſpirituali.* Alex. *conſ.131. In cauſa. num.6. Verſ. item in dubio. col.2. Vol. 2.* In caſibus verò, in quibus taciturnitas ex ſe nihil operatur, quoniam cogimur ex variis conjecturis eam applicare alicui ex prædictis extremis, ideoque tacens in negativis conſentire non intelligitur, ſed pro negante habendus eſt, quando non poteſt contradicendo impedire id, quod agitur. ut ait gloſſa *in l. Caius. in Verb. non obeſſe. Verſ. tu autem dicas. ff. de pignerat. action.* Felinus *in d. cap. nonne. num. 21. Verſ. tertia regula. colum.3. extr. de præſumpt.* Alexand. *conſ.131. In cauſa. num.5. Verſ. item quia extat regula. Volum. 2.* Albericus *in l. in Verſum, in princ. Verſ. aut eſt talis. C. de procurat.* Andreas de Iſern. *in §.1. num. 27. Verſ. adem ſi præſente, de prohibit. feud. alien. per Lothar.* Caſtr. *in l. Caius. Verſ. aut gerebatur non nomine tacentis. col.2. in pr.* Tiraquell. *in §.1. gloſſ. 9. n.149. Verſ. ideoque & Paulus de retract. lignag.*

Amplia I. procedere regulam non ſolum in ſimpliciter tacente, ſed etiam in ſubſcribente ſe actui, non ut principalis, ſed ut teſtis, quia nec per talem ſubſcriptionem intelligitur conſentire, ſed contradicere, Gloſſ. *in l. l. Caius. ff. de pign. act.* Roman. *in d. l. qua dotis. num.49. Verſ. item in quantum concludit. col. 13. in fin.* Gabriel latè *lib.1. de præſumpt. cap.3. num.22. Verſ. tertio limita.*

Amplia II. obtinere non modò in eo, qui non poterat actum prohibere, ſed etiam in eo, qui poterat prohibere, & nihilominus tacuit, nam per talem taciturnitatem pro conſentiente non habetur, cùm in dubio nemo præſumatur velle præjudicare juribus ſuis, & ſuum jactare, *l. cum de indebito 25. ff. de probat.* Abbas *in d. cap. Nonne. colum. 4. Verſ. aut contradicendo. extr. de præſumpt.* Roman. *in d. l. qua dotis. num.43. Verſ. adde quod ex hoc videtur decidi. colum. 11. in fin. ff. ſolut. matrim.* Alexand. *in l.2. §. Voluntatem. num. 9. Verſ. & de materia quando tacens. colum. 2. ff. eod.* Si nimirum de perſona obliganda agatur, ſecus enim eſſe in actione reali, refert Felin. *in d. cap. nonne. num.13. ſub. Verſ. fallit primò iſta regula. col.4. extr. de præſumpt.*

Limita I. regulam locum non habere, quando unà cum taciturnitate concurrit ratio ſanguinis vel parentelæ, Cyn. *in l. in Verſum. num. 8. Verſ. Ex his pendet. colum. 4. Cod. de procurat.* Ancharan. *in cap. licet. in princ. de procurator. in 6.* Roman. *in d. l. qua dotis. num. 36. Verſ. Quinto in quantum dicit.*

Limita II. Quando ultra taciturnitatem intervenit aliquis actus poſitivus, Barbat. *conſ. 6. Scriptum. num. 11. Verſ. ſi verò dicemus. colum. 6. Volum. 1.* Abbas *in cap. cum Verum in 3. notab. extr. de regular.* Bartolus *in l. quo enim. §. 1. Verſ. quandoque ſuperveniet ſcientia. ff. rem ratam habu-*

haberi. Tiraquell. *in gl. 7. n. 30. Verſ. nec illud prætermiſerim. de LL. connub.* Natt. *conſ. 131. Videtur. n. 4. Verſ. nam licet, ubi agitur. Vol. 1.* Cravet. *conſ. 111. Spectabilis. n. 5. col. 2.* Exemplum eſt in eo, qui ſcienter receperit inſtrumentum, vel literas in quibus conſtituebatur procurator, videtur enim tacitè ſe obligare ad illud officium, quia ultra taciturnitatem intervenit ille actus receptionis, qui facit, ut tacens pro conſentiente habeatur, Gloſſ. *in clem. 1. per text. ill. de procur.* ibiq; Anch. *n. 4. Verſ. quarto nota. col. 2.*

Limita III. in pupillo, huius enim favore in ratione perſonali qui tacet, conſentire videtur, *l. filiusfam. 7. ibiq; gl. in Verb. conſenſit. ff. de ſenatuſcl.* Bald. *in l. cum oſtendimus per ill. text. §. fin ff. de fidejuſſ. tut.* Imol. *in d. l. 2. §. Voluntatem in fin. ff. ſolut. matrim.*

Limita IV. non verificari favore Reipublicæ, utpote in cuius gratiam receptum eſt, ut tacens ad ſe obligandum pro conſentiente habeatur, *l. 2. ff. ad Municipal.* Marſil. *in practic. crimin. §. aggredior. num. 67. Verſ. & facit etiam.* Romanus *conſ. 211. in caſu propoſita. num. 3. Verſ. tamen & hoc fallit. col. 2.* Bald. *in l. ſi ſine. num. 10. Verſ. fallit propter publicam. C. ad SC. Velleian.* ratio, quia Reſpublica & pupillus æquiparantur, *l. 1. ibiq; gloſſ. C. de ſententi. ad Voc. l. Imperatores 35. ff. de re judic. l. Rempubl. 2. C. de jure Reſpubl.*

Limita V. fallere favore Eccleſiæ, propter quam tacens conſentire ad ſe perſonaliter obligandum videtur. Tiraquell. *de privileg. pia cauſa. privileg. 131.* Socin. *conſ. 291. Viſis literis. num. 10. Verſ. clarum autem eſt. col. 8. Vol. 2.* Roman. *in d. conſ. 311. col. 2. in pr. & in l. qua dotis. n. 65. Verſ. prima quod illud. col. fin. ff. ſol. matr.*

Limita VI. quando conſenſus expreſſus in actu ſemel intervenit, nam ad continuationem eiuſdem actus ſubſecuta taciturnitas pro novo conſenſu habetur. *l. item quæritur 13 §. qui impleto 11. ff. locat. l. legem. 16. C. de locat.* Cephal. *conſ. 478. Anno. num. 43. Verſ. tertio ad idem. Vol. 4.* quia voluntas ſemel declarata præſumitur adhuc durare, quæ non cenſetur mutata, niſi probetur, Baldus *in l. ſi ſine. num. 10. Verſ. item propter actus. Cod. ad SC. Velleian.*

Limita VII. in actionibus noxalibus, in quibus Dominus tacens obligatur, quando prohibere potuit & noluit, *l. 3. cum ſeq. ff. de noxal. act.* Rom. *ad d. l. qua dotis. n. 32. Verſ. fallit tertio.*

Limita VIII. in matrimonio, in quo contrahendo, ſi quis præſens fuerit etiam tacens pro conſentiente habetur. *cap. 1. §. porro. de deſponſat. impuber. in 6.*

Limita IX. quando dolo vel fraude tacuit in deceptionem alterius, *l. 2. C. ſi res alien. pign. det. l. ſi ſine 5. C. ad SC. Velleian. l. mulier 11. C. de diſtract. pignor.* Iaſon *in d. l. qua dotis. num. 71. Verſ. quintus caſus eſt. col. 13.* Ex taciturnitate enim dolus præſumitur & arguitur, *l. quæritur 14. § ſi Sendidor 9. ff. de adil. edict.* Innocent. *in cap. cum dilecta. de præſcript.* Bald & Salicet. *in l. eos. §. Apoſtolos. Cod. de appellat.* Iaſon *in l. paciſci. ff. de pact.* Corn. *conſ. 190. col. 6. Verſ. tamen in caſu. lib. 2.* Cravett. *conſ. 83. num. 3.* Vult. 1. *conſ. Marp. 15. num. 35.*

Limita X. quando tractatur de modico tacentis præjudicio, *l. Labeo* 19. *ff. de aq. pluv. arcend. l. qui bona* 13. *§. ſi quis juxta* 7. *ff. de damn. infect.* Bart. *in d. l. quæ dotis. num.* 24. *ff. ſolut. matr. ibidem*, Iaſon *num.* 75. *Gerſ. nonus Ultimus. col.* 13. *in fin.*

Limita XI. in diuturna ſcientia, quæ unà cum longa taciturnitate conſenſum inducit. Iaſon *in d. l. quæ dotis. Gerſ. undecimus caſus col.* 14. quæ contra ipſum tacentem ob longam taciturnitatem præſumitur, *l. ſi quis* 6. *in fin. princ. ff. de pœn. fac. text. in cap.* 1. ibi: *cur tamdiu tacuit de frigid.* Regn. Sixtin. 1. *conſ. Marp.* 11. *n.* 92. Cravett. *conſ.* 148. *n.* 12. Oldrad. *conſ.* 183. *factum tale. col.* 3.

VII.

TACENS conſentire videtur, *l.* 2. §. *voluntatem* 2. *ff. ſoluto matr. l. qui tacet* 142. ubi Decius & Cagnol. *ff. de Reg. Iur. l.* 2. *C. de acq. poſſ. l. ſi ſine* 5. *C. ad Velleian. l. ſi hypothecas* 8. *C. de remiſſ. pignor. l.* 8. §. 15. *quic. mod. pign. amitt.* C. A. *in tit. de commod. theſ.* 13. Treutl. 1. *conſ.* 5. *num.* 2. Mynſ. *reſponſ. decad.* 1. *reſp.* 2. *num.* 31. *cap. nonne* 5. *de præſumpt. cap. qui tacet* 43. ubi Dyn. & Joh. Andr. *de Reg. Iur. lib.* 6. Caball. *de milleloq.* 453. Corſet. *in ſing. taciturnitas.* Anton. Scapp. *de jure non ſcripto, lib.* 5. *cap.* 101. Joſeph. Ludovic. *Peruſ. deciſ.* 9. *à num.* 21. Sebaſt. Medices *in tract. Mors omnia ſolvit. p.* 2. *concluſ.* 5. *num.* 21. Menoch. *conſ.* 246. *num.* 26. *& conſ.* 259. *num.* 14. *& conſ.* 237. *n.* 25. *& conſ.* 304. *num.* 30. *& conſil.* 967. *num.* 15. Maſcardus *de probat. concluſ.* 1218. Menochius *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 9. *num.* 20. Azor *Inſt. Moral. p.* 1. *lib.* 1. *cap.* 4. *in princ.* Mar. Antonin. *var. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 92. *num.* 1. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p.* 4. *collect.* 104. Hieronym. de Amatis *deciſ.* 47. *num.* 13. Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 7. *p.* 2. *ampl.* 19. *num.* 129. Joh. Mar. Novar. *quæſt. forenſ. lib.* 1. *quæſt.* 82. *à princ.* Alex. Trentacinq. *conſ.* 8. *num.* 3. *&* 4. *tom.* 2. ubi *num.* 6. quod tacere eſt medium inter conſentire & diſſentire. [Ex taciturnitate enim arguitur voluntas & approbatio eius, quod geſtum, ut notant Dd. *in l. quæ dotis. ff. ſolut. matrim.* Felin. *in c. nonne. de præſumpt.* Cacheran. *deciſ. Pedem.* 132. *n.* 10. Vult. 1. *conſ. Marp. conſ.* 15. *n.* 136. Aliam rationem aſſignat Grotius *lib.* 2. *de Iur. Bell. & Pac. cap.* §. 5. quod ſub factis moraliter veniant, & non facta conſiderata cum debitis circumſtantiis, quod non eſſe generale, inquit Bacchov. 1. *diſp.* 6. *th.* 1. *lit. b. arg. l.* 8. §. 1. *de procur.* vid. Salicet. *in l. invito* 17. *C. de procurat.* ubi diſtinctè tradit, an & quando tacens pro conſentiente habeatur.

Intel-

Intellige in favorabilibus, *l.1.§.penult.ff. naut.* *caupones. l. qui patitur* 18. *ff. mandati. l. ſi fideiuſſor* 9. *in fin.* C. *eod. tit. l. ſi ut proponis* 5. C. *de nupt.* Coſta *in l. ſi ex cautione, fallent.* 4. *num.*2. Bald. *conſ.* 299. *Dicunt, num.*5. *verſ. item contractus. lib.*1. Clar. §. *donatio. queſt.* 14. *n.* 5. Covar. *in rub. de teſtam. p.*3. *num.* 12. *verſ. verùm ſi donatarius.* Molin. *de primogenit. lib.*4. *cap.*2. *num.*76. Mench. *illuſtr. queſt. lib.*2. *cap.* 62. *à n.*8. Thom. de Thomaſſ. *in floribus legum. reg.*253. *&* 290. Maſcard. *de probat. concl.*1158. *num.*25. Menoch. *de præſumpt. lib.*3. *præſ.*42. *num.* 11. *&* 24. *& lib.*6. *præſ.*99. *num.*11. Dn. Barboſ. *in l. quæ dotis. num.*153. *&* 164. *ff. ſoluto matrim.* Sanchez *de Matrim. lib.*1. *diſput.* 5. *num.* 5. Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.*8. *lit. T. concl.*2. *num.*1. ubi *num.*2. poſt Calderin. *conſ.*223. *in fine. verſ. & per hoc reſpondetur.* aliàs 2. *de prabend.* limitat ubicunque ultra conſenſum requiritur aliquid, quia tunc non ſufficit tacitus conſenſus in favorabilibus. Novar. *d. queſt.* 82. *num.* 1. *verſ. hoc tamen.* [cum quo congruit illud quod legitur *Numeri* 30. *verſ.* 12. Wann jemands Geſinde gelobt / oder ſich mit dem Eyde verbindet über ſeine Seele / vnd der Haußherr höret / vnd ſchweigt darzu / vnd wehrets nicht / ſo gilt alle daſſelb Gelübt / vnd alles was ſie ſich verbunden hat über ſeine Seele.]

Limita primò in judicialibus, *l. invitum* 5. *ff. de ſervit. urb. prad. l. in eo* 45. §. *penult. ff. de ritu nupt.* Gemin. *conſ.* 53. *circa fin. verſ. nec iſto caſu.* Bald. *d. conſ.* 299. *num.* 5. *verſ. item contractus. libr.* 1. Alex. *conſ.* 84. *In cauſa, in fine. lib.* 7. Covarruv. *practic. cap.* 15. *verſ. quintò deinde.* Thom. de Thomaſſ. *d. regul.* 253. Fachin. *controverſ. Iuris, lib.* 8. *cap.* 64. Menoch. *conſ.* 573. *num.*12. Surd. *deciſ.* 302. *num.*3. *& conſ.* 349. *num.* Cald. Pereira *de reſolut. emphyt. cap.*11. *num.* 11. *& de empt. & vendit. cap.*33. *num.*81. *& ſeq.* Dn. Barboſ. *in l.*2. §. *ult. à n.* 6. *ff. ſoluto matrim. & in d. l. quæ dotis. num.*153. *&* 164. *ff. eod.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iure. p.*1. *cap.*9. *n.*81. Steph. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap.*38. *num.*20. *& c.*68. *num.*16. Card. Tuſch, *d. lit. T. concl.*3. *per totam.* Mari. Antonin. *d. lib.*1. *reſol.*59. *caſu* 1. Sanchez *d. diſput.*5. *num.* 5. Statil. Pacif. *de Salviano inter d. inſp.*3. *cap.*5. *num.*59. ubi *num.*60. ſublimitat quando diuturna & longa taciturnitas, & patientia adeſſet, idem Gratian. *tom.*4. *cap.*730. *num.* 40. *& cap.*795. *num.* 5. Joan. Mari. Novar. *d. lib.* 1. *queſt.* 82. *num.*1. *verſ. at ſecus.* Mari. Giurba *in conſuetud. Meſſan. part.*1. *cap.*14. *gloſſ.*2. *num.*5.

Reinoſo *in obſerv. pract. obſerv. 61. num. 29.* etiamſi ultra taciturnitatem concurrat aliquis actus poſitivus, ſecundùm Maſcard. *concluſ.* 1218. *num.* 51. Surd. *deciſ.* 32. *num.* 11. *& deciſ.* 264. *num.* 8. contrà Abb. *in cap. non iniuſtè. col. pen. de procurator.* quem refert Card. Tuſch. *d. l.* T *concl.* 3. *num.* 13. [nec obſtat *l.* 1. C. *de remiſſ. pign.* ſi dicatur ibi præjudicium eſſe præſens & irreparabile, aliud ſi reparabile. *l.* 8. §. 15. *quib. mod. pign.* declara etiam hoc per ea, quæ eleganter deducunt *Marpurg.* 4. *conſ.* 16. *num.* 111.]

Sublimita in judicialibus, in quibus tacens conſentire cenſetur etiam in ſibi præjudicialibus, Tiraquel. *de iure mariti, gloſſ.* 7. *n.* 37. Surd. *deciſ.* 47. *num.* 9. Dn. Barboſ. *in l. divortio.* §. *ob donationes. n.* 14. *ff. ſoluto matrim.* Jac. Cancer. *variar. reſolut. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 21. *& c.* 7. *num.* 25. Pacif. *d. inſpect.* 3. *cap.* 5. *num.* 86. [facit eximiè *l.* 11. §. *qui tacuit de interrog. in iur. fac.* quia qui apud Magiſtratum interrogatus, non reſpondet, Magiſtratum contemnere videtur, Hottom. *in epit. d. tit. num.* 9.] Unde quod tacens, & non contradicens proteſtationi, quæ ſibi fit, cenſeatur conſentire etiam in damnoſis, dicit Roman. *conſ.* 311. *In caſu. num.* 2. *& ſeq.* ubi *num.* 4. id extendit maximè in proteſtatione, quæ fit inter contrahentes ad dirimendum jus alterius. Hinc etiam tacens, & non contradicens negativæ poſitæ in judicio, quod quis impleverit aliquid, ad quod obligatur, cenſetur fateri negativum. ex Cravetta *conſ.* 1. *in fine. verſ. ſecundo probatur*, quem refert Card. Tuſch. *d. l.* T. *concl.* 3. *n.* 17.

Sublimita etiam favore Reipublicæ, pupilli, & Eccleſiæ, quia tacens habetur pro conſentiente etiam in damnoſis, Roman. *dict. conſ.* 311. *num.* 3. Item favore piæ cauſæ, ex adductis per Socin. *conſil.* 291. *Viſis litteris. num.* 1. *lib.* 2. Mandel. *conſ.* 153. *num.* 10. Roman. *dict. conſ.* 311. *n.* 4. Tiraq. *de privil. piæ cauſæ, privil.* 131.

Secundò limita, quando jus reſiſtit, quia tunc tacens conſentire non videtur, gloſſ. *in cap. plerumque. 2. quæſt.* 7. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1153. *num.* 52.

Tertiò limita, quando tacens contradicendo actum impedire non potuiſſet, quia tunc conſentire non cenſetur, *l. Gaius* 39. *ff. de pigner. act. l. ſæpè* 63. *verſ. cur autem. ff. de re iudic.* gloſſ. *in l. ſicut.* §. *non videtur. ff. quibus modis pignus, vel hypotheca.* Menoch. *conſ.* 120. *n.* 10. Surd. *deciſ.* 294. *num.* 13. *& deciſ.* 302. *num.* 2. Cald. Pereira *de empt. & vendit.*

vendit. cap. 33. num. 81. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 38. num.* 21. *& cap. 68. num.* 16. Rot. *deciſ.* 513. *num.* 5. *apud Farinacium, parte* 1. *recent.* Idem Gratian. *cap.* 730. *num.* 41. Pacific. *d. loco, num.* 73. Cùm aliàs in aliis caſibus, quos tacens, ſi vellet, poſſet impedire, cónſentire videatur, *l. ſi fideiuſſor. 6. C. mandati.* Bart. *in l. quæ dotis. num.* 22. ubi Dn. Barboſ. *num.* 160. *ff. ſoluto matrimon.* Neguzant. *de pignorib. membr.* 4. *part.* 2. *num.* 152. Covarruv. *d. cap.* 15. *num.* 5. *verſ. tertiò.* Tiraquell. *de retractu lig.* §. 1. *gloſſ.* 9. *num.* 149. Mendoc. *de pactis. lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 37. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 99. *n.* 15. *& conſ.* 58. *num.* 65. Maſcard. *concl.* 1158. *n.* 47. Fachin. *controverſ. lib.* 7. *c.* 80. Surd. *conſ.* 290. *n.* 22. Cald. Pereira *de renov. emphyt. q.* 16. *n.* 47. *&* 52.

[Pro meliori itaque hujus axiomatis declaratione diſtingui, etiam ſolet inter taciturnitatem ſimplicem, & cum facto aliquo externo conjunctam, ut quo ad prius referat, an quis contradicendo actum impedire potuerit, an vero non potuerit: ita, ut illo caſu præſens & ſciens, & nihilominus tacens, conſentire videatur per *d. reg.* 43. *ff. de Reg. Iur. in* 6. maximè ſi de gravi ejus præjudicio, agatur Petr. Peck. *ad d. regul.* 43. *num.* 5. *verſ.* 7. hoc vero taciturnitas præſenti, nihil præjudicet. *l. Gaius* 39. | *de pignor. act. l. Titia* 87. §. *Lucius* 4. *ff. de legat.* 2. Hartman. Piſtor. *lib.* 2. *quæſt.* 7. *num.* 4. quoad poſterius vero interſit, an illud ſit ipſius tacentis, ut ſi is vel licitè, dum tamen de diſcurſu proteſtatus ſit, vel ſaltem ſciverit jus ſuum ſalvum remanere, tum ei taciturnitas non præjudicat, *l.* 8. §. 15. *quib. mod. pignor. vel hypoth. ſolv.* Maſcard. 1159. *num.* 51. vel illicitè aut per contumaciam, aut dolum vel fraudem tacuiſſe intelligatur, quo caſu eum ſemper præſumi conſentire, patet *ex l.* 2. *C. ſi aliena res pignori detur. l.* 9. §. 1. *quib. mod. pignor. ſolvitur.* an vero ſit tacentis: & tum in delictis innoxia alterius præſentia, atq; taciturnitas conſenſum non inducet, *l. qui vas* 48. §. 22. *verſ. vetare de furt.* Maſcard. *concluſ.* 1159. *num. ult.* ubi *num.* 52. *ibid.* hoc generaliter concludit de omni actu qui juris diſpoſitioni repugnat.

Diſtingui etiam ſolet ita an id de quo agitur, ſit pro tacente, ubi verius eſt, tacenté non haberi pro conſentiente, imputare enim ſibi debet, quod non reſponderit, cum poſſet, cum videatur animo repudiandi, & quod ab altero beneficium accipere nollet, tacuiſſe: an vero ſit contra tacentem, ubi tamen intereſt, an furtum aliquod ex

quo

quo conſenſus colligatur, intercedat: nec ex parte tacentis ſibi, ſed alterius cujuſdam, & tum qui pro ſe patitur aliquid fieri, conſentire, imò mandare videtur *arg. l. qui non 60. de Reg. Iur. & l qui patitur 18. ff. mandat.* nec is qui alterius contemplatione interceſſit, morari debet in damno, ita obligatur depoſiti, qui tacet ubi aliquis in ædes ejus deponit: an vero non intercedat, & tum taciturnitas non inducit obligationem aut conſenſum, ut ſi quis mandet alicui curanda negotia, & ille taceat. *l. 27. §. morte 3. ff. mandat.* Bachov. *in Comment. de pact. ſub rubr. de ſecunda diviſione pactorum.* vid. & Salicet. *in l invitat 17. C. de procur.*

Hinc ultra has diſtinctiones vel varias cautelas quas accumulat, Nicol. Valla *de reb. dub. tr. 10.* in fert. (1.) quod creditori non obſit, ſi eo præſente fundus oppigneratus fuerit venditus. *l. Caius 39. de pigner. act. l. ſicut 8. §. non videtur 15. quib. modis pign. ſolv.* quia ſciebat jus ſuum nihilominus durare, & ſalvum eſſe, prout colligitur *ex d. §. 15.* (2.) Ediverſo ſi heres ex parte indiviſa vendiderit prædium præſentibus cohæredibus, hoc illis noceat. *l. quidam 12. de Evict.* poteſt (3.) huc referri caſus, *l. apud Celſum 4. §. quæſitum 12. de except. dol.* ita etiam (4.) cuicunque habenti jus in re vel ad rem petendam ex cauſa lucrativa præſentiam nocere, text. eſt *in l. ſi fundum per fideicommiſſum 92. de legat. 1.*]

CAP. II.

Tacitum.

Axioma I.

Tacitum facilius revocatur, quàm expreſſum, Pantſchman. *lib. 2. quæſt. practicar. quæſt. 13. num. 65.* cum expreſſum potentius operetur, quàm tacitum, *l. ſi ex pluribus 9 de ſuis & legit. l. penult. ff. de injuſt. rupt. irrit. teſt. l. 2. §. ult. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul. cum conjeſtu.* à Tiraquell. *de LL. connubial. gloſſ. 7. verb. expreſſum n. 40.*

II.

TACITI, & expreſſi idem eſt judicium, *l. cùm quid 3. ff. ſi certum petatur. l. ſi filius fam. 14. ff. eod. tit. l. ult. ff. de legat. 2. l. item quia 4. ff. de pactis. l. ult. C. qui bonis cedere poſſunt.* [*l. 94. l. 99. de V. O.* exemplum vid. apud Gilcken *in l. 12. C. de pact.* & in prohibitione L. Falcidiæ

cidiæ Bachov. *in not. ad VVesenbecium de L. Falcid. num.* 8.] Federic. de Senis *consil.* 100. *Factum. in princip.* Covarruvius *in cap. quamvis pactum, de pact. libr. 6. part. 2. in init. num. 6. in med.* Menchaq. *controvers. illustri. cap. 33. num. 26.* Menoch. *consil.* 108. *num. 54. & consil. 183. num. 8. & 30. & consil. 461. num. 45. & de præsumption. libr. 4. præs. 40. num. 8.* ubi intelligit, quando tacitum ineſt præcisè & ſimpliciter, ſecus ſi limitatè, Flamin. *de reſignat. benefic. libr. 1. quæſt. 1. num. 3. cum ſeqq. & quæſt. 13. num. 13.* Eſcobar *de ratiocinat. c. 7. numero 7.* Franciſc. Molin. *de ritu nuptiar. lib. 3. quæſt. 80. num. 30.* Morl. *in emporio iuris, part. 1. titul. 8. quæſt. 24. per totam.* Ugolin. *de officio, & poteſt. Epiſcopi. cap. 7. §. 2. num. 7.* Gonzal. *ad regul. 8. Cancel. gloſſ. 14. num. 64.* Anton. à Souſa *in relect. de cenſuris Bullæ in Cœna Domini. cap. 24. diſputat. 101. num. 2.* Franciſc. Leo *in theſauro fori Eccleſiaſt. part. 3. cap. 7. num. 61.* Campan. *in diverſorio iuris Canon. rub. 12. cap. 4. num. 3.* Cardin. Tuſch. *pract. concl. tom. 8. lit. T. concl. 7. cum duabus ſeqq.* Hermoſil. *l. 2. gloſſ. 5. num. 1. 2. & 6. tit. 1. part. 5.* Joſephus Vela *diſſert. 12. n. 12.*

Intellige, quando tacitum includitur in natura expreſſi, ſecus eſt ſi non ſit de natura expreſſi, nec inducatur ſub expreſſo, ſecundùm Mari. Antonin. *variar. reſolut. libr. 2. reſolut. 57. num. 72.* Intellige etiam, quando utrumque procedit ex potentia ejuſdem cauſæ, ut declaravit Rota *deciſ. 608. num. 2. apud Farinacium, parte 2. recent.*

Amplia in ultimis voluntatibus, quia in illis tacitum pro expreſſo habetur, ut per textum *in l. inter veſtem 33. ff. de auro & arg. leg. & in l. in conditionibus primum locum 19. ff. de condition. & demonſtrat.* [ferè enim ſemper in jure nihil intereſt expreſſerit ne teſtator aliquid, an vero intellexerit, *l. Lucius 79. §. Maritus 14. ad SC. Trebell.* Cujac. *latè lib. 18. qq.* Papinian. *ad l. 87. de legat. 1. pag. 466. lit. B.*] reſolvunt Bart. *in leg. cùm quid. colum. 2. numero 9. verſ. & pro huius ſolutione. ff. ſi certum petatur. & ibi* Bald. *colum. 3. verſ. in gloſſ.* Angel. *colum. 2. num. 2.* Fulgoſ. *colum. 2. num. 7.* Salicet. *col. 1. num. 3.* Ludovicus Roman. *colum. 3. in princip. num. 11.* Socin. *col. 4. num. 23.* Corn. *col. 2, num. 6.* Dec. *col. 5. num. 22.* Joan. Bolognet. *num. 51.* & alii, quos refert Rendina *in promptuario recept. ſentent. tom. 1. titul. 100. num. 16.*

Primò limita, quando agitur de annullando actum, quia tunc plus operatur expreſſum, quàm tacitum. [*tot. titul. ff. & C. ſi pendente appellat. mors interven. l. 3. Cod. eodem.*] Alex. *conſil. 59. Attentis narratis. num. 15. verſ. non obſtant. libr. 3.* Hyppolit. Rimin. jun. *conſil. 164. Dubitatur. num. 15. libr. 2.* Cardin. Tuſch. *d. lit. T. concluſ. 7. n. 35. & 36.* Sicut etiam ubi agitur de effectu excluſionis & privationis, quia tunc par non eſt virtus taciti & expreſſi, Curt. jun. *in l. cùm quid. num. 15. verſ. octavus caſus. ff. ſi cert. pet.* Menoch. *d. lib. 4. præſ. 40. num. 10.*

Secundò limita in prohibitis, in quibus tacitum non operatur quantum expreſſum, quia ex tacito non infertur conſenſus circa prohibita, Caſtren. *conſ. 259. Circa primum, in princ. lib. 2.* Cravet. *conſ. 200. num. 7.* ubi *num. 8.* ſubdit, quòd tacitus conſenſus non eſt tantæ potentiæ, quantæ eſt expreſſus in iis, quæ ſunt contra regulas Juris communis, Cardin. Tuſch. *d. lit. T. concl. 7. n. 39. & 41.*

III.

Taciti & conjecturati par eſt virtus cum expreſſo, Alex. *conſ. 109. Super prima, num. 17. verſ. præterea in quæſtione, prope fin. libro 7.* Card. Tuſch. *d. lit. T. concl. 7. n. 13.*

IV.

Tacitum non producit aliud tacitum, ſecundùm Decian. *conſ. 49. num. 50. lib. 2.* Card. Tuſch. *d. lit. T. concl. 10. per totam*; unde evenit, ut ſi quis faciat actum, qui tacitè importat aditionem, illa aditio tacita non poſſit operari, quod cenſeatur renunciatum beneficio inventarii, prout ſi aditio eſſet expreſſa, ut tenent Cephal. *conſil. 139. num. 13. lib. 1.* quem referunt Fanuc. *in tract. de inventar. in præfat. nnm. 26. circa finem.* & Cardin. Tuſch. *d. lit. T. concluſ. 7. num. 26. & concluſ. 10. num. 7.*

V.

Tacitum reſultans ex expreſſo, ceſſat, ceſſante expreſſo, *l. 3. §. fin. ff. de ſervit. ruſtic. præd.* Caſtren. *conſ. 106. Incipiendo. num. 3. lib. 2.* ubi declarat, ut procedat quando ſubeſt eadem ratio, vel quando tacitum per ſe ſtare non poteſt, aliàs ſecus, prout eum refert Cardin. Tuſch. *d. lit. T. concluſ. 12. num. 1. & 2.* ubi numeris

ſeqq.

ſeqq. limitat, quando tacitum reſultans ex expreſſo, eſt æquè principale, & quando diverſa ratio eſt inter expreſſum & tacitum.

CAP. III.

Tale, Talis.

Axioma I.

Aliud eſt tale, aliud haberi pro tali, *l. ſi maritus* 15. *§. Legis. ff. de adult.* Dec. *conſ.* 73. *in cauſa qua Luca. col.* 3. *num.* 7. *p.* 2. Ludov. Gomez *in §. item ſi quis. Inſtitut. de action. num.* 18. Vnde ſi quid requiritur eſſe tale, non ſufficit eſſe, niſi etiam oſtendatur eſſe tale, *l. non ignorat* 9. ubi Bart. & Bald. *C. de his qui accuſar. non poſſ. l. Iulius* 8t. *§.* 1. *l. Lucius* 83. *ff. de condition. & demonſtrat.* quia qualitas adjecta reſtringit & declarat diſpoſitionem Iohan. Petr. Surd. *conſil.* 179. *num.* 41. *& conſ.* 274. *num.* 14. ideoque probari debet Surd. *dict. conſil.* 180. *numero* 7. *&* 207. *num.* 8. Iohan. Andr. *in cap.* 1. *de hemicid. in* 6. *& conſ.* 148. *per l.* 1. *§.* 3. *verſ. quod autem ait.* ubi Bart. *ff. ne quid in flumin. public.* Ioh. Gœdd. 1. *conſ. Marp.* 24. *n.* 270.

II.

Tale unum quodque eſt, quale vulgo habetur, *l.* 1. *§. lumen* 1. *ff. de flumin. gloſſ. in l. ubi adhuc. Cod. de jure dot. & in l. licet. C. de lecat.* Vult. 3. *conſ. Marpurg.* 21. *num.* 135. gloſſ. Anton. de Butr. Imol. Ancharan. *in clem. per literas de prabend. & in c. acceſſorium. col.* 2. *de R. I. in* 6.

III.

Per quod unum quodque tale, illud magis tale, *Auth. multo magis.* & ibi Bald. Caſtrenſ. *C. de SS. Eccleſ.* Weſenb. 1. *conſ.* 43. *num.* 470. *conſ.* 44. *num.* 10. *& conſ.* 50. *num.* 20. Hattm. Piſtor. 1. *quæſt.* 49.

Quam regulam pati multas inſtantias, teſtis eſt Scharf. *diſp. Metaph.* 10. *append.* 2. *axiem.* 10. Idcireo cautelas has obſervari ſuadet (1.) Prædicatum juxta quod duo inviceem comparantur, debet ambobus competere ſeu utrique, nec formaliter. (2.) debet recipere magis & minus (3.) debet eſſe diverſum numero reſpectu utriuſque, alii etiam addunt (4.) quod valeat in cauſis per ſe in ſufficientibus ejuſdem generis. Quod ſi ergo una harum conditionum deſit, non valet Axioma, v. c. non valet hæc collectio: Homo incaleſcit vino, ſeu calidus eſt propter vinum: Ergo vinum eſt magis calidum, quia ſcilicet prædicatum illud Calor, non competit ambobus ſubjectis, cum vinum non ſit calidum formaliter: ſimiliter non valet, Filius eſt homo propter patrem. Ergo magis eſt homo, quia ſcilicet eſſe hominem, non recipit magis & minus: ita non valet. Homo videt propter oculum: E. oculus magis videt, quia viſio hominis & oculi eſt una numero, non diverſa; neq; etiam valet hæc collectio: paries eſt albus propter pictorem dealbantem. Ergo pater eſt magis albus. Reſpondemus enim & Aethiopem eſſe poſſe

pictorem, albedo enim pictoris non eſt cauſa per ſe & neceſſaria, ſecundùm quam influat effectus in parietem, cum per albedinem ſitam in penicillo paries dealbetur.

Limitari etiam ſolet ea ut non procedat, quando tertium comparationis membrum non utrique ineſt, vid. Dn. D. Dannhavver. *quæſt.* 3. *de forti-tudine. §.* 86. ita videmus cognatos viri & uxoris fieri inter ſe affines, cum tamen vir & uxor invicem non ſint affines.

CAP. IV.

Talio.

Axioma I.

Lex Talionis omni jure eſt recepta, Vaſquez *lib.* 1. *illuſtr. contr. cap.* 24. *n.* 16. Quod enim tibi non vis fieri, alteri non feceris, & viceverſa: quod quiſque ſibi fieri velit, id etiam aliis tribuere & permittere debet, *Matth.* 7, *Verſ.* 14. *can.* 1. *diſtinct.* 1. *can juſtum* 2. *diſtinct* 9. *cap pro illorum* 22. *de prabend.* VVeſenbec. *in paratit. quod quiſque jur. ſtatuer. in als. n eo ut. num. ultim.* Aleman. *conſult.* 8. *part.* 3. *pag.* 808. Speckhan. *centur.* 3. *claſſ.* 1. *quæſt.* 5. apud judicem enim diſtrictum, in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis, *cap. qualiter* 17. *de accuſat.*

Limitationes hujus regulæ varias, vid. in tractatu meo *de Obligationib. ſucceſſ. in offic. cap.* 7. *th.* 2.

II.

Talionis pœna puniri debet, non probans, quod intendit contra aliam. *cap.* 1. *extr. de calumn.* unde & talionem recipiat calumniator, ſi in accuſatione defecerit, *cap. calumniator. & ſeq.* 2. *quæſt.* 3. *l. fin. Cod. de calumn.* generali tamen conſuetudine, hodie eo deventum eſt, ut pœna Talionis amplius locum non habeat, prout teſtantur Covarruv. *variar. reſolut. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 1. Aegid. Boſſ. *in tractat. cauſ. criminal. tetul. de accuſatione. num.* 17. *& ſit. de prævaricat. num.* 8. Simanc. *de hæretic. cap.* 62. *num.* 55. Salicet. *in l. non ideo minus. num.* 3. *Cod. de accuſat.* Cacharan. *deciſ.* 19. *num.* 3. Alciat. *lib.* 9. *pareng. jur. cap.* 8. *lit. b.* Clar. *recept. ſentent. libr.* 3. *§. fin. quæſt.* 12. *num.* 7. *Verſ. ratio autem. & quæſt.* 81. *num.* 3. ubi addit pœnam Talionis conſuetudine ob hanc rationem abolitam eſſe, quod propter rigorem hujuſmodi pœnæ, multi ab accuſatione abſtinerent, & pauci reperirentur, qui cum capitis ſui periculo vellent accuſationes criminales proponere, vid. Menoch. *in tract. de arb. judic. caſ.* 722. *n.* 3. Zaſ. *in l.* 1. *§. editiones. n.* 14. *de edend.* Regner. Sixtin. 3. *conſil.* 16. *num.* 11.

CAP.

CAP. V.

Taxativa.

Taxativa oratio eſt negativa reſidui vel excluſiva illius, quod oratione non eſt expreſſum, Bart. *in l. 1. num. 1. Verſ. pro cuius declaratione. ff. ſi quis ius dicent. non obtemp.* ibidemque Iaſon. *num. 9. Verſ. regula eſt. col. 3. in princ.* Dictiones enim taxativæ affirmativè poſitæ excludunt ex proprietate ſermonis omnes caſus, & perſonas, & quicquid denique ab eis non eſt incluſum, *c. cum Eccleſia Sutrina 3. §. pars Canonicorum extr. de cauſ. poſſ. & propr.* Bald. *in l. ſi quis ex conſenſu in 2. notab. C. de Epiſc. audient. & in l. ita nobis pudor. num. 1. C. ad L. Iul. de adulter.* Dec. *in l. 1. col. 3. Verſ. ex quib. etiam infertur. C. de bonor. poſſeſſ. contr. tab.* Abbas *in d. cap. cum Eccleſia §. pars Canonicorum. num. 9. col. 2.* Bellamer *num. 16. Verſ. quinto opponitur. col. 8. in fin.* & Butr. *num. 18. col. 5. in princ.* Felin. *in cap. contingit. num. 2. Verſ. per iſtum textum in Verb. colum. 1. extr. de fid. inſtrument.* Caſtrenſ. *in l. rationes. §. eiuſdem iurn. num. 2. C. de probat.* Ripa *in l. ſi conſtante. num. 2. Verſ. iſta regula. col. 19. ſolut. matrim.* Curt. jun. *in l. 1. num. 7. Verſ. ſecundo habetis. ff. ſi quis ius dicent.* Vnde in materia odioſa non favorabili, hoc maximè procedere, declarant Bart. *in l. ſi conſtante. num. 42 queſt. 9. Verſ. contr. ſecundum membrum. col. 7. ff. ſolut. matr.* quem ſequuntur Caſtr. *in l. ſi mora. n. 3. Verſ. in textu ibi dolum malum. col. 1 ff. eod* ibique Aretin. *in 2. notab. col 1.* Bald. *in l. nullus, in fin. C ad L. Iul. Maieſt.* Tiraquel. *de retract. conv. cnt. §. 1. gloſſ. 6. num. 6. Verſ. nam & dictio taxativa.* Everard *in loc. Topic. loc. 72. Verſ. ſecundo limitatur, de modo arguendi.* Cravett. *de antiq. temp. in cap. tranſeo nunc 120. Verſ. ſublimitatur, in quarta parte.* Cephal. *conſil. 257. pactum numero 24. Verſ. benè facit. Vol. 2.*

Declara & limita I. non procedere quando procederetur juris correctio: reſpectu enim contrarietatis poteſt extenſio fieri non obſtante taxativa, Barr. *in l. 2. §. cum Titio. ff. de adim. legat. & in l. 1. ff. ſi quis jus dicent non obtemp.* Ioh. de Imol. *in l. ſi vero*, quam exponit *in l. dotalem. §. de viro. num. 23. Verſ. an antem per dictionem taxativam. col. 5. ff. ſolut. matrim.* Anchar. *in cap. canonum ſtatuta num 239. Verſ. quare juxta predicta. col. 95. extr. de conſtit.* Corn. *conſ. 172. in hac conſultatione. lit. E. Verſ. hinc aliàs dubitatur. col. 3. Vol. 4.* Aretin. *conſ. 27. propoſitur. n. 4. Verſ. preterea per tacitos. col. fin.*

Declara II. non procedere quando extenſio fieret, autoritate alterius Legis extenſionem facientis, ut patet *in l. 1. ff. ſi menſor. falſ. mod. dixer. l. contractus 23. ff. de R. I.* Salicet. *in l. 1. C. de bon. poſſ. contr. tab.* Bart. *in ob. as. C. de prad. minor.*

Declara III. non obtinere quando ſumus in diſpoſitione favorabili & pia: nam tunc licet Lex non extendat, poteſt tamen ab homine fieri extenſio ad caſum ſimilem vel eandem, aut ſimilem rationem continentem. Bart. *in l. ſervis nominc. ff. de Vſucap.* Caſtr *in d. l. ſi mora. num 33. col. 1. ff. ſolut. matrim.* ibique Aret. *in 2. notab. col. 1.* etiamſi taxativa eſſet geminata, Alex.

*conſil.*103. *num.*6. *verſ. nec obſtat quod dicatur. col.*3. Vol.4. Cagnol. *in d. l.* 1. *n.* 43. *verſ. limita prædictam. ff. ſi quis jus dicent.* vel ſi taxativa conſiſteret in materia indifferenti, h.c. quæ nec multum favorabilis, nec multum odioſa eſſet, Roman. *conſ.*456. *num.*4. *verſ. tertio deducitur. col.*2. Cravetta *in cap. tranſeo nunc. ſub. num.*120. *verſ. amplius licet. diſpoſitio in quarta parte, de antiq. tempor.*

Declara IV. quod ſicut taxativa non excludit caſus ſimiles per alias leges expreſſas, vel caſus eos, in quibus eſt eadem ratio, Bachov. 1. *diſput.*25. *theſ.*7. *lit. f.* ita etiam non excludit ea quæ de conſuetudine veniunt, Felin. *in c. Paſtoralis. verſ. limita tertio. col.*2. *extr. de offic. ordin.* Cott. *in verb. tantum. verſ. ulterius etiam eſt notandum. lib. memor.* maximè ſi eſſet licita, Everard. *d. loc.*72. *verſ. tertio iſtud limitatur.*

Declara V. quod taxativa non excludat caſus ſimiles, quando non excludendo redundaret abſurdus intellectus, Angel. *in l. cum notiſſimi. col.*2. *verſ. & nota bene quod dicit. C. de præſcript.*30. *annor.* Iaſon. *in l. ſi conſtante. num.*79. *colum.*15. *verſ. præterea dictiones taxativæ. ff. ſolut. matrimon. & in dict. l.* 1. *num.* 11. *verſ. pro iſta fallentia. colum.* 2. *ff. ſi quis jus dicent non obtemp.*

Declara VI. quod non excludat ea, quæ ſunt de natura contractus, *Clem. exiui. §. cum autem natura de V. S.* Felin. *in cap. cum cauſa. num.*3. *verſ. obſtat iſtis. col.* 2. *in fin. extr. de ſent. & re judic.* Iaſon. *in l. actionem. n.*4. *verſ. ego ſequor. col.*2. *C. de procurat.*

Declara VII. idem eſſe de iis, quæ ſunt de acceſſoriis vel appendiciis ad actum, Cravett. *d. loc. n.*121. Anan. *conſ.*36. *n.*3. quem ſequitur Curt. jun. *conſ.*129. *præſupponitur, in fin.*

Declara VIII. quod non procedat etiam in his, quæ ſunt majora expreſſis, v. c. ſi concederetur alicui juriſdictio ſpecialiter & taxativè, non tamen cenſebuntur excluſi alii judices majores, quibus ordinaria rei cognitio competebat, Bald. *in conſ.*253. *Viſis omnibus prædictis. num.* 2. *verſ. ſed prædictis obſtare videtur.*

Declara IX. quod taxativa non excludat, quando aliter de mente diſponentis, puta ſi collector habuerit poteſtatem ſubſtituendi undm ſubcollectorem tantum, nihilominus tamen plures ſubſtituere nimirum unum poſt alium ex veriſimili mente teſtatoris poteſt. Rota *in deciſion.* 265. *ſi collector in novis.*

Declara X. non ſubſiſtere quando adeſſet æquipollens. Caſtrenſ. *conſil.* 157. *ad primum quæſitum. colum.* 1. *verſ. ſed certè etiam attenta forma.* Vol. 2.

Declara XI. quod taxativa non aſpernetur ſimiles perſonas qualis eſt perſona heredis & defuncti, Dec. *conſil.* 211. *Viſo puncto in fin. per leg. ſi neceſſarias* 8. *§. de Pendendo* 4. *ff. de pignerat. act. l. ſtipulatio iſta* 38. *§. ſed ſi quis. ff. de verborum obligation.* Gozadin. *in conſil.* 60. *prima facie. num.* 20. *verſ. nono. col.* 4. Bertachin. *in tract. de Gabell. quæſt.* 12. *num.*35. *verſ. item verum eſt. part.* 1.

Declara

Declarara XII. ut taxativa in reſcriptis non excludat ea, quæ ſunt magni prædicii, & regulariter à reſcribente non ſoleat excludi, puta, ſi Princeps reſcriberet, ut talis procedat ſuper meritis cauſæ tantum, & nullas exceptiones admittat, tum poterit judex admittere exceptiones ſub- & obreptiones contra reſcriptum, & ſuſpicionis contra judicem & falſi procuratoris & alia ſimilia, quæ magni ſunt prædicii, ut tradunt eleganter Cæpoll. *conſ.* 63. *Duo ſunt. num.* 15. *§erſ. plus etiam dico, quod ſi Rex. volum. pen. in cſ§ilib.* Cravet. *in d. cap. tranſeo nunc. num.* 123. *§erſ. nunc non procedit, p. 1. de antiq. temp.*

CAP. VI.

Temeritas.

Axioma I.

Temerarium omne repellitur, *cap. multi in med.* 2. *quæſt.* 1. ita temerarium juramentum non ſervandum eſſe, textus eſt *in cap. ſicut* 13. *extr. de jurejur.* quamvis non repellat à teſtimonio, *cap. §enerabilis* 11. *extr. de reſtib. cog.* ita temerariam audaciam, appellantium & effrænatam appellationum frequentiam refrænari debere mandat *cap. quam§ü* 10. *de Election. in* 6. quin imò & temerè litigatorem judici, coram quo litigat contradicentem, arbitrio ſuperioris puniendum eſſe, docet *cap. dilectum* 11. *extr. de pœnis.*

II.

Temeritas aliena nemini nocere debet, *l. meminerint* 6. *§. ſin autem* 6. *C. unde §i.* & ideò Temeritas judicandi non ei, qui judicatur, ſed judici nocet, *cap. temerarium* 11. *q.* 3.

III.

Temeritas agentium etiam extraordinaria pœna vel animadverſione coërceri poteſt, *l. qui crimen* 3. *C. de his qui accuſari. l. ſiuſteris* 2. *Cod. de fid. inſtr.* Concennat. *quæſt. juris ſing. lib.* 1. *q.* 8. *n.* 15.

IV.

Temeritas ſine calumnia etiam cum bona intentione eſſe poteſt, *cap. ſi autem* 4. *§. memo mentiens* 22. *quæſt.* 2. reperimus enim in jure temeritatem duplicem, ita ut ea largè conſiderata contineat, ſub ſe calumniam, prævaricationem & tergiverſationem, *cap. ſi quem pœnituerit* 8. *§. accuſatorum temeritas* 2. *quæſt.* 3. *&* l. 1. *ff. ad SC. Turpill.* & de hac temeritate loquitur etiam textus *in clem.* 1. *§. ſi quis autem præmiſſorum, de ſtat. Monach.* ubi Cardin. *in princ.* dixit, eum temerarium dici, qui ſcienter & ex propoſito, & ſine cauſa rationabili aliquid de prohibitis facit, vel præcepta cùm poteſt facere, negligit, eùm in ſtricta & propria ſignificatione accipiatur ſolummodo, ubi aliquid ſine judicio & inconſiderate, ſineq; conſilio efficitur. Archidiacon. Johan. Andr. & Dominic. *in cap. quia pleriq;, in princ. de offic. ordin.*

ordin. in 6. & de hac acceptione textus eſt *in d. cap. is autem. §. nemo mentiens*, ubi habetur, quod ille, qui falſum dixit, quod putabat eſſe verum, non ſit arguendus mendacii, ſed temeritatis, quia falſa incautus credit, ac pro veris æſtimat, confer & Cicer. *in quæſt. 1. Academ.* ubi dixit, temeritatem eſſe, quando aut falſa, aut incognita res probatur, qua de cauſa hoc reſpectu talis facilitatis veniam continere, & inconſultus calor calumniæ vitio carere dicitur, *d. cap. ſi quem pœnituerit*, ac pro ſubjecta materia aliquando punitur, quandoque non punitur, Pacianus *lib. 2. de probat. cap. 45. num. 80. & conſ. 18. num. 36.*

CAP. VII.

Temperantia, Temperatio.

Axioma I.

Temperantia animæ & corpori prodeſt, *cap. nihil 28. de conſecr. diſt. 5.* & in moribus- *cap. qui Epiſcopus 2. in princ. 2. diſt. 23.* & in pœnis infligendis attenditur, *cap. diſciplina 9. in pr. 49.*

II.

Temperari poſſunt quædam conſtitutiones, quædam non, *c. ult. diſt. 14.* & aliquando etiam rigor juris ratione ætatis temperatur, *cap. ult. extr. de ſententt. excommnn.*

CAP. VIII.

Tempus.

Axioma I.

Tempus conſiliorum dator eſt optimus, ut refert ex Plutarch. Cælius Rodigin. *in cap. 9. lib. lect. antiq.* Quam ob rem Thales Mileſius (ut refert Diogenes) interrogatus, quid eſſet antiquiſſimum omnium? reſpondit Deus, qui eſt ingenitus; quid pulcherrimum? mundus; quid maximum? locus, capit enim omnia; quid velociſſimum? mens, diſcurrit enim per univerſa: quid fortiſſimum? neceſſitas, cuncta enim ſuperat: quid ſapientiſſimum? tempus, nam omnia invenit. De mentis autem velocitate not. Bald. *in l. Arethuſa. num. 13. de ſtat. hom.* quod velociſſimum tempus entium ſit intellectus, quoniam ubi tempus non invenitur in motu diſtinctum, tamen in intellectu reperitur diſtinctum; præcurrit enim intellectus omnem temporis velocitatem, & ideò intellectus ordinat etiam futura, quia præcurrit, antequam fiant & ſic apparet prius & poſterius poſſe eſſe in intellectu, licet in tempore naturali ſit unum & idem inſtans. Mortalium enim tempore vita producitur, & tempore conſumitur, Pacian. 2. *de probat. cap. 25. num. 1.* adeò ut non ſine ratione Mythici ſcriptores tradiderint Saturnum, cuius nomine

tempus

tempus figurabatur, filios ſuos devorare ſolitum de quo Fulgent. *in cap.* 2. *in verb. Saturnus. lib.* 1. *Mythologicor.* ſignificantes tempus omnia producere & omnia ad nihilum redigere, de qua re multa tradit Tiraquell. *in §.* 1. *gloſſ.* 4. *de præſcript. pag.* 74. ubi vid.

II.

Tempus ab eo probandum eſt, qui ſuam intentionem in tempore fundat, *l. matrem* 17. *C. de probat. l. ſed etſi* 7. *§. Publiciana tempus* 14. *ff. de publician. act. l. enim actum* 17. *ff. de negot. geſt.* Caſtr. *in d. l. matrem.* ibique Bart. *in* 2. *lectur. n.* 7. & Bald. *in princ. num.* 3. *verſ. unde ſuper hoc datur. Volum.* 1. & Salicet. *num.* 1. *verſ. ex quo colligo.* Socin. *conſ.* 67. *penſatis num* 2. *vol.* 4. Ruin. *conſ.* 67. *in quæſt num.* 5. *verſ. & eſt regula. Vol.* 1. Bart. *in l. ſi is qui, in fin. ff. de jure fiſc.* Bald. *in l. ſi minorem. num.* 3. *verſ. item adde. C. de in integr. reſtitut. & in l. de rebus. C. de donat. inter nupt.* Aretin. *in cap. in præſentia. num.* 17. *verſ. unde ſecundum ſub not ab.* 8. *col.* 4 *extr. de probation.* ibidemque Dec. *num.* 51. *verſ. duodecimo nota. colum.* 6. Felin. *num.* 12. *verſ. in text. ibi non obſtat.* Salicet. *in l. fin. C. an ſerv. ex ſuo facto.* Alex. *conſ.* 100. *ſuper.* 1. *num.* 2. *vol.* 1. Menoch. *de præſumpt.* 49. *lib.* 2. Natta *conſil.* 100. *viſo in fin. & conſ.* 177. *habet. num.* 9. *& conſ.* 204. *Vertitur. num.* 11. *verſ. nam cum neceſſe. Vol.* 1. *conſil.* 572. Valdè. *num.* 17. *verſ. & hoc procedit. Vol.* 3. Cephal. *conſil.* 82. *hereditat. num.* 51. *Vol.* 1. Nec ſuffieit quælibet temporis probatio, ſed oportet ut ſit præciſa & limitata ad illud tempus, quod fuit in judicium deductum, Neguzant. *part.* 5. *de pignor. membr.* 22. *num.* 44. alioquin ſi de alio tempore probatio fieret nihil valeret, etiamſi in libello clauſula illa ſalutaris eſſet poſita, nimirum peto mihi jus & juſtitiam favorabiliter adminiſtrari, ratione potiſſimum ea, quia diverſitas temporis facit, ut factum cenſeatur eſſe diverſum, ſive ſimus in cauſa civili ſive criminali, ut ait Natt. *conſil.* 53. *viſo. num.* 2. *verſ. Venio ad ſecundum. Volum.* 1. Neque etiam temporis probatio facienda eſt ſolum, quando tempus eſt de eſſentia ipſius obligationis, vel de præferentiis unius obligationis ad alterum, vel unius reſcripto ad alterum, ut apparet *ex cap. duobus* 14. *de reſcript. in* 6. verum etiam quando tempus eſt de concomitantiis ipſius contractus, ut tradit Bald. *in l.* 1. *num.* 13. *verſ. pone ergo contra te. col. pen. C ſi plures una ſint.*

Limita I. ut non procedat, quando præſumptio eſſet in favorem illius, qui in tempore ſe fundavit, tunc etiam onus probandi transferretur vigore præſumptionis, Aretin. *in cap. in præſentia. num.* 17. *in* 5. *notabil. verſ. unde ſecundum Dn. Abb. col.* 4. *extr. de probat.*

Limita II. non procedere favore fiſci agentis hypothecaria adverſus privatum, Bart. *in l.* 1. *num.* 4. *verſ. pro cuius evidentia. C. de jure fiſci.* Bald *in l. ſi debitor. C. de priv. fiſc.* Angel. *in l. matrem, in fin. C. de probat.* Bolognet. *in l.* 1. *verſ. ſexto ampliatur. ff. ſolut. matrim.* ibidemque Ripa *num.* 4. *verſ. confirmatur. col.* 3.

Limita III. in dote cuius favor operatur, ut ſi duo inſtrumenta reperiantur eodem die facta, nec conſtare poſſit de illorum prioritate onus probandi transferretur in illum, qui poſteriore loco inſtrumentum factum eſſe

dixerit, quia privilegium dotis eſt, ut prius conſtituta præſumatur, Bald. *in l. ad exactionem. num. 7. Verſ. item ſpeciale eſt in dote. C. de prom. ſſ. dot.* Dec. *in l. in ambiguis, in princ. ff. de R. I.*

Limita IV. ſi concernat favorem piæ cauſæ vel libertatis, Roman. *in Authent ſimiliter. n. 30. Verſ. decima tertia. C. ad L. Falcid.* Socin. *in d. l. 1. n. 4. cum ſeq. ff. ſolut. matrim.* ibidemque Ripa *n. 5. Verſ. ſtat igitur concluſio. col. 3.* & Iaſon *n. 3. Verſ. quarto amplia.*

Limita V. non obtinere favore poſſidentis, *cap. ſi à ſede 31. de prabend. in 6.* ubi habetur quod ſi unus à Papa vel eius legato impetraverit beneficium ab ordinario, nec apparear, quæ collatio prior, & quæ poſterior ſit, præſumitur prior facta collatio illius, qui eſt in poſſeſſione, & alleganti contrarium, incumbit onus probandi, Socin. *conſ. 67. eadem die. colum. 3. Verſ. ſecundo ſi probaretur. Vol. 2.*

III.

Temporis integritas primum principium non excludit, Bald. *conſ. 457. n. 3. Verſ. ut qualitercunque ponatur. Vol. 1.* Pacian. *1. conſ. 27. n. 37.*

IV.

Tempore egemus ut aliquid maturius definiamus, *cap. ponderet. diſt.* 50. & Dominic. *ibid. in 2. notab.* ubi inquit: Nota quoad hoc, ut quis dicatur facere actum mature, requiritur dilatio temporis, & id quod fit ſine dilatione & temporis intervallo dicitur factum præcipitanter, & ordinem corrumpere. Tempus enim, ut Philoſophus ait, ſapientiſſimus eſt monitor ſeu ut Nazianzenus dixit, nullus melior eſt tempore conſiliarius. Hinc Cicero prudenter 1. *offic.* quod ille qui vult effugere illud vitium, ne incognita pro cognitis habeat, iiſque temerè aſſentiatur ad res conſiderandas & tempus & diligentiam adhibere debet. vid. Conſil. Arg. *l. conſ. 110. n. 23. cum ſeqq.*

V.

In tempore qui ſe fundat, dicitur inniti circumventioni temporis, *§. Volumus. Auth. de in qui ingred. ad appell.* Bald. *in conſ. 184. col. 1. in fin. Vol. 1.* Panorm. *conſ. 71. col. 1. Vol. 2.* Iaſon. *conſ. 159. col. 3. Vol. 2.* Fichard. *conſ. 42. num. 7. Vol. 2.* Vult. 1. *conſ. Marp. 22. n. 95.*

VI.

Tempus alicuius rei præfixum eſt de forma ipſius rei, Bald. *in Auth. quod ſupplicatio, in fin. C. de precib. Imp. offer.* ibique Salicet. Caſtr. *in l. ſi ea. in princ. ff. locat. per text. in l. ſcire 13. §. conſequens 4. de excuſat. tut.* Regnet. Sixtin. 1. *conſ. Marpurg. 11. num. 31.* Tempus enim ad formam pertinet, Bald. *in l. ordo. C. de execut. rei judic.* Marſil. *conſ. 65. n. 4. & conſ. 117. n. 5.* Socin. jun. *conſ. 32. n. 10. Vol. 2.* adeò ut forma dicatur ſervata, ſi tempus obſervetur, *d. l. ſcire oportet 13. §. conſequens 4. ff. de excuſat. tutor.* Vnde conceſſum ad tempus, cenſetur poſt tempus eſſe denegatum, *l. ſi unus 27. §. ſi cum reo 1. ff. de pact.* ubi dicitur quod pactum factum ad tempus limitatum non extendatur ultra tempus, ſiquidem quando ad certum tempus contractus aliquid

quid reſtringitur, tranſactio illo tempore finitus & nullus contractus cenſetur, *l. eumque* 41. *§. qui tradſtipulatur* 4. ibique Iaſon. *num.* 7. *ff. de V. O.* Exemplo hoc illuſtrat Bart. *in l. ſi uno. §. item cum quidam. col. fin. ff. locat.* ubi ait quod famulus conductus ad ſerviendū pro certo tempore, non poteſt alio tempore ſervire, niſi quando obligatus ad certum tempus, puta ad faciendam domum, vel ad ſcribendum librum, & caſu fuiſſet impeditus, idem aſſerit ut Bald. *in l. liberti. num.* 21. *Verſ. dubitatur etiam. col.* 4. *C. de oper. libert.* ſubjungens quod quando certum tempus limitatum eſt operi, quoad principium & finem ſui, ita quod ſit de forma contractus, tunc quia pactum temporis eſt pactum formæ, vitia re contractum dicitur, nec poni poteſt pro tempore, quando tempus dat eſſe rei, & per conſequens non veniens vel ſerviens in tempore, caſum ſibi imputare debet, *l.* 1. *C. de re milit.* Vnde etiam videmus quod procurator conſtitutus ad certum diem, poſt tempus agere non poſſit, ſed cenſeatur à procuratione revocatus, Alberic. *in l. ſtatu liberum. §. Strichum. ff. de legat.* 2. Quid in fidejuſſore qui pro certo tempore ſe obligavit, an finito eo amplius tencatur, ſtatuendum ſit, vid. Dd. *ad l. Hermes. C. locat.*

VII.

Temporis anguſtia vitiat actum vel contractum, Roman. *conſ.* 340. *quæritur num quid.*

Intellige, ſcilicet in contractibus ſtricti juris, ſicut eſt ſtipulatio, in his enim quando adjectum eſt tempus, intra quod promiſſum expediri nequit contractus redditur nullus, *l.* 2. *§. qui ita* 6. *de eo quod cert. loc. l. ult. §. ſi inter eos* 4. ubi Bart. *ff. de V. O. & §. loca. Inſt. eod.*

Limita I. non procedere in contractibus bonæ fidei, ut eſt emptione, venditione, & ſimilibus, quia in his ad actum explicandum conceditur tempus judicis arbitrio, *l. inſulam* 58. *§. ult. ff. locat.*

Limita II. in ultimis voluntatibus, ſicut eſt in ſolutione legati, vel iis quæ ultimis voluntatibus comparantur, velut eſt in gratiis Pontificum, prout quoad prius, text. eſt *l. ſi quis ita* 65. *ff. de condit. inſtitut. & l. ſi mihi & tibi* 12. *§. ſi quis ſervos* 1. *ff. de legat.* 1. quoad poſterius vero probat Gigas *in tract. de penſionibus. quæſtion.* 27. *in fin. per cap. quia cunctis* 1. *de conceſſ. prabend. & cap. ſi pluribus* 24. *de prabend. in* 6. ubi hæc ultimis voluntatibus comparantur.

Limita III. in ſententiis, ut quæ temporis anguſtia non vitiantur, ſed judicis arbitrio tribuitur tantum temporis, quantum ſufficere poſſit id, quod fuit judicatum, Roman. *d. conſ.* 348. *num.* 4. poſt Goffred. & Hoſtienſ. *vid.* & Menoch. *de arbitr. jud. quæſt. caſ.* 480. *per tot.*

VIII.

Temporis ſitus curſus præſcriptionem non cauſat, ſi non habet debitos ſuos comites, gloſſ. *in cap. duo ſunt de offic. ordin. & in l. obligationum fere* 44. *§. placet* 1. *ff. de O. & A.* Bart. *in l. unic. C. de Vſucap. tranſform.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 22. *n.* 96. *vid. ſupr. lit. P. cap. Præſcriptio.*

IX.

Tempus uno modo determinatum non recipit alterius temporis functionem, *l. uxori usumfructum 35. de usufruct. legat.* Bald. *in cap. licet. de ſupplend. negligent. Prælator.* Iaſon. *in Authent. ſupplicatio. Cod. de precib. Imp. offerend.* Natta *conſil.* 485. Hyppolit. Riminald. *conſ.* 203. *& conſ.* 520. *numero* 37. *& conſ.* 32. *num.* 8.

X.

Tempus capacitatem addere non poteſt, *l.* 44. *§.* 1. *de Oblig. & Act. cap. quanto* 4. ubi Dd. *de conſuetud. cap.* 2. *de prabend.* Cravetta *de antiq. temp. p.* 4. *§. abſolutis. num.* 10. *§. materia. num.* 78 Barbat. *in cap. nobis. in Verb. de ſua juriſdictione. ff. de jur. patronat. & in cap. ſicut de elect.* Arniſ. *lib.* 2. *cap.* 2. *de Majeſtat. num.* 5.

XI.

Tempus per ſe crimina non tollit, Bart. *in l. eum qui. §. qui ita ſtipulatus. ff. de V. O.* quem refert & ſequitur Mynſ. 4 *obſ.* 35. Guid Papæ *deciſ.* 221. Regner. Sixtin. 3. *conſ. Marpurg.* 10. *n.* 23. Siquidem tempus diuturnitas peccatum non minuit, ſed auget, *cap. Vigilanti 5 extr. de præſcript. cap. ſicut* 17. *extr. de regular. cap eum 5. extr. de eo qui duxit in matrim. c. non ſatis 8. extr. de ſimon. l.* 67. *§.* 2. *de furt.* quod tamen diſputat Weſenb. 1. *conſ.* 5 *n.* 33. *per l. ſed ſi unus* 27. *§. ſi ante. de V. O.* unde idem Weſenbec. *in parat. ff. ad L. Iul. de adulter. num.* 18. *Verſ. etenim.* refert diuturnitatem temporis (à commiſſo delicto effluxi) quamvis non legitimi, pœnam minuere. vid. Gloſſ. & Dd *in l. ſi decurſione* 25. *de pœn. l. querelas. C. de falſ.* vid. P. Theodoriei *diſput. crimin.* 16. *theſ* 4. *lit. K.* quales autem temporis diuturnitas inducat præſumptiones, vid. apud Carpzov. *part.* 2. *conſtit.* 29. *defin.* 11.

XII.

Tempore qui liberatur ſimilis eſt ei qui facit, *l. ſi pupillus* 45. *§. ult. ff. de adminiſtrat. tut.* Carpzov. *p.* 2. *conſtit.* 19. *defin.* 11. *n.* 5.

XIII.

Temporis præſentis ea eſt natura, ut nulla ratione includat & complectatur futura, niſi diſertè id fuerit adjectum, Grat. *conſ.* 59. *num.* 27. *lib.* 1. Alex. *conſ.* 171. *num.* 1. *lib.* 6. Corn. *conſ.* 14. *num.* 5. *lib.* 1. Paul. de Caſtr. Iaſon. & Dd. *in l. ſi ſtipularus. §. cum ſtipulamur de V. O.* Aleiat. *in l. Verbum oportebit. n.* 2. *Verſ. qua ratione. ff. de V. S. fac. l. ult. §.* 1. *ff. de legat.* 2. *l. uxorem* 41. *§. teſtamento* 4 *ff. de legat.* 3. Regner. Sixtin. 1. *conſ. Marp.* 10. *num.* 76. imò in dubio verba ſemper ad ſolum præſens tempus, & ad ea, quæ illo tempore extitiſſent, non autem quæ poſtea eveniſſent, referuntur, *l. ſi ita* 7. *ff. de aur. & arg. legat.* Grat. *conſ.* 59. *conſulimus de tals. num.* 32. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 97. *num.* 63. *lib* 1. Paul. de Monte Pico *in l. qui. ſe patris n.* 42. *C. unde liberi.* ubi citat eiuſdem ſententiæ aſſertorē, Bart. *in d. l. ſi ita. l. qui Roma. §. duo fratres ff. de V. O.*

XIV.

Quando in aliqua diſpoſitione fit mentio temporis, nec de quantitate conſtet debet intelligi de decem annis, *l. ſine præfinito* 23. *ff. de pœn.* & ibi Bart.

Bart. Bald. *in l.1. C. de poſtuland.* quem refert & ſequitur Andr. Barbat. *in c. ſi quorundã col.3.* de *ſolut.* quẽ textum eſſe ſingularẽ dicit idem Bald. *in c. ex literis. col.3. de conſtit.* Vbi infert ad contractum Emphyteuticum, ubi eſt poſita dictio tempus ſine præfinitione, adde Iaſon. *in l. ſtaſtipulat. col.3. ff. V.O.* ubi hoc extendit ad contractum. Vltra ipſum hoc clarius tenet, Barbat. *in rubr. de reb. Eccleſ. non alien. col.10. num.5.* idemque dicendum eſſe in conceſſionibus & ſtatutis ſupprimentibus aliquam dignitatem & tempus, concludit idem Barbat. *in Clem. fin col.10. num.62. de reſcript & ſecundum novam impreſſionem Pariſienſem eſt col.16. verſ ſed pone.*

XV.

Tempus præfinitum in odium negligentis non currit ignoranti, ſed ſcienti *l. annum 6. ff. de Calumn. c. ult. extr. de Elect. c. luces 3. extr. de ſupplend. negl. prælat.* Limita niſi fiat in favorem alterius *l. nulli 28. C. de Epiſc. & Cleric. c. nos 3. de teſtam. l. genere mortuo 8. ff. de his qui notantur infam. ubi* Coſtal.

XVI.

Temporis lapſus in jure quæſito nunquam inducit vérum vel interpretativum conſenſum *gl. in l.1. §. pen. ff. de dole.* Bald. *in l. cum quis. 7. col. C. de jur. & fact. ignorant.*

Limita ſecus eſſe injure quærendo. *gl. in l. ſi ergo ff. de negot. geſt.* Bald. *in Auth adhac C. de Vſur.* Vaſq. *lib.2. contr. jur. cap.40. num.19.*

XVII.

Tempus quoties in jure non exprimitur, continuum intelligitur *l. 8. ff. de his qui notant. infam. l. pen. ff. de diverſ. & temp. præſcript. l.3. C. de dilat.*

Quod tamen axioma per ſe incertum eſt, & ſi admitti debet, in iis cauſis admittetur, in quos non cadit impedimentum, quod facultatem agendi ſuſtineat: E contrario verum eſt, cum de actionis anno ſermo eſt, utilem ſemper intelligi C. A. *de injur. th.32.*

XVIII.

Temporis expreſſi & limitati ea vis eſt, ut qui ad tempus obligari voluit, non poſſit obligatus retineri poſt tempus *l. Imperator 8. in fin. de poſtul. l. Thaïs. 41 §. intra 12. de fideicomm. libert.* Anton. Faber. *in C. ſuo de fide juſſ. defin. 5. num. 6. l. ſi ita quis 21. ubi* Zaſ. *de Vulgar. ſubſtit. num.7.*

XIX.

Tempus ſimpliciter prolatum de anno accipitur, Bald. & Nævius *in l.10. C. de Vſur.* idem Bald. *in c.1. §. Totum filios n.2. verſ idem nota, ſi de feud. fuer. contr. inter Dom. & agnat. perill. rext.* Hippol. de Marſil. *ſing.64.* Boet. *in conſuetudin. Bituricenſ. tit. de retract. lignagier in verb. ſi l' acheteur circ. princip.* Tiraquell. *de retract. gl.19. §.1. num.7.* Gail. *2. obſerv at.19. num.12.*

XX.

Tempore legis elapſo non admittitur purgatio, Gail 2. *obſ.* 19. *num.* 11. ratio quia terminus Legis eſt peremptorius, *cap. pia* 1. *de Except. in* 6. *l. fin. ff. de decret. ab ordin. faciend.* Panorm. *in c. cum in tua n.* 1. *qui matrim. accuſar. poſſ.* Roland. *conſ.* 21. *n.* 9 *vol.* 1. *incip. extat ſtatutum.* Chaſſan. *in conſuet. Burgl rubr.* 19. *§.* 10. *in verb. dedans l' an & jour.*

XXI.

Ad tempus quæ alicubi ſunt, ibi eſſe non intelliguntur, *l. ex facto* 35. *§. verum* 3. *ff. de hered. inſtit. l. ſi fundum* 44. *de legat.* 3. Finckelthuſ. *de jure ſepulturæ th.* 1. *in fin.*

XXII.

Tempore qui eſt prior, potior eſt jure, *c.* 1. *extr. de majorit. & obed. c. cum autem* 24. *extr. de jure patron. c. ſibi* 12. *in fin. c. pen. de reſcript. in* 6. *c. qui prior.* 54. *de R. I. in* 6. *l.* 29. *l.* 201. *ff. de R. I. cap.* 18. *eod. in* 6. *vid. ſupr. lit. P. c. Prior.*

XXIII.

Temporis tractu non confirmatur quod ab initio non ſubſiſtebat *l. quoties ff. de R. I.* & iſta prioritas non ſolum conſiſtit in multo tempore, ſed etiam conſideratur in modico, ut ait Bald. *in l. de rebus num.* 4. *verſ. quæro quomodo C. de donat. ante nupt.* Dec. *conſ.* 689. *viſo puncto in princ.* Gothofred. *ad l.* 17. *C. ad L. Cornel. de falſ. add.* & Philip. Matth. *ad d. l.* 29. *ff. de R. I.*

XXIV.

Temporis exceptio minoribus non nocet, *l. ult. in fin. C. in quib. cauſ. in integr.*

XXV.

Ea quæ ſolo temporis tractu non mutantur, ſemel ineſſe poſita ſemper præſumuntur, *l. ſi cui* 7. *§. idem* 4. *ff. de accuſat. l. non omnes* 5. *§. à Barbario.* 6. *ff. de jure milit. cum concordantiis quas tradit.* Felin. *in c. ſcribam de præſumpt. vid.* Ludov. Gomez. *ad §. rurſus Inſt. de action. num.* 25.

XXVI.

Tempus ei non currit, qui copiam judicis habere non poteſt *c. plerumq;* 23. *extr. de reſcript. §. Paſtoralis* 11. *extr. de offic. Ordinar. c. cum ſicut* 2. *extr. de eo qui mitt. in poſſeſſ.*

XXVII.

Tempus currit ei qui agere poteſt *c. dilectus* 28. *extr. de V. O.* non juſte impedito *c. commiſſa* 35. *de Elect. in* 6.

XXVIII.

Tempus in jure quando nō definitur, ad arbitrium judicis recurritur *arg. l.* 1. *§. ulti*

1. *§. ult. de jur. delib. l.* 13. *ff. de reſtit. l.* 1. *§. fin. de effractor.* Gothofr. Anton. *diſp. feudal. 1. th. 6. litt. B.*

XXIX.

Tempus triginta annorum habetur loco inveſtituræ Iaſon. *in l.* 2. *num.* 192. *aliàs* 155. *C. de jure Emphyt.* Pacian. 1. *conſ.* 154. *num.* 1.

XXX.

Omnis diſpoſitio cenſetur facta eo tempore in quod confertur *l. ſi res* 12. *ff. de jur. dot. l.* 4. *C. de donat. ant. nupt.* Anton. Faber. 36. *error. pragm. c.* 2. Frantzk. *diſp. Inſt.* 6. *q.* 1. *num.* 13.

XXXI.

Verbum quodque exauditur ſecundum tempus vetbi Zaſ. 2. *conſ.* 20. *num.* 13. Gail. 2. *obſ.* 121. *num.* 4. *&* 2. *obſ.* 136. *num.* 2. *per l. in delictis* 4. *§. ſi extraneum* 1. *de noxal. act.* Hartm. Piſtoris 2. *quæſt.* 36. *nu.* 26. *Vid. ſupr. litt. Q. cap. Qualitas.*

XXXII.

Tempus contractus & non ſolutionis in omnibus negotiis eſt attendendum Afflict. *deciſ.* 194. *&* *deciſ.* 90. Gutd. *deciſ.* 493. Mynſ. 4. *O.* 1. Gail. 2. *obſ.* 9. *num.* 3. *&* *obſ.* 73. *num.* 3. *cum ſeqq.* Anton. Gabr. *commun. concl. lib.* 3. *tit. de ſolut. & liberat. concl.* 1. *q.* 1 Albert. Brun. *in tract. de augment. & diminut. concl. ult. Verſ. ſic ex his præmiſſis num.* 1. Corn. *conſ.* 181. *num.* 70. *Verſ. reſtat ut de Veniam lib.* 2. Covar. *in tract. de collat numiſmat. Ver. c.* 7. *§. unic. num.* 2. Iacob. Puteus *deciſ.* 149. *num.* 1. *lib.* 2. Parpal. *in l. cum quod num.* 23. *Verſ. ſecunda concluſio ff. ſi cert. pet.* Molin. *de uſur. contract. quæſt.* 32. *num.* 693. Regner. Sixtin. 2. *Conſ. Marp. conſ.* 13. *num.* 170.

XXXIII.

Tempori inſerviendum eſt, *c. ſi enim* 40. *§. liberi de pœnitent. diſt.* 3. Tempus enim omnia ferre conſuevit, *Novell.* 39. *in præf. §.* 1. ſiquidem qualitate temporis res mutantur *c. ab. exordio* 2. *diſt.* 35. quinimò & juxta varietatem temporum variantur etiam jura. *cap. pen. extr. de conſang. & affinit.* & pro diverſitate temporis diverſæ oriuntur actiones *l.* 3. *de impenſis in rem dotal.* juxta illud vulgatum, diſtingue tempora, & concordabis ſcripturas, *l. apud antiquos* 21. *Verſ. & ſic ex tempore C. de furt.* ubi id poſt Salicet & alios notat Guid. Pap, *in Comment. ad lib.* 6. *C. tit.* 1. *p.* 165 *num.* 1. ita & in contractibus tempus diſtinguit locationem ab Emphyteuſi Weſenb. *in parat. de locat. num.* 8. In Legibus etiam explicandis temporis rationem ſemper habendam eſſe, eleganter docet Novella Valentiniani laudata à Cujac, 16. *obſ.* 22. ubi multa in ſanciendis Legibus non ſolum ſibi vindicat, ſed etiam perſuader ratio temporis, non quod præceptorum diverſitas placeat, ſed quod eventuum qualitas penſius faciat eſſe judicium, & firmius conſtituto robur ſit, quoties priori ſententiæ magis magiſque probatum ſuccurit, hinc ut & inſtrumentis tempus adjiciatur, exigit *Novell.* 47. *cap.* 1. In teſtamentis tamen præterquam paren-

parentum inter liberos ſcriptis non opus eſſe adjici diem & conſulem, textus eſt *in NoGell.* 107. *Vid.* Iohan. Sand *lib. 4. deciſ. Friſ. tit. 1. defin* 9. ſicut nec in contractu pignoris *l pen §. 1. de pignor.* Leges etiam nihil ominus confirmatæ dicuntur etiamſi diem vel conſulem non habeant *l. 3. C. ad SC. Trebell.*

XXXIV.

Tempore neceſſitatis quod ſtatutum eſt, ceſſante neceſſitate debet utique ceſſare pariter quod urgebat, *c. quod pro 1. q. 1. c. quod pro §. quod ergo 1. q. 7.* unde etiam ob neceſſitatem temporum multos tolleranti dicitur *in cap. requiritis. §. niſi rigor e. neceſſaria 1. q. 7.*

XXXV.

Diſpoſitio collecta in diem, ultra illum locum non habet, & facit, ut ad tempus tantum permiſſum, poſt tempus poſita cenſeatur, *l. ſi unus 27. §. 1. l. Epiſtola 52. §. ult. de pact. l. ſtatu liberum 11. §. Stichum 1. & l. cum teſtamento 34. §. ult. de legat. 2.* Hartm. Piſtor. *2. obſ. 223. num. 5.* ubi enim quod certo anteriori tempore fieri debuit, non ſuffiet poſteriore tempore id celebratum eſſe *l. ſi quis mihi bona 25. §. juſſum 4. de acquir. hered.* ſic videmus privilegia tempore determinata, finito tempore non porrigi, *arg. l. Imperator 8. in fin. de poſtul.* Anton. Faber. *C. de Vſur. legat. lib. 6. titul. 24. defin. 12. num. 7.* Cujus exemplum habemus in privilegio ætatis minorum, quod illa finita ceſſet, *l. 87. §. 1.* ubi Gothofred. *de legat. 2.* Anton. Faber. *d. loco* P. Chriſtinæus. *Vol. 4. defin. 50. num. 2.* Sic in collatione beneficiorum, tempus ſive à jure ſive à fundatore datum ad præſentandum vel conferendum, a die habitæ notitiæ vacationis currere ad effectū privationis juris conferendi vel præſentandi pro illâ vice non ambigitur, per allegata à Nicol. Garzia. *de benefic. pag. 10. & 2. num. 34 junct. num. 39.* Et quidem de momento ad momentum: ita ut poſt momentum temporis præfixi à notitia vacationis elapſi is qui jus conferendi vel præſentandi habuit, providere non poſſit Garzia. poſt alios *d. loc. num. 34. ſive ult.* add. Thomas Zerola *in prax. Epiſcopali pag. 2. Verb. de Volutiones. quæſt. 2. p. m. 86. pr.* Anton. Faber. *C. de SS. Eccleſ. defin. 35. n. 5.*

XXXVI.

Temporis lapſus fortior eſt quam renuntiatio expreſſa vel tacita, Hieron. Giach. *de ſyndicat. conſ. 1. num. 4.* quia ex quo denegatur audientia, proceſſus redditur nullus, Iaſon. *conſ. 165. col. 2. & conſ. 168. col. 2.* Vant. *de nullit. tit. ex defect. inhabilis compar. num. 51. & ſeq.* temporis enim lapſus habet vim pacti de non petendo, Hering. *de fide juſſ. cap. 27. num. 4.* vid. Amaya *ad l. 3. num. 37. C. de apoch. public.* Et paria ſunt lapſu temporis vel renunciatione excludi, *l. 1. §. Videndū de ſucceſſ. edict. l. ſi ea 7. C. qui accuſar. poſſ.* Bald. *1. conſ. 169. f.* unde & hæc tacita renunciatio, quæ ex lapſu temporis inducitur magis nocere, quam expreſſa dicitur, Iaſon poſt alios *in l. cum quid n. 10. & ſeq. ſi cert. petat.* Tiraquel. *in LL. Connub. gl. 5. ſuper Verb. expreſſum.* Nam quod intra certum tempus fieri debet, poſtea cenſetur prohibitum, *l. ſi intra 23. de ſtatuliber. l. nomen 34. §. ult. de legat. 2.* Carpzov. *5. reſp. 28. n. 7.*

XXXVII.

XXXVIII.

Tempus immemoriale tollit juris reſiſtentiam, Bertrand. *part.* 1. *Conſ.* 2. *conſ.* 314. Cacher. *conſ.* 34. *num.* 45. Klock. *de Contrib. ſect.* 2. *cap.* 16. *num.* 117. Dn. D. Tabor. *de metat. p.* 3 *ſect.* 2. *c.* 1. *n.* 11. Temporis enim antiquitas tantę eſt efficaciæ, ut omnia à jure in actu aliquo in eodem etiam interveniſſe præſumptionem pariat & inducat, Dec. *conſ.* 222, *num.* 9 cum ſuppleat defectum omnem, illudque quod aliàs irritum nullum atque invalidum eſt, firmet ac validum reddat, Bald. *in l.* 1. *C. de ſtatu defunct.* Balb. *de præſcript. part.* 1. *q.* 6. *num.* 8. quinimò uſus tam longi temporis præſumitur juſtus & legitimus, Cephal. *conſ.* 620. *num.* 43. *vol.* 5. Roland. à Vall. *conſ.* 3. *num.* 30. *Vol.* 1. & non tam intelligitur jus præſumere vel fingere, quam revera inducere, Vaſq. *illuſtr. quæſt. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 9. ita tempus immemoriale inducere pactum de non amplius petendo dicitur, Nevizan. *conſ.* 11. *num.* 8. ita & renunciationem & repudiationem facit præſumi, Cravett. *conſ.* 380. *num.* 5. Gœdd. 1. *conſ.* 28. *num* 263. eam etiam vim habet, ut titulum parere poſſit, *l. hoc jure* 3. *§. ductus* 4. *ff. de aqua quotid. e.* 1. *de præſcript. in* 6. Andr. de Iſern. *in c.* 1. *§. præterea num.* 16. *de prohibit feud. alien. per Frideric.* Roland. à Valle. *conſ.* 66. *num.* 4. *lib.* 2. Signorol. *conſ.* 21. *num.* 20. *Verſ. undecimo probat.* Pariſ. *conſ* 27. *num.* 77. *& conſ.* 111. *n.* 43. *&* 49. *lib.* 1. Regner. Sixtin. 1. *conſ. Marp.* 9 *n.* 36. quocirca & vim publici ſolennisque inſtrumenti habere cenſetur, ut pulchre not. Matth. de Afflict. *deciſ.* 239. *in fin.* ubi pro hâc ſententia adducit, Innocent. *in c. noſtr. de judic. & in c. ſuper* 5 *præterea de V. S.* Bald. *in l.* 1. *C. de Emancip. liber* Anton. Gabr. *concl.* 1. *num.* 71. *de præſcript.* Roland. à Vall. *conſ.* 3. *num.* 97. *lib.* 1. plures effectus vid. *ſupr. lit. P. cap præſcriptio.*

XXXIX.

Temporalia inter ſe, & ſpiritualia inter ſe recte permutantur *c. ad quæſtiones* 6. *extr. de rer. permutat.* at non temporalia cum ſpiritualibus, *c. ult. extr. eod.*

XL.

Temporalium à ſtrepitu quieſcere debent Clerici, *c. duo ſunt in pr.* 12. *q.* 1. nec temporalibus lucris inhiare, *c. ex parte* 18. *de Cenſib.*

XLI.

Tempus non eſt modus tollendæ, nec inducendæ obligationis, *l. obligationum.* 44. *§.* 1. *verſ. placet. ff. de act. & oblig. §. at ſi ita ſtipuleris* 3. *Inſtit. de verb. obligat.* gloſſ. *verb. ordinem, in cap. cùm ex officii* 16. *de præſcript.* Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 11. *num.* 21. Accac. Anton. *in comment. ad l.* 1. *ff. de condit. & demonſtr. verb. cùm dies certus. num.* 5. Aloyſ. Ric. *in praxi rerum fori eccleſiaſt. deciſ.* 732. *in* 1. *edit.* aliàs *reſolut.* 509. *num. in* 2. *edit. & deciſ. Curiæ Archiep. Neapol.* 62. *num.* 4. *part.* 2. Menoch. *conſ.* 748. *num.* 30. Duran. *Rotæ deciſ.* 38. *num.* 29. [quod vide-

tur maxime verum, quando obligatio continet aliquid quod habet cauſam momentaneam, & quod poteſt momento expediri, & tunc videtur tempus oppoſitum cauſa differendæ ſolutionis, non etiam cauſa limitandæ obligationis, ut tradit Bart. in *l. eum qui ita §. qui ita col. 2. ff. de V.O.* unde declara regulam accipiendam eſſe de cauſa ſolius temporis, non etiam quando cum tempore conſenſus partium aut legis diſpoſitio, aut alia efficax cauſa concurrit, Weſemb. *in parat. f. de O. & A. num. 9.* Hegenit. *lib. 1. de poſſeſſ. cap. 9. num. 5. pag. 176.* ita contractus non temporis adjuncto, ſed propria conventionis forma diſtingui. *ex l. 8. pr. mandat. l. 4. de Vſur.* probat Frantzk. *exerc. 11. quæſt. 5. num. 5.* quod tamen procedere arbitror, ſi tempus per ſe conſideretur, & ratione conſtitutionis, non etiam ſi ſpectetur ratione probationis: nam tum ex lapſu temporis fortis oritur præſumptio vid. Weſenb. *in parat. ff. locat. num. 8. pr. Inſt. de literar. obligat. §. 1. Inſt. de uſucap. pr. Inſt. de perpet. & temp. act.*]

Limita non procedere quando apparet aliter de mente contrahentium, vel quando dies adjicitur obligationi mero favore debitoris, ita quod creditor ex parte ſuâ nihil habeat implere, ſed ubi debitori ſatisfacienti aliquid eſt implendum ex parte creditoris, nec aliter ſatisfacere tenetur: tunc niſi ſibi intra tempus definitum ſatis fiat, non tenetur elapſo tempore admittere debitorem ſatisfaciendum, quia is tenetur ſervare promiſſa; quæ certam legem habuerunt ex forma contractus, *ut ait*, Angel. *conſ.* 199. vid. Tiraq. *de retract. convent. §. 1. gl. 2. n. 43.* Jaſ. *in l. eum qui §. qui ita ſtipulatur, num. 9. col. 4. ff. de V.O.* Cagnol. *ad l. 2. num. 63. quæſt. 7. verſ. ad doctrinam Bartoli C. de pact. inter empt.* Pacian. *1. de probat. num. 20.*

XLII.

TEMPUS legis qui non obſervat, non dicitur formam legis obſervare, *l. obſervare. 4. §. poſthac. 6. ff. de offic. Proconſ.* Rebuff. *in tract. nominat. quæſt. 14. num. 6.* Gam. *Luſit. deciſ. 337. num. 4.* Cardoſ. *in praxi Iudicum. & Advocat. verb. tempus. num. 1.*

XLIII.

TEMPORE eodem ubi aliquid fit, non datur prius, nec poſterius, *l. quidam in teſtamento 14. ff. de pecul. leg.* Surd. *de aliment. tit. 9. quæſt. 29. num. 18.*

XLIV

XLVI.

TEMPORALIA ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum. Vide *supra lib.1.sub voce agere.*

XLV.

TEMPORE habili aliquid fieri, vel conferri in tempus habile. paria sunt. Vide *supra lit. P. cap. Paria.*

CAP. IX.
Tergiversatio.

Axioma I.

Tergiversatio est deceptio, & sine tergiversatione notorium dicitur, quod nulla arte celari potest, *cap. ult. extr. de cohabit. Cleric.*

II.

Tergiversari est ab accusatione desistere, *cap. si quem §. notandum 2. quæst. 3.*

CAP. X.
Terminus.

Axioma I.

Termini habiles semper sunt supponendi, *l. adigere 6. §. quamvis 2. de jure patron. l. 1. §. ult. ad SC. Tertull. l. ut gradatim 11. §. 1. de muner. & honor.* Anton. Faber. *C. de muner. patrim. num. 12. gl. ad verb. habent in l. 30. de adopt.* Renneman. *disp. 9. de jure person. th. 14.* idque maximè si in Legibus sint definiti, *l. qui testamento 20. de testam. c. causam quæ 8. de Elect.* Tiber. Decian. *1. respons 55. n. 12.* Termini enim à Lege definiti, contra Legem coangustari non possunt, *l. 15. ff. de pact. dotal.* secundum legem possunt, *l. 21. & l. 38. de Vulgar. substit.*

II.

Qui termini probatorii præfixi prorogationem petit, non tantum ipsam termini assignationem, sed probationem quoque faciendam ratam habere, & eam ratam habendo malle, nulla dubitatio est, *l. fin. C. ad SC. Maced.* Dyn. *ad c. rat habitionem n. 7. de R. I. in 6. per l. 1. §. ita autem 2. ff. si tabula null. extab. §. si vero Novell. de iis qui ingred. ad appell.* petitio enim prorogationis termini probatorii scientis, cum errore careat, nō potest esse sine consen-

ſu, *arg. l. 1. & 2. cum ibi notatis ff. de judic.* Si igitur non eſt abſque conſenſu, utique in id quod prorogatum eſt, & cujus cauſa id prorogatum eſt, conceſſiſſe probabile eſt, *d. l. ult. & c. 1. extr. de judiciis.*

III.

Terminus juris habetur pro peremptorio, *c. oblata 57. c. ſæpe 44. de appellat. l. neme 3. C. de tempor. appell. l. 1.* ubi Bart. *C. de dilat. c. 2. ibi gl. extr. eod.* Iaſon. *ad l. fin num. 6. poſt* Bart. *per ill. text. in verb. plus ſemel, tribui non poteſt, l. oratione 7. in pr. verb. amplius quã ſemel. ibi.* Caſtrenſ. *de ſer.* Bart. *in l. mancipiorum 6. per ill. text. ff. de opt. leg. & in l. ceſſante per ill. text. C. quemodo & quand. jud. & in l. ſi finita §. Iulianum. col. 4. ff. de damn. infect.* Capyz. *deciſ. Neapolet. 81. num. 1.* Mynſ. *obſ. 71. cent. 1.* Cornaz. *Lucens deciſ. 55. num. 1.* Cacher. *deciſ. Pedem. 22. num. 4.* etiam in cauſis ſummariis, Surd. *conſ. 97. num. 19.* Menoch. *conſ. 100. num. 271.* & quidem multo magis quam in ordinariis, Iaſ. *ad d. l. fin num. 11. de dilat. per clem. ſæpe 2. de V. S.* adeo ut ſi intra terminum nihil probatum ſit, is non ſit redintegrandus, Capyz. *deciſ. 82.* eum poſt terminum nemo debeat audiri, *l. ob commiſſa 21. C. ad L. Iul. de adult.* Caſtr. *conſ. 150. num. 3. verſ. præterea major. vol. 1.* tum quia quod tempore determinatum, non debet ulterius porrigi, *arg. l. Imperator 8. ff. de poſtuland.* tum quia lapſo termino parti adverſæ ex eo jus quæſitum eſſe dicitur, *c. de cauſis 4. de off. deleg.* Bart. *in l. 4. ff. de damn. infect.* Dec. *in c. perſonam de appell.* Cravett. *conſ. 167. num. 2.* Vult. 3. *conſ. Marp. 29. num. 73.*

IV.

Terminus contractus non eſt prætergrediendus, *l. 24. depoſ.* neque modus, *l. 1. §. 26. ff. eod.*

V.

Non eſt audiendus qui terminum non vult ſervare, *l. ſcire 13. §. conſequens 4. ff. de Excuſat. tut.* Panorm. *in c. cum nobis de Elect.*

VI.

Terminus non currit, ubi diſputatur ſuper eo: quod adhuc eſt expediendum, *l. ſi cum ipſe 39. ff. de excuſat. tut. l. intra utile 39. ff. de minor.* Natta. *conſ. 172. num. 16. vol. 1* Vult. 3 *conſ. Marp. 29. num. 113.*

VII.

Terminis ſuis ſit quiſque contentus, *cap. ſi quis Epiſcopus 7. quæſt. 1. cap. Eccleſias 13. quæſt. 1.*

VIII.

Terminum ſi quis ſponte recipiat etiam ſine cauſa, ampliori tempore renunciare videtur, *c. quod, 15. extr. de ſent. & re jud.*

IX.

Terminus reo ad comparendum aſſignatus, aſſignatur etiam tacite actori, *c. 1. de dol. & contum. in 6.*

CAP.

CAP. XI.

Territorium.

Axioma I.

Quicquid eſt intra fines territorii univerſalis, præſumitur pleno jure eſſe ejus, cuius eſt territorium, Iſern. *ad cap.* 1. *§. fin. Verb. quidam. col.* 1. *Verſ. ea vero de contr. inter maſcul. & fœm.* Socin. 166. *col.* 2. *Verſ. etiam concluſio.* Ioh. Köppen. *decad.* 48. *num.* 8. Alciat. *de præſumpt. reg.* 2. *præſ.* 3. *cap.* 4. Hieron. de Monte *in tr. de finib. regund. c.* 96. *n.* 2. Weſ. *conſ.* 74. *n.* 34. Iac. Mandos *conſ.* 64. *n.* 70. Roland. à Valle *conſ.* 50. *n.* 39. *Vol.* 3. *per text. in c.* 1. *§. fin. de contr. inter maſcul. & fœm.* Ioh. Gœdd. 3. *conſ. Marpurg.* 33. *num.* 111. Quæcunque enim intra territorii ſepta continentur, ea in fide & patrocinio Domini iſtius eſſe opinione præſumitur, *cap. omnes baſilicæ* 17. *quæſt.* 1. Canoniſtæ plerique in *cap. nimis, de jurejur.* Brun. *conſ.* 34. *num.* 5. Ruin. *conſ.* 22. *lib.* 1. *& conſ.* 13. *numero* 8. *lib.* 9. Roland. à Valle *conſ.* 91. *num.* 17. *Vol.* 2. Craverta *conſil.* 615. 673. 887. *&* 949. Meichſner. *tom.* 3. *deciſ.* 23. *n.* 20. *deciſ.* 33. *num.* 4. 71. *&* 81. *& tom.* 2. *lib.* 1. *deciſ.* 8. *num.* 22. *lib.* 4. Vnde & is qui in toto, fundat ſe videtur etiam in qualiber parte fundatam habere intentionem, arg. *l.* 1. *§.* 4. *ff. de offic. præfect. urb. quæſt.* 8. Menoch. *lib.* 2. *præſumpt.* 100. *per tot.* quamobrem quoties quis ſe fundat in univerſali totius territorii, tunc ſi intentio ipſius ſit falſa in uno, falſa erit in totum: eum in individuo jure territorii eadem debeat eſſe ratio omnium partium, quia non magis vera poteſt eſſe in toto quoad totum, quam in parte quoad partem, quod intellige ſaltem quoad juriſdictionem tantiſper, donec contrarium probetur, quia juris dictio ſolo cohæret, Bald. *in l. à Procuratore, in princ. Cod. de mandat.* Gail. 2. *obſ.* 62. *num.* 9. eum in jure territorii ſe fundare nemo poſſit, cuius prætenſum jus in territorio non eſt univerſale nec informe per Dd. *in cap. animarum de conſtit. in* 6. Roland. à Valle *conſ.* 33. *num.* 4. *Vol.* 3. ubi ait, quod non ſufficit territorium niſi etiam comperat juriſdictio in perſonas, cum territorium ſine juriſdictione eſſe nequeat. Cravett. *conſ.* 673. *num.* 2. *p.* 4. Vnde etiam ducatus, Marchionatus, Comitatus, non tàm de jure communi, quàm etiam ipſa imperii conſuetudine ac obſervantia deſuper atteſtante, vocabulis territorij provinciæ ac univerſitatis æquipollere, ſemperque territorium ſeu corpus univerſale, nec non eiuſdem corporis ſuperioritatem præſupponere ac comprehendere omnia, quæ ſunt intra fines ſuæ univerſitatis *ex l.* 239. *§. territorium. ibid.* Alciat *ff. de V. S. l.* 53. *C. de decur. l. fin. ff. de juriſdict. cap.* 2. *de conſtit. in* 6. *cap. ibi periculum* 3. *§. porrò de elect. in* 6. deducunt Oldrad. *conſ.* 252. *num.* 8. Bald. *in cap.* 1. *de Capitan. qui Cur. Vend. num.* 5. *& in l.* 1. *§. initio. col.* 1. *in fin. ff. de offic. præfect. urb.* ubi refert, quod non dicantur habere territorium, qui habet quid ſpeciale in territorio, quia nomen territorii eſt univerſale quiddam, ſicut hereditas, Tiber. Decian. *conſ.* 123. *num.* 34. *Vol.* 3. Craverta *conſ.* 673. *num.* 1. *&* 2. *p.* 4. *conſ.* 896. *num.* 14. Bald. *conſ.* 326. *num.* 8. *Vol.* 1. quo circa argumentum ab extra ad intra, à continenti ad contentum, à finibus ad territo-

rium rectè procedit, & juſtè infertur, hoc intra fines Comitatus ſitum, Ergo in territorio & **Landsobrigkeit** / Dominorum Comitum, *l. 1. §. 1. ff. de offic. præfect. urb.* Natta *conſ.* 204. *num.* 1. & 2. *Vol.* 1. Ancharan. *conſ.* 310. *n.* 1. Cravetta *conſ.* 882 *num.* 1. 9. imò juriſdictio adeò eſt annexa plantata & radicata territorio, ut ab eo avelli nequeat. Cui iraque territorium quolibet titulo acquiritur, illi etiam juriſdictio territorio cohærens quæritur non ſimplex, ſed merum & mixtum Imperium, regalia item territorio cohærentia. Schrader. *de feud. part.* 10. *ſect.* 3. *num.* 252. Hieronym. de Monte *de finib. cap.* 11. *n.* 18. Bald. *conſ.* 293. *Vol.* 4. Boer. *deciſ.* 227. *num.* 5. 7. *cum ſeq.* Pariſ. *conſ.* 9. *num.* 16. *lib.* 1. Roland à Valle *conſ.* 42. *Vol.* 2. *per tot.* Gylman. *deciſ. Cameral. lib.* 2. *deciſ.* 35. *num.* 36. Molin. *ad conſuetud. Pariſ. tit.* 1. *§.* 68. cum territorium, diœceſis, provincia, diſtrictus, ſint ſynonyma, ejuſdemque ſignificationis, gloſſ. *in cap. Epiſcopi. Verb. diœceſin.* 9. *quæſt.* 2. Alciat. *in d. §. territorium. num.* 49. *ff. de V. S.* Afin. *in prax. p.* 1. *§.* 7. *num.* 7. Spiegel. *ad Gunther. Ligurin. libell.* 5. *Verb. quippe Verum mos.* Cephal. *conſ.* 558. *num* 11. *lib.* 4. Natta *conſ.* 204. *num.* 1. *Vol.* 2. Ancharan. *conſ.* 310. *num.* 1. Cravetta *conſ.* 882. *n.* 1. unde etiam ſi ratione naturali civitati territorium accedat, propter rationem connexitatis is, qui civitatem habet, etiam territorium habere intelligitur, qui autem territorium habet, is procul dubio & juriſdictionem habere præſumitur, Bald. *in l.* 1. *§. inſtit. num.* 12. *de offic. præfect. urb.* ratione potiſſimum ea, quod territorium de pertinentiis & acceſſoriis ipſius civitatis dicatur, Innocent. *in cap. cum ad ſedem. num.* 2. *de reſtit. ſpoliat.* Oldrad. *conſ.* 176. *in fin.* Socin. *conſ.* 74. *num.* 1. *p.* 1. Boer. *quæſt.* 227. *num.* 7. confer Gylman. *tom.* 2. *part.* 1. *Vol.* 1. *num.* 64. qua de cauſa etiam territorium non loco, non ſitu, ſed per actus juriſdictionis ſignandum eſt, Hieronym. de Monte *tract. fin. reg. cap.* 6. *num.* 10. dictum enim à terrendo, *l. pupillus* 239. *§. territorium* 8 *ff. de V. S.* ita ut & ipſe ſonus nominis coercitionis ſuperioritatem inducat, Meichſner. *tom.* 2. *lib.* 2. *deciſ.* 4. *num.* 115. Vietor *in diſp. de cauſ. exempt. Imp. d. concl.* 27.

Limita niſi ſingulari beneficio privilegii aut præſumptionis talia ſceptra libera eſſe teſtatum ſit, *cap. dilectus* 2. *de Capell. Monach.* Bodin. 1. *de Republ. cap.* 9 *num.* 129. Quetta *conſ.* 10. *num.* 2. Symphorian. *tom.* 5. *relect.* 9. *pag.* 28. Tileman. de Benign. *ſyntagm.* 1. *decad.* 2. *Vot.* 6. *num.* 21. ita ut onus probandi in reum exemptum rejiciatur, Matth. Stephan. *lib.* 2. *de juriſdict. part.* 2. *c.* 7. *num.* 76. Mynſ. *conſ.* 16. *num.* 34. allegantique libertatem incumbat probatio, *cap. uxore* 17. *de præſcript. c. cum perſona* 7. *de præbend. lib.* 6. Cravetta *conſ.* 54. *numero* 9. Ancharan. *conſ.* 42. *num.* 1. Symphorian. *tom.* 1. *part.* 1. *tetul.* 2. *Vot.* 1. *num.* 135. & *tom.* 2. *part.* 1. *Vot.* 1. *num.* 113. Vietor *in d. diſput. de cauſ. exempt. Imp. concl.* 27. Unde etiam uniformis poſſeſſio totius territorii debet probari, aliàs per unius & alterius loci inſtantiam corruit totum, cum ad deſtruendam illationem & concluſionem univerſalem ſufficiat in aliquibus ſaltem dare inſtantiam, gloſſ. *in cap. ſicut urgens.* 1. *quæſt.* 1. Iaſ. *in l. creditor. num.* 7 *ff. de oper. nov. nunc.* quamobrem prædicta præſumptio ad loca excepta, & ea in quibus poſſeſſio diſtincti territorii eidemque adhærentium jurium legitimo titulo alteri quæſita eſt, nullatenus extendi poteſt, Felin. *in c. Rudolphus. num.* 17. *extr. de reſcript.* Cravett. *conſ.* 918. *num.* 6. Weſenb. *conſ.*

*conſ.*33. *num.*20. *per cap. cum Epiſcopus 7. de offic. ordin. in* 6. Quo fit ut argumentum à finibus territorii admodum infirmũ ſit, & non valeat ubi dari poteſt inſtantia: non enim omnia quæ ſunt in territorio ejuſdem juris ſunt & rationis, Roland. à Valle *conſ.*46. *num.* 55. & 62. *Vol.* 3. quod itaque dicitur judicem ordinarium extra territorium habere juriſdictionem, illud procedit habitu, quamvis non actu, Iaſon. *in l. fin. num.*14. *limitat.*8. *num.*23. *de juriſdict.* ubi ait, quod in notoriis judex extra territorium eitet, etiamſi non requiratur cauſæ cognitio. Rectè etiam bannum in abſentia fieri extra territorium, quando ferretur pro cauſa damnata habente ortum intra territorium, ſecus ſi pro cauſa orta & otiginata extra territotium, ait Felin. *in cap. fin. numero* 24. *in* 2. *limit. de for. compet.*

II.

Extra territorium & intra territorium eſſe, ſed exemptum ſunt patia, Iaſon. *in l. fin. num.*5. *ff. de juriſdict.* Matth. Stephan. *de juriſdict.* 1. *cap.* 33. *num.*15. Vant. *tit. de def. ord. num.*108. Kniehen. *de jur. territor. c.*4. *numero* 58. Schrader. *de feud.* 2. *p.* 9. *§.*3. *num.*157. Weſenb. *part.*1. *conſ* 30. *num.*17. *per cap. cum Epiſcopus 7. de offic. ordin. in* 6. Ioh. Andr. & Geminian. *in c.* a. *de conſtit. in* 6. Angel. *conſ.*233. Calean. *conſ.*13. Cabedo *deciſ.*10 *num.*3. *p.* 2. Extra territorium enim nec juriſdictio, nec ſubjectio permittitur, *l. fin. ff. de juriſdict. l.*1. *Cod. qui dare tutor vel curator. l.*4. *C. ſi à non competent judic. l.*53. *C. de decur.* Vant. *in tit. de defect. juriſdict. ordin. n.*100. & 107. Anton. de Amatis *deciſ.*50. *n.*1.

III.

Extra territorium ſuum quilibet cenſetur inſtar ſubditi, Alder. Maſcard. *de ſtatut. interprot. concl.*6. *num.*6. alteriuſve privati quoad juriſdictionem, *l.*3. *ff. de offic. præſid.* Acae. Enenekel. 3. *de privileg. cap.* 19. *num.*8. Knichen. *de jure territorii. cap.*4. *num.*3. Gail. *lib.*1. *de P. P. cap.* 16. *num.*28. Vietor *in diſput. de cauſ. exempt. Imper. concl.*30.

IV.

Territoria diverſa ſæpè divetſam naturam faciunt bonorum in iis ſitorum, Bald. *in cap. unic. in fin. num.*3. *de contr. inter maſc.* & *fœmin.* Cyn. *in l.* 1. *C. de ſumm. Trinitat.* Paul. de Caſtro *conſ.* 146. *in fin.* Philipp. Matth. 2. *conſ. Marpurg.* 26. *num.* 143.

CAP. XII.

Terror.

Axioma I.

Terror per ſe eſt injuria, *l.*15. *§.*1. *ff. de injur.* Bart. Angel. Aretin. *in tract. de maleſic. verb. admonuit.* adeo ut juſtam ac inculpatam ſæpè defenſionem gene-

generet, cum primum ictum expectare nemo teneatur, qua de causa ſi territus armis vel gladio venientem percuſſerit, à pœnâ immunis dicitur, *l. ſi quis 3. cum l. ſeq. C. ad L. Cornel. de ſicar.* Bart. *ad l. ſi ex plagis. §. Tabernarium. ff. ad L. Aquil.* Bald. *ad l. ut vim. ff. de juſtit. & jur. & ad l. 1. C. unde vi. & in l. 1. §. cum arietes ſi quadr. pauper feciſſe dicatur.* Panormit. *in c. olim. col. 8. extr. de reſtit. ſpoliat.* Laurent. Kirchov. *d. conſ. 27. num. 7. & conſ. 13. per tot. vol. 2.* Anton. Gomez *c. 3. num 20. var. reſolut. tom. 3.* Tiber. Decian. *reſp. 67. num. 13. vol. 3.* Eoq; ipſo dicitur quis deangustatus, quod ſibi terror armorum vel plagarum ſit illatus *per l. 3. §. qui armati §. ff. de vi armat. l. ſed etſi §. ff. ad L. Aquil. ubi gloſſ. & Bart.* cum ignoretur quouſque offendens ſit progreſſurus, Bald. *in l. 1. C. unde vi. num. 10.*

II.

Terror armorum inducit diſcrimen vitæ, gloſſ. *in l. 1. C. unde vi. & l. 2. C. de Sicar. & 23. quæſt. 3. in ſumma.* ibidemque Archidiacon. VVeſenbec. *1. conſil. 10. num. 48.*

Cap. XIII.

Tertius, jus tertii, extraneus.

Axioma I.

Ius tertii ad excipiendum nihil prodeſt, *l. loci corpus 4. §. competit 7. ſi ſervit. vindic.* ſiquidem jus tertii non poteſt ab alio opponi, ſi ipſe tertius nunquam eâ de re fuerit conqueſtus, Bart. *in l. 2. de except. rei judic.* Roland. à Valle 2. *conſil. 57. num. 10.* Pacian. 1. *de probat. cap. 7. num. 58. & ſeqq. imprimis. à num. 71. & ſeqq.*

II.

Tertius non impeditur jure ſuo uti ex eo, quod alii litigant. arg. *l. cuicunque. §. 1. ff. de Uſufruct.* Oldrad. *conſ. 299. in princ. verſ. & eſt adcendum.* Vult. 3. *conſ. Marpurg. 22. num. 44.* iniquiſſimum enim eſſet alteri per alterum iniquam conditionem inferri, *l. non debet 74. de R. I.* ideoque jus tertii ſemper in omni actu cenſetur eſſe reſervatum, *c. ſi poſtquam 13. de prabend. in 6. c. quamvis 18. de reſcript. in 6. l. impuberi 40. ff. de adminiſtrat. tutor. l. 2 §. merito 10. & §. ſi quis à Principe 16. ff. ne quid in loco publ.* unde etiam nec vitium litigioſi afficere dicitur, Nicol. Milis *in repert. ſuo in lore Gerb. pendente quoad litigantem.* Rota, Roman. *deciſ. 3. num. 2. in fin. in novis. & ibid. additionator, ſub tit. ut lit. pendent.* Lancellot. *de attentat. p. 1. cap. 3. a numero 90. uſque ad num. 153.* & perempta inſtantia vitium litigioſi durat, quoad ipſos litigatores, non etiam quoad tertium, cum in tertium, vel à tertio alienatio facta ſubſiſtat, Bart. *in l. 2.* & ibi Alex. Iaſon. Curt. *C. de edend.* Curt. ſen. *conſ. 72. num. 9.* Pariſ. *conſ. 104. num. 155.* Hieron. Gabr. *concluſ. 52. num. 8.* qua de causa neq; etiam executio rei judicatæ aliquid præjudicat, ſed potius eam

eam impedire poteſt, *l. cum quaritur* 12. *ff. de except. rei jud.* Dd. *in l. à D. Pio. §. ſi ſuper rebus ff. de re judic. & c. cum ſuper* 17. *eod.* Didac. Covar. *pract. quæſt.* 16. *num.* 3. *verſ. tertio ſolet trad.* Menoch. *conſ.* 319. *num.* 1. *vol.* 4 Cephal. *conſil.* 693. *num.* 12. *vol.* 5. Boer. *deciſ.* 79. *num.* 1. Gail. 1. *obſ. pract.* 49. *num.* 5. *& obſerv.* 113. *num.* 12. Weſenb. 2. *conſ.* 100. *num.* 12. ob rationem quod omnis ſententia ſine præjudicio tertii fieri debeat, *d. c. cum ſuper* 17. *extr. de ſenten. & re jud.* nec ea inter alios acta aliis noceat, *l. pennlt. de re judic. t. a. C. res inter alios act.* niſi (1.) quando tertius rem litigioſam acquiſiviſſet, Ioſeph. Ludov. *deciſ.* 26. *num.* 9. vel (2.) ſi ſcientiam litis motæ habuiſſet, Boër. *deciſ.* 79. *num.* 3, de quibus, ut & aliis videatur, Vmm. *in proceſſ. judic. diſput.* 23. *theſ.* 35. *num.* 36.

III.

Sæpè quod quis ex ſua perſona non habet, hoc per extraneum petere poteſt, *l. Ariſto.* 3. *in fine, quares pignor. vel hypothec. dat. obligar. non poſſ. ubi* gloſſ. plurima exempla recenſet, add. & Cujac. *ibid. l. cum hereditas* 55. *de acquirend. hered. l. mulieri & Titio* 74. *de condit. & demonſtrat. l. ſi communem* 16. *quemadm. ſerv. amitt. l. ſi mandavero* 22. *§. ſibi* 3. *mandat.* ubi dicitur, licet nemo rem ſuam per ſe emere poſſit: id tamen poſſe per interpoſitam perſonam, idque tota die fieri, ait Cujac. *ad d. l.* 3. *in Paulo.*

CAP. XIV.

Teſtamentum, Teſtatum, Teſtator.

Axioma I.

Teſtamentum omne validum ac ſolenne præſumitur, gloſſ. *in l.* 1. *C. de fideicommiſſ. & in l. ſi poſt diviſionem.* ibidemque Bart. *C. de jur. & fact. ignor.* Alex. *in rubr. ff. de nov. oper. nunciat. num.* 23 maximè ubi extrinſecus non eſt vitiatū, vel aliqua in parte corruptum, *l. fin. C. de edict. D. Adrian. toll.* Ripa *in l. ſi quis ita. num.* 18. *de V. O.* Dec. *in l. ex hu. n.* 6. *de teſtam. milit. & conſ.* 324. *num.* 2. Vult. 1. *conſ. Marp.* 29. *n.* 25.

II.

Teſtamentorum favor tantus eſt, ut in dubio pro validitate eorum ſit judicandum, *l. ſi pars* 10. *ff. de inoffic. teſtament. l. in ambiguis* 85. *de Reg. Jur. l. ſunt perſonæ* 43. *de religioſ.* Dd. *in l. in teſtamentis, de Reg. Jur.* Regn Sixti in. 1. *conſ. Marpurgenſ.* 11. *num.* 6. Optima enim illa eſt ratio, quæ pro conſervanda ultima voluntate, & tuendo teſtamento aſſumitur, *l. nullis* 28. *Cod. de Epiſcop. & Cleric.* Matth. Weſenbec. 2. *conſ.* 85. *num.* 47. cum nihil magis quam illud humanitati conveniat, *l.* 1. *Cod. de SS. Eccleſ.* & publicè intereſſit, juxta Signorol. *conſ.* 210. ut teſtamenta conſerventur, *l. vel negare* 5. *ff. teſtament. quemadmod. aper.* Tiber. Deeian. *reſponſ.* 70. *num.* 1. *vol.* 3. etiam

quoad filiorum excluſionem Iacob. Menoch. 4. *de præſumpt.* 1ᶜ. *num.* 11. Tiber. Decian. *reſponſ.* 35. *num.* 1. *Vol.* 1. Bald. *in d. l.* 1. *C. de SS. Eccleſ. l.* 2. *in fin. ff. ſi quis à parent. manumiſſ.* Dec. *conſ.* 11. *in princ. & conſ.* 426. *num.* 2. *conſ.* 635. *num.* 11. nec recipienda perniciosa illa ſubtilitas, per quam teſtamenta contra utilitatem publicam ſubverterentur, Signorol. *conſ.* 159. *per l. fin. C. de inſtitut. & ſubſtitut. l. quidam* 5. *Cod de neceſſar. hered. inſtit. l. cum quæſtio* 13. *C. de legat.* Zaſ. *conſ.* 12. *num.* 33. *Vol.* 1. quippe quod improbus eſſe putetur, qui quamlibet voluntatem reſcindere nititur, *d. l. nulli* 28. *C. de Epiſcop. & Cleric.* Quamobrem cum in dubio veriſimilius eſſe debeat, teſtatorem actum validum potius, quam fruſtratorium facere voluiſſe, *l. ſi quando* 109. *ff. de legat.* 1 *l. quoties* 12. *ff. de rebus dub. l. in teſtamentis* 12. ubi gloſſ. Bart. Dec. *ff. de Regul. Iur.* idem Dec. *ad cap. quoniam. extr. de offic. delegat.* Zaſ. *conſ.* 18. *num.* 39. *Vol.* 2. Felin. *in cap. cautio. n.* 39. *extr. de fid. inſtrument.* Iaſon. *ad l cum quidam. num* 9. *ff. de liber. & poſthum.* Chriſtoph. Herdeſian. *conſ* 39. *num* 173. *Vol.* 1. *Conſ. Var. ICtor.* utique etiam interpretandus erit, ut non contra, ſed pro teſtamento, non ſolum quid præſumamus, ſed etiam judicemus, *d. l. in teſtamentis. d. l. quoties* 12. VVeſ. *Vol.* 2. *conſ.* 85. *num.* 47. *& conſ.* 88. *num.* 12. Tiber. Decian. *d. reſponſ.* 35. *n.* 1. *Vol.* 1. Iacob. Menoch. *conſ* 544. *num.* 4. *& lib.* 4. *de præſumpt. p.* 1. *præſ.* 10. *num.* 11. Zaſ. *Vol.* 1. *conſ.* 12. *num.* 33. idque tum (1.) quod cauſa teſtati ſit favorabilior cauſa inteſtati, Gloſſ. Decius & Dd. *in l. quemadmodum, de Reg. Iur. & in l. quamdiu de acquir. hered.* & interſit hominis teſtatoris, ejuſdemq; honos ſit, ut potius cum teſtamento, quam ſine teſtamento decedat, *§.* 1. *Inſtitut. qui manumitt. non poſſ. l. & quæ* 6. *de interrogat. act.* tum (2.) quia homini mortuo nihil magis debeatur, quam ut voluntas eius conſervetur. *l* 1. *C. de SS. Eccleſ* ediverſo autem pœna teſtatoris ſit, teſtamenta invalidari, *l. ult. C. de poſthum. hered. inſtit. l.* 32. *C. de inoffic. teſtament.* Ruin. *in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. num.* 92. *de liber. & poſth.* Pantſchman. 2. *quæſt. pract.* 21. *num.* 43. Corn. *Vol.* 4. *conſ.* 53. *n.* 3.

Limita hæc quidem procedere in dubio, non quando de nullitate teſtamenti manifeſto conſtat. Quod enim ipſo jure nullum eſt, nemo poteſt in alterius præjudicium convalidare, Menoch. 4. *præſumpt.* 10. *n.* 18. Mantic. 2. *de conject. ult. Volunt. tit.* 9. *n.* 1 Boſold 1. *conſ.* 204 *n.* 29 *&* 30.

III.

Teſtamenta perfectionem primum ſumunt à die mortis teſtatoris, *leg omnium* 19 *C. de teſtam* Menoch. 329. *num.* 5. Camill. Borell. *conſ.* 36 *numero* 18. *per l.* 4. *ff. de adim. legat. l* 1. *ff de teſtament. l.* 1. *ubi Dd C. de SS. Eccleſ.* Carpzov. *p.* 1. *conſtitut.* 28. *defin.* 8. *num.* 3 quia abſurdum, quod ſuperſtitis hereditas adiri poſſit, *l. qui ſuperſtitis* 94 *ff. de acquirend. hered.* neque etiam ea ad heredem tranſmittatur, cùm delata viventis hereditas dici nequeat, nec tranſmittatur, niſi ſit delata, Tib. Decian. *reſp.* 7. *num.* 111. *Vol.* 1. *reſp.* 46. *numero* 148. *Vol.* 2. poſt Bald. *in l. Deo nobis. C. de Epiſc. & Cleric. per l. Sentre* 84. *de acquir. hered. l.* 1. *Verſ. ſi tamen hereditatem non recuſant. C. de his qui ante aperi. tab. teſtam.* Ioh. Gœdd. 1. *conſil. Marp.* 25. *n.* 35.

IV. Te-

IV.

Teſtamenti facultas nemini eſt auferenda, *l.* 15. *& ult. C. de pact. l. habeat* 1. *Cod. de SS. Eccleſ. l.* 61. ubi Bart. *in pr. ff. de V. O.* ne quidem ſingulari Principis privilegio, *l. ex facto* 43. *in princ. verſ. etenim iniquum. ff. de vulg. ſubſtitut.* Carpzov. *part.* 3. *conſtitut.* 7. *defin.* 4. *num.* 2. qua de cauſa etiam nec is prohiberi dicitur, qui nihil in bonis habet, *l.* 3 *ff. ad L. Falcid.* Eſi enim prorſus teſtandi non ſit facultas, eum nihil de quo teſtatur ſuperſit. Vaud. 1. *variar. quaſt.* 31. inde tamen propriè loquendo libera teſtandi facultas non tollitur, cum regula hactenus tantum vera ſit, ut qui bona habet, quaecunque conventione vel pacto ne de iis diſponat, vel ne à diſpoſitione ſemel facta recedat, conſtringi non poſſit, Carpzov. *part.* 2. *conſtitut.* 12. *defin.* 26. *num.* 6. Poteſt etiam regula intelligi, ut procedat ſcil. directo, ſecus vero indirecto & per conſequentiam, *l. ſi arrogator* 22. *de adopt.* Carpzov. *p.* 3. *conſtit.* 71. *defin.* 4. *num.* 7.

V.

In teſtamento nemo cavere poteſt, ne leges in ſuo teſtamento locum habeant, *l. nemo* 55. *ff. de legat.* Carpzov. *p.* 3. *conſtit.* 3. *defin.* 9. *num.* 3. quia ut I. C. nec ex praetorio, nec ex ſolenni jure quiequam ex privatorum conventione immutandũ eſt, *l. nec ex praetorio* 27. *ff. de R. I.* nec & juri publico, cujus eſt teſtamenti factio, *l.* 3. *de teſtam.* privatorum conventio derogare nequit, *l. jus publicum* 38. *ff. de pact. l. neq; pignus* 45. *§.* 1. *ff. de R. I.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 34. *num.* 26. Qua de cauſa non ex cogitatione aut propoſito teſtatoris, ſed ex regulis juris ſtatuendum eſt, an teſtamentum formam habeat perfectam nec ne. arg. *l.* 4. *ff. qui teſtam. facer. poſſ.* Dauth. *in tract. de teſtam. in defin. teſtament. n.* 16. ideoque teſtamentum publica forma deficiens valere vel pro teſtamento reputari non poteſt. Dauth. *ad l. teſtands* 13. *num.* 4. *& ad l.* 16. *C. de teſtam.* Caſtr. *ad d. l. teſtands. n.* 3. poſt Bald. Bart. & Salicet. Franc. Tort. Cremenſ. *conſ.* 19. *n.* 88. *Vol.* 3. *Var. Ctor.* Gœdd. 3. *conſ. Marp.* 28. *n.* 28.

VI.

Teſtamentum eſt quid individuum, *l. furioſum* 9. *C. qui teſtam. fac. poſſeſſ.* Bart. & Dd. *in l. ſi is qui teſtamentum. & in rubr. ff. de legat.* 1. Cavalc. *deciſ. Fiſcan.* 4. *num.* 17. *p.* 3. Intellige ſcil. quoad ſui formam, Ruin. *conſ.* 5. *num.* 3. *Vol.* 3. Burſat. *conſ.* 370. *num.* 40. ideoque vires ſuas ab ultimo puncto capere dicitur, juxta Bald. & Imol. *in d. l. ſi is qui teſtamentum.* Socin. ſen. *conſ.* 92. *num.* 3. *Vol.* 3 Iaſ. *conſ.* 9. *n.* 1. *in pr. verſ. item teſtamentum.* qui ſubjungit rationem, quod nihil dicatur factum, ad quod faciendum aliquid ſuperſit, Herman. Vult. 3. *conſ. Marp.* 29. *n.* 128.

VII.

Teſtamentum non eſſe factum, aut eſſe quidem factum, ſed nulliter, procedunt à pari, *pr. Inſt. de hered. qua ab inteſtat.* Cephal. *conſ* 585. *n* 73. *Vol.* 4. Decian. *conſ.* 46. *Vol.* 2. ac proinde teſtamenta inutilia, ſive nulla abuſivè teſtamenta dicuntur, *l.* a. *§.* 1. *ff. quemadm. teſt. aper.* Natt. *conſ.* 468. *n.* 8. *Vol.* 3.

VIII.

Teſtamentum ex ſolius teſtantis, non etiam alterius arbitrio dependere debet. *l. illa inſtitutio* 32. *& l.* 68. *ff. de hered. inſtit. l.* 19. *verſ. Voluntas. C. de teſtament. l.* 52. *de condit. & dem.* Bald. *in l. executorem. num.* 4. *de executione rei judic.* Dec. *conſil.* 494. *num.* 6. Pariſ. *conſil.* 38. *num.* 40. *lib.* 3 Barthol. Socin. *ad l.* 2. *n.* 3. *ff. de Vulg. ſubſtitut.* Gœdd. 3. *conſ. Marp.* 28. *n* 38. Bald. *in l.* 1, *col. pennult. Verſ. juxta hæc quæro. C. de SS. Eccleſ.* Angel. *conſ.* 201. *in pr.* Calcan. *conſ.* 107. *col. penult.* Carpzov. *p.* 3. *conſtitut.* 5. *defin.* 19. *num.* 1. quod procedere nedum in inſtitutione heredis, ſed etiam in legatis *ex l. captatoria* 64. *ff. de legat.* 1. *l. nonnunquam* 52. *ff. de condit. & demonſtrat. l.* 1. *ff. de his quæ pro non ſcript. habentur*, docet Pariſ. *conſ.* 89. *n.* 42. *&* 43. *Vol.* 3. adeo ut voluntas illa quæ ab alieno dependet arbitrio, vel quæ aſtu captata fuit, dicatur eſſe captatoria, atque ideo invalida & nulla, *l. captatoria* 70. *ff. de hered. inſtit.* etiam in teſtamento militis *l. captatoria* 15. *C. de teſtam. milit.* ibidemque Iaſon. *num.* 1.

Limita I. non obtinere in teſtamento conjugum, ſi enim conjugali amore & verborum lenociniis alter alterum inſtituat, teſtamentum non vitiatur, dummodo metus abſit, *l. fin. ff. ſi quis aliquem teſtam. prohib.* ibidemque Bart. *num.* 16. *l. fin. C. eod. testul.* & ibi. Bart. *num.* 1. Caſtr. *num.* 1. *in fin.* Gail. 2. *obſerv.* 117. *n.* 4.

Limita II. in iis legatis, quæ per modum conditionis in alienum arbitrium ſeu ex alieno arbitrio poſſunt conferri, *l.* 1. *§.* 1. *de legat.* 2. *& l.* 43. *§.* 2. *de legat.* 1.

IX.

In teſtamentis ſunt pleraque quæ ſubaudiuntur, Cujac. *in recitat. ad l.* 67. *de legat.* 2. παρυποκλιμένα, i. e. quæ ſubaudiuntur & ſubintelliguntur, ut Grammatici dicunt: quæ quidem ut in narrationibus (quas breves eſſe oportet) Rhetores omitti jubent, quod ſatis per ſe intelligantur: ita omiſſa teſtamentis facilè ſupplentur, nam & teſtamenta brevitatem amant, *l.* 1. *§.* 1. *l. ſi ita quis heres.* 74. *de hered. inſtit.* juxta illud Iuvenalis *Satyra* 1.

Qui ſe cautum atque beatum.
Exiguis tabulis & gemina fecerat una.

X.

Teſtamentum non poteſt pendere ab incerto eventu, Bachov. *ad VVeſ. num.* 6. *de injuſt. rupt. & irrit. teſtam.*

XI.

Teſtamenti verbis tenaciter eſt inhærendum, nec in illis locus eſt concedendus interpretationibus longius accerſitis & conjecturatis, *l. generali capite* 32. *§.* 3. *& 4. de Uſufruct. legat.* Simon de Prætis *tractat. de Interpret. ultim. Volunt. l.* 1. *ſolut.* 1. *num.* 6, *dub.* 2. *col.* 2. Alvarad. *de conjectur. ment. defin. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 2.

XII. Te-

XI.

Testatores plerumque abusivè loquuntur, nec propriis vocabulis ac nominibus semper utuntur. *l.* 69. *de legat.* 3.

XII.

Testatoris suprema voluntas pro lege servanda, *c.* 2. *vers. dissonat Auth. de Nupt. Novell.* 22.

Limita non procedere, si aliquid contra jus vel Legem disponat. text. notabilis, *in l. quidam in fin.* 27. *ff. de Condit. instit. l. conditiones* 9. *eod.* & in terminis *Novell.* 48. *in præfat.* non enim statuere potest ut LL. non habeant locum in suo testamento, *l. nemo* 55. *de legat.* 1. Bald. *in l. unic. n.* 8 & 10. *C. de his quæ pœn. nomin.* ubi dicit generale esse in fraudem legis apposita non valere, vid Gail. 2. *obs.* 149. *§.* 2. *vers. non obst. & supra axiom.* 5. sed potius testator suam voluntatem conformare cum jure communi præsumitur, *l. quaro.* 54. *§ inter locatorem* 1. *locati l. quidam cum filium* 132. *de V. O.* Socin. *in l. cum filiofam.* 11. *num.* 29. & 123. *de legat.* 1. Ciavett. *ibid. in p.* 3. *num.* 51. Dd. *in l. heredes mei* 57. *§. cum ita l. ad SC. Trebell.* Ingolstadiens. *apud* Besold. 1. *cons.* 5. *num.* 30. *& seqq. item cons.* 12. *num.* 62.

XIII.

Testati causa regulatur à causa intestati, *gl. in l. cum ita §. in fideicommiss. ff. de legat.* 3. Corn. *cons.* 131. *vol.* 2. Ruin. *cons.* 144. *num.* 13. *vol.* 3. Paris. *cons.* 37. *num.* 42. *& cons.* 59. *num.* 16. *vol.* 2. Alciat. *resp.* 96. *n.* 34. Vult. 1. *cons. Marp.* 29. *num.* 95. ac proinde ad heredes potius quam legetarios pertinet: ita ut etiam legata summo Principi (cujus aliàs favor est maximus) facta, ejusmodi extensione non fruantur, Roland. à Valle. 3. *cons.* 16. *num.* 30. *& seqq.*

XIV.

Testandi facultas extendi, non restringi debet, *l. cum duobus* 52. *§. idem respondit 9. ff. pro soc. & l. fin. ubi Dd. C. de pactis.* Socin. *cons.* 72. *col. fin. & cons.* 107. *num.* 34. *vol.* 3. ratio quia in testamentis voluntates testantium plenius interpretamur, *l.* 12. *de R. I. l. Voluntatis* 7. *C. de fideicomm.* ut enim quis de rebus ipsis testandi habet facultatem, ita etiam quodvis onus rebus suis in testamento imponere potest, Bart. *in reper. Auth. ingressi C. de SS. Eccles.* Iason. *in l. filiusfam. §. Divi Iect.* 1. *num.* 43. *ff. de legat.* 1. ipsique conditionem adjicere pro libitu, *l. in conditionibus primum* 19. *ff. de Condit. & demonstr. l. cum quæsito* 13. *C. de legat.* in tantum ut procedat etiam contra piam causam. Potest enim testator facere, ne res sua ad piam causam deveniat, *c. Verum* 4. *de Condit. appos.* ita etiam dicimus conditionem bonis suis à testatore adjici posse, nec alienentur in Ecclesiam, *l. fin. C. de revocad. donat.* cum patri cõcessum ita disponere de bonis suis prò arbitrio, dùmodo liberis legitimâ relinquat, *l. parentibus* 8. *C. de inoffic. testam. Auth. novissima C. eod.* Iohan. de Anania. *cons.* 29 *dub.* 4 Castr. *cons.* 35. *vol.* 1. Paris. *cons.* 93. *n.* 4. *vol.* 2. Cephal. *cons.* 117. *n.* 6. *lib.* 1. Vnde etiam in arbitrio patris est, uni ex liberis re-

linquere plus quam alteri, cosque ex portionibus inæqualibus instituere salva tamen legitima Castr. & Iason. *in d. l. parentibus. & in l. hâc edictali C. Cod. de secund. nupt.* Bald. *consil.* 80. *Volum.* 5. Alex. *consil.* 82. *in fin. Vers. non obstat. Vol.* 4 Dec. *cons.* 246. *n.* 2. *& cons.* 6. *vol.* 2. *num.* 4. idque non tantum in testamento solenni, sed etiam imperfecto inter liberos facto, *l. fin. C. famil. hercis. l. si filius* 29. *§. si pater* 3. *l. qua pater* 50 *ff. eod.* Castrens. *in Auth. qua inter liberos Vers. sed quaro ponamus quod pater C. de testam.* Cuman. *cons.* 113 *Vers. pro parte Vero affirmativa*, Socin. *cons.* 24. *Vol.* 3. Nat. *cons.* 622. *Vol.* 3. Paris. *cons.* 34. *num.* 50. *Vol.* 2.

Limita nisi testator ipse strictè loquatur, eo enim in casu & stricte debet intelligi, *l. uxorem.* 29. *ff. de manumiss. testam. l. fideiussores Magistratuum* 68. *de fideiussor.* Bald. *in l. ult. num.* 1. *ff. de posthum. hered. instit.* Mascard. *de probat. concl.* 136. *num.* 3. quod enim testator non dixit, nec nos dicere debemus, *l. si servum* 71. *§ non dixit* 5. *ff. de acquir. hered. l. de pretio* 8. *ff. de publician. in rem act. l.* 2. *C. si quis alteri vel sibi* Mascard. *de probat. concl.* 1280. *num.* 20. nec quod non loquitur, velle præsumitur, *l.* 1. *§.* 11. *Vers. sin autem deficientis C. de Caduc. tollend.* Dec. *cons.* 36. *num.* 3. *& cons.* 89. *num.* 2. Parisi. *cons.* 3. *num.* 18. *Vol.* 3. Roland. à Vall. *cons.* 51. *num.* 8. *Vol.* 3. Mascard. *de probat. concl.* 1343. *num.* 1. Regner. Sixtin. 2. *cons. Marp.* 13. *num.* 31.

XV.

Testamenti factio voluntariæ est jurisdictionis, *gl. in l. testamenta Verb. solent. C. de testam.* Matth. Wesenbec. *in parat. ff. qui testam. facere poss.* Vult. 1. *cons. Marp.* 34. *num.* 11. Carpzov. *part.* 3. *const.* 3. *defin.* 13. *n.* 4.

XVI.

Testamenta difficilius, quam Codicilli sustinentur *l. fin. ff. de Codicill.* Ioh Gœdd. 3 *Marp.* 28. *num.* 39.

XVII.

Testandi libertatem non impedit juramentum appositum, *l. pactum* 15. *l.* 7. *l. licet.* 19. *l. fin. C. de pact. l. pactum* 3. *C. de collat.* Bart. *in l. si quis in principio delegat.* 1. Oldrad. *cons.* 127. Bald. *in l.* 1. *C. de SS. Eccles.* Salicet. *in l. sanctimus de testament. ubi* Iason. *n.* 8. Ioh. Andr. *in c. cum semel. de R. I. in* 6. *& c. ultima Voluntas.* 13. *q.* 2. Bald. *cons.* 148. *Vol.* 1. Iason. *in l. si convenerit de jurisdict. omn. judic.* And. ab Exea. *in rubr. de pact. num.* 524. Guiliel. Maynet. *in l. quamdiu num.* 117. *& in l. nemo potest* 73. *de R. I.* Francisc. Mantic. *de conjectur. ultim. Volunt. lib.* 6. *tit.* 2. *num.* 2. *& 21. & lib.* 12. *tit.* 8. *num.* 20. Ioseph. Ludov. *decis. Perus.* 82. *num.* 12. *lib.* 2.

XVIII.

Testatorum voluntates non debent in suspenso manere, *l. fin. Commun. prad.* Wesenb. *in parat. de pen. legat. n.* 2. *Gid. infr. lib.* 19. *cap. Voluntas.*

XIX.

Testatoris factum cum facto judicis vel legis fæpè æquiparatur, *l. non*

est

eſt mirum 26. *ff. de pignor. act. l. ſolent.* 3 *ff. de alim. legat l.* 2. *C. de diſcid. inter.* vnde & à judice ad teſtatorem bonam eſſe illationem apparet, *ex l.* 1. *§. ſi pupillus.* 6. *verſ. ergo de ration. diſtrah. l. qui teſtamento* 20 *§. eum qui* 5. *ff. de teſtam.* confer & Vaſq. *lib.* 2. *contr.* 27. *num.* 9.

X X.

Teſtatoris in diſponendo poteſtas major eſt quam ſtatuti Dec. *conſ.* 11. *num.* 9. *verſ. non obſtat.* Clavett. *conſ.* 174. *num.* 6. Phil Matth. 1. *conſt. Marp.* 20. *num.* 6.

X X I.

Teſtamenta & ultimæ voluntates ſunt favorabiles, *l.* 1 *C. de SS. Eccleſ.* Fulgoſ. *conſ.* 98. *num.* 1. Mandel. *conſ.* 109 *num.* 10. Ideoque & gratia conceſſa ad teſtandum favorabilis eſſe cenſetur, Dd. *in c. fin. de ſimon.* Marq. Freher. *de feud. lib.* 2. *q* 7. & teſtamentorum cauſa non minus favorabilis reputatur, quam libertatum & matrimoniorum. *c. fin. extr. de ſent. & re judic.* Fulgoſ. *conſ.* 98 *n.* 2. hinc teſtati cauſam favorabiliorem eſſe, quam cauſam inteſtati, *ex l. Gallus* 29. *§. quid ſi* 15. *de liber. & poſthum.* reſpond. gl. Dec. Cagnol. *in l. quamdiu ff. de R. I.* Vult. 1. *conſ. Marp.* 34. *num.* 20. Bald. *in l.* 3. *de bon. poſſ. contr. tab.* Fulgos. *conſ.* 98. *num.* 57. adeò ut ſi licentia teſtandi conceſſa ad plura teſtamenta, eò extendatur, ut cauſa inteſtati ceſſet. Alban Card. *quæſt.* 48. *in fin.* hanc etiam cauſam ultimarum voluntatum favorabiliorem quam contractuum *ex l. in teſtamentis* 12. *de reg. jur.* deducunt Dec. *in l. pactum quod dotale num.* 6. *C. de pact* Decian. *reſp.* 55. *num.* 10. *Col.* 2. & *Col.* 1. *reſp.* 35. qua de cauſa ſtatutum obligationem prohibens ad teſtamentum vel actum diverſum, Imol *in l. is cui de V. O.* ubi Alex *num.* 4. Burſat. *conſ.* 32. *num.* 23. vel ad donationem inter vivos non extenditur Aretin. *conſ.* 54. Burſat. *conſ.* 32. *num.* 24. ideoque ſtatutum, quod prohibet fieri, contra eum non habere locum in teſtamenti factione, concludunt Bald. *in l. teſtamentum ubi gl. C. de teſtam. inter.* Dd. *in l verba contraxerunt de V. S* Iacob. Concennat. *quæſt. jur. lib. c.* 17. & alienatio prohibita ad cauſam teſtati, etiamſi in pœnam contractus annulletur, non extenditur, Bart. & Dd. *in l. pero §. fin de legat.* 2. *enm cumulatis*, à Burſato *d. conſ.* 32. *num.* 26.

X X I I.

Qui teſtamentum ſemel approbavit, is id poſtmodum impugnare non poteſt. *l. Papinian.* 8 *§ ſi conditioni* 10 *ff de inoff. teſtam.* Iul. Clar. *in §. teſtam. num q.* 43. *num.* 3 Ancharan *conſ.* 242. *col.* 2. Pariſ. *conſ* 61. *num.* 42. & *conſ.* 68. *num.* 20. *Col.* 3. Cravett. *conſ.* 101 *num.* 4. *Col.* 1 & *conſ.* 274. *num.* 7 & 8. *Col.* 2. Burſat. *conſ.* 355. *num.* 49. *Col.* 4. *Dd. in l. Pomponius ff. de negot geſt.* Henric. Venth. *conſ.* 22. *num* 4. *Col* 1 *conſ. Germ.* quod non tantum ad ipſum approbantem, verum etiam ad ejus ſucceſſorem quamvis ſingularem extendunt, Ripa *in l. ſi aliquam. num.* 42. *ff. de acquir poſſeſſ.* Grat. *conſ.* 37. *num.* 12. *Col.* 2. è diverſo qui teſtamentum impugnavit, ſeſe ex eo poſtea juvare non poteſt, Dd. *in l. poſt legatum ff. de his quib. ut indign* Aretin. *conſ.* 96. *col. pen.* Burſat. *conſ* 234. *num.* 47. *lib.* 3. Vult. 1. *conſ. Marp.* 29. *num.* 117.

XXIII.

XXIII.

Teſtamento poſteriore imperfecto ſuperius perfectum non rumpitur, *§. poſteriore & §. ex eo Inſt. quib. mod. teſtam. infirm.* ratio quia primum perfectum per ſecundum eodem modo diſſolvi debet, quo primum colligatum erat. *l. nihil tam naturale 35 ff. de R. I.* Laurent. Tennin. *in tract. cautel. cautel. 262. num. 1.*

Excipe niſi poſt primum teſtamentum decennium lapſum fuerit, tunc enim concurrente voluntate contraria minus ſolenni & tribus idoneis teſtibus apparente ſuperius ipſum tollitur, *l. ſancimus 27. C. de teſtam.*

XXIV.

Teſtamentum juratum cenſetur habere clauſulam derogatoriam Ioh. Andr. *in reg. quod ſemel. in Mercur.* Bart. *l. ſi quis in principio de legat. 1. & in l. omnes populi in 3. quæſtione principali de juſtit. & jur. allegat.* à Curt. juniore *conſ. 26. num. 5.* Bald. *in l. ſancimus. C. de teſtam.*

XXV.

Teſtamentum ſæpe prædicatur de ſuis ſpeciebus Bart. *in l. ſcire debemus de V. O.* & cenſetur à genere diviſum, neque ſub nomine generis venit *l. qui ſitum 12. §. fin. de fundo inſtructo ubi gl.* Alex. *conſ. 140. Vol. 5.* Simon de Prætis *conſ. 127. n. 5.* hinc cum teſtamentum dupliciter conſideretur vel reſpectu formæ, vel reſpectu plurium contentorum, ideoque quo ad prius, unum tantum teſtamentum dicitur, quamvis in eo ſint plura capita & plures diſpoſitiones, *l. ſi is qui 25. de teſtam. l. cum antiquitus 28. C. eod.* quoad poſterius, tot teſtamenta pethibentur eſſe, quod in eo ſunt diſpoſita. Pantſchman. 2. *q.* 13. *n.* 31.

XXVI.

Teſtamentum debilius debet cedere validiori & firmiori, *c. ſi duo ex tribus 3. ubi Canoniſta. de offic. deleg. in 6. c. cum non ſit,* ubi Panorm. *extr. de decim. cap. prudentiam 21. de offic. deleg. ubi gl. c. poſt translationem de renunc.* Felin. *in c. nonnulli num. 2. etre fin. de reſcript.* Andr. Tiraq. *in tract. de utroq; retract. §. 1. gl. 7. num. 82.*

XXVII.

Dato pari favore in utroque teſtamento, poſteriori ſtandum eſt. *gl. in §. & ſiquidem in Auth de imperfect. teſtam. in verb. perfecta.* Hyppolit. Riminald. *conſ. 278. nobilis & honeſta num 72.*

XXVIII.

Teſtamenta uſque ad mortem minui, corrigi, mutari & revocari poſſunt, *c. ultima voluntas 23. q. 2 l. omnium 19. C. de teſtam. l. ſi quis 6. C. qui teſtam. fac. poſſ. l. cum hic ſtatus 32 §. pœnitentiam 3. de donat inter vir & uxor. l. 4. de adempt. in legat.* Sid. *infr. lib. 19. c. voluntas.*

XXIX.

Teſtator videtur minus gravere heredem quam fieri poſſit, *l. unum ex familia*

familia 67. *§. ſi rem* 8. *de legat. l. nummis* 75. *ff. de legat.* 3. *l. cum* 38. *§. ſcio* 6. *l. ſi ita ſcriptum ſit* 46. *§. ff.* 1. *de legat.* 1. *ſemper in obſcuris*, 9. ubi Dec. *n.* 2. *ff. de R. I.* Ioh. Gœdd. 3. *conſ. Marp.* 33. *num.* 430. Afflict. *deciſ.* 44. *num.* 18. imò potius tolleratur legatum invalidum, quam quod teſtator cenſeatur gravare heredem. Cravett. *conſ.* 32. *n.* 5. *&* *conſ.* 149. *num.* 15. *lib.* 1. Pantſchman. 2. *quæſt.* 6. *num.* 47.

XXX.

Teſtator qui non addit quod addere potuiſſet, noluiſſe videtur, *c. per incorporalia* 2. *Verſ. unde ſi circa translationem id fieri extr. ibiq;* Bald. *Vol.* 2. *de tranſlat. Prælat. c. ad audientiam* 12. *extr. de decim.* Alex. *conſ.* 5. *num.* 5. *V. ſi enim Voluiſſet lib.* 3. *per l. unic. § ſin autem deficientis C. de Caduc. toll.* qua de cauſa etiam is qui teſtamentum facere cum poſſet, non vult, creditur ſua ſponte heredibus legitimis hereditatem vel bonorum poſſeſſionem relinquere. Vnde etiam & fideicommiſſa in Codicillis ab inteſtato relicta valent perinde atque ſi eos, ad quos legitima hereditas vel bonorum poſſeſſio perventura eſt, teſtamento heredes ſcripſiſſet. *l.* 3. *eod. tit.* Cujac. in Iuliano *pag.* 288.

XXXI.

Teſtator ſi ſe ipſum declarat, non eſt opus alia declaratione Bald. *in Auth. niſi rogati col.* 2. *Verſ. & per hoc ſolvitur C. ad Trebell.* Pariſ. *conſ.* 1. *num.* 29. *conſ.* 3. *num.* 53. *conſ.* 4. *num.* 11. *lib.* 3. Decian. *reſponſ.* 88. *num.* 16. *Vol.* 2. Regner Sixtin. 2. *conſ. Marp.* 21. *num.* 80.

XXXII.

Teſtator non præſumitur ſe fruſtra teſtari voluiſſe, *l. quoties* 2. *ff. de rebus dub. l. ſi quando* 109. *ff. de legat.* 1. Signorol. de Homodeis *conſ.* 2. *num* 16. *conſ.* 90. *num.* 36. Soein. jun. *conſ.* 71. *num.* 16. *lib.* 1. aut aliquiquid voluiſſe poni in poſtremo ſuo actu, quod ipſum inutilem & irritum redderet, *l. eum* 38. *§. ſi. Titius.* 2. *Verſ. ſe fundus l. cum ſervus cum ibi not.* per Barr. *ff. de legat.* 1. *l. qui quatuor* 30. *§. qui heres, l. patronus* 35. *§. Codicillis. ff. de legat.* 3. Pariſ *conſ.* 72. *n.* 93. *Vol.* 2. Bertrand. *conſ.* 264. *in pr. Vol.* 2. Cravett. *conſ.* 161. *num.* 3. Weſenb. 2. *conſ.* 85. *num.* 41.

XXXIII.

De rebus alienis nemo poteſt teſtari *auth ingreſſi C. de SS. Eccleſ. l. conficiuntur* 8. *§. ſi poſt* 3. *ff. de jur. Codicill. & ibi gl.* Iaſon. *in rubr. C. qui teſtam. fac. poſſ.* teſtamentum enim fit de rebus propriis, per ea quæ refert Schurff. *conſ.* 85. *num.* 7. *cent.* 1. unde & in dubio de ſuis quis potius bonis, non de alterius teſtari voluiſſe præſumitur Bart. *in l. Codicillis §. inſtituto ff. de legat.* 2. Dec. *conſ.* 378. *n.* 1. facit *l.* 1. *C. de SS. Eccleſ.* & difficilius teſtator de rebus heredis ſui, quam de ſuis propriis diſponere voluiſſe dicitur. Bald.

conſ. 239. *& vnſ. mod quæritur vol.* 2. Cravett. *conſ.* 144. *num.* 8. *Menoch. conſ.* 86. *num.* 1. *& 2. lib.* 1.

XXXIV.

Teſtatus pro parte & pro parte inteſtatus nemo decedere poteſt, *§. hæreditas 5. in fin. Inſt. de hered. inſtit. l. pen. §. filiusfam. ff. de Caſtrenſ. pecul. l. quamdiu* 89. *in fin. ff. de R. I. l. jus noſtrum* 7. *ff. eod.* Quemadmodum enim defunctus duo patrimonia habere non poteſt, *l. juris peritos* 30. *§. 1. de Excuſat. tut. l.* 141. *§. 1. ff. de R. I.* Hyppollit à Collib. *ad l.* 7. *ff. de R. I.* cum natura non patiatur, ut duo pugnantia veluti teſtatus & inteſtatus in eodem homine eeu ſubjecto concurrere poſſint. Phil. Matth. *ad d. l.* 7. *de Regior.*

Declara & limita I. regulam hanc intelligendam eſſe de initio h. e. de tempore mortis teſtatoris, non de eventu, qui forte poſtea ſequitur ut oſtendit Tryphoninus ICtus *in l. pen. §. filiusfam.* 2. *Verſ. quia miles ab inteſtio ff. de caſtr. pecul.* Eo ipſo enim tempore quo moritur teſtator paganus pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere non poteſt Dec. *ad l.* 7. *ff. de R. I.* Qualitas enim adjuncta verbo, refertur ad tempus quod eo verbo ſignificatur, *l. Titius* 25. *ibidemq;* Bart. *de milit. teſtam. l. in deliſtio* 4. *§. ſi extraneus* 1. *de noxal. act.* Mynſ. *ad d. §. hereditas lit. e.* Ex poſt facto autem poſtquam aliquis deceſſit, ex intervallo fieri poteſt, ut una ſolum pars teſtamenti firma maneat, & altera corruat, veluti propter inofficioſi querelam. *l. circa* 24. *de inoff. teſtam. l. nam eſſi* 15. *in fin. ff. eod.*

Limita II. in milite, hunc enim ex ſpeciali privilegio etiam pro parte teſtari poſſe, textus eſt *in l. ſi miles* 3 *l. ſi duobus.* 37. *ff. de teſtam. milit.* quod tamen locum habet quando de ipſius militis voluntate apparet, aliàs in dubio præſumimus eum in teſtando jure communi uti voluiſſe *l.* 2. *l. quanquam* 8 *l. in teſtamento* 13. ibique Dd. *C. de milit. teſtam.* Carpzov. *cap.* 7. *conſt.* 2. *defin.* 5. *num.* 7.

Limita III. non obtinere, quando inſtitutus totius hereditatis capax non eſſet. *l.* 1. *C. de ſecund. nupt.*

Limita IV. ſi lege municipali ſtatuto vel conſuetudine de rebus vel perſonis jus commune diſponentibus aliud cautum ſit Bart. *in l.* 1. *C. de ſumm. Trinit. num.* 36. Alex. *conſ.* 19 *num.* 6. *in fin. col.* 6. *incip. circa primum dubium.* Gozadin. *conſ.* 49. *num.* 9. *incip. circa primum.* Gail. 2. *obſ.* 124. *num.* 14. Socin. *in tract. regul. reg.* 495. *ubi ibid.* 22. limitationibus eam declarat.

XXXV.

Teſtatus videtur decedere, qui voluntatem extremam in alterius diſpoſitionem committit. *cap. cum tibi* 13. *extr. de teſtam.*

XXXVI.

Heſtatoris voluntas de ambulatoria eſt uſque ad mortem. *c. cum Marthæ extr. de celebrat. miſſ.*

CAP.

CAP. XV.

Teſtis.

Axioma I.

Teſtis corrupti dictum non valet *c. licet 9. de probat. c. ſicut 9. de teſtib. & atteſt.* Panorm. *in c. de teſtam.* quia teſtimonium venale non eſt veritatis teſtimonium *cap.* 86. 11. *quæſt.* 3 *cap.* 14. 15. *quæſt* 4. *cap.* 18. *de teſtib.*

Teſtis enim teſtimonium vendere non debet *c. fin.* 14. *q.* 5. & quod ab æ re fit, cum fieri debeat ſponte, turpiter fit *l.* 4. *§. ſi tibi ff. de Condict. ob turp. cauſ.* unde & Ovid. 10. *Eclog.*

Non benè conducti Gendunt perjuria teſtes.

Quæ vera ſunt in favorem corrumpentis, ſecus ſi pro parte non ſubornante: ſi tamen pecunia generaliter data ſit ut auxilio ſit, valet depoſitio Ludov. Roman. *in ſing. pag.* 9. poſſunt enim preces in teſtibus intervenire, dum tamen ceſſet corruptio Panorm. *in d. c.* 1. ſecus ſi corrumpantur Accurſ. *in l. Divus ſibi* Bart *ff. de rejudic. l. Divi* 27 *ff. de pœn.* Benedict. Symphorian. *in Comm. de arreſt. amor. arr.* 29. *pag.* 751.

I I.

Teſtibus affirmantibus plus creditur, quam negantibus. *gl. in l. diem proferre §. ſi plures ibid.* Bart. *ff. de recept. arbitr.* Berous. *conſ.* 24. *num.* 9. *Vol.* 1. Grat. *conſ.* 83 *in cauſa de qua agitur. num* 1. *lib* 4

Limita I. non habere locum regulam in criminalibus, in quibus tam negantibus, quam affirmantibus creditur, quando de innocentia rei agitur, Bertrand. *conſ.* 189. *col* 2. *Vol.* 1. Ludov. Roman. *in l. in ſtlla col. pen. ff. de V. O.* Hyppol. de Marſil. *in ſing.* 541. Roland. à Vall. *conſ.* 93. *in cauſa de qua agitur num* 9. *lib.* 4.

Limita II. quando teſtes deponerent pro reo, eo enim caſu negantibus pro reo magis creditur, quam contra reum *gl. in c. in noſtra de teſtib.* Roman. *conſ.* 156. *circa fin.* Alex. *conſ.* 169. *col. fin. Vol.* 5. Bald. *in l. qui accuſare circ. fin C. de edend.* Claud. de Seyſell. *in l. ut Vim num.* 95. *ff. de juſt. & jure.*

Limita III. quando teſtes negando pro non delicto deponerent, tum enim major fides adhibetur pro non delicto deponentibus, quam delictum affirmantibus, ut not. Capol. *in conſ. ſol.* 60. *& in conſ. crim.* 1. *quem refere & ſequitur.* Anton. Gabr. *in Commen. concl. lib.* 1. *de teſtib. concl.* 4. *num.* 21. cum in dubio ſemper illa præſumptio ſit capienda, quâ delictum excluditur, nec commiſſum eſſe cenſetur. *l. merito* 51. *ff. pro ſoc.* Ioh. Crot. *conſ.* 82. *num.* 16. *lib.* 1. *& conſ.* 174. *num.* 2. *& in l. ſi is qui pro emptore num.* 213. *ff. de Vſucap.* Roland. à Vall. *conſ.* 304. *num.* 251. *& conſ.* 374. *n.* 39. *lib.* 3. Ant. Gabr. *in Comment. Concluſ. lib.* 7. *concl.* 2. *in pr.* ac proinde teſtes præferendos eſſe dicentes delictum vel homicidium aut ſpolium non eſſe commiſſum iis qui affirmant, in ſpecie not. Bald. Felin. *ad c. noſtra. num.* 11. *Gerſ. & præſerunt. extr. de teſtib.* Gœd. 2. *Conſ. Marp.* 28. *num.* 59.

Limita IV. quando deponentes ſuper negativa non deponunt ſuper facto, quod poteſt cadere in ſenſum corporeum teſtis, ſed deponunt in eo, quod cadit in intellectu, ut quia deponunt de peritia actus, vel de vulnere, quod non ſit mortale, vel aliquam non eſſe prægnantem, tunc ſi deponentes negativè ſint periti, & deponentes affirmativè non periti, peritis plus creditur, Bart. Socin. *in tr. regular. reg.* 508.

III.

Teſtes ſingulares de facto aliquo aliquo deponentes nil probant, *l. ob carmen* 21. *in fin. de teſtib. cap. licet ex quadam* 47. *cap. in literis* 24. *de teſtib. & atteſt. ubi gloſſ. in verb. ſolt. & in cap. cum dilectus* 32. *de Elect. cap. licet cauſam* 9. *de probat. ibiq.* Abb. Felin. Alex. *conſ.* 3. *vol.* 1. Iaſon *in l. admonendi de jurejur.* ratio, quia ubi ſingularitas eſt, ibi varietas & unitas, quilibet enim eſt ſolus, ſed contra jus divinũ & humanum eſt, ut dicto unius tantum credatur, Bald. *conſ.* 400. *incip. in cauſa Vincentis lib.* 1. imò ſingularitas teſtium dividit teſtimonium, & lacerat, quia omne diviſum laceratum eſt, ideoque teſtes ſingulares tanquam lacerati & diviſi non probant. Bald. *conſ.* 25. *incip. punctus. col.* 1. *in fin. lib.* 3. Cravett. *conſ.* 41. *num.* 41. *num.* 7. Conſ. Arg. 1. *conſ.* 142. *cum ſeqq.*

Declara verum eſſe tum, quando de probando actum in ſpecie particularem tractatur. Cæterum ad probandum in genere aliquid, ſcilicet eſſe informem, furioſum, hæreticum, teſtes ſingulares probare, fidemque facere, not. Innoc. *in c. qualiter & quando. & c. cum oportet. de accuſ.* Alex. *conſ.* 92. *vol.* 5. Mynſ. 3. *obſ.* 76. Gail. 2. *obſ.* 66. *n.* 12.

Limita, niſi ex dictis teſtium ſingularium judex in crediditatem adduceretur, propter quam poſſit fidem adhibere teſtibus ſingularibus, quia quantam fidem habere debeat judex teſtibus, in arbitrio ipſius relinquitur, *l.* 3. *§.* 1. *verſ. magis. ff. teſtib.* Paulus de Caſtro *in l. Lucius. ff. de his qui not. infam.* Decius *conſ.* 163. *in fin.* Hyppolit. *in pract. §. diligenter. in ſi quis* 12. *ff. de quæſt.* vel ubi ageretur de probatione actus connexi, ut ſi unus teſtis probat de principio, alius de fine, tunc tales teſtes, etſi ſingulares, probant. Bart. *in d.l. ob carmen, in fin. ff. de teſtib.* Felin. *in cap. licet. ex quadam. de teſtib.* Teſtes enim ſingulares ut varii dici non poſſunt, quando in effectu conveniunt in eo, de quo eſt controverſia, Auguſt. Bero. *conſ.* 175. *n.* 55. *p.* 3. cum ſufficiat eos in facto principali eſſe concordes, licet in aliquibus circumſtantiis diſcordent. Cravett. *conſ.* 267. *num.* 6. Berous *conſ.* 20. *num.* 35. *col.* 3. Gylm. *tom.* 2. *p.* 1. *vot.* 1. *n.* 66. & 67.

IV.

Teſtis unus nullus teſtis, *l.* 9. *C. de teſtib. c.* 2. *extr. eod.* Farin. *de teſtib. q.* 63. *pr. l. Maritus* 20. *de quæſt.* etiam ſi ab homine in dignitate poſito proferretur. *arg. cap. ego ſolus* 5. *diſt.* 5. Val. Max. 4. *d. memor.* 1. *n.* 11. Covar. *pract. q.* 33. 17. *verſ. hiu accedit.* præſertim ſi de cauſa criminali ageretur. Deut. *cap.* 17. & *cap.* 17. *verſ.* 15. vox enim unius, vox nullius eſt, Harmenopul. 6. *cap.* πεῖ παραλόγων.

Limi-

Limita I. niſi de ſuo facto vel coram ſe geſto teſtetur, *cap* 28. & ibi Mynſ. *num.* 11. *extr. de teſtib.* Vmm. *in proceſſ. judic. diſp.* 16. *theſ.* 6. *num.* 40. ubi reſtringit tantum ad Principem, non verò quoad alios admittit, ſecutus Boër. *deciſ.* 221, *num. ult.* addat *l. quare. §. fin. de adil. edict.* Regner. Sixtin. 1. *conſ. Marp* 11. *n.* 85. Matth. de Afflict. *deciſ.* 369.

Limita II. in teſte integræ fidei & probatæ vitæ, ſpectatæ conſcientiæ notæ probitatis, Lud. Zundt. *in reſp. pro ux. n.* 104. Huius enim teſtimonio plenè credi, text. eſt in *c. nobiliſſimus. diſt.* 97. *cap.* 1. 8. *q.* 3. add. & Gramm. *conſ.* 13. *n.* 15. *& ſeqq. cum pluribus ibi relatis in criminalibus.* Iac. Phil. Port. *concl. reg. & commun. opin. lib.* 1. *concl. & reg.* 5. *ad fin. Verſ. limita in teſte Valde digne*, conſet & ea, quæ latè trad. Hyppol. de Marſil. *ſing.* 144. & Titaq. *in tr. de pœn. cauſ.* 51. *n.* 61. Farin. *d. q.* 63. *n.* 50.

Limita III. ſi à partibus ſit approbatus, quo caſu ex conſenſu partium poteſt fieri, ut unus teſtis plenam fidem & probationem faciat, *l. ſtipulatio* 1. *§.* 6. *Verſ. ſed utrum. de V. S.* Bart. *in l. etiam. & in l. ſi parentes. Cod. de teſtib.* Anton. de Butr. *in cap.* 1. *de probat.* Speculat. *in tit. de teſte. §. reſtat.* Socin. *in tr. reg.* 507. Covar. 2. *Var. reſol. c.* 13. *n.* 1. *Verſ. caterum.* Farin. *d. q.* 63. *n.* 18. Vmm. *d. diſp.* 16. *th.* 6. *n.* 40.

Limita IV. Si agitur de re modica, vel præjudicio modico, Iul. Clar. *lib.* 5. *§. fin. q.* 53. *n.* 21. Vmm. *d. loc. n.* 40. Farin. *l. q.* 63. *n.* 50. vid. & Gothofred. Pac. & Dd. *ad l.* 5. *C. de teſtib.*

Limita V. quando pro rei innocentia vel defenſione deponetet, eo enim caſu & unicum ſingularem teſtem fidem plenam facere, ſubjungunt Iaſon *in rubr. de jurejur. n.* 8. quem refert & ſequitur Weſ. 1. *conſ.* 19. *n.* 2. add. Aegid. Boſſ. *in pract. crim. tit. de defenſ. reor. n.* 10. Gabr. *lib. de teſtib. concl. concl.* 1. *n.* 37. Regn. Sixt. 2. *conſ. Marp.* 16. *n.* 69.

V.

Teſtis non jutatus plenam fidem non facit, *l. juri jurandi* 9. *C. de teſtib. cap. tuis* 39. *extr. eod. tit.* injuratus enim teſtis nihil probat, ſed tanquam illegitimus rejicitur, *l.* 9. *l. teſtium* 18. *Cod. de teſtibus. cap. ſi teſtes in fin.* 4. *quæſt.* 3. Setzer. 3. *de juram.* 9. *num.* 3. præſertim quod juris naturalis, ut teſtis juret, Menoch. *arb. quæſt.* 26. *num.* 3. Setzer. *d. cap* 9. *num.* 8. ac proinde juramentum teſtis ſubſtantialis ſit teſtimonii ſolennitas, *argum. cap.* 1. *extr. de ſponſalibus.*

Declara & limita I. cum Menochio 1. *arb. quæſt.* 26. *num.* 5. non procedere quoad qualem qualem probationem, ut ſtante paritate probationis his teſtibus non juratis deferatur, Alex. *in l. milite. num.* 7. *Cod. de teſtam. per cap. cum olim eſſemus* 12. *de privil. & conſ.* 147. *n.* 2. *lib.* 6. Cravet. *conſ.* 198. *in fin.* Cutt. Jun. *conſ.* 106. *num.* 8.

Limita I. non obtinere eam, quoad præſumptionem, quàm verè tales teſtes faciunt, *cap. cum olim* 7. ubi Abbas *uetab.* 3. *de dol. gloſſ. in cap. cum olim. de privileg.* Alexand. *conſ.* 24. *lib.* 2. Felin. *in cap. tuis. num.* 2. *de teſtib.* Cravet. *in annotat. ad Veſtrium lib.* 6. *capit.* 2. *num.* 40. maximè ſi teſtis injuratus eſſet honeſtus & ſpectatæ fidei, Frehet. 2. *de Exiſtimatione* 5. ac

miſtis, de probat. & ibi Abbas, & Imol. Ruin. *conſ.* 71. *vol.* 2. Regner. Sixtin. 3. *conſ. Marp.* 8. *num.* 83.

Limita ſecus eſſe (1.) quando aliæ cauſæ & circumſtantiæ exiſterent, ob quas minor numerus teſtium majori præferri debeat, veluti ſi pauciores numero veriſimiliora deponerent, his enim major fides eſt adhibenda, etiamſi numero pauciores, quam deponentium contrarium, Iohan. Ludov. *deciſ. Peruſ.* 14. *num.* 2. Menoch. 2. *de arb. judic. queſt. cauſ.* 472. *num.* 24. Vult. *d. conſ.* 30. *num.* 219. vel (2.) quando in ſpecie deponerent, cum teſtibus duobus in ſpecie deponentibus magis credendum ſit, quam mille teſtibus deponentibus in genere, Mynſ. *cent.* 3. *obſerv.* 76. Gail. *de pignor. obſerv.* 22. *num.* 12. per ea quæ not. Innocent. *in cap. audiſti, de præſcript. num.* 4. Natt. *conſ.* 572. *num.* 10. Alex. *conſ.* 88. *num.* 8. & *num.* 10. *vol.* 5. vel (3.) quando ſimul cum inſtrumento deponerent, quia teſtibus deponentibus ſimul cum inſtrumento plus creditur, quam aliis, etiamſi contra inſtrumentum deponentes eſſent duplo plures Imol. *in cap. cum Iohannes, de fid. inſtrumentor.* quem refert & ſequitur Corn. *conſ.* 232. *num.* 4. & *conſ.* 219. *num.* 8. *vol.* 2. & *conſ.* 261. *num.* 13. *vol.* 4. (4.) quando eſſent digniores, gloſſ. *in cap. in noſtra.* ibique Hoſtienſ. Panorm. Imol. Felin. *de teſtibus.* Alex. *conſ.* 27. *col. fin. vol.* 2. Pariſ. *conſ.* 11. *vol.* 1. Vult. 1. *conſ. Marpurg.* 15. *num.* 228. Gozadin. *conſil.* 13. *col. penult.* Hyppolit. *conſ.* 51. *n.* 22.

VIII.

Teſtis ultro ſe offerenti ad teſtificandum habetur pro ſuſpecto, *c.* 2. *de teſtib. l. ſi quando* 19. *C. eod.* Bart. *in l. poſt legatum. §. hîc vero. ff. de his quibus ut indignis.* Bald. *in Auth. ſed novo. C. ſi cert. petatur. & in l. quoniam libers, in pr. C. de teſtib.* Grammatic. *conſ.* 2. *num.* 6. Hyppolit. *conſ.* 2. *num.* 4. Capell. Tholoſan. *queſt.* 385. præſumitur enim eſſe ejus inimicus, & ita non eſt idoneus, Gloſſ. & Bart. *in d. §. hîc vero. & in l. qua omnia. ff. de procurat. & in l. libertus.* ubi Bald. *C. de teſtib.* Angel. *in l.* 2. *§. diem. ff. quemadmod. teſt. aper.* Hyppolit. *d. conſ.* 2. *num.* 42. Vult. 1. *conſ. Marpurg.* 15. *num.* 224. Mynſ. 4. *obſerv.* 3. Excipe niſi ſit homo legalis, & omni exceptione major, Treutler. *vol.* 2. *diſp.* 5. *theſ.* 6. *lit. e.*

IX.

Teſtis per facti, non per juris verba deponere debet, Dec. *conſ.* 524. *n.* 3. *vol.* 4. *fac. l. ſtipulatio iſta habere* 38. *§. hac quoque* 7. ubi gloſſ. & Bart. *de V. O.* Pariſ. *conſ.* 267. *num.* 6. Berous *conſ.* 201. *num.* 35. Gylman. *tom.* 2. *part.* 1. *tor.* 1. *num.* 66. & 67.

X.

Teſtis qui in uno vacillat & reprobatur, in omnibus ſit ſuſpectus, *cap. fraternitatis* 4. *de hæretic.* Socin. *conſ.* 54. *num.* 20. *vol.* 4. Gylman. *in d. loc. num.* 23. Ita teſti mentienti in uno, in reliquis non creditur, *cap. teſtimonium* 54. *de teſtib.* gloſſ. *in l. ſolum, eod. tit.* Alex. *conſ.* 39. *in cauſa, libr.* 5. *num.* 10. Vaſquez *lib.* 2. *contr. cap* 33. *num.* 17. qua de cauſa contrarietatem in teſtibus omnem fidem derogare eoſque ſuſpectos reddere dicitur, *l. qui falſo* 16. *ff. de teſtib.*

teſtib. c. licet cauſam 9. de probat. c. litteras 14. de præſumpt. cum ſimilibus à Reuber. allegatis *in tract. de teſtibus, p. 3. num. 143.* Decian. *reſp. 59. num. 10. Vol. 3.* Pariſ. *conſ 83. num. 38. p. 1.* quo faciunt, & quæ de hac re tradunt à Campeg. *in tractat. de teſtib. regul. 178. & ſeq.* ac proinde falſi cum teneret *ex cap. licet 9. de probat. l. qui falſo 10. ff. de teſtib* voluit Bart. *in l. eos 27 per illum textum in 1. reſponſ. ff. ad L. Cornel. de falſ.* niſi quando animo corrigendi poſteriora dixiſſet, *cap. præterea 7. de teſtibus cogend.* Vaſquez *lib 2. contr. 33. num. 8.*

XI.

Teſtibus malam rationem reddentibus omnino credendum non eſt, Alex. *conſ. 80. in fin. lib. 4.* Angel. Aretin. *in §. bona fidei, col. pen. Verſ. ſi quid judic. Inſt. de act* Ruin. *conſ 13. n. 2* adeò ut etiam ſtatutum in contrarium locum non habeat, Ruin *conſ. 134. in fin. lib. 5.* Dec. *conſ. 39. num. 5.* Tiraquel. *in tract. de nobilitate, cap. ult. n. 99.* nec conſuetudo quicquam operari poſſit, Iaſon *in l. de quibus. n. 65. ff. de LL.*

XII.

Teſtis in ſua cauſa nemo eſt idoneus, *l. omnibus 10. C. de teſtib. l. nullus 10. ff. eod. cap. de cætero 14. extr. eod. c. item nullus 4. quæſt. 3.* Nulli enim fides adhibenda, cum teſtimonium licit de re, cujus commodum vel incommodum ad eum pertinet, Speculat. *in tit. de teſtib. §. 1. Verſ. item & teſtes.* Regner. Sixtin. 2. *conſ. Marpurg. 10 num. 140.* quod procedit quando non ſolum ex depoſitione tali commodum aut incommodum pecuniarium, ſed etiam ſi commodum honoris vel laudis, aut incommodum vi Imperii ſcil. proficiſci poteſt, Felin *in cap cum a nobis, num. 12. de teſtib.* Corn. *conſ 217. num. 6. lib. 4.* Cravett. *de antiq. temp. p. 1. Verſ. quod in libro officialis. §. fin.* Vaſquez 2. *contr. cap. 34. num. 4.* vid. hac de re Vmm. *in proceſſ. judiciar. diſp. 16. theſ. 4 num 33.* Socin. ubi regulam duplicitèr limitat *in tr. reg. 527. 518.* Iaſon *in l. ſi duo patroni. §. idem Iulianus. Vol. 4. Verſ. accedat. ff. de jurejur. & in l. ſenium. C. qui teſtam. fac. poſſ.* Dec. *conſ. 94. num. 2.* Grammatic. *conſ. 59. num. 5. & deciſ. Neapol. 73. num. 18* quod tamen intellige verum ſi id agatur immediatè, ſecus enim eſt, ſi fiat id mediatè & in conſequentiam, quo caſu teſtis pro commodo non repellitur, fac. text. *in §. legatariis. Inſt. de teſtam.* Iaſon. *in l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. pet. & in l quotſies. in fin. l. de judic. & in l. diſtantibus. col. 2. Verſ. ex iſta. C. de teſtam.*

XIII.

Teſti dubitativè deponenti non eſt credendum, Bart. *in l. 2. §. item Labeo. num. 5. de aq. plu.* & Roman. *in l. qui hereditatem de acquir. hered.* Non enim poteſt facere apud alios, quod ipſi dicenti non ſit firmum. Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſ. lib. 1. §. 5. num. 27.* Weſenb. 2. *conſ. 58 num 22.* idem eſt ſi ambigue deponeret tunc enim pro nullo habetur, Alex. *conſ. 152. Viſo. n. 2. Vol. 5.* Weſenb. 1. *conſ. 20. num. 6.*

XIV.

Teſtes diſcordes ad concordiam quantum poſſibile eſt reduci debent, *cap. cum tu 16. extr. de teſtib.* Bart. *in l. Gallus. §. ille caſus. n. 3.* ibiq, Alex. *num.*

num. 16 *ff. de liber. & poſthum. l ſi ſtatua* 27 *ff. de injur. & conſ.* 19. *in quæſtione propoſita. num.* 2. *Vol.* 2. Bald. *in l. item videndum, per illum textum. ff. de petit. hered. & §. quibus in princ.* 4. *conſtit. Cod. in* 3. *notabil. & in tit. de pace Conſtantiæ. verb. die Lunæ.* Imola *in cap. inter corporalia, per gl. in verb. ſex menſes, de tranſlat. Prælat.* Aretin. *in l. ſi cui, in pr. notabil.* 2. *ff. de legat.* 1. Cæpoll. *conſ. crim.* 60. *n.* 1.

Amplia I. hoc non ſolum procedere in teſtibus, verum etiam in inſtrumentis, *cap. inter dilectos* 6. *§. cæterum. extr. de fide inſtrument.* Cyn. in *l. in exercend.* 15. *C. eod.* Alex. *conſ.* 122. *colum.* 1. *Vol.* 5. Dec. *in l. pacta noviſſima. C. de pact. num.* 5. *& conſ.* 195. *num.* 3.

Amplia II. non ſolum in cauſa civili, ſed etiam in cauſa criminali, Felin. *in d. c. cum de teſtibus.* Dominic. *in c.* 2. *§. fin. in notabil. ult. extr. de pœn.* Laurent. Tennin, *in tract. cautel. caut.* 267. *n.* 6.

Amplia III. obtinere non modo, quando diverſæ partis teſtes diſcordes reperiuntur, verum etiam ubi pro eâdem parte producti teſtes ſunt contrarii, Imol. *in l. inter ſtipulantem, §. ſi Stichum. verſ. & prædicta procedunt. de V. O. gl. in c. in noſtra. extr. de teſtib.*

Declara & limita I. niſi quando contrarietas inter partis & teſtium dicta reſultaret, quia tunc partis dictum nullam pro ſe fidem faceret, *l. exemplo* 7. *C. de probat.* Innocent. *in cap. cum contingat. circa princip. de offic. de legat.* Abbas *in dict. cap. cum tu. per cap. in præſentia* 8. *extr. de probation.* ubi quidem hoc verum eſſe ait, quoad partis & teſtium dicta, non autem quoad partis dicta tantum, cuius contraria bene concordari poſſunt, Caſtr. poſt Baldum *in l.* 2. *ff. ne quis eum.* Socinus *in l.* 2. *§. creditum de rebus credit. num.* 14. *verſ. nota tamen.* Dec. *in d. l. pacta noviſſima. num.* 5. *& conſil.* 195. *n.* 3.

Declara II. procedere quoad dicta teſtium cum dictis partis producentis, ſecus quoad dicta adverſarii, quæ cum teſtium contra ſe productorum dictis concordari poſſunt. Curt. jun. *in d. §. creditum. num.* 15. *verſ. ſecundo limita.* ibidemque Dec. *num.* 8. Abbas *in cap. cum Iohannes. extr. de fid. inſtrument.*

Declara III. ut non procedat quando cum partis aſſertione etiam teſtes eſſent, quia tunc concordium teſtium reſpectu, concordia locum habebit, *d. c. de cum tu. & d. c. cum Iohannes* 10. Curt. jun. *d. n.* 15.

Declara IV. procedere quando aperte teſtium dicta partis dictis contradicunt, ſecus ſi ipſa dicta eſſent dubia, quia tunc interpretari debent ſecundum ipſius partis intentionem, *l. ſi quis intentione* 66. ibique Bart. *ff. de judic.* Alex. *conſ.* 88. *col. pen. circa princ. Vol.* 5.

X V.

Quicunque prohibentur teſtes eſſe in judicio, nequeunt etiam eſſe teſtes in teſtamento, *l.* 20. *§.* 5. *de teſtam. juxta Vulgatam. lect. fac. l.* 13. *l.* 14. *l.* 15. *de teſtib.* ita v. c. arcentur adulteri damnati ab utroque teſtimonio, *l.* 18. *de teſtib.* repetundarum damnati, *d. l.* 20. *§.* 5. *de teſtam.*

Limita (1.) in hæretico, *vid. l.* 21. *C. de hæret.* (2.) in muliere, quæ ἐν ταῖς συγκλήτοις, ut Harmenopulus loquitur, i. e. quæ ad conſtitutionē actus

pertinent, seu ubi lex certum numerũ testium ad faciendum actum aliquem recipit, testis esse nequit, *§. 6. Instit. de testam.* sed benè ἐν ἀποδεικτικαῖς, i. e. in his actibus, quæ nudam exigunt probationem, *l. 18. ff. de testibus.*

XVI.

Testis in deponendo non debet assumere partes judicis, Wesenb. *p. 2. cons. 58. num. 25.* testis enim non est judicare, Innocent. *in cap. cum causam de testam.* Bart. & Dd. *in l. qui testamento. §. fin. de testam.* sicut nec testis esse potest in causa in qua consuluit Bart. & Dd. *in l. admonendi, col. 8. Vers. Verso ad tertium*, Alex. *consil. 13. colum. penult. Vol. 3.* Vult. 1. *consil. Marpurg. 15. num. 232.*

XVII.

Testis omni exceptione majoris dicitur, cui nihil obiici potest, gloss. *in §. item Verborum. Instit. de inutil. stipulat.* Dec. *in l. 2. ff. de Reg. Iur.* Cravett. *cons. 99 col. penult.* Roland. à Valle *cons. 7. num. 13.* Ioseph. Mascard. *de probat. Vol. 3. concl. 1360. incip. testes omni exceptione majores.* Regn. Sixtin. 2. *cons. Marpurg. 8. num. 148.*

XVIII.

Testem producens, eum impugnare nequit, gloss. *in §. & licet, in fin. in Verb. & supplicio. Auth. de testib. collat. 7.* Bald. *in c. licet, de testib.* Iason. *in l. 1. §. 1. de V. O.* Alex. *cons. 7. Vol. 1.* adeo quidem ut quamvis eo usus non sit, tamen non poterit opponere in eius personam, si ex adverso producatur, Bald. *in l. 1. §. bestias. ff. de postulando, & in l. Data opera. C. quo accusare non poss.* Cravett. *in tract. de antiq. temp. part. princ. 1. §. quæritur. num. 15.* nec possum testem à me in quadam causa productum, in aliis causis contra me productum reprobare, ex quo ipsum semel approbavi, Archidiacon. & post eum Iohan. de Turre, Cremat. *in cap. accusatores 3. q. 8. c. si quis testib. 4. q. 3.* Ex quo enim quis ad testimonium vocatur, eo ipso videtur approbatus esse per eum, qui ipsum vocari fecit, Cæpoll. *cautel. 217.* Specul. *in tit. de testib. §. sæpè. Vers. quod si eum.*

XIX.

Quotiescunque lex numerum testium absque præfinitione requirit, tunc videntur duo sufficere, *l. ubi numerus 12. de testib. l. inter illam 217. in fin. de Verb. signif.* Pluralis enim locutio duorum numero est contenta. *l. si gemina 10. arbor furt. cæs.* ubi Bart. *cap. 2. de fil. presbyt. Vid. supr. lib. XIV. cap. Pluralis.*

XX.

Testimoniis credendum non est, sed testibus, *c. tua nos 8. extra de cohabit. Cleric. l. 3. ff. de testib.* Wesenb. 1. *cons. 19. n. 19.*

XXI.

Testes & instrumenta procedunt à pari, *l. in exercendis 15. C. de fide instrument.* Bart. *in l. si quis ex Argentariis. §. nec iterum. num. 3. de edend.*

Ripa

Ripa *in rubr. C. eod. tit. n.* 1. Tiraquell. *de retract. proxim. §. 2. gloſſ. 1. §. 11. &* 13. Zaſ. *ſing. reſponſ. lib. 2. cap. 23. num.* 15. Menoch. *remed. recup. 1 n.* 198. *Vid. ſupr. lit. I. cap. de Inſtrumentis.* In antiquis tamen inſtrumenta teſtibus prævalent, *c. tertio loco* 1. *de probat.* ubi Dd. & Cravett. *conſ.* 54. *num.* 15. Chaſſan. *conſ.* 15. *n.* 4. Felin. *in cap. cauſam. n.* 16. *de probat.* Pariſ. *conſ.* 104. *n.* 46. *Vol.* 1. Montan. *fin. regund. c* 66. *n.* 5. 6.

XXII.

Teſtes recipiendi non ſunt lite non conteſtata, *cap.* 1. *& ſeq. extr. ut lit. non conteſtat. cap. accedens* 4. *extr. eod.* ſed demum poſt eam conteſtatam, *cap. quoniam frequenter* 5. *in princ. eod. tit.* Lanfranc. *de teſtib. cap.* 8. *num.* 30. Gail. 1. *obſerv.* 92. *in princ.* Farin. *de teſtib. quæſt.* 76. *num.* 2. Quod ſi contra fieret, depoſitio nulla & inutilis foret, ut ne quidem conſenſu partium fieri poſſit, Farin. *ibid. num.* 6. præterquam in caſibus exceptis, de quibus Vmm. *in judic. proceſſ. diſp.* 56. *ch.* 7. *n.* 47.

XXIII.

Teſtes duo æquipollent Tabellioni, gloſſ. *in c. placuit. §. hac, de præſcr. in fin.* 16. *q.* 3. *Vid. ſupr. lit. N. cap. de Notariis.*

XXIV.

Teſtis de auditu deponens nil probat, *l. teſtium* 18. *l. ſolam* 4. *C. de teſtib. l.* 2. *§. idem Labeo* 8. *ff. de aqua pluv. arcend.* Innocent. *in cap. præterea. & cap. cauſam quæ de teſtib.* Ioſeph. Ludov. *deciſ. Pernſ.* 106. *num.* 19. Matth. de Afflict. *deciſ. Neapol.* 248. *num.* 5. Zaſ. *conſ.* 4. *num.* 16. *Vol.* 2. Vult. 1. *conſ. Marp.* 15. *num.* 314.

Limita niſi quando verſamur in antiquis per ea, quæ tradit Cravett. *in tract. de antiq. tempor. p.* 1. *§. viſo de fama in antiquis. num.* 1. *& ſeqq.* allegatus à Gœdd. 1. *conſ. Marp.* 28. *n.* 202.

XXV.

Teſtis de proprio facto deponens plenè probare dicitur, *l. quæro* 58. *§. fin. ff. de ædil. edict.* Paul. de Caſtr. *in l. ſervos. C. de teſtib. & in l. quicunque, in fin. C. de ſerv. fugitiv.* Petr. de Benintend. *deciſ.* 62. *dubium erat.* Tiraquell. poſt alios multos à ſe citatos *in tract. de retract. conſang. §.* 1. *gloſſ.* 14. *num.* 47. Franciſc. Vivius *in commun. opin.* 394. *incip. teſtis unicus.* Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolit.* 369. *num.* 6.

XXV.

Teſtis propriam turpitudinem allegans non eſt audiendus Bald. *in l. ſi duo patroni §. idem Iulianus in fin. ff. de jurejur.* Henric. Boich. *& Dd. in c. inquiſitionis §. tertia de accuſat.* Viv. *Commun. opin. lib.* 2. *opin.* 285.

XXVI.

Teſtis de credulitate ſive judicio ſuo deponens non probat. *gl. in l. teſtimonia de teſtib.* Bart. *in l.* 2. *§. item Labeo in verb. dicitur habere. ff. de aq. pluv. arcend.* Innocent. & Dd. *in c. quoties de teſtibus.* Alex. *in rubr. ff. de jurejur.* Dec. *conſ.* 246. *in cauſa inquiſitionis num.* 5. *& conſ.* 524. *viſis hiis quæ plenè*

& conſ.657. requiſitum num. 2. adeò ut ne is quidem teſtis probet, qui ſe fi-miter ſive pro certo credere dicit Dec. *conſ.* 524. *Vide his quæ plenè num.* 2. Bald. *in l. ſive poſſideris Verſ. quæro C. de probat. per text. in d. c tertio loco de probat. ubi ſe pro certo credere.* Apoſtil. ad Matthæſ. *in ſing.* 37. *Nota quod ſi quis num.*14.

CAP. XVI.

Textus.

Axioma I.

Textus juris omnium auctoritatem ſuperat Vult. *t. conſ. Marp.* 34. *num.* 49. unde etiam & dicta Dd. ſecundum Leges & jura ab ipſis allegata intelligi debent. Bart. *in l non ſolum §. ſi liberatianis ff. de liberat. Legat. l. cum quidam.* 12. *ff. de his quib. ut. indign.*

II.

Textus, cujus varius eſt intellectus, nullum validum præſtare argumentum poteſt, Bart. *in l. in ambiguo* 3. *de reb. dub. vid. ſupr. lit. L. in Voce. Lex.*

CAP. XVII.

Theologia.

Axioma I.

Theologia ſuper omnes ſcientias eſt favorabilis. *c. ult. extr. de Cleric. vel Monach.*

CAP. XVIII.

Theſaurus.

Axioma I.

Theſaurizare non debent, parentibus filii, ſed contra. *c. cum Apoſtolus 6. extr. de cenſib.*

CAP. XIX.

Timor.

Axioma I.

Timere debemus cum qui erigit & deprimit, *c. 1. §. humani 16. q. 2.*

II. Time-

II.

Timetur plus quod ſpecialiter injungitur, quàm quod generaliter imperatur. *c. ſi adverſus 11. extr. de hæretic.*

III.

Timor attenuat culpam *c. ſicut 6. extr. de homicid.* timore enim quod legitimè fit, factum non dicitur *c. qui ex 8. extr. de R.I.*

IV.

Timor Dei quos à malo non revocat, pœna temporali puniantur, *c. ut Clericorum 13. extr. de Vit. & honeſt. Cleric.*

V.

Timorem aliis inferre debet pœna unius, *c. 1. extr. de Exceſs. Prælat. vid. ſupr. lib. XIV. cap. Pœna.*

VI.

Timore, magiſtratus moveri non debet, *clem. 1. propter. de hæretic.* nec timore judex judicare, *c. 1. de ſent. & re jud.* & timore remoto teſtis ferre teſtimonium *c. liceat. 47. extr. de teſtib.*

VII.

Timore, Cupiditate, odio, amore, pervertitur humanũ judicium, *c. quatuor 11. q. 3.* Timor enim amor & avaritia plerumque ſenſus hebetant humanos & pervertunt opiniones, ut quæſtum pietatem putent, & pecuniam quaſi mercedem prudentiæ, *c. accuſatores. 3. q. 5.*

VIII.

Timore qui ſunt ejecti aut vi vel rebus ſuis exſpoliati antequam reſtituantur, non debent vocati reſpondere. *c. ult. 5. quæſt. 2.*

CAP. XX.

Titulus.

Axioma I.

Titulus dicitur principium poſſeſſionis, ſine quo nemo verè poſſidet, *c. dilectio 5. poteſt 6. quæſt. 3.*

II.

Titulum pro ſe habens intelligitur potiora jura habere, quam habet is qui præſcriptione ſolâ nititur. *ol-n c. licet causam Verb. titulum ff. de probat.* Bart. *in l. ſi duo num. 4. ff. uti poſſidet.* Modeſtin. Piſtor. *conſ. 12. num. 46. Vol. 1. & conſ. 6. in fin. Vol. 2.* Vult. 2. *conſ. Marp. 30. num. 81.* præſertim quando cum titulo etiam concurrat poſſeſſio, quæ poſſeſſio titulata merito ante poni debet,

bet poſſeſſioni nullo titulo ſuffultæ, per ea quæ conſuluit Modeſt. Piſtor. *conſ.* 14. *num.* 22. *Vol.* 1.

III.

Titulus debet allegari & probari, ubi jus Commune vel præſumptio eſt contra præſcribentem, *c. dudum* 31. *extr. de decimis*, niſi ſit præſcriptio cujus contrarii non extet memoria. *d. c. dudum.*

IV.

Titulum allegans, & præſcriptionem probans ſatis probaſſe intelligitur, Pariſ. *conſ.* 32. *num.* 5. *Vol.* 2. *& conſ.* 25. *num.* 18. *Vol.* 4. adeò enim eſt legis illa præſumptio efficax, ut ne opus quidem ſit ipſum titulum allegare, eum ex eo ſatis ſit notus, atque eo ipſo allegatus cenſeatur, quo tempus demonſtratur Mynſ. 1. *obſ.* 30. Vult. *d. conſ.* 32. *n.* 70. Iaſon. *in l. ſi certis annis limit.* to. *C. de pact.* Gu d. Papæ *deciſ. Gratianop.* 408. *in fin.* Afflict. *deciſ. Neapolit.* 239. *in fin.* Gozadin. *conſ.* 8. *num.* 38. Lofred. *conſ.* 40. *num.* 38. Burſat. *conſ.* 127. *num.* 27.

Intellige verum ſcil. quoad præſcriptionem temporis longiſſimi, quippè quod hæc ipſa præſcriptio ſit titulus, quo dominium acquiritur, nec alium titulum deſideret. *c. de quarta* 4. *extr de præſcript & in c.* 1. *eod. in* 6. Decian. *conſ.* 35. *num.* 31. *Vol.* 3. ubi dicit ex poſſeſſione etiam 20. annorum juſtum titulum præſumi, quod probat etiam Weſenb. *p.* 1. *conſ.* 4. *num.* 79.

V.

Titulum habere nullum, aut habere aliquem, ſed vitioſum & injuſtum ſunt paria Bald. *in l. in civilem C. de furt. num.* 2. Panorm. *in c. gravis num.* 7. *de reſtit. ſpoliat.* Afflict. *in c.* 1. *S. ſi quis per triginta.* 2. *F.* 26. ita ut ejusmodi poſſeſſio nullum jus tribuat. Menoch. *de præſumpt.* 6. *præſ.* 76. *num.* 6. ſiquidem poſſeſſio ſine titulo injuſta præſumitur. Decian, *conſ.* 87. *num.* 18. *Vol.* 5. quapropter vitioſum titulum non relevare dixit Fichard. *conſ.* 17. *num.* 11. *Vol.* 1. & poſſeſſionem vitioſam non opitulari, trad. Bellon. *conſ.* 10. *num.* 13 Decian. *conſ.* 17. *num.* 18. *Vol.* 4. Weſenbec. t. *conſ.* 21. *num.* 20.

VI.

Titulum juſtum & legitimum habens, clandeſtinus vel violentus poſſeſſor diei non poteſt, *l. ſive autem* 9. *S. ſi duobus* 4. *ff. de publician. act. l. clam poſſidere* 6. *ff. de acquir. poſſ.* Menoch. *de recup. poſſ. remed.* 15. *n.* 18.

Cap. XXI.

Tolerantia.

Axioma I.

Multa tolerantur per patientiam, quia non denunciantur vel accuſantur, quæ ſi in judicium deducerentur, ſecundum juſtitiam caſſarentur, *cap.*

jam

jam dudum 18. *de prabend.* Vnde quando inferior vel imbecillior patitur aliquid in rem ſuam committi à potentiore, id potius ex reverentia & familiaritate toleratum, aut certè magis per ſuperioris impreſſionem, quam ex inferioris aut minus potentis voluntaria liberalitate & ſponteneo aſſenſu factum perpeſſumque cenſetur, ut proinde potentiori ejuſmodi imbecillioris taciturnitas & patientia neque in poſſeſſorio quicquam proficiat. Anton & Padill. *in l. ſi aquam n.* 37. & 39. *C. de ſervit. & aqua.* Socin jun. *conſ.* 98. *n.* 36. *vol.* 3. Nevvmaier. *in tract.* von Stewren vnd Schatzungen. *c.* 4. *p.* 106.

Cap. XXII.

Totum.

Axioma I.

Totum non retinetur per partem, *c. cum olim* 18. *extr. de præſcript. cap. olim* 20. *extr. de Cenſib.* nec vitiatur per partem, *cap.* 1. *extr. de Conſecr. SS. Eccleſ.*

II.

Totum qui poteſt facere multo magis ejus partem. *c. paſtor.* 20. *extr. de offic. deleg.* ſic ea quæ de tota re vindicanda dicuntur, etiam obtinent in parte vindicanda. *l. qua de tota.* 76 *de Rei Vindic.* Cic. *in Bruto cap.* 3. *de LL.* quod enim in univerſo eſt probatum, id in partibus probari neceſſum eſt, quod & multis exemplis probatur. *§. ſi rem ſuam Inſt. de legat. l. nihil §. qua Inſt. de fideicom. hered. l.* 3. *pro de reliſto. l. in ratione* 2. *§. rurſus ad L. Falcid.* Cujac. *in Iulian. lib.* 8. *ff. ad L* 3. *de cond. ſin. cauſ.*

III.

Totum jus ſuum alienaſſe intelligitur, qui nihil excepit, & potuit *c. quia* 22. *extr. de privileg.*

IV.

TOTUM continet ſingulas partes, quia in integrali toto comprehenditur quælibet eius pars, *l.* 1. *§. ſi ſtipulanti* 4. *ff. de verb. obligat. l. ſi alii* 19. *ff. de uſufr. leg. l. in eo quod plus* 111. *l. in toto* 114. *ff. de Regulis Iuris. c. plus* 35. *cap. in toto* 80. *eod. tit. lib.* 6. [*l. quæ de tota* 76. *de rei vind. l.* 7. § *adeo. de pact. l. ſi quis cum totum*, 7. *de Except. rei judic. l. græce.* 21. *ff. de legat.* 1.] Bald. *conſ.* 153. *Officiales. in princ. lib.* 4. Federic. de Senis *conſ.* 159. *in fin. verſ. item non obſtat.* ubi quod petens totum, ſi ferat ut abſolutoria à toto, cenſetur etiam lata quoad ſingulas partes, Covar. *var. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 5. *cum ſeqq. & cap. ult. num.* 7. Alphan. *collectan.* 82. Anton. Gomez *var. tom.* 2. *cap.* 9. *num.* 4. Menochius *de arbitr.*

arbitr. lib. 2. cap. 47. num. 6. Cardinal. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 8. lit. T. concluſ. 336. per totam.* Rot. *deciſ. 144. num. 3. apud Farinac. p. 2. recent.* [Totum enim aut eſt approbandum, aut reprobandum, *l. cum quæritur 16. ff. de adminiſtr. tut. l. nam abſurdum 7. ff. de bon. libert.* idque procedit in omni ferè materia, nec circa eundem actum admittitur diviſio, ut tradit Jaſon *in l. contra juris. §. ſi filius. num. 11. verſ. quinto. & num. 12. ff. de pact.* Tiraquell. *in tract. convent. in fin. à num. 4. uſque ad num. 16.* Conſ. Arg. *conſ. 24. num. 69. lib. 1.* Unde & qui totum fundum petiit & ſuccubuit, exceptio rei judicatæ poteſt objici, ſi poſtea partem eius fundi petere velit, quod pars ſit in toto, ut refert Ulpianus *in l. ſi quis 7. ff. de Exec. rei judic.* Philipp. Matth. *ad l. 110. in princ. ff. de Reg. Iur. num. 8.* Sic etiam relictum totius, deſinit eſſe totum ſublata unâ parte integrali ipſius, *l. eum qui ædes 23. ff. de uſucap. l. ſolum 49. ff. de rei vindic. l. ſervitutes 9. ff. de ſervit. urb. præd. l. qui res 98. §. aream 8. in fin. ff. de ſolut.* Conſil. illuſtr. 1. *conſil. 23. num. 4.*]

Intellige, quando illæ ſingulæ partes ſunt indiviſæ, ſecus verò quando illud totum conſtituens in partes diviſas eſt diſtinctum, & diviſum, ut citat Federic. de Senis *d. conſ. 159. num. 3.* declarat Cardin. Tuſch. *d. concluſ. 33. num. 6.* Unde in corpore unito, quo fundi partem tradidit, totum tradidiſſe videtur, *l. 2. in princ. ff. de acquir. poſſeſſ.* ſic etiam in corpore concreto, qui partem ædificii tradidit, totum tradidiſſe intelligitur, *l. 23. l. 30. ff. de uſucap.* Qui verò in corpore ſejuncto partem tradit, vix dicitur totum tradidiſſe, ut qui ex grege ovium unum ex choro cantorum, unum ex quadrigis jumentum unum, tradit, non videtur totum gregem, totum chorum, totamque quadrigam dediſſe tradidiſſe, *arg. l. eiuſdem generis 34. cum l. ſeq. ff. de ædilit. ed. cl. l. ſi ex toto 8. §. ult. ff. de legat. 1.* Procedit itaque hoc axioma, ſi par totius & partis utrobique ſit ratio, velut *in l. ſed etſi 25. §. adeo. ff. de petit. hered.* ſecus ſi diſpar ratio, ut in ſpecie *l. 8. §. ſed nec impuberes.* ibi: *niſi pro parte. ff. de inoffic. teſtam.* Andr. Tiraquell. *de retract. lignag. §. gloſſa 7. num. 4.* Deinde ſi revera pars totius fuerit: ſi enim non fuerit, & abuſive pars dicitur, axiomati locus non erit, cùm peccatum ſit in attributo, Nicol. Everhard. *in Topic. loc. à tot. ad part.* itaque de fructibus idem dici non poteſt, quod de ipſo fundo, *l. in ædibus 9. §. ex rebus donatis 1. ff. de donat.* etiamſi

penden-

pendentes pars fundi dicantur, *l. arboribus.* 12. §. *Iulianus. ff. de uſufr.* Tiraq. *d. n.* 46. Gœdd. *ad l.* 25. *ff. de V. S. n.* 23.]

V.

TOTUM qui dicit, nihil excludit. Vide ſupra *litera O. cap. Omne.*

CAP. XXII.
Tractatus.

Axioma I.

Ex Tractatu præambulo nullum jus quæritur aut adimitur, *l. ſi Voluntate* 8. ubi Bald. *C. de reſcind. Vendit.* Tiraquell. *de retract. conſuet. in fine, num.* 24. *l. ſi ex cauſa* 9. §. *nunc videndum* 2. *de minor. l.* 5. §. *ult. de jurejur. l. ſecundum* 19. §. *dictum* 2. *de adil. edict. cap. dudum* 1. *de reb. Eccleſ. non alien. in* 6. Bart. *in l. multum. C. ſi quis alteri vel ſibi. l. cum allegas* 15. *C. de uſur. l.* 3. *l hac conſultiſſima* 21. §. *nõ ſubſcriptum.* §. *ex imperfecto. C. de teſtam.* §. *poſtremo. Inſt. quib. mod. teſtam. infirm. l. eleganter.* 23. *in princ.* ubi Gloſſ. *de condit. indeb.* Bald. Salicet. & communiter Dd. *in l. contractus C. de fid. inſtrum.* Weſenb. 1. *conſ.* 6. *num.* 158. ſiquidem tractatus nullam inducunt obligationem, *d. l. ſecundum* 19. §. 2. & 3. *de adilit. edict.* Abel Strasburg *conſ.* 9. *num.* 18. Volkman. *part.* 1. *artic. Notariat. cap.* 15. *num.* 4. Beſold. 6. *conſ* 268. *incip. Th. Bruger. num.* 1. Weſenb. *CC. de reb. cred. num.* 34. & alia longè eſt ratio tractatus, alia contractus, Cuiac. 9. *obſerv.* 37. *poſt med.* Non enim ex conditione ab altera parte oblata oritur obligatio, niſi altera pars acceptet, *l. quod ſæpe* 35. §. 1. *ff. de contrah. empt.* §. *ult. Inſt. de empt. Vendit. l. ſub hac* 8. *ff. de obligat. & action. l. centeſimo* 46. §. *fin. ff. de V. O.* cùm contra naturam ſynallagmatis, ut altera pars obligetur, altera verò non. *l. Iulianus* 23. §. *ſi quis colludente* 27. *ubi gloſſ. ff. de act. empt.* quæ de cauſa quæ in tractatu ponuntur, obligare non dicuntur, *cap. dudum* 20. ubi Panormit. *de conſuet. conjug.* Iaſon *in l. ſi quis cum aliter. num* 3. *de V. O.* ut imperfecta, quorum nulla eſt obligatio, *l. hac conſultiſſima* 21. §. *ex imperfecto* 1. *C. de teſtam.* §. *poſtremo. Inſt. quib. mod. teſtam. infirm.* cum multa tractentur, quæ non perficiantur, *d. l. ſi ex cauſa* 9. §. *nunc videndum* 2. *ff. de minor.* cum aliis, quæ allegat Iaſon *in l. ſi quis cum aliter. ff. de V. O.* quam ob rem quæ pertractantur & aguntur à partibus, niſi concluſio aliqua exiſtat, nihil operari dicuntur. *d. l. ſi ex cauſa. gloſſ. in d. l. ſi Voluntate propemod. C. de reſcind. Vend.* ita tractatus in contractibus non inducit obligationem, antequam tractatus a partibus pro perfecto & abſoluto habeatur, Gail 1. *obſ* 140. *n.* 11. *per text. in c.* 1. *de reb. Eccleſ. non alien.* cùm tractatus ſit ſeparatum quid ab ipſo contractu, *c. tua* 8. *de his quæ fiunt a Prælat.* Pantſchman. 1. *q* 3. *num.* 25 ita teſtis de tractatu deponens, actus conſummationem probare non dicitur, Bald. *in c. fin. n.* 8. *de juram. cal.* Decian. *conſ* 488 *n* 9. Homhem. 2 *de Art.*

*Notar. c.*14..27. ita tractatum de legitimando filiam illegitimam non inferre legitimationem, respondit Iason *cons.*22. *in fin. lib.*3. idem quoad tractatum transactionis dixit modò allegatus Iason *cons.*24. *n.*6. *lib.*3. similia exempla adde ex Tiraquell. *de retract. conuent. ad fin. n.*3.

II.

Ex tractatu arguitur & conjicitur saltem animus ipsarum partium, gloss. *in l. apud Celsum ff. de Excep. doli. Capell. cons.*2. *col.*2. *vers. prima conjectura.* ubi metum ex mediis tractatibus argui respondit, add. Cravett.. *cons.*15. *n.*6. ubi ex præcedenti tractatu de fraudando gabellam argui fraudem secutam tradit, quemadmodum & Bald. *in l. cum allegat. n.* 8. Contractum fœneratitium argui ex præcedenti tractatu retulit, quod tamen postea judicis arbitrio reliquit, quem etiam secutus Menoch. 2. arb. jud. *cas.*470. *n.*10.

III.

Tractatus propter extrema inhabilia confirmari non potest, Felin. *in c. sicut. de simon.* Bart. *in l. bonorum. ff. rem rat. haberi.* Wesenb. 1. *cons.* 6. *num.* 162.

IV.

Tractatus fortior est nominatione, Aym. Cravet. *cons.*408. *n.*5. *vers. & ideo fortior. cons.*908. *n.*5. Gœd.3. *cons. Marp.*33. *n.*234.

Cap. XXIV.
Traditio.

Axioma I.

Traditio debet habere causam præcedentem habilem, *l. traditionibus* 20. & ibi Bald. & Dd. *C. de pact.* Nuda enim traditio sine causa vel contractu præcedente nihil valet, nec dominium transfert, *l. nunquam* 31. *ff. de acquir. dom.* Iason *in l. singularia. col.* 5. *ff. si cert. pet.* Alexand. *in l. à Titio. ff. de V. O. & in l. si fundum. eod. tit.* Arum. *exercit.*4. *quæst.*21. & traditio nihil amplius transfert ad eum, qui accipit, quam est apud eum, qui tradit, *d. l.*20. *Cod. de pactis.*

II.

Traditum non videtur, quod tradixum non durat. *l. qui concubinam* 29. *§. si heres* 3. *ff. de legat.*3. Speculat. *lib.*2. *tit. de Emphyt. n.*156.

III.

Traditio cum facto non præsumitur, sed probanda est, Iason *in l. servi electione. num.* 8. *de legat.* 1. Castrens. *ad l. illud. num.* 7. *C. de SS. Eccles.* Iacobus Menochius 6. *de præsumpt. præs.*14. *num.* 1. Gœdd.3. *Consil. Marp.* 33. *num.*312.

Cap.

CAP. XXV.

Transactio.

Axioma I.

Transactio contractus potius est quam distractus, *l. 5. l. quamvis* 39. *& passim. C. de transact.* Wes. 1. *cons.* 31. *n.* 15. Curt. *in l. sive apud acta* 28. *n.* 20. 21. 49. 52. *C. de transact.*

Intellige scil. respectu ejus, quod nomine transactionis promittitur, *l. denarium 7. l. ult. C. de his quæ vi met. caus. l. si contractus* 17. *C. de fid. instr.* aliàs respectu controversiæ *l.* 2. *C. eod. tit.* quam dirimit, *l.* 1. *l. qui cum tueribus* 9. *ff. l fratris* 10. *causas* 16. *C. eod. tit.* atque sic ratione finis & effectus dicitur & distractus, non quod in se & in forma sua distractus sit, sed quia eum finem & effectum habet, ac propterea nec in definitionem ingreditur, quia definitio per effectus conceptu non est bona. Batt. *in l.* 1. *ff. de appell.* Dn. D. Tabor. *in quæst. Wesenb. disp.* 8. *quæst.* 1. *in fin.*

II.

Transactio justus & titulus, *l.* 2. *C. de condict. indeb. l.* 11. *C. de non numerat. pecun.* Iason. *in l. unic. C. de error. Calcul. quem refert & sequitur.* Wesenbec. *part.* 1. *cons.* 13. *num.* 39. cum transactionis non minor effectus quam rei judicatæ, *l.* 20. *C. de transact.* Schwanemann. *lib.* 2. *de proces. Cameral. c.* 18. *num.* 44.

III.

Transactiones sunt stricti juris, *l. quicquid* 11. *adstringenda* 99. *ff. de V. O. l. si de certare* 31. *C. de transact.* Cons. Arg. 1. *cons.* 19. *n.* 7. & ideo in transactione non veniunt, nisi expressa, & quæ verisimiliter expressa fuissent. Schutff. *cens.* 12. *num.* 6. *cent.* 3. *& cons.* 10. *num.* 30. *cent.* 3 Mynsi. *cens.* 64. *num.* 11. qua de causa omissum in iis, pro omisso habendum est, *l. commodissimè* 10. *ff. de liber & postum. l. si vero* 64. *§. de vire* 9. *ff. solut. matrim. l. item apud Labeonem l.* 1. *§. hoc edictum* 26. *de injur.* Zas. *vol.* 1. *cons.* 7. Cons. Arg. 1. *cons.* 19. *num.* 75. Vnde fit, quod instrumentum transactionis generaliter conceptum nihil probet nisi expresse contineat, quid ex causa transactionis datum retentum aut promissum sit, *l. transactio l. si super* 9. *C. de transact.* Paris. *cons.* 32. *num.* 18. *vol.* 1. Gail. 2. *obs.* 13. *num.* 7. *& obs.* 71. *per tot.* proinde tantum ad ea, quæ scimus, & in quæ consentimus, pertinet. *l. non est ferendus* 12. *ff. de transact.* Gylman. 4. 1. *vot.* 11. *num.* 25.

IV.

Transactio impedit constitutionem litis, nec non compromissum, *c.* 1. *de lit. contest. in* 6. *l. in causas* 16. *C. de transact.* Bart. *& alii in l. eleganter §. si quis post. de Condict. indeb. & in l. cum quærebatur ff. judicat. vide* Socin. *in cap.* 1. *except.* 2. *de lit. contest.* Alex. *in l. cur bonum in addit. ff.*

judic. ſoſv. Phil. Franc. *d. c. 1. in limit. de lit. conteſt. in 6.* Alex. *conſ. 26. in cauſa & lite. col. 3. verſ. 3. quod ſtatutum. vol. 7.* Socin. *in l. eleganter. §. ſi quis poſt Dd. in l. fratris per ill. text. C. de tranſact.*

Limita I. non procedere quoties tranſactio non eſſet valida, ut puta ſi tranſactio fuerit facta ſuper beneficio Eccleſiaſtico. Iaſon. *ind. l. fratris.*

Limita II. quando tranſactio ſit ſpecialis, & ſuper re vel cauſa, ſecus ſi generalis *l. ſi de certa 31. C. de tranſact.*

Limita III. ſi tranſactio ſit facta bona fide, ut *in l. 1. in fin. ff. ad SC. Tertull.* ſecus ſi non bona fide. Socin. *in d. c. 1. extr. 2. de lit. conteſt.*

V.

Per tranſactionem jus alterius tollitur non minus quam per juramentum aut rem judicatum text. *in c. 1. de tranſact. c. 1. de lit. conteſt. in 6. l. non minorem* 20 *C. de tranſact.* Daniel Moller. *in Comm. ad Conſtit. Saxon. p. 2. conſtit. 52. num.* 3. Vult. 3. *conſ. Marp. 34. num.* 104.

VI.

Tranſactio non eſt gratuita, *l. cum ea* 21. *l. 38. Cod. de tranſact.* ad differentiam pacti, quod etiam donationis cauſa fieri poteſt, *l. 1. ff. dict. tit.* ubi Cuiac. Donell. *ad rubr. C. eod. tit. num. 8.* quæ tamen non eſt perpetua, cum pactum nudum non ſemper etiam ſit gratuitum, *l. 41. & l. 45. ff. de pactis.* vide Borcholten. *de tranſact. c. 1. num.* 19. Rolandum à Valle *vol. 4. conſ. 28. num. 3. & 4.*

VII.

Transactio ſpecies eſt alienationis *l. 1. §. utrum autem 6. verſ. at ſi tranſigit ff. ſi quid in fraud. patron. l. non ſolum 4. §. ibi ſed neq; tranſactionis ratione C. de prad. minor.* Bald. *in l. 1. C. ſi ad verſ. tranſact. l. nulla* 13. *ubi gl. & Dd. ff. de tranſact. l. cum ea* 21. *C. eod.* Roland. à Vall. *conſ. 15. num. 3. vol. 1.* Roman. *conſ. 166. num. 1.* Tiraquell. *de utroq; retract. tit. 1. §. 1. gl. 14. num. 65.* Alex. *conſ. 129. col. 2. vol. 1.* And Gail. 2. *obſ. 72. num. 2.* Iacob. de S. Georg. *in ſua anſeſtit. verb. ut cum pacto de non alienando num. 7.* ſiquidem verbum alienationis late patet. *c. 1. in pr. de prohib. feud. alien. per Frideric. l. ult. C. de reb. alien.* quapropter prohibitus alienare, prohibetur etiam tranſigere. *l. non ſolum. 4. C. de prad. minor.* Weſenb. 1. *conſ. 17. num. 13.*

VIII.

Transactio in ſpiritualibus locum non habet. *c. conſtitutum 4. c. ſuper. 7. extr. de tranſact. c. quam ſcio 1. quæſt. 2. c. denig, 14. quæſt. 5. c. decimus. 16. quæſt. 7. c. in Eccleſiaſtico 13. quæſt. 2.* ſecus ſi juri non eſt contraria. *c. de cætero 5. extr. de tranſact.*

IX.

Transactionis proprium eſt, ut pœnitentiam omnem reſpuat, *l. quamvis 39. l. de fidecommiſſo 11. l. ſiquidem 24. l. ſi quis 41. & toi tit. C. de tranſact.* Enimvero ſi tranſactioni & ſic proprio ſuo facto contravenire liceret, contra

contra *l. post mortem* 24. *ubi Bald. ff. de adopt. l. Quintus* 48. *in pr. mandat.* nullus futurus esset litium eventus. Hinc fit ut ne Imperiali quidem rescripto rescindi transactiones bonâ fide interpositæ queant, *l. causas* 16. *C. de transact.* quamobrem etiam nec statuta & constitutiones novæ, quæ etiam de præteritis loquuntur contra *l. leges.* 3. *C. de LL.* ne unquam ad negotia transacta & decisa retrotrahuntur.) Bart. *in l. omnes quæst.* 5. *ff. de justit. & jur. per l. fin. C. de transact. l. uls. C sent. rescind. non poss.* Mynſ. *resp.* 70. *dec.* 7. Wesenb. 1. *conſ.* 31. *n.* 25. Philipp. Matth. 3. *conſ. Marp.* 27. *num.* 30. Wesenb. *in parat. ff. dict. tit. num.* 6.

X.

Transactionis non minor est vis atque auctoritas quam rei judicatæ *l. non minorem* 20. *C. de transact.* Transactio enim & res judicata æquiparantur. *l.* 2. *ff. de jure jurand. l. post rem* 56. *ff. de re judicata*, ideoque omnia jura & omnes probationes tam testium quam instrumentorum facta transactione annullantur, *c. t. de transact.* quem textum multum ad hoc extollit. Bald. *in rubr. eod.* Socin. jun. *conſ.* 32. *num.* 12. *vol.* 3. Vulte. 4 *conſ. Marp.* 15. *num.* 288. idque juris esse notissimi, ait Dan. Moller. *in Comm. ad Constit. Saxon. p.* 2. *const* 52 *num.* 7. Quam comparationem non impedit quod ex re judicata actio in factum detur, quamvis nulla stipulatio judicatum solvi intervenerit, *l. actio* 8. *C. de rebus cred.* & transactione non competat actio, nisi ea vel stipulatione vel contractu innominato inita fuerit, *l. cum mota* 6. *l. cum proponas* 17. *l. sive apud apud acta* 28. *C. de transact.* Transactio enim non condemnatoriæ sententiæ, quæ actionem in factum producit, sed absolutoriè tantum comparatur, ex qua rei judicatæ exceptio oritur & hoc respectu rectè inter hæc duo comparatio instituitur, cum non minus transactionis, quam rei judicatæ exceptione creditor submoveatur. vid. Treutl. *disp.* 7. *th.* 6. *lit. b. vol.* 1.

XI.

Transactio post rem judicatam facta nihil operatur, *d. l. post rem judicatam, l. si causa cognita* 32. *C. de transact.* Bart. Angel. & Alex. *in l. eleganter §. si post rem judicatam ff. de condict. indeb.* add. & Corn. *conſ.* 216. *num.* 1. *vol.* 1. Mynſ. 1. *obſ.* 47. Idque adeò verum est, ut post rem judicatam transigens & solvens, id tanquam indebitum possit repetere, cum talis transactio nullius sit momenti. *l.* 23. *§* 1. *ff. de Condict. indeb.* cum lis te judicata tollatur, *l.* 1. *de re judic.*

Intellige hoc procedere tum demum, cum de sententia indubitata & quæ nullo remedio retractari potest transigitur. Vbicunque autem lis adhuc subesse potest, transactio procul dubio subsistet, puta si sententia non valeat. *d. l.* 32. *ibi causa cognita. ibiq;* Donell. *num.* 2. item si à sententia jure lata sit appellatum. *l.* 7. *in pr. ff. de transact. d. l.* 23. *§.* 1. *de cond. indeb.* nam appellatione extinguitur, aut saltem suspenditur judicis pronunciatio, *l.* 1. *§. fin. ad SC. Turpill.* Donell. *d. loc. num.* 3. Duar. *ad tit. de transact. c.* 2. item si appellari adhuc possit. *d. l.* 7. *in pr. d. tit. d. l.* 23. *§.* 3. *ibi attestari potest.* Duar. &

Donell. *d. loc. num.* 5. item ſi causâ cognitâ reſtitutio in integrum ſit impetrata, *d. loc.* 32. Nam quod appellatio facit jure communi, id jure ſingulari reſtitutio in integrum, *t. t. Cod. ſi adverſ. rem judic. l. 4. ff. de in integr. reſt.* Duar. & Donell. *d. loc. n.* 4. item ſi negetur judicatum eſſe. *l. 11. ff. de tranſact.* ibique Petr. Coſtal. Cujac. *ad l. 7. de tranſact. & ad lib. 1. ſent. Pauli t. 1. §. de rebus.* P. Gilcken *ad d. l.* 32. Ioh. Borcholt. *de tranſact. c. 3. num. 1. & ſeqq.* Bronchorſt. *cent. 1. miſcell. contr. c.* 20.

XII.

Tranſigere minus eſt, quam donare, Gœdd. *1. conſ. Marpurg. 22. num.* 20. Difficilius n. donare permittitur quam tranſigere, cum is qui donat, perdat, *d. l. filiuſ. 7. ff. de donat. l. 1. §. 1. ff. de tut. & rat. diſtrah.* qui tranſigit moleſtias litis reſellat, & ſeſe liberet ob onere actionis & periculo incerti litis eventus, *l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. ff. & t. t. C. de tranſact.* Iaſon. *in l. pactum curatorio. num. 3. C. de pact. l. præſes* 12. ibidemque Iaſon. *n. 11. & 12. in princ. junct. verſ. quarto nota. C. de tranſact. per l. contra jura* 28. *§. fin. ff. de pact.*

XIII.

Generalis Tranſactio extenditur ad omnia ad quæ ſervata proprietate recti ſermonis extendi poteſt, Bart. Bald. Salicet. *in l. ſub prætextu C. de tranſact.* cum ſufficiat de his in genere potuiſſe cogitari, & imputet ſibi qui ſub tali generalitate tranſegit: nec enim illius incogitantia alteri jus ſuum quæſitum auferre vel minuere debet, Gloſſ. Bart. Salicet. Iaſon. & Dd. *in l. ſub prætextu ſpecierum. l. ſi de certa. l. agi. C. de tranſact. l. qui cum tutoribus* 9. ubi Dd. *ff. eod. l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. l. qui Romæ* 132. *§. fin. ff. de V. O.* Bart. *in l. Aemilius. §. Cajo. num.* 11. *ff. de liberat. legat. & in l. ſed etſi. §. quæſitum. num.* 1. *ff. ſi quis. caut. in judic. ſiſt. cauſ. fact. non obtemp.* Pariſ. *conſil.* 20. *num.* 24. *cum ſeqq. Vol.* 1. quin etiam nullus effectus tranſactionis eſſet, ſi non omnia comprehenderet, ut poſt gloſſ. tradit Iaſon. *in d. §. quæſitum.* Pariſ. *d. conſ.* 20. Alex. *conſ.* 11. *num.* 9. Weſ. *conſ.* 15. *n.* 50.

Quod Axioma porrigunt quidam tantùm ad caſus, qui ſimiles ſunt expreſſis in tranſactione, vel minores, non etiam ad majores, præſertim ex quibus magnum damnum obveniret. Vt enim in generalem obligationem non veniunt ea, quæ quis in ſpecie non fuiſſet obligaturus, *l. obligationem. ff. de pignor.* ita e contrario nec eiuſmodi in generalem quoque remiſſionem includuntur, Bart. *in d. l. ſed etſi quis. §. quæſitum. num.* 1. *ff. ſi quis caut.* præſertim ea quæ expreſſis ſunt majora. Weſenbec. 1. *conſ.* 42. *n.* 54. quanquam & alii talem tranſactionem generalem non ultra quam ad ea duntaxat, quæ nominatim & in ſpecie ſunt expreſſa porrigant & reſtringant, per text. *l. 3. l. ſi de certa. C. de tranſact. l.* 2. *C. de judic.* in quorum numero ſunt gloſſ. *in d. l.* 3. *ad verb. pecunia.* Angel. *in l. tres fratres. ff. de pact.* Panorm. *in cap.* 1. *extr. de tranſact.* Imola *in cap. conquerente. extr. de offic. primit.* ubi opinionem eorum, qui contra ſentiunt pluribus refutat, ac ita in terminis reſpondit Schurf. *conſ.* 65. *num.* 8. *cent.* 1. addens hoc non in tranſactione ſolum, ſed qua vis etiam conventione procedere per text, *in l. legatorum. §.* 1. ibique

Bart.

Bart. *ff. de legat. 2. l. ex pluribus* 89. *ff. de ſolut. l. ſi ita ſtipulatus. num. ult. ff. de Verbor. ſignificat.*

XIV.

Tranſactio poteſt valere ut pactum, ſi non valet ut tranſactio. Curtius jun. *in l. 2. num. 6. & 7. C. de pact. inter empt. & vend.* Bart. *in l. ſi quis major. num. 9. C. de tranſact.* Alex. *conſ. 11. num. 8. & 9. Vol. 2.* Octav. Cacher. *deciſ. 91. num. ult. l. 2. & l. ſi cauſa cognita. C. de tranſact.* ubi Angel. Aleiat. *in cap. cum contrah. num. 104. extr. de jurejur.* Roman. *conſ. 547.* Aret. *conſ. 33. conſultat. in ult. dubio.* Pantſchman. *1. quaſt. 10. n. 67.*

XVI.

Tranſigere de dolo licet, *l. actione adminiſtrata 4. C. de tranſact.* Intellige nimirum de præterito, non futuro, quia generaliter pactū, per quod ad delinquendum occaſio præſtatur, jure reprobatur, *l. illud convenire 5. ff. de pact. dotal.* Gylman. *4. 1. Vol. 11. n. 25. pag. 147.*

XVII.

Tranſactio nullo dato, aut retento aut promiſſo non ſubſiſtit, *l. tranſactio 38. C. de tranſact.* ibidemque Dd. *l. ſi ſuper 9. C. eod.* Pariſ. *conſ. 32. n. 18. Vol. 1. incip. potiſſima dubitatio.* Gail. *2. obſ. 171. n. 3.* quia in donationem incidit. Eſtque pactum merè liberatorium, *l. cum donationis 34. C. eod. l. tale 40. ff. de pact.* quando pro remiſſione nihil contra promittitur aut datur, VVeſ. *in parat. ff. de tranſact. num. 5. ad & l. 3. C. de repud. hered.* Cujac. *ad l. 1. ff. de tranſact.* Donell. *in rubr. C. d. tit. n. 8.* Roland. à Valle *Vol. 4. conſ. 28. n. 3. & 4.* Hœnon. *ad Pandect. diſp. 2. theſ. 1. lit. e.*

XVIII.

Tranſactio dolo malo inita, ipſo jure eſt nulla, *l. 9. §. qui per fallaciam. 2. ff. de tranſact.* licet enim dolus quadantenus videatur in contrahendo permiſſus, *l. in cauſa 16. §. pen. ff. de minor.* neque conſenſus omnino ſit expers, attamen qui per fallaciam adverſarii tranſigit non tàm paciſcitur quàm decipitur, *d. l. 9. §. 2.* VVeſenbec. *in paratit. ff. dict. tit. num. 8.* Treutler. *diſp. 7. theſ. 6. lit. c. Vol. 1.*

Limita ſi non adverſariius eum quo tranſactum, ſed tertius quiſpiam tranſactionem dolosè extorſiſſet, quo caſu quidem inter tranſigentes illa valebit, ſed tamen ei qui dolo inductus tranſegit, actio doli mali adverſus iſtum competit, qua petat tantum quanti ipſius interſit, dolum non interveniſſe, *l. arbitrio 18. §. pen. ff. de dol. malo.* Phil. Matth. *ad l. 1. de R. I. n. 32.*

CAP. XXVI.

Tranſitus.

Axioma I.

Non poteſt fieri tranſitus perfectus in aliquo extremorum per medium inhabile, *l. qui ſella 7. §. in ruſticum 1. de ſerv. ruſtic. prad.* Menoch. *conſ. 211. n. 117. p. 75. & conſ. 269. n. 71.*

II. Tranſi-

II.

Tranſitus ab una ad aliam rem, quæ habet perfectius eſſe, non facit immutare diſpoſitionem, quæ pertinebat ad primum eſſe. *l. libertum* 14. *§.* 1. *de excuſat. tutor. l. falſa* 33. *§.* 1. *de condit. & demonſtrat.* Menoch. *conſil.* 690. *num.* 11.

CAP. XXVII.

Translatio, Tranſmiſſio.

Axioma I.

Transferre nemo plus juris poteſt in alium, quam ipſe habet, *cap. cura.* 11. *extr. de jure patron. cap. nuper.* 6. *§. poſtulaſti. extr. de donationib. inter vir & uxor. cap. nemo* 76. *de Regul. Iur. §.* 6. *Gid. ſupr. lit. N. in voce Nemo, Axiom.* 2.

II.

Translatum intelligitur contineri id, à quo translatum eſt, *l. ait Prætor.* 5. *§. ſi judex* 1. *de re judic. l. ſi ita* 68. *§. in teſtamento. de condit. & demonſtr.* Pantſchman. 2. *quæſt.* 8. *num.* 38.

III.

Translata re aliqua transfertur lex & ſententia ſeu conditio, *l. tranſlatio* 3. *extr. de conſtit.*

IV.

Translatio utilitatis plurimorum, unius utilitati præferenda eſt, *cap. ſciat* 7. *quæſt.* 1.

V.

Tranlatus caſu neceſſitatis, neceſſitate ceſſante debet ad primum locum redire, *cap. paſtoralis* 7. *quæſt.* 1. *c. quod pro neceſſitate.* 1. *q.* 1.

VI.

Transfertur res cum ſuo onere, *cap. Sylveſter* 11. *quæſt.* 1. cum alienatio fiat cum ſua cauſa.

Declara & limita hoc ita accipiendum poſſe, ut ratione onerum realium quidem dominium transferatur in emptorem cum ea cauſa, quæ futura eſſet ſi apud venditorem remaneſſet, non etiam ratione onerum perſonalium, quæ ſcil. nec tranſeunt, nec tranſire poſſunt ipſo jure in ſingularem ſucceſſorem, ne quidem ex pacto, niſi ad eandem inter eos actionem, *l. 2. C. de herea. vel. act. vend. l. cum res* 22. *C. de dom. ſe.* ſi non velit ſucceſſor ultro ſuſcipere actiones & ſpontanea voluntate, *l. 2. C. de ſp. ſcr.* aut niſi de caſu, quo

ſit

poſt receptum judicium alienatio facta eſt, ut *in d.l 4. §. 1. de aqua pluv. arc.* Anton. Faber. *in rat. decid. ad l. 21. §. 2. de pecul.*

VII.

Quæ perſonæ cohærent regulariter non tranſmittuntur, *l. 44. de condit. & demonſtrat.*

Fallit in ultimis voluntatibus, tranſit enim v. c. oprionis legatum, etiam in heredem, *§. 3. Inſt. de legat.* Weſenb. *in parat. de opt. legat.*

VIII.

Quod ceſſibile, eſt etiam tranſmiſſibile, arg. *l. ex pluribus 42. de ad. min. tut.* Weſenb. *C. C. ut act. ab hered. num. 3.* Berlich. 1. *concl 74. num. 150.* Gud. *ſupr. lib. 3. cap. de Ceſſione.* & quod non eſt tranſmiſſibile, neque eſt ceſſibile, *l. ſi ſtipulatus fuerim 76.* ubi Dd. *de V. O. l. pluribus 42. de adminiſtrat. tut.* Roman. *conſ. 484. hoc quod Vicinus. num. 5.* Bald. *in l. pet diverſas quæſtion. C. mand. & in l. fin. C. de hered. vel act.* Vend. Panſchm. 1. *q. 20. n. 33.*

CAP. XXVIII.

Tribulatio.

Axioma I.

Tribulatio à Deo immittitur ad virtutis augmentum, *cap. adverſitas 7. quæſt. 1. cap. in cunctis 11. quæſt. 5.* & ad puniendum crimen commiſſum, *cap. ſunt plurimi 6. quæſt. 1. c. cum percuſſio 7. quæſt. 1.*

II.

Tribulatio facit mundi honorem contemnere, *c. diſplicet. in med. 24. quæſt. 4.* & ad bonum feſtinare, *c. qui peccat. in fin. d. q. 4.*

CAP. XXIX.

Tributum.

Axioma I.

Tributa ſunt onera fructuum, *l. 7. §. 2. Verb. hactenus. ff. de Uſufr. l. 13. ff. de impenſ. in res dot. fact.* & offeruntur ratione poſſeſſionis privati ſoli, *l. 2. l. fin. C. ſine cenſ.* Weſenb. *de publican. & Vectigal. num. 4. cap. omnis 2. extr. de cenſib.* cum ſint teſtimonia ſubjectionis quæ Regibus & Principibus debentur, vid. latè Petr. Martyr *loc. commun claſſ. 4. cap. 2. de Eccleſ. immunit. num. 10. & cap. 13. de Magiſtrat. diſt. civil. & Eccleſ. poteſt. num. 23.* Cluten. *in diſp. de Vectigal. theſ. 15.*

II.

Ab omni tributo debet immunis esse Ecclesia, *cap.* 1. *extr. de censib* Tributum tamen Ecclesia Imperatori non debet denegare, *c. si tributum* 11. *quæst.* 1. sicut etiam ab ea licitè datur intuitu, scil. pacis, *cap. quid culpatur in med.* 23. *quæst.* 1. intuitu subjectionis. *cap. magnum* 11. *quæst.* 1. & obtentu longæ consuetudinis, *cap quæsitum, in fin.* 1. *quæst.* 3. *add. & Matth.* 22. §. 21. Paul. *ad Roman.* 13. §. 7. *l. si divina* 8. *C. de exactor. tribut. Novell.* 131. *c.* 5. vid. Chemnit. *in harmon. Evangel. cap.* 91. *num.* 4. Arnisæ. *de exempt. Cleric. cap.* 3. Ambros. *in epist. ad Auxent.* Cluten. *in diatrib. de Novo. Iustin.* 13. *in parerg. & in fasciculi. impiet. juris Canonici. th.* 26.

CAP. XXX.

Tristitia.

Axioma I.

Tristari nullus debet pro sua, nec pro suorum morte, *cap. quam propositorum* 13. *quæst.* 2. quia aliàs videretur de spe resurrectionis dubitare, *cap. ubicunque. d. quæst.* 2.

II.

Consulendum est his qui tristitiæ suæ solatium merentur, *l. unic. in fin. C. de his quæ ante apert. tab.* vid. Cujac. *in præfat. Novell.* ubi tristitiæ consuli lectione bonorum Auctorum tradit.

CAP. XXXI.

Tueri.

Axioma I.

Tueri Magistratus Ecclesiam cogitur, *cap. in singulis* 7. *extr. de stat. Monachorum.*

II.

Tueri quis se potest privilegio vel præscriptione, non simul conjunctivè, *cap. penult. extr. de religios.*

III.

Tueatur nisi quis jura, parum est ea condere, *cap. ubi* 3. *§. præterea de Electionib. in* 6.

CAP. XXXII.

Turbare, Turbatio.

Axioma I.

Turbare se dicitur, qui se judicio opponit Bart. & Dd. *in l.* 1. *§. hinc uti possidet. l. si priusquam* 15. ubi Ias. *de oper. nov. nunc.* Lapus. *alleg* 65. & 72.

& 71. Affict. *deciſ. Neapolit.* 394 Pariſ. *conſ.* 122. *nullitat. num.* 6. *libr.* 9. VVeſenb. 2. *conſ* 58. *num.* 20. Faber *in §. retinenda n.* 16. & ibid. Angel. *n.* 3. *Inſtit. de interdict.* Panorm. *in cap. audita. extr. de reſtit. ſpoliat. num.* 8.

II.

Turbatio non committitur verbis, ſed facto. Faber *in § retinenda numero* 11. *Inſtit. de interdict.* Eſt enim actus facti, Iaſon. & Dd. *in l. ſi prius. de oper no&. nunc.* Vbi autem facto opus eſt, verba non ſufficiunt, *l. Iulianus* 13. *§. offerri* 8. *de action. empt. l. peculii* 4. *§. ult. ff. de pecul.* qua de cauſa qui minatur tantum turbationem, nec ultra verba progreditur potius actione injuriarum, quàm de vi tenetur, *c. querelam* 34. *de elect. l. injuriarum* 13 *§. ult. de injur. l. qui pendentem. §.* 25. *ff. de act. empt.* VVeſenb. 1. *conſ.* 33 *n.* 24.

III.

Turbata voluntas non excuſat, *c. Matthæus* 23. *extr. de ſimon.*

IV.

Turbata poſſeſſio abſentis reſtitui debet, *c. un. extr. de Cler. peregr.*

CAP. XXXIII.

Turpe, Turpitudo.

Axioma I.

Turpe à judice non eſt admittendum, *l. cum profitearis* 4. *C. de reſcind. donat. l. ſi creditoribus* 5. *de ſerv. pign. dat. l. filios* 4. *Cod. de iis quæ in fraud. creditor. c. inter dilectos*, 8. *de donat.* Alex. *conſ.* 38. *col.* 1. *vol.* 2. Vult. 3. *conſil. Marpurgenſ.* 18. *num.* 205.

II.

Turpitudinem ſuam nemo revelare cogitur, *c. dudum* 54. *de electionib.* Bald. *in l.* 2. *§. quod obſervari. C. de jurejurand. propter calum.* idem *in l.* 1. *C. quomod. & quand. judex.* Angel. *in l. Marcellus. ff. rer. amot.* qua de cauſa nec poſitioni criminoſæ reſpondere quis tenetur, ne cogatur detegere ſuam turpitudinem, Specular. *in tit. de peſit. §. ſeptimo. Verſ.* 19. *num.* 40. Bart. *in l. qui turbaſſe. §. ſi pater. ibiq;* Alex. & Iaſon *ff. de jurejur.* Panorm. *in cap.* 2. *num.* 16. *de confeſſ.* Natt. *in repet. elem. ſape. §. & quia. col.* 7. *de V. O.* Dec. *in l. fin. num.* 6. *C. de edendo.* ratio, quia ſe ipſum nemo prodere cogitur. *cap. officii* 9. *de pœnit. & remiſſ.* Covar. *ad cap. peccatum. p.* 1. *in princip. num.* 2. *de Reg. Iur.* præſertim ſi id fiat extra judicium Bald. *in l.* 2. *col. fin. C. de exhibend. reis.* Gloſſ. & Angel. *in l. ampliorem, in princ. C. de appellat.* quos refert & ſequitur Natt. *in d. §. col.* 7. *Verſ. & fallit ſecundo.* add. Vult. 1. *conſil. Marp.* 15. *num.* 237.

III.

Turpitudo perſonæ non excludit à beneficio juris communis, Decius *in l. procurator. in fin. C. de edendo.* Bœckel. *de publ. judic. diſq.* 5. *n.* 9. Exemplum

vid. *in l. si prædia* 58. *ff. de donat. int. vir & uxor*. Vbi donatio inter concubinam & concubinarium eſt permiſſa Ioſeph. Ludov. *concl.* 25. Peregrin. *tract.* 9. *num.* 4. *lib.* 2. *de jure fiſc.* nec intereſt concubinæ an Vxori quis relinquat *l.* 49. *§.* 4. *de leg.* 3. imo ſæpe melioris eſt conditionis, quam uxor, Caſtr. *in l. donationis num.* 3. Alciat. *in l. Maſurius de VS.* Ioh. Bernhard. Diaz. *in pract. verſ. concubinarius.*

IV.

Turpis promiſſio non eſt obligatoria. *c. deteſtanda* 2. *de conceſſ. prabend. in* 6 Turpes tamen & impoſſibiles conditiones favore matrimonii pro non adjectis habentur, niſi ſint contra ſubſtantiam matrimonii: quia tunc vitiant matrimonium. *c.* 1. *& ult. ext. de Condit. & appoſit.*

V.

Turpitudinem, vel dolum ſuum allegare non auditur, *l. mercalem. §.* C. *de condict. ob turpem cauſam. l. tranſactiones* 26. C. *de tranſactionib. l. ſi creditoribus. §.* ubi gloſſ. *Cod. de ſervo pignor. dat. l. cum profiteatis* 4. *Cod. de revocand. donat. capit. inter dilectos* 8. *de donat.* Exornant latè Signorol. de Homod. *conſ.* 180. *Si quæratur.* Socinus *conſ.* 264. *num.* 8. *lib.* 2. Ruinus *conſ.* 194. *num.* 11. *&* 12. *lib.* 1. Cravet. *in quæſt. de indemnit. mul. num.* 33. *& conſ.* 106. *num.* 12. Rot. *Lucenſ. deciſ.* 14. *num.* 31. Bernhard. *reg.* 24. *verſ. quinto.* Tiraquell. *de retractu lig. §.* 1. *gloſſ.* 18. *num.* 20. *&* 24. *cum ſeq. & in tract. Ceſſante cauſa. limit.* 2. Thomas de Thomaſſet. *in floribus Legum, reg.* 32. Sarmient. *lib.* 3. *ſelect. cap.* 13. *num.* 5. *&* 11. Decianus *conſ.* 18. *num.* 189. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 89. *num.* 32. Paulus Fuſc. *lit. A. ſing.* 52. Jaſon *in l. jurandum. §. procurator. num.* 18. *cum multis ſeqq. ff. de jurejur.* Alciat. *in l. tranſactione* 30. *num.* 4. *cum ſeqq. Cod. de tranſactionib.* Felinus *in cap. tertio loco. a num.* 6. *de præſumpt.* Johan. Garc. *reg.* 477. Surdus *deciſ.* 196. *num.* 6. *& deciſ.* 309. *num.* 16. Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Advocat. verb. allegatio. num.* 5. Bellet. *diſquiſit. clerical. p.* 1. *tit. de diſciplina clericali. §.* 3. *num.* 12. Mar. Antonin. *variar. reſolut. lib.* 2. *reſol.* 11. *n.* 75. Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 8. *lit.* T. *concl.* 404. *per tot.* Rot. *deciſ.* 665. *num.* 12. *apud Farinac. p.* 1. *recent.* Narbon. *lib.* 31. *gloſſ.* 16. *num.* 27. *lib.* 1. *Recop.*

Amplja, ut filius non audiatur, allegans turpitudinem patris, Caſtrenſ. *conſ.* 48. *in fin. lib.* 2. Cravet. *conſ.* 125. *num.* 6. ubi idem dicit de ſucceſſore etiam ſingulari reſpectu ſui auctoris, quia non auditur quis ſuper eo, quod facit autorem allegantis incidere in feloniam, ut reſolvit idem Cravett. *conſ.* 507. *num.* 9. quem refert Card. Tuſch.

Tuſch. *d. lit. T. concluſ.* 404. *num.* 13. Sic etiam nec heres poteſt allegare turpitudinem defuncti, cuius eſt heres, Baldus *conſ.* 135. *Pater Caſanas, circa med. verſ. quia heres, lib.* 1. Signorol. de Homod. *conſil.* 110. *num.* 4. *& conſ.* 122. *in fin.* extendit, ut nec poſſit allegare impotentiam defuncti, cuius eſt heres, allegans, quia ſapit turpitudinem, *& conſ.* 257. *in fin.* pariter extendit, ut nec poſſit ſucceſſor heredis allegare turpitudinem defuncti, dicendo illum fuiſſe uſurarium, *& conſ.* 120. *Quidam Placentinus, in fin.* ubi declarat, quod licet heres non poſſit allegare turpitudinem defuncti agendo, benè poteſt tamen excipiendo. Axioma enim procedit, etiam in eo, qui eius, cui ſucceſſit, vel authoris turpitudinem allegat, *l. filios* 4. C. *de revoc. his, quæ in fraud. cred. l. cum profiteatur* 4. C. *de revoc. donat.* Cravet. *conſ.* 125. *num.* 9. ubi extendit ad ſucceſſorem ſingularem, Viv. *deciſ.* 67. *num.* 5. *lib.* 1. Cardin. Tuſch. *d. concluſ.* 404. *num.* 7. 18. 19. *&* 20. Joh. Bapt. Coſta *de factiſcient. & ignor. cent.* 1. *diſt.* 62. *n.* 10. Mar. Giurba *in conſuet. Meſſ. c.* 2. *gl.* 11. *n.* 5.

Amplia etiam in Judice, qui ſi dicat ſe protuliſſe ſententiam pecuniâ corruptum, ſibi non creditur, Angel. *conſ.* 309. *num.* 5. *verſ. hoc etiam probatur.* quem refert Cardinalis Tuſchus *dict. lit. T. concluſ.* 404. *num.* 33. ubi *num.* 32. poſt Angel. *conſ.* 309. *Factum eſt tale. num.* 5. ſubdit, ideò teſtem deponentem extra judicium, ſe depoſuiſſe falſum in judicio, non probare, nec propterea eius probationem tolli.

Limita tamen primò, ubi agitur de periculo animæ, quia tunc unicuique licitum eſt allegare turpitudinem ſuam, ſive agendo, ſive excipiendo, Anchar. *conſ.* 212. *Ego Angelus.* ubi hoc dicit in cauſa matrimoniali, Cravet. *conſ.* 466. *num.* 19. ubi idem ait, ſi allegetur turpitudo defuncti heredis pro ſalute animæ defuncti, quia admittitur, Franciſc. Molin. *de ritu nuptiar. lib.* 1. *compar.* 13. *num.* 15. ubi loquitur in cauſa ſeparationis thori, Cardinal. Tuſchus *d. lit. T. concluſ.* 404. *n.* 59. *&* 60. Viv. *deciſ.* 67. *n.* 7. *lib.* 1. ubi quod quando periculum animæ vertitur propria turpitudo allegari poteſt. *& n.* 9. in Eccleſiæ favorem.

Secundò limita, ubi quis tractat de damno vitando contra alterum tractantem de lucro captando, juxta ea, quæ reſolvunt, Tiraquell. *de retract. lig.* §. 1. Gloſſ. *n.* 72. *cum ſeq.* Socin. *conſ.* 264. *n.* 8.

*lib.*2. Bald. *conſ.*114. *Factum tale eſt, in fin. lib.*4. Anchar. *conſ.*330. *in fin.* Rimin. jun. *conſ.*86. *n.*62. *& ſeq. lib.*1.

Tertiò limita in reo, quia poteſt uti exceptionibus contrariis temporibus ſucceſſivis, Decian. *conſ.*48. *num.*52. *lib.* 2. quem refert Card. Tuſch. *d. lit. T.*404. *n.*61.

Quartò limita in eo, ut contra ſocium participem turpitudinis poſſit quis turpitudinem ſuam allegare, Caſtrenſ. *conſ.*353. *in fin. lib.*1. Cæpol. *conſ.* 57. *Franciſcus. num.* 4. *verſ. & primò.* Decian. *conſ.* 48. *num.*36. *lib.*2. Card. Tuſch. *d. l. T. concluſ.* 56. *&* 67. Surdus *conſ.*371. *num.* 89. niſi excipiat, vel replicet allegans contra turpitudinis participem de lucro certantem. Card. Tuſch. *d. concluſ.*404. *num.*74. Mar. Giurba *in conſuetud. Meſſanenſ. d. cap.*2. *gloſſ.*11. *num.*5. *verſ. excipitur tamen. p.*1.

Quintò limita, ubi turpitudo eſt per partem confeſſata, detecta, vel probata. ſed declarata à Judice, quia tunc poteſt allegari ab eo, qui commiſit, Cæpol. *d. conſ.* 57. *num.* 6. Ruin. *conſ.*194. *in fin. lib.*1. Cravet. *conſ.*771. *num.* 4. Cardin. Tuſch. *d. lit. T. concl.*404. *num.*70. *& ſeq.*

Sextò limita in criminalibus, in quibus excipiendo, & ſe defendendo quilibet poteſt allegare turpitudinem ſuam, Cæpol. *dict. conſ.* 57. *num.* 4. *verſ. ſecundò reſpondetur.* Cardinalis Tuſchus *dict. concluſ.*404. *num.*68.

Septimò limita in judicio civili, ſi per modum retorquutionis quis alleget turpitudinem ſuam, ut per Signor. *d. conſ.*180. *verſ. ſecundo caſui.* ubi *prope fin.* idem dicit, ſi agatur civiliter excipiendo, vel ratione rei familiaris; ſubditq; quod in judicio civiliter miſericorditer appellando poſſum allegare turpitudinem auctoris.

V I.

TURPIUS ejicitur, quàm non admittitur hoſpes, *cap. quanquam cap. quemadmodum* 25. *§. alioquin. de jure jur.* Gloſſ. *in verb. ad inopiam. in cap. veſtras. de donat. inter vir. & uxor.* Alex. *conſ.*213. *Ponderatis. num.*7. *verſ. accedit, quia turpius. lib.*6. Tiraquell. *de jur. conſtituti. p.*3. *limit.* 7. *num.* 43. Menoch. *conſ.*90. *num.* 124. Surdus *de alim. tit.*7. *q.*17. *num.*41. *& conſ.* 174. *num.*13. *& conſ.*175. *num.*42. *& conſ.*371. *num.*54. Bellet. *diſquiſit. clerical. p.*1. *tit. de diſcipl. clericali. §.*29. *num.*7. Anton. Monach. *Florent. deciſ.*24. *num.*36. *& Bononienſ. deciſ.*

*decis.*19. *num.*33. Card. Seraphin *decis.* 1483. *num.*14. Cardin. Tusch, *pract. conclus. tom.*3. *lit.*F. *conclus.*12. *num.*4. & *tom.*8. *lit.*T. *conclus.*430. Joseph. Vela *dissert.*4. *num.*48. Favorabilior enim est causa conservationis, quàm novæ acquisitionis. Menoch. *consil.*32. *num.*37. Et facilius constitutum jus retinetur, quàm de novo acquiratur, *l. patre furioso. ff de his qui sunt sui vel alieni juris.* Surdus *decis.* 40 *num.*5.

CAP. XXXIV.

Tutela, Tutor.

Axioma I.

Tutelæ onus ad eum pertinet, qui commodum habet hereditatis. *l. tutela* 73. *ff. de R.I.* Anton. Faber. 7. *decad.*6. Neque enim propter tutelam cuipiam hereditas defertur, sed tutela hereditatem sequitur h.e. onus tutelæ demandatur ei, qui spem successionis ab intestato consequendæ habet. *§.*1. *Inst. de legit. agnat. tutel.*

Limita nisi eum fœminæ heredes intercedunt, quia tunc quo hereditas redit tutela non pervenit. *l.* 1. *§.*1. *ff. de legit. tutel.* cum tutela sit munus civile, à quo fœminæ arcentur, vel nisi agnati minores 25. annis existant, cum nullus ad tutelam ante 25. ætatis annum impletum admittatur. *l. ult. §. de legit. tutor. §. ult. Inst. de fiduc. tutel.* Hyppolit. à Collib. *add. l.* 73. *in pr. ibiq;* Dec. Phil. Matth. *de R.I.*

II.

Tutela munus est publicum. *pr. Inst. de Excusat. tutor. l. filiusfam.* 6. *ff. de his qui sunt sui vel alieni jur.* Obrecht. *in disp. de patrocin. pupill. th.* 663. Hackelm. *disp* 15. *illustr. quæst. th.*18. *lit.a.* Vult. *ad pr. Inst. de Excusat. tut. num.*12. Bocer. *ibid num.*23. & Harpreecht. *num.*13. *& p.*1. *l. disp.*7. *corol.*1. Everhard. Henrisson. *lib.* 1. *de jurisd. pro baron. contr. Gothan.* Treutl. *vol.* 2. *disput.*8. *thes.*1. *lit. e. Pac.* 5. *wart.* 81. ubi ait hoc de eo publico quod ad administrationem Reipubl. pertiner, intelligendum non esse. *l.* 1. *§. hujus ff. de Iust. & jur.* sed potius de eo, quod pendet ita à Legibus, ut non sit in privatorum hominum potestate, arq; sic modo publicum auctoritate, licet non utilitate dici possit. Cujac. *ad l.*6. *§.*25. *ff. de excus. tut.* Gœdd. *ad l.*18. *n.*19. *de V. S.* Cothman. *disp.*12. *ad libr.*1. *Inst. coron.*1. Arum. *disp.*3. *th.*16.

III.

Tutelam alicujus qui gessit, invitus Curator ejusdem fieri nequit. *§. antepen. l.*20. *C. eod.* ratio quia qui semel oneratus fuit, non debet amplius cura ejusdem gravari: abunde enim patri ac filio sufficit, si eis in quibusdam amici labore consulatur. *arg. l. tutori* 20. *C. de negot. gest.* Mynsi. *ad §. antep. de exc. tut.*

Limita in liberto: is enim si à patrono filii patroni & tutor & curator testamento datus est, & à Magistratu confirmatus, utrumque onus sustinere cogitur.

LIBER DECIMUS NONUS.

CAPUT PRIMUM.

Validum.

Axioma I.

QUod ex ſe validum eſt confirmatione opus non habet. Decian. *conſ.* 65 *n.* 18. *Vol* 3. *per l. aſſe toto* 7. *ff. de hered. inſtit.* Socin. *conſ.* 92. *n.* 17. *Vel ſ. item apparet hoc Vol.* 3. Vult. 3. *conſ. Marp.* 18. *n.* 45.

II.

Si non valet quod ago ut ago: valere tamen debet, ut valere poteſt. *l. ſi unus* 27. *§. pen. l. ſi accepto latum* 19 *de acceptil.* Tornell. *in tract. de act. ut. lib. & de ſect. rr.* 8. quod tamen brocardicum ut vulgare pleriſque in caſibus locum non habere. *per. l.* 1. *de jure Codicill.* tribit Ant. Faber. *in rational. ad l.* 1. *§.* 4. *de conſtit. pen. & ſupr. lib.* 1. *cap. actum. & inſſ. cap. Voluntas.*

CAP. II.

Variatio. Varietas. Varius.

Axioma I.

Variatio facit indicium & præſumptionem contra variantem Grammatic. *conſ.* 17. *n.* 9. *& Vol.* 30. *n.* 3. Iacob Port. *conſ.* 96. *n.* 33. Farin. 3. *conſ.* 50. *n.* 36. arguit enim ea ſuſpictionem falſi & incerti. *arg. l. eos quæ* 27. *ubi.* Bart. *ff. ad L. Corn. de falſ.* Tiber. Decian. *reſp.* 91. *n.* 19. *Vol* 3. præſertim quando eſt circa ſubſtantiam actus ſeu negotium principale Aretin. *conſ* 60. *circ. fin.* Bart. Bertazol. *conſ. ci. Vol.* 32. *n.* 8. *ubi* Cardinal. cum nil magis contrarium ſit certitudini quam variatio. *Clem. 1. de renunciat.* Reinking. *lib.* 1. *de regim. ſec. & Eccl. cl.* 2. *c.* 8. *n.* 72. Hyppolit. *ſing.* 166. Hieron Magon. *decis Florent.* 2. *n.* 11. Gœd. 3. *conſ. Marp.* 32. *n.* 296. qua ratione etiam ex ſola variatione actuum dolum præſumi *ex l. ab Anaſtaſio.* 23. *C. de mandat.* deducunt. Bald. *conſ.* 125. *lib.* 1 Cravett. *eaſ.* 153. *n.* 7 Zaſ. *conſ* 16. *n.* 43. Gœd. 3. *conſ Marc.* 32. *n.* 295. Regner. Sixtin. 3. *conſ.* 12. *n.* 35. Vnde qui tantopere variant, ſibique ſunt contrarii fortiſſimâ juris præſumptione ſe gravare dicuntur *l. qui falſo* 16. *ff. de oeſt. b.* Paris. *conſ.* 77. *n.* 3. *& conſ.* 152. *n.* 19. *Vol.* 4. Cravett. *conſ.* 178 *n.* 4. *Vol.* 2. ideoque non merentur, ut aliqua fides ipſis adhibeatur. *d. l. qui falſo gl. in l. nemo ex hu. ff. de R. I.* Iaſon. *in l. fin. C. de fideicommiſſ. DD. in l. fin.*

l. fin. ff. de rei Vindic. Salicet. *in auth. contra qui propriam C. de non numer. pecun.* adeo ut in criminalibus ad torturam etiam indicium variatio pariat. Marſil. *in pract. crim. §. diligenter. n.* 68. *& conſ.* 15. *n.* 15. *& conſ.* 130. *n.* 45. Bart. *in l. de minore §. plurium. ff. de quæſt.* Roland. à Valle. *conſ.* 3. *n.* 8. *Vol.* 3. Grammat. *Vot.* 3. *n.* 16. Vult. *t. conſ. Marp.* 13. *n.* 100.

II.

Omnis variatio eſt odioſa & non admittenda. *l. ult. Verſ. tantum abeſt. C. de Codicill.* Carpzov. *pr. conſtit.* 44. *defin.* 5. *n.* 4. *& p.* 3. *conſtit.* 20. *defin.* 44. *n.* 5. Nicol. Boer. 33. *n* 13. Petr. Heig. *p.* 2. *quæſt.* 4. *n.* 1. ratio eſt in *l. apud Auſidium* 20. *ff. de Opt. vel Elect. leg. ubi* Weſenb. *in parat. n.* 3. *l.* 4. *§.* 2. *de L. Commiſſor. ubi* idem *in fin.* quia variare non licet, & varia proponens non eſt audiendus *c. dilectis.* 55. *de appell.* cum ea ſine evidenti contradictione ac commento eſſe non poſſit. Anton. Faber. 21. *defin.* 5. *n.* 3.

Excipe niſi variatio fiat lege permittente. ita variationem in cauſis diverſis non improbari, docet textus *in l. in cauſa.* 16. *§.* 1. *de minor.* quare videmus licere appellare ab una parte ſententiæ, & alteri acquieſcere, *l. amplius rem.* 36. *C. de appellat.* Menoch. *lib.* 2. *arbitr. quæſt. caſ.* 93. *n.* 8. quia cum ſint ſe paratæ cauſæ, partem quis poteſt acceptare, & partem improbare. *l. etiam* 29. *§.* 1. *de minor.* ita licere nutare voluntatem, in eo quod præſtiturus ſit, quoties voluerit, patet ex *l.* 138. *§.* 1. *de V. O.* quod tamen intellige verum (1.) ſi Electio iſta à Lege deferatur, (2.) antequam electio ſeu præſtatio ſemel facta fuerit. Carpzov. 2. *conſtit.* 44. *defin.* 5. *n* 4. cum ſemel aliquando variare, bis autem nunquam liceat. Cujac. *in recit. ad l.* 11. *C. de reb. cred.* qua de cauſa licet erubeſcenda ſit varietas judicii mutantis quod ſemel juſſerat. *l. ult. §. ult. C. de mod. mulct. and. c. dilectis* 51. *de appell.* attamen non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta quandoque varientur. *c. non debet.* 8. *extr. de Conſang. & affinit.*

III.

Variatio non poteſt imputari ignoranti jus ſuum. *l. ult. §.* 2. *C. de furt.*

IV.

Quod varie & inconſtanter obſervatum eſt, conſuetudinem non probat Cagnol. *ad l. nemo §. temporaria de R. I.* Ioh Petr. Sutd. *conſ.* 393. *n.* 24. *ubi ex* Bart. *ad l. ſemper in ſtipulationibus de R. I.* aſſerit. Vbi unicus actus probatur contra allegatam conſuetudinem, tunc manifeſtum fieri, conſuetudinem non extare Argentoratenſ. 1. *conſ* 76. *n.* 15. quapropter & in LL. non variatio præſumenda. *l. ſanctio* 41. *de pœn.*

V.

Qui variat & vacillat valde ſuſpectus eſt. *c.* 14. *de præſumpt. l.* 2. *& l.* 6. *de teſtib. ubi* Weſenb. *in C. C. p.* 981. unde & tibubans & vatians malam foverecauſam præſumitur. *l.* 42. *in fin. de R. I.* Cravet. *conſ.* 6. *n* 2.

VII.

VI.

Varius ille non dicitur, qui primò dubitativè per verbũ videtur, & postea melius cogitans præcisè & deliberatè respondet. Tindar. *in tract. de testib. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 1. Ctot. *de test. p.* 3. *n.* 343. *in fin.* Verſ. *Et idem dicendum.* Follet. *in pract. crim. in verb. capiat informationem n.* 58. Gabr. *lib.* 7. *concl.* 29. *n.* 46. Farin. 1. *conſ. crimin.* 56. *num.* 20.

VII.

Varietas unius circumſtantiæ modica totum plerumque jus mutat, Carol. Molin. *conſ.* 13. *n.* 7. *per l. ſi ex plagis* 52. *ſ. in cl.* 2. *& ibid.* Albert. *ad L. Aquil.* Fichard. 1. *conſ.* 3. *n.* 3

VIII.

Varietas criminum varietatem inducit pœnarum *c. pœna.* 18. *ſ. atq; adeò de pœnitent. diſt.* 1. quin imo & varietas perſonarum conſequitur in eodem peccato varietatem pœnarum. *c. fraternitas* 12. *q.* 2. *c.* 1. *in fin.* 14. 46.

IX.

Variantur jura ſecundum varietatem temporum. *c. pen. extr. de conſtitut. & affin.* & variantur ſententiæ ut capita *Extravag. quorundam. ſ. quocirca in fin. de V. S.*

X.

Varietas narrandi non obſtat, ſi eadem dicantur. *c. nihil* 7. *de V. S.*

Cap. III.

Vaſallus.

Axioma I.

Vaſallum eſſe non eſt ſtatus perſonæ, ſed patrimonii qualitas poſt Bald. Zaſ. in *l. ſapè n.* 175. *ff. de rejudic.* ejuſque obligatio licet præſtationes quaſdam producat perſonales, realis non perſonalis cenſetur. Mantic. *lib.* 23. *de tacit. conven. tit.* 3. *n.* 69. Choppin. *lib.* 1. *de morib. Pariſ. lib.* 2. *n.* 2. *in marginal.* Vietor. *in diſp. de cauſ. Exempt. concl.* 28.

II.

Vaſallo vivente & vigilante Dominus obdormiſcit Petr. Anton. Petr. *de jure quæſito. c.* 8. *n.* 61. *ex* Pancirol. *conſ.* 184. Biret. *conſ.* 38. unde & natum proverbium apud Gallos: quand le Vaſal veille, le ſeigneur dort vid. Vietor. *d. concl.* 28.

III.

Vaſallus in re feudali potior eſt Domino. *c. unic. ſ.* 1. *& ibi* Alvarott. *de inveſtit. in re alien. fact.* adeò quidem ut & incrementa atque ceſſiones feudi ad eum ſolum pertineant. *c. unic. ſ. ſiquis. ſi de feud. de funct. contr.* Phil. Matth. 2. *conſ. Marp.* 27. *n.* 17.

IV.

Vaſallus non eſt ſubditus Gail. 1. *de pignor. c.* 15. *n.* 3. Toto enim genere diſtinguitur Weſenb. *conſ.* 1. *n.* 57. *Vol.* 1. Decian. *conſ.* 18. *n.* 34. *Vol.* 1. cum oppoſitum conſequentis ſtare debeat cum veritate antecedentis *l. non hoc.* 4. *Vnde cognati.* & longe plus ſit, ſubditum eſſe, quam eſſe Vaſallum. Hic enim feudi tantùm reſpectu, dominum recognoſcit, ille ſubjectionis onus ſuſtinet: hic certo tantum ſervitiorum onere militari vel aulico ligatur, iſte ſecus, ille capite, hic re conſtringitur Schneidevv. *ad §. præjudiciales n.* 23. *Inſt. de action.* Matth. Stephani. *de juriſdict. lib.* 2. *p.* 1. *c.* 7. *n.* 182. Heig *lib.* 1 *quæſt.* 15. *n* 5. 12. Choppin. *lib.* 2. *de LL.* Natt. *conſ.* 445. *n.* 9. Everard. Iun. *conſ.* 41. *n.* 99. *Vol.* 1. unde ſubditum multo ſtrictius obligari Domino, quàm Vaſallum aſſentiunt Cujac. 2. *F. lib.* 2. Freccia. *lib.* 2. *auct.* 4. *n.* 3. Burſat. *conſ.* 147. *n.* 33. Roland. à Vall. *conſ.* 1. *n.* 30. *Vol.* 3. Cravett. *conſ.* 517. *n.* 3. Vietor. *in diſp. de Exempt. imper. concl.* 22. Nec turbet abuſus loquendi quo Vaſalli dicuntur ſubditi, reſpectu enim fidelitatis & ſervitii irrepſit iſta καταχρησις non ratione ſubjectionis Frider. Mindan. *lib.* 1. *proceſſ. c.* 32. *n.* 2. Paurmeiſter. 2. *de juriſdict. c.* 8. *n.* 40. Roland. à Vall *d. conſ.* 1 *n* 3. *Vol.* 3. quæ omnia intelligi ſcil. de nudis & alienigenis, quòd ſi enim Vaſalli & ſubditi ſimul ſint, formula fiduciæ & obſequii uberior & ſanctior erit, quia duplici obligatione devinciuntur. Vult. 3. *conſ. Marp.* 19. *n.* 9. Bodin. *i. de Republ. c.* 9. *n.* 14. Cujac. *lib.* 2. *F. tit.* 7.

V.

Vaſallus Vaſalli mei Vaſallus non eſt. *gl. in c. legitur. diſt.* 81. *& gl. in l. de acceſſionibus ff. de diverſ. & tempor. præſcript.* ſicut libertus mei liberti meus libertus non eſt. *l. Modeſtinus* 105. *de V. S.*

Intellige ſcil. quando eſt Vaſallus Vaſalli mei ratione alterius rei, ſecus ſi ratione ejuſdem rei, ut habetur *in c. Imperialem. §. Illud. de prohib. feud. alien. per Frider.* Bart. *in d. l. acceſſionibus.* Bald. *in l.* 1. *C. Commun. de legat.* Bald. Alvarot. *ad d. §. illud.* Franciſc. *in ſing. libell. feud. p.* 4. *Verſ. non datur declaratio.* Everard. *in loc. à Alberto ad Vaſall. n.* 2.

CAP. IV.

Venatio.

Axioma I.

Venandi jus territorio & juri ſuperioritatis adhæret Menoch. *conſ.* 202. *n.* 31. Dec. *conſ.* 22. *Vol.* 4. Mandoſ. *de inhibit. quæſt.* 6. *n.* 2. Modeſtin. Piſtor. *conſ.* 14. *n.* 25. *Vol.* 2. Heig. *p.* 1. *q.* 15. *n.* 54. vel ſaltem Dominum juris dictionalem ſequitur ut tradit Zoannet. *ad l.* 2. *C. de pact. inter empt. & vend. p.* 204. Roſenthal. *de feud. c.* 5. *conc. l. uls. n.* 8. Knichen. *de ſublimit. & reg. territor. jur. c.* . . *n.* 297. Ius enim venandi hodie non competit, niſi ex privilegii conceſſionis vel inveſtituræ ſingularis tenore Iacob. de S. Georg. *in tract. feud. §. & cum in venationibus.*

n. 9.

n. 9. Gail. 2. *obſ.* 66. Vnde ex conſuetudine Germaniæ recepta jus venandi non minus quam alia regalia juri ſuperioritatis cenſetur annexum Modeſtin. Piſtor. *conſ.* 14. *n.* 33. *Vol.* 2, Decian. *conſ.* 22. *Vol.* 4. Knichen. *de ſublim. & reg. territor. c.* 4. *n.* 295.

II.

Venationes ſunt in fructu *l. uſufructuarium.* 62. *ff. de uſufruct.* Knichen. *d. c.* 4 *n.* 93. intellige verum reſpectu materiæ ſubjectæ & juxta rubricam de Vſufructu, nimirum ut ejuſmodi jus quaſi ad fructum pertinens, uſufructuario potius quam proprietario permittatur, non etiam ut pro fructu privato cujuſque fundi & prædii ſit habendum, huic enim feræ non cohærent, nec illo continentur, nec ex eo naſcuntur. Weſenb. *in parat. ff. de acquir. dom. n.* 7.

III.

Venatio eſt ars nequiſſima *c. qui Venationibus.* 8 *diſtinct.* 86. *ubi Gl. & in c.* 1. *de Clerico Venatore Verb. Voluptate.*

Declara verum eſſe, ſi accipiatur de venatione arenaria, quæ ſcil. hiſtrionico more à conductis hominibus in publicis ſpectaculis depugnando cum beſtiis exercetur, quod artificium ſcenicum in univerſum quaſi ad nullam utilitatem Reipubl ſed tantum ad inanem voluptatem comparatum, proturpi & infami vitæ genere habetur. Vnde & de jure Canonico adeo reprobata, ut etiam ſpectatores mortaliter peccare dicantur *d. Gl. in c. qui Venatoribus.* Franciſc. Marcus *quæſt.* 530. *n.* 1. quamvis de jure civili licita tum, quando non ſit mercenaria, ſed fiat virtutis oſtendendæ cauſa, quocirica qui ad hoc locat operas ſuas ut cum beſtiis depugnet infamis eſt. *l.* 1. *§.* 6. *Verſ. & qui operas ff. de poſtuland.* niſi talis eſſet fera, quæ regioni noceret *d. l.* 1. *§. ſed ſi quis.* Gail. 2. *obſ.* 68. *n.* 9. ac proinde ad eam quæ non ſervit publicis ſpectaculis, ſed ſanitati vel etiam neceſſitati ad uſum victus & veſtitus non trahendum Weſenb. *in parat. ff. de acquir. tom. n.* 6. *p.* 1265. quamobrem & talis venatio quæ fit ſine ſtrepitu, ponendo retia vel laqueos Laicis & Clericis conceditur. *c. Eſau.* 11. *diſt.* 86. *c. nunquam.* 33. *de conſecrat. diſt.* 5. *c. quod prodeſt.* 12. *diſt.* 86. *c.* 1. *diſt.* 34.

IV.

Venatio eſt ſervitus. Zac. *in §. aque. num.* 25. *Inſt. de action. & conſ.* 6. *incip. illuſtris. num.* 30. *Vol.* 2. *& lib.* 1. *ſing. reſp. c.* 21. *comit. gl. &* Bart. *in l. Mela. in fin. ff. de alim. legat. gl. in l. pecora de ſervit. ruſtic. præd. Vid.* Arnis. *lib.* 3. *c.* 4. *n.* 12. Gail. 2. *obſ.* 66. Hed. *diſp.* 19. *th* 18. quod tamen ut ſibi valde ſuſpectum refutat Hænon. *diſp. jurisdic. diſp.* 5. *th.* 2. *ubi. Vid.*

Cap. V.
Venditio. Venditor.

Axioma I.

Vendens per venditionem facit ſe alienum à re vendita Bald. *conſ.* 9. *col* 3. *lib.* 1. Tiraquel *de retract. conſang. §.* 1. *gl.* 9. *num.* 38. Cephal. *conſ.* 313. *n.* 31 Iohann. Petr. Surdus. *conſ.* 311. *n.* 21. Et Emptor ſuccedit in jus venditoris. *l. alienato.* 67.

ff. de contrab. empt. Henric. Pheil. conſ. 41. num. 8. lib. 1. ac proinde utitur emptor jure ſui autoris l. emptor. 8. C. de evict. Dec. conſ. 74. n. 1.

II.

Vendere rem ſuam nemo invitus cogitur. l. nec emere 19. C. de jure delib. etiamſi juſtum pretium pro ea offeratur. l. nec quaſi 70. ff. de rei vindic. l. nec enim. 9. l. adeoq; 10. rer. amot. Regner. Sixtin. 2. conſ. Marp. 12. n. 67. Lin. rum. 11. C. de contrab. empt. l. in ſtatut. 11. C. locat. l. quamvis 17. C. de pignor. l. nemo exterum. 19. C. de Iudæis. libertimum enim eſt cuique rem ſuam vendere cuicunque volet, l. 1. Commun. de Vid. ibidemq; Bald. Afflict. in rubr. Conſtit. Friderici de jure protimis. num. 8. Marc. Mant. in l. dudum. n. 4. C. de contr. empt. cum facultas ea ſit naturalis libertatis Cravett. conſ. 6. num. 121. Col. 1. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 130. n. fin. Fabian. de Monte. in tract. de empt. quæſt. princ. 1. num. 4. Mozz. d. tract. c. 1. n. 22. Vult. 2. Conſ. Marp. 24. n. 5.

III.

Vendere prohibitus, prohibetur & pignorare Bart. in l. qui habebat ff. de legat. 3. latè Modern. in l. filiusfam. §. Divus ff. de legat. 1. Iohan. Lup. in repet. c. per veſtras pag. 42. de donat. int. Vir. & ux.

Intellige verum quando quis rem pignorare vellet, ad quam dilectionem non habet & cujus luitionon ſperatur, tunc enim talis pignerario alienatio dicitur & non pignus. latè Corſet. in notabil. ſum. not. 49. Verſ. pœna. Iaſon. in l. manumiſſiones. col. 3. ff. de juſtit. & jur. aliàs ſi datur ſpe redimendi prohibitus vendere, pignorare non prohibetur: per ea quæ latè tradunt And. Sicul. in repet. rubr. de reb. Eccleſ. non alien. Bart. in l. quorum ff. de pignor. Abb. in c. quod quibusdam. de fide juſt. Ludov. Gomez. ad §. item Serviana. 47. Inſt. de Act. intellige etiam verum quando à Lege prohibetur, ſecus ſi à judice Gid. l. 2. §. eandem rem. C. de reb. Eccleſ. non alienand.

IV.

Venditoris conditio in multis juris articulis melior eſt quam emptoris. C. A. de reſcind. Vendit. ſ. fin. & de cont. empt. ſ. 45. utrobique vid. allegatum Cuj. ratio eſt petita. ex l. 44. de damn. infect. Diſſ. idem. Cujac. in parat. C. de contr. empt. At idem Cujac. priorem regulam confirmat. 16. Obſ. 18. ubi ait ſubveniri in l. 2. l. 12. & 16. C. de reſcind. Vendit. venditori ob dictam rationem non emptori, adde. 23. obſ. 32.

CAP. VI.

Venia.

Axioma I.

Veniæ facilitas peccandi tribuit incentivum extrag. Com. etſi 3. in pr. extrag. Com. etſi 5. in pr. de pœnit. & remiſſ. c. eſt injuſtus. in fin. c. ſi ea & ſeq. 21. q. 4. loci. 36. q. 9. c. 1. diſt. 86.

II.

Venia peccati datur tantum correctio c. peccatis 5. de R. I. in 6. unde etiam

Deus

Deus veniam non dat in errore durantibus, ſed ſe corrigentibus. *c. legatur.* 24. *quæſt.* 2.

III.

Veniam meretur caſus *c. quipartem.* 6. *diſt.* 55. ac proinde Ebrii ignoranter quid committentes veniam habent, puniuntur tamen quod leves fuerint ad ſe inebriandum. *c. ſanec. inebriaverunt.* 15. *q.* 1.

CAP. VII.
Verbera. Verberare.

Axioma I.

Verberibus non eſt exigenda fides. *c.* 1. *diſt.* 45. qui ergo verberibus tantum volunt timeri, miſeri ſunt Prælati. *d. c.* 1.

II.

Verberari aliquem mandanti imputatur mors ſecuta. *c. ult. de homic. in* 6. *Vid. ſupr. lit. M. cap. mandatum.* ſicuti & verberare volens æquè injuriarum utili actione tenetur, ac verberans. *c. ſi quis* 13. *de pœnitent. diſt.* 1. cum ſi aliquis verberetur, non ſolum violentia, ſed etiam temeritas & injuria attendatur. *c. contingit.* 36. *extr. de ſent. excomm.*

CAP. VIII.
Verba.

Axioma I.

Verba quo ſenſu accipienda ſint ex adjuncto intelligi ſolet Socin. Iun. *conſ.* 163. *num.* 28. & 29. *Vol.* 2. & *in l. fin. ff. de reb. dub.* Roman. *conſ.* 231. Cacheran. *deciſ.* 50. *n.* 10. Bald. *in l. ſi quando de legat.* 1. ubi aſſerit quod ob adjunctam ſuam naturam etiam verba mutentur: idem dicit Andr. delſernia. *in c.* 1. *§. donare qualiter olim feud. alien. pot.* quem allegat Matth. de Afflict. *deciſ.* 307. *n.* 25. *Vid.* Regn. Sixtin. 3. *conſ. Marp.* 7. *num.* 6. ſiquidem propter adjuncta verba declarantur & limitantur. *l. quæſitum* 70. *§.* 1. *l. prædis.* 91. *de legat.* 3. *ubi gloſſ. in l. ſervum. §. fin. ff. de legat.* 1. *l. utrum.* 23. *de petit. hereditat.* Paul. de Caſtro. *conſ.* 357. *primo Videndum eſt num.* 3. *Vol.* 1. Vnde & propter limitatam & coarctatam diſpoſitionem verba in minori & infirmiori ſignificatu accipiuntur. Bart. *in l. ſi mater §. eadem. ff. de Except. res judic. num.* 4. Iaſon. *in l. ſi domus. §. fin ff. de legat.* 1. & *in l. in debitis. §. ſed etſi nunc de condict. indeb.* Anton. Trigona. *ſing.* 16. *perſpectum.* 23. *habes. n.* 5. Pantſchman. 1. *pract. quæſt.* 21. *n.* 90.

II.

Verba ſimpliciter in pleniori & potiori ſunt exaudienda *l. hoc legatum* 45. *ff. de legat.* 3. *l.* 1. *§.* 1. *ff. ſi ager. Vectigal. pet.* Bart. *in l. quamvis. ff. de aur. legat.* Dd. *in l. qui liberis. §. hac verba ff. de Vulgar. ſubſtit.* Zaſ. *in l.* 3. *§. ex contrario. n.* 30. *ff. de acquir. poſſ. idem conſ.* 12. *n.* 47. *lib.* 1.

III.

III.

Verba Contractus ſunt Lex contractus. *l.1. §. ſi conſenerit. 6. ff. de poſit. l. contractus. 23. ubi* Dec. Cagnol *de reg jur.* illisque ſtandum eſt ut textui. Oldrad. *conſ.* 258 ideoque dicuntur dare formam contractui: ut ait Bald *in l. quo ies n. 4. C. de ſuis & legitim.* cui conſequens, quod à verbis contractus recedere alicui licitum non ſit. *l. ſi quis ſtipulatus ſit: Stichum. 112. l. ſi ita ſtipulatus. 126. §. ſi Chryſogonus. 2. ff. de V. O. l. fidejuſſores Magiſtratuũ. 68 ff. de fid juſſor. l fin. C. communi utriuſq; judic.* quam regulam tritam eſſe ait Cephal *conſ.* 543. *n. 4. lib. 4.* ſed præcite potius ex verbis ejus contractus judicari debent Aretin. *conſ.* 55. Dec. *conſ.* 305. *num.* 1. Ripa *in tract. de peſte. p. 2. Gloſſ extus caſus. num.* 11. nec quærenda alia declaratio, ſed ſumenda ea contractus ſpecies, quam verba demonſtrant, prout ait Socin. ſen. *conſ.* 9. *num.* 7. *Vol* 1 Vnde & in dubio contrahentes voluiſſe cenſentur, quod verba important. *l. Neroſi Proculo.* 25. *de V. S.* Iaſon. *in l. eam quam col.* 7. *Gloſſ. & ponderа diligenter C. de fideicommiſſ. & in l. ſi quis filium. col.* 1. *in fin. C. de liber. præteri.* cum voluntas contrahentium à verbis aliena non præſumatur. *l. L. ibeo. 7. §. Tubero. 1 ff. de ſupell. legat.* Decian. *conſ.* 2. *num* 63. ſiquidem ex verbis voluntas & mens hominum ſumi dicitur Bald. *in l. ſed & reprobari ff. de Excuſat. tut.* or. Alex *conſ* 1 *num.* 29. *Vol.* 5. Oldrad. *conſ.* 53. *col.* 2. Burſat *conſ* 258. *num.* 1. *lib* 3. eademque mentis conceptum ſignificant Corn. *conſ.* 272. *num.* 5. *Vol.* 4. Alciat. *reſp.* 104. *num.* 14 Curt. Iun *conſ* 63 *nn.* 6. *& conſ.* 569. *in p.* Cravett *conſ.* 161 *num.* 12 nullumque magis diſpoſitionis aut mentis noſtræ teſtimonium, quam qualitas verborum inſpecta Bald *in c. 1. de teſt. & in l. & in Epiſtola. C. de fideicomm. & in l. cum quæſtum col. pen C. de impuber. ſubſtit. & in c. ſuper literis. 3. de reſcript.* Vult. 3. *Conſ. Marp.* 18. *n.* 90.

IV.

Verba non ex ſtylo Notarii, ſed ex juſſu mandantoque expreſſo & ſimplici voluntate partium appoſita eſſe cenſentur Bart *in l. ſi quis filiabus ff. de teſtam. tutela.* Bald. *in l. mater. num.* 6. *C. de rei Vindic & in l.* 2 *num.* 55 *de reſcind. Vend.* Curt. Iun. *in repet. l. admonendi num.* 124. *ibidemq;* Iaſon. *num.* 145. *ff. de jurejur.* maximè ſi accidentalia & ſubſtantialia contractus reſpiciant Alciat *de præſumpt. reg.* 5. *præſ.* 13. *num.* 1. Socin ſen. *conſ.* 159 *col.* 4. *Vol.* 2. Roman. *conſ.* 179. *num.* 6. Curt. ſen. *conſ.* 44. *num* 75. Nevizan. *conſ.* 28. *num.* 14. Alex. *conſ.* 3. *num.* 9. *Vol.* 1. Dec. *conſ.* 490. *num.* 10. *& conſ.* 793. *n.* 3. Ruin. *conſ.* 159. *num.* 17. *Vol.* 3. Grat. *conſ.* 112. *num.* 27. *Vol.* 2. Pariſ. *conſ.* 10. *num.* 11. *Vol.* 3. Decian. 71. *num.* 3. *Vol.* 3.

V.

Verba ſunt conſideranda pro voluntate loquentis. *l.* 1. *ff. de Condit. & demonſtr.* Cujac. *ad l.* 3. *§ pen. de adim. legat.* Nec tam quibus quisque verbis uſus ſit, ſpectandum eſt, quam quid egerit Cujac. *in recit. Cod ad rubr. de pact. per l. exconducto 1. §. Papinianus. 4 locati. l.* 29. *§.* 1. *de donat.* verba enim intelliguntur ſecundum mentem & intentionem proferentis. *l. Neratius* 191. *de V S & c. intelligentia. 6. eod.* cum verba prolata intelligantur ſecundum reſpectum, quo prolata fuerint. *l. profectitia. 5. §. fin. ff. de jure dot.* Dec. *in c. ſi pro debilitate. col. 5. extr.*

extr. de offic. de leg. nec verba debent intelligi copiosè in damnum proferentis, ſed ſecundum ipſius proferentis mentem. *l. pen. ff. ad Exhibend.* late Savila. *conſ.* 9. *n.* 12. *cum ſeq.*

VI.

Verba rebus non res verbis deſervire debent. *text. ſingularis in c. humana* 22. *quæſt.* 5. *l.* 2. *§.* 1. *Verſ. ſed ni ſubtilitate. C. de Conſtit. pecun. l. cum de Lanionis.* 18. *Aſinam.* 2. *ff. de fund. inſtruct.* rebus enim ex debito, verbis ex uſus beneficio utimur. Watem ab Eremberg. *lib.* 1. *de fœder. c.* 1. *n.* 15.

Intellige ſcilicet quando de Verborum intellectu conſtat, aliàs in dubio à verbis recedendum non eſt. *c. ex literis* 7. *de ſponſalib. ibiq. gl. in Verb. intelligentiam. l.* 1. *§. ſi is qui navem.* 19. *Verſ. in re igitur. ff. de Exerc. act. l. non aliter.* 69. *ff. de leg.* 1. 3. Gail. 1. *obſ.* 150. *n.* 6.

VII.

A verbo dicti cujus diſpoſitio regitur intelligi debet ſecundum tempus verbi *l. in delictis.* 4. *§. ſi detracta.* 3. *ff. de noxal. act. l. Titius.* 25. *ff. de militar. teſtam.* Mandell. *conſ.* 60. *num.* 12. Verba enim futuri temporis abnegant omne præteritum ut in verbo *Vendiderit* conſiderat Riminald. jun. *conſ.* 51 *lib.* 1. præſertim in interpretatione ſtatutorum, quæ interpretantur, ut futura tantum includant. Cephal. *conſ.* 461. *n.* 28. *lib.* 4. Bart. *in l.* 9. *n.* 42. *de juſtit. & jur.* Honded. *conſ.* 16. *n.* 15. *lib.* 1. Farin. 1. *conſ.* 96. *n.* 16.

VIII.

A verborum forma non eſt recedendum. *c. ad audientiam.* 12. *extr. de decim. c. in quadam* 8. *extr. de celebr. miſſar. c. porro.* 6. *extr. de præſcil.* Verba enim dant eſſe rei Bald. *in l. ult. num.* 4. *C. de ſuis & legitim.* ſic ut illis nihil addi vel detrahi poſſit Bald. *ibid.* Dec. *conſ.* 552. *Viſo. num.* 1. Weſenb. 2. *conſ.* 76. *num.* 1. quia dant eſſentiam & formam contractui Cravett. *conſ.* 10. *num.* 10. Vnde & verba omiſſa in inſtrumento nos ſupplere non debemus. Bald. *in l. fin. C. de falſ. cauſ. per c. Venerabilem de Elect.* idem Bald. *conſ.* 189. *Vol.* 2. Socin. *conſ.* 73. *n.* 4. *Vol.* 1. Weſenb. 2. *conſ.* 51. *n.* 4. qua de cauſa quando verba ſunt de ſubſtantia, iis omiſſis nihil agitur. *c.* 1. *extr. de baptiſm.* cum verba à lege requiſita omnino exprimenda erant, aliàs actus corrueret, niſi à Principe ſuſtineretur. *l.* 67. *§.* 10. *de legat.* 2. *l.* 2. *§.* 2. *de V. O.* Limita ſecus eſſe ubi ad certum actum explicandum verborum ſolennitas præfixa non eſt. quo caſu ſufficit exprimere conceptum & effectum rei, licet non exprimantur propria verba actui illi conformia, Verba enim intentioni ſervire debent & non contra. *c. humana aures* 11. *cauſ.* 22. *quæſt.* 5. *c. cum in his.* 15. *de V. S.*

IX.

Verba debent in dubio capi in ſpecie, non in genere. Bart. *in l. hæc legatum. ff. de legat.* 3. Socin. *in l.* 1. *in lect.* 2. *in pr. ff. de Vulgar. & pupill. ſubſtit.* Ludov. Gomez. *ad §. in perſonam. Inſt. de action. nu.* 48. ubi limitat, niſi ex tali interpretatione infetatur.

X.

Inter verba & verbera nulla datur proportio. Iohann Harpprecht. *in §. item Lex Cornelia. num. 88. Inſt. de public. iudic.* Zoannet. *in l. ait Cous. 3 ff. de iuſtit. & iur.* Vulc. *in tract. ad Inſtr. c. 12. num. 2.* Voltus *in Comm. ad L. Cornel. de ſic. c. 17 num. 127.* Henric. Boet. *dec. 2. dauth. 2 8. num. 18.* Petr. Theodor. *in Collig. crimin. deſiſt. fo. 16 4. lit. E.* Matth. Berlich. *p. 4. concl. 12. num. 41* Farin. *p. 5. quæſt. crim. 50 48. 125 num. 42.* Georg. Obrecht. *in tract. de neceſſ. defenſ. 19.* Carpzov. *1. quæſt. 30. num. 70. in fin. mod.*

XI.

Optimus interpres verborum quisque ſuorum. Dd. *in l. 66. ff. de iudic.*

Fallit hæc regula in eo, qui Legem potuit apertius dicere nec dixit *l. 99 de pact. l. 21. de contrab. empt.* Qui enim conventionis verba expreſſit, præſumitur eſſe in culpa, cum ei impune poſſit, quod legem non apertius dixerit Bachov. *ad Weſenbec. 30. de pact. num. 1. 5. 702.*

XII.

Verba non ſunt capienda aut iudicè interpretanda. *l. pen. ad exhibend. l. 9. ubi* Dd. *deſcribunt.* Surd. *conſ. 267. num. 3* Klock. *2. conſ. 7 num. 17. & ſeqq.* Gord. *l. ad l. 6. de V. I. in fin.* Gail. *2. obſ. 33. num. 7.* Quæ enim accuſatio vocabulorum eſt, niſi aut barbarum ſonet aliquod nomen, aut infandum, aut maledicum, aut impudicum Tertull. *apologet. cap. 3.*

XIII.

Verba enunciativa vel incidenter prolata, mandatum non probant. Berlich. *1. concl. 14. num. 112. & 113.* vid. omnino Iacob. Cancer. *2. reſol. 3. num. 13.* ſicuti nec verba enunciativa conditionaliter probant inducunt diſpoſitionem Bart. *in l. ex ſalt. 19. de hæred. inſtit.* Excipe niſi quando proferuntur inter eaſdem perſonas. tum enim probare dicuntur. *l. optimam. 14. cum alii not. C. de contrab. & commit. ſtipulat.* Ant. Faber *in C. ſuo. de dedit. libert. defin. 59. num. 3.* vel quando verſantur in antiquis, tum enim & hæc contra tertium quoque & inter alias perſonas probant. Iaſon. *conſ. 63.* Dec. *conſ. 13. Verſ. nam per inſtrumenta.* Corn. *2. conſ. 247. Verſ. & licet poſſet dici, quod maximè procedat in verbis enunciativis* Socin. *2. conſil. 86. incip. in cauſa & conſ. 19. incip. in cauſa agitata.* vid. Beſold *3. conſ. 28. num. 54. & ſeq. & ſuper lib. 7. c. de Enunciativis.*

XIV.

Verba in dubio recipi debent demonſtrativè, non reſtrictivè *l. ſin. §. Titia 2. de liberat. legat.* Bart. *in l. cum pater. §. item ſi. Verſ. quæro. quod ſi teſtator. de legat. 2. & I. cum avus. cum ſeq. Verſ. ſed quod ſi dicas de Vulgar. ſubſtit.* Cenett. *conſ. 301. de annu. num. 5.* Weſenb. *2. conſ. 1. num. 31.*

XV.

Verba non tantum ſervare debemus, ſed vim & poteſtatem privilegiorum legis & canonis *c. 30. de V. ſignif. de privileg.*

XVI.

XVI.

VERBA ſunt intelligenda non ſecundùm quod ſonant, ſed ſecundum mentem, & intentionem proferentis, *l. non omnis, 19. in princip. ff. ſi certum petat l. 3. § ſi quis hoc interdicto 4 ff. de itinere. actuque privat l. ſcire oportet 13. § aliud 2 ff. de excuſat. tut. l. non aliter 69 ff. de legat. 3.* [Quod enim de teſtatoribus ait JCtus *in d. l. non aliter § alii de legat. 3.* idem etiam evenire putandum eſt contrahentibus, & tabellionibus ut plerunq; abuſivè loquantur, nec propriis nominibus atque vocabulis ſemper utantur, itaque eventum effectumque rei quæ agitur ſpectari tutius eſſe arbitror. Cujac. *conſult. 48.* Anton. Tellar. *de error. Notar. cap 4. in princip. add.*] *l. ſed Celſus § 1.* ubi gloſſ. *verb. ſequendum. ff. de contrahend. empt. cap. intelligentia 6. & cap propterea 8 de verbor. ſignif.* [*l. 3. § cenſitus 9. ff. de adim. legat. l. 2. ſi mater. 20. ff. de SC. Tertull. l. Divus 25. § item, Senatus. 2 ff. ad L. Cornel. de falſ. l. pen ff. ad exhibend. l. ſi hominem. 30 ff. mandat. l. ſi quis mihi 23. § ſed ſi mandavit. ff. de adquir. hered.* Bald. *in c. fin. col. 2. de offic. delegat.* Caſtrenſ. *conſ. 4 col. 2. vol. 1.* Jaſon. *conſ. 202. col. pen. verſ. non obſtat dum tertio vol. 2.* Tiber. Decian. *conſ. 22. num. 41. vol. 4.* Vult. *3. conſ. Marp. 41. num. 3.*] Coſm. *in Prag ſanct. tit. de cleſtione. verb meus, pag. mihi 141.* Oldrad. *conſ. 9. n. 3 & ſeq.* ubi, quòd quando verba attenduntur ſecundùm corticem, ſumi debent, prout ſonant, Navarr. *in manual. c. 23. n. 38.* Tiraq. *in l. ſi unquam, verb. libertis. n. 48. C. de revocand. donat.* Surd. *conſ. 430. n. 55.* Card. Tuſch. *practic. concl. tom. 8 lit. V. concl. 93. a principio,* Gonzal. *ad regul. 8. Cancell. gloſſ. 48. n. 55.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 3 queſt. 85. n. 30.* [Undelicet in omni controverſia & cauſæ examine verborum prima ratio haberi debeat, Bald. *in l. ſi non convicii C. de injur.* mens tamen ex re ſubjecta fine & intentione cæteris circumſtantiis maximè in dubiis relucens nequaquam negligenda, ſed verbis potius præferenda. Jaſon. *ad l. 7. § Prætor ait num. 55. ff. de paſt.* Zaſ. *conſ. 12. num. 43. vol. 1.* Bald. *in l. omnes populi. verſ. juxta prædicta. num. 58. ff. de juſtit. & jur.* Gœdd. *3. conſ. Marp. 26. num. 121.*

XVII.

VERBA ſunt ſigna, & teſtimonium mentis noſtræ, & demonſtrant voluntatem animi, *Labeo 7. § 2. verſ. idem Tubero. ff. de ſupellect. leg. l. ſcire. 21 ff. de tutor. & curat. Jul. § Divus 3 ff. ad leg. Cornel. de ſicar.*

gloſſ. magiſtra, verb. animum, in l. Fulcinius § quod ſit latitare. ff quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eat. l. reprehendenda 5. C. de iuſtit & ſubſtit l. generaliter, in l. notab. C. de non num. pecun. [Unde & JCtus in *l. 31. de O. & A.* innuit mentis ſignum eſſe orationem, orationis autem, ſcripturam huic junge ea, quæ habet Ariſt *lib. de interpret. c. 1.* dum inquit τὰ ἐν τῇ φωνῇ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα, καὶ τὰ γραφόμενα τῶν ἐν τῇ φωνῇ & c. *alib. ejuſdem libr. in fin.* ἐστὶ δὲ ἃ ἐν τῇ φωνῇ κατατέθειται ταῦτα ἀνταρέσεων, συμβολα τῶν ἐν τῇ ψυχῇ verba enim ſunt rerum notæ Cicero *in Topic. col 307. H.* Unde & Quintilianus *lib. 5. cap. ult.* in fateſtatur JCtis ſummum circa verborum proprietatem laborem eſſe, ac propterea Ulpianum ab hac diligenti verborum conſideratione ἰνδατοθέτην i.e. indagatorem nominum appellatũ futiliſſe ut apparet ex Athenæo. *lib. 14. d. 21. Sophiſt. vid.* Cujac. *24. obſ. 39. in fin. & in tit. C. de V. S.*] Exornant Tiraq. *in l. ſi unquam, verb. libertis num. 15 & 18. C. de revoc. don.* Alvarad. *de conject. mand. declarat. lib. 1. cap. 2.* Menoch. *controverſ. illuſtr. c. 58. n. 7.* Perez. *ad tit. 9. verſ. aut dictum. lib. 8. Ordinam. pag. 216.* Cardin. Mantic. *de conject. ultim. voluntat. lib. 3. cap. 4.* Maſcard. *de probat. concl. 1413. n. 24. cum ſeqq.* ac in probatione homicidii *concl. 865. num. 17.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæſt. 7. num. 71. & de præſumpt. lib. 3. præſ. 1. num. 59. & conſ. 1. num. 262.* Surd. *de alimentis tit. 2. quæſt. 2. n. 1. & conſ. 379. n. 62.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. beneficior. lib. 1 quæſt. 13. n. 29.* Brunor. à Sole *in gloſſ. communibus, verb. homo 4.* Mart. Antonin. *var. reſolut. lib. 3. reſolut. 4 n. 9.* Farinac. *in prax. criminal. p. 3. q. 126 n. 118. & fragmentor. crimin. p. 1. lit. A. num. 229.* Rot. *apud eundem deciſ. 191. n. 3. p. 3. recent.* Nec præſumendum eſt quempiam dicere quod non prius mente cogitaverit, Menoch. *de præſumpt. lib. 1. præſ. 22. n. 1. & 2.* ubi quòd verba, & ſermones ſunt ingeniorum, morumque imagines. Caſtill. *controv. lib. 1. p. 2. c. 167. n. 2.* [Quare & qui Petrum increpabant, quod ipſe ex Diſcipulis Domini eſſet, eum ex ipſius ſermone convincebant dicentes: Verè & tu ex illis es, nam & loquela tua manifeſtum te facit ut habetur *Matth. 26.* qua de cauſa etiam ex ipſo ſermone argumentum ſumens ajebat Lucas de Penna *in L. 2. C. de dolore lib. 10. col. 2. in pr.* quod vanus ſermo vanæ conſcientiæ judex ſit & hominum mores lingua pandat, ſimiliter dicebat Joh. Dielctus *de arreſtand. tit. 1 cauſ. 6. num. 3.* quod qualis quiſque facit & lo-

& loquitur, talis etiam esse præsumatur. *l. Titia 15 ff. de inoff. testam. l. pen. ff. de condit. instit.* ad idem facit illud Senec. *in proverb.* Imago animi sermo est qualis vir, talis oratio. & refert Stobæus *in suo sermonibus ex diversis Philosophis collectis serm. 3. de prudent.* fecisse olim ex sapiente quodam probatam sententiam hanc. Qualis unus quisque sermone indicat vid. Laurent. Tennin. *in tract. contract. cap. 25. num. 8.*]

XVIII.

VERBA debent inservire intentioni, non intentio verbis, *l. non aliter 69 ff. de legat. 3. l. 3 §. condatur. 9 ff. de admin. legat. cap. secundo 12. de. & cap. secundi regul. in 6. de appell. cap. cum sit. 4. de appell. cap. cum sit. de verbor. signific. [c. humana §. certe 22. q. 5. c. secundo 41. extr. de appell. c. 1. extr. de sponsal. c. in hac 15. extr. de V. S.]* Tiraquell. *in l. si unquam. verb. liberis, à num. 47. C. de revocand. donat. & de retract. lig. §. 34. glos. 1. num. 44. & 55.* Simon. de Petr. *de interpret. ultim. volunt. lib. 2. dub. 4. solut. 1. à num. 180. usque num. 215.* Cardin. Manuc. *de conject. ultim. volunt. lib. 3. tit. 3. num. 9.* Brunor. à Sole *in loco communi. verb. verba. num. 20.* Castill. *controv. lib. 1. p. 4. cap. 86. num. 40.* Ratio est, quia verba pendent à mente, non autem mens à verbis, ut inquit Menoch. *consil. 97. num. 44.* & verba se habent ut corpus, & superficies, at verò ratio, & mens ut spiritus, & anima, secundùm Gonzal. *ad regul. 8. Cancell. glos. 28. num. 56.* [Ac proinde interpretatio recipienda est quæ sententiæ Legislatoris congruit, licet verba id non patiantur, *l. quamvis 11. de in jus vocand.*]

XIX.

VERBA sunt intelligenda, & interpretanda secundùm propriam significationem, [*l. 1. §. 1 quo navem 19. de exerc. act. l. 3. §. hac verba ubi* Bart. *de negot. gest.*] quia non est ab illa recedendum. *l. non aliter, 69 ff. de legat. 3. l. qui libertum 8. §. hac verba 1. ff. de vulg. & pupil. substit.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 62. incip. explicavimus in superiore num. 15. ibi nam respondetur & præsumpt. 76. incip. sumgeneralis num. 3. ibi cum ergo dixerit testatrix & præsumpt. 178. incip. sit percelebris num. 3. ibi quia verba debent lib. 4.* Cravet. *cons. 20. num. 9 & cons. 105. num. 2. & cons. 169 num. 7. & cons. 247. num. 11. & seq. & cons. 258. num. 3. & 4.* [maxime ubi nulla justa causa subest cur à propria significatione recedere velimus Hartm. *3. 2. 12. 4. 36. n. 17.* ratio, quia verba ad declarandâ volun-

volantatem majorem habent efficaciam quam præſumptio aliunde collecta, l. Labeo 7. verſ. item Tubero de appell. leg. ult. ff. ad ſenatuſ. 26. § Chryſogonus 2 de V. O. Hartm. Piſt. disc. tit. 2. add.] Pariſ. conſ. 22. n. 6. lib. 6. ubi ampliat, etiam ſi agatur de præjudicio tertii, Dec. conſ. 113 num. 6 Surd. conſ. 140 num 65. & ſeq ubi ampliat procedere etiam in materia odioſa, quando non præjudicatur tertio, nec juriſdictioni ordinariæ, & conſ 318. num. 27. Decian conſ. 17. num 43 lib. 2. & conſ. 30. num. 22. lib. 3. Rot. reg. 8. Brunor. à Sole in loc. commun. verb. verba num. 1. Cardoſ. in prax. ſuâc. eodem verb. num 6. Melch. Phœb. Luſit. deciſ. 87 num. 14. num 1 Card. Tuſch. d. tom. 8. lit. V. concl. 91. Mendez à Caſtro in praxi Luſitan lib 3 cap. 15 num. 10. Statil. Pacif. de ſalvianeo inter d. inſtr. 3. cap 1. num 6 Mart. Gineba in conſu. 8. Meſſ. cap 1. gloſ. 6. num 6 & cap 1. gloſ. 5. num. 2. Unde provenit, quod vulgò dicitur, verba debere intelligi quatenus propria eorum ſignificatio patitur. l. cùm lege. 26 ff. de teſtam. l. 5. quod autem. 3 ff. de alcator. cap. ad audientiam 12 de decim. Card. Mantic. de conject. ult. voluni lib 8 tit. 18 n. 31. D. Barboſ. in l. quæ tale. ubi. 37 ff. ſolut. matr. Rot. dec. 352. n. 1. apud Farin. part 1. recent.

Limita, quia verba ſunt intelligenda ſecundùm materiam de qua loquuntur, etiam contra propriam ſignificationem, Gemin. conſ. 122. num. 3 verſ. & ſecus, Alex. conſ. 56. colum. 2. verſ. nec obſtat. & verſ. ſi dicatur, Cardin. Tuſch. d. lit. V. concl. 91. num 26. nam verba non intelliguntur ſecundùm propriam ſignificationem, quando ſubjecta materia aliùd ſuadet, ut ſi Papa reſervet beneficia ad collationem Epiſcopi pertinentia, licet verbum *pertinere* ex propria ſignificatione, importet proprietatem, tamen intelligitur de quibus Epiſcopus eſt in poſſeſſione, propter ſubjectam materiam conferendi. quæ accreditur quando habet poſſeſſionem, ex Cald. conſ. 244 adde conſ 23. de probat.

XX

VERBA debent intelligi ſecundùm communem uſum loquendi, l. Verborum 32. § quid tamen. 4. ubi Bart. ff. de legat. 3. l. Labeo. 7. ff. de ſupellect. legat. l. cùm de lecturis. 18. § item. 3 verſ. ſequitur ergo. ff. de fundo inſtruct. Cardin. Mantic. de conject. ult. voluni lib. 3. tit. 8. num. 1. Surd. conſ. 319. num. 17. & conſ. 414. num. 19. Anton. à Souſa in reſolution. de cenſur. Balæ in Cœna Domini cap. 2. num. 4. & cap. 4 diſput. 39. num. 3. & cap.

c. 7. num. 1. Gonzal. *ad regul. 8. Cancel. glos. 11. num. 68 glos. 13. num. 21.* Mangil. *de impot. quæst. 57. num. 13.* & ſecundùm conſuetudinem regionis, ut per Stephan. Gratianum *diſcept. forenſ. cap. 79. num. 29.* [Verba enim ſeu numina non ex opinionibus ſingulorum, ſed ex uſu communi ſunt exaudienda *l. 7. §. 2. de ſuppellect. leg.* unde Cicero in *orator.* refert. Uſum loquendi populo conceſſi, ſcientiam mihi reſervavi & Ariſt. *lib. 2. Top. c. 1.* inter τὰς ἁμαρτίας τὰς ἐκτὸς λέξεως numerat etiam, τὸ παραφαίνειν τὸν αὐτὸν λόγον ἢ τὸν αὐτὸν ὀνομάτων: quod faciunt ἐκ τῶν διαιρέσεων ὀνομάτων τὰ πράγματα σημαινόντων: & alibi *lib. 2. Top. 2. loc. 3.* τῶν ὀνομάτων τὰ πράγματα σημαινόντων πλείονς ἐστὶν αὐτὰ δὲ τῶν πραγμάτων ἴσως τοσαῦτα, ἢ ἐλάττω τοσαῦτα, ὅσπερ πρότερον τῶν ὀνομάτων. quo alludit & Quintilian. *3. Inſtit. 8.* dum ait: Loquendum eſt ſecundum communes intellectus, idque agendum ut nun nobis ſerviamus, ſed ſenſibus cum fuerit pœnè ridiculum (verba ſunt ejuſdem *1. Inſt. 6.* malle ſermonem quo locuti ſunt homines, quam quo loquuntur, ſiquidem ut inquit Gellius *1. N. A. c. 11.* Vive moribus præteritis, loquere verbis præſentibus, vel ut Henric. Breuſ. us loquitur moribus antiquis utendum, verbis præſentibus loquendum. *in tr. de temp. conſ. 3. c. 16. num. 1.* unde & Plutarch. *in lib. de Pythia oraculo* ait, quod verba valent ſicut nummi; cui aſſentiunt Ariſt. *de nummorum variatione; Eth. c. 5. & 1. polit. c. 2.* Quintilian. *lib. 1. Inſt. c. 4.* ubi refert quod verba frequenter jus ab auctoribus ſumunt, adde & locum ex *lib. 1. c. 1.* ejuſdem Quintil. ubi inquit: Quod conſuetudo certiſſima loquendi magiſtra, utendumque plane ſermone ut nunc, cui publica forma eſt, elegantes etiam Caſſiodor. *lib. 1. variar. in præfat.* Interdum genus eſt peritiæ, vitare quod doctis placet, proinde majorum pulchra definitio eſt, ſic apte dicere, ut audientibus poſſis concepta vita ſuadere, ſicut itaque verba & vocabula imponuntur propter uſum, ita etiam propter abuſum iterum abuleri poſſunt; id quod non eſt temeritatis, ſed prudentiæ, Sic Græci patres perſonam primam vocant ὑπόστασιν: & unionem duarum perſonarum in Chriſto dixerunt eſſe συνοδον ἐν ὑποστάσει, ſed in certamine Arriano & Eutichiano voces illas tanquam periculoſas & pravo intellectui facile obnoxias rejecerunt. B. Meichsner *p. 3. Philoſoph. ſolid. c. 1. q. 2. p. 19.*]

vulga-

vulgaris enim appellatio pro lege habetur, ex Gonzal. & gloſſ. num. 69. Sed ob communem uſum loquendi à propria verborum ſignificatione recaditur. Joan. Antonius Mangil. de reſt. de impet. quæſt. 58. num. 15. & 16. [& verba ex uſu, in quo nata ſunt aliquando diſcedunt, & aliam ſignificationem aſſumunt cum Varrone & Gellio Cothman. 1. reſponſ. 48. n. 58.

XXI.

VERBA debent intelligi ſecundùm ſubjectam materiam, & naturam actus, ſeu contractus, l. cùm patet. 77. §. donatum. 26. ff. de legat. 2. l. ex conditio 15. §. ſi ancilla 4. & ibi Bart. ff. locat. l. ſed & ſi profeſſi. 21. §. item ſi ut aurum. 2. ff. de præſcript. verb. l. fin. C. de rer. permut. l. cum manifeſtè. 20. in fin. ff. de contrah. empt. l. domus infecta. 18. in principio ff. de domin. infect. l. ſtipulatio. 20. §. hæc ſtipulatio. 1. ff. eod. tit. l. Proculus. 9. ff. de uſufructu. l. ſi ſtipulatus. 9. de uſuris. Labeo ita definitur. 37. ff. de donat. inter vir. l. inſulam. 6. ff. de præſcript. verb. l. ſi ita. 21. C. locati. & conſtitutus. 6. de religioſ. dom. cap. ſolite. 6. de majorit. & obedien. Cors. conſ. 259. num. 6. lib. 2. & conſ. 138. num. 3. lib. 3. Perot. conſ. 106. num. 24. lib. 1. Alexand. conſ. 129. Puteo de ſtatu. lib. 2. & conſ. 57. Vivi. num. 2. lib. 3. Everar. in topic. leg. abſtract. 46. Maſcard. de probat. concl. 1131. num. 20. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſ. 80. num. 28. Brunor. à Sole in loc. comm. verb. verba. num. 19. Cardoſ. in prax. judic. & advocat. ordin. verb. num. 6. Surd. deciſ. 2. num. 13. & deciſ. 83. num. 16. & de alimen. tit. 1. quæſt. 62. num. 24. & tit. 3. quæſt. 1. num. 26. Richard. in diſput. de mora. num. 127. Calid. Pereira de enfit. emphyt. cap. 1. num. 55. Gonzal. ad Regul. 8. Cancel. gloſſ. 10. num. 53. 54. & 57. Card. Seraph. deciſ. 101. num. 11. & deciſ. 398. num. 7. & deciſ. 401. num. 6. Card. Tuſch. d. num. 3. tit. 7. concl. 95. Flores de Mena variar. quæſt. lib. 2. quæſt. 24. num. 55. ubi dixit, quod verba quantumvis præciſa reſtringuntur ſecundùm ſubjectam materiam. Rot. dec. 398. num. 4. apud Farinac. p. 1. recent. Alexand. Trentacin. conſ. 55. num. 6. & 7. num. 1. [ubi. & Merchionet. 4. deciſ. 27. num. 72. licet ſint generalia. Myning. 1. reſponſ. 4. num. 18. quia verba intelliguntur ſecundùm qualitatem perſonæ, ad quam referuntur l. primum. 12. §. equitis 4. ff. de re. & habet l. ex militari. 11. ff. de milit. teſtam. Caſtill. controv. lib. 3. cap. 2. cap. 24. num. 6. 10. 15. & 26. Joan. Anton. Mangil. de impet. quæſt. 136. num. 8. Vincent. Fuſc. de ſubſtit. quæſt. 359. num. 32. [& talia ſunt ſubjecta qualia à prædictis permittuntur. Welenb. in parat. ff. de juſt. & jur.

& jur. v.g. quando Ulp. dicit per omnia ex æquata eſſe legata fideicommiſſis *l.1.ff. de legat.1.* idque poſt ſibi attribuit Imp. *in §. 2. verſ noſtra autem inſt. de legat.* illa univerſalis locutio (per omnia) ita eſt intelligenda, ut natura & conditio rei patitur & ad ſubjectam materiam nimirum ad interdictum quod legatorum & quorum bonorum reſtringenda. Unde etiam ſubjecta materia verborum amuſſis & canon indultatus conſetur *l. ex conducto 11.§. Papinianus 4. verſ ſed & ſi ff locat.* Zaſi *ſing. reſp 5.6 nu. fin* W eſenb. *in parat. ff de juſtit. & jur n.3. in fin.* cum ſint verba notæ rerum, non vero cauſæ rem conſtituentes Bald. *in l. Si non convicii. C. de injur. l. non epiſtolæ 13. C. de probat l.3 l.7. de ſuped legat.* Henning. Arnif. *de jur. Majeſt c.1.n.9.* imò rerum pictura & relatæ Andr. Knichen. *de Antecrat. Rom. Imperii, num. 282.* ideoque nec curandum de qualitate verborum, ubi conſtat de mente loquentis Johan. Meichsner. *deciſ. Camer. 2. num. 13. tom. 3.* Gail. *2. obſ. 132. num. 10.* cum verba ſint ſub jugo mentis *c. intelligentia 6. de V.S. c. Marcion. 64 1.q.1. c. humanæ rei 18. 22 q.5.* Alex. Raudens. *conſ. 1. num. 24. vol. 2.* Reinking. *1. de Regim. ſecul. c. 1. num. 1. & 6.* nec ullum majus mentis noſtræ teſtimonium, quam qualitas verborum inſpecta Bald. *in c. 1. de teſtib.* cum ex loquela hominis animus ejus judicetur Bald. *in l. ſed & probari in pr. de excuſat. tutor.* Gylman. *41. vol. 14. num. 70.* Ubicunque igitur per aptam naturam non infertur de neceſſitate, quod verba exorbitent de natura contractus, verba ſemper ad naturam ejus ſunt referenda. *L. ſed etſi qui 4. §. quæſitum 4. ſi quis caut. judic. ſiſt l. quare 54. §. inter locatorem 1 ff locat. l. damni infecti ſtipulatio 18. de damn infect l. ſi ſtipulatus 9. de Verb. ſign. l. Celſus fam. 7 ff. de donat.* Specul. *in tit. de locat. §. nunc aliqua. verſ 94.* Bald. *in l. à procuratore C. mandat.* Cravett. *conſ. 16. præſens conſultatio. num. 5.* Bartholom. Socin. *conſ. 136 vol. 2.* Pantſchman *9. 2 quæſt. 11 num. 11.*]

Amplia. in tantum verba dubia debere interpretari ſecundùm ſubjecta materiam, & conſuetam actus, ut etiam poſſint impropriari, ſi opus ſit, imò debeant, ut conveniant materiæ. de qua agitur, *§. nunc autem admonendi*, ubi gloſſ. *verb. deberet. inſtit. quibus alienat lic. vel non.* Corn. *conſ. 138 num. 3. lib. 3. & conſ. 56 num. 2. lib. 4.* Pariſ. *conſ. 72 num. 20. lib. 3.* Berol. *conſ. 69 num. 8. lib. 1.* quos refert Card. Tuſch. *lit. V. concl. 93. num. 15.*

[Limita niſi quando id quod actum eſt aliàs non ſortiretur effectũ l.7. §. quod ſerè 12. de pœnis item niſi utilitas publica adeſſet ſtretur. Legem enim utilem Reipubl. non anguſtandam interpretatione, ſed adjuvandam potius exiſtimat. l.3. §. utrum 14. ad SC. Syllan. G. Forſter. 2. obſ. 16.]

XXII.

VERBA debent intelligi cum effectu, l.1. §. hæc verba 2. ff. quod quiſque jur. l. penult. §. decere. 2. ff. ne quis eum l. quoties 6. ff. quis ſatisd. cog. an l. 9. §. condemnatum 6 ff. de re judic. l. ſi Barz. etiam 13. C. de fideiuſſ. cap. qualiter 3. ubi gloſſ. vide de poſt. cap. relatum, 6. de cleric. non reſident. cap. ſi à Judice. 10. de appell. lib. 6. Becc. conſ. 6. num. 2. & conſ. 105. num. 3. vol. 1. Federic. de Sen. conſ. 10. Caſus talis, in fine, Thom. de Thomaſſet. in ſtylo legum, reg. 304. Sard. conſ. 3. num. 23. & conſ. 179. num. 69. Ignat. del Villar. in Syra reſponſor. reſponſ. 1. num. 25. Vgolin. de offic. Epiſcop. cap. 36. §. 1. num. 2. Franc. Galet. in margar. reſolut. Conſuet. verb. verba, Anton à Souzam relect. de conſtr. Burla in Cena Domini, cap. 9. diſp. 26. num. 2. & cap. 11. num. 6 & cap. 12. diſput. 63. num. 2. Aloyſ. Ricc. in deciſ. Curiæ Archiep. Neapol. deciſ. 61. num. 3. part. 2. Cardin. in prax. Judic. verb. verbum, num. 5. Cardin. Tuſch. d. lit. V. concl. 92. Octav. Gloſſ. reſp. 1. part. 1. num. 181. Caſtill. contro. lib. 3. part. 2. cap. 96. num. 5. Joan. Maria Novar. q. forenſ. lib. 3. q. 2. n. 3. & 4. Ovid. de Amicis de jur. emphyt. quæſt. 3. num. 3 & quæſt. 71. num. 6. Fuſtr. de ſubſtit. q. 619. n. 6.

XXIII.

VERBA debent aliquid operari, & non debent eſſe ſuperflua. l. 3. in princ. ff. de juriſdict. omn. l. ſi quando 109. de leg. 2. l. fin. ff. ne quid in loc. publ. cap. ſi Papa. 10. in fin. de præbend. lib. 6. cap. ſi à Judice. 10. de appell. eod. lib. Felin. in cap. quæſtum, & quando, 11. num. 25. de accuſ. [ratio quia nullam verbum cenſetur otioſè & ſine virtute operandi in actionibus poſitum. Bald. in rubr. C. de contrah. empt. num. 9. Vult. 3. conſ. Marp. 21. num. 55. cum noſtrum non ſit ita paſſim inſtrumenta extendere, ut plura plerunque verba ſint ſuperflua, quam ſignificantia ut loquitur poſt Aldobrandin. 2. conſ. 3. num. 37. Mantic. lib. 2. de tacit. & ambig. convent. lib. 12. n. 19 adde] Alex. conſ. 214. Conſiderato, n. 19. & ſeq. lib. 6. ubi ait, quòd ſufficit, quod operentur in aliquo, vel poſſint operari quoquo modo, Caſtr. conſ. 193. in fin. lib. 2. Ruin. conſ. 79. num. 3. lib. 2. ubi extendunt tam in verbis ſpecialibus,

cialibus, quàm in generalibus, & univerſalibus Cravet. *conſ.23. num.3.* Tiraquel. *de retract. conven. §.1.glo.2. num 24.& 45.& de jure conſtit.§.3.limit.30.num 36.* Burg.de Pace *conſ.25.num.21.* Maſcard. *de probat.concl 595.* Bertazol.*de claus.inſtrument.claus.21.glo.16.num.10. & in repetitione. l.ſi quis manr. C. de tranſact.* num.241. Surd.*deciſ.64. num.19.& conſ.127.num.9.& conſ.218.num.15.& conſ.270.n.10.* Pichard. *ad §. quod ſi fuerit, num 15. Inſtit de empt.* Gutier. *practicar. lib.3. quæſt. 15.num.39.* Cald Pereira.*de revocat.empbyt quæſt.11. num 14.* Gonzal. *ad regul 8.Cancell § 7 gratiarum.num.127.* Steph.Grat.*Marchia deciſ. 47.num 17.deciſ.106.num.19.* Benedict. *Æ.gid.in repetitione Lex hoc iure. ff.de inſt.& iur.p.1.cap 8.num.2.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ.tom.7. lit.S,concl.895.& tom.8 lit.V.concl.85.* Statil. Pacific.*de Salv. mercd. miſc. 3.cap.1 num.29.* Joan, Maria Novar. *quæſt ferent.lib.1.quæſt.142.nu 7.* Ac proinde ita verba debent intelligi, ne maneant ſine effectu, *l.ſi ſtipulatus fuerim, 76.ff. de verbor. oblig.* Menoch. *conſ.122.n. 48.& conſ 373.num 8.* Surd.*de alimens.tit 9. quæſt.16. num.20. cum ſeqq.* nam verborum ſubſtantia, & effectus, non ſonus attendi debet. *Inſtalem 6.ff. de præſcript. verb cap ut tantum.36. de ſimon.* Pinell.*in rubr. de reſcind.vendit.part.2 cap.1.num 3.in fin.* Surd. *de alment. tit.9, quæſt 16, num.22.& deciſ.307. num.5 & conſ 3. num 26 cum ſeqq.* Flamin Pariſ. *de reſignat.benefic.lib.1 quæſt 1.num.134.* Marius Anton.*variar. reſolut. lib.1.reſol.1, num.7.*

Amplia primò, ut quodcunque verbum etiam minimum debeat operari, Roland. à Valle, *conſ.1. num.122.& 123.& conſ.1. num.14.cum ſeqq.& num.33 lib.3.* Angel. Aret.*conſ.1.Viſo dicto.num.31. & ſeq.* Alex *conſ 216.Nec arguendi.num 23 in fin.lib.2* Cravet.*conſ.294. num.3.* Becc. *conſ 21, num.23.* Card. Tuſch. *d.lit.S,concl.895.num.7 & lit.V.concl.85.num.4 & 35.* Quod quidem verum eſt etiam in minima ſyllaba, ut tradunt Roland. à Valle *d. conſ. 61. num.19. lib.3.* Becc. *d conſ.21.num.23.* Cardin. Tuſch *d lit.V.concl.85.num.5.*

Secundò amplia etiam in diſpoſitione hominis, quis nullum verbum debet in ea eſſe ſuperabundans, & ſine miniſterio operandi. Alex. *conſ.12. Viſo thema.ult. num 21. lib.2.& conſ 118. In caſu, num.6.verſ.tertiò probatur lib 5.conſ.9.num.2.lib.7.* Roman. *conſ.180. Si admittimus, num. 4 in fin. verſ ſecundo principaliter.* Roland. à Valle *conſ.55.num.45.lib 3.* Cardin. Tuſch. *d.lit.S, conſ 895. num.25.& lit.V.*

Tertiò amplia in scholis, & prælectionibus Card. tom. 3. q. 1. num. 3. Card. Tusch. dict. 5. num. 3. Rot. dec. 1. num. 4. Rebuff. in tract. de nom. Jes. num. 11. & dict. cit. num. 12.

Quartò amplia in privilegio Romanæ curiæ, Rot. dec. 1. num. 13. Rebuff. tract. de nom. Jes. num. 11. Card. Tusch. dict. 5. num. 4. Rot. dec. 1. num. 14. & dict. 5. num. 17. lib. 3. Cardin. Tusch. dict. 5. num. 5. num. 17.

Quintò amplia in reliquiis, Rebuff. d. tract. de nom. Jes. num. 13. lib. 4. Card. Tusch. dict. 5. num. 6. & dict. 5. num. 18.

Sextò amplia in hæresi, quia in illis verbis pertinax sonat importat. Sic propriando, ut operatur aliquid gravius, quod non sufficeret, & dict. 5. num. 18. Hinc effectus. Socin. tom. 3. cons. 5. & dict. 5. num. 19. Rebuff. d. tract. de nom. Jes. num. 14. & dict. 5. num. 19. Card. Tusch. dict. 5. num. 7.

Septimò amplia in legibus imperialibus, Rom. cons. 102. Decian. cons. 3. resp. 1. num. 2. Card. Tusch. dict. 5. num. 8. & dict. lib. 2. Craveta. cons. 14. num. 12. Card. Tusch. dict. 5. num. 9.

Octavò amplia in testamento, Rom. cons. 82. num. 2. Card. Tusch. dict. 5. num. 10. & dict. 5. num. 20.

Nonò amplia in juramento, Rom. d. cons. 82. num. 3. Card. Tusch. dict. 5. num. 8. & dict. 5. num. 8. num. 21.

Decimò amplia in stellionatibus, Roman. cons. 182. num. 5. Card. Tusch. dict. 5. num. 8. & dict. 5. num. 22.

Undecimò amplia, ut etiam verum esse, verba debere aliquid operari, ut potius impropriata, & ad impropriam significationem trahi debeant, quàm ut sint superflua. l. ff. tam augusto. ff. ubi Angel. ff. de ferut. l. ff. ubi. 20. ubi Bart. & Post. ff. si cert. pet. l. ff. servatus. 18 ff. de ferut. exercens dict. 6. Rol. d. cons. 82. num. 18. lib. 3. Craveta. dict. 22. num. 17. & seq. vol. lib. Craveta. cons. 294. num. 1. Craveta. 714. num. 12. Surd. de alimen. tit. 2. nor. 1. Sole in loc. communi. verb. verba. q. & 15. Surd. de alimen. tit. 2. quæst. 1. num. 39. & dict. 197. num. 2. Cald. Pereira de exerc. emphyt. c. 7. num. 65. Cardin. Tusch. dict. 5. num. 8. 9.

Duo-

Duodecimo amplia in diſpoſitione, Cravet. *conſil.* 227. *n.* 15. Card. Tuſch. *d. lit. S. concl.* 395. *num.* 21. Rot. *deciſ.* 352. *num.* 2. *apud Farr. p. c. recent.*

Limita multis modis, ut per Cravet. *conſil.* 70 *num.* 29. ubi, quando quis indebitè damnum pateretur, [veluti ſi quis immoderatè laederetur Bald. *in l.* 1. § *in computatione C. de pœn. debit.* Cravet. *quæ alios citat conſil.* 70. *num.* 29. Hertzog. 1. *conſil. deciſ. conſil.* 43. *num.* 31. eo enim caſu potius verba relinqui debent, quàm ut damnum vel laſio inde alteri contrahentium inferatur Dec. *ad Lin contrahenda num.* 17. *limit.* 5. *ff. de R. I. & in c. ſuper eod. n.* 4. *prim. not. extr. de appell.* Gerdd. 3. *conſil. March.* 33. *num.* 387] vel illicitum ſequeretur, aut abſurdum, vel contra mentem diſponentis fieret, tunc potiùs admittitur ſuperfluitas. & *conſil.* 86. *num.* 11. quando cauſa demonſtrationis ponitur, non ut aliquid operentur, Beroi *conſil.* 154. *num.* 18. *cum ſeq. lib.* 2. ubi quando inducerent repugnantia diſpoſitioni Juris in præjudicium tertii, quia tunc potiùs admittitur ſuperfluitas verborum, Surd. *conſil.* 112. *num.* 15. & 16. ubi quando contra mentem diſponentis operarentur, potiùs tolerantur ſuperfluitas. Alex. *conſil.* 33. *Vide etiam ante, num.* 3. *lib.* 1. ubi quando reſultaret intellectus, vel effectus contrarius Juris communi, quia tunc potiùs admittitur abundantia verborum, Tirac. *de retract. conven.* § 1. *gloſſ.* 2. *num.* 28. Rum. *conſil.* 136. *num.* 12. *lib.* 3. Cravet. *conſil.* 25 *num.* 31. Roland. à Valle *conſil.* 56. *num.* 29. *lib.* 3. ubi omnes, quando verba continent illud idem, quòd tacitè inerat eo modo, quia nihil operantur, ſed ſunt ad majorem ſpecificationem. [Unde etiam in genere tolerabilius eſſe verba nihil operari vel pro ſuperfluis haberi, quam contra naturam actus accipi, ſi ad naturam actus reduci poſſint. *l.* 15. § *ſi uno. ff. locat.* aut Welenb. 2. *conſil.* 73. *n.* 13. cum verba deſerviant naturæ contractus, quam naturâ verbis *l. cum precario* 12. *ff. de precar.* Bald. *in l.* 2. *C. commod.* Bart. *in l. ubi ff. de donat. mort. cauſ.* Welenb. 2. *conſil.* 73. *num.* 12. qua de cauſa hoc Brocardicum eſſe exile atque infirmum ac qualicunque præſumptione tolli poſſe, ſtatuunt Mantic. *lib.* 12. *de conjectur. ult. volunt. tit.* 17. *num.* 40. Pruckman. 1. *conſil.* 3. *num.* 66. ejuſque fallentias multas tradit Tuſcus *lit. V. concl.* 83. *n.* 72.

XIII.

VERBA dubia [illegible] Dom sensum grammaticalem [illegible] l. 1. ff. quemadmodum [illegible] vers. ff. de jur. nat. gent. & civ. [illegible] conject. ubi volunt [illegible] num. 1. cum segq. Rochus Curtius [illegible] demand. num. 25. pag. mihi 11. Antonius [illegible] Carta Donat. d. cap. 2. num. 4. Card. Tusch. d. num. 3. lit. F. concl. 1. Franc. Molin. de rem. empt. lib. 2. cap. 14. num. 4. Card. Tusch. d. num. 3. lit. F. concl. 1. Franc. vers. ff. de just. & jur. p. 1. c. 10. num. 17. Joan. Maria Novar. quæst. form. libr. quæst. 1. num. 4. Fusar. de just. quæst. 601. num. 2. [illegible] Modo de Aristotelis aic, quod tales qui verborum vim non intelligunt [illegible] disputationibus decipiantur. [illegible] libell. cap. 3. num. 3.

XIV.

VERBA dubia, quæ habent varios significatus, debent in- celligi in eo significatu, qui est aptior, & quem [illegible] de reg. jur. Roman. cons. 339. in calc. num. 23. vers. nunc ergo, ubi num. 21. extendit idem in sensu magis verisimili, refert Card. Tusch. & tom. 3. lit. F. concl. 91.

XV.

VERBA in dubio sunt intelligenda naturaliter, propriè, & vetè, non autem accidentaliter, civiliter, & fictè. l. Edictum vers. sum. 76. ff. de condit. & demonstr. Lex ea parte 121. §. in infantem. 2. ff. de ver- bor. oblig. ubi quæ num. 51. §. fin. ff. de legat. 2. l. final. C. de his qui ven. ætat. impetrant. Calder. cons. 376. alias cons. 47. de ipsam. quod duplicatur cons. 466. alias 1. qui filii sint legit. Roland à Valle cons. 100. num. 55. & seq. lib. 2. Tiraq. de jur. matrim. gloss. 7. num. 16. de jur. primogen. quæst. 1. num. 10. & quæst. 34. num. 17. & quæst. 40. num. 134. & in tract. le mort. pag. 3. dict. 5. num. 1. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præs. 31. num. 19. & cons. 97. num. 36. Surd. dec. 303. num. 1. & cons. 90. num. 24. Cald. Pereira de nominat. com- plex. quæst. 15. num. 12. col. 2. in fin. Cardosus prax. Indic. verb. verbum n. 6. Franc. Galeot. in margarit. cephal. Cons. verb. verba. Cardin. Mantic. de conject. ult. volunt. lib. 3. tit. 4. num. 15. Galin. de verb. significat. lib. 2. cap. 51. num. 2 & lib. 3. cap. 19. num. 2. Roland à Valle cons. 88. num. 2. lib. 1. ubi

quod

quod in contractibus debent verè, & non fictè intelligi, *& conſ. 70 num. 13 lib 3.* ubi extendit in ſententia, Decian. *conſ. 17. num. 44. lib. 1.* Cravet. *conſ 149. num 7.* ubi quod in omni materia à verbis, & propria ſignificatione non recedatur, *& conſ. 271. num. 5.* ubi extendit in ſtatutis, Matius Auton. *var. reſolut lib. 1 reſol. 4. num. 9.* Nicol. Garc. *de benefic. pag 7. cap 9. num 32.* Cardin. Tuſch. *d. tom. 8. lit. V, concl. 102. per totum.* Caſtill. *controv. lib. 3. pag. 2 cap 131. num 7.* Mangil. *de impot. quæſt. 77. num. 86.* Novar. *quæſt ſcrut. lib 1. quæſt. 2. num. 2* Fuſar. *de jubilæ quæſt. 583. num. 3 & quæſt. 586. num. 59.* & in civiliter & naturaliter verba intelligi poſſunt, naturaliter potius, quàm civiliter verba intelligi poſſunt. *d. l. fin C. de his qui ven. ætat. impetr. l. Statius Florus 48 § Cornelio Felici. ff. de jure fiſci.* Tiraq. *in l. ſi unquam, verb. ſuſceperit liberos, num. 13. C. de revoc. donat.* Joann. Anton. Mangil. *de impot. quæſt. 10. n. 23. & ſeq.*

Limita multis modis, ut per Cravet. *conſ 6 num 41.* ubi loquitur in defenſione Rei in criminalibus, Roland. à Valle *conſ. 82 n. 43. lib. 1.* ubi, quando natura rei repugnat verbis, quia tunc impropriantur. *& conſ 13 num. 17. vol. lib 2.* ubi, quod verba impropriantur, ne ſuſtineatur libellus. Decian. *conſil. 11. num. 19 lib. 1.* ubi quod impropriantur verba, ne tertio præjudicetur, vel tollatur jus tertii; *& conſil. 103. num. 36 lib. 2.* ubi extendit ad evitandum abſurdum.

XXVII.

VERBA in dubio ſunt intelligenda ſimpliciter, & non ſecundùm quid, *l hoc legatum. 45. in fin ff de legat. 3. l. § ſi quis ſimpliciter. 5. ff. de verb. obligat.* Ruin. *conſil. 16. in fin. lib. 2* Card. Tuſch. *d. tom 8 lit. V, concl. 92. per totam.* Limita tamen, niſi verba redderentur ſuperflua ſimpliciter ſumpta, quia tunc ſecundùm quid operari debent Bald. *in Liberti, libertaque num. 28 C. de oper libert.* Sim. de Pretis *de interpret ultim. volunt lib. 4. interp. 2. dub. 2 num. 7.* Card. Mantic. *de conject ultim. volunt. lib. 10 tit. 1. n. 2 & tit. 2. n. 25.*

XXVIII.

VERBA dubia debent intelligi ſecundùm naturam rei, cui adjiciuntur, Oldrad. *conſil. 243. num. 2. verſ. ſed in meo objectibus.* Alex. *conſil. 62. In cauſa, & lite. in fin lib. 7.* Gemin. *conſil. 79. num. 3. in fine,* ubi quod verba generalia debent reſtringi ſecundùm naturam ſub-

jectæ

Proportionables materias tantum de quibus fit expressa, & mentio - num 10. quod debeat esse de quo fit expressa, & mentio 1210. conf. 55. num. 3. dic. ubi quod verba quæ tantum sunt generalia intelligenda sint secundum materiam formatam, & ei, de qua partes loquuntur. Ant. conf. 61. 3. num. 27. & seq. 6. 4. ubi quod imò in contrahibus verba proprietatis, ut ve- Illigantur secundum materiam illam, qua celebratur. Cravet. consil. 732. num. 29. ubi quod in testibus verborum proprietas, ut ve- Restringuntur secundum materiam rei, ex persona testantis sum- Verfluas, & quod nihil operentur, quia quod contra mate- riam rei intelligitur. Pondus adjicit quæ in proposito adnotanda 6. & 77. ff. de legat. 3 Tiraq. in ff. magnum post communem num. 17. Surd. dec. 322. n. 37. Alex. Reuden. de emig. lib. 1. q. 13. num. 16. & 14. n. 2 51. Castill. contro. lib. 3. p. 2. c. 16. n. 7 conf. 59. ubi multiplicatur am- pliat.

XIII

Verba debent intelligi per priora, per posteriora, si hæ ita aptan- 61. ff. de legat. 3. Card. Tusch. d. tom. lit. I. concl. 32. num. 27. Joseph. de Sesse. regnæ dec. 64. n. 8. c. num. 2.

XIV

Verba clara non admittunt interpretationem, neque ve- lunctatis conjecturam, l. licet imperator. 6. ff. de legat. 1. Socin. conf. 56. n. 59. lib. 1. Roland. à Valle conf. 59. n. 55. lib. 2. Cardin. Tusch. d. tom. 2. lit. V. concl. 11. Card. Seraph. dec. 160. n. 1. [Ubi enim ver- ba sunt clara cessare debent cavillationes Advocatorum Cu- rent. conf. 673. nobis n. 7. conf. curia. num. 3. Wesenb. 1. conf. 28. num. 2.]

XIVI

Verba ubi non conveniunt, dispositio non habet locum, L. 4. §. totus, 6. ff. de damno infecto. l. quod conferunt, 22. ff. de reiud. conf. am. Bart. in l. 2. §. Prætor ait. Comens. conf. 67. in princip. num. 2. latè Tiraq. in l. si unquam, verb. liberos, num. 2. C. de revocand. donat. ubi numer. cum seq. intelligit in legibus flatutis, & omni alia dif- positione, Card. Tusch. d. tom. 8. lit. V. concl. 19. 2 prior. Mari An. tom. per. resolut. lib. 3. resol.

XXXII.

VERBO quod quis non expreſſit, mente non videtur cogitaſſe, Oldrad. *conſ. 266. num. 10. verſ. quod verbo.* Card. Tuſch *d. tom. 8. lit. V. concl. 89. n. 5.* [Verba enim ſemper debent ad cogitatum reſtringi, non ultra extendi *l. ſi quis ita 16. ff. de teſtam. tutel.* Bald. *conſ. 159. ſuper eo quod quæritur col. 3.* ac debent intelligi eo reſpectu quo ſunt probata *l. ſi quis domum 9. §. 1. verſ. quid tamen ff. locat. l. debitor. 19. §. fin. ff. ad SC. Trebell.* Dec *conſ. 283. vol. 1.*]

XXXIII.

VERBA dubia contra proferentem ſunt interpretanda, *l. verberibus 39.* ubi Bart. *ff. de pœnis. l. quicquid adſtringenda 99. ff. de verb. oblig. l. Labeo. 21. ff. de contrab. empt. l. qui cum, 9. §. fin. ff. de tranſact. Ias. in l. ſtipulatio iſta §. in ſtipulationibus. ff. de verb. oblig.* ubi ponit ſex limitationes. Abb. *conſ. 77. col. 3. n. 3. & ſeq. lib. 2.* Alex. *conſ. 11. Viſo, in fin. lib. 2. & conſ. 12. Viſo themate, n. 7. eod. lib. 2.* Menoch. *conſ. 110. num. 36. & conſ. 179. num. 19.* Surd. *deciſ. 320. num. 63. & de alimen. tit. 6. q. 1. num. 26.* Cardoſ. *in praxi Indicum, verb. verbum num. 9.* Cardin. Tuſch. *d. tom. 8. lit. V. concl. 106.* Mendez à Caſtro *in praxi Luſit. lib. 1. c. 3. n. 41.* Mart. Anton. *var. reſolut. lib. 2 reſol. 23. n. 19.* D. Barboſ. *in l. ſi quis interitum ambigua 60. n. 28. ff. de indic.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conven. lib. 2. tit. 4. n. 49. cum ſeqq.* ubi dicit procedere in contractibus, non verò judiciis, ſubditque diſſentiæ rationem.

XXXIV.

VERBA generalia generaliter ſunt intelligenda, *l. 1. §. quod autem, 3. ff. de alcator. l. in ſtandem, 17.* & ibi Bald. *ff. de teſtam. mil. l. de pretio. 8 ff. de Public. in rem act. l. ſi ſervitus. 23 ff. de ſervit. urb. prad. l. regula. 9. §. ultim. ff. de iurn. & facti ignor. l. fin. in fin. ff. de dotis promiſſ. l. ſi fundo, 15. §. de caſerio, 9 de damno infecto, l. 1. §. generaliter, 1. ff. de legat. præſtan.* Affict. *deciſ. 319 num. 4.* Turaq. *in l. ſi unquam, in princ. num. 118. C. de revocan. donat.* Hoied. *de incompatib. benefic. p. 1. cap. 14. num. 20.* Thom. de Thomaſſet. *in ſtylo legum. reg. 1313.* Burg. de Pace *conſ. 17. num. 2.* Portoles *in tract. de conjunct. & fidejuſſorib. legal. cap. 6. num. 16* Surd. *deciſ. 120. num. 1. & conſ. 270. num. 28.* Valaſc. *conſ. 113. num. 21.* Franc. Leo *in theſaur. fori Eccleſiaſt. p. 2. cap. 6. num.*

dum abſurdum, *l. ſcire oportet, 13. §. aliud. 2. ff. de excuſ. tutor. l. 1. ff. ne quid in loco publico*, Caſtr. per tex. *ibi in l. inter omnes, verſ. & nota, ff. quæſtionat. coq.* Card. Tuſch. *d. lit. V, conſ. 130*, Mari. Anton. *var. reſolut. lib. 2. reſolut. 42. num. 12.*

Limita tertiò, ut verba generalia reſtringantur ſecundum ſubjectam materiam, *l. 3. §. ſi quis heredi, 11 ff. de ſtatu liber.* Geman. *conſil. 29. num. 3 in fine*, Joan de Imola *conſil. 141.* Cardin. Tuſch. *d. lit. V. concl. 132.* Rot. *deciſ. 149. n. 6. apud Farin. p. 1. recent.*

Limita quartò, quia verba generalia reſtringuntur ad habilia, *l. ut gradatim. 11. in princip. ff. de muner. & honor. l. 1. in princ. C. de ſacroſ. eccleſ.* Cravet. *conſil. 256 num. 8.* Menoch. *remed. 4. adipiſc. n. 733. & remed. 1. remn. num. 58.* Card. Pereira *de poteſtate eligendi. cap. 1. n. 17.* Surd. *deciſ. 112. n. 2.* Cardin. Tuſch. *d. lit. V, concl. 131.* Franc. Molin. *de ritu ſuper. lib 3. quæſt. 13. num. 61.* Stephan. Gratian. *diſc. apoſtol. cap. 440. num. 18.* Caſtill. *controv. lib. 3. p. 2. c. 19. num. 15.* Joan. Maria Navar. *quæſt. forenſ. lib. 1. q. 3. n. 3.*

Limita quintò, quia verba generalia reſtringuntur, ne tollatur jus tertii. Oldrad. *conſil. 261. num. 3. verſ. nunc ad rationes*, & ne quis damnum indebitè patiatur. Anchar. *conſil. 361. Viſa plena, in prin.* Mari. Anton. *var. reſolut. lib. 2. reſol. 40. num. 12. & 19.* & ne tollant gratiam habentem priorem datam, ſecundum Ægid. Bellam. *conſil. 33. num. 15. verſ. prima reſponſio*, refert Cardin. Tuſch. *d. lit. V. concl. 128.*

Limita ſextò, quia verba generalia reſtringuntur, ne actus pereat, Fulgoſ. *conſil. 21. in fine*, Card. Tuſch. *d. lit. V, concl. 134.*

Limita ſeptimò, quia verba generalia reſtringuntur, & limitantur ſecundum naturam & poteſtatem loquentis, & non ultra, Oldrad. *conſil. 159. verſ. circa tertium*, Gemin. *conſil. 67. n. 2. & conſil. 96. n. 7.* Anton. de Butr. *conſil. 19. n 3. & ſeq.* Cardin. Tuſch. *d. lit. V. concl. 131.* Et ex mente, & ratione idem Card. Tuſch. *d. lit. V, concl. 142. per totam.*

Limita octavò, quia verba generalia quandoque reſtringuntur ex veriſimilitudine, *l. creditor. 60. §. Lucius. 4. ff. mandati*, Oldrad. *conſil. 159. verſ. circa tertium*, Card. Tuſch. *d. lit. V, concl. 142. num. 4.* Unde verba generalia non includere caſus inſolitos, de

ributus non est reclamare cognatus, tacet Petrus de Ubal
r. lib. 3. q. 2. n. 33.

XXXV.

VERBIS subtilibus non est subtiliandum, Card. Mantic. de
oniett. ultim. volunt. lib. 11. tit. 6. num. 6. Ant. Wesenb. Parer. decis.
2. num. 27. quia subtilitas reprobatur, l. ff. de reg. jur. 29. & quidam
. ff. mandati, & dolorib. ff. de adult. Tiraqu. prim. comput. cauſa 15. num. 1.
Thom. de Thomaſſet. in ſerbis ſtrictis, &c. 218. [Eadem verbo-
rum proprietas attendenda, plenaque ſenſus veritas amota
ut c. proprietates. 8. extr. de V. S.]

XXXVI.

VERBA non ſuffocient, ubi opus eſt facto, l. non omnem, 1. §. ſe-
ff. de re mil. l. praetorem, 46. in fin. prin. ff. de pecul. l. labeone, 13. §. of-
ferri, 3. ff. de act. empti, l. 1. §. cauſa, 55. in fine, §. ad haec. [l. qui decem
72. §. 1. ff. de ſolut. c. 1. ubi gl. de ea qui non. in poſſ. ben. [c. 1. & 2. de ſequeſt.
poſſeſſ. Bellacomb. tom. 2. comment. quæſt. lib. 1. tit. 27. de ſolutionib. n. 16.
per. verſic. 192. Eſcob. de ratione. cap. 6. num. 44. Card. Tuſch. tom. 3.
lit. F. concl. 21. Syeph. Gran. deſcript. ſer. com. 4. c. 755. n. 32. & c. 767.
Statil. Pacif. de ſolut. mand. inſtr. 4. 1. n. 179. [gl. in c. Paſtoralis de of-
ſer. ordin. Alex. in l. ſi mora num. 4. ff. ſolut. matrim. Negotiant in tract.
de pignor. & hypoth. 3. part. princ. 3. p. 1. membr. in pr. num. 1. Barth.
Bertazol. 1. conſil. duo. conſil. 28. num. 17. v. c. non ſufficit, oblatio
verbalis, ubi realis requiritur l. Praetor 20. §. ff. quæ pignus 1. tabe Bart.
Iſeon. & DD. de O. & A. vid. Weſemb. 6. conſ. 279. n. 16. & ſeqq.

XXXVII.

VERBA præcedentia declarant ſequentia, & è converſo. l.
rerum, 25. ff. de pact. haered. l. qui ſtichum, 17. in princ. & l. ſi ſervum 30. §.
ſus. ff. de leg. 2. 1. Caſtren. conſil. 407. num. 3. verſ. ad quartum, lib. 3. Surd.
deciſ. 288. num. 30. cum ſeqq. Farin. in praxi crimin. p. 4. conſil. 30. num.
115. & conſil. 67. num. 110. Mari. Antonin. ver. reſolut. lib. 3. reſol. 1. n.
60. Cardin. Tuſch. d. tom. 1. lit. V. concl. 164. num. 21. Imò quod
fo. dicunt. Cephal. conſil. 176. num. 10. & ſeq. & conſil. 551. num. 58.
verba præcedentia magis declarent ſequentia, quam è conver-
Pariſ. conſil. 23. num. 118. lib. 1. Et quod verba ſequentia declarent
præcedentia, tradunt Joan. de Imola conſil. 45. in primo p. ubi quod
decla-

declarant & limitant. Signorol. *conſil. 57. Factum ſic proponitur, n. 7. circa fin. verſ. præterea*, ubi quod ſequentia verba declarant, præcedentia, & è contra, & gid. Bellam. *conſil. 59. num. 4.* ubinum 9. aut. ſequentia declarare præcedentia, quando ſunt in eadem diſpoſitione, & quando verba declaranda indigent declaratione, aliàs ſecus, late Roman. *conſil. 321. Præſens conſultatio, num. 5. verſ. terno*, ubi quod verba ſequentia præcedentibus præſtant evidentiſſimum intellectum. Caſtren. *conſil. 74. In cauſa mota, col. 2. verſ. tertia regula. lib. 2*, ubi quod eſt regula, quod ex ſequentibus declaratur animus in præcedentibus.

LXXVIII.

VERBA geminata magis operantur. *Baldus, 28. ff. ad Trebel.* Corn. *conſil. 187. In conſultatione, num. 12. lib. 4.* late Barbat. qui ponit multa exempla *conſil. 57. in prim. lib. 3.* Alex. *conſil. 216. Nec arguendo, n. 25. verſ. ſupremo confirmatur, lib. 2.* Berlazol. *de clauful. inſtrum. claufu. 4. gloſ. 2.* Card. Tuſch. *tom. 4. lit. G, concl. 27. n. 2. & tom. 8. lit. V. concl. 158. per totam.*

CAP. IX.
Verecundia.

Axioma I.

Verecundia Clerici & ciphevarz vitæ vera ſolet eſſe maxima pœna *c. cum dilecta de arrogat.* quæ in variis mixtè conſideratur *l. 2. C. ut nem. cert. compa. Paul. de Caſtr. in Lucubrat. 3. materia de legat. 1 Petr. de Anchar. in c. indemnitatibus 3. tenorum quarto de libell. num. Ludov. Gomez. ad 3. ſuperiſt. legib. de adl. n. 64.*

II.

Facta quæ verecundiam non patiuntur noſtrum laudem non facere non poſſe credendum eſt. *l. 13. de condit. & demonſt. l. penult. in caſibus magna verecundia & pudor impedit de fur. Gud. ſuper lit. P. in fine poſſe.*

CAP. X.
Veriſimilitudo veriſimile.

Axioma I.

Veriſimilitudo in qualibet materia attendi debet. *l. ab eorum 21. §. fin ff. de reſtitut. in integr. 32. cod. tit.* Cravett. *conſ. 298. n. 10.* Regnet. *Iuſtin. 2. conſ.*

II.

Verisimile est id quod plerumque, & frequenter fieri solet. Bald. in l. fin. in 2. oppos. C. de test. milit. Menoch. cons. 1. num. 2. Mascard. de probat. concl. 1. num. 1. Verisimile est id quod plerumque, & frequenter fieri solet. Bald. in l. fin. in 2. oppos. C. de test. milit. Menoch. cons. 1. num. 2.

III.

Verisimile est id quod plerumque, & frequenter fieri solet. Bald. cons. 61. Littera magistr. 8. & 3. quem refert Card. Tusch. pract. concl. tom. 3. lit. V. concl. 18. num. 1. & dicitur quod legibus, & Jure communi conveniat, & eis non contradicat. Franc. Becc. cons. 121. num. 27. Menoch. cons. 1. num. 21. & cons. 310. num. 7. & de arbitr. casu 87. num. 5. Gut. Gironda de privil. fori excerpt. explicat. num. 577. & debet haberi pro probato. Bald. cons. 310. Mattheus lib. 5. Oldrad. cons. 18. Cum quæstio sit fact. Antin cons. 9. col. 2. lmb unum verisimile additum alteri inducit legis præsumptionem. Soc. cons. 149. num. 8. lib. 1. Rimin. jun. cons. 217. num. 30. & seq. lib. 2. Becc. cons. 121. num. 26. & cons. 1038. n. 11. [477. 5. undim 15. de præscript. Innocent. Felin. in c. nostra num 5. de testib. Anchiran. in c. 2. de præscript. lib. 6. & cons. 253. Specul. lit. de cessi §. post quam verf. quod si pares. Vasq. 2. contr. pr. num 10.] Et ideo qui arguit à verisimili, dicitur arguere à ratione naturali. Rimin. jun. cons. 362. n. 18. lib. 2. dicit Federicus. 176. n 5 & seq.

Unde verisimilitudo dicitur cognata naturæ. Oldrad. cons. 13. Cum quæstio, sit fact. Bald. d. cons. 160. lib. 3. Cravet. cons. 28 & cons.

conſil. 61. in fin. num. 9. & conſil 269 num. 4 & conſil 363 num. 26 ubi num. ſeq. ſubdit, quod obtineat ſecundum locum, primò mens, ſecundò veriſimilitudo, Franc Becc. conſ. 101. num 46. Rimin. iun. conſil 362. num. 18. Pedem. deciſ. 170. num. 1. & ſeq. [Oldrad. conſil. 13. quos refert & ſequitur Cravett. conſil. 292. num. 6.

Habetur pro lege. & veritate. ita ut habens veriſimile poſſe dicatur habere caſum legis. [gl. in l. ſcale paſſii. §. fin ff. de paſt. Cravett. conſil 85. n 20. & conſil. 135. n 33. Nicol. Everard. in loc. legal. loc. à veriſimili Tiraquell. in præfat. l. ſi unquam n 37. C. de revocand. donat. Joſeph. Maſcard. de probat. concl. 1042. num. 7. vol. 3. Decian. conſil. 8. num. 13 vol. 2. Menoch conſil. 218. num. 40. lib 3. Burſat. conſil. 368. num 30. lib. 4. Vult. 3 conſil. Marp. 18. num. 169.] Rimin. jun. d. conſil. 362 n. 18. Crave: 2. conſil. 61. n 9. conſil. 287. Cum Dominus, num. 23. Franc. Becc. conſil. 101. num. 46. Stephan. Graz. diſcept. forenſ. cap. 5. 6. 371. num. 16 late Caſtill. controv. lib. 5. p. 2. 6. 63. per tot.

Et è contrà. non veriſimile habet imaginem falſitatis. [l. milites 2. §. oportet 1 C. de quæſt. c. quia veriſimile 10. de præſumpt. Alex. conſil. 17. vol. 2. Grammatic. conſil. cent. 9. num. 3. Cephal. conſil. 85. num. 38. & conſil. 738. num. 21. & conſil. 709. n. 30. lib. 5. Decian. conſil. 38. num. 119. vol. 1. Menoch. conſil. 230. num. 89. & conſil. 248 num. 21. lib. 3 & conſil. 375. num. 23. lib. 4. Conſ. Arg. 2. conſil. 31. n. 15.] Bald. in l. 2. col. 3. C. de ſervis fugit. Grammat. deciſ. 38. in prim. Socin. conſ. 149. num. 8. lib. 1. Cravet. d. conſil. 61. n. 9. Quia veriſimile quod non eſt, præſumitur falſum, Tiraq. in l. ſi unquam, in prim. num 40. C. de revocand. donat Menoch. conſil. 3. num. 238. & conſil. 2. num. 300. & conſil 28. num. 25. & conſil. 388. num. 11. & conſil. 199. num. 12. & de arbitr. lib. 2. caſu 85. Maſcard. de probat. concl. 740. num. 35. & concl. 1364. num 4. Surd. de alimen. tit. 8. quæſt. 12. num. 24. Joſeph. de Ruſticis in præam. add. cum arm. 62. num. 3 ff. de condit. & demonſtr. Caſſanæ. conſil. 39. num. 60. & conſil. 55. num. 43. Et ideo nec credendum. ex Rimin. iun. conſil. 362. num. 15. & 16. imò nec attendi debet, l. fin. in princ. ff. quod metus cauſa. quia veriſimile 10. de præſumpt. [l. Titia cum teſtamento 54. qui invita. 5. ibi non eſt veriſimile ff. de legat. 2. Dec. in 6. propoſuiſti. num. 16. verſ. ſed ad hoc reſpondetur de probat. Ancharan conſil. 330. col. 4. & conſil. 257. col. fin. Cravett. conſil. 281.

num 5.

Cap. XL

Veritas.

Axioma I.

Veritas facti hominum relatione, immunita negotia. l. 8. ff. de Captiuis & postl. l. 12. l. fidei ff. de reg. iur. & ibi Bart. l. 15. C. de Collat. Bonor. de fundo ex Gallia cap. 8. num. 20. ubi etiam nos. bonum documentum. Tiraquel. de retract. conuent. §. 1. in gloss. 1. num. 30. & 5. tenet. 14. & num. 87. Farin. in conf. 19. n. 31.

II.

Veritas aliunde cognita non potest dissimulari. Socin. in conf. 6. incip. Ioan. C. de conf. de reg. conf. 10. Surd. in Cons. practicabili 11. Surd. in conf. 10. Surd. de alimentis 11. Surd. de alimentis 1. n. 8. Cabed. 11. Surd. in suo tract. de alimentis 11. Surd. de alimentis num. 11. Surd. de alimentis num. 11. Surd. de alimentis num.

III.

Veritas rei parens & manifeſta ſdmiculis non eget. *l.1. C. ſi minor ab hered. abſtinuer.* Panormitan. *parr.1. conſil. 4. num. 21.* neque ea per noſtrum affirmare vel negare immutari poteſt. *l. cum ſuſpicatus 5. C. de pac. & fact. inter.* Vult. 3. *Conſ. Marp. 30. num. 74.*

IV.

De veritate dicendo ubi agitur, licentia ſuperioris non eſt in conſiderationem. *gloſſ. in cap. 1. de purgat. canonic.* quam poſt Abbat. *ibid. in 4. & 5 column. ſequitur* Felin. *in cap. cum cauſam colum. fin. de reſcrib.* Ludov. Gomez. *ad § penultim. Inſt. de actionum num. 7.*

V.

Veritate ſublata, res ipſa collitur. *l. ſi ex pretio 4. de ſimulatu pro reſcripta C. ſi cert. petatur. l. 2. de ſimulata Veritate. C. quæ ſit Index quod agatur.* Hannon. *ad l. 16. de deliberat. Reg. 3. diſſ. 4.*

VI.

Veritate & æſtimatione concurrente ſemper veritas ſequendi debet. *l. ſi fil. n. 32. ubi Bart. de liber. & poſth.* Bald. *in l. 3. col. 2. C. de hered. inſtit.* Ludov. Gomez. *ad § ſed ipſa Inſt. de actionum. num. 10.* Veritatem enim ſpectamus, non quod quis ſenſit. *l. ſi ſervo 8. C. de Cauſar. priviſ.* Barmpia *ibid. in l. 33 de furt.*

VII.

Veritas facti ponus ſequendi debet, quam forma procedendi Anton. Faber. *C. ſine de ſponſal. & matrim. defin. 13. num. 8.*

VIII.

Veritas rerum erroribus non viciatur. *l. 6. §. 1. de offic. proſid. l. 6. C. ſi cert. petat.* Exempl. vel. *in l. 1. C. de comm. ſtipulat.* Phil. Marth. *ad l. 91. de regul. jur.* quia vero nihil verius, aut reſtius eſt, ait Seneca. *Epiſt. 66. & lib. 2. natur. quæſt. 34.* & veritas geſtorum ſermonibus prævalet. *c. cum causam 13. num. de fide inſtr. & ro ſuadet.* 2. proinde majores vires habet, quam ſcriptura *l. 19. C. de donat.* cum veritati omnia cedant. *c. cum Geraſius diſt. 8.* etenim veriſimilia, quæ maxime ſunt ſimilia vero Bald. 3. *conſ. 60.* vide de veritate & conſuetudine ſeu veriſimilitudine opponendo *text. in l. 3. C. de L. Falcid.*

IX.

Veritas & ratio ſemper excludit conſuetudinem. *c. Geraſius 4. c. quæ ratio tempora 8 diſt. 8.* Veritati enim omnino eſt poſtponenda conſuetudo quælibet, licet vetuſta & vulgata. *c. ſi conſuetudinem 5. diſt. 8.* cum ea veritatem impedire non debeat quo valeat & vincat. *c. conſuetudo 8. diſt. 8.* ac proinde ubique veritatis vetuſtas error dicitur. *d. c. 8. diſt. 8.* quæ de cauſa cum veritas conſuetudini ſuffragari nihil firmus oporteat reperiri. *c. ſi ſuffragatur 7. d. diſt.*

X.

Veritas ſæpius exigitata, magis ſplendeſcit in hoc *c. quidem 35. §. 9.* licet eam cum omnibus defendimus, oppugnarunt. *c. error diſt. 83.* ea tamen occultari non

XVIII.

Veritas ſæpius examinata magis elucescit, *cap grave 7. 96. quæſt. 9 cap. inter dilectos. 6. de fide inſtrument.* Roland. *conſ. 6. num. 2. volum. 1. & conſil. 66 num. 1 vol. 2 & conſil. 13. num. 1. vol. 3 conſil. 24. num. 1 & conſil. 50 num. 1 eodem volum 3.* Cravet. *conſil. 135. num. 18.* Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib. 11. quæſt. 11. num. 3.* Hieron. Giach. *conſil. Syndicatus, num. 165 cum ſeqq.* Bobadil. *in ſua politic. lib. 1. cap. 10. num. 1.* Fr. Didacus Murillo *en la fundacion milagroſa de la capilla Angelica del Pilar, cap. 3. in princ. pag. mihi 50.* nam veritas diſputando invenitur, *l. munerum, ff. §. fin. ff. de muner. & honorib.* Card. Tuſch. *tom. 2 lit. D. concl. 307. num. 1.* [*c. grave 35. quæſt. 9.* fieri enim poteſt, ut lateat veritas tot oculis ſpectata, totque inſinuata ſenſibus, ut in ſimilibus ait Juſtinianus *in l. hac conſultiſſima 8 in fin. C. qui teſtam. facere poſſ.* Pacian. *conſil. 80. num. 1.* Roland. à Vall. *conſil. 6. num. 2. vol. 1. & conſil. 66. num. 1. vol. 2.* quanto itaque magis conteritur & oppugnatur, tanto clarior expulſis nebulis in lucem progredietur, ſicuti aromata magis redolent, quanto magis conteruntur, ut exorditur Caſtr. *conſil. 23. vol. 1 quem ſequitur* Cravet. *conſil. 135. num. 18.*]

XIX.

Veritati ſemper adhærendum eſt, quia amicus Socrates, ſed magis amica veritas, de quo pluta tradit Probus *in addit. ad Innoc. Monach. in cap. nemo decim. ſept. num. 77. cum ſeqq. de elect. lib. 6.* & Menoch. *conſil. 112. num. 17.* [add. Ariſtotel. *Eth. cap. 6. l. 5. §. ſi quis quæſt. 6. de condict. cauſ. dat.* & magnus eſt Cæſar (vel eximius quidem jure conſultus eſt Azo magnæque autoritatis & communis opinio) ſed major interim veritas. Thomas Grammatic. *volum 32 num. 10.* Bald. *in l. Aemilius de muner.* Hartman. Piſtor. *1. quæſt. 30. num. 37.*] Et ideo ſuper omnia amanda, & ſequenda, *l. ſi ita legatum. ff. de cond. & demonſtr.* Flamin. Pariſ. *de reſident. quæſt. 63. num. 13.* Cardin. Tuſch. *pract. concl. tom. 2. lit. V. concl. 167.* ac etiam attendenda ſemper eſt, quia ad hoc inventa ſunt jura, ut verum à falſo, æquum ab iniquo diſcernatur, *l. 1 ff. de juſt. & jur.* Butr. *conſil. 27. num. 2.* Flamin. Pariſ. *d. tract. de reſident. quæſt. 66 num. 61.* Card. Tuſch. *d. lit. V. concl. 166.*

XX.

Veritas præ valet exiſtimationi, ſeu opinioni, & plus valet.

& tot l. & plura congerit Card. Paris. *conſil. 14. num. 19.* Socin. *conſil. 208. col. 1. inter Conſil. Curt ſenior. 260.* de quibus meminit Oſaſc. *deciſ. 8. num. 1. mater juſtitia* Bald. *in l. ubicunque ff. de ſtatu hom.* Hier. Grach. *de judicat. conſil. 1. num. 276.* cum maneat & invaleſcat in æternum. & vivat ac obtineat in ſecula ſeculorum *c. pen. diſt. 8.* ſuperat enim omnes præſumptiones *l, in rebus 30. C. de jure dot.* Socin. *conſil. 64. viſo bello num. 11. verſ. ſed ad hanc objectionem volum. 2.* Pacian. *conſil. 52. num. 45.* cum teſte Iſidoro *de ſummo bono.* magna ſit vis veritatis, quæ omnia ingenia, aſtutias & calliditates ſuperat, quæ contra facta ſimulataque figmenta ſe ipſam defendit, quæ denique poſt Deum eſt colenda. Vult. *3. conſil. Marp. 21. num. 1.* atque hanc ob cauſam dici ſolet, quod judex omnibus modis laborare debeat, ut veritatem inquirat & inveniat *l. 11 apud 2. ubi Dd. C. de edend. l. unic. in fin. C. de dedit. libert. tollend. l. unic. qui ſemel C. quando & quando iudex.* Roland. à Valle *conſil. 32. num. 59. vol. 4.* imò eam juvare, & quantum in ipſo eſt in lucem producere per *l. Siciſtratus 6. §. veritas 1. ff. de offic. Præſidis* probat Bald. *conſil. 416. in fin. vol. 2.* totisque etiam viribus ſequi, addunt Laurent. de Pinu *conſil. 54. num. 3. & conſil. 67. num. 2.* Raimald. jun. *conſil. 15. num. 10. & conſil. 77. num. 43. vol. 1.* Cephal. *conſil. 369. num. 7. vol. 2.* Corn. *conſil. 189. in fin. vol. 4.* Unde & hujus ſectatores Deo placere *refert Gloſſ. in l. penult. C. ſi contra jus vel util. publ.* ſiquidem veritas eſt judicis oculus juſta Viv. *deciſ. 189. in fin.* cui pro poſſe debet adhærere, quam occultare, peccatum eſſe mortale dicitur *c. 1. de crimin. falſ. c. quisquis 20. 11. quæſt. 3.* Panorm. *c. 1. de teſtib. cogen. gloſſ. in c. dilectorum verb. criminibus red.* Vult. *3. conſil. Marp. 29. num. 81.* Volckman. *p. 3. de art. Notar. cap. 27.* tram itaq; Dei ſuper ſe provocat, qui veritatem opprimi proſpiciens, eam pro viribus non defendit *d. c. quisquis 20. n. q. 3.* non ſolum enim eſt proditor veritatis, qui transgrediens veritatem, & palàm pro veritate mendacium loquitur, ſed etiam ille, qui non liberè veritatem defendit, quæ libere defendere convenit *c. audivi 86. n. 43.* Hinc propter perſecutionem futuram Dd. abſtinere ab enunciatione veritatis non debent *c. ſi Reliqui 1. 4. ſicuti 2. diſt. 43.* Catald. de Boncomp. *in tract. de privil. Pap. n. 1. & 2.* & de veritate pro viribus defendenda multa congeſſit Nevizan. *in ſylv. Nupt. lib. 3. num. 318. vſq; ad num. 419. & conſ. 34. num. 6.* add. Phil. Port.

consil
consil
lib. 3.
lius
hab
legat
leg. c
mni
quæſ
num

2. num. 18. Dec. conſil. 131. in prior. Socin. jun. conſ. 1. num. 18
7. num. 3. lib. 3. conſil. 41. num. 1. & 2. & conſ. 5. num. &
dov. Zandt. in reſp. prud. var. num. 59. & ſequent. num.
tinentorilli, quæ ab initio partem hæc modicam non
int, quam ſi prorſus inania & nulla fuerint. arg. l. 11. &
ſi quæ donationis 38. ff. de contrab. empt. Langenbeck in num.
. tacita.] ac proinde ſemper illa prævalet, cujus cauſa
Roland. conſil. 11. num. 2. & 3. lib. 3. Menoch. de præſumpt. lib.
. num. 6. & omnia vincit. cap. veritate, 9. de fid. Roland. conſ.
& conſil. 55. num. 41. lib. 4.

CAP. XII.
Veſtis.

de
ſi hæc ornandi, ſed tegendi corporis causâ facta comparata. l. quamvis. ff.
legat. Wesenb. n. 3.

CAP. XIII.
Vetera Vetuſtas.

Axioma I.

etera omnibus ſunt præferenda l. prov. de Quæſt. & ſæpiſſ. mmm. ita veteres
junis auctores imo & Dd. pro modernis laudat Anton. Teſſaur. dec.
mm. 184. num. 7. Auctores enim modernis non ita accurate cernunt, neque
Fred. 7 lob. Petr. Sand. in præfat. lib. 1. Rationalis Beza in epiſt. dedi-
ationem Nov. Teſtamenti anno 1557. ſcribit hanc mentem multis claroribus
Veteres nullis interpretes, ſibique in eo ita quam cæteros uſque ab Apoſto-
ſcripſerunt memoriæ Eccleſiæ, hoc ſibi ne quam exoſa Laurent. Vall.
legerunt præfat. explicando (cujus verba ſunt haec: Auctores (Grammatices)
ſi hunc ſumpſerit, tanto perſpicaciores & ingenio ſolertiæ & diligentia
te, omnium eruditiſſimorum noſtro conſentiunt) ait Veteriſſimos quaſi
rum Grammaticæ) maxime, eraſſe: recentiſſimos vero & ingenio & diſci-
longe prævaluiſſe, cujus loci eorum meminit Alphons. Salmeron. diſſ. 51. ſim-
p. 5. ſpect. ad Romanos. p. 628. & alii ſcholaſtæ quos citant Theologi Saxon.
Nempe uetuſt. c. 25. f. vid. judicium Carpzov. 2. reſp. 70. n. 6.

II.

Vetuſtas tam Legis conſuetæ contrariæ obtinet, quam quæque rei ſuæ
poteſt. l. 20. de pact. dotal. l. 1. ff. ſin. ff. de reg. plac. accurſ. Wesenb. in parerg.
ſcribat. num. 5. p. 210. Heathen. lib. 1. c. 5. de arte Histor. num. 26. Gudel. de Jure
num. 2. Conſ. Argent. 1. conſil. 2. num. 151. ubi dicitur vetuſtatem ſemper pro
Lege

Lege habeat, eamque ſolennem eſſe. Ita enim ex omnia Legum interpret. l. 17. ff. de L. L. Concordat. quæſt. 1. lib. 4. num. 1. Vnde Vetuſtatem temporis cujus initium non extat memoria, tantum poſſe quantum Imperator ex cauſa, dixit Andr. de Iſern. in cit. quæ ſunt regal. in Verb. flumina navigabilia col. 2. Conſ. ſecundo decernere aquam de flumine quam allegat Regnes Statut. 5. conſ. Marp. 12. num. 30. ubi tantam eſſe ejus poteſtatem, ut poſſit jus quæſitum auferre, adeoque prorſus quod Legibus eſt conſtitutum removere & abrogare Bart. & Raphael. Fulgoſ. in l. fin. col. 2. Conſ. cum Gaſp. multo amplius C. ſi contra jus vel util. public. Bart. in l. Barbarius num. 2. ff. de reg. Jurid. Anton. de Burr. in c. quia in Eccleſiarum Conſ. ſi quæratur an poſſit ſtatuere de Conſtr. adv. Imol. Johann. Andr. Cardin. Felin. Bald. in l. fin. Cod. ſed contra dicit oppone C. ſemotæ reſcind. non poſſ. Cyn. in Lect. ſuper cum ſin. C. de præſcr. long. appr. Angel. Conſ. 259. col. pen. in Conſ. non enim poteſt. reſpond. Regnes Statut. 4. conſ. 13. quamobrem & in aquæ ductibus, flumenibus, torrentibus aquis & commodantibus aquarum, in & in paſcuis, potibus multo magis ſemper vetuſtatem eſſe cuſtodiendam, aſſerit Weſenb. conſ. 87. num. 2. p. 2. quam regulam enim perpetuo mente tenendam eſſe, cum per eam plures quæſtiones decidi poſſint poſt Carpol. de Jur. Patr. tract. prælud. 4. num. 23. refert Rauchbar. p. 2 quæſt. reſol. & Sanom. q. 87. n. 9.

III.

Vetuſtatem legum licet uſus nullus ſit, poſſit tamen neceſſaria valere. c. ſuperuent. 2. diſt. 7. quia vetuſtate atque inopia paulatim obſoleviſſe ſunt eſt ea c. ſuperuent. 2. diſt. 7.

IV.

Vetuſta licet à vulgus ſit conſuetudo, veritas tamen omnino eſt poſponenda c. ſi conſuetudinem 5. diſt. 8. Vetuſtas enim error eſt conſuetudo ſine veritate c. conſuetudinem 8. diſt. 8. Gud. ſuper c. per venit.

V.

Vetus jus innovatur c. pen. extr. de Conſtitut. & offic.

CAP. IV.

Via.

AXIOMA I.

Viæ ſunt perpetui ſines inædificandi. Bald. in c. ex literis num. 9. de probat. Franciſc. Marzan. quæſt. 111. num. 5. p. 2. Bertazol. 1. conſult. decaſ. conſil. 41. Pyr. num. 14.

II.

Per eam partem intendendum eſt, per quam ingreſſi moris eſt. l. 6. §. 4. de offic. proconſ.

III.

Viam quam quiſque ſibi elegit, ſequi debet. l. ſi mulier. §. 21. fin. ff. quod met cauſ. cap. cum omnes. 6. circa fin. de conſtit. c. quod ſemel 21. de reg.

Iur. lib. 4. Surd. consil. 177. num. 3. Farinac. qu
271. num. 199. Mari Antonin. var. resolut. lib. 2
TI. Scacc. de appellat. q. 17. limit. 9. num. 43. vers
quæst. 5. num. 14. Ioan. Maria Novar. quæst.
vers. ad quæstionem de [forte enim cui quis te
quum est arg. l. non exigimus 2. §. si quis caut. Ha
24. num. 37.) Et ideo via una electa, non po
ri, ut per Steph. Grat. Marchin. decis. 4. num. 2. S.
3. de appellat. q. 47. limit. 9. num. 45. & de consuet. lib. 2
99. Aloys. Ricc. 3. decis. 180. à num. 4. Matta de ma
num. 21.

IV.

Via quod una prohibetur, non debet alia alie
ti. l. non ponit. §. 21. C. de hæred. instit. Ioseph. de Sesse
n. 11. [facit sicut oportet. 21. §. 1. de tut. dat. l. cum hi. §. §
nsetis, & cum quod una de R. I. ratio est ne legi fraus fi
nsum 3. §. 9. autem 5. ad SC. Macedon]
[Declara hanc regulam procedere in his ubiq
ium elegit seu iuvit obligatorie quod illam per
ratione autem in his, quæ quis prohibita quia à me
ritate pendent deterere potest. v. g. testamentis, app
is procuratorum constitutionibus Sichard. ad l. 12.
num. 1.]

V.

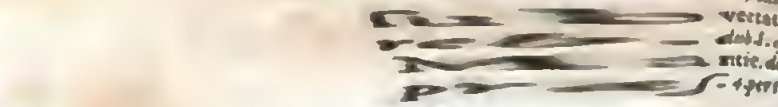

Viam nemo videtur eligere, per quam judicium
vertatur, l. 3. vers. nec credendum. ff. de mun. & hon. l. quæ
dub. l. quæst. 41. ff. de rub. sigmf. cum aliis adductis per
ntic. de consuet. alt. volant. lib. 2. tit. 1. & Menoch. de præsump.
4. per totum.

VI.

Via est admittenda, per quam ad jus commune red
ne num. 27. §. pactum non potest. 2. ff. de pact. cap. ab exordio 31. dist.
ff in prax benefic. tit. differentia inter privilegium. 6. Covarr.
cap. 6. num. 4. Gutier. consil. 1. num. 37. Monet. de opt. canon
num. 39. ubi quod facilis est reditus ad jus commune. V

dist

dispositionem, quia revertimur ad Ius commune, favorabilem asserunt, gloss. *verb. numerandum, in cap. statutum. de prebend. lib. 6.* Alex. Raud. *de success. Regni Portugal. resp. 2. num. 42.* Anton. à Sousa. *in relect. de censur. Bulla in Cœna Domini, c. 16. diff. 83. n. 6.*

CAP. XV.

Vicinitas Vicinus.

Axioma I.

Vicinitas excusat multa concedentur, etiam contra ius commune, quæ alias non concederentur *c. quamvis 14. distinguitur pl. 12. q. 1 c. cum lugent 35. vbi quæ gl. dist. 18. 63. & in cap. 1. de constitut. Eccles. in 6.* Mascat. *quæst. legal. disp. 1. num. 31.*

II.

Vicinus non præsumitur facta vicinorum ignorare, sed scire *L. de rivola 7. C. de in integr. restit. minor. L. 3. Code Operat. a paratur 13. q. 1. & ibi gl. in verb. negligere text. in l. 2. in pr. ff. de flumin. ubi ad omnium conveniens. c. quædam, 7. de præsumpt. & ibi Felin. num. 1. & in l. littera num 9. & num 3. vol. cur.* Iason. *in l. 1. num. 29. ff. si cert. pet. & in l. si paterfl. num. 31. ff. de acquir. hered.* Vicinitas enim parit præsumptionem notitiæ facti loci vicini *d. c. quædam 7. extr. de præsumpt.* & præsumitur scientia gestorum *c. quanto 8. extr. de præsumpt.* Petr. de Anchran. *cons. 170. inter præsumptor num. 5.* Cum Rot. *cons. 82. num. 4.* Cons. Arg. *2. n. 135. lib. 1* Vult. *1. cons. Marp. 15. n. 86.* Anton. Gabr. *in tract. de præsumpt. concl. 6. lib. 1.* & vicinia arguit qualitatem rei Menoch. *cons. 305. num 9.* Vult. *2. cons. Marp. 30. num 156.* non tamen facit vicinia tantam probationem *c. super. 3. extr. de ea quæ contrà.* Consang. ita vicino præsumi fuisse in ejus vocem fit bonæ vocis, consonus & famæ, inferr Felin. *in c. littera de præsumpt. pro 1. ar. in c. si pater quam 33. de Elect. in 6. c. cum dilectus 15. de purgat. Canon* vel eorum cujus notitiæ fit vicinus Menoch. *lib. 2. de præs. 52.* Fama. *de præsumpt. resolv. q. 70. num. 191.* Item quod sit filius vicini *arg. l. si cum 9. ff. de his qui sunt sui. vel alien. lur.* vel quod sit hæreticus in genere Fama. *de resolv. q. 70. n. 170. Soto. in l. 1 ff. si cert. pet. ar. n. 17. & de Riga num. 55. blasphemiæ Bologn. in d. l. 1. num. 31. fornicatore Burgun. d. l. 1. n. 103.* & quæ sunt similia.

Limita I. nisi quando probaretur vicinum non convenire cum vicino solatum Socin. *cons. 187. n. 22. lib. 2.* Dec. *in d. l. 1. n. 59. sequit Rip. n. 44.*

Limita II. quando tempore actus fuisset absens alem Riga *in d. l. 1. n. 45. &* Bologn. *n. 32. & sic sum passus esse.*

Limita III. in vicino novo Alex. *cons. 11. parall. n. 14. de acquir. hered.* Menoch. *de præsumpt. 24. lib. 6. n. 40.*

Limita IV. si minor deponat de ætate majoris Rip. *d. l. 1. num. 46. in fin.*

III.

Vicino in loco factum præsumitur notum. quod notum est in re

IV.

Vicino vel proximo cuilibet licet contra eum ius suum prosequi

C

CAP. XVI.

Victoria Victus. Vincens. Vincere.

Axiom. I.

Vincere is dicitur qui potiora ex legitimis modis jura docet. *l. fin. §. ex facto C. de edict. D. Adr. tol. pl. in l. 2. verb. quæ cum ipsis cod.* Achil. Perſonal. *de adopt. pag. 638. n. 338. verſ. quæ concluſio verè & mirari in paſſibus eam.* Goed. *d. l. 3. conſ. Marp. 32. n. 122.*

II.

Non omnis qui vincit, ſed qui temerè adverſario litem intendit damna expenſarum affici debet. *l. 76. ubi gl. & Caſtal. ff. de judic. l. finem litibus 5. de dol. & Communal. quibus itaque dicitur Victum victori in expenſis condemnandum eſſe. l. proponendum 17. §. fin. autem 3. C. de judic. c. calumniam 9 extr. de pœn.* Socin. *reg. 181.* Decian. *reg. 626.* Damh. *reg. 64.* Cort. *1. ſpec. Contr. c. 10. nu. 10. intelligendum ni ſi cum, ſi nimirum malam cauſam habeat.* Vult. *1. conſ. Marp. 19. n. 62. quod ſi enim ſuccumbens de interceſſione aliquid probaſſet, vel ſi religioſa & honeſta vel juſtam cauſam habuiſſet, ſecus dicendum foret. cap. mulieres 34. de jurejur. c. 2. de ſpec. nov. nunc.* Socin. *reg. 181.* Fachin. *1. cont. 41. & 42.*

III.

Victoria non eſt in adverſo ſed in judice *l. 1. de adult.* dubius enim eſt lis ex tunc *l. 31. de pœn.* nec temere laborem ſequitur effectus *1. miſſ. 10. §. quippe de remiſſ.* nec debet ſe certum aſſerere, ubi certus eſſe non poteſt. *c. cum contingat 24. de reſcript.* Farin. *q. 112. art. 22. num. 28.* Bart. Arg. *c. 23. Lab. eſſe boni advocati* cum victoriæ litis ſæpe ex caſu *l. 6. §. 2. ubi & caſu obtinuerit de muſſ. reſt. num.* Obtinent enim quidam victoriam hoc non tantum juſtitia vel Legis auxilio, ſed etiam gratia *l. demonſtraſſe. 17. §. 6. ad L. Jul. de adulter.* cum pedit reus & innocentia oppreſſi vel falſis argumentis teſtibuſque ſubornatis apud pretidem gratiam *d. §. 6.* imo etiam is qui malam cauſam habet, poteſt tamen caſu obtinere *l. paſſa num 6. §. 2. de muſſ. reſt. num.* Vide & Dd. ferunt enim judices ſive bonam ſive malam inter eos lites non eam terant. Et vulſinus quidem opinatur cauſam habet, poteſt aliquo caſu ſuccumbere, cauſam meliorem non tantum ſapiendi, gratiam vel ſpem impendam judicis, ad facti circumſtantiam non facta prudenter attendentis *l. ſi per imprudentiam 52. de Reiud. l. 67. de fidejuſſ. l. 65. §. cum Prætor 2. ad SC. Trebell.* Ant. Fab. *ad l. 8. §. 1. de condict. ob cauſ. conſ.*

IV.

Victo debetur miſericordia, dummodo non tam certus turbatio futura *cap. vobis 23. §. 2.*

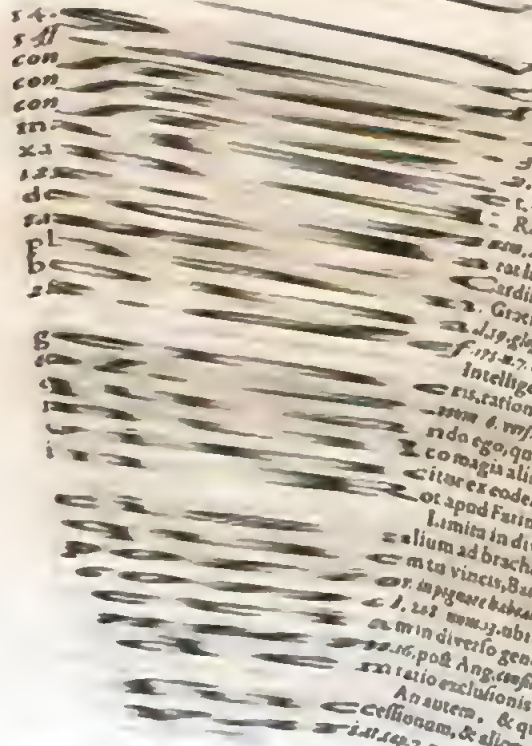

V.

VI.

incens vlocentem te multo magis vincit, tu de arrest. subs.
simile pignori 2. ff. de divers. & temporal. præscript. Lapus sum.
Tetrad. gloss. verb. proximus, num. sub. de emptio C. ad Orfit. Sacer.
212. in princ. lib. 2. ubi declarat, per plures casus. Rocus.
365. in propositio casu. vers. secundo principaliter. lib. 2. Cabrol.
2. col. secund. in princ. vers. eodem ergo modo lib. 2. Thom. de Thor.
1. in glossa legum. 117. 212. Everard. in loc. legal. loco 17. Mas.
Raudens. de success. 212. Everard. in loc. legal. loco 17. Sard. consil.
num. 16. & consil. 138. num. 1. & 19. & consil. 146. num. 1. & 16. sim.
tat. late Card. Tusch. practi. conclus. tom. 1. lit. P. concl. 288. per to-
Cardin. Mantic. de tacitis, & ambig. lib. 10. tit. 7. num. 6. Ste-
2. Gratian. discept. forens. cap. 174. num. 56. & cap. 177. num. 1. Nev.
d. 19. gloss. 1. num. 30 & 41. tit. 4. lib. 2. Recop. [Capyov. 2. p. anal.
f. 178. n. 7. Rauchbar. p. 1. quæst. 9. n. 12.
Intellige, quando ille, qui te vincit, & tu esses in, ejusdem
ris, rationis, ordinis, ut declaret Olde. cons. 98. Circa primum
num. 6. vers. ad hoc videndum, ubi pariter intelligit procedere,
ndo ego, qui vinco te, habeo causam à te, quia si vinco te
co magis alium, quem tu vincis. Intellige etiam, ubi victus
citur ex eodem jure, non autem ex diverso, ut fuit decisum
ot. apud Farinac. decis. 95. n. 2. in fin. p. 1. recens.
Limita in diverso casu, quia si vinco te ad capillos, tu vin-
alium ad brachia, non vincam ad tuxillos, vel brachia illum
m tu vincis, Bart. ibi. Corasius. col. 2. vers. nunc ad ultimum. Aqua
r. in pignor. habentium. quem refert Cardin. Tusch. d. loc. V.
l. 241 num. 13. ubi num. 14. post Olde. loc. proximè cit. limitat
num. 16. post Ang. consil. 252. limitat quoque, quando non est ea-
m ratio exclusionis in omnibus.
An autem. & quando procedat hujusmodi Axioma in
cessionem, & aliorum actuum materia? Vide Covarr. lib. 1.
1. tit. cap. 7. num. 3. vers. item adverte, Molin. de primogen. lib. 3. cap. 3.
num. 16.

num. 16. Gabr. *communi lib. 4. tit. de succeſſ. ab intest. concluſ. 4* Philip. Pont. *lib. 3 reg. 27.* Decian. *conſil. 11 num. 38. lib. 3 & conſil. 38 num. 10. lib. 1.* Cardin. Mantic. *de coniect. ultim. voluntat. lib. 10 tit. 7 n. 6* Menoch. *conſil. 4. num. 13. & conſil. 126. n. 25. & conſil. 234. n. 16* Caſtill. *lib. 3. quæſtion. cap. 30. per totum.* Mangil. *de empt. quæſt. 86. num. 13. verſ. præterea dicta regula non procedit.*

Cap. XVII.

Vidua.

Axioma I.

Vidua conſtituta in primi matrimonio tamdiu ſtare, quamdiu alteri non eſt nupta. *l. fin. C. de bon. quæ lib.* Vidua enim vivi imago viri defuncti manenti, Gutier. *lib. 2. comm. q. 23. num. 2.* Anſaldi. *lib. 6. tit. 1. diſp. 1. num. 30.* Calet. Bart. *decad. 229. num. 2.* Pichl. *conſ. 78. num. 101. vers. 1.* Vide etiam dominillum ſuorum & ſuorum rerum actor, quamdiu ſtatum viduale ſervat, Parmenſter *l. de parentibus n. 9. num. 102.* Sichard. *de fruct. § 5. n. 2. num. 9.* Zanger. *de Except. 2. 1. num. 17. p. 2.* Card. Pap. *deciſ. 110 num. 2.* Cephal. *conſ. 320. num. 48. lib. 4. & 18 matrimonium perſeverans. l. fin. C. de bon. matern. l. fin. C. de V. I. l. 3. 5. 7. Verſ. Et adhuc C. de rei uxor. act.* Alber. *in C. lib. 9. tit. 28 defin. 22. num. 12.* Pabor. *de maior. p. 1. q. 50. num. 30.* Cephal. *conſ. 623 num. 68. lib. 3.* Anton. *deciſ. 70. num. 17.* Card. Pap. *decad. 340. num. 2.* quæ tamen ſ. fit cum tantum in mobilibus proxime defuncti matrimonium conſtiterit, dictum *l. fin. C. de bon. matern.* Vult. 3. *conſ. Marp. 34. num. 170.* Gail. *l. 13 C. de Epiſcop. audient.* Bartel *de publicis, judic. diſc. quæſt. 5. n. 18.* Vidua nobilium privilegio bene nobilitatem fruitur, ac retinet privilegium, atque ad urbem plebeiorum atque collectas alias ineſſum Tuſch. *de ambit. cap. 181. num. 3.* Infero tamen Senatoria manus munus ad Rectum notitiam & ſimilia cum ſcire ex *inſtructa. lib. 3. tract. 45* allegis Bartel. *de publicis judic. diſquiſ. 3. n. 18.*

Declara hæc incredendum non eſſe recipiendum reſpectu ipſius matrimonii, ſiquidem ei morte eſt ſolutum, unde nec unor amplius, ſed vidua defuncti dicitur verum reſpectu conſequentium nominis horum qualitatum, retinet namque, vultus honorem, dignitatem, ſororum, dominium & privilegia matrimonii *l. ſemel. 10 C. de ſecundis nupt.* de Senatore, Fin. Lobbus, *de ſ. feudal. in comm. 111.*

II.

Vidua dicitur quia via mortuus eſt. *Gudus per defunct. 34.* Abbas. *in c. rediens 2 con. ſit. de ſpir. compet.*

Intelligo propriè & in ſenſu ſignificationoc. impropriè enim quælibet viram non habens vidua dicitur *l. mulier 240. § Gaianus 1. ff. de V. S.* Vide & mulieres illam, quæ virum habet tamen ſibi vel abſentem poſſit. *in l. ſin. in Verb. ordinaverit C. de plagiariis* annumerant Bald. *ibid.* vel Cont. *Arg. 1. Cap. 16. n. 10.*

Cap. XVIII.
Vigilantes, Vigilantia, Cunositas.

Cap. XIX.
Vigor.

Cap. XX.
Vilitas.

Axioma I.

CAP. XXI.
Vinculum.

Axioma I.

S. hæc Conſ. ea præmiſſa num. 1. cent. 3. Weſenb. 3. conſ. 83. num. 18. ubi hoc & in materia fideicommiſſi obtinere ait per §. 1. Auth. de Conſ. & interv. Auth. ut inoff. C. Communia de ſucceſſ. Auth. ceſſante Auth. poſt fratres C. de legitim. hered. §. videamus §. hæc autem in Auth. de hered. ab inteſt. ubi ſtatutur, quod nedum fratres ſe invicem connectant, ſed horum etiam filii excludant ſororem conſanguineum utpote à patre tantum, & ſic uno ſolum à latere conjunctum. quod & fuſius probant Stracchiam. de ſucceſſ. ab inteſtat. art. 3. perne. num. 8. 9. 10. 14. & 15. Anton. Roſell. in ead. tract. num. 58. pag. m. 717.

II.

Vincula ubi pariſ ſunt, poſſeſſio ceſſat, ſecundum non obligat. c. ſi ut 22. cauſ. de ſponſal. & niſi fortuna circulum ſuperveniat juramentum primo factum ſecundum d. c. 22. de ſponſal. Vincula eum hæreſi ſemper rumpit omnis c. Gemens 13. cauſ. eod.

CAP. XXII.
Vindicatio.

Axioma I.

Vindicari autem non debent crimina ſemel dimiſſa c. de his 6. cauſ. de accuſ. c.

II.

Vindicatio & reſtitutio rei ei non competit qui poſſidet, cap. ex tenore 15. cauſ. de ſpoli.

III.

Vindicatione res cum agitur, ſemper ſpecificari debet res, non generaliter per c. ſignifi. autem 2. cauſ. arbitrell. oblat.

IV.

Ubi rem meam invenio, ibi eam vindico. l. 1. C. de rei vindic.

CAP. XXIII.
Vindicta. Ultio.

Axioma I.

Vindicta exerceatur gravior, ubi major eſt culpa c. excommunicamus 13. §. credentes cauſ. de hæret. l. lauree 4. cauſ. de Clerici. excomm. c. nic. cauſ. de exceſſ. Prælat.

II.

Vindicta non eſt inferenda §. 1. in princ. 23. quæſt. 4. Ea enim non eſt ſumenda, ſed injuriis propulſanda c. ſparſim 23. cauſ. de homicid. cum vindicta quæ fit animo ulciſcendi omnibus prohibeatur. c. ut palam c. hæc autem 5. cauſ. 23. q. 4. c. miſſe parentum 13. §. 1. nullum 14. C. de judæis. Excepto eſt in ſpecieb. l. & 2. C. quando liceat unicuiq; ſe vindicare ubi Gyd.

Limita

III.

IV.

V.

VI.

CAP. XXIV.
Vinum.

CAP. XXV.
Violatio.

CAP. XXVI.
Violentia. Vis.

Axioma I.

205

II.

Violentia valdè eſt odioſa Burſat. conſ. 282. num. 6. Ex quo dolum arguì & probari ait Mynſ. cent. 3. obſ. 98. & quod in delictum ejusdem. reſpondit Decian. conſ. 37. n. 18. Col. 3. vid. Vulc. 3. Conſ. Mant. p. 22. n. 80.

III.

Ad violentiam qui provocat, auctor cædis habetur, l. 1. §. cum autem 19. §. quod ſupra; pauper. ſecun. doc. l. ſicca plaga 32. §. 1. ff. ad L. Aquil. l. quoniam mulier 4. C. ad L. Iul. de vi publ. Novell. tract. de homicid. num. 50. Wiſemb. 1. conſil. 19. num. 16. & conſil. 48. Mynſ. conſ. 37. num. 2. Gail. de pace publ. c. 16. num. 8. & 2. obſ. 40. num. 9. Gyſmund. 4. 3 Gut. 16. n. 52. pag. m. 138.

Cap. XXVII.

Virginitas.

Axioma I.

Virginitas anteferenda nuptiis. c. nuptiæ 32. quæſt. 1.

II.

Virginitas ſuaderi poteſt, imperari non poteſt. c. integritatem 54.

III.

Virginitatis deflorationi non facit conjugium, ſed poſtea conjugalis. c. cum ſui. 27. quæſt. 2.

IV.

Virgo expetita magis videri debet à viro, quam virum ipſa expetiſſe. c. homanatur in fin. 32. quæſt. 2.

Cap. XXVIII.

Virtus.

Axioma I.

Virtutes ſunt infuſæ ex proteſtat. Clem. contra hæreſ. ſimilia in fin. de verbſig. de morib. Virtutes cum habitus bonum mentis, cui præſtabiliendum 7. §. Verb. nobiliſſimus C. de poſtulando. 1. nunquam 4. diſtinct. 50. plaſt. 1. 2. quæſtion. Covarr. 1. 2. 25. Gord. mor. diſc. 24. quæſt. 1. Paſtoum. 1. 2. ſuper 10 diſcurſ. 26 quocunque citandum c. pen. de conſecrat. diſt. 4. conſentit Plato in Axiochon.

Virtus præmium eſt optimum ſortitudinis
Robur animi, præſidio debentur, ſalus, Opes
Dei, parentes, patria & propugnatus tutamur ſervatur.

Virtus omnia in ſe habet, omnia adſunt, bona quem penes eſt virtus, vid. Hondheim de art. Notar. c. 14. nu. 10. Vide etiam in collatione beneficiorum in

Limita fecus esse in eo qui inferens [illegible]

[illegible] c. cum pecud. 12. quæst. 1. c. 1. [illegible]

[illegible] c. cum [illegible] 13. quæst. 4. [illegible]

[illegible] c. [illegible] 13. q. 4. c. penult. [illegible]

III.

Violentum [illegible] debet [illegible] c. [illegible] 13. quæst. 1. c. 16. casus de [illegible] c. [illegible] de [illegible]. Clavas 2. fol. 201. & seq. [illegible]

IV.

Violata quandoque [illegible] c. [illegible] 13. quæst. 4.

V.

Violatum [illegible] c. [illegible] 13. quæst. 7.

VI.

Violatum non habent [illegible] c. Clerici [illegible] c. [illegible] de [illegible].

CAP. XXIV.
Vinum.

Vinum est [illegible] c. [illegible] & vino recte [illegible] c. 4. §. 1. vel L. Cornel. de [illegible] [illegible] Vide [illegible] c. [illegible] 32. fol. 169.

CAP. XXV.
Violatio.

Violari in nullo debet, quod [illegible] c. cum [illegible] 13. q. 2. [illegible] c. 21. quæst. 2.

CAP. XXVI.
Violentia. Vis.

AXIOMA I.

Violenta non præsumuntur, sed [illegible] l. 1. cum [illegible] cons. Lauterbac. p. C. vol. Dec. cons. 219. numer. 6. Parisc. cons. 10. numer. 28. Gulem. 1. & cons. 67. numer. 61. Gulem. 1. Alexan. l. cons. 2. numer. 240. Gulem. 1. Alexan. in l. cum [illegible] c. de [illegible]. Vide 1. cons. 68. Alexand. 67. numer. 240.

II.

Violentia valdè est odiosa Bursat. cons. 282. num. 6. Et qua dolus argui & probari in Mynsi. cent. 3. obs. 98. & quod in dubium quodat. respondit Decian. cons. 57. n. 18. Gail 3. obs. 8. Vult. 4. Cons. Marp. 22. n. 80.

III.

Ad violentiam qui provocat, auctor culpa habetur. l. 2. §. cum autem 10. ff. quod metus causa. Socin. de iur. & fact. plaqu. 30. §. 1. ff. ad L. Aquil. l. quamvis cum multis 6. C. ad L. Iul. de vi publ. Novell. de restit. de honorat. num. 30. Wesenb. 1. cons. 29. num. 16. & cons. 48. Mynsi. cent. 3. obs. num. 2. Gail. de pace publ. c. 16. num. 1. & 2. obs. 110. num. 3. Oyman. 4. 1 Gail. 2. obs. 13. pag. m. 230.

Cap. XXVII.

Virginitas.

Axioma I.

Virginitas anteferenda nuptiis. c. nupsit 32. quæst. 1.

II.

Virginitas suaderi potest, imperari non potest. c. virginitas d. 54.

III.

Virginitatis dilatatio non facit conjugium, sed pactio conjugalis. c. cum non 27. quæst. 2.

IV.

Virgo expetita magis videri debet à viro, quam virum ipsa expetisse. c. homo mentitur in fin. 32. quæst. 1.

Cap. XXVIII.

Virtus.

Axioma I.

Virtutes sunt inserendæ proximis Clem. unic. de sepult. Sandius in fin. de relig. domib. Virtutem nobis rachonem in cons. ff. ut Lex Rhodia non jactu 7. §. Gerb. nobis. Sanct. C. de postuland. c. nunquam 4. dist. sanct. 96. dist. ante. quam. Bursat. cons. 25. Gerb. rubr. dec. 20. quæst. 1. Panorm. sec. super tit. de crimin. ac quemque claudus c. pen. de consecr. eccl. dist. 3. confirmat Plaut. in Amphyt.

Virtus præmium est optimum, Virtus omnibus
Rebus anteit profectò laborem, fidem, Quæ
Res, parentes, patriam & propinquos tutamur fortiter.

Virtutem in se habet, omnis actio, bona quem penes est virtus, vid. Menthen. de arc. Numer. c. 14. num. 10. Videantur ibi collocate beneficiorum in

cum fructibus etiam qui percipi potuiſſent reſtituere, damna reſarcire & de injuriis ſatisfacere compellitur *c. grabiei 11. extr. de reſtit. ſpoliat.* niſi ubi Ex aliquo delicto eum inde auferre permitteret, veluti in caſu *l. 1. §. 2. de Ex. publicor.* quemadmodum & in ſumis in odium ſanctiſſ. hoſpitii probati ſuſceptorem alienorum impunè verberare ſinunt *l. 30. & §. 2. ff. de aleator.*

IV.

Vis & vis differunt *c. de malefact. 6. extr. de ſponſal.*

V.

Vim vi repellere licere *l. ut vim 3. ff. de juſt. & jure l. 1. & per tot. ff. de vi, & vi armat. l. ſcientiam, 45. § qui cum alter, 4. ff. ad leg. Aquil. l. 11 qui aggreſſorem & l. ſi quis per cauſſam, 5. C. ad leg. Corn. de ſicar. c. ſignificaſti, 18. de homicid. cap. ſi verò 3. c. perpendimus 23. de ſentent. excomm. cap. dilecto, 6. eod. tit. lib. 6.* [eſt enim vis per vim repulſio juris naturalis. *c. jus naturale 7. diſt. 1.*] Exornant Lap. *allegat 52. in princ.* Bald. *conſil. 145. Super quæſtione, num. 1. & 3. lib. 2.* ubi declarat Barthol. Peret. *ad extrav. 2. ambitioſæ, de reb. Eccleſ. non alienand. verb. infringere, num 38.* Thom de Thomaſſet. *in ſtylibus legum, reg. 306.* ubi dicit procedere, quando vis vi repellitur ob neceſſitatem defenſionem ſui corporis, & cum moderamine inculpatæ tutelæ, *colum. 12. extr. de reſtit. ſpoliat.* Bellet. *diſquiſit. clerical 3. 1. tit. de diſciplina cleric. §. 5. num. 103. & tit. de favore clericor. Carocc. §. 2. num. 2.* Ugolin. *de poteſt. Epiſc. c. 29. §. 2. verſ. ſecundo non poſſunt*, Cardin. Tuſch. *pract. conſl. tom. 2. lit. V, concl. 213. per tot.* Aloyſ. Ricc. *in deciſ. Curiæ Archiepiſc. Neapol. deciſ. 16. num. 10. pag. 2.* Anton. à Souſa *in relect. 'de cenſ. in Bulla Cœnæ Domini, cap. 12. diſſ. 62. num. 2. & cap. 15. diſſ. 78. num. 3.* Aldrete *in allegat. Iuris pro omnimoda Regularium exempt. pag. 2. cap. 1. num. 2.* [ſi in continenti fiat *d. c. olim 12. extr. reſtit. ſpoliat. d. c. ſi vero 3.* non ad ſumendam vindictam, ſed ad propulſandam injuriam *c. ſignificaſti 18. extr. de homicid. c. dilecto 6. in princ. de ſentent. excomm. in 6.* qui enim modum excedit, tenetur. *d. c. olim*]

CAP. XXX.

Vitioſum. Vitium.

Axioma I.

Quod ab initio vitioſum eſt tractu temporis non convalleſcit. *l. 1. §. 2. C. de Contract. judic. l. 2. de Regul. Cæſar. l. 29. C. de Donat. inter vir. & uxor. l. quod ab initio 29. ibiq.* Dec. *l. quæ ab initio 210. ff. de R. I. c. non firmatur 18. & ibi Dyn. eod. in*

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

Vitam ei sequitur omnem possibilem. c. Spe 18. de reiud. sinibus.

CAP. XXXI.

Vita. Vivere.

Axioma I.

Vitam allegantis tormentis omnia probanti l. Stichum 19. §. qui absolutus 15. ff. de excusat. tutor. Bart. in l. siquidem in fi. col. mihi. Cor. & in l. 2. num. 7. vers. sed contra predict. ff. rudicat. sol. Alex. in l. sed cessi de fund. in fin. vers. quod cum fervus ff. de acquir. hared. & cons. 19. considerato hoc num. 9. vers. alias pro eius Gudenus. vol 3. Gonzalin. cons. 60. Gudenus prima facie num. 4. vers. prata & universa Lauter. in ff. de reb. dub. Cagnol. in l. si emancipato num. 90. vers. sed Corneus est C. de Collat. Gabr. com. l. 16. num. 6. de presumpt. Covar. 2. var. resolut. cap. 7. col. 6. vers. sic credentes calculo. Alcias. de presumpt. reg. 20. fin. reg. 1. de presumpt. Exemplum vol. in l. si servus Corneus ff. de reb. dub. add. & Aretin. cons. 30. copiose & ubi gomez. vers. fortunda hoc probatur col. 2. Rolland. à Valle. de iure dot. quæst. 60. cum Socinus num. 4.

II.

Vita poenis praeferenda quam mors Bart. cons. 105. in fin. vol. 3. Paris. 2. de probat. c. 3. n. 17. in addit. Bar. C.

III.

Vita hominis & ejus fama procedunt à pœnis non minori cura & studio horum atque sanguinem nobis, quam vita ipsa curandi esse debet. l. reperiendum 5. C. de restitut. & judicat. l. ff. quidem 1. ff. quod met. causa. ubi gloss. Bart. consentiens. post. a. 3. ff. de minorennes. Gandin. DD. in l. transigere 18. C. de transact. Iason. in l. 1. C. num. 30. ff. de probat. & vers. Petr. Gomez de Petr. Sanct. sing. 1. num. 9. & sing. 13. num. 7. & sing. 33. num. 4. corrup. nobiles. Mantua. sing. 181. per tot. Dec. cons. 287. num. 8. Tiraquell. de nobilit. cap. 29. num. 14. Cagnol. 2. obs. 208. num. 6.

IV.

Vita hominis est incerta. Cagnol. 1 obs. 2. num. 2. Si quidem quamdiu quis vivat, finem sit plane incertus est. l. cum Tutor 35. ad L. Falcid. Multis enim casibus est expositus, adeò ut nemo sibi certus num diem polliceri possit, cum mors omnia semper sit omnibus paratissima. Horatius.

Mortis simum ac pedibus aequo dens pulsat turres regum
Labra sospes Prosperum fugax.

& lib. 4. ode. 7.

Quae fert ad orbem terra monet ne crastina summa
Tempora Di superi.

ialis lib. 1. Epigramm.

Non eſt crudo malo ſapiens it dicere Quam
ſera mora: bona eſt res ſegnis bene lenta.

V.

itam redimere qualibet cautione licet l. 1. in fin. ff. de his qui pro eis.
s mori. cum Hieron. Rotes. de fort. cap. 2. num. 112. Carpzov. part. 4. conſt.
num. 4.

VI.

X mors celeret vita præſumitur contra aliquem arg. l. 1. cap. 1. de pœn.
r. hinc vitam testatorum in conſulendo vel accuſando ſæpenumero
NCERAS eſt in Lucas annot. 5. ſi debeberur ei & ſi homo malo animo
M, ut aſſe maiorem ejus credatur, ſi vero rem conſtat, aut explorat
aut vitro contaberemum agens eum creditore ut &c. de re mulier. Anth
a mod. ſanct. pour Maſſere de la marbe laudemone p. 1. ubi addunt cumula
X, qui eum cum in Saule Regie & patre ſuo vellet excuſare ſuſtinet De
CIMONE mechetur: Opera ejus eum modo mortuo tibi vobis & parcelle Pl
, ibidet usque plena egregia exempla ex profanis numerbus adiunt
Pompeii Magni ſe ipſum laudantis, at eſt apud Livium orationem
cuatium ſubditum obſtante, quæ pro pudore, mea in gloriam relin
c.

VII.

Vita infamibus ſupplicium, mors ſolutionem eſſe quis d. quæſt. 1.

VIII.

Vita in metus eſt mutanda. d. ſeruus ff. de pœnis.

IX.

Vita hominis ſæpe rerum, tum tenuis eſt. c. ſi unus 40. §. liberi de pœnis.
2.

X.

Vivere quilibet cenſetur uſque ad centeſimum annum l. cum noſtri aſſ. in fin.
Viſſe. d. ſen. §. & notat quidam C. de SS. Eccleſ. Cumian. in l. cum ſatis §. ſi quis
um 6. verſ. & ego opinor ff. ad SC. Trebell. quam vitæ cenſetur annos prædia ru
item notavit & gloſſ. in l. 2. §. ſi debeberur verb. loquetur ff. quemadm. reſtam.
alleg. Iohann. de Imola. Corn. conſ. 204. quamquam videtur lect. d. verſ. ſcien
non obſtantibus vol. 3. ubi dant hos annos in pœnis remittendis eſſe, licet
diſputando & legendo contrarium teneretur, idem tenent Alex. conſ. 1. n. 42.
quos ad hoc reſpondet vol. 1. & in l. horrendum tum 4. num. abl. & num. 9. num
Dorſ. pos. eorum tamen ff. ad L. Falcid. Angel. in l. heres in fin. ff. de acquir. her.
Rland. in l. ſi dotis ff. de fun. ff. ord Iaſon. in l. ne mores d. num. num. 31. verſ. adde
o perfecte C. de SS. Eccleſ. & in l. cum quid num. 31. verſ. adde num 2.
ne ff. ſi tres ex. d. Purpurea. num 144. verſ. quare quod licet. Barbat. conſ.
d. ſi. col. 2. in fin. vol. 1. Dec. conſ. 573. in caſu num. 10. verſ. non obſtat. Ri-
manald.

minal. ſenior. conſ. 105. colla ſequenti num. 23. Gerſ. nam ſæpe præſumptum Gal. 2. & conſ. 93. caſu propoſito num. 15 Gerſ. & maxime quando eſt Gala Hyppolyt. Riminald. iun. conſ. 61. in cauſa illuſtri num. 6. Gerſ. ſequutus quod declar. Gal. 1. anno huius quæſtionis terminus non datus à lege ſtatutus pro ſine vitæ hominis, nulla ab qua ſit ſpecie oddi poteſt, quam robustus Legislatoris, quæ præſumptione ſuffulcit, ut am Ludd. in l. 1. in fin. de alueo ſtind. Hoc dicimus quod quando habemus deciſionem claram, non ſit quærendum de ratione Legis, quia deciſio ſuffuſſet ſi non conſtaret de cauſa, ut notauit in l. Cælius §. ſi cum ff. de liber. & poſt. num. vid. tamen Ceſalpin. in c. 21. lib. 19. lect. ante 19. nec facit quæ quam l. hereditatem 68. ff. ad L. Falcid. vbi quis præſumitur non ultra trigintà annos viuere. Locum etiam in Lex eadem habet in Falcidia, quæ extra terminos ejus extendi non debet, cum Falcidia ſit res odioſa detracta contra voluntatem teſtatoris Coarr. conſ. 243. circa primum lat. C. Gerſ. & ſolet. Gal. 3. Alciat. de præſumpt. præſ. 44. in fin. reg. 1. Paſcian. 2. de probat. 1. 7. n. 23.

XI.

Nullus adeo eſt contractus vinbus & decrepitæ ætate grauatus, ut non adhuc credat per annum viuere ut elegantèr ait D. Hieron. in 2. part. cap. 3. 40. add. & Seneca p. 2. epiſt. ad Lucill. epiſt. 1. Vide etiam & Lex ipſa hoc indigitat, quod nullus ſit adeo ſenex, quin præſumatur viuere per quinque annos, prout aſſerit Paul. de Caſtro in l. hereditatium ff. ad L. Falcid. cum tamen omnibus dubium ſit, quod ſenes in periculo mortis eſſe dicantur, ut refert Imol. in c. fin. ut lit. non conteſt. Abb. in c. magna de Cens.

XII.

Viuentis nulla eſt hereditas l. 1. de hered. & act. Gomez. glaſſ. in l. 37. & 30. de acquir. hæred. Gal. annot. hered. tollave adiri vel peti hereditas poteſt. l. qui ſuperſtitem cum ſimilib. de acquir. hæred. Wiſemb. parat. de pact. hered. n. 12. Gud. ſuper. lit. & cap. ſucceſſio.

Cap. XXXII.
Ulterior.

Quotieſcunque jura feudalia non de primo ſuccedendi gradu, ſed de ulteriori loquuntur, tum illud ſemper exprimere ſolent. tur. de eo qui ſibi & hered. deb. n. 96. vol. 2. f. 17. Hartman. Piſtor. 2. q. 3. 6. n. 25.

Cap. XXXIII.
Ultimum.

Axiom. I.

Ultimum tollit omnia præcedentia cap. cum Martha 6. de Celebrat. miſſar. c. odi. 9. 2. l. cum hoc ſtatuto 32. §. 3. de donat. inter Vir & uxor. Franciſc. Marcus. 4. 319. p. 1. Iaſon. conſ. 175 Capt. reg. 112. num. 37 Roland. à Vall. conſ. 53. nu. 19. lib. 2.

Cephal.

Cephal. cons. 510. num. 2. Cost. cons. 174. num. 14. Rosell. de nat. nob. cap. 10. num. 12. Gal. 5. & cons. 149. num. 1. Vol. tol. 7. lib. 12. de succes. cap. 1. num. 21. Peral. de Cast. cons. 284. cap. 28. per totum. Mascard. de nob. & cap. 16. Gal. 3. Francisc. Buttet. cons. 61. n. 5.

II.

Ultima opinio in dubio præualet. Zac. de nat. 73. & seq. Rosell. cons. num. 15. de Pin. cum eorum quæ pulcherrima tenet. Cost. cons. 174. num. 14. Cumac. ad l. 2. Comun. prad. ubi quando consuetudo vetus dicatur recentior, ad l. 12. §. 2. ad. aquil. l. 8. de alimentis, quæ vendendo hæ mentibus alicuius vel omnino W. Clerk. cons. num. 12. de fo. Comp. Alexan. cons. fund. c. 2. num. 22. Anton. decis. Sard. 2. lib. 5. tit. 3. Simoncel. de ann. cons. fund. c. 2. num. 22. Anton. decis. Sard. 2. lib. 5. tit. 3. Simoncel. de ann. Distinguc. declarationis loco inter sententiam late per quam & tem sores reprobationis sive tacite sive expresse. prout tale petitum non expo pidcinus verò primum Gud. supr. loc. O. in suo quo.

III.

Ultima derogant prioribus, de quo dixi supra lib. 4. aphorism.

IV.

Ultimus rei status inspiciendus est in omni materia. Ferd. de C. de collat. l. si mater, 6. C. ut de statu defunct. cap. cum translata. de re stimat. cap. consultationibus. de test part. Gramm. decis. 67. n. 6. Mascard. de probat. concl. 177. num. 8. Parlador. lib. 2. tempus quarta. cap. 5. num. 19. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præs. 6. num. 39. Mart. Antonin. 2. tit. resol. lib. 3. resol. 20. n. 16. Rot. decis. 457. num. 2. apud Fatinac. p. 1. recent.

Et præcipuè in beneficialibus, ut per Benintend. decis. 23. num. 11. Dec. consil. 126. num. 5. Lambertin. de jure patron. lib. 3. q. 7. prud. art. 7. num 7. & lib. 2. q. 1. q. 3. prud. art. 21. num. 2. Hieron. Gabr. cons. 185. num. 2. & 21. lib. 2. Mascard. de probat. concl. 172. num. 8. & consclus. 916. num. 6 Marc. Anton. Genuens. in prax. Archiep. Neapol. cap. 104. vers. quod si, Mart. Antonin. d. lib. 1. resol. 66. num. 6. Gonzal. ad reg. 8 Cancel. glos. 5. 2. num. 14. & 5. 3. num. 18. & glos. 25. §. 2. num. 14. Anton Monach. Bonacurs. decis. 16 num. 13. cum seq. Rot decis. 513. n. 2. apud Farinac. part. 2. recent. ubi quod ultimus status beneficii non prodest ex provisione, quæ non habuit effectum, eadem Rot. decis. 374. n. 9 p. 1. recent. nisi constet de contrario statu legitimo præcedente; tunc enim non attenditur ultimus status, nisi probetur legitimè præscriptus, ut censuit ead. Rot. apud eund. Fatin. decis. 188. num. 1. p. 1. recent.

Cap.

Cap. XXXIV.

Ultio Vindicta.

Axioma. I.

Vltionem sibi permittere alicui non est integrum, cum iudiciorum regere iuris publico constituta modo lex constituta, quibus ius suum obtinere quis possit. *l. nullum 14. C. de iudic. l. non est singulis 176. de R. I. Boer. de autor. et consuet. cap. 3. num. 98.* quia singulis concedendum non est, quod per Magistratum publicè non potest, ne occasio detur maioris tumultus faciendi. Cum enim inquit I. Ipsarus post Celsum & Iulianum ad arma & manum procedere paratus Praetor, quos potest iurisdictione sua componere. *l. si cum in 13. §. 8. vers. aequissimum ff. de Postulat.*

Limitationes loco huc refer cum iuncta. C. *quando licear unicuique sine iudice se vindicare l. 12. §. 4. ff. de adulter. l. 24. ff. eod.* comprehensis, quas omnes collega. Iohann. Petersen *in diss. inaug. quomd. quis se ipsum suo iudice vindicare possit.*

II.

Vltrix qui solvit aliquo modo est prosequendum *l. qui cum maior 14. §. filiusfam. 6. ff. de bon. libert.* Felin *in c. significasti num. 14. de homicid.* & *in c. dilecti filij num. 13. de Excess.* Iason. *in l. si cum in 11. ff. de iustit.* & *iur.* Iacob. Boulen. *in repet. l. cupiditatum §. sumptis. num. 195. vers. probatur secundo ff. de pecu.* Tiraquel. *de pen. temp. cessa. 1. num. 1.* Anton. Gomez. *de delictis tit. de homicid. num. 24. in fin.* Carpzov. *p. 1. q. 8. num. 8. interpretat.* Matth. Berlich. *p. 1. concl. 17. n. 9.* Harpprecht. *in §. item Lex Cornelia de sicar. n. 100. Inst. de publ. iudic.* Dominic. Arum. *ad l. 49. 17. Aur. Basil. tit. 29. cons. for.* Pinguen. *quæst. 19. n. 5.* Tesaur. *dec. 11. 176. n. 1.* & *seq.* Form. *part. 1. quæst. 125. n. 99.* Bonacossi. *in pract. crim. cap. 31.* Petr. Plac. *in Epitom. delict. lib. 1. c. 28. num. 2.*

Cap. XXXV.

Vnio.

Axiom. I.

Vnio non mutat bonorum separatorum naturam. Iason. *ad §. in persequendum inst. l. inst. de action. per cap. proposuit 5. constitutus de constitut. de re alien. fact.* Modestin. Pistor. *l. cons. 40. n. 123.* minimè si voluntaria sit, nec ita fiat, ut una res per unionem & accessionem quasi consumpta, sed per se (ut vulgo loquuntur) non amplius extincta censeatur, & totum quod existat, licet accessorie, ita ut persistat & nomen retineat Petr. Peck. *ad cap. in rem n. 4. vers. sed hâc tamen moderatione & n. 7. de rei vind.* Felin. *in c. translato n. 6. vers. sed adde tamen & n. 7. vers. & ego adde etiam de Constit.* Gaill. *3. cons. Marp. 33. num. 202.*

reſpon. deruer. Peinſ. conſ. 179. Cialdin. vol. 16. pro ut etiam obſeruat Gaſpar. Rod. vol. 3. laſcin. in Lquis ſe pater n. 35. Verſ. nec reſpondetur vol. 20. C. quod. libert. & ea ſi conſtante p. 29. Verſ. alia rego regula vol. 3. ff. ſolut. matrim. Alex. conſ. 207. pendente n. 26. vol. Vol. 6.

Quandoque hoc ſolet, in his quæ unita ſunt ad invicem, quod pars contrahat ad ſe illud, quod minus potens, & communicet illi ſuam propriam naturam & ſua privilegia gl. in cl. 2. in verb. a mendicantib. in fin. vol. intelligendum eſt, quando ſcil. ita unum in unam eſſentiam & naturam, ita quod duo corpora ſint facta unum & idem integrale, ſecus ſi ſint ſecundum quod patet, quia quoad obedientiam in de duobus monaſteriis monachum illud. Dicit Conſ. 314. Vol. 4. & in l. 2. in pr. C. Commun. de legat. Sic enim in caſu privilegia non communicabuntur, ſed quilibet res unita ſuam propriam naturam retinebit Ancharan. in c. 2. fidem 4. Vnde certo modo eſſe poſſet unum.

III.

Vnum eſt quædam alienatio c. 2. de reb. Eccleſ. non alien. Boer. deciſ. 315. n. 2 Weſenb. conſ. 4. n. 24. nec inter profanis Eccleſiaſtica omnimodo poſſunt. Weſenb. d. n. 24. Eccleſiaſticis vero rebus non aliter, niſi ex cauſa manifeſta neceſſitatis vel utilitatis tractatu habito, vt cum conſenſu capituli, vt in alienatum Eccleſiaſticarum alienationibus vid. 2 de reb. Eccleſ. non alien. Cora. conſ. 67. n. 2. 3. 4. 10. vol. 3.

IV.

Vnio non præſumitur niſi probetur Alex. conſ. 70. in cauſa, n. 1. 2. 3. Vol. 3. Boer. deciſ. 245. per tot. Oldrad. conſ. 296. n. 2. hæc enim eſt cauſa ſolleret ex duobus facere unum & conſolidare cap. anno 3. ibi. 4. 3. cap. in ſumma. 21. 4. 1. cap. ut ſuper 6. adv. Innocent. de reb. Eccl. non alien. ne quidem ex temporis diuturnitate. vt Oldrad. d. conſ. 297. quia in tempus non eſt modus inducendi obligationis. L. obligationum 44. §. 1. Verſ. placet. de O. & A. l. ſi certus annus 8. C. de pact. ita nec modus inducendi unionem Oldrad. d. conſ. 1. per ea quæ not. Hoſtienſ. in c. quia munuſcula de Cura & bonifac. Clarer. & in ſumm. tit. de ſepulcrad. regul. Prælat.

V.

Vnio eſt odioſa, & non debet fieri ſine cauſæ cognitione Zabarell. conſ. 68. n. 2. Pactan. 1. de probat. c. 27. in addit. lit. B.

Cap. XXXVI.

Vniverſale.

Axioma I.

Vniverſale non infertur affirmativè nec negativè ex pluribus particularibus Mol. Cabler. Panorm. in c. penult. de Elect. quos refert & ſequitur Everard. in loc.

in hac Topic. hic pars. communem legem accipiendi hujus loci. Sanch. cons. 30. n. 66.

II.

Universitas figuræ naturæ ch. . . . mus. adnot. . . l. Pomponius. 6. C. mandat. l. omnes. 5. C. [illegible] l. ult. . . Gravet. de nomin. & adnot. l. 2. de adjudic. regund. l. ff. Rationes universitatis [illegible] . . . adnot. n. 1. Ubi explicatur in Gallia nomen [illegible] . . . dicuntur omnes, qui contigui [illegible] . . . ea dicta universitati, an [illegible] . . . civem licet in obligationem [illegible] . . . singulis obligaretur [illegible] . . . personæ per verba universitatis [illegible] . . . pro ff. Soles de reg. jur. & conf. 189. Cons. conf. ult. lib. 1. Consil. conf. 190. n. 11. Quando vero universitas [illegible] . . . in addita, de quib. omnes, ne quand. juvand.

CAP. XXXVII.

Vniversitas.

Axioma I.

Universitas quæ jure [illegible] l. Respublica 6. 6. Consil. conf. mortu. orb. l. legata 8. ff. ead. l. Respublica 6. 6. Cod. de Decurion. Respublica adhuc manet, tit. rubricis. Vel etiam licet [illegible] . . . manet, cum per adventitiorum augmentum [illegible] . . . conf. magnet. n. 11. Rebuffi. tr. pacif. cap. 11. tit. 17. num. 2. Tiraquell. lib. 2. tit. de pactis. marriag. regul. 1.

II.

Universitas rerum partium habitat l. omnium. 22. ff. de pignerat. act. l. mortuus 8. ff. [illegible] . . . Clar. l. 2. §. hæ autem 3. C. de [illegible] . . . non habet animum 3. C. de [illegible] . . . conf. 7. Cæpolla [illegible] . . . animum proprie, [illegible] . . . quod [illegible] . . . Pontifex. in 1. quidam 18. de [illegible] . . . 1. §. [illegible] . . . Ita cum eo nomen [illegible] . . . Factum. 7. §. fin. ff. . . . ff. [illegible] . . . ff. [illegible] . . . ff. [illegible]

quod facere tenentur. *l. ſubtemen nullum* 10. *C. de SS. Eccleſ. l. ſi quem* 4. *l. ſi quem* 6. *ad fin. ff. mandat.* Sufficit enim quod impropriè delinquere & imperium facere poſſint, videlicet ſingulis & ſingulorum de eorum collegio. *l. ſolent* 10. *§ rep. ff. de R. I.* Vnde licet homicidium non cadat in corpus univerſitatis, difficile tamen quod univerſitas illud demandare & factum eorum habere poſſit imputatæ & in Angelo. *l. ſcient.* 7. *§ ſi quod.* 1. *quod cujuſq; univerſit. nom. Felin. in c. ex tuarum de conſtit. gl. in l. fideicommiſſa dub. §. ff. de dol.* ita Imperator Henricus ad matrem condemnatorem totius Romani Chriſtianæ ſibi rebellionis: ita Papa Bonifacius propter hæreſin eorum Collegium & ordinem Templariorum penitus. & ſi quæ ſimilia. vid. Henning Goden. *conſ.* 13. *de jure Cleri tarum n.* 20. *pag.* m. 102.

Limita ego in ſtricta ſignificatione eam non venire appellatione perſonæ atque ita procedere in materia odioſa Lotharius *part.* 1. *cap.* 21 *ad fin.* minimè quando illarum eſſet conſultatio. Modo. in *§. præjudicium dicaſt.* 2. *n.* 7.

III.

Univerſitas quod debet, ſinguli non debent *l. ſicut* 7 *ff. quod cujuſq; univerſitatis nom.* Bart. Bald. *in l.* 2 *§. quod ſi ff. eod.* Hartm. Pistor. 1. *pr. obſ. quæſt.* 17. *num.* 1. Dec. *in l. Celſus ff. de reb. credit. num.* 6. Gerſ. & Gor. *ut ſuperius* ubi Bald. & Angel. Carpzov. *pag.* 2. *conſtit.* 6. *def.* 14. *num.* 4. aliud enim eſt ipſa univerſitas, aliud illius ſingulæ ejus homines *gl. in l. ſicut* 7. *ff. quod cujuſq; univerſitatis nom.* Canonift. *in cap. cum omnes, extr. de Conſtit.* Roland. à Vall. *conſ.* 13. *num.* 6. *Vol.* 1. & univerſitas alia dicitur perſona, & aliud corpus à ſingulis de universitate Paul. *conſ.* 90. *num.* 1. *Vol.* 4. Manh. *de Affect. ſuper Conſtit. Regni fol.* 817. *in rubr. de annual. in poſſ. eſſ. num.* 11. 12. Cornel. *conſ.* 209. *num.* 11. *Vol.* 3. Roland. à Vall. *conſ.* 15. *num.* 7. 9. 10. 11. *Vol.* 1. Gerd. 3. *conſ. Marp.* 31. *n.* 181. Quo fit, ut quod pro universitate ſit, non poſſit fieri pro ſingulis civibus, ſed pro ipſa Reipubl. *l.* 2 *ff. quod cujuſq; univerſitatis.* Vnde etiam ædes univerſitatis, ædes ſingulorum non dicitur *l. ſi municeps.* 2. 1. *beq.* Bart. *d. tit. Law caſarum* 6. *§.* 2 *ff. de rer. diviſ.* quæ de cauſa liberum facta univerſitati ſingulos homines univerſitatis non adire, ſed contra res civitatis dicitur ſingulorum, ita ut ſi jus univerſitatis legatum, ſingulis non competat. Modernus *d. § præjudicium dubit.* 15. eam quod eſt univerſitatis ſe unus corpus, ac ædes placitum ſeu ſingulorum non exiſtit. *l. 6. § univerſitatis* 1. *ff. de rer. diviſ. l. hæreditas* 10. *§ qui manumittuntur* 4. *ff. de op. lib.* Gor. *cod.* & pluribus exemplis alibi ibidem. Loſæus *d. c.* 1 *n.* 16. & *ſeqq.* Bald. *d. lib.* 1. *cap.* 12. *ob.* &c. *num.* 2. qua ratione enim concludimus quod ea per Syndicum ſuum ex juris dispoſitione meſſuum acripere ac fidelitatis juramentum, non vero ſingulares ex ea præſtare teneatur, ponit ſententiam Jacob. de S. Georg. *in tract. feudal. in verb. quæ quidem vaſſallus num.* 10. & 27. Laurent. Silvan. *de feud. reſignat. quæſt.* 90. Johann. Blanc. *de feudis lib.* 1. *c.* 7. *num.* 11. Ludolph Schrader. *in tract. feudal. part.* 6. *cap.* 1. *num.* 1. Henric. Pocer. *de vaſſallor. feud. cap.* 6. *num.* 23.

IV.

Univerſitas non mentitur. 79. *ff. de judic. arg. l. ut ſuperius* 38. *ubi DD.*

V.

CAP. XXXVIII.

Vnus, Vnus, Vnus.

I.

II.

III.

IV.

CAP.

Cap. XXXIX.
Vocatio.

Vocatusquisque in ea probatione permaneat, in qua dignoscitur esse vocatus. *cap. sicut. 18. de Regular.*

Cap. XL.
Vocatio, Exclamatio, Clamor.

Exclamationes tumultuosæ non improbantur *l. 20. §. 3. de pœn. l. ult. C. de his qui ad Eccles. confug. & C. de ordinat.* Petr. Wesenbec. *in Paratit. nov. num. 11.*

Cap. XLI.
Voluntas.

Axioma I.

Voluntas est animi motus nullo cogente ad aliquid vel non imperandum vel adhibendum *§. 1. in pr. I. de pœn.* Quam voluntatis vocem duplicem statuunt Sanctus *Mocenh. q. 25.* & Fusbec. *1. cap. 1. q. 1. fol. 4.* ubi eam ita morum & imperatum illorum vocem quæ cum sit communi intellectus voluntatem ita se perpetuo liberum manere ut cohiberi nequeat. Hanc vero quia voluntate olim membros imperare, ut ambulare, loqui, videre, ita ut a majore imperio prohiberi posse. Voluntatis vox mutata quando enim (1) Subjunctivo modo hæc significat facultatem volendi. (2. Subjunctivo, quæ est actus volendi in volente ipsi Subjunctivo vero ipsi ipsam voluntatem, de quibus vid. Heshusium *part. 2. Philosoph. Sobr. fol. 1. disp. 3. n. 3.*

II.

Voluntas partium in contractibus est attendenda *l. semper in stipulationibus. 34. de R. I. quia conventio partium legem dat contractui. Legem. 10. C. de pact. l. 1. §. fin. de reg. jur. l. 2. in C. proleg.* Liberationes & restrictiones hujus regulæ vide ergo capite præcedente apud Franciscum Hermenat. *lib. 1. pand. canonic. cap. 10. pag. 118.*

III.

Voluntas non potest ligari. *l. pen. in fin. ff. de pœn.* Unde etiam pacta de non alienando rem suam non valere dicuntur. *Bart. in d. l. pen. num. 2. & in l. quod Servo §. 1. de evict. pact. Imol. in l. qui Romæ §. ult. de V. O.* Quod tamen quoad *l. in pactum 21. ff. de pact. n. 28.* non universaliter accipe, sed potius distinguendum. Aut voluntas cum re sibi subjecta unica solum ligari animus est, & tum voluntas nec ligari non potest. Aut etiam juramentum accedat. *l. si quis in principio §. 2. de jurej. l. 2. §. fin. ff. de adim. legat.* aut ligari velle se convenit ob aliquod factum, & hoc ut se regulariter possit, verum est. *in l. sicut §. C. de evict. & alii.*

Limitandi conjectura in numerum actum contractu. *l. si quis ab alio 61. §. 1. de re*

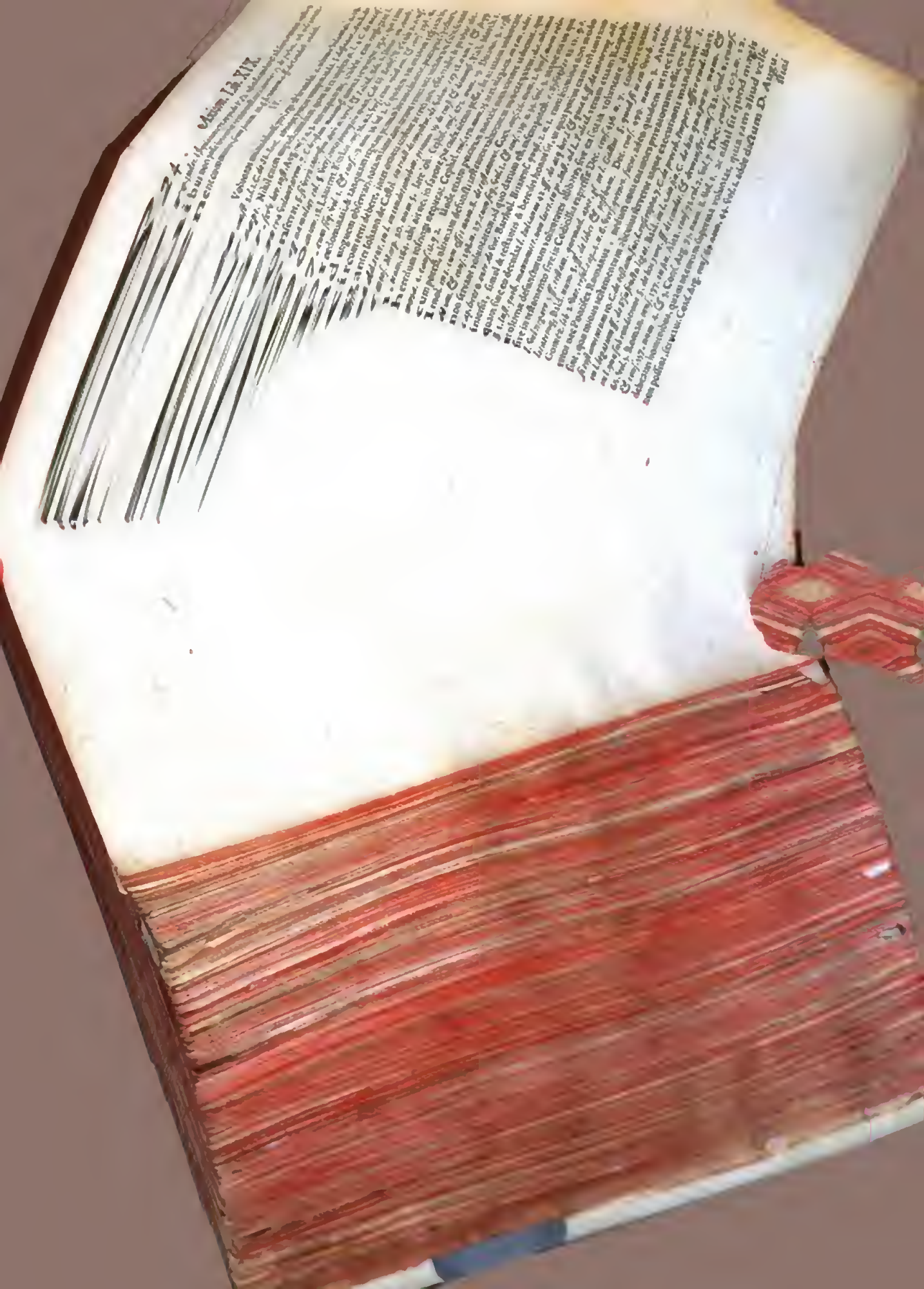

Bert. lib. 5. de haered. ubi ne Teſtatoris voluntatem aut hereditate curendum Vult. conſ. Marp. 89. n. 1. & 2. Richard. 2. conſ. 19. n. 1.

V.

Ultima voluntas præcedentes diſpoſitiones ſubmittit Donat. in mat. ad Trebat. Add. lib. obſ. 3. ſect. 5.

Ille ubi moriens nos commendavit ſenex
Cum meque in jure ultima judicia certiora & pectore ſuum Cujac. lib. 4. reſponſ. de adul. ad L. Jul. de leg. 2 cap. 101 B.

Licentia nihil priori teſtamento addita ſit clauſula derogatoria l. 22. de legat. 3. Quid Barboſam in tract. de clauſulis, Verb. derogatoria.

VI.

Liber homo in omnibus habet liberum voluntatem & conſenſum, præterquam in ea qua ſibi à jure lege vel Principe, legumve modo prohibita ſunt. l. Liberorum, 4. de ſtat. hom. Franciſc. Anſildus 1 conſ. 94. num. 10. Qui enim leges neceſſitati (quamvis lege ſe ad aliquid obſtrictum eſſe) non agit libera voluntate ſ. atqui maiorem, 19. §. ſi liberto homini. 2. ff. de negot. geſt.

VII.

Voluntatem ab initio adfuiſſe ſufficit, tametſi poſtea refragetur. l. in diem 6. Cerf. nullam autem poteſt videri reparandæ acceptæ quæ ſemel voluerit de aq. pluv. arcend. l. 1. §. proinde ſi an ſi quando leg. eam l. God. comm. 17. ubi Baſſius ſemel perfecta, quod mer. conſ. l. de accuſationib. 4. §. ult. an ſi ubi ubi tempore quo contr. hab. ac, Sed non confeſſo, de diverſ. & temp. præſcript. & ſic Surd. obſ. ganeo decrepo conſilium ſuum in pejus ductum creditoris mutare non poteſt. cap. cum acc. 35. extr. de R. J. in 6. Manth. Colet. 1 de proceſſ. executiv. cap. 6. n. 64.

VIII.

Voluntatis quæſtio eſt facti l. Voluntatis, 7. C. de fideicom. Quod autem ſa. di non juris eſt. Ita jure ſuppleri non poteſt. l. 12. §. fulc. de excuſ. & pro hac re. Gerſ. Anton Faber. C. ſing. def. ſam. de ſtat. 7. n. 4. unde enim nec voluntas ultima præſumitur, nec aliquid voluiſſe teſtatorem quod non dixit. Jane Berold. 4. conſ. 165. n. 11. qua de cauſa voluntatis teſtatoris ſuæ illud quod verba ſonant, nec largius exponenda. l. ubi aut alle. 25. in fin. de legat. 3. quæ ſi tantum voluiſſe præſumitur, quod verbis expreſſit. l. 2. ubi. 7. in fin. de ſupell. l. ge. d. n. ambigua. 5. de reb. dub. Rol. à Vall. conſ. 51. n. 7. quib. nobis addere nō licet quę ipſe nō addidit. l. nunc. 5. 1. C. de codic. nill. valio. n. mus. propter ſubtilitates & conjecturas ab iisdem recedere Alcias in l. G. Bav. 3. quidam num. 5. de lib. r. & poſt. n. Illuſtr. JCt. Germ. conſ. Ba. num. 133. & ſi ſy. m in autem quæ non expreſſa interpretanda eſt voluntas ejus ſecundum juris diſpoſitionem. l. ocuro 5 ubi Dd. de legat. 1. Wſtrab. loco cit. 94. ubi declarat à quæſtionem voluntatis ſecundiſſ. ſuæ tractat. num. 27. & ſeqq. Niſi mutatum ſit teſtatorem aliter ſenſiſſe l. non aliter. 89. in pr. de legat. 3. illud enim voluiſſe præſumitur, quod pluſcum-

II.

II.

II.

Digitized by Google

priam verborum ſignificationem ſtruatur. *Cum de Lamma. 18. §. 3. Gerſ. operum de ſund. conſtruct.* cum enim volentis duobus modis conſideretur Menoch. *conſ. 15. num. 49.* naturam vel ex verbis, vel ex conjecturis. Voluntas autem in animo retenta difficulter probatur Panorm. *in c. proſpectum. num. 3. de teſtib.* Lebon. *in l. admonendi num. 309. de iurejur. c. pen. num. 13. de iure ad. §. ſed eſt a ſolo. de actio.* Ideoque non plane abs re erit, ſi per præſumptiones & conjecturas probetur, atque ſic etiam pro vera ſe habeatur Menoch. *conſ. 5 num. 17.* Hinc in aliis quæ diſſimilia probationem ſuam & ab animo dependent ſtatutum videmus *l. ſi confitente. 24 ſolet malit. l. impoſterum. 70 l. Lucius. 6 deleg. 2* Bart. Alex. *in l. ſi quis ex argentariis 3. pen. de edend.* in illa ſi palatium ſit relictum § in Ga. *de V. O. l. ſi Prætor. 75. Gerſ. Marcellus* ubi Angel. *de judic.* ita voluntatem teſtatoris neque ex circumſtantiis conjici poſſe atque Legis teſtis eſt Menoch. *conſ. 97. n. 25.* ita ex conjecturis voluntatem colligi probat idem *conſ. 3. num. 16. conſ. 87. num. 67.* ita etiam in conditione poſitos cenſeri vocatos conjectura aliqua concurrente, tradit Jul. Clar. *de teſtam. §. 77. 78. per tot.* ſic à toto ſumi conjecturam ad partem, quaſi verſimile non ſit ad partem voluiſſe teſtatorem admittere cum, quem totum habere voluit etiam cum verba adverſum videantur arg. *l. quo de ratio 71. ff. de rei vindic.* illuſtrat Everard. *in loc. Top. loc. a tot. ad part.* unde etiam infimum ex ſententia teſtatoris perfectiſſimi, qui verbis ſolemnibus fuit testatus *in l. ult. C. de neceſſ. hered. inſtit. Lectam mater 28. ff. de inoff. teſt.* Quo circa jam non eſt incertum, quando voluntatis quæſtio ex verbis proferenda, quod eam non ſecundum propriam eorum ſignificationem ea accipienda, quam ſecundum perſonam proferentis interpretanda ſint *l. ſi. num. 12. §. quotiens. ff. de o. & l. & habet ad l. ea mitiorem. in po. ubique* Bart. *de malef. inſtam. l. pen. ff. de admin. legat.* quis qualitas loquentis intelligentiam verbi cauſat, ut loquentur *text. in c. ſalvum de major. & obedient.* Hartm. Pistor. *1. obſ. 26. num. 12.* ac voluntas hominum ex verbis colligatur *l. Labeo 7. Gerſ. idem Labeo ff. de ſupell. legat. c. ſecundo requiritur 41. de appell.* Cravett. *conſ. 15. incip. in plurimis num. 6.* nec alia voluntatis tacite poſſit dici cenſura, quam quæ ab ipſis diſpoſitionibus facta eſt *d. l. Labeo. l. non aliter 69 de legat. 3.* Paſtal. *conſ. 12. num. 24. lib. 2.* Dec. *in conſ. 80. num. 29. vol. 3* Regner. Sanm. *2. conſ. 8.* Marp. *18. num. 104.*

XII.

Voluntate unius non poteſt teſtimari, quod duorum conſenſu eſt conſtitutum *l. nobil. num. notavit. 31. Lyſer. 182. ff. de R. I.*

Intelligenti autem regulariter: *in mandato* cum ſpecialiter receptum, ut ei integra rerum ſuarum voluntate revocetur, ratio quia beneficium invito non datur. Mandati autem in beneficio & officio conſiſtit. Ergo à mandante reſpui poteſt *l. mandatum 69. ff. de R. I.* nequehic poteſt præcedi aliquod impedimentum, quia exhibitionibus, quæ factum concernit, non obſtitur adhuc, ſi cupiens facere. *l. ſi procurator. §. 3. mandati actio. 6 ff. mandat.*

XIII.

Voluntas agentis adhuc regulat ac definit *c. cum ſuper. Abbat. §. in fi. de offic.*

XIV

XV.

Digitized by Google

XVI.

Voluntas tacita quæ ex actu colligitur non debet extendi ultra quam ex ipſo actu inferatur de neceſſitate Bart. *in l. 2. §. ſi quis hoc ff. de verb. obl. prob.* Ita enim quæ gerimus voluntarie, non extendamus ultra qui gerimus *l. ſecund. 20. C. de negot. geſt. in l. non dubium. verſ. quare dicetur. C. de reſt. nam.* Salicet *ad l. cum filio. C. de non numer. pecun.* Natt. *conſ. 77. num. 6.* Petr. Ferd. *conſ. 322. nu. 25. per l. cum de quidam 25. verſ. ſed ſi pro parte ff. de probat.* quod procedere non tantum in actibus mere voluntariis, inquit Paul. *conſ. 19. num. 21. vol. 3.* Cravetta *conſ. 292. num. 1.* Dec. *conſ. 492. vid. verſ. quarto non obſtat.* ſed etiam in illicitis voluntatibus poſt Bald. & Bart. *in d. l. non dubium. C. de reſt. nam. per l. 4. C. de pact. & ſolut. quam probat* Anton. de Padil. *ibid. num. 5. Verſ. circa addo.* Vide etiam motus ſolemnes voluntas approbata non cenſetur ſimpliciter approbata, ſed in ea ſolum, quam nominatim approbatus Alex. *in l. non dubium C. de LL. num. 3. latius. vidar. 2. Conſ. & idem quoque videat gl. in l. 2. Verb. proclamarunt. C. de fideicom.* & ibi Cyn. Bald. *per l. Lucius Titius §8. §. reſtituit. 5. de legat. 2.*

XVII.

Voluntas eorum nihil diſponit. *l. 2. C. de ſuſt. conſ. adjudi. l. ſin. in pr. ff. de liberat. l. qui gl. ad l. Lucius §. quamquam ff. de legat. 2. & ad l. 2. C. de mercenar. hor. vid. conſ. 61.* Chriſtoph. Herdes. *conſ. 35. num. 177. Vol. 3.* Gar. *Jurr. Gerd. 5. conſ. Marp. 28. num. 29.*

XVIII.

Voluntas ſemper penſatur eſt voce dicentis & facto facientis eadem ſcriptura ſimilis *l. Labeo 7. in fin. ff. de ſupell. legat.* Anton. Faber. *in C. lib. 6. tit. 5. diffin. 3. num. 14.* Carpzov. *p. 2. conſtit. 30. diffin. 9. num. 6. & p. 3. conſtit. 15. diffin. 42. num. 4.*

XIX.

Voluntas poſteriùs eo cedat priori *c. ex poſteriore 2. Inſt. quib. mod. teſtam. infirm. l. ſi quis primo 19. ff. ad Vell. Trebell. l. cum in ſecundo 16. de injuſt. rupt. irrit. teſt. l. ſi filium qui in poteſtate 7. de liber & poſtum. l. ſancimus 2. C. de caſt. im. l. quod in adventum 19. de condit. & demonſtr.* Dec. *conſ. 475. num. 2.* Bald. *in l. unum reputo de teſtam. & juxta & ea de cauſis de offic. derieg. gl. & Bart. in l. cum proponas. C. de Codicill. & in l. non dubium de jure Fiſ. & in l. 3. §. ne autem de fideicom. codicil.* Angel *in l. ſi multis ad L. Falc. &c. & in l. ſancimus C. de reſt. nam.* Rand. *in l. decernimus §. de eo de Lucenſat. tutor.* Speculat. *in tit. de inſtrumento. ad §. inſtrumentorum Verſ. ſed pone cum aliis allegatis ab* Alex. *conſ. 112. num. 1. Vol. 4.* Dulac. *Corvin. variar. cap. de teſtam. num. 19. Verſ. ſtatu declarato* Jul. Clar. *queſt. 90. de teſtam.* Alex. *conſ. 18. Vol. 1.* Roland. *à Vall. conſ. 35. num. 17.* Jacob. Philip. Port. *conſ. 170. n. 19 lib. 1.* Rom. *ſen. conſ. 110. num. 4. Vol. 1.* Johann. Cephal. *conſ. 402. num. 9. & conſ. 461. num. 11 Vol. 2.* Hippolit. Rimuald. *conſ. 215. num. 2.* Vltimum enim tollit omnia præcedentia etiamſi teſtator nulle teſtamento condidiſſet. *c. cum Marcha. 6. de reſtitut. ſpoliat. c. adveniens 8. q. 2. l. cum hoc ſtatum 32. §. 1. ff. de donat. inter. Vir & uxor* Prandis. Marc. *queſt. 319. part. 1. In-*

XL

XLI

XLII.

XLIII.

l. c. qui peccare 22. q. 5. c. neque cum 27. q. 1. c. 6 Paulus 12. q. 5. unde aliquando etiam ille, qui peccat, *c. super 4. extr. de fide instr. vide etiam quæ notant ad l. 1. C. de furtis. cap. fures 6. extr. de homicid.* voluntas enim à proposito sicuras per quam mutatur inducendum ad hoc ut de facto ejus judicetur. *c. cum 14. extr. de jurejur.* cum voluntas fidelium eadem severitate puniatur, qua effectus *cap. si quis 4. 9. 1. cap. 9. 1. quis. 3. cap. Athanasius 5. de penitentia dist. 1.* ita voluntas est punienda in homicidio *c. significasti 13. extr. de homicid.* hinc qui voluntate tale non committitur, sed casu fortuito liberari debet. *cum qui 40. c. quamvis 48. cum sicut dist. 50.* cum non esse integra voluntate non necessitate *c. aliquis 8. sup. dist. 15. § 1. 82.* & in damnata illam voluntatem arcendi *extr. dist. in cujus 6. extr. de regul.* aliquando nam voluntas sine facto non sufficit. *l. extr. de ex quo mens. ea post.*

XXIV.

Voluntas plurimorum unius vel paucorum voluntati profunda est. *cap. sicut 7. q. 1.* ubi paucioribus aliquid rationabile opponatur & probetur. *cap. Lector. de parach.*

XXV.

Voluntas hominis est causa vitæ & virtutis *cap. multis 3. dist. 50. cap. secundum. 7. q. 1. § 1. Conf. ea voluntate 15. q. 1. cap. merces cap. non est. cap. alia. d. q. 1.*

XXVI.

Voluntate quod antipinus præveratur, necessitate quod fit, otiosa virtus *cap. quæ quæ 27. de consecr. dist. 5.*

XXVII.

Voluntas & propositum distinguunt maleficium *c. dolo 13. extr. de homicid. Gra. supra. lit. A. c. ep. Maleficium.*

XXVIII.

Voluntas civilem esse debet si qui sunt ejusdem corporis *olim. ante. in fin. de Execut. Prælat.*

XXIX.

Velle si non potest autem, auferatur posse. *extravag. Com. de verb. in fin. de pœn.*

XXX.

Voluntas insanis est, nisi adsit potentia, *l. nolle adire. 4* ubi Alexand. *in princ. ff. de acquir. hered. l. pater servum, ante in princ. ff. de condit. & demonstr.* Velle enim quis non creditur, quod non potest. *l. Lucius, 21. § Imperatores, ff. ad municip. l. si tibi, § 3. versi. 2. ff. de spec. leg.* Glos. *in l. pen. in princ.* ubi Bald. *in hac parte ff. de legat. 2. cap. à nobis.*

XXXI.

XXXII.

XXXIII.

num 11. ſubdens regulari à mente, & Surd. *deciſ.* 7. *num.* 12. dicat quod ex conjecturis declaratur.

XXXIII.

Voluntatis mutatio non præſumetur, [ſed probari debet ab eo qui hoc allegat.] *Item qui* 12. *ff. de probationib. l. fideicommiſſa.* 11 § *ſi rem* 12. *de legat. 2. ſcribam* 9. *de præſumpt.* Menoch. *conſil.* 31. *num.* 29. Brunor. à Sole *in loca communib. verb. Voluntas* 9. Pichard. *ad princip. Inſtit. de adempt legator. num.* 4. Surd. *deciſ.* 111. *num.* 9 & *deciſ.* 288. *num* 36. Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib.* 9. *q.* 25. *num.* 16. Cald. Pereira. *de præſtantia eligendi. cap.* 3. *num.* 41. & *cap.* 10. *num* 54. & *de empt. & vendit. cap.* 23. *num.* 61. Stephan Gratian. *Marchia deciſ.* 19. *num.* 27. & *deciſ.* 43. *num.* 23. Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſiaſt. deciſ.* 92 *num.* 3. *in* 1. *edit. & reſolut.* 77 *num.* 3 *in* 2 *edit.* Franc. Molin. *de retu nupt. lib* 3. *q.* 7 *num.* 2. Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. tom.* 3. *lit. V concl.* 216 *per totam.* Vincent. Fuſar. *de ſubſtitut. q.* 137. *n.* 64. & *q* 631. *num.* 14. & 15. ubi ampliat. Potiuſque præſumitur durare niſi contrarium probetur, Menoch. *lib.* 4. *præſ.* 195. *num.* 2. Card. Mantic. *de conject. lib.* 12. *tit.* 1. *n.* 2. Ioan. Maria Novar. *quæſt. forenſ. lib.* 3. *q.* 108. *num.* 6. Ioan. Anton. Mangil. *de impot. q.* 102. *n.* 6. Duran. *Rota deciſ.* 70. *num.* 46. Alexand. Trentacinq *conſil.* 32. *num.* 4. & *conſ.* 56. *num.* 2. *cum ſeqq. num.* 2. Ex quibus autem conjecturis inducatur prioris voluntatis mutatio, vide Rot. *deciſ.* 721. *à num* 8. *p.* 1. *recent.* Rot *deciſ.* 657. *num.* 5. *p.* 2. *in poſthum. Farn.* alias p. 4. *recent.* in muliere, quæ ſemper varia & mutabilis eſt, præſumitur voluntatis mutatio, ut per Tiraq. *de legibus connub. l.* 9. *n.* 89. Menoch. *lib.* 6 *præſ.* 57. *n.* 62.

XXXIV.

Voluntas coacta voluntas eſt, *l. ſi mulier.* 22. § *ſi metu coactus. ff.* ubi Weſenb. *in parat. in prquod metus cauſa l.* 17 *qui & a quib. manumiſſ.* 40. *Inſt. de Exceptt. qui ita in princ. ff. ad Trebell. marito* 17. *quæſt.* 1. Philoſoph. *lib.* 13 *Ethicor. cap.* 1. D. Thom. 1. 2. *q.* 6. *art.* 8. Dec. *in l. velle non creditur, ſub num.* 6. *ff. de regulis iuris.* ubi declarat, quod hæc voluntas non poteſt dici ſpontanea, ſed qualificata, Navarr. *in man. pralud.* 6. *num.* 46. Covarr. *de ſponſalib. p.* 1. *c.* 4. § 1. *à num.* 11. Thom. de Thomaſſet. *in ſtylo curiæ legum. rit.* 76. Eman. Figuera

l. 15. §. 1. l. ſi mulier ff. quod met. cauſ. Exemplum vid. *in c. ſacris 5. quod met. cauſ.* Vbi Communitas excommunicata per metum iocidit in pœnam excommunicationis, ſicut ille qui communicat ſponte, qua licet metus culpam attenuet, eam tamen prorſus non excludit. *d. c. ſacris* obi Panorm. veram ergo Regulam eſſe de rigore juris. ſimpliciter autem conſideratam extra tales compulſiones latas poſitam potius pro noluntate reputandam eſſe *per l. 1. ubi quis noluerit ſi quis aliquem teſtari prohib.* concludit Pac. 2. *lour. 67.* & Cojac. 16. *obſ. 40.*

XXXV.

Volontas ultima deambulatoria eſt uſque ad mortem, *l. 4. ff. de admend. legat. l. cum hic ſtatu. 32. §. an oratio. 16 ff. de donat. inter vir. & uxor. cap. cum Matthæ. 6. verſ. ceterum. de celebrat. Miſſar.* Pinel. *in rub. C. de reſcind. vendit. p. 1. cap. 3. num. 24.* Menoch. *conſ. 329. num 6.* Gutier. *de juram. confirm. p. 2 ct. 2 num. 1.* Pichard. *ad §. poſtremo, nu. 9. inſtit. quibus modis teſtam. infirm. & ad princ. Inſtit. de adempt. legat. n. 9. & 23.* Cardin. Seraphin. *Rota deciſ. 296. num. 4.* Cardoſ. *in praxi benedictum. verb. teſtamentum. num 67.* Carpzov. *3. conſt. 2. de ſu. 11. num. 3. & p. 2. conſt. 45. defin. 10. n. 5.* Ioan. Maria Novar. *quæſt. forenſ. 1. quæſt. 48. n.* & declarat axioma procedere in actibus reſpondentibus oltimæ voluntati, & qui non niſi in ultima voluntate fieri poſſunt, ſecus in aliis, ut in remiſſione delicti in teſtamento conceſſa, quam teſtator ad bonam valetudinem rediens revocare non poteſt.

XXXVI.

Voluntas morte extinguitur, *l. 4 ff. locati, l. cum hic ſtatu, 32. §. fin. ff. de donat. inter virum, & uxor. Luxerius. 41. §. Scævola 13. de legat. 3. Imandatum 11. C. mandat. cap. ſi gratioſe, 5. de reſcript. in 6.* Vital. de Camban. *in tract. clauſul. pag. mihi 56, num. 5.* Franciſc. Molin. *de ritu nuptiar. lib. 3. q. 14. num. 7.* Gozadin. *cauſ. 22. num. 10.* Gail *2. obſ. 60. num. 15.* Bart. *in l. mare num. 17. ff. de jurisdict.* Socin. jun. *conſil. 63. num. 12.* Capyc *deciſ. 121. num. 6* Franciſc. Marcus *deciſ. 513. num. 1. p. 2.* Covat. *3. var. reſol. 15. num. 2.* Sixtin. *de Regal. lib. 1. c. 6. n. 44.*

Asiem. 1.

II.

III.

IV.

V.

VI.

Verum pro parte tenet, pro parte non tenet, *cap. gaudam 3. cap. plures 12. extr. de Vſur.*

CAP. XLIII.

Urbanitas.

De Vrbanitate *quæ* competere non ſolerunt obligationem *l. creditores 3. ibique gl. C. de pignor.* Pacian. *1 conſil. n. 27.*

CAP. XLIV.

Uſura.

Axioma I.

Vſura eſt crimen *c. quia in omnibus 3. de vſur.* ut apparet ex ordine verborum & rubricarum in decretalibus cum poſt titulum de fundis immediate ſequatur ſit titulus de vſuris: hanc qui vſuras accipere rapinam facere dicitur, *in cap. ſi quis 12. §. 4.* nec majus reperiri malum, quam ſic vſuras percipere ſolutas. Andr. *in c. peruenit de R. I. in 6.* Iohan. de Anania *in cap. 1 de vſur. in fin.* & Robert. Maſſar. *quæſt. legal. deciſ. 3. num. 18.* qua de cauſa & in foro conſcientiæ omnes vſuras, quæ proximum aggravant, illicitas eſſe, adeoque eas ut peſtem Reipubl. exterminandas indubitate clamant. Menoch. *1. arb. iudic 4. 398* Cacheran. *decis Pedem. 137. num 9* Roye *decis. Lemman. 5.* allegatus à Treut. *vol. 2. diſp. 5. th. 1. dub. 1.* cum voraces ſint, ac ſæculentes exhaurire videantur, *c. 2. de vſur. in 6. 1. quamvis 18. extr. cod.* Gail. *2. obſ. 83. num. 16.* Quocirca Vſurarium ſimilem eſſe vermiculo ligni aſſerunt Dd. qui ſicut ut cultum apparet levibus dentes ſemen habet deciſimos, quibus omne lignum rodere ac devorare quantum in ſe eſt & hoc verum apotimonium rodens prohibetur. & quamvis naturaliter enim majoraque ſint onera detrimenta animus, in vſurario tamen contrarium reperitur, quia quanto vſuræ majores, tanto ipſi ſunt damores, ac ſicut ignis combuſtibilia in cinerem, ſi combuſtibile haberet ſibi proximum, ita vſurarius ædificia, & ſtragit, ſicut ſcorpio, & ſi ut Leo ſimelicus. qui ſemper quæ cumque quem devorat, ac fraudem committit in omnibus peccamentis, dum reſtituit quod non debuit, vel plus quam debet, vel debet malum frumentum ut recipiat bonum vel in loco, in quo non debet Pacian. *1. conſil. 111. num 33. & 34.* Hanc vſurarium plenis delinquere probavit Robert Maſſar. *deſ. 3. quæſt. legal. num. 24.* Delinquere enim eum ait (1) mutuando ſub vſuris, quas facit contra præceptum divinum & Canonicum, quod dicit mutuum dare, nihil inde ſperantes, *c. conſulatus 19. de Vſur* (2) delinquit eas recipiendo, quas tunc exequitur ſuum malum propoſitum & (3) eas in non reſtituendo.

Declara verum in uſura baratteria, ubi ex mero mutuationis officio contra naturam contractus lucrum quæ ſitur VVeſenb. *in parat. ff. de Vſur. num. 4.*

CAP. LXV.

Usurpatio.

per itaque diſtinguendum, utrum Vſurpatio aliquo jure vel ratione aliqua nitatur, nec ne. Primo caſu cum conſuetudo Legum abrogatrix ſolerent, tunc uſurpatio juri etiam rationabile *per text. in auth. ad L. F. C. de ſa.* poſſeſſione cedit; utcunque invaleret uſurpatio, tamen in contradictorio judicio non debet attendi, per text. autem *in l. cujus eorum 13. ff. adv. ubi uſurpatum non, & hoc eſt, quando nulle jure: quare ſi quis prohiberetur, adhuc uſucapere non poſſit de cetero. & c. non putamus 2. de conſuetud. in 6.* Eſt corruptela ponus quam conſuetudo dicenda. Neque hoc novum, ſed vetuſtiſſima querela eſt, quod bonæ leges à malis hominibus obſervatæ non fuerint: interim apud bonos autorem Legum neſquequam decreſſit, atſi quid in augere Hermannus Contractus *in declamatione ſcribit de utroque jure in Germania.* Sic enim Plautus *in Trinummo act. 4. ſcen. 2. verſ. 30.*

Mores Leges jam prudentorum in poteſtatem ſuam.
Magis quæ ſunt elinguiſſi, quam parentes habent.
Ea miſere retinent ad patrocinium, quæ ſibi dolo fecere.
Ubi malos mores abſens nemo ſuccat aquum.

hinc etiam Cicero 2. *offic.* teſtatur Gallantibus bellis civilibus totum dignitatem hanſiſſe, & collapſam eſſe, Cum ergo oporteat cum Horatio

Meſſem oſſe aliq, cremorem hominem mercemq, malorum.

CAP. XLVI.
Uſus. Uſuſtructus.

Axioma I.

Vſus ſimplex non inducit acquiſitionem juris Socin. *conſ. 131. col. 1. 2. in profectus conſultatione* Gylman. *ſ. Gen. 21. n. 56. pag. 82.*

II.

Vſuſfructus eadem cum proprietate nihil habet commune *l. redili 25. ff. de V. S. l. per uſufructum 32. in p. ff. de acquir. poſſeſſ.* Henning. Goden. *conſ. 31. n. 6.* ubi aut Vſumfructum oppone dominio *Zas. in l. nemo prohibetur num 6. ff. de Excuſat* Regnet Sixtus 3. *conſ. Marp. 7. n. 7.*

III.

Ad uſum rerum ſi quid deſtinatum eſt, ad illum, non ad alium debet converti *clem. ult. in pr. de verb. ſignif.*

IV.

Vſus non eſt rerum uſu conſumptibilium *correſpond. ad rubricam ff. quorum quem & ff. nec alienare de V. S.*

V.

Vſus longævus legem ac rationem vincere nequit. *c. conſuetudinis 4. diſt. ff. uſucapio* & uſus privus ratione & lege ſuperatur *c. 1. diſt. 11.* cedit etiam usucapio *d. c. 1 diſt. 11.* qua de cauſa ſi alius veritati contractus, abolitio debet *c. ſi cum fraudarem 3. diſt. 8.*

VI.

VI.

Vsus Legum tam quarum, quæ vetustate & incuria obsoleve-

VII.

Vetus re melo multi pollicer. quod dicam in fin. 14. p 4.

VIII.

Vt præsupponit, quod cum usu salva rei substantia manet. co

IX.

Dominus re sua libere vti & abuti potest. L25. §.11. & L31. §

§. & improbatum est LL. pactum, ne liceat Domino libere re sua

§ cum nemo alium super re sua vel abusu legem dicere pos

§ ser obs. Wesenb. num. 6. & C. A. tit 3. ita ut dominus abutendo re

in intendo nequeat Argentr. ad cons. Brit. num. art. 422 ho. 4 p. num. 8

(Certe si) vti cuilibet quidem libere re sua licere, quamvis prohi

cent. in § si vero 7. C. de relig. Wesenb. de usuper. ser. domin. num

§. de ser. verbor. (2.) abuti re sua haberi nisi licere, quando abusus est

L. 26. §. 11. God. (Alter enim res venisset ad §. ult. Inst. de his qui sunt sui vel a

2. Odigitur dictum inde pactum LL. improbari id verum si animum

ea si hoc pactum indicatur. Lud. C. de pact. inter emp. & Vendit. Wesen

8. de dest. pag. 115.

X.

Ad usus profanos res sacra, ad meliores converti possunt. Ls. C. de Ep

mod. cer. lib. 12.

XI.

Vsus loquendi consideren debet. quemadmodum quæritur. de V. S. Vsus enim

valuit ex fabricatus. Alias ea non auctoritas. Horat. de V. S.

XII.

Omnis rei duplex est usus, proprius & improprius: Antiq. 1. pabr. al

illustrat exemplo calcei, cujus usus proprius esse ait ut inducatur in p

improprium, ut eo muniatur cum periculo vel alio re. quamvis alio. Vesti

proprius est ut frigus depellat, & corpus vegetet, & quem ad hujus rei gratia

tum est inventa. Improprius usus vestis est, ut etiam ad libertatem ad ornat

corporis & dignitatem. Sic veteres Com. & Lacones ut corpus potius nudu

quam tegebant, nec corporis alium aut potius aurium usum offerebant l. quæ

de aur. & arg. lega. 111 Caeteris usus proprius est, ut contineat hominem

. 13 §. 9. de pen. improprius ut punit. Ls §. ult. de adult. l. 3. C. de Custod. r

Neque enim mutus carcer appellatur is, qui punit, quam qui continet & cu

dit, in quo tenetur & improprie semper mittit dicitur pœna aliqua ut ea l. 2.

Custod. reor. quæ tandem tortus & mors quadam l. 3 §. 1. legis de custom. Co

ne Carcerum. Cod. de Custod. reor. p. 1078. ita denique accusatores negligentes ca

iudicum

inſtituta ſit, adhibenda tamen eſſe adultos mulieribus coercendis vid. Weſenb. *ad L. Iul. de adult. n.* 19.

XIII.

Vſus non debet alli propter abuſum. *c. nos, extra* 10. § 1.

Cap. XLVII.

Utile & Inutile.

Axioma I.

Quæ non multum expedunt curiæ, inquirenda non ſunt. *c. ſit veſter* 1. *diſt.* 45. Gloſſa. *ad l. Gallus* § 12. *de poſſeſſ. bonor. anſtor.* Cæpol. *caſ.* 5. *de interd. num.* 53.

II.

Vtile quoties concurrit cum inutili, ſeu quoties concurrit cauſa, quæ prodeſt, cum ea quæ nocet, illa quæ prodeſt, attenditur *l. pro emptore* 2. § *ſi a pupillo* 25. *ff. pro emptore.* Sanz. Marquech. *tract. de diviſ. bonor.* 2. *c.* 9. *n.* 34. Vtrum enim regulariter non vitiat, ſed vitiatur *l. 2. de condit. inſtit.*

Declara ut maximè procedat in actibus dividuis & ſeparabilibus. *l. 1.* § *ſiſti ff. ubi Pomponius de V. O.* Anton. Gomez *tom.* 3. *var. cap.* 13. *num.* 10. *verſ. primo.*

III.

Potius aliquid quod alium habeat tractandum eſt. Weſenb. *in parat. ff. de donat. inter vir. num.* 6. Turpe enim eſt, difficiles habere nugas, & ſtultus labor eſt ineptiarum ut ait Catullo idem loquitur *in parat. de Vulg. & pupill. ſubſtit.* Nihil acile eſt quod faxis, inquit veterum ſententia. Dulcis eſt gloria, aſſeru Simplicius Veranius, ſeu Salmaſius parum memor ſcriptorum laborum quæ ſuorum) *in epiſt. ad ſuos prudent. de labor & paſſ.* H. Grot. *p.* 15.

IV.

Quod tibi non nocet, & mihi prodeſt concedendum eſt. *l. 1. § denique* 22. *de aqu. pluv. arcen.* Damnumbere vor gemeiner Rechtsregel nit achten. Das iſt nun ſo einem nützlich vnd dem andern nicht ſchädlich mehr als vnnützlich. ſondern zu vergleichen vnd zu gebrauchen ſey. Argentræus *ad conſ.* 95. *num.* 2. *& ad l. 1. § ſupra de aqu. pluv. arcend. vide § ſi ſervitus, quod vt non clam, l. ne credatur* 38. *de ſervit.* ubi Dd. colligunt, quod quis debeat patifieri in ſuo, quod ſibi non nocet & alteri prodeſt. *l. 2. pr. verſ. nec aperire ſolet. mar. rom.* Menoch. *de arb. jud. quæſt.* 108. *num.* 23. *& caſ.* 237. *nume.* Lucob. Cancer. 1. *var. reſol. cap.* 2. *num.* 82. *& ſeq.* agrum ſeq. ſimum ita quiſque poteſt in alterius facere, de tamen vicino deteriorem faciat. *l. 1. § 4. de aq. pluv. arcend.* vid tamen *l. 22. num.* 1. *de aqu. & habet.*

Digitized by Google

V.

Ea nec nobis nec aliis esse debemus cum damno alterius
sup. 7. 4. 14. dumtaxat. 14. §. 5.

VI.

ea tabs fuerea, quæ semel meliorem conditionem fecerunt, si ille ea
eam capere non potuerit. §. 14. Inst. de legat.

VII.

vole et pupillo. si administratio eorum non servetur
Accum plures tu. §. quæ bonâ fide 1. §. de adquir. hær. Et pere

VIII.

Vtile vel inutile aliquid dicitur secundò vi. §. 3. Inst. de [illegible]

IX.

Vtilia debent intelligi non fabulosa. idem. 1. §. si servum co

X.

Vtile quicquid interdum probabili conjectura ex nunc po
deretur, contingat damnosum quandoque exponi. eumdem

XI.

Utile per inutile non vitiatur. l. 2. §. item quæritur
ad. & sic in 2. l. Paulus. 7. §. de recept. arbitr. l. qui non potest omn
suntr. l. cui 26. ubi gloss. verbo de super suo, C. de usuris
ff. cap. antiq. 37. de regulis juris. lib. 6. [cap. à nobis 2. extr.
nd. 6. cum super 23. extr. de offic. deleg. c. ult. extr. de p
de scribitur.] Rot. decis. 109. num. 6. impetrata per P.
ero tract. de Salvianis mercatore, ubi hoc firmat in speci
c. & decis. 643. num. 9. impetrata per Farinac. p. 2. resp
actius. disceptat. forens. tom. 4. cap. 144. num. 32. & cap. 6
q. Cattill. contrav. tom. 4. cap. 13. num. 13. & cap. 42. num.
c. apud Paul. de Rubeis, decis. 351. num. 3. num. 2. divers. [C
ff. 10. defin. 21. n. 4. & 6. Quam regulam multis in c
ciam perdere, patet ex c. prohibemus 24. extr. de sente
i. Stellus 19. extr. de præbend. vid. Cujac. ad l. 89. §. 2. de R.
21. ad l. 32. de legat. 2. C. l. A. de legat. lib. 28. num. 2. §. 2.
am infirm. ubi distinguitur an res inutilis ex se, an

ti, ſic enim poſterius teſtamentum tollit prius, licet ipſum poſterius teſtamentum deſtruatur.

Intellige in ſeparabilibus, & in iis, quæ ſunt diviſibilia. *l. certe conditio. 9. § 1. ff. ſi certum pet. l. 2. §. ſi quis ſimpliciter, 3. l. 2. §. ſi quis duplam, 2. ff. de verbor. oblig. d. l. § Trebatius, 18. ff. de aqua quotid. & æſtiva. l. 1. § hoc titulo 1. verſ publicam ff. de publican. & vectig. l. ſancimus 3. C. de donat.* Gemin. *conſ. 97. in fine, verſ. nec obſtat,* Bald. *conſil. 273. Quidam Ioannes, num. 19. verſ. tres enim ſunt caſus. lib. 2.* Anchar. *conſil. 215. num. 5. & ſeqq. verſ ſeptimo inducitur,* Ægid Bellam. *conſ. 42. num. 11.* Alexand. *conſil. 38. Conſideratis col. fin. lib. 2.* Caſtrenſ. *conſil. 89. num. 1. volum. 1.* Roman *conſil. 66. num. 1.* Tiraq. *de retractu lign. ad fin. tit. num. 74 & de retr. conven. 26 fin. num. 105.* Mantu. *dict. 96* Covarr. *lib. 2. var. cap. 15. num. 3. verſ. non obſtat,* Sarmient. *lib. 5. ſelect. cap. 5.* Molin *de primog. lib. 2. cap. 21. num. 28. verſ. ut tamen.* Vital. de Cambian *in tract. clauſul. 5. q. nubi 38. num. 16.* Cabed. *deciſ. Iuris argum. lib. 2. cap. 16* Surd *conſil. 150. num. 12 & conſil. 428. nu. 20. cum ſeqq.* Peregr. *conſil. 29. num. 14. lib. 3.* Ugolin. *de officio Epiſcopi, cap. 41. §. 1. num. 2.* Card. Seraphin. *deciſ. 483. num. 1.* Card Mantic. *de tacitis & ambig. conven. tom. 2 lib. 18. tit. 36. num. 13.* Card. Tuſch. *practic. concluſ. tom. 5. lit. T. concl. 373. à num. 1.* Caſtill. *controverſ. Iuris, lib. 1. de aquæductu cap. 7. num. 27.* Chriſtoph. de Pace *in ſcholio ad legem fundi, l. 200. num. 75.* Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſiaſt. reſol. 363. num. 2. in 2. edit.* Cald. Pereira *quæſt. forenſ. conſil. 33. num. 47. & de empt. & vendit cap. 32. num. 36.* Rot. *deciſ. 649. num. 4.* apud Farin. *pag. 2. recent.* Rot. *deciſ. 248. num. 3. pag. 3. recent.* Caſtill. *controv. lib. 3. pag. 2 cap. 100. num. 6. cum ſeqq. & d. tom. 4. c. 66 n. 26.* Duran. *deciſ. 286. n. 12.*

Limita in connexis, & individuis, ut per text. *in d. § item quæritur, 17. & in d. § Trebatius 18. & in l. Græci 8. § illud, 7. ff. de fideiuſſor.* tradunt Lap. *alleg. 81 num. 3.* Clar. *in § emphyteuſi, quæſt. 6. num 2.* Surd. *de alim. tit 7. quæſt. 17. num. 27. & deciſ 9. num. 45.* Cæſ Argel. *de contrahit. legatum. quæſt. 55. num. 169* Cardin. Tuſch. *d. lit. T. concl 373. à num 41* Rot. *deciſ. 631 nu. 7.* apud Farinac. *p. 2 recent.* Stephan. Gratian *diſcept. forenſ. cap 752 num. 62.* qui *num. 63.* ampliat etiam in rebus ſua natura diviſuis, partium tamen conventione indiviſuis, vel quas partes individuas eſſe cognoverunt. & *cap. 742. nu. 19.*

pulſatione vel levi de cauſâ ille non obligetur, & facile in eo utile per inutile non vitietur, ſiquidem hoc ſingulariter eſt receptum; anquic) in iis omnibus, qui pro aliis obligantur ſtultè velati fidejuſſoribus, mandatoribus, expromiſſoribus, tei conſtitutæ pecuniæ: nempe ut ſi in duriorem cauſam adhibeantur puta in majorem & ampliorem quantitatem, prorſus non obligentur ullâ ex parte, ſi vel minimum vitium intercedat ſi infit. ubi vide omnino.

CAP. XLVIII.

Utilitas.

Axioma I.

Vtilitas publica perferenda eſt utilitati privatæ. *c. imperialem in princ. de probat. ſecund. alios per Barbarum l. ſiquis in gratiis 3. §. ſi rem 14. ff. ad SC. Syllan. Lucilio ad 3. C. de prætorio l. unic. §. hinc autem 14. de Cadur. toll. l. ſubtrahi 10. C. de SS. Eccleſ. Auth. ut quæ ſubſtantia in fin. poſt l. ult. §. 3. C. Communia de legat. c. bona 3. extr. de poſtulat. Prælat. conſ. 10. extr. de renunc. Licet. 18 extr. de regul.*

Carpzov. p. 1 *conſt.* 12. *def.* 9. 40 *n.* 5. Ratio enim naturalis ſuadet ut illud detrimenti ſiat, quod illum unilatemque commentem habet *l.* 2. §. *reſcidi. ff. ne quid in loc. publ.* cum ubi veritas publica utilitas, ibi nullus poſſit eſſe inutilis *l.* 1. *C. de malefic. non extenſand.* Pacian. *conſ.* 7. *num.* 51. cum ea propoſitione juſti manet & æqui, ut loquitur ex Horatio Cuiac. *ad lib.* 54 *Paulo ad edict. in l.* 2 §. 31. *pro emptor* p. 601. Hinc utilitatis publicæ gratia ſæpe recedetur, malæque contra fabulem diſputandi unionem (cujus primatu nemo quam eruditus *l. ſi ſervus. Com. de* §. *ſi quis vero* 2 *de V. O.*) pro communi utilitate recipiuntur *l.* 10. *ff. de LL.* Weſenb. *Comm. ad L. Aquil. num.* 32. & 2. *conſ.* 63 *num.* 6. ſæpeque quædam permittuntur, quæ alias interdicta *in l. de Numerarium* 31 §. *Verſ. multo. ad l. Aquil. cap. Alberic.* 6, *in fin. Verſ. præterea de ſtatu.* & *ea paulo. num.* 6. probant Gail. 2. *obſ.* 56. n. 2. Hippolit. *in pract. crimin.* §. *aggredior n.* 42. *obſ.* 28 n. 74. Sued. *conſ.* 110 *num.* 20. Petr. de Peſt. *de Privileg. partic. cap.* 12. *num.* 5 Cal. *conſ.* 1. *num.* 13. Gulam. 1. ideoque publicæ utilitatis ergo ſtrictam rationem cum ſuis per ſempe habemus. *l.* 45. *de regul.* quæ ne cauſa utilitati ſalutique publicæ ſuccomitetur ſæve prudentiores, ut *ejus* [illegible] legum principio ipſo jure permittente deflectendum ſemper atque omnia ad ea quæ ſi per minas vaticinat. *Nov.* 7. *c.* 9. 5 *ſperet.* Wiſſenbach *in comm. de regul. obſſd. cap.* 2. *num.* 9. & hoc ideo, quia bonum publicum fundatur in æquante, ac æquitatem connect. Hondedei *conſil.* 51. *num.* 1. *Vol.* 1. Vide ejus 23 tenuit reſpublica ex fibofam. facta contemplatione *d. Flores. num.* 9. *ff. de bon. poſſeſſ. ſec. Vel. alium ſen.* nec ullis differ ſenſu, imo tantum vim habet, ut homicidium non nunquam capitis pœna è medio tolli per Magiſtratum officiat. Obrecht. *ſcrip.* 1. *conſil. Mant.* 5. *num.* 43. quocirca ex ſatis

II.

III.

Cotm. conſ. 181. num. 3. lib. 2. l. ſolemne 14. in fin. Auth. hac ſan. parrellam Cerſ. ne ſemper magis utilitas C. de SS. Eccleſ. Reloan. in rr. de reb. Eccleſ. non alien. rubr. de cauſ. propter quas non rr. 91. A quocunque enim diſpoſitione ac prohibitione cui. ligatur exceptio publicæ utilitatis tacito. d. l. ſolemne 14. ubi Bald. C. de SS. Eccleſ. l. nullus 18 ubi Bart. de cauſ. poſſ. l. in poſſeſſionalis 3. §. fin. cum l. ſeq. de oper. noſ. nunt. d. l. ſi quis in gratia 3. §. ultimum 14. ubi Iohann. Ignetus de SS Eccleſ. Iaſon. in l. non dubium num. 15. C. de LL. Vnde etiam ob evidentem utilitatem æque ac neceſſitatem res Eccleſiæ alienari poſſe poſt Germanos Phil. Franc. num. 19. & communiter Doct. in cap. 1. de reb. Eccleſ. non alien. conſulit. Nicol. Everard. conſ. 30 Conſi. num. 3 cum 4 Conſ. Franc. ſeq. ſitque debita pro utilitate Eccleſiæ contracta facienda. Prælatus anteceſſoris ſui debita ſolvere tenetur c. 1 cum. de ſolut. quia quæ in Eccleſiæ utilitatem verſa ſunt, de illis etiam tenetur. c. ſecundum. cum. de fide inſtr. ſin minus Eccleſia ex contractu non tenetur. c. quæ eandem. 2. cum. de ſolut. ita utilitatis & neceſſitatis cauſam etiam attendit in diſpenſationibus ſeu abſolutione a vinculo 19. cum. de ſent. & re jud. item quod neceſſitatis & utilitatis cauſa epiſcoporum mutationes concedantur, confirmant c. mutationem & ſeq. ſuperius 7. q. 1.

IV.

Vtilitas publica non debet laudicare h. e. aliquem dare & alterum ad inopiã deducere l. ſi ad quod 7. ff. de reſcind. vend. c. cum inter 5. de Excep. Parelch. man. p. 1. q. 9 pr. n. 9. 14. n. 35.

V.

Vtilitas augetur per dignitatem l. 18. §. fin. ff. de judic. in ſo utilitas autem negotii unde actum erat vid. l. 24. §. ubi ſunt. l. 3. de rr. dicem. addend.

VI.

Ab utilitate ex re ſua conſultante Dominus non debet exclud. arg. §. quidam. 2 ubi quæ eorum obvenias opſ. Inſt. per quas perſon. cuiq. acquiritur n. 4. c. (ſi Dominus. 42. de R. I. cum 6. ubi poſt Gutier. Peck. l. ſemmſ. Conſ. cum conſequent. C. de jure dot. Limitatio hujus regulæ eſt ex l. ult. §. ſed cum ea ſecundum 3. C. de furt. de qua in parte mea ad illam vid. pag. 520. ubi vid.

VII.

Ea quæ communiter omnibus preſtant, iis quæ ſpeciabere quibuſdam utilia ſunt præponimus Nob. 59. c. 1. Vid. Bernegg. 63. conſ. Tacit. 14. ann. 44. ita cum per graves diſſenſionum ſciſſuras, non hujus aut illius eſt periculum, ſed latet ſtragem, tunc plurimorum detrahendum eſt aliquid ſeverenti, ut majoribus malis ſincera clarius ſubvenire poſſit. Rebuff. in tract. de decem. q. 13. n. 131. nonnumquam apud Betold. 1. conſ. 19. num. 9. vide late Klock. de contribut. cap. 19. num. 144. & ſeqq. In principis tamen adminiſtratione non ſemper & paſſim utilitas requiritur, neque enim res hæc ad naturam negotiorum geſtorum eſt exigenda, utrum demum ratus ſit habendus actus ſi aliter geſtus ſit: nam ad caſus anguſtias Reipubl. imperantem redigere, ipſi Reipubl. eſſet periculoſum Hugo Grotius lib. 2. de jure bell. & pacis c. 24. n. 12.

VIII.

VIII.

CAP. XLIX.

Vulgus.

CAP. L.

Vxor.

AXIOM I

lor. docred. quod unor ducatur ſtatis viri tam divinæ, quam humanæ domus, quem ad hoc allegant Præpoſit. *in c. 2. in mr. abol. & de ſponſ. duor.* Et unor eum Speculat. *in tit. de ſtand. §. quantum vers. 20. idem* Præpoſit. *in c. 1. in mr. ad §. de Conjug. leproſor.* Et ea cap. Matrimonium *mr. abol. 2. de eapor. ſtatumal.* Bald. *in l. cum diverſ. §. ſi mulierem ad fin. ff. ſolut. matrim.* Iaſon *in l. 1. vers. annexus per all. cod.* Com. *conſ. 5. in hac cauſa numer. in pr. lib. 1* Claud. de Seyſſel. *in l. ſi conſtante ff. ſolut. matrim.* Forſter. 2. *conſ. Marp. 6. num. 5.* Ind. Bertel. *de public. judic. de ſpon. §. 9. n. 18.* Intelligo ſcilicet ſecundum ſolemnem, quod præcatecumenos & alia bona matrimonia ſecum. citt, patet declarat Mar. Socin. *in repet. cap. ſuper eo num. 57. quæſt. principalis col. 20. vers. ſed hoc cum unor de homod.* Realiter enim alia eſt perſona viri, alia uxoris, & ideò diverſimodè conſideranda. *l. unor.* Dubi Ludov. Gomez. *ff. ad L. Corneli. de falſ.* hinc propter neque affines neque propinqui dicuntur. Barbat. *in repet. l. cum ex verſibus col. 12. C. de fideic. cauſis per text. in l. 1. C. Theod. hor. Et unor.* neque proximi *l. cum aliquando 10. ibiq.* Alex. *num. 16. C. de I.I.* conjunctio namen perſonarum propter matrimonium, & ideo regulariter una perſona pro alia non obligatur. *text. in l. C. ne unor pro marit.* Ludov. Gomez. *ad §. adhuc hoſt. de act. num. 13.*

II.

Uxor ſequitur & domicilium viri ſequitur, non vir uxoris. *l. cum quidam 29. & ibi Bal. ff. de jurisdict. l. cognoſc. 65. ff. de judic. adv.* Bald. *per all. text. dicit quod unor trahatur ad aliud domicilium vi matrimonii.* Et *l. qua 32. l. ult. §. unum ibiq.* Ilarr. *ff. ad Municipal. l. ult. C. de incol. l. 1. C. de mulier. & in quo loco. l. mulier ex 13. C. de dignitat.* Conſ. Arg. 1. *conſ. 63. num. 100. & 104.* Unde enam ejus creditis eſſe perhibetur, cujus viri eſt. *gl. in Lefevr ibiq.* Ilarr. & Arg. *in fin. C. de navic. Bald. conſ. 319. ſtatuto communis Aſſiſii col. 2. vers. ſecundo eſt conſiderandum lib. 5.* ubi pulchre an quod ea propriè dicatur eſſe creditoris creditum, quam comprehendit ſub ſtatuto loquentur de creditus. Vide de his quæ ſunt alicujus creditoris, quia unum eſſe ejusdem originis. *cum gl. in l. unoquoque C. de unoquoq.* Et unor ibidem. Bald. in ſua margarita verb. *mulier* ubi eum tenet, facit ſingulariter Et *in l. pen. in pr. col. 2. vers. ſed quæ adverſus ff. de jurisdict.* ubi per eum dicit, quod per matrimonium unor mutatur marito tanquam principaliſſimamque ſuum originem, adeò ut non poſſit in ſuã originalẽ rerũ converti. Conſ. Arg. *d. conſ. 63. num. 107.* Baldi *in rubr. ff. ſolut. matrim.* qua de cauſa mutare originem poſſe quod omnia, per quæ mulieris perſona poſſet retrahi, & reparari à ſervitute vet. & ideò non poſſe in pristinum revocari, vel ad mutera perſonalia, vel ad judicia tutelæ, trad. Ilarr. *in l. fin. §. eram reſpiciunt ff. ad municipal.* Ind. late Tiraquell. *in l. 1. num. 28. vers. illud. gl. 1. de L.L. connubial.* Et *in verb. portion. de fin. marg. n. 54. vers.* Et hoc quidem. *gl. 1. pag.* Leget Covarruvias Practic. *1. conſ. 4. num. 55.*

III.

Uxor merito obſequia & reverentiam debet. *l. unor. §. cum autem 7. C. de rei unor. act. l. 14. §. fin. in fin. ff. ſolut. matrim. cap. unlicet. 26. c. manifeſtum. in c. moduram 17. 33. §. 3. Myns. conſ. 34. num. 2.* Gemid. 3. *conſ. Marp. 28. num. 100.* quia caput uxoris eſt. & licet unum corpus, unaq; anima ſint *gl. in l. ſi eram decem 22.*

IV.

V.

VI.

Uxor pro marito conuenta non potest. *nov 21. C. ne Uxor pro marito &c ibi Par. vo analyſis.* quia SCti Velleiani exceptione iuuatur. *l. 1. C. d. tit.* tunc enim ciuili ex causa videtur obligatio uxoris pro marito, siue ſuſceperit obligationem veterem *l. 4. l. vlt. §. 4. ad SC. Vellej.* cuique ſe ream adjunxit. *C. n. 54. ch. pr. d. tit.* Bocer *claſſ. 2. diſſ. 17. th. 33.* ſiue novam Tiraqu. *l. 24. th. 1. lot. D.* Argent. *l. conſ. 90. num. 27. pagſ. 6.* ipſo jure nulla & invalida eſt. *Bald. 154. cap. 2. Auth. ſi qua mulier. C. ad SC. Vellej.* Johann. Lopez. *de locat. maritis &* uxor. *cap. 19. n. 11.* Rotenhuſ. *in tr. pagſ. Nobil. pag. 3. cap. 4. num. 16.*

Limita 1. niſi doceatur in utilitatem mulieris conuersam esse *d. Auth. ſi qua mulier. d. tit.*

Limita II. niſi maritus principium geſſerit, tunc enim & reſidentales huic obligationi eſſe obnoxias *per l. 4. C. de in quib. cauſ. reſtit. non conuen.* teſtatur. *Par. in anal. C. d. l.*

Limita III. ſi conſuetudine vel ſtatuto aliter receptum ac conſuetum ſit. Myſt. *1. obſ. 29.* Tiraqu. *diſſ. 6. th. 7. lot. l. Gal. 2.* Colet. *part. 1. de proceſſ. Exec. cap. 3. num. 39.* Gudel. *1. conſ. Mary. 24. num. 15.* Bald. *conſ. datur una. C. de pact. dot.* Bart. *in tract. de Repreſſal. quæſt. 11. num. 7.* Iaſon. *in 5 ad annum. n. 79. Inſt. de act.* Rota. *deciſ. 2. de conſuetud. in vot.*

Limita IV. ſi mulier adhuc nutrix filiorum primi matrimonii nondum diſtractis rationibus ſuæ adminiſtrationis ad ſecunda vota conuolauerit. *Ipſum. C. quib. ex cauſ. pignus tacite contrah. obtig.* Bald. *in ſin.* Hyppolit. *ſing. 248. cauſ. dotis minorum. num. 1.*

Limita V. in uxore cum marito communem negotiationem vel cauponariam exercente. ſo ſie offenes Kramläden oder Marck ſitzen. *L. 5. pen. ff. de exerc. act. l. plane. 24. ff. profect.* quo pertinet Reip. Argent. conſtitutio von aufgerichten Zuſitzen / §. da ſich begebe ꝛc. & Chuilan. *in conſuetud.* Burgenſ. *rubr. 4. §. Verſ. poſtquam. num. 8.* David. Mevius. *in jus Lubecenſ. lib. 3. tit. 6. art. 21. num. 16. &* 34. Benevenut. Stracha *de Mercatura pag. 1. num. 6.*

Limita VI. ſi uxor major 25. annis ſe ſine voluntate alterius ſit / pro marito vel extraneo, cum obligata non eſſet, ſolvens *l. 1. ſi mulier cujuſdam. 4. §. fin. l. quamvis. 9. C. ad SC. Vellejan.* Gail. *2. obſ. 50. num. 7.*

Limita VII. quando ſe uxor principaliter obligaverit, maritus autem pro ea ſolidiſſerit. *l. Seia mancipia. 28. ff. ad SC. Vellej.* Francisc. Marc. *4. 508. n. 11. d. 3. ubi nyſi ipſa C. ma uxor pro marito.* Carpzov. *3. conſtit. 29. defin. ult.* Bernhard. Gerven. *lib. 2. pract. concl. 30. num. 14.*

VII.

Uxor pro marito abſente agere vel appellare non potest. *l. ſyncl. 4. C. ubi Par. in anal. num. 3. C. de procur. l. alienam. 18. C. eod. l. 2. in pr. de R. I.*

Limita niſi pro libertate agat. *l. 1. ff. de liberali cauſa.* quam & in Camera Imperiali admittit, mandatumque cum vel ſine clauſula ad relaxandum in rictum profacti qualitate petere ac obtinere poſſe, docet Gail. *1. obſ. 133. num. 10.*

VIII.

Uxor est mihi concordi consuetudinis mixtio, quæ vi

IX.

Uxor in potestate patris remanet l. ff. eodem. C. de condi
de probat. cap. 2. num. 11. Solet etiam nuptui liberi non
stinc. l. 7. C. de nupt. l. 1. C. de bon. quæ liber. §. fœminæ ff.
ne ita uxor sub dominum est potestate Gothofred. ad d. l. 12.
arum filiam duobus in casibus (1) quoad obligationes mariti
Tertull. super Cart. parmen. (2) quoad operandum, quia
ximè in his, quæ pertinent ad sollicitudinem curam domest
fœmæ ff. de oper. libert. in reliquis vero in patris potestate re
ad d. pr. Paul. ad SC. Tertull. super pl. parmen. Paul. de Cast
§. fœmæ ff. solut. matrim. Conrad. Mauric. in tract. de nup

X.

Uxor maritis non est affinis, sed potius principium affinit
ff. de quæstion. 3. ff. de gradib. & quia efficiens affinitatem
matos l. non idcirco minus C. de hered. instit. l. 1. Cumda hor. C
fœminæ C. communia de fœmin.
Intelligo mariti proprie. unde licet vir & uxor propriè a
dd. ll. tamen disputatio pro statuti vel testatoris, eos affini
non vocant d. l. affinitatem. d. l. non idcirco minus quia qu
a bona, debent merito quoque esse de principio & causa affinit
uct. Paul. de Cast. post Bald. dd. locis. propter quod exem
est illud magnificum. Auth. medici magni C. de SS. Eccl. ubi
per dd. text. C. de probat. Conrad. Mauricius §. affinitatem lege

XI.

Uxor mariti eodem tempore decedit cap. quidam alii
ff. si ventris fœminam fit curatori, cum de divisione Conr. Ma
magn. in pr. pag. 318. Qui enim duos eodem tempore mortuos h
am citerum. Conrad. cap. 2. libr. authentic. mutuo fœd. Exemplu
legitur. Lauterb. quod duo decem comites, alterum cum
ffic. Institut. Mevoch. lib. 1. arbitr. judic. cas. 420. per tot. ubi
eum non tantum lege Evangelica, sed etiam jure naturali, civ
minus concludit.

XII.

Uxor contra virum testimonium non potest, nè dum torquer
ostat. l. 1. C. cod. Bald. in l. fin. C. de accusat. Mascard. in Lr. 3. Divi
ff. de quæstion. Tiraq. l. cons. num. 19. num. 13. cons. 20. num

de reſt. d. §. 54. n. 219 & ſeq. ubi facit regulam negativam, quod fcil. uxor non poſſit cogi ad reſtituendum contra virum ſuum, eamq; limitat tribus modis. (1) in cauſa hæreſis (2) quando ventus aliter haberi non poſſet. (3) in marito qui bene poteſt cogi ad reſtituendum contra uxorem.

XIII.

Uxor à viro non contra virum uxorem defendi æquum eſt. *§ patitur inſt. de injur. l. quod ſi 2. ff. de injur.* nec modo agere prohibetur uxor nomine mariti *d. l. 2. in fin. & d. §. patitur l. ſancimus de procurat. l. alterum 18. C. eod.* ſed etiam quod plus eſt, non poteſt abſente marito defendere, licet cauſa defenſionis videatur privilegiata *l. quos abſente C. eod.* ubi Cyn. Oldrad. Bald. Caſtrenſ. Salicet Iaſon noviter quod mulier ſicuti non admittitur ad agendum nomine mariti, ita nec ad defendendum, ad quod ſequitur Iohann. de Anton. *conſ. 51. quare* ubi mulierem non poſſe procuratorem eſſe mariti, quamvis interdum poſſit procurare pro parte aut libere. *l. feminæ. 41. in fin. ff. de procur.*

XIV.

Uxoribus pro legitima ſatisfaciendum eſt Bald. Angel. & communiter DD. *in l. Papinianus & §. ſi quis 15. ff. de inoff. teſtam. & l. 2. C. de rei vend. quæ ex ſtipul. vendunt.* Inte Iaſon. *conſ. 83. incipiens per totum Vol. 1. ex l. feminæ 36. C. de ex. teſtam.* Iaſon. *in l. cum filiæfam. 11. num. 46. de legat. 2. l. ſi heredes 4. §. cum filia 2. ff. ſoluto. & populi, ſubſtitut. ſec. Nov. 18. de reſtitut. & ſponſ. in pr. l. quamquam 30.* adde Dd. *C. ad L. Falcid.* vide Inte Welenb. *2. conſ. 30. num. 23. & 7. conſ. 92. num. 4.* Iaſon. *in l. cum filiæfam. 11. num. 46. de legat. 2.* Schurff *conſ. 96. quod prædicta num. 11. vers. 2.*

XV.

Uxor ſubſtituta debet eſſe vino *c. femina 30. §. 5. c. 33 quæſt. & ſeq. 12. §. 5.* quia maritus eſt caput & Dominus uxoris *c. hoc magis 33 §. 5.* adeòque mulier imperare deſiderans contra Deum peccare dicitur. *cap. cum caput. 33. §. 5.* Idd. Conrad. Mauſer. *ad tit. 9. de nupt. pag. 332.* ubi an hunc textum non ita intelligendum eſſe quaſi omnino ſit ancilla & manu famula, ſed ponitur cum temperamento & civili modo. Quia cum ea unde quoddam dominium concedendum, dummodo ita recognoſcat ſuperiorem & directum dominum pater maritum: quare ſi vellet ea uti unde dominium ſibi tampere, quod non ſolum non recognoſceret directum dominum, immò illi contrariaretur, ſicut præmiſſum arg. eorum quæ dicit Bart. *in l. ſi quis 60. §. differentia ff. de acquir. poſſ.* hoc eſſet per quam dura & nequaquam ferendum, qua de cauſa etiam elegantèr refert. *gl. in cap. fin. in verb. caſta. eod. conſ. 33. §. 4.* quod mulier non ex caput. nec ex pote. ſed ex coſtis Adæ ſit facta ita nec ſit famula nec Domina. ſed medium quoddam: & ſocia mariti perpetua. *c. quale 30. §. 5. l. 1. ff. de rer. nupt. l. adverſum C. de crimin. expilat. hæredit. Vulc. 1. conſ. Marp. 30. num. 74.*

Finis libri Decimi noni.

LIBER XX. & ULTIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Zelotypia.

Axioma I.

Zelotypia purgatio quæ olim apud Indæos fiebat, hodierna [illegible]
tudinem abeat. *cap. in libro 22. caus. 2. q. 5.*

CAP. II.

Zelus.

Axioma I.

Multi sacerdotum culpam Zelo Dei se persequi profitentur, sed dum [illegible]
te hoc agitur, sacrilegii sacrum incurrunt. *cap. non est perpetuum 23. qu.*
& injustorum actione tenentur. *c. mercenarium 11. q. 3.* ac tenentur ad [illegible]
esse & ad majorem pœnam, si vitium fuit hoc expedire *c. ferrea extra. de sent.*
omm. Simoniaca esset hæresis, quæ primò contra Dei Ecclesiam dolo
ratione subreptio. & in ipso ortu sub Zelo Apostolicæ altoonis percussa
natus est. *c. ferrea 23. 1. 3.*

II.

Zelus proprie est tristitia, de bono alterius, non eo quod ille habet, sed eo
od sibi deest. Author. 2. *Ether allegatur* ab Angelo *in summa sub voc. Zel*
Si iste Zelus sit circa bona honesta, est laudabilis, secundum illud 1. *Cor. 14*
ulatum Charismata vestra, si vero de tempore alieno, tunc potest esse cum p
roscit invidia, i. tristem qui dolet de bono alterius, quod eum excedat in
bus bona, tunc est invidia *cap. augustinus dist. 90.*

III.

Ubi major numerus est, Zelus rectius melius præsumitur *c. Ecclesia de*
l. 6 pl. allegat. Lata stipulatum & accedendum est ff. de V. O. extr. de Elect.

IV.

Zelo pulsus ex hoc debet vindicta, non tamen vindictam, nec exodior. *ca*
dist. 31. 23. q. 5. adde & c. cum ecclesia dist. 96.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA